İbn Hacer el-Heytemî

Yakıcı Yıldırımlar

Es-Savâiku'l-Muhrika fi'r-Reddi 'alâ Ehli'l-Bid'a ve'z-Zandaka

Çeviren: Hasib Seven

Bedir Yayınevi

□

İbn Hacer
el-Heytemî

□

YAKICI
YILDIRIMLAR

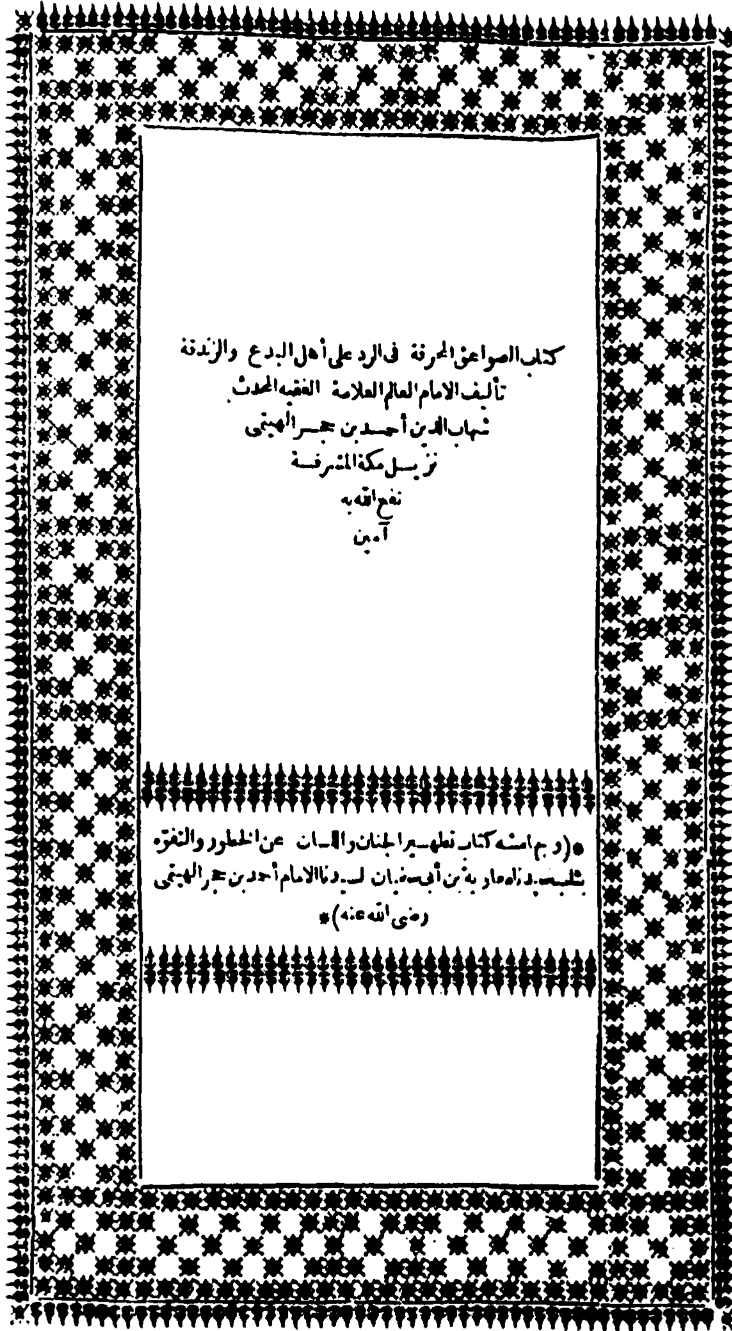
□

Es-SAVAİK
El-MUHRİKA
Fİ'R-REDDİ 'ALÂ
EHLİ'L-BİD'
VE'Z-ZANDAKA

□

BEDİR
YAYINEVİ

□

كتاب الصواعق المحرقة في الرد على أهل البدع والزندقة
تأليف الامام العالم العلامة الفقيه المحدث
شهاب الدين أحمد بن حجر الهيتمي
نزيل مكة المشرفة
نفع الله به
آمين

(وبهامشه كتاب تطهير الجنان واللسان عن الخطور والتفوه بثلب سيدنا معاوية بن أبي سفيان لسيدنا الامام أحمد بن حجر الهيتمي رضي الله عنه)

■ **Es-Savâiku'l-Muhrika'nın Arapça matbu nüshasının kapak sahifesi. Bu baskının (kenarında müellif merhumun «Tathîru'l-Cinan» adlı diğer bir eseri yer almaktadır. Hicri 1307 Kahire tab'ı).**

باسمه سبحانه

Şihâbü'd-dîn Ahmed
İBN HACER EL-HEYTEMÎ

Yakıcı Yıldırımlar

Es-Savâiku'l-Muhrika
fi'r-Reddi 'alâ Ehli'l-Bid'
ve'z-Zandaka

الصواعق المحرقة

في الرد على أهل البدع والزندقة

Tercüme eden:
HASİB SEVEN
(Emekli Müftü)

by
BEDİR YAYINEVİ
Cağaloğlu Yokuşu No: 6-8
Cağaloğlu - İSTANBUL
Tel: 0.212. 519 36 18
Tel-Fax: 0.212. 513 06 32

BEDİR YAYINEVİ
Cağaloğlu Yokuşu No: 6-8
(Vilayet Civarı) Cağaloğlu-İstanbul
Tel:(0212) 519 36 18- 513 06 32

●

Yayınlarımızla ilgili bültenimiz, talep eden herkese postalanır

●

Erenler Matbaası - İstanbul

MÜELLİFİN HAYATI ESERLERİ VE ŞAHSİYETİ

İsminin tamamı **Ahmed b. Muhammed b. Muhammed b. Ali ibn Hacer**'dir. Ayrıca: **Şihâbüddin, Ebu'l-Abbas, el-Mekki, el-Ezheri, el-Cüneydi, es-Sa'di, el-Heytemî** künye, nisbe ve lakablarıyla da anılır. Hicrî 909'da (1504) Mısır'da Mahallat Ebi'l-Heytem'de doğmuş, 23 Receb 974'te (3 Şubat 1567) Mekke'de vefat etmiştir. (Allah onu ve bütün mü'minleri rahmet ve mağfireti ile lütuflandırsın!)

Babasını küçük yaşta kaybetmiş, tanınmış sôfîlerden Şeyh Şemsüddin İbn Ebi'l- Hamail tarafından yetiştirilmiştir. Bu zat, merhum babasının mürşidi idi. Şeyhin 932'de vefat etmesi üzerine, tâlim ve terbiyesini, onun yolundan giden Şemsüddin Muhammed eş-Şanâvî üzerine almıştır.

Şeyh Şanâvî, talebesini tasavvuf ulularından Seyyid Ahmed el-Bedevî'nin makamına götürerek mânevî feyz almasını sağlamıştır.

H. 924'te ilk tahsilini bitiren İbn Hacer'i, hocası el-Ezher üniversitesine yollamış; o da yaşının küçük olmasına rağmen Zekeriya el-Ensârî, Abdülhak es-Sunbâtî, Şihâbüddin et-Tablâvî, Ebu'l-Hasan el-Bekrî, Şihâbüddin b. Neccar el-Hanbelî gibi üstadların derslerini takib etmiştir.

Kısa zamanda fıkıh ve ilm-i kelâmda kuvvetli bir bilgi ve kültür sahibi olmuş, henüz 20 yaşında olmasına rağmen, fetvâ vermek ve talebe okutmak hususunda icâzet (izin, diploma, ruhsat) almıştır.

933'te (1527) haccetmek üzere Mekke'ye gitmiş ve hactan sonra da orada bir müddet kalmıştır. Bu esnâda fıkha dair bir eser te'lifine başlamış, buna, Mısır'a avdetinden sonra da devam etmiştir.

937'de tekrar hacca gitmiş, Mekke'de bir müddet daha ikâmet etmiştir. 940'ta (1533 - 34) üçüncü haccını müteâkib Mekke-i Mükerreme'de kalmaya kesinlikle niyet etmiş ve oraya yerleşmiştir.

Mekke'de kitap te'lifi, fetvâ vermek, va'z u nasihat etmek ve ilmî yaymakla vakit geçirmiş, 974'te orada vefat etmiştir. Hicaz kabristanları vehhabîler tarafından tahrip edilip düzlendiği için, mezarı belli değildir.

ESERLERİ:

(1) El-Cevher el-munazzam fî ziyaret el-kabr el-mükerrem.

(2) El-Hayat el-hisan fî menakıb el-İmam el-Âzam Ebû Hanîfe en-Nu'man.

(3) El-Nuhab el-celîle fi'l-huteb el-cezîle.

(4) Haşiye 'alâ İzah el-İmam en-Nevevî fî menasiki'l-hac.

(5) Şerh 'alâ Muhtasar Abdullah el-Hazramî.

(6) Tuhfetü'l-muhtac li-şerhi'l-Minhac. (İmam Nevevî'nin «Minhacü't-Talibîn»inin şerhidir).

(7) El-Fetevâ el-kübrâ el-fıkhıyye.

(8) Es-Savaik el-Muhrika...

(9) Ez-Zevâcir 'an iktiraf el-kebair.

(10) El-İ'lâm bikavati' el-İslâm.

(11) El-Kavl el-muhtasar fî 'alâmât el-Mehdî el-muntazar.

(12) El-Feth el Mübîn fî şerh el-Erba'în (en-Neveviye).

(13) Ed-Dürr el-mendud fi's-salât 'alâ Sâhib el-makam el-mahmud.

(14) El-Menhec el-kavîm fî şerhi mesa'il et-ta'lim.

(15) Darr el-gamame fî durr et-taylasan ve'l-'adabe ve'l-imame.

(16) Şerh «Mişkat el-Mesâbih».

(17) Tenbih el-gabi.

(18) El-İnâfe fimâ câe fi's-sadaka ve'd-diyâfe.

(19) Tathir el-'aybe min danas el-gaybe.

(20) Mecmâ' ez-zevâ'id ve menbâ' el-fevâid.

Brockelmann (G. II, 508; S. II, 527), İbn Hacer'in 57 eserinin isimlerini zikr etmektedir.

Es-Savaik el-muhrika, müsteşrik Goldziher tarafından tetkik edilmiştir. (Sitzungsber. d. Kais. Akad d. Wiss. zu Wien, Phil.Hist. Cl., LXXVIII, 453 v. dd.).

İbn Hacer el-Heytemî, ehlisünnet İslâm dünyasının yetiştirdiği büyük âlimlerden olup, kendisi şâfiî mezhebine bağlı bulunmakla birlikte, İmam Şâfiî hazretlerinin «Fıkhın Babası» dediği İmam A'zam Ebû Hanife hazretleri hakkında çok güzel bir kitap telif etmek suretiyle kadirşinaslığını ve mürüvvetini isbat etmiştir. Ulema-yı İslâm arasında muhtelefün fih meseleler meyanında bulunan gına ve sema' konusunda, adem-i cevazına fetva veren bir eseri bulunmaktadır. Ancak İmam Gazâlî başta olmak üzere sema hususunda fetvâ ve ruhsat bulunmaktadır. Bu gibi muhtelefün fih meselelerde, de katı hareket edilmeyip, ümmet içindeki çeşitlilik göz önüne alınarak, tekfirden ve sapıklıkla ithamdan kaçınmak ihtiyatlı bir yol olur kanaatindeyiz.

Elinizdeki bu Savaik el-muhrika tercümesi on küsur yıl önce hazırlanıp yayınevimize teslim edilmişti. Ancak neşri şimdi müyesser oldu. Her şeyin bir vakt-i merhunu vardır, hikmetince bu gecikmenin hayra vesile olmasını ve kitabın Âlem-i İslâm'a ve gerçeğe hizmet etmesini temenni ve niyaz eylemekteyiz. Çalışmak, sa'ye sarılmak bizden; tevfik ve başarı vermek ise Rabbimizdendir. Bizleri, inanç, ibadet, aksiyon, ahlâk ve siyret hususunda, rızâ-yı ilahîsine nail olan bahtiyar kullar zümresine katmasını Cenab-ı Hak'tan isteyerek satırlarımıza son veriyoruz. Gelişimiz O'ndan, dönüşümüz O'nadır.

Ubeydullah KÜÇÜK

EHLİSÜNNET İLE ŞİÂ ARASINDAKİ BELLİBAŞLI İHTLÂFLI MESELELER

ABDULLAH HANEFİ

Amacımız tartışmak, çekişmek, tenkid etmek değildir. Biz, sünnî müslümanlar olarak, ehl-i sünnet ve cemaat dışı fırka ve mezheblerle yeniden mücadele ve münakaşaya girme taraftarı değiliz. Onlarla aramızdaki, usûle ve teferruata ait, ihtilâflar asırlardan beri kelâm âlimleri tarafından derinliğine incelenmiş ve kitaplara kayıd edilmiş bulunmaktadır. İslâm dünyasının şu buhranlı devrinde mezhebler arası münakaşa ve mücadeleleri alevlendirmekte bir fâide görmemekteyiz.

Bizim gayemiz, gerçekleri ortaya çıkartmak, bilgisi olmayan müslümanları bilgilendirmek, aydınlatmaktır. Bilindiği gibi, İran'daki devrim dolayısıyle şiîlik gündeme gelmiş, bu önemli târihî hâdise sünnî İslâm âleminin de her köşesinde yankılar yapmış, tesirler meydana getirmiştir. Şiî İran otoriteleri, ülkelerinde gerçekleştirilen devrimi bir «İslâm devrimi» olarak tanıtmışlar, bunu başka ülkelere ihraç hususundaki niyetlerini açıkça ortaya koymuşlar ve bu yolda hayli propaganda yapmışlardır. İmdi, ilk plânda bilinmesi gereken hususlar şunlardır: Şiîlik nasıl bir fırka ve mezhebtir? Sünnîlikle arasındaki temel farklar nelerdir? Sünnîlik ve Şiîlik birbirleriyle bağdaşabilir mi?

Şiîliğin ne olduğunu bilmek, şiîlerle bir diyaloğun mümkün olup olmadığını anlayabilmek için ilk bilinmesi gereken şey, ondaki «takıyye» prensibini incelemektir. Bunu bilmeden, şiîliği ve şiîleri anlamak mümkün değildir.

O halde biz de şu önsözdeki açıklamalarımıza, şiîlikte takıyye prensibi hakkında aydınlatıcı bilgi vermekle başlayalım. Önce biz kendimiz fikir yürütmeyelim, onların büyük âlim olarak kabul ettikleri Şeyh Ebû Cafer Saduk'un «Risâletü'l-İ'tikadati'l-İmamiye» adlı eserinden bazı parçalar nakl edelim. Şiîlerin ana inanç kitaplarından olan bu eserde deniliyor ki:

«Allah'ın rahmeti üzerine olsun, Şeyh (Ebû Câfer) der ki: Bizim takıyye (imânı gizleme-korunma) hakkındaki inancımız şudur: Takıyye vâcibtir ve onu terk eden namazı terk edenle aynı durumdadır.»

«...İmamü'l-Kaaim aleyhisselâm ortaya çıkıncaya kadar takıyye vâcibtir ve vaz geçmek câiz değildir. Takıyyeyi, Kaaim'in ortaya çıkışından önce terk eden kimse, Yüce Allah'ın dininden ve

İmamiyye mezhebinden çıkmış ve Allah'a, O'nun Resûlüne (sallâllahu aleyhi ve sellem) ve İmamlara (aleyhimüsselâm), Kudret ve Yücelik sahibi Allah'ın «Doğrusu Allah katında en üstün olanınız, en çok sakınanınızdır» (49'uncu Hucurat sûresi, 13) âyeti hakkında soruldu. Dedi ki: «En çok sakınanınız, takıyye ile amel edeninizdir.»

«...Ve (İmam Câfer) es-Sadık (a.s.) şöyle dedi: «Emirlik (Kaaim'in çıkışı) bir görüş meselesi olduğu sürece, insanlarla (düşmanlarla) dıştan kaynaşın, ama içten onlara karşı çıkın.»

«...Evinde münafığa karşı riyakâr olmak bir ibadettir.»

«Onlarla (şii olmayanları kasd ediyor) birlikte (takıyye yaparak) birinci safta namaz kılan kimse, sanki Allah'ın Resûlü (sallâllahu aleyhi ve sellem) ile ilk safta namaz kılan biri gibidir.»

«Onların [Şii olmayanların, takıyye icabı] hastalarını ziyaret ediniz, cenazelerinde bulununuz ve mescidlerinde namaz kılınız.»

«İnsanlar arasında bize karşı sevgi uyandıran ve onların bize karşı kinlerini tahrik etmeyen kimseye Allah rahmetiyle muamele buyursun.»

«Bize (yani şiilere) din işlerinden bir tekinde bile karşı çıkan kimse hakkındaki görüşümüz, bize bütün din işlerinde karşı çıkan hakkındaki inancımız gibidir.»

(Yukarıdaki satırlar «Risaletü'l-İ'tikadati'l-İmamiyye»nin Prof. Dr. Ethem Ruhi Fığlalı tarafından yapılmış tercümesinden alınmıştır.)

İktibas ettiğimiz satırlarda adı geçen İmâmü'l-Kaaim, 12'nci imam Muhammed el-Mehdi bin Hasan el-Askerî'dir. Hicretin 255'inci yılında doğmuş, 260 yılında ortadan kayb olmuştur. Ehl-i sünnet nazarında 12 İmam muhterem din büyükleridir. Ancak sünnîler ile şiiler arasında bu mevzuda anlayış ve görüş farkları vardır. Şiilerin 12 İmam hakkındaki inanç ve kanaatleri yer yer hurâfelerle karışmış, Yüce İslâm dininin temel prensiblerine uymayan bid'atler ve efsanelerle karmakarışık bir hale gelmiş ve adeta bir 12 İmam mitolojisi ortaya çıkmıştır. İşte şiilere göre, milâdî 873 tarihinde kayb olan 12'nci İmam Mehdi bin Hasanü'l-Askerî hazretleri ölmemiş olup, ahir zamanda bin yüz küsur yaşında olduğu halde tekrar ortaya çıkacaktır.

Ehl-i sünnetteki Mehdi inancı ile şiilerin bu akıdesi arasında hiçbir alâka yoktur. 12'nci İmam Mehdi'nin bin yüz küsur yaşında zuhur edeceğine inanmak şiiliğin temel inançlarından olduğu halde, sünnîlerde böyle değildir. Şiiler Mehdi hakkında 6000'den fazla hadis uydurmuşlardır. Ehl-i sünnette ise Mehdî mevzuunda 12 rivayet vardır. Onların açıklama ve te'vilinde de büyük din âlimleri arasında fikir ayrılıkları olmuştur.

Evet biz sünnî müslümanlar, âhir zamanda Resûlullah sallâllahu aleyhi ve sellem efendimizin yüce soyundan gelecek ve onun nurlu yolundan gidecek büyük bir zatın zuhurunu beklemekteyiz. Ancak bu beklediğimiz zat, şiilerin Mehdi'si değildir.

Türkiyemizdeki şiî propagandacılarından Abdülbaki Gölpınarlı adındaki zat tarafından çıkartılan 733 sahifelik «Tarih Boyunca İslâm Mezhebleri ve Şiilik» adlı kitabın 561-572'nci sahifeleri takıyye mevzuuna ayrılmış olup yazar şunları söylemektedir:

«İmam Cafer, takıyyesi olmayanın imanı yoktur, buyurmuşlardır... İmam Muhammedü'l-Bakır da takıyye benim ve babalarımın dinidir, takıyyesi olmayanın imanı yoktur, demiştir... Emirü'l-mü'minin (Hz. Ali) takıyye benim dinimdir ve ehl-i beytimin dinidir, buyurmuştur...»

İslâm Ansiklopedisi'nin «Takıye maddesinde şiilerin kitaplarında Hz. Ali'ye şöyle bir vecize isnad ettikleri yazılıdır: «...İnancın alamet-i fârikası, sana zarar verecek olan adaletin, sana fayda getirecek olan adaletsizliğe tercih edilmesidir.» (İslâm Ansiklopedisi, C. 11, sahife: 680.) Öte taraftan ise, Hz. Ali'nin, ilk üç halife'ye takıyye prensibi icabı olarak itaat ettiğini iddia etmektedirler ki, böyle bir halin öyle bir İslâm büyüğüne yakışmıyacağı ve zikr edilen vecizeye ters düşeceği tabiîdir.

Şiilerin, Hz. Ali için takıyye yaptı

demeleri bâtıldır. Bu hususta Risâle-i Nur'da (Lem'alar, 4'üncü Lem'a) şöyle buyurulmaktadır:

«...Çünkü [şiiler] diyorlar ki: «Hazret-i Sıddık ile Hazret-i Ömer (radiyallahu anhüma) haksız oldukları halde, Hazret-i Ali (radıyallahu anh) onlara mümaşat etmiş (yalandan uymuş), şia ıstılahınca takıyye etmiş, yani onlardan korkmuş, riyâkârlık etmiş»... Böyle kahraman-ı İslâm ve «Esedullah» [Allah'ın Arslanı] unvanını kazanan ve Sıddıkların kumandanı ve rehberi olan bir zatı, riyâkâr ve korkaklık ile sevmediği zatlara tasannu'kârâne [yapmacık bir şekilde] muhabbet göstermekle ve yirmi seneden ziyade havf [korku] altında mümaşat etmekle haksızlara tebaiyeti kabul etmekle muttasıf görmek, ona muhabbet değildir...» (sahife: 22-23).

Şiilerin takıyye inançları hakkında, günümüzün tanınmış isimlerinden Sadreddin Yüksel hoca, «Dinî ve İlmî İncelemeler» (*) adlı eserinin 146-148'inci sahifelerinde şu bilgiyi vermektedir:

TEKİYE NEDİR?

Bir kimseyi istemediği halde ondan korkarak yüzüne gülmesi ve ona dost gibi görünmesidir.

Bahsi geçen bu tekiye prensibi ile amel etmek Câferiye cemaati nezdinde dinin esaslarındandır. Onlar bu prensibi ispatlamak için bir takım âyetleri de zorlamaktadırlar; meselâ onlar, Kasas süresindeki, «Ülâike yü'tevne ecrehüm merreteyni bimâ saberû»: (İşte bunlara, sabrettiklerinden dolayı mükâfatları iki defa verilecektir.) âyeti kerimesini şöyle tefsir etmişlerdir: «Ehl-i Beyt'e tekiye prensibi üzerine gösterdikleri sabr u sebattan dolayı iki defa mükâfat verilecektir.» Bu ise, yerden göğe kadar yersiz ve münasebetsiz bir te'vildir; son derece keyfî ve indîdir. Câferilere göre bir Şiî, Ehl-i Sünnet arasında bulunduğu zaman bütün ibadetlerinde zâhiren onlara uymalıdır. Bu da tekiye kabilindendir. Bu görüşlerini de bazı imamlarından naklettikleri bir kaç söz ile teyit etmektedirler: «Kim ki tekiye için bir sünninin peşinde namaz kılsa bir peygamberin peşinde namaz kılmış gibi olur.» sözü gibi. Onlar, kendi imamlarının birçok yaptıklarını bu tekiye ile tefsir etmişlerdir. Hattâ Hazreti Ali'nin, Hazreti Ebû Bekir ve Hazreti Osman'ın hilâfetlerine rıza göstermesi, Hazreti Hasan'ın da Muâviye için hilâfetten vazgeçmesi ve imamlarının cemaat-ı müslimin'e karşı muhalefet izhar etmemeleri, Câferilere göre tekiye kabilindendir. Yani korkularından hakkı söylemiyerek, hakkı bırakıp haksızlığa yardımcı olmuşlar. Halbuki Hazreti Ali için korkuyu icap ettiren en ufak bir durum bile ortada yoktu. Hayret, kavim ve kabilesi bakımından Hazreti Ali'den çok zayıf olan Hubâb ibnü'l-Münzir, elinde bir delili bulunmadığı halde korkmayıp Hazreti Ebû Bekir'in halife seçilmesine itiraz edip de, Hazreti Ali gibi büyük bir kahraman niçin sebepsiz yere sussun! Bu hiç mümkün mü? Hubâb mücadelesini yaptı, hiç kimse ona kavlen veyahut fiilen bir eziyet vermedi. Hazreti Ali'nin bundan haberi de vardı. Şu halde susması korktuğu için değil, yanında bir delil olmadığı içindir... Son olarak deriz ki: Biz Ehl-i Sünnet olarak korkak bir Ali'yi tanımayız. Korkak Ali bizim değil, ancak Şiilerindir. Bizim Ali'miz ise büyük bir İslâm kahramanıdır.

Şimdi Şia başka bir taktik kullanarak diyor ki: «Ali hilâfet mes'elesinde hiç direnmedi, muhalefet etmedi. Çünkü peygamber ona: «Sen benden sonra kılıç kullanarak fitneye sebebiyet verme.» diye tavsiyede bulunmuştur.»

El-cevab: Söyledikleri yalan, iftira ve cehâlettir. Hiç olur mu? Peygamber hem onu ümmetin başına halife tâyin etsin, hem de hakkı kabul etmekten imtina eden kimselere karşı kılıç çekmekten men etsin.!. Biz Hazreti Peygamber'i de, Hazreti Ali'yi de bu gibi tezatlı ve gülünç hallerden tenzih ederiz. Sözleri doğru olsaydı Hazreti Ali, Sıffin ve Cemel'de de, Resûlullah'ın tavsiyesine muhalefet etmiyeyim diye, kılıç çekmezdi, bu bir.. İkincisi: Hazreti Ali'ye halifeliği teslim et-

---

(*) Birinci baskı. Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1969.

meyenler Şiilerin nazarında küfrün en çirkin çeşitlerini alenen işlemiş olurlar. Peygamber, bu gibi kimselere karşı «kılıç çekilmesin» diye hiç tavsiyede bulunur muydu? Bu akılen mümkün mü?..»

KUR'AN

Şiilerin, kendilerine göre en büyük hadis bilginleri olan el-Kuleynî, «El-Kâfi fi'l-Usûl» adlı eserinde şu sözü nakl eder:

«Cebrâil'in Hazret-i Muhammed'e getirdiği Kur'an, 17.000 âyettir.» [Doğrusu: 6666 âyettir].

Yine aynı kitapta, Hazret-i Fâtıma'nın bir Mushafı bulunduğu iddia edilmekte ve şöyle denilmektedir:

«Fâtıma'nın Mushafı, sizin elinizde bulunan Kur'an'dan üç defa daha büyüktür ve onda sizdekinden bir harf bile yoktur.» (Kuleynî, el-Kâfî)

Şiî âlimlerinden Tabersî adlı zat «Faslu'l-Hitab fî isbâti Tahrifi Kitabi Rabbi'l-Erbab» başlığıyla bir kitap yazarak Kur'an-ı Kerim'in muharref olduğunu iddia etmiştir. Müslümanlarla tartışan misyonerler bu kitabı delil olarak kullanıp İslâm'a ve Kur'an'a saldırmışlardır.

Yine el-Kâfî'de: «Ebû Ca'fer aleyhisselâmı şöyle konuşurken işittim: Kur'an'ın indirildiği şekilde toplandığını yalancılardan başkası iddia etmemiştir. Onu, indirildiği gibi Ali bin Ebû Tâlib ve ondan sonraki imamlardan başkası hıfz edip toplayamamıştır.»

«El-Milel ve'n-Nihal» kitabında şu bilgi verilmektedir: Endülüs'te İmam İbn Hazm ile papazlar arasında İncil'in muharref olup olmadığı konusunda bir tartışma yapılır. Müzakereler esnasında papazlar, şiî alimlerini delil getirerek, Kur'an'ın da -hâşâ- muharref (bozulmuş, karıştırılmış) olduğunu iddia ederler. İbn Hazm, şiilerin sözlerinin İslâm, Kur'an ve Müslümanlar aleyhinde bir delil olamayacağını söyler.

Öte taraftan Şiiler, Ehl-i Sünnet'in aksine Kur'an'ın mahluk olduğuna inanırlar. Halbuki Sünnîlere göre Allah'ın kelâmı olan Kur'an mahluk değildir. O, Kelâm-ı Kadîm'dir. Kelâm, Allah'ın zâtî sıfatlarındandır. Allah'ın Kıdemi ile Kadîm'dir. Ancak, kâğıda veya başka bir maddeye yazılı olan maddî metni hâdistir, sonradan olmadır.

Ehl-i Sünnet Kur'an'da asla eksik, fazla ve tahrif olmadığına inanır.

ASHAB-I KİRAM

Sünnî müslümanların bütün ashab-ı kiramı sevip saymalarına, onların aralarında çıkmış bazı ihtilâfları Allah'a havale edip dedikodu yapmamalarına mukabil, şiâ indinde sahabenin sayısı çok azdır. Hulefâ-yı Râşidîn'in ilk üçüne buğz ederler, onları dinden çıkmış sayarlar. Âlimlerinden İbn Bâbeveyh el-Kummî «Kitabu'l-Hisâl»inde diyor ki: «Ömer ölüm döşeğinde, Ebû Bekir'le birlikte hilâfeti gasbetmiş olmaktan, Ebû Bekir'i ehl-i İslâm'a halife tayin ettiğimden dolayı Allah'a tevbe ediyorum, dedi.» (s. 81, Tahran baskısı.)

Onların kitapları ashab-ı kiram, Hz. Âişe aleyhinde sözlerle, ağır suçlamalarla doludur. Bu yüzdendir ki, onlar çocuklarına Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ayşe isimlerini vermezler. Elinizdeki Savaiku'l-Muhrika kitabı bu suçlamaları ve iftiraları reddederek gerçekleri gün ışığına çıkarmaktadır. Şiilere göre Resûlullah sallâllahu aleyhi ve sellemden sonra, Ehl-i Beyt dışında, şu üç sahabeden gayrisi, diğer bütün ashab dinden çıkmıştır. Onlar: Mikdad b. el Esved, Ebû Zerr el-Gıfârî ve Selman Fârisî'dir. (El-Keşşî, Rical, s. 12-13) El-Kuleynî, «el-Kâfî» adlı kitabında Hz. Ali'nin şöyle dediğini söyler: «Benden önceki halifeler icrâatlarıyla, Resûlullah'ın arzusuna muhalefet ederek, onun ahdini bozarak ve Sünnetini değiştirerek, Resûlullah'a ters düştüler.» (el-Kuleynî, Kitabu'r-Ravda, s. 59. İran baskısı)

RİC'AT İNANCI

Ric'at inancı (Müslüman idarecilerin muhakemesi) şiilerin temel inançlarından-

dır. «A'mal el-Murtaza» adlı kitabın müellifi Seyyid Murtaza «El-Mesalü'n-Nasıriyye» isimli kitabında şunları yazmıştır: **«Mehdi zamanında Ebû Bekir ve Ömer çarmıha gerilirler. Çarmıha gerildikleri ağaç yaş iken onlar gerildikten sonra kurur.»**

HZ. ÂİŞE (R.A.) VALİDEMİZ

El-Keşşî, Peygamberimizin temiz ve sâdık zevcesi Âişe hakkında şu garip rivâyetlerde bulunuyor: **«Ali b. Ebi Tâlib, Cemel'de mubâliflerini mağlûb edince, Abdullah b. Abbâs'ı, Âişe'nin yanına gönderdi ve hemen devesine binerek savaş alanını terketmesini söyledi. İbn Abbâs bundan sonraki durumu şöyle anlatır: Basra civarındaki Benû Half sarayında onun yanına vardım. Ondan yanına girmek için izin istedim; fakat vermedi; bunun üzerine izinsiz olarak içeri girdim. Bir de ne göreyim, ev benim görmemem gereken bir haldeydi. Âişe de, iki perdenin arkasında duruyordu. Sağa sola göz attığımda, evin duvarının üzerinde örtü bulunan bir semer gördüm; örtüyü çektim üzerine oturdum. Bunun üzerine Âişe, perdenin arkasından, ey Abbâs! Sünneti çiğnedin, iznimiz olmadan, evimize girdin, iznimiz olmadan mahmuzun üzerine oturdun, dedi. Buna karşılık ben de şu cevabı verdim: Biz sünnete senden daha yakınız; sana sünneti öğreten de biziz. Senin evin Resûlullah'ın seni bıraktığı yerdir. Halbuki sen, kendine zulmederek, dininden uzaklaşarak, Allah'a âsi olarak Peygamber'e ve onun âline karşı çıkarak, o evi terkettin. Eğer sen eski evine dönersen, biz, oraya ancak senin izninle gireriz ve otururuz... Sen, Resûlullah'ın geriye bıraktığı dokuz kadın içinde en tehlikeli olanısın. Artık sen, onların en beyazı, en güzeli, en soylusu, en asilli değilsin...**

İbn Abbâs sözlerini şöyle bitirir: Kalktım ve Mü'minlerin Emirine geldim; ona, konuşmalarımın aynen aktardım. Bunun üzerine Ali, daha seni ona gönderirken durumun böyle olacağını biliyordum, dedi». (el-Keşşî, **Ricâl, sah. 55, 56, 57)**

VELÂYET

El-Kuleynî «El-Kâfi fi'l-Usûl»ünde Ebû Câfer'in şöyle dediğini nakleder

«İslâm, beş esas üzerine kurulmuştur: Namaz kılmak, zekât vermek, oruç tutmak, hacca gitmek ve velâyet. Bunlardan hiç birisi, Gadir Hum'deki Ali'nin velâyetinin ilânından daha önemli değildir.»

Şiilerin velâyetten anladıkları Hz. Ali'nin (kerremallahu vechc) imâmetine bir farz olarak inanmaktır. Farzların efdal olanının velâyet olduğunu yine el-Kuleynî kitabında şu sözlerle daha da açıklığa kavuşturmaktadır: **«Ebû Câfer'in şöyle dediği nakledilir: İslâm beş esas üzerine kurulmuştur: Namaz, zekât, hac, oruç ve velâyet».** Bunlardan hangisinin daha efdâl olduğunu soran Zürâre'ye, Ebû Câfer: **«Velâyet efdâldir»**, der.

Bununla da kalmayıp, söz konusu esasların hepsini saymaya ve dini sadece velâyet inancına hasretmeye kalkışırlar. el-Kuleynî kitabında Ebû Câfer'den şu sözleri nakleder: Ebû Câfer, **«İslâm üç esastan ibarettir. Namaz, zekât ve velâyet. Bunlardan her biri velâyetle kâimdir».** (el-Kuleynî, el-Kâfi fi'l-Usûl, c. 2, s. 18)

Hz. Ali (r.a.)nin şöyle dediğini de rivâyet ederler. **«Allah, benim velâyetimi, gök ve yer ehline arzetti. Onu kabul eden etti; nitekim Hz. Yûnus (a.s.), velâyeti kabul etmedi de, Allah onu, kabul edinceye kadar balığın karnına hapsetti».** (Besâiru'd-Derecât, c. 2, s. 110)

El-Keşşi **«Ricâl»** adlı eserinde, bu inancı ilk çıkaranın yahudi dönmesi Abdullah İbn Sebe' olduğunu yazar. (s. 101)

Namaz ve diğer ibadetlerden üstün sayılan böyle bir velâyet inancı sünnilikte yoktur.

RÜYETULLAH

Ehl-i Sünnet'e göre Allah Cennet'te mü'minler tarafından görülecektir. Şiilere göre kesinlikle görülmeyecektir. Onlar Mûtezile'ye uyarak rüyetullahı inkâr ediyorlar. Şiî bilginlerinden Muhammed

Rıza el-Muzaffer bu konuda şöyle demektedir: **«Allah'ın Cennet ehline, ayın göründüğü gibi görüneceğini söyleyen kişi kâfir menzilesindedir».**

Ehl-i Sünnet kelâmcıları ise, bunun mümkün ve câiz olduğunu aklî ve naklî delillerle isbat etmişler; bunda tenzih inancına aykırı bir husus olmadığını bildirmişlerdir.

İMAMET

Şiilerde imân, dinin esaslarından saydıkları imamete inanmakla tamamlanabilir. Peygamberliğin nasıl Allah'tan bir lütuf olduğuna inanırlarsa, her asırda Peygamberin vazifeleriyle vazifelenmiş, insanların hidayet ve irşadlarını üstlenmiş bir imamın varlığına da inanırlar.

Şiîler, imamlarını nebîler ve resûllerden üstün tutarlar. Onları Resûllerin efendisi Hz. Peygamber (s.a.v.) gibi görürler. Bu hususta Kuleynî, Hz. Ali (r.a.)'ye şu yalan rivayeti isnad eder: **Mü'minlerin Emiri Ali, «ben Allah'ın cennetlikle cehennemlikleri ayırmakla görevlendirdiği kimseyim... Bütün melekler, ruhlar ve resûller Hz. Muhammed'e tâbi oldukları gibi, bana da tâbi olurlar... Benim yüklendiğim vazife, tıpkı Hz. Muhammed'in yüklendiği vazife gibidir, bu Allah'ın bana verdiği bir görevdir. Resûlullah cennete dâvet edilir ve yeni elbise giydirilir; ben de cennete çağrılırım ve yeni elbise giyerim. Bana verilen hasletler benden önce hiç kimseye verilmemiştir. Ben kötülükler ve ölümler ilmi, ensâb ilmi ve hükümler ilmini bilirim. Bu konuda hiç kimse beni geçemez. Benden uzaklaşan benim ehlim değildir. Allah'ın izniyle müjdelerim ve korkuturum!»** (Kuleynî, **el-Kâfi**, c. 1, s. 197)

Şiîler, bu özelliklerin sadece Hz. Ali (r.a.)'ye has olmayıp on iki imamın da bu vasıflarla muttasıf olduğuna inanırlar. **Besâiru'd-Derecât** sahibi, Ebû Hamza'nın Ebû Abdullah'dan şu sözü işittiğini nakleder: **«Biz imamlardan, kulağına fısıldananlar, rüyasında kendisine haber gelenler, leğenden çıkan ses gibi ses işitenler ve kendisine Cebrâil ve Mikâil'den daha büyük melek gelenler vardır.»** (cilt 5, bâb. 9)

İmamet hakkında el-Muzaffer de şunları söylüyor: **«Peygamberleri göndermek nasıl bir lütuf ise, Peygamberden sonra, onun yerine İmam seçmek de lütuftur ve vücûd-ı zâti ile Allahu Teâlâ'ya vâcibdir; bu bakımdan İmamet, ancak Allahü Teâlâ'nın nassı ile yahud o imamdan önceki imamın, onun İmametini beyanıyla tahakkuk eder; insanların seçmesiyle, istemesiyle olmaz; insanlar dilediklerini İmam olarak tâyin, yahud dilediklerini azl hakkına da sâhip değillerdir.»** (sah. 50-51)

Humeyni de bu hususta şunları yazıyor:

«Nitekim Hz. Peygamber de, Allah'ın vahyi ile Hz. Ali'yi Hâlife tâyin etmiş bunu, o damadı olduğu için değil, ilâhî hükmün memuru ve ilâhî buyruğun icracısı olduğu için yapmıştır. Zaten O, Hâlife tayin etmeseydi, risâlet vazifesini tamamlamış olmazdı.» (Humeynî'nin **«İslâm Fıkhında Devlet»** adlı eserinden (s. 23-4, 53-4), Prof. Dr. Ethem Rûhi Fığlalı, **İmamiye Şîası**, s. 209-210 adlı eserinde zikretmiştir).

Şiî inancına göre İmamlar hatâ ve yanlışlardan korunmuşlardır, yâni mâsûmdurlar. Onlar, **«ister küçük ister büyük olsun hiç günah işlemezler. Kendilerine emrettiği hususlarda Allah'a karşı gelmezler ve emrolunanı işlerler. Onların halleri ile ilgili bir hususta günahsızlıklarını (ismet sıfatlarını) inkâr eden bir kimse, onları tanımamaktadır. Onları tanımayan (cahil) kimse ise, bir kâfirdir.»** (Şeyh Saduk, sah. 113, Tabâtabâ'î, Shiite Islâm (Londra 1975) sah. 184)

Şiîlerde Allah'ın emri üzerine Hz. Peygamber tarafından tâyin edildiği söylenen imamların sayısı onikidir. Onların onikincisi, Mehdi-i Muntazar (Beklenen Mehdi) olup, onların inancına göre halen sağdır- ve kıyâmetin kopmasından önce zulümle dolmuş dünyayı adaletle doldurmak için gelecektir. Onun gaybeti (gizliliği) sırasında işler, yine onun emriyle, müçtehidler (fakih) tarafından yürütülür. Hz. Peygamber ve 12 İmam için sabit olan velâyet, müçtehid için de sabittir ve müçtehidin velâyeti ile Hz. Peygamber ve 12 İmamın velâyetleri aynı hususları şamildir.

Ehl-i Sünnete göre ise İmâmet, kesinlikle dinin usûlü arasında yer almaz. İmâmet, din ve dünya işlerinde, şartlarını taşıyan herhangi bir müslümanın Resûlullah'ın halifesi sıfatıyla ümmeti idare etmesidir. İmam veya Halife, Şiilerin dediği gibi tayinle veya vasiyetle değil, doğrudan Ümmetin meşvereti ve seçimi ile işbaşına gelir.

İmâmet, ilâhi bir makam olmadığından, İmâmın mâsum (yâni ismet sıfatına sahip olması) veya özel bir bilgiye sahip olması da düşünülemez; çünkü ismet sıfatı, yani küçük-büyük günahlardan korunmuş olma keyfiyeti ile vahiyden kaynaklanan özel bir bilgi, yalnızca Peygamberlere has bir vasıftır.

SÜNNET

Ehl-i Sünnet, Resûlullah'ın sünnetini, hadis ilminin tesbit ettiği ölçüler içinde herhangi bir ayırıma gitmeksizin ashabtan gelen rivayetlerle ortaya koyarken, İmâmiyye, bu hususta, yalnızca kendilerince benimsenmiş sahabenin, Ehl-i Beyt'in ve İmamların rivayetlerine dayanır. Onlara göre ister usûl-i din, ister fürû-i dîn ile ilgili olsun, İslâm'ın hadîse dayalı her hükmü, ancak Ehl-i Beyt ve onlara dayanan râvilerin rivâyetleri esas alınarak ortaya konabilir.

Şiilere göre «Kur'an'ı Hz. Peygamberin hadîsleri ve ondört mâsûmun (Hz. Peygamber, Hz. Fatıma ve Hz. Ali dahil oniki imam) Hz. Peygamberden rivâyetleri açıklar ve yorumlar.» (A. Gölpınarlı, **100 Soruda Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatler**, s. 41)

Şiilere göre râviler, Sünnîlerce «güvenilir» de olsa eğer Ehl-i Beyt'e dayanmıyorsa zayıftır ve redde mahkûmdur. Bu bakımdan Şiiler, Allah'ın muhtelif âyetlerle Kur'an'da yüceltttiği ve adâletinden söz ettiği sahabeyi, Hz. Ali ile olan davranışları açısından değerlendirmeye tâbi tutmakta ve ona karşı çıkanlarla hakkını gasp edenlerin zâlim ve hattâ mürted olduklarını bile söylemektedirler. (**Mamekâni, Teakiha'l-Makâl**, 1/214 - 216)

Ehl-i Sünnet, sahâbenin adâletini ileri sürer; ama onları derecelendirmeyi ve rivayetlerinin doğruluğu açısından tasnife tâbi tutmayı ihmal etmediği gibi, onların da diğer insanlar gibi günah işleyebileceklerini de kabul eder.

Ancak onların günah işlemeleri mutlaka Hz. Peygamber'e yalan isnad etmeleri anlamına gelmez. Halbuki Şiiler, başta Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer olmak üzere Hz. Ali'nin safında yer almayan sahâbeyi, rivâyetlerine güvenilmez olarak vasıflandırmaktadır. (**Cemal Sofuoğlu, Şia'nın Hadis Anlayışı**, 1977)

Bu mevzuu da son olarak «**Kâşif'ül-Gıta, Aslü'ş-Şia ve Usûlüha**, s. 149»dan bir bölüm nakledelerek noktalayalım:

«Ebû Hureyre, Semure b. Cündeb, Mervan b. Hakem, İmran b. Hattan, El Harici, Amr b. Âs ve benzerlerinin Şii İmamiyye yanında bir sinek kadar bile itibarları yoktur. Bunların şöhretleri söylemeye gerek olmayacak kadar açıktır.»

TAKİYYE

Takiyye, inancı gizleme demektir. Uğranılabilecek bir tehdit ve zarar karşısında veya umulan bir fayda ve menfaat karşısında gerçek inanç ve niyeti gizlemek, onun yerine duruma uygun biçimde konuşmak Şiilere göre vaciptir.

Kuleynî bu hususta Ebû Câfer'den şöyle nakleder: «**Takiyye, benim ve ecdâdımın dinidir; takiyyesi olmayanın dini de yoktur.**»

El-Kummi'de «**El-İ'tikadât**» adlı eserinde şunları yazıyor: «Takiyye vaciptir; onu terkeden namazı terkeden gibidir; el-Kâim ortaya çıkıncaya kadar onu terketmek câiz değildir. Onun çıkışından önce takiyyeyi terkeden kişi, Allah'ın dininden, İmamiyyenin inancından çıkmış, Allah'a, Resûlullah'a ve imamlara muhâlefet etmiş olur.»

Bu prensibi yerli - yersiz alabildiğine kullanan Şiiler ileri sürdükleri herhangi bir görüşün aksinin isbat edilmesi karşısında, asıl kanaatin gizlendiğini ve takiyye yapıldığını söylemektedir. Böyle olunca da Şiilerin nerede gerçeği açıklayıp nerede takiyye yaptıklarını tesbit, hemen hemen imkânsızlaşmaktadır.

Hindli Şiî bilgin «İmdâd İmam» bu ifadeyi şu sözleri ile tasdik etmektedir:

«Şia (İmamiye) ve Ehl-i Sünnet mezhepleri farklı yönlere doğru akan iki ırmak gibidirler ve kıyamete kadar da birbirlerinden uzak olarak akacaklardır. Birleşmeleri imkânsızdır.» (Misbâhu'z-Zulm, s. 41-42)

Buraya kadar yazdıklarımız Şiî mezhebinin inançları ile alâkalı olanlarıdır.

Onlarla aramızda olan fer'i mes'elelerdeki farklılıklarımızı da burada arz edeceğiz.

Şiilerde, güneş ve ay tutulması veya zelzele ve âfetler üzerine kılınan namazlar, adak veya yemin namazı, ölen birinin kazâ namazlarını ölü adına ücretle kılacak kimsenin kılacağı namazlar farzdır. (İbrahim el-Mûsevi ez-Zencânî, Akâidu'l-İmâmiyyeti'l-İsnâ-aşeriyye, Beyrut 1973, s. 279)

Ramazan ayında Ehl-i Sünnetin cemaatla kıldığı Teravih namazı Şiilere göre meşrû değildir; çünkü onlara göre nâfile namazların cemaatla kılınması câiz olamaz.

Şiilere göre öğle-ikindi ve akşam-yatsı namazları birleştirilerek kılınabilir.

Ehl-i Sünnete göre abdest alırken ayakların topuklarla birlikte yıkanması farzdır, yıkanmadığı takdirde abdest alınmamış gibidir. Şiilerde ise, abdestte yüzü ve kolları dirseklerle beraber aşağıya ellere doğru iki kere yıkadıktan sonra bir daha suya dokunmamak üzere ellerdeki ıslaklıkla, başın da ön kısmını yukarıdan aşağıya doğru sağ elle bir kere sağ ayağı, sonra da sol elle sol ayağı, parmak uçlarından yukarıya doğru bir kere meshetmek farzdır. Burada ayağın temiz olması şarttır. Ayak kirli ise, önce yıkanıp kurulanır, sonra abdest alınır ve ayak yukarıdaki şekilde meshedilir. Mest üzerine kesinlikle mesh edilmez (A. Gölpınarlı, Şiilik, sah. 595) Ehl-i Sünnet ise mest hükmündeki ayağa giyilen şeylere meshedilmesinde ittifak etmiştir.

Ezan ve ikamet, Ehl-i Sünnet'inkine göre farklıdır. Ezan, 1500 yılından beri (Şah İsmail tarafından konulmuş) «Eşhedü enne Aliyyen Veliyyullah» ilâvesiyle okunmaktadır. Ayrıca ezan ve ikamette «Hayyâ alâ Hayri'l-amel» ilâvesi de bulunmaktadır.

Şiilerle aramızdaki farklardan birisi de geçici nikâh denilen Mut'a nikâhıdır.

Nisâ Sûresinin 24. âyetinde geçen mut'a nikâhı ile ilgili mesele Ehl-i Sünnet'e göre nesholunduğu (hükmünün kaldırıldığı) halde, Şiiler bu meselenin ebedî olarak devam ettiğine inanır. Ehl-i Sünnet indinde mut'a nikâhı ile ilgili hüküm, Talâk Sûresinin 1. âyeti, Mü'minûn Sûresinin 6. âyeti ve Meâric Sûresinin 30. âyeti ile neshedilmiştir.

Bu mevzuda Humeyni, Tavzih'ül-Mesail kitabının 378. sahifesinde şunları söylüyor:

«Evlenme akdi ile kadın erkeğe helâl olur. Bu da iki kısımdır. Devamlı nikâh akdi, geçici nikâh akdi. Devamlı nikâh akdi odur ki, evlenme akdinde belli bir süre tayin edilmez.

Geçici nikâh akdi ise, belirli bir süre için yapılan evlenmedir. Meselâ; bir kadını bir müddet için nikâhlamak, bir saatliğine, bir günlüğüne, bir aylığına, bir yıllığına veya daha fazla bir süre için nikâhlamaktır.»

Tehzibü'l-Ahkâm adlı eserin 258. ve 259. sahifelerinde şu bilgiler mevcuttur.

Ebû Abdillah — Cafer Sadık — aleyhisselâma soruldu:

«Mut'a dört evlenmeye dahil midir?

Cevaben buyurdu:

O kadınlardan mut'a ile bin tanesi ile birleş. Çünkü onlar sadece kiralanmış kadınlardır.»

Ebû Abdillah — Cafer Sadık — aleyhisselâmdan Mut'ayı sordum,

Cevaben buyurdu:

«Belli bir ücret ve belli bir süredir.»

Fer'î meselelerdeki ihtilâfları burada keserek, Hindli Şiî bilgin «İmdâd İmam» ın şu sözlerini tekrarlayarak mevzuya nihayet veriyoruz.

«İmamiyye ve Ehl-i Sünnet mezhephepleri, farklı yönlere doğru akan iki ırmak gibidirler ve kıyamete kadar da birbirlerinden uzak olarak akacaklardır. Birleşmeleri imkânsızdır.» (Misbâhu'z-Zulm, s. 41-42)

EĞER alevilik, râfızîlik ve şiilik Hazret-i Ali'yi, Hazret-i Hasan'ı, Hazret-i Hüseyin'i, Hazret-i Fâtıma annemizi ve bütün Ehl-i Beyt'i ve Âl-i Abâ'yı (radiyallahu anhüm) sevmekten ibaret ise, bilmiş olunuz ki, biz de böyleyiz ve bu hususlarda sizinle beraberiz.

EĞER alevilik, râfızîlik, şiilik Hazret-i Ebûbekir'e, Ömer'e, Osman'a ve -küçük bir kısmı müstesnâ- Ashab'a, Hazret-i Âişe vâlidemize (radiyallahu anhüm) buğz etmek, iftira etmek ise, iyi bilmiş olunuz ki, biz ehlisünnet ve cemaat müslümanları, bu çirkin işlerden de, bunları işleyenlerden de beriyiz.

BİZİM dinimiz kin ve düşmanlık üzerine değil, muhabbet üzerine kurulmuştur. Müslüman, muhabbet fedâisidir; onun husumete, intikama vakti olmamalıdır. Bizler Kur'an-ı Kerim'de, kötülükleri iyilikle uzaklaştırmak emrini almışızdır. Müslümanlar ve insanlar arasındaki barış kinle, düşmanlıkla, intikamla değil; aksine muhabbetle, affetmekle, mürüvvetle te'sis ve idame edilebilir.

BİZ dini ve dünyevi görüşlerimizi, bundan 1400 yıl önce cereyan etmiş ve hesab-ı Rûz-i Cezâ'ya kalmış ihtilâflar, fitneler, fâcialar, mücadeleler üzerine değil; Şeriat-ı Garra-yı Ahmediyye'nin evrensel ilahi düsturları üzerine bina etmişizdir. Allah'ı, Peygamber'i, Ehl-i Beyt'i, Âl-i Abâ'yı ve İslâm'ı sevmek iddiasında olan her kişi ve tâife bizimle bu prensibleri paylaştığı takdirde özlenen İslâm birliği kurulabilecek, yeni bir altın çağ başlayacaktır.

لكنا هو الله ربي

İÇİNDEKİLER

YAKICI YILDIRIMLAR

BİRİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ BÖLÜM

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BEŞİNCİ BÖLÜM

ALTINCI BÖLÜM

YEDİNCİ BÖLÜM

SEKİZİNCİ BÖLÜM

DOKUZUNCU BÖLÜM

ONUNCU BÖLÜM

ONBİRİNCİ BÖLÜM

SAVÂİKU'L-MUHRİKA TERCÜMESİNE

EKLER

SAVAİKU'L-MUHRİKA'DA BAHİSLERİ GEÇEN EHL-İ SÜNNET VE CEMAAT İLE BİDATÇI OLAN TAİFELERİN HAL TERCÜMELERİ

HAZRET-İ PEYGAMBER'İN (S.A.V.) BU ESERDE BAHİSLERİ GEÇEN SAVAŞLARI

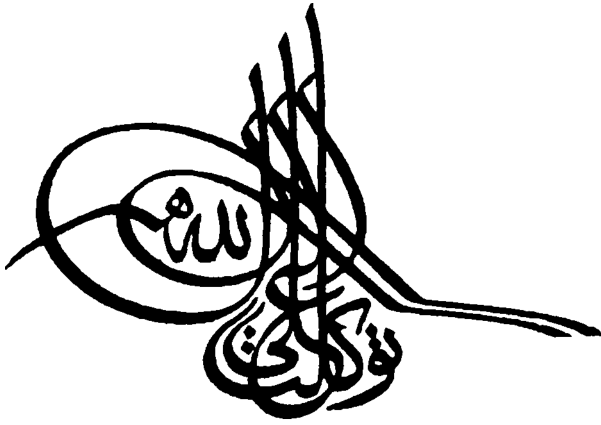

BU ESERDE GEÇEN HADİS-İ ŞERİFLERİ RİVAYET EDEN SAHABE-İ KİRAM, TÂBİİN VE DİĞER BAZI ŞAHISLARIN HAL TERCÜMELERİ

A

B

İ

■

YAKICI YILDIRIMLAR
Es-Savaiku'l-Muhrika
TERCÜMESİ

■

İbn Hacer el-Heytemi

■

بسم الله الرحمن الرحيم

(الحمد لله) الذي اختص نبيه محمداً صلى الله عليه وسلم بأصحاب كالنجوم وأوجب على الكافة تعظيمهم واعتقاد حقية ما كانوا عليه لما اختصوا به من حقائق المعارف والعلوم (وأشهد) أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له شهادة أندرج بها في سلكهم المنظوم (وأشهد) أن سيدنا محمداً عبده ورسوله الذي حباه بسره المكتوم صلى الله عليه وعلى آله وصحبه صلاة وسلاماً دائمين بدوام الحي القيوم (أما بعد) فإني سئلت قديماً في تأليف كتاب يبين حقية خلافة الصديق وإمارة ابن الخطاب فأجبت إلى ذلك مسارعة في خدمة هذا الجناب فجاء بحمد الله أنموذجاً لطيفاً ومنهاجاً شريفاً ومسلكاً منيفاً ثم سئلت في إقرائه في رمضان سنة خمسين وتسعمائة بالمسجد الحرام لكثرة الشيعة والرافضة ونحوهم الآن بمكة المشرفة أشرف بلاد الإسلام فأجبت إلى ذلك رجاء لهداية بعض من زل به قدمه عن أوضح المسالك ثم سئل مني أن أزيد عليه أضعاف ما فيه وأبين حقية خلافة الأئمة الأربعة وفضائلهم وما يتبع ذلك مما يلتحق بفوائده ويتم فوائده فجاء كتاباً في فنه حافلاً ومطلباً في حل الرسالة والصحيح وافياً كافلاً ومهيعاً لجامع المطالب وأعدائه شرار المبتدعة الضالين لما اشتمل عليه من البراهين العقلية والأدلة الواضحة المنقولة النقلية التي يعقلها العالمون ولا ينكرها إلا الذين هم بآيات الله يجحدون نعوذ بالله من أحوالهم ونسأله السلامة من قبائح أقوالهم وأفعالهم إنه الجواد الكريم الرؤوف الرحيم (ورتبته) على مقدمات وعشرة أبواب وخاتمة

(المقدمة الأولى) اعلم أن الحامل الداعي على التأليف في ذلك وإن كنت قاصراً عن حقائق ما هنالك ما أخرجه الخطيب البغدادي في الجامع وغيره أنه صلى الله عليه وسلم قال إذا ظهرت الفتن أو قال البدع وسب أصحابي فليظهر العالم علمه فمن لم يفعل ذلك فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين لا يقبل الله منه صرفاً ولا عدلاً (وما أخرجه) الحاكم عن ابن عباس رضي الله عنهما أن النبي صلى الله عليه وسلم قال ما ظهر أهل بدعة إلا أظهر الله فيهم حجته على لسان من شاء من خلقه (وأخرج) أبو نعيم أهل البدع شر الخلق والخليقة قيل هما مترادفان وقيل المراد بالأول البهائم وبالثاني الناس (وأبو حاتم) الخزاعي في جزئه أصحاب البدع كلاب النار (والرافعي) عمل قليل في سنة خير من عمل كثير في بدعة (والطبراني)

(بسم الله الرحمن الرحيم) الحمد لله الذي أوجب على الكافة تعظيم أصحاب نبيهم وآله المصطفين الأخيار لما أن الله سبحانه وتعالى برأهم من كل وصمة وسقطة وعثار وميزهم بأنهم الحائزون لقصب السبق في كل كمال ومضمار وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له الكريم الغفار وأشهد أن سيدنا محمداً عبده ورسوله النبي المختار صلى الله عليه وعلى آله وأصحابه صلاة وسلاماً دائمين ما تعاقب الليل والنهار ما نطقت براهين علومهم وقواطع حججهم بتقول المعاندين على أحد منهم في الإيراد والإصدار وبعد فهذه وريقات ألفتها في فضل سيدنا أبي عبد الرحمن أمير المؤمنين معاوية بن صخر أبي سفيان بن حرب ابن أمية بن عبد شمس بن عبد مناف القرشي الأموي رضي الله عنه وأرضاه وأمه هند بنت عتبة بن ربيعة ابن عبد شمس بن عبد مناف وفي مناقبه ومآثره وفي الجواب عن بعض الشبه التي استباح بسببها كثير من أهل البدع والأهواء جهلاً واستهتاراً بما جاء عن نبيهم صلى الله عليه وسلم من المبالغة الأكيدة في التحذير من سب أو نقص أحد من أصحابه لا سيما أصهاره وكتابه ومن بشره بأنه

■ Es-Savaiku'l-Muhrika'nın Arapçasının birinci sahifesi.

Rahman ve Rahîm Olan Allah'ın Adıyla

Son ve en büyük Peygamberi Hz. Muhammed sallallahu aleyhi ve selleme, gökteki yol gösteren yıldızlar gibi sahabeler veren Allah Teâlâ'ya hamd ü senâlar olsun. O ashab ki, bilgi ve mârifetlerin gerçeği onlara ihsan edildiğinden dolayı, onları yüceltmek, tâzim etmek ve (İslâm dininde) tâkip ettikleri yolun doğru olduğuna inanmak, Cenab-ı Hak tarafından herkese farz kılınmıştır.

Ashabın doğru yoluna dahil olmamı gerektiren bir şehadetle tanıklık ediyorum ki, gerçekten Allah Teâlâ, ortaksızdır. O'ndan başka ibâdete lâyık hak bir mâbud yoktur. Tanıklık ederim ki, Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) gerçekten O'nun kulu ve elçisidir. Öyle bir kul ki, Allah Teâlâ bilinmeyen sırrı ile onu bütün insanların şerrinden korudu. Diriliği ve varlığı zatî (kendinden) olan Allah Teâlâ'nın bekası devamınca (yâni ebediyen), o yüce peygamberin âl ve ashabına salât ve selâm olsun.

Besmele, hamdele, şehâdet, salât u selâmdan sonra hemen belirteyim ki, çoktan beri Hazret-i Ebû Bekir es-Sıddık ile Hazret-i Ömer bin Hattab'ın (radıyallahu anhümâ) hilâfetlerinin gerçek olduğuna dair bir kitabın yazılması benden istenilmişti. Bu vazifeyi acele yerine getirmek gayesi ile teklifi kabul ederek istenilen kitabı yazdım. Allah'a hamd olsun ki, bahsi geçen o eser, bu konuda güzel bir örnek, mübarek ve şerefli bir yol oldu. Sonra —şimdi şiîler, râfızîler ve benzerleri İslâm diyarlarının en şereflisi bulunan Mekke-i Mükerreme'de çoğaldıkları için—, (950 Hicrî yılının) Ramazan-ı şerif ayında (Milâdî: 1543) bahsi geçen kitabımın (Mescidü'l-Haram'da) tarafımdan okutulması istenildi.

Ayakları İslâmiyetin açık yolundan kaymış bazı kimselerin doğru yola gelmesi ümidi ile bu teklifi kabul ettim. Daha sonra, kitabımda mevcut olan konuları, birkaç katı kadar arttırmak ve dört imamın —Hazret-i Ebû Bekir, Hazret-i Ömer, Hazret-i Osman ve Hazret-i Ali (r.a.) —hilâfetlerinin doğruluğu ve mezkûr halifelerin faziletleri ile ilgili hususların beyan edilmesi hatırıma gelip eserime bunları da ilâve ettim. Bu sayede eserim, yazıldığı konuda bütün meseleleri toplayıcı bir kitap haline geldi. Tahkik ve tahkim ziynetleri içinde salına salına yürüyen bir matlûb oldu. Bâtılı savunanların delillerini çürütücü; bid'atçıların, şerir ve sapıkların boyunlarını kesici bir kılıç oldu. (Bu kitap, âlimlerin düşünerek kabul ettiği, Allah'ın âyetlerini inkâr

edenlerden başka hiçbir kimsenin inkâr etmediği, kesinlikle aklî şüphelerden uzak ve açık olan naklî delilleri kapsamaktadır. Allah'ın âyetlerini inkâr edenlerin durumlarından Allah'a sığınır, onların söyledikleri kötü söz ve işlerinden selâmet dileriz.

Şüphesiz ki, Allah Teâlâ Hazretleri istemeden nimet verip rahmet eden Yüce Zattır.

Kitabımı birkaç mukaddime (önsöz), on bölüm ve bir sonuç (hâtime), üzerine tertip eyledim.

Birinci Mukaddime

Her ne kadar o hakikatleri anlamaya zekâm yetmiyorsa da, mezkûr konularda kitap yazmaya beni sevkeden sebep el-Hatîbu'l-Bağdâdî'nin **«el-Câmî'»** adlı kitabında ve diğer âlimlerin de naklettikleri Hazret-i Peygamberi (s.a.v.) Efendimiz'in hadîs-i şerifidir ki, onu rivayet eden sahabeyi hatırlamıyorum. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, **«Fitneler veya bid'atler çıktığı ve ashabıma sövüldüğü zaman, âlim olan kimse, bildiğini açıklasın. Öyle yapmayan âlim bir kimsenin üzerine Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti olsun. Allah onun yaptığı farz ve nâfile ibadeti kabul etmesin»**, buyurmuştur. Hâkim'in İbn Abbas'dan (radıyallahu anhüma) rivayet ettiği hadîs-i şerif şöyledir: **«Ne zaman ki bir bid'atçi kavim ortaya çıkmışsa, Allah (c.c.), o bid'atçıların delillerini çürütmek için kullarından dilediğinin dilinden delilini ortaya çıkarır»**. Ebû Nuaym'ın Peygamber (s.a.v.) Efendimizden, **«Bid'at ehli, halk ve halikatın en kötüleridirler»** diye rivayet ettiği hadîs-i şerifinde **halk** ve **halikat** kelimeleri, eşanlamlı kelimelerdir. Halktan maksat hayvan (genel olarak canlılar), halikattan maksat da insan olduğu beyan edilmiştir. Ebû el-Hâtim el-Huzaî **«Cüz»** (1) ünde, **«Bid'at sahipleri cehennem köpekleridirler»** diye rivayet etmiştir. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den Rafiî de **«Peygamberin yolunda (sünnete bağlı) olduğu halde az bir amel, bid'at yolunda olduğu halde yapılan çok amelden daha iyidir»** hadîs-i şerifini rivayet etmiştir. Taberânî de Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den şöyle rivayet ediyor: **«Bid'at sahibini yücelten bir kimse, İslâmiyetin yıkılmasına elbette yardım etmiş olur»**. Beyhakî ve İbn Ebû Asım da **«es-Sünne»** adlı kitabında şöyle rivayet ettiler: **«Bid'at sahibi yaptığı bid'atından tevbe edinceye kadar, Allah Teâlâ onun ibadetini kabul etmez»**. Hatîb ed-Deylemî Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den şöyle rivayet ediyor: **«Bid'at sahibi ölünce, elbette İslâmiyette bir zafer kazanılmıştır»**. Taberânî, Beyhakî ve ed-Diya şöyle rivayet ettiler: **«Şüphesiz Allah, her bir bid'atçıdan tevbeyi men etmiştir»**. Taberânî, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den şöyle rivayet etmiştir: **«Şüphesiz ki, İslâmiyet yayıla-**

---

(1) Bir kişi tarafından rivayet edilen hadisi veya bir kısım hadisleri toplamak için yazılan esere Cüz denir. İmam Nevevî'nin *«el-Erbain»* ve Suyûtî'nin yazdığı *«Sakitu'd-Duha»* cüzleri gibi...

caktır. Sonra ona bir zâfiyet gelecektir. İslâmiyetteki inanç ve ibadet zâfiyeti haddini aşarak bid'at derecesine ulaşan kimseler cehennem ateşinin halkıdırlar». Beyhakî, «Allah, bid'at sahibinin namazını, orucunu, zekâtını, haccını ve umresini, cihadını, yaptığı farz ve nâfile ibadetini kabul etmez. O kimse, hamurdan çıkan bir kıl gibi İslâmiyetten çıkar», hadîs-i şerifini Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den rivayet etmiştir.

Eserimizin gelecek bölümlerinde sana anlatacaklarımızdan kesinlikle öğreneceksin ki, Rafızî, Şia ve benzeri taifeler bid'at ehlinin başta gelenleridir. Binaenaleyh yukarıda geçen hadîs-i şeriflerdeki tehdit onları kapsar. Üstelik özel olarak Rafızî ile Şia taifeleri hakkında Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den hadîsler rivayet edilmiştir. Nitekim Mehâmilî, Taberânî ve Hâkim, Uveymîr bin Saîde'den şöyle rivayet ettiler: Peygamber (s.a.v.) Efendimiz şöyle buyurmuştur: «Şüphesiz ki Allah, insanlar arasından beni seçti. Benim için de sahabiler seçti. Onlardan bana, vezirler, yardımcılar, hısım ve akrabalar kıldı. Onlara sövenlerin üzerine, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti olsun. Allah, Kıyamet gününde o kimselerin yaptıkları farz ve nâfile ibadetleri kabul etmez». Hatîb, Hazret-i Enes'den (r.a.) rivayet ediyor: «Gerçekten Allah beni (insanlardan) seçti ve benim için sahabiler seçti. Onlardan da bana hısımlar ve ensar (yardımcılar) seçti. Onları sevmekle Peygamberlik hakkımı koruyan bir kimseyi Allah koruyacaktır. Onları sevmemekle hakkımı gözetmeyip beni inciten bir kimseyi de Allah incitecektir».

Ukaylî'nin «Kitabu'z-Zuafâ» adlı eserinde Hazret-i Enes'den (r.a.) rivayet ettiğine göre, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz şöyle buyurmuştur: «Şüphesiz Allah, beni (insanlar arasından) seçti. Bana sahabiler ve hısımlar seçti. Onlara sövecek ve küçük düşürecek bir kavim gelecektir. O kavimlerle oturmayın, içmeyin ve yemeyiniz! Onlardan kız alıp vermeyiniz!».

Begâvî, Taberânî ve Ebû Nuaym «el-Mârife» adlı eserinde ve İbn Asakîr, İyad el-Ensarî'den rivayet ettiklerine göre, Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz, «Ashabımı, kayınlarımı (hısımlarımı), ensarımı sevmekle (Peygamberlik) hakkımı gözetiniz. Onlar hususunda olan hakkımı koruyan bir kimseyi dünya ve âhirette Allah koruyacaktır. Onlar hususundaki hakkımı gözetmeyen bir kimseyi Allah terk eder. Allah'ın, terk ettiği bir kimseyi, muaheze etmesi (cezalandırması) pek yakındır» buyurdu.

Ebû Zerri'l-Herevî, bu hadîs-i şerifin bir benzerini Hazret-i Câbir ve Hazret-i Hasan bin Ali ile İbn Ömer'den (radiyallahu anhüm) rivayet etmiştir. Zehebî merfû olarak İbn Abbas (r. anhümâ) dan şöyle rivayet etmiştir: «Âhir zamanda Rafızî diye bir kavim olacak, İslâmiyeti terk edeceklerdir. Onları öldürün. Zira onlar müşriktirler».

Yine Zehebî, İbrahim bin Hasan bin Hüsen bin Ali, o babası Hasan'dan, o babası Hüseyin'den, o babası Ali bin Ebi Tâlib'den rivayet

etti. Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz, **«Âhir zamanda bir kavim çıkacak. Onlara Rafızî denilir. İslâmiyeti terk edecekler»** diye buyurdu.

Darekutnî, Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayetle Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in bir hadîs-i şerifini şöyle nakleder: **«Benden sonra bir kavim gelecektir. Onların bir lâkabı vardır. Onlara Rafıza (1) denir. Eğer onlara yetişirseniz onları öldürünüz. Çünkü onlar müşriktirler».** Hazret-i Ali (r.a.) der ki:

— Ey Allah'ın Resûlü, onlardaki alâmet nedir? diye sordum. Resûlullah (s.a.v.) buyurdu:

— **İfrat edip de sende bulunmayan nitelikle seni övecekler, kendilerinden önce geçmiş din büyüklerine ta'n edeceklerdir.**

Yine Darekutnî Hazret-i Ali'den bu hadîs-i şerifin benzerini başka bir yoldan rivayet etmiştir. Bir başka tarikten de rivayet ederek, Hazret-i Ali (r.a.) tarafından şu cümleleri ilâve etmiştir:

«Biz ehl-i beyti sevdiklerini iddia ederler. Halbuki öyle değildirler. Bizi sevmediklerinin alâmeti, Ebu Bekir ile Ömer (r. anhüma)ya dil uzatmalarıdır».

Yine Darekutnî, birçok tarikten bu hadîs-i şerifin mealini Fatımetü'z-Zehra ile Ümmü Seleme (r.anhünne) rivayet ederek şöyle demiştir: Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in mezkûr hadîs-i şerifi için bizde birçok rivayet tarikleri vardır. Taberânî, İbn Abbas (r. anhüma) dan rivayetle, **«Ashabıma söven bir kimsenin üzerine Allah'ın, meleklerin ve insanların lâneti olsun»** buyurmuştur. Yine Taberânî, Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet ediyor: **«Peygamberlere söven bir kimse, şeriatça öldürülür. Ashabıma söven bir kimse, hadd (ceza) olarak kırbaçla dövülür».**

Deylemî Hazret-i Enes'den (r.a.) rivayet ediyor: **«Allah, Ümmetimden birine iyilik dilerse onun kalbine ashabımın sevgisini atar».**

---

(1) Rafızî (rafıdî): Rafada kökünden türemiş ism-i fâil bir kelimedir. *Terk edici* demektir. Bu taife, sahabe-i kiramın büyüklerini sevmedikleri için onlara *Rafıdî* denilmiştir.

Beyhakî'nin birçok tarikten rivayet ettiğine göre Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz, Rafızî taifesinin meydana çıkacağından bahis buyurmuştur.

Beyhakî'nin rivayetini Bezzar'ın rivayeti de te'yid etmektedir. Nitekim Bezzar şöyle rivayet etmiştir. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, *«Son zamanda Rafızî diye bir kavim gelip İslâmiyeti terk edeceklerdir»* buyurmuştur. Yani onlar, «sahabeleri sebbetmek ve ehl-i sünnet ve'l-cemaati tekfir etmek câiz ve helâldir», diye itikad ettikleri için İslâmiyeti büsbütün terk edecekler veyahut (onlardan imanın ahkâmına muhalif bir şey sadır olmazsa) İslâmiyetin güzelliğini, kemâlini terk edecekler, demektir. Diğer bir rivayete göre, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, *«Onları öldürün. Çünkü onlar müşriktirler»* diye buyurmuştur. Bu rivayete göre mânası şudur:

Onlar, Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şerifin ahkâmiyle amel etmedikleri için müşriklere (Allah Taâlâ'ya ortak koşanlara) benzerler. Şerhu'ş-Şifa Aliyyu'l-Kaari, c. 1, s/694'e bakınız.

Tirmizî, Abdullah bin Mâkil (1) den rivayetle Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, **(Ashabım hakkında Allah'tan korkunuz, Allah'tan korkunuz! Benden sonra onları kötü söz ve davranışlarınıza hedef tutmayın. Onları seven bir kimse, beni sevdiği için sever. Onlara buğzeden bir kimse, bana buğzettiği için onlara buğzeder. Onları inciten bir kimse, beni incitir. Beni inciten Allah'ı incitir, Allah'ı inciten bir kimseyi Allah yakında cezalandıracaktır»**, buyurmuşlardır.

Hatîb'in İbn Ömer'den (r. anhüma) rivayet ettiği bir hadîs-i şerifte Peygamber (s.a.v.) Efendimiz şöyle buyururlar: **«Ashabıma dil uzatanları gördüğünüz zaman onlara, Allah'ın lâneti bu kötü davranışınızın üzerine olsun, deyiniz».**

İbn Adiyy, Hazret-i Âişe'den (r. anha) rivayetle Efendimiz (s.a.v.), **«Ümmetimin en kötü insanları, ashabımı kötülemekte en cesaretli olanlardır»** buyurmuştur.

İbn Mâce, İbn Ömer'den rivayet ediyor: **«Ashabım hususunda sonra onları takib eden (tâbiîn) ler hususunda, sonra tebe-i tâbiîn (tâbiîn'i tâkib eden nesil) hususunda hakkımı ve şerefimi koruyunuz».**

Şirazî **«Elkab»** adlı kitabında Ebi Said'den (r.a.) Efendimiz'in (s.a.v.), **«Ashabımdaki hakkımı ve şerefimi koruyunuz. Zira onlardaki hak ve şerefimi koruyan bir kimseyi Allah'ın bir koruyucusu muhafaza eder. Onlardaki hakkımı gözetmeyen bir kimseyi Allah terk eder. Allah bir kimseyi terk ederse, elbette onu yakında cezalandıracaktır»**, hadîs-i şerifini rivayet eder.

Hatîb, Hazret-i Cabir'den, (r.a.) Darekutnî de **«İfrad»** adlı kitabında, Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle şöyle buyurdular: **«Muhakkak ki, zamanla insanlar çoğalıp ashabım azalacaktır. Ashabıma sövmeyin, onlara söven bir kimsenin üzerine Allah'ın lâ'neti olsun».**

Hâkim, İbn Saîd'den rivayetle Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in ashabına şöyle hitap ettiğini nakleder: **«Dikkat ediniz! Sizden sonra gelecek hiçbir kavim ne bir sa'iniz, ne de avucunuzun** (dolusu yaptığınız sadakanızın sevabın)**a ulaşamayacaklardır».**

İbn Asakîr, mürsel bir hadîs olarak Hazret-i Hasan'dan (r.a.) rivayetle Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in, **«Ashabımla ne alıp vereceğiniz vardır? Ashabımı bana bırakınız, ashabımı bana bırakınız! Nefsim yed-i kudretinde olan Allah'a and ederim ki, eğer herhangi biriniz** (Uhud dağı) **kadar altın sadaka verirse sevap bakımından onlardan birisinin yalnız bir günlük yaptığı amelinin sevabına ulaşamaz»**, buyurduğunu söyledi.

İmam Ahmed, Şeyhayn (Müslim ve Buharî), Ebû Davud ve Tirmizî, Ebû Said'den, yine Müslim, İbni Mâce, Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayet ettiler: **«Ashabıma sövmeyin. Nefsim yed-i kudretinde olan**

---

(1) Bazı nüshalarda bu hadîs-i şerifin râvisi her ne kadar Abdullah bin Mâkil ise de, *(Tâcu'l-Usûl)* adlı kitapta ve bazı Savaîk nüshalarının önsözünde Abdullah bin Muğaffel olarak yazılmıştır.

Allah'a yemin ederim ki, eğer herhangi biriniz (Uhud dağı) kadar altın sadaka verirse onlardan birisinin ne bir müd'üne (1), ne de yarısına kadar verdiği sadakanın sevabına ulaşamaz».

İmam Ahmed, Ebu Davud ve Tirmizî, İbn Mes'ud'dan (r.a.) rivayet etmişlerdir: «Herhangi bir kimse, hiçbir sahabinin hakkında (hoşlanmadığım) bir şeyi bana söylemesin! Çünkü rahat bir gönülle aranıza çıkmayı severim».

İmam Ahmed, Enes'den (r.a.) şöyle rivayet etti: «Ashabımı bana bırakınız. Nefsimi yed-i kudretinde tutan Allah'a yemin ederim ki, eğer siz, Uhud dağı kadar altın sadaka etseniz, onların yaptıkları amellerin sevabına yetişemezsiniz».

Darekutnî'nin rivayet ettiğine göre, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz bir hadis-i şerifinde, «Ashabımı sevmekle şerefimi gözeten bir kimse, Kıyamet gününde Kevser havuzunun başında yanıma gelecektir. Ashabımı sevmeyip de şerefimi gözetmeyen bir kimse, Kevser havuzunun başında yanıma gelmeyecek ve beni görmeyecektir» buyurdu.

Taberânî ve Hâkim, Abdullah bin Büsr'den rivayet ettiler: «Tuba [(cennet veya ne mutlu) beni görüp, bana iman eden bir kimseye. Yine ne mutlu beni göreni gören bir kimseye ve beni göreni gören kimseyi göreni görene ve bana iman edene. Ne mutlu onlara, onlar için ne güzel bir dönüş yeridir (cennet)...».

Abd bin Humeyd, Ebi Said'den ve İbni Asakîr, Vâsile'den (r.a.) rivayet ettiler: «Tuba (ne mutlu) beni görene, beni göreni görene ve beni göreni gören kimseyi görenedir».

Taberânî, İbn Ömer'den (r. anhüma) rivayet etmiştir: «Ashabıma söven bir kimseye Allah lânet etsin».

Tirmizî ve ez-Ziya, Hazret-i Büreyde'den (r.a.) rivayet ettiklerine göre, Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz, «Ashabımdan birisi bir yerde ölmüşse, Kıyamet gününde o yerin ahalisine önder ve nur olarak diriltilecektir (2)», buyurdu.

Ebu Ya'lâ, Hazret-i Enes'den (r.a.) rivayet eylediği bir hadîs-i şerifte Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, «Ashabımın meselesi, yemekteki tuzun meselesi gibidir. Yemek ancak tuz ile yenip ıslah olur» buyurmuştur.

Ahmed ve Müslim, Ebû Musa'dan (r.a.) rivayet ediyorlar. Peygamber (s.a.v.), «Yıldızlar göğün emniyetidirler. Onlar giderlerse, Allah tarafından va'd olunan (kıyamet) göğe gelecektir. Ben de asha-

---

(1) Müdd bir ölçüdür. Hicazlılara göre, bir tam üçte bir batmandır. Bazılarına göre sa'ın dörtte biridir. Iraklılara göre, iki batmandır. Rumlara göre yirmi kiledir. *Ahteri*'ye bakınız.

(2) *Hadis-i şerifin mânası*, sahabe-i kiram, Cenab-ı Hakk'ın nezdinde büyük bir şerefe nâil olmuşlardır. Bundan dolayı onlardan herhangi birisi bir İslâm yurdunda vefat edip orada defnedilmişse, o yurdun müslüman ahalisi için büyük bir nimettir. Çünkü o şerefli zat, Kıyamet günü o ahali için bir önder olarak mezarından kalkacak, onları bir sevinç nuru içinde cennete götürecektir, demektir.

bımın emniyetiyim. Vefat ettiğim zaman, ashabımın başına Allah tarafından va'd edilen hâdiseler gelecektir. Ashabım dahi ümmetimin emniyetidirler. Ashabım vefat edince, ümmetimin başına Allah tarafından va'd olunan musibetler gelecektir», buyurdu.

Tirmizî ve ed-Diyâ, Hazret-i Câbir'den (r.a.) Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in şöyle buyurduğunu rivayet ettiler: «Beni gören (ashaba) veya beni göreni gören müslüman bir kimseye (tâbiîne) cehennem ateşi dokunmaz».

Tirmizî ile Hâkim, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den rivayet ettikleri bir hadîs-i şerife göre, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz şöyle buyurdular: «Kuşakların (nesillerin) en iyisi benim kuşağımdır (ashabımdır). Sonra onları takip eden kuşak (tâbiîn)dir. Sonra bunları takip eden (tebe-i tâbiîn) dir».

Taberânî ve Hâkim, Ca'de bin Hübeyre'den (r.a.) rivayet ettiklerine göre Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, «İnsanların en iyisi benim çağda yaşamakta olan müslümanlardır. Sonra onların arkasından gelenlerdir. Sonra onları takip edenlerdir. Diğer insanlar(ın dereceleri) ise düşüktürler», buyurmuşlardır.

Müslim'in Ebu Hüreyre'den rivayetinde Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, «Ümmetimin en hayırlısı, içlerine Peygamber olarak gönderildiğim insanlardır (sahabeler). Sonra arkalarından gelenler (tâbiîn), sonra tâbiînin arkasından gelen (tebe-i tâbiîn)dir», buyurmuştur.

Müslim ve Tirmizî, Ebu'd-Derda'dan (r.a.) rivayet ettiler: «Ümmetimin en iyi insanları, evvelinde ve sonunda gelenlerdir. Ortasında bulanıklık vardır».

Ebu Nuaym «Hılye» adlı eserinde mürsel bir senedle Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den şöyle bir hadîs-i şerif rivayet etmiştir: «Ümmetin iyi insanları, ilk ve son insanlardır. Çünkü ilk insanlar arasında Allah'ın Resûlü, sonrakilerin arasında da (Âhirzamanda nüzul edecek olan) Meryem oğlu Hazret-i İsa vardır. Her iki kısmın arasındaki (sapan ve bidatlere bulaşan) insanlar ise, eğri yoldadırlar. Ne ben onlardanım ne de onlar bendendirler».

Taberânî, İbn Mes'ud'dan (r.a.) rivayet ediyor. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz bir hadîs-i şerifinde şöyle buyurmuştur: «İnsanların en iyisi benim çağımda olanlardır. Sonra ikinci, sonra üçüncü çağın insanlarıdırlar. Daha sonra öyle bir kavim yaşayacak ki, onlarda hayır yoktur».

İbn Mâce, Hazret-i Enes'den (r.a.) rivayet etmiştir. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, «Ümmetim beş tabaka (derece) üzerindedir. Kırk yıla kadar iyilik ve takva sahibi, onlardan sonra yüz yirmi yıla kadar gelenler birbirine bağlı ve şefkat eden kimselerdir. Sonra yüz altmış yıla kadar birbirine sırt çevirmiş ve dargın kimselerdir. Sonra yüz altmış yıla kadar birbirine sırt çevirmiş ve dargın kimse-

lerdir. Sonra fitne ve fesat ehli olacaklar. Acele kendinizi kurtarın, kurtarın» buyurur.

Yine Taberânî, İbn Mes'ud'dan (r.a.) rivayet etmiştir: «Her tabakanın devamı kırk yıldır. Benim ashabımın tabakası ilim ve iman tabakasıdır. Kırkıncı yıldan sekseninci yıl arasındaki ikinci tabaka, iyilik ve takva sahibidirler». Sonra Taberânî yukarıda geçen hadîs-i şerifteki tabakaların benzerini zikretti.

Hasan bin Süfyan, İbn Mende ve Ebu Nuaym da «Marife» adlı eserinde Darim et-Temîmî'den rivayet ettiklerine göre Peygamber (s.a.v.) Efendimiz şöyle buyurdular: «Birinci tabaka kırk yıla kadar ben ve benimle beraber olan kimseler, ilim ve gerçeğin (yakıyn) ehlidirler. İkinci tabaka seksen yıla kadar iyilik (birr) ve takva halkıdır. Üçüncü tabaka yüz yirmi yıla kadar birbirlerine şefkatli ve bağlılık ehlidir. Dördüncü tabaka yüz yetmiş yıla kadar birbirlerine karşı dargın, yekdiğerine zulüm eden insanlardır. Beşinci tabaka ise, iki yüz yıla kadar fitne ve fesat sahibi olan insanlardır».

Bu hadis-i şerifin benzerini İbn Asakir de rivayet etti. Ancak onun rivayetinde Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, «Benim ve ashabımın tabakası ilim ve iman sahibi olan kimselerdir» buyurduğu gibi, fitne mânasına gelen «merec» kelimesi yerine «savaşlar» mânasına gelen «el-hurub» kelimesini kullanmıştır.

Allah Teâlâ Hazretleri'nin sahabe-i kiramın en iyi insan olduklarına dair tanıklık eylemesi, onlar için iftihar bakımından yeter de artar. Nitekim Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de sahabe-i kiram hakkında, «Siz, insanlar için ortaya çıkarılan iyiliği emreden kötülükten alıkoyan hayırlı bir ümmetsiniz» (1) buyurmuştur. Elbette ashab-ı kiram bu hitab-ı celil'in şumûlüne ilk dâhil olanlardır.

Resûlullah da (s.a.v.) ashabın fazileti hakkında şahitlik ederek âlimlerce sahih olduğunda ittifak edilen bir hadîs-i şerifinde, «Kuşakların en hayırlısı benim kuşağımdır (ashabımdır)» buyurmuştur.

Allah Teâlâ'nın kendilerini peygamberinin arkadaşlığına ve yardımcılığına beğenip seçtiği bir kavmin makamından daha üstün bir makam yoktur.

Nitekim Cenab-ı Hak, —Resûl-i Ekrem (s.a.v.) ile ashab-ı kiramını (r. anhüm) Kur'an-ı Kerim'inde vasıflandırarak— meâlen şöyle buyurmuştur:

«Muhammed Allah'ın elçisidir. Onun beraberinde olanlar kâfirlere karşı sert, birbirlerine karşı şefkatlidirler. Onları rükûa varırken, secde ederken Allah'tan lutûf ve hoşnutluk dilerken görürsün. Onlar, yüzlerindeki secde izi ile tanınırlar. İşte bu, onların Tevrat'ta anlatılan vasıflarıdır. İncil'de ise şöyle vasıflandırılmışlardır: Onlar filizini çıkarmış bir ekine benzerler. Derken o filiz kuvvetlenip kalınlaşmış ve gövdesi üzerine dikilmiş, ekincilerin hoşuna gidiyor. Al-

---

(1) Âl-i İmran, 110

lah (c.c.) böylece bunları çoğaltıp kuvvetlendirmekle kâfirleri öfkelendirir. Allah (c.c.) inanıp yararlı işler işleyenlere bağışlanma ve büyük ecir va'd etmiştir» (1).

Yine Allah Taâlâ ashab-ı kiram hakkında Kur'an-ı Kerim'de buyuruyor: «Herkesten önce iman eden Mekke-i Mükerreme ahalisinden olup Medine-i Münevvere'ye göç edenler ile, Medineli olup İslâmiyete ve Peygambere yardım eden ve iyilikte onların izinde gidenlerden Allah Taâlâ razı olup onlar da Allah'dan razı olmuşlardır. Allah Taâlâ onlara ağaçları altından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. Orada sonsuz bir hayat yaşayacaklardır. İşte bu büyük bir zaferdir» (2).

Bu âyet-i kerime ile hadis-i şerifleri düşün. Düşündüğün takdirde Rafızî taifesinin ashab-ı kiram hakkında uydurdukları yalanlardan ve ashaba yakışmayan şeylerin sende yaratacağı çirkin şüphelerden kurtulursun. Nitekim bu yalanların geniş açıklaması bu eserimizde gelecektir. Ashab-ı kiramda en az da olsa bir noksanlık olduğuna itikat etmekten sakın, sakın! Böyle bir itikattan Allah'a sığınıyorum. Allah Teâlâ peygamberlerinin en kâmiline —Muhammed Mustafa'ya (s.a.v.)— arkadaş olarak insan topluluğunun en kâmilinden başkasını seçmemiştir. Bu gerçeği, Cenab-ı Hak (yukarıda geçen âyet-i celilesinde), «Siz, insanlar için ortaya çıkarılan iyiliği emreden, kötülükten alıkoyan en hayırlı bir ümmetsiniz» diye bize açıklamıştır.

Rafızî taifesinin ashab-ı kiramdan (r. anhüm) isnad ettikleri şeylerin uydurma olduğu hususunda seni irşat edecek delillerden birisi şudur: Onların, ashab-ı kiram (r. anhüm) hakkında söyledikleri lâyık olmayan şeyler, ne bellibaşlı ve ne tanınmış hadis âlimlerinin senedi ile nakledilmiştir. Ne de râvilerinin adaleti ispat edilebilmiştir. Ancak rivayet ettikleri bu bozuk şeyler, yalan, ahmaklık, cehalet ve uydurmalarından başkası değildir.

Sakın taassubunun ve nefsinin arzusuna uyma. Ashab-ı kiram hakkında sahih hadisi terk edip sakim (bâtıl) rivayetlere uymaktan korun. Pek yakında Hazret-i Ali (r.a.) ile ehl-i beytinin, ashab-ı kiramın bilhassa Şeyhayn'ın (Ebû Bekir ve Ömer'in), Hazret-i Osman ve cennetle müjdelenmiş (3) diğer sahabelerinin yücelikleri hakkında söyledikleri sözler sana okunacaktır. Bu sözlerde, kendisine reşidlik ilham edilen ergin bir kimse için ikna edici bir özellik vardır.

Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in soyundan gelen veya onların izinden giden bir kimseye, ehl-i beyt'in imamı Hazret-i Ali'den (r.a.);

---

(1) el-Feth: 29

(2) et-Tevbe: 100

(3) Ashab-ı kiram zümresinden olup hayatlarında Peygamber (s.a.v.) Efendimiz tarafından cennetle müjdelenen on kişi (Aşere-i Mübeşşere) şunlardır: 1. Hazret-i Ebu Bekir, 2. Hazret-i Ömer, 3. Hazret-i Osman, 4. Hazret-i Ali, 5. Hazret-i Ebu Ubeyde bin Cerrah, 6. Hazret-i Sa'd bin Ebi Vakkas, 7. Hazret-i Said bin Zeyd, 8. Hazret-i Zübeyr, 9. Hazret-i Talha ve 10. Hazret-i Abdurrahman bin Avf.

tevâtür yolu ile rivayet olunan şu sözden ayrılmak nasıl câiz olur:

«Şüphesiz ki, bu ümmetin en iyisi Peygamberinden sonra Ebû Bekir, sonra Ömer'dir».

Mel'un Rafıziler, Hz. Ali'nin (r.a.) bu konuşmasını «Takıyye» (fitneden korktuğu) için yaptığını iddia etmişlerdir. Bu iddianın reddi ve doğru olmadığı sana ileride tekrar beyan edilecektir. Hattâ Hazret-i Ali'nin (r.a.) bu sözleri, bazı Rafızinin Hazret-i Ali'yi tekfir etmesine (Allah'a sığınırız) vesile oldu. Bu sapıklar dediler ki: Ali (r.a.), kâfirlere (ashabı kastederler) küfürlerinde yardımcı oldu (!)... Körolasıca heriflerin durumları ne hayret edilecek şey! Bunlar ne kadar câhil ve ahmak insanlardır.

Taberânî ve başkaları Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet etmişlerdir: «Peygamberimizin ashabı hakkında Allah'tan korkunuz, Allah'tan korkunuz». Çünkü Peygamber (s.a.v.) Efendimiz onların şerefini korumak için tavsiyede bulunmuştur.

İkinci Mukaddime

Yine bil ki, ashab-ı kiram, (Allah onlardan razı olsun), Peygamberlik devresi sona erdikten sonra bir imamın (devlet başkanının) tayini vâcib (farz) olduğunda gerçekten söz birliği etmişlerdir. Hattâ imamın tayinini en önemli vâciblerden saydıkları için, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in vefatından sonra defnedilmesini te'hir edip müslümanlara bir imamın tayini ile uğraştılar. Şu veya bu imam seçilsin diye o sırada aralarında beliren ihtilâf hâdisesi bir imamın tayini vâcib olduğuna dair sahabe-i kiramın icmaına (söz birliğine) zarar vermez.

İşte bu vazifenin taşıdığı önemden ötürü eserimizde geleceği gibi Resûl-i Ekrem (s.a.v.) vefat edince Hazret-i Ebû Bekir (r.a.) hatip olarak ayağa kalkarak buyurdu: «Ey insanlar! Hazret-i Muhammed'e ibadet edenler varsa şüphesiz ki, Hazret-i Muhammed (s.a.v.) vefat etti. Allah'a ibadet edenler varsa Allah diridir, ölmez. Bu hilâfet vazifesine mutlaka birisi lâzımdır. Düşünerek oyunuzu bir kimse için kullanınız». Ashab-ı kiram ona, «Doğru söyledin, bu işi düşünelim» dediler.

Sonra (bil ki) biz ehl-i sünnet ve'l-cemaat ile Mûtezile tâifesinin ekseriyeti nezdinde halifenin tayin edilmesinin vâcip olmasının delili sem'îdir. Yani tevatür cihetiyle nakledunan delil ile ashabın mezkûr icmaıdır.

Birçok âlimler de imamın tayin edilmesinin vâcip olması sem'î delillerle değil, aklî delille sabittir, demişlerdir.

Halifenin tayininin vücubunun (gerekliliğinin) delili şöyle izah olunmuştur:

Şüphesiz Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz Şeriatın hadlerini yerine getirmek, İslâm ülkesinin hududunu muhafaza edip düşmana

kapatmak, düşmanlarla savaşmak, ordunun teçhizi ile talimini yapmak ve müslümanların bütünlüğünü korumakla emrolunmuştu. İmkân dahilinde olduğu halde genel bir farz vazifesinin tamamlanmasında müessir rolü olan bir nesnenin (halifenin tayini gibi) yapılması da farz olur. Hem de imamın tayininde sayılmayan faydaların celb ve temini, sonsuz zararların bertaraf edilmesi gibi şeyler de vardır. Öyle ise böyle olan bir şey vâciptir. (Mezkûr delilin suğrasına [1] gelince (yani imamın tayininde sayılmayacak kadar çok faydaların celbi ve çok sayıda da zararların bertaraf edilmesi vardır, hükmüne gelince) delilin bu parçasının zaruriyattan olmasının isbatı, hiçbir delile muhtaç olmayan hakikatlara yakındır. Öyle ki, doğruluk ve takvası pek fazla olmayan bir imamın (devlet başkanının) ölümünden sonra bile birçok fitne ve fesadın çıkmasını, millet işlerinin aksamasını müşahede edersin. Bu durum, suğranın zarurî ve zorunlu olmasının delilidir.

(Mezkûr delilin) kübrasına gelince, (yani delilin böyle olan bir şey vaciptir kısmına gelince) onun isbatı bize (Ehl-i sünnet ve'l-cemaat'a) göre, ümmetin icmaı iledir. Mûtezile tâifesinden Ebu'l-Hüseyin, Câhız, Hayyât ve Kâbî gibi bilginlere göre, bu vücub şer'î olmayıp aklî olduğundan gerekliliği zarurîdir. (Yani kübranın isbatı için hiçbir delile ihtiyaç yoktur. Belki varlığı zorunludur). Haricilerin ve benzerlerinin bu vücub hakkındaki muhalefetlerine gelince, ona hiçbir değer verilmez. Çünkü onların muhalefeti diğer bid'atçi tâifelerin muhalefeti gibi ashab-ı kiramın beliren icmaına zarar vermez ve icmaın ifade ettiği kesin hükmü bozmaz.

Faziletçe imamın (devlet başkanının) seviyesinde bulunan bir kimsenin imamın emirlerine itaat etmesinden dolayı mutazarrır ola-

---

(1) Suğra ve kübra, mantık ilminin iki terimleridir. Mantık ilminde «Kıyas» bahsi vardır. Kıyas, dört şekilde kurulur. Bizim kitapta ispatlanmak istenen dâva, kıyasın birinci şekline uygun bir tarzda halledilmiştir. Şöyle ki: İbaremizde, *«İmamın tayininde sayılmayacak kadar faydaların celbi ve çok sayıda zararın bertaraf edilmesi vardır»* cümlesinin adı suğra (küçük önerme) dır. Çünkü netice tümlecinin ikinci öğesini (haberini ve parçasını) taşımaktadır.

Bu suğra cümlesinden sonra gelen ve netice tümlecinin birinci öğesini (parçasını-müptedayı) taşıyan *«böyle olan bir şey vaciptir»* cümlesine *kübra* (büyük önerme) denir. İkisine birden *«Öncüler»* denir. İki cümlenin birleşmesinden dâvânın isbatı için delil olan *kıyas* meydana gelir. *Bu kıyasın neticesi, «Bir imamın tayini vaciptir»* hükmüdür. Bu hükmün adına *«Netice»* denir. Kıyastan lâzım gelen netice ile müddea olan cümle, aynı mânayı ifade eder. Meselâ istidlâlin en mükemmel şekli kabul edilen iki önermeden netice çıkarma suretinde tertiplenen bir düşünüş formülünde bulmuş, ona kıyas (syllogisme) demiştir. Mütercim Asım Efendi, Kamus tercemesinde şöyle der: *Kıyas*, bir nesneyi, misali (benzeri) olan nesneye takdir edip uydurmak mânasınadır. Meselâ «bütün insanlar ölümlüdür. Sokrates insandır, o halde o da ölümlüdür» ibâresi bir kıyastır.

(Bak. H. Âli Yücel, Lise 3, Mantık kitabı, sahife 32.)

cağı ve bu durumun fitneye götüreceği iddiasiyle, imamın küfür ve fısk gibi günahlardan mâsum olmadığı takdirde, azledilmezse millete zarar vereceği, azledilirse, azli muharebeye sebep olacağı, muharebede ise millete büyük zarar olduğu inkâr edilmez bir hakikat olduğu iddiası bâtıldır. Nazarı itibara alınmaz. Zira devlet başkanının tayin edilmesini terk etmekten doğacak zarar, sıralanan olumsuz şartlar altındaki tayininden lâzım gelen zarardan daha korkunç, daha çirkindir. Bilâkis iki zararın mukayesesi ve nispet edilmesi bile câiz değildir. Zararlar birbiriyle muaraza edip çekişince en büyüğünü kaldırmaya çalışmak vâcibtir. Bir baş olmaksızın bir toplumun durumunu düzelteceği farzedilirse, bu farzediliş muhaldir.

Üçüncü Mukaddime

İmâmet vazifesi, ya imamın (devlet başkanının) imâmete ehil olan bir kimseyi kendisine halef seçmesiyle veya (hall ve akid) ehlinin (yani müslümanlar tarafından azil, tayin ve diğer lüzumlu işleri yönetmek için seçilen bir heyetin) imâmet görevine ehil olan bir kimseyi seçmesi ile sabit olur. Nitekim bu konunun açıklaması, eserimizin gelecek bölümlerinde belirtilecektir. Yahut başka yollarla imâmet sabit olur. Bu konu fakihlerin ve âlimlerin kitaplarının hilâfet ve imametle ilgili yerlerinde beyan edilmiştir. Müslümanların arasında efdal (faziletçe üstün olan) kimse varken mafdul (efdaldan az faziletli) olan bir kimsenin imam seçilmesinin dinen câiz olduğunu bil.

Hulefa-i Râşidin (Peygamber Efendimizin (s.a.v.) doğru yolunda giden dört halife)den sonra din âlimleri, Kureyş kabilesinden efdal olan bir kimse mevcud olduğu halde, yine Kureyş'ten mafdul olan bazı kimsenin hilâfetinin câiz olmasında söz birliğine varmışlardır. Bir de Hazret-i Ali ve Hazret-i Osman (r. anhüma), Hazret-i Ömer'den (r.a.) sonra, zamanlarının efdali (faziletçe üstünü) oldukları halde Ömer (r.a.) kendisinden sonra Hazret-i Ali ile Hazret-i Osman'ın (r. anhüma) dahil olduğu aşere-i mübeşşere (cennetle müjdelenen on sahabe)den altı kişilik grup arasından, müslümanların beğendikleri birisinin halife seçilmesini emretti (1). Hilâfet için faziletçe üs-

(1) Hazret-i Ömer (r.a.) ağır yaralanıp vefatı yaklaşınca, kendisinden sonra kim halife olacak diye kendisine soruldu. O, sahabe-i kiramdan olup cennetle müjdelenen Abdurrahman bin Avf, Sa'd bin Ebi Vakkas, Talha bin Ubeydullah, Osman bin Affan, Ali bin Ebi Tâlib ve Zübeyr bin Avvam'ı halife olmak üzere aday göstermiş ve bunlardan hangisinin halife seçileceğini müslümanların kendisinden sonraki ittifakına bırakmıştır. Hazret-i Ömer'in vefatından sonra, ashab-ı kiram onun bu fikrini tasvip etti. Bu zatlardan Hazret-i Osman ile Hazret-i Ali'-

tün bir kimsenin tayini vâcib olsaydı, Hazret-i Ömer (r.a.), Hazret-i Osman'ı tayin edecekti. Hazret-i Ali ve Hazret-i Osman (r. anhüma) hayatta oldukları halde, Hazret-i Ömer'in (r.a.) hiçbir kimseyi tayin etmemesi, Hazret-i Ali ve Hazret-i Osman'dan başka zatların da halife tayin edilmesinin câiz olmasına delâlet ediyor. Bundaki hikmet, faziletçe üstün olmayan bir zat, din işlerinin yararına üstün (efdal) olandan daha güçlü, memleketin tedbiri için daha bilgili, halkın durumuna düzen vermede daha başarılı, asayişin temininde daha güvenilen bir kimse olabilir.

İmam olan bir zatın mâsum (günahsız) olması, Haşimî kabilesinden bulunması, doğru bir insan olmasının anlaşılması için bir hârikanın (kerametin) elinden belirmesi şartı Şiiler gibi grupların bilgisizlik ve hurafelerindendir. Bu eserimizde izahı geleceği gibi Hazret-i Ebû Bekir, Ömer ve Osman'ın (r. anhüm) hilâfetleri doğru olduğu halde, onlarda mezkûr şartlar yoktu.

Yine Şiilerin bilgisizliklerinden ileri gelen bir iddiaları da şudur: «Şüphesiz mâsum olmayan bir kimseye zâlim denir Öyle ise, Cenab-ı Hakk'ın Kur'an-ı Kerim'deki «Ahdim zalimlere erişmez» [1] hükmü mâsum olmayanı kapsıyor». Halbuki hakikat hiç de onların dediği gibi değildir. Çünkü zalim kelimesi Arap lûgatında herhangi bir şeyi yerine koymayan kimse demektir. Şeriattaki mânası ise günahkâr olan kimse demektir. Masum olmayan bir kimse ya Allah tarafından günahlardan korunur, ondan artık hiçbir günah sâdır olmaz; veya ondan günah sâdır olur da, fakat günahı işledikten hemen sonra, makbul bir tevbe eder. İşte bu gibi kimseler, âyet-i celilede bahsi geçen zalimlere ait hükmün kapsamına girmez. Zira âyet-i celileden maksat, ancak Allah tarafından günahlardan korunmayan veya günah işleyip de, makbul bir tevbe etmeyen kimselere. Allah'ın ahdi

---

den (r.a.) başka aday olarak gösterilen 4 zat halife adaylığından istinkâf ettiler (çekildiler). Hazret-i Osman ile Hazret-i Ali'den birisinin halife seçilmesini Abdurrahman bin Avf'ın tasvibine terk ettiler (onu tek seçmen olarak kabul ettiler). Abdurrahman (r.a.) dahi efkâr-ı umumiyeyi tetkik edip, büyük zatlara müracaat ettiğinde, o hususta Hazret-i Osman ile Hazret-i Ali'yi eşit olarak anlamış, fakat ikisinden hangisini halife seçmesinde tereddüt ettiğinde ashab-ı kiramı Mescid-i Nebevî'de toplamış ve şöyle bir konuşmada bulunmuştur «Her türlü tahkikatı yaptım, şu iki zattan birisini diğerinin üzerine tercih etmek için bir fikir elde edemedim». Sonra Hazret-i Ali'nin elinden tutup. «Sen ya Ali! Allah'ın Kitabı, Resûlü'nün yolu ve Ebû Bekir ile Ömer'in yaptıkları gibi müslümanlara muamele yapacağın üzere, hilâfet biatını kabul ediyor musun?» deyince Hazret-i Ali, «Kendi gücüme göre yapacağım» cevabını verdi Bunun üzerine Hazret-i Abdurrahman, Ali'nin elini bıraktı ve Hazret-i Osman'ın elini tuttu. Hazret-i Ali'ye söylediği gibi sözün aynısını ona da söyledi. Hazret-i Osman, «Evet yapacağım» deyince Hazret-i Abdurrahman, sahabe-i kiram ile Hazret-i Ali (r. anhüm), hepsi de Hazret-i Osman'a hilâfet için biat ettiler. (el-Fütûhatü'l-İslâmiyye, c. 2, s. 375-376).

(1) el-Bakara: 124

verilmez demektir. Hem de denilebilir ki, âyet-i celilede geçen «ahd» kelimesinin mânası, hilâfet, imâmet olduğu gibi peygamberlik veya din önderliği gibi üstün rütbeler mânasına gelmesi de mümkündür. Şiî tâifesi ile benzerleri, bilgisizliklerinden dolayı kendiliklerinden (yanlış re'y ve hevâlarıyla) bu âyet-i celileye verdikleri mânadan maksatları, Hazret-i Ali'den (r.a.) başka, herhangi bir kimsenin hilâfetinin doğru olmadığını göstermek, hak olan bir şeyi ibtal etmektir. Evet, bundan başka bir şey değildir. Onların dâvalarını reddedecek, inatlarını, cehalet ve doğru yoldan sapmalarını bildirecek beyanımız ileride gelecektir.

Fitne ve sıkıntılardan Allah'a sığınıyoruz. Âmin!

Birinci Bölüm

BU BÖLÜM, HAZRET-İ EBÛ BEKİR'İN HİLÂFETİNİN KEYFİYETİ VE AKLÎ VE NAKLÎ DELİLLERLE HİLÂFETİNİN HAK OLDUĞUNUN İSTİDLÂL EDİLMESİ VE BU KONUYLA İLGİLİ DİĞER MESELELER HAKKINDADIR. BU BÖLÜMDE BİRKAÇ KISIM VARDIR.

BİRİNCİ KISIM

Hazret-i Ebû Bekir'in halifeliğinin keyfiyeti hakkındadır.

İmam Müslim ve İmam Buharî, din hususunda icmalarına itimat edilen âlimlerin ittifakı ile Kur'an-ı Kerim'den sonra en doğru iki kitap olan «Sahih»lerinde şöyle müştereken rivâyet ettiler:

Hazret-i Ömer (r.a.) hilâfeti zamanında hac dönüşünde halka bir hutbe irad ederek buyurdu: Duyduğuma göre, sizden falan adam diyor ki, Ömer ölürse, hilâfet için falan adama biat edeceğim (antlaşacağım). Hiçbir kimse, Ebû Bekir'e yapılan hilâfet antlaşması, ansızın ve kimseye danışmadan olmuş diye aldanmasın. Evet, o antlaşma ansızın olmasına ansızın oldu. Fakat Allah Teâlâ, o antlaşmayı fitneden korudu. Bugün Ebû Bekir gibisi içinizde yoktur ki, kapısında, uzak yerlerden gelip çok yol yürüdüklerinden dolayı boyunları yorulmuş olan ihtiyaç sahiplerinin binip faydalanmalarına hazır binek develeri bulunsun. Allah'ın Resûlü vefat edince, gerçekten Ebû Bekir en iyi olanınızdı. Ali, Zübeyr (r. anhüma) ve onlarla beraber olanlar Ebû Bekir'e yapılan halifelik biatının toplantısından geri kalarak Hazret-i Fatıma'nın evinde idiler. Bütün ashab-ı kiram da, Beni Saide'nin çardağında olup, bizden başka yerdeydiler. Mekke'den gelenler (Muhacirler) ise, Ebû Bekir'in etrafında toplandılar. Ona:

— Ey Ebû Bekir! Gel Ensar kardeşlerimize gidelim, dedim.

Onlara giderken yolda bize iki salih kişi rastladı. Ensarın ne yaptıklarını anlattılar ve bize:

— Nereye gidiyorsunuz ey Muhâcir taifesi? diye sordular.

— Ensar kardeşlerimize gidiyoruz, dedik.

— Onlara gitmeseniz de sizin için bir mahzur yoktur. Siz kendi aranızda işinizi görürsünüz, ey Muhacirler! dediler.

— Allah'a yemin ederim, onlara gideceğiz, dedim ve yolumuza devam ettik. «Beni Sâide» çardağına geldik. Ensar toplanmıştı. Ortalarında elbisesine bürünüp yatan bir kimse vardı.

— Bu kimdir? diye sordum.

— Sa'd bin Ubade'dir dediler,

— Ona ne olmuş, dedim.

— Hastadır, dediler. Oturduğumuz zaman onların hatibi (güzel

konuşanı) ayağa kalkıp Allah Taâlâ'ya yakışır sözlerle hamd ve senâlar ederek şöyle dedi:

— Allah'ın hamdından sonra (malûmdur ki), biz Ensar tâifesi, Allah'ın dinine yardımcı, İslâmın cemaatıyız (askeriyiz). Siz de ey Muhacirler, toplumumuzun bir kabilesisiniz. Halbuki sizden bazı kimseler sizi üzerimize yüceltmek için harekete geçmişlerdir. Bizi temelden mahrum edip bize hiçbir hak tanımadan tek başınıza hilâfeti elinize almayı düşünüyorsunuz.

Sözcü sözünü bitirince, önceden beğendiğim, içimde tasarladığım bir konuşmayı Ebû Bekir'in huzurunda yapmayı düşündüm. Böylece Ebû Bekir'in hiddetinden dolayı yumuşatacaktım. Ama o, benden daha yumuşak huylu ve ağırbaşlı idi. Bana «sabret» dedi. Onu kızdırmak istemedim. O benden daha bilgili ve olgundu. O söz aldı ve bir hitabe irad etti. Allah'a yemin ederim ki, içimde düşünüp söylemeyi arzuladığım ve tasarladığım konuşmanın tek kelimesi bile eksik değildi. Hattâ daha iyisini söyledi. Sözünü bitirince şunları ekledi:

— Evet, ey Ensar! Konuşmamızda bahsettiğiniz iyilik ve faziletin gerçekten sahibisiniz. Fakat Araplar hilâfet için ancak Kureyş kabilesinden bu taifeyi tanır, başkasını kabul etmezler. Çünkü Kureyş kabilesi soyca ve vatanları (Mekke-i Mükerreme) bakımından Arapların efdalidir.

Sonra benim ve Ebû Ubeyde bin Cerrah'ın elinden tutup, «Bu ikisinden birisinin size halife olmasını isterim» dedi. Ebû Bekir'in söylediği sözleri içinde yalnız bu son söylediği cümleden hoşlanmadım. Allah'a yemin ederim ki, herhangi bir suç işlemekten dolayı olmamak şartıyla, boynumun vurulması, içinde Ebû Bekir'in bulunduğu bir kavmin başkanı olmaktan daha ziyade beni sevindirir.

Ensardan bir sözcü, Hubab bin Münzir söze şöyle başladı:

— İşler görüşüm ve tedbirimle olur. Kuvvetimle Ensarın başına gelecek her türlü hâdiseyi önlerim. Ey Kureyş tâifesi! Bizden bir, sizden de bir emir (devlet başkanı) olsun...

Konuşmalar çoğalıp sesler birbirine karıştı. Sesler öyle yükseldi ki, halkın arasında ihtilâf çıkmasından korktum. Hemen Ebû Bekir'e, «Elini uzat» dedim. Elini uzattı, ona hilâfet için biat ettim. Bunun üzerine Muhacirler, sonra Ensar ona biat ettiler. Dikkat ediniz! Allah'a yemin ederim ki, biz, o anda Ebû Bekir'e hilâfet için biat etmekten daha isabetli bir şeyi bulamadık. Çünkü o anda hiçbir kimseye biat yapılmadan Ensardan ayrılsaydık, onlar bizden sonra birisine hilâfet biatını yapar, biz de ya istemeyerek ona yaptıkları biata razı olur veya onlara muhalefet edip neticede anlaşmazlık meydana gelirdi.

Bir rivâyete göre, Ebû Bekir (r.a.), Ensara karşı Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in, «İmamlar (halifeler), Kureyş'tendir» hadis-i şerifiyle delil getirdi. Bu hadis-i şerif birçok tarikle kırk kadar sahabiden rivayet olunmuştur.

Nesâi, Ebu Ya'lâ ve hadisi tashih eden (sahih'tir diyen) Hâkim, İbn Mes'ud'dan rivayet ettiler: Allah'ın Resûlü vefat edince, Ensar, Muhacirine, «**Bir emir bizden, bir de sizden olsun**» teklifinde bulundular. Ömer bin Hattab (r.a.), onlara gelip «**Ey Ensar cemaatı! Allah'ın Resûlünün, halka namaz kıldırmak için Ebû Bekir'e emir verdiğini bilmiyor musunuz? Bu duruma göre Ebû Bekir'in önüne geçmek hanginizin hoşuna gider?**» diye sordu. Ensar cemaatı, «**Biz Ebû Bekir'in önüne geçmekten Allah'a sığınıyoruz**», dediler.

İbn Sa'd, Hâkim ve Beyhaki, Said el-Hudri'den rivayet ettiler: Biz sahabe-i kiram Sa'd bin Ubade'nin çardağında toplandık. Ebû Bekir ile Ömer aramızda idiler. Ensarın hatipleri kalkıp konuştular. Onlardan birisi, «**Ey Muhacirler! Allah'ın Resûlü, sizden birisini bir vazifeye tâyin ederken, bizden de birisini o kimse ile beraber bulundururdu. Bu hilâfet işinin biri sizden, biri de bizden olmak üzere iki kişinin idaresinde olmasını isteriz**» dedi. Bundan sonra arka arkaya sözcüleri kalkıp bu hatibin söylediğini teyid ettiler. Bunun üzerine Zeyd bin Sâbit (r.a.) ayağa kalkıp Ensara hitaben dedi ki:

«Siz, Resûlullah'ın (s.a.v.) Muhacirlerden olduğunu bilir misiniz? Öyle ise halifesi de Muhacirlerden olacaktır. Biz Ensar kabilesi Resûlullah'ın (s.a.v.) hayatında onun yardımcısı idik. Onun yardımcısı olduğumuz gibi, halifesinin de yardımcısıyız».

Sonra Zeyd (r.a.), Ebû Bekir'in elinden tutup «**İşte bu sizin halifenizdir**» dedi. Hemen Hazret-i Ömer, Muhacirler ve Ensar orada Hazret-i Ebû Bekir'e biat ettiler. Bunun üzerine Ebû Bekir (r.a.), minbere çıkıp cemaate baktı. Hazret-i Zübeyr'i görmedi. Kendisine haber gönderdi. Hazret-i Zübeyr geldi. Hazret-i Ebû Bekir, ona, «**Ey Resûlullah'ın (s.a.v.) halasının oğlu ve yardımcısı! Müslümanların bütünlüğünü parçalamak için mi toplantıya iştirak etmediniz?**» diye hitap etti. Hazret-i Zübeyr, «**Ey Resûlullah'ın (s.a.v.) halifesi! Size yapılan bu biata hiçbir itirazım yoktur**» diyerek kalkıp biat etti Hazret-i Ebû Bekir, tekrar cemaate baktı. Hazret-i Ali'yi (r.a.) görmedi. Ona da haber gönderdi. Hazret-i Ali geldi. Ebû Bekir (r.a.) ona, «**Ey Resûlullah'ın (s.a.v.) amcazadesi ve damadı! Müslümanların birliğini bölmek için toplantıya katılmadığınızı zannettim**» dedi. Hazret-i Ali (r.a.) «**Ey Resûlullah'ın (s.a.v.) halifesi! Size yapılan hilâfetin biatına tarafımdan hiçbir yerme yoktur**» diyerek biat etti.

İbn İshak, Zuhri'den, o da Hazret-i Enes'den (r.a.) rivayet etmiştir:

Beni Sâide çardağında Hazret-i Ebû Bekir'e hilâfet biatı yapılınca, ertesi gün minbere çıkıp oturdu. Hazret-i Ömer, daha önce ayağa kalkıp konuştu. Allah'a hamd ü sena ettikten sonra şöyle buyurdu:

«Allah Teâlâ, hepinizden daha iyi olan bir kimsenin halifeliği için oyunuzu birleştirdi. O zat, Resûlullah'ın (s.a.v.) arkadaşı ve Me-

dine'ye göç eylediği zaman, mağaraya sığınanların ikincisidir. Öyle ise kalkınız ona biat ediniz». Halk daha önce mezkûr çardakta Hazret-i Ebû Bekir'e yaptığı biattan sonra umumi olarak biat ettiler. Sonra Hazret-i Ebû Bekir, Allah'a hamd ü sena ederek buyurdu:

«Ey ahali! Sizden daha iyi olmadığım halde, size emir (başkan) oldum. Halife seçildim. Şayet bu vazifeyi iyi yaparsam, bana yardım edin. Eğer hatâ edersem bana doğruyu gösterin. Doğruluk emanet, yalancılık hıyanettir. Zayıf olanınız benim nezdimde güçlüdür. İnşaallah onun hakkını zulüm edenden alır, ona iade ederim. Güçlü ve zalim olanınız da, benim nezdimde zayıftır. İnşaallah ondan, başkasının hakkını alırım. Allah'ın yolunda cihadı (savaşı) terk eden bir milleti Allah, herkese hor göstermekle cezalandırır. Bir milletin içinde fuhuş (azgınlık) yayılırsa, elbette Allah Teâlâ, hepsini belâlarla cezalandırır. Ben Allah'a ve Resûlüne itaat ettikçe, siz de bana itaat ediniz. Onlara karşı isyan ettiğim zaman, sizden bana itaat etmenizi istemeye hakkım yoktur. Haydin namaza! Allah size rahmetiyle muamele eylesin!».

Musa bin Ukbe «Mağazi» adlı eserinde, Hâkim'in de sahihtir dediği şu hadisi Abdurrahman bin Avf'dan şöyle rivayet ettiler: «Hazret-i Ebû Bekir şöyle buyurdu:

«Allah'a yemin ederim ki, ben hiçbir gün, hiçbir gece emirlik (devlet başkanlığı) hevesinde bulunmadım. Ona gönül vermedim. Gizli veya açık olarak onu Allah'tan istemedim. Emirlikte benim için huzur yoktur. Fakat müslümanlar arasında bir fitnenin kopmasından korktum. Gerçekten üzerime büyük bir şey (emanet) yüklendim. Gücüm yoktur. Meğer ki Allah'ın takviyesi ola».

Sonra Hazret-i Ali ile Hazret-i Zübeyr dediler ki: «Biz, Ebû Bekir'e hilâfet verildi diye kızmadık. Ancak müşaverede hazır bulundurulmadığımızdan kırıldık. Onun hilâfete herkesten daha ehil ve lâyık olduğunu biliriz. Çünkü o, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in Medine'ye göç ederken sığındığı mağara arkadaşıdır. Onun şerefini ve iyi olduğunu biliyoruz. Gerçekten Allah'ın Resûlü hayatta iken, halka namaz kıldırmak için ona emir buyurdular».

İbn Sa'd (1), İbrahimü'l-Teymi'den rivâyet etti: Ömer (r.a.) ilkin hilâfet biatı için Ebu Ubeyde bin Cerrah'a gidip ona, «Sen, Resûlullah'ın (s.a.v.) buyurduğu üzere, bu ümmetin emini (güvenilir bir adamı)sın» dedi. Ebu Ubeyde karşılık olarak Ömer'e, «Müslüman olduğundan beri şimdiye kadar senden vaki olan böyle zayıf bir fikre rastlamadım. Allah'ın Resûlü, Mekke'den göç ettiğinde, onunla mağarada ikinci şahıs olarak bulunan Ebû Bekr-i Sıddık aranızda bulunduğu halde bana nasıl hilâfet için biat edersin?» buyurdu.

İbn Sa'd'ın diğer bir rivâyetinde ise, Hazret-i Ebû Bekir, Hazret-i Ömer'e, «Elini uzat, sana hilâfet için biat edeyim», deyince, Hazret-i

(1) Hicri 1241'de yazılan nüshada, İbn Sa'd yerine İbn Mes'ud geçer.

Ömer, «Sen faizletçe benden daha üstünsün» dedi. Hazret-i Ebû Bekir, ona, «Sen benden daha güçlüsün» diye cevap verdi. Ömer (r.a.), «Benim gücüm, faziletinle birlikte senin (hizmetinde) olsun» diyerek ona biat etti.

İmam Ahmed'in rivâyet eylediğine göre, Ebû Bekir (r.a.), Beni Sâide çardağında okuduğu hutbesinde, Ensar hakkında nâzil olan âyetleri, Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz'in Ensarın faziletine dair buyurduğu hadis-i şeriflerinden hiçbirisini terk etmeden söyledikten sonra buyurdu: «Gerçekten Resûlullah (s.a.v.), «Eğer insanlar bir vadide, Ensar da başka bir vadide yürürlerse, ben Ensarın vadisinde yürüyecektim» buyurduğunu biliyorsunuz. Sonra Ensarın büyüğü Sa'd'a hitaben, «Ey Sa'd! Bir mecliste oturduğun halde, Resûlullah'ın (s.a.v.), 'Kureyşliler bu dinin öncüleridirler. İnsanların iyisi, onların iyisine, kötüsü de onların kötüsüne tâbidirler' buyurduğunu elbette biliyorsun» dedi. Sa'd (r.a.), «Doğru söylediniz. Biz milletin veziri, siz emirisiniz» diye karşılık verdi.

Öyle ise İbn Abdü'l-Berr'in, «Sa'd, ölünceye kadar Hazret-i Ebû Bekir'e biat etmemiştir» diye hikâye ettiği haberin zayıf olduğu bundan anlaşılmaktadır.

İmam Ahmed'in Hazret-i Ebû Bekir'den rivâyet eylediğine göre, Ebû Bekir (r.a.), müslümanların arasında bir fitnenin kopmasından sonra çıkacak irtidattan korktuğu için, hilâfet biatını kabul etmiş ve halktan özür dilemiştir.

İbn İshak ve başkalarının da rivâyet ettikleri bir haberde Vâsile (1) (r.a.), Ebû Bekir'e (r.a.), «Sen beni iki kişiye bile emirlik etmekten nehiy eylediğin halde kendin emirliği kabul ettiğinin sebebi nedir?» diye sorunca, «Ben, Muhammed (s.a.v.) ümmetinin bütünlüğünün parçalanmasından korktuğum için hilâfetin kabulünden kendimi kurtaramadım» diye cevap verdi.

İmam Ahmed'in diğer bir rivayetine göre, Ebû Bekir (r.a.) kendisine yapılan hilâfet biatından bir ay sonra, «Es-Salâte câmiaten (2) = Namaza toplayıcı olduğu halde gelin» diyerek halkı namaza çağırdı. Bu namaz, bu cümle ile müslümanları çağırdığı ilk namazdı. Daha sonra bir hutbe okuyup buyurdu: «Bu hilâfet vazifesini benden başka bir kimsenin yapmasını arzu ederdim. Yemin ediyorum ki, Peygamberimiz (s.a.v.) Efendimiz'in bütün sünnetlerini

---

(1) Vasile kelimesi 1241 Hicri tarihinde yazılmış nüshaya göredir. Başka nüshalarda Vaile şeklinde geçiyor.

(2) «*Es-Salâte camiaten*». Bu cümle Arapça gramerine göre nahiv itibariyle birkaç çeşitte okunur. Meselâ, «es-Salâte» kelimesi mahfuz, yani mânada kasd edilip de telâffuzda bulunmayan bir fiilin mef'ûlü olup «câmiaten» kelimesi ise mezkûr mef'ûlün halidir. Bu ihtimale göre, her ikisi de mansub okunur. Cümle «Uhduru's-salâte câmiaten = namaza toplayıcı olduğu halde geliniz» demektir. İkinci ihtimal ise, bu cümle mübteda ile haberden teşekkül etmiş bir isim cümlesidir. Eserimizdeki hareke ve mâna birinci ihtimale göredir. Daha başka ihtimalleri de vardır. Biline...

yapmayı benden isteyip mes'ul (sorumlu) tutarsanız, buna takatım yoktur. Çünkü Resûlullah (s.a.v.), Allah tarafından şeytandan korunmuştu ve ona gökten vahiy inerdi».

İbn Sa'd'ın rivayetinde ise, Hazret-i Ebû Bekir şöyle buyurmuştur: «Allah'a hamd, Resûlü'ne salâvattan sonra derim ki: İstemediğim (tâlib olmadığım) halde bu hilâfet vazifesine seçildim. Allah'a yemin ederim ki, bazınızın benim yerimde İslâm ümmetini yönetmek için halife olmasını isterdim. Dikkat ediniz! Resûlullah'ın (s.a.v.) hakkınızda yaptığı muamele gibi bir muamele teklif ederseniz bunu yapamam. Zira Resûlullah (s.a.v.) vahye mazhar olan bir kuldur. Allah onu vahyi ile günahtan muhafaza etmiştir. Dikkat ediniz! Ben, ancak bir insanım ve hiç birinizden üstün değilim. Beni gözetiniz! İşlerimde doğru olduğumu görürseniz bana uyunuz, doğruluktan ayrıldığımı görürseniz bana doğruyu gösteriniz! Benim de bir şeytanım olup bana vesvese verdiğini biliniz. Öyle ise öfkelendiğimi görürseniz, benden sakınınız! Tâ ki, işleyeceğiniz suça ait ceza kararımın infazından dolayı, kıllarınızda ve derinizde menfi bir iz bırakmayayım».

İbn Sa'd ile Hatib'in bir rivayetinde ise Hazret-i Ebû Bekir (r.a.) şöyle buyurmuştur: «Bundan sonra (derim ki), sizden daha iyi olmadığım halde başınıza tayin olundum. Fakat kendimden herhangi bir hüküm çıkaramıyorum. Ancak beşeriyet için Kur'an-ı Kerim nâzil olmuş, Peygamber (s.a.v.) dünya ve âhirete lâzım olan bütün yolları hazırlamış ve bize de bildirmiştir [1]. Ey insanlar! Biliniz ki, şüphesiz akıllıların en akıllısı Allah'tan korkan bir kimsedir. Takatsızların en takatsızı, fâsık olan bir kimsedir. Gerçekten en güçlünüz, nezdimde zayıf olan bir kimsedir. Tâ ki, onun hakkını başkasından alayım. Ve nezdimde en zayıf olan bir kimse, güçlünüzdür. Tâ ki başkasının hakkını ondan alayım. Ey insanlar! Ben Peygamber'e (s.a.v.) tâbiyim. Dinde bid'atçı —reformcu— değilim. Binaenaleyh işi iyi idare edersem bana yardım ediniz. Doğruluktan saparsam, bana doğru yolu gösteriniz!..».

İmam Mâlik (r.a.), «Ancak Ebû Bekir'in buyurduğu bu vasıflara sahip bir kimse, imam (halife) olabilir» buyurmuşlardır.

Hâkim rivâyet ediyor: «Ebû Bekir'in babası Ebû Kuhafe, oğlunun halife olduğunu duyunca, «Abd-i Menaf oğulları ile Mugire oğulları da kabul etmişler mi?» diye sordu. «Evet kabul ettiler», dediler. Ebû Kuhafe, «Ey Allah'ım! Yücelttiğin bir kimseyi aşağı düşürecek bir kimse yok. Alçalttığın bir kimseyi de yüceltecek bir kimse yoktur» dedi».

Vakıdi'nin birçok yollardan rivâyet ettiğine göre, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz vefat ettiği günde Hazret-i Ebû Bekir'e biat edilmiştir.

---

(1) Burası 1241'de yazılmış nüshaya göre tercüme edilmiştir.

Taberâni, İbn Ömer'den rivâyet etmiştir: Hazret-i Ebû Bekir halife seçildiğinde Cenab-ı Peygamber'in minberde oturduğu makamına oturmadı. Hazret-i Ömer de Hazret-i Ebû Bekir'in minberdeki yerine oturmadı. Keza Hazret-i Osman dahi hilâfeti zamanında Hazret-i Ömer'in minberdeki yerine oturmamıştır.

Birinci Bölüm

İKİNCİ KISIM

Bu kısım, Hazret-i Ebu Bekir'in (r.a.) halifeliğinin sahabe-i kiramın ittifakiyle olduğu hakkındadır.

Geçen açıklamamızdan anlaşıldı ki, ashab-ı kiram (rıdvanullahi aleyhim), Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetinde söz birliği etmiştir. Sa'd bin Ubade'nin mezkûr biattan geri kalıp çekimser olduğu hikâyesi merduttur (reddedilmiştir).

Hâkim'in İbn Mes'ud'dan rivayet ettiği, **«Müslümanların güzelliğine karar verdikleri bir şey, Allah'ın katında da güzeldir. Çirkin olduğuna karar verdikleri bir şey, Allah'ın katında da çirkindir»** (1) hadîs-i şerifi ashab-ı kiramın, Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetinde söz birliği eylediklerine açıkça delâlet eden delillerdendir. Çünkü, ashab-ı kiramın hepsi, Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetinin güzel bir şey olduğuna karar vermişlerdir.

Ashabın ulularından, fakîh ve önderlerinden olan İbn Mes'ud'un sahih olarak Hazret-i Ebu Bekir'in halifeliğine dair ashabın söz birliği ettiklerini rivayet etmesini düşün! Böylece Hazret-i Ebu Bekir'in halifeliğinin doğru olduğunu anlarsın. Bunun içindir ki, çağımızdan tâ ashab çağına dek, Sünnîler, tüm Mutezile ve diğer İslâm gruplarının çoğu, Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfet makamına herkesten daha lâyık olduğunu itikad etmişlerdir. Bir de ashabın söz birliğiyle ona biat etmesi, söz götürmez bir gerçek olduğu için bu vazifeye ehil olduğuna da söz birliği etmiş sayılırlar.

Öyle ise, ashabın bir kısmı yapılan hilâfet anlaşmasını duymamıştır denilemez. Şayet o zaman hepsi duymuş olsalardı, bazıları açıkça muhalefet edecekti. Eğer hadiseyi başından sonuna kadar takip edip

---

(1) Bu hadis-i şerifi, İmam Malik ve Ahmed bin Hanbel (r. anhüma) rivayet etmişlerdir.

Hadis-i şerifteki müslümanlardan maksat, mutlaka müslüman olanlar olmayıp, ancak Kur'an-ı Kerim ve Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in hadis-i şerifi ile fıkıh ilminde bilgisi olanlardır. Sahabelerin mezkûr ilimlerde bilgili olduklarında şüphe yoktur. Malûm olduğuna göre, ümmetin icmâı, İslâm dininin büyük bir kaynağıdır. Dinde onun hilâfına hareket etmek hatadır. Öyle ise müslümanların güzel ve meşru gördükleri hükümlere önem verilmelidir. Beşeriyete yakışmayan çirkin gördükleri şeylerden sakınmalıdır. Bu hususlardan bilgisiz olup dini hükümlere riayet etmeyen bir kimsenin güzel ve çirkin diye söylediği şeylerin değeri yoktur. «et-Tâc, el-Cami' lil-Usûl» ile diğer hadis kitaplarından alınmıştır.

hazır bulunan bazı ashab, biat hususundaki icma ve ittifakı sıhhatli bir şekilde nakletmeseydiler, belki böyle bir kuruntuya düşme ihtimali olabilirdi. Fakat İbn Mes'ud gibi bir zattan, «Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfeti için sahabeler söz birliği ettiler» şeklinde sahih bir rivayet olduktan sonra, ashabtan bir kısmının biatı işitmediği söylenemez. Hele Hazret-i Ali gibi bir zat da, «Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetinde ashab söz birliği etti» dedikten sonra, böyle bir ihtimalin yeri hiç de kalmaz. Nitekim yakın beyanımızda gelecektir ki, Hazret-i Ali (r.a.) Basra'ya geldiğinde, «Peygamber'in (s.a.v.) emri üzerine mi halife olarak buraya geldiniz?» diye kendisinden soruldu. O, kendisi gibi bütün sahabelerin de, Hazret-i Ebu Bekir'e biat ettiklerini ve bu biatı için iki kişinin arasında dahi uyuşmazlık vaki olmadığını söyledi.

Beyhakî, Za'ferânî'den, o da İmam Şafiî'den işitmiştir: «Halk, Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetinde ittifak etmiştir. Şöyle ki: Resûlullah'ın (s.a.v.) vefatından sonra, halk ne yapacağını bilmediğinden şaşakaldılar. Gök kubbesinin altında yaşayanların arasında, Ebu Bekir'den daha iyi bir kimseyi bulmadıklarından onu halife kabul ettiler».

Esedü's-Sünne, Muaviye bin Kurre'den rivayet ediyor: «Resûlullah'ın ashabı, Hazret-i Ebu Bekir'in Resûlullah'ın halifesi olduğunda şüphe etmezlerdi. Onu, Resûlullah'ın halifesi demekten başka bir isimle adlandırmıyorlardı. Ashab ne yanlışlıkta, ne de doğru olmayan bir işte söz birliği ederlerdi».

Hazret-i Ebu Bekir'in, Resûlullah'ın (s.a.v.) gerçek halifesi olduğuna dair diğer bir delil de şudur: Ümmet, Ebu Bekir, Ali ve Abbas'dan (r. anhüm) birisinin gerçek imam (halife) olduğunda ittifak ettikten sonra, Hazret-i Ali ile Hazret-i Abbas (r. anhüma) hilâfet için Hazret-i Ebu Bekir ile münakaşa etmeden biat ettiler. Böylece onun hilâfeti hakkında sahabenin icmaı tamamlandı. Hazret-i Ali ile Hazret-i Abbas'ınki tamamlanmadı. Eğer Hazret-i Ali ile Hazret-i Abbas'ın ictihadlarına göre, Hazret-i Ebu Bekir'in halifeliği doğru olmasaydı, muhakkak onunla mücadele edeceklerdi. Nitekim Hazret-i Muaviye'nin asker ve savaş malzemesi bakımından azameti, Hazret-i Ebu Bekir'inkinden daha fazla olmasına rağmen, Hazret-i Ali (r.a.), ictihadına dayanarak hak kendisinin olduğu için, Hazret-i Muaviye'nin kuvvetine perva etmeden savaştığına göre, eğer Hazret-i Ebu Bekir'in halifeliği bâtıl olsaydı, Hazret-i Ali'nin onunla savaşması dahi gerekiyordu. Hazret-i Ali'nin mücadele etmemesi, Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetinin doğru olduğunu itiraf ettiğine delâlet etmektedir. Hazret-i Abbas (r.a.), Hazret-i Ebu Bekir'e biat etmeden önce, Hazret-i Ali'ye (r.a.) hilâfet biatını yapmayı teklif etmişse de, Hazret-i Ali kabul etmemiştir. Şayet Hazret-i Ali, Resûlullah'tan sonra, kendisinin halife olacağına dair bir nassın olduğunu bilseydi, Hazret-i Abbas'ın teklifini kabul ederdi. Hele Hazret-i Zübeyr gibi bir kahraman, Hâşimiler ve diğer

Kureyşlilerin Hazret-i Ali ile beraber bulunması, eğer haksızlık olsaydı, onu daha da mücadeleye sevkederdi.

Bu eserimizin birinci kısmında izahı geçtiği üzere, Ensar, Hazret-i Ebu Bekir'in biatını istemeyip «Bizden bir, sizden de bir emir olsun» dedikleri zaman, Hazret-i Ebu Bekir onlara karşı, **«İmamlar Kureyş'ten olur»** hadîsiyle delil getirdiğinde, ona itaat ettiler. Halbuki Hazret-i Ali, şevketi, savaş malzemesi ve asker (taraftar) itibariyle Hazret-i Ebu Bekir'den daha kuvvetli idi. Şayet Ali'nin elinde (iddia edildiği gibi) bir âyet veya bir hadîs nassı olsaydı, Ebu Bekir'le hilâfet için münakaşa etmek, herkesten ziyade ona yakışacaktı. Halife olarak seçilmesi, herkesten daha haklı olurdu. Ali, Zübeyr, Abbas ve Talha'nın (r. anhüm) birkaç sebepten dolayı, Hazret-i Ebu Bekir'e biat etmekten bir müddet geri kalmaları, mezkûr biatın icmaına zarar vermez.

Geri kalmalarının sebeplerinden birisi: Hazret-i Ebu Bekir'e yapılan biat, hall ve akid ehlinden (girift dâvaları çözmeye yetkili kimseler) orada hazır bulunması mümkün olanların reyiyle tamamlandı. İkincisi, bu dört kişi, gelip biat ettiklerinde geri kaldıklarından ötürü özür dilediler. Nitekim birçok yoldan Hazret-i Ali ile Zübeyr, «Sıddîk'ın hilâfetine bir itirazda bulundukları için geri kalmadıklarını, ancak böyle önemli bir işin müşaveresinde kendilerinin de hazır bulunmaları gerektiğini» söylemişlerdir. Bununla beraber böyle önemli bir iş, tam bir danışmaya muhtaçtır. Bunun için Hazret-i Ömer'den (r.a.) sahih bir senetle rivayet edilmiştir: «Hazret-i Ebu Bekir'e yapılan biat âni oldu, fakat Allah Teâlâ onu fitneden korudu». Hazret-i Ömer'in bu sözleri, kitabımızın bu bölümünün birinci kısmında geçti.

Hazret-i Ali ile Zübeyr'in (r. anhüma) Hazret-i Ebu Bekir'den özür dilediklerine, Darekutnî'nin birçok tarikten rivayet ettiği hadîs-i şerif uygundur. Hazret-i Ali ile Hazret-i Zübeyr (r. anhüma), Hazret-i Ebu Bekir'e (r.a.) biat ettiklerinde (halka hitab ederek buyurdular): «Dikkat edilsin. Biz müşavereden geri bırakıldık. Buna rağmen Ebu Bekir'in halife olmaya herkesten daha müstahak (haklı, lâyık) olduğunu biliriz. Çünkü o, Peygamber'in (s.a.v.) Mekke'den Medine'ye hicretinde sığındığı mağaradaki arkadaşıdır. Nitekim Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'de, **«Ebu Bekir, mağaraya sığınanların ikisinden biridir»** (1) meâlinde buyurmuştur. Onun şerefini (onurunu), yüceliğini biliyoruz». Darekutnî'nin bir rivayetinin sonunda şöyle denilmektedir: «Hazret-i Ebu Bekir onlardan özür dileyerek buyurdu: «Yemin ederim ki, hiçbir gün, hiçbir gece hilâfet hevesinde bulunmadım. Ona gönül vermedim. Ne gizli ne de aşikâr olarak onu Allah'tan diledim. Hilâfette benim için huzur yoktur. Fakat müslümanlar arasında bir fitnenin çıkmasından korktuğum için hilâfeti kabul ettim. Büyük bir vazifeyi almış bu-

(1) et-Tevbe: 41.

lunuyorum». Böylece eserimizin birinci kısmında geçen sözlerini sonuna kadar tekrarladı. Onlar da onun bu özrünü kabul ettiler.

Yine Darekutnî, Hazret-i Âişe'den aşağıdaki şekilde rivayet ediyor. «Hazret-i Ali, Hazret-i Ebu Bekir'e, «Bize geliniz» diye haber gönderdi. Beni Hâşim (Hâşim oğulları), Hazret-i Ali'nin yanında toplandıkları halde, Ebu Bekir onlara geldi. Bunun üzerine Hazret-i Ali, bir hutbe (söylev) irat etti. Hazret-i Ebu Bekir'i övdükten sonra, biattan geri kaldığı için özür diledi ve dedi ki: «Hazret-i Ebu Bekir'e yapılan halifelik biatında benim de danışılma hakkım varken, Hazret-i Ebu Bekir bana danışmadı».

Hazret-i Ali hutbesini bitirdikten sonra, Ebu Bekir (r.a.) de bir hutbe okuyup daha önce yaptığı mazeretin benzeriyle özür diledi. Sonra Hazret-i Ali (r.a.) aynı günde ona hilâfet için biat etti. Müslümanlar da Hazret-i Ali'nin yaptığını tasvip ettiler. Sahih olduğunda ittifak edilen hadîs-i şerifte bu olay daha geniş ve açıktır. Şöyle ki:

Buharî, Hazret-i Âişe'den (r.a.) rivayet ediyor. Hazret-i Fatıma (r.a.), Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in terekesinden olan Fedek'teki (1) hurma bahçesi ile Medine'de ganimet mallarını ve Hayber malının beşte birinden kalan terekesinin kendisine verilmesi için, Hazret-i Ebu Bekir'e haber gönderdi. Buna karşılık Ebu Bekir (r.a.), Resûlullah (s.a.v.) ın, «Biz peygamberlere kimse vâris olamaz. Bıraktığımız mal sadakadır» (2) hadîs-i şerifini söyleyip, «Ancak Muhammed'in ailesi bu malın gelirinden yiyecektir. Yemin ederim ki, Resûlullah'ın (s.a.v.) zamanında sadakası kimlere sarf edilmişse o durumu değiştirmeyeceğim. O malın harcamasını o nasıl sarfetmişse, ben de öyle yapacağım» diyerek Hazret-i Fatıma'ya mezkûr maldan bir şey vermedi. Onun için Hazret-i Ebu Bekir'i terk edip onunla konuşmadı. Hazret-i Fatıma (r.a.), Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz'den altı ay sonra vefat etmiş, kocası Hazret-i Ali, namazını kendisi kılıp Hazret-i Ebu Bekir'e haber vermeden geceleyin defnetmiştir.

Hazret-i Fatıma (r.a.) hayattayken Hazret-i Ali'nin (r.a.) halk arasında itibarı fazlaydı. Hazret-i Fatıma vefat edince Hazret-i Ali (r.a.) kendisine halkın ilgisinin azaldığını anladı. Böylece Hazret-i Ebu Bekir'le sulh ederek kendisine biat etmek istedi. Zira Hazret-i Ali, altı ay kadar bir zaman Hazret-i Ebu Bekir'e biat etmemişti. Haz-

---

(1) Fedek, Medine-i Münevvere'den iki mil uzakta bulunan bir köydür. İçinde hurma ağaçları ve bir menba suyu vardır. Kurayza, Beni Nadr ve Hayber'in malları gibi orasını da, Allah Teâlâ, fey' olarak sulh yolu ile Resûl-i Ekrem'e (s.a.v.) vermiştir. «*Et-Tac*, c. 2, s. 240».

(2) Peygamberlerin terekelerine kimsenin vâris olmamasının hikmeti ise, bazı vârislerin mallarına göz dikerek ölümlerini istemeleri ve helâk olmamaları içindir. Ayrıca peygamberlerin dünyaya gönül bağlayıp vârisleri için mal topladıklarının zannedilmemesi ve halkın böyle bir zanna kapılıp bütün himmetlerini dünya malı toplanmasına sarfetmemesi içindir. «*El-Camiu'l-Vesâil fi şerhi's-Şemâil*, s. 588».

ret-i Ebu Bekir'e, «Senin beraberinde kimse olmadığı halde, bize gel» diye haber gönderdi. Maksadı Hazret-i Ömer'in orada hazır bulunmaması idi. Ömer (r.a.), Hazret-i Ebu Bekir'e, «Hayır, Allah'a yemin ederim ki, sen yalnız onlara gitmeyeceksin» deyince, Hazret-i Ebu Bekir, «Onların bana ne yapacağını zannediyorsun? Allah'a yemin ediyorum ki, onlara yalnız olarak gideceğim» diyerek gitti.

Hazret-i Ali (r.a.), kelime-i şehadet getirerek, «Senin şerefini ve Allah'ın sana verdiği nimeti biliriz. Sana verdiği nimeti bulandırmak istemiyor ve kıskanmıyoruz. Yalnız hilâfet işini kendi başınıza yaptınız. Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz'in yakın akrabası olduğumdan dolayı bizimle hilâfetin danışılmasında hakkımızın olduğunu biliyorduk» deyince, Hazret-i Ebu Bekir'in (r.a.) gözlerinden yaşlar aktı. Hazret-i Ebu Bekir (r.a.) de şöyle cevap verdi: «Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz'in yakınlarıyla ilgilenmek, yakınlarımla ilgilenmekten daha çok hoşuma gider. Fakat Resûlullah'ın (s.a.v.) terekesi olan şu mallardan dolayı, aramızda cereyan eden hadiseye gelince, şüphesiz ki, o mal hususunda gereken işlemin yapılması için gücüm yettiği kadar çabaladım. Gözümle gördüm ki, Resûlullah (s.a.v.) o maldan nereye sarfetti ve kime verdi? Binaenaleyh ancak onun aynısını yapabilirdim».

Hazret-i Ali ona, «Sizinle yapacağım biatın zamanı bugün öğleden sonradır» dedi. Hazret-i Ebu Bekir, öğle namazını kıldıktan sonra minbere çıkıp kelime-i şehadet'i getirdi. Hazret-i Ali'nin biattan geri kaldığından ve beyan ettiği mazeretten bahsetti. Sonra Hazret-i Ali konuştu. Allah'tan mağfiret dileyip kelime-i tevhid'i getirdikten sonra, Ebu Bekir'i sözleri ile yüceltti. O zamana kadar ona biat etmemesinin sebebi, Hazret-i Ebu Bekir'i kıskandığı, çekemediği veya onun yüceliğini inkâr ettiği için değil, fakat «Hilâfet biatında bizim de payımız olduğunu bildiğimiz için içimizde bir kırgınlık hissettik» deyince, müslümanlar, Hazret-i Ali'nin bu konuşmasına sevinerek, «Doğru söylediniz» dediler. Hazret-i Ali biatı yaptıktan sonra, halk ondan memnun olup etrafını çevirerek tokalaştılar.»

Hazret-i Ali'nin biattan geri kaldığı için dilediği özrü ve Ebu Bekir'e «Allah'ın verdiği bir nimeti bulandırmak istemiyorum. Onun üstünlüğünü inkâr etmiyoruz» gibi bir rivayette geçen sözlerini düşünürsen, Rafızî ve onlara benzeyen taifelerin Hazret-i Ali'ye isnad ettikleri yersiz şeylerden hazretin uzak olduğunu anlayacaksın. Kahrolasıca Rafızîler ne kadar câhil ve ahmak insanlardır!

Buharî'nin Hazret-i Âişe'den rivayet ettiğine göre, Hazret-i Ali'nin Hazret-i Fatıma'nın (r.a.) vefatına kadar Hazret-i Ebu Bekir'e biat etmediği açık olarak bildirilmiştir. Fakat bu eserimizin birinci kısmındaki İbn Sa'd, Hâkim ve Beyhakî'nin Ebu Said el-Hudrî'den rivayet ettikleri, «Hazret-i Ebu Bekir'e yapılan biat anında Benî Hâşim kabilesinden yalnız Hazret-i Ali'nin o anda biatta hazır bulunmadığına

dair geçen rivayeti, İbn Hibban ve başkaları da sahihlemişlerdir. Nitekim Beyhakî demiştir ki: «Sahih-i Müslim'deki Ebu Said'in 'Beni Hâşim kabilesinden Hazret-i Ali ve diğerleri Hazret-i Fatıma vefat edinceye kadar Hazret-i Ebu Bekir'e biat etmediler' şeklindeki haber zayıftır. Zira ravisi Zührî, onun isnadını isbat edememiştir». Bir de Ebu Said'ten gelen birinci rivayet ancak mevsûledir. Öyle ise en sahih rivayet odur.

Binaenaleyh, Hazret-i Ebu Said'in rivayeti ile Buharî'nin Hazret-i Âişe'den yukarıda bahsi geçen rivayeti arasında tezat vardır. Fakat bazı âlimler, «Hazret-i Ali, ilk gününde Hazret-i Ebu Bekir'e biat etmiş. Sonra Resûlullah'ın (s.a.v.) terekesi hâdisesinden dolayı Hazret-i Fatıma ile Ebu Bekir'in (r.a.) araları açılınca, Hazret-i Ali, bir müddet Ebu Bekir'i terk etmiş, Hazret-i Fatıma'nın vefatından sonra tekrar yeniden biat etmiştir», diye her iki rivayetin mânalarını birleştirip aralarındaki tezadı gidermişlerdir.

Böylece bu hâdisenin iç yüzünden haberi olmayan bazı kimseler, Hazret-i Ali, Hazret-i Ebu Bekir'e yapılan hilâfet biatına razı olmadığı için biattan geri kalmıştır, zannına kapılmışlardır. Bu şekilde çeşitli yorumlar yapanlar olmuştur. Hazret-i Ali, bu şüpheyi kaldırmak için, Hazret-i Fatıma'nın vefatından sonra, Ebu Bekir'e ikinci defa minber üzerinde ve sahabelerin huzurunda açık bir şekilde biat etmiştir.

Bütün bunlara ilave olarak deriz ki, Hazret-i Ali'nin fazileti bahsinde dördüncü kısımda gelecektir ki: Hazret-i Ali (r.a.), biattan geri kaldıktan sonra, Hazret-i Ebu Bekir'le karşılaştı ve Ebu Bekir sordu: «Hilâfetimden razı olmadın mı?». Hazret-i Ali, «Evet, razı oldum fakat Kur'an-ı Kerim'in âyetlerini toplamak için, namazdan başka hiçbir iş için abamı (ceketimi) giymeyeceğime yemin ettim. Onun için gelemem» diye cevap verdi.

Rafızîlerin, «Ali (r.a.), o sırada Kur'an-ı Kerim'in her bir âyetini, nerede ve kimin hakkında ve niçin nâzil olduğunu yazmıştır» dedikleri iddianın aslı yoktur.

Hazret-i Ali'nin (r.a.) açık olarak buyurduğu bu mazeretini düşün. İşte bu takririmizden sahabe-i kiram, onlardan sonraki müslümanların, Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetinin doğru olup ona ehil olduğunda söz birliği ettikleri anlaşıldı. Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetine dair hiçbir nass olmasa da sahabenin bu icmaları ona yeterli bir delildir. İzahımızda geleceği üzere, İslâm dininin kaynağından biri olan icmaın bir hükme delil olması, mütevatir olmayan naslardan daha kuvvetlidir. Zira, icma, bir hüküm kesinliğini ifade eder. Mütevatir olmayan naslar ise, zannî bir hükmü ifade etmektedir.

Nevevî'nin (r.a.) birçok sahih isnadla Süfyan-ı Sevrî'den rivayet ettiğine göre, «Ali (r.a.), Hazret-i Ebu Bekir'den başka hilâfete daha layık olduğunu söyleyen bir kimse, şüphesiz Hazret-i Ebu Bekir'i, Ömer'i, Muhacir ve Ensari olan sahabe-i kiramın hepsini, hatâ edip

sapmakla itham ettiği için, onun yaptığı amellerin kabul edileceğini zannetmiyorum» buyurmuştur. Darekutnî dahi, Hazret-i Ammar bin Yâsir'den bu haberin benzerini rivayet etmiştir.

Birinci Bölüm

ÜÇÜNCÜ KISIM

Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetine delâlet eden Kur'an-ı Kerim'in âyetleri ile Peygamber'in (s.a.v.) buyurduğu nass olan hadîs-i şerifler.

Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetine dair Kur'an-ı Kerim'deki naslardan birisi: Hak Teâlâ buyurmuşlardır:

«Ey iman edenler! Sizden bir kavim dinden dönerse, Allah onları helâk edip yerlerine öyle bir kavim yaratacak ki, Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler. Onlar iman edenlere karşı alçak gönüllü, şefkatli, kâfirlere karşı sert ve güçlüdürler. Hiçbir kınayıcının kınamasından korkmayıp Allah'ın yolunda savaşacaklardır. Onlardaki bu nitelikler sadece Allah'ın lutfu, ihsaniyledir. O bunu kime dilerse verir. Allah lütfu bol olandır, bilendir.» (1).

Beyhakî, Hasan el-Basrî'den rivayetle demiş ki: «Allah'a yemin ediyorum ki, bu âyet-i kerimede iyilikle vasıflanan kavim, (cemaat, topluluk), Ebu Bekir ile arkadaşlarıdırlar. Müslüman Araplar, Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) sonra mürted oldukları zaman Hazret-i Ebu Bekir ile arkadaşları onları müslüman edinceye kadar savaştılar».

Yunus bin Bükeyr, Hazret-i Katâde'den rivayet eder ki: «Peygamber Efendimiz (s.a.v.) vefat edince, Arapların bir kısmı mürted oldular». Sonra Katâde (r.a.), Hazret-i Ebu Bekir'in mürtedlerle savaşından bahsederek, «Biz sahabeler, kendi aramızda Kur'an-ı Kerim'in **'Allah öyle bir kavim yaratacak ki, Allah onları sever. Onlar da Allah'ı severler'** mealindeki âyet-i celilesi, Hazret-i Ebu Bekir ile arkadaşları hakkında nâzil olmuştur, diye konuşurduk» dedi.

Hazret-i Katâde'nin söylediği bu sözlerin açıklaması, Zehebî'nin rivayetine göre şöyledir: Gerçekten Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in vefatı haberi etrafa yayılınca birçok Arap kabilesi mürted olup mallarının zekâtını vermediler. Hazret-i Ebu Bekir, onlarla savaşmaya kalktı. Hazret-i Ömer ve diğer sahabe, savaştan vaz geçmesini işaret ettilerse de, Hazret-i Ebu Bekir, «Allah'a yemin ederim ki, eğer onlar Peygamber'e (s.a.v.) gönderdikleri zekât develerinin ayağına bağlanan bir ipin veya bir keçinin dişi oğlağının kıymeti kadar zekât malını bana vermemekte direnirlerse, onlarla savaşacağım» dedi. Hazret-i Ömer, ona Resûlullah'ın (s.a.v.) hadîs-i şerifinde, **«İnsanlara Allah'tan başka bir ilâh olmadığını ve Muhammed'in onun elçisi olduğunu deyin-**

---

(1) el-Mâide: 54.

ceye kadar, onlarla savaşmaya emrolundum. Bunu söyleyen bir kimse, İslâmî hakların dışındaki kanlarını, mallarını benden kurtarıyor. Bir kimsenin içi dışını tutmuyorsa, doğru olmadığının hesabı Allah'a aittir», buyurduğu halde, nasıl böyle insanlarla savaşacaksın deyince, Hazret-i Ebu Bekir, «Allah'a yemin ederim ki, namaz ile zekâtın farz olmasının arasında tefrik edenlerle elbette savaşacağım. Zira, şüphesiz zekât İslâmiyette maldan çıkarılan bir haktır. Resûl-i Ekrem (s.a.v.), hak olan şeylerden başka malını, kanını benden kurtarıyor», diye mezkûr hadîs-i şerifte buyurmuşlardır» dedi.

Hazret-i Ömer dedi ki: «Allah'a yemin ederim ki, Hazret-i Ebu Bekir'in bu dediğinden Hak Teâlâ, onun kalbini mürtedlerin savaşına açtığını ve bu savaşın doğru bir şey olduğunu anladım». Diğer bir rivayette ise, Hazret-i Ebu Bekir, zekâtın farz olduğunu inkâr eden mürtedlerin savaşına çıkıp Necid denilen yere yaklaşınca, mürted olan Araplar kaçtılar. Halk, birisini onların başına emir olarak bırakması ve kendisinin Medine'ye dönmesi için onunla konuştu. Hazret-i Ebu Bekir, bunu münasip görerek, Hazret-i Halid bin Velid'i oraya kumandan tayin edip Medine'ye geri döndü.

Darekutnî, Hazret-i İbn Ömer'den rivayetle dedi ki: «Hazret-i Ebu Bekir, savaşa çıkıp devesine binerken Hazret-i Ali devenin yularını tutup ona dedi ki: «Ey Resûlullah'ın halifesi! Nereye gidiyorsun? Uhud Muharebesi'nde, savaşa senin katıldığını gören Resûlullah'ın (s.a.v.) sana 'Kılıcını kınına koy. Bizi, hayatının yok olması ile incitme' buyurduğu sözlerini söylüyorum. Medine'ye dön. Allah'a yemin ediyorum ki, seni kaybedecek olursak, bir daha İslâm milletinde asla düzen olmaz. Sonra Ebu Bekir (r.a.), Hazret-i Halid bin Velid'i, mürted olan Beni Esed ile Gatfan kabilelerinin üzerine yolladı. Savaşta mezkûr kabilelerden ölenler, esir olanlar oldu. Geri kalanlar da yine müslüman oldular. Sonra Hazret-i Halid'i Yemame tarafına, yalancı peygamber Müseylimetü'l-Kezzab'la savaşmaya gönderdi. İki ordu karşı karşıya gelip birkaç gün kuşatma devam ettikten sonra, mel'un Müseylimetü'l-Kezzab'ı Hazret-i Hamza'yı Uhud Muharebesi'nde şehid eden Vahşi (r.a.) öldürdü.

Hazret-i Ebu Bekir, hilâfetinin ikinci yılında (Bahreyn) ahalisi de mürted oldukları için, onların üzerine Alâ bin el-Hadramî'nin kumandasında bir miktar asker gönderdi. Cevâsâ denilen yerde iki asker karşı karşıya gelip savaştıklarında, savaş müslümanların zaferi ile neticelendi. Mürted olan Umman ahalisinin üzerine Ebu Cehil oğlu Hazret-i İkrime'yi (r.a.), Muhacir bin Ümeyye'yi de diğer mürted olan bir taifeye, Zeyyad bin Lebid el-Ensarî'yi de yine mürted olan başka bir kabileye göndermiştir.

İşte Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in vefatından sonra, Hazret-i Ebû Bekir mürtedleri İslâmiyete çevirdiği için Beyhakî, İbn Asakir'in Hazret-i Ebu Hüreyre'den (r.a.) rivayetle buyurmuşlardır

ki: «Ondan başka hak (tapınılan) olmayan Allah Taâlâ'ya yemin ediyorum ki, Hazret-i Ebû Bekir halife seçilmeseydi, halk arasına irtidad yayılır, Allah Teâlâ'ya ibadet edilmezdi» diye bu sözlerini üç defa tekrarlayınca ona, «Ya Eba Hüreyre! Sus, böyle konuşma» denildi. O, buyurdu: «Gerçekten Resûlullah (s.a.v.), Üsame bin Zeyd'i 700 askerle cihad için Şam tarafına göndermişti. Üsame (r.a.) Zihuşub (1) denilen yerde konaklayınca, Resûlullah (s.a.v.) vefat etti. Medine civarındaki Araplar mürted oldular. Sahabeler Ebû Bekir'in etrafında toplanıp, «Rum tarafına giden Üsame ordusunu geri çevir. Zira onlar öyle uzak yolda iken Medine dolaylarındaki müslüman Araplar dinden çıktılar» dediler. Hazret-i Ebû Bekir, «Ondan başka mabud (tapınılan) olmayan Allah'a yemin ederim ki, eğer doğacak bir fitneden dolayı köpekler, Peygamber'in (s.a.v.) zevcelerinin ayaklarından tutup çekseler bile, Resûlullah'ın (s.a.v.) cihada yolladığı orduyu geri çevirmeyeceğim ve (direğe) bağladığı sancağını indirmeyeceğim» diye buyurdu. Üsame ise yoluna devam etti İrtidad arzusunda bulunan herhangi bir kabilenin üzerinden geçerken onlar kendi aralarında, «Müslümanların kuvveti olmasa idi, onlardan böyle techizatlı bir savaş ordusu çıkmazdı. Fakat bunlar, Rumlarla karşılaşıncaya kadar sabredip onlarla savaşmayalım» diye söyleşiyorlardı. Hazret-i Üsame'nin ordusu, Rumlarla karşılaştı. Rumların bir kısmını öldürdü, diğer bir kısmı da kaçtıktan sonra, selâmetle Medine'ye döndüler. İrtidada meyleden mezkûr kabileler dahi Hazret-i Üsame'nin bu zaferi sayesinde İslâm dininde sâbit kaldılar

Nevevî rahimehullah, «Tehzib» adlı eserinde dedi ki: Fıkıh âlimleri arkadaşlarımız Sahih-i Buharî ve Müslim'in hadis kitaplarındaki Hazret-i Ebu Bekir'in, «Allah'a yemin ediyorum ki, namaz ile zekâtın farziyetini tefrik edenlerle (ayırım yapanlarla) savaşacağımı ve yine yemin ediyorum ki, onların Peygamber (s.a.v.) Efendimize ödedikleri zekât miktarından, devenin dizine bağlanan bir ipin kıymeti kadar da vermezlerse, onlarla savaşacağım» buyurduğu sözlerini ilminin yüceliğine delil olarak getirdiler.

Eşşeyh Ebu İshak, «Tabakat» adlı eserinde Hazret-i Ebû Bekir'in bu ve daha başka söylediği sözleri ile istidlâl ederek, «O bütün sahabe-i kiramdan daha bilgili idi. Çünkü ondan başka bütün sahabe mürted olan kabileler hakkında nasıl bir karar vereceklerinde duraklamışlardı. Sahabe ile bu hususta yaptığı karşılıklı konuşmadan sonra, onun fikrinin doğru olduğunu tasvib ederek verdiği karara dönmüşlerdir», demiştir.

Nevevî (r.a.) dedi ki: «Hazret-i İbn Ömer'den rivayet ettiğimize göre, Resûlullah'ın (s.a.v.) zamanında halka fetva veren kimdi, diye

---

(1) Zihuşub: Medine-i Münevvere'ye tahminen elli km. uzaklıkta bir mesafede olan bir vadinin adıdır. Orada Mervan bin Hakem'in bir sarayı ile daha başka kimselerin de birçok konakları bulunuyordu. Hulâsatü'l-Vefa fi Ahbari Dari'l-Mustafa, s. 255.

Hazret-i Ömer'den soruldu. O, «Ebû Bekir ile Ömer'den başkasını bilmiyorum» demiştir». Fakat İbn Sa'd'ın, Hazret-i el-Kasım İbn Muhammed'den naklettiği bir habere göre, Kasım bin Muhammed (r.a.), «Resûlullah'ın (s.a.v.) zamanında Hazret-i Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali fetva veriyorlardı» demiş. Sonra bu eserimizde ileride gelecek olan, Hazret-i Ebû Bekir'in hilâfetine delâlet eden hadîs-i şeriflerden dördüncü hadîs-i şerifle Hazret-i Ebû Bekir'in sahabenin en bilgilisi olduğuna dair delil getirmiştir.

İbn Kesir dedi ki: «Hazret-i Ebû Bekir es-Sıddîk (r.a.), Kur'an-ı Kerim ilminde Peygamber'in (s.a.v.) sahabesinin en bilgilisi idi». Çünkü Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, **'Allah'ın Kitabını en iyi okuyan kimse, kavme imamet eder'** [1] hadis-i şerifini buyurmuş. Bu eserimizin üçüncü bölümünün ikinci kısmında Hazret-i Ebû Bekir'in fazileti hakkındaki Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, **«Bir kavmin içinde Ebû Bekir bulunduğu halde, ondan başka birisinin imâmeti câiz olmaz»** [2] buyurduğu hadis-i şerif de ilerde gelecektir.

Bununla beraber, Hazret-i Ebû Bekir, Peygamber'in (s.a.v.) hadîsleri ilminde de bütün sahabeden daha bilgili idi. Nitekim sahabe-i kiram birçok hadîsde, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in o hadîslerle ilgili hadis-i şeriflerini bilmedikleri halde ona müracaat ederken, ezberlediği Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in hadîs-i şerflerini ihtiyaca göre, onlara açıklamış ve hatırlatmıştır. O, Kur'an-ı Kerim ile Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in hadis-i şerifleri ilminde sahabenin nasıl en bilgilisi olmasın ki, Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz'in bi'setinden (Peygamber oluşundan) vefatına kadar geçen bir zamanda, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) sohbetine devam etmekle, Allah'ın en temiz ve en üstün kıldığı kullarındandı.

Ondan Peygamber'in (s.a.v.) müsned hadîslerinin az rivayet edilmesinin hikmeti ise, Peygamber'den (s.a.v.) sonra hilâfet müddetinin ve hayatının kısa sürmüş olduğudur. Yoksa Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra, uzun bir müddet yaşamış olsaydı, ondan birçok müsned hadis-i şerif rivayet edilecekti.

Sahabe-i kiram, ondan işittikleri Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in hadîs-i şeriflerinden hiçbirisini kaçırmadan halka rivayet etmişlerdir. Ancak onun zamanındaki sahabelerden hiçbirisi de, onun gibi Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) işittiği ve o hadîs-i şerifin bilgisinde onunla ortak olduğu bir hadîs-i şerifi, ondan rivayet etmeye ihtiyacı yoktu. Belki onlar, bilmeyip de Hazret-i Ebu Bekir'in bildiği Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in hadis-i şerifini ondan naklederlerdi.

Ebu'l-Kasım el-Beğavi, Meymun bin Mihran'dan naklettiğine göre, Meymun dedi ki: «Bir dâvacı dâvalısını şikâyet etmek için Ebu Bekir'e (r.a.) gelince, o dâvaya ait hükmü bulmak için, Allah'ın Kitabı

---

(1) Bu hadis-i şerifi Müslim, Hazret-i İbn Mes'ud'dan rivayet etmiştir.

(2) Tirmizi, Hazret-i Aişe'den rivayet etmiştir. El-Tâc, c. 3, s. 310.

olan Kur'an-ı Kerim'e bakar, onda o davaya ait bir şey görürse, onunla hüküm ederdi. Kur'an-ı Kerim'de bulmayıp da Resûlullah'ın (s.a.v.) hadîs-i şerifinde görürse, onunla amel eder, şayet hadîs-i şeriflerde de o hükmü bulmayıp karar vermede müşkül durumda kalırsa, müslümanların arasına gider, «Şu veya bu gibi bir dâva bana gelmiş, Resûlullah'ın (s.a.v.) bu gibi dâvanın hakkındaki hükmünü biliyor musunuz?» diye müslümanlardan sorardı. Ashab onun etrafında toplanıp o hadiseye dair Resûlullah'ın (s.a.v.) verdiği hükmü ona söylerlerdi. Hazret-i Ebu Bekir de, «Allah'a hamd olsun ki aramızda Peygamberimiz'in (s.a.v.) hadîs-i şeriflerini bellemiş olanları bulundurdu» derdi. Eğer mezkûr dâva için toplanan kimselerden Peygamber'in (s.a.v.) bir hükmünden istifade etmeyip duraklarsa, müslümanların ileri gelenlerini, iyilerini toplayıp onlara danışırdı. O dâva için bir karar üzerine ittifak ettilerse onunla amel ederdi.

Hazret-i Ömer (r.a.) dahi hilâfeti zamanında, Ebu Bekir'in (r.a.) yaptığı gibi yapar, Kur'an-ı Kerim veya hadîs-i şerifte, ona gelen hadise için bir hüküm bulmayınca, Hazret-i Ebu Bekir'in verdiği hükümlere müracaat ederdi. O hadiseye ait Hazret-i Ebu Bekir'in bir hükmü olsa, onunla amel eder, öyle bir hükmünü bilmediği takdirde, müslümanların reislerini çağırır, onların ittifak ettikleri kararlar ile amel ederdi.

Yine Hazret-i Ebu Bekir es-Sıddîk'ın hilâfetine delâlet eden âyet-i celilerden bazısında Cenab-ı Hak (Kur'an-ı Kerim'de Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'e hitap ederek), **«Ey Muhammed! Hudeybiye yılında, seninle savaşa çıkmayanlara de ki: Siz, ilerde sert, güçlü bir millete karşı müslüman olana kadar savaşa çağrılacaksınız. Eğer o çağrıya itaat ederseniz, Allah size güzel ecir verecektir. Eğer önce savaştan yüz çevirdiğiniz gibi yine yüzünüzü çevirirseniz, Allah Teâlâ sizi yakıcı bir azap ile azaplandırır»** (1) buyurmaktadır.

İbn Ebi Hâtim, Cüveybir'den (r.a.) rivayet eder. Hazret-i Cüveybir dedi ki: «Kur'an-ı Kerim'in bir âyet-i celilesinde güçlü kavimden, Beni Hanife yani yalancı peygamber olan Müseylimetü'l-Kezzab'ın kavmi irade edilmiştir. Bunun içindir ki İbn Ebi Hâtim, İbn Kuteybe (r.a.) ve diğerleri de bu âyet-i celile Hazret-i Ebu Bekir es-Sıddîk'ın hilâfetine dair kat'î bir delildir, çünkü Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in vefatından sonra müslümanları o kuvvetli kavmin savaşına çağıran odur, demişlerdir».

İtikatta Ehl-i sünnet ve'l-cemaatın imamı olan Şeyh Ebu'l-Hasan el-Eş'arî (r.a.) buyurmuştur ki: «İmam Ebu'l-Abbas bin Şüreyh'ten işittim. Dedi ki: Hazret-i Ebu Bekir es-Sıddîk'ın hilâfeti, Kur'an-ı Kerim'in âyetinden anlaşılıyor. Zira din âlimleri, şu âyet-i celile Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'e nâzil olduktan sonra, Hazret-i Ebu Be-

(1) el-Feth: 16.

kir'in müslümanları ve âyet-i kerimede bahsi geçen Hudeybiye gazasından (savaşından) geri kalan Eslem, Cüheyne, Müzeyne ve Gıfar kabilelerini mürted olan ve zekâtını vermeyenlerin savaşına çağırmasından başka hiçbir savaşa çağırılmadıklarına ittifak etmişlerdir. İşte bu âyet-i celile Hazret-i Ebu Bekir'in (r.a.) hilâfetinin sabit olmasına ve ona itaat edilmesinin farz olduğuna delâlet ediyor. Çünkü Allah Teâlâ, bu âyet-i celilede onun çağrısından, emrinden yüz çevireni can yakıcı bir azap ile cezalandıracağını buyuruyor.

İbn Kesir demiş ki: Eğer birisi, bu âyet-i celiledeki kavimden maksat, Fars ve Rumlardır diye tefsir edip de bu savaşlar Hazret-i Ömer, Osman (r.a.) zamanında vâki oldu. Öyle ise Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetine delâlet etmiyor, diyecek olursa, cevabında, müslümanların o kavimle savaşmaları, Hazret-i Ömer ve Hazret-i Osman'ın zamanında vâki olmuşsa da, savaş ordusunu teçhiz eden ancak Hazret-i Sıddîk olup işin sonu Hazret-i Ömer, Osman'ın zamanında neticelenmiştir. Öyle ise Hazret-i Ebu Bekir bu işte asil, Hazret-i Ömer, Osman ise onun fer'i (dalı) sayılırlar denilebilir.

Eğer bu âyet-i celileden o kavmi savaşa çağıran ya Hazret-i Peygamber (s.a.v.) veya Hazret-i Ali'nin (r.a.) irade edilmesi mümkün olduğundan dolayı bu âyet-i celile, Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetine delâlet etmiyor desen, bu itirazına karşı derim ki: Bu âyet-i celileden hemen önceki 15'ci âyet-i celilede Allah Teâlâ'nın yine Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'e hitap ederek «Ey **Muhammed! Sen** (Hudeybiye seferine çıkmayanlara) **de ki, Hayber Savaşı'nda bize asla tâbi olmayacaksınız»**, yani bizimle savaşa gelmeyin demektir, buyurduğu için mezkûr mânanın iradesi mümkün değildir. İşte bu âyet-i celiledeki nehy-i ilâhî dolayısiyledir ki, Hudeybiye seferine çıkmayan kimselerin, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in hayatında herhangi bir savaşa çağrılmadıklarına dair yukarıda geçtiği üzere âlimler ittifak etmişlerdir. Hazret-i Ali'nin hilâfeti zamanında ise imamet ve imametin hukukuna riayet edilmesi için savaşlar olmuş, İslâmiyetin gelişmesi için kâfirlerle savaşması kendisine nasib olmamıştır. Ondan sonra gelen halifelerin durumlarına gelince, onlar biz Ehl-i sünnet tâifesine göre zalim; Rafızî taifesinin itikadına göre kâfir olduklarından (1) dolayı bu âyet-i

---

(1) Bu tâbire göre Hazret-i Ali'den sonra Hazret-i Muaviye ile Abdülaziz oğlu Ömer gibi âdil halifelerin de hâşâ zalim veya kâfir olmaları lâzım gelir. Halbuki gerçek öyle değildir.

Bu eserin Arapça aslında her ne kadar bu mânayı ifade eden bir cümle varsa da, yazar —Allah ona rahmet eylesin— Ehl-i sünnet ve'l-cemaatten olduğu, ayrıca Muaviye (r.a.) ye dil uzatılmaması için (Tathiru'l-cinani vel-lisanı ani'l-huturi (havdi) ve'l-Tefevvuhi bi selbi Seyyidina Muaviyye bin Ebi Süfyan) adlı bir eseri olduğundan, burada böyle bir cümleyi Hazret-i Muaviye hakkında kullanması düşünülemez.

Öyle ise yazarın anlatmak istediği şudur: Hazret-i Ali'den sonraki halifelerin durumu ise, Hazret-i Muaviye ile Ömer bin Abdülaziz gibi âdil ve salih halife-

celilenin şümûlüne dahil olamazlar. Öyle ise müslümanları âyet-i celilede bildirildiği gibi, o güçlü kavmin muharebesine çağıran ve ona itaat eden kimseye Allah Teâlâ tarafından güzel ecir verilmesi ve ona itaatsiz olana yakıcı azap verilmesi lâzım gelen kimse, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den sonra, her üç halifeden birisi olduğu açıklandı. Bunun üzerine mezkûr âyet-i celileden her üç halifeden hangisi irade edilirse, Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetinin hak olması gerekir. Zira Hazret-i Ömer ile Hazret-i Osman'ın hilâfetlerinin doğru olması, onun hilâfetinin doğru olmasının bir koludur. Çünkü onların hilâfetleri, onun hilâfetinden türemiştir.

Yine Ebû Bekir'in (r.a.) hilâfetine delâlet eden âyet-i celilelerden biri de şudur: Allah Teâlâ Hazretleri, «**Allah sizden iman edip yararlı ameller işleyenleri, onlardan öncekilerini halife eylediği gibi, onları da yeryüzüne halife edeceğini ve onlar için beğendiği dini kuvvetlendireceğini, düşmanları olan kâfirlerden korkularını emniyete çevireceğini söz vermiştir. Çünkü onlar, Bana kulluk eylediği halde hiçbir şeyi bana ortak koşmazlar**» buyurmuşlardır (1).

İbn Kesir dedi ki: Bu âyet-i celile, Hazret-i Ebû Bekir es-Sıddık'ın hilâfetine ve zamanındaki olaylara muvafıktır.

İbn Ebi Hâtim, Kur'an-i Kerim üzerine yazdığı tefsirinde, Abdurrahman bin Abdülhamid el-Mihri'den rivâyet etmiştir ki, Abdurrahman, Allah'ın kitabında, Ebû Bekir (r.a.) ile Ömer'in (r.a.) hilâfetleri hakkında âyetler vardır, demiş ve geçen bu ayet-i celileyi delil olarak getirmiştir.

Yine Hazret-i Ebû Bekir es-Sıddîk'ın hilâfetine delâlet eden bir âyet-i celilede Allah Teâlâ Hazretleri şöyle buyurmuşlardır: «**Allah'ın verdiği bu ganimet malları vatanından, malından edilmiş olan Allah'tan bir lütuf ve rıza dileyen, Allah'ın dinine ve Resûlü'ne yardım eden muhacir fakirlerindir ve doğru olanlar bunlardır.**» (2).

Bu âyet-i celilenin Hazret-i Ebû Bekir'in (r.a.) hilâfetine delâletinin sebebi şudur ki: Allah Teâlâ, bu âyet-i celilede muhacir olan sahabeleri doğru olan kimselerdir diye vasıflandırdı ve O, herhangi bir kimseyi doğrulukla tavsif edip ona şehadet ederse, o kimse doğrudur, yalan söylemez. Öyle ise sahabe-i kiram ittifakla Hazret-i Ebû Bekir'e, «Ey Resûlullah'ın (s.a.v.) halifesi» şeklindeki sözlerinde doğru olup bu âyet-i celilenin onun hilâfetine nass bir delil olması lâzım gelir. Bunu Hatib, Ebû Bekir bin Ayaş'tan rivayet etmiş ve İbn Kesir'in dediğine göre, bu mâna âyet-i celileden güzel bir istinbattır (mânanın çıkarılmasıdır) demiştir.

---

ler hariç, biz Ehl-i sünnet taifesine göre zâlim, Rafızi taifesine göre kâfir olduklarından, bu âyet-i celilenin kapsamına dahil olamazlar gibi bir mânayı ifade eden kelimelerin Arapça nüshada sehven basılmadığı kanaatindeyim. *Mütercim*. Hasip.

(1) Nur: 55.

(2) Haşr: 8.

Yine mezkûr âyet-i celileden biri de Fatiha sûresinin 6'ncı ve 7'nci âyet-i celileridir ki, Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **«Bizi, doğru yola, nimetlendirdiğin kişilerin yoluna ilet, ya Rabbi!»**.

Fahr-i Râzi dedi ki: «Bu âyet-i celileler, Hazret-i Ebû Bekir'in imametine delâlet ediyorlar. Çünkü mâna bakımından bu iki âyet-i celile birleştirilirse, **«Bizi nimetlendirdiğin kimselerin yollarına ilet»** demek oluyor. Hem de diğer bir âyet-i celilesinde kimlere nimet verdiğini de şöyle buyuruyor: **«Her kim Allah'a ve Resûlü'ne itâat ederse, işte onlar Allah'ın kendilerine nimet verdiği kimseler, peygamberler, doğru olanlar, şehidler ve iyilerle birliktedirler ve onlar ne güzel arkadaştırlar»** (1).

Hiç şüphe yok ki, doğru olanların reisi, Ebû Bekir es-Sıddîk'tır. Hulâsa, Fatiha sûresindeki mezkûr 6'ncı ve 7'nci âyet-i celilelerin mânası şudur: Allah Teâlâ, Hazret-i Ebû Bekir'in ve diğer doğru olan kimselerin hidayetini (doğru yolunu) Ben'den dileyin diye bize emir buyurmuştur. Eğer hâşâ Ebû Bekir zalim olsaydı, dinde ona tâbi olunması câiz olmayacaktı. İşte bu âyet-i celilenin Hazret-i Ebû Bekir'in imametine delâlet ettiği sabit oldu». Burada Fahri Râzi'nin buyurduğu sözler sona erdi.

Hazret-i Ebû Bekir'in hilâfetine açıkça veya işaretle delâlet eden Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den rivayet edilen hadîs-i şerifler pek çoktur. Onlar sırasıyla şöyledir:

BİRİNCİ HADÎS-İ ŞERİF: Müslim ve Buharî, Hazret-i Cübeyr bin Mut'im'den rivayetle, Cübeyr (r.a.) demiş ki: **«Kadının birisi (bir iş için) Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'e geldi. (Avdet ederken) Peygamber (s.a.v.) ona (tekrar) müracaat etmesini emretti. Kadın, Peygamber'in (s.a.v.) vefatını kastederek, 'Ya ben gelip de seni bulamazsam', diye sordu. Efendimiz (s.a.v.), 'Beni bulamazsan Ebû Bekir'e gel' buyurdu»**. (2).

İbn Asakir, İbn Abbas'tan rivayet eder: **«Bir kadın Peygamberimiz'e (s.a.v.) gelerek, ondan bir şey diledi. Peygamber (s.a.v.), ona, «Bir daha bize gel» deyince kadın, «Ey Allah'ın Resûlü! Şayet gelip de seni bulamazsam?» diye Resûlullah (s.a.v.)ın vefatını kastederek sordu. Efendimiz (s.a.v.), «Eğer gelip de beni bulamazsan, Ebu Bekir'e gel. Çünkü şüphesiz benden sonra halife odur» buyurdu».**

İKİNCİ HADÎS-İ ŞERİF: Ebu'l-Kasım el-Beğavi'nin hasen senetle Abdullah bin Ömer'den rivayet ettiğine göre, Abdullah bin Ömer (r.a.) dedi ki: **«Resûlullah'dan (s.a.v.) işittim ki, «Benim halifem on iki halife olacaktır. Ebu Bekir ancak az bir müddet kalacaktır» buyurdu».**

Din imamları bu hadîs-i şerifin birinci cümlesini Şeyhayn (Müslim ve Buharî) ve başkaları da birçok tarikten rivayet edip sahih olduğuna hadîs âlimlerinin ittifak ettiklerini belirtmişlerdir. Mezkûr ta-

---

(1) en-Nisa: 69.

(2) Umdetü'l-Kaari Şerhu'l-Buhari, c. 7, s. 594.

riklerin bazısını da sahih bir senetle Abdullah bin Ahmed, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den şöyle rivayet etmiştir: **«Hepsi Kureyş'ten olmak üzere, on iki halifenin zamanına kadar bu iş** (İslâm dini) **devamlı güçlü olarak sabit kalacaktır. İslâmiyet'in aleyhinde bulunduklarından dolayı müslümanlara düşmanlık eden kimselere karşı, müslümanlar Allah tarafından yardım göreceklerdir».**

Yine o tariklerin bazısında Abdullah bin Ahmed'in bir rivayetinde Efendimiz (s.a.v.), **«Bu İslâm dini yararlı olarak devam edecektir»**, Ahmed'in diğer bir rivayetinde, **«Bu İslâmiyet, devamlı halk üzerinde nüfuzlu olacaktır»**, yine o tariklerden Müslim'in bir rivayetinde Efendimiz (s.a.v.), **«On iki kişi halkın başına geçtikleri müddetçe işleri nüfuzlu olarak devam edecektir»** (1), Müslim'in diğer bir rivayetinde, **«Şüphesiz içlerinde on iki halife gelmedikçe, bu İslâmiyet son bulmayacaktır»**, onun diğer bir rivayetinde ise, **«On iki halifenin zamanına kadar İslâmiyet devamlı yenilmez, güçlü olarak kalacaktır»**, demiştir.

O tariklerden Bezzar'ın rivayetinde ise Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, **«Hepsi Kureyş'ten olmak üzere, on iki halifenin devri geçinceye kadar, ümmetimin dini devamlı olarak sabit kalacaktır»** buyurmuştur.

Ebu Davud, bunlardan ziyade olarak şöyle rivayet etti; Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, bu hadîs-i şerifi buyurup evine dönerken, Kureyş kabilesi ona gelerek, bu buyurduğu halifelerin zamanından sonra neler olacağını sordular. Efendimiz (s.a.v.), **«Bunlardan sonra fitne, öldürme hadiseleri olacaktır»** buyurdu.

Yine o tariklerden birisinde Ebu Davud, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den şöyle bir hadîs-i şerifi rivayet etmiştir: **«Bütün ümmet toplanıp hilâfetlerine ittifak edecekleri on iki halifenin müddetleri devamınca, bu İslâm dini sabit kalacaktır».**

İbn Mes'ud'dan (r.a.) hasen bir senetle rivayet edildiğine göre, Hazret-i Mes'ud'dan, «Bu ümmetin başına kaç halife geçecek?» diye soruldu. İbn Mes'ud (r.a.), dedi ki: «Biz sahabeler bunu Resûlullah'tan (s.a.v.) sorduk. Buyurdular ki: **«Halifeler, Beni İsrail'in başına geçen nakiplerin (reislerin) sayısı gibi on iki kişidirler»** (2).

Kadı İyad (r.a.), «Bu ve buna benzer hadîs-i şeriflerde geçen on iki halifenin zamanlarından maksat, hilâfetin şevketli, İslâmiyet'in güçlü olduğu, din işlerinin doğru yürüdüğü ve halife olarak bir kimse üzerinde İslâm ümmetinin söz birliği ettiği zamanlardır zannederim. Emevî

---

(1) İbn Kesir Tefsiri; c. 3, s. 301.

(2) Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'deki İsrail oğullarının Tevrat'a göre hareket etmeleri için onlardan söz almış olduğuna dair şöyle buyuruyor: *«And olsun ki, Allah, İsrail oğullarından söz almıştı. Onlardan on iki kişiyi reis seçtik. Allah, 'Ben şüphesiz sizinleyim. Namaz kılarsanız, zekât verirseniz, peygamberlerime inanır ve onlara yardım ederseniz, Allah uğrunda güzel bir sadaka vermekte bulunursanız, and olsun ki sizi altlarından ırmaklar akan cennetlere koyarım. Bundan sonra sizden kim inkâr ederse, şüphesiz doğru yoldan sapmış olur» dedi.»* (Mâide: 13.)

Devleti'nin durumu sarsılıp Velid bin Yezid zamanında Emevîler arasında aralıksız fitneler çıkıp devam ettiği ve onlara karşı Abbasîlerin ayaklanıp işlerine son verdiği zamana kadar, şüphesiz bu şartlar ve İslâm ümmetinin hilâfetleri üzerinde söz birliği ettiği kimseler de mevcut idi» dedi.

Şeyhülislâm, Buharî'nin şerhi «Fethu'l-Bari» adlı eserinde, «Kadı İyad'ın hadîs-i şerife verdiği bu mâna, başkaları tarafından verilen mânalar içinde en güzeli, en kuvvetlisidir» dedi. Çünkü o, «Bu mânayı, bu hadîs-i şerifin bazı sahih turukundan (yollarından) rivayet olunan, «Halk, her on iki halifenin hepsinin hilâfetinde gelip toplanacaklardır» hadîs-i şerifinin cümlesi ile takviye ve te'yid edilmiştir», dedi.

Hadîs-i şerifte geçen halkın toplanmasından maksat, müslümanların, zamanın halifesi olacak kimseye biat etmeleri demektir. Hilâfetlerinde müslümanların toplandıkları kimseler ise, sırası ile Resûlullah'ın (s.a.v.) her üç halifesi ile dördüncü olarak, onlardan sonra Sıffîn Muharebesi'nde Hazret-i Ali ile Muaviye (r. anhüma) tarafından hilâfet işine bir çözüm yolunu bulmaları için, hakem olarak tayin edilen Amr bin As ve Ebu Musa el-Eş'arî'nin verdikleri hükmün zamanına kadar, Hazret-i Ali'dir. Mezkûr hükümden itibaren beşincisi Hazret-i Muaviye (r.a.) kendine halife ismini kabul etmiş, ancak Hazret-i Hasan (r.a.) ile yaptığı anlaşmadan sonra müslümanlar onun hilâfetini ittifakla kabul etmişlerdir. Hazret-i Hüseyin (r.a.) ise hilâfet işi tamamlanmadan şehit olduğu için Hazret-i Muaviye'den sonra altıncısı oğlu Yezid'in hilâfetinde toplanmışlardır. O öldükten sonra, hilâfet için müslümanlar arasında uyuşmazlık çıkıp İbn Zübeyr'in öldürülmesinden sonra, Abdülmelik'in hilâfetinde, sonra onun dört oğlunun, el-Velid, Süleyman, Yezid ve Hişam'ın biatında toplanmışlardır. Yalnız mezkûr Süleyman ile kardeşi Yezid'in aralarına Hazret-i Ömer bin Abdülaziz'in hilâfeti vâki olmuştur.

İşte Hulefa-i Raşidin'den (1) sonra bu yedi halife ile halifelerin sayısı on bir oldu.

On ikincisi (2) Velid bin Yezid bin Abdülmeliktir ki, amcası Hişam'dan sonra, müslümanlar onun biatında toplanmışlardır. Yaklaşık dört yıllık hilâfetinden sonra, halk ayaklanarak onu öldürdü. O tarih-

---

(1) Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in dört halifesi olan Hazret-i Ebû Bekir, Ömer, Osman ile Ali'ye «Hulefa-yı Râşidin» denilir. «Râşidin» ergin, doğru yolda olanlar demektir.

(2) Hadis-i şerif, halifelerin on iki olduğunu buyurur. Fakat Arapça Savaiku'l-Muhrika'da halifelerin isimleri sayılınca, on üç kişi olur. Ancak eserdeki Arapça tâbirinden anlaşıldığına göre, Hazret-i Muaviye, on iki halifeden sayılmamıştır. Çünkü yazarın hadis-i şerife verdiği mânadan anlaşıldığına göre, işin başına geçen halife hangisi olursa olsun, on ikilerden sayılması için, işin bidayetinde müslümanların onun biatına toplandıkları halifedir. Halbuki Hazret-i Muaviye, bu şekilde işbaşına geçmemiştir. Ancak Hazret-i Hasan'la anlaştıktan sonra hilâfetine biat edilmiştir.

ten itibaren Emevî Devleti'nde fitneler etrafa yayılıp durumlar değişti. Gerek Emevîler arasında vâki hadiseler ve huzursuzluktan ve gerekse Mervanîlerin Endülüs'te hâkim olup uzak batı ülkesi Abbasîler'in hâkimiyeti altından çıkıp kendilerine halife diye adlandırdıkları zamana kadar, artık toplu olarak müslümanlar, herhangi bir halifenin biatında ittifakla bir araya gelmediler. Emevîler'den olan Abdülmelik'in zamanında hâkimiyeti altındaki doğu, batı, kuzey ve güney ülkelerindeki camilerde okunan cuma hutbelerinde adı okunduğu, hiçbir müslüman ülkesinde onun emri olmadan herhangi bir kimsenin emir olmadığı o parlak devirden sonra, hilâfet işi parçalandı, isimden başka bir özelliği kalmadı.

Bu hadîs-i şerifte geçen mezkûr on iki halifeden maksat, kıyamete kadar İslâmiyet'in devamınca işbaşına halife olarak geçmemiş olsalar bile, doğrulukla amel eden oniki kimse zuhur edecek demektir, denilmiştir. Ve Ebu Cild'in, «On iki halifenin hepsi de doğru olup İslâmiyet yolunda çalışan ve bunlardan ikisi Muhammed'in (s.a.v.) ev halkından olan kimselerdir» demesi bu düşünceyi teyid etmektedir. Hadîs-i şeriften anlaşılan bu mânaya göre, hadîste geçen fitne kelimesinden maksat büyük fitneler; Deccal ve ondan sonra çıkacak hadiseler gibi fitnelerdir. On iki halife ise, sırasıyla Resûlullah'ın (s.a.v.) dört halifesi, Hazret-i Hasan, Hazret-i Muaviye, Hazret-i İbn Zübeyr, Hazret-i Ömer bin Abdülaziz olup Mehdi el-Abbasî dahi onlara ilâve edilebilir. Çünkü Mehdi, adalet bakımından Abbasîlerde, Emevilerden Ömer bin Abdülaziz gibidir ve Tahir el-Abbasî'nin dahi adaletinden dolayı hadîs-i şerifteki mezkûr on iki halifeye ilâve edilmesi mümkündür. On ikilerden diğer iki halife ise, bunlardan sonra halife olmaları beklenen iki kişi olup birisi Resûlullah'ın (s.a.v.) ehl-i beytinden olan Mehdî, diğeri Hazret-i İsa'dır (a.s.).

Bazı hadîs âlimleri, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den, **«Mehdi'den sonra iş başına on iki halife gelecek. Altısı Hazret-i Hasan'ın evlâdından, beşi Hazret-i Hüseyin'in evlâdından olup diğeri de başkalarındandır»** diye rivayet edilen bu hadîs-i şerife dayanarak, konumuzda geçen hadîs-i şerifteki mezkûr on iki halife, Mehdi'den sonra gelecek olan halifelerdir, demişlerdir. Fakat bu rivayet gayet zayıf olduğundan, itimad edilmeyeceğine dair malumat, bu eserin ehl-i beytin faziletleri bahsinin on ikinci âyet-i kerimesi hakkındaki izahımızda gelecektir.

ÜÇÜNCÜ HADÎS-İ ŞERİF: Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetine delâlet eden bu üçüncü hadîs-i şerifi Ahmed, Hazret-i Huzeyfe'den rivayet etti. Tirmizî'nin de yine ondan rivayet edip hasen kıldığı, Hâkim'in dahi ondan rivayet edip sahihlediğini kabul ettiği bir hadîs-i şerifte, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, **«Benden sonra, bu iki kimseye uyun. Onlar, Ebu Bekir ile Ömer'dir»** buyurmuştur. Bu hadîs-i şerifi Taberânî Ebu'd-Derda'dan, Hâkim İbn Mes'ud'dan rivayet etmişlerdir.

İmam Ahmed, Tirmizî, İbn Mâce ve İbn Hibban dahi **«Sahih»** adlı

eserinde Huzeyfe'den (r.a.) rivayetle, Efendimiz (s.a.v.), **«Aranızda ne kadar yaşayacağımı bilmiyorum. Benden sonra bu iki adama uyun ki, onlar Ebu Bekir ile Ömer'dir. Ammar'ın hidayetine sarılın. İbn Mes'ud'un size rivayet ettiği şeyi tasdik edin»** diye buyurdu.

Tirmizî, Hazret-i İbn Mes'ud'dan, Ruyanî Hazret-i Huzeyfe'den ve İbn Adiyy, Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber (s.a.v.) Efendimiz buyurdular: **«Benden sonra ashabımdan iki kişiye uyun. Onlar, Ebu Bekir ve Ömer'dir. Ammar'ın hidayetiyle hidayet olun. İbn** Mes'ud'un **verdiği** (naklettiği) **söze sarılın.»**

DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Şeyhayn (1), Ebu Said el-Hudrî'den rivayet ettiler. Hazret-i Ebu Said dedi ki: **«Resûlullah** (s.a.v.), **halka hutbe okuyarak buyurdular ki: 'Şüphesiz Allah Teâlâ bir kulunu dünyada ebedî yaşaması ile ölümünden sonra Allah'ın nezdindeki nimetlere kavuşmasından birini kendisine seçmesinde muhayyer eyledi. O kul ise, Allah'ın nezdindeki nimetlere kavuşmayı seçti»** buyurunca, Ebu Bekir, 'Baba ve analarımızı sana feda ediyoruz' diye ağladı. Resûlullah'ın (s.a.v.) 'Allah'ın bir kulunu dünyada ebedî yaşamak ile âhireti seçmekte serbest bıraktığını bize haber verdiğinden dolayı Ebu Bekir'in ağlamasına hepimiz hayret ettik. Meğer o her iki şeyin arasında muhayyer edilen kul, Resûlullah'ın (s.a.v.) kendisi olup Hazret-i Ebu Bekir, bu mânayı anlamış. Hepimizden daha bilgili idi. Resûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir'i ağlar görünce buyurdular ki: **«Şüphesiz arkadaşlığı ve mali bakımdan halktan bana en ziyade faydalı olan Ebu Bekir'dir. Allah'tan başka, sevgisi zâil olmayan bir kimseyi kendime dost edinse idim, elbette Ebu Bekir'i dost edinirdim. Fakat İslâmiyet cihetinden olan kardeşlik ve sevgi, şahsî kardeşlik ve sevgiden üstündür. Ebu Bekir'in kapısından başka bütün kapıları kapatın»** (2) diye buyurdu».

Yine Şeyhayn, diğer bir rivayeti Hazret-i Ebu Said'den naklettiler: **«Bu mescitte Ebu Bekir'in kapısından başka hiçbir kapı bırakılmasın».**

Abdullah bin Ahmed'in bir rivayetinde ise, Efendimiz (s.a.v.), **«Ebu Bekir, benim mağaradaki arkadaşım ve can yoldaşımdır. Ebu Bekir'in kapısından başka, bu mescitteki bütün kapıları kapatın»** buyurdu.

Buharî'nin diğer bir rivayetinde, Efendimiz (s.a.v.), **«Canı ve malı hususunda insanlardan Ebu Kuhafe oğlu Ebu Bekir gibi bana en ziyade faydalı olan bir kimse yoktur. Sevgisi ebedi olan bir dost edinse idim, Ebu Bekir'i dost edinecektim. Fakat aramızdaki İslâmiyet'in dostluğu daha üstündür. Ebu Bekir'in kapısından başka, bu mescitteki**

---

(1) Müslim ve Buharî demektir.

(2) Bazı sahabe-i kiramın, Mescid-i Nebevi'ye bitişik olan evlerinden mescide birer kapıları vardı. Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz, Hazret-i Ebû Bekir'in faziletini başkalarından ayırmak için, onun kapısından başka, mescide açılan bütün kapıların kapanmasını emir buyurdular. Bunda Hazret-i Ebû Bekir'in hilâfetine işaret vardır. (Umdetü'l-Kaari Şehü'l-Buharî c. 8, s. 10).

bütün kapıları benim tarafımdan kapatın.» dedi.

İbn Adiy'in diğer bir rivayetinde ise, Efendimiz (s.a.v.), **«Ebu Bekir'in kapısından başka bu mescitte açık olan bütün kapıları kapatın»** buyurmuştur.

Bu hadîs-i şerifin tariki çoktur. Hazret-i Huzeyfe, Enes, Âişe, İbn Abbas, Muaviye bin Ebi Süfyan'ın (r.a.) rivayetleri de bu tariklerin bazılarındandır.

Halk, namaz ve diğer ihtiyaçlarının temini için halifeye şiddetle ihtiyacı olduğundan, halife olan bir kimsenin evinin mescide yakın olması gerekmektedir. İşte bundan dolayı âlimler, bu geçen hadîs-i şeriflerde Hazret-i Ebu Bekir es-Sıddîk'ın hilâfetine işaret vardır, demişlerdir.

BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Hâkim'in Hazret-i Enes'ten rivayet edip sahihtir dediği bir rivayette Enes (r.a.) dedi ki: **«Beni Mustalik, 'Git Resûlullah'tan (s.a.v.) sor. De ki: Senden sonra zekâtımızı kime verelim?' diye beni gönderdi. Ona gidip sordum.** (Müslümanların reisi, devlet başkanı olarak) **'Ebu Bekir'e versinler' diye buyurdu».**

Zekâtın Hazret-i Ebu Bekir'e verilmesi icabından dolayı kendisinin gerçek halife olması lâzım gelir. Çünkü Şeriatça zekâtın mütevellisi halifedir.

ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Müslim, Hazret-i Âişe'den rivayet eder: **«Resûlullah (s.a.v.), vefat edeceği hastalığında bana, 'Sen babanı, kardeşini çağır ki, bir mektup yazayım. Zira şüphesiz imameti arzu eden bir kimsenin arzusundan ve imamete ben daha evlâyım' diyen bir kimsenin demesinden korkarım. Halbuki Allah Teâlâ ve Müslümanlar, Ebu Bekir'den başka. hiçbir kimsenin imametini kabul etmezler' diye buyurdu».**

Bu hadîs-i şerifi, İmam Ahmed ve daha başkası da birkaç tarikten yine Hazret-i Âişe'den rivayet etmişlerdir O tariklerin bazısında Hazret-i Âişe (r.a.) dedi ki: **«Resûlullah (s.a.v.) vefat ettiği hastalığında bana dedi ki: 'Ebu Bekir oğlu Abdurrahman'ı bana çağır. Ta ki Ebu Bekir hakkında hiçbir kimsenin muhalefet etmemesi için, ona bir mektup yazayım: Sonra, 'Vaz geç. Müslümanların Ebu Bekir'e muhalefet edeceklerinden Allah'a sığınıyorum' diye buyurdu».**

Abdullah bin Ahmed'in rivayetine göre, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz şöyle buyurdu: **«Ey Ebu Bekir. Allah ve mü'minler senin hakkındaki ihtilâfı kabul etmezler».**

YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Şeyhayn, Ebu Musa el-Eş'arî'den rivayet ettiler: **«Peygamber (s.a.v.) hastalandı. Hastalığı ağırlaşınca, 'Ebu Bekir'e emri tebliğ edin. Halka namaz kıldırsın' buyurdu. Âişe (r.a.) ona, 'Ey Allah'ın Resûlü! Şüphesiz Ebu Bekir yufka yüreklidir. Senin yerinde namaza kalkınca, ağlamaktan kendini tutamayıp halka namaz kıldıramaz' deyince, Resûlullah (s.a.v.), 'Sen Ebu Bekir'e emri tebliğ et. Halka namaz kıldırsın' buyurdu. Hazret-i Âişe yine sözünü**

tekrarladığında, Resûlullah (s.a.v.), 'Sen Ebu Bekir'e şöyle, halka namaz kıldırsın. Siz Yusuf'un eşine benziyorsunuz' (1) buyurdu. Resûlullah'ın (s.a.v.) elçisi, bu emri Ebu Bekir'e bildirdi ve Ebu Bekir, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in hayatında halka namaz kıldırdı».

Diğer bir rivayette ise, Hazret-i Âişe sözünü tekrarlayınca, Resûlullah (s.a.v.), ilk buyurduğu sözünden dönmedi. Hazret-i Âişe, Hazret-i Hafsa'ya (r.a.) dedi ki: «Sen Resûlullah'a (s.a.v.) söyle, Ömer'in halka namaz kıldırması için emretsin». Hafsa (r.a.), Peygamber'e (s.a.v.) söyleyince kabul etmedi. Hatta hiddetlenerek, ya (entünne) «siz» veya (innekünne) «gerçekten siz» veya (kentünne) «Yemin ederim ki, siz (savahibu Yûsufe mürû Ebâ Bekrin) Yusuf'un zevcesine benziyorsunuz. Ebu Bekir'e emri tebliğ edin» buyurdu».

Şüphesiz bil ki, bu hadîs-i şerif mütevâtirdir. Çünkü Hazret-i Âişe, İbn Mes'ud, İbn Abbas, İbn Ömer, Abdullah bin Zem'a, Ebû Said, Ali bin Ebi Talib ve Hafsa'dan (r.anhüm) rivayet olunmuştur.

Bu hadîs-i şerifin bazı tarikinde de yine Hazret-i Âişe (r.a.) buyurmuştur ki: Hazret-i Ebu Bekir'in halka namaz kıldırmaması için, Resûlullah'a yaptığım bu müracaatlarımın sebebi; halkın, Resûlullah'tan sonra onun yerine geçecek olan herhangi bir kimseyi sevebilecekleri asla kalbime vâki olmadı ve uğursuz diye telâkki edeceklerinden başka bir şey aklıma gelmedi. İşte bundan dolayı Resûlullah'ın (s.a.v.) bu vazifeyi Ebu Bekir'e emir buyurması fikrinden vazgeçmesini istiyordum.

İbn Abbas'ın rivayetinde ise, «Şüphesiz Resûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir hazır bulunmadığı halde mü'minlere namaz kılmalarını emir buyurdu. Hazret-i Ömer öne geçip namaz kıldırınca, Resûlullah (s.a.v.) «Hayır hayır hayır! Allah ve mü'minler Ebu Bekir'den başkasını kabul etmezler. Ebu Bekir halka namaz kıldıracaktır», diye buyurdu».

Yine İbn Zem'a'nın bir rivayetinde, Resûlullah (s.a.v.), İbn Zem'a'ya «Dışarı çık, Ebu Bekir'e söyle, halka namaz kıldırsın» buyurdu. İbn Zem'a çıktı, kapının önündeki cemaatın içinde Ebu Bekir olmadığı hal-

---

(1) Yani, «İçinizdeki fikir, açıkladığınız sözlere uygun olmadığı için durumunuz, Yusuf Peygamber'in zevcesi olan Zeliha'nın durumuna benziyor». Hadis-i şerifteki siz kelimesi, çoğul zamiri ise de, hitab-ı Nebevi Hazret-i Aişe'ye tevcih edildiğinden dolayı, ikinci şahıs zamirinin anlamını taşımaktadır. Hazret-i Aişe ile Zeliha'nın aralarındaki benzerliğin alâkası ise şudur: Zeliha, Mısır eşrafının hanımlarını ziyafet bahanesiyle çağırmış, fakat gerçekte içinde tasarladığı fikri bundan başka, onlara Hazret-i Yusuf'un güzelliğini göstermek ve ona karşı olan aşırı sevgisinin yerinde olduğunu belirtmekti. Hazret-i Aişe dahi, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'e Ebû Bekir'in halka imamet etmesini istemediğinden, Ebû Bekir'in yufka yürekli bir insan olduğunu, Hazret-i Peygamber (s.a.v.)'in namaz kıldığı makamında namaza kalkınca, dayanamayarak ağlayacağından, arkasındakilerin sesini işitemeyeceklerini ileri sürmüştür. Bu düşüncesinden başka, bazılarının, hasta olan Hazret-i Peygamberin yerine geçmesinden dolayı Hazret-i Ebû Bekir'den nefret edeceklerinden korkmakta idi. (Buhari'nin Şerh-i Kastalânî, Mevahib kitabına bak.)

de yalnız Ömer'i gördü. Ona 'Ey Ömer! Halka namaz kıldır', dedi. Hazret-i Ömer yüksek sesli olduğundan namazın tekbirini alınca, Resûlullah (s.a.v.) onun sesini duydu, «**Allah Teâlâ ve müslümanlar Ebu Bekir'den başkasını menederler, Allah Teâlâ ve müslümanlar Ebu Bekir'den başkasını menederler, Allah Teâlâ** ve müslümanlar Ebu Bekir'**den başkasını menederler**» diye buyurdu».

İbn Ömer'in rivayetinde ise, «Ömer namaz tekbirini getirince, Resûlullah (s.a.v.) onun tekbirini duydu. Başını çıkararak, hiddetle «**İbn Ebû Kuhafe** (Ebu Bekir) **neredeidir?**» diye buyurdu».

Âlimler, bu hadîs-i şerifte Hazret-i Ebu Bekir es-Sıddîk'ın faziletçe sahabelerin en üstünü, hilâfete onlardan daha haklı, imamete daha lâyık olduğuna delâleti, diğer delillerin delâletinden daha açıktır, demişlerdir.

Eş'arî (r.a.), bu hadîs-i şeriflerden Resûlullah (s.a.v.), Ensar ve Muhacir sahabeler hazır bulundukları halde Hazret-i Ebu Bekir es-Sıddîk'ın müslümanlara namaz kıldırmasını açık olarak emir buyurduğu anlaşıldı. Bununla beraber, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in «**Allah'ın Kitabı'nı en iyi okuyan kimse cemaate imam olur**» (1), hadîs-i şerifi de Hazret-i Ebu Bekir'in Kur'an-ı Kerim'in ilminde bütün sahabeden daha bilgili olduğuna delâlet etmektedir, demiştir.

Sahabe-i kiram, bizzat Ebu Bekir'in hilâfete daha lâyık olduğunu bu hadîs-i şerifle istidlâl etmişlerdir. O cümleden olarak, Hazret-i Ömer olup, nitekim onun bu husustaki sözleri, bu eserimizin birinci bölümün ikinci kısmının **biât bahsinde** geçmiştir. Yine o cümleden Hazret-i Ali'dir ki, İbn Asâkir ondan rivayet ettiğine göre, Ali (r.a.) şöyle buyurdu:

«**Şüphesiz Peygamber** (s.a.v.), **hazır olduğum ve bende hiçbir hastalık olmadığı halde, halka namaz kıldırmak için Ebu Bekir'e emir buyurdular. Öyle ise, Peygamber'in** (s.a.v.) **dinimize razı olduğu şeye dünyamız için biz de razı olduk**».

Âlimler, Hazret-i Ebu Bekir, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in zamanında imamete ehil olmakla biliniyordu, demişlerdir.

İmam Ahmed, Ebu Davud ve başkalarının da Sehl bin Sa'd'dan rivayet ettiklerine göre, Amr oğulları ve Avf oğulları (2) arasında kavga oldu. Bu haber Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'e ulaşınca, aralarında sulh etmek için öğleden sonra onlara giderken Bilal'e buyurdular ki: «**Ey Bilal! Namaz vakti gelince, ben gelmezsem, halka namazı kıldırmak için, Ebu Bekir'e emret!**». Namaz vakti gelince Bilal (r.a.) namaza ikamet etti. Sonra Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in emri üzerine hal-

(1) Bu hadîs-i şerifi Müslim, İbn Mes'ud'dan rivayet etmiştir.

(2) Bu cümle (1241) Hicrî tarihli yazma bir «Savâik» nüshasına göre tercüme edilmiştir. Diğer matbu nüshalarda ise Amr bin Avf'ın oğulları diye basılmıştır.

ka namazı kıldırmak için Ebu Bekir'e emri tebliğ etti. Ebu Bekir namazı kıldırdı.

Peygamber (s.a.v.) Efendimiz halka namazı kıldırması için Ebu Bekir'e emir buyurmasının, onun hilâfete daha ehil olduğuna işaretle veya açıkça delâlet ettiğinin sebebi, müslümanlara âlim bir imamın tâyinindeki esas maksat, din bakımından emrolunduğu üzere İslâm dininin şiarı olan vaciplerin eda edilmesi, yasak olan şeylerin terk ettirilmesiyle Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in sünnetlerinin ihyası ve bid'atların kaldırılmasıdır. Ama dünyevî iş ve tedbirler, meselâ imam olan kimse çeşitli meşru yollardan müslümanlara mal toplaması, o malı yerine göre sarf etmesi, zulüm, adaletsizlik gibi şeyleri yok etmesi vazifeleri ise, müslümanlar fırsat bulup, boş kalarak din işlerini görebilmek imkânını sağlamak için birer vesiledirler. Zira halkın boş kalıp din işi ile meşgul olmaları, ancak mal ve canlarının emniyet altında olmasının, her hak sahibinin hakkına ulaşmasının düzeni ile tamamlanır.

İşte imametten esas maksat olan din şiarının yönetilmesi için Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, halka namaz kıldırmak üzere Hazret-i Ebu Bekir'e emir buyurdu ve onu din görevinden olan bu büyük imamet görevi ile görevlendirmeye razı oldu. Beyanımızda geçtiği üzere, müslümanlar dahi onun imametinde ittifak etmişlerdir.

İbn Adiyy, Ebu Bekir bin Ayyaş'tan rivayet ettiğine göre, İbn Ayyaş dedi ki: Harun er-Reşid bana, «Ey Ebu Bekir! Halk Hazret-i Ebu Bekir'i nasıl halife seçtiler?» diye sordu. Ona «Ey mü'minlerin emiri! Allah Teâlâ, Resûlü ve mü'minler o hususta konuşmayıp sükût ettiler», dedim. Harun er-Reşid, «Allah'a yemin ediyorum ki, sen, bu meselenin kapalı kalmasını arttırmaktan başka bana bir şey ifade etmedin», dedi. Ebu Bekir bin Ayyaş dedi ki:

— Ey mü'minlerin emir! Peygamber (s.a.v.) Efendimiz sekiz gün hastalandı. Hazret-i Bilal huzuruna çıkıp dedi ki: «Ey Allah'ın Resûlü! Kim halka namazı kıldıracak?». Resûlullah (s.a.v.), «Ebu Bekir'e emri bildir. Halka namazı kıldırsın», diye buyurdu. Allah'tan Hazret-i Peygamber'e vahiy indiği halde Ebu Bekir sekiz gün halka namazı kıldırıyordu. Allah Teâlâ, Ebu Bekir imam olmayacak diye buyurmadığı için, Resûlullah (s.a.v.) sükût etti. Mü'minler dahi Resûlullah'ın sükûtu üzerine sükût ettiler.

Bu cevabım Harun er-Reşid'in hoşuna gidip hayret ederek bana, «Allah, senin hayatına bereket versin» diye dua etti.

SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Hazret-i İbn Hibban'ın Sefine'den (r.a.) rivâyetinde Sefine (r.a.) dedi ki:

— Resûlullah (s.a.v.) Mescid-i Şerifini inşa ederken, binaya bir taş koydu ve Ebû Bekir'e, «Taşını benim taşımın yanına koy; sonra Ömer'e, taşını Ebû Bekir'in taşının yanına koy; Osman'a da, taşını Ömer'in koyduğu taşın yanına koy, dedi ve işte bunlar, benden sonraki halifelerdir» buyurdu.

Ebû Zerate, bu hadis-i şerifin isnadında hiçbir mahzur yoktur, dedi. Bunu Hâkim dahi «Müstedrek» adlı eserinde sahihlemiş, Beyhaki, «Deâlil» adlı eserinde ve daha başkaları da rivayet etmişlerdir.

İşte Peygamber (s.a.v.) Efendimiz bu hadis-i şerifinde Hazret-i Osman'a buyurduğu bu sözleri onun imametine işaret olmayıp belki sırası ile her üç halife öldükten sonra hadis-i şerifteki tertip üzerine mezarlarının yan yana olacağına işaret eylediğini söyleyen kimsenin iddiasını reddeder. Çünkü Hazret-i Osman'ın mezarı Mescid-i Nebevî'deki mezarların yanında olmayıp Bakî mezarlığındadır.

Bununla beraber hadis-i şerifin sonundaki «**İşte bunlar benden sonraki halifelerdir**», cümlesi türbelerinin tertibine işaret olmayıp ancak hilâfetlerinin tertibine sarih olarak delâlet eder.

DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Şeyhayn, İbn Ömer'den (r.a.) rivayet ediyorlar. Hazret-i İbn Ömer demiştir ki:

— Peygamber (s.a.v.), «**Rüyamda gördüm ki, sanki ben etrafı taşlarla örülmemiş bir kuyunun başındaki çıkrığın kovası ile su çıkarıyordum.** Sonra Ebû Bekir **gelip su dolu veya dolusuna yaklaşık takatsız olarak bir veya iki kova su çıkardı. Allah, onu bağışlasın! Sonra Ömer geldi, su almak istedi. O su kovası bir büyük kova oldu. Onun yaptığı gibi güçlü bir kimseyi görmedim. Halk, sudan kanıncaya kadar kuyudan su çekti. Halk suyu içtikten sonra irege** [1] **gittiler**» buyurdu [2].

Şeyhayn diğer bir rivayetlerinde demişler ki, Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurdular:

«**Yatarken rüyamda kendimi, üzerinde bir su kovası bulunan, duvarı örülmemiş bir kuyunun başında gördüm. Ben Allah'ın irade ettiği kadar kuyudan su çektim. Sonra kovayı İbn Ebû Kuhafe (Hz. Ebû Bekir) aldı. Zaif olarak bir veya iki kova su çıkardı. Allah Teâlâ onun zafiyetini yarlıgasın! Sonra, kova büyüyüp İbn Hattab (Hz. Ömer) onu eline aldı. İnsanlardan onun gibi su çeken güçlü bir kimseyi görmedim. Halk irege gidinceye kadar su çekti**».

Yine onların rivayetine göre, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, «**Ben rüyamda kendimi bir kuyu başında su çıkardığımı gördüm. Birdenbire Ebû Bekir ile Ömer yanıma geldiler. Ebû Bekir kovayı eline aldı. Bir veya iki kova su çıkardı. Çekmesinde bir takatsızlık vardı. Allah, onun takatsızlığını bağışlasın! Sonra İbn Hattab kovayı Ebû Bekir'den aldı. Kova onun elinde büyüdü. Halk su içip kuyu başındaki irege gidinceye kadar onlara su çıkardı. İnsanlardan güçlü olan bir kimsenin onun çalıştığı gibi çalıştığını görmedim**» buyurdu.

---

(1) İrek: Su kenarındaki develerin çöktükleri yere denir.

(2) Umdetü'l-Kaari fi Şerhi'l-Buhari, c. 7, s. 610.

(3) Bu rivayetten anlaşıldığına göre, mezkûr kuyunun başında bir havuz olduğu ve kuyudan o havuza doldurulan sudan içildiği anlaşılıyor.

Diğer bir rivayette Peygamber (s.a.v.) Efendimiz [3], «Halk su içmekten vazgeçinceye kadar devamlı olarak Ömer su çıkarıyordu ve havuz su ile taşıp akıyordu», buyurdu.

Diğer bir rivayete göre, «Ebû Bekir bana geldi. Yorgunluğumu gidermek için kovayı elimden aldı». Başka bir rivayette Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, «Rüyamda gördüm ki, halk toplandı. Ebû Bekir ayağa kalkarak bir veya iki kova su çekti. Çekmesinde bir takatsızlık vardı», buyurdu.

Nevevî «Tehzib» adlı eserinde diyor ki:

Âlimler, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in bu rüyası, Hazret-i Ebû Bekir ve Hazret-i Ömer'in hilâfetlerine ve Hazret-i Ömer zamanındaki fütuhatın çokluğuna, İslâmiyetin parlaklığına bir işarettir, dediler.

Yine Nevevî diğer bir eserinde, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in bu rüyası, mezkûr her iki halifenin yararlı olan eserlerine, halkın her ikisinden de istifade edeceklerine bir işarettir, diyor. Onların bütün bu iyi durumları, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in iyi hallerinden ileri gelmiştir. Çünkü Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, İslâmiyete yararlı iş sahibi olup yararlı işler onun bereketiyle en uygun bir makama ulaşmış ve dinin kurallarını tebliğ etmiştir. Sonra Ebû Bekir (r.a.) onun halifesi olup mürted olanlarla savaştı ve sonlarını getirinceye kadar savaşa devam etti. Ondan sonra Hazret-i Ömer halifesi oldu. Onun zamanında da İslâmiyet gelişti. Müslümanların dünya ve âhiret işleri, içinde su olup yaşamalarına yarayan bir kuyuya, başkanları da, o kuyudan su çıkarıp onlara su içiren kimselere benzetilmiştir.

Peygamber (s.a.v.) Efendimiz rüyasını hikâye buyurduğu hadîs-i şerifinde «Ebû Bekir yorgunluğumu gidermek için kovayı benden aldı», diye buyurduğu sözleri, kendi vefatına ve ondan sonra Hazret-i Ebû Bekir'in hilâfetine işarettir. Zira ölüm, dünyanın meşakkat ve yorgunluğundan kurtulmak için bir istirahattır. Hazret-i Ebû Bekir ise, ondan sonra halife olarak işbaşına gelip, ümmetin işleri ve durumları ile uğraşmıştır.

Mezkûr hadîs-i şerifte «Ebû Bekir'in su çıkarmasında takatsızlık vardı», buyurulması, Hazret-i Ebû Bekir'in hilâfetinin müddeti uzun sürdüğü için, halka faydasının artması, zamanındaki fütuhatın çoğalması, şehirlerin kurulması, asker toplayıp adlarına ait defterleri tutması gibi yaptığı işlerden dolayı İslâm câmiasının dairesi etrafa yayılarak gelişti.

Hadîs-i şerifte Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, Hazret-i Ebû Bekir hakkındaki «Allah onu bağışlasın», şeklindeki sözleri ise, Hazret-i Ebû Bekir'de mevcud olan herhangi bir noksanlığına veya ondan vâki olan bir günahına işaret olmayıp, ancak Araplar bu cümleyi âdetleri üzerine önemli bir iş hakkında kullandıkları ve dua makamında olduğu içindir.

Ahmed ve Ebû Davud, Semure bin Cündüb'den (r.a.) rivâyet ediyorlar. Hazret-i Semure dedi ki:

— Birisi, «Ey Resûlullah! Rüyada gördüm ki, sanki gökten bir su kovası indirildi. Ebû Bekir gelip onu eline aldı. Takatsız olarak ondan az su içti. Sonra Ömer gelerek kovayı eline aldı. Kanıncaya kadar ondan su içti. Sonra Osman gelip aldı. O da kanıncaya kadar su içti. Daha sonra Ali gelince birdenbire kova yukarıya çekilirken ondan az bir su Ali'nin üzerine döküldü» dedi.

ONUNCU HADİS-İ ŞERİF: Ebû Bekir eş-Şafiî «Gılâniyyat» adlı eserinde ve İbn Asâkir, Hazret-i Hafsa'dan (r.a.) rivâyet ettiler: Hazret-i Hafsa, Resûlullah'tan «Vefatın yaklaştığı vakit, Ebû Bekir'i mi imam olarak müslümanların önüne geçireceksin?» diye sordu. Resûlullah (s.a.v.):

«— Ben onu takdim etmiyorum. Ancak Allah, onu takdim etmiştir», diye buyurdu.

ONBİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed'in Hazret-i Sefine'den rivayet ettiği ve «Sünen» [1] sahiplerinin dahi rivayet edip İbn Hibban ve başkalarının da doğruladıkları üzere Sefine (r.a.) dedi ki:

— Ben, Resûlullah'tan (s.a.v.) duydum. Buyurdular ki: «(Benden sonra) hilâfet müddeti otuz yıldır. Sonra padişahlık olacaktır».

Bir diğer rivayette Peygamber (s.a.v.) Efendimiz [2], «Benden sonra hilâfet müddeti otuz yıldır. Sonra (adud melikler gelecek) hilâfet fitneli bir mülk ve hâkimiyet olacaktır», buyurdu [3]. Yani zulüm edilecektir.

Âlimler demişler ki: Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den sonra geçen otuz yıl, sırasıyla her dört halifesi ile Hasan'ın (r.a.) (kısa) hilâfetinin müddetinden başka bir zaman değildir.

Bu hadis-i şerif, her dört halifenin hilâfetlerinin hak olduğuna açık bir delil oluyor. Çünkü Peygamber (s.a.v.) Efendimiz din işleri için doğru olan hilâfet, ancak o müddet zarfında olacağına ve otuz yıldan sonra, râşid bir hilâfet olmayacağına dair bu hadis-i şerifte buyurmuşlardır.

Said bin Cümhane'ye denildi ki, Emevî oğulları Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) buyurduğu gerçek hilâfet bizdedir, diyorlar Said (r.a.) dedi ki:

— Beni Zerka yalan söylediler. Belki onlar, melik olup, hatta meliklerin en kötülerindendirler [4].

---

(1) Sünen, hadis-i şerif konusunda telif edilen birkaç temel kitabın ismidir. Ebu Davud, Tirmizi ve Nesai'nin «*Sünen*» adlarında birer hadis kitapları vardır.

(2) Bu hadis-i şerif, İbn Kesir Tefsiri'ndedir. c. 3, s. 301

(3) Yani avam tabakasına karşı öyle şiddet ve zulüm olacak ki, sanki onlar dişle ısırılarak tazyik edilecektir.

(4) Camiu's-Sagir muhaşşisi merhum Hıfnî diyor ki: Bu hadis-i şerifte muayyen bir hükümdarın tahkir edilmesi asla kastedilmemiştir. Hadis-i şerifte meyan

SORU: Eğer desen ki, mezkûr hadis-i şerif ile yukarda yine bu eserimizin bu kısmında geçen Hazret-i Peygamberimizin **«Benim halifem on iki kimseler olacaklardır»** buyurduğu hadis-i şerifin arasında tezat vardır. Zira on iki halifeden bahsedilmiş olursa bu, otuz yılı aşmaktadır.

CEVAP: Bu hadis-i şerifteki «el-hilâfetu» kelimesinin üzerindeki elif lâmı kemaliyet (olgunluk) ifade ediyor. Buna göre hadis-i şeriften maksat, olgun olan hilâfetin otuz yıl olduğudur. Bu da Hazret-i Ebû Bekir, Hazret-i Ömer, Hazret-i Osman, Hazret-i Ali ve Hazret-i Hasan'ın zamanlarından başka bir zamana münhasır değildir. Çünkü Hasan'ın (r.a.) hilâfetinin müddeti Peygamberden (s.a.v.) sonra otuz yıl süren hilâfet müddetinin tamamlayıcısıdır. Fakat ikinci hadis-i şerifteki on iki halifeden maksat, hilâfeti yalnız olgun olan halife olmayıp, olgun olan ve olmayan mutlak hilâfettir ki, o, on iki halifelerin arasında olgun olanı ve olmayanı da vardı. Nitekim bu eserimizde on iki halifeye ait hadis-i şerifin beyanında geçtiği üzere Şeyhulislâm, Buhari olan **«Fethu'l-Buhari»** eserinde on iki halifeyi sayarken Yezid bin Muaviye ve onun gibi şaki olanları dahi onlardan saymış. Halbuki Yezid olgun bir halife değildi.

Öyle ise, hadis-i şerifte verilen bu mânâya göre, mezkûr on iki halifeden olan bu beş halifedeki olgunluk derecesi, geri kalan bütün halifelerde mevcud değildi.

ON İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Dârekutnî, Hatib ve İbn Asakir, Hazret-i Ali'den rivayetle Hazret-i Ali dedi ki: Resûlullah bana, **«Seni, müslümanlara imam olarak öne geçmek için üç defa Allah'tan diledim. Allah Teâlâ Ebû Bekir'den başkasını takdim etmekten beni menetti»** buyurdu.

ON ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: İbn Sa'd, Hazret-i Hasan'dan rivayet ettiğine göre, Hasan (r.a.) dedi ki:

— Ebû Bekir, Resûlullah'a, «Ey Allah'ın Resûlü! Rüyamda devamlı olarak insanların tersine bastığımı görüyorum» dedi. Resûlullah (s.a.v.), **«Sen hidayet için halka bir yol olacaksın»** buyurdu. Ebû Bekir (r.a.) devamla «Göğsümün üzerinde iki ben gibi iki şey gördüm», dedi. Resûlullah (s.a.v.), **«Onlar iki yıldır»** buyurdu. Yani bu iki ben, halifeliğinin iki yıl olacağına işarettir.

---

olunan otuz yıldan sonra birtakım fitnelerin zuhurundan dolayı ümmetin işi başına geçen zata *melik* denir.

Hazret-i Muaviye her ne kadar âdil ise de, ona da *Melik* ismi verilir. Zira onun zamanında fitneler olmuş, Hazret-i Peygamber'in sünnetiyle amel edilmemiştir.

Melik odur ki, ya kendisi sünnetle amel etmez veya kendisi amel eder de zamanında olan kimseler sünnetle amel etmezler. Demek ki, Hazret-i Muaviye gibi sünnetle amel etmesinde Ömer bin Abdülaziz gibi takvasında ve Selâhaddin-i Eyyubi gibi mücahedesinde şüphe edilmeyen zatlara *melik* denilmesi onların şerefini küçültemez.

ON DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Bezzar, hasen bir senetle Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in buyurduğu üzere bu ümmetin en güvenilir birisi olan Hazret-i Ebu Ubeyde bin Cerrah'tan rivayetle Ebu Ubeyde dedi ki:

— Resûlullah (s.a.v.), **«Dininizin evveli nübüvvettir, rahmettir. Sonra hilâfet ve rahmet devri, daha sonra hâkimiyet, zorbalık devri olacaktır»** buyurdu.

Bu hadis-i şerifin Hazret-i Ebû Bekir'in hilâfetinin gerçek olduğuna delâletinin sebebi şudur: Bu hadis-i şerif, Ebû Bekir'in hilâfetinin rahmet olduğunu ispat eder. Çünkü nübüvvet ve rahmet zamanında müslümanlara namaz kıldırmak görevi, ancak Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in hastalığında Ebû Bekir'in hilâfeti ile oldu. Hilâfetinin hak olmasında diğer üç hulefa-i raşidinin hilâfetlerinin de gerçek olması lâzım gelir.

İbn Asakir'in, Ebû Bekre'den rivayet ettiğine göre, Ebû Bekre dedi ki:

Yanında bir cemaat yemek yedikleri halde Hazret-i Ömer'e geldim. Cemaatın sonundaki bir adama baktı. Ona, «Sen kendi zamanından önceki kitaplarda okunanlardan ne biliyorsun?» diye sordu. Adam, «Peygamber (s.a.v.) Efendimizin halifesi onun sadıkıdır (dostudur)» dedi. Yani Ebû Bekir'dir.

İbn Asakir, Muhammed bin Zübeyr dedi ki:

— Ömer bin Abdülaziz birçok mes'eleleri sormak için beni, Hasan-ı Basri'ye (r.a.) gönderdi. Ona gittim. Dedim ki:

— Halkın üzerinde ihtilâf ettikleri noktaların ızdırabından (fikir çilesinden) beni kurtar. Resûlullah (s.a.v.), Ebû Bekir'i kendine halife edindi mi? Hasan yerinden doğrularak oturup dedi ki:

— Hay babası yok olasıca! Ebû Bekir'in hilâfeti hakkında Ömer bin Abdülaziz'in şüphesi mi vardır? Ondan başka hak mâbud olmayan Allah Teâlâ'ya yemin ederim ki, evet, Resûlullah (s.a.v.) onu kendine halife etti. Allah'a yemin ediyorum ki, Resûlullah (s.a.v.), herkesten daha ziyade Allah'ı bilir, Allah için daha takvalı, vefat edip de kendi hayatında Ebû Bekir'i halife etmemekten daha korkardı.

Birinci Bölüm

DÖRDÜNCÜ KISIM

Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in Hazret-i Ebû Bekir'in (r.a.) hilâfetine dair nass hadis-i şerifler buyurup buyurmadığı hakkındadır

Bu konuda âlimlerin ihtilâf ettiklerini bil! Fakat beyanımızda geçen hadis-i şeriflere dikkat eden bir kimse, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in Hazret-i Ebû Bekir'in hilâfetini açık olarak buyurduğu-

nu, mezkûr hadis-i şeriflerin çoğundan anlayacaktır. Hadis âlimleri dahi bunu kabul etmişlerdir. Doğrusu da budur.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaatın âlimleri topluluğu ile Mûtezile, Hariciler taifeleri, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in, herhangi bir kimsenın kendisinden sonra halife olacağına dair kesin bir hadîsi yoktur, demektedirler.

Onların delillerinden biri, Bezzar'ın «Müsned» adlı eserinde Hazret-i Huzeyfe'den rivayet ettiği, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in şu hadis-i şerifidir ki, Huzeyfe (r.a.) şöyle dedi:

— Sahabe-i kiram Resûlullah'a, 'Ey Allah'ın Resûlü! Siz bize birisini halife edinmeyecek misiniz?' dediler. Resûlullah (s.a.v.), «Şüphesiz eğer ben size halife tayin edip de, halifeme karşı isyan ederseniz, üzerinize azap inecektir» buyurdu. Bu hadis-i şerifi Hâkim de «Müstedrek» adlı eserinde rivayet etmişse de, senedinde zafiyet vardır.

Yine onların dediklerini te'yid eden delillerden bir başkası Şeyhayn'ın Hazret-i Ömer'den rivayet ettikleri bir haberdir. Ömer (r.a.) yaralanınca, «Eğer ben şize halife tayin edersem olur. Çünkü benden daha iyi olan kimse (Hazret-i Ebû Bekir) size halife tayin etmiştir. Eğer sizi kendi başınıza bırakıp tâyin etmezsem de olur. Çünkü benden daha iyi olan kimse dahi halifesiz olarak sizi terk etmiştir (1)» diye buyurdu.

Diğer bir delil de, Ahmed ve Beyhakî'nin hasen bir senetle rivâyet ettikleridir. Hazret-i Ali (Cemel) savaşı gününde muzaffer olduğu zaman, halka hitap ederek buyurdular ki:

— Ey insanlar! Şüphesiz Allah'ın Resûlü bu emaret (başkanlık, emirlik) için bize bir vasiyet etmedi. Hatta biz sahabeler kendi aramızda Ebû Bekir'i halife edinmeye karar verdik.

Ebû Bekir vefat edinceye kadar bu ümmetin işlerine, İslâm dininin devamına, doğru olarak çalıştı. Ondan sonra birtakım kavimler dünyayı arzuladıkları için Allah'ın kaderiyle birçok olaylar oldu.

Hâkim'in sahihlediği bir rivayete göre, Hazret-i Ali'ye (r.a.) denildi ki: Bizim için bir halife edinmeyecek misin? O, Resûlullah (s.a.v.) kendisine bir kimseyi halife edinmedi ki ben de size halife edineyim. Fakat Allah Teâlâ insanlara iyilik dilerse, Peygamberinden sonra onlara halife olmak için oylarını en iyi olan bir kimsenin hilâfeti için topladığı gibi, benden sonra da iyi bir kimsenin hilâfeti için toplayacaktır.

Yine onların dediklerini teyid eden delillerden biri de, İbn Sa'd'ın Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet ettiği haberdir. Hazret-i Ali (r.a.), «Peygamber (s.a.v.) Efendimiz vefat edince, biz sahabeler kendi aramızda işimize bakacak bir kimsenin iş başına getirilmesini düşündük. Pey-

---

(1) Hazret-i Ömer (r.a.) bundan Allah'ın Resûlü'nü kasdetmiştir.

gamber (s.a.v.) Efendimiz'in hayatında halka namaz kıldırmak için Ebu Bekir'i önümüze geçirdiğini gördük. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in dinimiz için razı olduğu bir şeye biz dahi dünyamız için ona razı olduk ve Ebu Bekir'i takdim ettik (öne geçirdik)», buyurdu.

Yine dediklerini teyid eden delillerden Buharî'nin «Tarih»inde geçen İbn Cümha'nın Hazret-i Sefine'den rivayet ettiği Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in şu hadîs-i şerifidir ki, Sefine (r.a.) şöyle dedi:

— Şüphesiz Peygamber (s.a.v.), Ebu Bekir, Ömer ve Osman'a işaretle, **«Bunlar benden sonra benim halifelerimdir»** buyurdu.

Buharî: «Bu hadîsin rivayetine hadîs âlimleri muvafakat etmemişlerdir, zira Hazret-i Ömer, Ali ve Osman. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in kendisine halife edinmediğini buyurdular». **(Burada Buharî'nin dediği sona erdi.)**

Halbuki buna benzer, bundan önceki sekizinci hadîs-i şerife ait beyanımızda geçtiği üzere Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) Ebu Bekir, Ömer ve Osman'a işaretle **«Bunlar, benden sonra halifedirler»** buyurduğu hadîs-i şerifleri sahihtir. İstihlâf ile adem-i istihlâf yani Peygamber (s.a.v.) Efendimiz hayatında kendine halife edindi, diyenlerin kavli ile, edinmemiştir diyenlerin sözleri arasında münafaat (tezat) yoktur. Çünkü Peygamber (s.a.v.) Efendimiz kendisine bir kimseyi halife edinmesini inkâr edenlerin maksatları, vefat edeceği hastalığında belirli bir kimsenin hilâfeti için bir nass buyurmadığı, ispat edenlerin maksatları ise, daha önce muayyen bir kimsenin halife olması için nass veya işaret eylediğidir.

Gerçekten Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in vefatı yaklaşmadan önce hilâfet için buyurduğu nassın, akıldan uzak bir ihtimal de olsa rivayeti unutulması mümkündür. Fakat vefatına yakın ise, unutulmasının ihtimali yoktur. Bundan dolayı âlimler topluluğu dahi, Hazret-i Ali, Ömer ve Osman (r. anhüm) gibi, Resûlullah'tan istihlâf (halife tayin etmesi) vaki olmadığını söylemişlerdir.

Usul-i fıkıh ilminin, son bazı muhakkik âlimlerinin, «Ehl-i sünnetin çoğu, Mutezile ve Havaric tâifelerinin, «Hz. Peygamber (s.a.v.) herhangi bir kimsenin halife olmasına dair bir nass buyurmadı», şeklindeki sözlerinin mânası, «Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, gayri muayyen herhangi birisinin halife olacağına dair nass buyurmuş olabilir. Fakat muayyen bir kimse için halife olsun, diye sahabelere emir buyurmadı, demektir» kavilleri de halife edindiği dâvası ile, edinmediği dâvasının arasında münafat olmadığını teyid eder. Şunu da diyelim ki, Buharî'nin, sahabe-i kiramın hicretleri bahsinde, Hazret-i Osman'dan rivayet ettiği hadîsin cümlelerinden, Hazret-i Osman'ın (r.a.), «Ben, Allah'ın Resûlü ile arkadaşlık ederek ona biat ettim. Allah'a yemin ederim ki, vefat edinceye kadar, ona karşı isyan, hıyanet etmedim.

Sonra Allah Teâlâ Ebu Bekir'i ona halife eyledi. Allah'a yemin ediyorum ki, ona da isyan etmeyip hıyanet etmedim. Daha sonra Ömer halife oldu. Allah'a yemin ediyorum ki, ona karşı dahi isyan ve hıyanet etmedim» buyurduğu sözün naklinden Ebu Bekir'in hilâfetine nass olduğu anlaşılmaktadır.

İşte Hazret-i Osman'ın bu rivayetinde, Hazret-i Ebu Bekir hakkında «Sonra Allah Teâlâ Ebu Bekir'i ona halife eyledi», Ömer hakkında da, «Sonra halife oldu» diye buyurduğu bu sözlerini düşünürsen, bunların Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfeti için Hazret-i Peygamberden nass olduğuna delâlet ettiğini anlayacaksın.

Buharî'nin, Hazret-i Osman'dan naklettiği bu kelâmından Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetine dair Hazret-i Peygamber'in nassı olduğu anlaşılınca, bu sözü ile, «Ömer, Ali ve Osman'ı Hazret-i Peygamber, kendine halife edinmedi dediler» diye geçen sözün arasındaki tenakuzun izalesi ve yukarıda geçen çelişkinin giderilmesi mezkûr tâbirle açıklandı.

Hilâfete dair Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den menfi veya müsbet bir rivayet olsun veya olmasın, herhalde Efendimiz (s.a.v.), Allah Teâlâ Hazretlerinin, hilâfet hakkında kendisine hakikatı bildirmesi üzere, vefatından sonra hilâfet vazifesini kimin alacağını biliyordu. Fakat vefatı esnasında Allah tarafından hilâfetin muayyen bir kimseye ait olacağını açık olarak ümmetine tebliğ etmekle emrolunmadı. Ancak vefatından evvel kendisinden varit olan açıklamalar delâlet ediyorlar ki, Allah'ın ona bildirmesi üzerine Hazret-i Ebu Bekir'in halife olacağı hakkında mezkûr hadis-i şerifi buyurmuşlardır.

Allah Teâlâ Hazretleri tarafından Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'e Hazret-i Ebu Bekir'in halife olacağı hakkında bilgi verildiğinde, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz mezkûr hilâfet olayı gerçeğe uygun ve doğru mudur, yoksa hakikate muhalif, bâtıl bir şey midir biliyordu. Bütün ihtimallere göre, Hazret-i Ebu Bekir'den başka birisine hilâfet biatının yapılması ümmetin üzerine vacip olsaydı, Hazret-i Peygamber (s.a.v.), ümmetin üzerine vacip olanı tebliğ için mutlak onlara tekrarla, açıkça tebliğ edecek ve yaptığı açıklama ondan, rivayetle meşhur olacaktı. Öyle bir vacibin nakline çok ihtiyaç olduğu halde Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den, Hazret-i Ebu Bekir'den başka bir kimsenin hilâfetine dair naklî bir delil olmadığına göre, herhangi bir kimsenin hilâfeti hakkında kendisinden bir nass olmadığına delâlet etmektedir.

Resûl-i Ekrem (s.a.v.), ümmetine Ebu Bekir'den başka herhangi birisine hilâfet biatının yapılması için tebliğ edip de, ümmeti tarafından kendisinin bu emrine itaat edilmeyeceğini, o tebliğin hiçbir faydası olmayacağını önceden bildiği için, tebliğ eylemediği ihtimali bâtıldır. Zira Peygamber (s.a.v.), ümmete emir edeceği öyle bir vacibe itaat etmeyeceklerine dair bilgisi, kendisine vacip olan tebliğin sorumluluğunu üzerinden kaldırmaz, Efendimiz'in (s.a.v.), tebliğine itaat eden

birçok kimseler arasında, itaat etmeyenler de olduğunu bildiği halde diğer din ahkâmlarını onlara tebliğ eylediğini bilmiyor musun? Öyle ise Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz kendi ümmetine bir din hükmünü bildirip de onlar o hükümle amel etmeyeceklerini bildiği için tebliğ etmemesi, Cenab-ı Hakk'ın onun üzerine vacip eylediği tebliğ hükmünün teklifini kaldırmaz.

Hazret-i Peygamber (s.a.v.). başkanlık işini bir veya iki kimseye gizli bir nassla haber vermiş ve gizli olarak da ondan rivayet edilmiş olduğu ihtimali de fayda vermez (çürüktür). Çünkü hilâfet işi gibi önemli bir işin yolu, şöhrettir. Zira ikinci mukaddimede geçtiği üzere, dünya işlerine yararlı olan işlerin yönetilmesi, halk arasında çıkacağı muhtemel fitne ve hâdiselerin önlenmesiyle ilgili en önemli görevlerdendir.

Bu görev, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in müteaddit tebliği ve tebliği nakledenlerin çoğunluğu ile meşhur (yaygın) olur. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, halifenin kim olacağını meşhur olarak bildirdiği, fakat vefatından sonra o kimsenin kim olduğu rivayet edilmediği veya rivayet edilmiş de o rivayet Hazret-i Peygamberin çağından sonra meşhur olmadığı ihtimali dahi doğru değildir. Çünkü öyle meşhur bir hükmün tebliği Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den vâki olsaydı dinde önemli şeylerin nakline çok ihtiyaç olduğundan farzların nakilleri hakkındaki rivayetler gibi, nakledilmesi gerekiyordu.

Öyle ise Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den bir nass olsa idi meşhur olması lâzımdı. Öyle ise nass meşhur olmadığına göre ne Hazret-i Ali'nin ne de başkasının hilâfetine dair Peygamber'den (s.a.v.) hiçbir emir yoktur. Öyle ise, Şia ve diğer bidatçi tâifelerin yalanlarından ve onunla kitaplarını karaladıkları cümlelerden olan güya Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in Hazret-i Ali'ye hitap eylediği. «Sen benden sonra halifesin» ve yine Hazret-i Ali hakkında buyurduğu, «Ali'ye mü'minlerin emiri diyerek ona selâm verin» gibi bu ve buna benzer naklettikleri mesnetsiz hadislerin ve gelecekteki diğer rivayetlerin şöhretlerini bir yana bırakmak bir yana. asla mevcud bile olmadıkları için doğru olmamaları lâzım gelir. Naklettikleri bu gibi hadisler nasıl doğru ve meşhur olacak ki, onların bu nakilleri (mat'ûn-yerilen) ahadî hadislerin derecesine bile ulaşamamışlardır. Çünkü o rivayetler, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in hadis-i şeriflerini inceleyen, devamlı olarak teftiş eden âlimler tarafından bilinmemişlerdir. Nitekim hadîstir diye işittikleri birçok rivayetler zayıf çıkmışlardır.

Hayatlarını, hadis ilmini öğrenmek amacıyle uzak yolculuklarda tüketen, hadis-i şerif peşinde çaba harcayıp Hazret-i Peygamber'in buyurduğu hadis-i şeriflerden az bir bilgisi olduğunu zannettikleri bir kimsenin bile yanına koşan, hadis ilminin âlim ve imamları, Şiilerin rivayet ettikleri o hadisleri bilmedikleri halde, hiçbir hadisin

rivayetiyle hiçbir ravisinin sohbetiyle vasıflandırılmayan Şiiler, rivayet ettikleri hadislerin bilgisi ile, örf ü adette mümtaz olmaları nasıl câiz olur?

İşte yukarıda sabit olduğu üzere, Şiiler, mezkûr vasıfta olmadıkları için Hazret-i Ali'nin (r.a.) hilâfetine dair zikr ettikleri bir hadîsi, başkalarının bilmemesi, yalnız onlarca ahadî olarak sahih olduğunun iddia edilmesi bunun yalan ve uydurma olduğuna delâlet; örf ve adet de buna hükm etmektedir.

Evet ahadî olarak Hazret-i Ali (r.a.) hakkında, «Sen bana, Musa'ya göre Harun gibisin» ve «Ben kimin mevlâsı isem Ali de onun mevlâsıdır» gibi Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) hadisler rivayet edilmiştir.

Şiiler'in, Hazret-i Ali'nin hilâfetine dair bu iki hadîs-i şerifi delil getirmelerine karşı açık ve geniş cevabımız yakında bu eserimizde gelecektir. Bu iki hadis-i şerifin hiçbirisinde, ne nass ve ne de işaretle Hazret-i Ali'nin (r.a.) hilâfetine delâleti yoktur. Eğer Hazret-i Ali'nin hilâfetine delâlet ettiği iddia edilirse, bütün sahabe-i kirama Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) sonra hilâfet hususunda yanlış bir iş isnad edilmesi lâzım gelir. Bu, bâtıl bir düşüncedir. Çünkü sahabe-i kiram, yanlış bir iş üzerine söz birliği yapmaktan masumdurlar (korunmuşturlar).

Bu iki hadîs-i şerifin, bidatçıların dedikleri mânaya delâlet ettiği farzedilse bile, sahabe-i kiramın, bu cahil bidatçıların mezkûr hadîs-i şeriflerden anladıkları mânanın hilâfına söz birliği ettikleri kat'î bir delildir ki, bidatçı tâifesinin tevehhüm ettikleri mâna bu hadislerden çıkartılamaz. Gelecek izahımızdan anlaşılacağı üzere, bu iki hadisin o mânaya ihtimalleri olmadığı halde, onların iddialarına nasıl delâler edebilir?

Bu takririmizde açıklandığı gibi, bidatçıların kitaplarının sahifelerine çiziktirdikleri bu ahadî hadisler, onların itikat ettikleri mânaya asla delâlet etmiyorlar.

Bidatçıların Hazret-i Ali hakkında olduğuna inandıkları nasstan başka, ya Ali (r.a.) veya Muhacir veya Ensardan birisinin Hazret-i Ali'nin halife olacağı hakkında Peygamber'in (s.a.v.) nass olan hadîs-i şerifini bildiği ihtimali dahi, doğru değildir. Zira o nassı bilen sahabi ya Saide çardağındaki olay günü bütün sahabe-i kiram (r. anhüm) hilâfet için konuştukları zaman veya ondan sonra bildiği o nassı (hadîsi) söyleyecekti. Çünkü öyle bir nassın söylenmesi o günün önemli durumuna göre vacipti.

Ali (r.a.), öyle bir nassı (hadîs-i şerifi) biliyordu, fakat söylememesi bir fitneden korktuğu içindi, dedikleri de bâtıldır.

Zira sahabe-i kiramın durumlarını bilen az akıl sahibi olan kimse bile Ali'nin (r.a.) sahabe-i kirama, hilâfeti hakkındaki nassı söylemekten ve onu kendi hilâfetine delil edinmek için halkla münakaşa etmekten korktuğunu tevehhüm etmez. Bu eserimizin birinci bö-

lümünün birinci kısmında bahsi geçtiği üzere, gücü ve kavminin azameti bakımından Hazret-i Ali'den daha zayıf olan Hazret-i Ebû Bekir, Saide çardağındaki tartışmada sözlerine bir delil getirmeyip korkmadan sahabelerle münakaşa ederken, öldürülmesini bir yana bırak, bu durumu ile sahabeler tarafından tek ağır bir söz veya hareketle de ona eziyet edilmediği halde, nasıl olur da Hazret-i Ali, o günde hilâfetine dair Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) buyurduğu ve kendisi de bildiği nass-ı şerifi sahabelere açıklamayıp takiyye edecekti (korkacaktı)?..

Bundan anlaşıldı ki, bidatçı tâifelerin Hazret-i Ali hakkında iddia ettikleri bu meş'um (uğursuz) takiyye (sakınma) doğru değildir. Kaldı ki, Hazret-i Ali, Hazret-i Hubab'ın mezkûr çardaktaki konuşmasını (1), işitip bildiği, kendisi ve aşireti Hazret-i Ali ve aşiretine nisbeten güçsüz olduğu halde Hazret-i Hubab'a tek bir söz veya hareketle halk tarafından eziyet verilmediğini ve dâvasına hiçbir delil olmadığını da bildiği halde kendine hilâfet dâvasında bulunmadı.

Hazret-i Ali (r.a.), kendi hilâfeti hakkında, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in nass bir hadîs-i şerifini sahabeye söyleyip de onların kabul etmeyeceklerinin düşünülmesi de örf ve adet kabul etmez. Hem de beyanımızda geçtiği üzere sahabe-i kiram yanlış bir iş üzerine söz birliği etmekten masum olduklarından ve bu eserimizin birinci önsözünde Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) sahabe hakkında, **«Bütün çağların en iyi insanları benim çağdaşlarımdır. Onlardan sonra da arkalarından gelen çağın insanlarıdırlar»**, buyurmuştur. Rivayet edilen bu hadîs-i şerif sahih olduğundan dolayı onlar, Allah Teâlâ'nın emirlerine herkesten daha ziyade itaat edici ve buyurduğu ahkâmının hududuna riayet ediciydiler. Onlar herkesten ziyade salih amel işleyip ve nefsi arzularına tâbi olmaktan uzak oldukları halde, Hazret-i Ali'nin, kendi hilâfeti hakkında onlara söyleyeceği Peygamber'in (s.a.v.) nassını nasıl kabul etmeyip ona tâbi olmazlardı? Hem de sahabe-i kiramın aralarında cennetle müjdelenen (on) sahabeler ve ayrıca Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den birçok sahih tarikle **«Ebû Ubeyde bu ümmetin güvenliliridir»**, diye hakkında sahih hadîs bulunan Ebû Ubeyde (r.a.) dahi vardı.

Sahabe-i kiram, mezkûr büyük vasıflarıyla birlikte rivayeti kabul olunan Hazret-i Ali gibi bir zatın rivayet edeceği bir nassın hükmünü terk etmeleri, onunla amel etmeyecekleri asla düşünülemez. Şeriat veya âdetçe olsun, sahabeler için böyle bir şeyi düşünmekten Allah Teâlâ'ya sığınıyorum. Çünkü öyle bir durum, İslâm dinine karşı bir hıyanettir. Onlara yakışmayan böyle bir hal onlarda olsaydı, Peygamber'den (s.a.v.) rivayet eyledikleri bütün nakiller, ezberlerindeki Kur'an-ı Kerim âyetleri ve diğer din ahkâmları hakkında on-

---

(1) Hazret-i Hubab mezkûr çardakta, «Bizden bir, sizden de bir emir olsun» demiştir.

ların rivayetlerinin doğruluğuna kimse inanmayıp, din hükümlerinin usûl ve teferruatı onlardan geldiği için hiçbirisine kat'î olarak güvenilmeyecekti.

Şunu da ekleyelim ki, Hazret-i Ali'ye böyle bir hadisi ketm ettiği (sakladığı) isnadı, ona tam bir noksanlık izafe etmek olur. Zira o, insanların en yüreklisi olduğu halde ona isnad edilen bu şeyden kendisinin korkak ve zalim olması lâzım gelir. Yakında gelecek beyanımızda, mülhidlerin (doğru yoldan yüz çevirenlerin) Ali (r.a.)' hakkında bunu düşündüklerinden dolayı onu tekfir ettikleri açıklanacaktır.

İşte bu eserimizde geçen bütün beyanımızdan anlaşıldı ki, Hazret-i Ali'nin imametine dair Peygamber'den (s.a.v.) hiçbir nass, hatta hiçbir işaret dahi yoktur. Fakat Hazret-i Ebû Bekir'in hilâfeti hakkında Hazret-i Peygamber'den varit olan mezkûr açık nassları açıktır.

Hazret-i Ali'nin hilâfetine dair hiçbir nass olmadığı gibi Hazret-i Ebû Bekir'in hilâfeti için de olmadığı farzedilirse, sahabe-i kiram, Hazret-i Ebû Bekir'in hilâfetine söz birliği ettiklerinden dolayı artık hilâfetinin ispatı için hiçbir nassa ihtiyaç kalmaz. Zira din ahkâmında, onların icmaı, nassdan daha kuvvetlidir. Çünkü icmaın medlûlü kat'î olup, haber-i vâhid (tek bir kimsenin rivayeti) ise, zannîdir.

Hazret-i Ali, Abbas, Zübeyr ve Mikdad (r. anhüm) gibi birkaç sahabenin Ebû Bekir'e yapılan hilâfet biatının ilk gününden geri kaldıklarından dolayı Hazret-i Ebû Bekir'in hilâfetine karşı yapılan itirazlarının cevabı, noksansız olarak bu eserimizde geçti. Mezkûr cevabımız ve cevaba ilâve olarak hulâsa şudur:

Şüphesiz Ebû Bekir'e (r.a.) yapılan biattan sonra, mezkûr sahabe-i kirama haber gönderildi, geldiler. Ebû Bekir (r.a.) sahabe-i kirama buyurdu ki:

«— İşte bu, Ali'dir. Bana biat etmesi onun boynunda vâcib olan bir hak değildir. Arzusunda serbesttir. Hepiniz ayılın! Benim için yapılan biatta hepiniz de serbestsiniz. Benden başkasını hilâfete münasip buluyorsanız, önceden ben ona biat edeyim».

Hazret-i Ali (r.a.), «Hilâfet için senden başka bir kimsenin münasip olduğunu bilmiyoruz», diyerek kendisi ve biattan geri kalanlar dahi hemen Ebû Bekir'e biat ettiler.

Birinci Bölüm

BEŞİNCİ KISIM

Şiî ve Rafızî gibi bozuk zümrelerin Hazret-i Ebû Bekir'in hilâfeti için şüpheleri (kuşkuları) ve şüphelerinin bâtıl olduğuna dair en açık deliller hakkındadır.

BİRİNCİ ŞÜPHELERİ: Şiîler bâtıl itikatlarına göre dediler ki: Peygamber (s.a.v.) hayatında, Ebû Bekir'i şeriat ahkâmlarını, siyaset işle-

nunlarını halk arasında icra etmek için herhangi bir işin başına tayin etmedi. Bu delâlet ediyor ki, Ebû Bekir şeriat ve siyaset kanunlarının icraatında beceriksiz, bilgisizdi. Bunları güzel bilmediği için imameti (riyaseti) de sahih olamaz. Çünkü halife olacak kimsenin cesaretli ve becerikli olması şarttır.

CEVAP: Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, Hazret-i Ebû Bekir'i öyle bir işe tayin etmedi, demeleri bâtıldır. Zira Buhari, Hazret-i Seleme bin Ekvâ'dan rivayetle Seleme (r.a.), «Ben Resûlullah (s.a.v.) ile yedi sefer savaşa çıktım. Ve savaşlara gönderdiği müfrezelerle dokuz sefer gittim. Bütün bu seferlerde birisinde Ebû Bekir, diğer birisinde kumandanımız Üsame idi», dedi.

Resûl-i Ekrem (s.a.v.) hicretin dokuzuncu yılında müslümanlara hac farizasını yaptırmak için Hazret-i Ebû Bekir'i emir olarak görevlendirdi. Hazret-i Ebû Bekir'in şeriat kanunlarının tatbikini beceremediği iddiaları da doğru değildir. Hazret-i Ali (r.a.) kendisi bizzat Hazret-i Ebû Bekir'in sahabenin en cesaretlisi olduğunu ikrar ettiği halde, mezkûr iddiaları nasıl doğru olacaktır? Şöyle ki:

El-Bazzar «Müsned» adlı eserinde Hazret-i Ali'den rivayetle, Hazret-i Ali, sahabe-i kiram'a hitaben, :«İnsanların en cesaretlisinin kim olduğunu bana söyleyiniz» diye sordu. «Sensin», dediler. Ali (r.a.), «Ayılın! Gerçekten ben herhangi bir kimse ile savaşmak için meydana çıktımsa, illâ ondan intikam almışımdır. Ama halkın en cesaretlisi kimdir, bana söyleyin?» dedi. «Bilmiyoruz o kimdir? dediler. Hazret-i Ali, «Ebu Bekir'dir. Çünkü Bedir Savaşı'nda Resûlullah'a (s.a.v.) bir gölgelik yaptık. Müşriklerden herhangi bir kimsenin Resûlullah'a (s.a.v.) saldırmaması için yanında kim kalacak diye birbirimizden sorduk. Allah'a yemin ederim ki, bizden hiçbir kimse bu işe yanaşmadı, ancak Ebû Bekir yalın kılıcı ile Resûlullah'ın (s.a.v.) yanıbaşında durdu. Müşriklerden herhangi bir kimse, Resûlullah'a saldırmak istedi ise, Ebû Bekir de ona saldırdı. İşte insanların en cesaretlisi odur» dedi.

Yine Hazret-i Ali buyurdular ki: «Gerçekten Allah'ın Resûlünü (hicretten önce Mekke'de iken) gözümle gördüm ki, Kureyş kabilesinden biri onu tutmuş yumrukluyor, diğer birisi de onu tartaklıyordu. Ona, «Ey Muhammed! Varlıklarını kabul ettiğimiz birçok ilâhları terk ederek, tek bir tanrıyı kabul eden sen misin?» diyorlardı. Allah'a yemin ediyorum ki, bizden herhangi bir kimse, onu kurtarmak için onlara yanaşmadı. Fakat Ebû Bekir bunu dövüyor, öbürünü yumrukluyor ve diğerini de sallayarak, onlara «Vay halinize! Benim Rabbim Allah'tır diyen bir kimseyi öldürecek misiniz?» diyordu». Sonra Ali (r.a.) üzerindeki kaftaniyle başını örterek mübarek sakalı ıslanıncaya kadar ağladı ve dedi ki:

«Allah'ın nezdinde, Firavn'ın halkından olup Musa'nın zamanında gizliden iman eden adam mı, yoksa Ebû Bekir mi daha iyi-

dir?» (1). Halk cevap vermeyip sükût ettiler. «Bana cevap vermeyecek misiniz? Allah'a yemin ederim ki, Ebû Bekir'in dünyada bir saat yaşaması, Firavn'ın halkından olup da iman eden o adam ile benzerinin müddet-i hayatından daha iyidir. Çünkü o adam Firavn'dan korkarak imanını gizliyor, Ebû Bekir ise, imanını açık olarak ilân ediyor».

Buharî, Urve bin Zübeyr'den (r.a.) rivâyet etti. Urve (r.a.) dedi ki:

— Abdullah bin Amr bin el-As'tan sordum ki, müşriklerin Resûlullah'a (s.a.v.) ettikleri eziyetlerin en şiddetlisi ne idi? Dedi ki: Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'i namaz kılarken gördüm. Ukbe bin Ebi Muayt gelerek kaftanını sıkıca Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in boynuna geçirip boğmak istedi. Hemen Ebû Bekir (r.a.) gelip onu Peygamber'den uzaklaştırdı, «Size deliller getirip, benim Rabbim Allah'tır, diyen adamı mı öldüreceksiniz?» dedi.

İbn Asakir, Ali'den (r.a.) rivayetle Hazret-i Ali buyurdu:

— Ebû Bekir müslüman olunca, İslâmiyetini açıkladı. Halkı, Allah'ın ve Resûlü'nün dinine çağırdı.

Yine İbn Asakir, Hazret-i Ebû Hüreyre'den rivayet eder:

— Bedir Savaşı'nda melekler zaferle birbirlerini müjdeliyor ve «Ebû Bekir Sıddîk'ın Resûlullah ile birlikte gölgelikte olduğunu görmüyor musunuz?» diyorlardı.

Ahmed, Ebû Ya'lâ ve Hâkim, Ali'den (r.a.) rivayetle Hazret-i Ali buyurdu:

— Bedir Muharebesi'nde Resûlullah (s.a.v.) bana ve Ebû Bekir'e buyurdular ki: «**Birinizle Cibril, diğerinizle beraber Mikâil bulunur**».

Bazı âlimler demişler ki: Hazret-i Ebû Bekir'in, Hazret-i Ali'den daha cesaretli olduğuna dair delillerden birisi şudur:

Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, Hazret-i Ali'ye, İbn Mülcem'in eli ile öldürüleceğini kendisine haber vermişlerdi. Bundan dolayı eserimizin **dokuzuncu bölümünün beşinci kısmındaki Hazret-i Ali'nin Hal Tercümesi** bahsinde geleceği üzere, Hazret-i Ali, İbn Mülcem ile görüştükçe, mübarek sakalına ve başına işaretle ona, «Ne zaman bu-

---

(1) Kur'an-ı Kerim'in Kasas ve Gafir surelerinde Allah'a iman edip imanını Firavn'dan gizleyen Mısırlı adamın bahsi geçer. Rivayete göre, mezkûr adam kıptî olup Firavn'ın amcası oğludur, denilmiştir.

Vehb demiş ki: Mezkûr adam Musa aleyhisselâmın zamanında Firavn'ın Hazinedarı olup kendisi ve eşi gizlice Allah'a iman etmiş, bunu Firavn'dan gizli tutmuşlardı. Eşi Firavn'ın kızlarının yüzyazıcısı (makyajcı) idi. Her nasılsa bir gün imanını açıklarken Firavn ilkin onun karşısında çocuklarını kesmiş, kesilen çocukların (Ey anne! Rabbından cennetle müjdelen, sen doğru yoldasın, sabret. Allah'ın azabı Firavn'ın azabından beterdir.) diye şahdamarlarından ses gelmiş. Sonradan analarını da öldürmüştür. Bunun üzerine kocası dahi imanını izhar edip Firavn'la mücadelede bulunmuş, sonunda Firavn onu dahi Musa'ya (a.s.) mağlûp olan sâhirlerle birlikte öldürmüştür. *Tefsir-i Kaadı Beydavî hâşiyesi. Şeyhzade.* Gâfir sûresine bakınız.

rası buradan kanla boyanacaktır» diye sorar ve «Bu benim katilimdir» derdi.

İşte Hazret-i Ali bu durumda iken, savaşa girip herhangi bir hasmı ile karşılaştığı zaman o hasmın onu öldüremeyeceğini bilir, onunla sanki bir minder üzerinde rahatça yatar gibi hareket eder idi. Ama Hazret-i Ebû Bekir katilinin kim olacağını veya öldürülüp öldürülmeyeceğini bilmeden savaşlara iştirak ederdi. Bu durumda savaşa giren bir kimse, düşmana saldırmak, geri çekilmek, korku ve sabırsızlık gibi olaylarla karşılaşır. Fakat savaşa girip de hasmının ona hiçbir zarar veremeyeceğini, onunla sanki bir minder üzerinde rahat yatan bir kimse gibi olacağını bilenin durumu, büsbütün düşmanının hilâfınadır.

Ebû Bekir'in (r.a.) akılları şaşırtan cesaretinden biri de, mürtedlerle savaşmasıdır. İsmaili, Hazret-i Ömer'den rivayet etti: «Peygamber (s.a.v.) Efendimiz vefat edince, Arapların bir kısmı mürted olup, «Namaz kılmayacağız, zekât vermeyeceğiz», dediler. Ebû Bekir'e geldim. Ona «Ey Resûlullah'ın halifesi! Bunlar vahşi hayvanlar gibidirler. İşi onlarla idare edip onlara karşı yumuşak ol, sert davranma!» dedim. O, bana «Senin yardımını ümit ederdim. Halbuki sen, aşağı bir fikirle yanıma geldin. Cahiliyet zamanında güçlü, galip olup, İslâmiyet zamanında gevşek ve zaif mi oldun? Bunlarla ne şekilde idare edip yumuşak olmamı istiyorsun? Kimsenin söylemediğini kendimden uydurup yalan şiirler veya hakikatı olmayan büyücülükle mi kendimi onlara sevdireyim? Bunlar benden uzaktır, uzak!.. Peygamber (s.a.v.) vefat etti, vahiy kesildi. Allah Teâlâ'ya yemin ediyorum ki, onlar, zekât olarak devenin ayağına bağlanan bir ipin kıymeti kadar bir şeyi bana vermemezlik ederlerse, elim kılıç tutuncaya kadar, onlarla savaşacağım» dedi».

Hazret-i Ömer (r.a.), «O iş için, onun kendimden daha cesaretli, halk arasında daha nüfuzlu olduğunu anladım. Ülkeyi birçok hâdiselerle ilgili olan adaletiyle doldurmuştu. İşin başına geçtiğim zaman Ebû Bekir'in adaletinden istifade ederek, halkın arasında vaki olan müşkül hâdiselerin çözülmesi bana kolaylaştı» buyurdu.

İşte bu beyanımızdan, Hazret-i Ebû Bekir'in cesaretinin büyüklüğü anlaşıldı. Peygamber (s.a.v.) ile sahabe-i kiram onun, olaylara karşı soğukkanlı, metanetli olduğunu bilirlerdi. Öyle soğukkanlılık ve metanet ki, imamet gibi büyük bir vazife için onu başkalarının üzerine takdim etmelerine sebep oldu. Çünkü mezkûr iki nitelik, imamet vazifesi için, hele mürted olan kabilelerle ve diğer kavimlerle savaştığı zaman da en önemli şeylerdi.

«Sahih» bir hadis-i şerife göre, yine Ebu Bekir'in (r.a.) cesaretli, sebatlı olduğunun delillerinden biri de Hudeybiye'deki konuşmasıdır. Orada Peygamber (s.a.v.) Efendimiz Mekke müşrikleriyle sulh müzakeresi yaptığı esnada, Kureyş kabilesinden olan müşrik Urve bin Mes'ud es-Sakafî, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'e, «Senin bu etrafındaki

sahabelerinin elbette seni bırakıp kaçacaklarını sanırım», demesi üzerine Ebu Bekir (r.a.) ona, «Sen (Lât) olan putunun......)nı yala! Biz mi onu terk eder, kaçarız?» diyerek onun dediklerinin vaki olmasının akıldan uzak olduğunu söylemek istiyordu.

Âlimler, Ebu Bekir'in Urve'ye söylediği bu söz, Urve için son derece mübalâğalı bir sövmedir. Zira Urve'nin tapındığı putunu onun cariyesi mesabesine koydu, demişlerdir. Hazret-i Ebu Bekir'in Urve'ye söylediği bu sözün sebebi, Urve, sahabe-i kiram topluma içinde Hazret-i Peygamberi terk edip ondan kaçmayı ona da isnat etmesidir.

(Lât) bir putun adıdır. Araplar, Hazret-i Ebu Bekir'in Urve'ye söylediği bu sözünü yerme olarak kullanıyorlar. Onlarca bu sövmeden daha şiddetli bir sövme olmayan bu sözle, o zamanda Urve gibi güçlü, zorlu olan bir kâfirle Ebu Bekir'in böyle konuştuğuna bak! Ki o, kâfirin kuvvet ve azametinden hiç korkmadı. Öyle bir kuvvet ki, Peygamber'i (s.a.v.) o vakitte hac için Mekke-i Mükerreme'ye gitmekten alıkoyup ancak gelecek yılda Mekke'ye girebilmek üzere barışma oldu. Urve, bütün sahabe-i kirama Peygamber'den kaçmayı isnat ettiği halde, Hazret-i Sıddîk'tan başka hiç birisi ona bir tek söz bile söylemeye cesaret edemeyerek ancak Ebu Bekir ona cevap vermiştir.

İşte bu olay ve beyanı geçen Hazret-i Ali'nin buyurduğu sözler, Hazret-i Ebu Bekir'in bütün sahabe-i kiramdan daha cesaretli olduğuna delâlet etmektedir.

Eserimizin ikinci bölümünün üçüncü kısmının evvelinde geniş, şimdi de kısa olarak takdim ettiğim izaha göre, Ebu Bekir'in (r.a.) zekâtı vermeyenlerle yalnız bile olsa savaşacağım, demesi ve onlarla savaşması, onun büyük cesaretinden ileri gelmektedir.

Cesaretinin bir delili dahi yalancı peygamber olan mel'un Müseylime ve kabilesi Beni Hanife ile savaşmasıdır. Halbuki Allah Teâlâ Hazretleri o kavmi Kur'an-ı Kerim'de (1), «Onlar sert ve güçlüdür» diye vasıfladı. Mezkûr üçüncü kısımda geçen bu âyet-i kerimeye verilen bu mâna, müfessirler ve o cümleden olan Zührî ile Kelbî'nin tefsirine göredir.

Diğer bir delili de şudur:

Bilge kişilerin bile akıllarını şaşırtan hâdiselere karşı sabır ve sebatla karşı koymuştur. Meselâ Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in vefatından dolayı herkes hayrette kaldığı anda Ebu Bekir, şaşırmayıp sabr etti. Gerçekten halk o esnada şaşırarak buhran geçirdiler. Hatta sabır ve sebatta olgun (2) olan Hazret-i Ömer (r.a.) bile aklını şaşırıp Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) vefat etmediğine kat'i olarak inanıp «Resûlullah öldü diyen herhangi bir kimsenin boynunu vuracağım» diye bağırıyordu. Tâ ki Hazret-i Ebu Bekir Avali denilen konaklardaki evinden gelince Hücre-i Saadet'e girdi. Fahr-i âlemin yüzünü açarak

(1) Âl-i İmran: 144

(2) Bu mâna el yazısıyle (1241) tarihinde yazılan bu eserimizin aslına göredir.

vefat ettiğini anladı. Üzerine eğildi, onu öperek ağladı. Sonra çıkıp halka doğru gitti. Hazret-i Ömer-i mezkûr sözünden dolayı susturmaya çalıştıysa da, Ömer (r.a.), içinde bulunduğu şaşkınlık ve buhrandan dolayı sözünü dinlemedi. Hazret-i Ebu Bekir ondan vazgeçerek halka hitaben konuştu. Halk, onun yüksek ahlâkını ve faziletçe herkesten ileri olduğunu bildikleri için yerlerini terkederek ona doğru gittiler. Hazret-i Ebu Bekir, onlara bir hutbe okudu (1). Buharî ve daha başka hadîs râvilerinin rivayet ettiklerine göre Hazret-i Ebu Bekir mezkûr hutbesinde şöyle buyurdu:

«Kim Hz. Muhammed'e tapıyorsa bilmiş olsun ki, Muhammed öldü. Kim ki Allah'a tapıyorsa bilsin ki Allah diridir, hiç ölmez!» diyerek Kur'an-ı Kerim'den şu âyet-i celileyi okudu:

«Muhammed, Peygamber'den başka bir şey değildir. Ondan önce de birçok peygamberler gelip geçtiler. O da, onlar gibi ölecektir. O, ölür veya öldürülürse, geriye mi döneceksiniz? Her kim o öldü diye geri dönerse, Allah Teâlâ'ya hiçbir zarar vermez. Allah şükr edenlere mükâfat verecektir» (2).

İşte başlarına gelen bu büyük musibetten dolayı her şeyi unutmuş olan sahabe-i kiram, o vakit Peygamber'in (s.a.v.) vefatına inanıp Hazret-i Ebu Bekir'in okuduğu âyet-i celileyi sanki hiç işitmemiş gibi tekrarlayıp okuyorlardı. Bunun içindir ki, Hazret-i Ebu Bekir, tedbirce sahabe-i kiramın en doğrusu, akılca en olgunu idi.

İbn Asakir'in rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz buyurdular ki:

— **«Cebrail bana gelerek, Allah Teâlâ sana Ebu Bekir'le danışmanı emr buyuruyor, dedi».**

Taberanî, Ebu Nuaym ve diğer muhaddislerin rivayet ettiklerine göre, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, Hazret-i Muaz'ı Yemen'e göndermek istediği zaman aralarında Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyr ve Üseyd bin Hudayr bulunduğu halde bazı sahabesiyle bu hususta danıştı. Herkes fikrini söyleyince, Efendimiz (s.a.v.), **«Ey Muaz! Bu hususta senin fikrin nedir?»** diye sordu. Muaz, «Ebu Bekir'in fikrini tasvip ediyorum» dedi. Resûlullah (s.a.v.), **«Elbette Allah Teâlâ Ebu Bekir'e hatâ, yanılma isnad edilmesinden iğrenir»** buyurdu.

Taberanî, sika (Hadîs-i şerif rivayetinde kendisine güvenilir kimse) âlimlerin senetleriyle rivayet ettiği bir hadîs-i şerifte Efendimiz (s.a.v.), **«Şüphesiz Allah Teâlâ Ebu Bekir'e hatâ isnad edilmesinden iğrenir»** buyurdu.

İşte bu hadîs-i şerifin, Hazret-i Ebu Bekir'in akıl ve düşünce ba-

---

(1) Onun hilâfeti zamanında ardarda savaşlar vâki olmuş, bunlar zaferle neticelenmiş ve Arap yarımadasını şirkten temizleyip, Rumları Şam ve civarından çıkarmış, Farslıları güçlü, azametli ve zengin oldukları halde Irak dolaylarından sürmüştür.

(2) Âl-i İmran: 145

kımından bütün sahabe-i kiramdan daha olgun, hatta daha bilgili olduğuna dair öyle kuvvetli ve açık bir delil olduğuna şüphe yoktur. Ve bütün bu delillerle Hazret-i Ebu Bekir'in sebat ve cesaretinin büyüklüğü, fikir ve bilgisinin kâmil olduğu sabit olur.

Din âlimleri demişler ki: Hazret-i Ebu Bekir, mezkûr iyi nitelikler ile nitelendiği için tâ ilk müslüman olduğundan Peygamber'in (s.a.v.) vefatına kadar sohbetinde bulunmuş, hacca gitmek veya savaşa çıkmak münasebetiyle kendisine verdiği izin müddetinden başka hazarda ve seferde ondan ayrılmamış, bütün savaşlarda Peygamber (s.a.v.) ile bulunmuş, aile efradını terk ederek yalnız Allah Teâlâ ve Resûlü'nün sevgisini kazanmak amaciyle Resûlullah ile Medine-i Münevvere'ye göç etmiş, yalnız bir yerde değil, birkaç yerlerde ona yardımda bulunmuştur. İştirak ettiği savaşlarda güzel eserleri (örnek davranışları) olup Uhud ve Huneyn muharebelerinde, (bazı) müslümanlar savaştan kaçtığı halde kendisi sabır ederek kaçmamıştır.

Bütün bu faziletleriyle birlikte ona cesaretsizlik, sebatsızlık gibi şeyler nasıl isnat ediliyor? Hayır, ey bidatçı olan taife! Ebu Bekir'in hakkında düşündüğünüzden vazgeçin. Bilakis o, cesaret ve sebat vasıflarının son haddine ulaşmıştır ve sayılmayacak kadar övülen güzel eserleri vardır. Allah ondan razı olsun.

İKİNCİ ŞÜPHELERİ: Şiilerin yine bâtıl sözlerine göre, Peygamber (s.a.v.) Hazret-i Ebu Bekir'i Mekke'de halka Kur'an-ı Kerimin Berae sûresini okumakla görevlendirdi (1), sonra onu o görevden azledip yerine Hazret-i Ali'yi mezkûr göreve tâyin etmiştir. Bu olay, onun hilâfet görevine ehil olmadığına delâlet ediyor.

CEVABI: Onların iddiaları bâtıldır. Ancak Arapların adeti üzerine iki taife arasında yapılan muahedenin kabulü veya reddi için, ya o taifelerin reisleri bizzat veya amcasının oğullarından birisi o görevi üzerine aldığından dolayı Peygamber (s.a.v.) Efendimiz Mekkeli müşriklerle önceden yaptığı mütareke sözleşmesinin hükümsüz kaldığını bildirmek için Hazret-i Ali'yi Hazret-i Ebu Bekir'in arkasından Mekke-i Mükerreme'ye gönderdi. Hazret-i Ebu Bekir'in yine hac emiri olarak vazifesinden azletmedi. Berae sûresinin mezkûr âyetlerinin okunmasından başka diğer vazifelerin yapılmaları için o günlerde

---

(1) Berae kelimesi masdar olup lügatta *bir şeyden uzak olmak* demektir. Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim'in Berae sûresinin birinci âyet-i celilesinden başlayarak bu hâdiseyi böyle buyurmaktadır:

«Allah'tan ve Peygamberden kendileriyle antlaşma yaptığınız müşriklere ihtardır: Yeryüzünde dört ay daha dolaşabilirsiniz. Allah'ın ve Peygamberi'nin puta tapanlardan uzak olduğunu büyük hac günü Allah ve Peygamber'i insanlara ilân eder. Yalnız antlaşma hükümlerinde bize karşı bir eksiklik yapmayan ve aleyhinizde kimseye yardım etmeyen müşriklerle yaptığınız antlaşmaya sonuna kadar riayet edin! Hürmetli aylar çıkınca puta tapanları bulduğunuz yerde öldürün! Onları yakalayıp, haps edin, her gözetleme yerinde onları bekleyin. Eğer tevbe eder, namaz kılar ve zekât verirlerse peşlerini bırakın!» (Berae sûresi),

Hazret-i Ali'yi ona memur etti. Şunu da ilâve edelim ki, mezkûr antlaşma ile ilgili tebliğ işinde Hazret-i Ali yalnız değildi. Nitekim Sahih-i Buharî'de Hazret-i Ebu Hureyre'den (r.a.) şöyle bir rivayet vardır:

— O hac zamanında Ebu Bekir, bu yıldan sonra puta tapanların hac etmeyeceklerini, bundan böyle hiçbir kimsenin çıplak olarak Kâbe'yi tavaf etmeyeceğini Kurban Bayramı günü Mina'da halka duyurmak üzere, gönderdiği münadilerle (çağıranlarla) beni de gönderdi.

Humeyd bin Abdurrahman da dedi ki: Bundan sonra Peygamber (s.a.v.) Efendimiz Ebu Bekir'in arkasından Mekke'ye Hazret-i Ali'yi müşriklere «berae»yi ilân etmesi için gönderdi.

Ebu Hureyre (r.a.), «Hazret-i Ali bizimle beraber Mina'daki halk arasında «berae»yi, bu yıldan sonra hiçbir müşrikin hac etmeyeceğini ve çıplak olarak hiçbir kimsenin Kâbe'yi tavaf etmeyeceğini ilân etti» dedi.

İşte bunu düşünürsen, Hazret-i Ali'nin (r.a.), Hazret-i Ebu Bekir'in mezkûr emri halka tebliğ etmek için memur eylediği kimselerle birlikte berae'yi tebliğ ettiğini anlayacaksın. Hazret-i Ali Mekke'ye geldiği zaman, Ebu Bekir tebliğ için tâyin ettiği münadi memurlarını azletmedi. Bu da cevabımızı takviye edecek açık delillerdendir. Hazret-i Ebu Bekir'in mezkûr memurlarını azletmemesi ve Hazret-i Ali'yi onlara görev ortağı etmesi de, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in, Ebu Bekir'i hac emaretinden azletmek niyetinde olmadığına, belki Arapların mezkûr âdeti üzere Hazret-i Ali'yi Mekke'ye gönderdiğine açıkça delâlet etmektedir. Zira Efendimiz'in (s.a.v.) emriyle Ebu Bekir o vazifeden azledilse idi, «berae»yi ilân etmek için görevlendirdiği kimselerin Hazret-i Ali ile birlikte bunu halka ilân etmeleri câiz olmazdı.

Şia taifesinin bu şüphelerinin doğru olmadığı ve inat, cehalet ve yalanlarından başka şüphelerine delâlet edecek hiçbir delil dahi bulunmadığı bu cevabımızdan açıkça anlaşıldı.

ÜÇÜNCÜ ŞÜPHELERİ: Şiîler, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz hastalığında Ebu Bekir'i halka namaz kıldırmak vazifesinden azletti, demişlerdir.

CEVABI: Bu onların uydurdukları bazı çirkin, yalan ve iftiralarındandır. Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetinin doğru olduğuna delâlet eden sahih ve mutevatir. hadîslerden mezkûr (7'ci) hadîs-i şerifin beyanında Peygamber (s.a.v.) Efendimiz hastalanıp vefat edinceye kadar Ebû Bekir'in halka namaz kıldırması hakkındaki açık delilleri söyledik. Öyle ise, dedikleri bu sözleri nasıl yalan olmasın?

Buharî, Hazret-i Enes'den şöyle rivayet eder: Pazartesi günü sabah namazında Ebu Bekir imam olarak müslümanlara namaz kıldırırken, birdenbire Resûlullah (s.a.v.) Hazret-i Âişe'nin hücresinin perdesini açtı. Sahabeler namaz saflarında oldukları halde onlara bakıp gülümsedi. Hazret-i Ebu Bekir, Resûlullah'ın (s.a.v.) bu durumundan namaza çıkacağını sanarak arkasındaki namaz kılanların safına yer-

leşmek ve mihrabı (imameti) Resûlullah'a terk etmek için arkasına döndü. Sahabeler, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in bu durumuna sevindiklerinden dolayı namazdan çıkmaya teşebbüs ettiler. Efendimiz (s.a.v.) **«Namazınızı tamamlayın!»** diye onlara mübarek eliyle işaret edip hücreye girerek perdeyi indirdi. Sonra aynı günün kuşluk vaktinde vefat etti.

İşte Şiîlerin büyük iftira ve cahaletlerini düşün!.. Gerçekte Hazret-i Ebu Bekir, Efendimiz'in hayatında halifesi olarak namaz kıldırdığına dair sahabe-i kiram söz birliği etmiş, gerek biz Ehl-i sünnet ve'l-cemaat, gerekse Şiî taifesi dahi bu olayın vaki olduğunda ittifak etmişizdir. Hazret-i Ebu Bekir'in bu görevden azlolunduğunu iddia eden kimsenin, ispat etmek için bir açıklama yapması lâzımdır. Halbuki Şiîlerin nezdinde bunu ispat edecek hiçbir şey yoktur, ancak onlarda söz birliği ettikleri bir beyan varsa, işte bu çirkin yalan ve iftiralarıdır.

Hazret-i İbn Abbas ve başkası da rivayet ettiğine göre, Hazret-i Ebu Bekir'den başka Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, ümmetinden hiçbir kimsenin arkasında namaz kılmamıştır. Yalnız bir seferinden Abdurrahman bin Avf'ın arkasında mesbuk olarak tek bir rekât namaz kılmıştır (1). Fakat Hazret'i Ali'nin arkasında namaz kıldığını hiçbir kimse söylememiştir. Bu da Hazret-i Ebu Bekir için büyük, hem de ne kadar büyük bir fazilet ve özelliktir.

DÖRDÜNCÜ ŞÜPHELERİ: Şiîlerin bâtıl itikatlarına göre, Ebu Bekir (r.a.), ben müslümanım diyen bir kimseyi, ateşte yakmış, hırsızlık yapan bir kimsenin de sol elini kesmiş, cedde'nin (nene'nin) miras hakkı kendisine rivayet edilinceye kadar bilmeyerek, duraklamıştı. Bu olaylar ise, hilâfetine zarar veren şeylerdir.

CEVABI: Bu dedikleri şeyler hilâfetine zarar verir demek doğru değildir. Hazret-i Ebu Bekir'de ictihad kabiliyeti olmadığı sabit olsaydı, ancak bu dedikleri şeyler hilâfetine zarar verirlerdi. Oysa öyle değildir. Belki kendisinin en büyük müctehitlerden olduğuna, hatta mutlaka (kayıtsız, şartsız) sahabe-i kiramın en bilgini bulunduğuna dair açık deliller vardır. Bu delillerden birisi Buharî ve diğerlerinin şu rivayetleridir ki, Hazret-i Ömer, Hudeybiye sulhünde Kureyş'in müslümanlara karşı koştukları ağır şartlara dayanamayıp, sulh hakkında Resûlullah'dan bir şeyler sordu ve niçin zilleti kabul ediyoruz? deyince,

---

(1) Mugire bin Şu'be dedi: Biz Hıcır ile Tebük arasında iken, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz şafaktan sonra, abdest almaya giderken arkasından ona su götürüp geri döndüm. İyice aydınlık olup geç kalınca sabah namazı kıldırmak için, sahabe Abdurrahman bin Avf'ı takdim ettiler. Resûlullah (s.a.v.) abdest alıp, mestini mesh ettikten sonra Abdurrahman bin Avf'a yetişip mesbuk olarak arkasında tek bir rekât namaz kıldı. Namazını kıldıktan sonra, «*Güzel yaptınız. Hangi peygamber olursa olsun, ümmetinden salih bir kimse ona imamet yapmadan vefat etmedi*» diye buyurdu. (Es-Siretü'n-Nebeviyye, c. 2, s. 327, Ahmed Zeyni Dahlan'ın eseri).

Resûlullah (s.a.v.) ona gereken cevabı buyurdu. Hazret-i Ömer, Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz'in bu hususta kendisine verdiği cevabı Ebu Bekir'e sezdirmeden, Resûlullah'tan sorduğu mezkûr şeyleri ondan da sordu. Hazret-i Ebu Bekir, Ömer'in sorusuna Resûlullah'ın verdiği cevabın aynısını verdi.

Yine o delillerden biri Ebu'l-Kasım el-Begavî, Ebu Bekir eş-Şafî'nin «Fevaid» adlı eserinde ve İbn Asakîr'in Hazret-i Âişe'den rivayet ettikleri bir haberdir ki, Hazret-i Âişe (r.a.) de şöyle buyurdu:

— Resûlullah vefat edince, münafıklık baş kaldırıp Araplar mürted oldular. Ensarî sahabeler Muhacirlerden ayrıldılar. Eğer babamın başına gelen belâ ve musibetler yeryüzünde sabit dağlarının başına inseydi, onları ufak parçalara ayıracaklardı. Halk, herhangi bir konuda ihtilâf ettilerse, babam onun çözümü yarışmasında herkesi geçti. Halk Resûlullah'ı nerede defn edelim diye tereddüt ettiler. Bu hususta hiçbir kimsenin nezdinde bir bilgi bulamadık. Ebu Bekir (r.a.), ben Resûlullah'dan, **«Vefat eden herhangi bir Peygamber ancak üzerinde yatıp öldüğü yerin altına gömüldü»** dediğini duydum dedi. Sahabe, Resûlullah'ın terekesinde ihtilâf ettiler. Terekesi hakkında hiçbir kimsede bir malûmat bulamadık. Yine Hazret-i Ebu Bekır, ben Resûlullah'dan (s.a.v.), **«Biz peygamberler mevrus olamayız** (kimse malımıza vâris olamaz) **geride bıraktığımız şey sadakadır»**, buyurduğunu işittim dedi:

Bazı âlimler Hazret-i Peygamber'den sonra sahabe-i kiramın aralarındaki ilk ihtilâf noktasının, bu defn işi olduğunu söylemişlerdir. Bazı sahabe-i kiram, Resûlullah'ın doğum yeri olan Mekke'de, bazıları Medine'deki mescidinde, bazıları «Bakî» mezarlığında, diğer bazıları da peygamberlerin defn yeri olan Beytü'l-Makdis'te (Kudüs) defnedelim dediler. Hazret-i Ebu Bekir onun defin yeri hakkındaki bildiğini haber verinceye kadar sahabeler ihtilâf edip tereddütte kaldılar.

İbn Zencüye dedi ki: Muhacir sahabe ile Ensarî sahabelerin arasında yalnız Hazret-i Ebu Bekir es-Sıddîk (r.a.) mezkûr olayların çözümü ile münferid olmuş, sahabe-i kiram, onun verdiği bu hükümleri kabul etmişlerdir. Birinci şüphenin ikinci cevabında Temam, İbn Asakîr'den rivayetle Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in, **«Cibril bana geldi, Allah Teâlâ sana Ebû Bekir ile danışmanı emir buyurdu, dedi»** hadîs-i şerifi ile, Taberanî'nin, Ebu Nuaym'den rivayet ettiği **«Şüphesiz Allah Teâlâ Ebu Bekir'e hata isnat edilmesinden iğrenir»**, hadîs-i şerifi ve eserimizin Birinci Bölümünün Üçüncü Kısmında Nevevî'nin (r.h.) İbn Ömer'den (r.a.) **«Muhakkak Hazret-i Ebu Bekir ve Ömer (r.a.) Peygamber (s.a.v.) Efendimiz zamanında halka fetva verirlerdi»** rivayetleri geçmiştir.

Bu eserimizin Üçüncü Bölümünün İkinci Kısmında Hazret-i Ebu Bekir'in fazileti bahsinde Tirmizî'nin Hazret-i Âişe'den rivayet eylediği, **«Bir kavmin içinde Ebu Bekir olduğu halde ondan başka bir kimse-**

nin o kavme imameti câiz olmaz» hadîs-i zikr edilmiştir. Bu hususta Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in buyurduğu başka bir hadîs-i şerifi ilerde gelecektir.

Nevevî (r.a.) «Tehzib» adlı kitabında şöyle der: «Din âlimleri arkadaşlarımız, Hazret-i Ebû Bekir'in, «Allah'a yemin ederim ki, namaz ile zekâtın, farz olmaları bakımından aralarını tefrik edenlerle (ayırım yapanlarla) savaşacağım» buyurması, onun yüksek bilgisine delil olarak getirmişlerdir».

Şeyh Ebû İshak, Hazret-i Ebû Bekir'in gerçekten bütün sahabe-i kiramdan bilgice üstün olduğunu bu sözü ile istidlâl etmiştir. Çünkü Ebû Bekir'den başka sahabenin hepsi de, yukarıda bahisleri geçen, zekâtı inkâr edenler hakkında ne hüküm verecekleri hususunda duraklamışlar, sonra Hazret-i Ebû Bekir'le yaptıkları mübaheseden sonra onun verdiği kararın doğru olduğu açık olarak meydana çıkmış ve kabul etmişlerdir.

Bu eserimizin Dokuzuncu Bölümünün Birinci Kısmında Hazret-i Ali'nin fazileti bahsinde gelecek olan Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in «Ben ilmin şehriyim, Ali de onun kapısıdır», meâlindeki hadîs-i şerif, Hazret-i Ali'nin Hazret-i Ebû Bekir'den daha bilgili olduğuna delâlet ediyor diye hüküm edilmez. Çünkü bu hadîs-i şerifin rivayeti (matûn) olduğuna dair bu eserimizde bahsi gelecektir. Bu hadîs-i şerifin sahih veya hasen olduğu farzedilse bile, yine bu hadîs-i şerifin rivayetinde, «Ebû Bekir o şehrin mihrabıdır», cümlesi vardır. Diğer bir rivayete göre, bu hadîs-i şerifin sonunda, «İlmi isteyen bir kimse kapıya gelsin», buyurduğu cümlesi de vardır. Fakat bu, Hazret-i Ali'nin Ebû Bekir'den daha bilgili olduğuna delâlet etmez. Zira daha üstün bilgili olmayan bir kimse halkın çözemedikleri meseleler hakkında daha fazla açıklamalar yapabilir, halkla ilgilenmek için boş zamanı bulunduğundan herkes ona müracaat eder ve en üstün bilgiye sahip olan bir kimsede ise bu imkânlar belki mevcut olmayabilir. Şunu da diyelim ki, «Müsnedü'l-Firdevs»te (1) rivayet edilen «Ben ilmin şehriyim, Ebû Bekir onun temeli, Ömer onun duvarları, Ali kapısı ve Osman onun damıdır», hadîs-i şerifi yukarda geçen, «Ben ilmin şehriyim, Ali onun kapısıdır», hadîs-i şerifin rivayetine muaraza eder (çelişmektedir).

İşte bu rivayet, Hazret-i Ebû Bekir, sahabe-i kiramın en bilgilisi olduğuna dair bir açıklamadır. Öyle ise, Hazret-i Ali hakkında Hazret-i Peygamberin «kapıya gelsin» meâlinde buyurduğu hadîs-i şeriften maksad, Hazret-i Ali'nin şerefinin, Hazret-i Ebû Bekir'in şerefinden daha üstün olduğu için değil, ancak şimdi izah ettiğimiz gibi belki halkın bilmedikleri şeyleri çözmeye kendisinde daha fazla beyan ve izahlar bulunduğu içindir. Zira temeller, duvarlar ve dam, önem bakımından kapıdan daha üstündürler.

---

(1) Deylemî'nin kitabıdır.

Şâz olarak bazı âlimler, bu şüpheye cevaben demişler ki: Yakub'-un kıraatına göre Hak Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de buyurduğu, **«Bu ihlâs (kalb temizliği) yüksek ve dosdoğru bir yoldur»**, âyet-i celilesindeki «ülû» yükseklik kökünden türeyen «aliyyun» kelimesi sıfat olup yüksek mânasına olduğu gibi, Şiîlerin Hazret-i Ali hakkında delil olarak getirdikleri bu hadîs-i şerifteki «aliyyun» kelimesinde özel isim olarak Hazret-i Ali kastedilmemiş, belki sıfat olup yüksek mânasınadır (1) ve bu izaha göre hadîs-i şerifin mânası, **«Ben ilmin şehriyim ve o şehrin kapısı yüksektir»**, demektir.

Öyle ise, Hazret-i Ali hakkında Şiîlerin söyledikleri bu hadîs-i şerif onun hilâfetine ve üstün olduğuna dair bir delil olamaz.

İbn Sa'd, âlimlerin ittifakıyla rüya tâbiri bilgisinde öncü olan Muhammed bin Sîrin'den rivayet ediyor: Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den sonra Ebû Bekir bu ümmetin en iyi rüya tâbiri yapan kimsesi idi.

Deylemi ve İbn Asakir'in rivayet ettiklerine göre, Efendimiz (s.a.v.) bir hadîs-i şerifinde buyurdular ki, **«Rüya tabiri yapması için Ebû Bekir'i görevlendirmekle emir olundum»**. Bunun için Hazret-i Ebû Bekir, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in zamanında, onun huzurunda rüya tabir ediyordu.

İbn Sa'd, İbn Şihab'tan şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah (s.a.v.) bir rüya görüp Ebû Bekir'e şöyle buyurdu:

«Rüyamda ben ile sen bir merdivenden çıkmaya yarışıyorduk. İkibuçuk basamak kadar seni geçtiğimi gördüm». Ebû Bekir, «Ey Al-

---

(1) Açıklaması: Yani bazı âlimler Şiîlerin Hazret-i Ali'nin hilâfetine dair delil olarak getirdikleri Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in buyurduğu *«Ben ilmin şehriyim, Ali de onun kapısıdır»*, hadîs-i şerifindeki «aliyyun» kelimesini Kur'an-ı Kerim'in «Hâzâ sırâtün müstakim» âyet-i celilesinin cümlesindeki «aleyye» kelimesi kıraatı Âsım ve Hafs'ın rivayetine göre car ve mecrur olup. fakat Yakub'un kıraatına göre «ülû» (yükseklik) masdarından türemiş, «aliyyun» gibi sıfatu'l-müşebbehe olup, (yükseklik) mânasınadır ve bu mânaya göre hadîs-i şerifin mânası, *«Ben ilmin şehriyim ve o şehrin kapısı yüksektir»* demektir.

Öyle ise bu hadîs-i şerif Hazret-i Ali'nin Hazret-i Ebû Bekir'den daha bilgili veya hilâfete daha ehil olduğuna delâlet etmez, diye cevap vermişlerdir.

Âsım'ın kıraatına göre, bu âyet-i celile ve ondan önceki 33 âyetten 42. âyet-i celilede Hak Teâlâ şöyle buyurmuşlardır:

«Allah, şeytana: Ey İblis! Sana ne oldu ki Adem'e secde edenlere katılmadın?» dedi. 33. *«Şeytan, balçıktan, işlenebilen kara topraktan yarattığın insana secde edemem» dedi.* 34 - 35. *«Öyleyse defol oradan, sen artık kovulmuş birisin. Doğrusu hesab gününe kadar lânet sanadır» dedi.* 36 *«Rabbim beni hiç olmazsa, tekrar dirilecekleri güne kadar ertele» dedi.* 37 - 38. *Allah: «Sen bilinen gün gelene kadar erteye bırakılanlardansın» dedi.* 39 - 40. *«Rabbim beni saptırdığın için and olsun ki fenalıkları onlara güzel göstereceğim. Halis kıldığın kulların bir yana, onların hepsini saptıracağım» dedi.* 41 - 42. *Allah şöyle dedi: «Benim taahhüd ettiğim dosdoğru yol şudur ki: Kullarımın üzerinde senin nüfuzun olmaz. Ancak sana uyan sapıklar bunun dışındadır».* (Hıcr sûresi.)

lah'ın Resûlü! Allah seni âhirete nakledip mağfiret ve rahmetine kavuşturacaktır. Ben de senden sonra ikibuçuk yıl yaşayacağım» dedı. Gerçekten öyle oldu ki, şüphesiz Hazret-i Ebû Bekir Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den sonra iki yıl (1) altı ay yaşamıştır. Ve bu hadîs-i şerifi Hâkim de Hazret-i İbni Ömer'den (r.a.) rivayet etmiştir.

Said bin Mansur'un, Amr bin Şurahbil'den (r.a.) rivayet ettiğine göre Amr (r.a.) şöyle dedi: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: «**Rüyamda kendimi siyah davarların ardında gördüm, sonra beyaz davarları ardladığımı gördüm, öyle ki, artık siyah davarların beyazların içinde görünmediklerini gördüm**». Ebû Bekir, «Ey Allah'ın Resûlü! Siyah davarlar Arap milletidir. Müslüman olup çoğalacaklardır. Beyaz davarlar ise Acem (Araplardan başka) halklardır. Onlar o kadar müslüman olup çoğalacaklardır ki, Araplar onların içinde görünmeyecek kadar olacaklardır» dedi. Resûlullah (s.a.v.), «**Hemen şafaktan önceki zamanda melek dahi bana, bu rüyamı böyle tabir etti**» diye buyurdu.

Bütün bu takririmizden sabit oldu ki, Hazret-i Ebû Bekir büyük müctehidlerdendir. Hattâ kayıtsız şartsız olarak onların en büyükleridir. Müctehid olduğu sabit olunca, Şiilerin itirazda belirttikleri mezkûr adamı yakmasından dolayı Hazret-i Ebû Bekir yerilmez. Zira o adam zındık idi. Zındık olan kimsenin tevbesinin kabulü konusunda âlimlerce ihtilâf vardır.

İnsanları yakmamak hakkında İslâmiyetteki sakınmaya gelince, belki de Hazret-i Ebû Bekir o hükmü o zamana kadar işitmemiş veya işitmişse de o sakıncanın zındık olmayanlara mahsus olduğu cihetine tevil etmiştir. Birçok şeriat hükümlerinin delilleri vardır ki, müctehidler, onları işitip tevillerine bir sebep bildiklerinden dolayı o delilleri tevil ediyorlardı. Bu gerçeği şeriattan ve şeriat âlimlerinin durumlarından haberi olmayan cahil kimseden başka hiçbir kimse inkâr etmez.

Hazret-i Ebû Bekir, mezkûr hırsızın sol elini kestiği olay ise, ya cellâdın bir hatâsı veya o hırsızın yaptığı üçüncü bir hırsızlığın ihtimalindendir. O adamın yaptığı ilk hırsızlığı dolayısiyle Hazret-i Ebû Bekir onun sol elini kes! diye cellâda emir ettiğine dair Şiilerin öyle bir delilleri neredеdir? Haydi, Hazret-i Ebû Bekir, onun sol elini bilerek kestirdi, farzedelim. Fakat hırsızlara verilecek cezaya ait âyet-i celile, Ebû Bekir'in yaptığı bu işleme şâmil olup, ihtimal ki, Hazret-i Ebû Bekir, mezkûr âyet-i kerimede tahsis olmayıp hırsızın hangi eli olursa olsun, ceza olarak kesilebilir biliyordu. Ve Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz, ilk hırsızlık yapan adamın sağ elinin kesilmesi hükmü, bu şekilde her zaman kesilmesi şer'an vâcib olmayıp belki halife olan kimse, bir hırsızın sağ veya sol elini kesmesinde serbest olduğunu düşünmüştü.

---

(1) Bu rakam, Hicri 1241'de el yazısı ile yazılan Savâiku'l-Muhrika'ya göredir.

İlk yapılan hırsızlığın cezası olarak sağ elin kesilmesi mes'elesi üzerine sahabe-i kiram söz birliği ettikleri farz edilse de, onlar, Hazret-i Ebû Bekir'in vefatından sonra bu hükmün üzerinde söz birliği etmiş olabilirler. Halbuki onların bu gibi mes'elede icmaları olup olmadığında da âlimler ihtilâf etmiş ve bu hilâfın izahı usul-i fıkıh kitaplarında yazılmıştır.

Kur'an-ı Kerim'in bir âyeti kerimesinde hırsızlık hakkındaki, **«Hırsızlık eden herhangi bir erkeğin ve hırsızlık eden herhangi bir kadının ellerini kesin»** (1), emri diğer bir kıraat şekliyle **«Onların sağ ellerini kesin»** meâlini almaktaysa da, bu kıraati Hazret-i Ebu Bekir işitmemiş olabilir.

Öyle ise, açıklanan bütün bu takdir ve ihtimale göre, Hazret-i Ebu Bekir'in, yapılan mezkûr hırsız hakkında verdiği hükme, herhangi bir delile dayanarak bir yerme ve itiraz asla yoktur. Bunu yazdıktan bir müddet sonra Şiîlerin bu itirazlarına karşı cevap olarak söylediğim ihtimallerden ikinci ihtimalin sabit ve doğru olduğunu anladım. Nitekim, İmam Mâlik'in (r.a.), Kasım bin Muhammed'den (r.a.) rivayet ettiğine göre, Yemen halkından bir eliyle bir ayağı kesik olan sakat bir adam Hazret-i Ebu Bekir'e gelip Yemen valisinden elini, ayağını haksız olarak kesti diye şikâyet etti. Adam gece namazı kılıyordu. Kendisini Hazret-i Ebu Bekir'e öyle sevdirdi ki, Hazret-i Ebu Bekir ona:

— Senin baban hakkı için ibadetle geçirdiğin bu gece, hırsız olan bir kimsenin gecesine benzemez, diye buyurdu.

Bir müddet sonra Hazret-i Ebu Bekir'in zevcesi olan Esma binti Ümeys'in ziynet eşyası çalındı. Mezkûr sakat adam da eşyayı arayanlarla dolaşıp:

— Ey Rabbim! Bu salih adamın evine gece kim girdiyse onun cezasını ver! diyordu. Sonra o eşyaları bir kuyumcuda buldular. Kuyumcu, ziynet eşyasını o sakat adamın kendisine getirdiğini söyledi. Bunun üzerine, ya sakat adam suçu ikrar ettiğinden, veya bazı kimselerin onun aleyhinde tanıklık etmesiyle Hazret-i Ebu Bekir de, emir vererek sol elini kestirmiştir. Hazret-i Ebu Bekir:

— Allah'a yemin ederim ki, bence onun kendi üzerinde eylediği bedduası, yaptığı hırsızlıktan daha beterdir, diye buyurdu.

Hazret-i Ebu Bekir, hırsız ve sakat olan bu adamın yaptığı üçüncü hırsızlık suçundan dolayı ceza olarak sol elini kestirmiştir. İşte bu izahımızdan durum açıklanıp inatçıların şüpheleri bâtıl olduğu anlaşıldı.

Hazret-i Ebu Bekir'e bildirilinceye kadar cedde (büyükanne, nine)nin terekeden hissesi konusunda Hazret-i Ebu Bekir'in duraklaması olayına gelince, bu konudaki fıkhî hâdiseyi beyan etmek lâzım-

---

(1) el-Maide, 38

dır ki, o beyanda itirazcılara karşı en beliğ bir red vardır. Nitekim her dört (1) «Sünen» hadîs kitaplarının sahipleri ile Mâlik'in (r.a.) Hazret-i Kabisa'dan (r.a.) rivayet ettiklerine göre, Kabisa (r.a.) dedi ki:

— Bir cedde, Hazret-i Ebu Bekir'e gelip akrabasından ölen bir kimsenin terekesinden kendisine düşen hissesinin ne kadar olduğunu sordu. Hazret-i Ebu Bekir ona:

— Senin için Allah'ın Kitabı'nda gösterilmiş bir hisse yoktur ve Peygamber'in hadîsinde sana bir şey olduğunu bilmiyorum. Ben bunu halktan sorup öğreninceye kadar git, tekrar gel, dedi.

Halktan sordu, Mugîre bin Şu'be dedi ki:

— Ben Resûlullah'ın huzurunda idim. Resûlullah (s.a.v.) ölen bir kimsenin terekesinden ceddesine südüsü (malının altıda birini) verdi.

Hazret-i Ebu Bekir, Mugîre'ye:

— Seninle beraber böyle söyleyecek daha başka bir kimse var mıdır? diye sordu. O vakit Muhammed bin Mesleme ayağa kalkıp Mugîre'nin söylediği gibi söyleyince, Hazret-i Ebu Bekir mezkûr ceddeye terekeden altıda birini verdi.

İşte düşünürsen, Hazret-i Ebu Bekir'in olgunca hüküm veren bir insan olduğunu anlayacaksın. Çünkü önce, bu mes'ele hakkında Kur'an-ı Kerim'in âyetlerini, sonra Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den işittiği hadîs-i şeriflerini düşündü. Cedde için herhangi bir hükme rastlamadı, sonra müslümanlarla danıştı. Onlara bu konuda bir hadîs-i şerif olup olmadığını sordu. Mugîre bin Şu'be ile Muhammed bin Mesleme, cedde hakkında ezberledikleri Hazret-i Peygamber'in hadîs-i şerifini ona bildirince onunla hüküm etti.

Hazret-i Ebu Bekir'in Mugîre bin Şu'be'den başka, aynı hadisi bilen diğer bir kimseyi de araştırması, ancak yanlış hüküm vermekten sakınmak içindir. Yoksa hadîs-i şerif rivayetinde râvilerin taaddüdü (birkaç kişinin söylemesi) şart değildir. İşte Hazret-i Ebu Bekir'in bu hükümdeki tutumu eserimizin ikinci kısmındaki beyanımızda geçen iyi vasıflarını teyit ediyor ki, orada şöyle yazmıştık:

Hazret-i Ebu Bekir'e bir hak sahibi müracaat ettiğinde, önce Kur'an-ı Kerim'in âyetlerini, sonra ezberlediği Peygamber Efendimiz'in hadîs-i şeriflerini düşünür, onlarda o hâdiseyle ilgili bir şey bulamadığında, müslümanlarla danışırdı. Onun bu hareketi, müctehidlerin durumudur. Hele müctehid olan bir kimsenin ahkâmın delillerini araştırmasında bir mahzur yoktur.

Dârekutnî'nin Kasım bin Muhammed'den rivayet ettiğine göre, iki cedde Hazret-i Ebu Bekir'e gelip ölen akrabalarının mirasından hisselerini istediler. Birisi ölenin annesinin annesi, diğeri ise, ölenin babasının annesi idi.

Hazret-i Ebu Bekir, terekeden yalnız ölünün annesinin annesine

---

(1) Hadis âlimlerinden Ebû Davud, Tirmizi, Nesai ve İbn Mâce'nin yazdıkları hadis eserlerine denir.

hisse verdi. Abdurrahman bin Sehl el-Ensarî el-Bedri, Hazret-i Ebu Bekir'e:

— Sen malı öylesine verdin ki, ölünün yerine o ölseydi, ölen kimse, ona vâris olamazdı, deyince, Hazret-i Ebu Bekir, hemen terekeyi her iki nineye eşit olarak paylaştırdı.

Hazret-i Ebu Bekir'in olgunluğunu, rütbece ondan daha küçük olan bir insandan mes'elenin gerçeğini anlayınca, kendi ictihadının hükmünü terk edip, onun söylediği hükme döndüğünü düşün!

BEŞİNCİ ŞÜPHELERİ: Şiiler dediler ki: Ömer (r.a.), Hazret-i Ebu Bekir'i zemmetmiş (yermiş)tir. Ömer gibi bir kimse tarafından yerilen bir kimse hilâfet işine yaramaz.

CEVABI: Gerçekte bu dedikleri de uydurdukları yalan sözlerdendir. Gerek bu eserimizde geçen Hazret-i Ebu Bekir'e yapılan biat bahsinde ve gerekse başka beyanımızda Hazret-i Ömer'den rivayet olunan sözlerden anlaşılıyor ki, kendisinden Hazret-i Ebu Bekir hakkında hiçbir vakit bir yerme vâki olmamıştır. Bilakis Hazret-i Ebu Bekir hakkında son derece senâlarda bulunmuştur. Sahabenin hepsinden ilimce, tedbir ve cesaretçe en oldun olduğuna inanmıştır.

Üstelik denilebilir ki, Hazret-i Ömer'in hilâfeti Hazret-i Ebu Bekir'in tavsiyesi ile oldu. Hazret-i Ömer onu zemmetseydi kendisi ve imametini zemmetmiş olurdu.

Hazret-i Halid bin Velid, Malik bin Nüveyre'yi müslüman olduğu halde öldürdüğü, aynı gecede de onun karısıyla evlenip gerdeğe girdiği için Hazret-i Ebu Bekir onu kısas etmedi, diye Hazret-i Ömer'in Hazret-i Ebu Bekir'i tenkid etmesinden dolayı Hazret-i Ebu Bekir'e ne bir yerme ne de bir küçültme lâzım gelir. Zira bu gibi tenkid, her müctehidin din teferruatında kendi ictihadını savunup diğerlerinin hükmünü inkâr etmesinden başka bir şey değildir. Selef âlimlerinin durumları da böyle idi. Onlar birbirlerine karşı yaptıkları bu gibi tenkidleri bir hakaret, küçültme saymazlardı. Belki bu kabil inkârı, olgunluğun son derecesi biliyorlardı.

Kaldı ki, Hazret-i Ebu Bekir'in Hazret-i Halid'i kısas olarak öldürmemesi, doğru bir hükümdür. Çünkü Malik, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in vefatını işitince, mürted oldu (1) ve o zamanda mürted olan taife reisleri gibi milletinden topladığı zekât malını onlara iade

---

(1) Hazret-i Halid, Beni Esed kabilesinin savaşından döndükten sonra Beni Temim ülkesine gitti. Ordusu ile birlikte (Bitah) denilen yere gelince müfrezesini etrafa yaydı. Müfreze, Malik bin Nüveyre et-Temimi ile oniki kişiyi yakalayıp Hazret-i Halid'e getirdiler. Bunlar, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in vefatından sonra mürted olup zekât vermekten imtina etmişlerdi. Bir rivayete göre Malik bin Nüveyre ve beraberindeki tutuklular Halid'e getirilince onları Dırar bin Ezver'e teslim ederek hapsetti. O gece hava yağışlı idi. Hazret-i Halid'in tellâlı askerlere esirinizi ısıtın diye çağırdı. Bu söz ise öldürmekten kinaye olarak müslüman ordusunun bir parolasıydı. Hazret-i Dırar. öldürmekte acele etti. Hazret-i Halid bunu işitince üzüntülü olarak askerin içine çıktı. Fakat öldürme işi

etti. Hatta bu gerçeği Malik'in kardeşi Hazret-i Ömer'e itiraf ettiği şüphesizdir.

Hazret-i Halid'in, Malik'in karısı ile evlenmesi ise, ya Malik'in ölümünden sonra hamile olan karısının doğurması ile iddeti tamam olduğu, yahud da dini nikâhı kıyılmadan o kadın cahiliyet devrinin âdeti üzere (1) birkaç erkekle yattığı için, iddetini tamamladıktan sonra Malik'in yanında tutuklu olabilir. Bu iki ihtimalden hangisi olursa olsun, en aşağı bir mü'minden bile vaki olmayan bu yüz kızartıcı rezaletin, herkesten daha ziyade Allah'tan korkan, hele Allah'ın düşmanlarına karşı «yalın kılıçlı» diye adlandırılmış olan Hazret-i Halid'den sadır olması nasıl zan edilir?!

Öyle ise, bu hususta Hazret-i Ömer'in Hazret-i Ebu Bekir'e yaptığı itirazı doğru olmayıp, haklı Ebu Bekir'dir. Hilâfet Hazret-i Ömer'e geçince Ha[illegible] Halid'e dokunmaması ve o hâdise için onu tek bir kelime ile olsun asla küçültmemesi de bu dediğimizi teyid ediyor ve bundan anlaşılıyor ki, Hazret-i Ömer, Hazret-i Ebu Bekir'e Hazret-i Halid hakkında eylediği itirazından dönmüştür. Yoksa Hazret-i Ömer, müstakil olarak iş başına geldiği zaman, Hazret-i Halid'den vazgeçemezdi. Çünkü Hazret-i Ömer din hususunda herhangi bir kimseye mudahane etmekten (ikiyüzlü davranmaktan), herkesten daha fazla Allah'tan korkardı.

---

bitmişti. Allah Teâlâ bir işi dilerse o iş olacaktır, dedi. Sonra Hazret-i Halid, Hazret-i Ebû Bekir'e gelince, Hazret-i Ebû Bekir ondan malik bin Nüveyre'nin öldürülmesinin sebebini sordu. Hazret-i Halid, ona hâdiseyi olduğu gibi anlatarak özür diledi. Ve Hazret-i Ebû Bekir dahi özrünü kabul etti. Hazret-i Ömer ise, kısas olarak Ebû Bekir'den Halid'in öldürülmesini istedi. Hazret-i Ebû Bekir, «Ey Ömer! Halid ictihad yoluyla bu işi yaptı. Fakat ictihadında yanılmış olabilir. Halid'den konuşma. Allah'ın kâfirler üzerine çektiği kılıcı kınına koymayacağım» diyerek Malik ve onunla beraber öldürülenlerin vârislerine diyet ödedi.

Diğer bir rivayete göre, kat'i olarak Hazret-i Halid, Malik'ten bizzat işittiği sözünden dolayı müslüman olmadığına dair delil getirmiştir. Şöyle ki:

Malik, Hazret-i Halid ile konuşurken Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'i kastederek, «Şüphesiz arkadaşınız ölmüştür» diyordu. Hazret-i Halid, Malik'in bu sözünden, Malik, Peygamber'i (s.a.v.) kendine peygamber olarak kabul etmediğini, mürted olduğunu anladı. Birçok defa, «Arkadaşınızın yaptığı, arkadaşınızın durumu» diye Malik'ten işitti. Hazret-i Halid, demek ki, Peygamber senin arkadaşın değildir, diyerek onu öldürmüştür.

Malik, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in hayatında müslüman olup, onu ziyaret etti. Efendimiz (s.a.v.) kavminin zekâtını toplamakla onu görevlendirmişti. Fakat Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) vefatını işitince, topladığı zekât malını sahiplerine iade etti. (Futuhati'l-İslâmiyye, Seyyid Ahmed bin Zeyni Dahla'nın eseri, Cilt, 1, s. 9).

(1) Urve bin Zübeyr'in Hazret-i Âise'den (r.a.) rivayet ettiğine göre İslâmiyetten önce cahiliyet devrindeki nikâh dört kısım idi.

1 — Halk arasında meşru, muteber olup, cereyan eden nikâh usûlü:

Bir erkeğin bir kadını veya kızı velisinden istemesi ve velisi de bu arzuyu benimseyerek istenileni istekliye nikâhlaması ile oluyordu.

ALTINCI ŞÜPHELERİ: Şiiler, Ömer'in (r.a.), «Ebu Bekir'e (r.a.), yapılan hilâfet biatı ani oldu. Lâkin Allah onu fitneden korudu. Bu biatın benzerini yapan bir kimseyi öldürün» demesi Ebu Bekir'in hilâfetine halel (zarar) verir demişlerdir.

CEVABI: Gerçekte bu şüpheleri de onların cehaletinden ileri gelmiştir. Çünkü Hazret-i Ömer'in buyurduğu bu sözün, onların bu şüphelerine delâleti yoktur. Zira Hazret-i Ömer'in buyurduğu bu sözün mânâsı şudur: «Hilâfet biatı gibi önemli bir vazife için halk birbiriyle danışıp, söz birliği etmeden birdenbire yapılırsa, halkın içinde fitne çıkması ihtimali vardır. Öyle ise, bundan sonra hiçbir kimse böyle bir biat yapmasın! Şunu da ekliyorum ki, biat işinde gevşeklik olsaydı, karışıklık olacağı korkusundan Ebu Bekir'e yapılan ani biat işine giriştim. Fakat niyetimin doğru olması bereketiyle selâmetle kurtuldum», demektir.

Nitekim bu eserimizin birinci kısmında —Ebu Bekir'e yapılan biat bahsinde— geniş olarak bu konu geçti.

YEDİNCİ ŞÜPHELERİ: Şiiler; Hazret-i Ebu Bekir, Hazret-i Fatıma'yı babasının terekesinden men ettiği için ona zulüm etmiştir. Çünkü rivayet eylediği, **«Biz peygamberler cemaatı, miras bırakmayız. Bıraktığımız mal, sadakadır»**, hadîs-i şerifinde onun bu hükmüne dair bir delil yoktur. Çünkü kendisi haber-i vahid (tek bir kimsenin rivayet ettiği hadîs-i şerif) ile delil getirmiştir. Hem de rivayet ettiği bu hadîs, Kur'an-ı Kerim'in miras hakkındaki âyet-i celilesiyle muaraza ediyor (çelişiyor). Böyle bir hadîs-i şerifin bir hükme delil olup olmayacağı hususunda fıkıh usulû âlimleri arasında meşhur bir ihtilâf vardır, demişlerdir.

Yine demişlerdir ki, Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerimi'nde, **«Ey Peygamberin ev halkı! Ancak Allah Teâlâ sizden her türlü kusur ve kir-**

---

2 — Bir erkek, karısının aybaşı hali kesildikten sonra, asıl bir adamın dölünü almak amaciyle karısına «Falanca adama git, kendisi ile yat», der ve ondan bir müddet ayrılırdı. Kadın o adamla yatıp hamile olduğu belli oluncaya kadar, doğacak çocuğun asil olması için kocası ona hiç temas etmezdi. Buna «istabda» nikâhı denilirdi.

3 — On erkekten az sayıda kişiler, bir kadın ile cinsi münasebette bulunuyorlardı. Kadın, bu temaslardan hamile olup, doğurduğu vakit mezkûr erkeklerden hoşuna gidene, «Ey falan bu senin çocuğundur» der, adam da ister istemez o çocuğu kendi çocuklarının arasına katardı.

4 — Fahişe olduğu kapısındaki asılı bayrağından belli olan, kapısına geleni geri çevirmeyen fahişe bir kadın, temasta bulunduğu sayısız erkeklerin birisinden hamile kalıp doğurduğu zaman bir kaif (iz, şekil ve kıyafetten anlayan bir adam) çağırır, çocuğun eşkalinden kimin dölü olduğunu ona tâyin ettirir, çocuk da tâyin edilen adama maledilirdi.

Peygamber (s.a.v.) Efedimiz'in getirdiği İslâm şeriatı halkın arasında muteber olan nikâh şekli hariç, cahiliyet devrindeki bütün bu kepaze nikâhları yıktı. (Buharî, c. 3, s. 175 ve Ebu Davud'un *«Sünen»* eserinde cahiliyet devrindeki bölümden evveline bakı.)

leri gidermek istiyor» (1) buyurduğu nassı mucibince Fatıma (r.a.) günahtan masumdur ve Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz dahi onun hakkında, «Fatıma, cesedimin bir parçasıdır», buyurmuştur. Kendisi günahtan masum olduğu için Fatıma da masumdur. Öyle ise, Fatıma'nın (r.a.) miras davası haktır.

Birinci delilin cevabı şudur: Hazret-i Ebu Bekir, din âlimlerinin ihtilâf konusu ettikleri mezkûr (haber-i vahid) ile hüküm etmedi. Çünkü bu hadîs-i şerifi başka birisinden işitmedi. Ancak ve ancak kendisi bizzat Peygamberden (s.a.v.) işitip ona göre karar vermiştir. Mezkûr hadîs-i şerif, Hazret-i Ebu Bekir'in nezdinde kat'î bir delil idi. Hadîs-i şerifin metni kat'iyyet kesbedip, o hüküm için delil olmak bakımından miras hakkındaki âyet-i celileye eşittir.

Hazret-i Ebu Bekir, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in mirası hakkındaki mezkûr hadîs-i şerifinden anladığı mânanın karinesi, Hazret-i Fatıma'nın bu dâvâsıdır ve bu mânadan başka hadîs-i şerifde sahih bir mâna olması mümkün değildir. Ve bundan dolayı bu hadîs-i şerif Hazret-i Ebu Bekir'in görüşüne göre miras âyetlerinin umumiyetini (genelliğini) tahsis edip (özelleştirip) kesin bir delil olmuştur.

İkinci delilin cevabı ise, bu eserimizin onbirinci bölümünde ehl-i beytin (2) faziletleri hakkında gelecek beyanımızda Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in ezvac-ı tâhireleri (temiz eşleri) dahi Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in ehl-i beyti'nden oldukları halde, din âlimlerinin ittifakı ile günahtan masum değillerdir.

Öyle ise Hazret-i Peygamber'in diğer ev halkı da onlar gibidirler. Şüphelerine getirdikleri hadîs-i şerifteki «Fatıma cesedimden bir parçadır» mezkûr cümlesi, kesin olarak mecazdır (3). Ve ondan Hazret-i Fatıma'nın ismeti (günahsız olduğu) lâzım gelmez. Şunu da diyelim ki, bir küll'ün (bütünün) bir parçası, her hususta bütününe eşit olması gerekmez. Belki hadîs-i şeriften açık olarak irade olunan mâna, «Fatıma şefkat ve sevgi cihetinden sanki benim cesedimin bir parçası gibidir» demektir.

Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, Fatıma'ya Fedek bahçesini verdiği dâvâsına gelince: Hazret-i Ali ile Ümmü Eymen'den başka dâvâsına şahit getirmediği için şeriatça o dâvâya mahsus lâzım olan şahitlerin

---

(1) el-Ahzab: 33

(2) Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in ehl-i beyti (ev halkı): Zevciyet veya neseb cihetiyle Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'e mensup olanlardır. Öyle ise Zevce-i tâhireleri ile Hazret-i Fatıma, Hazret-i Ali, Hazret-i Hasan, Hazret-i Hüseyin başlıca ehl-i beyti teşkil etmektedirler.

(3) Karşılığında konduğu mânadan başka diğer bir mânada kullanılan söze mecaz denir. Bu her iki mânasının arasında bir alâka (ilgi) bulunması lâzımdır. Mecazi mânanın kabul edilebilmesi için hakikî mânası ondan anlaşılmayan söz veya durum bakımından mâni bir karinenin bulunması da gerekir. Meselâ (Hamamda bir arslan gördüm) cümlesindeki arslan kelimesinden gaye hakikî arslan olmadığına hamam kelimesi bir karinedir.

nisabı tamamlanmadı. Kaldı ki, şeriatta bir kocanın, karısı lehine şahitlik etmesinin kabulü âlimlerce ihtilâflı bir mes'eledir.

Hazret-i Ebu Bekir bu dâvâya bir şahit ve dâvâcının yemini ile hüküm etmediğinin sebebi de, ya kendisi de mezkûr dâvâ için birçok din âlimleri gibi bir şahitle yemini yeterli görmediğinden, veya Hazret-i Fatıma'nın getirdiği şahidi ile yemin etmek arzusunda bulunmadığındandır.

Şiîlerin, Hazret-i Hasan, Hüseyin ve Ümmü Gülsüm (r. anhüm) Fatıma'ya (r.a.) şahitlik ettiler dedikleri de doğru değildir. Hele çocukların ve bir fer'in aslına şehadetleri muteber değildir.

İmam Zeyd bin Hasan bin Ali bin Hüseyin'in (r.a.), Hazret-i Fatıma'nın dâvâsı hakkındaki bu hükmü tasvip ettiği, **«Şayet ben onun yerinde olsaydım bu miras hakkında onun (Hz. Ebu Bekir'in) hükmü gibi hüküm verirdim»** diye buyurduğu, yakında beyanımızda gelecektir.

Bu eserimizin ikinci bölümünde gelecek bir rivayete göre, Zeyd (r.a.) buyurdular ki: Gerçekten Hazret-i Ebu Bekir, şefkatli idi. Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in geride bıraktığı mirasın herhangi bir hükmünü değiştirmekten iğreniyordu. Hazret-i Fatıma ona gelip, «Resûlullah (s.a.v.) bana Fedek bahçesini verdi» dedi. Hazret-i Ebu Bekir:

— Senin şahitlerin var mı? diye sordu. Hazret-i Eymen ile Ümmü Eymen o dâvâya şahitlik ettiler. Hazret-i Ebu Bekir, Fatıma'ya (r.a.):

— Sen yalnız bir erkek ile bir kadının şahadetleriyle mi bu dâvâyı kazanacaksın? dedi. Sonra Zeyd (r.a.) «Allah'a yemin ederim ki, eğer bu dâvâ bana gelseydi, Ebu Bekir'in hükmü gibi hüküm verecektim» buyurdu.

Hazret-i Zeyd'in kardeşi Muhammed el-Bakır'dan (r.a.) «Hazret-i Ebu Bekir ile Hazret-i Ömer, Hazret-i Peygamber'in bıraktığı miras malından herhangi bir hakkınıza zulm ettiler mi?» diye soruldu.

— Hayır! Âlemleri Allah'ın azabından korkutmak için, Kur'an-ı Kerimi kulu olan Hazret-i Muhammed'e (s.a.v.) inzal eden Zât-ı Bâri'ye yemin ederim ki, onlar (hardal) tanesini tartacak ağırlığında olan bir şey kadar hakkımıza zulm etmediler, diye buyurdu.

Darekutni'nin rivayet ettiğine göre, Hazret-i Zeyd'den (r.a.) «Hazret-i Ali, hilâfeti zamanında Beytülmal'daki ganimet malından Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in akrabasına tahsis edilen hisseye ne yapıyordu?» diye soruldu. Zeyd (r.a.):

— Ebu Bekir ile Ömer'in yaptığı gibi yapıyor, muhalefetlerini hoş karşılamıyordu, diye buyurdu.

Hazret-i Ebu Bekir, Fatıma'ya (r.a.) Hazret-i Peygamber'in terekesi hakkındaki mezkûr hadîs-i şerifi rivayet ettiği halde Hazret-i Fatıma'nın yine terekeden hisse talep etmesinin hikmeti, ihtimaldir ki, kendisi de bazı âlimler gibi haber-i vahid (yalnız bir kişinin rivayet ettiği), bir hadîs-i şerif, Kur'an-ı Kerim âyetinin umumunu (genelli-

ğini) tahsis etmediğini (özelleştirmediğini) biliyordu. Öyle ise, Hazret-i Ebu Bekir. Hazret-i Fatıma'yı mirastan men eylediğine ve Hazret-i Fatıma'nın da miras için hissesine ısrarla istekli olduğuna dair mazeretleri belli olup artık bu olayın nedeni sana müşkül kalmaz. Bunu iyi düşün. Çünkü önemlidir.

Buharî'nin rivayet ettiği hadîs-i şerif de bu takririmizi izah etmektedir. Öyle bir hadis-i şeriftir ki, kıymetli mânâlar taşıdığından dolayı az düşünceli kimselerin akıllarındaki şüpheyi dahi giderir. Buhari, bu hadîs-i şerifi Zührî'den şöyle rivayet ediyor: Zührî dedi ki:

— Nadır kabilesinden Malik bin Evs bin Hadsan, bana dedi ki: «Hazret-i Ömer beni çağırdı. Ona gittim. Aniden mübaşiri olan «Yerfa» gelerek Osman, Abdurrahman. Zübeyr ve Said huzura gelmek için izin istiyorlar. Gelmelerini ister misin? deyince, Hazret-i Ömer, evet dedi ve onları içeriye aldı Biraz sonra tekrar Hazret-i Ömer'e gelip, kapıda Ali ile Abbas izin istiyorlar. Gelmelerini ister misin? dedi. Ömer, evet dedi. Her ikisi de içeriye girdiklerinde Hazret-i Abbas, Hazret-i Ömer'e dedi ki:

— Ey mü'minlerin emiri! Benimle bunun arasındaki dâvâmız hakkında hüküm et! diye Hazret-i Ali'yi işaret etti.

Her ikisi de Beni Nadır yahudilerinin mallarından Allah Teâlâ'nın Peygamberine tahsis eylediği mal için birbiriyle münakaşa ederek yekdiğerini sebb ediyorlardı Hazır olan cemaat, Hazret-i Ömer'e «Ey mü'minlerin emiri! Aralarında hüküm et! Onları yekdiğerinden kurtar» dedi. Hazret-i Ömer cemaate:

— Sabır edin! Yer, gök O'nun izniyle sabit olan Allah Teâlâ hakkı için sizden soruyorum. Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz'in. «Biz peygamberler miras bırakmayız. Bıraktığımız şey sadakadır» buyurduğunu ve bu hadîs-i şeriften kendisini kastettiğini bilmiyor musunuz? dedi. Cemaat:

— Öyle buyurdu, dediler. Sonra Hazret-i Ali ve Abbas'a (r. anhüma) hitap ederek:

— Allah hakkı için, her ikinizden soruyorum. Allah'ın Resûlü'nün bunu söylediğini bilmiyor musunuz? dedi. Her ikisi de:

— Evet, dediler. Hazret-i Ömer:

— Ey cemaat, ben bu mal hakkında size haber vereyim. Şüphesiz Allah Teâlâ Beni Nadır'dan kalan bu ganimet malını hiçbir kimseye vermeden yalnız Peygamberine tahsis eyledi. Nitekim Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerimi'nde (1) «Ey iman edenler! O mal ki, Allah onu Resûlüne Beni Nadır'dan vermiştir. Bu şeyler için siz ne at ve ne de deve sürdünüz. Fakat Allah peygamberine, dilediği kimselere karşı üstünlük verir. Allah her şeye kaadirdir (güçlüdür)», buyurmuştur. İşte bu mal yalnız Resûlullah'ın idi. Allah'a yemin ediyorum ki, bu malın

(1) el-Haşr 6.

harcanması için, sizden başkasını seçmedi. Onun gelirini aranızda paylaştırarak size verdi. Ta ki ondan bu kadar kalmıştır. Resûlullah (s.a.v.) bu maldan ev halkına yıllık nafaka verirdi. Artanı zekât malı nereye harcanırsa oraya harcıyordu. O, hayatında böyle yapardı. Vefat edince Ebu Bekir, ben Resûlullah'ın velisiyim diyerek o malı elinde tuttu. Siz dahi gözünüzle gördünüz ki o, bu malın harcanmasında Resûlullah'ın (s.a.v.) yaptığı gibi yapardı. Daha sonra Hazret-i Ömer yine Ali ile Abbas'a dönerek dedi ki:

— O mal hakkında dediğiniz gibi Ebu Bekir'in yaptığını hatırlıyor musunuz? Allah biliyor ki, şüphesiz Ebu Bekir doğru, iyi bir kimse idi. O, malın harcanmasında doğru hareket ederdi. Sonra Ebu Bekir vefat etti. Ben Hazret-i Peygamber ile Ebu Bekir'in velisiyim, dedim. Emanetimin ikinci yılına kadar o malı elimde tuttum. O mal hakkında Hazret-i Peygamber ve Ebu Bekir gibi yapıyordum. Allah bilir ki, o malın harcanmasında doğru hareket ediyor, doğruluğu izliyordum. Sonra her ikiniz de beraber bana geldiniz. Sözünüz bir, işiniz birdir. Ben her ikinize de Resûlullah'ın (s.a.v.) **«Biz peygamberler miras bırakmayız. Bıraktığımız şey sadakadır»**, buyurduğu hadîs-i şerifini söyledim. Bu malın size teslimini uygun gördüğüm için, bu malın harcanması hakkında Resûlullah'ın (s.a.v.), Ebu Bekir'in ve benim emanetim müddetince elimde iken yaptığım gibi yapmanız ve Allah Teâlâ'ya söz vermeniz şartıyla, isterseniz size teslim edeyim; bu şartı kabul etmezseniz, artık bu mal için benimle konuşmayınız, dedim. Her ikiniz de mezkûr şart üzerine bize ver dediğiniz için size verdim. Yoksa o mal hakkında benim verdiğim bu hükümden başka bir hüküm mü istiyorsunuz. Yer ile gök O'nun izniyle var olan Allah'a yemin ederim ki, kıyamete kadar o mal için bundan başka bir hüküm vermeyeceğim. Şayet o malın idaresinden âciz iseniz, bana iade edin. Ben ondan ihtiyacınızı temin ederim.

Bunu rivayet eden Zührî demiş ki: Ben bunu Urve bin Zübeyr'e söyledim. Urve, «Ben dahi Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in zevcesi Hazret-i Âişe'den işittim. Buyurdular ki:

«Peygamber'in (s.a.v.) eşleri. Osman'ı Ebu Bekir'e gönderip Allah'ın, Resûlü'ne tahsis buyurduğu ganimet malından «sümün» (sekizde bir) hisselerini istediler. Ben onların bundan vazgeçmelerine çalışıyordum. Onlara, Allah'tan korkmuyor musunuz ki, Resûlullah'ın (s.a.v.) **«Biz peygamberler miras bırakmayız. Bıraktığımız mal sadakadır»** buyurduğunu ve bundan kendisini kastettiğini, ancak Muhammed'in (s.a.v.) ev halkı bu maldan yiyeceklerini bilmiyor musunuz? dedim. Resûlullah'ın (s.a.v.) zevceleri söylediğim bu hadîs-i şerifin emrini kabul edip, taleplerinden vazgeçtiler».

Zührî dedi ki:

— Hazret-i Ali davada Abbas'a galebe edip onu o maldan men ederek, mal kendisinde kaldı. Sonra Hasan bin Ali'nin, sonra Hüseyin bin

Ali'nin, sonra Ali bin Hüseyin ile Hasan bin Hasan'ın ellerine geçti. Her ikisi o malda tasarruf ederlerdi. Daha sonra Zeyd bin Hasan'ın eline geçti ve gerçekte o mal Resûlullah'ın sadakası idi.

Bundan sonra Buharî bunu senediyle şöyle rivayet eder:

— Şüphesiz Fatıma ile Abbas (r.a.), Hazret-i Ebu Bekir'e gelip Peygamber'in (s.a.v.) Fedek'teki arazisinden ve Hayber ganimetinden olan terekesinden hisselerini istediler. Hazret-i Ebu Bekir onlara, «Resûlullah'dan işittim ki: «Biz peygamberler miras bırakmayız. Bıraktığımız mal sadaka olur». Ancak Muhammed'in (s.a.v.) ev halkı bu maldan yiyecektir. Allah'a yemin ederim ki, Hazret-i Peygamber'in akrabasıyla kendi akrabamdan daha ziyade ilgilenmeyi severim» dedi.

İşte Hazret-i Âişe'den ve ondan önce rivayet olunan hadîsleri düşünürseniz, o mal için Hazret-i Ebu Bekir'in doğru hüküm verdiğini anlarsınız. Buna da şüphe edilmez. Çünkü o mal için Hazret-i Ali ile Hazret-i Abbas'ın birbirleriyle çekişmeleri olayı, o malın Hazret-i Peygamberin terekesi olmadığında her ikisinin de ittifak ettiklerine dair açık bir delildir. Yoksa Hazret-i Peygamber'in terekesi olsaydı feraiz usulüne göre o maldan Hazret-i Abbas'a kendi hissesi ve Hazret-i Ali'ye de eşinin hissesi verilecek, artık aralarında münakaşa sebebi kalmayacaktı. Demek ki, onların münakaşalarının sebebi, ancak o mal fakirlerin sadakası olup herbirisi ona kendisi bakmak istemesinden başka bir şey değildi. Hazret-i Ömer gerek onlara ve gerekse Buharî'nin ilk rivayet eylediği hadîste sahabeden cennetle müjdelenip, isimleri geçen on iki kişiden hazır bulunanlara, Hazret-i Peygamber'in «Biz peygamberler miras bırakmayız. Bıraktığımız mal sadakadır» hadîs-i şerifini bildirdikten sonra, Hazret-i Peygamberin böyle buyurduğunu söyleyip her ikisinin arasını sulh etti ve o malı onlara verdi.

Öyle ise, Hazret-i Ömer o malın Hazret-i Peygamber'in terekesi olmadığını isbat ettikten sonra Hazret-i Peygamber ve Ebu Bekir o malın harcanmasında yaptıkları işlem gibi yapmaları şartı ile Hazret-i Ali ve Abbas'a vermiş, onlar da o şart üzerine teslim almışlardı. Hem de Hazret-i Ömer, Hazret-i Ebu Bekir o malın harcanması hakkında doğru olduğunu, doğruluğa bağlılığını her ikisine bildirmiş, onlar da Hazret-i Ömer'in bu sözlerini tasdik etmişlerdir.

Öyle ise inatçı olan bir kimsenin, mezkûr malın tereke olmayıp da Hazret-i Peygamberin sadakası olduğunda artık şüphesi kaldı mı? Evet, şüphem var derse, biz de ona Hazret-i Ali'nin o malı Abbas'tan alması ve hepsini elinde bulundurmasının haksız olduğu, senin söylediğin bu şüpheden lâzım gelir, deriz.

Çünkü ey inatçı kimse! Dediğin gibi o mal Hazret-i Peygamber'in terekesi olsaydı, Hazret-i Abbas'ın ondan hissesi olması ile beraber Hazret-i Ali, Hazret-i Abbas'tan malın hepsini alıp sadece kendi elinde bulundurması ve ondan sonra oğullarının, torunlarının ellerinde kalması Abbas (r.a.) ile oğullarını ondan mahrum bırakması nasıl câiz

olurdu? Hazret-i Ali ile oğullarından bu olayın vâki olması, mezkûr malın Hazret-i Peygamber'in terekesi olmayıp sadakadan başka bir şey olmadığını açıkça itiraf ettiklerine delâlet etmektedir. Yoksa bu düşünceden Hazret-i Ali ve oğullarının haksızlık ettikleri lâzım geliyor. Halbuki Allah Teâlâ onları bu gibi çirkin şeylerden uzaklaştırmıştır. Hatta onlar Rafızî tâifesi ve benzerlerinin inancına göre masum oldukları için onlardan günah çıkması düşünülemez.

İşte o mal Hazret-i Abbas ve oğullarının ellerinde olmayıp da hepsi Hazret-i Ali ile oğullarında müstakil olarak kalmasından anlaşıldı ki, Hazret-i Ali ve oğulları o mal Hazret-i Peygamber'in terekesi olmayıp sadaka olduğuna hüküm etmişlerdir ki, bu da biz Ehl-i sünnet ve'l-cemaatın dâvâsının aynısıdır.

Yine şunu düşün ki, Ebu Bekir (r.a.) yalnız Hazret-i Fatıma ile Hazret-i Abbas'ı o maldan men etmedi. Belki yukarıda Hazret-i Âişe'den rivayeti geçen hadîsten anlaşıldığına göre, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in eşlerini de o malın sekizde birini almaktan men etmiştir. Şayet Hazret-i Ebu Bekir arzusuna göre o maldan herhangi bir kimseye yardım edebilseydi, kızı olan Hazret-i Âişe'ye yardım etmesi daha evlâ idi. Ona vermediğinden anlıyoruz ki, Ebu Bekir (r.a.), bazı kimselere acı gelse de hak ve adalet üzere olup olaylar hakkında doğru kararlarını vermekte hiçbir kınayıcının kınamasından korkmazdı.

Hazret-i Ömer, meclisinde hazır olanlar ile Hazret-i Ali ve hazret-i Abbas'a Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in **«Biz peygamberler miras bırakmayız. Bıraktığımız mal sadakadır»**, mezkûr hadîs-i şerifini takrir ettiğini, bunu mü'minlerin anası olan Hazret-i Âişe dahi Hazret-i Peygamber'in eşlerine takrir eylediğini ve her ikisi de muhataplarına, siz bu hadîs-i şerifi biliyor musunuz? dedikleri sözlerini, Hazret-i Ebu Bekir, bu hadîs-i şerifin rivayetinde yalnız olmayıp gerçekten Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in eşleri, Ali, Abbas, Osman, Abdurrahman bin Avf, Zübeyr ve Sa'd (r. anhüm) hepsi de itiraf ederek Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in bu hadîs-i şerifi buyurduğunu bildiklerini, fakat Ebu Bekir (r.a.) hepsinden önce onu hatırlayıp onlara da hatırlatırken, onlar dahi Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den işittiklerini hatırlamış olduklarını da düşün!

Hulâsa, her ne kadar Hazret-i Ebu Bekir'in, Peygamber'in (s.a.v.) mirası için rivayet eylediği hadîs-i şerif davasına yeterli bir delil olmuşsa da, sahabe-i kiram (r. anhüm) yalnız onunla amel etmeyip, ancak onun rivayeti ve rivayetine ek olarak adları geçen sahabelerin üstün tabakalarından olan bazı arkadaşlarının mezkûr hadîs-i şerife ait bilgileriyle de amel edip, o malî tereke olarak Hazret-i Fatıma'ya Ali'ye, Abbas'a ve Peygamber'in (s.a.v.) eşlerine verilmemesini arzulamışlardır.

Bundan anlaşıldı ki, Hazret-i Ebu Bekir'in terekeye dair hükmün-

de herhangi bir delille sabit olmuş bir şüphe yoktur. O hüküm, öyle doğru bir karardır ki, ona Hazret-i Ebu Bekir'in aile ve yakınlarına karşı sevgisinden doğan az bir meyil kokusu bile karışmadı ve bu kararına muhalefet eden bir kimse, gerçekten inatçı, cahil ve yalancı olup, Allah Teâlâ onun ne kendisine ne de söylediği sözlerine bir kıymet verir. Hangi vadide helâk olursa olsun ona önem vermez.

Aklımıza ve dinimize Allah'tan selâmet dileriz. Âmin!

BİR UYARMA

Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'inde (1) **«Ve Süleyman, Davud'a vâris oldu»** buyurduğu âyeti, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in **«Biz peygamberlere kimse vâris olamaz»** hadîs-i şerifiyle muaraza etmez (çekişmez). **Çünkü bu âyet-i celiledeki verasetten maksat, mal veraseti değildir. Ondan gaye peygamberlik, ilim ve benzeri gibi şeylerin verasetidir. Şayet mal veraseti olsaydı, Hazret-i Süleyman'ın (a.s.) 19 kardeşi olduğu halde yalnız kendisi, babasına vâris olamazdı.** Nitekim bu **âyet-i celilenin cümlesinden sonra Cenab-ı Hak, Hazret-i Süleyman'dan hikâyetle «Bize kuşların dili öğretildi ve her şeyden bize bol verildi», buyurduğu,** mezkûr mânanın gerçeğine delalet **etmektedir.** İlim veraseti konusu Kur'an-ı Kerim'in birçok âyet-i celilesinde vardır. Onlardan birisi de şudur: **«Sonra bu kitabı,** (Kur'an-ı Kerimi) **kullarımızdan seçtiğimiz kimselere miras ettik»** (2).

Yine bu konudan bahseden bir âyet-i celilede Allah Teâlâ Musa (a.s.) kavmini iyi ve kötü birçok taifelere ayırdığından bahis buyururken, **«Sonra o taifelerin ardlarından gelenler, onlara halife olup Tevrat kitabına vâris oldular»** (3) buyurmuştur.

Yine Peygamber Efendimiz'in **tereke hakkındaki mezkûr hadîs-i şerifiyle Kur'an-ı Kerim'de Hazret-i Zekeriya'nın (a.s.) duasından ba-**

---

(1) Bu âyet-i celilenin tamamı ve açıklaması: «And olsun ki, Davud'a ve Süleyman'a ilim verdik. İkisi, bizi mü'min kullarının çoğundan üstün kılan Allah'a hamd olsun dediler» (Neml: 15). «Süleyman, Davud'a vâris oldu. Dedi ki: «Ey insanlar! Bize kuş dili öğretildi ve bize her şeyden bolca verildi. Doğrusu bu apaçık bir lütuftur» (Neml: 17).

(2) Bu âyet-i celilenin tamamı ve açıklaması: «Ey Muhammed! Bu sana vahiy ettiğimiz, öncekileri doğrulayan gerçek kitaptır. Şüphesiz Allah, kullarından haberdardır, görendir (32). Sonra (bu kitabı) kullarımızdan seçtiğimiz kimselere miras bırakmışızdır. Sona (bu kitabı) kullarımızdan seçtiğimiz kimselere miras bırakmışızdır. Onlardan kimi kendine yazık eder, kimi orta davranır, kimi Allah'ın izniyle iyiliklere koşar. İşte büyük lütuf budur» (Fâtır: 33).

(3) Açıklaması: Allah Teâlâ, Beni İsrail kavminin dinlerinde istikrarsız olduklarından Kur'an-ı Kerim'inde bahsederken A'raf sûresinin 168 ve 169'uncu âyet-i celilelerinde şöyle buyurmaktadır: «Biz onları yeryüzünde iyiler ve aşağılıklar olarak bölük bölük ayırdık, iyiliğe dönerler diye onları güzellikler ve kötülüklerle sınadık. Ardlarından yerlerine gelen birtakım kötüler, kitaba mirasçı oldular. «Biz nasıl olsa affedileceğiz» diyerek kitabın hükümlerini değiştirmek

his buyuran **«Ey Rabbim bana vâris olacak bir oğul ihsan eyle»** (1) âyeti celilesi, muaraza etmez. Çünkü buradaki verasetten maksat yine ilim verasetidir. Zira bu âyet-i celileden önceki âyette Cenab-ı Hak yine Zekeriya'dan (a.s.) hikâyetle buyurduğu, **«Ve Zekeriya dedi ki: Ben ardımdan gelecek akrabalarımın ilim ve dini gaib edeceklerinden korkarım»** âyeti ve bu âyet-i celilenin sonunda yine Allah Teâlâ Hazret-i Zekeriya'dan hikâyetle, **«Ve o oğul Yakub'un ev halkına da mirasçı olsun»** cümlelerindeki veraset, ilim veraseti olduğuna dair birer delildirler. Yakub'un (a.s.) ev halkı (âli) peygamber olan evlâtlarıdırlar.

Şunu da ekleyelim ki, hiçbir kimse, (Hazret-i Zekeriya'nın (a.s.) malı olduğunu rivayet etmedi ki, ondan sonra o mal için Allah'dan bir evlât verilmesi talebinde bulunsun. Haydi malı olduğu farzedilse de, fakat onun peygamberlik makamı bu gibi istekte bulunmasını kabul etmez. Zira bir kimse çocuk edinmek arzusundaki maksadı, vefatından sonra, çocuğun onu anması, ona dua etmesi ve ümmetin çoğalması olacaktır. Bu gayelerden başka evlât olmasını arzu eden bir kimse, şeriatça yerilir. Hele çocuğu olmazsa, ölümünden sonra terekesi başka kimselere kalacağı düşüncesiyle evlât talebinde bulunanlar, daha beterdir.

SEKİZİNCİ ŞÜPHELERİ: Şiiler, bâtıl inançlarına göre demişler ki:

Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, Hazret-i Ali'nin hilâfetine dair icmâli (özetli) bir nass buyurmuştur. O nass gerçi bize ulaşmamıştır, fakat Hazret-i Peygamber'den bunun için bir açık nassın olduğunu kesin olarak biliyoruz. Çünkü Hazret-i Peygamber'in hayatındaki adeti şu idi:

Medine-i Münevvere'de bulunmadığı zaman sahabesini başkansız bırakmamak için Hazret-i Ali'yi kendisine halife ediniyordu. Onun bu işlemi, Ali'nin onun vefatından sonra da halifesi olduğuna hüküm vermektedir. Madem ki sahabesini hayatında reissiz bırakmadı, vefatından sonra da reissiz bırakmaması daha evlâdır. masum olduklarını, kendisinin vefatından sonra elbette bir halife seçmekte acele edeceklerini biliyordu ve bunun içindir ki, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) İslâm dininin birçok hükmünü nass olarak buyur-

CEVABI: Delilleriyle birlikte geniş olarak bu eserimizin dördüncü

---

karşılığı bu değersiz dünyanın mallarını alırlar. Yine ona benzer geçici bir şey gelince onu da alırlar. Onlardan, Allah'a karşı ancak gerçeği söyleyeceklerine dair kitap üzerine ahd alınmamış mıydı? Kitapta olanları okumamışlar mıydı? Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için âhiret yurdu daha hayırlıdır. Düşünmüyormusunuz?».

(1) Bu cümle Meryem sûresinin 7'ci âyet-i celilesinin bir parçasıdır. Bunun tamamı ve bundan önceki 3, 4, 5, 6'cı âyet-i celilelerde Cenab-ı Hak şöyle buyurdu: «Zekeriya içinden Rabbine yalvardı. Ey Rabbim! Gerçekten kemiklerim gevşedi, saçlarım ağardı. Sana yalvarmakla şimdiye kadar bir şeyden mahrum kalmadım. Doğrusu benden sonra yerime geçecek yakınlarımın iyi hareket etmeyeceklerinden korkarım. Eşim de kısırdır. Katından bana bir oğul bağışla ki, bana ve Yakub oğullarına mirasçı olsun! Rabbim onun rızanı kazanmasını da sağla!»

kısmında izahı geçti. Mezkûr cevabımızın delillerinden birisi şudur: Peygamber (s.a.v.) Efendimiz hayatta iken, vefatından sonra ona halife olacak bir kimseyi tâyin eylemediğinin sebebi şudur: Peygamber (s.a.v.), sahabe-i kiram'ın halife seçmemek gibi bir hatadan masum olduklarını, kendisinin vefatından sonra elbette bir halife seçmekte acele edeceklerini biliyordu ve bunun içindir ki, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) İslâm dininin birçok hükmünü nass olarak buyurmayıp din müctehidlerinin içtihadlarına terk etmiştir.

Şunu da diyelim ki, Hazret-i Ali'nin hilâfeti hakkında Hazret-i Peygamber'den hiçbir nass-ı celi (açıkça delâlet eden söz) olmadığı kesin olarak bilinmektedir. Eğer hakkında nass-ı celi olsaydı, onun rivayetine çok ihtiyaç olduğundan dolayı, örf ve âdette gizlenmesine imkân yoktu.

Yine cevap olarak diyebiliriz ki, Hazret-i Ali'den kuvvet ve aşîret itibariyle sahabelere karşı daha zayıf olan Hazret-i Ebû Bekir, yalnız kendisinin rivayet eylediği «İmamlar Kureyş'tendirler», hadis-i şerifiyle Ensari olan sahabe-i kiramı ikna edip, onları hilâfet dâvâsından menettiği ve Ensar o hadis-i şerif mucibince imamet dâvâsından vazgeçtikleri gibi, Hazret-i Ali'nin hilâfeti için sahabe-i kiram nezdinde bir nass olsaydı, Hazret-i Ali onunla istidlâl ederek başkasını hilâfetten men' edecekti. Hazret-i Ali, imamete dair Hazret-i Ebû Bekir'in rivayet ettiği bir haber-i vâhide dahi karşı gelmeyip, İslâm dinine yardım etmek için canlarını feda eden, hicret ederek vatan ve akrabalarını terk edip, hak yolunda yaptıkları savaşlarda baba ve evlâtlarını öldürecek kadar din hususunda tâvizsiz olan sahabe-i kiram gibi bir kavmin içinde bulunduğu halde, onlara hilâfeti hakkında —Şiîlerin iddia ettikleri— o nass-ı celi ile istidlâl etmemesi nasıl düşünülür? Niçin sahabe-i kiramdan hiçbirisi Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) sonra ilk halife seçiminde yaptıkları uzun münakaşada, «Ey cemaat, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) nass-ı celisi olan adamı imam tâyin ettiği halde, niçin hilâfetin başkasına verilmesi için münakaşa ediyorsunuz» diye söylemedi.

«Hazret-i Ali, sahabe-i kirama hilâfetine dair Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) nass-ı celisini söylemiş, fakat ona itaat etmemişlerdir», diye bir kimse bâtıl bir iddia ederse o kimse iftiracı, doğru yoldan sapmış ve bedihî (apaçık) olan hakikatleri gizleyenlerden olup, sözlerine iltifat edilmez.

Ama bu eserimizde gelecek olan Hazret-i Ali'nin faziletleri bahsindeki rivayette, Hazret-i Ali (r.a.) ayağa kalkıp Allah'a hamd ve sena ettikten sonra sahabe-i kirama hitap ederek, **«Allah hakkı için, herhangi bir kimse Gadiri Hum** (1) **da Hazret-i Peygamber** (s.a.v.)

---

(1) Peygamber (s.a.v.) Efedimiz 10. hicret yılında yaptığı Veda Haccı'ndan dönerken Mekke ile Medine'nin arasındaki «Gadiri Hum» denilen yerde sahabe-i kiramı toplayarak onlara bir hutbe irad buyurmuştur.

hutbe okurken hazır bulunmuşsa ayağa kalksın! Lâkin ben orada bizzat işitmedim de bana haber verildi veya o haber bana ulaştı, diyen bir kimse değil. Ancak o hutbe-i şerifi bizzat Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) kulakları ile dinleyerek işitmiş ve hatırında kalmış bir kimse kalksın!» diye buyurmuş. O zaman 17, bir rivayete göre 30 sahabe (r. anhüm) ayağa kalkınca, Hazret-i Ali onlara «Peygamber'den (s.a.v.) işittiğinizi söyleyin!» buyurmuş. Bunun üzerine onlar da, bu eserimizdeki mezkûr faziletler bahsinde gelecek olan Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) hadîs-i şerifini ve o hadisin içinde geçen «Ben kimin mevlâsı (dostu) isem, Ali de onun mevlâsıdır» sözünü söylemişlerdir. Hazret-i Ali de onlara:

— Doğru söylediniz. Ben de Peygamberin (s.a.v.) böyle buyurduğuna dair şahitlerden birisiyim, demişse de bu sözleri, hilâfet ona geçtikten sonra söylemiştir.

Nitekim Ahmed ve Bezzar'ın nezdinde sabit olup bunu rivayet eden Ebu Tufeyl'in dediğine göre Hazret-i Ali Irak'ta iken halkı toplayıp onlara:

— «Gadiri Hum» hutbesi gününde kim hazır oldu ise Allah için söylesin! diye yukarıda rivayet olunan mezkûr sözlerini sonuna kadar söylemiştir.

Hazret-i Ali'nin onlara bu sözleri söylemesi, kendisinin diğer sahabe-i kiramdan faziletçe daha üstün olduğunu belirtmek için olmayıp, ancak o günün icabına göre, kendisine sımsıkı bağlanıp yardımcı olmaya teşvik mahiyetindedir.

DOKUZUNCU ŞÜPHELERİ: Şiiler demişler ki, Hazret-i Ali'nin hilâfetine dair Kur'an-ı Kerim'de kesin bir nass vardır. Şöyle ki: Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de «Birbirinin mirasçısı olanlar, Allah'ın kitabına göre, birbirine daha yakındır» (1) buyurdu. İşte bu âyet-i celilenin mânasının genellik bakımından hilâfete de şümulü vardır. Hazret-i Ali, Peygamber'in (s.a.v.) yakın akrabası olduğundan halifesi olması başka kimselerden daha evlâdır. Ebû Bekir ise böyle değildir.

CEVABI: Mezkûr âyet-i kerimede umum (genellik) olduğu kabul

(1) «Bu âyet-i celile Kur'an-ı Kerim'in Enfal sûresinin 75'inci âyet-i celilesidir. Bu âyet-i celilenin tamamı şöyledir: *«İlk iman edip ilk hicret edenlerden sonra inanıp Mekke'den hicret eden ve sizinle beraber savaşanlar, işte onlar sizdendirler. Birbirlerine akraba olanlar, Allah'ın hükmüne göre mirasta, birbirlerine akraba olmayanlardan daha evlâdırlar. Doğrusu Allah her şeyi bilir»*. Rahmetli Bursalı İsmail Hakkı Efendi «Ruhu'l-Beyan» adlı tefsirinde (c. 2, s. 866) şöyle nakleder. Rivayet ediliyor ki, Peygamber (s.a.v.), Muhacirler ile Ensari sahabesinin aralarında kardeşlik münasebeti kurdu. Öyle ki, Muhacir olan bir kimseye o kardeşliği münasebetiyle Ensari kardeşi ona vâris olurdu. Fakat muhacir olup müslüman ve ölenin akrabası da olsaydı ona mirasçı olmuyordu. Sonra Allah Teâlâ, bu hükmü şu âyet-i celilenin sonunda *«Birbirinin akrabası mirasta akraba olmayanlardan daha evlâdır»* buyurduğu emriyle iptal eylemiştir.

edilmez. Gerçekte bu âyet-i celile, mâna bakımından fıkıh usulü ilmine göre mutlak olan kısımlarından olup âmme (1) kabilinden değildir. Çünkü mutlak olan bir kelimenin mânasının kapsadığı fertlerden, gayri muayyen olan bir ferde delâleti, bedel (münavebe) suretiyledir. Karine (2) olsa, muayyen bir ferdine delâlet eder. Fakat âmme olan bir kelime, mânası olan bir mahiyetin kapsadığı fertlerine şâmil olup o fertler ondan def'aten (bir def'ada) irade edilirler (3).

İşte mezkûr âyet-i celile dahi âmme olmayıp mutlak olan cümleler kısmındandır. Zira delâlet ettiği mânasının fertlerinden karine vasıtasiyle ancak mal veraseti irade ediliyor. Hilâfet irade edilmez. Öyle ise bu âyet-i celile Hazret-i Ali'nin hilâfetine dair bir nass değildir.

ONUNCU ŞÜPHELERİ: Şiiler, bâtıl inançlarına göre, Hazret-i Ali'nin hilâfetine açıkça delâlet eden nasslardan biri de, **«Sizin dostunuz** (veliniz) **ancak Allah Teâlâ ve onun Resûlü ile iman edenlerdir. Öyle mü'minler ki, namaz kılan, zekât veren ve rükû edenlerdir»** (Maide: 55) buyurduğu âyet-i celilesidir, demişlerdir.

Âyet-i celiledeki «veli» kelimesinin mânası, bir işin veya malın idare ve tasarrufunda herkesten daha ziyade hak sahibi ve evlâ olan bir kimse demektir. Meselâ, çocuğun velisi gibi... Yahut dost veya yardımcı kimse demektir. Bu mânalardan başka Arap lügatında üçüncü bir mânası yoktur. Yardımcı mânası bu âyet-i celilede kastedilemez. Çünkü yardımcılık vasfı bütün müslümanların vasfı olarak Kur'an-ı Kerim'in Tevbe suresinin 71'inci âyet-i celilesinde **«Her mü'min erkek ile her mü'mine olan kadın, birbirlerinin velisi, yardımcısıdır»** buyurduğu için, yukarıda geçen âyet-i celiledeki «veli»

---

(1) *Âmme:* Bütün fertleri sınırsız olarak içine alan kelimeye *âmme* denir. Bu da hass'ın zıddıdır.

(2) *Karine:* Bir kelimeden kastedilen mânayı tâyin veya sözün asıl mânası kastedilmediğini beyan için ileri sürülen delildir. Karine'nin söz olursa «makaliyye» hal ve durum olursa «haliyye», adet ve şeriyye diye birtakım kısımları vardır.

(3) Yazar (r.h.) bu şüphenin cevabında, fıkıh usulü ilminde beyan edilen «mutlak» ve «âmm» arasındaki farka kısaca değinerek Şiilerin bu şüphelerine cevap verdi. Ancak bu konu, mezkûr ilim hakkında bilgisi olmayanlara kapalı olduğundan, uzun da olsa izahına mecbur kaldım. Şöyle ki: «Usul-i Fıkıh» ilmine göre ister olumlu, ister olumsuz olsun, bir cümle veya bir kelime ya «mutlaka» veya «âmme» olabilir.

İbni Hâcib ile Âmidi'nin dediklerine göre, *mutlak:* Bir şeyin hakikatını ifade ederek üzerinde umumiyet (genellik) mânasını taşıyan herhangi bir edat olmadan, yalnız o hakikatın genellikle kapsadığı fertlerin, muayyen olmayan bir ferdine münavebe suretiyle delâlet edip karine ve makamın yardımıyla da muayyen bir ferde delâlet eden bir söze denilir. Meselâ Şiilerin bu şüphelerine delil olarak söyledikleri bu âyet-i celile *mutlaka*'dır. Karine olmazsa mânası, «Akraba olan kimseler birbirlerine karşı akraba olmayanlardan daha evlâdır» demektir. Bu mâna kapsamı bakımından veraset, hilâfet, ihsan, sadaka ve daha akla gelen mânaların muayyen olmayan birçok fertlere delâlet eder. Fakat bundan bir evvelki âyet-i celileden, malın verasetinden bahsedildiği karinesiyle ancak bundan,

kelimesinden yardımcı mânası irade edilmesi câiz değildir. Zira bu mâna irade edilseydi, yardımcılık vasfı, âyet-i celilenin evvelindeki «innema» (elbette, ancak) mânasını ifade eden kelimesi vasıtasiyle âyet-i celilenin sonunda, onlardan bahis buyurulan namaz kılmak, zekât vermekle vasıflandırılma yalnız mü'min olan erkeklere hasr olması, câiz olmayacaktı. Çünkü Tevbe sûresindeki mezkûr âyet-i celilede mü'min kadınlar dahi yardımcı olarak vasıflandırılmışlardır. Öyle ise bu dâvaya delil getirdiğimiz âyetteki «veli» kelimesinin mânası tasarruf edici olup imam-halife olan bir kimse demektir. Hem de gerçekten Kur'an-ı Kerim'in tefsir âlimleri söz birliği ile bu âyet-i celilenin sonundaki «**O iman eden kimseler ki, namaz kılarken rükûda oldukları halde zekât veriyorlar**» cümlelerinden Hazret-i Ali irade edilmiştir. Çünkü bu âyet-i celilenin nüzulünün sebebi; Hazret-i Ali namazın rükûunda iken, fakirin birisi ondan bir şey istedi. Hazret-i Ali yüzüğünü çıkarıp ona verdi. Tefsir âlimlerinin ittifak ettiklerine göre, bu âyet-i celilede Hazret-i Ali'den başka Ebû Bekir gibi herhangi bir kimse, irade edilmemiştir. Öyle ise delilimiz olan bu âyet-i celileden maksat Hazret-i Ali olup, imametine dair nass bir delildir.

CEVABI: Şiilerin bütün söyledikleri bu şeyler, tahminidir. Şüphelerine delâlet edecek hiçbir delil olmadığından kabul olunmaz. Gerçekte mezkûr âyet-i celiledeki «veli» kelimesi yardımcı mânasınadır. Onların dedikleri gibi tasarruf edici mânasına olsaydı, Hazret-i Ali (r.a.) Resûlullah'ın (s.a.v.) zamanında bile, tasarrufta daha evlâ olması lâzım gelirdi. Bunun da bâtıl olduğunda hiçbir şüphe yoktur. Şüphelerine delil olarak getirdikleri bu âyet-i celilede kasdedilenin,

---

«akrabalar, birbirlerine karşı veraset hususunda başkalarından daha evlâdırlar», anlaşılmaktadır. İsm-i cins olan bir kelime de böyledir. Meselâ, «Ben maymun görmüşüm» diyen bir kimse, gerçekte maymun hakikatının kapsadığı gayri muayyen tek bir ferdini veyahut da birkaçını görmüş olabilir. Kâinattaki bütün maymun fertlerini görmüş değildir. Ancak maymun hakikatının delâlet ettiği gayri muayyen bir ferdini gördüğünü, karine varsa, onun vasıtasıyla herhangi muayyen bir maymunun ferdini görmüş olduğunu anlıyoruz.

Âmme ise, mutlakın hilâfınadır. Üzerinde olumluluk veya olumsuzluk edatı olması vasıtasiyle ifade ettiği bir mahiyetin bütün fertlerine münavebe suretiyle değil, def'aten (bir def'ada) delâlet eden bir sözdür. Meselâ, köyümüzün bütün erkekleri toplanmıştır, veya şimdilik bizim köyde hiçbir erkek yoktur, gibi cümleler, âmme (genel) olup onlardan köydeki bütün erkeklerin fertleri kastedilmektedir.

Ebu Ali Sina, «*Şifa*» adlı eserinin tabiiyyat kısmının evvelinde *mutlak*'ın bir mahiyete ve mahiyetin fertlerinden muayyen olmayan bir ferdine delâlet ettiğine dair şöyle bir misal getirmiştir: «Yeni idrak eden bütün çocukların hayaline, insan cinsinden erkek veya kadın şahsının sûreti yerleşir. Gözlerinin önüne gelen herhangi bir insanın erkek veya kadın olduğunu seçerler. Fakat o erkek onun babası veya o kadın onun anası olduğunu seçemezler. İşte âmmenin (İsm-i cinsin) tarifinde âlimlerin dedikleri «ferd-i münteşir»in, yani bir mahiyetin kapsamındaki muayyen olmayan herhangi bir ferdin mânası budur» demiştir.

Bundan anlaşılıyor ki, mutlak, hassın bir ferdi olup âmme olan lâfzın tam

Ebû Bekir olmayıp da Hazret-i Ali (r.a.) olduğuna, din âlimlerinin söz birliği ettikleri iddiaları da çirkin bir yalandır. Zira aynı âyet-i celilenin sonundaki, «Ve iman edenler ki, namaz kılanlar, zekât verenlerdir» cümlelerinde kelimelerin cem'i (çoğul) şekli tekrarlanmış olduğundan elbette Hazret-i Ebû Bekir dahi o zümrelere dahildir. Öyle ise bu âyet-i celileden nasıl yalnız Hazret-i Ali (r.a.) kasdedilir. Âyet-i celile Hazret-i Ali (r.a.) hakkında nâzil olmuşsa da, âyette geçen vasıflarda ona ortak olan bir kimseye de şâmil olmasına muhalif değildir. Bu âyet-i celile Hazret-i Ali (r.a.) hakkında nâzil oldu demeleri de bâtıldır. Nitekim ululuk ve imamet vasıfları cihetiyle İslâm dininde sana yeterli olan Hazret-i Hasan (r.a.), «Şüphesiz bu âyet-i celile âmme olup bütün iman edenler hakkında nâzil olmuştur», buyurmuştur. Bunun gibi, Hazret-i Muhammed el-Bakır'a da «Âyetteki o kimseden maksat Hazret-i Ali (r.a.) mıdır?» diye soruldu. O, «Hazret-i Ali (r.a.) da iman edenlerden biridir» dedi.

Bazı tefsir âlimlerinin dediklerine göre, mezkûr âyet-i celiledeki «İman edenler»den maksat, Selâm oğlu Abdullah ve arkadaşlarıdırlar. Diğer bir sözlerine göre, «Ubade»dir ki, anlaştığı Yahudilerden ayrılıp kendini onlardan sıyırdığı için, bu âyet-i celile onun hakkında nâzil olmuştur.

Hazret-i İkrime (r.a.) ki, efendisi ve Kur'an-ı Kerim'in tercümanı olan Abdullah bin Abbas'ın (r.a.) ilmini ezberlemesinde, dinde sana kâfi olduğu halde, «Bu âyet-i celile Ebû Bekir hakkında nâzil oldu» diye buyurdu. Öyle ise Şiilerin bu şüphelerine getirdikleri delil ve iddialar bâtıldır.

Söyledikleri sözlerinin bâtıl olduğuna dair diğer bir delil dahi, onların dediklerine göre, bu âyet-i celiledeki «veli» kelimesinden halife irade edilse, bundan önceki, «Yahudi ve hıristiyanları kendinize veli edinmeyiniz» (1), âyet-i celileye mâna bakımından münasip olamaz. Çünkü mezkûr âyetteki «veli» kelimesi kati olarak nâsır (yardımcı) mânasınadır. Mezkûr âyetin sonundaki, «Kim Allah'dan, Peygamber'inden ve iman edenlerden yüz çevirirse. Hiç şüphe yok ki, galebeyi kazanacak olanlar Allah'ın yardımcılarının ta kendileridir» (2) âyet-i celilesine de münasip olamaz. Zira bu âyetteki «yetevellâ», «tevelli» mastarından türediği için, mânası yardım edecek bir kimse demektir. Öyle ise bütün bu âyet-i celilelerdeki cümlelerin mâna bakımından aralarında tezat olmaması ve birbirlerine bağlanması için her iki âyet-i celilenin arasında olan bu konuya ait âyet-i celiledeki «veli» kelimesini de nusret (yardım etmek) kökünden türeyen yardımcı mânasına hamletmek vacibtir.

---

zıddıdır. Mutlak ile âmmenin arasındaki bu farkın tafsilâtı, Şafiî usul-i fıkhına ait *«El-Cem'u'l-Cevami»* ve şerhi olan *«Mahalli»* ve hâşiyesi Abdurrahman el-Şerbinî'nin eserlerindeki mutlak ve mukayyed olan sözlerin bahsinden özet olarak tercüme edilmiştir.

(1) el-Mâide: 51, (2) el-Mâide: 56

ON BİRİNCİ ŞÜPHELERİ: Hazret-i Ali'nin (r.a.) hilâfetine dair açık ve tafsilâtlı nassların bazısı da şudur ki, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz Veda Haccı'ndan dönerken «Hücfet» mevkiinin «Gadiri Hûm» denilen yerde sahabe-i kiramı toplayıp onlara, «**Ben size canınızdan daha evlâ değil miyim?**» diye üç defa sordu. Sahabeler tasdik ederek Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'e cevap veriyorlardı. Sonra Efendimiz (s.a.v.), Hazret-i Ali'nin (r.a.) elini tutup kaldırdı ve «**Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır. Ey Allah'ım! O'nu seven bir kimseyi sev. O'na kızana buğzet. O'na yardım edene yardım et. O'nu küçülten bir kimseyi küçült. Nereye döner, yönelirse, adaleti, doğruluğu O'na nasip eyle!**» buyurdu.

Bu hadisteki «mevlâ» kelimesinin mânası; «evlâ» (en iyi olan kimse) demektir. Yani Peygamber (s.a.v.), «Ben size canınızdan daha evlâ değil miyim?» buyurduğundan dolayı kendisi bütün sahabesine karşı ne dereceye kadar «velâ» sı (yüceliği) olursa, Hazret-i Ali'nin (r.a.) onlara karşı yüceliği de o kadardır. Hadiste geçen «mevlâ» kelimesinin mânası, yardımcı değildir. Zira mânası yardımcı olsaydı, zaten Hazret-i Ali'nin (r.a.) dine ve müslümanlara yardımcı olduğu herkesçe malûm olduğundan, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz onun hakkında o vasfı bildirmek için, sahabeyi toplayıp ona dua etmeye lüzum görmezdi.

Hem de Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) Hazret-i Ali'ye (r.a.) eylediği bu dua, masum ve ümmetin kendisine itaât etmesi farz olan bir imamdan başkasına edilmez. İşte bu hadis-i şerif, onun hilâfetine dair açık ve sahih bir nasstır, demişlerdir.

Şiîlerce en kuvvetli olan bu şüphenin cevabı:

Bu hadis-i şerifin izahına, hadisin râvisinin kim olduğuna dair bir önsöze ihtiyacı vardır.

ÖNSÖZ: Bu hadis-i şerifin sahih olduğunda şüphe yoktur. Nitekim Tirmizî, Nesâî ve Ahmed gibi bir cemaat rivayet etmiştir ve rivayetlerin tarikleri de çoktur. Bunun için (16) sahabi bunu rivayet etti. Ahmed'in rivayetine göre (30) sahabe-i kiram Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den bunu işittiler. Hatta 8'inci şüphedeki cevabın sonunda geçtiği üzere Hazret-i Ali'nin (r.a.) hilâfeti zamanında münakaşa olunca, sahabe-i kiram bu hadise dayanarak onun hilâfetine şahitlik ettiler. Yine bu eserimizin 8'inci bölümünün ikinci kısmında da bu mevzu gelecektir. Bu rivayetlerin birçok isnadı sahih ve güzeldirler. Bu hadisin sahih olduğuna itiraz edip, «Peygamber (s.a.v.) Veda Haccı'nda iken, Hazret-i Ali (r.a.) O'nunla beraber olmayıp Yemen'de idi», diyerek, Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) rivayet edilen bu hadisi reddedenin dediğine iltifat edilmez. Çünkü Hazret-i Ali'nin (r.a.), o vakit Yemen'den döndüğü ve Peygamber'in (s.a.v.) Veda Haccı'na yetiştiği sabittir. Bazı kimselerin bu hadis-i şerifte geçen «Ey Allah'ım onu seveni sev! Ondan kızana buğzet!» cümlesi, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) sözü olmayıp mevzûdur (başkaları tara-

fından uyduruldu), dedikleri de merduddur. Zira gerçekten bu hadis-i şerif, burada yazıldığı şekilde birçok tarikten rivayet edilmiş, Zehebî, o tarikin çoğunu sahihlemiştir.

Netice: Şiilerin bu şüpheleri, uzun da olsa sana okuyacağım delillerle, reddedilmiştir. Önemli deliller olduğu için, okumaktan dolayı sana gelecek bitkinlikten sakın, veya incelemekten dolayı usanıp da gafil olmaktan korun.

Mezkûr delillerin birincisi: Şia taifesi, imamete ait delillerde tevatüre önem verilmesinde söz birliği etmişlerdir. Halbuki Hazret-i Ali'nin (r.a.) imametine dair delil olarak ileri sürdükleri bu hadis, mütevatir olmadığı, bu hadisin sahih olup olmadığı hakkında bu eserimizde geçen âlimlerin ihtilâfından doğan tereddüt anlaşılmaktadır. Hattâ sıhhatine itiraz edenler, Ebu Davud el-Secistanî, Ebu Hatem er-Razi ve başkaları gibi, hadis ilminin imamlarından olup, adil, doğruluktan ayrılmayan ve hadis ilminde onlara müracaat edilen bir cemaattir. Fakat Şiilerin ancak Hazret-i Ali'nin (r.a.) hak halife olduğuna dair, onunla istidlâl ettikleri bu hadis ise, ahadî hadislerden olmakla beraber sıhhatinde bile ihtilâf vardır.

Öyle ise Şiiler, imamet için hadislerin tevatür kısmından olmasına dair kendileri bizzat yaptıkları söz birliğine muhalefet ederek, bu ahadî hadisle delil getirmeleri nasıl câiz olur? Bu çirkin bir tenakuz (her ikisinin birbirini çürütmesi) ve delilsiz bir hükmün iddiasından başka bir şey olmayıp hattâ o iddiayı tercih edecek sebeplerden hiçbirisi de yoktur.

İkincisi: Hadis-i şerifte geçen «mevlâ» kelimesinin mânası, imamdır demelerini kabul etmiyoruz. Hayır! Mânası öyle değil. Ancak mânası nâsır (yardımcı) demektir. Çünkü mevlâ kelimesi Arap lügatında, mânaca müşterek [1] bir kelime olup mûtik (köleyi azad eden), atik (azad edilen köle), mutasarrıf (işleri idare eden), nâsır (yardımcı), mahbub (dost) bir kimse demektir ve bu kelime bu mânalarda mecaz değil, belki her birisinde hakikat olarak kullanılmaktadır. Mânası çok olan müşterek bir kelimenin, herhangi bir delile dayanmadan, mânasının yalnız bir ferdini irade edip tayin etmek delilsiz bir hüküm olduğundan ona önem verilmez. Keza o kelimeyi tamim edip de ondan anlaşılan mânaların bütün fertlerini irade etmek dahi câiz değildir. Çünkü «mevlâ» kelimesi, müşterek bir lafz ise, yani onun vâzı'ı birçok mânayı düşünerek, sırasıyla onu, o mânaların karşısına vaz' etmişse, bir ıtlakta (bir deyimde) o mânasının bütün fertlerinde kullanılması câiz olup olmadığı hakkında âlimler-

(1) Müşterek: Birkaç mânanın karşılığına konmuş olduğundan dolayı, birden fazla mânası olan kelimelere müşterek denir. Örnek: «ayın» (mânaları): Göz, altın, su kaynağı, bir şeyin özü ve bizzat kendisi. «Kur'ı» (mânaları): Hayz (aybaşı hali) ve tuhr (temizlik hali) gibi. Böyle bir kelime ile karşılaşıldığı zaman ifade ettiği hüküm ve mânayı anlamak için karine ile delillere müracaatla düşünülür.

ce ihtilâf vardır. Şöyle ki: Fıkıh usulü ile beyan ilmi âlimlerinin ittifakına ve fasih (yanlışsız en güzel bir şekilde söz söyleyen) kimselerin müşterek olan kelimeleri kullandıkları usûle göre, o kelime genel olarak mânasının bütün fertlerinde bir ıtlak kullanılmaz.

Şunu da diyelim ki, müşterek bir lâfız olan «mevlâ» kelimesi genelliği ile mânasının bütün fertlerinde kullanılmasının câiz olduğunu kabul eden bazı âlimlerin dediklerine göre, müşterek-i lafzi olmayıp da müşterek-i manevi bir kelimedir (1). Yani mevlâ kelimesi vilâyet kökünden gelmeyip belki manevi yakınlık mânasını taşıyan «velyün» kökünden türemiş bir kelime olduğu ve vâzı'ı onu bir vaz' ile mezkûr mânaların bütün fertlerine münasip olan «manevi yakınlık» mânasına koyduğunu farz etsek de, bu hadis-i şerifteki mevlâ kelimesi, mânasının kapsadığı bütün fertlerinde birden kullanılıp tamim edilmesi mümkün değildir. Zira buradaki mevlâ kelimesinden ne mûtik (azad edici) ne de atık (azad olunan) bir mânayı irade etmek câiz değildir. Öyle ise mânasının genelliği ile delâlet ettiği bazı ferdlerin kastedilmesi muayyendir. Gerek biz Ehl-i sünnet ve'l-cemaat, gerekse Şii taifesi veli kelimesinden dost anlamının kastedilmesinin câiz olduğuna ve Hazret-i Ali'nin (r.a.) büyüğümüz ve dostumuz olduğuna ittifak etmişizdir.

Şunu da ekleyelim ki, hadis-i şerifteki mevlâ kelimesi ne Arap lügatında ne de şeriat ıstılahında (teriminde) imam mânasında gelmektedir. Şeriatta o mânaya gelmediği açık bir gerçektir. Lügatta ise Arap edebiyatı âlimlerinin hiçbirisi de «mefâl» vezninde olan mevlâ kelimesi gibi bir kelimenin «efal» vezninde olan evlâ gibi bir kelimenin mânasına olduğunu söylemediği için, Arap lügatında da mevlâ, evlâ mânasına gelmemiştir.

---

(1) Yazar, Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun, burada işaret eylediğine göre, mânaca müşterek kelimeler iki kısımdır.

Birinci kısım: Lafzi müşterektir ki, vâzı'ı bir kelimeyi müteaddit vaz'larla birden fazla mânaların karşısına vaz' etmesidir. Meselâ, «ayın» kelimesini göz, diz, altın, mal ve bir şeyin hakikatı demek, mânalarının karşısına vaz' ettiği gibi. İşte bu mânaların hepsi «ayn» lâfzında müşterek oldukları için, ona müşterek-i lâfzi denilir.

İkincisi: Manevi müşterektir ki, vâzı-ı bir kelimeyi genel olarak birçok şeye şâmil gelen bir mefhumun karşısına yalnız bir vaz' ile vaz' eder. Ancak mezkûr kelimeden o genel mefhum irade edilmeyip belki kapsadığı fertlerin her birisinde ayrı ayrı deyimlerle kullanılmasını şart koşmuştur. Meselâ, vâz' «haza» kelimesini birçok şeye şâmil olan «Belirli, gözle görünen işaretlerle ona işaret edilen her hangi bir şey» mefhumuna mâna olarak düşünmüş ve «haza» lâfzını âmm olan bir mefhumun karşısına koymuş, fakat bu kelime hiçbir zaman bu mânada kullanılmayıp, ancak şâmil geldiği Ahmed, kitap, kalem ve saire gibi ayrı ayrı fertlere işaretle kullanılmaktadır. Hadis-i şerifte geçen veli kelimesi de ya müşterek-i lâfzi veya müşterek-i manevi kabilindendir. Şayet ikinci kısımdansa vaz'ı âmm olup birçok şeyi akla getiren ve mevlâ kelimesinin mânalarının hepsine münasip olan «manevi yakınlık» mefhumu veli kelimesine mâna olarak düşünmüş, onu o mefhuma karşı koymuşsa da ancak geçen haza» kelimesi gibi bu mefhu-

Allah Teâlâ Hazretleri, Kur'an-ı Kerim'de iman edenlerin Kıyamet gününde münafıklara söyleyecekleri sözlerini hikâyetle, **«Bugün sizden ve inkâr edenlerden fidye kabul edilmez. Varacağınız yer ateştir. O, mevlânızdır ve ne kötü bir dönüş yeridir»** (1), buyurduğu bu âyet-i celiledeki «mevlâ» kelimesi ya mekân (yer) veya yardımcı mânasınadır ki, âyet-i celilenin mânası, Arapların atasözü olan, «Açlık, azığı olmayan bir kimsenin azığıdır» cümlesi kabilinden olup, «Ateş sizin yardımcınızdır» cümlesinden maksat, size yardımcı olarak hiçbir kimse olmadığı için ateşin eziyetini çekeceksiniz, demektir (2).

Hem konuşma tarzı da «mefâl» veznindeki mevlâ kelimesi, «efâl» vezninde olan evlâ kelimesinin mânasına kullanılmasını kabul etmez. Çünkü konuşmada, meselâ, «O şey, bu şeyden evlâdır (daha iyidir)» denilir. Mevlâdır denilmez. Her iki şahsın evlâsı (en iyisi) denilir, mevlâsı denilmez.

Yukarıda bahsettiğimiz mevlâ kelimesinin mânaları arasında mutasarrıf mânasına geldiğinin sebebi ise «veli» kelimesi lügatta mutasarrıf mânasına gelmiş olduğu ve maddesi itibariyle de «mevlâ» ve «veli» kelimeleri birbirlerine yaklaşık oldukları halde, bu hadîsin bazı rivayetlerinde mevlâ kelimesi olmayıp (men küntü veliyyuhu) **«Ben kimin velisi isem»** cümlesinde mutasarrıf mânasına gelmiş olan veli kelimesinin mevcut olmasıdır.

Hazret-ı Peygamber (s.a.v.), bu hadîs-i şerifin evvelinde, **«Ben sizin nefsinizden daha evlâ değil miyim?»** buyurduğu bu cümlenin tekrarlanması ve sonunda Hazret-i Ali'ye (r.a.) dua etmesi, Hazret-i Ali

---

nun kapsadığı mûtik, atik, mutasarrıf, nâsır, mahbub gibi mânalarda kullanılmasını şart koşmuştur. Öyle ise veli kelimesi, müşterekin hangi kısmında olursa olsun, mezkûr mânaların hepsine tamim edilip de bir deyimle kullanılması câiz değildir. Zira mezkûr mânalardan biri de mûtik (azad eden), atik (azad edilen) dir. Halbuki her iki vasıf da Hazret-i Ali'de (r.a.) bulunmadığı için hiçbirisi de mevlâ kelimesinde kastedilemez. Tercümede belirtildiği üzere, mutasarrıf, (işi idare eden kimse) mânası dahi irade edilmez. Ancak mezkûr mânalardan mahbub (dost) mânası irade etmek sahih ve münasiptir.

Lâkin yazarın —Allah ondan razı olsun—, manevi müştereki bu şekilde tarif etmesi Arap edebiyat âlimlerinin kavline göredir. Çoğunlukla vaz' ilminin yani kelimelerin mânalarını karşılayacak şekilde konulması ilminin diğer âlimlerine göre, haza kelimesi ile o kabilden olan kelimeler vâzıı tarafından genel mefhumların karşısına konulmamalıdır. Ancak vâzıı o genel mefhumu âlet edip dolayısıyla şâmil geldiği ayrı ayrı mânaların karşısına def'aten bir vaz' ile vaz' etmiştir. Bu husustaki bilginin tafsilâtı Risaletü'l-Vaz' Şerhi Üsamüddin ile yine aynı risalenin şerhi, Ali Kuşçu ve hâşiyesi olan Seyyid Hâfız'dandır.

(1) Hadid: 16.

(2) Mâna itibariyle bu âyet-i celile ile mezkûr Arap atasözünün aralarındaki benzerlik şöyledir: Yani aç olup hiçbir azığı olmayan biçare bir kimse, açlığının sıkıntısını çekmek zorundadır. Âyet-i kerimenin meâlince Kıyamet gününde mü'minler, kâfirlere ve münafıklara (iki yüzlü olanlara) diyorlar ki: Size cehennem ateşinden başka bir yer olmayıp sizi ondan kurtaracak hiçbir şey olmadığı için, o ateşte kıvranıp azabını çekmek zorundasınız.

(r.a.) hakkında tavsiye eylediği şeylerin kabulüne sahabesini daha ziyade sevketmek içindir. Zira Peygamber-i Zişan (s.a.v.) Efendimiz, buyurduğu bu hutbe-i şerifte halkı genel olarak ev kalkını ve özellikle Ali'yi (r.a.) sevmeye teşvik eylemişlerdir. Bizi, onun bu düşüncesine irşad eden bir delil dahi, bu hadîs-i şerifin başlangıcında Taberânî ve başkasının sahih bir senetle rivayet ettiklerine göre, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, Gadiri Hûm mevkiindeki ağaçların altında sahabe-i kirama bu hutbe-i şerifi okurken, Hazret-i Ali (r.a.) ile ev halkından bahis buyurduğu hadîs-i şerifidir ki, Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Ey insanlar! Lütuf sahibi ve her şeyden haberi olan Allah Teâlâ Hazretleri bana haber verdi ki, herhangi bir peygamber, kendisinden önceki bir peygamberin yaşamış olduğu müddetin ancak yarısı kadar yaşatılmıştır. Zannederim ki, yakında ölüme çağrılıp o çağrıya icabet edeceğim. Size, Allah'ın emir ve yasaklarının tebliğinden sorumluyum. Siz de sorumlusunuz. Kıyamet gününde size dünyada yaptığım bu tebligatlardan sorulursanız, ne diyeceksiniz?», diye sahabeden sordular. **Onlar, «Şüphesiz sen bize Allah'ın emir ve yasaklarını tebliğ edip, bütün gücünle nasihat ettiğine şahitlik ederiz. Allah senin yaptığın işin karşılığını versin» dediler. Sonra Hazret-i Peygamber** (s.a.v.) **buyurdular ki: «Siz Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, gerçekten Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna, cennet ve cehennemin gerçekten var olduğuna, ölümün gerçek olup canlılar öldükten sonra, tekrar dirileceklerine, Kıyamet gününün şüphesiz geleceğine ve Allah Teâlâ'nın mezardakileri dirilteceğine dilinizle ikrar edip kalbinizle de kabul ederek şehadet etmiyor musunuz?». Sahabe, «Evet tanıklık ediyoruz» dediler. O zaman Hazret-i Peygamber** (s.a.v.), **«Ey Allah'ım sen şahit ol» dedikten sonra buyurdular ki: «Ey insanlar! Şüphesiz Allah Teâlâ benim mevlâmdır. Ben de mü'minlerin mevlâsıyım ve ben onlara canlarından daha evlâyım. Öyle ise ben kimin mevlâsıyım ve ben onlara canlarından daha evlâyım. Öyle ise ben kimin mevlâsı isem bu da onun mevlâsıdır»** diye Hazret-i Ali'yi (r.a.) **kastettiği hutbesinin devamında, «Ey Allah'ım Ali'yi seveni sev. Ona düşmanlık edene düşmanlık eyle»** buyurduktan sonra, **«Ey insanlar! Ben elbette size öncüyüm. Ben Havz-ı Kevser üzerinde iken siz yanıma geleceksiniz. Öyle bir havuz ki, Busra ile San'a şehirleri arasındaki mesafeden daha geniştir. İçinde yıldızlar sayısı kadar gümüşten kadehler vardır. Bana geldiğiniz zaman ben size sorumlu olduğunuz iki ağır şeyden soracağım. Düşünün. Benden sonra o iki şey hakkında nasıl davranacaksınız? En ağır olanı, Allah Teâlâ'nın Kitabı'dır ki, ipe benzer. Bir ucu Allah'ın kudreti elinde olup, diğer ucu da sizin elinizdedir. Ona sarılınız, yanlış yola sapmayınız, ahkâmını değiştirmeyiniz. Diğeri de benim ehl-i beytim'dir. Onlara tutunun, izlerinden ayrılmayın. Çünkü lütuf edici ve her şeyden haberi olan Allah Teâlâ Hazretleri bana haber verdi ki,**

«Şüphesiz müslümanlar yanıma Havz-ı Kevser'e gelinceye kadar her ikisini hükümleri de kalacaktır».

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.), bu hadis-i şerifi buyurmasının diğer bir sebebi de Hâfız Şemseddin el-Cezerî'nin İbn İshak'tan rivayet eylediğine göre, Hazret-i Ali (r.a.), Yemen'de görevli iken, beraberinde bulunanların bazılarının onun gıyabetinde bulunmalarıdır. Resûl-i Ekrem (s.a.v.) hacc-ı şerifini ifa ettikten sonra, Hazret-i Ali'nin (r.a.) şerefine işaret etmek ve Hazret-i Büreyde gibi bazı kimselerin Hazret-i Ali (r.a.) hakkındaki gıybetini reddetmek için, mezkûr hutbe-i şerifini okumuştur. Nitekim Buharî, hadîs kitabında yazdığına göre, Büreyde, Hazret-i Ali'den (r.a.) kuşkulanıyordu. Sebebi ise, —Zehebî'nin sahihleyerek rivayet ettiğine göre—: Hazret-i Büreyde Hazret-i Ali (r.a.) ile Yemen'e giderken, ondan bir üzgü görmüş ve onu Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in nezdinde küçültmüştür. Bunun üzerine Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) mübarek yüzünün rengi değişerek, Büreyde'ye, **«Ey Büreyde! Ben mü'minler için canlarından daha iyi değil miyim?»** buyurdu. Büreyde, «Evet ey Allah'ın Resûlü» dedi. Hazret-i Peygamber (s.a.v.) buyurdular ki: **«Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır [(dostudur)».**

Ama Hazret-i Büreyde'nin oğlunun Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den rivayet eylediği, **«Ey Büreyde! Ali'nin gıybetine düşme. Çünkü şüphesiz Ali bendendir. Ben de ondanım. O benden sonra sizin velinizdir».** Bu hadîsin senedinde **«Aslah»** adlı bir kimse olup, İbn Mü'min, onun itimat edilir bir kimse olduğunu söylemişse de, başkaları onun hadîs rivayetinde zayıf olduğunu söylediklerinden dolayı rivayet ettiği hadîs makul değildir. Bununla beraber Aslah'ın kendisi Şia taifesindendir. Rivayet ettiği bu hadîsin sahih olduğu farzedilse de, ihtimaldir ki, işittiği hadîs-i şerifi olduğu gibi harfi harfine rivayet etmemiş de, Ali'ye (r.a.) karşı olan aşırı inancıyla o hadîsten itikadına göre anladığı mânayı rivayet etmiştir Olduğu gibi rivayet ettiği farzedilse de, hadîsteki «veli» kelimesinden maksat, imam değil, belki daha başka özel bir vazifenin vilâyeti mânasına tevil edilmesi muayyendir. Nitekim diğer bir hadîs-i şerifinde Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, sahabesine hitap ederek, **«Toplumunuz içinde hasımların davalarına en iyi kadılık eden kimse, Ali'dir»** (1) buyurmuştur.

Şayet İbn Büreyde'nin rivayet ettiği bu hadîs-i şerifin bu tevile ihtimali olmazsa, sahabe-i kiramın Hazret-i Ebu Bekir, Ömer ve Osman'ın (r. anhüm) hilâfetlerine dair icmaları, Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetinin doğru olduğuna ve onların zamanında Hazret-i Ali'nin (r.a.);

---

(1) Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in Hazret-i Ali (r.a.) hakkında buyurduğu bu hadis-i şerifin sebebi, Efendimiz (s.a.v.), sahabesiyle otururken aralarında dava olan iki kişi ona geldiler. Birisi, «Ey Allah'ın Resûlü! Benim bir eşeğim ve bunun da bir ineği vardı. İneği eşeğimi öldürdü» dedi. Cemaatten birisinin, «Hayvanların işledikleri cinayetten dolayı sahipleri sorumlu olmazlar» deyince, Resû-

hilâfetinin bâtıl olduğunu delâlet eden kesin bir hükümdür. Çünkü icmaın ifade ettiği hüküm kat'î, haber-i vâhidin ifade ettiği hüküm ise zannîdir. Zannî olan bir hüküm ile kat'î bir hükmün kuvvetleri arasında muaraza (çelişme) yoktur. Belki kat'î olanla amel edilip zannî olan hüküm iptal edilir. Zaten Şiîlerin 11'inci şüphelerinin cevabındaki açıklamamızda geçtiği üzere, Şia taifesi nezdinde bile, imametle ilgili olan zannî hükümler, muteber değildirler.

Üçüncüsü: Mezkûr hadîs-i şerifteki mevlâ kelimesinin mânasının evlâ olduğunu ve Hazret-i Ali'nin (r.a.) de evlâ olduğunu kabul etsek de, Hazret-i Ali'nin (r.a.) imamet vazifesi için sahabenin hepsinden evlâ olduğunu kabul etmiyoruz. Belki hadîs-i şerifin mânası, Ali'ye tâbi olmak, ona yakın olmak evlâdır, demektir ve bu hadîs-i şerifteki evlâ kelimesinin mânası, Kur'an-ı Kerim'in, **«Doğrusu İbrahim'e en yakın olanlar, ona uyanlar ve bu Peygamber Muhammed'le ona inananlardır. Allah, iman edenlerin dostudur»** (1), âyet-i celilesindeki «evlâ» kelimesinin mânası olan «en yakın olanlar» gibidir. Hatta bu hadîs-i şerifteki (evlâ) kelimesinin bu mânasına mani olacak açık hiçbir kesin delil yoktur. Nitekim gerçek mânası da budur. Zira hadîs-i şerif ilminde sana yeterli olan, Hazret-i Ebu Bekir ve Ömer de (r. anhüma) bu hadîs-i şeriften bu mânayı anlamışlardır. Nitekim Darekutnî'nin rivayet ettiğine göre, her ikisi de bu hadîs-i şerifi duydukları zaman Hazret-i Ali'ye (r.a.), «Ey Ebu Talib'in oğlu. Sen bütün ümmetin erkek ve kadınlarının mevlâsı oldun» dediler. Yine Darekutnî'nin rivayetine göre, Hazret-i Ömer'e denildi ki: «Sen Ali'ye karşı yaptığın hürmeti, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in herhangi bir sahabesine yapmıyorsun?». Hazret-i Ömer (r.a.), «O benim mevlâmdır» dedi.

Dördüncüsü: Bu hadîs-i şeriften Hazret-i Ali'nin (r.a.) imamet için evlâ olduğunun anlaşıldığını kabul ettik, ama bundan maksat, Hazret-i Ali'nin (r.a.), Peygamber'in (s.a.v.) vefatından hemen sonra imamet vazifesine başkasından evlâ olduğu demek değildir. Belki her üç halifeden sonra, imamete evlâdır, demektir. Yoksa Hazret-i Ali'nin (r.a.) Peygamber'in (s.a.v.) hayatında imamete evlâ olması lâzım gelirdi. Mezkûr hadîs-i şerifte Hazret-i Ali'nin (r.a.) gelecek muayyen bir zaman da halife olmasına da işaret yoktur. Öyle ise hadîs-i şerifin mânası, «Hazret-i Ali, hilâfet vazifesi için evlâdır» demek olsa da, ken-

---

lullah (s.a.v.) «Aralarında hüküm et ey Ali!» diye buyurdu. Hazret-i Ali (r.a.) onlara, «Her iki hayvanınız bağlı mı, yoksa başı boş mu idiler veya biri bağlı diğeri serbest mi bırakılmıştı» diye sordu. Her ikisi de eşeğin bağlı olduğunu, ineğin ise sahibi yanında olduğu halde serbest kaldığını bildirdiler. Onların bu ifadeleri üzerine Hazret-i Ali (r.a.) «İnek sahibi eşek sahibine zâmindir» deyince, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) dahi mezkûr hadîs-i şerifi Hazret-i Ali (r.a.) hakkında buyurdu.

(Es-Savâiku'l-Muhrika kitabının 9. bölümünün 2. faslındaki Hazret-i Ali'nin (r.a.) faziletine dair 10. hadîs-i şerif bahsinden alınmıştır.)

(1) Âl-i İmran: 68.

dışından önceki üç halifenin devresinden sonra ona yapılacak hilâfetin biatı zamanında hilâfet vazifesinde başkalarından evlâdır, demektir.

Demek ki bu hadîs-i şerif, Hazret-i Ali'nin (r.a.) hilâfetine takaddüm eden diğer üç halifenin imametine muhalif değildir. Çünkü onların hilâfetleri daha önceden hattâ Hazret-i Ali (r.a.) dahi dahil bütün sahabe-i kiramın ittifakıyla olmuştur. Bu eserimizin birinci bölümünün üçüncü kısmında geçen Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetine dair hadîs-i şerifler de buna delâlet etmektedir.

Yine diyebiliriz ki: Şiî taifesinin itikadına göre, Hazret-i Ali (r.a.) faziletçe sahabeden daha üstün olmakla, faziletçe ondan aşağı olan bir kimsenin imametinin doğru olmaması lâzım gelmez. Zira bu eserin üçüncü önsözünde geçtiği üzere, Ehl-i sünnet ve'l-cemaat taifesi, faziletçe üstün olan bir kimse mevcut olduğu halde, faziletçe ondan aşağı olan bir kimsenin imam olmasının sahih olduğunda ittifak etmemişlerdir. Nitekim gelecek bayanımıza göre, her ne kadar Ehl-i sünnet ve'l-cemaat âlimlerinin çoğu, Hazret-i Osman'ın (r.a.) Hazret-i Ali'den (r.a.) faziletçe üstün olduğunu söylemişlerse de, bazıları her ikisinden hangisinin faziletçe üstün olduğunda ihtilâf etmiş, bununla beraber yine Hazret-i Osman'ın (r.a.) hilâfetinin sahih olduğunda ittifak etmişlerdir.

Süfyan es-Sevrî'den (r.a.) sahih olarak nekledilen bir habere göre, Süfyan demiş ki: «Herhangi bir kimse, bâtıl itikadına göre, Hazret-i Ali'nin (r.a.) Şeyhayn'dan (Ebu Bekir ve Ömer) imamete daha lâyık, daha haklı olduğunu iddia ederse, o kimse, Hazret-i Ebu Bekir'i, Ömer'i, Muhacir ve Ensarî sahabe-i kiramı günah işlemekle suçlamış olur. Bu itikadına göre yaptığı iyi amellerin kabul mahalline yükseleceğini zannetmiyorum».

Nevevî (r.a.), bunu Süfyan'dan naklettikten sonra, «İşte bu Süfyan'ın dedikleridir. Halbuki gerçekte Süfyan'ın Ali hakkındaki iyi inancı biliniyordu» dedi.

Nevevî'nin işaret ettiği üzere, Süfyan'ın Hazret-i Ali'ye (r.a.) karşı olan bu iyi itikadı meşhurdur. Hattâ Ebu Nuaym, Zeyd bin Hubab'tan rivayet ettiğine göre, Süfyan, Kûfe'deki arkadaşları gibi Hazret-i Ali'yi (r.a.) Hazret-i Ebu Bekir ve Ömer'den (r. anhüma) üstün biliyordu. Sonra Basra'ya geldiğinde her ikisinin de faziletçe Hazret-i Ali'den (r.a.) daha üstün olduklarına inandı.

Beşincisi: Bu hadîs-i şerif, Hazret-i Ali'nin (r.a.) imametine dair nasıl bir nass olabilir? Çünkü ne Hazret-i Ali (r.a.), ne Hazret-i Abbas (r.a.) ve ne de başkaları, Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra imamete ihtiyaç olduğu bir zamanda bunu Hazret-i Ali'nin (r.a.) imameti için delil olarak söylediler. Ancak bu eserimizdeki Şiîlerin 8. şüphelerine verilen cevapta geçtiği üzere, Hazret-i Ali (r.a.) kendi hilâfeti zamanında hilâfetine dair delil olarak, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in bu hadîs-i şerifi ile istidlal etmiştir. Kendisinde az bir idrak

olan bir kimse, Hazret-i Ali'nin (r.a.) hilâfeti zamanına kadar, bu hadîs-i şerifi hilâfeti için delil getirmeyip sükût etmesinden anlayabilir ki, Hazret-i Ali (r.a.), bu hadîs-i şerifte, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in hemen vefatından sonra halife olmasına dair hiçbir nass olmadığını anlamıştır. Şunu da diyelim ki, —bu eserimizde geleceği üzere— Hazret-i Ali (r.a.), Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) veya bir başkasının hilâfeti için bir nass buyurmadığını açıklamıştır.

Buharî ve diğer hadîs kitaplarındaki Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz hasta iken Ali ile Abbas'ın O'nu ziyaret edip çıkmaları bahsinde uzun bir hadîs-i şerifin bayanı ve Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in vefatı esnasında herhangi bir kimsenin halife olacağına dair hiçbir nass buyurmaması da bu cevabımıza açıkca delâlet etmektedir.

Akıllı olan herhangi bir kimse, kesinlikle inanır ki, «Ben kimin mevlâsı (dostu) isem, Ali de onun mevlâsıdır», hadîs-i şerifi, Hazret-i Ali'nin (r.a.) imameti için nass bir delil değildir. Onun için bir nass olsaydı, Buharî kitabında bahsi geçen Hazret-i Ali ve Abbas'ın (r. anhüma) hilâfet hakkında bilgi edinmeleri için, Peygamber'in (s.a.v.) vefat edeceği hastalığında, O'na müracaat etmelerine ihtiyaç yoktu ve her ikisinin Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in hastalığında O'nu ziyaret ettikleri zaman ile Gadiri Hum toplantısı gününün arasında iki ay kadar yakın bir zaman geçtiği halde, Hazret-i Abbas (r.a.), o hadisi hatırlayıp, «Şayet imamet vazifesi bizim hakkımız olsaydı, ondan haberimiz olacaktı» demezdi.

Sahabe-i kiram, Peygamber'den (s.a.v.) işittikleri hadîsler hakkında dikkatsiz olmayıp, onları ilâveli veya eksik olarak rivayet etmedikleri, hıfz, zekâ ve idrak bakımından olgun oldukları muhakkaktır. Öyleyse akıllı bir kimse, kesinlikle hüküm edecektir ki, yakın zamanda Hazret-i Ali'nin (r.a.) hilâfeti hakkında Peygamber'den (s.a.v.) Gadiri Hum'da işittikleri hadîs-i şerif hususunda hiçbir unutma veya gerçeği söylememek kendilerinden vaki olamaz ve mezkûr hadîs-i şerifle Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den Hazret-i Ali'nin (r.a.) hilâfetini kastettiğini bile bile Ebu Bekir'e biat etmeleri düşünülemez.

Şunu da ilâve edelim ki, bu eserimizde Ebu Bekir'in fazileti hakkında gelecek bölümün üçüncü kısmının 103'üncü hadîs-i şerif bahsinde, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in Gadiri Hum gününün hutbesinden sonra, diğer bir hutbe daha okuduğu ve Ebu Bekir'in yücelik hakkını ilân ettiği yazılıdır. Mezkûr hadîs-i şerife müracaat et, bak!

Yine bu eserimizin ehl-i beytin faziletine dair dördüncü âyet-i celile bahsindeki hadîs-i şeriflerde de geleceği üzere, şüphesiz Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, vefat edeceği hastalığında, ehl-i beyti sevmeye ve onlara tâbi olmaya teşvik etmişlerdir. O hadîslerin bazısında, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) son konuşması olan, «Benden sonra ev halkım için yerime geçin» hadîs-i şerifi ise hilâfet için bir tavsiye değil,

belki ehl-i beytinin şerefini korumak için halka bir vasiyettir. Vasiyet ile hilâfet makamını tavsiye arasında büyük bir fark vardır.

Şiî ve Rafızî taifelerinin «Sahabe-i kiram, Hazret-i Ali'nin (r.a.) Peygamber'den (s.a.v.) sonra halife olacağına dair bu nassını biliyorlardı. Fakat nassın emrine itaat etmediler», demeleri ise bu eserimizin birinci bölümünün dördüncü kısmında cevabı verildiği üzere, inat ve bâtıl bir dâva ve mükâberedir (kişinin, haksız olduğunu bile bile ağız kalabalığıyla muhatabını susturmaya çalışmasıdır).

«Hazret-i Ali takiyyeden (korkudan) dolayı imameti Ebu Bekir'e terk etti» sözlerinin cevabı da, yine mezkûr bölüm ve kısımda geniş olarak izah ettiğimiz üzere, yalan ve iftiradır. Orada verdiğimiz cevabın bir kısmı şudur: Şüphesiz Ali (r.a.) kabilesinin güçlülüğü, çokluğu cihetinden kuvvetli olup, hiç kimseden korkmazdı. Onun imametine dair bir nass olmadığı için, Hazret-i Ebu Bekir (r.a.), hilâfetine yapılan biat esnasındaki münakaşada ve Ensarînin, «Bizden bir, sizden de bir emir olsun» sözlerine karşı, «İmamlar Kureyş'ten olurlar» şeklindeki Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) hadîs-i şerifini delil getirdi. Şiîler, «Sahabe-i kiram, Hazret-i Ali'nin (r.a.) hilâfetine dair Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) nassını biliyorlardı» demişler. Öyle ise sahabe-i kiram, Hazret-i Ebu Bekir'in imamet hakkında bu hadisle delil getirmesini nasıl kabul ettiler? Ve «Hazret-i Ali'nin (r.a.) hilâfeti için Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den şöyle özel bir nass var iken, sen söylediğin bu nassı genelliği ile nasıl istidlal ediyorsun?» diye niçin Hazret-i Ebu Bekir'e (r.a.) sormadılar?

Beyhakî'nin Ebu Hanife'den rivayet ettiğine göre, Ebu Hanife (r.h.) dedi ki: «Şia taifeşinin inançlarının temeli, sahabe-i kirama dalâleti (doğru yoldan sapıklığı) isnad etmektir». Hazret-i Ebu Hanife, bu dediklerinde yalnız Şiîlerin inancından bahsedip Rafızî taifesinin inancına değinmediğinin sebebi, Şiîler, sahabe-i kirama karşı olan itikatlarında Rafızî taifesinden daha az fâhiş oldukları içindir. Çünkü Rafızîlerin iddialarına göre, sahabe-i kiram inat ederek Hazret-i Ali (r.a.) hakkındaki nass hadîsi terk ettikleri için, kâfir olmuşlardır. Hattâ reisleri olan Ebu Kâmil, Hazret-i Ali'yi (r.a.) de sahabeye ilâve ederek, onu da tekfir etmiş ve demiştir ki: «Ali dahi kâfirlerin küfrüne yardım edip, İslâmiyet ancak onunla tamamlanan hilâfeti hakkında, Peygamber'in (s.a.v.) nassı gibi önemli bir şeyi sahabeye söylemeyip gizlemiş ve onların gizlemelerini de takviye etmiştir». Yani, Hazret-i Ali (r.a.) kendi imameti hakkındaki Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) nass hadisiyle istidlal etmedi. Bilakis Ebu Bekir ve Ömer'in bu ümmetin en iyileri oldukları kati olarak tevatürle ondan rivayet edildi ve Ömer, kendisinden sonra birisinin halife seçilmesi için, tayin ettiği altı kişilik bir heyete dahil olmayı kabul etti.

Mülhidler (haşr ve hesabı inkâr edenler) bu alçak yalancıların sözlerini İslâm dinini ve Kur'an-ı Kerimi bir yerme tohumu olarak el-

lerinde tutmuş ve birçok din âlimleri de Rafızîlerin dedikleri sözlerle delil getiren mülhidlerin sözlerini reddetmeye çalışmışlardır.

Mezkûr mülhidlerin söyledikleri bazı sözlerinden biri de şudur: «Sahabe hakkında Allah Teâlâ Kur'an'da, «Siz insanlar için ortaya çıkarılan hayırlı bir ümmetsiniz» [1] nasıl demiştir? Hilâfeti hakkında tavsiye olunan Hazret-i Ali'nin (r.a.) üzerine, Ebû Bekir'i takdim etmekte çekimser kalan altı kişiden başka, diğer sahabeler, Peygamberlerinin (s.a.v.) vefatından sonra kâfir olmuşlardır».

Mülhidlerin bu sözlerini düşünürsen Rafızî taifesinin getirdikleri delilin aynı delil olduğunu anlayacaksın. Allah'ın lâneti onlara olsun. Onlar şeytana uyarak hak yolundan sapmışlardır. Öyle ki, Rafızîlerin İslâm dinine karşı olan zararları, yahudi, hıristiyan ve diğer yanlış yola sapan taifelerin zararlarından daha beterdir.

Nitekim Hazret-i Ali (r.a.) dahi Rafızîlerin bu durumlarını, «Bu müslüman ümmet, zamanla itikatça 73 taifeye ayrılacaktır. En kötü taifesi bizi sevdiklerini iddia edip İslâmiyetimizden ayrılan taifedir» diye açıkladı.

Rafızîlerin İslâm dinine en zararlı kimseler olduklarının delili; uydurdukları yalan ve çirkin bidatlar üzerinde sonsuz bir inatla direnmeleri, diğer mülhidlerle İslâm dinine ve imamlarına hücum etmeleridir. Hattâ Kadı Ebu Bekir Bakıllâni dedi ki: Rafızîlerin mezkûr sözlerine göre, İslâmiyeti tâ evvelinden iptal etmek lâzım gelir. Çünkü sahabe-i kiramın nassları ketmetmeye (gizlemeye) dair ittifakları mümkün görülürse, artık onların herhangi bir maksada binaen Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) yalan bir şey rivayet etmeleri de câiz olur. Bize rivayet ettikleri diğer hadis-i şeriflerin hepsinin iftira olması mümkün olur. Yahudi ile hıristiyanların, Kur'an-ı Kerim hakkında, «Bir zamanda şimdi elde bulunan Kur'an'ın deyiminden daha fasih olan bir deyimle muaraza edilmiş, fakat sahabe zümresi, daha fasih deyimli Kur'an'ı saklayıp, bu fasih olan Kur'an'ın metnini rivayet etmişlerdir» dediklerinin câiz olması ve diğer ümmetlerin peygamberlerinden rivayet eylediklerinin bütün yalan ve uydurma olması, câiz demek lâzım gelir. Zira Rafızîler, Kur'an-ı Kerim'de sahabe hakkında geçen, «Siz insanlar için ortaya çıkarılan hayırlı bir ümmetsiz» âyetine rağmen, böyle yersiz iddialar düşünürlerse, diğer ümmetlerin peygamberlerinden rivayet ettikleri şeylerin yalan olduğunu iddia etmeleri daha evlâ ve daha yakışır.

İşte mezkûr bozuk şeyler, onların temel edindikleri sözlerinden lâzım geldiğini düşün!

Beyhakî, İmam Şafiî'den rivayetle diyor ki: «Hazret-i İmam Şafiî «Rafızîler kadar iftirada güçlü, nefsinin havasına uymuş, hiç-

---

(1) Âl-i İmran: 110. Âyet-i kerimenin tamamı ve açıklaması eserimizin birinci önsözünde geçti.

bir taife yoktur» diye buyurdu ve onlardan bahsederken, onları ayıbın en şiddetlisiyle ayıplıyordu».

Altıncısı: Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Gadir-i Hum'daki hutbesinde Hazret-i Ali'ye (r.a.) işaretle, «Benden sonra bu halifedir» diye açıkça buyurmuş olsa idi, buna ne gibi bir şey mani olabilirdi? Mademki öyle söylemekten sarf-ı nazar edip «**Ben kimin mevlâsı isem Ali de onun mevlâsıdır**» buyurmuş. Demek ki mezkûr hutbe-i şerifteki «mevlâ» kelimesinden maksadı, Hazret-i Ali'nin (r.a.) hilâfeti olmadığı apaçık bir gerçektir. Hatta Zehebî'nin dediğine göre, bu hadis-i şerif, rivayetleri makbul olan birçok kimsenin senediyle rivayet edilmiştir. Hazret-i Ali'den de (r.a.) birçok tarikler rivayet edilip, Hazret-i Ali (r.a.) buyurdular ki: «Resûlullah'a (s.a.v.), «Ey Allah'ın Resûlü! Senden sonra kendimize kimi emir edinelim» denilince, Resûlullah (s.a.v.), «**Ebû Bekir'i kendinize emir edinirseniz ona güvenilir, inanılır. Dünyadan yüzünü çevirmiş ve âhirete kalbini yöneltmiş bir kimse olduğunu göreceksiniz. Ömer'i emir edinirseniz, onu güçlü, kendisine inanılır, Allah'ın buyruklarına karşı hiçbir kınayıcının kınamasından korkmadığını göreceksiniz. Ali'yi emir edinirseniz, —onu seçeceğinizi de zannetmiyorum— başkasına doğru yolu gösterici ve kendisi de doğru yolda bir kimse olduğu halde, doğru yolda olmanıza yardım edeceğini göreceksiniz**» diye buyurdu». Beyhakî'nin dediğine göre, Bezzar dahi, bu hadis-i şerifi senedlerine itimad edilen birçok erkek ravilerden rivayet etmiştir.

İşte bu hadis-i şerif, imam seçilme işinin, müslümanların kime biat edip emir edineceklerine, terkedilmiş bir iş olduğuna ve Hazret-i Ali'nin (r.a.) imametine dair Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) hiçbir nass olmadığına delâlet eder.

Zehebî'nin dediğine göre, Bezzar'ın bu rivayetine benzer bir cemaatın hasen senedler ile Ahmed bin Hanbel'in ve daha başka din âlimlerinin kuvvetli senetleri ile Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet ettikleri üzere, sahabe, Hazret-i Ali'ye (r.a.), «Bize bir kimseyi halife edin» diye söylediklerinde, Hazret-i Ali (r.a.), «Hayır, Resûlullah (s.a.v.) sizi başbaşa bırakıp size halife edinmediği gibi, ben de sizi öyle bırakıyorum» diye buyurdu.

Rivayetleri sahih olan erkeklerden Bezzar'ın bir rivayetine göre, Hazret-i Ali'den (r.a.) şöyle nakleder: Hazret-i Ali (r.a.), sahabenin mezkûr sualine karşı, «Resûlullah (s.a.v.), size bir kimseyi halife edinmedi ki, ben de size birisini halife edineyim» diye buyurdu. Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet edilen bu hadisi, Darekutnî rivayet etmiş ve bazı tarikinde bu rivayetin cümlelerinden ziyade olarak şunlar da Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet edilmiş. «Hazret-i Ali dedi ki: «Hastalığı dolayısıyla biz sahabeler, Resûlullah'ı (s.a.v.) ziyaret ettik. Ona 'Ey Allah'ın Resûlü! Bize bir kimseyi halife edin' dedik. Resûlullah (s.a.v.) «**Allah, kalplerinizde bir iyilik bulursa, iyi bir kimseyi**

başınıza geçirecektir» diye buyurdu. Allah Teâlâ, toplumumuzda hayır olduğunu bildiği için Ebû Bekir'i bize halife etti».

Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet edilen bu sözlerden anlaşıldı ki, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, kendisine herhangi belirli bir kimseyı halife edinmediğini açıklamıştır.

Müslim, Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet eylediğine göre, Hazret-i Ali (r.a.), «Herhangi bir kimse yanımızda Allah Teâlâ'nın Kitabı'ndan katil hâdiselerine ait diyet (kan cezası) olarak verilen develerin yaşlarının ve işlenen bazı yaralama hâdiselerine ait hükümlerini bildiren sahifeden başka okuduğumuz bir şey olduğunu iddia ederse, gerçekte yalan söylemiş olur» buyurdu (1).

Darekutnî, İbn Asakir, Zehebî ve başkaları gibi bir cemaatın rivayet eylediklerine göre, Hazret-i Ali (r.a.) Basra'da iken, iki kişi ona gelip «Sen, emirlerin ve ümmetin üzerine başkan olmak ve onları birbirine düşürmekle buraya yaptığın bu seferinden bize haber ver. Bu, Resûlullah'ın (s.a.v.) sana eylediği bir vasiyeti üzerine midir? Bu olaylarla ilgili Resûlullah'ın (s.a.v.) hadîsini bize söyle. Sen elbette Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) işittiğin hadisler hususunda itimad edilir, güvenilir bir kimsesin», dediler. Ali (r.a.) ded ki: «Ayılınız! Bu işe dair yanımda Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) bana buyurduğu herhangi bir vasiyeti yoktur. Allah'a yemin ederim ki, şüphesiz çocuklar sınıfının hepsinden önce, Peygamber'e (s.a.v.) iman ettim. Bundan sonra da O'nun üzerine ilk iftira edecek bir kimse olmayacağım. Şayet bende öyle bir vasiyeti olsaydı, Beni Teym bin Mürre kabilesinin kardeşi olan Ebû Bekir'in ve Hattab oğlu Ömer'in Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) mescidindeki minberi üzerinde yaptıkları vaaz ve tebliğlerini kabul etmeyecek ve üzerimdeki bu kaftanımdan başka hiçbir şeyim bile olmasaydı, kendi elimle onlarla savaşacaktım. Fakat Resûlullah (s.a.v.) öldürülmedi, birden bire de vefat etmedi. Birkaç gün, birkaç gece hasta kaldı. Ya Bilâl veya başka bir müezzin O'na gelip namaz vakti için haber verirdi. Resûlullah (s.a.v.) İslâmiyet'teki mevkiimi bildiği halde, halka namazı kıldırmak için, Ebû Bekir'e (r.a.) emir buyurdu. Tekrar müezzin O'na gelip namaz

---

(1) Yazarın Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet ettiği bu sözleri, lafz bakımından az bir farkla Müslim, İbrahim et-Teymi'den rivayet etmiştir. Mezkûr eserin şârihi olan Nevevi (r.a.) dahi şerhinin altıncı cildinde, Medine-i Münevvere'nin faziletleri bahsinde şöyle yazmıştır: İmam Ali'nin bu sözlerini rivayet eden İbrahim et-Teymi, demiş ki: Hazret-i Ali (r.a.), bu dediklerinde işaret buyurduğu sahife, kılıcının kınında asılı idi ve bu sözleri, Rafızi ile Şiilerin, Peygamber (s.a.v.) Hazret-i Ali'ye ilmin birçok gizli nüktelerini, dinin kurallarını ve şeriatın meselelerini, tavsiye etmiş ve yalnız ehl-i beytine mahsus olan ve başkasından gizlediği ilmi, ehl-i beytine söylemiştir» diye uydurdukları yalan iddialarının iptaline dair bir açıklamadır ve kendilerinden uydurdukları fasid, hiçbir esası olmayan mezkûr dediklerinin reddine kâfidir.

için O'na haber verince, yine mevkiini bildiği halde namaz kıldırmak üzere Ebû Bekir'e emir buyurdular. Allah'a yemin ederim ki, bazı zevce-i mutahharaları, O'nu o fikirden vazgeçirmek istedilerse de, öfkelenip kabul etmedi. Onlara, «Siz, Yusuf'un refikasına benziyorsunuz. Ebû Bekir'e emri tebliğ edin ki, halka namaz kıldırsın» [1] buyurdu. Resûlullah (s.a.v.) vefat ettiği zaman biz sahabeler, işimizin çaresini düşündük. Âhiretimiz için Resûlullah'ın (s.a.v.) beğendiği bir kimseyi, dünya işlerimizi de görmesi için seçtik. Namaz, İslâmiyet ahkâmının en büyüğü ve direğidir. Peygamber (s.a.v.) hastalığında namazı kıldırmak için, Ebû Bekir'i görevlendirdiğinden dolayı, biz de ona hilâfet için biat ettik. İmamete ehil olduğundan bizden iki kişi bile onun biatı için ihtilâf etmedi».

Yine Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet edilen bir habere göre, «Ebû Bekir (r.a.), aramızda birlik kurdu. İşlerimiz bir bütün halinde görülüyordu. Hilâfeti için bizden iki adamın arasında bile ihtilâf vaki olmadı» diye buyurdu.

Diğer bir rivayete göre dedi ki: «Resûlullah'ın (s.a.v.) âhiretimiz işini yönetmeye seçtiği bir kimseyi, biz de dünyamızın işlerini görmeye seçtik. İslâmiyetçe Ebû Bekir'in üzerindeki iki hakkını ödedim ve ona itaat etmenin hak olduğunu biliyordum. Ordusunda onunla beraber savaşta bulundum. Bana bir şey verince kabul eder, beni savaşa gönderince savaşırdım. Huzurunda suçluları, şeriatın usulüne göre kırbacımla döverdim. Vefat edeceği hastalığında hilâfeti Ömer'e devrederek, Allah'ın rahmetine kavuştu. Ömer dahi selefinin yolunu takip ederek, onun metoduna göre hilâfet işini ele aldı. Bizden iki kişi bile Ömer'in hilâfeti biatında ihtilâf etmeyerek, hepimiz ona biat ettik. Üzerimde vacib olan hakkını ödedim. Ona itaat etmek hak olduğunu da biliyordum. Onunla beraber ordusunda savaştım. Bana bir şey verdiği zaman alırdım. Beni savaşa gönderince savaşır, suç işleyenleri onun huzurunda haddini vererek kırbacımla döverdim. Ömer vefat edince Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'e yakın akrabalığımı, zamanında bütün çocuklardan önce, çocukken müslüman olduğumu ve faziletimi düşündüm. Bunlardan dolayı Ömer'in, hilâfet için hiçbir kimseyi bana rakip etmeyeceğini zannederdim. Lâkin Ömer, hayatında halife tayin edeceği kimsenin, dünyada yapacağı iyiliğin ve kötülüğün karşılığının vefatından sonra mezarda kendisine geleceğinden korkarak, kendisini ve çocuğunu da hilâfet seçiminden çıkardı. Şayet hilâfet işini gelişi güzel herhangi bir adama vermeye hevesi olsaydı oğlunu halife seçecekti. Fakat Ömer, ben de onlara dahil olmak üzere, bir taifenin efradından birisine hilâfetin verilmesini münasip görüyordu. Sahabenin, Ömer'den sonra, hi-

(1) Bu hadis-i şerifin tamamı ve açıklaması, eserimizin birinci bölümünün üçüncü kısmındaki Hazret-i Ebû Bekir'in fazileti hakkındaki 7'nci hadis-i şerifte geçmişti.

lâfet için bana karşı hiçbir kimseyi rakip etmeyeceklerini zannederdim. Sonra Abdurrahman bin Avf, Allah Teâlâ'nın bize başkan edeceği bir kimsenin emrini kabul edip, ona itaat edeceğimize dair bizden söz alarak, Osman'a biat etti. Düşünerek baktım ki, Osman'a karşı itaatım, halkın bana yapacağı hilâfet biatını geçti. Hilâfet benden başkasında da olsa, biat edeceğime dair, benden söz alınmıştı. Bunun için biz sahabeler, Osman'a biat ettik. Ona saygı hakkını tanıdım. Ona karşı olan itaat hakkını ödedim. Beraberinde ordusunda savaştım. Bana bir şey verince kabul ederdim. Beni savaşa gönderdiği zaman savaşır, huzurunda suçluları cezalandırarak kırbacımla döverdim. Resûlullah'ın (s.a.v.) tavsiyesi üzerine, hilâfeti ellerinde bulunduran Ebû Bekir ile Ömer dâr-ı bakaya (âhirete) gitmişti. Biatı için benden söz alınan Osman da şehit edilince gördüm ki Harameyn, (Mekke - Medine) ve Kûfe ile Basra halkı, hilâfet için bana biat ettiler. İmamete daha haklı olduğum halde, dengim olmayan, ne Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) akrabalıkta (yakınlıkta) ne de bilgide benim kadar olan ve İslâmiyeti kabul edişim onunkinden daha önce olan bir kimse, yani Muaviye bana karşı imamet için ayaklandı».

Hazret-i Ali'nin (r.a.) Basra'da buyurduğu bu haberini mezkûr ravilerle beraber birçok tarikten İshak bin Rahveyh ve başkaları da diğer bir tarikten rivayet etmişlerdir. Zehebi demiş ki: Bu tarikler, birbirini destekliyorlar. En sahih olan İsmail bin Uleyye'nin rivayetidir ki, Hazret-i Ali'ye (r.a.), «Senin buraya yaptığın seferin, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) sana buyurduğu bir tavsiye üzerine midir, yoksa kendi fikrin midir?» diye sorulunca o, «Hayır. Bu, benim düşündüğüm bir fikirdir» demiştir.

Ahmed'in Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet ettiği üzere, Hazret-i Ali Cemel Vakası'nda (1), «Emaret hakkında Resûlullah (s.a.v.) bize tavsiye edip onunla tutunacağımız herhangi bir delil göstermedi. Lâkin emaret işi kendi aramızda düşündüğümüz bir şeydir» dedi.

Herevi ve Darekutni, Ahmed'den rivayet edilen bu haberden az bir ziyade ile benzerini Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet etmişlerdir.

İşte Hazret-i Ali'den (r.a.) çok tarikli bu rivayetler, onun imametine dair Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) bir nassı olmadığında müttefiktirler. Hazret-i Ali'nin (r.a.) ev halkından olan âlimler de bu hususta ona muvafakat etmişlerdir. Nitekim Ebu Nuaym'ın, Hasan el-Müsenna bin Hasan el-Sibt'ten rivayet ettiği üzere, Hasan el-Müsenna'ya, «Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır» şeklindeki Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) hadis-i şerifinin, Ali'nin (r.a.)' imameti için bir nass olduğu söylenince, Hasan, «Dikkat edin. Allah Teâlâ'ya yemin ederim ki, Peygamber (s.a.v.), buyurduğu bu hadisten

---

(1) Cemel Vakası: Hazret-i Osman'ın şehadetinden dolayı, Hazret-i Ali ile Hazret-i Âişe, Talha ve Zübeyr'in arasında H. 36 yılında vaki olan bir savaşın ismidir.

emaret, saltanat kast etseydi, sahabeye açıklayacaktı. Çünkü şüphesiz Allah'ın Resûlü, herkesten daha fazla müslümanlara konuları açıklayan bir kimse idi. Onlara, Ali'ye (r.a.) işaretle «Ey insanlar! Bu adam benden sonra benim işimin velisi ve başkanınızdır. Diyeceklerini kabul edip ona itaat edin» buyuracaktı. Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) bu söylediğim sözlerden hiçbirisi vaki olmadı. Allah'a yemin ederim ki, Peygamber (s.a.v.) emaret vazifesine, müslümanların işine bakmak için Ali'yi seçtikten sonra Ali emirlerini terk edip onlara ilgi göstermemiş veya yapmamak için müslümanlardan özür dilemiş olsaydı, Allah ve Resûlü'nün emirlerini terk ettiğinden dolayı, Allah'a karşı insanların en günahkârı olurdu. Onu bundan tenzih ederim» dedi.

Yine Hasan el-Müsenna'dan rivayet olunan bir habere göre, ona bu soruyu soran kimseye cevabında, «Eğer bu iş senin dediğin gibi olup Allah Teâlâ, Ali'yi emarete ve müslümanların işlerine bakmak için reis olarak seçmiş olsaydı, Ali, Resûlullah'ın (s.a.v.) emrini terk edip yerine getirmediği için, insanların en büyük günahkârı olması lâzım gelirdi» dedi. Soruyu soran kimse, «Peki Resûlullah (s.a.v.), «**Ben kimin mevlâsı isem Ali de onun mevlâsıdır**», buyurmadı mı?» dedi. Hasan, «Ayıl! Allah'a yemin ederim ki, eğer Allah'ın Resûlü, bu hadis-i şeriften emareti ve müslümanlara riyaseti irade etseydi, namazın, zekâtın farziyeti hakkında açıkladığı gibi, bunu da açıklayacak ve ondan rivayetle açıklanacaktı ve 'Ey insanlar! Şüphesiz benden sonra Ali, işinizin velisi ve emrim üzerinde halkın imamıdır. Ona karşı gelmeyin' diye buyuracaktı», dedi.

Darekutnî, Ebu Hanife'den rivayet ettiğine göre, Ebu Hanife (r.a.), Medine'ye geldiği zaman Ebu Cafer Muhammed el-Bakır'dan, Ebu Bekir ile Ömer hakkındaki fikrini sordu. Muhammed el-Bakır, onlara rahmetle dua etti. Ebu Hanife, «Irak'ta bizdeki halk, senin hakkında Ebu Bekir ile Ömer'den kendini uzak tuttuğunu söylüyorlar», dedi. Ebu Cafer (r.a.), «Onların bu dedikodularından Allah'a sığınıyorum. Kâbe'nin Rabbi ile yemin ederim ki onlar yalan söylediler», dedikten sonra Ebu Hanife'ye, «Hazret-i Ali (r.a.) Hazret-i Fatıma'dan olan Gülsüm adlı kızını Ömer'e nikâhladı; şayet Ömer (r.a.) Hazret-i Ali'nin (r.a.) kızıyla evlenmeye lâyık olmasaydı, onunla evlendirmezdi» dedi. Ebu Hanife, «Keşke bu fikrini Irak halkına yazsaydın» diye ondan diledi. Ebu Cafer, «Yazıyla bana itaat etmezler» buyurdu.

Hazret-i Ali'nin (r.a.) Ümmü Gülsüm'ü Hazret-i Ömer'e (r.a.) tezviç eylemesi, Rafızîlerin bâtıl iddialarının iptaline kesin bir delildir. Hâşâ! Ömer, onların inandıkları gibi bir kimse olsaydı, Hazret-i Ali (r.a.), kızını bir kâfirle evlendirmiş olurdu.

Yedincisi: Şiîlerin, Peygamber'in (s.a.v.) Hazret-i Ali (r.a.) için, Gadiri Hum'daki hutbesinde, «Ey Allah'ım! Ona yardım edene yardım

et. **Ona düşmanlık edene buğz et!»** buyurduğu duası, masum (günahsız olan) bir kimseden başka hiçbir kimseye olmaz, demeleri hiçbir delili olmayan bir davadır. Çünkü gerek şeriatça ve gerekse akılca mü'minlerin en iyi olanlarından ziyade mü'minlerin en aşağı tabakasından olan bir kimseye bile böyle bir dua edilmesi câizdir. Öyle ise, bu duanın, Hazret-i Ali'nin (r.a.) masum bir imam olduğunu ifade etmesi lâzım gelmez.

Ebu Zer el-Herevî, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den rivayet eder: **«Dünya ve âhirette Ömer, benimle beraberdir. Ben de Ömer'le beraberim. Benden sonra Ömer nerde ise, hak** (doğruluk) **Ömer iledir».** Halbuki bu hadîs-i şerif Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in vefatından sonra Ömer'in imametine ve masum olduğuna delâlet eder denilmemiştir.

Eğer Şiîler, mezkûr duanın delâletiyle Hazret-i Ali (r.a.) için iddia ettikleri masumiyetten kat'î olarak peygamberlere sabit olan masumiyeti irade ederlerse, bu iddiaları bâtıldır; veya Allah Teâlâ Hazretlerinin, Ali'yi fitne ve fenalıktan koruması kast edilirse, böyle bir masumiyetin duası, İslâmiyette derecesi Hazret-i Ali'den (r.a.) aşağı olan bir mü'min için dahi câizdir. Şiîlerin imam olan bir kimsenin günahtan masum olmasının vacib olduğu iddiaları ise, onlarca herhangi bir şeyin güzel veya çirkin olmasının hükmü, şeriatça değil, belki aklı hâkim kıldıkları esasına göredir. Halbuki, bir şeyin güzel veya çirkin olmasının hükmüne aklı hâkim kılmak iddiasının ve o iddianın, dayanağı olan delil ve temellerin birçok sebepten dolayı bâtıl olduğunu, Ebu Bekir el-Bakıllanî, kitabının imamet bahsinde tamam bir beyanla eksiksiz olarak yazmıştır.

Hâkim'in sahihleyip, başkalarının da hasen olarak kabul eyledikleri ve Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet ettikleri bir habere göre, Hazret-i Ali (r.a.) buyurdular ki: **«Beni aşırı seven, beni, bende mevcut olmayan vasıflarla öven kimse ile benden tiksinerek, hakkımda iftiracı olup bana karşı beslediği kinden dolayı bende mevcut olmayan kötü hasletlerle iftira eden kimse helâk olacaktır».** Daha sonra, **«Eğer ben size günah işlemenizi emredersem, Allah Teâlâ'ya karşı günah işlemek için herhangi bir kimsenin emrine itaat edilmez»** diye buyurdu.

Bundan anlaşıldı ki, Hazret-i Ali (r.a.) kendisine masumiyeti ispat etmemiştir.

Sekizincisi: Şiî ve Rafızîler, imam olacak bir kimsenin, ümmetin en efdalı (faziletçe en üstünü) olmasını şart koşmuşlardır. Halbuki onlarca ismeti vacip olan Hazret-i Ali'nin (r.a.) şahitliği ile sabit olmuştur ki, Ebu Bekir ile Ömer (r. anhüm), bu ümmetin efdallarıdırlar. Öyle ise, imametleri hakkında bu eserimizde geçen sahabenin mezkûr icmaı üzerine hilâfetlerinin sahih olması sabittir.

ON İKİNCİ ŞÜPHELERİ: Şiiler, dediler ki: «Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Tebük Savaşı'na çıktığı ve Hazret-i Ali'yi (r.a.) Medine'de yerine halife bıraktığı zaman ona, **«Harun, Musa'ya nasıl yakın ise, sen de bana öylesin. Ancak benden sonra peygamber yoktur»**, buyurduğu bu hadîs-i şerif, Hazret-i Ali'nin (r.a.) onun gerçek halifesi olduğuna dair açık nasslardan biridir. İşte bu hadîste, peygamberlikten başka, Harun (a.s.) için Musa'nın (a.s.) nezdindeki bütün yakınlık ve yüce rütbeleri olduğu gibi, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in Hazret-i Ali'ye isbat eylediğine dair delil vardır. Çünkü bu hadîs-i şeriften «âmm» olarak bütün makamlar irade edilmezse, hadîs-i şerifteki istisna (1) hükmü olmaz. Harun'un (a.s.), Musa'nın (a.s.) nezdinde sabit olan rütbelerinden biri de Hazret-i Harun (a.s.), Hazret-i Musa'dan (a.s.) önce vefat etmeseydi, Musa'nın vefatından sonra hilâfete müstahak olması idi. Çünkü o, Musa'nın hayatında halifesi idi. Hayatta kalıp da Musa'dan sonra halife olmaması Harun'da bir noksanlığın mevcud olmasının ihtimalinden olacaktı. Halbuki peygamberlerde herhangi bir noksanlığın olması câiz değildir.

Yine bu hadîs-i şeriften Hazret-i Ali'nin (r.a.) gerçek hilâfeti için delil olarak şöyle düşünürlür: Harun'un (a.s.), Musa'nın (a.s.) nezdindeki yakınlık ve makamlardan biri de, peygamberlikte ona ortak olması idi. Hazret-i Musa'dan (a.s.) sonra hayatta olsaydı, halk tarafından ona itaat edilmesi vacip olacaktı. Hadîs-i şerifte Hazret-i Ali de (r.a.) Harun'a (a.s.) benzetilmiş olduğundan dolayı, Peygamber Efendimiz'den (s.a.v.) sonra ona itaat edilmesi vacip oldu. Ancak Harun (a.s.) ile Hazret-i Ali'nin makamca aralarındaki fark, Hazret-i Ali'nin (r.a.), Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'e peygamberlik vasfında ortak olmamasıdır. Ancak peygamberlikte ortaklığı mümkün olmayınca, yüceliğine dair bir delil olan bu hadîs-i şerifle mümkün derecede amel etmek için, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den sonra Hazret-i Ali'ye (r.a.) itaat edilmesi, ümmetin üzerine vaciptir.

CEVABI: Şayet bu hadîs-i şerif Amidî'nin dediğine göre, sahih değilse, zaten bu iddiaların bâtıl olduğu açıktır. Müslim ile Buharî'nin hadîs kitaplarında bu hadîs-i şerif mevcut olup, rivayetlerine itimad edilen hadîs âlimlerinin dediklerine göre sahih ise de, ahadî hadîsler kısmından olup Şiîler ahadî hadîsleri imamet için delil olarak kabul etmezler. Kabul ediyorlar farzedelim; lâkin bu hadîs-i şerifte bütün yüce rütbelerin Hazret-i Ali'ye (r.a.) isbat etmesine dair hiçbir genelliği yoktur. Belki bu hadîs-i şerifin açıkça delâlet eylediğine göre mânası, Musa'nın (a.s.) münacât müddeti zarfında Harun (a.s.), onun

---

(1) *İstisna:* Herhangi bir şeyi umumî olan bir hükümden çıkarmak, hariç tutmak ve ayırmaktır. Meselâ: Zeytinpınar köyü halkı şehre gittiler, denildiğinde, hüküm mezkûr köyün bütün halkına şâmildir. Yukarıda söylediğimiz cümleden sonra «Fakat Ahmed gitmedi» denilirse bu deyimle Ahmed mezkûr hükümden çıkarılmış olur.

kavmine halife olduğu gibi, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz Tebük Gazası'nda iken, Hazret-i Ali (r.a.) dahi onun halifesi oldu demektir.

Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'inde Musa'dan (a.s.) hikâyetle (1), Musa (a.s.) kardeşi Harun'a (a.s.), «Milletimin içinde benim yerime geç...», buyurduğu bu sözünde bir genellik yoktur ki, Harun'un (a.s.) gerek Musa'nın (a.s.) hayatında ve gerekse Musa'nın (a.s.) vefatından sonra ona halife olmasını ifade etsin. Ancak Musa'nın (a.s.) buyurduğu bu sözünden ilk anda akla gelen mâna, yukarıda geçtiği üzere Harun'un (a.s.) yalnız Musa (a.s.) münacatta olup hazır bulunmadığı müddette onun halifesi olmasıdır. Öyle ise, Musa'nın (a.s.) Harun'a (a.s.) buyurduğu «Milletimin içinde benim yerime geç» emri, vefatından sonra Harun'un (a.s.) ona halife olacağına şâmil olmadığının sebebi, Musa'nın (a.s.) hayatında onu hilâfetten azlettiği için değil, ancak deyim itibariyle buyurduğu bu emir, o mânaya delâlet etmeyip, belki belirli bir zamanda ona halife olması içindir. Buyurduğu bu emri, vefatından sonra Harun'un (a.s.) ona halife olması mânasına şâmildi, fakat Musa'dan (a.s.) sonra, Harun (a.s.) hayatta olsaydı, hilâfetinin hükmü kalmayacaktı, çünkü Musa'nın (a.s.) hayatında azil olmuştu, diye kabul etsek de, bu olay Harun'da (a.s.) bir noksanlığı istilzam etmez. Bilâkis ona olgunluk ve yükseklik değeri isbat eder.

Zira Harun (a.s.), Musa'dan (a.s.) sonra yaşamış olsaydı, peygamber olduğu için peygamberlik vazifesi ile müstakil olacaktı. Ve onun bu peygamberlik makamı, hilâfet makamından ve onun Musa (a.s.) ile olan peygamberlik ortaklığından daha üstün olacaktı. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, Hazret-i Ali (r.a.) hakkında buyurduğu bu hadîs-i şerifin deyim itibariyle genelliğine dayanarak onun nezdindeki bütün makamların Hazret-i Ali'de (r.a.) sabit olduğunu kabul ettik farzedelim. Lakin hadîs-i şerifte Hazret-i Ali'nin (r.a.), ona benzetilen Harun'un (a.s.) Musa'ya (a.s.) olan kardeşliği ve peygamberlik makamı gibi rütbeler, Hazret-i Ali (r.a.) için Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in nezdinde olmadığından dolayı, bu hadîs-i şerif tahsis olunmuş bir âmm'dır (2). Halbuki fıkıh usulü âlimleri, bir mânaya tahsis edilmiş bir âmm'ın tahsis edilmiş mânalarına ya delil olmayacağı veya zayıf bir delil olduğu hakkında ihtilâf etmişlerdir.

---

(1) Bu âyet-i celilenin tamamı: «Musa'ya otuz gece vade verip sonra buna on gece daha kattık, böylece Rabbinin tayin ettiği müddet kırk gece olarak tamamlandı. Musa, kardeşi Harun'a, «Milletim içinde benim yerime geç, onları ıslah et, bozguncuların yoluna gitme (dedi)». el-A'raf: 142

(2) *Açıklaması:* Âmm, delâlet ettiği mânasının bütün fertlerini sınırsız olarak içine alan lâfza (kelimeye) denir. Erkek, kadın gibi...

Has: Âmm'ın hilâfına vazedildiği (konulduğu) yalnız tek bir mânaya delâlet eden bir lâfızdır. Ali, Ahmed, Hasan özel isimler gibi...

Âmm'e olan lâfızlar, şâmil oldukları mânalarının bütün ferdlerini içine alırlar. Meselâ: Birisi hizmetçisine «Sokaktan kim geçerse, ona bir şeker ver!» dese, hizmetçi, sokaktan geçen herhangi bir kimseye şeker verebilir. Efendisi, ona ni-

Musa'nın (a.s.) vefatından sonra, Harun (a.s.) hayatta olup halk arasında emirleri geçerli olacaktı, diye farzedilirse, onun o durumu Musa'nın (a.s.) halifesi olduğu için değil, ancak peygamberliği için olacaktı. Halbuki kat'î olarak peygamberlik makamı Hazret-i Ali'ye olmadığı için Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, onun hakkında buyurduğu bu hadîs-i şeriften Harun'a (a.s.) olduğu gibi, Hazret-i Ali'ye de (r.a.), peygamberlik makamı irade edilemez ve bu sebepten Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) hemen sonra mutlaka Hazret-i Ali'nin emri geçerli ve İslâm ümmetinin üzerinde ona itaat edilmesinin farz olması sabit değildir.

Bu geçen izahımızdan anlaşıldı ki, mezkûr hadîs-i şerif ahâdî hadîslerden olmakla beraber sahabenin Hazret-i Ebu Bekir'in (r.a.) hilâfetine dair yaptıkları biatın icmaına mukavemet etmez. Ancak Musa'nın (a.s.) nezdinde Harun (a.s.) için olan bazı rütbeleri Hazret-i Ali'ye (r.a.) isbat etmek içindir. Nitekim hadîs-i şerifin zikredilmesi ve zikredilmesinin sebebi mezkûr bazı rütbeleri açıklamasıdır. Çünkü beyanımızda geçtiği üzere Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz Tebük Savaşı'na giderken onu Medine'de yerine halife bıraktığı zaman ona bu sözleri buyurdu.

Sahih hadîs kitaplarına göre, Hazret-i Ali (r.a.), bu durumun onu küçülttüğünü zannederek Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'e «Ey Allah'ın Resûlü! Sen beni kadın ve çocuklar arasında mı halife olarak bırakıyorsun?» deyince Peygamber (s.a.v.) Efendimiz ona, **«Ey Ali! Harun Musa'ya nasıl yakın ise, sen de bana öyle yakın olmaya razı olmaz mısın?»** buyurdu. Yani Musa (a.s.) Tûr-i Sina Dağı'na münâcâta giderken kardeşi Harun'u milleti içinde yerine halife olarak bırakmış, ona Allah Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'inde Musa'dan (a.s.) hikâye buyurduğu, **«Milletim içinde benim yerime geç! Onları ıslah et!»** demiştir.

Hem de Peygamber (s.a.v.) Efendimiz hayatında Hazret-i Ali'yi (r.a.) Medine'de kendine halife edinmesi, vefatından sonra Hazret-i Ali'nin farz veya sünnet bakımından çağdaşları olan sahabe-i kiram

---

çin siyah adama verdin veya niçin Ahmed'e verdin diye itiraz etmeye hakkı yoktur.

Tahsis (özelleştirmek): Âmm'ın hükmünden onun delâlet ettiği bazı fertlerini çıkarmak demektir. Nakiller içinde umumi lâfızlar bulunduğu zaman, onlar bütün mânasının fertlerine kesinlikle şâmil olarak alınır. Ancak kesin bir delil o âmm'ı tahsis ederse (özelleştirirse), hüküm değişir.

Âmm-ı mahsus (Özelleştirilmiş âmm): Genel kelimenin bütün fertlerine değil de, bazılarına delâlet ettiğini gösterecek bir karine olursa, âmm-ı mahsus olur.

Karine: Kastedilen mânayı tayin veya sözün hakiki mânasının kastedilmediğini beyan için ileri sürülen delildir.

Şii ve Rafızilerin Hazret-i Ali'nin (r.a.), Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) hemen sonra gerçek halifesi olduğuna dair söyledikleri mezkûr hadis-i şerifte geçen «*menzile*» kelimesi, zahirine göre âmmedir. Yani Hazret-i Harun'un (a.s.) Hazret-i Musa'nın (a.s.) nezdinde olan bütün menzillerini, yakınlık rütbelerini Hazret-i Ali'ye isbat eder. Ancak Hazret-i Harun (a.s.) gibi peygamber olmadığının ka-

arasında hilâfet vazifesinde daha ehil olmasını gerektirmez. Ancak onun gayrı muayyen bir zaman için, hilâfete ehil olmasını icabettirir. Zaten biz Ehl-i sünnet ve'l-cemaat dahi böyle hüküm veririz.

Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz kendi yerine birçok zamanlarda Hazret-i Ali'den (r.a.) başka İbn Ümmi Mektûm gibi birçoklarını tekrarla halife olarak bırakmıştır. Halbuki İbn Ümmi Mektûm'un Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den sonra hilâfet için sahabeden evlâ olması lâzım gelmez.

ON ÜÇÜNCÜ ŞÜPHELERİ: Yine demişler ki, Hazret-i Ali'nin (r.a.) hilâfetine delâlet eden uzun uzadıya nass hadîs-i şeriflerin bazısı, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in Hazret-i Ali'ye (r.a.) hitaben, «**Sen benim kardeşim, vasıyyim, halifem ve dinimin kaadısısın**». Ve yine ona, «**Sen müslümanların efendisi, takvalıların imamı** (abdestin eseri olarak Kıyamet gününde ümmetimde) **alın ve ayakları parlayanların başkanısın**». Ve yine Hazret-i Ali (r.a.) için halka, «**Ali'ye halkın emiri diye selâm veriniz**» buyurduğu hadîs-i şerifleridir.

Bu şüphenin cevabı, bu eserimizin beşinci kısmının biraz evvelinde izahlı olarak geçti. Mezkûr izahımızın bazıları şudur ki: Gerçekten bu söyledikleri hadîsler, mevzû (uydurulmuş) yalan ve bâtıl sözler olup Peygamber'e (s.a.v.) yapılan iftiralardandırlar. Ayılın! Allah'ın laneti yalancıların üzerine olsun!

Hadîs imamlarının hiçbirisi de, Şiîlerin hadîs diye uydurdukları bu yalanlarından herhangi birisinin matûn olan ahâdî hadîslerin derecesine bile ulaştığını söylememiştir. Bilakis onların hepsi, bu sözlerin kat'î olarak öz yalan ve iftira olduğunda ittifak etmişlerdir.

Allah'a, Resûlü'ne (s.a.v.) ve sapıklık karanlığının kandilleri, İslâm dininin imamları olan âlimlerin üzerine, bu yalan sözleri uyduran şu cahiller, mezkûr hadîslerin yalnız kendilerince sahih olduklarını iddia ederlerse, biz onlara, «Bu iddianız örf ve âdette muhaldir» deriz. Çünkü hadîs ilminde becerikli, öncü ve bütün hayatını, gücünü, hadîsin tahsili için uzak seferlerde harcayıp, yanında hadîs-i şeriften bir şey olduğunu zannettikleri herhangi bir kimseye gidip, birçok hadîsi toplamış, teftiş, sahihini, zayıfını bilmiş ve hepsini eserlerinde derleyip yazmış olan âlimler, bu hadîsleri bilmeyip işitmedikleri halde, siz Şiîler hiçbir hadîs râvisinin sohbeti ve rivayetiyle muttasıf olmadan, bu söylediğiniz hadîslerin bilgisiyle nasıl mümtaz oldunuz? Hem o âlimler, mevzû hadîsler milyonu geçtikleri halde, o çeşit hadîslerin

---

rinesiyle bu âmme olan menzil kelimesi, bir âmm-ı mahsus olup peygamberlik makamının Hazret-i Ali'ye (r.a.) olduğuna delâlet etmiyor.

Fıkıh usulü âlimlerince âmm-ı mahsus olan bir kelime, tahsis edilen mânasından başka diğer mânasının fertlerine bir delil değildir veya olsa da zayıf bir delildir.

Öyle ise, bu hadîs-i şerifteki menzil kelimesi, Hazret-i Ali'nin (r.a.) hilâfetine delâlet eder farzedilse de, madem ki tahsis edilmiş bir âmm'dır, Hazret-i Ali'nin (r.a.) hilâfetine delâlet etmez veya etse de zayıf bir delildir.

herbirisinin yâzını ve vâzının Peygamber'e (s.a.v.) ettiği iftiranın sebebini bilir de, nasıl bu hadîsleri bilemediler?

Allah Teâlâ Hazretleri o âlimlerin yaptıkları bu hizmetlerine karşı onlara mükemmel ve en üstün sevaplar ihsan eylesin. Amin!..

Zira onların bu güzel faaliyetleri olmasaydı, din ahkâmının doğrusunu iptal eden inatçılar, din ahkâmını bozanlar, galip olup dinin şiarını (alâmetini) değiştirir, dinde doğru olanı uydurdukları yalanlarla karıştırırlardı. Öyleki, artık dinde doğru olan şey yalandan ayırdedilmeyecekti. Onlar, kendilerini yanlış yola kaptırdıkları gibi, başkalarını da yanlış yola kaptıracaklardı. Lâkin Allah Teâlâ, Peygamberinin şerâitini yanlışlıktan, değişmekten ve tahrif edilmekten koruduğu, her bir asırda ümmetinin en büyük âlimlerinden bir taifesini dinde doğru yol üzerine yarattığı, onları tahkir edenler çabalarına zarar vermediği için, İslâm dini bu cahil ve yalancıların söyledikleri bâtıl sözlerine önem vermemiştir. Bundan dolayıdır ki, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, bir hadîs-i şerifinde İslâm dini hakkında sahabe-i kiramına hitap ederek buyurdular ki:

«Ben sizi, açık ve beyaz, gecesi gündüzüne, gündüzü gecesine benzer değişmeyen bir din üzerine bıraktım. Benden sonra helâk olan bir kimseden başkası ondan yüz çevirmez».

Bu canilerin tuhaf durumlarındandır ki, biz Ehl-i sünnet taifesi onlara, **«Benden sonra bu her iki kimseye** (yani Ebu Bekir ile Ömer'e) **tâbi olun.»** Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in sahabe-i kiramına buyurduğu bu hadîs-i şerifini ve bu eserimizin üçüncü bölümünde Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetinin doğruluğu hakkında, nass olarak delâlet eden, tamamiyle yazdığım, daha başka sahih hadîslerle delil getirdiğimiz zaman, bu hadîsler haber-i vahittir (yalnız bir kimsenin rivayet ettiği bir hadîstir). Hilâfet gibi gerçek bir davanın ispatına delil olarak yetmez, diyorlar. Fakat onlar, inançlarına göre Hazret-i Ali'nin (r.a.) hilâfetine dair, hadîs-i şeriften nass bir delilin olduğunu iddia ettiklerinde ya **«Ben kimin mevlâsı isem Ali de onun mevlâsıdır»** veya **«Ey Ali! Senin makamın benim nezdimde, Musa'nın nezdindeki Harun'un makamı gibidir»** gibi ahâdî hadîsleri veya davalarına delâlet etmeyen veya kat'î olarak bâtıl, açık olarak mevzû bir hadîs olup onunla Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in üzerine iftira edilen, ahadî hadîslerin en aşağı rütbesindeki zayıf hadîslerin derecesine bile vasıl olmayan hadîsleri delil getirirler.

İşte onların bu açık tenakuzlu (çelişmeli) sözlerini ve çirkin bilgisizliklerini düşün! Onlar, aşırı cehalet ve inatlarından dolayı, doğru yoldan yüz çevirdikleri için, isterse Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) hadîs-i şeriflerini, sahabesinin eserlerini bilen din âlimleri, «Bu hadîs yalan, mevzû ve uydurmadır» diye ittifak etsinler, bozuk mezheplerine uygun olduğundan mütevatirdir diye iddia ederler. Ve mezkûr bilginlerin söz birliğiyle sahih olmuş, ravileri onu tevatürle rivayet etmiş bir

hadis-i şerif olsa da, onların mezheplerine muhalif olduğu için, inat edip doğru yoldan ayrıldıklarından dolayı, o hadîse ahâdîdir derler. Onlar ne kadar acayip, cahil ve ahmak insanlardır.

ONDÖRDÜNCÜ ŞÜPHELERİ; Bâtıl itikadlarına göre demişler ki: «Ebu Bekir hilâfete ehil olsaydı, halife seçildiği zaman, sahabeye, «Beni bağışlayın! Beni bağışlayın», demezdi. Çünkü gerçekte ancak bir işin ehli olmayan adam, başkalarından özür, af diler».

CEVABI: Hazret-i Ebu Bekir'in (r.a.) sahabeden bağışlanma talebinde bulunması, onların dediği sebepten değildir. Bu da onların uydurdukları yalanlardandır. Çünkü selef ve halef nice din âlimleri birçok vazifeye ehil oldukları halde, Allah nezdindeki sorumluluktan korkarak, çekinmeleri birçok kere vaki olmuştur. Hattâ vazifesinin ehli ve takvalı olan bir kimse, maddî menfaat gözeterek vazife sevgisinden gönlünü çevirmezse, takvası ve zühdü kâmil olmaz. Ama vazifesine ehliyeti olmayan bir kimsenin vazifesinden vaz geçmesi, takva olarak değil, belki vacibtir.

Hazret-i Ebu Bekir'in (r.a.) onlardan dilediği bağışlama ve özrün sebebi, ya kendisine ârız olacak herhangi bir acze binaen olgunluğuna yakışır bir şekilde kavminin işlerini yönetememekten korkmuş olması veya hilâfeti hakkında sahabenin fikirlerini anlayarak, aralarında kendisinin azledilmesini arzu eden bir kimsenin olup olmadığının belli olması içindi. Neticede hiç kimsenin kendisinin azlini istemediklerini anlamıştır. Veyahut istenmediği halde bir kavme imamet eden bir kimseye Peygamber'in (s.a.v.) lânet ettiğinden korkarak cemaatten onun imametine nefret duyan bir kimse olup olmadığını anlamak içindi.

Hulâsa, Hazret-i Ebu Bekir (r.a.) imamete ehil olmadığı için af dilediğinin iddiası sonsuz bir cehalet ve akılsızlıktır. Sakın bir delile dayanarak —ey Ebu Bekir'in (r.a.) hilâfetine muarız olan kimse— başını kaldırma!

ON BEŞİNCİ ŞÜPHELERİ: Yine Şiiler, «Hazret-i Ali'nin (r.a.) Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in vefatından sonra hilâfet için münakaşa etmeyip sükût etmesi, ancak Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in ona vefatından sonra, kılıcını savaş için kınından çekmemesini ve hiçbir fitne çıkarmamasını tavsiyesi üzerine idi» demişlerdir.

CEVABI: Gerçekten bu iddiaları uydurma, bilgisizliklerinden meydana gelen bir şey olmakla beraber, kalın kafalılıklarından dolayı bu sözlerine terettüp edecek mahzurdan habersizdirler. Çünkü onların bu iddialarına göre, Peygamber (s.a.v.), Hazret-i Ali'yi (r.a.) vefatından sonra bir vali, bir imam olarak ümmete tayin etmiştir. Bununla beraber, hakkı (doğruyu) kabul etmeyene karşı onu, kılıcını kınından çekmesinden men eylediği nasıl düşünülür? Bu iddiaları doğru olsaydı, Hazret-i Ali (r.a.), Sıffin ve diğer savaşlarda kılıcını çekmek, kendisi, ev halkı, etbaı ile birlikte başkalarıyla savaşmaz ve tek başına binlerce askerin karşısına çıkmazdı.

Şunu da ekleyelim ki, yine onların itikatlarına göre, hâşâ kafirliğin en çirkin çeşidini işleyen sahabe taifesine karşı, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, Hazret-i Ali'ye (r.a.) kılıcını çekmemesi için vasiyet eylediğini nasıl tasavvur ediyorlar. Halbuki öyle taifelerle savaşmayı, Allah Teâlâ, müslümanların üzerine vacip kılmıştır.

Peygamber'in (s.a.v.) ev halkından olan bazı imamlar, «Şiî ve Rafızî taifelerinin dediklerini tetkik ettim. Nefsanî arzuları, onların düşüncelerini körleştirdiği için, söyledikleri bu sözlerine terettüp eden fasit şeylere aldırmayan bir kavim olduklarını anladım» buyurmuşlardır.

Onların Hazret-i Ömer, Hazret-i Ali'ye (r.a.) hakaret edip kılıcının askısını onun omuzuna geçirip kendisine doğru çektiğini ve Hazret-i Fatıma'ya kızıp ona eziyyet ettiğinden dolayı Hazret-i Fatıma'nın korkarak Muhassin (1) isminde bir erkek çocuğunu düşürdüğü şeklindeki sözlerini bilmiyor musun? İşte Şiî ve Rafızîler helâk ve rezaletlerine sebep olan bu çirkin yalan ve uydurmalarından maksatları, Hazret-i Ömer'e (r.a.) karşı başkalarını kışkırtmaktır. Bu dedikleri iftiralarından Hazret-i Ali'ye (r.a.) aşağılık ve zafiyeti, hattâ azamet, cesaret sahibi olan bütün Beni Haşim kabilesi ile sahabe-i kiram için, ondan daha çirkin bir şey olmayan bu hakareti isnat etmekten çekinmediler.

Sahabe-i kiramın, Peygamberlerine karşı meşhur ve mütevatir olan gayretlerini, onun şerefine dokunulduğu zaman şiddetle öfkelendiklerini, hattâ onun rızasını kazanmak arzusuyla, ona düşman olan anne ve babalarıyla savaşıp onları öldürdüklerini düşünen az akıl sahibi bir kimse dahi bu yalan şeylerin, onlara isnat edilmesinin mümkün olduğunu nasıl kabul eder? Allah Teâlâ'nın doğru yoldan saptırıp rezil edip, büyük bir zarar ve helâk ile yolundan döndürdüğü, cehennem ateşine müstahak ettiği bir kuldan başka hiçbir kimse, Peygamber (s.a.v.)' Efendimiz'in onlardan razı olduğu ve Peygamber'i (s.a.v.) seven, dosdoğru izinde giden ve bu eserimizin birinci önsözündeki beyanımızda yazdığımız üzere Allah Teâlâ'nın Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz vasıtasıyla, gerek Kur'an-ı Kerim'de ve gerekse hadis-i Nebevi'de onları bütün kötü noksanlıktan arındırdığı bu olgun sahabe zümresine az bir noksanlığı veya doğru olmayan bir hükme karşı, sükût etmeleri gibi şeyleri onların hakkında tevehhüm etmez.

Bu gibi tevehhüm ve itikattan Allah'tan selâmet dileriz. Âmin!..

---

(1) Hasan ile Hüseyin gibi Resûlullah (s.a.v.) bunun ismini Muhassin koydu denilmiştir. Bak Kamusü'l-Muhit, Eş-Şebir maddesine.

İkinci Bölüm

HAZRET-İ EBU BEKİR İLE ÖMER'in (r.a.) ŞİÎ VE RAFIZÎ TAİFELERİNİN UYDURDUKLARI ACAYİP YALAN VE İFTİRALARDAN UZAK OLDUKLARI VE HAZRET-İ ALİ'nin MÜSLÜMANLARIN BÜTÜNLÜĞÜNÜN PARÇALANMASINDAN KORKTUĞU İÇİN HAZRET-İ PEYGAMBER'in (s.a.v.) VEFATINDAN SONRA HİLÂFET HUSUSUNDA İŞİ İDARE ETMİŞ OLDUĞU SÖZLERİ İLE DİĞER ÇİRKİN İDDİALARININ BÂTIL, GERÇEĞE UYGUN OLMADIĞININ ANLAŞILMASI İÇİN HAZRET-İ PEYGAMBER'in (s.a.v.) EHL-İ BEYT ULULARININ EBU BEKİR VE ÖMER'in HER İKİSİNİ DE ZİYADESİYLE ÖVDÜKLERİ HAKKINDADIR.

İlk olarak Hazret-i Hasan ile Hazret-i Hüseyin'in nesilleri onda birleştiğinden dolayı kendisine Elmahd (öz) lâkabı verilen ve oğlu da En-Nefsü'z-Zekiyye (temiz ruhlu) denilmekle lâkaplandırılan din imamlarından ve Beni Haşim'in şeyhi, reisi olup İmam Malik bin Enes zamanında Medine-i Münevvere'de ona hilâfet için biat edilen, fakat sonradan Abbasilerden el-Mansur tarafından üzerine bir miktar asker gönderilen Hazret-i Abdullah'dan (r.a.) başlıyoruz.

Darekutnî'nin rivayet eylediğine göre, Hazret-i Abdullah'dan «Sen (abdest alırken) mestlerin üzerine mesh ediyor musun?», diye soruldu. Hazret-i Abdullah da, «Eğer ben mesh ediyorsam, Ömer de mesh ediyordu» buyurdu. Soru sahibi ona, «Ben yalnız sen mesh ediyor musun? diye soruyorum», deyince, Abdullah (r.a.), «Benim bu cevabım sorduğun probleminden daha ziyade seni şaşırtmaktadır. Ben sana Ömer'in yaptığından haber veriyorum, sen mesh hakkındaki benim görüşümü soruyorsun. Ömer benden ve benim gibi yeryüzünü dolduran kimselerden daha iyidir» buyurdu.

Ona, «Senin Ömer hakkındaki bu söylediğin sözler, bir fitnenin korkusundandır» denildiğinde Hazret-i Abdullah, «Biz şimdilik Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in mezariyle minberinin arasında bulunuyoruz. Ey Allah'ım bu hususta açık ve gizli diyeceğim budur. Benden sonra, benden hikâyetle Ömer hakkında bu sözlerimden başka söz diyecek herhangi bir kimsenin sözünü kabul etme!» buyurdu. Daha sonra buyurdular ki: «Kim ki, Hazret-i Peygamber'in vefatından sonra cebrî olarak Ali'den hilâfet alınmış ve gerçekten Peygamber (s.a.v.) Efendimiz hilâfet için ona emir buyurmuş iken, Ali o emri infaz etmemiştir derse, bu sözler Ali'ye hakaret olarak kâfidir».

Yine Darekutnî, mezkûr Abdullah'ın oğlu En-Nefsü'z-Zekiyye'den rivayet etti: Ondan Şeyhayn'ın durumu sorulduğunda «Bence onlar Ali'den daha efdaldirler» demişlerdir.

Darekutnî, Muhammed el-Bakır'dan rivayet eder: El-Bakır (r.a.), «Fatıma'nın (r.a.) oğulları, Ebu Bekir ile Ömer hakkında sözün en güzelini söyleyecekleTinde söz birliği etmişlerdir» buyurdu.

Yine Darekutnî'nin Cafer es-Sadık'tan, onun da babası Muhammed el-Bakır'dan rivayet eylediği üzere, bir adam Bakır'ın pederi olan Ali Zeynelâbidin bin Hüseyin'e (r.a.) geldi. «Bana Ebu Bekir'in durumundan haber ver» deyince, Zeynelâbidin, «Sana es-Sıddîk'tan mı haber vereyim?» diye buyurdu. O, «Sen Ebu Bekir'i Sıddîk'la mı adlandırıyorsun» dedi. Hazret-i Zeynelâbidin (r.a.), «Annen senin mâtemini çeksin. Allah'ın Resûlü, Muhacir ve Ensarî sahabeler onu Sıddîk diye adlandırdılar. Ona Sıddîk demeyen bir kimsenin, Allah Teâlâ dünya ve âhirette dediklerini kabul etmez! Ebu Bekir'i, Ömer'i sev» diye buyurdu.

Darekutnî, Hazret-i Urve'den, o da adı geçen Abdullah'tan rivayet etmiş ki: «Abdullah, «Ben Ebu Cafer el-Bakır'dan altın ve gümüşle kılıcın yaldızlanmasının dinde câiz olup olmadığını sordum». O da «Bir mahzuru yoktur. Şüphesiz Ebu Bekir es-Sıddîk (r.a.) kılıcını onlarla yaldızlamıştı» dedi. Ben Cafer'e, «Sen Ebu Bekir'e Sıddîk mi diyorsun?» dedim. «Evet ona es-Sıddîk, evet ona es-Sıddîk, evet ona es-Sıddîk diyorum. Ona Sıddîk demeyen bir kimsenin sözünü Allah Teâlâ dünya ve âhirette kabul etmesin! dedi».

İbni Cevzî, «Safvetu's-Safve» adlı eserinde bunu rivayet ederken şunu da nakletmiştir ki, el-Bakır o anda yerinden sıçrayıp yüzünü kıbleye çevirdi, «Evet, es-Sıddîk, evet, es-Sıddîk, evet, es-Sıddîk. Benim bu dediklerimi aklında tut» diye buyurdu.

Darekutnî, Cafer es-Sadık'tan rivayet ediyor: Cafer (r.a.), «Ben işlediğim herhangi bir günahtan dolayı Ali'den ne kadar şefaat ümid edersem, o kadar da Ebu Bekir'in şefaatını ümid ederim. Gerçekten ben, iki yönden Ebu Bekir'in evlâdıyım» dedi (1).

Yine Darekutnî'nin, Zeyd bin Ali Zeynelâbidin'den rivayet ettiğine göre, Zeyd (r.a.), Ebu Bekir ile Ömer'den kendini teberri eden bir kimseye, «Allah Teâlâ'ya yemin ederim ki, onlardan taberri etmek (kendini onlardan uzaklaştırmak) Ali'den teberri etmek olduğunu bil. İşte durum budur, ister fikrinde ileri git, ister geri dön!» dedi.

Ehl-i beyt'ten olan mezkûr Zeyd (r.a.), dinde ulu bir imamdı. Hicrî 121 yılında Safer ayında şehit edilmiş, çıplak olarak darağacına asılmış, bir örümcek üzerine ağ kurarak avret yerini halkın gözünden muhafaza etmiş, uzun müddet böyle asılı kalmıştır. Zeyd'e (r.a.), Kûfe ahalisinden bir kısmı hilâfet için biat ettiler. Birçok Şiî taifesi ona galip «Sen Ebu Bekir ile Ömer'den uzaklaş ki, sana biat edelim» dediklerinde o, bu tekliflerini reddetti. Onlar da, «Biz seni rafz (terk) ettik»

---

(1) Çünkü Cafer-i Sadık'ın annesi, Ümmü Ferve, Kasım bin Muhammed bin Ebu Bekir'in kızı olup, annesinin annesi de Esma, ki Abdurrahman bin Ebu Bekir'in kızıdır.

dediler. Zeyd (r.a.), «Gidin, siz Rafızîsiniz» buyurdu ve o vakitten beri o taifeye Rafızî ve onun şiasına Zeydî denilmiştir.

El-Hâfız Ömer bin Şebbe rivayet etmiştir ki: Ulu bir imam olan bu Zeyd'e (r.a.), «Ebu Bekir (r.a.), Peygamber'in (s.a.v.) terekesinden olan Fedek Bahçesi'ni Hazret-i Fatıma'dan (r.a.) aldı» denildiğinde şöyle buyurdular: «Şüphesiz Ebu Bekir (r.a.) şefkatli bir insandı. Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra terekesinden herhangi bir şeyin değiştirilmesinden iğrenirdi. Fatıma (r.a.) ona gelerek, «Resûlullah (s.a.v.) Fedek Bahçesi'ni bana verdi» dediğinde, Ebu Bekir (r.a.), «Şahidin var mıdır?» diye sordu. Hazret-i Ali (r.a.) ile Ümmü Eymen (r. anhüma) Hazret-i Fatıma'ya şahitlik ettiler. Şeriatça o konuya şahitlerin gerekli adedi kâfi gelmediğinden dolayı, Hazret-i Ebu Bekir (r.a.), Fatıma'ya (r.a.), «Yalnız bir erkekle bir kadının şahitliği ile mi Fedek'i almayı hak edeceksin?» dedi. Daha sonra, Zeyd (r.a.), «Allah'a yemin ediyorum ki, Hazret-i Fatıma'nın bu davası için bana müracaat edilseydi. Hazret-i Ebu Bekir'in bu hükmü ile hükmederdim, buyurdu.

Yine Darekutnî'nin Hazret-i Zeyd'den (r.a.) rivayet eylediğine göre, Zeyd (r.a.), «Hariciye taifesi Ebu Bekir ile Ömer'in hakkında fena bir şey söyleyemediler. Faziletçe onlardan daha az olan bir kimseden yani Hazret-i Ali'den kendilerini uzak tuttular. Siz Şiî taifesi ise daha üst tabakaya sıçrayıp Ebu Bekir ve Ömer'den kendinizi teberri ettiniz. Öyle ise size kim kaldı? Allah'a yemin ediyorum ki, kendinizi teberri etmediğiniz hiçbir kimse kalmadı» diye buyurdu.

Yine Darekutnî ve İbn Asakir'in, Salim bin Ebi Ca'de'den rivayet ettiklerine göre, Salim, «Ben Muhammed el-Hanefî'ye dedim ki: «Sahabe taifesinden ilk müslüman olan kimse Ebu Bekir midir?» O, «Hayır» dedi. «Peki neden o kadar yükseldi ki, hepsini geçti? Tâ ki sahabe zümresinden, ondan başka bir kimsenin faziletinden bahsedilmiyor» dedim. «Şüphesiz Ebu Bekir, müslüman olup vefat edinceye kadar İslâmiyet yönünden sahabenin efdali idi», dedi».

Darekutnî, Şiî olmakla beraber hadîsin rivayetinde kendisine itimat edilen Salim bin Hafsa'dan rivayet ediyor. Salim dedi ki: «Ebu Cafer Muhammed bin Ali ile Cafer bin Muhammed'ten, Ebu Bekir ve Ömer'in durumlarını sordum. Bana «Ey Salim! Onları sev, kendine dost edin. Onların düşmanlarından uzaklaş. Çünkü onlar, hidayet yolunun imamları idiler» buyurdu».

Yine Darekutnî, Salim'den rivayet ediyor. Salim demiş ki: «Ebu Cafer'i (diğer bir rivayete göre Cafer bin Muhammed'i) ziyaret ettim. Zannederim ki ben orada olduğum için şöyle dedi: Ey Allah'ım, ben Ebu Bekir'i, Ömer'i kendime dost edinir, severim. Onların hakkında bundan başka bir şey kalbimde varsa, Kıyamet gününde Muhammed'in (s.a.v.) şefaati bana nasip olmasın!».

Yine Darekutnî, Salim'den rivayet eder. Salim dedi ki: «Cafer bin Muhammed'i hastalığı dolayısıyla ziyaret ettim. Kendisi, «Ey Allah'-

ım! Ben Ebu Bekir ve Ömer'i gerçekten severim. Onları kendime dost ediniyorum. Ey Allah'ım! Onların hakkında bundan başka bir şey aklımda varsa, Muhammed'in (s.a.v.) şefaati bana ulaşmasın» dedi».

Yine Darekutnî'nin Salim'den rivayet ettiğine göre, Salim demiş ki: «Cafer bana, «Ey Salim! Herhangi bir kimse atasına dil uzatır mı? Ebu Bekir benim ceddim (atam)dır. Eğer ben Ebu Bekir ile Ömer'i kendime dost edinmezsem, düşmanlarından teberri etmezsem, Muhammed'in (s.a.v.) şefaatine nâil olmayayım».

Yine Darekutnî, Cafer'den rivayet eder: «Hazret-i Cafer'e denildi ki, «Falan adam, senin kendini Ebu Bekir ve Ömer'den teberri ettiğini iddia ediyor». Cafer, «Allah o falan adamdan uzak olsun! Ben Ebu Bekir'e olan karabetim dolayısıyla Allah'tan menfaat ümit ederim. Ben bir vakit hastalığımda bu dediklerimi dayım Abdurrahman bin Kasım bin Muhammed bin Ebu Bekir'e vasiyet etmiştim», buyurdu».

Darekutnî ve Hâfız Ömer bin Şeybe'nin Kesir'den rivayet ettiklerine göre, Kesir demiş ki: «Ben Ebu Cafer Muhammed bin Ali'ye «Ebu Bekir ile Ömer, hakkınız olan bir şeye zulüm etmişler midir?» diye sordum. O bana, «Bu âlemi azabından korkutmak için Kur'an-ı Kerim'i kulu Muhammed'e (s.a.v.) indiren Allah Teâlâ'ya yemin ederim ki, onlar hardal tanesini tartacak bir şeyin ağırlığı kadar hakkımıza zulüm etmediler» buyurdu. Ben ona, «Allah beni sana feda eylesin. Ben onları kendime dost edineyim mi?» dedim. «Evet, ey Kesir! Onları dünya ve âhirette kendine dost edin» deyip elini boynuna vurarak, «Onları dost edinmekten, sana ne günah gelirse, benim boynumda olsun. Allah ve Resûlü, Sait oğlu Muğire ile Beyan'dan uzak olsunlar ki, şüphesiz onlar, Ebu Bekir ve Ömer hakkında, biz ehl-i beytin halkı üzerine yalan attılar», buyurdu».

Darekutnî, Bessam el-Sayrefî'den rivayet ediyor. Sayrefî dedi ki: «Ben Ebu Cafer'e, «Ebu Bekir ve Ömer hakkında ne diyorsun?» diye sordum. O, «Allah'a yemin ederim ki, ben onları kendime dost edinir, Allah'tan onlara mağfiret dilerim ve ev halkımdan hangi bir kimseye hayatta yetiştimse, onları kendine dost edinirdi».

Darekutnî, İmam Şafiî'nden (r.a.), o da Abdullah bin Cafer bin Ebi Talip'ten rivayetle, Abdullah (r.a.), «Ebu Bekir bize karşı en şefkatli, en acıyan ve bizi en seven bir halife olarak başımıza geçti. «Rivayet olunan diğer bir habere göre, «Onun gibi hiçbir halife, başımıza geçmedi». Yine ondan rivayet olunan bir habere göre, «Ondan daha iyi bir kimseyi hiç bir zaman görmedik» dedi.

Darekutnî, Ebu Cafer el-Bakır'dan rivayet eder: Ebu Cafer'e, Ali bin Hüseyin'in **«Biz onların birbirine karşı gönüllerindeki eski kini çıkardık»** (1) âyet-i celilesi'nin Ebu Bekir, Ömer ve Ali hakkında nâzil ol-

(1) Âyet-i celilenin tamamı: «Biz onların gönüllerinde olan kini çıkardık. Artık onlar sedirler üzerinde karşılıklı oturan kardeşlirler.» el-Hicr: 47.

duğunu söylediği anlatılınca, El-Bakır, «Allah'a yemin ediyorum ki, gerçekten o âyet-i celile, her üçünün hakkında olup onlardan başka kimsenin hakkında nâzil olmadı» buyurdu. «Peki birbirlerine karşı olan o kinleri ne idi?» denildi. O, «Şüphesiz, Beni Teym, Adiyy ve Beni Haşim kabileleri arasında cahiliyet devrinde kin vardı. Bu kabileler, müslüman oldukları vakit, birbirlerini sevdiler. Hattâ Ebu Bekir, böğründen hastalanıp şikâyet edince, Ali (r.a.) elini ısıtıp Hazret-i Ebu Bekir'in şikâyet ettiği yeri sığardı. İşte bu sebepten bu âyet-i celile onların hakkında nâzil oldu» diye buyurdu.

Darekutnî'nin yine Ebu Cafer'den rivayet ettiği diğer bir habere göre: Ben Ebu Cafer'den Ebu Bekir ile Ömer'in (r. anhüma) durumlarını sordum. O bana, «Onlar hakkında şüphe eden bir kimse, Peygamber'in (s.a.v.) sünnetinden şüpheleniyor demektir», diyerek şöyle buyurdu: «Eskiden onların kabileleri arasında birbirlerine karşı kin vardı. Fakat müslüman olduktan sonra kinleri zail olup birbirlerini sevdiler. Hattâ Ebu Bekir, hastalanıp böğründen şikâyet edince, Hazret-i Ali, elini ısıtıp, Hazret-i Ebu Bekir'in şikâyet ettiği yeri ovardı. İşte bu âyet-i kerime bundan dolayı onların hakkında nâzil olmuştur».

Darekutnî, Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet ediyor: Ali (r.a.), «Şüphesiz bu âyet-i celile Teym, Adiyy ve Beni Haşim olan bu üç kabile hakkında nazil olmuştur. Ben, Ebu Bekir ve Ömer, mezkûr kabilelerdesiniz», diye buyurdu.

Darekutnî, yine Ebu Cafer el-Bakır'dan rivayet etti: El-Bakır'dan (r.a.) «Ehl-i beytten herhangi bir kimse, Ebu Bekir ve Ömer'e dil uzatır mıydı?» diye soruldu. O, «Bundan Allah'a sığınırım. Ehl-i beyt onları yüceltir. Onlara Allah'tan mağfiret ve rahmet dilerlerdi» buyurdu.

Darekutnî yine ondan, o da babası Ali bin Hüseyin'den (r.a.) rivayet etti: Hüseyin (r.a.) Ebu Bekır, Ömer ve Osman'ın gıybetine dalan bir cemaate hitap ederek, «Siz müslümanlardan ilk muhacir olduğunuzu, Kur'an-ı Kerim'in, **«Allah'ın ihsan ettiği bu ganimet malları, yurtlarından ve mallarından edilmiş olan, Allah'tan bir lütuf ve rıza isteyen, Allah'ın dinine ve Resûlü'ne yardım eden, muhacir olan fakirlerindir. İşte doğru olanlar, bunlardır».** (1), buyurduğu kimselerin siz

(1) el-Haşr: 8. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, ganimet malının beşte bir hissesinden başka mezkûr gazilere taksim edilmeden önce istediği miktarı kendisine almaya yine Allah Teâlâ tarafından muhayyer kılınmıştı.

Bundan dolayı taksimden evvel, kendisine mahsus olup ayırdığı mal üç kısımdı: 1. Beni Nadir, 2. Fedek, 3. Hayber'in malları idi. Beni Nadır'den alınan mal, misafir, elçi ve harb malzemesine, Fedek'ten alınan, muhtaç yolculara, sarf edilirdi. Hayber'den alınmış olanı Resûl-i Ekrem (s.a.v.) üçe bölmüş, iki hissesini müslümanların arasında ortak mal olarak yapmıştı. Diğer kalan bir hissesini ev halkının nafakasına harcar, artanı muhacir sahabelerden fakir olanlara verilirdi.

Hadis et-Tac li'l-Usûl el-Camiu li-ehâdisi'r-resûl, c. 4, s. 281.

olduğunuzu iddia edebilir misiniz?» dedi. Halk, «Hayır» dediler. Yine onlara hitap ederek, «Kur'an-ı Kerim'in (1), «**Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, hicret edip gelenleri severler, onlara verilenlerden içlerinde bir çekememezlik sezmez. Kendileri zaruret içinde olsalar bile, onları kendilerinden önde tutarlar. Nefsinin tamahkârlığından korunmuş kimseler; işte onlar saadete erenlerdir**», diye buyurduğu vasıftaki kimseler siz misiniz?» dedi. Cemaat, «Hayır, biz değiliz» dedi. Ali bin Hüseyin (r.a.), onlara, «Ayılın! İşte her iki âyet-i celilede bahsedilen her iki sınıf insandan olmadığınızı siz itiraf ettiniz. Ben de Cenab-ı Hakk'ın Kur'an-ı Kerim'inde, «**İlk muhacir olanlardan sonra gelenler, 'Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce iman etmiş olan din kardeşlerimizi bağışla. Gönlümüzde iman edenler için kin bırakma. Ey Rabbimiz! Elbette sen çok şefkatli, rahmetlisin» derler**» (2) buyurduğu kimselerden dahi olmadığınıza şahadet ederim», buyurdu.

Darekutnî, Fudayl bin Merzuk'tan rivayet eder: Fudayl dedi ki: Abdullah bin Hasan'ın kardeşi olan İbrahim bin Hasan bin el-Hüseyin'den şöyle duydum: «Haruriye taifesi Hazret-i Ali (r.a.) hakkında

---

(1) el-Haşr: 9. Bu âyet-i celilenin nüzûl sebebi: Beyzavi tefsiri Hâşiyesinde Şeyhzade şöyle yazıyor: «Bu âyet-i celile, Ensari sahabelerin muhacirleri kendilerinden önde tuttuklarına ve diğer hususlarda da onları kendi nefslerinin üzerine tercih ettiklerine şâmildir. Bu hususlarda bazısı, Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayet edildiğine göre, çok acıkmış bir kimse, Peygamber'e (s.a.v.) gelerek, «Ey Allah'ın Resûlü! Acıkmışım, bana yemek yedir!» dedi. Efendimiz (s.a.v.), yiyecek bir şey olup olmadığı konusunda ezvac-ı tahirelerine haber gönderdiler. Onlar, «Seni İslâm dini ile halka elçi olarak gönderen Allah ile yemin ediyoruz ki, sudan başka ne yiyecek ve ne de içilecek bir şey bizde yoktur» dediklerinde, Resûlullah (s.a.v.) misafire hitaben, «*Bu gece Allah'ın Resûlü nezdinde sana yedirecek hiçbir şey yoktur*» buyurdu. Sonra cemaate hitap ederek, «*Herhangi bir kimse, bu adamı bu gece konuklayacak olursa, Allah ona rahmet eylesin*», buyurdu. Ensardan birisi ayağa kalkarak, «Ey Allah'ın Resûlü! Ben onu konuklayacağım» diyerek, misafiri eve aldı. Eşine, «Bu adam Resûlullah'ın misafiridir. Yiyecek bir şey varsa ondan esirgeme. Ona ikram et», dedi. Kadın, «Bu akşamki çocuklarımızın yiyeceklerine yetecek azıklarından başka bende bir şey yoktur», deyince, kocası ona, «Sen çocuklara bir bahane ederek, bir şey yedirmeden yatır. Uyuduktan sonra çırayı yak, tirit için ekmeği doğra. Misafir yemeğe başladığı zaman çıranın ışığını düzeltme bahanesiyle uğraş, söndür ve yanıma gel. O yemek yediğimizi zannedip karnını doyuruncaya kadar serbest yemesi için, biz de yemek yer gibi çenemizi oynatırız» dedi. Karı-koca öyle yaptılar. O gece ailesi ve çocuklarıyla aç yattılar. Sabah olunca misafiri ile birlikte Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) huzuruna geldiler. Resûlullah (s.a.v.) onlara bakıp güldü, «Bu gece Allah Teâlâ falan erkekle falan kadının yaptıklarını beğendi» diye buyurdu.

Diğer bir husus dahi Hazret-i Enes'in buyurduğuna göre, Ensari sahabelerden birisine pişirilmiş bir koyun kellesi hediye edildi. Fakir olduğu halde belki benim komşum benden daha muhtaçtır diye düşünerek kelleyi komşusuna gönderdi. Dokuz kişi sıra ile bu şekilde komşularını düşünerek yekdiğerine göndermiş, kelleyi birbirlerine devir ederlerken, nihayet yine kelle ilk gönderenin evine gelmiştir. İşte bunun üzerine bu âyet-i celile nazil olmuştur. (2) el-Haşr: 10.

yanlış inançlarından dolayı, İslâmiyet'ten çıktıkları gibi, Rafızî taifesi de biz Ehl-i beyt hakkındaki yanlış inançları yüzünden İslâmiyet'ten çıkmışlardır».

Darekutnî yine Fudayl'dan rivayetle dedi ki: «Fudayl, Hasan bin Hasan'dan (r.a.) işittim. Bir Rafıziye şöyle diyordu: Allah'a yemin ediyorum ki, eğer sizi cezalandırmak için Allah bize imkân verse, sizden tevbeyi kabul etmeden çapraz olarak sağ ile sol, el ve ayaklarınızı kesecektik».

Darekutnî, Muhammed bin Hatib'ten rivayet ettiğine göre, Hasan ile Hüseyin (r.a.) nezdinde Hazret-i Osman'dan (r.a.) söz edildi. Onlar, Hazret-i Ali'yi (r.a.) kastederek, «İşte bu mü'minlerin emiridir. Şimdi size gelir, Osman'dan haber verir» derlerken, Hazret-i Ali çıkageldi. Bu haberi rivayet eden kimse, diyor ki: «Bilmiyorum ya, Hazret-i Ali cemaatteki şahısları Hazret-i Osman hakkında konuşurken işitti veyahut da cemaat Hazret-i Osman hakkında ondan bir şeyler sordular ki, Ali (r.a.) şu cevabı verdi: «Osman, Allah'tan korkarak iman eden, sonra günah işlemekten, haram şeylerden sakınan ve iyilik yapan kimselerdendir. Allah iyilik yapanları sever» (1).

Darekutnî, birçok tarikten yine mezkûr Muhammed'den rivayet ediyor: Muhammed dedi ki: Hazret-i Ali'yi (r.a.) ziyaret ettim ve ona, «Ey mü'minlerin emiri! Hicaz'a gitmek istiyorum. Halk Osman'ın öldürülmesi hadisesini benden soracaktır. Öldürülmesi hususunda ne diyorsunuz?» dedim. Hazret-i Ali, yaslanmışken doğrularak oturdu ve buyurdu ki: «Ey Hatiboğlu! Ben ve Osman Allah Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de, **«Biz onların birbirlerine karşı gönüllerindeki eski kini çıkardık»** (2) buyurduğu gibi olduğumuzu ümit ederim».

Yine Darekutnî, Salim bin Ebi Ca'd'dan rivayet etti: «Ben, Muhammed bin Hanefî'nin yanında otururken, hazır olanlar Hazret-i Osman'ın aleyhinde konuştular. Muhammed, bizi konuşmaktan nehy ederek, «Osman'dan vaz geçin» dedi. Daha başka bir gün yine ona gittik. O hususta ondan önceki nehyinden daha çok bir nehiyle karşılaştık. Bize, «Bu adama dil uzatmaktan sizi men etmedim mi?» dedi. Muhammed'in yanında İbn Abbas dahi oturuyordu. Ona hitap ederek, «Ey İbni Abbas! Sen Cemel Savaşı'nın akşamını hatırlıyor musun ki, elimde sancak olduğu halde, Ali'nin sağında idim, sen de onun solunda bulunuyordu. Ali, develerin ağıllarından bir ses işitti. Birisini o tarafa gönderdi. Adam gelip, «İşte bu Hazret-i Âişe'dir. Oradan Hazret-i Osman'ın katillerine lânet ediyor», dedi. Ali (r.a.) her iki elini iki veya

---

(1) Hazret-i Ali'nin (r.a.) bu sözleri, aşağıdaki âyet-i kerimenin bazı anlamıdır: «İnananlar ve yararlı iş işleyenler; sakınırlar, inanırlar, yararlı işler işlerler. sonra haramdan sakınıp itikat ederler ve sonra günahtan sakınıp iyilik yaparlarsa, daha önce tatmış olduklarından dolayı bir sorumluluk yoktur. Allah iyi davrananları sever». (el-Maide: 93).

(2) el-Hicr: 47.

üç defa yüzüne doğru kaldırarak, «Ben dahi Osman'ın katillerine lânet ediyorum. İster ovada olsunlar, Allah onlara lânet eylesin» diye buyurdu». İbn Abbas, Muhammed'in bu söylediği sözleri tasdik etti. Sonra Muhammed, yüzünü bize doğru çevirerek, «İşte Hazret-i Ali Osman'ın katillerini tel'in eylediğine dair, ben ve İbn Abbas iki adil şahidiz, dedi».

Darekutnî, Mervan bin Hakem'den rivayet etti: Mervan, «Ali kadar Osman'ın öldürülmemesi için, müdafaa yapan hiçbir kimse yoktu» dedi. Ona, «Peki öyleyse, biz cami minberlerinin üzerinde niçin Ali'ye dil uzatıyorsunuz?» denildi. Mervan, «Ancak işimiz o şekilde düzelir» dedi.

Darekutnî, Hüseyin bin Muhammed bin Hanefî'den rivayet eder ki: «Muhammed (r.a.) Kûfe halkına hitap ederek, «Ey Kûfe ahalisi! Allah Teâlâ'nın azabından sakınınız. Ebu Bekir ile Ömer'e yakışmayan şeyleri söylemeyin. Şüphesiz Ebu Bekir (r.a.), Resûlullah'ın (s.a.v.) Mekke'den hicreti esnasında, mağaraya sığınanların ikisinden birisiydi. Ömer dahi, Allah Teâlâ'nın İslâm dinini onunla kuvvetlendirdiği kimsedir» buyurdu».

Darekutnî, Cündeb el-Esedî'den rivayet etti ki, Kûfe ve Cezire'ye (1) mensup bir kavim, Muhammed bin Abdullah bin Hasan'a (r.a.) geldi. Ondan Ebu Bekir ve Ömer'in durumlarını sordular. Muhammed yüzünü bana çevirerek, «Hemşerilerine bak! Benden Ebu Bekir ile Ömer'in ahvalinden sual ediyorlar. And ederim ki, gerçekten bence onlar, faziletçe Ali'den daha efdaldırlar», dedi».

Darekutnî, Hasan oğlu Abdullah'tan rivayet ediyor: Abdullah (r.a.) diyor ki: «Allah Teâlâ'ya yemin ederim ki, Allah Ebu Bekir ve Ömer'den kendini uzak tutan bir kulun tevbesini kabul etmez. Şüphesiz onlar hatırıma gelince, Allah'tan onlara dua ederim ki, bu dua vesilesiyle Allah'a yaklaşayım».

Darekutnî, Merzuk oğlu Fudayl'dan rivayet ettiğine göre, «Ben, Ömer bin Ali bin Hüseyin bin Ali'den (r.a.), «Siz ehl-i beytiniz içinde ümmetin üzerine ona itaat edilmesi farz kılınmış bir imamın olduğunu ve o itaatın farz olduğunu bilmeyen bir kimse, müslüman olmayıp cahiliyet zamanında ölen kimseler gibi öleceğini biliyor musunuz?» diye sordum. Ömer, «Hayır, Allah'a yemin ediyorum ki, bizde öyle bir kimse yoktur. Kim bunu söylerse, yalan söyler» deyince, dedim ki: «Şiî, Rafızî taifeleri, imamet, Ali'nin esas vazifesi idi. Zira Resûlullah ona vasiyet etmişti. Sonra Hazret-i Hasan'ın idi. Zira Hazret-i Ali ona vasiyet etmişti. Sonra Hüseyin bin Ali'nindi. Zira Hazret-i Hasan ona vasiyet etmişti. Sonra Hüseyin oğlu Ali'nindi. Zira Hazret-i Hüseyin, ona vasiyet etmişti. Sonra mezkûr Ali'nin oğlu Hazret-i Muhammed el-Bakır (yani Fudayl'ın muhatabı olan mezkûr Ömer'in kardeşi)ninki idi. Zira Hüseyin oğlu Ali, ona vasiyet etmişti», diyorlar. Ömer, «Al-

---

(1) Suriye'nin şimal kısmına denilir.

lah'a yemin ediyorum ki, babam imamet için iki harf (kelime) vasiyet etmedi. Allah Teâlâ, bu gibi kimselere lânet etsin. Onlar doğru yoldan nasıl sapıyorlar. Şayet bir kimse malı, çocukları ve geride bıraktığı terekesi hakkında vasiyet ederse olabilir. Vay onların haline, hilâfet için vasiyet etmek dinin ahkâmından değildir ki, onun için babam vasiyette bulunsun. Allah'a yemin ediyorum ki, bu kimseler sırtımızdan geçinerek, rızıklarını elde eden adamlardan başka kimseler değillerdir», buyurdu.

Darekutnî, Abdülcebbar el-Hemedanî'den rivayet ediyor: Abdülcebbar ve arkadaşları, Medine-i Münevvere'nin ziyaretinden sonra, memleketlerine dönmek üzere iken, Cafer-i Sadık (r.a.) onlara gelip, «İnşallah siz şehrinizin salih (yararlı) olan kimselerindensiniz. Şehir halkınıza benden şöyle tebliğ ediniz ki, herhangi bir kimse benim için müslümanların üzerine itaatı farz olan bir imamdır derse, ben ondan uzağım ve herhangi bir kimse, Ebu Bekir ve Ömer'den kendimi uzaklaştırdığımı iddia ederse, ben ondan uzağım» buyurdu.

Yine Darekutnî, Cafer-i Sadık'tan rivayet eylediğine göre, Hazret-i Ömer ve Ebu Bekir hakkında, Hazret-i Cafer'den sorulunca, «İyilikten başka onlardan konuşan bir kimse ile ilgim yoktur» buyurdu. Ona, «Belki bir fitneden çekindiğin için bunu söyledin» denildi. O, «Eğer böyle bir düşünceden dolayı bunu söyledimse, ben müşriklerden olup Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) şefatından mahrum kalayım» buyurdu.

Darekutnî, yine Hazret-i Cafer'den rivayet ediyor: Cafer (r.a.), «Irak ahalisinin kötüleri, biz ehl-i beytin Ebu Bekir ile Ömer hakkında fena konuştuğumuzu söylüyorlar. Halbuki her ikisi de benim atalarımdırlar» dedi.

Çünkü Hazret-i Cafer'in annesi «Ümmü Ferve» Kasımü'l-Fakih bin Muhammed bin Hazret-i Ebu Bekir'in kızıdır. Annesinin annesi de Esma olup Abdurrahman bin Hazret-i Ebu Bekir'in kızıdır.

İşte bunun içindir ki, bu eserimizin bu bölümünde Cafer'in (r.a.) rivayetinde geçtiği üzere Cafer, «Ebu Bekir, iki yönden benim atamdır» diye buyurdu.

Darekutnî, Cafer'in babası Hazret-i Bakır'dan rivayet ediyor: El-Bakır (r.a.), «Ebu Bekir ile Ömer'in faziletini bilmeyen kimse, şüphesiz Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in sünnetini (yolunu) bilmemiştir», buyurdu.

Bazı ehl-i beytin imamları demişler ki: Allah'a yemin ediyoruz ki, Hazret-i Ebu Cafer, doğru söyledi. Zira Şiî ve Rafızî ile diğer sapık taifelerden çıkan bidat ve cehaletlerinin sebebi, ancak sünnet-i Nebeviyeyi bilmediklerindendir.

«Tuyuriyyat» adlı kitapta, Cafer bin Muhammed'in senediyle babası Muhammed'den rivayet eylediğine göre, babası Muhammed dedi ki: «Adamın birisi, Ebu Talip oğlu Hazret-i Ali'ye, «Ey Allah'ım!

Hulefa-i Râşidîn'i hidayet ettiğin şeylerle bizi ıslah et» diye hutbede söylediğini işitiyoruz. O halifeler kimlerdir?» deyince Hazret-i Ali'nin gözleri yaşarıp ağlayarak, «Onlar, benim her iki dostum, hidayetin imamları ve İslâm dinin reisleri, Kureyş kabilesinin şecaatli yüce adamları ve Resûlullah'dan (s.a.v.) sonra dinde onlar uyulan Ebu Bekir ve Ömer'dirler. Onlara tâbi olan kimse, günahtan masum ve izlerini takip eden kimse, doğru yola hidayetlenir. Onlara temessük eden bir kimse, Allah'tan yanadır», buyurdu».

İşte eserimizin bu bölümünde geçen bu sözler, ehl-i beytin muteber kimselerinin sözleri olup, muttasıl senetleriyle nakledilen hadîs-i şerif ve eserlerin sahihlerini zayıflarından ayırmakta kendilerine itimat edilen hafız imamlar, onlardan rivayet ettiler. Öyle ise ehl-i beytin yolunu takip ettiğini ve onları sevdiğini iddia eden bir kimse için, ehl-i beytin bizzat Ebu Bekir ve Ömer'in yücelikleri hakkında söyledikleri sözlerinden, hilâfetlerinin ve verdikleri hükümlerin gerçek olduğuna dair inançlarından ve Ebu Bekir ile Ömer hakkında bunun hilâfını onlardan rivayet eden herhangi bir kimseyi, açıkça tekzib ettikleri hükmünden yüz çevirmesi nasıl câiz olur? Ayrıca böyle bir kimse, ehl-i beytin reddettiği şeyleri onlara isnad etmiş olur. Ehl-i beyt buna razı olmayıp Hazret-i Hüseyin oğlu Ali Zeynelâbidin (r.a.) buyurmuşlardır ki: «Ey insanlar! İslâm dini çerçevesindeki sevgi ile bizi seviniz. Allah'a yemin ediyorum ki, sizin bize sevginiz öyle bir dereceye ulaşmış ki, bizim için utanç olmuştur».

Yine ondan rivayet edilen bir habere göre, «Tâ ki siz Şiîler, bizi insanlar nezdinde küçük düşürdünüz» demiştir. Çünkü ehl-i beytin ondan berî oldukları şeyleri onlara isnad etmişlerdir. Allah'ın laneti, ehl-i beytin imamlarına bu yalan ve iftiraları edenlere olsun.

Üçüncü Bölüm

ÖNCE HAZRET-İ EBU BEKİR'in, SONRA HAZRET-İ ÖMER'in, SONRA HAZRET-İ OSMAN'ın, DAHA SONRA da HAZRET-İ ALİ'nin FAZİLETÇE BU ÜMMETİN EN ÜSTÜNÜ OLDUKLARININ BEYANI İLE YALNIZ HAZRET-İ EBU BEKİR'in VEYA EBU BEKİR İLE ÖMER'in VEYA EBU BEKİR İLE DİĞER ÜÇ HALİFENİN VEYA EBU BEKİR'in BAŞKA KİMSELERLE FAZİLETÇE ORTAK OLDUĞUNUN BEYANI HAKKINDA OLUP BİRKAÇ KISIM VARDIR.

Üçüncü Bölüm
BİRİNCİ KISIM

Sırasiyle her dört halifenin faziletçe üstünlükleri ve Ebu Bekir ile Ömer'in (r. anhüma) İslâm ümmeti üzerine üstünlüklerine dair Ali'nin (r.a.) açık sözleri, Rafızî ve Şii'lerin Hazret-i Ali'nin fitneden korkup cebrî olarak Ebu Bekir ve Ömer'in (r. anhüma) hilâfetlerini kabul ettiği iddialarının bâtıl olduğunun beyanı hakkındadır.

Şüphesiz bil ki, İslâm dininin ululari ve bilginleri, birinci olarak Hazret-i Ebu Bekir'in, ikinci olarak da Ömer'in faziletçe bu ümmetin üstünleri olduklarında ittifak etmişlerdir. Onlardan kimin efdal olduğunda ihtilâf varsa da, Hazret-i Ebu Bekir ile Hazret-i Ömer'den sonra bu ümmetin efdali Hazret-i Osman, sonra Hazret-i Ali olduğunu birçok din âlimleri ifade etmişlerdir. Bu âlimler arasında İmam Şafiî ile Ahmed bin Hanbel de vardır.

Kûfe âlimleri ve onlardan Süfyan es-Sevrı, Ali'nin (r.a.) Hazret-i Osman'dan (r.a.) faziletçe daha üstün olduğuna dair kesin karar vermişlerdir. Diğer bazı âlimler ise, bu hususta tevakkuf ederek (duraklayarak) sükût etmişlerdir. İmam Malik'ten de tevakkuf rivayet edilmiştir. Nitekim Ebu Abdullah el-Mezerî «Müdevvene» (1), adlı kitaptan naklettiğine göre, İmam Malik'ten, «Peygamberlerinden sonra müslümanların en iyisi kimdir?» diye soruldu. İmam Hazretleri, «Ebu Bekir, sonra Ömer'dir» dedikten sonra, «Bunda şüphe var mıdır?» dedi. Ona, «Hazret-i Ali ile Hazret-i Osman hakkında ne diyorsun?» denilince İmam Malik, «Din ahkâmında ona itimat edilen bir kimsenin herhangi birisini diğeri üzerine üstün kıldığına rastlamadım» buyurdu.

İmam Malik'in, «Bunda bir şüphe var mıdır?» buyurduğu bu sözünden, yakında İmam Eş'arî'den rivayet edileceğine göre, bu ümmetin efdali, kat'î olarak Ebu Bekir sonra Ömer olduğu mânasını kasdetmiştir. İmam Malik, Hazret-i Ali ile Hazret-i Osman'ın yekdiğerine karşı

---

(1) Bu kitap, İmam Malik'in (r.a.) eseri olup Maliki mezhebindeki furûiyat ahkâmları hakkında en büyük kitaplardandır.

olan üstünlüğü hakkındaki tevakkufundan dönmüştür. Nitekim El-Kadı İyad, İmam Malik'in, tevakkuf ettiği fikrinden Hazret-i Osman'ın Hazret-i Ali'den üstün olduğu fikrine döndüğünü rivayet etmiştir. Kurtubî, «İmam'dan en sahih rivayet olanı da inşaallah budur» demiştir. İmamü'l-Harameyn ise, «Tevakkufa meylederek Hazret-i Osman ile Hazret-i Ali'den hangisinin diğerinden efdal olduğu hakkındaki din bilginlerinin zanları birbirleriyle muaraza etmekte (çekişmekte) dirler», demiştir. İbn Abdu'l-Ber de ehl-i sünnet selefinden olan bir cemaatten ve o cümleden Malik, Yahya el-Kattan ve Yahya bin Mein dahi olmak üzere, Hazret-i Osman ile Hazret-i Ali'nin yekdiğerinin üstünlüklerine dair tevakkufu nakil etmiştir. Nitekim İbn Mein dedi ki: «Bir kimse Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali'nin (r. anhüm) ümmetin efdali olduklarını söyledikten sonra, Ali'nin İslâmiyet'teki öncüllüğünü ve faziletini de bilse, Peygamber'in (s.a.v.) sünnetinin ehlidir. Hiç şüphe yok ki, yalnız Osman'ın faziletine değinerek, Ali'nin faziletini tanımıyorsa yerilir».

İbn Abdü'l-Ber'in, âlimler, Hazret-i Ali'den bahsetmeyip faziletçe bu ümmetin üstünü olan kimselerden yalnız Ebu Bekir ve Osman'la yetinmeleri, ehl-i sünnetin «Şüphesiz Ali, mezkûr üç halifeden sonra bu ümmetin efdalidir» dediklerine muhalif olduğu iddiası, merduttur. Çünkü onlar, bu ümmetin efdali olanlardan bahsederlerken, sükût edip Hazret-i Ali'den bahsetmemeleri, dolayısıyla Ali'nin üstün olmaması lâzım gelmez.

Ebu Mensur el-Bağdadî'nin Hazret-i Osman'ın Hazret-i Ali'ye olan üstünlüğüne dair rivayet eylediği sahabelerin icmaına gelince: Her ne kadar hadîs hâfızları Ebu Mansur'dan böyle bir icmaı nakledip inkârından sükût etmişlerse de, Hazret-i Osman ile Hazret-i Ali'nin (r. anhüma) hangisinin diğerlerinden efdal olduğu konusu, beyan ettiğimiz üzere, ihtilâflı bir mesele olduğundan dolayı âlimlerce yerilmiştir.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaatın itikatta imamları olan Ebu'l-Hasan el-Eş'ârî ise, Hazret-i Ebu Bekir'in ondan sonra olan halifelerin üzerine üstünlüğü kesin olmasına meyletmiştir. Kadı Ebu Bekir el-Bakıllânî, ona muhalefet ederek, «Zannîdir» demiştir. İmamü'l - Harameyn dahi «İrşad» adlı kitabında zannî olduğunu kabul etmiştir. Hadîs-i Müslim şerhi olan «Müfhim» kitabının sahibi de zannî olduğuna karar vermiştir. İbn Abdu'l-Ber'in «İstiab» adlı kitabındaki beyanı dahi bunu teyid etmektedir.

Abdurrezzak, Mâmer'den (r.a.) rivayet ediyor: Mâmer, «Ebu Bekir ile Ömer'in faziletinden bahseden, onları seven ve lâyık oldukları niteliklerle onları niteleyen bir kimse, eğer, «Bence Ömer, Ebu Bekir'den daha efdaldir» dese, onu yermem. Keza, «Ali bence Ebu Bekir ile Ömer'den efdaldir», dese, yine onu yermem», dedi. Abdurrezzak dedi ki: «Mamer'in bu dediklerini «Veki'»e söyledim, bu sözüne hayret edip beğendi».

«Hazret-i Ömer'in Hazret-i Ebu Bekir'den efdal olduğunu ve Hazret-i Ali'nin de her ikisinden efdal olduğunu söyleyen bir kimseyi yermem» diyen bu sözcünün düşündüğü nokta, Hazret-i Ebu Bekir'in diğer halifelere faziletçe üstünlüğü zannî olup, kesin olmadığından başka bir şey değildir.

Hattabî'nin bazı hocalarından «Ebu Bekir, ümmetin hayırlısıdır, Ali de efdalidir» şeklinde hikâyet ettiği sözü de Ebu Bekir'in üstünlüğünün zannî olduğunu teyid eder. Ama bazı âlimler, mezkûr hocaların bu cümlelerinde düşüklük görüp nazarı itibara almazlar. Çünkü cümlede geçen «hayır» kelimesine efdaliyetten başka hiçbir mâna verilemediği için, her iki kelime de bir mânayı ifade edip Ebu Bekir ile Ali'den (r. anhüma) hangisinin faziletçe öbüründen daha iyi olduğu, bu dedikleri cümleden anlaşılmamaktadır.

Şayet Hattabî'nin bazı hocalarının söyledikleri bu sözünden Ebu Bekir, bazı hasletlerden dolayı Hazret-i Ali'den daha iyi olup, Ali'nin de diğer başka hasletlerde ondan efdal olduğu kast edilirse, bu mevzu, âlimlerce ihtilâf konusu olamaz ve özellikle dedikleri bu sözler yalnız Ebu Bekir ile Ali (r.anhüma) hakkında değil, meselâ belki Ebu Bekir ile Ubeyde'nin hakkında da denilebilirdi. Zira Ebu Ubeyde'deki güvenilirlik hasletini Peygamber (s.a.v.) bizzat kendi sözleriyle Ebu Ubeyde'ye tahsis eylemiştir. Ebu Bekir'e değil, yalnız Ebu Ubeyde'ye tahsis buyurmuştur. Öyle ise bu cihetten Ebu Ubeyde, Ebu Bekir'den (r.a.) daha üstün idi.

Hulâsa: Üstün faziletli olan bir kimsede bulunmayan bir veya birçok iyi vasıflar, faziletçe kendi seviyesinde olmayan bir kimsede mevcut olabilir.

Eğer Hattabî'nin hocası, bu mânayı irade edip Ebû Bekir mutlaka Hazret-i Ali'den üstün olduğu, fakat Hazret-i Ebû Bekir'de mevcut olmayan birtakım faziletlerin Hazret-i Ali'de bulunduğunu kastederse, yukarıda geçen sözleri sarihtir. Yoksa dedikleri bu sözleri son derece bâtıl olup, hiçbir değeri yoktur. Mezkûr bazı hocaların sözünden anlaşılan bu faidesiz mânasına, faidesi olmayan, belki mânası anlaşılmayan bir deyim ile yardım edip düzeltmeye çalışan bir kimsenin sözleri, mezkûr bazı hocanın sözlerine verdiğimiz bu gerçek mânaya muhaliftir.

Eğer desen ki: İbn Abdü'l-Ber'in, «Şüphesiz din bilginlerinin selefleri, Hazret-i Ebû Bekir ile Hazret-i Ali'nin hangisinin diğerinden efdal olduğu konusunda ihtilâf etmişlerdir» dediği sözü ile yine onun söylediği bu sözlerinden daha önce, «Hazret-i Selman, Ebu Zer, Mikdad, Habbab, Cabir ve Ebû Said el-Hudrî ile Zeyd bin Erkam'dan, «Hazret-i Ali'nin ilk müslüman olduğu ve onu başkasının üzerine üstün kıldıkları rivayet edilmiş» diye söylediği sözleri, Hazret-i Ebû Bekir'in bütün sahabeden üstün olduğu yolundaki daha önce belirttiğim sahabenin mezkûr icmaına muhaliftir.

Bu itirazın cevabında diyeceğim ki: Selef âlimlerinin, Ebû Bekir ile Ali'nin faziletçe üstünlüklerine dair ihtilâf ettiklerini açıklayan İbn Abdü'l-Ber'in birinci rivayeti «garib»dir. Hıfz ve zekâda ondan daha üstün olan âlimlerin fikrinden yalnız kendisi ayrılmış olduğu için, bu sözlerine itimad edilmez. Hazret-i Ebû Bekir ile Hazret-i Ömer'i sahabe-i kiramdan faziletçe üstün kıldıkları ve onları takdim ettiklerine dair sahabe-i kiram ile tâbiînin söz birliğini rivayet eden bu ümmetin yüce âlimlerinden bir cemaat olup Beyhakî ve başkasının rivayeti üzerine, o cemaatten birisi İmam Şafiî (r.a.) olduğu ve mezkûr icmaı nakleden imamlara muhalefet edenler ancak Hazret-i Ali ile Osman'ın aralarındaki üstünlük oranı için ihtilâf ettikleri halde, İbn Abdü'l-Ber'in mezkûr rivayetine nasıl itimad edilecektir. Şayet başkasının bu hususta hatırlamadığı bir rivayeti, İbn Abdü'l-Ber'in hatırladığını kabul etsek bile, onun bu söylediği sözüne karşı, şöyle cevap verilir: Şüphesiz yüce imamlar, İbn Abdü'l-Ber'in bu kavlini rivayet etmeden ondan yüz çevirmelerinin sebebi şâz (1) olduğu ve sahabe-i kiramın icmaına muhalif olan bir kimsenin şâz rivayeti, sahabe-i kiramın icmaına zarar vermediği veya bu kavli sahabenin icmaından sonra olduğu cihetlerindendir. Öyle ise selef âlimlerinin icmaına muhalif olan İbn Abdü'l-Ber'in mezkûr kavli merduttur.

Şunu da ekleyelim: İbn Abdü'l-Ber'in sözünden, «Şüphesiz Hazret-i Ebû Bekir ile Hazret-i Ömer, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in torunları Hazret-i Hasan ile Hazret-i Hüseyin'den efdal olduklarına dair sahabenin icmaı sabit oldu» diye anlaşılmaktadır. Fakat İbn Sûbki'nin «Tabakatü'l-Kübra» adlı eserindeki son âlimlerin bazıları, Hazret-i Hasan ile Hazret-i Hüseyin, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in mübarek bir parçası olduklarından dolayı, hepsinden efdal olduklarının itikat edilmesine dair rivayetleri ise, Hazret-i Ebû Bekir ile Hazret-i Ömer'in ümmetin efdalları oldukları hakkındaki sahabenin icmaına muhalif değildir. Nitekim yukarıda geçen beyanımız üzere, fazileti az olan bir kimsede, bazı meziyetler vardır ki, ondan ziyade faziletli olan bir kimsede yoktur. Şunu da ilâve edelim ki, Hazret-i Hasan ile Hazret-i Hüseyin'in mezkûr üstünlükleri, sevaplarının çokluğundan olmayıp, belki şereflerinin ziyadesindendir. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in evlâdında özel bir şeref vardır ki, Hazret-i Ebû Bekir ile Hazret-i Ömer'de yoktur. Fakat onlar sevap cihetinde Efendimiz'in (s.a.v.) evlâdından daha çok sevaplı, İslâm dinine, müslümanlara daha yararlı ve takvalı olan insanlardır.

---

(1) *Şâz:* Çoğunlukla kabul edilen tarifi şudur: Makbul olan bir ravinin, kendisinden daha makbul birine aykırı olarak rivayet ettiği hadistir.

Örnek: «Eyyam-ı teşrik, yiyip içme günleridir». Bu hadis-i şerif bütün yollardan böyle rivayet edildiği halde, Musa bin Ali bin Ribah, babasından, o da Ukbe bin Amir'den, «Arefe ve teşrik günleri» diye rivayet etmiştir. Bu ilâveli rivayet şâz'dır. Tecrid mukaddimesi, s. 119.

İbn Abdü'l-Ber'in mezkûr sahabe-i kiram cemaatından hikâyet ettiği ikinci kavline gelince: Mezkûr cemaatın sözlerinden Ali'nin (r.a.) mutlaka Ebû Bekir'den (r.a.) efdal olduğunda ittifak ettikleri lâzım gelmez. Belki bir rivayete binaen Ali'nin İslâmiyet'teki öncüllüğü için demiş veya Hazret-i Ali'nin Hazret-i Ebû Bekir, Hazret-i Ömer, Hazret-i Osman'dan başka kimselerden efdal olduğunu kasdetmişlerdir. Çünkü her üçünün Hazret-i Ali'den üstünlükleri açık delillerle sabittir.

Eğer her üçünün daha üstün olduklarına dair sahabe-i kiramın icmalarının müstenedleri (delilleri) nedir? dersen, derim ki: onların bir hükme ait olan icmalarının müstenidi bilinmese bile, hilâfını iddia eden herhangi bir kimsenin hükmünün iptaline karşı, icmaları yeterli bir delildir. Zira Allah (c.c.), bu ümmeti sapık, doğru olmayan bir hüküm üzerinde ittifak etmekten korumuştur.

Nitekim Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'inde, **«Kim kendisine doğru yol besbelli olduktan sonra Peygamber'e muhalefet eder, mü'minlerin yolundan başkasına uyup giderse, onu döndüğü o yolda bırakırız. (Fakat âhirette) kendisini cehenneme koyarız. O, ne kötü bir yerdir!»** (1) buyurduğu bu âyet-i celile, mü'minlerin icmalarının, muhaliflerinin iddialarını iptal etmeye kesin bir delil olduğuna delâlet ediyor. Hatta açık olarak bu gerçeği açıklıyor.

Yine şunu da bil ki: Din âlimleri, bu ümmetin uluları, bu ümmetin bilginleri, Ebû Bekir'in daha üstün ve faziletli olduğunda söz birliği eyledikleri gibi, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in halifeleri olan Hazret-i Ebû Bekir, Hazret-i Ömer, Hazret-i Osman ve Hazret-i Ali'nin hilâfetlerinin sıralanışına göre, hilâfet makamına müstahak olduklarında da ittifak etmişlerdir. Bu da delilleriyle birlikte geniş olarak bu eserdeki beyanımızda geçtiği üzere kat'î bir hükümdür.

Eğer desen ki, mezkûr icmaa binaen her dört halifenin hilâfetlerinin tertibi üzerine, hilâfet makamına müstahak oldukları gibi yine aynı icmaa göre, hattâ Eş'arî'den başka imamların nezdinde de mezkûr halifelerin aralarındaki faziletçe efdaliyet nisbeti, niçin aynı tertibe göre kat'î olmadı? Bu sorunun cevabında diyeceğim ki: Hazret-i Osman ile Hazret-i Ali arasındaki efdaliyet nisbeti yukarıda açıkladığımız gibi, âlimlerce ihtilâflı bir konu olduğundan, hangisinin diğeri üzerine üstün olduğunun belli olmadığı açık bir gerçektir. Ama Hazret-i Ebû Bekir, sonra Hazret-i Ömer ve onlardan sonra gelen halifelerin aralarındaki fazilet nisbetine gelince, sahabe-i kiram her ne kadar sırasiyle başkalarından daha üstün olduklarına dair söz birliği etmişlerse de, haddizatında icmaın bir hükmün kesin bir delili olup olmadığı hususu din âlimlerince ihtilâflı bir konudur. Âlimlerin çoğu, «İcma, mutlak yani kayıtsız, şartsız bir hükme

(1) en-Nisa: 115.

kat'i bir delil olup istidlâlde diğer bütün delillerin önüne geçirilir. Onunla başka hiçbir delil muaraza etmez. İfade ettiği hükmüne muhalefet eden bir kimse, küfre düşmekle veya bid'atçılık, doğru yoldan sapmış olmakla suçlandırılır», demişlerdir.

İmam Râzî ile Âmidî ise, «İcma, mutlak zannî bir delildir» demişlerdir.

Gerçek olarak icmaın kat'î veya zannî bir delil olduğu hakkında şöyle bir tafsil vardır:

Muteber âlimlerce üzerinde ittifak edilen bir hüküm, kat'î bir delildir. Onlarca ihtilâflı olan sükûtî icma [1] ile muhalifi az olan icma gibi icmalar zannî delillerdir. Halbuki yukarıda takrir ettiğim beyandan anladın ki, Hazret-i Ebû Bekir ile Hazret-i Ömer'in, faziletçe başka kimselerden daha üstün olduklarına Ebû Bekir el-Bakillânî ve diğer bazıları muhalefet ettikleri için, ikisinin üstünlüklerine dair mezkûr icmaın, az da olsa muhalifi vardır. Fıkıh usûlü ilminde birçok âlimlerin bir hükme dair icmalarına bir muhalifin mevcut olması konusu, münakasalı bir mesele olup, o icmaa karşı muhalifin muhalefetine önem verilmezse de öyle bir icma, hiçbir muhalifi olmayan bir icmaa göre aşağı bir rütbede olur.

Öyle ise Hazret-i Ebû Bekir ile Hazret-i Ömer hakkındaki birinci kısım icma zannî, ikinci kısım yani hilâfet tertibine göre, hilâfetlerine ehil olduklarına dair icma ise kat'î bir delildir ve işte bizim bu tafsilimize göre, İmam Eş'arî'den başka kimselerin Hazret-i Ebû Bekir ile Hazret-i Ömer'i diğer sahabe-i kiramdan daha üstün olduklarına dair icmaın zannî olduğuna ait dedikleri kavil tercih edilir. Çünkü icmaın zannî olması, yukarıda naklettiğimiz fıkıh usûlü âlimlerince, icma hakkındaki mezkûr tafsile münasiptir. İmam Eş'ârî'nin ise «İcma, mutlaka kat'î bir hükmü ifade eyler» diyen birçok âlimden birisi olduğunu zannederim.

Hazret-i Ebû Bekir ile Hazret-i Ömer'den faziletçe hangisinin daha üstün olması hakkındaki mezkûr icmaın zannî olduğunu teyid eden delillerden biri de şudur:

Din imamlarının tabir ve işaretlerinden anlaşıldığına göre, Hazret-i Ebû Bekir ve Ömer'in diğer sahabelerden efdal olduklarına ittifak edenler bile, bizzat her ikisinin de üstün olduklarına dair kesin olarak hüküm etmediler. Ancak öyle zan etmişlerdir. Sebebi, Ebû Bekir ile Ömer'in (r. anhüma) rütbece daha üstün oldukları meselesi, ictihadî bir mesele olup bu ictihadın delillerinden biri, Allah Teâlâ kendi peygamberinin hilâfeti ve dini sabit kılması için, şüp-

---

(1) *Sükûtî icma:* Bazı müctehidler, fetva verip veya hüküm edip, diğerleri bu ictihad (mezhep halinde) yerleşmeden önce, onu bildikleri halde hürriyet içinde inkâr ve red etmemek suretiyle vücuda gelen icmaa, sükûtî icma denir. Bu icma'ı Hanefilerin âlimleri çoğunlukla kat'î icma olarak kabul etmişlerdir. İmam Şafiî, Ebû Bekir el-Bakıllânî ve İsa b. Ebane'ye göre icma sayılmaz. Bazıları da zan ifade eder, demişlerdir.

hesiz bu dört halifeyi insanlar arasından seçtiğinden dolayı görünüşte, Allah'ın nezdinde üstünlükleri de hilâfetlerinin tertibi üzerine olması zannedilir.

Yine bu efdaliyete dair icmaın zannî olduğunun diğer bir delili de gerek Hazret-i Ebû Bekir ve gerekse Hazret-i Ali ve başkalarının üstünlüğü hakkında, bu eserimizin faziletler bölümünde açıklaması geleceği üzere, sırasıyla Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in her dört halifelerine ait üstünlükleri hakkında muarazalı nassların rivayet edilmesidir ve bu gibi nasslar, hangisinin diğerinden üstün olduğunu kesinlikle ifade etmez. Çünkü o nass delillerin hepsi de ahadi rivayetler olup yekdiğerine karşı muarazalı olmakla mezkûr halifelerden hangisinin daha üstün olduğuna ait delâletleri zannidir. Herhangi birisinin sevap kazanmanın birçok sebebi ile mümtaz olması, onun faziletçe kat'î üstünlüğünü değil, ancak zannî bir üstünlüğünü istilzam eder. Zira o kimsedeki mezkûr imtiyaz niteliği, Allah Teâlâ'dan ona verilen mahz bir ihsandır ve Allah Teâlâ'nın üzerine hiçbir şey vacip olmadığı için, ona itaat eden bir kimseye bir hikmete binaen sevap vermeyip başkasına vermesi câizdir.

Bir kimseye kat'i olarak imamet sabit olsa dahi, dolayısıyla başkasından daha üstün olduğunu kesinlikle ifade etmez. Netice olarak belki o kimseye zannî bir üstünlük ifade eder. Fadıl bir kimse, mevcut olmakla, mefdul (yani faziletçe ondan az) olan bir kimsenin imameti câiz ve doğru olmadığına dair, kat'î bir delil olmadığı halde, herhangi bir kimseye imametin gerçekleşmesinden, başkaları üzerine kat'î üstünlüğü nasıl lâzım gelir?

Fakat biz, bu dört halifeyi, hilâfetlerinin sırasına göre, onları yek diğerine üstün tutan selef âlimlerine uyar, onlara karşı kalbimizde hüsn-i zan besleyerek şöyle hüküm veririz:

Onlar, mezkûr halifelerin üstünlüklerine dair bir delil bilmeseydiler, sırasıyla halife olduklarına göre, üstünlüklerinde söz birliği etmezlerdi. Öyle ise, bizim de bu hususta mezkûr selef âlimlerine uymamız ve hakikatını Allah Teâlâ'ya havale etmemiz lâzımdır.

Âmidî dahi, seleflerin Çehar Yâr-ı Güzîn [1] hakkındaki mezkûr dediklerini teyid ederek demiş ki: Bazı vakitlerde meselâ, âlim ile cahil olan iki kimseden birisini diğerinin üzerine tafdil etmekle (üstün tutmakla) birisinde mevcut, diğerinde mevcut olmayan bir faziletin imtiyazı veyahut meselâ her ikisi de âlim oldukları halde birisinin ilminin diğerinkinden daha ziyade olduğu kastedilir ki, bu şekildeki imtiyaz ve ziyadelik oranı sahabe-i kiramın aralarında kesin olarak bilinmemektedir. Zira hangi bir fazilet olursa olsun, görünüşte özellikle sahabenin birinde mevcut ise, elbette yine onlardan, o kimseden başkası da aynı fazilette ona ortak olması mümkündür. Ortak olmadığı farz edilse de, o başka kimse dahi, diğer bir fa-

---

(1). Çehar Yar-ı Güzin, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in dört halifesidir.

ziletle mümtaz olması mümkündür. Sahabe-i kiramdan birisinde birçok fazilet mevcut olduğundan dolayı, onun faziletçe kendisinden az olan bir kimse üzerine tercih edilmesinin de hiçbir yolu yoktur. Çünkü tek bir faziletin mevcut olması bile, ya haddizatındaki şerefinin veya kemiyetinin (niceliğinin) çokluğundan dolayı, birçok fazilete tercih edilmesinin ihtimali vardır. İşte bu sebeptendir ki, sahabe-i kiramdan herhangi birisinin diğeri üzerine üstünlüğü için kesin bir hüküm yoktur. Hem de faziletçe üstünlüğünün hakikatı, Allah Teâlâ'nın nezdindeki üstünlüktür. O da ancak İlâhî vahiyden başka bir şey ile bilinemez.

Şüphesiz sahabe-i kiramın hepsinin hakkında Allah Teâlâ ve Resûlü tarafından senalar (övmeler) rivayet edilegelmiştir. Metin ve senediyle kesin bir delil olmadığına göre, vahyin zamanına ve Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in sahabesiyle geçirdiği ahvalini bizzat görenlerden başka, hiçbir kimse, sahabelerin aralarındaki faziletçe üstünlük derecesinin nisbetini idrak ettiğini isbat edemez. Zira mezkûr üstünlüklerine delâlet eden alâmetler o zamanda belirmiştir. O zamanı ve ahvali müşahede etmemiş bir kimse, gören bir kimsenin hilâfına, o hakikatı idrak edemez.

Evet, birçok naklî deliller rivayet edilip bize kadar ulaşmıştır ki, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in her dört halifesinin üstünlük dereceleri, hilâfetlerinin tertibi üzere olduğundan, sırasıyla faziletçe üstün oldukları yolundaki zannımızı teyid etmektedir. Çünkü rivayet edilen mezkûr naklî deliller, her dört halifenin faziletçe üstünlük derecelerini açık veya tabirlerinden anlaşıldığı bir tarzda ifade etmektedirler ve o deliller, geniş bir açıklama ile bu eserimizdeki faziletler bahsinde geleceklerdir.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat gerçek olarak Hazret-i Osman'ın, Hazret-i Ali'den hilâfete daha ehil olmasında ittifak etmişlerdir. Bununla beraber hangisinin diğerinden faziletçe üstün olduğu hususunda ihtilâf ettiklerinden dolayı, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in her dört halifesinden birisinin icma yolu ile hilâfete ehil olması, faziletçe de başkasından daha üstün olmasında ittifak etmelerini gerektirmeyeceği konusu hakkındaki geçmiş beyanımızı teyid eder.

Zekâsı kuvvetli olmayan bazı kimseler, yukarıda geçen mezkûr tafdile dair tafsilâtımızdan habersiz olup kafalarına takılmış olduğu için, bazı fıkıh usulü âlimlerinin «Ebû Bekir'in diğer halifelerin üzerine üstünlüğü kesin delillerle değil, zannî bir delille sabittir» dedikleri sözleri, «Ebû Bekir'in (r.a.) hilâfete ehliyeti de elbette üstünlük derecesi gibi zannî bir delil ile sabit olduğuna delâlet eder» diye zan etmişlerdir. Halbuki hakikat onların bâtıl iddiaları gibi değildir.

Şunu ilâve edelim ki, şüphesiz mezkûr bazı fıkıh usulü âlimleri, Ebû Bekir'in faziletçe üstünlüğünün zannî olduğunu açıkladıkları gibi, hilâfetinin doğruluğunun kesin olduğunu da açıklamışlardır.

Öyle ise idraki kuvvetli olmayan mezkûr bazı kimselerin, fıkıh usulü âlimlerinin mezkûr sözlerinden, Hazret-i Ebû Bekir'in hilâfetine dair delilin dahi, zannî olduğunu zannetmeleri, nasıl mümkün olur?

Hazret-i Ebû Bekir'in üstünlüğü Şiî ve Rafızîlerin itikatlarına hattâ Eş'arî'den başka âlimlerin itikatlarına göre dahi, kesinlikle sabittir, diyebilirsin ve bu sabit bir gerçektir. Çünkü Hazret-i Ali, Şiî ve Rafızîlere göre masum (günahsız) dur. Günahsız olan bir kimsenin yalan söylemesi câiz olmadığı halde, «Şüphesiz Ebû Bekir ile Ömer, bu ümmetin en üstünüdürler» diye Hazret-i Ali'den rivayet edilmiştir.

Zehebî demiş ki: «Hazret-i Ali'nin bu sözleri, hilâfeti zamanında ve ülkesinin başkentinde, şiasının (kendisine tâbi olanların) büyük bir cemaatı içinde söylediği, ondan tevatürle nakledilmiştir». Zehebî, bu rivayeti sahih isnadlarla izah ettikten sonra, Hazret-i Ebû Bekir'in efdaliyetine dair seksen küsur kimsenin, bunu Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet ettiklerini söylemiş ve o kimselerden bir cemaatın isimlerini saymıştır. Daha sonra, «Allah Rafızîleri kötülesin. Onlar, ne acayip cahil insanlardır», demiştir.

Buharî, Hazret-i Ali'den rivayet eder: Hazret-i Ali (r.a.), Peygamber'den (s.a.v.) sonra insanların en hayırlısı Ebû Bekir, sonra Ömer, daha sonra başka birisi olduğunu» deyince oğlu Muhammed bin Hanefî, Hazret-i Ali'ye, «Onlardan sonra sensin ey baba!» der. Ali (r.a.), «Ben ancak müslümanlardan başka bir kimse değilim» buyurduğu sözü, Zehebî'nin geçen rivayetini teyid eden delillerdendir.

Zehebî ve başkası da bunu Hazret-i Ali'den rivayet edip daha birçok tarikle sahihlemişlerdir. O tarikin bazısında Ali (r.a.) halka hitap ederek, «Dikkat edin. Elbette bazı kimseler beni Ebû Bekir ve Ömer'den üstün kılarlar. Beni onlardan üstün kılan bir kimseye rastlasam, ona iftiracı derim ve iftirasının cezası ne ise, onun da cezası odur. Ayılın! Şayet ben öylesinin cezalandırılmasına dair ilk olarak hüküm verseydim, onu eziyetle tecziye edecektim. Ayılın! Seleflerim öylesine bir ceza vermedikleri için, ilk olarak ben onu eziyetle cezalandırmaktan iğreniyorum» buyurmuştur.

Darekutnî, Hazret-i Ali'den rivayet eder: Ali (r.a.) «Beni Ebû Bekir ile Ömer'den daha üstün kılan herhangi bir kimseyi görsem, iftiracının cezası gibi onu kırbaçla döverim» diye buyurdu.

Sahih olarak Malik, Cafer'den (r.a.), o da babası Hazret-i el-Bakır'dan rivayet eder: el-Bakır (r.a.) dedi ki: «Şüphesiz Ömer bin Hattab'ın cenazesi örtülü olduğu halde, Ali (r.a.), ona karşı durup şöyle buyurdu: Kendi amelimin sahifesiyle Allah'a kavuşacağıma kadar, bu örtülü kimseden başka bence daha sevgili bir kimseyi, ne yeryüzü taşımış ve ne de mavi gök kubbesi onu gölgelemiştir» (1).

---

(1) Bu tabir, Hicrî 1241 tarihli el yazması Savaiku'l-Muhrika nüshasına göre tercüme edilmiştir.

Diğer sahih bir rivayete göre, Hazret-i Ömer'in cenazesi, örtülü iken, Ali (r.a.) ona, «Allah'ın salâvatı (rahmeti) senin üzerine olsun, ey Ömer!» diyerek dua etmiştir. Süfyan'dan rivayet edildiğine göre, Hazret-i Muhammed el-Bakır'a, «Peygamberlerden başkalarına şeriatça salâvat getirmek nehiy edilmedi mi?» denilince, O, «Ben böyle işittim» dedi. Hazret-i Ali'nin Hazret-i Ömer'e salâvat getirilmesini câiz kılması, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in Ebi Evfa adlı sahabinin yakın akrabası için, «Allah'ım, Ebi Evfa'nın akrabasına salâvat eyle (rahmet indir)» buyurduğu hadîs-i şerifin delâletiyle amel edip peygamberlerden başkalarına da salâvat getirilmesinin şeriatça mekruh olmadığı kanaatında olması dolayısiyle olabilir.

Ebû Bekir el-Acurrî, Ebû Cüheyfe'den (r.a.) rivayet eder: Ebu Cüheyfe demiş ki: Hazret-i Ali (r.a.), Kûfe Camii'nin minberi üzerinde iken, «Şüphesiz bu ümmetin en iyisi, Peygamberinden sonra Ebu Bekir, daha sonra Ömer'dir» buyurduğunu kendisinden işittim.

El-Hafız Ebu Zerri'l-Herevi, çeşitli tarikten, Darekutnî ve başkaları da yine Ebu Cüheyfe'den (r.a.) rivayet ettiklerine göre, Ebu Cüheyfe dedi ki: Hazret-i Ali'yi evinde ziyaret ettim. Ona, «Ey Resûlullah'tan sonra insanların en iyisi», dedim. Hazret-i Ali, «Acele etme ey Eba Cüheyfe! Dikkat et! Allah'ın Resûlü'nden sonra insanların en iyisinin kim olduğunu sana söyleyeyim. İnsanların en iyisi Ebû Bekir ile Ömer'dir. Ey Eba Cüheyfe! Allah sana rahmet eylesin. Mü'min bir kimsenin kalbinde benim sevgim ile Ebû Bekir ve Ömer'e olan kin birleşmez» dedi.

Hazret-i Ali'nin, Ebû Bekir ile Ömer'in, bu ümmetin en iyileri olduklarına dair böyle haber vermesi, oğlu Muhammed bin Hanefî'nin rivayetiyle sabit olmuştur. Birçok tarikle bu şekilde Muhammed'den o kadar rivayet edilmiş ki, rivayetleri teftiş eden bir kimse, bu haberin Ali'nin (r.a.) ağzından çıktığına kat'i olarak inanıp kabul edecektir.

Sahabe-i kiramın eserlerinden bilgisiz kalmış veya aklını şaşırmış, hayrette kalmış bir kimseden başka, bu haberin böyle açık bir tarzda Hazret-i Ali'nin ağzından çıktığını kimse inkâr edemeyeceğinden dolayı, Rafızî ve onlara benzer taifeler, Hazret-i Ali'nin böyle söylediğini inkâr etmelerine imkân olmadığı için, Hazret-i Ali, elbette bir fitne korkusundan bunu söyledi, demişlerdir. Bunun şüphesiz yalan ve uydurma olduğuna dair bu eserimizde açıklamalar geçmiş ve geçecektir. Bu bapta söylenecek sözlerin en güzeli: **Ayılın! Yalancıların üzerine Allah'ın lâneti olsun!**

Darekutnî rivayet etmiştir: Ebu Cüheyfe, Hazret-i Ali'yi, rütbece bu ümmetin en üstün olanı biliyordu. Birçok kavmin onun bu fikrine muhalefet ettiklerini işitince, çok üzüldü. Ali (r.a.), onu elinden tutup evine götürdükten sonra, «Ey Eba Cüheyfe! Seni üzen şey nedir?» dedi. O, işittiği mezkûr haberi, Hazret-i Ali'ye söyleyince, Haz-

ret-i Ali, «Dikkat et! Bu ümmetin en iyisini sana söyleyeyim. En iyisi Ebû Bekir, sonra Ömer'dir.» buyurdu.

Ebu Cüheyfe, «Hazret-i Ali bizzat bunu bana söyledikten sonra hayatta kalacağım müddetçe bu meseleyi gizlemeyeceğime dair, Allah Teâlâ'ya söz verdim», dedi.

Şiî, Rafızî ve onlara benzer taifelerin, «Hazret-i Ali, fitne korkusundan böyle söyledi» şeklindeki sözleri, Allah Teâlâ'ya karşı bir yalan ve iftiradır. Çünkü Hazret-i Ali, tenha bir yerde ve hilâfeti zamanında böyle söylemediği halde, en az akıl ve zekâ sahibi olan bir kimse bile bu sözü Hazret-i Ali, korkudan söyledi diye nasıl düşünür? Zira Hazret-i Ali, bunu Kûfe camiinin minberi üzerinde söylemiştir. Halbuki o zaman kendisi Basra ahalisiyle yaptığı savaştan sonra, Kûfe'ye dahil olmuştur. Hazret-i Ali'nin dedikleri bu sözleri emrolunan sözlerin en güçlüsü ve hükümlerinin en geçerlisidir. Bu olay, Hazret-i Ebû Bekir ile Ömer'in vefatından uzun bir zaman sonra vâki olmuştur.

Bazı ehl-i beyt-i Nebevî'nin imamları, Hazret-i Ali'nin Hazret-i Ebû Bekir ile Hazret-i Ömer hakkında bu şekildeki konuşmasından bahis eyledikten sonra şöyle buyurdular: «Hazret-i Ali'nin durumu böyle iken, ondan bu takiyye (korku) gibi uğursuz bir şeyin vâki olması nasıl düşünülür? Ki Şiiler, Rafıziler ehl-i beyt-i Nebeviyye'ye tam bir sevgi ve saygılarını açıkladıkları için, Hazret-i Ali hakkında söyledikleri bu takiyye sözü ile birçok ehl-i beytin itikatlarını bozmuş ve ehl-i beytin çoğu da inançlarında bu hususta onları taklit etmeyi arzulamışlardır. Hattâ ehl-i beytten olan bazı kimseler, «Dünyada en olmayacak şey, ehl-i beytten bir kimsenin Sünnî olmasıdır» demişlerdir. Şüphesiz, bu taifeler yüzünden ehl-i beytin başına gelen musibetler gittikçe büyümüştür».

Muhammed el-Bakır (r.a.), bizzat bu uğursuz takiyye iddiasını ne kadar güzel iptal etmiştir. Nitekim Şeyhayn'ın durumları hakkındaki inancından sorulduğu zaman, «Ben onları sever, dost edinirim» deyince, ona, «Şiî ve Rafızî taifeleri, senin Ebû Bekir ile Ömer hakkında konuştuğun bu sözlerin takiyyedendir (fitne korkusundan) diyorlar» denildi. El-Bakır (r.a.), «Ancak hayatta olanlardan korkulur, ölülerden korkulmaz. Allah Teâlâ, Hişam bin Abdülmelik'e böyle böyle yapsın» diyerek ona beddua etti. Bu haberi Darekutnî ve başkaları da rivayet etmişlerdir.

Faziletçe yüceliğine ve üstünlüğüne âlimlerce ittifak edilmiş, Hazret-i el-Bakır gibi böyle yüksek bir imamdan, bu haberin rivayet edilmesi Şiî ve Rafızî iddialarının iptaline ne kadar açık bir delil olduğunu düşün! Hattâ o şakiler, Muhammed Bakır'a (r.a.) günahsızlık vasfını (ismet) iddia ediyorlar. Öyle ise onların nezdinde onun bütün dedikleri sözlerin doğru olması vaciptir. O, buyurduğu bu sö-

zü ile hakkında Şiilerin iddia ettikleri takiyyenin doğru olmadığını onlara açıklamış ve bu iddialarının bâtıl olduğu hakkında, Ebû Bekir ile Ömer'in vefat etmiş olduğunu, dolayısiyle onlardan korkması için hiçbir sebep bulunmadığını delil getirmiştir. Daha sonra el-Bakır (r.a.), zamanın şevketli ve azametli valisi Hişam'ın korkulacak bir kuvveti, saltanatı ve güçlü galebesi olduğu halde, ona beddua etmekten çekinmezken, hiçbir şevket ve kuvveti olmayan Hazret-i Ebû Bekir ile Hazret-i Ömer gibi merhumlardan ne diye korkacağını onlara anlatmıştır.

Muhammed el-Bakır'ın (r.a.) cesaretçe durumu bu iken, ya Hazret-i Ali'nin cesareti hakkında ne gibi bir şey zannediyorsun? O Hazret-i Ali ki, cesaret, kuvvet, asker ve savaş techizatının çokluğuyla, Allah'ın rızasını kazanmak için her hareketinde hiçbir yerenin yermesinden korkmaması niteliği ile Hazret-i Muhammed el-Bakır'la kıyas edilmesinde hiçbir münasebet yoktur. Kaldı ki, bu eserimizde geçtiği üzere, şüphesiz Hazret-i Ali'nin Şeyhayn'ı övdüğü ve onların bu ümmetin en iyi insanları olduklarına dair buyurduğu sözleri sahih, hattâ tevatürle ondan rivayet edilmiştir.

Malik'in (r.a.) Hazret-i Cafer el-Sadık'tan, o da babası Muhammed el-Bakır'dan, Hazret-i Ömer'in cenazesi örtülü iken, Hazret-i Ali'nin ona karşı durup söylediği sözlerine dair sahih rivayeti yine yukarıdaki bayanımızda geçmiştir. Öyle ise Hazret-i Ali'yi bunu korkudan söylemeye ve Hazret-i Muhammed el-Bakır'ı da korkudan oğlu Cafer-i Sadık'a rivayet etmeye ve Hazret-i Cafer'i de korkudan Malik'e rivayet etmeye mecbur eden şey nedir?

İşte akıllı olan kimseye, Hazret-i Ömer hakkında, Hazret-i Ali'den rivayet olunan bunun gibi sahih isnatlı haberi terk etmesi ve sahih olmayan bir delile binaen Hazret-i Ali'nin bu sözlerini takiyyeye hamletmesinin nasıl câiz olduğunu düşün! Hazret-i Ali'nin takiyye ettiği iddiası, Şiî ve Rafızîlerin yalanından, cehalet ve mankafalılığından ve hamakatlarından başka bir şey değildir.

Şiî taifesinden Abdurrezzak gibi insaflı olan âlim kimse, bu konuda ne güzel bir yolu takip etmiştir ki, o, «Hazret-i Ali, Şeyhayn'ı (Ebu Bekir ile Ömer'i) kendisinden üstün kıldığı için, ben de onları Hazret-i Ali'den üstün kılarım. Yoksa onları Hazret-i Ali'den üstün tutmazdım. Ben, Hazret-i Ali'yi sevdiğim halde ona bu konuda muhalefet edersem —başka hiçbir günahım olmasa da— bu günah bana yeter» demiştir.

Onların bu uğursuz takiyye iddialarını yalanlayan delillerin birisi de, Darekutnî'nin şu rivayetidir: Şüphesiz Ebu Süfyan bin Harb, sahabiler Hazret-i Ebu Bekir'e hilâfet biatı ettikleri zaman, yüksek bir sesle Hazret-i Ali'ye «Ey Ali! Kureyş kabilesinin en düşük bir ev halkı bu işte sizi yendi, ayıl! Allah'a yemin ederim ki, arzu edersen, Ebu Bekir'in üzerine süvari ve piyade askerleri sevkederim deyince, Hazret-i

Ali, ona, «Ey İslâmiyet'in ve İslâm milletinin düşmanı! Ebu Bekir'e yapılan bu hilâfet biatı, İslâmiyet ve ehline ne gibi bir zarar verdi?» diye buyurdu. Bundan da Şia ve Rafızîlerin, «Elbette Ali (r.a.), takiyye ve ona yapılan baskı üzerine Ebu Bekir'e biat etmiş» diye iftira ettikleri haberinin doğru olmadığı anlaşıldı. Şayet bu bâtıl iddialarına en az bir delil olsaydı, Hazret-i Ali'den nakledilip meşhur olacaktı. Zira böyle bir haberi gizlemesine hiçbir sebep yoktur.

Bu iddiaları için sahih bir delil olduğu düşüncesinden vazgeç. Hatta Darekutnî Hazret-i Ali'den rivayet edip birçok tarikten de aynı haberin mânasını ifade eden rivayette dedi ki: «Ali (r.a.), «Bitki tohumunu yeşertmek için taneyi açana ve ruhları yaratana yemin ederim ki, Allah'ın Resûlü, hilâfetim için bana vasiyet etseydi, velev ki üzerimdeki kaftanımdan başka şeyim olmasaydı bile, onun için savaşır, Peygamber'in (s.a.v.) minberinin tek bir merdivenine İbn Kuhafe'nin (Ebu Bekir'in) çıkmasını kabul etmezdim. Lakin ne diyeyim, Peygamber (s.a.v.), benim ve onun rütbesini bilir. Bana emir buyurmayıp, ona, «**Halka namaz kıldır**» diye buyurdu. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), dinimizin işini yönetmesi için, Ebu Bekir'e razı olduğu gibi, biz dahi dünyamız için ona razı olduk», buyurdu».

Şiî taifesinin, Hazret-i Ali'nin efdaliyetine dair Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in «**Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır**» buyurduğu hadîs-i şerifiyle istidlâllerine karşı verdiğimiz cevapların beşincisinde ve ikinci bölüm ile diğer bahislerde Hazret-i Ali'nin buyurduğu bu sözlerle ilgili geniş izahımız geçmiştir. Mezkûr cevapların hepsi de önemli olduğu için onlara müracaat et.

Batıl itikatlarına göre, Hazret-i Ali'ye isnat ettikleri bu takiyye ile Hazret-i Ali'nin korkaklık ve zillet gibi çirkin ve ayıp şeylerle muttasıf olması lâzım gelir. Halbuki Allah Teâlâ, onu öyle çirkin hasletlerden korumuştur. Hilâfet kendisine geçtiği zaman kabul etmeyip, kendisine karşı ayaklananlarla yaptığı muharebeler, kendisinin bizzat bu savaşlara katılması ve binlerce askere karşı çıkması, şayi ve meşhur olaylardandır ki, akılsız (gulat) taifesinin ona isnat ettikleri takiyyenin yalan olduğunu kesinleştirir. Çünkü ona karşı gelen bağilerin (başkaldıranların) şevket ve azametleri çok kuvvetli idi. Hiç şüphe yok ki, ona karşı ayaklanan Beni Ümeyye kabilesi cahiliyet ve İslâmiyet devrinde de çokluk ve azamet yönünden Kureyş kabilelerinin en üstünü idi. Gerçekten o kabileden Ebu Süfyan bin Harp (r.a.) Uhud ve Ahzap ile diğer savaşlarda da müşriklerin başkumandanı idi.

Ebu Bekir'e hilâfet biatı yapıldığı zaman, yukarıda geçen sözlerini Hazret-i Ali'ye deyince, Ali, aşırı bir tarzda ona mezkûr cevabını vermiştir. Hem de Ebu Bekir ile Ömer'in kabileleri olan Beni Teym ile Beni Adiyy, Kureyş kabilelerinin en zayıflarından idiler. Bununla beraber Ali (r.a.), her ikisine karşı hilâfet davasında sükût etmesi ve kendisine hilâfet biatı yapıldığı zaman, karşı gelenlere kılıcı ile ayak-

lanması, yine açık bir delildir ki, Hazret-i Ali, hak, adalet hangi tarafta ise, oraya dönerdi ve şecaatın en yüksek mertebesinde idi. Şayet Resûlullah'ın (s.a.v.) halka imamet etmesi için ona bir vasiyeti olsaydı, düşmanlarının kılıçları başının üzerinde de olsa, Resûlullah'ın (s.a.v.) vasiyetini yerine getirecekti. Hazret-i Ali, ondan uzak olduğu bir şeyi onun hakkında itikat eden bir kimseden başkası bu söylediğimizden şüphe etmez.

Onların iddia ettikleri mezkûr takiyyeden artık Hazret-i Ali'nin söylediği sözlerine asla itimat edilmemesi de lâzım gelmektedir. Çünkü dedikleri takiyye kendisinde mevcut olsa, daima işlerinde tereddüt ve korkudan ayrılmadığı için, söylediği herhangi bir sözünde de takiyyeden (fitnenin korkusundan) dolayı gerçeğe muhalefet etmesi ihtimali olacaktır. Bunu Şeyhülislâm Hamid el-Gazâlî söylemiştir. Başkası da demiş ki: O meş'um takiyyeden Hazret-i Ali'ye lâzım gelen noksanlıklardan ziyade, daha şenî ve çirkin bir şey lâzım gelir ki, meselâ, onların dediklerine göre, «Gerçekten Peygamber (s.a.v.), imamet vazifesinde Hazret-i Ali'den başka bir kimseyi tayin etmedi. Sonra bir fitnenin kopmasında korkarak, Ali'yi edinmeyip, Ebu Bekir'e emri tebliğ edin! Halka namazı kıldırsın!» diye buyurmuştur. Öyle ise Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'e isnad ettikleri bu takiyye ihtimali, kendisinden vâki olan ve rivayet edilen bütün hükmüne de ârız olur ve Peygamber'e (s.a.v.) isnat edilen masumiyetin hiçbir faidesi kalmaz.

Yine Hazret-i Ali'ye isnad ettikleri takiyyenin (korkunun) esası olmadığının diğer bir delili de, Hazret-i Ali'nin, Allah ve Resûlü'nün yolunda olan bir kimseden başkasına karşı pervasız olduğunun bütün halkça bilindiğidir. Hatta Beyhakî'nin rivayet ettiğine göre, İmam Şafiî'ye (r.a.) «Hazret-i Ali'den halkı uzaklaştıran, lâubaliliğinden başka bir şey değildir» denilince, İmam Şafiî (r.a.), «Şüphesiz o, zahid (din kurallarına son derece riayet edici) idi. Zahid olan bir kimse, dünya ve dünya ehline önem vermez. O, âlim idi. Âlim olan kimse, dünya menfaati için hiçbir kimseye minnet etmez. O, çok yiğitti. Çok yiğit olan kimse, hiçbir kimseden perva etmez. Allah'ın nezdinde ulu bir kişi idi. Ulu kişi, herhangi bir kimse ile senli benli olmaz» buyurdu.

Hazret-i Ali, Şeyhayn hakkında takiyyeden dolayı iyi konuştu farzedilse de, şüphesiz kendisi halife olunca, artık bidatçıların dedikleri korkunun sebebi ortadan kalkmış olacaktı. Hilâfeti zamanında, gerek tenhada ve gerekse halk içinde hilâfet minberinde son derece güçlü ve kendini müdafaa eder bir durumda olduğu halde, Şeyhayn hakkında kendisinden rivayet edilen senâlar, az önce bu eserimizde sana okundu. Onları unutma!

Ebu Zer el-Herevî ve Darekutnî, birçok tarikten rivayet ettiklerine göre, Şiî taifesinden bazısı, Şeyhayn'a dil uzatan birçok kişinin önünden geçti ve bunu Hazret-i Ali'ye haber vererek dedi ki: «Bunlar Şeyhayn hakkında senin kötü bir fikir beslemediğini bilmiş olsalardı, on-

lara dil uzatmaya cesaret edemezlerdi». Ali (r.a.) ona, «Ben, onların bu dediklerinden Allah'a sığınırım. Allah Teâlâ, Şeyhayn'a rahmet eylesin», diye dua edip ayağa kalktı. Ve bu haberi söyleyeni elinden tutarak mescide götürdü. Sonra minbere çıktı. Kendi ak sakalından tuttu. Göz yaşları mübarek sakalının üzerine dökülüyordu. Halkın toplanmasını bekleyerek etrafına bakındı. Halk toplandıktan sonra, fasîh bir hutbe okudu. Hutbesinde, «Resûlullah'ın (s.a.v.) her iki kardeşine, vezirine, Kureyş'in efendilerine ve müslüman milletinin ebeveynlerine (Hazret-i Ebu Bekir ve Ömer'e) dil uzatan kavimlerin maksatları nedir? Ben, onlara dil uzatanların dedikleri şeylerden uzağım ve ondan dolayı onları cezalandıracağım. Zira her ikisi de Allah'ın Resûlü ile doğruca arkadaşlık etmiş ve ona verdikleri söze sabit kalmış, Allah'ın emrinde olanca gayretini sarfetmiş, iyiliği emredip, kötülükten nehy etmiş, halk arasında hükmedip haksız olanları cezalandırmışlardı. Allah'ın emrini yerine getirmek hususunda, Resûlullah (s.a.v.), azim sahibi olduklarını bildiği için, onların fikirleri kadar hiçbir fikri beğenmez ve onları sevdiği gibi, hiçbir kimseyi sevmezdi. Onlardan razı olarak vefat etti. Müslümanlar dahi, onlardan razı idiler. Bütün işlerinde ve ahlâklarında, Resûlullah'ın hayatında ve vefatından sonra da, onun fikrinden ve emrinden çıkmayıp bu keyfiyet üzerine vefat etmişlerdir. Allah, onlara rahmet eylesin. Yeşermesi için bitki tanelerini yaran, ruhları yaratan Allah'a yemin ederim ki, ancak faziletli mü'min kimse onları sever, şakîden (dinden çıkan kimseden) başkası, onlara buğz etmez, onların yolundan ayrılmaz. Onları sevmek Allah'a yaklaşmaktır. Onlara buğz etmek, dinden çıkmaktır», dedikten sonra, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in onun dindeki mevkiini bildiğinden dolayı halka namaz kıldırmak üzere Hazret-i Ebu Bekir'e emir eylediğini, kendisinin de Hazret-i Ebu Bekir'e hilâfet için biat ettiğini ve onun da Hazret-i Ömer'i kendisine halife edindiğinden bahsederek, «Ayılın! Benim Ebu Bekir ile Ömer'e kızdığımı söyleyen, herhangi bir kimseden bu sözü duyduğum takdirde, iftira eden bir kimseye verilen ceza hükmü gereğince onu döverim.» dedi

Bir rivayette ise bunu Hazret-i Ali'ye haber veren kimse, «Şeyhayn'a dil uzatan kimselerin cesaretinin sebebi, ancak senin dahi bu fikirde onlara muvafık olduğunu bildikleridir. Şeyhayn'a ilk dil uzatmayı açıklayan Abdullah bin Sebe, onlardandır», dedi. Bunun üzerine Hazret-i Ali, ona, «Ben Şeyhayn'a karşı onların dedikleri şeyleri kalbimde gizlemekten Allah'a sığınırım. Onlara karşı, iyi. güzel şeyden başka kalbinde bir şey gizleyen kimseye, Allah'ın lâneti olsun. Ve sen bu dediğimin gerçeğini göreceksin!» diye buyurdu. Sonra Abdullah bin Sebe'ye haber gönderip onu «Medayin»e sürgün ederek, «Artık benimle beraber bir beldede asla ikamet etmeyeceksin» demiştir.

Darekutnî, birçok tarikten rivayet etti. Ali'ye (r.a.) bir kimsenin Ebu Bekir ile Ömer'e sövdüğü haberi ulaşınca, onu huzuruna çağırttı.

Mezkûr suçunu ona itiraf ettirmek için, ona karşı Ebu Bekir ile Ömer'e taş attı. O adam Ali'nin (r.a.) maksadını sezerek Şeyhayn hakkında fena konuşmadı. Hazret-i Ali ona, «Dikkat et! Muhammed'i (s.a.v.) hak olan İslâm dini ile beşeriyete elçi olarak gönderen Allah Teâlâ'ya yemin ederim ki, onların hakkında bana evvelden ulaşan, ihbar edilen haberi, senden işitseydim veya şahitle senin üzerine isbat olsaydı, sana böyle yapacaktım» diyerek, onu tehdit etti.

Hazret-i Ebu Bekir ile Ömer hakkında Hazret-i Ali'den vâki olan bu iyi sözler sabit olunca, ehl-i beyt-i Nebevî'nin dahi, onlar hakkında seleflerine uymaları, Rafızî ve azgın Şiîlerin Şeyhayn hakkında yaptıkları koğuculuk ile çirkin cehalet ve inatlarından dolayı telkin ettikleri şeylerden yüz çevirmeleri yakışır.

Öyle ise «Hazret-i Ebu Bekir'in Hazret-i Ali'den daha üstün olduğunu itikat eden herhangi bir kimse, kâfirdir», diye bidatçıların ehl-i beyte yaptıkları telkinlerinden kaçın, kaçın! Çünkü maksatları, sahabe cemaati ile tabiîni ve onlardan sonra gelen din imamlarını, şeriat âlimlerini ve avam tabakasını tekfir etmek ve kendilerinden başka, hiçbir kimsenin, mü'min olmadığını ehl-i beytin akıllarına yerleştirmektir. Oysa bu İslâm şeriatının kurallarının temelinden yıkılmasına, bütün hadîs kitaplariyle amel edilmesine ve Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.), sahabe-i kiram ve ehl-i beytten bize kadar ulaşan bütün din ahkâmının iptaline tesir eder [1]. Çünkü Peygamber'in (s.a.v.) çağından bizim çağımıza ve gelecek çağlarda da onun ve sahabesinin ve ehl-i beytinin bütün hadîs ve eserlerini, hattâ Kur'an-ı Kerim'i bile bize nakleden sahabe-i kiram ve tabiîn ile din âlimlerinden başka kimseler değildirler. Zira Rafızî taifesi gibilerin ne bir hadîs veya bir âyetin, ne de şeriatın dallarını anlamak için dirayetleri vardır. Bu propagandalarından maksatları, bazı hadîs ve eser isnadlarının rivayetinde kendi taifelerinden olan bir kimsenin ismi bulunmasından başka bir şey değildir. Halbuki hadîs ve eserlerin doğrusunu başkasından seçen imamların nezdinde, o gibi isnadların tarafgirlik yapan Rafızî ile Şiî âlimlerinin isnadlarının bulunmasının kabulü kat'î olmayıp münakaşalı bir konudur. Onlar, sahabe-i kiramı, tabiîni, din âlimlerini böyle zem edince, Kur'an-ı Kerim'e, hadîs-i şerife zem etmeleri, şeriatın ahkâmını ta başından ispat etmeleri lâzım gelir. Din işleri, cahiliyet devrindeki hurafeler gibi olur. **Allah'ın lâneti, yakıcı büyük azabı, Allah'ın dininin iptaline çalışan, şeriatının yıkılmasına sebep olacak şeylerle Allah'a ve Resûlü'ne iftira eden kimsenin üzerine olsun!**

Muhammed (s.a.v.) ümmetinin, İslâmiyet'in beş temelinden birincisi olan kelime-i tevhidi ikrar etmekle Muhammed'in (s.a.v.) şeriatının doğru olduğunu kabul eden bu müslüman kitlesinin, hiçbir sebep

---

(1) Bu cümle Hicrî 1241 tarihli el yazması Arapça «Savaik» kitabı nüshasından tercüme edilmiştir.

olmadan, kâfir olduklarının itikat edilmesi akıllı olan kimseye nasıl caiz olur?

Gerçekten Hazret-i Ali'nin Hazret-i Ebu Bekir'den daha üstün olduğunu farzedelim. Ama Hazret-i Ebu Bekir'in daha üstün olduğunu söyleyen kimseler de haklı değil midirler? Çünkü o kimseler, birer müctehid olarak, Hazret-i Ebu Bekir'in üstünlüğüne delâlet eden delillerden dolayı daha üstün olduğunu söylemişlerdir. Müctehid bir kimse, ictihadında yanılsa da Allah'tan ona bir ecir vardır. Öyle ise onlara nasıl kâfirlikle hüküm ediliyor. Halbuki kâfirlik, ancak bedihî (apaçık) olan din meselelerinde din âlimleri tarafından üzerinde söz birliği edilen farz olan namaz ve oruç gibi dinî bir şeyi, inatla inkâr etmekle olur. Lâkin isbatı nazarî ve delile muhtaç olan dinî bir meselede —âlimlerce üzerinde söz birliği edilmişse de— onu inkâr edenin kâfir olup olmadığı konusu, âlimler arasında ihtilâflı olduğundan dolayı öyle bir meselenin inkârından küfür (dinden çıkma) olmaz.

Allah Teâlâ Hazretleri'nin rezalet, cehalet, taassup ve ahmaklıktan temizlemiş olduğu biz Ehl-i sünnet ve'l-cemaat taifesinin insafına bak ki, Hazret-i Ali'yi faziletçe Hazret-i Ebu Bekir'den üstün kılan kimselerin sözleri, bizim çağımızdan tâ Peygamber'in (s.a.v.) çağına kadar üzerinde söz birliği ettiğimiz konunun hilâfına olmuş ise de, bu eserimizin başlangıcında geçtiği üzere biz o kimseleri tekfir etmedik. Hatta onların hakkında kâfirlik vasfını men eden delilleri isbat ettik. Bazı Ehl-i sünnet âlimlerinin Rafızîleri tekfir etmesinin sebebi, onların Hazret-i Ali hakkında üstünlük iddia etmeleri değil, başka birçok çirkin iddialarda bulunmalarıdır.

Sen sen ol, çok cahil, doğru yoldan sapmış, azgın ve Şiîlerin bir kolu olan «Gulat» taifesini taklit edip, teklifine hiçbir sebep olmayan, belki kalbi iman ile dolu olan bir kimsenin kâfir olduğunu itikat etmekten sakın, sakın! Ve Şeyhayn'ın Hazret-i Ali'den faziletçe daha üstün olduklarına dair, bu eserimizde geçen Hazret-i Ali ile ehl-i beytinin sahih, sabit olan açıkça söyledikleri sözlerini düşün ki, Hazret-i Ali ile ehl-i beytinin Şeyhayn hakkında buyurdukları iyi sözlerini her ne kadar akılsız olan Şiîler bâtıl ve takiyyeden (korkudan) dolayı söylemiş sayarlarsa da Hazret-i Ali ve ehl-i beytinin Hazret-i Ebu Bekir ile Hazret-i Ömer hakkındaki bu sözleri, Ehl-i sünnet ve'l-cemaatin bu hususta onlara tâbi olmaları için, yeterli bir delil olmaktan eksik değildir ve bundan dolayı Ehl-i sünnet hakkında kâfirliği itikat etmekten sakınmalıdır. Çünkü şüphesiz Rafızîler Hazret-i Ali'nin kalbini açmadılar ki, Şeyhayn hakkında buyurduğu o iyi sözlerin takiyyeden (korkudan) olduğunu bilsinler.

Ey Rafızî kimse! Sen o davadan vazgeç. Çünkü Hazret-i Ali'nin cesareti, hiç kimseden korkmaması, Allah'ın emir ve yasaklarını yerine getirmekte hiçbir yerenin yermesinden çekinmemesi gibi vasıfları

da kendisinin Şeyhayn hakkında buyurduğu mezkûr sözlerinin «takiyye» olmadığına kesin bir delildir.

Hazret-i Ali'den, Hazret-i Ebu Bekir ile Hazret-i Ömer hakkında rivayet olunan bu iyi sözleri, Rafızî taifesi, her ne kadar takiyye olarak telâkki etmişler ve Ehl-i sünnet ve'l-cemaatın düşündükleri gibi kabul etmemişlerse de, Hazret-i Ali'nin bu sözleri Ehl-i sünnetin Hazret-i Ebu Bekir hakkında kabul ettikleri efdaliyeti teyid ederek, Rafızî taifesinin Ehl-i sünnet hakkında küfür (dinden çıkma) gibi büyük bir günahı itikat etmelerine mani olacak bir şüpheyi de getirirler.

BİR SONUÇ

Çağındaki ilmin muhakkiki olan Şeyhülislâm Ebu Zur'a el-Veliyyu'l- İrakî'den soruldu ki, bir kimse, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in her dört halifesinin bilinmiş hilâfetlerinin tertibine göre, birisinin diğerinden daha üstün olduğuna inanır, fakat onlardan herhangi birini daha çok severse günahkâr olur mu? Ebu Zur'a şöyle cevap verdi: «Onlardan birisini sevmek ya dinî veya dünyevî yöndendir. Sevgisi dinî ise, efdaliyet itikadından ayrılmaz. Dört halifeden hangisi efdal ise, dinî yönden ona sevgimiz daha çoktur. Ne zaman ki, birisinin efdal olduğuna itikat ettikten sonra, onu sevmeyip de yine dinî yönden ondan başka diğer bir halifeyi daha çok seversek, bu inancımızla sevgimiz arasında bir tenakuz hâsıl olur. Yani birisine üstünlüğüne itikad ettiğimizle sevdiğimiz arasında mübayenet olduğu için, her ikisi bir arada birleşemezler. Eğer dünyevî bir sebepten dolayı, meselâ, yakın bir akrabalık veya yaptığı bir iyilik gibi, bir sebep için itikadımızda efdal olmayan birisini efdal olandan daha çok seversek, bu sevgi ve itikadımızın arasında tenakuz olmayıp her ikisi de câizdir.

Öyle ise bir kimse, bu ümmetin Peygamberinden sonra dört halifeden faziletçe en üstünü Hazret-i Ebu Bekir, sonra Hazret-i Ömer, sonra Hazret-i Osman, daha sonra Hazret-i Ali olduğunu itiraf eder. Ama Hazret-i Ali'yi meselâ Hazret-i Ebu Bekir'den daha çok severse, bu hususta şöyle bir izah vardır: Şayet Hazret-i Ali'ye mezkûr sevgisi dinî yönden ise, Ali'yi daha fazla sevmesinin mânası yoktur. Çünkü yukarıda söylediğimiz üzere, dinî sevgi efdaliyet (daha üstünlük) itikadı ile ilgilidir. Demek ki bu kimse, Hazret-i Ebu Bekir'in daha üstün olduğunu kalb ile değil, ancak dil ile ikrar etmiş, fakat kalbiyle Hazret-i Ali'yi Hazret-i Ebu Bekir'den faziletçe üstün kılmıştır. Çünkü onu din açısından daha fazla sevmiştir. Bu ise her iki olay arasında tebayün olduğundan birleşmeleri câiz değildir. Şayet Hazret-i Ali'ye olan sevgisi, onun sülâlesinden olduğu veya başka dünyevî bir iş için ise, buna bir mani yoktur». Burada Zur'a'nın sözleri tamam oldu.

Üçüncü Bölüm

İKİNCİ KISIM

Yalnız Hazret-i Ebu Bekir'in faziletine ait Kur'an-ı Kerim âyetleri ile Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den rivayet olunan hadis-i şerifler hakkındadır.

BİRİNCİ ÂYET-İ KERİME: **«Arınmak için malını veren, en çok sakınan kimse ise, cehennemden uzak tutulur. O yaptığı iyiliği başkasına karşılık olarak değil, ancak yüce Rabbının hoşnutluğunu gözönünde bulundurarak yapmıştır. Elbette kendisi de hoşnut olacaktır»** (1).

İbn Cevzî dedi ki: «Sahabe-i kiram ve din âlimleri bu âyet-i celilenin Hazret-i Ebu Bekir hakkında nâzil olduğunda ittifak etmişlerdir».

İşte bu âyet-i celile gerçek olarak Hazret-i Ebu Bekir'in bu ümmet fertlerinin hepsinden daha takvalı olduğuna dair bir açıklamadır. Ve en takvalı olan kimse ise, Cenab-ı Hakk'ın nezdinde insanların en şereflisidir. Nitekim Allah Teâlâ (c.c.) Kur'an-ı Kerim'inde, **«Şüphesiz Allah'ın katında en şerefliniz, ona karşı gelmekten en çok sakınanızdır»** (2), buyurmuştur. Cenab-ı Hakk'ın nezdinde en şerefli olan bir kimse, İslâm ümmetinde faziletçe en üstün olan kimsedir. Buna göre Hazret-i Ebu Bekir'in ümmetin fertlerinden faziletçe en üstün olması lâzım gelir.

Bazı cahil insanlar, iftira edip bu âyet-i celileden Hazret-i Ali'yi kastetmişlerdir. Kastettikleri mâna mümkün değildir. Çünkü yukarıda geçen, **«O yaptığı iyiliği başkasına karşılık olarak değil»** Allah'ın kavli, Hazret-i Ali'yi kastetmekten meneder. Zira Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz Hazret-i Ali'yi beslemiş olduğu için, Hazret-i Ali'nin üzerinde Peygamber'in (s.a.v.) bu büyük nimetine karşı bir hakk vardır. Bu âyet-i celileden Hazret-i Ali'nin irade edilmesi mümkün olmayınca, Hazret-i Ebu Bekir'in kastedilmesi muhakkaktır. Çünkü âyet-i celilede bahsi geçen, **«Allah'ın azabından en çok sakınan kimse»**, ya Hazret-i Ebu Bekir veya Hazret-i Ali olduğunda ve ikisinden başka bir kimse olmadığında ümmetin ittifakı vardır.

İbn Ebi Hatim ile Taberanî'nin rivayetine göre, Hazret-i Ebu Bekir, İslâmiyet ve Allah yolunda azap çeken yedi kişiyi, kölelikten kurtarıp azad ettiği hakkında Allah, bu ayet-i celileleri nâzil eylemiştir.

İKİNCİ ÂYET-İ KERİME: **«Kararıp ortalığı bürüdüğü zaman geceye and olsun. Açılıp aydınlattığı zaman gündüze and olsun. Erkeği ve dişiyi yaratana and olsun ki, ey insanlar! Doğrusu sizin çalışmalarınız çeşitlidir»** (3).

İbn Ebi Hatim, Hazret-i İbn Mes'ud'dan rivayet eder. İbn Mes'ud dedi ki: «Hazret-i Ebu Bekir, Hazret-i Bilâl'i Halef oğulları Umeyye

---

(1) el-Leyl: 18, 20, 21, (2) el-Hucûrat: 14. (3) el-Leyl: 1, 2, 3, 4.

ile Ubeyye'den bir kürk ve 10 kiye (1) gümüş karşılığında satın alarak, hemen Allah'ın yolunda onu kölelikten azad etmesi üzerine, Allah Teâlâ, bu âyet-i celileyi inzal buyurmuştur.

Bu âyet-i celilenin son cümlesinden maksad, Ebu Bekir'in çalışmasıyla Umeyye ve Ubeyye'nin çalışmaları arasında büyük bir fark olduğu ve ikisi arasında bir benzerliğin akıldan uzak bulunduğudur.

ÜÇÜNCÜ ÂYET-İ KERİME: **«Muhammed'e yardım etmezseniz, bilin ki, inkâr edenler onu Mekke'den çıkardıkları zaman, mağarada bulunan iki kişiden biri olarak, Allah ona yardım etmişti. Arkadaşı (Ebu Bekir'e) 'Üzülme, Allah bizimledir' diyordu. Allah da ona güven vermiş, görmediğiniz askerlerle onu desteklemiştir. İnkâr edenlerin sözünü alçaltmıştır.»** (2).

Müslümanlar, bu âyet-i celiledeki Peygamber'in (s.a.v.) arkadaşından maksad Ebu Bekir olduğunda ittifak etmişlerdir. Bundan dolayıdır ki, Hazret-i Ebu Bekir'in Peygamber (s.a.v.) ile yaptığı sohbetini (arkadaşlığını) inkâr eden bir kimse, din âlimlerinin ittifakıyla kâfir olur.

İbn Ebi Hatim, Hazret-i İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre, bu âyeti celilede geçen «aleyhi» kelimesindeki üçüncü takil şahıs zamirinden, Hazret-i Ebu Bekir irade edilmiştir. Bu kelimenin ardından gelen «ve eyyedehü=onu desteklemiştir» kelimesindeki üçüncü tekil şahıs zamirinden, Peygamber'in (s.a.v.) irade edilmesi, mâna bakımından ona münafi değildir. Çünkü âyet-i celilede geçen bütün zamirlerin her birisi münasip olduğu merciine aittir. Hem de Hazret-i İbn Abbas'ın ilimdeki yüceliği, bize şöyle bir hüküm verir ki, kendisi bu âyet-i celilenin Hazret-i Ebu Bekir hakkında nâzil olduğuna dair açık ve nass bir delil olduğunu bilmeseydi, bu âyet-i celilenin zahir mânasına muhalif olan bu mânaya hamletmezdi.

DÖRDÜNCÜ ÂYET-İ CELİLE: **«Gerçeği getiren ve onu doğrulayan kimseler, işte onlar Allah'a karşı gelmekten sakınımlardır.»** (3).

Bezzar ve İbn Asakir rivayet ederler ki: Hazret-i Ali, bu âyet-i celileyi söyle tefsir etti: «Hakk'ı getiren Muhammed'dir ve onu doğrulayan Ebu Bekirdir».

BEŞİNCİ ÂYET-İ KERİME: **«Rabbı'na karşı durmaktan korkan kimseye iki cennet vardır.»** (4). İbn Ebi Hatim'in İbni Şevzeb'ten rivayet ettiğine göre, «Bu âyet-i celile, Hazret-i Ebu Bekir hakkında nâzil oldu», demiştir.

ALTINCI ÂYET-İ CELİLE: **«Ey Muhammed! İş hakkında sahabelerle müşavere et»** (5).

Hâkim, İbn Abbas'tan rivayet eder ki, bu âyet-i celile Hazret-i Ebu Bekir ile Hazret-i Ömer hakkında nâzil olmuştur. Bu eserimizde ge-

(1) Kiye 640 gr. olduğuna göre 10 kiye 6.410 kg'dır. (2) et-Tevbe: 40. (3) ez-Zümer: 34. (4) er-Rahman: 47. (5) Âl-i İmran: 159.

lecek olan Peygamber'in (s.a.v.) **«Allah Teâlâ, Ebu Bekir ve Ömer ile danışmamı bana emir buyurmuştur»** buyurduğu hadis-i şerifi de bunu teyid etmektedir.

YEDİNCİ ÂYET-İ CELİLE: **«Ey Peygamber'in eşleri! Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz, kaymış olan kalplerinis düzelmiş olur. Eğer eşinizin aleyhinde yardımlaşarak bir şey yapmağa kalkarsanız, bilin ki, Allah onun dostu, bundan başka Cebrail, iyi mü'minler ve melekler de yardımcısıdır.»** (1).

Taberani, Hazret-i İbn Ömer ile İbn Abbas'tan rivayet eder ki; bu âyet-i celile, Hazret-i Ebu Bekir ile Hazret-i Ömer hakkında nâzil olmuştur (2).

SEKİZİNCİ ÂYET-İ CELİLE: **«Karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için, size rahmet ve dua eden Allah ve meleklerdir. İnananlara merhamet eden odur.»** (3).

Abd bin Hümeyd, Mücahid'ten rivayet eder: Bu âyet-i celilenin sebeb-i nüzûlü şudur: Kur'an-ı Kerim'in, **«Şüphesiz Allah ve melekleri, Peygamber Muhammed'i överler. Ey iman edenler! Siz de övün ve esenlik dileyin»** (4) âyet-i celilesi nâzil olunca, Hazret-i Ebu Bekir, «Ey Allah'ın Resûlü! Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de hakkınızda hangi iyi bir âyet-i celileyi indirmiş ise, muhakkak biz sahabelerden de bahsederek size ortak eylemiştir» dedi ve bunun üzerine bu âyet-i celile nâzil oldu.

DOKUZUNCU ÂYET-İ CELİLE: **«Biz insana, anne ve babasına karşı iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Zira annesi onu, zorluğa uğrayarak taşımış, onu güçlükle doğurmuştur. Taşınması ve sütten kesilmesi otuz ay sürer. Sonunda erginlik çağına erince ve kırk yaşına varınca, 'Rabbim benim, bana ve anne babama verdiğin nimete şükür etmemi ve hoşnud olacağın yararlı bir işi yapmamı sağla. Bana verdiğin gibi soyuma da salâh ver. Doğrusu sana yöneldim, ben kendini sana verenlerdenim' demesi gerekir. İşte istediklerini en güzel şekilde kabul ettiğimiz ve kötülüklerini geçtiğimiz bu kimseler, cennetlikler içindedirler. Bu verilen doğru sözdür.»** (5).

İbn Asakir, İbn Abbas'dan (r.a.) rivayet eder: İbn Abbas, «Şüphesiz ki, bu âyet-i celilenin hepsi Ebu Bekir hakkında nâzil oldu» demiştir.

İşte bunu düşünen bir kimse, Hazret-i Ebu Bekir'deki büyük mevhibelerin, Allah tarafından ona verilen nimetlerin sahabe zümresinin hiçbirisinde mevcut olmadığını anlayacaktır.

ONUNCU ÂYET-İ CELİLE: **«Biz onların birbirine karşı kalple-**

---

(1) et-Tahrim: 5. (2) Ayet-i celilede geçen «iyi mü'minler» Hz. Ebû Bekir ile Hazret-i Ömer'dir. (3) el-Ahzab: 44. (4) el-Ahzab: 57. (5) el-Ahkâf: 18.

rindeki eski kini çıkardık. Artık onlar sedirler üzerinde karşılıklı oturan kardeştirler. (1), buyurulduğu bu âyet, eserimizin ikinci bölümünde Ali bin Hüseyin'den rivayet edildiği üzere, Hazret-i Ebu Bekir, Ömer ve Ali (r.a.) hakkında nâzil olmuştur.

ON BİRİNCİ ÂYET-İ CELİLE: **«İçinizde lütuf ve servet sahibi olanlar, yakınlarına, düşkünlere ve Allah yolunda hicret edenlere vermemek için yemin etmesinler, af etsinler geçsinler. Allah'ın sizi bağışlamasından hoşlanmaz mısınız? Allah bağışlayandır, merhameti olandır.»** (2).

Buharî ve diğer hadîs ravilerinin Hazret-i Âişe'den rivayet ettiklerine göre, münafıklar tarafından kendisine isnad edilen ve Hazret-i Âişe'nin (r.a.) ondan berî (uzak) olduğuna dair Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'in birçok âyetleriyle emir buyurduğu ifk (yalan) hadisesini, Hazret-i Ebu Bekir'in teyzesi kızının oğlu Mistah dahi diline doladığı için, Hazret-i Ebu Bekir, bundan böyle ona mâli yardımda bulunmayacağına yemin etmişti ve bunun için bu âyet-i celile nâzil olunca, Hazret-i Ebu Bekir, Allah'ın emrine itaatla, «Evet ey Rabbimiz! Vallahi bizi bağışlamanızı severiz» diyerek tekrar eskisi gibi Mistah'a mâlî yardımda bulundu.

Yine Buharî, uzun olan ifk haberi bahsinde, Hazret-i Âişe'den naklettiği diğer bir rivayette, Hazret-i Âişe, buyurdular ki: «Ebu Bekir, akrabasından fakir olan Mistah bin Üsasete'ye nafaka öderdi. Bana isnad edilen yalandan, ismet ve beraatım hakkında Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'inde, **«Muhammed'in eşine o yalanı uyduranlar içinizden bir zümredir. Bunu kendiniz için kötü sanmayın. O, sizin için hayırlı olmuştur. O kimselerden her birine kazandığı günah karşılığı ceza vardır. İçlerinde elebaşılık yapana ise, büyük azap vardır.»** (3), âyet-i celilesiyle ardından gelen dokuz âyeti inzal buyurduğunda, Hazret-i Ebu Bekir, «Vallahi, Mistah Âişe'ye dil uzattığından dolayı, bundan sonra ona asla bir şey vermeyeceğim» diye yemin etti. Fakat Cenab-ı Hakk, **«İçinizde lütuf ve servet sahibi...»** diye âyet indirince, Ebu Bekir, «Evet Allah'ım! Vallahi, Allah'ın beni bağışlamasını severim!» diyerek yine eskisi gibi Mistah'a yardım edip, ondan yardımını kesmeyeceğine dair Allah'a yemin etti.

BİR UYARMA

Buharî'nin rivayet ettiği bahsi geçen (ifk) hakkındaki bu hadîs-i şeriften anlaşıldı ki, Hazret-i Âişe'ye zina isnad eden herhangi bir kimse, kâfir olur. Bunu, bizim hadîs imamlarımız ile diğer imamlar dahi açıklamışlardır. Zira bu gibi isnadda bulunan bir kimse, Kur'an-ı Kerim'in Hazret-i Âişe hakkındaki nass âyetlerini tekzip etmiş olur. Halbuki müslümanların ittifakıyla, Kur'an-ı Kerim'in nasslarını tek-

---

(1) el-Hıcr: 47, (2) en-Nur: 22, (3) en-Nûr: 12,

zip eden bir kimse kâfirdir. Rafızî zümresinden olan «Gulat» kısmı, Hazret-i Âişe'ye yakışmayan bu yalanı isnad ettiklerinden dolayı kat'î olarak kâfir oldukları bundan anlaşılmaktadır.

ON İKİNCİ ÂYET-İ CELİLE: **«Muhammed'e yardım etmezseniz, bilin ki inkâr edenler, onu Mekke'den çıkarınca mağarada bulunan iki kişiden biri olarak Allah ona yardım etmişti. Arkadaşına** (Ebu Bekir'e), **'Üzülme! Allah bizimledir' diyordu. Allah da ona güven vermiş, görmediğiniz askerlerle onu desteklemiş, inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Ancak Allah'ın sözü yücedir. Allah, güçlüdür, hakimdir.»** (1).

İbn Asakir, İbn Uyeyne'den rivayet eder: İbn Uyeyne, «Allah Teâlâ, bütün müslümanları, Ebu Bekir'den başka kendi Resûlü'nün hakkında yermiştir». (2) demiş, sonra delil olarak Hazret-i Ebu Bekir hakkında bu âyet-i celileyi okumuştur.

Hazret-i Ebû Bekir'in fazileti hakkındaki hadis-i şerifler de pek çok ve meşhurdur. O cümleden olarak bazıları bu eserimizin birinci bölümünün üçüncü kısmında geçmiştir. Orada geçen on dört hadis-i şerif, hilâfetine, yüce şerefine ve gayet olgun olduğuna, kendisinin faziletli ve başkasına iyilikte bulunduğuna delâlet ettikleri için, bu konuda zikredeceğim hadis-i şerifleri orada geçen son hadis-i şerifin sayısına ekleyip, on beşinci hadis-i şerif diye başlıyorum.

ON BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Müslim ve Buharî, Hazret-i Amr bin As'tan rivayet ederler. Amr (r.a.) demiş ki: «Peygamber'den (s.a.v.), 'İnsanlardan size en sevimli kimdir?' diye sordum. «Âişe'dir» dedi. 'Erkeklerde kimdir?' dedim. «Babası» diye buyurdu. 'Daha sonra kimdir?' dedim. «Ömer bin Hattab» buyurdu. Sonra birtakım ricalin adlarını saydı».

Diğer bir rivayette de Amr'ın (r.a.) Peygamber (s.a.v.) Efendi-

---

(1) et-Tevbe: 40

(2) *Açıklaması:* Hazret-i Peygamber (s.a.v.), halkı Tebük Savaşı'na çıkmaya davet ettiği yıl Hicaz Necid'inde müthiş kıtlık vardı. Hurmalar harap olmuş, develer ölmüş, hayvanlar kırılmıştı. Savaşa gitmek isteyenin çoğu binecek hayvan bulamıyordu. Sıcaklar henüz geçmemişti. Sıcakta uzaklara gitmek istemeyenler vardı. Bunlar mazeret ileri sürüyor, ailelerinin maddî durumlarını sebep gösteriyorladı. Hele münafıklar gitmedikleri gibi başkalarını da savaşa gitmekten soğutuyorlardı.

İşte bu sebepten dolayı Allah Teâlâ (c.c.), bir itab (azarlama) olarak tercümedeki bu âyet-i celileden önce şu meâl-i şerifde âyetleri inzal edip buyurdular ki: Ey iman edenler! Size ne oldu ki, Allah yolunda savaşa çıkın denildiği zaman, yere çöküp kaldınız? Âhireti bırakıp dünya hayatına mı razı oldunuz? Oysa dünya hayatının geçimi, âhirete göre pek az bir şeydir. Savaşa çıkmazsanız, Allah size can yakıcı azabla azab eder ve yerinize başka bir millet getirir. Ona bir şey de yapamazsınız. Allah her şeye kaadirdir.» et-Tevbe: 38-39.

Lâkin tercümemizde geçen âyet-i celileden anlaşıldığına göre, Hazret-i Ebû Bekir, Tebük gazasına çıkmayan kimseler hakkında nâzil olan mezkûr âyet-i celilerin tevbihli hitabından müstesnadır ve İbn Uyeyne'nin de maksadı budur.

miz'e «Ben sizin ehl-i beytten (ev halkından) sormuyorum. Ancak sahabelerinizin hakkındaki sevginizden soruyorum» demiştir.

ON ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Buhari, «Sahih» adlı eserinde, Hazret-i İbn Ömer'den rivayet etti. İbn Ömer dedi ki: «Biz sahabe taifesi, önce Ebû Bekir'e, sonra Ömer'e, daha sonra Osman'a faziletçe hiç kimseyi denkleştirmiyorduk. Onlardan başka Peygamber'in (s.a.v.) bütün sahabelerinin faziletçe bir seviyede olduklarını bilirdik».

Yine Buhari'nin Hazret-i İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, İbn Ömer dedi ki: «Biz Peygamber (s.a.v.) zamanında müslümanları fazilet derecelerine göre sırayla ilk olarak Hazret-i Ebû Bekir, sonra Ömer, daha sonra da Osman olarak söylerdik».

Ebu Davud'un İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, İbn Ömer (r.a.) dedi ki: «Biz sahabeler, Allah'ın Resûlü hayatta olduğu halde ondan sonra ümmetin efdali, Ebû Bekir, sonra Ömer, sonra Osman'dır derdik».

Taberani, Hazret-i İbn Ömer'den şunu da rivayet etti: «Biz kendi aramızda böyle söyleşirken Allah'ın Resûlü inkâr etmedi».

Yine Buhari, Muhammed bin Hanefi'den (r.a.) rivayet eder. Muhammed (r.a.), «Ben babam Ali'ye dedim ki: Resûlullah'tan sonra insanların en iyisi kimdir? «Ebû Bekirdir» dedi. Daha sonra kimdir? «Ömer»dir, dedi. Sonra Osman'dır diyeceğinden korktuğum için, daha sonra sensin dedim. O, «Ben ancak Müslüman fertlerinden birisiyim» buyurdu.»

İbn Asakir'in, Hazret-i İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, İbn Ömer (r.a.), «Allah'ın Resûlü, aramızda hayatta iken, biz Ebû Bekir, Ömer, Osman ile Ali'yi diğer sahabelerden üstün tutardık» dedi.

Yine İbn Asakir, Ebu Hüreyre'den (r.a.) rivayet eder: «Biz, Resûlullah'ın sahabe cemaati, çoğunlukla, Peygamberinden sonra bu ümmetin efdali (üstünü) Ebû Bekir, sonra Ömer, daha sonra Osman'dır der ve sükût ederdik».

Tirmizi, Hazret-i Cabir'den rivayet etti: «Hazret-i Ömer, Ebû Bekir'e, 'Ey Allah'ın Resûlü'nden sonra insanların en iyisi!' deyince, Ebû Bekir, «Ayıl! Sen öyle söylüyorsun, ama şüphesiz ben Resûlullah'tan işittim. Buyurdular ki, «**Ömer'den daha iyi bir kimsenin üzerine güneş doğmamıştır**».

Eserimizde geçtiği üzere, «Peygamber'den sonra bu ümmetin en iyisi Ebû Bekir ile Ömer'dir. Beni onların üzerine üstün kılan herhangi bir kimseyi, ancak bir iftiracıya verilen ceza gibi, onu kırbaçla döverim» diye tevatürle, Hazret-i Ali'den rivayet edilmiştir. Bu da İbn Asakir'in rivayetidir.

Tirmizi ve Hâkim, Hazret-i Ömer'den rivayet ettiler: Hazret-i Ömer, 'Ebû Bekir büyüğümüz, en hayırlı olanımız ve Resûlullah'ın nezdinde hepimizden en sevgilisi idi' diye buyurmuştur».

İbn Asakir'in bir rivayetine göre, Hazret-i Ömer, minbere çıkıp

«Ey cemaat! Dikkat edin. Peygamberinden sonra bu ümmetin üstünü Ebû Bekir'dir. Onun hakkında bundan başkasını söyleyen bir kimse iftiracıdır ve iftiracıya verilen cezaya müstahaktır».

ON YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Abd bin Humeyd, «Müsned» adlı eserinde, Ebû Nuaym ve diğer başkaları da birçok tarikten Hazret-i Ebi'd-Derda'dan rivayet ederler ki: «Resûlullah (s.a.v.) **'Peygamber olan bir kimse hariç, güneş Ebû Bekir'den daha üstün herhangi bir kimsenin üzerine doğup batmadı'**. Diğer bir rivayette de, «**Güneş, nebiler ve resûllerden sonra Ebû Bekir'den daha üstün bir kimsenin üzerine doğmamıştır**» buyurmuştur.

. Hazret-i Câbir'in rivayetine göre «**Güneş toplumumuzda Ebû Bekir'den üstün hiçbir kimsenin üzerine doğmamıştır**», diye buyurdu. Bu hadis-i şerifi Taberani ve başkaları da rivayet etmişlerdir. Bu hadisin sahih veya hasen bir hadis olduğuna dair birçok delil vardır. İbn Kesir, sahih olduğuna işaretle hüküm etmiştir.

ON SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Taberani, Es'ad bin Zürare'den rivayet etti: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki, «**Ruhü'l-Kudüs (Cibril) senden sonra ümmetin en iyisi Ebû Bekir'dir diye bana haber verdi**».

ON DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Taberani ve İbn Adiyy, Selemete bin Akva'dan rivayet ederler: Resûlullah (s.a.v.), «**Peygamber olan bir kimse hariç, Ebû Bekir, insanların en üstünüdür**», diye buyurdu.

YİRMİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Abdullah bin Ahmed, «**Zevaidü'l-Müsned**» adlı eserinde, Hazret-i İbn Abbas'tan rivayet etti Resûlullah (s.a.v.) «**Ebû Bekir mağaradaki arkadaşım ve cana yakınımdır. Ebû Bekir'in kapısından başka, bu mescitteki bütün kapıları kapayınız.**», buyurdu.

YİRMİ BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Deylemi, Hazret-i Âişe'den rivayetle, Allah'ın Resûlü, buyurdular ki: **Ebû Bekir bana yakın, ben de ona yakınım. Ebû Bekir, dünya ve âhirette benim kardeşimdir**».

YİRMİ İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Hâkim, Ebû Davud, Hazret-i Ebu Hüreyre'den rivayet etmişlerdir: «**Peygamber** (s.a.v.) **Efendimiz, 'Cebrail, bana gelip elimden tutarak ümmetimin dahil olacağı cennet kapısını gösterdi' buyurunca, Hazret-i Ebû Bekir, 'Ben o kapıya bakmak için sizinle beraber olmak isterdim' dedi. Resûlullah** (s.a.v.), **'Dikkat et ey Ebû Bekir! Şüphesiz sen ümmetimden cennete ilk girecek olan kimsesin!' diye buyurdu**».

YİRMİ ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Taberani'nin Semûre'den (r.a.) rivayet ettiğine göre, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, buyurdular: «**Ebû Bekir, rüyayı tâbir eder ve onun salih rüyası, peygamberlikten bir hissedir**». Yani Hazret-i Ebû Bekir; çok doğru bir insan olup Resûlullah'ın (s.a.v.) peygamberliğinin manevi eserinden istifade etmek gayesiyle kendi maddi menfaatini ve emellerini düşünmekten

aklını tahliye ettiği ve büyük bir fanilikle nefsinin ve ehlinin arzularından vaz geçtiği için gördüğü iyi rüyaları, Peygamber'in (s.a.v.) nübüvvetinin eserinden bir paydır.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Deylemi, Semûre'den (r.a.) rivayet eder: Allah'ın Resûlü (s.a.v.), **«Rüya tâbiri vermek için Ebû Bekir'i görevlendirmekle emrolundum»** diye buyurmuştur.

YİRMİ BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İmam Ahmed ve Buharî'nin, Hazret-i İbn Abbas'dan (r.a.) rivayet ettiklerine göre, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **«İnsan toplumu içinde canı ve malı bakımından** Ebû Kuhafe oğlu (Ebû Bekir) **gibi bana en ziyade faidesi dokunan bir kimse yoktur. Sevgisi ebedî bir dost edinse idim, Ebû Bekir'i kendime dost edinirdim. Fakat aramızdaki İslâmiyet dostluğu daha üstündür. Ebû Bekir'in kapısından başka bu mescitteki bütün kapıları benim tarafımdan kapatın.»**

YİRMİ ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Tirmizî, Hazret-i Âişe'den rivayet eder: Peygamber (s.a.v.) Efendimiz Hazret-i Ebû Bekir'e, **«Sen cehennem ateşinden azadsın»** diye buyurmuştur.

YİRMİ YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Hazret-i İbn Ömer'den rivayet edildi ki: Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, Hazret-i Ebu Bekir'e, **«Sen Havz** (-ı Kevser) **üzerinde ve mağaradaki arkadaşımsın»** buyurdu.

YİRMİ SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ebu Ya'lâ, **«Müsned»** adlı eserinde, İbn Sa'd ve Hâkim dahi sahihleyip Hazret-i Âişe'den (r.a.) rivayet ettiklerine göre, Hazret-i Âişe (r.a.), demiş ki: «Ben bir gün evimde iken, Allah'ın Resûlü (s.a.v.) ile ashabı evin önünde idiler. Benimle onların arasında perde vardı. Aniden Ebu Bekir çıkageldi. Peygamber (s.a.v.) buyurdular ki: **«Herhangi bir kimse, cehennem ateşinden azad edilmiş bir kimseye bakmasıyla seviniyorsa, Ebu Bekir'e baksın! O, ev halkı tarafından Abdullah ile tesmiye edildi. Sonra çoğunlukla onun hakkında atik** (azadlı) **ismi kullanılmıştır».**

YİRMİ DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Hâkim, Hazret-i Âişe'den (r.a.) rivayet etti: Resûlullah (s.a.v.), Hazret-i Ebu Bekir'e, **«Ey Ebu Bekir! Sen cehennem ateşinden Allah'ın** (c.c.) **azadlısısın»**, diye buyurmuş ve o günden itibaren ona **«Atik»** (azadlı) denilmiştir.

OTUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Bezzar ve Taberanî'nin ceyyid bir senetle Abdullah bin Zübeyr'den (r.a.) rivayet eylediklerine göre, Ebu Bekir'in adı Abdullah idi. Peygamber (s.a.v.) ona, **«Sen cehennem ateşinden Allah'ın azadlısısın.»** buyurduğu için ona **«Atik»** denildi.

BİR UYARMA

Bu hadislerden anlaşıldı ki, Ebu Bakir'in isminin Abdullah, lâkabının Atik olduğu, ulema nezdinde en sahih bir kavildir.

OTUZ BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Hâkim, ceyyid bir senedle Hazret-i Âişe'den rivayet eder: Müşrikler, Hazret-i Ebu Bekir'e gelip, **«Arkadaşın Muhammed,** 'Bu gece Beytü'l-Makdis'e götürüldüm' diye

konuştuğundan haberin var mıdır?» dediklerinde, Ebu Bekir (r.a.), «Öyle söyledi mi?» dedi. «Evet, söyledi» dediler. Ebu Bekir (r.a.), «Yemin ederim ki doğru söylemiştir. Ben bundan daha akıldan uzak olan bir sözünü doğruluyorum ki, sabah ve akşam ona gökten gelen vahiy hadisesidir», demiş. İşte bunun için Ebu Bekir'e «Sıddîk» (Doğrulayan kimse) denildi.

Yine bu hadîsin rivayetini İbn Asakir, Hazret-i Enes ve Ebu Hüreyre'ye ve Taberanî dahi Ümmü Hani'ye isnad etmişlerdir.

OTUZ İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Said bin Mansur, «Sünen» adlı eserinde Hazret-i Ebu Hüreyre'nin kölesi olan Ebu Vehb'ten rivayet etmiştir: Allah'ın Resûlü (s.a.v.), Mirac'tan dönerken «Zituva» denilen yerde Hazret-i Cebrail'e, **«Ey Cebrail! Kavmim benim göğe çıktığıma inanmazlar»** diye buyurunca, Hazret-i Cebrail, **«Ebu Bekir inanacak ve sözünü doğrulayacaktır. O dosdoğru kimsedir»**, dedi.

Taberanî dahi hadîs-i şerifi mevsûl olarak «Evsat» adlı kitabında Ebu Vehb'ten, o da Hazret-i Ebu Hüreyre'den rivayet etmiştir.

Hâkim'in Nezzal bin Sebrete'den (r.a.) rivayet ettiğine göre: Biz, Ali bin Ebi Talib'e, «Ey mü'minlerin emiri! Bize Ebu Bekir'den bahset!» dedik. Hazret-i Ali, «O, öyle bir kimsedir ki, Allah (c.c.) Muhammed'in (s.a.v.) lisanı üzerine onu, Sıddîk (dostdoğru)lıkla adlandırmıştır. Çünkü Resûlullah'ın (s.a.v.) halifesidir. Allah'ın Resûlü din işimizi yönetmek için ona razı oldu. Biz de dünya işimizi yönetmesi için ona razı olduk», buyurdu. Bu hadîs-i şerifin isnadı ceyyittir.

Sahih olarak Hakem bin Said'ten rivayet edilmiştir. Hakem, «Allah Teâlâ'nın Hazret-i Ebu Bekir'in Sıddîk olarak ismini gökten inzal buyurduğunu Hazret-i Ali'nin yemin ile söylediğini işittim», dedi.

OTUZ ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Hâkim, Hazret-i Enes'ten rivayet etmiş ki, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, **«Bütün nebilere, resûllere ve Yasin'e (1) Ebu Bekir'den daha üstün bir kimse arkadaşlık etmemiştir»**, buyurdu.

OTUZ DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Tirmizî'nin Hazret-i Ebu Hüreyre'den rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: **«Ebu Bekir hariç, herhangi bir kimsenin bize yaptığı iyiliğinin mükâfatını (ödülünü) verdik. Şüphesiz Ebu Bekir'in bize yaptığı iyiliğe karşı Allah Teâlâ, Kıyamet günü'nde mükâfatını verecektir. Ebu Bekir'in malından faydalandığım kadar, hiçbir kimsenin malı bana fayda vermedi. Eğer kendime dost edinseydim, Ebu Bekir'i dost edinirdim. Ayılın! Sizin arkadaşınız, yani Muhammed (s.a.v.) Allah'ın dostudur».**

OTUZ BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Müslim, Buharî, Ahmed, Tirmizî ve Nesâî, Hazret-i Ebu Hüreyre'den rivayet ediyor: Peygamber (s.a.v.)

---

(1) Hazret-i Muhammed'in (s.a.v.) bir ismidir.

Efendimiz, **«Bir kimse, Allah'ın yolunda kendi malından bir çift sadaka verse, «Ey Allah'ın kulu! Burası senin için iyidir»** diye cennet kapılarından çağrılır. O kimse namaz kılanlardan ise namaz kapısından, cihad edenlerden ise cihad kapısından, oruç tutanlardan ise suya kanmış olan kimselerin kapısından, sadaka vermiş olanlardan ise sadaka verenlerin kapısından çağırılır», (1) diye buyurdu. Hazret-i Ebu Bekir, «Acaba bir kimse bu kapıların hepsinden çağırılacak mıdır?» diye sordu. Efendimiz (s.a.v.), **«Evet. Senin o kapıların hepsinden çağrılan kimselerden olacağını ümit ederim»**, buyurdu.

OTUZ ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Tirmizî, Hazret-i Âişe'den rivayet ettiler ki, Nebiy-yi Zîşan (s.a.v.), **«Bir kavmin içinde Ebu Bekir olduğu halde ondan başka bir kimsenin, o kavme imameti câiz değildir»** diye buyurdu.

Bu hadîs-i şerifin, bu eserimizin birinci bölümünün üçüncü kısmında geçen on dört hadîsle açık bir münasebeti ve tam ilgisi vardır.

OTUZ YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Müslim, Buharî, Ahmed ve Tirmizî'nin Hazret-i Ebu Bekir'den rivayet ettiklerine göre, Allah'ın Resûlü, göç ederken mağarada ona, **«Ey Ebu Bekir! O iki kişiye ne olur ki, onların üçüncüsü Allah Teâlâdır»** diye buyurdu.

OTUZ SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Abdan el-Mervezî, İbni'l-Kazanî, Hazret-i Behz'ten rivayet ettiler. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz buyurdular: **«Ey insanlar! Ebu Bekir'deki şerefimi koruyunuz. Çünkü bana arkadaşlık ettiği müddetçe bana fenalık etmemiştir».**

OTUZ DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: İbn Asakir, Abdurrahman bin Avf'tan (r.a.) rivayet ettiler. Resûlullah (s.a.v.), **«Kıyamet günü, münadinin birisi, «Bu ümmetten hiçbir kimse, Ebu Bekir'den önce, amelinin defterini kaldırmasın»** diye çağıracaktır», buyurmuştur.

KIRKINCI HADİS-İ ŞERİF: Taberanî, Ebu Ümame'den rivayet ediyor: Resûlullah (s.a.v.), **«Şüphesiz Allah Teâlâ, İbrahim'i kendine dost edindiği gibi, beni de kendine dost edinmiştir. Benim dahi dostum, Ebu Bekir'dir»**, diye buyurdu.

Mâna bakımından bu hadîs-i şerif, yakında geçen yirmi sekizinci hadîs-i şerif ile, Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfeti hakkında eserimizin birinci bölümünün üçüncü kısmında geçen dördüncü hadîs-i şerifin arasında muaraza (çelişme) vardır. Fakat her üçünü mânaca birleştirmek için, geçen hadîs-i şerifleri kâmil dostluk ve bu hadîs-i şerifi de bir nevi dostlukla te'vil olunursa, aralarındaki muaraza kalkar.

KIRK BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Haris, Taberanî, İbn Şahin, Hazret-i Muaz'dan (r.a.) rivayet ettiler. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, **«Şüphesiz Allah Teâlâ kendi göğü üstünde, yerde Ebu Bekir'e hata isnad edilmesinden iğrenir»** diye buyurdu.

Râvileri sika (mutemet) olan birçok kimselerin diğer bir rivayet-

---

(1) Bu hadis-i şerif Buhari'de «Babü'r-Reyyani», ile «Babü'n-Nefakat»dadır.

lerinde ise Efendimiz (s.a.v.), «Şüphesiz Allah Teâlâ, Ebu Bekir'e yanılmayı isnad etmekten iğrenir», buyurmuşlardır.

KIRK İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Taberanî, Hazret-i Abbas'dan (r.a.) rivayet eder: Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, «Ebu Bekir'in bana yaptığı iyiliğinden bence daha üstün hiçbir kimsenin iyiliği yoktur. O, kendi canıyla, malıyla bana lütuf etmiş ve kızını benimle evlendirmiştir», diye buyurdu.

KIRK ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Taberanî, Hazret-i Muaz'dan rivayet ettiler. Resûlullah (s.a.v.), «Ben kendimi terazinin bir kefesine konulduğumu ve ümmetim de diğer kefesine konulduğunda, ağırlıkça bütün ümmetime denk geldiğimi, sonra Ebu Bekir'in terazinin bir gözüne konulduğunu, ümmetim de diğer bir gözüne konulduğunda, kendisinin bütün ümmetime denk geldiğini, sonra Ömer bir gözüne, ümmetim de bir gözüne konulduğunda, onlara denk geldiğini, daha sonra Osman bir gözüne, ümmetim bir gözüne konulduğunda, onlara denk geldiğini, daha sonra terazinin ortadan kaldırıldığını gördüm», diye buyurmuştur.

KIRK DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Müslim, Nesâi ve Tirmizî, İbn Mâce ve Hâkim rivayet etmişler ki, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, «Ümmetim halkından, ümmetime en merhametlisi Ebu Bekir'dir», buyurmuştur. Bu hadîs-i şerifin tamamı bu eserimizde gelecektir.

KIRK BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, Ebu Davud, İbn Mâce ve ez-Ziya, Said bin Zeyd'ten rivayet ettiler: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular: «On kişi cennettedirler. Peygamberleri cennettedir ve Ebu Bekir cennettedir».

Bu hadîs-i şerifin tamamı ilerde tekrar gelecektir.

KIRK ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, ez-Ziya, Said bin Zeyd'ten, Tırmizî dahi Abdurrahman bin Avf'tan rivayet ettiklerine göre, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, «Ebu Bekir cennettedir» diye buyurmuştur.

Bu hadis-i şerif eserimizde uzun uzadıya gelecektir.

KIRK YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Tirmizî, Hazret-i Ali'den rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: «Allah, Ebu Bekir'e rahmet eylesin! Kızını bana tezviç eyledi. Göç ettiğim yere kadar beni bindirdi. Bilâl'i kendi malıyla kölelikten azad eyledi. Ebu Bekir'in malından yararlandığım kadar İslâm toplumundan hiçbir kimsenin malından yararlanmadım».

Efendimiz (s.a.v.), «Ebu Bekir, beni hicret ettiğim yere kadar bindirdi», buyurduğu bu hadîs-i şerifin rivayeti, Buharî'nin, «Efendimiz (s.a.v.) hicret ederken, binek hayvanını Hazret-i Ebu Bekir'den satın almıştı», mealindeki rivayetine muhaliftir. Lâkin Hazret-i Ebu Bekir'in Efendimiz'e (s.a.v.) binek hayvanını borçla satması, sonra Resûlullah'ın (s.a.v.) zimmetini beri edip vazgeçmesi ihtimali, her iki rivayeti mânaca birleştirerek aralarındaki muhalefeti kaldırır.

KIRK SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Buharî, Ebu'd-Derda'dan ri-

vayet eder: «Ben Peygamber'in (s.a.v.) meclisinde otururken aniden Ebu Bekir çıkageldi. Selâm verip dedi ki: «Benimle Ömer bin Hattab'ın arasında dargınlık vardı, münakaşa esnasında acele edip ona daha evvel söz söyledim. Sonra pişman oldum. Ondan af diledim. Kabul etmeyince size geldim». Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) ona, **«Allah seni bağışlasın, ey Eba Bekir! Allah seni bağışlasın, ey Ebâ Bekir! Allah seni bağışlasın, ey Eba Bekir»**, diye buyurdu. Sonra Hazret-i Ömer, pişman olup Hazret-i Ebu Bekir'in evine gelince, onu evde bulamadı. Peygamber'in (s.a.v.) meclisine gelerek selâm verdi. Resûlullah (s.a.v.) öfkeli olduğundan mübarek çehresinin rengi o kadar değişti ki, Ebu Bekir korkudan dizlerinin üzerine oturarak «Ey Allah'ın Resûlü, o hadisede ben Ömer'den daha haksızdım. Ben ondan haksızdım», deyince, Resûlullah (s.a.v.), **«Allah Teâlâ, beni size Peygamber olarak gönderince, yalan söylüyorsun, dediniz. Ebu Bekir ise doğru söylüyorsun dedi. Kendi canı ve malı ile bana lütufta bulundu. Öyle ise bu arkadaşımdan vaz geçerek bana bırakır mısınız?»** diye buyurdu ve bu hadiseden sonra, artık Ebu Bekir hiçbir kimse tarafından incinmedi».

İbn Adiyy, Hazret-i İbn Ömer'den (r.a.) ona benzer bir hadîs rivayet etmiştir: İbn Ömer (r.a.) demiş ki: Resûlullah (s.a.v.), **«Arkadaşımdaki şerefimi gözetip beni incitmeyin. Çünkü Allah Teâlâ, beni hidayet ve hak din olan İslâm dini ile gönderince, bana yalan söylüyorsun, dediniz. Ebu Bekir, bana doğru söyledin, dedi. Eğer Allah Ebu Bekir'i benim için sahib (arkadaş) diye adlandırmasaydı, ben onu kendime dost edinirdim. Fakat İslâmiyetteki kardeşlik ilişkisi daha üstündür»** buyurdu.

KIRK DOKUZUNCU HADÎS-İ ŞERİF: İbn Asakir, Mikdam'dan (r.a.) rivayet etti: Ukayl bin Ebi Talib ile Hazret-i Ebu Bekir (r.a.) birbirlerini sebb ettiler.

Ebu Bekir (r.a.) sebb edebilir, kabilelerin neseblerini bilir bir kimse idi. Fakat Ukayl'ın Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) olan karabetinden dolayı, sebb etmekten çekinerek vazgeçip onu Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'e şikâyet etti. Efendimiz (s.a.v.), ayağa kalkarak şöyle buyurdu:

«Bana arkadaşımı bırakmıyor musunuz? Onunla ne alâkanız vardır? Allah'a yemin ederim ki, Ebu Bekir'den başka hanginiz olursa olsun, illâ kapısının üzerinde bir karanlık vardır. Şüphesiz onun kapısının üzerinde ışık vardır. Gerçekten ilk peygamber olduğum zaman, bana yalan söylüyorsun dediniz. Ebu Bekir, bana doğru söyledin dedi. Malınızı benden esirgediniz. Kendisi malı ile bana cömertlik etti. Siz beni aşağı düşürürken, o bana yakınlık göstererek bana tâbi oldu».

ELLİNCİ HADÎS-İ ŞERİF: Buharî, Hazret-i İbn Ömer'den rivayet etmiştir: Resûlullah (s.a.v.), **«Böbürlenip sallanarak yerde elbisesini süründüren bir kimseye Kıyamet gününde Allah Teâlâ rahmet gözü ile bakmaz»**, diye buyurunca, Hazret-i Ebu Bekir, «Elbisemi yerde sürün-

mekten muhafaza etmediğimde bir tarafı yere doğru sarkıyor» deyince Allah'ın Resûlü (s.a.v.), ona, **«Sen böbürlenerek onu yapmıyorsun»** diye buyurdu.

ELLİ BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Müslim, Hazret-i Ebu Hüreyre'den rivayet etti: Resûlullah (s.a.v.) sahabe-i kirama hitap ederek, «**Sizden hanginiz bugün oruçlu olarak sabahlamıştır? Ebu Bekir, 'Ben' dedi. Resûlullah** (s.a.v.), **'Hanginiz bugün bir cenazenin arkasından gitmiştir?' Hazret-i Ebu Bekir, 'Ben' dedi. Resûlullah** (s.a.v.), **'Sizden hanginiz bugün bir yoksula yemek yedirmiştir?' Ebu Bekir 'Ben' dedi. Resûlullah** (s.a.v.), **'Sizden hanginiz bugün bir hastanın hatırını sormuştur?'** deyince, **Hazret-i Ebu Bekir, 'Ben' dedi. Resûlullah** (s.a.v.), **«Bu nitelikler herhangi bir kimsede birleşirse, elbette cennete gidecektir»** buyurdu.

Hazret-i Enes'in rivayetinde ise, Efendimiz (s.a.v.) **«Ey Eba Bekir, cennet sana vacib oldu»** buyurdu.

ELLİ İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Bezzar'ın Abdurrahman bin Ebu Bekir'den (r.a.) rivayet ettiğine göre, Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz, sabah namazı kıldıktan sonra, yüzünü sahabelere çevirerek buyurdular ki: **«Bu gün sizden hanginiz oruçludur? Ömer, 'Ey Allah'ın Resûlü! Bu akşam oruç tutacağımı nefsime hiç hatırlatmadığımdan oruçlu olmadım.' deyince, Ebu Bekir, 'Ama ben oruç tutayım diye bu gece nefsime hatırlattım oruçluyum.' Resûlullah** (s.a.v.), **'Bugün içinizde hangi biriniz bir hastanın hatırını sordu?' Ömer, 'Ey Allah'ın Resûlü! Biz yerimizden ayrılmadık. Şu halde hastanın hatırını nasıl soracağız?' Ebu Bekir, 'Ben kardeşim Abdurrahman bin Avf'ın hasta olarak bir yerinden şikâyet ettiğini işitince, onu sormak için yolumu o tarafa düşürdüm' dedi. Resûlullah** (s.a.v.), **'Sizden herhangi biriniz, bugün bir yoksula yemek yedirdi?' Ömer, 'Biz burada namaz kıldık ve hiçbir yere ayrılmadık!' deyince, Ebu Bekir, 'Ben camiye girdim. Aniden bir dilenciye rastladım. Bir parça arpa ekmeği oğlum Abdurrahman'ın elinde gördüm. Ondan alıp dilenciye verdim.' dedi. Resûlullah** (s.a.v.) **Ebu Bekir'e buyurdular ki; 'Sen cennetle müjdelen! Sonra bir söz söyleyerek Hazret-i Ömer'in gönlünü aldı».**

Ömer (r.a.), «Ben hangi bir hayır işini yapmak istedimse, Ebu Bekir illâ benden önce onu yapmıştır» diye buyurmuştur.

Rastladığım hadîs kitabının nüshasında bu hadîs-i şerifin metnini böyle buldum. Bu şekilde rivayet olunan bu hadîs-i şerifin dikkati çeken tarafı şudur: Nafile orucun niyetinin geceleyin şafaktan önce olması gerektiği anlaşılmaktadır. Halbuki fıkıh kitaplarından anlaşıldığına göre, nafile orucun niyetinin geceleyin olması şart değildir.

Ebu Ya'lâ, Hazret-i İbn Mes'ud'tan rivayet etti: Ben Mescid-i Şerifte namaz kılarken, Allah'ın Resûlü ile Ebu Bekir ve Ömer içeri girdiler. Resûlullah (s.a.v.), beni dua eder görünce, buyurdular ki: **«Allah'tan dile! Dilediğin şey sana verilecektir».** Daha sonra buyurdular ki:

«Kur'an-ı Kerim'i temiz ve güzel okumak arzu eden bir kimse, İbn Ümmi Abd'ın kıraatı (okuyuş tarzı) gibi okusun». Hazret-i İbn Mes'ud dedi ki: «Evime döndüm. Ebu Bekir, bana gelip bu hadîsle beni müjdeledi. Sonra Ömer gelince Ebu Bekir'in bana gelip ondan evvel haber verdiğini ve çıktığını gördü. Ona, «Sen hayır işlerinde öncüsün» dedi.

ELLİ ÜÇÜNCÜ HADÎS-İ ŞERİF: Ahmed, hasen bir senedle Rabiatü'l-Eslemî'den rivayet etti: Rabia (r.a.) dedi: Benimle Ebu Bekir arasında bir söz münakaşası oldu. Hoşlanmadığım bir kelimeyi bana sarfederek pişman oldu. Bana, «Ey Rabia! Sana söylediğim kelimeyi öç olarak sen de bana söyle!» dedi. «Ben onu yapmam» dedim. Bana, «Söyleyeceksin yoksa, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) yardımıyla sana söylettiririm», dedi. Yine «Ben yapmam» dediğimde, Resûlullah'a (s.a.v.) gitti. Ben de onu takip ederek giderken, Eslem kabilesinden birkaç kişi, bana gelip dediler ki: «Allah Ebu Bekir'e rahmet eylesin! Kendisi sana söz söylediği halde, Resûlullah'ın (s.a.v.) yardımı ile niye sana söylettirecektir?». Onlara dedim ki: «Siz bu adamı biliyor musunuz? Bu Ebu Bekir mağaraya sığınanların ikisinden biridir. Müslümanların züşeybe'si (aksaçlısı) dır. Arkasına bakıp da bana yardım ettiğinizi görmesinden sakının ki, darılıp Resûlullah'a gelir. O da onun darılması yüzünden darılır. Sonra Allah Teâlâ dahi onların küsmelerinden gazaba gelir ve dolayısıyla Rabia helâk olur» dedim. Onlar, «Öyle ise bize ne emredersin?» dediler. Onlara, «Geri dönün» dedim. Ebu Bekir giderken, yalnız olarak onu takip ederdim. Ta ki Resûlullah'a (s.a.v.) gelip hadiseyi olduğu gibi ona anlatınca, Resûlullah (s.a.v.), bana doğru mübarek başını çevirerek, «Ey Rabia! Sıddîk ile neyin var?» diye buyurdu. Ben, «Ey Allah'ın Resûlü! Aramızda böyle böyle bir hadise olup hoşlanmadığım bir kelimeyi Ebu Bekir, bana söyledikten sonra, pişman olup öç olmak üzere sana söylediğim aynı kelimeyi sen de bana söyle, dedi. Ben kabul etmedim», deyince Resûlullah (s.a.v.), «Evet söylediği kelimeyi ona iade etme! Fakat Allah senin kusurunu bağışlasın ey Eba Bekir, diye söyle», buyurdu. Ben de ona «Allah senin kusurunu bağışlasın ey Eba Bekir!» dedim.

ELLİ DÖRDÜNCÜ HADÎS-İ ŞERİF: Tirmizî, İbn Ömer'den rivayet edip hasendir, dediği bir habere göre, Resûl-i Ekrem (s.a.v.), Hazret-i Ebû Bekir'e «Sen benim Havz-ı kevser üzerindeki arkadaşım ve mağaradaki arkadaşım ve mağaradaki cana yakınımsın» buyurdu.

ELLİ BEŞİNCİ HADÎS-İ ŞERİF: Beyhakî, Hazret-i Huzeyfe'den (r.a.) rivayet ederek dedi ki: Resûlullah (s.a.v.), «Şüphesiz cennette Bahati (Arap devesi cinsi ile başka cinsten doğan develer) gibi bir kuş vardır», buyurdu. Ebû Bekir (r.a.), «O kuş güzeldir. Ey Allah'ın Resûlü!» dedi. Resûlullah (s.a.v.), «O kuşun etini yiyen bir kimse, ondan daha güzeldir. Sen de onun etini yiyecek olan kimselerdensin», buyurdu.

Bu hadis-i şerif, Hazret-i Enes'ten de rivayet edilmiştir.

ELLİ ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Hazret-i Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayet edildi: Resûlullah (s.a.v.), **«Mi'rac'a çıkarıldığımda hangi bir gök tabakasından geçtimse, illâ adımın «Muhammedün Resûlullah» (Muhammed Allah'ın Resûlüdür) ve «Ebû Bekir es-Sıddîk halifesi» denildiğine rastladım».**

Bu hadîs-i şerif, İbn Abbas, İbn Ömer, Enes, Ebû Said ile Ebu'd-Derda'dan da rivayet edilmiştir. Hepsinin isnatları zayıfsa da, çok rivayet edildiğinden dolayı, hasen olan hadis-i şerifler derecesine yükselmiştir.

ELLİ YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İbn Ebi Hatem ve Ebû Nuaym'ın Said bin Cübeyr'den rivayet eylediklerine göre, Said (r.a.) dedi ki: Ben Resûlullah'ın (s.a.v.) huzurunda Kur'an-ı Kerim'in, **«Ey huzur içinde olan can! Hoşnut etmiş ve edilmiş olan Rabbine dön»** (1) âyet-i celilesini okudum. Hazret-i Ebû Bekir, «Ey Allah'ın Resûlü! Bu güzeldir», deyince, Resûlullah (s.a.v.) **«Ayıl! Şüphesiz ölümün zamanında melek, bu âyeti sana söyleyecektir»,** (2) buyurdu.

ELLİ SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İbn Ebi Hatem, Amir bin Abdullah bin Zübeyr'den rivayet etti: Kur'an-ı Kerim'in, **«Şayet onlara 'Kendinizi öldürün' yahut 'Memleketinizden çıkın' diye emir etmiş olsaydık, pek azından başkaları bunu yapmazlardı»,** âyet-i celilesi nâzil olunca, Hazret-i Ebû Bekir, «Ey Allah'ın Resûlü! Eğer bana kendini öldür diye emredersen, onu yapacağım» dedi. Resûlullah (s.a.v.), **«Doğru söyledin»** buyurdu.

ELLİ DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Taberani, «el-Kebir» kitabında, İbn Şahin «es-Sünne» adlı eserlerinde, Hazret-i İbn Abbas'tan mevsûl olarak rivayet ettiklerine göre, Resûlullah (s.a.v.), sahabesiyle bir göle girdiler. Resûlullah (s.a.v.), **«Herkes arkadaşına doğru yüzüversin»** diye buyurunca, herkes arkadaşına doğru yüzdü. Kendisi yalnız kalınca, Ebû Bekir'e doğru yüzerek, ta ki elini onun boynuna dolayıp buyurdular: **«Kendime bir dost edinecek olsaydım, Ebû Bekir'i dost edinirdim. Fakat o benim arkadaşımdır».**

Ebu'l-Kasım el-Beğavî, «Bu hadis-i şerifi Davud bin Amr ve Abdülcebbar bin Verd, İbn Ebi Müleyke'den bize rivayet etmişlerdir» demiştir.

Hadis ilminde Abdülcebbar sika (mutemed) dır. Hadiste onun hocası İbn Ebi Müleyke ise mezkûr ilmin imamıdır. Bu hadis-i şerif, İbn Abbas'tan mevsûl olarak rivayet edilmişse de, İbn Ebi Müleyke'nin tarikinde mürseldir.

ALTMIŞINCI HADİS-İ ŞERİF: İbn Ebi'd-Dünya, Mekârimü'l-Ahlâk (iyi ahlâk) bahsinde İbn Asakir, Sadakat bin Meymûne el Karaşî'nin tarikinden, o da Süleyman bin Yesar'dan rivayet ettiklerine göre, Süleyman (r.a.) dedi:

---

(1) el-Fecir, 27-28. (2) en-Nisa, 66.

Resûlullah (s.a.v.), «İyi hasletler üç yüz altmış haslettir. Allah Teâlâ, bir kuluna hayır dilerse, onlardan birisini onda yaratır ki, dolayısiyle cennete dahil olur», diye buyurdu. Ebû Bekir (r.a.), «Ey Allah'ın Resûlü! O hasletlerden bir şey bende mevcut mudur?» diye sordu. Resûl-i Ekrem (s.a.v.), «Hepsi sende mevcuttur», buyurdular.

İbn Asakir, diğer bir tarikten bu hadis-i şerifi şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah (s.a.v.), «İyi hasletler üç yüz altmıştır» buyurunca Ebû Bekir (r.a.), «Ey Allah'ın Resûlü! Onlardan bir şey bende var mıdır?» diye sordu. Resûl-i Ekrem (s.a.v.), «Hepsi sende mevcut olduğundan dolayı seni tebrik ederim», diye buyurdu.

ALTMIŞ BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İbn Asakir, Mücemmi el-Ensari'den, o da babasından rivayet etti: «Şüphesiz Resûlullah (s.a.v.)' etrafındaki cemaatının halkası, şehir etrafındaki surların dairesine benziyordu. Meclisteki Ebû Bekir'in yerine kimse göz dikmez, oturmazdı. Ebû Bekir gelince, özel yerine oturur, Resûlullah (s.a.v.) ona mübarek yüzünü çevirir, ona hitap eder, halk da dinlerdi».

ALTMIŞ İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İbn Asakir, Hazret-i Enes'ten rivayet etti: Resûlullah (s.a.v.), «Ebû Bekir'i sevmek ve ona şükür etmek, ümmetimden olan her bir ferdin üzerine vaciptir» diye buyurdu.

İbn Asakir, bu hadis-i şerifin benzerini Sehl bin Sa'd'dan da rivayet etmiştir.

ALTMIŞ ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: İbn Asakir'in Hazret-i Âişe'den (r.a.)' rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.v.), «Ebû Bekir'den başka, Kıyamet gününde bütün insanlarla hesap görülecektir», buyurdu.

ALTMIŞ DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed'in Ebu Hüreyre'den (r.a.) rivayetine göre, Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: «Ebû Bekir'in malı gibi bana hiçbir mal yararlı olamadı». Bunun üzerine Ebû Bekir ağlayarak, «Ben ve malım ancak senin içindir. Ey Allah'ın Resûlü», dedi.

Bu hadis-i şerifi, Ebu Ya'lâ dahi merfû olarak Hazret-i Âişe'den (r.a.) rivayet etmiştir. İbn Kesir demiş ki: «Bu hadis-i şerif, Hazret-i Ali, İbn Abbas, Cabir bin Abdullah ve Ebû Said el-Hudri'den de rivayet edilmiştir».

Hatib dahi mürsel olarak bu hadisi İbn Müseyyeb'ten rivayet etmiş, fakat diğer rivayetlerin metinlerinden ziyade olarak, «Resûlullah (s.a.v.), Ebû Bekir'in malı hakkında kendi malı gibi tasarruf ederdi» cümlesini de rivayet etmiştir.

İbn Asakir, birçok tarikten Hazret-i Âişe (r.a.) ile Hazret-i Urve'den (r.a.) rivayet eder. «Şüphesiz Ebû Bekir, müslüman olduğu gün, kırk bin altını —diğer bir rivayette kırk bin dirhem gümüşü— vardı. Hepsini Resûlullah'ın yolunda harcadı».

ALTMIŞ BEŞİNCİ HADÎS-İ ŞERİF: Beğavî, İbn Asakir, Hazret-i İbn Ömer'den rivayet etti. İbn Ömer (r.a.) dedi ki: «Ben, Peygamber'in (s.a.v.) huzurunda iken Hazret-i Ebû Bekir dahi üzerinde bir aba olup abasını göğsünden bir hilâl (ağaçtan düğme) ile iliklediği halde, huzurunda bulunuyordu. Cebrail (a.s.), gökten Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) nâzil olup «Ey Muhammed! Ebû Bekir'in üzerinde bir aba olup hilâl ile göğsünün üzerine sıkıştırdığını görüyorum. Sebebi nedir?» deyince, Peygamber (s.a.v.), «Ey Cebrail! O Mekke'nin fethinden önce, malını benim yolumda harcadı» diye buyurdu. Bunun üzerine Cebrail (a.s.), «Şüphesiz Allah Teâlâ ona selâm söyler ve buyurur ki: Ona de ki: Ey Ebû Bekir! Sen bu fakirlik durumunda benden razı mısın? Yoksa dargın mısın?». Ebû Bekir, «Ben Rabbim'den mi darılayım? Ben Rabbim'den razıyım. Ben Rabbim'den razıyım. Ben Rabbim'den razıyım», dedi».

Bu hadis-i şerifin senedi garip ve zayıftır.

Ebû Nuaym, Hazret-i Ebû Hüreyre'den ve İbn Mes'ud da bu hadis-i şerifin benzerini rivayet etmiştir. Fakat her iki rivayetin de senetleri zayıftır. İbn Asakir de bunun gibi İbn Abbas'tan bir hadis nakletmiştir.

El-Hatib vahi bir senetle, Hazret-i İbn Abbas'tan, o da Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) rivayet ettiğine göre, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, «Cebrail (a.s.), **üzerinde hilâl ile sıkıştırdığı bir elbise olduğu halde gökten indi. Elbisesine işaretle ona, «Ey Cebrail! Bu nedir?» dedim. Cebrail, «Yerde Ebû Bekir hilâl ile elbisesini iliklediği için, Allah Teâlâ, gökteki meleklere de hilâlli elbise giymelerini emretti» dedi», buyurmuştur.**

İbn Kesir, «Bu rivayet münker olup, bundan önceki rivayet halk arasında mütedavil olmasaydı, her iki rivayetin de terk edilmesi daha iyi idi», demiştir.

ALTMIŞ ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Hazret-i Ömer'den sahih olarak rivayet edildiğine göre, «Resûlullah (s.a.v.) sadaka vermemizi emir buyurdu. Tesadüf olarak emri sırasında malım vardı. İçimden «Eğer bir gün faziletçe Ebû Bekir'i geçebileceksem, o gün, bugündür» dedim ve malımın yarısını sadaka etmek için Resûlullah'a getirdim. Resûlullah (s.a.v.) bana, «Ev halkına ne bıraktın?» diye sordu. «Getirdiğim kadar», dedim. Ebû Bekir ise, bütün malını almış çıkageldi. Resûlullah (s.a.v.), «Ey Ebû Bekir! Sen ev halkına ne kadar mal bıraktın?». O, «Allah ve Resûlü'nü onlara bıraktım» deyince, ben içimden, «Asla herhangi bir hayır işinde onu geçemeyeceğim» dedim».

ALTMIŞ YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İbn Asakir rivayet etti: Sahabe cemaatının içinde, Ebû Bekir'e «Sen cahiliyet devrinde (İslâmiyet'den önce) içki içtin mi?» diye soruldu. «Ben ondan Allah'a sığınırım» dedi. Ömer, «Niçin?» dedim. «Ben kendi şerefimi ve insaniye-

timi koruyordum. Zira içki içen bir kimse, insaniyetini, şerefini kayıp etmiş olur», dedi. Onun dediği bu sözler Resûlullah'a ulaşınca, «Ebû Bekir doğru söyledi. Ebû Bekir doğru söyledi» diye buyurdu.

Bu hadis, metni ve senediyle mürsel ve gariptir.

İbn Asakir'in sahih bir senedle Hazret-i Âişe'den (r.a.) rivayet ettiğine göre, «Allah'a yemin ederim ki, ne cahiliyet ve ne de İslâmiyeti zamanında Ebû Bekir asla şiir söylememiştir. Yine yemin ederim ki, o ile Osman, İslâmiyet'ten önce içkiyi terk etmişlerdi».

Ebu Nuaym, ceyyid bir senedle Hazret-i Âişe'den (r.a.) rivayet etti: «Şüphesiz Ebû Bekir, cahiliyet zamanında iken içkiyi kendi nefsi üzerine haram kılmıştı».

ALTMIŞ SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ebu Nuaym, İbn Asakir, Hazret-i Abbas'tan rivayet ederler. Resûlullah (s.a.v.), **«Müslümanlık için herhangi bir kimse ile konuştumsa, illâ kabulünden imtinâ edip benimle sözle münakaşa etmiştir. Fakat Ebû Bekir hariç. Çünkü şüphesiz hangi bir şey hakkında onunla konuştumsa, itiraz etmeden ve hiçbir şey sormadan kabul etmiş ve üzerinde sabit kalmıştır»** buyurdu.

İbn İshak'ın bir rivayetinde ise, Allah'ın Resûlü (s.a.v.), **«Hangi bir kimseyi İslâmiyet'e davet ettimse, illâ onda bir yanlış düşünce, bir tereddüt vâki olmuştur. Lâkin Ebû Bekir hariç. Ona söylediğim sözümün kabulünde hiç tereddüt etmemiştir»**, buyurdu.

Beyhaki, bunun nedenini şöyle açıklamış: «Efendimiz (s.a.v.), daha Hazret-i Ebû Bekir'i İslâmiyet'e davet etmeden önce Ebû Bekir onun Peygamber olduğunun delillerini bilir, eserlerini duyardı. Efendimiz (s.a.v.), onu İslâmiyet'e davet edince, Hazret-i Peygamber'in durumunu daha evvel incelemiş olduğundan dolayı tereddüt etmeden hemen müslüman oldu».

Ebû Nuaym'ın Furat bin Saib'ten rivayet ettiği haberi, Beyhaki'nin bu söylediğini teyid etmektedir. Şöyle ki: Furat dedi: «Ben, Meymun bin Mihran'dan, senin nezdinde Ali mi, yoksa Ebû Bekir ile Ömer mi efdaldir? diye sordum. Meymun, bu sorunun tesirinden titreyerek, asasını elinden düşürdü. Sonra dedi ki: «Allah'a yemin ederim ki, ben bir kimsenin Ebû Bekir ile Ömer'e faziletçe denkleştirileceği zamana kadar yaşayacağımı zannetmezdim. Onlar İslâm ümmetinin başı idiler,» dedi. Ona, «Ebû Bekir mi, yoksa Ali mi ilk müslüman olmuştur?» diye sordum. Dedi ki, «Allah'a yemin ederim ki, gerçekten Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, rahip Bahira'nın yanından geçip görüştüğü zamandan beri, Ebû Bekir ona iman etmiş. Peygamber (s.a.v.) Hazret-i Hatice ile evleninceye kadar çabalamış ve bu olayların hepsi de Hazret-i Ali doğmadan önce vaki olmuştur».

Herkesten önce, Peygamber (s.a.v.) ile cemaatle namaz kılan kimsenin Ebû Bekir olduğu sahih olarak Hazret-i Zeyd bin Erkam'dan rivayet edilmiştir.

Tirmizi, İbn Hibban, sahih olan hadis eserlerinde Hazret-i Ebû Bekir'den rivayet ettiklerine göre, Hazret-i Ebû Bekir, «Hilâfet için daha müstahak değil miydim? İlk müslüman ben değil miydim?» diye buyurdu.

Taberanî «el-Kebir»inde, Abdullah bin Ahmed, «Zevaidü'z-Zühd» adlı eserlerinde Şa'bî'den rivayet ediyorlar: Şa'bî, «Halktan ilk müslüman olan kimdir?» diye, Hazret-i Abbas'tan sordum. Dedi ki: «Ebû Bekir'dir! Sen Hazret-i Ebû Bekir hakkında, Hassan'ın dediği şu şiiri işitmedin mi? Demiş ki:

Bir üzüntü güvenilir kardeşten yadettiğin zaman (1),
Kardeşin Ebû Bekir'i yaptığı iyilikle an.
Odur insanların en hayırlı, en takvalısı,
Peygamberden sonra en doğru, en vefalısı.
Övülen meşhedî, sânî ve tâlidir (2),
O insanlardan, peygamberleri ilk tasdikçidir».

İşte bu rivayetlere dayanarak, sahabe, tâbiin zümresi ve daha başkaları da, Hazret-i Ebû Bekir''in halktan ilk müslüman olduğunu söylemişlerdir. Hattâ bazıları bu hususta ümmetin icmaı olduğunu kabul etmiş ve İbn Abbas'tan rivayet olunan bu hadis-i şerif ile ona münafi (ters) olan hadisler arasındaki aykırılığı gidermek, mâna itibariyle birleştirmek için, «Erkeklerden ilk müslüman olan Ebû Bekir, kadınlardan Hazret-i Hatice, çocuklardan Hazret-i Ali, Hazret-i Peygamberin azad ettiği kölelerden Zeyd ve sair kölelerden Hazret-i Bilâl'dir», diye te'vil ettiler.

İbn Kesir, buna muhalefet ederek şöyle demiştir: «Peygamber'in (s.a.v.) ev halkı olan zevcesi Hatice, mevlâsı (azadlısı) Zeyd'in eşi Ümmü Eymen, Hazret-i Ali ve Vereka'nın herkesten önce müslüman oldukları açık bir gerçektir».

Sa'd bin Ebi Vakkas'dan (r.a.) sahih olarak, «Ebû Bekir'den önce beş kişiden fazla kimse müslüman oldular. Fakat o, İslâmiyette

---

(1) Yani kendi dostunun istirahatini temin etmek maksadiyle, karşılaştığı meşakkat ve üzüntülere tahammül edip başkalarına örnek olan birisini hatırladığın zaman, kardeşin Hazret-i Ebû Bekir'i, Peygamber Efendimize karşı yaptığı iyiliklerinden dolayı hatırla. Çünkü o Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in istirahati için, karşılaştığı bütün zahmetlere dayanmıştır.

(2) Yani Hazret-i Ebû Bekir'in halk arasındaki makam ve mevkii methedilirdi. Zira o temiz ahlâkı sayesinde kavmi içinde sevilirdi. Bütün hareketlerinde Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) hareketlerine uyardı. Hazret-i Peygamber, Medine-i Münevvere'ye hicret ettiğinde, saklandığı mağarada kendisi bir, Hazret-i Ebû Bekir ikinci idi.

Bu Arapça şiir Şerhu'z-Zerkanî alâ el-Mevahib li'l-Kastalânî, cilt 1, sahife 238. Mısır el-Ezheriyye Matbaası'nda 1325 H. de basılan kitaba göre yazılmıştır. Bazı Savâik nüshalarında matbaa hatası vardır.

hepimizden daha iyi idi» diye rivayet olunan haber, İbn Kesir'in dediğini teyid etmektedir.

ALTMIŞ DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Ebû Ya'lâ, Ahmed ve el-Hâkım, Hazret-i Ali'den rivayet etmişlerdir. Hazret-i Ali (r.a.) şöyle demiştir: «Resûlullah (s.a.v.), Bedir Savaşı'nda bana ve Ebû Bekir'e, **«Birinizle beraber Cebrail, diğerinizle beraber Mikâil vardır»** buyurdu».

YETMİŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Temam, «Fevaid» adlı eserinde İbn Asakir, Abdullah bin Âmr bin Âs'tan rivayet etmişlerdir. Abdullah demiştir ki: «Resûlullah'ın (s.a.v.) **«Cebrail bana gelip dedi ki: Allah Teâlâ Ebû Bekir ile danışmanı emir buyuruyor»** dediğini duydum».

Üçüncü Bölüm

ÜÇÜNCÜ KISIM

Hazret-i Ebû Bekir ile Hazret-i Ömer'in, Hazret-i Osman, Hazret-i Ali ve başkalarının faziletleri hakkındadır.

Sıyak (tarz) itibariyle aralarında bir nevi mugayeret (değişiklik) olduğu için (1) bu kısımda gelecekleri öncekilerden ayırdım. Fakat bu kısımdaki faziletler, Hazret-i Ebû Bekir'in faziletine de delâlet ettiklerinden ve ikinci kısımdaki hadis-i şerifler cinsinden olduklarından ikinci kısım hadislerin son sayısı olan «yetmiş»i nazarı itibare alarak bu kısımda gelecek hadis-i şerifleri yazarken yetmişbirden başladım.

YETMİŞ BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Hâkim sahabelerin künyeleri bahsinde, İbn Adiyy «Kâmil» adlı eserinde ve el-Hatib yazdığı «Tarih» kitabında Ebû Hüreyre'den rivayet etmişlerdir: Resûlullah (s.a.v.), **«Nebi ve resûller hariç, Ebû Bekir ile Ömer, öncekiler ile sonrakilerin, gök ve yerdeki halkın en iyisidirler»**, diye buyurmuştur.

YETMİŞ İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Taberanî, Ebu'd-Derda'dan (r.a.) rivayet etmiştir: Resûlullah (s.a.v.), **«Benden sonraki iki kimseye Ebû Bekir ve Ömer'e uyunuz. Zira onların her ikisi de insanların kurtarılması için, Allah'ın uzatılmış ipidirler. Onların yollarını tutan kimse, kopması olmayan sağlam bir kulpa sarılmıştır»**, buyurdu.

Bu hadis-i şerifin başka yollardan da rivayetleri olup bu eserimizin Hazret-i Ebû Bekir'in hilâfetine dair hadisler bahsinde geçmiştir.

YETMİŞ ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Ebû Nuaym, şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah (s.a.v.), **«Ben, Ebû Bekir, Ömer ve Osman öldüğümüz zaman, ölümüne gücün yetiyorsa, öl»**, buyurdu. Yani, bizler-

---

(1) Zira bundan evvel geçen hadis-i şerifler yalnız Hazret-i Ebû Bekir'in faziletı hakkında idiler. Fakat gelecek hadis-i şerifler onun ve onunla fazilette ortak olanların hakkındadırlar.

den sonra doğacak karışık hâdiselerden dolayı ölümü tercih et, demektir.

YETMİŞ DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Buharî, «Tarih» adlı eserinde, Nesâi ve İbn Mâce'nin Ebu Hüreyre'den rivayet ettiklerine göre, Peygamber (s.a.v.), **«Ebû Bekir, iyi bir kimsedir. Ömer iyi bir kimsedir»**, diye buyurdu.

YETMİŞ BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Tirmizî, Hazret-i Ebu Said'-den rivayet etmiştir:

Peygamber (s.a.v.), **«Elbette her bir peygamberin gök ehlinden iki veziri, yer ehlinden iki veziri vardır. Binaenaleyh, benim gök ehlinden olan iki vezirim Cebrail ile Mikâil, yer ehlinden olan iki vezirim ise Ebû Bekir ile Ömer'dir»**, buyurdu.

YETMİŞ ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, Nesâi, Şeyhayn (Müslim, Buharî), Hazret-i Ebu Hüreyre'den rivayet ettiler: Hazret-i Ebu Hüreyre demiş ki: «Ben Resûlullah'ın **«Bir çoban davar sürüsünün içinde iken kurt ona saldırıp bir koyunu sürüden aldı. Çoban onun peşine düşünce, kurt ona dönerek dedi ki: Canavar (1) gününde, benden başka ona hiçbir çoban olmadığı günde, bu koyuna kim bakacaktır? Adamın biri de yüklü öküzünü sürerken, öküz ona dönerek: Ben bunun için yaratılmadım. Ancak benimle çift sürülmek için yaratıldım, diye konuştu. Halk, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in söylediğine hayret ederek, Subhanellah, diye tesbih eylediler. Bunun üzerine Peygamber'in (s.a.v.), «Ben bu olaya inanırım. Ebû Bekir ve Ömer de inanırlar» buyurduğunu işittim. Halbuki ne Ebû Bekir ve ne de Ömer, o mecliste hazır idiler»**.

Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) her ikisinin bu hadiseye iman ettiklerine şahitlik eylemesinin sebebi, onlar, Allah'ın her şeye kaadir olduğunu ve olgun imanlı olduklarını bilmesi idi.

Diğer bir rivayete göre, «Adamın biri bir sığıra bindiğinde, sığır ona yüzünü çevirip: Ben bunun için yaratılmadım. Ancak benimle çift sürülmek için yaratıldım, demiştir. Ben bu hadiseye inanırım, Ebû Bekir ve Ömer de inanırlar» (2). «Adamın biri de davar sürüsü içinde iken, aniden kurt saldırıp koyunlardan birisini götürdü. Adam, davarı kurtarıncaya kadar ardından gitti. Kurt, ona: Sen onu benden kurtardın ama benden başka onun hiçbir çobanı olma-

---

(1) Hadis-i Şerifin açıklaması: Nevevî (r.a.) demiş ki: Bu hadis-i şerifin mânası şudur: Doğacak fitne ve hadiseler yüzünden, halk davarlarını sahipsiz bırakıp kaçarak terk edince, onlara çoban olarak yalnız canavarlar kalacaklardır. «Umdetü'l-Kaari fi şerhi'l-Buharî, c. 5, s. 716».

(2) Hadis-i şerifte geçen, «Ben ancak çift sürülmek için yaratıldım» denilmesinden «hasr» kastedilmektedir. Zira, mezkûr hayvanda iki manfaat var: Hem eti yenilir hem de onunla çift sürülür.

Her ikisinden çabuk akla gelen, etinin yenmesidir. Onunla çift sürülme menfaatı, akla çabuk gelmediği için ondan bahsedilmiş, diğerine değinilmemiştir. «Umdetü'l-Kaari fi şerhi'l-Buharî, c. 5, s. 717».

dığı günde, canavar gününde, çobanları kimdir? dedi. Ben buna inanıyorum. Ebû Bekir ve Ömer de buna inanıyorlar», buyurdu.

YETMİŞ YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, Tirmizi, İbn Mâce ve İbn Hibban da, «Sahih» adlı eserinde Ebû Said'ten, Taberani, Cabir bin Semüre'den, İbn Asakir de İbn Ömer ile Hazret-i Ebû Hüreyre'den rivayet ettiklerine göre, Peygamber (s.a.v.), **«Cennetin alt tabakasındakiler, daha yüksek tabakada olanları gök ufkunda parlayan yıldızı gördüğünüz gibi görürler. Ebû Bekir ve Ömer, yüksek tabakadakilerdendirler. Onlar nimete ulaşmışlardır»**, buyurmuştur [1].

YETMİŞ SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İbn Asakir, Hazret-i Ebu Said'den rivayet eder. Ebû Said der ki: **«Şüphesiz ki cennetin yüksek katındakilerden biri, yukarıdan cennet ehline kendini gösterince, yüzü, dolunayın dünya halkına ışık verdiği gibi parlar. Ebû Bekir ile Ömer, onlardan olup nimete ulaşmışlardır».**

YETMİŞ DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, Tirmizi, Hazret-i Ali'den, İbn Mâce ondan ve Ebu Cühayfe'den, Ebu Ya'lâ «Müsned» adlı eserinde ve ez-Ziya «Muhtar» adlı kitabında Hazret-i Enes'ten, Taberâni «Evsad» isimli kitabında, Hazret-i Cabir ile Ebu Said'ten rivayet etmişlerdir: Resûlullah (s.a.v.), Ebû Bekir ile Ömer'i kast ederek, **«Bunların her ikisi, peygamberler hariç, cennetteki geçmiş ve gelecek otuz yaşını almış olanların efendisidirler»**, buyurdu.

Bu hadis-i şerif, mezkûr eserlerin bu konudaki bölümünde İbn Abbas ile İbn Ömer'den (r. anhüma) rivayet edilmiştir.

SEKSENİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Tirmizi, Abdullah bin Hanzele'den, Hâkim de ondan rivayet edip sahihdir dediği bir hadiste, Resûlullah (s.a.v.), Ebû Bekir ile Ömer'i görünce, **«Bunlar (benim ve ümmetim için) kulak ve göz mesabesindedirler»**, buyurmuştur [2].

SEKSEN BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ebu Nuaym, «Hilye» kitabında İbn Abbas'tan, el-Hatib'in Hazret-i Cabir'den ve Ebu Ya'lâ'nın da rivayet ettiklerine göre, Resûlullah (s.a.v.), **«Ebû Bekir ile Ömer'in (nezdimdeki yakınlıkları) baştaki göz ve kulak mertebesindedirler»**, buyurdu.

SEKSEN İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Taberani, Ebu Nuaym «Hilye» adlı eserinde, İbn Abbas Hazretleri'nden rivayet ettiklerine göre, Peygamber (s.a.v.), **«Allah Teâlâ, beni dört vezirle teyid etmiştir. İkisi gök halkındandır. Onlar da Cebrâil ve Mikâil'dir. İkisi de yer halkındandır. Onlar da Ebû Bekir ve Ömer'dirler»** buyurmuştur [3].

---

(1) Bu hadis-i şerif ile hemen sonrasında olan iki hadis, «et-Tac li'l-Usûl» adlı eserde (c. 3, s. 316-317) vardır.

(2) Hadis kitaplarından «*Tâcü'l-Usûl fi ehadisi'r-Resûl*» kitabının şerhi olan «Gayetü'l-Me'mûl»ün bu hadis-i şerife verdiği, mânaya göre tercüme edilmiştir. Muhtelif baskıları mevcut olan «Savaikü'l-Muhrika» kitabının, Ebû Bekir ve Ömer'in Menkıbeleri babsinde, Abdullah bin Hantab diye yazılmıştır.

(3) «*Hilyetü'l-Evliya ve Tabakatü'l-Asfiya*», Hâfız Ebû Nuaym el-İsfahani'nin (vefatı 430 h.) eseridir.

SEKSEN ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Taberani, Hazret-i İbn Mes'ud'dan rivayet eder: İbn Mes'ud demiş ki: Peygamber (s.a.v.), «Her peygamberin ashabından kendisine bir arkadaşı vardır. Benim de ashabımdan özel arkadaşım Ebû Bekir ile Ömer'dirler», buyurmuştur.

SEKSEN DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: İbn Asakir, Ebu Zer'den (r.a.) rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), «Her peygamberin iki veziri vardır. Benim de vezirlerim ve arkadaşlarım Ebû Bekir ile Ömer'dirler» buyurdu.

SEKSEN BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İbn Asakir'in, Hazret-i Ali ile Hazret-i Zübeyr'den rivayetine göre, Peygamber (s.a.v.), «Benden sonra ümmetimin en hayırlısı Ebû Bekir ile Ömer'dir», buyurdu

SEKSEN ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: El-Hatib, «Tarih»inde rivayet etti: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: «Ebû Bekir ile Ömer, cennetteki erişkin, yaşını almış halkın efendisidirler. Ebû Bekir, cennet içinde gökteki Ülker yıldızı gibidir».

SEKSEN YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Buharî, Hazret-i Enes'ten rivayet eder. Resûlullah (s.a.v.), «Ebû Bekir ile Ömer'i ben halkın önüne geçirmedim. Lâkin Allah onları öne geçirmiştir», buyurdu.

SEKSEN SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İbn Kaadı, Haccac es-Sehmi'den rivayet etmiştir: Resûlullah (s.a.v.), «Ebû Bekir ile Ömer'den kötülükle bahseden bir kimseyi görürseniz, o kimse ancak İslâmiyet'ten başka bir din istemektedir», diye buyurdu.

SEKSEN DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: İbn Asakir, Hazret-i İbn Mes'ud'dan rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: «Benden sonra halkın başına geçen kimse, cennettedir. Ondan sonra geçen de cennettedir. Başa geçecek üçüncü ve dördüncü kimseler de cennettedirler».

DOKSANINCI HADİS-İ ŞERİF: İbn Asakir'in İbn Enes'ten rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: «Dört kişinin sevgisi, münafık olan bir kimsenin kalbinde birleşmez. Ancak iman eden kimse, onları sever ki, onlar Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali'dirler».

DOKSAN BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Tirmizî, Hazret-i Ali'den rivayet etmiştir: Resûlullah (s.a.v.), «Allah, Ebû Bekir'e rahmet eylesin. Kızını benimle evlendirdi. Göç ettiğim yere kadar beni bindirdi. Bilâl'ı kendi malından azad eyledi. Ebû Bekir'in malı gibi İslâmiyet'te hiçbir mal, bana yararlı olmadı. Allah Ömer'e rahmet eylesin. Acı da olsa, doğruyu söyler. Halk doğruyu terk etmiş, doğruluğun dostu yoktur. Allah Osman'a rahmet eylesin! Melekler ondan utanırlar. Tebük Savaşı'nın dar gününde orduyu techiz etti. Hepimizi içine alacak kadar camimize ilâve etti. Allah Ali'ye rahmet eylesin. Ey Allah'ım! O nerede olursa olsun, hakkı (gerçeği) onunla bulundur», buyurdu.

DOKSAN İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, Ebu Davud, İbn Mâce ve Adiyy, Said bin Zeyd'ten rivayet ettiklerine göre, Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: «**On kişi cennette olacak. Peygamber cennette olacak. Ali cennette olacak. Talha cennette olacak. Zübeyr bin Avvam cennette olacak. Sa'd bin Malik cennette olacak** (yani Sa'd bin Ebi Vakkas), **Abdurrahman bin Avf cennette olacak ve Said bin Zeyd cennette olacaktır**». Bu hadis-i şerif meâlinde bir hadis-i şerifi de Ahmed ve ez-Ziya, Said bin Zeyd'ten, Tirmizi de Abdurrahman bin Avf'tan rivayet ettiler.

DOKSAN ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Buhari, «Tarih»inde Nesâî, Tirmizi ve Hâkim, Hazret-i Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayet ettiler. Resûlullah (s.a.v.); «**Ebû Bekir ne güzel bir adamdır. Ömer, ne güzel bir adamdır. Ebu Ubeyde bin Cerrah, ne güzel bir adamdır. Useyd bin Hudayr ne güzel bir adamdır. Sabit bin Kays bin Şammas** [1], **ne güzel bir adamdır. Muaz bin Cebel, ne güzel bir adamdır. Muaz bin Amr bin Camûh, ne güzel bir adamdır. Süheyl bin Beydâ, ne güzel bir adamdır**», diye buyurdu.

DOKSAN DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, Tirmizî, İbn Mâce, İbn Hibban, Hâkim ve Beyhakî, Hazret-i Enes'ten rivayet etmişlerdir: Resûlullah (s.a.v.) «**Ümmetimden ümmetime en şefkatlisi Ebû Bekir'dir. Allah'ın dini için ümmetimden en sert olanı Ömer'dir. Onlardan hayâ** (utanma) **vasfında en doğrusu Osman'dır. Allah'ın Kitabı'nı en iyi okuyan, Übeyye bin Kâb'dır. Feraizi en iyi bilen, Zeyd bin Sabit'tir. Her ümmetin bir emini** (güvenilir adamı) **vardır. Bu ümmetin emini de Ebu Ubeyde bin Cerrah'tır**» buyurdu.

Taberânî'nin «**Evsad**» adlı kitabındaki bir rivayete göre, Resûlullah (s.a.v.), «**Ümmetimden ümmetime en şefkatli Ebû Bekir'dir. Ümmetimden ümmetime en mülâyimi Ömer'dir. Hayâ** (utanma) **vasfında en doğrusu Osman'dır. Ümmetimin en iyi kadısı Ali'dir. Helâl ile haram ahkâmını en iyi bileni Muaz bin Cebel'dir. O Kıyamet gününde âlimlerin öncüleri olarak gelecektir. Allah'ın Kitabı'nı en iyi okuyanı, Ubeyye bin Kâb'dır. Feraizi en iyi bilen Zeyd bin Sabit'tir. Üveymir'e** (yani Ebu'd-Derda'ya) **ibadet zevki verilmiştir**», buyurdu.

İbn Asakir'in nezdindeki rivayete göre, Resûlullah (s.a.v.), «**Ümmetimden en şefkatlisi, Ebû Bekir es-Sıddîk'tır. En güzel ahlâklı Ebu Ubeyde bin Cerrah'dır. En doğru lehçeli, Ebu Zer'dir. Adalet için en sert olanı, Ömer'dir. En güzel kadılık edeni Ali'dir**», buyurdu.

Ukaylî'nin rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.v.), «**Bu ümmete en şefkatli olan Ebû Bekir'dir. Allah'ın dininde en güçlüsü Ömer'dir. En iyi feraiz bileni Zeyd bin Sabit'tir. En iyi kadılık yapan Ali bin Ebi Talib'tir. Utanma vasfında en doğru olanı, Osman'dır. Ebû**

---

(1) et-Tac, c. [illegible], s. [illegible]'de Şimas yazılmışsa da Kamusü'l-Muhit'de Şammas diye yazılmıştır.

Ubeyde bin Cerrah, bu ümmetin eminidir. Allah'ın (c.c.) Kitabı'nı en iyi okuyan Ubeyye bin Kâb'tır. Ebu Hüreyre, ilimle dolu bir kabtır. İlimde Selman yetişilmez bir âlimdir. Muaz bin Cebel, Allah'ın helâl ve haram kıldığı şeyler hakkında halkın en bilginidir. Ebu Zer'den daha doğru konuşan herhangi bir lehçe sahibini ne mavi gök gölgelemiş, ne de yer onu taşımıştır», buyurdu.

Ebû Yâ'lâ'nın diğer bir rivayetine göre de; «Ümmetimden ümmetim için en yufka yürekli Ebû Bekir'dir. Dinde onlardan en şiddetli, Ömer'dir. Hayâ vasfında onlardan en doğrusu, Osman'dır. Onlardan en iyi hüküm eden, Ali'dir. Onlardan en iyi feraiz bilen, Zeyd bin Sabit'tir. Onlardan Allah'ın Kitabı'nı en iyi okuyan Ubeyye'dir. Haramla helâlin ahkâmını en iyi bilen, Muaz bin Cebel'dir. Ayılın! Her bir ümmetin bir emini vardır. Bu ümmetin emini de Ebu Ubeyde bin Cerrah'tır».

DOKSAN BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Tirmizî, Hazret-i Enes'ten rivayet etti: «Muhacir ve Ensarî sahabeler aralarında Ebû Bekir ile Ömer olduğu halde otururken Resûlullah (s.a.v.), çıkagelirdi. Ebû Bekir ile Ömer'den başka bir kimse başını kaldırıp da ona bakamazdı. Şüphesiz her ikisi de, Resûlullah'a (s.a.v.) bakar, Resûlullah (s.a.v.) da onlara bakar, onlar Resûlullah'a tebessüm eder, Resûlullah da onlara tebessüm ederdi».

DOKSAN ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Tirmizî, Hâkim, Hazret-i Ömer'den, Taberânî de «Evsad» kitabında, Hazret-i Ebû Hüreyre'den rivayet ederler: «Şüphesiz bir gün Allah'ın Resûlü (s.a.v.), Ebû Bekir sağında, Ömer solunda olup ellerinden tuttuğu halde, mescide girdiler. «Kıyamet gününde böyle dirileceğiz» buyurdular».

DOKSAN YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Tirmizî, Hâkim, İbn Ömer'den rivayet etmişlerdir. Resûlullah (s.a.v.), «(Kıyamet günü) ona yer yarılıp da yerden ilk çıkan kimse benim, sonra Ebû Bekir, sonra Ömer'dir», buyurdu.

DOKSAN SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Bezzar, Ebi Erva ed-Devsi'den rivayetle dedi ki: «Ben Resûlullah'ın (s.a.v.) yanında otururken, Ebû Bekir ile Ömer çıkageldiler. Resûlullah (s.a.v.), «Beni her ikinizle teyid eden Allah'a hamd olsun» diye buyurdu».

Taberani de «Evsat» eserinde bu hadis-i şerifi, Bera bin Azib'den rivayet etti.

DOKSAN DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Abdullah bin Ahmed, «Zevaidü'z-Zühd» (1) adlı eserinde, marûf bir senedle, Hazret-i Enes'ten rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), «Ümmetime lâilâhe illâllah Kelime-i Tevhid'inden geleceğini ümid ettiğim sevab kadar, Ebû Bekir'i sevdiklerinin sevabını umarım», diye buyurdu.

---

(1) «*Zevaid*» adlı kitaplar muayyen hadis kitaplarının almadığı hadisleri onlara ek gibi birer kitapta toplamakla telif edilen kitaplardır.

YÜZÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Ebu Ya'lâ'nın Ammar bin Yâsir'den rivayetine göre Resûlullah (s.a.v.), «Cebrail, şimdi bana geldi. Ona dedim ki: Ey Cebrail! Ömer bin Hattab'ın faziletlerinden bana haber ver. Dedi ki: Ben Nuh'un kavmi içinde yaşadığı hayatının müddeti kadar, sana Ömer'in faziletinden bahsetsem tükenmez. Ömer ise Ebu Bekir'in güzelliklerinden bir güzeldir», buyurmuştur.

YÜZ BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, Abdurrahman bin Ganem'den rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir ile Ömer'e buyurdular ki: «Şayet bir danışmada fikirce birleşirseniz, size muhalefet etmem». (1).

Taberânî de bunu Bera bin Azib'in nakil ettiği hadîsinden rivayet etmiştir.

YÜZ İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Taberânî, Sehl'den (r.a.) rivayet etti: «Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, Haccetü'l-Veda'dan dönünce, minbere çıktı. Allah Teâlâ'ya hamd ü sena eyledikten sonra, «Ey insanlar! Ebu Bekir hiçbir zaman beni üzmemiştir. Ona bu hakkı bilin. Ey insanlar! Ben, Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Sa'd, Abdurrahman bin Avf ve Mekke'den ilk muhacir olanlardan razıyım. Öyle ise siz de onlara bu hakkı tanıyın» diye buyurdu».

YÜZ ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: İbn Sa'd, Bestam bin Eslem'den rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir ve Ömer'e, «Benden sonra hiçbir kimse, ikinize emirlik (başkanlık) etmeyecektir», buyurdu.

YÜZ DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: İbn Asakir, merfû bir senetle Hazret-i Enes'ten rivayet eder: «Ebu Bekir ile Ömer'in sevgisi iman, onlara buğz edilmesi ise küfürdür», buyurdu.

YÜZ BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Yine İbn Asakir'in rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.v.), «Ebu Bekir ile Ömer'i sevmek, benim sünnetimdendir», diye buyurdu.

YÜZ ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, Buharî, Tirmizî, Ebu Hatim, Hazret-i Enes'ten rivayet ederler: «Peygamber (s.a.v.), Ebu Bekir, Ömer ve Osman ile birlikte Uhud Dağı'na çıktılar. Dağ sarsıldı. Peygamber (s.a.v.), ayağını dağa vurarak, «Ey Uhud! Yerinde dur. Zira senin üzerinde bir Peygamber, bir Sıddîk, iki de şehid bulunuyor», buyurdu» (2).

Peygamber'in (s.a.v.) Uhud Dağı'na bu emri buyurmasının sebebi, Uhud'un bu sarsıntısı, Musa (a.s.) kavminin Allah'ın onlara buyurduğu kelimeyi tahrif etmelerinden dolayı Tur Dağı'na peyda olan zelzele gibi bir sarsıntı olmadığını belirtmek içindi (3). Zira Tur Dağı'nın

---

(1) Bu hadis-i şerif, İbn Kesir'in Tefsirinde (c. 1, s. 420) de geçer.

(2) Bu hadis-i şerif, Buharî'de Muhacirin sahabelerin menakıbındadır.

(3) İmam Razi, Muhammed bin İshak'tan bu hadiseyi şöyle rivayet eder: «Musa (a.s.), Tur Dağı'ndan kavmine dönüp buzağı şeklinde yaptıkları bir heykele ibadet ettiklerini görünce, tapınaklarını yakıp denize attı. Kavminin iyilerinden yetmiş kişi alıp Tur Dağı'na giderken Musa'ya dediler ki, «Bizim de söz

sarsılması Allah'ın gazabından ötürü idi. Uhud'un ise sevincinden idi. İşte Uhud ile Tur Dağı'na ârız olan zelzeleler arasındaki farkı, sahabelere belirtmek için, dağa sevinç getiren nübüvvet (peygamberlik), sıddıkiyet (dosdoğruluk), şehitlik gibi makamları açıklamıştır. Yoksa sırf dağın sarsılması için değildi. Resûlullah'ın (s.a.v.) bu emri üzerine Uhud Dağı'nın sarsıntısı kesildi.

Tirmizi, Nesâî, Darekutnî, Hazret-i Osman'dan rivayet ettiler: «Resûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir, Ömer ve ben de beraberinde olduğum halde, Mekke'nin Sebir Dağı üzerinde idi. Dağın sallantısından taşları, ta eteğindeki düzlüğe kadar düştüler. Resûlullah (s.a.v.), ayağını dağa vurdu ve, **«Dur ey Sebir! Senin üzerinde ancak bir Peygamber, bir Sıddîk ve iki şehit bulunuyorlar»**, buyurdu».

Müslim, Ebu Hüreyre'den rivayet etti: «Resûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir, Osman, Ali, Talha, Zübeyr ile Hıra Dağı'nın üzerinde idi. Kaya sallandı. Resûlullah (s.a.v.). **«Ey Hıra, dur! Ancak senin üzerinde bir Peygamber, bir Sıddîk ve bir şehid vardır»** buyurdu».

Ebu Hüreyre'nin diğer bir rivayetinde Ali değil Sa'd bin Ebi Vakkas, o hadisede onlarla beraberdi. Tirmizî, Ebu Hüreyre'nin bu söylediğini rivayet etmiş ve sahihlemiş olduğu halde, Hazret-i Sa'd'dan bahsetmemiştir.

Hazret-i Ebu Hüreyre'nin diğer bir rivayetinde, mezkûr dağın üzerinde Ebu Ubeyde hariç, diğer dokuz Aşare-i Mübeşşere sahabeler bulunuyorlardı.

Bu konuda, mâna bakımından birbirleriyle çelişkili olan bu rivayetlerin hepsi de, sahih olduğundan dolayı, mezkûr hadisenin, mükerrer olarak vaki olduğu düşünülürse, zahirde birbirlerine olan muhalefetleri ortadan kalkar. Öyle ise, bu rivayetlerin hepsi, tek bir hadise ile ilgilidirler, diye münakaşasına önem verilmez. Böylelikle bu rivayetler, mâna bakımından birleşmiş oluyor. Müslim'in hadîs kitabındaki Hazret-i Ebu Hüreyre'den rivayet edilen hadis-i şerif de, bu hadisenin tekrarla vaki olmasını ve her bir rivayetin ayrı bir hadiseye ait olduğu ihtimalini teyid etmektedir.

---

işitmemiz için, Rabbi'nden dile». Bu tekliflerini Musa (a.s.) diledi. Allah da kabul etti. Musa (a.s.) dağa yaklaşınca direk gibi bir sis yukarıdan inip bütün dağı kapladı ve Musa (a.s.) içine girdi. Her ne zaman orada Cenab-ı Hak onunla konuştu ise, alnına yaygın bir ışık gelirdi. Bu kere sis onu kaplayınca, onlar onu görmez oldular. Ancak Cenab-ı Hakk'ın Musa (a.s.) ile ne konuştuğunu duyarlardı. Sis kalkınca kavmi ona, «Biz Allah'ı açık olarak gözümüzle görmezsek, sana inanmayacağız» dediklerinde, bir zelzele ile hepsi öldüler. Bunun üzerine Musa (a.s.), ellerini kaldırıp, «Ey Allah'ım! Yaptıkları isyandan dolayı tevbeleri kabul olundu, şahit olsunlar diye ben, Beni İsrail'den bu yetmiş kişiyi seçerek beraber getirdim. Kavmime dönüp de bunlardan beraberimde kimse olmazsa, onlara ne cevap vereceğim», diye çok dua etmesi üzerine Cenab-ı Hak, 24 saatte onları teker teker canlandırdı ve onlar da birbirlerinin nasıl canlandıklarını gördüler. Şeyhzade Kadı Beydavi'nin Hâşiyesi. c. 2, s. 29. el-Bakara: 56'ya bak.

YÜZ YEDİNCİ HADÎS-İ ŞERİF: Muhammed bin Yahya, ez-Zehebî, «Zehriyyat» adlı kitabında, Hazret-i Ebu Zer'den (r.a.) rivayet eder. Hazret-i Ebu Zer, dedi ki:

«Ben, sıcağı şiddetli günün birinde Peygamber'i görmeye gittim. Peygamber (s.a.v.) az önce evinden çıkmıştı. Hademesinden sordum. Hazret-i Âişe'nin hücresinde olduğunu söyledi. Huzuruna çıktım. Kendisi oturmuş, yanında hiçbir kimse yoktu. O esnada vahiy ile meşgul olduğunu zannettim. Selâm verdim. Cevabımı verdikten sonra, ne için geldiğimi sordu. «Allah ve Resûlü daha iyi bilirler», dedim. Oturmama emir buyurdu. Yanına oturdum. Kendisine her ne sordumsa, bana cevabını söyledi. Aradan çok zaman geçmeden acele olarak Ebu Bekir çıkageldi. Resûlullah'a selâm verdi. Resûlullah, onun selâmını aldıktan sonra, gelişinin sebebini sordu. «Allah ve Resûlü'nün sevgisi beni getirdi», dedi. Mübarek eliyle Ebu Bekir'in oturmasını işaret buyurdu. Ebu Bekir, yüksek bir yerde ona karşı oturdu. Sonra Ömer gelerek, o da Ebu Bekir gibi davrandı. Resûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir'e dediklerini ona da buyurdu. Ömer, Ebu Bekir'in yanına oturdu. Sonra Osman geldi. Ömer'in yaptığını yaparak, Ömer'in yanına oturdu. Resûlullah (s.a.v.), avucuna yedi-dokuz veya o miktara yaklaşık bir miktar taş aldı. Taşlar seslenip mübarek elinde öyle tesbih ettiler ki, vızıltıları bal arısının vızıltısı gibi, Resûlullah'ın ayasından duyuluyordu. Sonra Resûlullah (s.a.v.) taşları Ebu Bekir'e verdi, Ebu Bekir'in ayasında tesbih ettiler. Sonra ondan alıp yere bırakınca dilsiz, konuşmaz taş oldular. Sonra onları Ömer'e verince, Ebu Bekir'in ayasında tesbih ettikleri gibi, Ömer'in ayasında da tesbih ettiler. Sonra onları Ömer'den alıp yere bıraktığında, sesleri kesildi. Daha sonra Osman'a verdi. Ebu Bekir ile Ömer'in ayalarında tesbih ettikleri gibi, onun ayası içinde de tesbih eylemeye başladılar. Sonra Resûl-i Ekrem (s.a.v.), taşları Osman'dan alıp yere bırakınca, dilsiz olup sustular».

Bu hadîs-i şerifi, el-Bezzar ve Taberânî de «Evsad» adlı eserinde yine Ebu Zer'den rivayet etmiş. Fakat Taberânî'nin rivayeti, mâna itibariyle ayrı olup, şöyledir: «Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, yedi taşı eline aldı. Elinde tesbih edip tâ ki, onlardan deve sesi gibi bir ses duydum. Sonra Ebu Bekir'in eline bırakınca, tesbih ettiler. Sonra Ömer'in eline bırakınca, tesbih ettiler, sonra Osman'ın eline bırakınca, yine tesbih ettiler».

Taberânî'nin rivayetinde şu ziyade de vardır: «Taşların tesbih ettiklerini cemaatte olan kimseler işitiyorlardı. Sonra Resûl-i Ekrem (s.a.v.) onları bize verdiğinde, hiçbirimizde tesbih etmediler».

Birinci rivayette geçen, Hazret-i Peygamber (s.a.v.), taşları elinden yere bırakmadan önce, Hazret-i Ebu Bekir'in eline verdiği, fakat Hazret-i Ömer ile Osman'a vermeden önce, yere bırakıp sonra onlara verdiğinin hikmetini düşün ki, bundan Hazret-i Ebu Bekir'in Peygamber'e (s.a.v.) başkalarından ziyadesiyle yakın olduğu anlaşılır. Onun

bu yakınlığı o derecededir ki, eli âdeta Peygamber'in (s.a.v.) elinden ayrı bir uzuv değildir. Çünkü, taşlar ikisinin ellerinde bulundukları müddetçe, hayatlarına zeval gelmemiştir. Fakat taşlar, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) elinden Hazret-i Ömer ile Hazret-i Osman'ın ellerine geçmeden önce, yere konulmakla hayatları zâil olup sonra ellerine geçmişlerdir.

YÜZ SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Mullâ'nın «Siyer» adlı eserinde rivayet ettiğine göre, Peygamber (s.a.v.) buyurdular ki: **«Gerçekten Allah Teâlâ üzerinize namazı, zekâtı, orucu, haccı farz eylediği gibi, Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali'nin sevgilerini de farz kılmıştır. Faziletlerini inkâr eden bir kimsenin namazı, zekâtı, orucu ve haccı kabul olunmaz».**

YÜZ DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: El-Hâfız Nesefî «Meşihat» adlı eserinde, Hazret-i Enes'ten rivayet etti: Peygamber (s.a.v.), buyurdular ki: **«Ebu Bekir'in sevgisi ümmetimin üzerine vaciptir».**

YÜZ ONUNCU HADİS-İ ŞERİF: Müslim, Buharî, Ahmed ve başkaları da Ebu Musa el-Eş'arî'den rivayet ederler: Ebu Musa der ki: «Mescid-i Şerif'e geldiğimde Peygamber'i (s.a.v.) sordum. Mescidde bulunanlar, «Peygamber (s.a.v.) şu cihete yönelip gitti», dediler. Ben de mescidden çıkıp onu sora sora peşi sıra gittim. Ta ki Eris Kuyusu'nun bulunduğu bostana girmiş buldum. Ben de kapının yanında oturdum. Bu bostanın kapısı, hurma ağacı dalından yapılmıştı. Nihayet Peygamber (s.a.v.), kaza-i hacet edip abdest aldı. Ben de kalkıp yanına vardım. Gördüm ki, Eris Kuyusu'na, kuyu ağzındaki bileziğin ortasına oturdu (serinlemek için). Kapının yanında oturdum. Kendi kendime bugün Peygamber'in (s.a.v.) hademesi olacağım, diye yemin ettim. Bu sırada Ebu Bekir kapıyı çaldı. Ben, «Kimdir o?» diye sordum. «Ebu Bekir» dedi. «Biraz müsaade ediniz» dedim. Sonra Resûlullah'a (s.a.v.) gittim. «Şu bekleyen Ebu Bekir'dir. (Huzurunuza gelmek için) müsaade istiyor», dedim. «İzin ver ve onu cennetle müjdele!», buyurdu. Geri döndüm Ebu Bekir'e, «Giriniz. Hem Resûlullah (s.a.v.) seni cennetle müjdeler!» dedim. Ebu Bekir girdi. Kuyu bileziğinde Resûlullah'ın sağ tarafına isabet eden yere oturdu ve baldırını açarak, Resûlullah (s.a.v.) gibi ayaklarını kuyuya sarkıttı. Sonra dönüp (yerime) oturdum. Ben (evden çıkarken) kardeşimi (1) abdest alıp bana yetişmesi üzere bırakıp gelmiştim. İçimden «Allah filana (kardeşime) iyilik dilerse, onu buraya getirecektir, dedim. Aniden birisi kapıyı salladı. «Kim o?» dedim. «Ömer bin Hattab'tır» diye cevap verdi. «Biraz müsaade ediniz» dedim. Sonra Peygamber'e (s.a.v.) gelerek, «İşte bu Ömer bin Hattab'tır. Gelmek için izin istiyor» dedim. «İzin ver ve onu cennetle müjdele», buyurdu. Ömer'e geldim. «Gir. Resûlullah (s.a.v.)

---

(1) Ebu Musa el-Eş'arî'nin Ebu'r-Rahm ile Ebu Bürde diye iki kardeşi vardı. Umdetü'l-Kaari şerhü'l-Buharî, c. 8, s. 608.

seni cennetle müjdeledi» dedim. Gelip kuyu ağzındaki bilezikte Resûlullah'ın solunda oturdu. O da iki ayağını kuyuya sarkıttı. Yine yerime dönerek oturdum ve yine içimden kardeşimi kastederek, «Allah, filana iyilik kastederse, onu buraya getirecektir», dedim. Yine biri gelip kapıyı salladı. «Kim o?» dedim. «Osman bin Affan'dır», dedi. «Biraz müsaade ediniz», dedim ve Resûlullah'a (s.a.v.) gelip haber verdim. Peygamberimiz, «Ona izin ver. Başına gelecek bir hadise üzerine onu cennetle müjdele!» buyurdu (1). Ona gelip, «Girebilirsin. Resûlullah (s.a.v.), senin başına gelecek bir musibet üzere, seni cennetle müjdeledi», dedim. İçeri girdi. Fakat kuyu bileziği dolmuş olduğundan Resûlullah'ın karşısına oturdu».

Şerik'in dediğine göre, Said bin Müseyyeb, dedi ki: «Her üçünün bu şekilde yan yana oturmaları, Hazret-i Osman'ın da ayrı oturması, vefatlarından sonra, mezarlarının yerine işaretle tevil edilir».

Ben de şöyle derim ki: Onların bu şekilde oturmaları ve Resûlullah'ın huzuruna birbirini takiben, mezkûr tertip üzere gelmeleri, hilâfetlerinin tertibine işaret olduğuna tevil edilmesi mümkündür. Hattâ bu tevil, bu eserimizde geçen birinci bölümün üçüncü kısmındaki, Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetine delâlet eden hadîs-i şeriflerden Peygamber'in (s.a.v.) rüyasında kendini bir kuyu başında gördüğüne ait dokuzuncu hadîs-i şerifin işaretine muvafıktır. Bu hadîs-i şerif, bahsedilen Hazret-i Ebu Bekir ile Ömer'in, Peygamber'in (s.a.v.) yanında oturmaları ve Hazret-i Osman'a yer kalmayıp daraldığında, her ikisinin büyük hilâfetlerine ve hilâfetlerinin fitnelere maruz kalmamasına tam bir şekilde uygun olmasına ve müslümanların gönülleri, durumları son derece refah ve ferah üzere olup, işlerinin adalet üzere olmasına işarettir. Hazret-i Osman'ın hilâfeti ise, gerçi doğru ve adalet üzere idi. Lâkin hilâfeti zamanında karışık olaylar olmuş ve sefahatçiler ortalığı karıştırarak, halkın moralini bozup müslümanları teşvişde bırakmış, o hadiseler yüzünden büyük fitneler meydana gelmiştir.

Peygamber'in (s.a.v.) bu hadîs-i şerifte, Hazret-i Osman hakkında, «**Belâ ve fitneler, başına gelmek üzere onu cennetle müjdele**» diye buyurması, Hazret-i Osman zamanında vukubulan fitnelere işarettir, diye söylediğim tevili teyid etmektedir. Nitekim bu eserimizde Hazret-i Osman'ın hilâfeti, faziletleri ve bıraktığı eserleri bahsinde, geniş olarak geleceği üzere, Hazret-i Osman'ın başına gelen musibet, ancak Emeviler'in çirkin durumlarından ileri gelmiştir.

Şunu da bil ki: Bu hadîs-i şerifin diğer birkaç rivayetinde, bu rivayette geçen metnin bazı kelimelerine muhalif kelimeler vardır. Meselâ, Ebu Davud, Ebu Seleme'den, o Nafi'den (1), o da Abdulhars

---

(1) İhbar buyurulan bu belâ ve mihnet, bir mucize olarak Hazret-i Osman'ın şehadeti faciasıyla tahakkuk etmiştir.

el-Huzaî'den bu rivayette geçen hadîse benzer bir şekilde, şöyle rivayet etmiş: «Resûlullah (s.a.v.) Medine'deki bahçelerden birine girerek, Bilâl'e, «**Kapıda bekle**» dedi. Ebu Bekir gelerek izin istedi...» ve hadîsin sonuna kadar mezkûr hadis-i şerif gibi cümleler rivayet etmiştir.

Taberânî, bir hadîs-i şerifte, «Resûlullah'dan (s.a.v.) izin isteyen kişi, Nafi bin el-Hars'tır. Bu da hadisenin mükerrer olduğuna delâlet etmektedir», demiştir.

Bu rivayetlerin mânaca birbirlerine muhalif olmamaları için, Taberânî'nin bu tevili, Şeyhülislâm İbn Hacer el-Askalânî'nin, hadisenin teaddüd etmediğine ve gerçek rivayetin, Ebu Musa el-Eş'arî'den edilen rivayet olduğuna ve diğer rivayetleri asılsız olduğuna dair tasvibinden daha açık bir gerçektir.

YÜZ ON BİRİNCİ HADÎS-İ ŞERİF: El-Hâfız Ömer bin Muhammed bin Hıdır el-Mullâ, «**Siyer**» inde naklettiğine göre, İmam Şafiî (r.a.), kendi senediyle rivayet eder: Peygamber (s.a.v.) buyurdular ki: «**Ben, Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali, Adem yaratılmadan** önce, **Arş'ın sağında birer nurduk. Adem yaratılınca beline yerleştirildik. Onun belinden peyderpey diğer temiz sulblere** (bellere) **nakl** olunurduk. **Tâ ki Allah Teâlâ beni, Abdullah'ın sulbüne, Ebu Bekir'i** Ebu **Kuhafe'nin sulbüne, Ömer'i Hattab'ın sulbüne, Osman'ı Afvan'ın** sulbüne ve **Ali'yi de Talib'in sulbüne nakleyledi. Sonra halktan onları bana sahabe olarak seçti. Ebu Bekir es-Sıddîk** (dosdoğru), **Ömer Faruk** (Hak ile bâtılı birbirinden ayıran), **Osman-ı Zinnureyn** (iki nur sahibi) (2) ve **Ali'yi bana vâsi yaptı. Onlara dil uzatan şüphesiz bana dil uzatmış, bana sebbeden, şüphesiz Allah Teâlâ'ya sebb etmiş olur. Allah'a dil uzatan bir kimseyi, Allah Teâlâ, yüzüstü burnu üzerine sürükleyerek cehennem ateşine düşürecektir**».

YÜZ ON İKİNCİ HADÎS-İ ŞERİF: Mesuliyeti ona aid olmak üzere Muhibbu't-Taberi «**Riyad**» adlı kitabında rivayet eder: Resûl-i Ekrem (s.a.v.) buyurdular: «**Cebrail bana haber verdi ki: Allah Teâlâ, Adem'i yaratıp cesedine ruh koyduğu zaman, bana cennetten bir elma alıp suyunu Adem'in boğazına sıkmamı emir buyurdu. Elmayı ağzına sıktım. Allah Teâlâ, elma suyunun birinci damlasından seni, ikincisinden Ebu Bekir'i, üçüncüsünden Ömer'i, dördüncüsünden Osman'ı ve beşincisinden Ali'yi yarattı. Adem** (a.s.), «**Ey Rabbim! Onlara şeref verdiğin bu kimseler, kimlerdir?**» **deyince, Allah Teâlâ,** «**Bunlar zürriye-**

---

(1) Elde mevcud Savaiku'l-Muhrika'nın Arapça nüshalarında, bu kelime her ne kadar Abdu'l-Haris veya Nafi b. Haris yazılmış ise de, Muhammed bin Abdul Baki'nin «*Şerhu'z-Zürekânî âlâ Mevahib lil Askalânî*» adlı eserinde (c. 7, s. 42.) Nafi bin Abdul Hars olup burada ona göre yazılmıştır. (Mısır, el-Ezheriye Matbaası, H. 1325 baskısı).

(2) İlkin Hazret-i Peygamber'in kızı Rukiye ile o vefat ettikten sonra yine Hazret-i Peygamber'in kızı Ümmü Gülsüm ile evlendiği için, kendisine bu lâkap verilmiştir.

tinden olan beş reislerdir. Onlar, nezdimde bütün yaratıklarımdan daha şerefli olanlardır» buyurdu. Yani sen ey Muhammed! Bütün enbiya ve resûllerin en şereflisisin, onlar da peygamberlere tâbi olanlardan en şerefli olan kimselerdir. Adem, Allah'a isyan edince, «Ey Rabbim! Üstün kıldığın bu beş reislerin hürmetine tevbemi kabul eyle» deyince, Allah Teâlâ tevbesini kabul etti».

YÜZ ON ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Buharî, Ebi Katade'den (r.a.) rivayet eder: «Peygamber (s.a.v.) ile Huneyn Savaşı'na çıktık. Düşman askerleriyle karşılaşırken, müslümanlarda bir ilerleme, bir gerileme hâsıl oldu. Müşriklerden birinin bir müslümanın üzerine saldırdığını gördüm. Arkasından boynuna bir kılıç darbesi indirdim. Üzerindeki zırhını kesip vücudunda yara açınca, adam bana dönerek, beni tutup öyle sıktı ki, ölüm korkusunu duydum. Ancak öldükten sonra beni bıraktı. Ben dahi bir kısım müslümanlarla kaçarken Ömer'e rastladım. Ona, «Müslümanların başına gelen bu halin sebebi nedir?» diye sordum. «Allah'ın (c.c.) irade ettiği bir olaydır». dedi. Müslümanlar hezimetten sonra, tekrar savaş yerine döndüler. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, oturup «Bir kimse, müşriklerden birisini öldürüp de onu öldürdüğüne dair şahidi varsa, öldürülenin üzerindeki eşyası onundur» diye buyurdu. «Onu öldürdüğüme dair bana kim şahitlik edecek?» dedikten sonra oturdum. Peygamber (s.a.v.) yine evvelki sözlerini buyurdu. Yine ayağa kalktım. «Bana kim tanıklık edecek?» dedim ve oturdum. Sonra Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, o sözlerini tekrarlayınca ayağa kalktığımda, «Ey Eba Katade! Senin neyin var?» diye buyurdu. Ona hadiseden haber verdim. Adamın biri, «Ey Resûlullah! Doğru söylüyor. Elbise ve silâhı bendedir. Bana kalması için onu benden hoşnut eyle» deyince, Ebu Bekir (r.a.), «Allah'a yemin ederim ki, Allah ve Resûlü'nün uğrunda savaşan Allah'ın arslanlarından bir arslanın hakkı olan elbise ve silahını sana vermez», dedi. Resûlullah (s.a.v.), «Ebu Bekir doğru söyledi», buyurdu ve o adam, «Ebu Katade'nin elbise ve silahını ver» diye buyurunca, adam bana verdi».

Buharî'nin diğer bir rivayetinde, Hazret-i Ebu Bekir, «Hayır bu dileğinden vaz geç. Resûlullah (s.a.v.) Allah'ın arslanlarından bir arslanı terk edip de Kureyş kabilesinden bir «usaybiğ»a (yani çirkin veya siyah renkli veya güçsüz bir kimseye) o eşyaları vermez» dedi.

«Usaybiğ» kelimesi, o adam için bir tahkir veya yerme veya adamın zayıf olduğuna dair bir vasıftır. Hazret-i Ebu Bekir'in o adama «usaybiğ» demeyip, «udaybi'» (sırtlancık) dediği de rivayet edilmiştir. Bu rivayete göre, şâz olarak bu kelime, Arapça'da «dabû» (sırtlan) mânasına olan kelimenin tasğiri (küçültmesi) dir. Hazret-i Ebu Bekir'in Hazret-i Ebu Katade'yi arslana benzetip yüceltmesine karşılık onun hasmını da zayıf, hakir ve başkasına saldırmaktan âciz bir sırtlancık olarak vasıflandırması, münasip olmuştur.

İmam el-Hâfız Ebu Abdullah Muhammed bin Ebi Nasr el-Hümeydî

el-Endülüsî, bir cemaatte bu hadis-i şerifin bahsi geçerken dedi ki: «İlim adamlarının bazılarından duydum, Hazret-i Ebu Bekir'in bu hadîs-i şerifte geçen faziletinden başka hiçbir fazileti olmasa da, bu ona kâfi bir fazilettir. Çünkü o, bilgisi, görüşü, kuvveti, nasafet duygusu, sağlam düşüncesi ve doğru tahkikiyle, hemen doğruyu söylemeye acele ederek, başkasının hakkı olan eşyayı, diğer başka kimseden men etmiş, Hazret-i Mustafa (s.a.v.) namına, huzurunda şeriatın hükmünden haber vermiş ve Resûlullah'ın tasvip ettiği bir olaya, hüküm edip fetvasını vererek hemen infaz etmiştir. Bu da onun sayılmayacak kadar büyük faziletlerinden bazısıdır».

Üçüncü Bölüm

DÖRDÜNCÜ KISIM

Arapların, sahabe-i kiramın ve salih seleflerin Hazret-i Ebû Bekir'in faziletine dair varid olan sözleri hakkındadır.

Buharî, Hazret-i Âişe'den (r.a.) rivayet eder. Hazret-i Âişe (r.a.) dedi ki: «Hatırladığımdan beri annem ile babamın ancak İslâm dini ile amel eylediklerini bilirim. Sabah, akşam Resûlullah'ın (s.a.v.) bize gelmediği bir günümüz geçmedi. Mekke'de müslümanlar, müşriklerin ezasına müptelâ olduklarında, Ebû Bekir (r.a.) Habeşistan'a göç etti. Ta ki «Hecer» denilen yerden uzak düşen «Berkü'l-Gimâd» vadisine varınca, Kâret adlı kabilenin reisi, İbnü'd-Deginne'ye (1) rastladı. «Nereye gitmek istiyorsun ey Ebû Bekir?» dedi. «Kavmim beni vatanımdan çıkardı. Yeryüzünde seyahat ederek Rabbim'e ibadet etmek isterim». İbnü'd-Deginne. «Senin gibi bir insan vatanından çıkmaz ve çıkarılmaz. Zira sen, yoksullara mal verir, akrabalarına iyilik eder, ailenin meşakkatini üzerine alır, doğruluğa yardım edersin. Geri dön! Kendi vatanında Rabbine ibadet eyle. Sana yardımcı olurum» dedi. Bunun üzerine Hazret-i Ebû Bekir, onunla beraber Mekke'ye döndü. Bir gece İbnü'd-Deginne, Kureyş kabilesi eşraflarının evlerine gidip «Ebû Bekir gibi bir adam vatanından çıkarılmaz. Yoksullara mal veren, akrabalarına iyilik edip misafire ikram ederek, doğruluğa yardım eden bir kimse, vatanından çıkmayacaktır», dedi. Kureyşliler, bu dediklerini red etmeyerek kabul ettiler».

Bu hadis-i şerifin tamamı, uzun uzadıya Buharî'nin Peygamber (s.a.v.) Efendimiz ile ashab-ı kiramın Medine'ye hicretleri bahsindedir. Oraya müracaat edebilirsiniz.

Bu geçen hadis-i şerifte, Hazret-i Ebû Bekir'in birçok özellikleri olduğu, düşünen bir kimse için, açık bir gerçektir. Zira Hazret-i Ebû

---

(1) El yazısıyla yazılan Savaikü'l-Muhrika ve Mevahibü'l-Kastalânî şerhi olan Zürekânî ile Kamusü'l-Muhit kitaplarında İbnü'd-Değenne veya İbnü'd-Duğunne diye yazılmıştır.

Bekir, Peygamber (s.a.v.) ile Mekke'den Medine'ye hicret ettiği seferinde, kendisinden vâki olup onlardan tek birisi bile, başka sahabelerden vâki olmayan birçok eserini, keramet ve faziletlerini ihtiva etmektedir.

Hazret-i Hatice'nin (r.a.) Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'i vasıflandırdığı vasıflara eşit olan, İbnü'd-Deginne'nin Kureyş kabilesine Hazret-i Ebû Bekir'i tavsif eylediği vasıfları ve Kureyş kabilesinin Ebu Bekir'in müslüman olması dolayısıyla ona karşı besledikleri büyük kinlerine rağmen İbnü'd-Deginne'nin zikrettiği vasıfları tek bir kelime ile olsun yermediklerinin düşünülmesi lâzımdır. Çünkü, İbnü'd-Deginne'nin bu şekilde konuşması karşısında Kureyş eşrafının sükût etmesi, gerçekten Hazret-i Ebû Bekir'in onların aralarında bile mezkûr vasıflarda tam bir şöhretle meşhur olduğunu gösterir. Öyle ki, o hususta münakaşa etmek hiç kimseye mümkün olmamış ve hiçbir kimse, Hazret-i Ebû Bekir'de olan mezkûr vasıflardan hiçbirisini inkâr edememiştir.

İşte Kureyş'in bu sükûtu, İbnü'd-Deginne'nin Hazret-i Ebû Bekir hakkında söylediği vasıfların doğru olduğuna dair onlar için bir itiraf, hem de şecaatı bahsinde bir nebze bahsettiğimiz gibi, Kureyş kabilesi, onun Peygamber'e (s.a.v.) olan sadakatını, doğruluğunu, büyük sevgisini ve onu nasıl müdafaa ettiğini bildikleri için ona karşı çirkin düşmanlıklarından dolayı İbnü'd-Deginne'nin Hazret-i Ebû Bekir'e dair söylediği vasıfları mümkün olduğu kadar inkâr edeceklerdi.

Buharî, Hazret-i Ömer'den rivayet eder: Hazret-i Ömer, «Ebû Bekir, bizim büyüğümüzdür» diye buyurmuştur.

Beyhakî'nin rivayet ettiğine göre, Hazret-i Ömer, «Hazret-i Ebû Bekir'in imanı, bütün mü'minlerin imanlarının toplamı ile tartılsa, onun imanı ağır gelir» buyurdu.

Abdullah bin Ahmed rivayet eder: Hazret-i Ömer, «Şüphesiz Ebû Bekir iyi işlerde herkesi geçen, fazilette arkadaşlarına üstün gelen ve doğrulukla amel eden bir kimse idi», demiştir.

Abdullah bin Ahmed «Müstenedat» adlı eserinde rivayet ettiğine göre, Hazret-i Ömer dedi: «Ebû Bekir'in göğsünde bir kıl olmayı severdim».

İbn Ebi'd-Dünya, İbn Asakir, Hazret-i Ömer'den rivayet ederler: Hazret-i Ömer, «Ben cennette Ebû Bekir'i görecek bir yerde olmayı isterim», demiştir.

Ebu Nuaym'ın rivayetine göre, Hazret-i Ömer, «Gerçekten Ebû Bekir'in kokusu, misk kokusundan daha hoştu», demiştir.

İbn Asakir, rivayet eder: Hazret-i Ebû Bekir vefat etmişti. Cenazenin üzeri örtülüydü. Hazret-i Ali içeri girdi ve şöyle dedi: «Bence, amelinin sahifesi ile Allah'a kavuşanlar içinde bu örtülü adamdan daha sevimli kimse yoktur».

İbn Asakir, Abdurrahman bin Ebû Bekir'den rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: «Ömer bin Hattab, «Ebû Bekir ile hangi bir hayır işi için yarıştımsa Ebû Bekir muhakkak beni geçmiştir», diye bana haber verdi».

Taberânî, Hazret-i Ali'den rivayet eder: «Canım onun kudreti elinde olan Allah'a yemin ederim ki, her ne vakit, biz sahabeler bir hayır işi için yarışmak istemişsek, Ebû Bekir mutlaka bizi geçmiştir».

İbn Sa'd, Zührî'den rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), Hazret-i Hassan'a, «Sen Ebû Bekir hakkında şiirden bir şey söyledin mi?» diye sorunca, «Evet» dedi. «Öyle ise söyle dinleyeyim» buyurduğunda Hassan dedi ki:

İkiden ikincisi yüce mağarada, dağa
Çıktığında, dolaştı düşman onu takip ile...
Bildiler ki şüphesiz Peygamber'in sevgilisi
Mahlûkattan odur, denkleştirmedi kimse ile.

söyledikleri bu şiirleri, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) hoşuna giderek azı dişleri görününceye kadar gülümsedi ve «Doğru söyledin ey Hassan! Ebû Bekir dediğin gibidir», diye buyurdu.

Bu hadis-i şerif dahi, Hazret-i Ebû Bekir'in faziletine delâlet ettiği için, bu kısımdan önceki kısımda geçen hadislere katılması uygundur. Fakat mürsel olduğu için, ayrı olarak burada yazıldı.

İbn Sa'd'ın İbrahim en-Nehaî'den rivayet ettiğine göre, Hazret-i Ebû Bekir, çok şefkatli, acıyan bir kimse olduğu için, kendisine «evvâh» (çok âh eden) denilirdi.

İbn Asakir, Rabî bin Enes'ten rivayet ettiğine göre, Rabî demiştir ki: «İlk semavî kitaplarda, «Ebû Bekir, yağmur damlasına benzer. Her nereye düşerse oraya menfaat verir» diye yazılmıştır». Ve, «Devamlı olarak evvelki peygamberlerin sahabelerinin durumlarını araştırdık, fazilette, hiçbir peygamberin Ebû Bekir'e benzer bir sahabesine rastlamadık», demiştir.

Buharî, Zührî'den rivayet etti. Zührî dedi ki: «Allah'ın varlığında hiçbir zaman tereddüt etmemesi, Ebû Bekir'in faziletindendir».

Buharî, İbn Hüseyn'den rivayet eder: «Nebiler, resûller hariç, Hazret-i Âdem'in neslinde, Ebû Bekir'den faziletçe daha üstün bir kimse, doğmamıştır. Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in vefatından sonra mürtedlerle savaştığı günde, bir peygamberin yerine geçti».

Dinaverî ve İbn Asakir, Şa'bî'den rivayet ederler: «Allah Teâlâ, insanlardan hiçbirisine, tahsis eylemediği dört hasleti Ebû Bekir'e tahsis buyurmuştur: 1) Onu sıddîk (dosdoğru) kelimesiyle adlandırmıştır. Halbuki hiçbir kimseyi bununla adlandırmamıştır. 2) O Allah'ın Resûlü, Medine'ye göç ettiğinde, mağaradaki arkadaşıdır. 3) Hicret arkadaşıdır. 4) Peygamber (s.a.v.) hastalanınca, müslüman-

lar hazır oldukları halde, halka namaz kıldırmak için ona emir buyurmuştur».

İbn Ebi Davud, Ebi Cafer'den rivayet eder: «Hazret-i Ebû Bekir, Cibril'in Peygamber (s.a.v.) ile konuştuğunu duyar, onu görmezdi».

Hâkim'in, İbn Müseyyeb'ten rivayet ettiğine göre: «Ebû Bekır'in Peygamber'in (s.a.v.) nezdindeki rütbesi, vezirlikti. Resûl-i Ekrem (s.a.v.) bütün işlerinde onunla danışırdı. Hazret-i Ebû Bekir, Allah'ın Resûlü'nden sonra, İslâmiyet'te ikincidir. Mağaraya sığınanın ikincisi, Bedir Savaşı'nda çardakta olanın ikincisidir. Mezar sırasıyle de ikincidir. Resûlullah, onun önüne hiç kimseyi geçirmezdi».

Zübeyr bin Bekkâr, İbn Asakir, Maruf bin Harrebüz'den rivayet ederler: «Hazret-i Ebû Bekir, Kureyş kabilesinden olup, İslâmiyet ve cahiliyet devirlerindeki şerefleri kendisinde birleşmiş olan on bir kimsedendi. Cahiliyet zamanında, diyet ve borç davalarının halledilmesi, ona aitti. Çünkü Kureyş'in hukukî ve idarî işleri yönetmek için bir kralları yoktu. Ancak her bir kabilenin sosyal yönden bir vazifesi olup, o vazife kabilenin reisi tarafından görülürdü. Meselâ, «Sikaya» (hacıların suyunu temin etmek), «rifade» (hacıları konuk etmek) vazifeleri yemek ve içmeleri, Beni Haşim'e, «hicabet» (Kâbe'nin anahtarını elinde bulundurmak) ile «livalık» (savaşlarda sancaktarlık etmek), «Darü'n-Nedve» (parlamento, umumî toplantı binasının temini) de Beni Abdu'd-Dâr'a aitti. Bir işin kat'î bir hükme bağlanması veya bir kararın feshi için toplantıları Darü'n-Nedve'den başka bir yerde olmazdı».

Nevevî (r.a.), «Tehzib» adlı eserinde, Hazret-i Ebû Bekir es-Sıddîk'a ait güzel bir hal tercümesi yazmış, bu eserimizde tam ve geniş bir şekilde yazdığımız, onun birçok parlak faziletine ve Allah'ın kendisine lütuf ettiği nimetlere kısaca işaret ederek demiş ki:

«Ebû Bekir'in faziletleri cümlesindendir ki, İslâm ümmeti, onu sıddiklıkla (dosdoğrulukla) tesmiye etmiştir. Zira Peygamber (s.a.v.) halkı İslâmiyet'e ilk davet ederken, İslâmiyet hakkında, Hazret-i Ebû Bekir'den asla bir tereddüt bile vâki olmadan hemen Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) buyurduklarını tasdik etmiştir.

Hazret-i Ebû Bekir'in Mirac gecesinin gününde, olaya asla şüphe etmeyip Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) olan kuvvetli imanının bereketiyle sabrederek, kâfirlere gereken cevabı vermesi, aile efradını Mekke-i Mükerreme'de bırakıp Allah'ın Resûlü ile hicret etmesi, mağarada ve diğer yolculuklarda ondan ayrılmaması, Bedir'de hele Hudeybiye günü Kureyşliler, müslümanların Mekke'ye gitmelerini men ettiklerinde, sahabeler hayrette kaldıkları zaman elçileriyle konuşması, Resûl-i Ekrem (s.a.v.) yaptığı son hactan dönerken, irad buyurduğu hutbede, **«Allah Teâlâ, bir kulunu, dünyada hayatta bırakmakla Rabbi'ne kavuşması arasında muhayyer (serbest) eyledi. Fakat o kul Rabbi'ne kavuşmayı seçti»**, buyurunca, Hazret-i Ebû Bekir, bunun mânasının Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) yakınlarda vefatına bir

işaret olduğunu anlayıp ağlaması, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) vefatında soğukkanlılığını muhafaza edip müslümanlara bir hutbe okurken, onları dehşette bırakan günün üzüntüsünden kurtarması, sonra hilâfet biatını müslümanların maslahatları için kabul etmesi, Hazret-i Üsame bin Zeyd kumandasındaki ordunun Şam tarafına gönderilmesi kararında ısrar etmesi, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra, mürted olan Arap kabileleri ile savaşılması için sahabelere delil getirip tâ ki Allah Teâlâ gönlünü savaşa açtığı gibi, onların gönüllerini de açıncaya kadar, mücadele etmesi ve Şam tarafına gidecek ordunun techizi gibi olaylar, onun İslâmiyet'teki yüce menkıbelerindendirler. Hele son zamanda Hazret-i Ömer'i kendisine halife edinmesi, onun en yüce faziletlerinden biridir. Hazret-i Sıddîk'ın bulunduğu savaşlardaki sebatkârlığı, eser ve faziletleri sayılmayacak kadar çoktur» diye İmam Nevevî sözlerine son vermiştir.

«Tehzib» kitabında, «Hazret-i Ebû Bekir, Kur'an-ı Kerim'in tamamını ezberleyenlerdendir» diye yazar. Bunu başka bir cemaat dahi söylemiştir. Sahabe-i kiramın ahvalini eleştiren bazı müteahhirîn âlimler de bunu kabul ederek demişlerdir ki: «Kur'an-ı Kerim'in âyetlerini bir araya Resûlullah'ın zamanında dört kişi toplamış» diye Hazret-i Enes'ten rivayet olunan hadîs-i şerifteki dört zattan maksat, Ensarî olan kimselerdir». Bu da «Tehzib»teki rivayete muhalif değildir. Fakat Ebû Davud'un Şa'bi'den rivayetle, Ebû Bekir, Kur'an-ı Kerim'in âyetlerini toplamadan önce vefat etmiştir» dedikleri sözü, âlimlerce kabul olunmamıştır veyahut o rivayetten maksat, «Hazret-i Ebû Bekir, bugünkü elimizde bulunan Mushaf-ı Şerif'lerin tertibine göre toplamamıştır» demektir. Çünkü el'an elimizde bulunan Kur'an-ı Kerim'in tertibi, Hazret-i Osman'ın topladığı Kur'an-ı Kerim'in tertibine göredir.

Kur'an-ı Kerim'in âyetlerinin ilk toplanması, Hazret-i Ebû Bekir'in yüksek faziletindendir. Nitekim Ebu Ya'lâ, Hazret-i Ali'den rivayet eder ki, «Kur'an-ı Kerim'in toplanması işinde, en yüce sevaplı Ebû Bekir'dir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'in tümünü iki levha arasında ilk toplayan odur», demiştir.

Buharî, Zeyd bin Sabit'ten rivayet eder. Hazret-i Zeyd dedi ki:

«Hazret-i Ebû Bekir, Yemame (1) Savaşı'nda, sahabelerin şehit oldukları günde beni çağırttı. Yanında Hazret-i Ömer de bulunurken, bana şöyle buyurdu: «Ömer bana gelerek, «Yemame Savaşı'nda sahabelerin çoğu şehit oldu. Diğer savaşlarda da Kur'an-ı Kerim'i hıfz edenlerin şehit olmaları ihtimali vardır. Eğer toplamazsanız, Kur'-

---

(1) Yemame Savaşı: Yemame, Yemen ülkesinde bir şehrin adıdır. Orada, yalandan peygamberlik iddiasında bulunan Müseylemetü'l-Kezzap ile sahabe-i kiram arasında Hicrî 11 tarihinde savaş vâki olmuş, neticede Müseylime'nin öldürülmesiyle kavmi dağılıp müslümanlar savaşı kazanmışlardır. (Umdetü'l-Kaari fi şerhi'l-Buharî, c. 8, s. 657.)

an-ı Kerim'in çoğunun zayi olmasından korkarım. Bunun için toplamanızı muvafık görüyorum» dedi. Bunun üzerine ben, Ömer'e, «Resûlullah'ın yapmadığı bir işi, kendiliğimden nasıl yaparım?» dedim. Ömer, bana, «Allah'a yemin ederim ki, bu iyi bir iştir», diyerek ısrar etti. Tâ ki, Cenab-ı Hak, kalbimi bu işin yapılmasına açtı ve Ömer'in düşüncesini uygun gördüm». O sırada Ömer, yanında hazır olup konuşuyordu. Tekrar Hazret-i Ebû Bekir, bana hitap ederek, «Sen akıllı bir gençsin. Kur'an'ın toplanmasında sana itimadımız vardır. Resûlullah'ın vahiy kâtibi idin. Kur'an-ı Kerim'i tetebbu' ederek topla» diye buyurdu. Allah'a yemin ederim ki, bir dağı yerinden kaldırıp diğer bir yere nakletmemi bana teklif etseydi, Kur'an-ı Kerim'in toplanmasından benim için daha ağır bir teklif olmazdı. Ona, «Resûlullah'ın yapmadığı bir işi nasıl yapıyorsunuz?» dedim. «Vallahi bu hayırdır» dedi. Ben bu itirazımda ısrar ettim. Tâ ki Allah Teâlâ, bu görevi yapmak için Ebû Bekir ile Ömer gibi kalbimi açtı. Hemen Kur'an-ı Kerim'in âyetlerini araştırıp deri parçaları, kürek kemikleri ve hurma ağacının budakları üzerinde yazılı olanları ile Kur'an-ı Kerim'i ezberleyenlerden sorup topladım. Hatta Tevbe sûresinin son iki âyet-i celilesini Huzeyme bin Sabit'ten başka bir kimsenin bilmediğine rastladım ve bir araya toplayarak yazdım».

İşte içinde Kur'an-ı Kerim'in âyetleri, toplanan sahifeler, Hazret-i Ebû Bekir vefat edinceye kadar, yanında idi. Sonra Hazret-i Ömer vefat edinceye kadar Hazret-i Ömer'de idi. Daha sonra Hazret-i Ömer'in kerimesi, Hazret-i Hafsa'nın yanında bulunuyordu.

Hazret-i Ebû Bekir'in özelliklerindendir ki, İslâmiyet'te ilk halife olarak, halk kendisine aylık maaş tahsis etmişlerdi. Nitekim Buhari, Hazret-i Âişe'den (r.a.) rivayet eder. Hazret-i Âişe buyurdular ki: «Ebû Bekir, halife olunca, «Kavmim, gelirimin ev halkımın geçimlerini teminden âciz olmadığını elbette biliyordu. (Ancak şimdi yalnızca) müslümanların işleriyle uğraşıyorum. Onun için Ebû Bekir'in ailesi, bu Hazine malından yiyecek ve müslümanlara bu malı arttırmak için, Ebû Bekir çalışacaktır» dedi».

İbn Sa'd, Ata bin Saib'ten rivayet eder: «Hazret-i Ebû Bekir'e hilâfet biatı yapıldıktan sonra, sabahleyin kolunun üzerinde, birkaç kürk olduğu halde, çarşıya doğru gidiyordu. Ömer, «Nereye gidiyorsun?» deyince, «Çarşıya» dedi. Ömer, «Müslümanların işine bakmak için reis seçildiğin halde ne yapmak istiyorsun?» dedi. Ebû Bekir, «Ya ben ailemi nereden yedireyim?». Ömer, «Sana aylık bağlaması için Beytü'l-mal'ın veznedarı olan Ebu Ubeyde'ye git!» dedi. Ebû Bekir, Ebu Ubeyde'ye gidince, Ebu Ubeyde, «Ben sana muhacirlerden orta halli bir kimsenin maaşını tahsis ederim. Yazlık ve kışlık elbiseni veririm. Eskiyince bana onu iade eder, başkasını alırsın» diyerek, ona her gün için kesilen bir davarın etinin yarısı ile üst başını örtecek kadar giyecek elbise tahsis eyledi».

İbn Sa'd, Meymun'dan rivayetle, dedi ki: «Ebû Bekir, halife olunca, sahabeler ona, o zamanın parasıyla iki bin dirhem maaş bağladılar. Ebû Bekir onlara müracaat ederek, «Ailem kalabalık olduğundan maaşımı artırın. Beni ticaretten de alıkoydunuz» deyince, maaşına beş yüz dirhem daha zam yapıldı.

Taberânî, Hasan bin Ali bin Ebu Talib'ten rivayet ettiğine göre, «Ebû Bekir vefat edeceği sırada, Hazret-i Âişe'ye, «Ey Âişe! Ben öldükten sonra, sütünden içtiğimiz deveyi, katığımıza tahsis edilen büyük çanak ile giydiğimiz şal kaftanı, Ömer'e iade et. Çünkü biz müslümanların işleri başına geçtiğimiz için, bunlar Hazine'den bize verilmişti, onlardan faydalanırdık. Ölümümden sonra, artık bunları kullanmaya hakkımız yoktur» dedi. Vefat edince, Hazret-i Âişe, mezkûr eşyaları, Hazret-i Ömer'e gönderdi. Ömer (r.a.), «Allah sana rahmet eylesin, ey Eba Bekir! Senin yaptığın gibi hiç kimse yapamayacağı için, senden sonra başkan olacak kimseyi müşkül durumda bıraktın» dedi».

İbn Ebi'd-Dünya, Ebû Bekir bin Hafs'tan rivayet eder: «Ebû Bekir'in vefatı yaklaşınca, Hazret-i Âişe'ye, «Ey kızcağızım! Biz müslümanların işlerini yürütmek için vali seçildik. Kendimize bir dinar veya bir dirhem bile mal edinmedik. Onların iri öğütülmüş zahirelerinden yedik. Yediğimiz yemekleri karnımızda. Giydiğimiz kalın elbiseleri yırtılmadan sırtımızda olup müslümanların kâfirlerden aldıkları ganimet malından, bu Habeşî kul, bize su taşıyan bu deve ile tüyü dökülmüş bu kaftandan başka, bizde ne azı ne de çoğu kalmıştır. Ben ölünce bunları Ömer'e gönder» diye buyurdu».

Dördüncü Bölüm

HAZRET-İ ÖMER'İN (r.a.) HİLÂFETİ HAKKINDA OLUP BU BÖLÜM BİRKAÇ KISMA AYRILMAKTADIR.

BİRİNCİ KISIM

Hazret-i Ömer'in hilâfetinin gerçekliğinden bahseder.

Bilmelisin ki, biz, Hazret-i Ömer'in hilâfetinin gerçekliğine dair delil getirmeye mecbur değiliz. Zira Hazret-i Ebû Bekir'in (r.a.) hilâfetinin doğruluğundan Hazret-i Ömer'in hilâfetinin de doğru olması lâzım geldiği, zekâ ve akıl sahibi olan kimselerce malûmdur. Halbuki Hazret-i Ebû Bekir'in hilâfetinin gerçekliği, ümmetin icmaı, Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şerifin nassları ile sabittir. Öyle ise Hazret-i Ömer'in hilâfeti de aynı delillere göre, doğru olması gerekir. Çünkü o, Hazret-i Ebû Bekir tarafından halife tayin edildiği için, hilâfeti Hazret-i Ebû Bekir'in hilâfetinin fer'i (dalı) olup aslı sahih olan şey, fer'ine de şâmil olur ki, bundan dolayı Rafızî ile Şiî taifelerinin Hazret-i Ömer'in hilâfetinin doğruluğunda münakaşa etmelerinde mâna yoktur. Zira, Hazret-i Ömer'i halife tayin eden zatın hilâfetinin gerçek olduğuna dair bu eserimizde beyan ettiğimiz açık ve kesin deliller vardır. Hazret-i Ebû Bekir'in hilâfeti kat'î olarak sabit olunca, artık Hazret-i Ömer'in hilâfeti mevzuunda münakaşa etmek, inat, cehalet, mankafalılıktan dolayı, hakikatları açık olan şeyleri inkâr etmek olur.

İşte bu vasıfta olan kimselerden, yalan ve bâtıl davalarından yüz çevirmek gerektiğinden artık onlara ne iltifat ve ne de hiçbir şeyde itimat edilir. Hulâsa olarak eserimizde bahsi geçtiği üzere Hazret-i Ebû Bekir'in faziletlerinin en üstünlerinden biri de müslümanların umumî menfaatına ülkeleri fethedip İslâmiyetin lâyık-ı vechile yayılmasına sebep olan Hazret-i Ömer gibi bir zatı kendisine halife edinmesidir. Nitekim ilerde, Hazret-i Ömer'in bu vasıfları beyan edilecektir. Hazret-i Ebû Bekir'in (r.a.) hilâfetine dair geçen hadisler meyanında yalnız bir hadîste değil, pek çok hadislerde Hazret-i Ömer'in (r.a.) hilâfeti hakkında da Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in açık beyanları vardır.

O cümleden olarak Hazret-i Ebû Bekir (r.a.) ile Hazret-i Ömer'e (r.a.) işaretle bu eserimizde geçen birçok tarikli, «Benden sonra bu iki kimseye tâbi olun! Onlar Ebû Bekir ile Ömer'dir» (1), hadis-i şerifi ve Mescid-i Şerif'i inşa ederken Hazret-i Ebû Bekir'e (r.a.), «Taşını benim taşımın yanına», Hazret-i Ömer'e (r.a.) de, «Taşını Ebû

---

(1) Bu hadis-i şerif, Birinci Bölüm Üçüncü Kısımda ve Birinci Bölüm Beşinci kısımda geçmiştir.

Bekir'in taşının yanına», sonra Hazret-i Osman'a (r.a.) dahi «Taşını Ömer'in taşının yanına» bırakmasını emir buyurduktan sonra her üçüne işaretle, «Bunlar benden sonra halifelerimdir» (1), buyurması ve rüyada (2), kendini bir kuyu başında gördüğü ve kuyunun başındaki çıkrığa asılı bir kova ile su çıkardığını, sonra Ebû Bekir (r.a.) gelerek ondan kovayı alıp bir veya iki kova su çektiğini, daha sonra Ömer (r.a.) gelince kova büyüyüp halk bu sudan kanıncaya kadar su çıkardığını, kuvvetli olan insanlardan hiçbirisinin onun gibi iş gördüğünü görmediğini ve, «Benden sonra hilâfet devresi otuz yıldır» (3) buyurması ve, «Dininiz, nübüvvet ve rahmet ile başlamış, sonra hilâfet ve rahmet olacaktır» (4) diye buyurduğu hadis-i şerifleri gibi birçok hadisler Hazret-i Ömer'in (r.a.) hilâfetine dair açık delillerdir. Hatta farzedelim ki, hilâfetine dair ümmetin icmaı olmamış olsa bile bu hadis-i şerifler, onun hilâfetine delâlet, hem de kuvvetli olarak delâlet etmektedirler.

Halbuki, yukarıdaki beyanımıza göre hilâfeti doğru olduğuna dair sahabelerin icmaı (sözbirliği) sabittir. Ve Hazret-i Ebû Bekir'in (r.a.) hilâfetine dair nasslar da ayrıca onun hilâfetine delâlet etmektedirler.

Dördüncü Bölüm

İKİNCİ KISIM

Hazret-i Ebû Bekir'in (r.a.) vefat edeceği hastalığında Hazret-i Ömer'i (r.a.) kendine halife edinmesinin keyfiyeti hakkındadır.

Konuya başlamadan önce Hazret-i Ebu Bekir'in (r.a.) hastalığının sebebinden bahsedeceğiz. Şöyle ki:

Seyf ile Hâkim, Hazret-i İbn Ömer'den rivayet ederler. İbn Ömer demiş ki: «Ebû Bekir'in vefatının sebebi, Resûlullah'ın (s.a.v.) vefatından dolayı duyduğu üzüntüsü idi. Devamlı olarak vücudu kuvvetten düşerek nihayet vefat etti».

Sahih olarak İbn Şihab'dan rivayet edildiğine göre, Hazret-i Ebû Bekir, Hâris bin Kelde ile kendisine ikram edilen bir etli un çorbasını yerken Hâris ona, «Ey Resûlullah'ın halifesi! Elini yemekten çek. Allah'a yemin ederim ki, bunda bir seneye kadar insanın ölümüne sebep olan bir zehir vardır. İkimiz de bundan yediğimiz için öleceğiz» deyince, elini yemekten çekti. Fakat her ikisi de yedikleri o zehirli yemekten dolayı devamlı olarak hasta ve zayıf düşerek olaydan bir yıl sonra vefat ettiler. Demek ki Hazret-i Ebû Bekir (r.a.) şehidlik mertebesine de nail olmuştur.

---

(1) Bu hadis-i şerif Birinci Bölüm Dördüncü Kısımda geçti.
(2) Birinci Bölüm Üçüncü Kısımda geçti.
(3) Bu hadis-i şerif Birinci Bölüm Üçüncü Kısımda geçti.
(4) Bu hadis-i şerifin tamamı Birinci Bölüm Üçüncü Kısımda geçti.

Bu eserimizde Hazret-i Ebû Bekir'in (r.a.) faziletlerine dair geçen yüz altıncı hadis-i şerifte Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, Hazret-i Ebû Bekir (r.a.), Ömer, Osman ile Uhud Dağı'nın üzerinde bulundukları bir sırada dağ sallanırken, «**Ey Uhud! Yerinde dur. Hiç şüphe yok ki, senin üzerinde bir peygamber, bir sıddik** (dosdoğru bir adam) **ile iki şehid vardır**» buyurması, Hazret-i Ebû Bekir'i (r.a.) şehidlikle vasıflandırmayıp yerine sıddîklıkla vasıflandırması, mezkûr olayda Hazret-i Ebû Bekir'in şahidlik vasfına muhalif değildir.

Çünkü eserimizde geçen beyandan anlaşıldığına göre, Hazret-i Ebû Bekir (r.a.) en güzel vasfı olan sıddîklık vasfiyle tesmiye edilmiştir. Öyle ise, onun sıddîklık niteliği faziletçe şehidlik niteliğinden üstün tutulmuştur. Zira şehidlik vasfına ortağı olup sıddîklıkta ortağı yoktur. İşte bundan dolayıdır ki, Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz'in birçok iyi vasıfları olduğu halde mübarek zatını nübüvvet (peygamberlik) vasfından başka hiçbir vasfıyle tesmiye buyurmamıştır. Çünkü peygamberlik, onun özel bir vasfıdır. Yoksa sahih hadis-i şerifte beyan olunduğuna göre Efendimiz (s.a.v.) vefat ettiği hastalığında, hastalığının sebebi, Hayber'de yediği zehirli bir lokma yemekti ve o zamandan beri kendisinde o hastalık peyda olup kalbiyle bitişik (aort) damarının kopmuş olduğu açıkça belirtildiği için kendisinde de şehidlik vasfı mevcuddur.

Vakidî ve Hâkim Hazret-i Âişe'den (r.a.) rivayet ederler: Demiş ki: «Hazret-i Ebû Bekir'in (r.a.) hastalığa tutulması kendisini cumadelâhir ayının yedinci gününe rastlayan soğuk bir pazar günü yıkanmasındandı. Onbeş gün sonra hastalanarak ateşi yükseldi ve o hastalığın tesirinden 13. Hicrî yılında cumadelâhir ayının bitimine sekiz gün kala salı günü 63 yaşında iken vefat etti».

Vakidî'nin birçok tarikten rivayet ettiğine göre, Ebû Bekir (r.a.) hastalığı ağırlaşınca sahabeden Abdurrahman bin Avf'ı (r.a.) yanına çağırarak ona, «Ömer bin Hattab'ın ahlâkından bana haber ver» dedi. Hazret-i Abdurrahman (r.a.), «Onun hakkında benden soracağınız herhangi bir şeyi muhakkak benden daha iyi bilirsiniz», dedi. Hazret-i Ebû Bekir (r.a.), «Öyle de olsa, yine onun durumundan haber ver!» deyince, Abdurrahman, «Allah'a yemin ederim ki, kendisi onun hakkındaki iyi görüşünüzden üstündür», diye cevap verdi. Sonra Hazret-i Osman'ı (r.a.) çağırdı. «Bana Ömer'in durumundan bilgi ver» deyince, Hazret-i Osman (r.a.), «Ömer'in ahlâkı hakkında bizden daha bilgilisiniz», dedi. Hazret-i Eb» Bekir (r.a.), «Öyle ise ben haber vereyim: Ey Allah'ım! Benim bildiğime göre Ömer'in içi dışından daha iyidir. Aramızda onun benzeri yoktur» dedi. Ve onlarla birlikte Hazret-i Ömer'in (r.a.) ahvali için sahabelerden Said bin Zeyd, Üseyd bin Hudayr ve daha başka Muhacir ve Ensari sahabeler ile danıştı. Üseyd (r.a.), Ebû Bekir'e (r.a.), «Senden sonra Ömer'in insanların en iyisi olduğunu, Allah'ın rızası için razı olup, Allah'ın hoşlanmadığı bir şeyden hoşlanmadığını, iç ahlâkının dış ahlâkın-

dan daha iyi olduğunu ve bu hilâfet işinin başına ondan daha güçlü bir kimsenin geçemeyeceğini bilirim. Ey Allah'ım! Onun hakkındaki bu görüşümden dolayı bana iyilik nasip eyle» dedi.

Hazret-i Ebû Bekir'i (r.a.) ziyaret eden sahabelerden bazısı, ona, «Ömer'in sert ahlâklı olduğunu bildiğin halde başımıza halife yaptığından dolayı Rabbın senden soracak olursa, ona ne cevap vereceksin?» deyince, Hazret-i Ebû Bekir, «Allah'a bu hususta vereceğim cevabımdan mı beni korkutuyorsunuz? Ben, «Ey Allah'ım! Senin halkından en iyisini onlara halife olarak tayin ettim» diyeceğim. Ey adam! Benim bu dediğimi hazır olmayanlara tebliğ et!» diyerek sonra Hazret-i Osman'ı (r.a.) huzuruna davet eyleyip dedi ki:

«Şu söyleyeceklerimi yaz: «Bismillâhirrahmanirrahim = (Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlıyorum). Bu vasiyet Ebû Bekir bin Kuhafe'nin dünyadan çıkarken son, âhirete girerken ilk ahdi olup öyle bir ahiddir ki, ona kâfir iman eder, fâcir olan yakinen inanır, inkâr eden de tasdik eder ki, ben Ömer'i kendimden sonra size halife olarak tayin ettim. Sözünü dinleyin! Ona itaat edin! Şüphesiz ben bu hususta Allah'a, Resûlü'ne, dinine, kendi nefsime ve size gücüm yettiği kadar hayra çalıştım. Eğer Ömer aranızda adalet ederse onun bu hareketi benim ona karşı zannıma ve bilgime uygundur. Şayet adaleti zulme çevirirse, her kişiye kesbettiği günah kadar ceza vardır. Bu işte hayrı irade ettim. Artık gaybı, (benden gizli olanı) bilmiyorum» deyip Kur'an-ı Kerim'den şu âyet-i kerimeyi okudu: «Haksızlık eden kimseler nasıl bir yıkılışla yıkılacaklarını anlayacaklardır» (1).

Allah'ın selâm ve rahmeti üzerine olsun.

Sonra bu vasiyetnameyi mühürleyip Hazret-i Osman'a (r.a.) vererek müslümanların Hazret-i Ömer'e (r.a.) biat etmeleri için emretti. Hazret-i Osman (r.a.), halkın arasına çıkıp durumu anlattı. Halk Ömer'e biat edip hilâfetine razı oldular. Bu iş bittikten sonra Hazret-i Ebû Bekir (r.a.), Hazret-i Ömer'i (r.a.) bir kenara çekip ona gereken tavsiyede bulundu. Hazret-i Ömer (r.a.) yanından çıktıktan sonra, Hazret-i Ebû Bekir (r.a.) ellerini kaldırarak şöyle münacatta bulundu: «Ey Allah'ım! Benim, Ömer'i halife edinmekten maksadım ancak ve ancak müslümanları ıslah etmek içindir. Aralarında bir fitne çıkacağından korkarak onlar için benden daha iyi bildiğim bir işi yaptım. Onların yararını düşünerek çabaladım. Aralarından en iyilerini, en güçlüsünü, doğru yolda olmaları için onlardan daha gayretli olanı onlara başkan eyledim. Emrinle mukadder olan ecelim geldi. Onu aralarında yerime iyi bir halife eyle! Zira onlar senin kulların olup kudret elindedirler. Başkanlarını ıslah et! Onu doğru yolda olan halifelerinden eyle ve onun milletini ona itaatli kıl...».

İbn Sa'd ve Hâkim Hazret-i İbn Mes'ud'dan rivayet ettiler: «İn-

---

(1) eş-Şuârâ: 227

sanların en zekâlısı üçtür: a) Ebû Bekir'dir ki, halk için Ömer'i kendine halife edindi. b) Musa'nın (a.s.) zevcesidir ki, pederi Şuayb'a (a.s.), Hazret-i Musa'yı yanında ücretle tut (1) dedi. c) Mısır'ın veziridir ki, Yusuf'u (a.s.) satın alınca o da büyüklük alâmetini sezerek eşi Zeliha'ya (2), «Ona güzel bak» demiştir. Emevî hükümdarlarından da Süleyman bin Abdülmelik, Ömer bin Abdülaziz'i kendine halife ettiğinden dolayı mezkûr üç zatlardan sonra insanların en zekâlılarından olduğu da söylenilmiştir.

İbn Asakir, Yesar bin Hamza'dan rivayet etti: Hazret-i Ebû Bekir (r.a.) hastalığı ağırlaşınca, evinin bir penceresinden halka hitab ederek buyurdular: «Ey insanlar! Ben hilâfet için bir vasiyet ettim. Ona razı mısınız?». Halk, «Ey Resûlullah'ın halifesi, razıyız», deyin-

(1) İbn Kesir tefsirinde yazdığına göre Musa'nın (a.s.) zevcesinin ismi Safu-Riya'dır. Kur'an-ı Kerim'in Kasas süresinde Musa'nın (a.s.) bazı hal tercümesi özetle beyan buyurulur:

Musa (a.s.), Firavun'un evinde büyüyüp erginlik çağına gelirken çarşıda kendisine tâbi olan İsraillinin birisi ile Firavun'un aşçıbaşısı olan Kıpti'nin kavga ettiğini gördü. İsrailli Hazret-i Musa'dan yardım isteyince Musa, Kıpti'ye yumruk vurarak öldürdü. Bunu işiten Firavun Musa'nın öldürülmesini emretti. Musa, Mısır'ı terk ederek (Medyen'e) gelirken bir kuyu başında halkın davarını suvardığını, yalnız iki kadına davarlarını suvartmayıp kuyunun başından uzaklaştırdıklarını gördü. Kadınlardan sebebini sordu. Babamız yaşlı olup çobanlar kendi davarlarına su içirip dönmedikçe biz hayvanlarımıza su veremeyiz dediler. Çobanlar kuyunun başından ayrılırken ancak on kişinin kaldırabileceği büyük bir taşı kuyunun başına bırakıp gittiler. Musa (a.s.) yalnız başına o taşı attı ve kadınların davarlarını suvardıktan sonra yalınayak azığı olmayıp aç karınla yol yürüdüğünden dolayı bitkin bir durumda gölgeye çekildi. Kadınlar Şuayb Peygamber'in kızları idiler. Babalarına gelip Musa'nın yaptığını anlattılar. Pederinin emri üzerine kızlardan birisi utançla Musa'ya (a.s.) gelerek «Bize su çekivermenin ücretini sana ödemek için babam seni istiyor», dedi. Musa (a.s.), Şuayb'a (a.s.) varınca Firavun'dan kaçması hâdisesini anlattığında Şuayb (a.s.), «Korkma zalimlerden kurtuldun», dedi. Kızlardan birisi, «Babacığım onu davarları otlatmak için ücretle tut», dedi. Şuayb (a.s.) Musa'ya, «Bana ücret olarak sekiz yıl çalışmak üzere, bu iki kızımın birisini sana nikâh etmek isterim», diyerek ona Safu-Riya'yı nikâh eyledi. Musa (a.s.), hizmet müddeti bitince, zevcesiyle birlikte Mısır'dan çıkıp Tûr-i Sina'ya giderek Allah Teâlâ tarafından peygamber olup Firavun'a elçi olarak gönderildi. Firavun ile kendisinin maceraları tefsir kitaplarındadır.

(2) Kur'an-ı Kerim'in Yusuf süresinin 21. âyetindedir. Yusuf'un (a.s.) kardeşleri, babaları Yusuf'u daha ziyade sevdiğinden kıskanıp düzenledikleri bir plânla onu Filistin ülkesindeki Ken'an'a yakın bir kuyuya bıraktılar. Yusuf (a.s.), kuyunun başına gelen bir kervanın su çıkarmak için kuyunun dibine indirdikleri bir su kovasına asılıp yukarıya çıkınca, kardeşleri onu düşük bir fiyatla o kervancılara sattılar. Kervancılar onu alıp Mısır'a götürerek Amâlika'dan Mısır meliki olan Reyyan bin Velid'in veziri Kıtfir'e sattılar. Kıtfir, Yusuf'u eve götürüp zevcesi olan Zeliha'ya teslim ederek ona, Kur'an-ı Kerim hikâyet ettiği üzere, «Onu satın alan Mısırlı, karısına dedi ki: «Bunun yerini iyi yap, kendisine güzel bak! Umulur ki bize bir faydası olur, yahut evlât ediniriz, dedi». Bakınız: Yusuf süresi.

ce hemen Hazret-i Ali ayağa kalkıp, «Ömer'den başkası olmasına razı değiliz», dedi. Hazret-i Ebû Bekir, «Şüphesiz o Ömer'dir», diye buyurdu.

İbn Sa'd'ın Şeddad'dan (r.a.) rivayet ettiğine göre, Hazret-i Ömer'in (r.a.) minbere çıkıp yaptığı ilk konuşması şu idi: «Ey Allah'ım! Ben sert ahlâklıyım, ahlâkımı yumuşat! Zayıfım, beni kuvvetlendir! Cimriyim, beni cömert eyle!».

Zührî demiş ki: Hazret-i Ömer, Hazret-i Ebû Bekir vefat eylediği gün hilâfet makamına geçti. Noksansız, tamam bir şekilde işi ele aldı. Zamanında öyle büyük fütuhatlar oldu ki, ondan sonra gelen halifelerin hiç birisinin devrinde olmamıştır. Bu nasıl inkâr edilir ki, Şam, Irak, İran, Rum, Mısır, İskenderiye ve Mağrib ülkelerinin çoğunun fütuhatları onun zamanında vâki olmuştur. Bu eserimizde geçip Hazret-i Ebû Bekir'in hilâfetine delâlet eden yedinci hadîs-i şerifte Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, Hazret-i Ömer (r.a.) zamanındaki fütuhata işaret etmiştir ki Müslim, Buharî mezkûr hadîs-i şerifin bazı tariklerinde Hazret-i İbn Ömer ile Ebu Hüreyre'den rivayet ederler: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: **«Yatarken rüyamda kendimi etrafı taşlarla örülmemiş bir kuyu başında gördüm. Kuyunun üzerinde bir kova bulunuyordu. Allah'ın dilediği kadar ondan su çektim. Sonra kovayı Ebû Bekir aldı. Takatsız olarak ondan bir veya iki kova su çekti. Allah Teâlâ onun zafiyetini yarlıgasın. Sonra Ömer gelip su çıkarmak istedi. Kova elinde büyük bir kova oldu. İnsanlardan onun gibi su çeken güçlü bir kimseyi görmedim. Halk sudan kanıp ırğıa gidinceye kadar su çekti»** (1).

Bunun içindir ki, yine mezkûr hadîs-i şerifin izahında geçtiği üzere, âlimler, **«Bu hadîs-i şerif gerçekten Ebû Bekir ile Ömer'in hilâfetlerine ve Hazret-i Ömer zamanındaki fetihlerin çokluğuna, İslâmiyetin yayılmasına bir işarettir» demişlerdir.**

Dördüncü Bölüm

ÜÇÜNCÜ KISIM

Hazret-i Ömer'in Emirü'l-Mü'minîn (Mü'minlerin emiri) ile tesmiye edilip Resûlullah'ın halifesinin halifesi ile tesmiye edilmediğinin sebebi hakkındadır.

Askerî, «Delâil» kitabında, Taberanî de «el-Kebir» adlı eserinde Hâkim İbn Şihab'ın tarikinden rivayet eylediklerine göre, Ömer bin Abdülaziz, Ebû Bekir Süleyman bin Hayseme'den «Niçin Hazret-i Ebû Bekir'in hilâfeti zamanında onun tarafından birisine mektup yazılırken başlangıcında «Bu mektup Resûlullah'ın halifesindendir» cümlesi yazılırdı? Hazret-i Ebû Bekir'den sonra Hazret-i Ömer, kendi zamanında «Bu mektup Ebû Bekir'in halifesindendir» cümlesini ilk olarak kullandı. Öyleyse «Bu Emirü'l-Mü'minîn'dendir» cümlesini

---

(1) Bu hadîs-i şerif Birinci Bölüm Üçüncü Kısımda geçti.

evvelâ kim yazdı?» diye sordu. Süleyman, «Muhacir kadınlardan olan Şifâ (r.a.) bana haber verdi ki, şüphesiz Ebû Bekir hilâfeti zamanında mektup yazarken «Bu Resûlullah'ın halifesindendir» diye cümlesini kullanır, Hazret-i Ömer ise, «Resûlullah'ın halifesinin halifesindendir» diye yazardı. Bu hal böyle bir müddet devam etti. Bir gün Hazret-i Ömer (r.a.) Irak ile ahalisinin durumunu öğrenmek için oradaki valisine iki kuvvetli kişiyi yanına göndermesini isteyen bir mektup yazdı. Vali ona Lebid bin Rabia ile Adiyy bin Hatim'i gönderdi. Onlar Medine'ye gelip Mescid-i Şerif'e girince Amr bin Âs'ı gördüler. Ona «Emirü'l-Mü'minin'in huzuruna çıkmamız için ondan izin al» dediler. Amr onlara «Allah'a yemin ederim ki, siz ona yakışır bir isim buldunuz» diyerek hemen Hazret-i Ömer'in huzuruna çıkıp, «Esselâmu aleyküm ey Emirü'l-Mü'minin», dedi. O ana kadar kendisine Resûlullah'ın halifesinin halifesi diye tesmiye edilen Hazret-i Ömer, Amr'ın ona taktığı bu isimden kuşkulanarak dedi ki: «Senin kendiliğinden hakkımda kullandığın bu isimden maksadın nedir? Bundan vaz geç, yoksa seni cezalandırırım». Amr, kendiliğinden ona bu ismi takmadığını ve kapıda bekleyen iki kişiden duyduğunu haber verdi. Ve dedi ki: «Bunda kuşkulanacak bir mâna yok. Zaten sen Emirsin (başkansın) biz de mü'miniz.» (1).

İşte o günden itibaren Hazret-i Ömer'in adı, yazılan mektupların başlığında öyle yazılırdı.

Nitekim Nevevî, «Tehzib» adlı kitabında mezkûr Lebid ile Adiyy'in (r. anhüma) Hazret-i Ömer'e Emirü'l-Mü'minin, diye tesmiye ettiklerini yazıyor. Yani, Amr kendiliğinden değil, ancak onlara uyup Ömer'e Emirü'l-Mü'minin demiştir.

Diğer bir rivayete göre de, ilkin Hazret-i Ömer'i böyle adlandıran kimse Irak'taki valisi Mugire bin Şu'be'dir.

İbn Asakir, Muaviye bin Kurra'dan şöyle rivayet eder: Hazret-i Ebû Bekir'in zamanında «Bu mektup Resûlullah'ın halifesi Ebû Bekir'dendir» diye yazılırdı. Hazret-i Ömer'in hilâfeti zamanına gelince, sahabeler «Bu, Resûlullah'ın halifesinin halifesindendir» diye yazmak istedilerse de Hazret-i Ömer, «Bu uzun olur» dedi. Onlar, «Hayır, biz seni kendimize emir edinmişiz, sen emirimizsin» dediler. Hazret-i Ömer, «Evet siz mü'minsiniz, ben de sizin emirinizim» buyurdu. Bundan sonra mektuplarda Emirü'l-Mü'minin unvanı yazıldı.

Hazret-i Peygamber (s.a.v.), Hicri 2'nci yılın Recep ayında Mekke ile Taif arasındaki «Batn-ı Nahl» denilen yere Kureyşlileri gözetlemek ve durumlarını öğrenmek için gönderdiği müfrezesi hakkında, «Ey Muhammed! Sana hürmet edilen ayı ve ondaki savaştan so-

---

(1) Bu cümle 1241 H. el yazısıyle yazılan Savâik kitabına göre tercüme edilmiştir.

rarlar» (1) âyet-i celilesi nâzil olup o müfrezenin başkanı olan Abdullah bin Cahş'a da Emirü'l-Mü'minin denilmişse de ilk olarak bu lâkap Hazret-i Ömer'in olduğuna dair beyanımıza muhalif değildir. Çünkü mezkûr müfreze hadisesinde o lâkap özel olarak bir zata denilmiştir. Buradaki maksadımız, halife olan herhangi bir zat hakkında ilk defa ne zaman Emirü'l-Mü'minin lâkabının kullanıldığıdır. Emirü'l-Mü'minin lakabı ilk olarak Halife Hazret-i Ömer hakkında kullanılmıştır.

Beşinci Bölüm

HAZRET-İ ÖMER'İN FAZİLETLERİ VE ÖZEL VASIFLARI HAKKINDA OLUP BU BÖLÜM DE BİRKAÇ KISMA AYRILIR

BİRİNCİ KISIM

Hazret-i Ömer'in İslâmiyetinin Keyfiyeti Hakkındadır

Zehebî demiş ki: Hazret-i Ömer (r.a.) 27 yaşında iken bîsetin 6'ncı yılında müslüman olmuştur. O, Kureyş kabilesinin âyanlarındandı. Mezkûr kabilenin sefaret vazifesi ona aitti. Savaşa teşebbüs ettiklerinde onu elçi olarak gönderirlerdi. Birisi onlara karşı dava açınca onun muhakemesine ve Arapların eski âdetleri üzere şeref ve soyca onlara karşı büyüklük taslayan kimseyle münakaşaya onu gönderirlerdi.

Muhtelif rivayetlere göre, 39, 40 veya 45 erkek, 11 veya 23 kadın müslüman olduktan sonra İslâmiyeti kabul etmiştir. Müslümanlar onun İslâmiyetine sevinmiş ve o müslüman olduktan sonra Mekke'de gizli olan İslâm dini aşikâr olmuştur.

Tirmizî'nin İbn Ömer'den, Taberânî'nin İbn Mes'ud ile Enes'den (r.a.) rivayet ettiklerine göre Peygamber (s.a.v.), **«Ey Rabbim, ya Ömer bin Hattab veya Ebu Cehl bin Hişam —nezdinde hangisi sevgili ise— onu İslâma hidayet edip İslâmiyeti onunla kuvvetlendir»**, diye buyurdu.

Hâkim, İbn Abbas'tan, Taberânî Ebu Bekir es-Sıddîk ile Sevban'dan (r.a.) rivayet ettiklerine göre Efendimiz (s.a.v.), yalnız Ömer hakkında **«Ey Allah'ım İslâm dinini Ömer b. Hattab ile kuvvetlendir»** diye buyurdu.

Ahmed, Hazret-i Ömer'den rivayet etmiştir: «Ben Resûlullah'ı kasdederek evden çıktığımda, kendisinin benden önce Mescidü'l-Haram'a çıkmış olduğunu gördüm. Arkasında durdum. Kur'an-ı Kerim'den Tâhâ sûresini okumaya başladı. Ben Kur'an-ı Kerim'in telifine hayret ederek Kureyş'in dedikleri gibi bu okuduğu şiirdir, derken O Kur'an'ın **«Şüphesiz o Kur'an şerefli bir elçinin sözüdür. O bir şâirin sözü değildir. Sizden inananlar pek azdır»** (1) âyetlerini okudu. O zaman İslâmiyet ciddî olarak kalbime yerleşti.

İbn Ebi Şeybe'nin Cabir'den (r.a.) rivayet ettiğine göre Hazret-i Ömer, İslâma giriş hadisesi hakkında demiştir ki: **«Kızkardeşim geceleyin şiddetli doğum sancısına tutuldu. Dolayısıyla dışarı çıkarak Kâbe perdesinin arkasına girdim. Peygamber (s.a.v.), de gelip Hazret-i İsma-**

---

(1) el-Hakka: 40-41

il'in hücresine girerek Allah'ın dilediği kadar namaz kılarak gitti. O esnada okuduğu bir şeyi ondan işittim ki, hayatımda hiç benzerini işitmemiştim. Çıkınca onu takip ettim. «Kim o», diye sordu. «Ömer'dir», dedim. «Ey Ömer gece gündüz peşimi bırakmıyorsun», dedi. Bana beddua edeceğinden korkarak «Eşhedü enlâ ilâhe illallah ve enneke Resûlullah» (Allah'tan başka bir ilâh olmadığına, Sen (ey Muhammed) gerçekten Allah'ın elçisi olduğuna dilim ve kalbimle tanıklık ederim) dedim. O, bana «Bunu gizli tut», buyurdu. «Hayır seni doğru (Hak) din olan İslâm dini ile insanlara elçi olarak gönderen Zat ile yemin ederim ki, ben nasıl şirki ilân ettimse, İslâmiyeti de açık olarak ilân edeceğim», dedim».

Ebu Ya'lâ, Hâkim ve Beyhakî Hazret-i Enes'ten rivayet ettiler: Ömer kılıcını boynuna asarak dışarı çıktı, Beni Zühre kabilesinden biri ona yolda rastladı. «Nereye gitmek istiyorsun ey Ömer?» dedi. «Muhammed'i öldürmek istiyorum». «Peki, Muhammed'i öldürdüğün takdirde Beni Haşim ile Beni Zühre kabilesinden nasıl emin olacaksın?» dedi. Ömer ona, «Senin de Muhammed'in dinine meylettiğini anlıyorum» deyince adam ona, «Sana acayip bir şey bildireyim mi? Senin damadın ile kızkardeşin gerçekten Muhammed'in dinine meyledip senin dinini terk etmişlerdir» deyince Ömer, hemen onlara doğru gitti. Yanlarında Habbab bulunuyordu. Ömer'in geldiğini duyunca evde saklandı. Ömer içeri girdi. «Bu gizli ses ne idi? diye sordu. Evdekiler Kur'an-ı Kerim'in Tâhâ sûresini okuyorlardı. Damadı ile kızkardeşi ona, «İşittiğin gizli ses aramızda birbirimizle konuştuğumuzdan başka bir şey değildi», dediler. Ömer, «Muhammed'in dinine gönül verdiğinizi zannederim» deyince, damadı, «Şayet doğruluk (Hak) senin dininden gayrisinde ise ne olur?» dedi. Ömer hemen üzerine atılarak onu ayağının altına alıp üzerine kuvvetlice bastı. Kızkardeşi kocasını müdafaa etmeye gelince ona bir yumruk vurup yüzünü kanattı. Kızkardeşi buna öfkelenerek, «Hak senin dininden başka bir dinde idi. Eşhedü enlâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve Resûlühü» (Allah'tan başka bir ilâh olmadığını ve gerçekten Muhammed O'nun kulu ve elçisi olduğunu kalbimle tasdik, dilimle ikrar ederim) dedi. Ömer, «Peki öyle ise sizde olan kitabı bana verin de okuyayım», dedi. Ömer kitab okumasını bilirdi. Kızkardeşi, «Sen gayri müslim olduğundan necissin (pissin), ona «Temiz olanlardan başkası el sürmesin» (1) diye Allah buyurdu. Öyleyse kalk yıkan veya abdest al» dedi. Ömer kalkıp abdest aldı. Sonra Kur'an-ı Kerim'i eline aldı ve «Ey Muhammed! Kur'an'ı sana sıkıntıya düşesin diye indirmedik» (2) âyet-i celilesinden tâ «Şüphesiz Ben Allah'ım. Benden başka Tanrı yoktur. Bana kulluk et, Beni anmak için namaz kıl» (3) âyetine kadar okudu. «Bana Muhammed'in nerede olduğunu gösterin», dedi. Hazret-i Habbab, Ömer'den bunu işi-

(1) Vâkıa: 79. (2) Tâhâ: 1. (3) Tâhâ: 14.

tince gizlendiği yerden çıkıp, «Müjdelen ey Ömer», dedi. «Senin bu İslâmiyetinin, perşembe gecesi Resûlullah'ın **«Ey Allah'ım, İslâmiyeti Hattab oğlu Ömer veya Hişam oğlu Amr'ın müslüman olmasıyla kuvvetlendir»** duasının bereketiyle olduğunu umarım». Resûl-i Ekrem (s.a.v.) o sırada Mekke'de Safa denilen mevkiin eteğindeki evinde idi. Kapının önünde Hazret-i Hamza, Talha ve daha başka kimseler oldukları halde Ömer oraya geldi. Hamza, «İşte bu Ömer'dir. Allah ona hayır dilerse müslüman olacaktır. Şayet olmazsa öldürmesi bizim için kolaydır» dedi. Bunu rivayet eden Enes'in dediğine göre o sırada Peygamber'e (s.a.v.) vahiy nâsıl oluyordu. Hemen çıkıp tâ Ömer'in yanına gelerek elbisesinden ve kılıcının kayışından tutup **«Kâfir olan Velid bin Mugire'nin başına gelen belâ ve rezalet gibi başına gelmeyince (şirkten) vaz geçmeyecek misin ey Ömer»** diye buyurunca Ömer, «Eşhedü enlâ ilâhe illallah ve enneke abdullahi ve Resûlühü» (Allah'tan başka bir ilah olmadığını ve Sen gerçek olarak Allah'ın kulu ve Resûlü olduğunu tasdik ederim) diye müslüman olup kelime-i tevhidi söyledi.

Bezzar, Taberanî, Ebu Nuaym ve «Delâil» adlı kitabında Beyhakî Eslem'den (r.a.) rivayet ederler: Ömer (r.a.) bize şöyle dedi: Ben Resûlullah'ın (s.a.v.), insanlardan en şiddetli düşmanıydım. Sıcak bir günün ortasında Mekke'nin bazı yollarında bulunuyordum. Aniden birisi bana rastlayıp «Ey Hattab oğlu, senden hayret ederim ki, dinine bağlı olduğunu iddia edersin. Halbuki eski dini terk etmek hadisesi senin evine girmiştir», dedi. «Ne oldu?» dedim. «Senin kızkardeşin müslüman oldu», deyince oradan hemen geri dönüp eve gittim. Öfkeli olarak kapıyı çaldım. «Kim o?» dediler. «Ömer'dir», dedim. İçeridekilerin hemen aceleyle gizlendiklerinin farkına vardım. Ellerinde Kur'an yazılı bir sahife olup ya unuttuklarından veya korktuklarından dolayı sahifeyi ortada bırakmışlardı. Kızkardeşim kalkıp kapıyı açtı. Ona, «Ey kendi canının düşmanı! Sen İslâm dinine mi saptın?», dedim ve elimde olan bir şeyle kafasına vurdum. Kafasından kan aktı. Ağlayıp «Ey Hattab'ın oğlu! Ben Muhammed'in dinini kabul ettim. Ne yaparsan yap», dedi. Sonra içeri girip sedirin üzerine oturdum. Ortada bıraktığı sahifeye baktım. Bu nedir, bana ver, dedim. «Sen onu eline almak için ehil değilsin. Çünkü cenabetten taharet etmiyorsun. Halbuki bu öyle bir kitap ki, **«Ona ancak pislikten arınmış kimseler el değdirir»** (1) dedi. Bana vermesi için ısrar ettim. Onu açtığımda içinde **«Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla»** cümlesini gördüm. İçinde Allah'ın bir ismi geçince korkarak sahifeyi elimden bıraktım. Sonra soğukkanlılığımı muhafaza ederek tekrar elime aldığımda, **«Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ı tesbih ederler»** (2) âyetini gördüm. Yine korktum. **«Ey insanlar, Allah'a ve Peygamberine inanın»** (3) âyet-i celilesine kadar okuduktan sonra kelime-i tevhid getirerek «Eşhedü enlâ ilâhe illallah», dedim.

---

(1) Vâkıa: 79. (2) Hadid: 1. (3) Hadid: 7

Evdekiler sevinçle bana doğru gelerek «Allahu Ekber» deyip tekbir getirdiler ve «Müjdelen! Çünkü Resûlullah (s.a.v.) pazartesi günü «**Allah'ım ya Ebu Cehl bin Hişam veya Ömer. Bu ikisinden hangisi nezdinde sevgili ise, İslâmiyeti onunla güçlendir**» diye dua eyledi», dediler. Safa denilen mevkiin altındaki Resûlullah'ın evini bana gösterdiler. Hemen gidip tarif ettikleri kapıyı çaldım. «**Kim o?**» dediler. «Hattab oğlu», dedim. Onlar Resûlullah'a çok kızdığımı bildiklerinden dolayı hiçbirisi kapıyı açmaya cesaret edemedi. Tâ ki Resûl-i Ekrem (s.a.v.) «**Ona kapıyı açın**», diye emir buyurduktan sonra açtılar. İki kişi kolumdan tutup Hazret-i Peygamber'e götürdüler. «**Onu bırakın**», diye buyurduktan sonra gömleğimden tutup beni kendine doğru çekti ve «**Müslüman ol ey Hattab'ın oğlu! Allah'ım ona hidayet eyle**», deyince hemen kelime-i şehadet getirdim. Müslümanlar, orada gizlendikleri halde bu olayın sevincinden Mekke'nin caddelerinden duyuluncaya kadar yüksek sesle tekbir getirdiler. İslâmiyet için döven ve dövülenlerin hepsini gördüğüm halde bana İslâmiyetimden dolayı hiçbir zarar gelmedi. Sonra dayım Ebu Cehl bin Hişam'ın (1) yanına gittim. Kendisi kabile içinde saygı gören bir adamdı. Kapısını çaldım. «Kim o?» dedi. «Hattab oğlu, dinimi terk ederek İslâmiyeti kabul ettim», dedim. «Öyle yapma», diyerek içeri girip kapıyı kapattı. İçimden, bu önemli değil, diyerek aldırmadım. Oradan diğer Kureyş kabilesinin âyanlarından birisine gittim. Onu çağırdım. Dışarı çıktı. Dayıma söylediğim şeyleri ona da söyledim. Kendisi de aynı cevabı vererek içeri girip kapıyı örttü. Kendi kendime bu da önemli değil, çünkü müslümanlar İslâmiyet için dövülüyorlar. Ben dövülmüyorum, dedim. Sonra adamın birisi bana, «Halk İslâmiyetinden haberdar olsun ister misin?», dedi. «Evet», dedim. «Öyleyse halk, Kâbe'ye bitişik olan Hazret-i İsmail'in hücresinde otururken sen falan adamın yanına sokul, müslüman olduğunu ona söyle. O adam sır saklayamayan bir kimsedir. Gizlice ona de ki: «Ben eski dinimi terk edip İslâmiyeti kabul ettim». Halk hücrede toplanırken o adamın yanına sokuldum. Gizlice ona o sözleri söyledim. «Gerçekten müslüman mı oldun?» dedi. «Evet» dedim. Adam gücü yettiği kadar yüksek sesle, «Şüphesiz Hattab oğlu dinini terk ederek müslüman olmuştur», diye bağırınca cemaat hemen seğirtip üzerime yürüdü. Halk başıma toplandı. Beni dövmeye başladılar. Ben de onları dövmeye başladım. Dayım, «Bu ne kalabalıktır», dedi. Ona, «Ömer dinini terk etti», dediler. Dayım hücrenin üzerine çıkıp hepsine işaretle, «Dikkat edin, gerçekten ben kızkardeşimin oğlunu emniyetim altına aldım», deyince benden vaz geçtiler. İşte o zamana kadar İslâmiyeti kabul ettiği için müslümanlardan döven ve dövülen kimselerin hepsini gördüm. Yi-

(1) Ebu Cehl, Hazret-i Ömer'in öz dayısı değildir. Çünkü annesi (Hanteme) binti Haşim bin Mugire el-Mahzumi'dir. Anasının akrabalarından olduğu için dayı diye tabir etmiştir. Kastalâni'nin eseri «*Mevahib*»in şerhi c. 1, s. 276

ne kendi kendime burada karşılaştığım olay da önemli değil, diyerek dayıma gittim. Ona, «Bana yaptığın himayeni geri al», dedim. İslâmiyet güçlenene kadar başkalarını dövdüm ve dövüldüm.

Beşinci Bölüm

İKİNCİ KISIM

Hazret-i Ömer'in Faruk ile Tesmiye Edilmesi Hakkındadır:

Ebu Nuaym, «Delâil» adlı eserinde ve İbn Asakir, Hazret-i İbn Abbas'tan rivayet ederler. İbn Abbas der ki: «Niçin Faruk ile adlandırıldın?», diye Ömer'den sordum. Dedi ki: «Hamza benden üç gün önce müslüman olmuştu. Mescidü'l-Haram'a geldim. Ebu Cehl, Hazret-i Peygamber'i (s.a.v.) sebbetmek için acele olarak gidiyordu. Hamza'ya haber verildi. Hemen yayını alarak Mescidü'l-Haram'a aralarında Ebu Cehl'in de bulunduğu Kureyş'ten bir cemaate geldi. Ebu Cehl'in karşısında yayının üzerine yaslanarak ona baktı. Ebu Cehl, Hamza'nın mutlaka bir kavga çıkarmak niyetinde olduğunu yüzünden sezdi. Ona, «Senin neyin var ey Ebu Ümare?» deyince Hazret-i Hamza (r.a.) yayını kaldırıp Ebu Cehl'in şah damarına vurarak damarı kesti, boynundan kanlar akmaya başladı. Kureyşliler fitne korkusundan aralarına girip sulh ettiler. Resûlullah (s.a.v.) o esnada Erkam bin Ebu Erkam el-Mahzumî'nin evinde gizlenmişti. Hazret-i Hamza (r.a.) oraya gidip müslüman oldu. Bu olaydan üç gün sonra evden çıktım. Aniden Mahzumî kabilesinden (mezkûr) adam bana rastladı. Ona, «Sen babalarının dinini terk edip de Muhammed'in dinine mi girdin?» dedim. «Ben yaptımsa senin üzerinde benden daha üstün hakkı olan kimse de bunu yapmıştır», dedi. «Kim o?» dedim. «Senin kızkardeşinle eniştendir», dedi. Hemen kapılarına gittim, içeriden bir fısıltı duydum. İçeri girip, «İşittiğim ne idi?» diye sordum. Aramızda söz uzadı. Tâ ki eniştemin başından tutup dövdüm ve başından kan akıttım. Kızkardeşim onu kurtarmak için gelip başımı tuttu. «Burnun topraklansın, (zelil olasın), bu iş olmuştur», dedi. Ben kanları görünce utanarak yerime oturdum. «Okuduğunuz kitabı bana gösterin», dedim. Kızkardeşim, «Onu pislikten arınmış olanlardan başkası ellemesinler» (1) âyet-i kerimesini okudu. Hemen kalkıp yıkandım. Sonra sahifeyi bana verdiler. İçinde «Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla başlıyorum», âyet-i kerimesi yazılı idi. Bunlar temiz ve güzel isimlerdir, dedim. Yine içinde «Ey Muhammed, sana Kur'an'ı sıkıntıya düşesin diye indirmedik» (2), âyet-i celilesinden tâ «En güzel isimler Allah'ındır» âyet-i kerimesine kadar bulunuyordu. Bu âyetlerin tesiri gittikçe kalbimde yüceldi. İçimden, işte Kureyş bu Kitab muhtevasının yüceliğinden dolayı İslâmiyetten kaçtılar, deyip hemen müslüman oldum. Kızkardeşimden Resûlullah'ın nerede olduğunu sordum. «Erkam'ın evindedir», dedi. Oraya giderek

---

(1) Vâkıa: 79. (2) Tâhâ: 1

kapıyı çaldım. İçeridekiler telâşlanınca Hamza, «Size ne oldu?» diye sordu. «Ömer kapıdadır», dediler. «Ona kapıyı açın İslâmiyeti kabul ederse biz de onu kabul ederiz. Sırt çevirirse onu öldüreceğiz», dedi. Resûlullah bu haberi işitince hemen dışarı çıktı. Ben de hemen kelime-i şehadet getirdim. İçeridekiler sevinçlerinden öyle bir tekbir getirdiler ki, Mescidü'l-Haram'da olanlar bile duydu. Sonra Resûlullah'a dedim ki: «Ey Allah'ın Resûlu, biz Hak din üzere değil miyiz?». «Evet», dedi. «Öyleyse bu saklanmanın sebebi nedir?» dedim. Hemen iki saf olarak birisinde ben diğerinde Hamza olduğu halde çıkıp Mescidü'l-Haram'a girdik. Kureyşliler beni ve Hamza'yı görünce onlara büyük bir üzüntü çöktü. İşte o günden beri Resûlullah (s.a.v.) bana Faruk (Hakkı bâtıldan ayıran kişi) diye isim verdi. O gün Hak ile bâtıl olan din birbirlerinden ayrıldı, dedi.

İbn Sa'd, Zekvan'dan (r.a.) rivayet eder: Ben Hazret-i Âişe'ye, «Hazret-i Ömer'i kim Faruk'lukla adlandırdı?» diye sordum. O, «Resûlullah (s.a.v.)», dedi.

İbn Mâce ve Hâkim, İbn Abbas'dan (r.a.) rivayet ettiler: Ömer müslüman olunca Hazret-i Cebrail (a.s.) inin «Ey Muhammed, gerçekten gök halkı Ömer'in İslâmiyetiyle müjdelendiler», dedi.

Bezzar'ın İbn Abbas'dan rivayet ettiğine göre, Ömer müslüman olunca müşrikler, bugün müslümanlar bizden öçlerini aldılar, dediler. Ve bunun üzerine Kur'an-ı Kerim'in «Ey Peygamber, Allah'ın ve sana tâbi olan mü'minlerin yardımları sana kâfidir» (1) âyet-i celilesi nâzil oldu.

Buharî ve diğer hadîs âlimleri, İbn Mes'ud'dan şöyle rivayet ederler: Ömer müslüman olduktan sonra biz, devamlı olarak müşriklere galip geldik.

İbn Sa'd da yine İbn Mes'ud'dan şöyle rivayet eder: Ömer'in İslâmiyeti, müslümanlara bir zafer; Medine'ye hicreti bir yardım; hilâfeti bir rahmet idi. Ömer müslüman oluncaya kadar biz, müşriklerin korkusundan Kâbe'ye bile ulaşmaya takatımızın olmadığını gördük. Müslüman olunca müşrikler bizden vaz geçinceye kadar onlarla savaştı.

İbn Sa'd, Hâkim, Hazret-i Huzeyfe'den (r.a.) rivayet ederler: Ömer İslâmiyeti kabul ettiği zaman İslâm dini şanslı bir kimseye benzedi, ki gittikçe kuvvetleniyordu. O öldürülünce sanki İslâmiyet, arkasını çeviren bir kimse gibi gittikçe bizden uzaklaştı.

Taberanî, Hazret-i İbn Abbas'dan (r.a.) hasen bir senedle rivayet eder: İbn Abbas, «İslâmiyeti ilk âşikâr eden Ömer bin Hattab'dır», demiştir.

İbn Sa'd Süheyb'den (r.a.) rivayet eder: Ömer müslüman olunca İslâm dini âşikâr olup artık herkes ona açıkça davet edildi. Biz Müs-

(1) el-Enfal: 65. Bu, Kaadı Beydavi'nin mânasıdır.

lümanlar Kâbe'nin etrafında halka olarak serbestçe oturup tavaf ettik. Müşriklerden öcümüzü aldık. Bize sert davranan, hakaret edenlerden bazısına karşı gelebildik.

Beşinci Bölüm

ÜÇÜNCÜ KISIM

Hazret-i Ömer'in Medine'ye Göç Etmesi Hakkındadır

İbn Asakir, Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet eder: Sahabelerden Ömer bin Hattab'dan başka kim olursa olsun Medine'ye ancak gizli olarak göç ettiğini bilirim. Zira o göç etmeye hazırlanınca kılıcını boynuna, yayını da omuzuna asıp birkaç tane oku eline alarak Kureyş'in eşrafları Kâbe'nin avlusundayken Kâbe'ye gelerek yedi sefer tavaf etti. Makam-ı İbrahim'in arkasında iki rekât namaz kıldıktan sonra (müşrik) cemaatinin halkalarını teker teker dolaşarak onlara «Çirkin olsun bu yüzler! Anasının matem çekmesini, çocuğunun yetim, eşinin dul kalmasını isteyen kim varsa savaş için bu vadinin arkasında benimle karşılaşsın» diye buyurdu ise de, hiçbir kimse cesaret edip arkasından gidemedi.

Yine İbn Asakir, Bera bin Azib'den rivayetle demiştir ki: Bize muhacir olarak Medine'ye ilk gelen, Mus'ab bin Ümeyr, İbn Ümmü Mektum, sonra yirmi süvariyle birlikte Ömer bin Hattab'dı. Ona, «Resûlullah ne yaptı?» diye sorduk. «Benden hemen sonra gelmek üzeredir», dedi ve sonra Resûlullah (s.a.v.) Ebu Bekir ile birlikte Medine'ye geldiler.

Beşinci Bölüm

Beşinci Bölüm

Hazret-i Ömer'in (r.a.) faziletleri hakkında geçen hadis-i şerifler hakkındadır

Bu konuda otuz dört, hattâ daha ziyade hadis-i şerif, Hazret-i Ebû Bekir'in faziletine ve hilâfetinin doğruluğuna delâlet eden bazı hadis-i şeriflerle birlikte beyan edilmişti. Bundan dolayı bu kısımda Hazret-i Ömer'in faziletine ve hilâfetine dair hadislere «otuzbeş» sıra numarasıyla başlıyoruz.

OTUZ BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Yakın beyanımızda geçtiği üzere Peygamber Efendimiz (s.a.v.) **«Ey Allah'ım! İslâm dinini Ömer bin Hattab ile kuvvetlendir», diye buyurdu.**

OTUZ ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Yine yakın beyanımızda Hazret-i İbn Abbas'ın rivayetinde geçtiği üzere, Ömer müslüman olunca, Hazret-i Cebrail yere nâzil olup, **«Ey Muhammed göktekiler Ömer'in İslâmiyetiyle müjdelendiler», dedi.**

OTUZ YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Yine yakında geçtiği üzere, İbn Sa'd, Suheyb'den rivayet etti: Ömer müslüman olunca müşrikler, «Bugün müslümanlar bizden öçlerini aldılar», dediler. O zaman Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'in, **«Ey Peygamber, sana, Allah'ın ve sana tâbi olan mü'minlerin yardımları kâfidir»,** [1] âyet-i celilesini inzal buyurdu.

OTUZ SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Müslim ve Buharî, Hazret-i Ebû Hüreyre'den rivayet ettiler: Resûlullah (s.a.v.), **«Yatarken rüyamda kendimi Cennet'te gördüm. Kadının birisi bir köşkün kenarında abdest alıyordu. Bu köşk kimindir, diye sordum. Ömer'indir dediler. Senin (ey Ömer) aileye karşı kıskançlığını hatırlayarak geri döndüm»,** buyurdu. Ömer ağlayıp, **«Ey Allah'ın Resûlü sana karşı da mı kıskanayım»** dedi.

OTUZ DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Ahmed bin Hanbel, Müslim ve Buharî Hazret-i Cabir'den (r.a.) rivayet ettiler: Nebi (s.a.v.) şöyle buyurdu: **«Bir kere rüyamda ben kendimi Cennet'e girmiş gördüm ve Ebu Talha'nın zevcesi Rümaysâ** [2] **ile karşılaştım. Önümde bir de ayak hışırtısı işittim. Bu nedir ey Sebrail, dedim. Bu Bilâl'dir, dedi. Avlusunda cariye bulunan bir de köşk gördüm. Bu köşk kimindir, diye sordum. Cebrail, Ömer bin Hattab'ındır, dedi. Seyretmek için içeri girmek istedim, ey Ömer senin kıskançlığını hatırladım** (diye lâtife etti)».

KIRKINCI HADİS-İ ŞERİF: Şeyhayn (Müslim ve Buharî) Hazret-i İbn Ömer'den rivayet ettiler: Resûlullah (s.a.v.) buyurdu: **«Uykuda bulunduğum sırada süt içtim. O kadar içtim ki, kanıklığım tâ tırnaklarımdan sızdı. Şimdi bile hissediyorum. İçtikten sonra Ömer'e verdim», buyurdu. Hazır bulunanlar, ey Allah'ın Resûlü bunu ne ile tevil ettin, diye sordular. Resûlullah, «ilim ile» diye cevap verdi** [3].

KIRK BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, Şeyhayn, Tirmizî, Nesaî, Ebu Said el-Hudri'den rivayet eder: Resûlullah'tan bizzat şöyle buyurduğunu işittim: **«Yatarken rüyamda gördüm ki, insanlar bana arz olunuyorlar, üzerlerinde gömlekler vardı. Bu gömleklerden bazıları memelere, bazıları da daha aşağıya ulaşıyordu. Ömer, üzerinde etekleri yerlere değen bir gömlek olduğu halde bana arz olundu». Onu ne ile yorumladın ey Allah'ın Resûlü, diye sordular, «din ile»** cevabını verdi.

Tirmizî'nin bir rivayetinde ise, **«O insanlardan kimisinin gömle-**

---

(1) el-Enfal: 65

(2) Adının Sehle veya Rumeyle olduğu da söylenmiştir. Milhan bin Hâlid bin Zeyd'in kızı olup Ensarilerdendir. Ebû Talha Zeyd bin Sehl el-Ensarî'nin zevcesi ve Enes bin Malik'in anası olup Resûlullah'ın (s.a.v.) süt teyzesidir. Bakınız: «Umdetu'l-Kaari fi şerhi'l-Buharî» c. 7, s. 608.

(3) Müslim'in «*Sahîh*»inde bu hadis-i şerif *Kitabu Fadâili's-Sahabe* bahsindedir. Buharî'de ise *Kitabü'l-ilm* bahsindedir. Burada nakledilen hadis, mezkûr kitaplardakinden biraz kısaltılmış olup az bir farkı vardır.

ği göbeğine, kimisinin dizine, kimisinin de baldırının yarısına kadardı» tâbiri vardır ve evvelki rivayette geçen «din» kelimesi yerine bu rivayette «iman» kelimesi geçer.

Peygamber'in (s.a.v.) hadis-i şerifinde geçen rüyada gördüğü gömleği din ile tâbir eylemesinin nedeni hakkında âlimlerce şöyle denilmiştir: Gerçekte gömlek dünyada insanın avretini örter, din ise âhirette insanın avretini (aybını) örter, onu iğrenç şeylerden men eder. Dinin âhirette insanlara bir libas (örtü) olduğu Kur'an-ı Kerim'in, «Takva elbisesi, işte o hepsinden daha hayırlıdır» (1) âyet-i celilesinden anlaşılmaktadır.

Rüya tâbiri âlimleri, rüyada görülen gömleğin dine, uzunluğunun da sahibinden sonra eserlerinin uzun zaman kalacağına delâlet ettiklerine dair ittifak etmişlerdir.

Muhyiddin İbn Arabî, Efendimiz'in (s.a.v.) rüyada gördüğü gömleği din olarak tevil eylemesinin sebebini şöyle açıklar: Zira gömlek insanın bedeninde görünmesi çirkin olan yerleri örttüğü gibi, din dahi insandaki cehalet aybını giderip örtmektedir. Ömer'den başka rüyada gömleğinin memesine kadar olduğu görülen kimse, velev ki günahkâr da olsa, onun kalbini küfürden örtecek kadar dini olduğuna, gömleği memesinin altında olup fakat avreti açık olan kimse ayağını günah işlemeye doğru yürütmekten korumayan kimse olduğuna, gömleği ayağını da örten kimse takvalı, her cihetten kendini fenalıktan muhafaza eden bir kimse olduğuna, gömleği uzun olup da yerde süründüren kimse ise yararlı ameli ile diğer mezkûr insanlardan üstün olan kimse olduğuna delâlet eder.

Arif bin Ebu Cemre, bu hadis-i şeriften evvelki hadisteki «nas» kelimesinden maksat, bu ümmetin mü'minleridir; dinden maksat, Allah'ın emirlerine ve yasaklarına riayet etmek demektir. Hazret-i Ömer'in bu hususlarda yüce bir rütbesi vardır, der.

Bu hadis-i şeriften anlaşıldığına göre rüyada gömleğin güzel veya çirkin olması sahibinin dinî derecesiyle tevil edilir. Gömleğin kısa veya noksan olması da sahibinin imanının veya ibadetinin noksan olmasıyla tevil edilir.

Bir hadis-i şerifte şöyle buyurulmaktadır: «Gerçekten İslâm dini ile mütedeyyin olanlar, dinin azlığı veya çokluğu, kuvveti veya zayıflığı hususunda birbirinden farklı olmakla yekdiğerinden üstün olurlar». Rüyada yerde sürünen gömlek bazan rüyada şeriatça iyi olan şeylerin uyanıklıkta şeriatça zemmedilen şeyler olduğunun misallerinden biridir. Çünkü aşırı uzun olan eteklerin şer'an mezmum olduğu hakkında Peygamber'in (s.a.v.) hadis-i şerifleri varid olmuştur.

---

(1) el-A'raf: 26

KIRK İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Müslim ve Buharî, Sa'd bin Ebî Vakkas'dan naklederler: Resûlullah (s.a.v.), Hazret-i Ömer'e, **«Ey Hattab oğlu! Canım onun kudretinin elinde olan Allah'a yemin ederim ki, sen hangi yolda yürürken şeytan sana rastladıysa, illâ senin gittiğin yoldan başka bir yola yönelerek gitmiştir»** buyurdu.

KIRK ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed ve Buharî, Hazret-i Ebu Hüreyre'den, Ahmed, Müslim, Tirmizî ve Nesâî Hazret-i Âişe'den (r.a.) rivayet ederler: Resûlullah (s.a.v.), **«Gerçekten sizden önce gelip geçen milletlerde birtakım muhaddesûn** (kendilerine Allah tarafından ilham edilen kimseler) **vardı. Eğer benim ümmetim içinde bunlardan bir kimse bulunursa, gerçekten o Ömer'dir»** buyurmuştur (1).

Buharî, İbn Ömer'den (r.a.) rivayet eder: İbn Ömer der ki: Hazret-i Ömer'den (r.a.) ne zaman herhangi bir şey hakkında «Böyle zannederim» sözünü işittimse, illâ zannettiği gibi olmuştur.

Ömer otururken yanından güzel yüzlü bir adam geçti ki o Sevad bin Karib (2) idi. Hazret-i Ömer onu kasdederek, «Bu adam el'an müslüman olduğundan dolayı, cahiliyet devrindeki dini üzerinde olduğu hakkındaki zannım yanlıştır veya yanlış olmayıp eski dini üzeredir, veyahut halen müslüman olup eskiden kavminin kâhini idi (3). Adamı bana getirin» diye buyurdu. Onu huzuruna çağırıp hakkında zan eylediği tereddüdünü söyleyince, Sevad (r.a.), «Hayatımda böyle bir gün gibi hiçbir gün görmedim. Çünkü bugün bir müslüman kişinin bu şekilde bir sözle karşılaştığını gördüm», dedi. Ömer, «Yemin ederim ki, illâ bana eski durumundan haber vereceksin», dedi. Sevad, «Cahiliyet devrinde kavmimin kâhini idim», dedi. Ömer, «Peki o devirde senin cinniyenin (şeytan kadın) sana getirdiği en acayip haberi ne idi?» diye sordu. Sevad, «Bir gün ben çarşıdayken yanıma gelince bir şeyden korktuğunu hissettim. Bana, İslâmiyetin doğuşundan dolayı cinlerin ne kadar üzüntü ve hayrette kaldıklarını bilemezsin, diye haber verdi», dedi.

KIRK DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed ve Tirmizî'nin İbn Ömer'den, Ebu Davud ve Hâkim'in Ebu Zer'den, Ebu Ya'lâ ile Hâkim'in Ebu Hüreyre'den, Taberânî'nin Hazret-i Bilâl ve Muaviye'den rivayet ettiklerine göre Resûlullah (s.a.v.), **«Şüphesiz Allah Teâlâ, Hazret-i Ömer'in lisanına ve kalbine hakkı** (doğruluğu) **verdi»**, diye buyurdu.

---

(1) Buharî, «Bâbun mâ zükire fî Benî İsrail» bahsinde bu hadis-i şerife ve «Umdetü'l-Kaari fî Şerhi'l-Buharî» c. 7, s. 466'e bakınız.

(2) Elde mevcut matbu «Savaiku'l-Muhrika» kitaplarında Süveyd bin Karib yazılmış ise de Hicrî 1241 tarihli el yazması «Savaiku'l-Muhrika» ve «Sahih-i Buharî»nin «Babu'n-İslâmi Ömer bin Hattab» bahsinde Sevad bin Karib diye yazıldığından tercümemizde de Sevad diye yazılmıştır.

(3) Bu mâna, «Umdetü'l-Kaari şerhü'l-Buharî»ye göre yazılmıştır.

İbn Ömer, müslümanlara ârız olan herhangi bir olay hakkında Ömer ile aralarında fikir ihtilâfı olması halinde ancak Ömer'in düşündüğü gibi Kur'an-ı Kerim âyetleri nâzil olduğunu söyler.

KIRK BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed ve Tirmizî, Ukbe bin Amir'den; Hâkim'in de sahihlediği ve Taberânî de İsmet bin Malik'ten rivayetle Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **«Benden sonra bir peygamber olsaydı, Ömer bin Hattab olurdu»**. Bu hadis-i şerifi Taberânî, Ebu Said el-Hudri ile daha başka bazı kimselerden ve İbn Asakir de İbn Ömer'den rivayet etmişlerdir.

KIRK ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Tirmizî, Hazret-i Âişe'den (r.a.) rivayet etti. Resûlullah (s.a.v.), **«Şüphesiz cinnî ve insî şeytanların Ömer'den kaçışlarına bakıyorum»**, demiştir.

İbni Adiyy'in Hazret-i Âişe'den (r.a.) rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.v.), **«İnsî ve cinnî şeytanların Ömer'den kaçtıklarını gördüm»** buyurmuştur.

KIRK YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İbn Mâce ve Hâkim, Übey bin Kâ'b'dan rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), **«Hak Teâlâ'nın ilk olarak kendisiyle musafaha (el tutuşma) edeceği ve selâm vererek elinden tutup cennete dahil edeceği kimse, Ömer'dir»** buyurmuştur.

El tutuşmaktan maksat Cenab-ı Hakk'ın Kıyamet gününde ona vereceği bol nimet ve iltifattan ibarettir.

Bu hadis-i şerif, Hazret-i Ömer'in cennete ilk girecek kimse olduğuna delâlet eder. Halbuki bu eserimizin üçüncü bölümünün ikinci kısmında yalnız Hazret-i Ebû Bekir'in faziletlerine ait geçen hadisler arasındaki yirmi ikinci hadis-i şerif, cennete ilk girecek olanın Hazret-i Ebû Bekir olacağına delâlet ettiğinden zahirde mânaca aralarında tezat bulunmaktadır. Fakat buradaki hadis-i şeriften maksat, Hazret-i Ebû Bekir'den sonraki İslâm ümmetinden cennete ilk girecek olan kimsenin Hazret-i Ömer olacağını tevil etmekle her iki hadisin aralarında tezat kalmaz.

KIRK SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İbn Mâce ve Hâkim, Ebu Zer'den (r.a.) rivayet eder: Ebu Zer, Resûlullah'ın, **«Şüphesiz Allah Teâlâ, hakkı Ömer'in lisanı üzerine bıraktı, onunla hükmeder»** buyurduğunu duydum», demiştir.

KIRK DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Ahmed ve Bezzar, Ebu Hüreyre'den rivayet eder: Hüreyre «Resûlullah (s.a.v.), **«Şüphesiz Allah Teâlâ, Ömer'in diline ve kalbine hakkı verdi»** diye buyurdu» demiştir. Bu hadis-i şerifi Taberânî de Ömer, Bilâl, Muaviye bin Ebu Süfyan ile Hazret-i Âişe'den (r.a.) rivayet etmiştir.

İbn Meni, «Müsned» inde Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet eder: Hazret-i Ali, «Biz Muhammed'in sahabeleri, ilhamî bilgilerin, Ömer'in dili ile söylendiğinden şüphe etmezdik», demiştir.

ELLİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Bezzar'ın İbn Ömer'den (r.a.), Ebu Nuaym «Hilye» adlı eserinde ve İbn Asakir'in Ebu Hüreyre ile Sa'b

bin Cesame'den (r.anhüma) rivayet ettiklerine göre, Resûlullah (s.a.v.), «Ömer Cennet ehlinin çırasıdır», buyurmuştur.

ELLİ BİRİNCİ HADÎS-İ ŞERİF: Bezzar, Kudame bin Ma'zun'dan o da amcası Osman bin Ma'zun'dan rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), mübarek eliyle Ömer'i işaret ederek, «**Bu adam sık sık fitneyi kapatmıştır. Bu, aranızda yaşadığı müddetçe sizinle fitne arasında devamlı olarak sıkı bir kapıdır**» buyurmuştur.

ELLİ İKİNCİ HADÎS-İ ŞERİF: Taberânî «Evsad» adlı eserinde, Hâkim «Nevadiru'l-Usûl» kitabında, ez-Ziya, Hazret-i İbn Abbas'dan (r.a.) rivayet eder: «Cebrail, Peygamber'e (s.a.v.) gelip, Ömer'e selâm söyle. Onun öfkelenmesi İslâmiyet için bir kuvvet, rızası da bir hükümdür, diye ona haber ver, demiştir». Diğer bir rivayette de Resûlullah (s.a.v.), «**Cebrail bana gelerek dedi ki: Ömer'e selâm söyle. Ona de ki: Şüphesiz onun bir şeye rızası hükümdür, öfkelenmesi** (din için) **bir kuvvettir**» diye buyurdu, denilmiştir.

ELLİ ÜÇÜNCÜ HADÎS-İ ŞERİF: İbn Asakir, Hazret-i Âişe'den (r.a.) rivayet eder: Hazret-i Âişe, «Peygamber (s.a.v.) «**Gerçekten şeytan Ömer'den korkar**» buyurdu», demiştir.

Ahmed, Tirmizî ve «Sahih»inde Hibban'ın Büreyde'nin tarikinden rivayet ettiklerine göre, Peygamber (s.a.v.), «**Gerçekten şeytan senden korkar ey Ömer**» buyurdu.

ELLİ DÖRDÜNCÜ HADÎS-İ ŞERİF: İbn Asakir ve İbn Adiyy Hazret-i İbn Abbas'dan (r.a.) rivayet eder: Resûlullah şöyle buyurmuştur: «**Gökte Ömer'i yüceltmeyen hiçbir melek yoktur. Yerde de Ömer'den korkmayan hiçbir şeytan yoktur**».

ELLİ BEŞİNCİ HADÎS-İ ŞERİF: Taberânî «Evsad» adlı eserinde Hazret-i Ebu Hüreyre'den (r.a.) rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.) «**Şüphesiz Allah Teâlâ, Arafat'taki halkın umumiyetiyle iftihar etmiş, özel olarak da yalnız Ömer ile iftihar etmiştir**» buyurdu.

Taberânî, bu hadisin benzerini «Kebir» adlı eserinde Hazret-i İbn Abbas'tan (r.a.) rivayet etmiştir.

ELLİ ALTINCI HADÎS-İ ŞERİF: Taberânî ile Deylemî'nin, el-Fadl bin Abbas'dan (r.a.) rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.v.), «**Benden sonra Ömer nerede olursa olsun halk onunladır**» buyurdu.

ELLİ YEDİNCİ HADÎS-İ ŞERİF: Taberânî, Südeyse'den (r.a.) rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), «**Şüphesiz, Ömer müslüman olduğundan beri şeytan ona her ne kadar rastladıysa illâ şeytan yüzüstü yere yıkılmıştır**» buyurdu.

Darekutnî, bu hadisi «İfrad» adlı eserinde Südeyse'nin (r.a.) tarikiyle Hazret-i Hafsa'dan (r.a.) rivayet etmiştir.

ELLİ SEKİZİNCİ HADÎS-İ ŞERİF: Taberânî, Übey bin Kâ'b'dan rivayet eden Übey, «Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu demiştir: «Ceb-

rail bana dedi ki: Muhakkak İslâm ümmeti Ömer'in ölümüne ağlayacaktır».

ELLİ DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Taberânî, «Evsad» adlı eserinde Ebu Said el-Hudri'den rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), «Ömer'e kızan bir kimse şüphesiz bana kızmış olur. Ömer'i seven kimse şüphesiz beni sevmiş olur. Gerçekten Allah Teâlâ, arefe gecesi arefe mevkiindeki bütün insanlarla iftihar eder. Özel olarak ayrıca Ömer ile iftihar eder. Allah Teâlâ hangi bir peygamberi göndermişse illâ onun ümmetinde bir muhaddes (kendilerine Allah tarafından söz söylenen) vardır. Eğer ümmetimde onlardan biri varsa, o Ömer'dir» buyurdu. «Muhaddes kişi nasıldır, ey Allah'ın Resûlü?» diye sordular. «Melekler onun diliyle konuşurlar» diye buyurdu. Bu hadisin isnadı hasendir.

ALTMIŞINCI HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, Tirmizî ve İbn Hibban «Sahih» kitabında, Hâkim de Ebu Hüreyre'den rivayet etmişlerdir: Resûlullah (s.a.v.), «Ey Bilâl, sen Cennet'e girmeye neyinle beni geçtin? Her ne vakit Cennet'e girdimse, illâ önümden ayağının hışırtısını işittim. Sonra altından yapılmış dörtgen şeklinde yüksek bir köşk üzerine çıktım. Bu köşk kimindir, diye sordum. Araplardan birisinindir, dediler. Ben de Arabım. Bu köşk kimindir, dedim. Kureyş kabilesinden birisinindir, dediler. Ben de Kureyşlilerdenim. kimindir bu köşk, dedim. Muhammed'in ümmetinden birisinindir, dediler. Ben Muhammed'im. Bu köşk kimindir, dediğimde Ömer bin Hattab'ındır, dediler.» buyurmuşlardır.

ALTMIŞ BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ebu Davud, Hazret-i Ömer'den (r.a.) rivayet etmiştir: Resûlullah (s.a.v.), Hazret-i Ömer'e, «Ey kardeşim, bizi duandan unutma» diye buyurmuştur.

ALTMIŞ İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed ve İbn Mâce Hazret-i Ömer'den (r.a.) rivayet ettiler: Ömer, «Resûlullah (s.a.v.), bana «Ey kardeşim, bizi yararlı duanda kendine ortak et; bizi unutma» buyurdu», demiştir.

ALTMIŞ ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: İbn Neccar Hazret-i İbn Abbas'dan (r.a.) rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.) «Benden sonra Ömer nerede ise doğruluk onunladır» buyurdu.

ALTMIŞ DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Taberânî ve İbn Adiy Hazret-i İbn Abbas'dan (r.a.) rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), «Ömer benimledir. Ben de Ömer'le beraberim. Benden sonra Ömer nerede ise hak onunladır» buyurdu.

ALTMIŞ BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, Tirmizî ve «Sahih»inde İbn Hibban Hazret-i Enes'den (r.a.); yine Ahmed, Müslim ve Buharî Hazret-i Cabir'den, yine Ahmed, Büreyde ile Muaz'dan (r. anhüma) rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), «Cennet'e girdim, altından yapılmış bir köşk gördüm. Bu köşk kimindir, dedim. Kureyş kabilesin-

den bir gencindir, dediler. Ben kendimi o zannederek, o genç kimdir, diye sordum. Ömer bin Hattab'dır, dediler. Ey Ömer, senin kıskançlığını bilmeseydim, köşke girecektim» buyurdu.

ALTMIŞ ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Tirmizi ve Hâkim'in Hazret-i Ebû Bekir'den (r.a.) rivayet ettiklerine göre, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «Ömer'den daha iyi bir kimsenin üzerine güneş doğmamıştır».

ALTMIŞ YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İbn Sa'd'ın mürsel olarak Eyyüb bin Musa'dan rivayet ettiğine göre Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «Şüphesiz Allah Teâlâ, Ömer'in lisanına ve kalbine hakkı verdi. O Faruktur (ayırıcıdır) Allah Teâlâ, onunla hak ile bâtılı birbirinden ayırmıştır».

ALTMIŞ SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Taberânî'nin İsmet bin Malik'ten rivayet ettiğine göre Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «Sana yazıklar olsun. Ömer ölünce, ölebilirsen öl».

Beşinci Bölüm

BEŞİNCİ KISIM

Sahabe-i Kiram ile Selef Âlimlerinin Hazret-i Ömer'e Eyledikleri Senaları Hakkındadır

İbn Asakir, Hazret-i Ebu Bekir es-Sıddîk'tan rivayet eder: «Yeryüzünde bana Ömer'den daha sevgili hiçbir kimse yoktur».

İbn Sa'd, Hazret-i Sıddîk'tan rivayet ederek şöyle demiştir: «Hazret-i Sıddîk vefat edeceği hastalığında ona, Ömer'i Müslümanlara başkan ettiğinden dolayı Kıyamet gününde Rabbine ne cevap vereceksin, denildi. Sıddîk (r.a.) onların en iyisini onlara başkan ettim, diyeceğim, dedi».

Taberânî, Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet eder: Hazret-i Ali şöyle demiştir: «Salih kişilerden bahsedilirken hemen Ömer'den bahsedin. Zira biz sahabe zümresi, sekînenin (ilhamî bilgilerin) Ömer'in diliyle konuştuğunu akıl ve mantıktan uzak saymazdık».

İbn Sa'd, İbn Ömer'in (r.a.) şöyle dediğini rivayet eder: «Resûlullah'dan sonra, Ömer'den daha ciddî ve daha cömert bir kimseyi görmedim».

Taberânî, Hâkim Hazret-i İbn Mes'ud'dan rivayet ederler: İbn Mes'ud, «Eğer Ömer'in ilmi terazinin bir gözüne ve dünyadaki insanların ilmi de terazinin diğer gözüne konulsa, Ömer'in ilmi onların bilgilerinden ağır gelecektir. Halk, Ömer'in vefatında onun, ilmin onda dokuzunu beraberinde götürdüğünü belirlerdi» dedi.

Zübeyr bin Bekkâr, Muaviye'nin şöyle dediğini rivayet eder: «Ebu Bekir, ne dünyaya talib oldu ne de dünya ona talib oldu. Ömer'e gelince, dünya ona talib olduysa da o, dünyaya talib çıkmadı. Biz içimizi dışımızı dünyanın içinde evirip çevirdik».

Hâkim, Hazret-i Ali'den (r.a.) şöyle rivayet eder: O, Hazret-i Ömer'in cenazesi örtülü olduğu halde onu ziyaret ederken dedi ki: «Allah'ın

rahmeti senin üzerine olsun ey Ömer! Peygamber'in (s.a.v.) amel sahifesinden sonra bence O'nun amelinin sahifesine benzer bir sahife ile Allah'a kavuşmak için bu örtülü kimseden daha sevgili kimse yoktur».

Bu hadisin eserimizin üçüncü bölümünde ve diğer bahislerde de birçok tarikle Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayeti geçmiştir.

Taberânî ve Hâkim'in rivayet ettiklerine göre İbn Mes'ud, «Salih kimselerden bahsedilirken hemen Ömer'den bahsedin. Çünkü o Allah'ın kitabı olan Kur'an-ı Kerim ilminde bizden daha bilgili ve Allah'ın dinini anlamakta bizden daha anlayışlıydı», demiştir.

Taberânî, Ömer bin Rabia'nın şöyle dediğini rivayet eder: Hazret-i Ömer (r.a.) Ka'b el-Ahbar'dan «Sen, okuduğun şeylerde evsafımı nasıl buluyorsun» diye sorunca, «Senin vasfını demirden bir karn gibi biliyorum» dedi. Ömer sordu: «Demirden bir karn ne demektir? «O öyle sert bir başkan ki, Allah'ın emir ve nehiylerini yerine getirmekte hiçbir kınayıcının kınamasından korkmaz demektir», dedi. Ömer, «Sonra ne olacak?» deyince, «Senden sonra öyle bir halife gelecek ki, zalim bir taife onu öldürecektir» dedi. Ömer, «Daha sonra ne olacak?» diye sorunca, «Belâ ve fitne olacaktır» dedi.

Ahmed, Bezzar ve Taberânî'nin Hazret-i İbn Mes'ud'dan rivayet ettiklerine göre, Ömer bin Hattab'ın insanlar üzerindeki üstün fazileti dört şeydir:

BİRİNCİSİ: Bedir Savaşı sonunda müşriklerden esir olanlar hakkında Allah'ın Resûlü, sahabe ile danışırken Ömer'in onların öldürülmesine dair görüşüdür ki, ona muvafık olarak Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'inde, **«Daha önce içtihadı ile amel eden bir kimsenin hakkında Allah'tan bir hüküm gelmiş olmasaydı, aldığınız fidyeden dolayı size büyük bir azab erişirdi»** (1) âyet-i celilesini inzal buyurdu.

İKİNCİSİ: Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in ezvac-ı tahireleri hakkındaki tesettür meselesidir ki, Hazret-i Ömer'in Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in zevcelerinin örtünmelerine dair söylediği sözüdür. Ezvac-ı tahirattan Hazret-i Zeyneb (r.a.), «Ey Ömer, Allah'ın vahyi evimizde nâzil olduğu halde sen mi bizi kıskanıyorsun?» deyince Allah Teâlâ, **«Peygamber'in eşlerinden bir şey isteyeceğinizde onu perde arkasından isteyin. Bu sayede sizin gönülleriniz de, onların gönülleri de daha temiz kalır»** âyet-i celilesini inzal buyurdu (2).

ÜÇÜNCÜSÜ: Ömer müslüman olmadan önce, Pergamber'in (s.a.v.)

---

(1) el-Enfal: 68

(2) Bu âyet-i kerimenin tamamı ve meal-i şerifi şöyledir: «*Ey inananlar, Peygamber'in evlerine yemeğe çağrılmaksızın girip de yemeğin pişmesini beklemeye kalkışmayın. Fakat davet edilirseniz, girin ve yemeği yiyince* (lâfa dalmadan evden) *dağılın. Bu haliniz Peygamber'i üzüyor, o da size bir şey söylemeye çekiniyordu. Allah gerçeği söylemekten çekinmez. Peygamber'in eşlerinden bir şey isteyeceğinizde onu, perde arkasından isteyin. Bu sayede sizin gönülleriniz de onların gönülleri de daha temiz kalır*». el-Ahzab: 53,

«Ey Allah'ım İslâm dinini Ömer ile kuvvetlendir» diye dua etmesidir.

DÖRDÜNCÜSÜ: Kendi görüşü ile ilk olarak Hazret-i Ebu Bekir'e hilâfet biatı etmesidir.

İbn Asakir, Mücahid'in (r.a.) «Biz sahabeler aramızda, Ömer'in hilâfeti zamanında şeytanların bağlı olduklarını, vefat edince dünyaya yayıldıklarını konuşurduk» dediğini rivayet eder.

Beşinci Bölüm
ALTINCI KISIM

Kur'an-ı Kerim'e, Hadis-i Şeriflere ve Tevrat'a Muvafık olan Hazret-i Ömer'in Görüşleri Hakkındadır

İbn Marduye, Mücahid'den (r.a.) rivayet ederek demiştir ki: «Ömer bir şey hakkında karar verir, Kur'an-ı Kerim de ona göre nâzil olurdu».

İbn Asakir, Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet ederek, «Ömer'in hükmüne göre Kur'an-ı Kerim'de bazı hükümler vardır» der. Yine İbn Asakir'in merfu olarak İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, «Halk herhangi bir şey hakkında içtihad edip Ömer de onların içtihadına muhalif içtihad etmişse Kur'an-ı Kerim'in âyet-i celilesi illâ Ömer'in içtihadına göre nazil olmuştur».

Öyleyse, Kur'an-ı Kerim'deki hükümlere benzer Hazret-i Ömer'in görüşleri çoktur. Bunlardan üçü şöyledir:

Müslim ve Buharî, Hazret-i Ömer'den (r.a.) rivayet ederler: Hazret-i Ömer (r.a.) buyurdular ki: «Allah Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'inde buyurduğu hükümlerinden üçüne muvafık olarak hüküm verdim. Şöyle ki:

A) «Ey Allah'ın Resûlü, keşke Kâbe civarındaki İbrahim'in (a.s.) makamından bir yeri kendimize namazgâh edinseydik», dediğimde Kur'an-ı Kerim'in, **«Ey mü'minler, siz de İbrahim'in makamından kendinize bir namazgâh edinin»** mealindeki âyet-i celilesi nâzil oldu (1).

B) Ben, «Ey Allah'ın Resûlü, iyi ve kötü insanlar serbest olarak zevcelerinin hücrelerine girerler. Keşke örtünmeleri için onlara emir buyursa idin», dedim. Bunu üzerine hicab (tesettür) âyeti nâzil oldu.

C) Peygamber'in (s.a.v.) zevce-i tahireleri kendisine karşı kıskançlıkta ittifak edip toplandıklarında, onlara «Ey Peygamber'in eşleri, eğer o sizi tatlîk eder (boşarsa), belki Rabbi ona sizden daha hayırlı eşler verebilir» derken hemen arkasından Kur'an-ı Kerim'in, **«Ey Peygamber'in eşleri, ne bilirsiniz? Eğer o sizi boşarsa, Rabbi ona sizden daha iyi eşler verebilir»** (2) âyet-i celilesi dediklerime göre nâzil oldu.

---

(1) el-Bakara: 125. Âyet-i celilenin tamamı ve meâl-i şerifi: *«Kâbe'yi insanlar için toplanma ve güven yeri kılmıştık. İbrahim'in makamını namaz yeri edinin, dedik. Evimi ziyaret edenler, kendini ibadete verenler, rükû ve secde edenler için temiz tutun, diye İbrahim ve İsmail'e verdik».*

(2) et-Tahrim: 6.

DÖRDÜNCÜSÜ: Bedir Savaşı'nın esirleri hakkındaki sözleridir. Salim'in Hazret-i Ömer'den (r.a.) rivayetine göre şöyle demiştir: Söylediğim sözlerimde Rabbimin Kur'an-ı Kerim'inde buyurduğu üç âyet-i celilesine muvafakat etmişimdir. Şöyle ki: Peygamber Efendimiz eşlerinin hicabı (örtünmeleri), Bedir Savaşı'ndaki müşriklerden alınan esirler ve Kâbe'deki Makam-ı İbrahim'de namaz kılınması hakkında söylediğim sözlere uygun Kur'an-ı Kerim'den üç âyet nazil olmuştur.

BEŞİNCİSİ: İçkinin haram olmasının hükmüdür. «Sünen» sahipleriyle Hâkim'in rivayetlerine göre Ömer, «Ey Allah'ım, içkinin haram olması hakkında kalbimizi rahatlatacak bir hüküm beyan eyle» dediğinde, hemen Allah Teâlâ içkinin haram olduğu hakkındaki âyet-i celileyi indirdi.

ALTINCISI: **«Şekil verenlerin en güzeli olan Allah'ın şanı ne kadar yücedir»** (1) mealindeki âyet-i celiledir. İbn Ebu Hatim'in bu âyet-i celilenin tefsirinde Hazret-i Enes'den (r.a.) rivayet ettiğine göre Ömer, şöyle demiştir: Söylediğim dört sözüm, Allah'ın indirdiği dört âyet-i celilenin mealine muvafık olmuşlardır. Onlardan birisi, **«And olsun ki, insanı süzme çamurdan yarattık»** (2), mealindeki âyet-i celile inince ruhumda işlediği tesirinden «Şekil veren Allah'ın şanı ne kadar yücedir» dedim. Ve bu dediğime muvafık aynı sözlerimin mânasını taşıyan âyet-i celile nâzil oldu.

YEDİNCİSİ: Abdullah bin Übeyye olayıdır ki, Buharî, «**Sahih**»inde Hazret-i Ömer'den (r.a.) rivayet eder. Ömer şöyle demiştir: Münafıklardan Abdullah bin Übeyye ölünce, cenaze namazını kılması için Resûlullah'a haber verildi. Kendisi kalkıp cenaze namazına gitmek isteyince, ben hemen kalkıp önüne geçerek «Ey Allah'ın Resûlü, filan günde böyle böyle diyen Allah'ın düşmanı İbn Übeyye'nin cenaze namazını nasıl kılacaksın?» dedim. Allah'a yemin ederim ki, az bir müddet sonra üzerine cenaze namazı kılınmayacağı hakkında, «(Ey Muhammed) **münafıklardan ölen kimsenin cenaze namazını sakın kılma. Mezarı başında da durma. Çünkü onlar Allah ve Peygamberini inkâr ettiler, fâsık öldüler»** (3) âyeti nâzil oldu.

SEKİZİNCİSİ: İstiğfar hikâyesidir. (Münafıklara Allah'tan mağfiret dilemek konusudur) ki, Taberânî, İbn Abbas'dan (r.a.) rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), münafıklardan olan bir taife için Allah'tan çok mağfiret dileyince Ömer (r.a.), Resûlullah'a, «Onlar için bağış-

(1) el-Mü'minûn: 14.

(2) el-Mü'minûn: 12, 13, 14. Bu âyet-i celilenin tamamı ve meal-i şerifi: 12 — *«And olsun biz insanı* (Ademi) *muhakkak ki, çamurun özünden yarattık».* 13 — *«Sonra Adem'in neslini, sağlam bir yerde* (rahimde) *bir nutfe* (az su) *yaptık».* 14 — *«Sonra o nutfeyi kan pıhtısı haline getirdik. Ondan sonra kan pıhtısını bir çiğnemlik et parçası yaptık. O et parçasını da kemikler haline getirdik. Kemiklere de et giydirdik. Sonra ona başka bir yaratılış* (ruh) *verdik. Şekil verenlerin en güzeli olan Allah'ın şanı ne kadar yücedir».*

(3) et-Tevbe: 84.

lanma dilesen de dilemesen de birdir», deyince, bu mânaya muvafık Allah Teâlâ, «**Ey Muhammed, münafıklar için bağışlanma dilesen de dilemesen de birdir. Allah onları bağışlamayacaktır. Doğrusu Allah, yoldan çıkmış milleti doğru yola eriştirmez**» (1) âyet-i celilesini indirdi.

DOKUZUNCUSU: Bedir Savaşı'na çıkma danışılmasıdır ki, Resûlullah (s.a.v.) bu savaşa çıkmak için ashabı ile danışırken Ömer, savaşa çıkmalarına işaret etti ve bu görüşüne muvafık olarak Allah Teâlâ'nın «**Nitekim Rabbin seni hak uğrunda evinden savaş için çıkarmıştı. Oysa müslümanların birtakımı bundan hoşlanmamıştı**» (2) âyet-i celilesi nâzil oldu.

ONUNCUSU: Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in zevce-i tâhiresi Hazret-i Âişe (r.a.) aleyhinde söylenen ifk (iftira) hakkında danışmadır ki, Resûlullah (s.a.v.) bu yalan hakkında sahabesiyle danışırken Ömer, «Ey Allah'ın Resûlü, kim sana Âişe'yi tezvic eyledi?» diye sordu. «Allah Teâlâ» dedi. «Mademki Allah Teâlâ tezvic eyledi, Rabbin, Âişe'nin iyi olmayan tarafını senden sakladığını mı zannedersin? Allah'ım, seni şirkten tenzih ederim. Âişe hakkında hâşâ bu büyük bir iftiradır» deyince, bu mealde, «**Onu işittiğinizde, «Bu konuda konuşmanız yakışık almaz. Hâşâ bu büyük bir iftiradır», demeniz gerekmez miydi?**» (3) diye bu âyet-i celile nâzil oldu.

ON BİRİNCİSİ: Ramazan-ı şerifte Hazret-i Ömer'in geceleyin uykudan uyandıktan sonra zevcesiyle cinsî temasta bulunması hadisesidir ki, Ahmed, «Müsned» adlı hadîs kitabında başkaları gibi rivayet ettiğine göre, İslâmiyetin başlangıcında, Ramazan-ı şerif ayının birinci gecesinde bir kimsenin, yatıp gece uyandıktan sonra zevcesi ile cinsî münasebette bulunması haram idi. Hazret-i Ömer (r.a.) böyle bir vakitte uykudan uyanıp zevcesiyle cinsî temasta bulunduğu için üzülerek sabahleyin Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'e haber verince Kur'an-ı Kerim'in, «**Oruç tuttuğunuz günlerin gecesi kadınlarınıza yaklaşmanız size helâl kılındı. Onlar sizin için (fenalığa karşı) koruyucu bir elbise ve siz de onlar için koruyucu bir elbise gibisiniz**» (4) âyet-i celilesi nâzil oldu.

ON İKİNCİSİ: «**Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail'e ve Mikâil'e kim düşman olursa, bilsin ki, muhakkak Allah kâfirlerin düşmanıdır**» (5) âyet-i celilesidir ki, Hazret-i Ömer'in dediğine muvafık olarak nâzil olmuştur. Şöyle ki: Bu âyetin sebeb-i nüzûlü hakkında birçok rivayetler olup bu konuda en yakın rivayet İbn Ebu Hatim'in, Abdurrahman bin Ebu Leylâ'dan eylediği rivayettir: Yahudinin birisi, Hazret-i Ömer'e rastlayarak «Arkadaşınızın (Muhammed) (s.a.v.) ondan bahsettiği Cebrail düşmanımızdır», deyince Hazret-i Ömer, «Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail'e, Mikâil'e kim düşman olursa,

(1) el-münafikûn: 6, (2) el-Enfal: 5, (3) en-Nûr: 16, (4) al-Bakara: 187, (5) el-Bakara: 98

bilsin ki, muhakkak Allah kâfirlerin düşmanıdır» dedikten sonra, bu âyet-i kerime söylediğine muvafık olarak nâzil oldu.

ON ÜÇÜNCÜSÜ: Kur'an-ı Kerim'in, «**Hayır, Rabbine and olsun ki, aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem tayin edip, sonra haklarında senin verdiğin hükümden dolayı içlerinde bir sıkıntı duymayıp tamamen kendilerini vermedikçe inanmış olmazlar**» (1) mealindeki âyet-i kerimesidir. İbn Ebu Hatim, İbn Marduye Ebu'l-Esved'den şöyle rivayet etmiştir: Aralarındaki bir davayı halletmek için iki hasım, Peygamber'e (s.a.v.) geldiler. Peygamber (s.a.v.), davalarını hallederek hükme bağladıktan sonra, davayı kaybeden adam, «Bu dava için Ömer'e gidelim», dediğinden ona gittiler. Davayı kazanan adam, Ömer'e dedi ki: «Resûlullah, bana hak verdikten sonra, bu adam Ömer'e gidelim», dedi. Ömer, «Öyle midir?» diye sordu. Haksız adam, «Evet», dedi. Ömer, «Peki ben gelinceye kadar burada bekleyin», dedi. Hazret-i Ömer, beraberinde kılıcı olduğu halde gelir gelmez, Ömer'e gidelim, diyen haksız kimseyi kılıcı ile vurarak öldürdü. Öbür arkadaşı Resûlullah'a gidip dedi ki: «Ey Allah'ın Resûlü, Allah'a yemin ederim ki, Ömer arkadaşımı öldürdü». Resûlullah (s.a.v.), «**Ömer'in herhangi bir mü'minin katline cesaret edeceğini zannetmezdim**» diye buyurunca, Allah Teâlâ, yukarıda geçen âyet-i celileyi indirmiş, Ömer, Resûlullah (s.a.v.), kısas etmeden beraat etmiştir. Bu rivayetin mevsûl bir şahidi vardır (2).

ON DÖRDÜNCÜSÜ: Ev sahibinden izin istemeden birisinin evine girmek konusudur. Bir gün Hazret-i Ömer evde yatarken izinsiz olarak kölesi içeri girdi. Hazret-i Ömer onun bu hareketinden hoşlanmayıp «Ey Allah'ım izinsiz olarak içeriye girmeyi haram kıl» diye dua etti. Bunun üzerine, «**Ey iman edenler, sahip olduğunuz köleler ve cariyeler ve sizden olup da henüz bülûğ çağına ermemiş küçükler** (odalarınıza girmek isterlerse), **üç vakitte sizden izin istesinler. Sabah namazından** evvel (çünkü bu vakit elbise değişme vaktidir. Gecelikler **çıkarılır** ve gündüz elbiseleri giyilir) **ve öğle sıcağında** (yatmak için) **elbisenizi çıkardığınız sırada, bir de yatsı namazından sonra** (uyku için soyunduğunuz zaman), **bu üç vakit sizin için yalnız kalma vaktidir. Bu vakitlerin dışında ne size, ne onlara bir günah yoktur.** (Hizmet için) **yanınızda dolaşırlar ve birbirinize** (odalarınıza) **girip çıkabilirsiniz. İşte Allah âyetlerini size böyle açıklıyor. Allah bilendir, hikmet sahibidir**» (3) bu istîzan hakkındaki âyet-i celile nâzil oldu.

ON BEŞİNCİSİ: Hazret-i Ömer'in dileğine muvafık olarak Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim'inde cennete ilk gireceklerden bahis buyurduğu,

---

(1) en-Nisa: 65

(2) «Hadis-i mevsûl» ve «Şahid»: Hadis çeşitlerinden olup eserimizin sonundaki hadis-i şerif terim ve çeşitleri hakkındaki kısma bakınız.

(3) en-Nûr: 58. Bu âyet-i celile birbirlerine akraba olan kimseler hakkındadır. Bundan önce gelen 27. âyet-i celile ise yabancı olan kimseler hakkında olduğuna göre iki adet istizan âyeti nâzil olmuştur. Bakınız: İbn Kesir'in Tefsiri.

«İlk cennete girenler, birçoğu önceki ümmetlerden, birçoğu da sonraki (âhir zaman peygamberine bağlı) ümmetlerdendir» (1) âyet-i celilesidir ki, bunu İbn Asakir, «Tarih» adlı eserinde Hazret-i Cabir'den rivayet etmiştir. Hikâyesi **Esbabü'n-Nüzûl** (âyet-i celilelerin nüzûl sebepleri) bahsindedir (2).

ON ALTINCISI: Ezan-ı şerifin bazı cümlelerinin Hazret-i Ömer'in dediğine uygun olarak okunuşudur.

İbni Adiy «**Kâmil**» adlı eserinde, Abdullah bin Nâfi'in tarîkinden hadîs rivayetinde zaif olan Abdullah bin Nâfi'den, o babasından, o da İbn Ömer'den (r.a.) rivayet etmiştir: Bilâl (r.a.) ezan okurken «Eşhedü enlâ ilâhe illallah» cümlesinden sonra hemen «Hayya ale's-salât» cümlesine geçer, okurdu. Bunun üzerine Hazret-i Ömer (r.a.), «Ey Bilâl, «Eşhedü enlâ ilâhe illallah»dan sonra «Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah» oku», deyince Resûlullah (s.a.v.) «**Ey Bilâl, Ömer'in dediği gibi söyle**» diye buyurdu.

Lâkin, ezan-ı şerifin ilk meşruiyeti hakkında sabit ve sahih hadîs-i şerif, buna muhalif olduğundan dolayı bunu reddetmektedir.

ON YEDİNCİSİ: Osman bin Sabit ed-Darimî, İbn Şihab'ın tarîkinden, o da Sâlim bin Abdullah'tan rivayet ettiğine göre Ka'bu'l-Ahbar (r.a.) «Gökteki Melikin elinden yerdeki melikin vay haline» dedi. Ömer hemen, «Lâkin kendi nefsini kontrol ederek O'nunla hesaplaşan kimse, o hükümden hariçtir» dedi. Ka'bu'l-Ahbar, «Canım onun kudreti elinde olan Zat ile and ederim ki, senin bu söylediğin istisnalı söz Tevrat'ta da vardır» deyince, hemen Ömer, secde-i şükre kapandı.

Beşinci Bölüm

YEDİNCİ KISIM

Hazret-i Ömer'in kerametleri hakkındadır

BİRİNCİ KERAMETİ: Beyhakî, Ebu Nuaym, Lâkkaî, İbnü'l-Arabî, Hatîb, Nafi'den; o, hasen bir senetle İbn Ömer'den rivayet etmiştir: Hazret-i Ömer, Sâriye kumandasında bir orduyu cihada gönderdi. Bir müddet sonra minberde hutbe okuduğu sırada aniden,

(1) el-Vakıa: 29.

(2) İbn Asakir, Dımaşk hakkında yazdığı tarih kitabında, Cabir bin Abdullah'tan rivayet ettiğine göre Kur'an-ı Kerim'in Vakıa süresindeki *«İyilik işlemekte önde olanlar, karşılıklarını almakta da önde olanlardır.»* (11-12). *«Naim cennetlerinde gözde olacaklar da onlardır»* (13-14). *«Onların büyük kısmı eski ümmetlerden, az bir kısmı da sonrakilerdendir»* mealindeki âyetler nâzil olunca Ömer, «Ey Allah'ın Resûlü, bu âyet-i celileye göre cennete ilk girecek büyük kısım eski ümmetlerdendir. Bizden ise azdır» diye üzüldü. Bu sûrenin âyetleri kesilerek artık bir sene kadar nâzil olmadı. Sonra aynı sûrenin, *«Bunların birçoğu önceki ümmetlerden, birçoğu da sonraki* (ahir zaman Peygamberine bağlı) *ümmetlerdendir»* (39-40) âyet-i celileleri nâzil olunca Resûlullah (s.a.v.) *«Ey Ömer, Allah'ın inzal buyurduğu bu âyetleri işit»* diye buyurdu. Celâlü'd-Din Suyûti'nin *«Lübabü'n-Nükûl fi Esbabü'n-Nüzûl»* eserine bak.

«Ey Sâriye dağa yönel» diye üç defa tekrarladı. Sonra ordunun elçisi geldiğinde Ömer, ondan askerin durumunu sordu. Elçi, «Ey Emirü'l-Mü'minin, biz savaşta hezimete uğradık. O durumdayken aniden üç defa «Ey Sariye dağa yönel!» diye görünmeyen bir kimsenin sesini işittik. Bunun üzerine arkamızı dağa dayadığımızda Allah Teâlâ, düşmanlarımızı hezimete uğrattı», dedi. Ömer'e «Sen böyle buradan o şekilde sesleniyorsun, halbuki Sâriye'nin yanında bulunduğu dağ ise İran'da Nihavend civarındadır» dediler.

İbn Marduye, Meymun bin Mihra'nın tarikiyle İbn Ömer'den (r.a.) rivayet ederek şöyle demiştir: Cuma günü Ömer hutbe okuyordu. Aniden hutbede, «Ey Sâriye dağa yönel. **Kurttan davarlarını otlatmasını dileyen bir kimse zulüm etmiş olur»** deyince, cemaat onun bu sözünden hayret edip birbirlerine baktılar. Hazret-i Ali (r.a.), «Ömer anlamadığınız bu sözün mesuliyetinden çıkacaktır» dedi. Ömer hutbesini bitirince ondan bu söylediği sözler hakkında ne demek istediğini sordular. Dedi ki: **«Şimdi müşriklerin ordusu, kardeşlerimizi hezimete uğrattılar da bizimkiler bir dağın eteğinden geçiyorlar. Dağa yaslanırlarsa düşmanla yalnız bir cihetten karşılaşacaklar. Dağı geçerlerse düşman tarafından abluka edilip helâk olacaklar, diye aklıma geldiğinden dolayı işittiğiniz sözler benden sadır oldu».** Bu olaydan bir ay sonra mezkûr ordudan bir müjdeci gelip «Biz, Ömer'in mezkûr sesini işittikten sonra dağa yöneldik ve Allah Teâlâ bize oranın fethini nasip eyledi» dedi.

Ebu Nuaym, Amr bin el-Haris'ten rivayet ederek şöyle demiştir: Cuma günü Ömer hutbe okurken aniden hutbeyi terk edip iki veya üç defa «Ey Sâriye, dağa» dedikten sonra yine hutbesine devam etti. Hazır bulunanlardan bazısı, «Şüphesiz Ömer delirdi, hakikaten kendisi delidir» dediler. Sonra onunla samimi olan Abdurrahman bin Avf, ona «Kendin bizzat halkın senden konuşmasına sebep oluyorsun. Hutbe okurken aniden 'Ey Sâriye, dağa' diye iki veya üç defa seslendin. Bu ne demektir» dedi. Ömer, **«Vallahi ben kendime malik olmayarak öyle söyledim. Çünkü müslümanların bir dağın yanında savaştıklarını, düşmanların da önden ve arkadan kuşattıklarını gördüm de, dağa yaklaşmaları için hutbe esnasında 'Ey Sâriye dağa yönel' diye söylemekten kendimi alamadım»** dedi. Yanında bulunanlar, Sâriye'nin mektubunu getiren elçi gelinceye kadar sabrettiler. Ondan gelen mektupta şöyle yazılmıştı: Kâfirlerin ordusu cuma günü bize karşı çıkınca tâ cuma namazı vaktine kadar savaştık. Şahsını görmediğimiz birisi bize «Ey Sâriye dağa» diye iki defa bağırdı. Hemen acele dağa yetiştik. Sonra biz düşman ordusuna galip geldik. Allah Teâlâ, onları hezimete uğratıp öldürdü.

Mektuptan durum böyle anlaşılmakla beraber, onu sevmeyip yerenler, «Bundan vaz geçin. Bu olayın hakikati yok. Onun için yapılan bir tertip eseridir» dediler.

İKİNCİ KERAMETİ: Ebû Kasım bin Büşran, Musa bin Ukbe'nin

tarikinden, o Nafi'den, o da İbn Ömer'den (r.a.) rivayetle şöyle demişlerdir: Ömer bin Hattab, birisine ismin nedir? diye sordu. Adam, Cemre (ateş közü) dedi. Kimin oğlusun? Şihab'ın oğlu (göktaşının oğlu). Hangi kabileden? Hûrka (yanma) kabilesinden. İkametgâhın neresi? El-Harra (yakıcı azap). El-Harra'nın hangi semtinde? Zatü'l Azza (alevli ateş sahibi) semtindendir, deyince Hazret-i Ömer, adama, ev halkına yetiş, gerçekten onlar yanmışlardır, dedi. Adam hemen evine gelince çıkan yangında ev halkının yandığını gördü.

İmam Malik, «Muvatta'» adlı kitabında ve diğer hadis âlimleri de bu olayı böyle rivayet etmişlerdir.

ÜÇÜNCÜ KERAMETİ; Ebu'ş-Şeyh, «Kitabü'l-Azama» adlı eserinde, Kays bin el-Haccac'a istinadla, onun da bir başkasından rivayet ettiğine göre, Mısır, müslümanlar tarafından fethedildikten sonra halk, oranın valisi Amr bin As'a gelerek, «Ey Emir, bizim bu Nil nehrinin bir âdeti vardır. O âdet yerine gelmedikçe akmaz» dediler. Amr, «O âdet nedir?» diye sordu. Halk, «İçinde bulunduğumuz bu aydan on bir gün geçince bâkire bir kız bulup, anasını babasını, mal mülk vererek razı edip kızı en güzel elbise ve ziynet eşyası ile en âlâ bir şekilde süsleyerek Nil nehrine atarız» dedi. Amr (r.a.) «İslâmiyette asla böyle bir şey olamaz. İslâm dini kendinden önceki hurafeleri yıkar» cevabını verdi. Halkın sabretmesine rağmen Nil nehri hiç akmadı. Sonunda halk göç etmeye başladı. Bu durumu gören Amr (r.a.), Hazret-i Ömer'e (r.a.) bir mektup yazıp Nil'in bu âdeti ile halka vermiş olduğu cevabından bahsetti. Hazret-i Ömer (r.a.), cevaben yazdığı mektubunda, «İsabet etmişsin. İslâmiyet, kendisinden önçeki bâtıl şeyleri yıkar» dedi. Mektubuyla beraber bir de kâğıt göndererek kâğıdı Nil'e at diye yazdı. Mektup Amr'a verildiğinde kâğıdı açıp okudu. Kâğıda, «Bu kâğıt Allah'ın kulu Emirü'l-Mü'minin Ömer'den Mısır Nil'inedir. Ey Nil kendi tarafından akıyorsan artık akmak yok. Allah seni akıtıyorsa, Vahid (zatında, sıfatında bir) ve Kahhar (her şeye galip) olan Allah'tan dilerim ki, seni akıtsın» diye yazılmıştı. Amr, Hazret-i Ömer'in bu pusulasını hıristiyanların salibi (haçı) suya attıkları günden bir gün önce Nil'e attı. Ertesi gün halk beklemeye başladı. Bir gecede suyun on altı arşın yükselerek aktığını gördüler. Allah Teâlâ o günden bugüne kadar Nil'in o eski âdetini kesti.

DÖRDÜNCÜ KERAMETİ; İbn Asakir, Tarık bin Şihab'tan rivayet ederek şöyle demiştir: «Gerçekten bakarsın ki adamın birisi Ömer'le konuşurken sözünün arasında yalan söyleyince, Ömer bu yalan sözü sezer, adama, bu söylediğin sözlerden bunu sakla, der. Adam konuştukça arada gene bunu sakla, der. Adam sözünü bitirdikten sonra Ömer'e, bana bunu sakla, şunu sakla, diye buyurduğun sözlerimden başka diğer söylediğim sözlerim doğrudur, der».

Yine İbn Asakir, Hazret-i Hüseyin'den (r.a.) rivayet ederek şöy-

le demiştir: «Yanında yalan söylenip de hilâf-ı hakikat olduğunu bilen bir kimse varsa o da Ömer bin Hattab'dır».

BEŞİNCİ KERAMETİ: Beyhaki, «Delâil» adlı kitabında, Ebu Hüdbe (1) el-Hummisi'den rivayet ederek şöyle demiştir: Hazret-i Ömer'e hilâfeti zamanında «Irak ahalisi, emirini kalede muhasara etmiş», diye haber verildi. Buna çok kızan Hazret-i Ömer, namaza kalkınca, namazını sehvetti. Selâm verdiğinde, «Ey Allah'ım, bu hadiseden dolayı Irak ahalisi namazımı teşviş etmeye sebep oldular. Sen de onları işlerinde hayrette bırak, acele olarak iyilerinden hiçbir özür kabul etmeyen ve kötülerini cezalandırmaktan vazgeçmeyen Sekafi kabilesinin çocuğunu başlarına geçir» diye dua etti. İbni Lühaya, «Emevî Devleti'nin hükümdarlarından olan Abdülmelik tarafından Irak'a emir tayin edilen zalim Haccac, Hazret-i Ömer'in dua eylediği günde doğdu», demiştir.

***

Hazret-i Ömer'in bazı ahlâk ve yaşayış tarzından bahseden bir sonuç:

İbn Sa'd, Asaf bin Kays'tan rivayet ederek şöyle demiştir: Biz Ömer'in kapısı önünde otururken bir cariye geçti. Hazır olanlar, «Bu Emirü'l-Mü'minindir» dediler. Ömer, «Bu, Emirü'l-Mü'minin'in cariyesi olmadığı gibi ona helâl da değildir. Allah'ın malındandır (Beytü'l-malın)» dedi. Biz, «Öyleyse Allah'ın malından Ömer'e ne gibi bir şey helâldır» diye sorduk. Ömer, «Allah'ın malından ancak bir kışlık, bir yazlık elbise ile onunla hac ve umre edecek kadar maldan başka Ömer'e hiçbir şey helâl olmaz. Benim nafakam ile ailemin nafakasının Beytü'l-mal'daki istihkakları, ne zengin, ne fakir olan orta halli Kureyş kabilesinden bir kimsenin istihkakı gibidir. Bunlardan başka ben de müslümanlardan birisi gibiyim» diye buyurdu.

İbn Sa'd ile Said bin Mansur ve daha başkaları da birçok tarikle Hazret-i Ömer'den şöyle rivayet etmişlerdir: Ömer (r.a.), «Ben Allah'ın malına (Beytü'l-mal) karşı kendimi sanki elinde bir yetimin malı bulunan bir kimse gibi bilirim. Onun gibi kendime ondan nafaka ederim. Şöyle ki: Eğer zengin oldumsa ondan elimi çeker, fakir olsam ihtiyacıma göre ondan yer, yine zengin olduğumda ihtiyacım anında ondan sarfettiğim miktar kadarını Beytü'l-mala bırakırım» dedi.

Hazret-i Ömer'in bir defasında tedavi için bala ihtiyacı oldu. Beytü'l-malda bir tulum bal bulunuyordu. Müslümanlara, «Eğer bana izin verirseniz o baldan tedavi için kullanacağım. Yoksa benim

---

(1) Matbu Savâik nüshalarında Hüdne diye yazılı ise de yanlış olup doğrusu Ebu Hüdbe'dir. Kamusu'l-Muhit «Hadebe» maddesine bak. H. 1241 tarihli el yazması Savâik'te de böyle yazılıdır.

için haramdır» diye onlardan izin istedi. Onlar da izin verdiler. Halife olunca uzun bir zaman Beytü'l-mal'dan (Hazine) bir şey yemedi. İyice fakirleştiği bir gün sahabelere danışarak «Bu maldan ne miktar alabilirim? Bu hususta bir türlü karar veremedim. Bana ne kadarı câizdir?» diye sordu. Hazret-i Ali (r.a.), «Sabah akşam yiyeceğinize yetecek kadar» deyince, kendisi ona göre ondan nafaka edindi. Yaptığı haccın masrafı on altı dinar idi. Böyleyken «Biz bu Beytü'l-mal'dan israf ettik» derdi.

Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) zevcelerinden olan Ömer'in kızı Hafsa ile oğlu Abdullah ve başkaları ona, «İyi yemek yersen, halkın arasında hakkı, adaleti yerine getirmede daha güçlü olursun» dediklerinde Hazret-i Ömer, «Hepiniz bu fikirde misiniz?» dedi. «Evet» dediler. «Bana bu söylediğinizin nasihat olduğunu bilirim. Ama her iki arkadaşım (Allah'ın Resûlü ile Ebû Bekir) vefat edinceye kadar bu yoldaydılar. Ben onların yollarını terkedersem, Kıyamet günü konakta (Cennet) onlara yetişemem» diye buyurdu.

Kuraklıktan dolayı kıtlık olan bir senede ne yağ, ne de yağlı et yemedi. Bir defa yiyeceği hakkında kendisiyle konuşan birisine «Sana yazıklar olsun. Âhiretteki iyi yemekleri mi, yoksa dünyadakileri mi yiyip ondan zevk alayım.» dedi. Oğlu Asım et yerken Hazret-i Ömer ona, «İştihası çektiği için her şeyi yemek, o kimsenin hakkında, müsrif olduğuna dair kâfi bir delildir» dedi. Hilâfeti zamanında yünden yapılmış, bazı yerleri sahtiyanla yamalı olan bir cübbe giyer, çarşıda gezip tûresi (kamçı) boynunda asılı olduğu halde onunla suçluları cezalandırır, te'dib ederdi. Hurma çekirdeğini yerden toplar, halkın evlerine bırakır, halk ondan yararlanırdı.

Enes (r.a.), «Hazret-i Ömer'in giydiği gömleğin iki omuzu üzerinde dört yama olduğunu gördüm» demiştir.

Ebu Osman el-Fihrî şöyle demiştir: «Ömer'in üzerinde sahtiyanla yamalı bir gömlek gördüm. Haccederken ağacın üzerine attığı bir kilim veya bir sahtiyandan başka bir şeyle gölgelenmedi. Allah'ın korkusundan çok ağladığı için gözlerinden akan yaşların tesiriyle yüzünde iki siyah çizgi bulunuyordu. Her gün okumayı âdet ettiği Kur'an-ı Kerim'in âyet-i celîlelerini okurken duyduğu heyecan ve korkudan yere düşerek kendinden geçer, birkaç gün öyle kalırdı ki, halk hatırını sormaya gelirdi. Bir saman çöpünü yerden alarak «Keşke ben bu saman çöpü olsaydım. Keşke anam beni doğurmasaydı» derdi. Devenin yanında durur, elini devenin yüzüne kor, «Kıyamet gününde sende olan kir ve tozdan sorumlu olacağımdan korkarım» derdi. Boynunun üzerinde bir tulum taşırken ona, «Niçin böyle yapıyorsun?» denilince, «Kendimde bir bencillik hissettim de nefsimi alçaltmak istedim» demiştir».

Enes (r.a.), «Hazret-i Ömer yağ yemeyi kendisine haram kıldı-

ğı yevmü'r-remada (sâri hastalıktan dolayı birçok insan ve hayvanın öldüğü bir sene) zeytinyağından başka bir şey yemediği için gaz yapıp karnından sesler duyulurken parmağını karnına değdirip «Halk dirilinceye kadar bu yiyecekten başka sana bir şey yoktur» diye hitabederdi. İşte Hazret-i Ömer'in rengi o yıl değişip esmerleşti. «Bence insanların en hayırlısı ve sevgilisi, bana ayıplarımı söyleyenlerdir» diyordu» demiştir.

İbn Ömer şöyle demiştir: «Ben ne zaman Ömer'in öfkelendiğini gördümse yanında Allah'tan bahsedildiği veya Allah'tan korkutulduğu veya birisi o anda yanında Kur'an-ı Kerim'den bir âyet okuduğunda illâ öfkesini yenerek arzu ettiği hareketten vazgeçmiştir. Kendisine yağla pişirilmiş etli bir yemek getirildiğinde «Yağ da katıktır, et de katıktır. İkisini birden yemem» diyerek yemekten vazgeçerdi. Necran halkı meclisinde otururken bir aralık bacaklarının üzerindeki örtü açılınca Necranlılar, bacağında siyah bir ben gördüler, «İşte kitabımızda okuduğumuz üzere bizi yerimizden çıkaracak adam budur» diye kendi aralarında konuştular».

Ka'bu'l-Ahbar, Hazret-i Ömer'e «Biz Allah'ın inzal buyurduğu semavî kitabında «Senin cehennem kapısının biri önünde durup halkın oraya düşmesine mani olduğunu ve sen ölünce Kıyamet gününe kadar halkın devamlı olarak cehenneme düştükleri» bahsini okuyoruz» dedi.

Ömer (r.a.), bütün valilerine ve o cümleden Sa'd bin Ebi Vakkas'a da mülkiyetlerindeki mallarını yazıp tesbit etmelerini emretti. Valiler bütün mallarını yazdılar. Hazret-i Ömer, malların yarısını müslümanlara dağıtıp yarısını onlara bıraktı. Bütün bunları İbn Sa'd rivayet etmiştir.

Abdürrezzak, Cabir'den şöyle rivayet etmiştir: «Cabir (r.a.) kadınlarından çektiği kıskançlık üzüntüsü hakkında Ömer'e şikâyette bulunduktan sonra Hazret-i Ömer onu teselli edip, «Hepimiz bu hadiseyle karşılaşıyoruz. Öyle ki, tuvalete gittiğimde bile, eşim bana, sen falan kabilenin kızlarına bakmaya gidiyorsun», der. Bunun üzerine Abdullah bin Mes'ud, Hazret-i Ömer'e «Bu hususta İbrahim Peygamber ile zevcesi Sâra arasında cereyan eden hadise sana yeterli bir örnektir. İbrahim Peygamber (a.s.), Sâra'nın sert ahlâkından Allah'a şikâyette bulundu. Ona şöyle denildi: «O, eğri bir kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Kendisinde dinine zarar veren bir durum görmedikçe onu kendi hali üzerine bırak, ona dokunma».

Bir gün oğullarından birisi, üzerinde güzel bir elbise olduğu halde Hazret-i Ömer'in huzuruna çıkar. Ömer (r.a.), onu ağlatıncaya kadar tur (kamçı) ile dövdükten sonra, «Nefsini bu şekilde çok beğen-

diğini anladım da o böbürlü nefsini küçültmek istediğim için dövdüm» dedi.

El-Hatib'in rivayetine göre, Hazret-i Ömer ile Hazret-i Osman (r.a.), bir mesele için bakarsın öyle münakaşa ederlerdi ki, durumlarını gören bir kimse, onların bir daha birleşemeyeceklerini zannederdi. Halbuki sonunda en güzel bir şekilde aynı meclisten birbirlerinden ayrılırlardı.

Altıncı Bölüm

HAZRET-İ OSMAN'IN (r.a.) HİLÂFETİ VE HALİFE SEÇİMİ İÇİN HAZRET-İ ÖMER'İN VASİYETİ HAKKINDADIR.

Hazret-i Ömer (r.a.), hacdan dönerken şehit olarak vefat etmiştir. Hâkim, İbn Müseyyeb'den şöyle rivayet etmiştir: «Ömer (r.a.) hac zamanı Mina'dan hareket ederek Abtah denilen yerde devesini çöktürüp indikten sonra sırt üstü yatarak ellerini yukarıya kaldırıp şöyle dua etti: «Ey Allah'ım, yaşlandım. Kuvvetim zayıfladı. Milletim çoğalıp yayılmıştır. Haddimi aşmadan, hayatımı boşa harcamadan canımı al». Aynı yılın Zilhicce ayı çıkmadan şehid edildi».

Ka'bu'l-Ahbar (r.a.) ona, «Ey Ömer, Tevrat'tan senin ahvalini anladığıma göre, şehid olarak öldürüleceksin» deyince Hazret-i Ömer, «Ben Arap Yarımadası'ndayken bana şehitlik fazileti nasıl nasip olur» buyurdu.

Buharî'nin rivayetine göre İbn Müseyyeb şöyle demiştir: «Ömer, «Ey Allah'ım, kendi yolunda bana şehitliği ve Resûlü'nün beldesinde ölümü nasip eyle» diye duada bulundu».

Hâkim'in rivayetine göre Hazret-i Ömer, hutbe okurken şöyle buyurmuştur: «Rüyamda bir horozun bir veya iki defa beni gagaladığını gördüm. Bunu ecelimin yaklaşmasından başka bir şeyle yorumlamadım. Bir kavim yerime bir halife tayin etmemi teklif ediyor. Halbuki Allah Teâlâ, kendi dinini (İslâm dini) ve yeryüzündeki hilâfet makamını zayi edip terketmez. Şayet Allah tez zamanda başıma bir iş getirecekse, Resûlullah vefat ederken onlardan razı olduğu altı kişiden birisi, birbirlerine danışmak suretiyle halife olsun».

Birisi ona, «Sen Abdullah bin Ömer'i (oğlunu) kendine halife edinmiyor musun?» deyince Ömer, «Allah senin canını alsın! Allah'a yemin ederim ki, bu sözü Allah için söylemedin. Karısını boşamayı bile iyice bilmeyen bir kimseyi mi kendime halife edineyim?» dedi. Çünkü oğlu Abdullah, Resûlullah (s.a.v.) hayattayken karısını hayızda (aybaşı halinde) iken talâk-ı ric'î (1) ile boşamıştı. Oysa şeriatta bid'î ha-

---

(1) Şeriatta talâkın (kadın boşamanın) dört hükmü vardır:

A) *Vacip:* Birisi dört aydan fazla karısıyla cinsî temasta bulunmamak için yemin edip mezkûr müddet zarfında karısına yaklaşmazsa, boşaması vaciptir.

B) Koca, karısının hakkına riayet etmezse yahut karısı namuslu olmazsa, hayızdan (aybaşı halinden) temizlendiği vakit onunla cinsî temasta bulunmamak için yemin edip mezkûr müddet zarfında karısına yaklaşmazsa, boşaması vaciptir.

C) Haram olan talâk: Buna bid'î denir. Kadın hayız halindeyse veya hayızdan temizlenmişken kocası onunla cinsî temasta bulunmuşsa, bu iki halde kadını boşamak haramdır.

ram olduğu için Resûl-i Ekrem (s.a.v.), Ömer'e **«Abdullah'a söyle bu talâktan ricat etsin** (pişman olsun)» diye buyurdu.

Hazret-i Ömer, büluğ çağına ermiş kâfir çocuklarının bile Medine-i Münevvere'ye girmelerine izin vermezdi. Bir gün Kûfe Valisi Mugire bin Şu'be'nin yanında bulunan ve müslümanlar için çok yararlı demircilik, nakış ve marangozluk gibi sanatların sahibi olup değirmenleri yapan Mecusî (ateşe tapan) köle Ebu Lü'lü'den mektupta bahsedinde Hazret-i Ömer, onun Medine'ye girmesine izin verdi. Bir gün Ebu Lü'lü', Hazret-i Ömer'in yanına gelip kendisinden alınan haracın (verginin) çokluğundan şikâyet etti. Günlük haracı dört dirhemdi (1). Hazret-i Ömer ona, «Senin haracın çok değildir» deyince, adam yanından ayrılırken «Ömer'in adaleti, benden başka bütün insanlara şâmildir» dedi.

Bu olayın üzerinden çok zaman geçmeden Hazret-i Ömer onu çağırarak şöyle dedi: «İşittiğime göre, arzu edilirse yeldeğirmeni yapabilirim, demişsin». Ebu Lü'lü' ise morali bozuk bir şekilde Hazret-i Ömer'e bakarak, «Ben sana öyle bir değirmen yaparım ki, halk her zaman ondan bahsedecektir» diye cevap vermiştir. Oradan ayrılırken Hazret-i Ömer, hazır bulunanlara, «Bu köle şimdi bana şer bir vaadde bulundu» dedi. Ve hakikatte de öyleydi. Çünkü Ebu Lü'lü' onu öldürmeyi kafasına koymuştu. Bu işi başarabilmek için bilediği ve zehirlediği bir hançeri hazırlayıp fırsat kollayarak bir gecenin karanlığında Hazret-i Ömer'i öldürmek için caminin bir köşesine gizlendi. Hazret-i Ömer, sabah namazı için evinden çıkmış, halkı namaz için uyandırıyordu. Adeti üzere namaza giriş tekbiri getirmeden önce cemaatin saflarını düzeltiyordu. Aniden Ebu Lü'lü' ona yaklaşıp hazırladığı hançeriyle Hazret-i Ömer'in omuzuna ve böğrüne üç darbe vurdu. Hazret-i Ömer yere düştü. O esnada adamın saldırmasıyla on üç kişi daha yaralanıp bunlardan altı kişi öldü. Orada hazır bulunan Irak ahalisinden birisi, Ebu Lü'lü'nün üzerine bir elbise attı. Ebu Lü'lü', artık kurtulamayacağını anlayınca intihar etti. Güneşin doğmasına az kalmışken Hazret-i Ömer evine götürüldü. Namazı uzatmadan, Kur'an-ı Kerim'de en kısa olan iki sûreyi okuyarak Abdurrahman bin Avf, halka sabah namazını kıldırdı. Yaralı olan Hazret-i Ömer'e nebiz (hurma hoşafı) getirilip içiril-

---

D) Talâkın kısımlarından birisi de talâk-ı ric'idir ki, birisi zevcesini üç talâktan daha az talâk ile boşar, sonra —isterse— iddeti dolmadan yine ricat eder (karısına döner) demektir. İşte Hazret-i İbn Ömer de karısını hayız halindeyken bu son çeşit talâk ile boşamıştı. Nitekim Müslim ve Buharî, kendisinden şöyle rivayet etmiştir: Kendisi Resûlullah'ın (s.a.v.) zamanında karısını hayızlıyken boşamış. Ömer (r.a.) bu hadiseyi Resûlullah'a (s.a.v.) sorduğunda Resûlullah (s.a.v.) «Oğluna emret de o kadına ricat etsin, sonra onu terketsin. Ta ki kadın temizlensin, sonra yine hayız görsün, sonra tekrar temizlensin. Bundan sonra artık isterse nikâhı altında bulundurur, isterse onunla cinsi temas etmeden boşar. İşte kadınların boşanması için Allah Azze ve Celle'nin emrettiği iddet budur» diye buyurdular.

(1) Dirhem: Şimdiki ağırlık ölçüsüne göre 3.207 gr.dır.

diyse de nebiz yarasından çıktığı kandan farkedilmedi. Süt içirdiler. Bu sefer yarasından çıktığı görüldü. Teselli etmek için bundan sana bir zarar gelmez dedilerse de Hazret-i Ömer aldığı yaralardan kurtulamayacağını anlamıştı ve, «Hançer yarasından insan ölürse, ben şüphesiz öldürülmüşüm» buyurdu. «Sen şöyle, böyle indin» diye halk onu överken kendisi onlara, «Ayılın! Allah'a yemin ederim ki, bu hilâfet işinden başabaş kurtulup, Resûlullah'ın sohbetinden edindiğim faziletin bana sağlam kalmasını isterdim» dedi. Hazret-i İbn Abbas kendisini medhedince, ona «Eğer yeryüzünü dolduracak kadar altınım olsaydı, âhiret işinin korkusundan dolayı hepsini feda ederdim. Bu hilâfet meselesini Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Abdurrahman ve Sa'd'ın aralarında danışmak suretiyle halletmelerini istiyorum» buyurdu. Halka namazı kıldırması için Süheyb'e (r.a.) emir verdi. Hilâfet meselesinin danışılması için de mezkûr altı zata üç gün mehil verdi. Hicrî 23 yılının Zilhicce ayından dört gün kala çarşamba günü yaralanan Ömer, pazar günü vefat etmiştir. Vefat ettiği günde güneşin tutulduğu ve cinlerin onun için matem ettikleri de sahih olarak rivayet olunmuştur. Bir rivayete göre de şöyle demiştir: «Allah'a hamd olsun ki, ölümümü, müslümanlık davasında bulunan bir kimsenin eline bırakmadı». Sonra oğlu Abdullah'a hitap ederek, «Üzerimdeki borcuma bak» buyurunca, hesap ettiler. O zamanın parasıyla ya 86.000 veya ona yaklaşık bir miktardı. Sonra Abdullah'a, «Eğer Ömer'in ev halkının malı bu borca kâfi gelirse mallarından, yoksa Beni Adiy kabilesinden iste. Onların malları da kâfi gelmezse Kureyş kabilesinden isteyip tediye et. Ve mü'minlerin anası Hazret-i Âişe'ye git. Ona de ki: Ömer her iki arkadaşının (yani Peygamber (s.a.v.) ile Hazret-i Ebu Bekir'in) yanına defnedilmesi için sizden izin ister» dedi. Abdullah, Hazret-i Âişe'ye gidip durumu anlatınca Hazret-i Âişe, «Ömer'in istediği yeri kendim için arzu ederdim, ama bugün için onu nefsimin üzerine tercih edeceğim» diye izin verdi. Abdullah gelip ona izin verdiğini söyleyince Ömer (r.a.), Allah'a hamd etti.

Ona, «Ey Emire'l-Mü'minîn, birisine hilâfeti vasiyet eyle» denildiğinde, yukarıda adları geçen zatların isimlerini zikredip, kendisine bir hak tanımamak şartıyla Abdullah bin Ömer'in dahi hilâfet şûrâsında bu altı kişi ile bulunmasını tavsiye ederek, «Resûlullah vefat ederken kendilerinden razı olduğu altı zattan başka bu vazifeye ehil herhangi bir kimse bilmiyorum. Eğer hilâfet vazifesi Sa'd'a isabet ederse yerinde bir şey olur. Sizden hanginiz olursa olsun emir seçilince ondan yardım talebinde bulunsun. Zira Sa'd'ı tayin eylediğim herhangi bir vazifeden beceriksizliğinden ve hıyanetinden dolayı azil etmedim (1). Benden sonra gelecek halifeye, Allah'a karşı takvalı, Ensar'a,

---

(1) Sa'd, Hazret-i Ömer'in hilâfetinde bir müddet Kûfe'de valilik görevinde bulunmuştu.

Muhacirlere ve taşradaki ahaliye iyilikte bulunmasını tavsiye ederim» diye buyurdu. Bunu rivayet eden kimse şöyle der: Ömer (r.a.) vefat edince, defnedilmesi için cenazesi götürülürken beraberinde gidiyorduk. Abdullah bin Ömer, Hazret-i Âişe'ye selâm vererek «Ömer, Hazret-i Resûlullah'ın türbesinin yanına defnedilmesi için sizden izin ister», deyince Hazret-i Âişe, onu içeri alın, buyurdu ve içeriye götürülerek Resûlullah (s.a.v.) ile Hazret-i Ebu Bekir'in yanına defnedildi.

Defin işi bitirilip evlere dönüldükten sonra tayin buyurduğu danışma heyeti olan zatlar, hilâfet işini halletmek için toplandılar. Abdurrahman bin Avf konuşarak, «Hilâfet seçimi için oyunuzu üç kişiye verin» dedi. Zübeyr (r.a.), «Ben oyumu Ali'ye verdim» dedi. Sa'd, «Ben Abdurrahman'a», Talha, «Ben Osman'a verdim» dedi. Sonra seçilen bu üç zat başbaşa kalınca Abdurraman, «Ben hilâfeti istemiyorum» dedi. Ve Hazret-i Ali ile Osman'a hitap ederek, «İkinizden hanginiz bu işe talip olmayıp da kendisini bundan uzak tutup, haktan ve adaletten ayrılmayacağına dair Allah Teâlâ ve İslâm dini şahidi olduğu halde, bu vazifeyi ehline verme görevini ona terkedersek Hazret-i Ömer'in tayin eylediği şûra heyetinden en iyisini müslümanlara halife seçip ümmetin yararını titizlikle düşünecektir» (1) deyince her ikisi de sükût ettiler. Yine Abdurrahman şöyle dedi: «Öyleyse bu seçim işini bana bırakın. Allah Teâlâ şahidim olsun ki, sizden en iyi olanınızı bu göreve seçmek için son derece çaba sarfedeceğim». İkisi de, «Kabul ettik», dediler. Sonra Ali'yi tenha ederek, «Sen İslâmiyetteki öncülüğünün faziletini, Resûlullah'a olan nesebce yakınlığının ne derece olduğunu gerçekten bilirsin. Allah Teâlâ şahidin olup şayet seni halife olarak seçersem, halk arasında adalet eder misin veya başkasını sana başkan tayin edersem emrini dinler, ona itaat eder misin?» diye sordu. Ali, «Evet» dedi. Sonra Hazret-i Osman'ı tenha edip Hazret-i Ali'ye dediklerinin aynısını ona da söyledi. Ondan da aynı cevabı aldı. Her ikisinden de bu şekilde söz aldıktan sonra Hazret-i Osman'a hilâfet için biat etti. Hazret-i Ali de ona biat etti. Bu olay Hazret-i Ömer'in vefatından üç gece sonra oldu.

İbn Asakir'in rivayetine göre o günlerde halk Hazret-i Abdurrahman'ın etrafında toplanıp bir halifenin seçilmesi için onunla danışır, gizlice konuşurlardı. Başbaşa görüştüğü herkes, hilafet için Osman'ı tercih ediyordu. Bu kadar titizlikten sonra Hazret-i Abdurrahman, hilâfet biatı yapılması için toplanıldığında Allah'a hamd ve sena edip, «Bu hususta halk ile görüştüm. Hazret-i Osman'dan başkasını halife kabul etmezler» dedi.

Diğer bir rivayete göre, Allah'a hamd ettikten sonra, «Ey Ali, bu hususta halkın düşüncelerini öğrendim. Bu iş için Osman'dan başka-

(1) Bu hâdise *«et-Tac el-Camiu li'l-Usûl»* de Hazret-i Ömer'in vasiyeti bahsinde yazılmıştır.

sını istediklerini işitmedim. Öyleyse bu iş için kendine başka bir yol tutma» diyerek Hazret-i Osman'ın elini tutup «Allah'ın ve Resûlü'nün ve ondan sonra gelen iki halifesinin yollarında bulunmak şartıyla sana hilâfet için biat ediyoruz» diyerek kendisi, Muhacir ve Ensarî sahabeler Osman'a biat ettiler.

İbn Sa'd, Hazret-i Enes'ten şöyle rivayet etmiştir: Ömer, vefatından bir saat önce Ebu Talha el-Ensarî'ye, «Elli kişiyle birlikte tayin ettiğim şûra heyeti olan bu altı kişi ile bulun. Zira zannettiğime göre onlar, hilâfet için danışıp bir evde toplanacaklar. Arkadaşlarınla evin kapısında dur. Hiç kimsenin onların yanına girmesini kabul etme ve birisini halife tayin etmeleri için üç günden fazla müzakerelerin uzatılmasına müsaade eyleme» diye haber gönderdi.

Ahmed bin Hanbel'in «Müsned»inde Ebu Vâil'den rivayet ettiğine göre, Ebu Vâil der ki: Hazret-i Abdurrahman bin Avf'a «Hazret-i Ali'den nasıl vazgeçip de Hazret-i Osman'a hilâfet biatı yaptınız?» dedim. Abdurrahman, «Allah'ın kitabı Kur'an'ın ahkâmını, Resûlü'nün sünnetini ve Ebu Bekir ile Ömer'in yolunu takip etmen şartıyla sana biat edeyim diye ilkin Hazret-i Ali'ye teklifte bulundum. Kendisi, «Gücüm yettiği kadar», diyerek kat'î bir cevap vermedi. Sonra bunu Hazret-i Osman'a arzettiğimde «Evet», dedi. Artık bunda ne gibi bir suçum var?» dedi.

Diğer bir rivayet de şöyledir: Abdurrahman (r.a.) önce gizli olarak Hazret-i Osman'a «Eğer ben hilâfet vazifesi için sana biat etmezsem kime biat edeceğimi işaret eder misin?» dediğinde Hazret-i Osman, «Ali'ye» dedi. Sonra Ali'ye giderek, «Sana biat etmezsem kime biat edeceğimi işaret eder misin?» dediğinde Ali, «Osman'a» dedi. Sonra Hazret-i Zübeyr'e haber vererek «Sana hilâfet için biat etmezsem kime edeceğimi işaret eder misin?» deyince, «Ali veya Osman» dedi. Daha sonra Sa'd'ı (r.a.) çağırıp «Halife tayini için kimi işaret edersin?» deyince Sa'd, «Benimle sen istemiyoruz. Osman olsun» dedi. İşte Hazret-i Abdurrahman bu zatların fikirlerini aldıktan sonra, ümmetin âyanlarıyla da danıştığında ekseriyetle hilâfet için isteğin Hazret-i Osman olduğunu anladı.

İbn Sa'd ve Hâkim, İbn Mes'ud'un şöyle dediğini rivayet ederler: Hazret-i Ömer'den sonra bizden hayatta kalan kimselerin en iyisi bize emir oldu. Biz de ona biat etmekte tereddüd etmedik.

İşte yukarıda bahsettiğimiz bütün rivayetlerden Hazret-i Osman'a yapılan biatın doğruluğu, sahabelerin onun biatına sözbirliği eylediklerí, bu olayda artık şüphe ve münakaşanın yersiz olduğu ve Hazret-i Ali'nin dahi ona biat eden kimselerden olduğu sabit oldu. Bu eserimizin birinci bölüm beşinci kısmının on birinci şüphesinde Hazret-i Ali'nin Hazret-i Osman'ı övdüğü sözleri ve ayrıca onunla gazaya çıktığı, huzurunda suçluları cezalandırdığı ve Hazret-i Osman'ın hilâfetinin doğruluğuna delâlet eden birçok hadiseler daha önce geçti. Tekrarına

ihtiyaç yoktur. Hilâfeti, Hazret-i Ömer'in hilâfetinden sonra onun hilafetinin bir dalı olup, Hazret-i Ömer'in hilâfetinin de Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetinin bir kolu olduğu, gerçek olarak Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetinin doğruluğuna dair sahabenin icmaı, Kur'an-ı Kerim ve hadîs-i şeriflerle sabit olduğundan sırasıyla Hazret-i Ömer'in sonra Hazret-i Osman'ın hilâfetlerinin hak olduğu gerçeği ortaya çıkar. Öyleyse Hazret-i Osman'a yapılan halifelik biatı sahih olup hilâfeti doğru olduğundan, onda hiçbir kınamanın yeri yoktur.

Yedinci Bölüm

HAZRET-İ OSMAN'IN FAZİLETLERİYLE ESERLERİ HAKKINDA OLUP BU BÖLÜMDE BİRKAÇ KISIM VARDIR

BİRİNCİ KISIM

Hazret-i Osman'ın İslâmiyetinden, Hicretinden ve Diğer Ahvallerinden Bahseder.

Hazret-i Osman'ın İslâmiyeti eski olup Hazret-i Sıddîk'ın İslâmiyete davet ettiği zatlardandır. Biri Habeşistan'a, diğeri Medine-i Münevvere'ye olmak üzere iki defa hicret etmiştir. Resûlullah'ın (s.a.v.) kerimesi Rukiyye ile evlenmiş, Bedir Savaşı anında Hazret-i Rukiyye'nin hastalığı dolayısıyla ona bakmak için Resûlullah'tan izin alıp savaşa gitmemiştir. Rukiyye (r.a.) birkaç gece hasta yatıp Hazret-i Osman'ın yanında vefat etti. Onun için o savaşın ecrine nâil olup müşriklerden ele geçirilen ganimet malından Allah'ın Resûlü, Hazret-i Osman'a bir hisse ayırdı. Dolayısıyla Bedir Savaşı'na iştirak edenlerden sayılır. Hazret-i Rukiyye Medine'de defnedildiği gün müslümanlar Bedir Savaşı'nı kazandılar, diye müjde geldi. Rukiyye'den sonra Resûlullah (s.a.v.), Rukiyye'nin kızkardeşi Ümmü Gülsüm'ü de ona tezvic eyledi. O da Hicrî 9 yılında Hazret-i Osman'ın yanında vefat etti. Din âlimleri, «Hazret-i Osman'dan başka bir kimsenin, bir peygamberin iki kızıyla evlendiği bilinmemiştir» demişlerdir. İşte Hazret-i Osman, Resûl-i Ekrem'in iki kerimesiyle evlendiği için Zinnureyn (iki nur sahibi) diye lâkaplandırılmıştır. Kendisi, önce iman edenlerden, dini için ilk muhacir olanlardan, cennete gireceklerine dair onlara tanıklık edilen on zattan, Resûlullah vefat ederken kendilerinden razı olduğu altı kişiden ve Kur'an-ı Kerim'in âyetlerini bir araya toplayan sahabelerden birisidir. Eserimizin üçüncü bölümünün dördüncü kısmında Hazret-i Ebu Bekir de Kur'an-ı Kerim'in âyetlerini bir araya toplamıştır, diye geçtiyse de Hazret-i Osman, başkasından mümtaz olmuştur. Peygamber (s.a.v.) Zatu'r-Rik'a ile Gatfan gazvelerine çıkarken onu, Medine'de kendi yerine halife olarak bırakmıştı.

İbn İshak'ın dediğine göre, kendisi, Hazret-i Ebu Bekir, Ali ve Zeyd bin Harise'den sonra ilk müslüman olanlardan olup çok güzel yüzlü bir zat idi.

İbn Asakir, Hazret-i Usâme bin Zeyd'den şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah (s.a.v.) elime bir tabak et vererek beni Hazret-i Osman'ın evine gönderdi. Eve girince Hazret-i Rukiyye'nin orada oturmuş olduğunu gördüm. Bir defa Rukiyye'nin, bir defa da Osman'ın yüzüne baktım. Döndükten sonra Resûlullah bana «Onlara gittin mi?» diye

sordu. «Evet» dedim. «Her ikisinden güzel bir çift gördün mü?» buyurunca, «Hayır ya Resûlallah», dedim.

İbn Sa'd da şöyle rivayet etmiştir: «Hazret-i Osman müslüman olunca amcası Hâkem bin Ebu'l-As bin Ümeyye, onu sıkıca bağlayıp, «Sen babalarının dininden ayrılıp da yeni gelen bir dine mi meyil ettin? Vallahi bu itikattan vazgeçinceye kadar seni asla bırakmayacağım», dedi. Hazret-i Osman, «Allah'a yemin ederim ki, asla bu dinden vazgeçmeyip ayrılmayacağım», deyince Hâkem, dininde böyle taassuplu ve çetin görünce onu terk etti».

Ebu Ya'lâ ise Hazret-i Enes'den şöyle rivayet eder: Ailesiyle Habeşistan'a ilk göç eden kimse Hazret-i Osman bin Affan'dır. Peygamber (s.a.v.) ona ve ehline dua ederek, «**Allah onlarla beraber olsun. Lût Peygamber'den sonra** (kavminin şerrinden) **ailesiyle birlikte ilk muhacir olan kimse, şüphesiz Osman'dır**» diye buyurdu.

İbn Adiyy'in Hazret-i Âişe'den rivayeti de şöyledir: «Resûlullah (s.a.v.) kerimesi Ümmü Gülsüm'ü Osman'a tezviç ederken «**Senin kocan, deden İbrahim** (Peygamber) **ve baban Muhammed'e herkesten ziyade benzer**», diye buyurdu».

Yedinci Bölüm

İKİNCİ KISIM

Hazret-i Osman'ın Faziletleri Hakkındadır

Bazı faziletlerinin bahsi, bu eserin Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfeti hakkındaki hadîs-i şerifler ve Hazret-i Ebu Bekir'in faziletleri bahsinde geçmiştir ki, onlardan bazıları hilâfetine ve hilâfetinin Ömer'in hilâfetinden sonra olduğuna delâlet eder.

Fazileti hakkındaki hadîslerden biri, Peygamber'den (s.a.v.), «**Osman, Ebu Bekir ile Ömer'den sonra bu ümmetle tartıldığında kendisi bütün ümmetin ağırlığına denk geldi ve sonra terazi yukarıya kaldırıldı**» **diye rivayet olunan hadîs-i şeriftir.**

Fazileti hakkında rivayet olunan hadîs-i şerifler şöyledir:

BİRİNCİ HADÎS-İ ŞERİF: Müslim, Buharî Hazret-i Âişe'den rivayetle Osman, Hazret-i Peygamber'in evine girince Peygamber (s.a.v.) kendini toparlayıp elbiselerine büründü ve «**Meleklerin hayâ ettiği bir kişiden hayâ etmeyeyim mi?**» buyurdu.

İKİNCİ HADÎS-İ ŞERİF: Ebu Nuaym, «Hilye» adlı eserinde Hazret-i Ömer'den şöyle rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), «**Hayâ bakımından ümmetimden en çetini Osman bin Affan'dır**» diye buyurdu.

ÜÇÜNCÜ HADÎS-İ ŞERİF: Hatib, İbn Abbas'tan; İbn Asakir, Hazret-i Âişe'den şöyle rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.), «**Gerçekten Allah Teâlâ her iki kızımı** (Rukiyye ile Ümmü Gülsüm) **Osman ile evlendirmemi bana vahiy etmiştir**» buyurdu.

DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed ve Müslim'in Hazret-i Âişe'den rivayet ettiklerine göre Peygamber (ş.a.v.), **«Gerçekten Osman çok hayâlı (utangaç) bir kimsedir. Elbisemi giymediğim bir durumdayken içeriye girmesine izin verseydim, utanarak bana ihtiyacı hususunda dileğini iletmemesinden endişe ettim»** buyurdu (1).

BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed ve Müslim, Hazret-i Âişe'den şöyle rivayet etmişlerdir: Resûlullah (s.a.v.), **«Ayılın, meleklerin utandıkları kimseden utanmayayım mı?»** buyurdu.

ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: İbn Asakir, Ebu Hüreyre'den rivayetinde şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.v.), **«Şüphesiz Osman, çok utanan bir kimsedir. Melekler ondan utanıyorlar»**, buyurdu.

YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ebu Nuaym, İbn Ömer'den şöyle rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), **«Osman ümmetimden en fazla utanan kimsedir ve en şereflisidir»**, buyurdu.

SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ebu Nuaym, Ebu Ümame'den şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah (s.a.v.), **«Hayâ bakımından bu ümmetin Peygamberinden sonra en çetin olanı Osman bin Affan'dır»**, buyurdu.

DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Ebu Ya'lâ, Hazret-i Âişe'den şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah (s.a.v.), **«Gerçekten Osman çok utanan, kendisini çok setr eden bir kimsedir. Melekler ondan utanırlar»**, buyurdu.

ONUNCU HADİS-İ ŞERİF: Taberânî'nin, Hazret-i Enes'den rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.v.), **«Şüphesiz Osman, Lût Peygamber'den sonra ilk olarak ailesiyle Allah için hicret edendir»** buyurdu.

ON BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İbni Adiyy ile İbn Asakir, Hazret-i İbn Ömer'den şöyle rivayet ederler: Resûlullah (s.a.v.), **«Biz Osman'ı ancak babamız olan İbrahim'e benzetiyoruz»**, diye buyurdu.

ON İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Taberânî, Ümmü Ayyaş'dan (r.a.) şöyle rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), **«Ümmü Gülsüm'ü Osman ile ancak gökten gelen vahiy ile evlendirdim»**, buyurdu.

ON ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: İbn Mâce, Ebu Hüreyre'den (r.a.) şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah (s.a.v.) Osman'a, **«Ey Osman, işte bu Cebrail'dir. Allah Teâlâ Rukiyye'nin sadakı** (mehri) **ve onunla geçindiğin gibi Ümmü Gülsüm'ü seninle evlendirdiğini bana haber veriyor»**, diye buyurdu.

---

(1) Peygamber (s.a.v.) Efendimiz üzerinde Hazret-i Âişe'ye ait bir örtü olduğu halde yatağı üzerine yaslanmıştı. Bu durumdayken Hazret-i Ebû Bekir ile Hazret-i Ömer'in içeriye girmesine izin vermişlerdi. Fakat Hazret-i Osman girmek için izin isteyince Peygamber (s.a.v.) oturarak elbisesini giyip Hazret-i Âişe'ye de elbiselerini giymesi için emir buyurduktan sonra Osman'ın girmesine izin verdi. Bunun üzerine Hazret-i Âişe, neden yalnız Osman'a karşı böyle harekette bulunduğunu sorunca, Resûlullah (s.a.v.), Hazret-i Âişe'ye bu hadis-i şerif ile cevap verdi. Bu hadis-i şerif, *«et-Tac li'l-Usûl fi Ehadisi'r-Resûl»* kitabındadır.

ON DÖRDÜNCÜ HADÎS-İ ŞERÎF: Ahmed, Tirmizî, İbn Mâce ve Hâkim, Hazret-i Âişe'den şöyle rivayet ederler: Resûlullah (s.a.v.) Osman'a, **«Ey Osman, gerçekten Allah Teâlâ sana bir gömlek** (hilâfet) **giydirecektir. Münafıklar onu senden çıkarmak isterlerse de bana kavuşana kadar üzerinden çıkarma»**, buyurdu.

Bu hadîs-i şerifte geçen gömlek kelimesinden maksat hilâfet olup Allah Teâlâ'ya izafe edildiği için açıkça Hazret-i Osman'ın hilâfetinin doğruluğuna delâlet eden hadîs-i şeriflerdendir.

ON BEŞİNCİ HADÎS-İ ŞERÎF: Ebu Ya'lâ, Hazret-i Cabir'den şöyle rivayet eder: Peygamber (s.a.v.) **«Osman, dünyadaki dostum ve âhiretteki dostumdur»**, diye buyurdu.

ON ALTINCI HADÎS-İ ŞERÎF: İbn Asakir, Cabir'den (r.a.) naklederek şöyle demiştir: Peygamber (s.a.v.), **«Osman Cennetliktir»**, diye buyurdu.

ON YEDİNCİ HADÎS-İ ŞERÎF: İbn Asakir, Hazret-i Ebu Hüreyre'den şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah (s.a.v.), **«Her peygamber için ümmetinden bir halili** (çok sevdiği dostu) **vardır. Gerçekten benim halilim de Osman bin Affan'dır»** diye buyurdu.

Bu hadîs-i şerifin benzeri, bu eserimizin Hazret-i Ebu Bekir'in faziletleri hakkındaki hadîsler arasında geçti. Bu hadîs-i şerif, Resûlullah'tan rivayet olunan, **«Rabbimden başka kendime bir dost edinseydim, Ebu Bekir'i dost edinirdim»** meâlindeki meşhur hadîs-i şerife münafi değildir (1).

ON SEKİZİNCİ HADÎS-İ ŞERÎF: Tirmizî, Talha'dan ve İbn Mâce, Ebu Hüreyre'den şöyle rivayet etmişlerdir: Resûlullah (s.a.v.), **«Her peygamberin cennette bir arkadaşı vardır. Benim de cennetteki arkadaşım Osman'dır»**, buyurdu.

ON DOKUZUNCU HADÎS-İ ŞERÎF: İbn Asakir'in İbn Abbas'dan (r.a.) rivayeti şöyledir: Resûlullah (s.a.v.), **«Gerçekten Osman'ın şefaatıyla hepsi cehennem ateşine müstahak olan yetmiş bin kişi hesapsız olarak cennete gireceklerdir»**, buyurdu.

YİRMİNCİ HADÎS-İ ŞERÎF: Taberânî, Zeyid bin Sabit'ten (r.a.) rivayet ederek şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.v.), **«Osman ve Rukiyye'nin hicretleri ile Lût Peygamber'in arasındaki müddet zarfında (dini için) muhacir olan hiçbir kimse yok idi»** diye buyurdu.

YİRMİ BİRİNCİ HADÎS-İ ŞERÎF: Buharî, Abdurrahman es-Sülemî'den şöyle rivayet etmiştir: Hazret-i Osman âsîler tarafından evinde muhasara edilince halka hitab ederek «Allah aşkına sizden soruyorum;

---

(1) Çünkü Ebû Bekr-i Sıddîk hakkındaki o meşhur hadîs-i şerifte Allah'tan başka tâbiri olup, buradaki Hazret-i Osman'ın hakkındaki hadîste ise yalnız «ümmet»ten diye bahsedildiği için Hazret-i Sıddîk hakkındaki hadîs-i şerif mâna bakımından bundan daha şumûllüdür. Hazret-i Osman hakkında buyurulan bu hadîs-i şeriften maksat, Ebû Bekir'den başka benim halilim Osman'dır demektir.

bana haber verin. Fakat Peygamber'in (s.a.v.) ashabından başka kimselerden sormuyorum: Resûlullah (s.a.v.), **«Cennet, Usre** (1) **gazvesinin ordusunu techiz eden kimse içindir»** diye buyurduğunu ve mezkûr orduyu techiz ettiğimi, Resûlullah (s.a.v.) **«Cennet, Rume kuyusunu kazan bir kimse içindir»** buyurduğunda, onu kazdığımı bilmiyor musunuz?» dedi. Hepsi de Hazret-i Osman'ın bu söylediği sözleri tasdik ettiler.

YİRMİ İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Tirmizî, Abdurrahman bin Habbab'dan şöyle rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), Usre «Tebük» ordusunun techizi için teşvikte bulunurken orada hazır idim. Osman bin Affan, «Ey Allah'ın Resûlü, çul ve palasları ile 100 deveyi Allah yolunda vermeyi üzerime alıyorum» dedi. Yine Resûlullah (s.a.v.) teşvik ederken Hazret-i Osman, «Yine ey Allah'ın Resûlü, Allah yolunda çul ve havüdleriyle birlikte 200 devenin verilmesini üzerime alıyorum» dedi. Resûlullah (s.a.v.) yine teşvikte bulundu. Yine Osman (r.a.), «Allah'ın Resûlü, Allah yolunda çul ve palaslarıyla 300 devenin verilmesini üzerime alıyorum», deyince Resûlullah (s.a.v.) minberden inerek, **«Osman bunu yaptıktan sonra, ondan endişe edecek hiçbir şey yoktur»** diye buyurdu (2).

YİRMİ ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Tirmizî, Abdurrahman bin Semure'den (r.a.) ve Hâkim de ondan rivayet ederek şöyle demiştir: Peygamber (a.a.v.) Tebük savaşı için orduyu techiz ederken Hazret-i Osman gelerek bin dinar yardım parasını Resûlullah'ın koynuna döktü. Resûlullah (s.a.v.) parayı mübarek eliyle çevirerek, **«Osman'a bugünden sonra yaptıkları zarar vermez. Osman'a bugünden sonra yaptıkları zarar vermez»**, diye buyurdu.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Tirmizî'nin Hazret-i Enes'den (r.a.) rivayeti şöyledir: Resûlullah (s.a.v.) Hudeybiye musalâhasında sahabelerin arasında «Biatü'r-Rıdvan»ın yapılmasına emir buyururken Osman (r.a.) Resûlullah'ın elçisi olarak Mekke'de idi. Sahabeler birbirleri ile biat ettiler. Resûlullah (s.a.v.) **«Gerçekten Osman Allah'ın hacetinde ve Resûlullah'ın hacetinde çalışır»** (3) diyerek Os-

---

(1) Usre, Arapça sıkıntı, kıtlık demektir. Hazret-i Peygamber'in yaptığı gazvelerden biri olan «Tebük» gazvesi bir kıtlık yılında olduğu için, güçlükle hazırlanan orduya İslâm tarihinde Ceyşü'l-Usre (sıkıntı zamanındaki asker) denilmektedir.

(2) Mutarrızî demiş ki: Yani Osman bundan böyle nafile olan şeyleri işlemezse de ona bir beis (zarar) yoktur. Bk. Sivaslı Şemsüddin Ahmed bin Muhammed'in «Çehar Yâr-ı Güzin» adlı eseri. (Bedir Yayınevi tarafından Dört Büyük Halife adıyla neşredilmiştir.)

(3) Hudeybiye muharebesinde Peygamberimiz (s.a.v.) savaş için değil, Kâbe'yi ziyaret etmek maksadıyla Mekke'ye gelmek istediği için Hazret-i Osman'ı Mekke müşriklerine elçi olarak göndermişti. Kureyşliler bir müddet Hazret-i Osman'ı Mekke'de hapsedince, orada öldürüldüğü haberi yayıldı. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem (s.a.v.) sulh taraftarı olduğu halde beraberindeki bin dört yüz kişi,

man'ın yerine bir elini öbür elinin üzerine bıraktı. İşte, Hazret-i Osman için Resûlullah'ın mübarek eli kendi öz ellerinden daha iyi idi. Bu hadîs-i şerifte, Allah'a izafetle **«Osman Allah'ın işindedir»** tâbiri Arap edebiyatında beyan ilminin kuralına göre mecaz kısmından olan istitiare-i temsiliyye kabilinden olup «Osman Allah'ın emirlerini tebliğ etme işindedir» demektir (1).

YİRMİ BEŞİNCİ HADÎS-İ ŞERİF: Tirmizî, Hazret-i İbn Ömer'den şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah (s.a.v.), gelecek bir zamanda vaki olacak bir fitneden söz ederken Osman'a işaretle, **«O fitnede bu, haksız yere öldürülecektir»**, buyurdu.

YİRMİ ALTINCI HADÎS-İ ŞERİF: Tirmizî ve İbn Mace'nin, Mürre bin Kâ'b'dan rivayet ettiklerine ve Hâkim'in de sahihlediğine göre Mürre (r.a.) şöyle demiştir: Resûlullah'ın yakın bir zamanda vaki olacak kötü bir olaydan söz ettiğini bizzat işittim. O esnada oradan elbise ile örtülü bir kişi geçince Resûlullah (s.a.v.) ona işaretle, **«İşte o günde bu adam doğru yol üzerindedir»** diye buyurdu. (Adamı tanımak için) ona doğru gittim. Baktım ki Osman bin Affan'dır. Yüzümü Resûlullah'a doğru çevirip, «Buyurduğunuz adam bu mudur?» diye sordum, **«Evet»** diye buyurdu.

YİRMİ YEDİNCİ HADÎS-İ ŞERİF: Tirmizî'nin rivayetine göre, Hazret-i Osman, âsîler tarafından evi kuşatıldığı gün, «Resûlullah (s.a.v.) hayatında bana bir şey vasiyet etti. Ben o vasiyetin üzerinde kalmakta sabrederim» dedi. Bu sözleriyle bu konumuzun on dördüncü hadîs-i şerifinde geçtiği üzere Allah Resûlü'nün ona, **«Ey Osman, gerçekten Allah Teâlâ sana bir gömlek (hilâfet) giydirecektir. Münafıklar senden onu çıkarmanı isterlerse de sen bana kavuşuncaya kadar onu çıkarma»**, buyurduğuna işaret etti.

---

hepsi de elleriyle kılıçlarının kabzasından tutarak bir sakız ağacının altında şöyle biat yaptı: «Erkek olsun kadın olsun bütün sahabeler Resûlullah ile birlikte düşmanlarına karşı direnip sebat edecektir. Resûlullah'tan ayrılmayacaklardır». Onların bu hareketlerinden Allah Teâlâ hoşnut olduğu için Kur'an-ı Kerim'in Feth sûresinin «*Ey Muhammed, mü'minler sana o ağacın altında biat ettikleri zaman, Allah onlardan razı olmuştu. Cenab-ı Hak onların kalbindeki ihlâsı bilerek onlara huzur ve esenlik vermiş, onları pek yakın bir zaferle mükâfatlandırmıştır*», âyet-i celilesini indirdi ve bu sebepten dolayı bu biata «Biatü'r-Rıdvan» diye ad verilmiştir. «Medarikü't-Tenzil» ile «Hazin» tefsirine bakınız.

(1) Açıklaması: Beyan, Arap lügatında izah etmek, açıklamak demektir. Terim mânası ise bir mânayı muhtelif tabirlerle ifade etmeye denir. Arap edebiyatında hakikat, mecaz ve kinaye diye üç çeşit ifade tarzı vardır. Hakiki ifade, bir kelime veya bir cümlenin vaz edildiği (konulduğu) mânada kullanılmasına denir. Mecaz ise vaz edildikleri mânalarında değil de o mâna ile diğer bir mâna arasında —benzerlik veya başka ilgi olduğunda— o kelime veya cümleyi karine vasıtasıyla o anlamda kullanmaktır. Mecazın bütün kısımları ve kinaye, konumuz dışında olduğundan burada onlardan bahsetmeyeceğim. Tabirde geçen istiare-i temsiliyye, mecaz kısmındandır. İstiare Arap lügatında bir şeyi iade etmek şartı ile, sahibinden istemektir. Terim mânası ise, aralarında benzerlik ilgisi

YİRMİ SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Hâkim, Ebu Hüreyre'den şöyle rivayet eder: Hazret-i Osman, birincisi Rume kuyusunu, ikincisi de Usre ordusunu (kıtlık zamanındaki Tebük ordusu) techiz etmekle iki defa cenneti Peygamber'den (s.a.v.) satın aldı.

YİRMİ DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: İbn Asakir, Ebu Hüreyre'den şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah (s.a.v.) **«Osman, ahlâkça bana en çok benzeyen ashabımdandır»**, buyurdu.

OTUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Taberânî, İsmet bin Malik'ten şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah'ın kızı Osman'ın nikâhı altında vefat edince Resûlullah (s.a.v.), **«Osman'ı evlendirin. Üçüncü bir kızım olsaydı, onunla evlendirirdim, ancak gökten gelen vahiy ile kızlarımı onunla evlendirmişim»** buyurdu.

OTUZ BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İbn Asakir Hazret-i Ali'den (r.a.) şöyle rivayet eder: Bizzat Resûlullah'tan işittim. Osman'a şöyle buyurdular: **«Eğer benim kırk kızım olsaydı birbiri ardına hiçbirisi kalmayıncaya kadar seninle evlendirecektim»**.

OTUZ İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İbn Asakir, Zeyd bin Sabit'ten rivayet eder: Zeyd der ki: Resûlullah'ın (s.a.v.) **«Yanımda meleklerden biri olduğu halde, Osman geçti. Melek, bu şehittir. Kavmi onu öldüreceklerdir. Biz ondan utanıyoruz, dedi»** diye buyurduğunu bizzat işittim.

OTUZ ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Ebu Ya'lâ, İbn Ömer'den (r.a.) rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), **«Şüphesiz melekler, Allah ve Resûlü'nden hayâ ettikleri gibi Osman'dan da hayâ ederler»** buyurdu.

---

olan iki kelime veya cümlenin birini karine vasıtasıyla diğerinin mânasına kullanmaktır.

İstiarenin üç kısmı vardır: 1) Benzetilen mâna, 2) Kendisine bir şey benzetilen, 3) Benzetme yönü. İstiarenin «musarraha» diye bir kısmı vardır ki, kendisine benzetilen kelimenin veya cümlenin mânasından bahsedilip de benzetileni terk etmektir. Bu kısımda kendisine benzetilenden açıkça bahsedildiği için istiare-i musarraha diye tesmiye edilir. Bu istiare, yukarıda izah ettiğimiz üzere iki kelime veya cümlenin arasında vaki olur ki, bu ikinci kısma istiare-i temsiliyye denir. Temsil lügatta teşbih (benzetmek) mânasınadır. Benzetilen ve kendisiyle benzetilen şeyler, iki cümlenin mânasının durumları ile bir benzetme yönünden teşekkül edip kendisine benzetilenin cümlesini benzetilen cümlenin yerine bir karine ile kullanmaktır.

İşte Peygamber (s.a.v.) mezkûr hadis-i şerifinde «Gerçekten Osman Allah'ın hacetinde çalışmaktadır» buyurmasında hacet kelimesi Allah'a izafe edilmesi, zahirde muhal bir mâna ifade ettiği için yarar (Allah ondan razı olsun) buyurduğu gibi istiare-i musarraha-ı temsiliyye kabilindendir, demiştir. Şöyle ki: Benzetme yönü olan yararlanmak vasfında Hazret-i Osman'ın Mekke müşriklerine Allah'ın emir ve nehiylerini tebliğ eylemesinin durumu, insanların dünya ve âhiretteki müteaddit hacetleri durumuna benzetilip kendisine benzetilen ikinci cümlenin mânasını ifade eden hacet, birinci cümlenin yerine kullanılmıştır. Karine ise, hacet kelimesinin hadis-i şerifte Allah'a izafe edilmesidir.

İstiarenin geniş izahı Taftazânî'nin beyan ilmindeki «Telhisu'l-Miftah»ın şerhi ile ona benzer Arapça kitaplarındadır. (Mütercim).

İbn Asakir'in Hasan'dan (r.a.) rivayet ettiğine göre, meclisinde Osman'ın hayâ sıfatından söz edilirken Hazret-i Hasan, «Gerçekten Hazret-i Osman yıkanmak için elbisesini çıkarmış bir durumda kapısı kapalı bir odada da olsa, kendisinde mevcut olan hayâ niteliği, belini doğrulmaktan onu menederdi» diye buyurdu.

OTUZ DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: İbn Adiy ve İbn Asakir, merfu olarak Hazret-i Enes'ten şöyle rivayet etmişlerdir: Şüphesiz Osman yaşadığı müddetçe Allah'ın kınında saklı bir kılıcı vardı. Osman öldürülünce o kılıç kınından çıkarıldı. Kıyamete kadar da bir daha kınına konulmayacaktır.

Fakat bunu yalnız Ömer bin Kaîd rivayet etmiştir. Münker hadisler rivayet ettiği için itimat edilmez.

Yedinci Bölüm

ÜÇÜNCÜ KISIM

Hazret-i Osman'ın bazı eserleri, yukarıda bahisleri geçmeyen bazı parlak faziletleri, doğru ve doğruluğu tasdik edilen Peygamber'in (s.a.v.) «Allah Teâlâ Osman'ı şehitlikle şereflendirdi» ve, «Osman mazlumdur, şehit edileceği gün hidayet üzeredir» diye haber verdiği olaylar hakkındadır.

Beğavî, «**Mesahib**» adlı kitabında, Ahmed ve Tirmizî'nin hem hasen hem garip bir hadîstir diye Hassan'dan (r.a.) rivayet ettiklerine göre, Resûlullah (s.a.v.) Osman'a işaret ederek, «**Bu, mazlumen öldürülecektir**» diye buyurdu ve öyle de vaki oldu. Zira Hazret-i Osman evinde Kur'an-ı Kerim okurken şehit olmuş ve kanı «**Endişe etme. Allah sana kâfidir. Yakında onların şerrini senden def'edecektir. O hakkıyle işiten ve bilendir**» (1) âyet-i celilesinin üzerine akmıştı.

Kaadı İyad'ın eseri olan «**Şifa**» kitabında şöyle rivayet olunur: Peygamber (s.a.v.), «**Osman Kur'an okurken öldürülecektir ve umarım ki Allah Teâlâ ona bir gömlek** (hilâfet) **giydirecek. Halk o gömleği ondan çıkarmak ister. Kanı Allah'ın Kur'an-ı Kerimi'nde «Ey Muhammed endişe etme, Allah sana kâfidir. Yakında onların şerrini senden def'edecektir. Allah hakkıyle bilen ve işitendir» âyet-i celilesi üzerine akacaktır**», diye buyurdu.

Bu hadîs-i şerifi Hâkim de İbn Abbas'tan şu şekilde rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), «**Ey Osman, sen el-Bakara sûresini okurken öldürüleceksin. Kanından bir damla «Allah sana kâfidir» meâlindeki âyet-i kerimenin üzerine düşecektir**», diye buyurdu. Lâkin Zehebî, bu rivayette geçen «Sen el-Bakara sûresini okurken» cümlesinden tâ rivayetin

---

(1) el-Bakara, 137. Bu âyet-i celilenin tamamı ve anlamı «*Artık Yahudi ve Hıristiyanlar, sizin bu imanınız gibi iman ederlerse muhakkak hidayet bulmuşlardır. Ey Habibim, sen onların düşmanlığından endişe etme. Allah sana kâfidir. Yakında onların şerrini senden def'edecektir. Allah hakkıyle işiten ve bilendir*».

sonuna kadar mevzu (uydurma)dur, demiştir. Ancak bu rivayetteki Osman'ın öldürülmesinden bahseden cümle, birçok hadiste mevcut olduğundan dolayı sahihtir. Mezkûr hadîslerden birisi, Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfeti hakkındaki hadîslerin sonunda Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in kuyu başında oturdukları bahsinde geçmiştir. Yine o hadîslerden şu sahih hadîs-i şeriftir ki, Peygamber (s.a.v.), kopacak bir fitneden bahsederken, bir adam geçti. Ona işaretle «**Bu, o günde haksız olarak öldürülecektir**» diye buyurdu. Bunu rivayet eden İbn Ömer (r.a.), Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) işaret eylediği kişiye dikkat ettim, Hazret-i Osman'dı, dedi.

Hazret-i Osman'ın öldürülmesi olayı Hicrî 35 yılının eyyam-ı teşrik günlerinde vaki oldu. Vasiyeti üzerine Zübeyr bin Avvam, cenaze namazını kıldırmış ve Bakî mezarlığındaki Huşşu Kevkep (1) mevkiinde defnedilmiştir. Oraya ilk defnedilen kimse kendisidir. Bir rivayete göre Zilhicce ayının 18'inde cuma günü, diğer bir rivayete göre de Zilhicce ayına 6 gün kala şehit olmuştur. Yaşının 82 olduğu söylenmişse de bunda uzun bir ihtilâf vardır.

İbn Asakir'in birçok kimseden rivayet ettiğine göre, Hazret-i Osman'ın katili, sarışın Mısır ahalisinden «Hîmâr» (2) denilen bir kimsedir.

Ahmed, Mugîre bin Şû'be'den rivayet eder. Eserimizin sekizinci bölümünde bahsi geçecek olan Hazret-i Osman'ın (r.a.) âsîler tarafından kuşatılmasında Mugîre, yanına gidip, «Ey Osman, sen bütün müslümanların imamı olup başına geleni de görüyorsun. Sana çare olarak üç şey arz ediyorum. Onlardan birisini kendine seç. Ya etrafını sarmış olanlarla savaşırsın. Çünkü senin harp malzemen ve askerî kuvvetin vardır. Hem de sen haklı olup onlar bâtıl bir dava üzerinde bulunuyorlar. Veya âsîlerin arkasında bulundukları kapıdan başka bir kapı açıp hayvanına binerek kendini Mekke'ye ulaştır. Çünkü orada bulunduğun müddetçe kanının dökülmesini helâl kılmazlar. Veyahut da Şam'a yetişirsin ki, âsîler Şam ahalisinden olup Muaviye dahi Şam'da aralarında bulunur» dedi. Hazret-i Osman, «Ben ortaya çıkıp da onlarla muharebe etmem. Resûlullah'ın halefi olarak ümmetinde ilk kan akıtacak kimse olmayacağım. Mekke'ye gitmeme gelince, bu da olmaz. Çünkü Resûlullah'tan, «**Mekke'de Kureyş kabilesinden birisi doğru yoldan öyle sapacak ki, bu âlemin yaptığı günahların azabının yarısı üzerinde**

(1) Vaidi şöyle demiştir: Hazret-i Osman (r.a.) Huşşu Kevkep denilen mevkide defnedilmiştir. Mezarı gizli tutulmuştur. Kevkep Ensari sahabelerden birisinin adıdır. Huşş, bahçe demektir. Eskiden orası bahçe olup Hazret-i Osman (r.a.) mezkûr bahçeyi satın almış, Bakî mezarlığına ilâve etmiştir. İlk olarak kendisi oraya defnedilmiştir.

(2) Bazı matbu Savâik nüshalarında «Hammal» diye yazılmıştır.

olacaktır», diye işittim. Ben asla o kimse olmayacağım. Şam'a gitmem meselesine gelince, Mekke'den hicret ettiğim bu meskenimi ve Resûlullah'ın (s.a.v.) komşuluğunu asla terk etmeyeceğim» diye cevap verdi.

İbn Asakir, Ebu Sevr el-Fıhrî'den şöyle rivayet etmiştir: Hazret-i Osman muhasaradayken yanına girdim. Bana şöyle dedi: «Ben Rabbimin nezdinde on şey saklamışımdır: 1 — İslâm dinini ilk kabul edenlerin dördüncüsüyüm. 2 — Resûlullah (s.a.v.) benimle kızını evlendirdi. 3 — O vefat edince, diğerini benimle evlendirdi. 4 — Hayatımda türkü söylemedim. 5 — Bir şeyi asla temenni etmedim. 6 — Sağ elimle Resûlullah'a biat ettiğimden beri onu avretim üzerine bırakmadım. 7 — Müslüman olduğumdan beri bir cuma günü üzerimden geçmedi ki, onda bir köle azad etmiş olmamayım. Ancak şayet köleyi azat etmek için o gün üzerimde bir şey olmazsa, o günden sonra azad ederdim. 8 — Cahiliyet devrinde olsun, İslâmiyette olsun asla zina etmedim. 9 — Ne cahiliyette ne de İslâmiyette hırsızlık yaptım. 10 — Resûlullah'ın tavsiyesi üzerine Kur'an-ı Kerim'in âyet-i celilelerini topladım».

Hazret-i Osman (r.a.), iki bin dört yüz köle azad etmiştir.

İbn Asakir, Yezid bin Ebu Habib'den (1) şöyle rivayet eder: Osman'ın üzerine yürüyen bütün âsî süvari kafilesinin delirdiklerini duydum.

İbn Asakir, Huzeyfe'den (r.a.) şöyle rivayet eder: İslâmiyette ilk fitne Osman'ın öldürülmesidir. Son fitne de Deccal'in fitnesidir. Canım O'nun kudreti elinde olan Allah'a yemin ederim ki, bir zerre ağırlığı kadar Osman'ın öldürülmesi sevgisi kalbinde olan herhangi bir kimse, Deccal'ın zamanına yetişirse, illâ ona tâbi olacaktır. Ona yetişmezse, mezarında bile ona iman edecektir.

İbn Asakir'in İbn Abbas'dan (r.a.) rivayet ettiğine göre, halk Osman'ın öcünün alınmasını talep etmeselerdi, ceza olarak gökten taşla vurulacaklardı.

Yine İbn Asakir, Hasan'dan (r.a.) şöyle rivayet etmiştir: Hazret-i Ali (r.a.) hazır bulunmayıp tarlasının birindeyken Hazret-i Osman (r.a.) öldürüldü. Bunu işitince, «Ey Allah'ım ben bu işe razı olmadım ve müsaade etmedim» dedi.

Hâkim'in Kays bin Ubâde'den rivayet edip sahihlediğine göre, Kays bin Ubâde demiş ki: Camel vak'asında Hazret-i Ali'den (r.a.) bizzat işittim. Buyurdular ki: «Ey Allah'ım, Osman'ın kanının dökülmesinden sana sığınırım. Öldürüldüğü gün aklım gitti. Kendimi kaybettim. Halk o gün hilâfet biatı için bana gelirken «Allah'a yemin ederim ki, Osman'ı şehid eden bir kavmin biatından utanırım. Ve Osman daha defin edilmeden kendime hilâfet biatı yaptırmaktan dolayı Allah'tan utanırım» dedim. Halk benden red cevabını alınca gitti. Tekrar dönüp hilâfet bia-

---

(1) Bu kelime Buhari'nin Şerhi «Kastalânî»de «Babu'n- Vufudü'l-Ensari»de de (c. 6, s. 209) böyle geçer.

tını bana teklif ettiklerinde «Ey Allah'ım ben üzerime alacağım bu işten korkarım» dedim. Allah'a o kadar yalvardıktan sonra bu işe girişmek için bana kuvvetli bir niyet hasıl olup hilâfet biatını kabul ettim. Sonra bana «Ey Emire'l-mü'minin» dediklerinde üzüntüden sanki kalbim parçalandı. «Ey Allah'ım, hilâfetim devrindeki ecrimi benden alıp Osman'a ver, tâ ki benden razı olasın» dedim».

İbn Asakir, Ebu Halede el-Hanefî'den şöyle rivayet etmiştir: Hazret-i Ali'den bizzat işittim. Buyurdular ki: «Beni Ümeyye hilâf-ı hakikat olarak Osman'ı benim öldürdüğümü söyler. Hayır. Ondan başka bir ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki, ben ne onu öldürdüm, ne de öldürülmesine yardım ettim. Gerçekten ona karşı ayaklananları öldürülmesinden nehiy ettimse de sözümü dinlemeyip bana karşı isyan ettiler».

İbn Asakir, Semûre'den (r.a.) şöyle rivayet etmiştir: Sanki İslâmiyet çok çetin bir kale içinde muhafaza edilmişti. Âsîler, Osman'ı öldürmekle İslâmiyette öyle büyük bir gedik açtılar ki, Kıyamete kadar kapanamaz.

Abdürrezzak, Abdullah bin Selâm'dan rivayet eder. Abdullah bin Selâm demiş ki: Osman'ı muhasara altına alanlara gidip derdim ki, Osman'ı öldürmeyin. Allah'a yemin ederim ki, onu öldürecek herhangi biriniz, ancak çolak, elsiz olarak Allah'a kavuşacaktır. Allah'ın azap kılıcı şimdiye kadar kınında saklıdır. Allah'a yemin ederim ki, onu öldürürseniz, Allah Teâlâ, o kılıcı kınından çeker, öldürülmenizden asla vaz geçmeyip kınına bırakmaz. Hangi bir peygamber öldürülmüşse, ceza olarak yetmiş bin insan öldürülmüştür. Hangi bir halife öldürülmüşse yerine başka bir halifenin tayinine ittifak etmeden önce, illâ otuz beş bin kişi öldürülmüştür.

İbn Asakir, Abdurrahman bin Mehdî'den rivayet eder: Hazret-i Osman'da iki haslet vardı ki, Ebu Bekir ile Ömer'de (r. anhüma) yoktu: 1) Öldürülünceye kadar sabretmesi. 2) Kur'an-ı Kerim'i tertibi üzerinde bütün müslümanları birleştirmesiydi.

Ebu Nuaym, «Delâil» adlı kitabında Hazret-i İbn Ömer'den rivayet eder: Hazret-i Osman minberin üzerinde hutbe okurken Cehcah el-Gıfarî ayağa kalkarak Hazret-i Osman'ın elindeki sopayı alıp dizine dayadı ve kırdı. Bu olaydan bir yıl geçmeden Allah Teâlâ, Cehcah'ın ayağında kemirgen bir yara yarattı ki, o yaranın tesirinden öldü.

ÜÇÜNCÜ KISMA AİT BİR TAMAMLAMA

Havarice taifesi, Hazret-i Osman'ı (r.a.) uzak olduğu birkaç şeyle kınamışlardır. Bu cümleden olarak şöyle demişlerdir: Hazret-i Osman, ulu sahabelerin bir kısmını görevlerinden azledip yerlerine faziletçe onlardan daha aşağı akrabalarını o görevlere tayin etmiştir. Meselâ; Ebu Musa el-Eş'arî'yi Basra, Amr bin el-Âs'ı Mısır, Ammar bin Yâsir'i, Mugîre bin Şu'be'yi ve İbn Mes'ud'u Kûfe valiliğinden azil etmiştir. İbn Mes'ud'u (r.a.) Medine'ye getirmiştir.

Bütün bunların cevabı şöyledir: Hazret-i Osman, ancak icabeden birçok sebeplerden dolayı bunları yapmıştır. Ebu Musa'yı emri altında bulunan askerler, cimriliğinden dolayı şikâyet ettiler. Kûfe'deki İslâm askerine Ebu Musa, Hazret-i Ömer'in emriyle Ram Hürmüz'ü fethetmeleri için emir verdi. Orayı fethedip ahalisinin kadın ve çocuklarını esir aldılar. Ebu Musa bunu duyunca, «Ben bu ahaliye teminat vermiş olduğumdan dolayı bunları esir etmeye hakkınız yoktur» dedi. Bunun üzerine Kûfe'deki askerler, onu kınayıp bu olayın keyfiyetini Hazret-i Ömer'e yazdılar. Hazret-i Ömer, Ebu Musa'nın bu davasını ispat etmek için and etmesini emretti. Ebu Musa, and ettikten sonra Kûfe askerlerine Ram Hürmüz'den aldıkları şeyleri iade etmeleri için emir verdi. Askerler bu davanın halli için Ebu Musa'yı alıp Hazret-i Ömer'in huzuruna çıkardılar. Hazret-i Ömer, onu tekdir eyledi ve «Senin yerine bu vazifeyi yapacak birisini bulsaydık bu görevden seni azlederdik dedi». Hazret-i Ömer vefat edince gerek Ebu Musa'nın elinin altındaki askerlerin, gerek Kûfe'deki askerlerin ona karşı öfkeleri şiddetlendi. Hazret-i Osman, onun bu durumunu göz önünde bulundurarak çıkacak herhangi bir fitne korkusundan dolayı onu valilikten azletti.

Amr bin el-Âs'ın azli ise, Mısır ahalisi ondan çok şikâyetçi oldukları içindi. Hazret-i Ömer dahi kendi hilâfeti zamanında o şikâyetlerden dolayı onu azletmişti. Lâkin sonradan yapılan tahkikat neticesinde Amr'ın şikâyet edilen maddelerden masum olduğunu anlayınca, tekrar onu vazifesine iade etmişti.

İbn Ebu Serh'i Amr'ın yerine Mısır valiliğine tayin etmesi de şöyle olmuştur: İbn Ebu Serh her ne kadar Peygamber (s.a.v.) zamanında mürted olmuş ve Mekke'nin fethinde Peygamber (s.a.v.) tarafından katli helâl kılınmışsa da, sonra tekrar müslüman olup ıslah-ı nefs etmişti. Hattâ valiliği zamanında civarındaki birçok ülkeyi fethetmekle övülen birçok eser kendisinden vaki olmuştur. Şerefine kâfi bir iftihardır ki, yüce zatlardan Abdullah bin Amr bin Âs da birçok sahabe-i kiram gibi onun sancağı altında kâfirlerle savaşmışlardı. Öyle ki işin siyaseti bakımından Mısır ahalisi, onu Amr bin Âs'dan daha kuvvetli olduğunu bilirlerdi. Ahlâkından en güzeli de şudur: Hazret-i Osman şehit edildiğinde o, fitneye katılmayıp müşriklerle yaptığı savaştan başka asla müslümanlarla savaşmamıştır.

Ammar bin Yâsir'in meselesine gelince, onu azleden Hazret-i Osman olmayıp Hazret-i Ömer'dir.

Mugire ise rüşvet almış diye Hazret-i Osman'a haber verilmişti. Hazret-i Osman, ahalinin Mugire üzerinde kat'î kararlı olduğunu görünce, iftira da olsa maslahat onun azlinde olduğunu anlamıştı.

İbn Mes'ud, Hazret-i Osman'ı çok kınadığı için, maslahat, azlinde olduğunu anladı. Kaldı ki, ictihadî hükümlerde müctehide itiraz edilmez. Lâkin Hazret-i Osman'a bu gibi itirazda bulunan mel'unların ne akılları ne de anlayışları vardır.

Yine Hazret-i Osman'a itirazda bulundukları şeylerden bazıları da şunlardır: Güya, Hazine'nin malını israf etmiş, çoğunu Hâkem gibi akrabasına vererek onu Medine'ye iade etmiştir. Halbuki Peygamber (s.a.v.), Hâkem'i yaptığı bir suçtan dolayı Taif'e sürmüştü. Yine o zamanın parasına göre yüz bin akçe ile Afrika'dan alınmış ganimet malından beşte birini kendi kâtibi Mervan'a vermiş, oğluna (1) el-Haris bin Hâkem'in kızını tezvic edince zamanın parasıyla Beytü'l-mal'dan yüz bin akçe ve Medine çarşısında satılan eşya vergisinin onda birini, başlık olarak el-Haris'e vermiştir. Ebu Musa, ganimet malı olarak Beytü'l-mal için ona altın ve gümüşten ziynet eşyasını getirirken, Hazret-i Osman bunları kendi kadın ve kızları arasında taksim etmiş ve Beytü'l-mal'ın çoğunu köylerinin ve binalarının imarına sarfetmiş demişlerdir.

Bu itirazların cevabı şudur: Bunların çoğu Havâricenin Hazret-i Osman hakkında uydurdukları yalanlardır. Peygamber'in (s.a.v.) sağlığında el-Hâkem'in Medine'ye iadesi için müsaade isteyince, Peygamber (s.a.v.), onu Medine'ye iade edeceğine söz vermişti. Hazret-i Osman, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) verdiği bu sözü Hazret-i Ebu Bekir ve Hazret-i Ömer'e söylemişse de tek bir kişinin şahitliği ile Hazret-i Peygamber'in verdiği hükmün değişmeyeceği görüşlerinde olduklarından Hazret-i Osman'ın teklifini reddetmişlerdi. Daha sonra hilâfet makamına geçince birçok fıkıh ilmi âlimlerinin, «Bir halife kendi bilgisiyle amel edebilir» demeleriyle kendisi bizzat el-Hâkem'in iadesi hususunda Resûlullah'dan (s.a.v.) kat'î olarak iadesi için izin aldığını bildiğinden onu Medine'ye iade etmiştir. Şunu da ilâve edelim ki, Hâkem, sürgününe sebep olan suçundan tevbe etmişti.

Mervan hakkındaki olayın doğrusu ise şudur: Mervan, Afrika'dan ganimet olarak alınan ev eşyasıyla hayvanlar gibi Medine'ye nakli güç olan malları, Mısır Emiri Abdullah bin Ebu Serh'den yüz bin akçe ile satın almış, çoğunun bedelini peşin vermişti. Afrika ülkesi fethedildi diye herkesten önce Hazret-i Osman'a müjdeci olarak geldiğinde, Afrika gibi bir ülkenin fethi güç olduğu için müslümanlar son derece ızdıraplı bulunduklarından dolayı Hazret-i Osman, müjdesine ödül olarak İbn Ebu Serh'ten satın aldığı malın geri kalan bedelinden vaz geçip ondan almadı. İslâmiyetin hükmüne göre hak halife olan bir kimse, müjdeciye, müjdecinin yorulmasına ve değerine göre münasip gördüğü şeyi ona vermesi câizdir.

Hazret-i Osman, oğlunu Haris bin el-Hâkem'in kızıyla evlendirince

---

(1) Elde mevcut bütün basılmış «*Savâiku'l-Muhrika*» nüshaları bu cümleden itibaren eksik olarak basılmıştır. Buradaki «oğluna» kelimesinden sonra «onda birini el-Haris'e vermiş» cümlesine kadar olan kısım, Mekke-i Mükerreme Müftüsü Ahmed bin Zeyni Dahlan'ın eseri olan «*el-Fütuhatü'l-İslâmiyye*»nin ikinci cildindeki Hazret-i Osman'ın Menakıbı bahsine göre yazıldı. İbarenin doğrusu da budur.

yüz bin (1) akçeyi Beytü'l-mal'dan değil, kendi öz malından verdi. Cahiliyette ve İslâmiyette olsun Hazret-i Osman'ın zenginliği, serveti inkâr edilmez bir gerçektir.

Haris'e Medine çarşısı vergisinden onda birini verdiği dedikodusu da doğru değildir. Evet, onu çarşısının tartı ve ölçülerinin doğru olmasına dikkat etmesi için tayin etmişti, ancak ondan vaki olan haksızlıktan dolayı da azletti.

Ebu Musa'nın Hazret-i Osman'a getirdiği ziynet eşyası hikâyesini ise İbn İshak rivayet etmiş olup, senedinde meçhul bir kimse olduğundan iddialarına kat'î bir delil olamaz. Hazret-i Osman'ın büyük serveti ve Tebük gazvesinde yaptığı meşhur maddî fedakârlığının niteliği, Beytü'l-mal'dan mezkûr miktar malı ya da ondan daha az veya çoğunu şahsına veya söyledikleri kimselere verdiği iddiasını ona isnat etmekten men eder.

Hulâsa, Hazret-i Osman'ın şayet Beytü'l-mal'dan akrabasına çok mal verdiği kabul edilse bile, bu olay kendisinden vâki olan ictihadına binaen bir hükümdür. Öyleyse onun bu yaptığına itiraz edilemez.

Hazret-i Osman kendi vekilinden önce herhangi bir kimsenin çarşı ve pazardan bir şey satın almasını ve kendi ticaret işinden başka herhangi bir geminin ticaret için Bahreyn'e seyr ü sefer etmesini men etmiş, diye söyledikleri sözleri de gerçeğe aykırıdır. Ayrıca şunu söyleyelim ki, ticareti sevdiği için kendi ticaretine mahsus bir gemisi bulunabilir.

Beytü'l-mal'a bakım görevini Zeyd bin Sabit'e teslim edip taksimden sonra bir miktar mal artınca onu da Mescid-i Nebeviye'ye eylediği ilâvenin imarına sarfetmişken, Havârice taifesi, Hazret-i Osman'ın kendi evinin imarına sarfettiğini iddia ettikleri gibi, Hazret-i Osman, bir araziyi kendi hayvanlarının otlağı için tutmuş, diye ona iftirada bulunmuşlardır (2). Halbuki mezkûr araziyi, toplanan zekât develeri için korumuştu.

---

(1) Bu cümle sonuna kadar «*Savaiku'l-Muhrika*» nüshalarında yanlış olup doğrusu Ahmed bin Zeyni Dahlan'ın «*Fütuhat-ı İslâmiyye*» adlı eserinin ikinci cildinin Hazret-i Osman'ı Menakıbı hakkındaki bahsinden tercüme edilmiştir.

(2) Buharî, İbn Abbas'dan (r.a.) şöyle rivayet etmiştir: Sâb bin Cüssame, Hazret-i Osman'a Peygamber'in (s.a.v.), «*Allah ve Resûlü'nden başka hiçbir kimsenin himâsı (otlağı) yoktur*» buyurduğunu söyledi.

Himâ: Korunan yer demektir. Bundan maksat, hükümet reisi tarafından yalnız Beytü'l-mal'a ait hayvanların otlamalarına tahsis edip başka hayvanların ondan men edildiği yerdir. Cahiliyet zamanında bir devlet reisi, bir yeri kendi hayvanlarına mer'a olarak tahsis etmeyi istediği zaman, bir köpeği o yerin yüksek bir yerinde havlatıp sesi nerelere varırsa o yerler onun otlağı olurdu. Başkalarının hayvanlarını oraya sokmazdı. Fakat kendisi başkalarına ait yerde hayvanlarını otlatabilirdi. İslâmiyet bu adaletsiz hareketleri kaldırmış, otlak hakkı yalnız Allah ve Resûlü'ne tanınmıştır. Yani, mer'a, savaş için beslenen hayvanlarla zekât hayvanlarına tahsis edilebilir hükmünü getirmiştir. İmam Şafiî'ye (r.a.) göre, bu hadisin iki mânaya ihtimali vardır: 1 — Peygamber'in (s.a.v.) tuttuğundan başka

«Beytü'l-mal'a ait arazi-i emiriyyeyi (1) de halka dağıttı» demişlerdir. Halbuki Hazret-i Osman arazinin ihyası (kullanılacak hale getirilmesi) için onlara izin vermişti. Şunu da ekleyelim ki, Yemen eşrafı Medine-i Münevvere'ye gelince düşmanlara karşı Medine'de devamlı olarak mukavemet edebilmeleri için vatanlarında terkettikleri arazi miktarınca onlara arazi vermişti. Bu ise müslümanlara genel bir yararlılık olduğundan bu hususta Hazret-i Osman'a itiraz edilemez.

Yine ona itiraz edip şöyle demişlerdi: Ata bin Mes'ud ile Ubey bin Kâ'b'ı hapsetmiş, Ebu Zer'i Rebeze'ye (2) sürgün etmiş, Muaviye'nin şikâyeti üzerine Ubade bin Samit'i Şam'dan Medine'ye nakletmiş, İbn Mes'ud'u terkedip onunla konuşmamış, İbn Avf'e sen münafıksın, demiş, Ammar bin Yâsir'i dövmüş. Kâ'b bin Abede'nin şerefini kırarak ona yirmi kamçı vurup dağlara sürgün etmiş, Eşter en-Nehaî'ye de aynı muamelede bulunmuştur.

Bu itirazların cevapları: Mezkûr cezayı mucip şeyleri, Ata bin Mes'ud'dan işittiği için hilâfet makamının şerefini korumak gayesiyle onu terkedip hapsetti. Kaldı ki, her ikisi de din ahkâmında müctehid olduklarından herhangi birinin diğerine karşı muamelesi hakkında itiraz edilmez. Ata'nın dövülmesine Hazret-i Osman'ın emir verdiği iddiası

---

müslümanlardan hiçbir kimsenin otlak tutmaya hakkı yoktur. 2 — Yalnız Peygamber'in (s.a.v.) tuttuğu gibi yerler tutmak câizdir.

(1) İslâm şeriatine göre arazi, arazi-i öşüriye, arazi-i haraciye, arazi-i memlûke ve arazi-i memleket (arazi-i emiriye) olmak üzere dört kısma ayrılır:

Birinci kısım: İslâm mücahitleri tarafından fethedilip onlara, veya kendi rızalarıyla müslüman olan ahalisine mülkiyet verilmiş olan topraklardır ki, bu kabil arazilerin ürünlerinden onda bir veya yirmide bir oranında öşür namı ile zekât alınır. Meselâ, ürünü eğer yağmur veya çay sularıyla sulanırsa onda birini, eğer dolapla, dalyalarla, hayvanlarla ve satın alınmış sularla bütün yıl veya yılın yarısından ziyade sulanmışsa yirmide biri oranında zekât nisabından az da olsa öşür alınır.

İkinci kısım: Arazi-i haraciyedir ki, İslâm mücahitleri tarafından sulh yoluyla veya cebren fethedilip müslüman olmayan ahalisine veya başkalarına temlik edilmiş olan topraklardır. Bu çeşit araziden ya mahsulâtına göre veya münasip görülecek başka bir miktar vergi harac namıyla alınır. Bu, zekât kabilinden değildir.

Üçüncü kısım: Arazi-i memlûke'dir ki bu, memleket arazisinden olup Beytü'l-mal'a aitken sonradan bir bedel mukabilinde bazı kimselere kat'î olarak satılmış olan topraklardır. Bunların sahipleri müslüman ise, mahsulâtı, arazi-i öşüriye mahsulâtı gibi zekâta tâbidir.

Dördüncü kısım: Arazi-i memlekettir ki, vaktiyle müslümanlar tarafından fethedilip bir kimseye temlik edilmeksizin bütün müslüman ahalisine ibkaa edilmiş olan topraklardır. Bunların mülkiyeti âmme namına olarak İslâm devletine aittir. Tasarrufu tapu ile ahaliye teslim edilir. Bu teslim temlik değildir ve zekâta tâbi olmaz. Mutasarrıfları müstecir hükmündedirler. Bunların verdikleri vergi de icar bedeli kabilindendi. Öşür ile icar bedeli bir arazide birleşmez. «Sualli Cevaplı Dinî Bilgiler» adlı Ömer Nasuhi Bilmen'in eserine bak.

(2) Medine-i Münevvere'ye yakın bir yerin adı olup Hazret-i Ebu Zer orada defnedilmiştir, Kâmusu'l-Muhit.

bâtıldır. Doğru bile olsa, Hazret-i Ömer bir gün meclise gelirken Sa'd bin Ebi Vakkas ayağa kalkmadığı için kamçısıyla başına vurdu. Ona, «Sen hilâfet makamından korkmadın. Makamın dahi senden korkmadığını sana anlatmak istedim» diye buyurdu. Bu, Hazret-i Sa'd'ın moralini bile bozmadığı olaydan daha büyük bir şey değildir. Hilâfet makamının şerefini korumak için İbn Mes'ud'un bu şekilde cezalandırılması, Hazret-i Ömer'in Sa'd'ı o şekilde cezalandırmasından daha evlâ idi. Zira Hazret-i İbn Mes'ud, Hazret-i Osman'a hiçbir saygı ve makamına hiçbir şeref bırakmayan sözlerle cevap verirdi. Hattâ Hazret-i Ömer, Übeyy'in arkasında bir cemaatle yürüdüğünü görünce kamçısını Ubeyy'in üzerine kaldırıp onu tehdid etmiş, «Bu durum sana ve arkandaki cemaate bir gururun fitnesidir» dediği halde Ubeyy (r.a.) bundan hiç bozulmamıştı.

Şunu da ekleyelim: Hazret-i Osman bu olaydan sonra Hazret-i İbn Mes'ud'a gelip rızasını almaya çok çalışmış ve İbn Mes'ud kabul etmedi denilmişse de bir rivayete göre, özrünü kabul ederek Allah seni affetsin diye ona dua etmiştir.

Hazret-i Osman ile Ebu Zer el-Gıfari'nin arasında geçen hâdise de Hazret-i Ebu Zer, Hazret-i Osman'ın velâyet ve hilâfetinin şerefini zedeleyen hareketlere cesaret bulduğundandı. Öyleyse Hazret-i Osman'ın Hazret-i Ebu Zer el-Gıfari ile başkaları bu muamelesi, şeriatın makamını, dinin hürmetini korumak içindi. Gerçi Hazret-i Ebu Zer'in maksadı da sahih olup Hazret-i Osman'ın daima Ebu Bekir ile Ömer'in yolunu takip etmesi içindi. Kaldı ki, bir rivayete göre Hazret-i Osman, Ebu Zer'e «Medine'de yanımda kal. Sabah akşam süt develeri sana gelir, onlardan geçinirsin» diye emir eylediği halde, «Dünyada hiçbir ihtiyacım yoktur», diyerek insanlardan inziva etmek için kendi rızasiyle Rebeze'de ikamet etmek istedi.

Ubade bin Samit'in hikâyesi ise kat'î olarak bâtıldır. Abdurrahman bin Avf'ın (r.a.) da aynıdır. Ancak Hazret-i Abdurrahman, Hazret-i Osman'ı iğrendiren hareketlerde bulunduğu için Hazret-i Osman nefret ederdi. Kendisi Ammar bin Yâsir'i dövmemişti. Ancak Ammar'ın kendisine eylediği birçok tenkitlerden dolayı, mescide gelip de o hususlarda kendisiyle görüşüp açıklamalarda bulunması için Ammar'a tekrar tekrar gönderdiği köleleri onu dövmüş, Hazret-i Osman bu olayın cereyanından dolayı kendisinden özür dilemiş. kabul etmeyince kölelerin yaptıkları bu işten haberi olmadığına dair Ammar'a ağır bir yemin etmiş ve onu razı etmek için son derece çabaladıktan sonra Hazret-i Ammar da kanaat ettiğine dair ondan alâmetler zâhir olmuştur.

Hazret-i Osman'ın Ka'b'ı dövdürmesinin sebebi, Kâ'b'ın ona çok ağır bir mektup yazmasıydı. Sonra Hazret-i Osman onu razı etmek için çalışmış, kendi gömleğini çıkarıp öcünü alması için ona kamçısını verince, Hazret-i Osman'ı affetmiş ve yakın adamlarından olmuştu. Eşter'e yaptığı muamelede haksız değildi. Çünkü Hazret-i

Osman zamanındaki fitnenin elebaşısıydı. Hattâ Osman'ın katline sebep olan da o idi. Osman'ı kendisinin şehid ettiğine dair rivayetler de vardır.

Allah Teâlâ Hazret-i Osman'a itirazda bulunanların gözlerini kör eylesin ki, onlar, bu dinden çıkmış olanın yaptığını kınamayıp da Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.), kendisinin hak imam olduğuna ve haksız olarak şehid olacağına, cennet halkından olduğuna dair tanıklık ettiği bir kimseyi zemmetmişlerdir.

Yine Hazret-i Osman'a yapılan itirazlardan biri de Haricilerin «Osman, içinde Kur'an-ı Kerim yazılı birçok sayfaları yakmıştır», demeleridir.

Bunun cevabı ise şöyledir: Hazret-i Osman'ın bu işi onun faziletlerinden birisidir. Çünkü Hazret-i Huzeyfe ve daha başka bazı sahabe-i kiram, «Şam ile Irak ahalileri birbirlerine «Benim Kur'an-ı Kerim okuyuşum senin okuyuş tarzından daha iyidir» diye Kur'an'ın okunmasında ihtilâf etmişlerdir», diye Hazret-i Osman'a şikâyet ettiler. Kur'an'ın kıraatındaki ihtilâfın küfre doğru gittiği görülünce bunu önlemek için Hazret-i Osman, bütün insanların yalnız bir Mushaf-ı Şerif'in kıraatı üzerinde toplanmasını düşünmüş, Hazret-i Ebû Bekir'in içinde Kur'an-ı Kerim'i topladığı sahifeleri eline alıp ona göre yazdırmıştır. Okunması hakkındaki ihtilâfı izale etmek için de topladığına göre okunmasını emir buyurmuştur. Sonra topladığı bu Mushaf-ı Şerif'in nüshasına göre birçok nüshalar yazıp diğer beldelere göndermiştir. İşte Hazret-i Osman'ın yaptığı bu büyük hizmet içindir ki, Hazret-i Ali (r.a.), «Allah'a yemin ederim ki, o zaman iş başında bulunsaydım ben de Kur'an-ı Kerim hakkında Osman'ın yaptığı gibi yapardım. Osman'ı sebbetmeyin (sövmeyin). Çünkü o, kendiliğinden değil, biz sahabelerin huzurunda bunu yapmıştır» demiştir.

Hazret-i Osman'ın yaktığı bu sahifelerin hikâyesini ve birçok faydasının olduğunu «Şerhü'l-Mişkat» adlı eserimde geniş olarak yazdım.

Yine itirazlarından biri de şöyledir: Ubeydullah bin Ömer (r.a.), Hürmüzan ile Cüfeyne ve Hazret-i Ömer'i şehid eden Ebu Lü'lü'ün küçük kızını öldürdü. Hazret-i Ali ve sahabelerin işaretleriyle kısas olarak Ubeydullah'ın öldürülmesi icab ettiğini söylediler de Hazret-i Osman öldürmedi demişlerdir.

Cevabı: Cüfeyne hıristiyandı. Mezkûr kızın babası mecusî olup anasının İslâmiyeti bilinmediğinden kızın da İslâmiyetine şeriatça hükmedilmedi ki, Ubeydullah onlara kısas edilsin. Hürmüzan ise Ebu Lü'lü'ü Hazret-i Ömer'i şehid etmesi için tahrik edip ona emir vermişti. Birçok İslâm âliminin görüşüne göre bir kimse, birisinin katline emir verirse, o da katil gibi kısas olarak öldürülür. Şunu da ekleyelim ki, Ubeydullah'ın kısas edilmesine dair birçok şerait ol-

duğu farzedilse ve Hazret-i Osman kısas olarak onun katline teşebbüs etseydi, Kureyş kabilesinin, «Dün Ömer şehid edildi, bugün de oğlu öldürülemez» deyip bir fitne koparmasından korkulurdu (1).

İtirazlardan birisi de şudur: Hilâfeti zamanında, halk ile hac ederken dört rekâtlı namazların iki rekât kılınması lâzımken, Mina'da namazını kasretmeyip (iki rekât kılmayıp) dörder rekât kılmıştır.

Cevap: Bu, içtihadî bir meseledir. Bununla ona itirazda bulunmak çirkin bir cehalet ve akılsızlıktır. Zira birçok din âlimlerinin kavline göre mezkûr mevsim ve yerde namazın kısaltılması câiz olup, vacip değildir.

Yine itirazlarından biri de şöyledir: Muhammed bin Ebu Bekir'i Mısır'a vali tayin etti, sonra da hakkında hıyanet etti, demişlerdir.

Cevabı: Beyanı yakında geleceği üzere Hazret-i Osman, Muhammed'in vali olarak tayinini isteyen halka, Muhammed'e hıyanet etmediğine dair yemin etmiş, kalbinde kin hastalığı olmayanlardan başka hepsi de Hazret-i Osman'ın doğru söylediğine inanmışlardı.

Hulâsa: Doğru ve doğruluğu kabul edilen Peygamber'in (s.a.v.) «Osman hak üzeredir. Onun için cennet vardır. O haksız olarak öldürülecektir» diye buyurduğu hadis-i şerifleri olduğu ve Osman'a tâbi olunmasına dair emir buyurduğu halde, birçok mânasız sözlerle veya yukarıda geçen bütün itirazlarla ona nasıl itiraz edilir.

Yine sahih olarak Resûl-i Ekrem (s.a.v.), Hazret-i Osman'ın halife olacağını ve münafıkların onun hilâfet makamından düşürülmesine kast edeceklerini ve onlara itaat etmeyeceğini hadis-i şerifinde işaret etmiştir. Bunlara ilâveten Hazret-i Osman'ın kitabımızda geçen eserleri bahsinden İslâmiyetteki öncülüğü, Allah yolunda malını sarfetmesi ve diğer hasletleri de anlaşılmıştır.

---

(1) Ubeydullah, Hazret-i Ömer'in (r.a.) oğlu olup anası Melike, Huzaa kabilesindendir. Kendisi kuvvetli ve cesaretli bir zat idi. Pederi şehid edilince kılıcını çekip Hürmüzan ile hıristiyan olan Hira ahalisinden Cüfeyne'yi ve babasının katili olan Ebu Lü'lü'ün küçük kızını öldürdü. Bunlara kısas olup öldürülmesi için Ubeydullah tutuklanırken Hazret-i Abdurrahman bin Ebû Bekir, Ebu Lü'lü' ve Hürmüzan ile Cüfeyne'nin bir yerde müşavere ettiklerini ve aralarında kabzası çatal bir hançerin bulunduğunu ve aynı gecede Hazret-i Ömer'in öldürüldüğünü haber aldığını söyledi. Hazret-i Osman, Abdurrahman'ın ifadesini bu şekilde alınca, «Hançere bakın. Kabzası çatal ise Hazret-i Ömer'in katli için her üçünün toplandıklarına şüphe yoktur» dedi. Tetkik edilince olayın Hazret-i Abdurrahman'ın dediği gibi olduğu görüldü. Ömr bin Âs, «Dün Emirü'l-Mü'minin öldürülürken bugün de oğlu mu öldürülsün? Allah'a yemin ederim ki, bu asla olamaz» dedi. Bunun üzerine Hazret-i Osman, Ubeydullah'ın öldürülmesinden vaz geçti. «*Nuru'l-Ebsar*»dan nakledilmiştir.

Sekizinci Bölüm

HAZRET-İ ALİ'NİN HİLÂFETİ HAKKINDADIR

Hazret-i Alı'nin hilâfetine biat eden selâhiyetli heyet, Hazret-i Osman şehid edildiği zamanda biat ettiği için, önce Hazret-i Osman'ın şehadeti hadisesinden bahsetmemiz gerekir.

İbn Sa'd, Zührî'den şöyle rivayet eder: «Hazret-i Osman on iki yıl hilâfet makamında bulunmuş, ilk altı yıla kadar halk, ona hiçbir tenkid yöneltmediği gibi, kendisi Kureyş kabilesi nezdinde Hazret-i Ömer'den daha fazla sevilirdi. Çünkü Hazret-i Ömer onlara karşı sert davranırdı. Hazret-i Osman işbaşına gelince, onlara karşı yumuşak davranıp yakınlık gösterdi. Sonradan onların işlerini görmekte gevşemiştir. Allah Teâlâ, herkese akrabalarına yakınlık göstermesini ve iyilikte bulunmasını emretmiş, diye bu tevil yoluyla akrabalarını, ev halkını hilâfetinin son altı yılında vazifelere tayin edip onlara Beytü'l-mal'dan (Hazine) mal verip, «Ebû Bekir ile Ömer Beytü'l-mal'daki haklarını terk edip almadılar. Ben ise hissemi alıp akrabalarıma taksim ettim» dedi. Halk bundan hoşlanmayıp bu hususta ona itiraz ettiler».

İbn Asakir, Zührî'den şöyle rivayet eder: İbn Müseyyeb'e «Hazret-i Osman nasıl öldürüldü? Halk ile durumları nasıldı? Muhammed'in (s.a.v.) sahabeleri niçin onu aşağı düşürdüler, bana haber verir misin?» dediğim zaman, «Osman mazlum olarak öldürüldü. Onu öldüren zalimdi. Onu aşağı düşürense mazûr idi», dedi. «Nasıl?» dedim. «Osman hilâfet makamına geçince, sahabelerin bir kısmı onun idaresinden hoşnud kalmadılar. Çünkü, kavmini çok sevdiğinden Emeviler'den sahabe olmayan birçok kimseyi işbaşına getirir, vali tayin ederdi. Sahabeler tarafından tenkid edilen şeyler onlardan vâki olup dolayısıyla itirazlara uğradığı halde onları vazifeden uzaklaştırmıyordu. Hilâfetinin son altı yılında yalnız amcasının oğullarını vazifelere seçip başkasını görevlendirmedi. Bununla beraber onlara takva ile hareket etmelerini emrederdi. Akrabası olan Abdullah Ebu Serh'i Mısır valiliğine tayin etti. Uzun müddet o görevde kaldıktan sonra, yaptığı zulümden dolayı Mısır ahalisi onu Hazret-i Osman'a şikâyet ettiler. Zaten bu olaydan önce Hazret-i Osman'ın menettiği şeyleri kabul etmeyip hattâ Osman tarafından gönderilen bazı kimseleri dövüp öldürdü. Bunun üzerine Mısır ahalisinden yedi yüz adam yola çıkıp Medine-i Münevvere'deki Mescid-i Şerif'e geldiler. Namaz vakitlerinde sahabelere İbn Ebu Serh'in onlara yaptığı zulümlerinden şikâyet ettiler. Talha bin Ubeydullah ayağa kalkıp sert sözlerle Hazret-i Osman'la konuştu. Hazret-i Âişe dahi, «Mu-

hammed'in (s.a.v.) sahabeleri sana gelip bu adamın vazifesinden uzaklaştırılmasını diledilerse de kabul etmedin. Halbuki bu adam onlardan birisini öldürmüştür. Tayin ettiğin o validen haklarını ve vazifeyi geri al» diye ona haber yolladı. Hazret-i Ali bin Ebi Talib dahi Hazret-i Osman'a gidip, «Bunlar başka birisinin İbn Ebu Serh yerine vali olarak tayinini istiyorlar. Daha önceden ona bir kan davasında bulunmuşlardı. Öyleyse onu görevinden uzaklaştırıp aralarında hükmet. Şayet aleyhinde bir hak sabit olursa haklarını ondan al», deyince Hazret-i Osman onlara, «Siz kendinize bir vali seçin ki, onun yerine görevlendireyim», dedi. Halk, Muhammed bin Ebu Bekir'i işaret etti. Hazret-i Osman hemen tayin emrini yazıp onu Mısır'a vali tayin etti. Mısır ahalisiyle İbn Ebu Serh arasındaki durumu incelemek üzere Muhacir ve Ensari sahabelerden bir heyet, Mısırlılarla beraber Medine'den ayrıldılar. Muhammed ile arkadaşları Medine'den üç günlük mesafe uzaklaştıklarında, deveye binmiş siyah bir kölenin devesini kamçılayarak sanki ya birine yetişecekmiş veya birisi onu arkasından kovalıyormuş gibi hızla gittiği görüldü. Bunu gören Muhammed (1) ve arkadaşları, siyah köleye, «Neyin var, neden böyle heyecanlı gidiyorsun? Sanki bir şeyden kaçar veya bir şeyin peşini takip eder gibi bir halin var» dediler. «Ben Emirü'l-mü'minin'in (Osman'ın) kölesiyim. Beni Mısır valisine gönderdi», deyince, birisi, Muhammed bin Ebû Bekir'i işaret ederek, «İşte bu Mısır valisidir», dedi. Köle, «Ben buna gönderilmedim», dedi. Muhammed, adamı sorguya çektirdi. «Sen kimin kölesisin?» denildiğinde, kâh Emirü'l-mü'minin'in kölesi, kâh Mervan'ın kölesiyim, diyordu. Tâ ki birisi Osman'ın kölesi olduğunu bildi. Muhammed, «Sen kime gönderildin?» diye sorunca köle, «Mısır valisine», diye cevap verdi. Muhammed, niçin gönderildiğini sorduğunda, «Elçi olarak» diye cevap verdi. «Sende bir mektup var mı?» diye sordu. Köle, «Hayır», dedi. Üstünü aradılarsa da mektup bulamadılar. Beraberinde bir su matarası vardı. İçinde bir kâğıt parçası bulundu ki, kâğıtta, «Bu mektup, Osman'dan İbn Ebu Serh'edir», diye yazılıydı. Muhammed, Muhacir ve Ensarileri ve diğerlerini yanına toplayıp huzurlarında mektubu açınca şöyle yazıldığını gördüler: «Muhammed ile falan, falan sana gelince, öldürülmelerine bir çare bul. Beraberinde getirdiği mektubumu iptal et. Haberim sana gelinceye kadar görevinin başında bulun. Bana gelip de seni şikâyet eden kimse hakkındaki kararım sana gelinceye kadar onu hapset». Cemaat mektubu okuyunca korkarak Medine'ye döndü. Muhammed, mezkûr kâğıdı okuduktan sonra kendisiyle birlikte bulunanlardan çoğunun mührü ile mühürleyip birisine teslim etti. Arkadaşlarıyla Medine'ye gelince Hazret-i Talha, Zübeyr, Ali ve Sa'd ile Peygamber'in (s.a.v.) diğer sahabelerini toplayıp onların huzurunda mektubu açıp okuya-

---

(1) Bu cümle bazı Sevaik nüshalarına göre tercüme edilmiştir.

rak, kölenin hikâyesini anlattılar. Bu olaydan dolayı Medine ahalısinden Osman'a kızmayan hiçbir kimse kalmadı. Hele İbn Mes'ud, Ebu Zer ve Ammar hakkında cereyan etmiş olaydan dolayı kızgın olan kimseler daha da kızdılar. Mektup okunup içindekiler anlaşıldıktan sonra Peygamber'in (s.a.v.) sahabeleri üzülerek evlerine döndüler. Bunun üzerine halk, Hazret-i Osman'ı muhasara altına aldı. Ebû Bekir oğlu Muhammed, Beni Teym kabilesi ve başkaları da Hazret-i Osman üzerine yürümeye kalktı. Hazret-i Ali bu durumu görünce, hepsi Bedir Savaşı'na katılan sahabeden bir grup ile Talha, Zübeyr, Sa'd ve Ammar'a haber gönderdi. Sonra beraberinde mezkûr mektup, köle ve deveyi alıp Hazret-i Osman'ın yanına girdi. Ona, «Bu köle senin midir?» diye sordu. Hazret-i Osman, «Evet» dedi. Hazret-i Ali, «Bu deve senin deven midir?» diye sordu. Hazret-i Osman, «Evet» dedi. Hazret-i Ali, «Bu mektubu sen mi yazdın?» diye sordu. Hazret-i Osman, «Hayır, bu mektubu ben yazmadım. Yazılmasına da emir vermedim ve ondan haberim bile yoktur» diye and içti. Hazret-i Ali ona, «Peki bu mühür senin mührün müdür?» diye sordu. Hazret-i Osman, «Evet, benimdir» dedi. Ali, «Ama kölen devenle ve üzerinde mührün bulunan bir mektupla yola çıkar da nasıl haberin olmaz» dedi. Hazret-i Osman, «Ben bu mektubu yazmadım, yazılmasına da emir vermedim ve bu köleyi asla Mısır'a göndermedim» diye Allah'a yemin etti. Bunun üzerine halk, mektuptaki yazının Mervan'ın yazısı olduğunu anladılar ve Hazret-i Osman'ı sahabelere şikâyet edip Mervan'ı kendilerine teslim etmesini istediler. Hazret-i Osman bu teklifi kabul etmedi. Mervan içerde yanında bulunuyordu. Muhammed'in (s.a.v.) sahabeleri Hazret-i Osman'ın bâtıl yemin etmediğini anlayarak, fakat Mervan'ı teslim etmediği için de ondan şikâyetle dargın olarak evinden çıktılar. Hazret-i Osman'ın bâtıl olarak yemin etmediğine kanaat ettilerse de bir kısım cemaat, «Hazret-i Osman bize Mervan'ı teslim edip bu mektubun hakikatini ve haksız olarak Muhammed'in (s.a.v.) sahabesinden birkaç kişinin öldürülmelerine Mervan'ın nasıl emir verdiğini anlayıncaya kadar Hazret-i Osman'a karşı kalbimizdeki şüphe zail olmaz» dediler: «Şayet Osman bu mektubu yazmışsa, onu azlederiz. Eğer Mervan, Osman'ın adını kullanarak kendiliğinden yazmışsa onun hakkında verilecek kararı düşünürüz» dediler. Hazret-i Osman, Mervan'ın öldürülmesinden korkarak evden çıkmasını kabul etmeyince halk onu muhasara edip «su»dan men ettiler. Kendisi halka hitabederek, «Aranızda Ali bulunuyor mu?» diye sordu. «Hayır» dediler. Sonra, «İçinizde Sa'd bulunuyor mu?» diye sordu. «Yok» dediler. Daha sonra, «İçinizde Ali'ye haber verip de bize su vermesi için söyleyecek bir kimse yok mudur?» dedi. Hazret-i Ali bu durumu haber alınca ona üç tulum dolusu su gönderdi. Ancak halkın çekişmesinden neredeyse su ona ulaşamayacaktı. Bu arada Beni Haşim ile Beni Ümeyye kölelerinden çoğu yaralandı. Sonra Hazret-i Osman'ın öldürülmesi kastedildiği

haberi Ali'ye ulaşınca Ali «Biz ancak Osman'dan Mervan'ı istiyorduk, Osman'ın öldürülmesini değil» dedi ve Hasan ile Hüseyin'e, «Kılıçlarınızla gidip Osman'ın kapısında durarak herhangi bir kimsenin ulaşmasına mani olun» dedi. Hazret-i Zübeyr, Talha ve Peygamber'in (s.a.v.) sahabelerinin çoğu, Hazret-i Osman'ı halktan korumaları ve ondan Mervan'ın evden çıkarılmasını dilemeleri için oğullarını gönderdiler. Muhammed bin Ebû Bekir, halkın Osman'a doğru oklarını attığını, Hazret-i Hasan ile Hüseyin'in yaralanıp kapının önünde kana boyandığını, Mervan içerideyken ona bir ok isabet ettiğini, Muhammed bin Talha'nın da kana boyandığını, Hazret-i Ali'nin kölesi Kanber'in kafasının kırıldığını görünce Haşim kabilesinin Hasan ile Hüseyin'in düştüğü bu duruma kızıp bir savaş çıkarmalarından korkarak iki kişinin ellerinden tutup onlara, «Beni Haşim kabilesi gelip de Hasan ile Hüseyin'in yüzlerindeki kanı görürlerse galeyana gelip Osman'a yardım ederek halkı dağıtacak ve arzu ettiğimiz şey olmayacaktır. Gelin evinin etrafını çevirip arkadan girerek kimsenin haberi olmadan öldürelim» dedi. İki arkadaşıyla birlikte Hazret-i Osman'ın komşusu olan bir ensarinin duvarını delip Hazret-i Osman'ın evine girdiler.

Hazret-i Osman'ı muhafaza edenler evlerin üstünde bulunduklarından Muhammed'in yaptığı bu işten haberleri olmadı. Hazret-i Osman'ın yanında refikasından başka kimse yoktu. Muhammed arkadaşlarına, «Siz durun. Çünkü ailesi yanındadır. Önce ben içeriye gireyim. Onu yakaladıktan sonra siz de hemen içeri girip öldürünceye kadar onu bıçaklayın» dedi. Muhammed içeriye girdi, Hazret-i Osman'ın sakalından tuttu. Hazret-i Osman ona, «Allah'a yemin ederim ki, baban seni bu durumda görseydi, bana yaptığın bu hareketten üzülecekti» deyince Muhammed'in eli gevşedi. Muhammed'in iki arkadaşı gelip öldürünceye kadar Hazret-i Osman'ı bıçakladılar. Daha sonra da kaçtılar. İçeride bulunan Hazret-i Osman'ın zevcesi feryat ettiyse de evin etrafında bulunan kalabalığın gürültüsünden hiçbir kimse işitmedi. Hemen yukarı çıkıp «Emirü'l-mü'minin öldürüldü» diye haber verdi. Halk içeriye girip Hazret-i Osman'ın odasına gelince başının kesilmiş olduğunu gördüler. Bu haberi Hazret-i Ali, Talha, Zübeyr, Sa'd ve Medine'de bulunan kimseler duyunca şaşkınlık ve üzüntüyle Hazret-i Osman'ın evine gittiler. Onu şehid edilmiş görünce istirca ettiler. (Hepimiz Allah'ın kuluyuz ve Allah'a döneceğiz, meâlindeki âyet-i kerimeyi okudular). Hazret-i Ali, her iki oğluna, «Siz Emirü'l-mü'minin'in kapısında olduğunuz halde nasıl şehit edildi?» diyerek elini kaldırıp Hazret-i Hasan'ı dövdü, Hüseyin'in göğsüne vurdu. Muhammed bin Talha ile Abdullah bin Zübeyr'e sövdü, öfkeli olarak oradan ayrılıp evine gitti. Halk aceleyle yanına gelerek, «Müslümanlar emirsiz olmaz, mutlaka birisi lâzımdır. Elini uzat ki sana hilâfet için biat edelim» dediler. Hazret-i Ali

(r.a.), «Bu sizin yapacağınız iş değildir. Bedir Savaşı'na katılan sahabelerin vazifesidir. Onlar kime rıza gösterirlerse o halife olacaktır» dedi. Bunun üzerine Bedir Savaşı'na katılan sahabelerden hiçbiri geri kalmayıp ona geldiler. «Hilâfet için senden başka haklı bir kimseyi bilmiyoruz. Sana biat etmemiz için elini uzat»' diyerek ona hilâfet biatını yaptılar. Mervan ile oğlu ise kaçtılar. Hazret-i Ali, Hazret-i Osman'ın zevcesinin yanına gelip «Osman'ı kim şehid etti?» diye sordu. Hazret-i Osman'ın zevcesi, «Bilmiyorum. Muhammed bin Ebû Bekir ile birlikte tanımadığım iki kişi yanına girdiler» dedi. Hazret-i Ali'ye ve halka, bu işi Muhammed'in yaptığı anlatılınca Hazret-i Ali, Muhammed'i çağırdı ve Hazret-i Osman'ın zevcesinin ifadesini ona söyledi. Olayı da kendisine sordu. Muhammed, «Bu kadın yalan söylemedi. Gerçekten vallahi Osman'ı öldürmek maksadıyla içeriye girdim. Bana babamı hatırlatınca ondan vaz geçtim Allah'a tevbe ediyorum. Allah'a yemin ederim ki, onu öldürmedim ve onu öldürenleri de tutmadım» dedi. Kadın, «Doğru söyledi, ama her iki kişiyi de içeriye o soktu» dedi.

İbn Sa'd şöyle der: Hazret-i Ali'ye yapılan hilâfet biatı, Hazret-i Osman'ın Medine'de şehid edildiğinin ertesi günü oldu ve Medine'de bulunan bütün sahabeler ona biat etmişlerdi.

Şöyle de rivayet edilmiştir: Talha ile Zübeyr istemeyerek Hazret-i Ali'ye biat ettikten sonra, Hazret-i Osman'ın intikamını almak üzere Mekke-i Mükerreme'ye gittiler. O sırada Hazret-i Âişe de oradaydı. Onu da beraberlerine alıp bu dava için Basra'ya gittiler. Hazret-i Ali bunu işitince askeriyle birlikte Irak'a gidip Basra'da Talha, Zübeyr ve beraberindeki askerlerle karşılaşıp savaştı. İşte bu hadiseye Cemel Vak'ası (deve olayı) denir. Bu olay Hicrî 36 yılının Cümadülahır ayında olmuş ve bu savaşta Talha ile Zübeyr şehid edilmiş, şehidlerin sayısı on üç bini bulmuştu.

Hazret-i Ali on beş gece Basra'da kaldıktan sonra Kûfe'ye geldi. Bundan sonra Muaviye ve Şam'da beraberinde olanlar Hazret-i Ali'ye karşı ayaklandılar. Hazret-i Ali onların üzerine yürüdü. İki ordu Hicrî 37 yılının Safer ayında Sıffin denilen mevkide karşılaştı. Savaş birkaç gün devam edince Şam ahalisi, Amr bin Âs'ın düzenlediği bir tertibe göre Kur'an-ı Kerim'i kaldırıp Hazret-i Ali'nin ordusunu mütarekeye davet ettiler. Yılbaşında Şam'ın bir köyü olan Ezruh'da bir toplantı yapıp bu ümmetin başına gelen felâkete bir çare düşünülmesi için her iki tarafın muvafakatı ile aralarında bir mütareke senedi yazıldı. Bunun üzerine halk savaştan vazgeçerek dağıldı. Muaviye Şam'a, Hazret-i Ali de Kûfe'ye döndü. Bu mütareke kararından hoşlanmayan Hazret-i Ali'nin ashabından ve onunla birlikte bu vak'ada bulunan Havarice taifesi, «Hüküm ancak Allah'a mahsustur. Bu hususta verilecek herhangi bir kararı kabul etmiyo-

ruz» diyerek Kûfe ülkesindeki Harura mevkiinde bir ordu teşkil edip Hazret-i Ali'ye karşı ayaklandılar. Hazret-i Ali, bu fikirden vazgeçirmek ve ikna etmek için Hazret-i İbn Abbas'ı onlara gönderdi. İbn Abbas (r.a.) bu hususta onlarla münakaşa ederek birçok delil getirince çoğu o fikirden caydı. Fakat bazıları o düşüncelerinde sabit kalıp Hazret-i Ali'nin üzerine yürümek maksadıyla Nehrevan (Vasıt ile Bağdad arasında) köylerine doğru yola çıktılar. Hazret-i Ali onlara karşı çıktı ve savaşarak onları öldürdü ve Peygamber'in (s.a.v.) Ali'nin onu öldüreceğini haber verdiği Haricilerden Zü's-Südeyye lâkabıyla anılan kimseyi de öldürdü. Bu savaş Hicrî 38 yılında olmuştur. Aynı yılın Şaban ayında Hazret-i Ali ile Hazret-i Muaviye'nin taraftarları müslümanların arasında sulhü temin etmek amacıyla kararlaştırdıkları Ezruh mevkiinde toplandılar. Bu toplantıya Sa'd bin Ebi Vakkas ile İbn Ömer ve sahabeden başkaları da katılmıştır. Amr bin Âs, Ebu Musa'yı kandırmak için, tertiplediği plâna göre ilk onun konuşması için Ebu Musa'yı öne sürdü. Ebu Musa ile Amr daha önce müzakere edip görüşmüşler ve Ali'nin de Muaviye'nin de halifeliğini kabul etmemek üzere karar vermişlerdi. Ebu Musa kararlarına dayanarak Ali'nin de Muaviye'nin de halifeliğini kabul etmediğini bildirdi. Fakat ondan sonra konuşan Amr bin Âs, Hazret-i Muaviye'yi halife olarak kabul edip hemen ona biat etti ve bu olay üzerine halk dağıldı. Bu yüzden Hazret-i Ali ile arkadaşlarının arasında ihtilâf meydana geldi. Hazret-i Ali ne yapacağını şaşırıp elini ısırdı. «Bana karşı isyan edilecek de Muaviye'ye itaat mı edilecek» buyurdu.

İşte Hazret-i Ali ile Hazret-i Âişe ve Hazret-i Muaviye arasında meydana gelen hadiselerin özeti budur. Acele olarak yazılan bu kitap, o uzun bahisleri içine alamaz. Kaldı ki, sahabe-i kiramın aralarında vaki olan münakaşalı hadiseden ancak kısaca bahsedilmesi şereflerine daha lâyıktır. Nitekim Peygamber (s.a.v.), bir hadis-i şerifinde «Ashabımdan bahsedilince sükût edin» diye buyurmuştur. Halbuki Peygamber (s.a.v.), mucize olarak Cemel ve Sıffîn savaşlarında Âişe ve Zübeyr'in Hazret-i Ali ile savaşacakları hakkında haber vermiştir. Nitekim, el-Hâkim'in Ümmü Seleme'den rivayet ettiği ve Beyhaki'nin de rivayet edip sahihlediğine göre Resûlullah (s.a.v.), kendisinden sonra mü'minlerin analarının savaşa çıkacaklarından bahsederken Hazret-i Âişe bundan taaccub ederek güldü. Resûlullah (s.a.v.) ona, «Ey Hümeyra (1) hele düşün ki, savaşa çıkacak kadın sen olmayasın». Sonra Hazret-i Ali'ye dönerek, «Sen onun işine âmir olursan ona karşı şefkatli davran», diye buyurdu.

Bezzar, Ebu Nuaym, merfu olarak İbn Abbas'tan şöyle rivayet

---

(1) Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz Hazret-i Âişe vâlidemize bazan «Hümeyra» diye iltifat makamında hitab buyururlardı.

etmişlerdir: Peygamber Efendimiz (s.a.v.), zevce-i tahirelerine hitab ederek, «Sizden o hanginizdir ki, sefere çıkıp ta ki Hav'eb'in (¹) köpekleri ona havlayacak, etrafında birçok kimseler öldürülecek, kurtarılamayacağına az kaldıktan sonra kurtulacaktır» diye buyurdu.

Hâkim'in Ebu el-Esved'den rivayet edip sahihlediğine, Beyhakî'nin de ondan rivayet ettiğine göre, Ebu el-Esved dedi ki: Zübeyr (r.a.), Hazret-i Ali'ye (r.a.) karşı savaşa çıktığında orada idim. Hazret-i Ali ona, «Allah aşkına Resûlullah (s.a.v.) sana, «Ey Zübeyr! Ali'nin hakkında zalim olduğun halde onunla savaşacaksın», diye buyurduğunu işittin mi?» deyince, Zübeyr, hemen savaşı terk edip oradan ayrıldı. Ebu Ya'lâ ve Beyhakî'nin rivayetine göre Hazret-i Zübeyr, Hazret-i Ali'ye cevabında, «Evet öyledir, fakat unuttum», dedi.

BİR UYARMA

Yukarıda geçen nakiller ve beyandan anlaşıldı ki, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) sırasıyla her üç halifesinden sonra Hazret-i Zübeyr, Ebu Musa, İbn Abbas, Hüzeyme bin Sâbit, Ebu Heysem bin et-Teyhan, Muhammed bin Seleme ve Ammar bin Yâsir gibi sahabe-i kiramdan yetkili zatların ittifakıyla hilâfet için, seçkin ve beğenilmiş imam ve lâyık olan kimse, ancak Hazret-i Ali bin Ebu Talib'tir. «Şerhu'l-Makasıd» kitabında kelâm ilminin bazı âlimlerinden nakledildiğine göre, Hazret-i Ali'nin (r.a.) hilâfet makamına lâyık ve müslümanlara seçkin bir imam olduğuna dair sahabelerin icmaı vâki olmuştur.

Çünkü, Hazret-i Ömer'den (r.a.) sonra müslümanlara bir halife tayin etmekle görevli bulunan şûra heyetinin verdiği karara göre hilâfet vazifesi ya Hazret-i Ali'ye (r.a.), ya Hazret-i Osman'a (r.a.) münasip görülmüştü. İşte bu karar, Hazret-i Ali'nin hak halife olduğu hakkında sahabelerin icmaı demektir ki, o zaman Hazret-i Osman (r.a.) meydanda olmasaydı hilâfet görevi Hazret-i Ali'nin (r.a.) olacaktı. Hazret-i Osman (r.a.) şehid olup ortadan çıkınca, artık mezkûr icma ile, hilâfetin Hazret-i Ali'ye hak olduğu anlaşıldı. İşte bu sebeptendir ki, İmamü'l-harameyn, «Hazret-i Ali'nin imametine dair herhangi bir icma olmadığını iddia eden bir kimsenin dediğinin önemi yoktur», demiştir. Zira Hazret-i Ali'nin imameti inkâr edilmemiş, ancak birçok sebeplerden dolayı hilâfeti zamanında fitneler vaki olmuştur.

Dokuzuncu Bölüm

HAZRET-İ ALİ'NİN ESERLERİ, FAZİLETLERİ İLE BIR KISIM AHVALİ HAKKINDA OLUP BU BÖLÜMDE BİRKAÇ KISIM VARDIR

BİRİNCİ KISIM

Hazret-i Ali'nin İslâmiyeti, Medine-i Münevvere'ye hicreti ile diğer durumları hakkındadır.

Hazret-i Ali on yaşında müslüman olmuştur. 9 veya 8 ya da daha küçük yaştayken ilk müslümanlardan olduğu da bazı sahabelerce söylenmiştir. Hattâ İbn Abbas, Enes, Zeyd bin Erkam, Selman-ı Farisi ve sahabelerden bir cemaat, Hazret-i Ali'nin bütün insanlar içinde ilk müslüman olanlardan biri olduğunu söylemişlerdir. Bazı kimseler bu mevzu hakkında ümmetin icmaı olduğunu da rivayet etmişlerdir. Kendisinin ilk müslüman olduğuna dair ümmetin icmaı olmasıyla, Hazret-i Ebû Bekir'in ilk müslüman olması hakkındaki icma arasında bir tezat bulunmadığının izahı, kitabımızın üçüncü bölümünün ikinci kısmındaki yalnız Hazret-i Ebû Bekir'in faziletine dair geçen hadislerden altmış sekizinci hadisin sonunda geçmiştir.

Ebu Ya'lâ, Hazret-i Ali'den şöyle rivayet etmiştir: «Resûlullah (s.a.v.) pazartesi peygamber oldu, ben de salı günü müslüman oldum».

İbn Sa'd, Hasan bin Zeyd'den şöyle rivayet etmiştir: Hazret-i Ali cahiliyet zamanında yaşı küçük olduğu için asla putlara ibadet etmemiştir. Bundan dolayı ona dua edilirken «Kerremallahu vecheh» (Allah onun vechini şereflendirsin) denilir, Hazret-i Ebû Bekir de asla putlara tapmadığı halde bu şekilde ona dua edilmekte Hazret-i Ali'ye tâbidir. Hazret-i Ali, cennetlik oldukları müjdelenen on zattan birisidir. Resûlullah onu kendisine dost bir kardeş edinmiştir. Onu bütün kadınların efendisi olan kızı Hazret-i Fatıma ile evlendirdiği için damadıdır. İlk müslüman olanlardan, Allah yolunda bulunan âlimlerden, meşhur yiğitlerden, dünyaya meyletmeyenlerden, herkesçe tanınan hatiplerden birisidir. Kur'an-ı Kerim'in âyetlerini toplayıp Resûlullah'ın huzurunda okuyanlardandır. Ebu el-Esved el-Düeli, Ebu Abdurrahman es-Sülemi ile Abdurrahman bin Ebu Leylâ dahi Kur'an-ı Kerim'i Hazret-i Ali'den okumuşlardır. Peygamber (s.a.v.), Medine-i Münevvere'ye hicret ederken, yanında bulunan başkalarının emanetini sahiplerine vermesini ve birçok vasiyetini ifa etmesi için Mekke'de kalıp sonra ailesiyle birlikte Medine'ye gelip ona yetişmesi için emretti. Hazret-i Ali o vazifeleri yaptı. Yuka-

rıda geçtiği üzere Tebûk Savaşı'nda Resûl-i Ekrem (s.a.v.) ona, «Senin bana yakınlığın, Harun'un Musa nezdindeki yakınlığı rütbesindedir» deyip onu kendi yerine Medine'ye halife olarak bıraktığından mezkûr savaşa çıkmadı. Bundan başka bütün gazalarda bulunmuştur. İştirak eylediği bütün savaşlarda meşhur eserleri olup Uhud Savaşı'nda 16 yerinden yara almış, birçok savaşlarda, hele Hayber Savaşı'nda Peygamber (s.a.v.), sancağı kendisine teslim etmiş, Müslim ve Buhari'nin rivayetine göre Hayber'in fethinin onun eliyle olacağını haber vermiştir. Hayber Savaşı'nda kalenin kapısını sırtına almış, müslümanlar, kapısının üzerine çıkıp kaleyi fethetmişlerdir. Sonradan denendiğinde kırk kişi birlikte kapıyı ancak taşıyabilmişlerdir. Diğer bir rivayete göre Hazret-i Ali, kale kapısını kendisine kalkan gibi kullanıp Hayber kalesi fetholuncaya kadar elinde tutmuştur. Kapıyı attıktan sonra sekiz kişi onu kaldırmak istemişse de kaldıramamıştır.

Dokuzuncu Bölüm

İKİNCİ KISIM

Hazret-i Ali'nin (r.a.) faziletleri hakkındadır

Faziletleri büyük ve meşhur olup pek çoktur. Öyle ki, Ahmed bin Hanbel, Hazret-i Ali'nin fazileti hakkında rivayet olunan hadisler kadar hiçbir kimsenin hakkında rivayet edilmedi, demiştir. İsmail el-Kâdî, Nesaî ve Ebu Ali el-Nişaburî de Hazret-i Ali hakkında hasen isnadlar ile rivayet olunan hadisler gibi hiçbir sahabe hakkında rivayet edilmemiştir, demişlerdir. Ehl-i beytin zürriyetinden bazı müteahhir âlimler, bunun sebebini şöyle izah etmişlerdir: Allah Teâlâ daha iyi bilir, fakat sebebi şöyle düşünülebilir: Şüphesiz Allah Teâlâ Peygamberinin vefatından sonra hilâfetin Hazret-i Ali'ye geçeceği zaman başına gelecek belâ ve karışıklık olaylarını daha önceden peygamberine haber verdi ve dolayısıyla Hazret-i Peygamber'in nasihat yoluyla halka Hazret-i Ali'nin faziletlerini teşhir etmesi icab ederdi ki, onları işitip de onunla amel eden bir kimse, Hazret-i Ali hakkında yanlış hareketin felâketinden kurtulsun. Daha sonra hilâfeti zamanında ihtilâf ve ona karşı ayaklanmalar vâki olunca, bizzat Hazret-i Ali'nin fazileti hakkındaki Peygamber'in (s.a.v.) hadislerini işiten sahabeler de müslüman ümmetine nasihat edip yaymışlardır. Sonra zamanında büyük fitneler gerginleşince bir kısım Emeviler, Hazret-i Ali'yi camilerin minberinde sebbederek onu küçültmekle uğraşıp Havarice taifesi de (Allah onlara lânet eylesin) onlara muvafakat ederek, hattâ Hazret-i Ali'nin kâfir olduğuna karar verdiklerinde, Ehl-i sünnet taifesinden Hazret-i Ali'nin fazileti hakkındaki hadisleri bilen hadis hâfızları, hakkaniyete yardım etmek ve müslüman ümmetine bir nasihat olması için Hazret-i Ali'nin faziletini yaymaya çalıştılar. Tâ ki, faziletleri meşhur oldu.

Şu da bilinmelidir ki, Hazret-i Ali'nin faziletine dair birçok hadis-i şerif, bu eserimizin on birinci bölümünün Hazret-i Peygamber'in ehl-i beytinin faziletleri hakkındaki hadisleri meyanında gelecektir. Ancak Hazret-i Ali'nin faziletleri hakkındaki hadislerin bir kısmının da yine bu kitabımızın üçüncü bölümünün ikinci ve üçüncü kısmındaki Hazret-i Ebu Bekir'in faziletlerine ait birçok hadisin arasında geçtiğini de hatırlatalım. Kitabımın bu kısmında ise onun faziletlerinden bahseden ancak kırk hadisi nakletmekle mevzuu kısalttım ki, bunlar onun parlak faziletlerinden bahsetmektedirler.

Hazret-i Ali'nin faziletinden bahseden **BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF:** Şeyhayn'ın (Müslim, Buhari) Sa'd bin Ebi Vakkas'dan, Ahmed ve Bezzar'ın Ebu Said el-Hudri'den, Taberâni'nin Esma binti Umeys, Ümmü Seleme, Hubşiy bin Cünade, İbn Ömer, İbn Abbas, Cabir bin Semûre, Ali bin Ebu Talib, Bera bin Azib ile Zeyd bin Erkam'dan rivayetine göre: Resûlullah (s.a.v.) Tebük Savaşı'na çıkarken Ali bin Ebu Talib'i Medine'de kendine halife eyledi. Ali (r.a.), «Ey Allah'ın Resûlü, beni kadınlarla çocukların içinde mi bırakırsın?» dedi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) ona, **«Sen, benim nezdimdeki yakınlığının Hârun'un Musa'ya olan yakınlığı menzilesinde olmasına razı olmuyor musun? Şu kadar ki, benden sonra Peygamber yoktur»**, buyurdu. Bu hadis-i şerife ait beyanın tamamı birinci bölümün beşinci kısmının on ikinci şüphe bahsinde geçmiştir.

İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Şeyhayn, Sehl bin Sa'd'dan, Taberânî, İbn Ömer, İbn Ebu Leylâ ve İmran bin Hasan'dan, Bezzar, İbn Abbas'dan (r.a.) şöyle rivayet etmiştir: «Resûlullah (s.a.v.), Hayber gazasında, **«Şüphesiz yarın bayrağı öyle bir kimseye vereceğim ki, Allah onun iki eliyle fethi müyesser kılacaktır. O, Allah'ı ve Resûlünü sever, Allah ve Resûlü de onu severler»**, buyurdu. Sahabeler ertesi gün bayrağın kime verileceğine dair bütün gece sabaha kadar konuşurlardı. Halk, sabahladıktan sonra herkes bayrağın kendisine verilmesi ümidiyle Resûlullah'a vardıklarında Resûlullah, **«Ali bin Ebu Talib nerededir?»** diye sordu. «Gözlerinin rahatsızlığından şikâyet eder» dendi. **«Ona haber gönderin»** diye buyurdu. Hemen Hazret-i Ali getirildi. Resûlullah (s.a.v.), gözlerinin içine tükürüp ona dua ettikten sonra hemen gözlerinde hiçbir sancı yokmuşcasına iyi oldu ve bayrağı ona verdi».

Tirmizî, Hazret-i Âişe'den şöyle rivayet eder: «Resûlullah'ın nezdinde insanların en sevgilisi Hazret-i Fatıma ve erkeklerden de en sevgilisi onun kocası olan Ali idi».

ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Müslim, Sa'd bin Ebi Vakkas'dan şöyle rivayet etmiştir: «Kur'an-ı Kerim'in, «Gelin oğullarımızı ve oğullarınızı çağıralım» [1] âyet-i celilesi nâzil olunca Resûlullah (s.a.v.),

---

(1) Âl-i İmran: 61. Bu âyet-i celilenin tamamı ve meali: Cenab-ı Hak, bundan önceki âyet-i celilede Hazret-i İsa'nın babasız yaratılmasını, Hazret-i Adem'in

Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'i yanına çağırıp, «Ey Allah'ım, bunlar benim ev halkımdandırlar», diye buyurdu».

DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Resûlullah (s.a.v.) Gadiri Hum toplantı gününde, «**Ben kimin dostu isem, Ali de onun dostudur. Ey Allah'ım, onu seveni sev, ona düşmanlık edene düşmanlık eyle**» buyurdu. Bu hadis-i şerifi otuz sahabi Hazret-i Peygamber'den rivayet ettikleri ve bu hadisin tariklerinin çoğu sahih ve hasen olduklarının beyanı ile bu hadisin mânasındaki görüşler noksansız olarak birinci bölümün beşinci kısmındaki on birinci şüphe ile cevabında geçti.

Beyhaki'nin rivayetine göre, uzaktan Hazret-i Ali görününce Resûlullah (s.a.v.), «**Bu, Arapların efendisidir**» buyurdu. Bunun üzerine Hazret-i Âişe, «**Sen Arapların efendisi değil misin?**» deyince, «**Ben bütün âlemin seyyidi (efendisi) yim, o Arapların seyyididir**» buyurdu. Hâkim, bu hadis-i şerifi «**Sahih**» kitabında Hazret-i İbn Abbas'tan, «**Ben Adem (Peygamber) evlâdının seyyidiyim. Ali de Arapların seyyididir**» şeklinde rivayet etmiş ve şöyle demiştir: Bu hadis sahih olmakla beraber bilinmeyen bir sebeple Şeyhayn (Müs-

---

anasız ve babasız yaratılması durumuna benzettikten sonra Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimize hitab ederek şöyle buyurdu: «*Ey Muhammed,* (İsa'nın Allah'ın kulu ve resûlü olduğuna dair) *sana bilgi geldikten sonra onun için seninle kim tartışacak olursa de ki, «Gelin oğullarımızı, oğullarınızı, Kadınlarımızı, kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım, sonra hepimiz dua edip de Allah'ın lâneti yalancıların üzerine olmasını dileyelim».*

Bu âyet-i celile hakkında bir açıklama:

Rivayete göre (Necran) hıristiyanları bu âyet-i celile ile, mülâane'ye (yalan söyleyenin üzerine Allah'ın lânetiyle beddua etmeye) davet edilirken Peygamber'e (s.a.v.), «Biraz sabret düşünelim» dediler. Başbaşa kalınca reisleri olan «Akıb» adındaki adama, «Bu hususta ne düşünüyorsun? Muhammed ile mülâane olayına girişelim mi?» diye sordular. Akıb, Allah'a yemin ederim ki, Muhammed'in gerçek bir peygamber olduğunu bilirsiniz. Peygamberiniz İsa hakkında onunla aramızdaki davayı çözmeye teşebbüs etmiştir. Allah'a yemin ederim ki, herhangi bir peygamber, bir kavme lânet ile beddua etmişse mutlaka helâk olmuştur. Alıştığınız bu dininizden başka bir dini kabul etmemek arzusunda iseniz, bu adamı kendi hali üzerine bırakıp yolunuza gidin» derken Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Hüseyin'i kucağına almış, Hasan'ın elinden tutup onun arkasında Hazret-i Fatıma, Fatıma'nın arkasında Hazret-i Ali olduğu halde geldiler. Resûlullah (s.a.v.), Necranlı hıristiyanlara, «*Mülâane edersem siz de âmin deyin*» buyurunca rahipleri, arkadaşlarına Peygamber (s.a.v.) Efendimizi ve beraberindekileri işaretle şöyle dedi: «Ben karşımda öyle yüzler görüyorum ki, onlar bir dağın yerinden kaldırılmasını Allah'tan dilerlerse, dualarını reddetmeyip dağı kaldıracaktır. Öyleyse onunla lânetli bedduaya girişmeyin, çünkü helâk olursunuz.» Bunun üzerine cizye (vergi) olarak iki bin kırmızı elbise ve demirden yapılmış otuz zırhı müslümanlara vermeye razı olup Hazret-i İsa Allah'ın oğludur, diye davaları için girişecekleri yeminleşmeden vazgeçtiler. Resûlullah (s.a.v.), «*Canım O'nun kudreti elinde olan zata yemin ederim ki, eğer onlar bu yemin işine girişselerdi, söyledikleri yalandan dolayı bedduanın tesirinden maymun ve domuz olacaklardı ve dere onlarla ateşe tutuşup ağaçların üzerindeki kuşlarına varıncaya kadar Allah Teâlâ, Necran kabilesini halkıyla kökünden kavrayacaktı*» diye buyurdu. Kaadı Beydavi'nin hâşiyesi «Şeyhzade»ye bak.

lim ile Buhari) rivayet etmemişlerdir. Bazı muhakkik âlimlerinin beyanına göre bu hadisin birçok şahidi (1) olup hepsi de zaiftir demişlerdir. Hattâ Zehebi, bu hadisin mevzu (uydurma) olduğuna dair hüküm vermesi cihetine gitmiştir. Sahih olduğu takdirde Hazret-i Ali nesebi cihetinden Arapların efendisidir, mânasına veya buna benzer bir mâna ile te'vil edilmesi mümkün olduğundan Hazret-i Ali'nin selefleri olan Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in diğer üç halifesinden faziletçe üstünlüğünü gerektirmez. Çünkü onlardan faziletçe daha üstün olmadığına dair bu kitabımızda açık deliller geçmiştir.

BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Tirmizi'nin Büreyde'den (r.a.), Hâkim'-in de ondan rivayet edip sahihlediğine göre Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **«Gerçekten Allah Teâlâ, dört kişiyi sevmekle bana emir buyurdu. Ve kendisi de onları sevdiğini bana haber verdi».** Meclisinde bulunanlar tarafından, «Ey Allah'ın Resûlü, isimlerini bize bildir», denildi. **«Ali onlardandır»** diye üç defa tekrarladıktan sonra **«Ve Ebu Zer, Mikdad ve Selman'dırlar»** diye buyurdu.

ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, Tirmizi, Nesai ve İbn Mâce, Hubşiy bin Cünade'den (r.a.) rivayet ettiklerine göre Resûlullah (s.a.v.) «(Yakınlık ve neseb itibariyle) **Ali, benden ben de Ali'denim. Tarafımdan halk ile yapılacak her türlü sulh muahedelerini yapma veya bozma işleri benden veya Ali'den başka kimse tarafından yapılmaz»,** diye buyurdu (2).

YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Tirmizi, İbn Ömer'den şöyle rivayet etti: Peygamber (s.a.v.) **sahabesinin arasında kardeşlik ilişkisi kurdu. Ali, gözlerinden yaşlar akarak gelip** «Ey Allah'ın Resûlü, **bütün** sahabelerin **arasında kardeşlik ilişkisi kurduğun halde benimle herhangi bir kimse arasında kardeşlik ilişkisi kurmadınız»** deyince Resûlullah (s.a.v.) ona. **«Sen dünyada ve âhirette kardeşimsin»** diye buyurdu.

SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Müslim, Hazret-i Ali'den şöyle rivayet eder: (**Yeşermesi için**) **taneyi yaran ve ruh'u yaratan zat ile yemin ederim ki, okuma ve yazması olmayan Peygamber'in bana vasiyeti şudur: Ancak mü'min kişi beni (Ali'yi) sever ve ancak münafık kişi benden buğz eder.**

Tirmizi, Ebu Said el-Hudri'den şöyle rivayet etmiştir: Biz sahabe zümresi, münafıkları Ali'ye kızmalarından tanırdık.

DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Taberâni, **«Evsad»** kitabında ve

---

(1) Şahid: Bir çeşit hadistir. Bu kitabımızın sonunda ekli hadis-i şeriflerle ilgili sözlük ve terimler bahsine bakınız.

(2) Arapların şöyle bir âdeti vardır ki, bir sulh muahedesinin yapılmasını veya bozulmasını kavmin ya reisi ya da ona en yakın bir akrabasından birisi yapardı. «Gayetü'l-Me'mûl şerhü'l-Tâc, el-Cami'u li'l-usûl»de Hazret-i Ali bahsine bakınız.

Bezzar, Hazret-i Cabir bin Abdullah'dan, yine Taberâni, Hâkim, Ukayli'den «Zuafa» adlı eserinde ve İbn Adiyy, Hazret-i İbn Ömer'den, Tirmizi ve yine Hâkim Hazret-i Ali'den şöyle rivayet etmişlerdir: Resûlullah (s.a.v.), «**Ben ilmin şehriyim, Ali de onun kapısıdır**», buyurmuştur.

Bir rivayete göre «**İlim isteyen kapıya gelsin**» buyurmuştur. Yalnız Tirmizi'nin Hazret-i Ali'den rivayeti şöyledir: «**Ben hikmetin eviyim, Ali de onun kapısıdır**». İbn Adiyy'in rivayetine göre de şöyledir: «**Ali, ilmin kapısıdır**».

Hadis âlimleri, bu hadisin sahih olup olmadığı hakkında ihtilâf etmişlerdir. Şöyle ki: Onlardan bir cemaat, mevzudur demişler. O cümleden olarak İbn Cevzi ve Nevevi mevzu olduğuna itikat etmişlerdir. Bu iki zat, hadis ilminde ve tariklerinde sana kâfi gelir zatlardır. Hattâ İbn Cevzi hakkında bazı hadis muhakkikleri şöyle demişlerdir: Nevevi'den sonra hadis ilminde ona eşit olacak değil de, ona yaklaşacak bir kimse bile dünyaya gelmemiştir. Hadis âlimlerinden Hâkim ise bu hadis sahihtir, demiştir. Hadisleri tahkik eden bazı müteahhirin (son âlimler) de bu hadisin hasen olduğunu tasvip etmişlerdir. Bu husustaki beyanımız, birinci bölümün beşinci kısmında dördüncü şüpheye ait cevapta geçmiştir.

ONUNCU HADİS-İ ŞERİF: Hâkim'in Hazret-i Ali'den rivayet edip sahihlediğine göre, Hazret-i Ali (r.a.) şöyle dedi: Resûlullah (s.a.v.), kadılık yapmak için beni Yemen'e gönderirken ona, «Ey Allah'ın Resûlü, daha genç olup kadılığın ne olduğunu bilmediğim halde beni oraya kadılık için gönderiyorsun» dedim. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) elini göğsüme vurup, «**Allah'ım, kalbini doğruya hidayet eyle, dilini de doğru konuşmaya sabit kıl**» diye dua etti. Taneyi yeşermesi için parçalayan zat ile and ederim ki, iki kişinin arasında bile verdiğim hükümlerde hiç tereddüt etmedim.

Bu kitabımızın Hazret-i Ebû Bekir'in fazileti hakkındaki bölümünde geçen Peygamber'in (s.a.v.) Hazret-i Ali için «**İçinizde en iyi kadılık eden Ali'dir**» diye buyurduğu hadis-i şerifin sebebi, bazı âlimler tarafından şöyle gösterilmiştir: Resûlullah (s.a.v.), ashab-ı kiramından bir cemaat arasındayken aralarında bir dava bulunan iki kişi gelip birisi, «Ey Allah'ın Resûlü, benim bir eşeğim, bunun da bir ineği vardı. İneği eşeğimi öldürdü» diye ifadesini verdi. Cemaatten birisi, «Yaptıkları cinayetten dolayı hayvanların üzerine hiçbir tazminat yoktur» deyince Resûlullah (s.a.v.) Ali'ye, «**Ey Ali, aralarındaki davaya bak, hüküm et**» diye buyurdu. Hazret-i Ali, Hazret-i Peygamber'in emri üzerine onlara, «Her iki hayvanınız bağlı mıydı, yoksa başıboş mu bırakılmıştır veyahut biri bağlı diğeri salıverilmiş miydi?» diye sordu. Her ikisi de eşeğin bağlı olduğunu, ineğin ise sahibi yanında olduğu halde bağlı olmadığını ikrar ettiklerinde Hazret-i Ali, «Öyle ise inek sahibi eşeğin değerini tazmin eder» diye hü-

küm etti. Resûlullah da onun bu hükmünü kabul ederek infaz eyledi.

ON BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İbn Sa'd, Hazret-i Ali'den şöyle rivayet etmiştir: Ona, Resûlullah'ın sahabelerinden en çok hadis-i şerif bilmesinin sebebinin ne olduğu sorulunca şöyle buyurdu: Ben Resûlullah'tan herhangi bir şey sorduğum zaman ondan bana haber verir, sükût ettiğim zaman da kendiliğinden bana bir şeyler söylerdi.

ON İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Taberânî «Evsad» adlı kitabında zayıf bir senedle Hazret-i Cabir bin Abdullah'dan rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.v.), **«İnsanlar, muhtelif ağaçlardan** (nesillerden)**-dirler. Ben ile Ali bir ağaçtanız»**, diye buyurdular.

ON ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Bezzar, Sa'd'dan (r.a.) rivayet ediyor: Resûlullah (s.a.v.) Ali'ye **«Bu mescidde benden ve senden başka hiçbir kimsenin cünüb olarak durması câiz değildir»**, buyurdu [1].

ON DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Taberânî'nin Ümmü Seleme'den (r.a.) rivayet ettiğine ve Hâkim'in sahihlediğine göre Ümmü Seleme şöyle demiştir: **«Resûlullah** (s.a.v.) **öfkeli olduğunda Ali'den başka hiçbir kimse onunla konuşmaya cesaret edemezdi»**.

ON BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Taberânî ve Hâkim hasen bir senedle İbn Mes'ud'dan rivayet ediyorlar: Peygamber (s.a.v.), **«Ali'ye bakmak ibadettir»** diye buyurdu.

ON ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Ebu Ya'lâ ve Bezzar, Sa'd bin Ebi Vakkas'tan rivayet ediyorlar: Resûlullah (s.a.v.), **«Ali'ye eziyet eden bir kimse bana eziyet eder»**, buyurdu.

ON YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Taberânî hasen bir senedle Ümmü Seleme'den (r.a.) rivayet ediyor. Resûlullah (s.a.v.) buyurdular: **«Ali'yi seven, gerçekten beni sever. Beni seven bir kimse, gerçekten Allah'ı sever. Ali'den buğz eden gerçekten benden buğz eder. Benden buğz eden, gerçekten Allah'tan buğz eder»**.

ON SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed'in Ümmü Seleme'den (r.a.) rivayet edip Hâkim'in de sahihlediğine göre, Ümmü Seleme (r.a.), Resûlullah'tan (s.a.v.) **«Ali'yi sebbeden** (dil uzatan) **beni sebbeder»** buyurduğunu bizzat işittim, demiştir.

ON DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Ahmed ve Hâkim'in sahih bir senedle Ebu Said el-Hudrî'den rivayet ettiklerine göre, Resûlullar (s.a.v.), Ali'ye, **«Ben Kur'an'ın hak olduğu davası için savaştığım**

---

(1) Bu bölümün üçüncü kısmında Ebu Ya'lâ'nın Hazret-i Ömer'den rivayet ettiğine göre de Hazret-i Ali'nin mezkûr mescid içinde cünüb olarak durması câiz olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Mısır Ezher âlimlerinden Ali Nâsıf «Gayetü'l-Me'mûl şerhu't-Tâc el-Camiu li'l-usûl» kitabında (c. 3, s. 336), Hazret-i Ali'nin faziletleri bahsinde bu hadis-i şerife şöyle mâna vermiştir: Yani Peygamber (s.a.v.) ile Hazret-i Ali'nin yüce rütbeleri dolayısiyle onlardan başka hiçbir kimse, Mescid-i Nebevî'de cünüb olarak yürümesi câiz değildir, demektir.

gibi, gerçekten sen de Kur'an'ın mânasına verdiğin te'vil üzerine savaşacaksın» diye buyurdu.

YİRMİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Bezzar, Ebu Ya'lâ ve Hâkim Hazret-i Ali'den naklederler: Resûlullah (s.a.v.), beni çağırıp buyurdular· **«Şüphesiz İsa'nın bir hali sende mevcuttur. (Şöyle ki:) Yahudiler, ona o kadar kızdılar ki, annesine iftirada bulundular. Hıristiyanlar dahi onu o kadar sevdiler ki, onu hakkı olmayan bir dereceye kadar yücelttiler».** Ayılın! Benim için iki çeşit insan helâk olacaklardır: Beni sevmekte ifrat edip bende olmayan vasıflarla beni medheden, diğeri benden buğz edip bana karşı olan düşmanlığı, onu bana iftirada bulunmaya sevk eden kimsedir.

YİRMİ BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Taberânî «Evsad» adlı kitabında Hazret-i Ümmü Seleme'den (r.a.) rivayet ediyor: Resûlullah'dan (s.a.v.) işittim. Buyurdular ki: **«Ali, Kur'an iledir ve Kur'an da Ali iledir. Havz-ı kevserde yanıma gelecekleri zamana kadar, birbirlerinden ayrılmayacaklar».**

YİRMİ İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed ve Hâkim'in sahih bir senedle Ammar bin Yâsir'den (r.a.) rivayet ettiklerine göre, Peygamber (s.a.v.), Ali'ye, **«İnsanların en azılısı iki adamdır: (Birisi) Salih Peygamber'in devesini öldüren (Uhaymir), (diğeri) ey Ali! Senin burana (boynuna) vurup tâ ki ondan akacak kanla buran (sakalın) ıslanacaktır»,** diye buyurdu. Gerçekten bu hadis-i şerif, Hazret-i Ali, Suheyb, Cabir bin Semûre ile diğer bazı kimselerin rivayet ettikleri hadislerin arasında da gelmiştir.

Ebu Ya'lâ, Hazret-i Âişe'den (r.a.) rivayet ediyor: **«Peygamber'i (s.a.v.) gördüm ki, Ali'nin boynuna sarıldı ve onu öperek «Babam bir benzeri daha olmayan bu tek şehide kurban olsun», dedi».** Ebu Ya'lâ, ravileri sika (mutemet) olan, onlardan yalnız birisinin sika olmadığından bahsedildiği halde onun da sika olduğu bir senetle rivayet ettiler: **«Peygamber (s.a.v.) bir gün Ali'ye, «İlk ümmetlerin azılı şakisi kimdir?» dedi. «O ki deveyi öldürdü** [1] **ey Allah'ın Resûlü», dedi. «Doğru söyledin. Geleceklerin en azılı şakisi kimdir?» buyurdu. Ali, «O hususta bilgim yoktur, ey Allah'ın Resûlü!» dedi. Resûlullah (s.a.v.), Hazret-i Ali'nin başındaki bıngıldağını işaretle buyurdu ki: «Senin burana vuracak olan kimsedir».**

İşte Hazret-i Ali, Resûlullah'ın ona bu şekilde buyurduğunu, emareti zamanında Kûfe'de iken Irak ahalisine kızdığı vakit hatırlayıp elini başının ön kısmına bırakarak, «Azılınız, acele edip burasını (sakalımı) buradan (başımda açtığı yaradan) boyamasını ar-

---

(1) Kur'an-ı Kerim'in eş-Şems sûresi kısaca Semûd kavminden ve Allah tarafından onların irşadına gönderilen Salih Peygamber (a.s.) tarafından mucize olarak taştan çıkarılan deveden ve o devenin bir azılı kişi tarafından öldürüldüğünden ve bunun için Allah Teâlâ'nın onları helâk ettiğinden bahis buyurmaktadır.

zuladım», buyurdu. Yine sahih olarak İbn Selâm, Hazret-i Ali'ye, «Irak'a gitme. Zira kılıcın keskin tarafının sana isabet etmesinden korkarım», deyince Hazret-i Ali, «Allah'a yemin ederim ki, bunu Resûlullah dahi bana haber verdi», dedi. Bunun üzerine Ebu'l-Esved, Hazret-i Ali'yi kastederek, «Hiçbir muharibin öldürüleceğine dair bu şekilde kendinden haber verdiği bir günü görmedim» dedi.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Hâkim, Ebu Said el-Hudri'den rivayet ettiğine göre, halk, Hazret-i Ali'den şikâyet edince, Resûlullah (s.a.v.) ayağa kalkıp bir konuşma yaparak buyurdular ki: «**Ali'yi şikâyet etmeyin! Allah'a yemin ederim ki, o, herkesten ziyade Allah'ın zatından korkan bir kimsedir**».

Ebu Said, bu rivayette tereddüd edip veyahut Resûlullah (s.a.v.)', «**Ali, Allah yolunda herkesten ziyade korkan bir kimsedir**», buyurdu demiştir.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed ve ez-Ziya, Zeyd bin Erkâm'dan rivayet ettiler: «Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: «**Ali'nin kapısından başka bu kapıları** (mescitteki kapıları) **kapatmaya emrolundum. Sizden biriniz bu olay hakkında konuştu. Allah'a yemin ederim ki, kendiliğimden herhangi bir şeyi ne kapattım ne de açtım. Lâkin bir şeyle emrolundum ve ona uydum**».

Mâna itibariyle bu hadis-i şerif, Hazret-i Ebû Bekir'in (r.a.) hilâfeti hakkında geçen hadisler arasında Peygamber'in (s.a.v.), «**Ebû Bekir'in kapısından başka mescitte olan bütün kapıları kapatın**» diye buyurduğu hadîs-i şerifle çelişmez. Zira oradaki hadis-i şerif, açıkça delâlet eder ki, Resûlullah (s.a.v.) vefat ettiği hastalığında mezkûr kapıların kapatılmasını emretmiştir. Buradaki hadisde ise öyle bir delâlet olmayıp, vefat edeceği hastalığından önce, herhangi bir sebepten dolayı bu hadis-i şerifi buyurmuştur. Böyle tevil edilir. İşte bunun içindir ki, oradaki hadis-i şerif, Hazret-i Ebû Bekir'in hilâfetine dair bir işarettir, diyen bazı âlimlerin kavlinin hikmeti açıklandı. Şunu da ekleyelim ki, oradaki hadis-i şerif burada zikredilen hadisten daha sahih ve meşhurdur.

YİRMİ BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Tirmizi ve Hâkim, İmran bin Husayn'dan rivayet ederler: «Resûlullah (s.a.v.), «**Ali'den ne istersiniz? Ali'den ne istersiniz? Ali'den ne istersiniz? Ali benden, ben de Ali'denim! O, benden sonra her mü'minin velisi (efendisi) dir**», diye buyurdu».

Bu hadisin mânasına ve sahih olmadığına dair beyanımız, Şiilerin on birinci şüphelerinin cevabında geçti.

YİRMİ ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Taberânî İbn Mes'ud'dan rivayet etmiştir. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz buyurmuşlardır: «**Şüphesiz Allah Teâlâ, bana Fatıma'yı Ali ile evlendirmemi emreyledi**».

YİRMİ YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Taberânî, Hazret-i Cabir'den, Hatib de İbn Abbas'tan rivayetle şöyle demişlerdir: «Peygamber (s.a.v.),

Efendimiz, «Şüphesiz Allah her bir peygamberin zürriyetini onun sulbünden (belinden) yarattı. Benim zürriyetimi de Ali bin Ebi Talib'in sulbünden yarattı», buyurdu».

YİRMİ SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Deylemî Hazret-i Âişe'den rivayet ediyor: «Peygamber (s.a.v.) Efendimiz buyurdu: «**Kardeşlerimin en iyisi Ali'dir. Amcalarımın en iyisi, Hamza'dır. Ali'den bahsetmek ibadettir**».

YİRMİ DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Yine Deylemî Hazret-i Âişe'den (r.a.), Taberânî ve İbn Marduye İbn Abbas'tan (r.a.) rivayet ettiler: «Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, «**Herkesten önce iman edenler üç kişidirler: İlkin Musa'ya iman eden Yuşa bin Nûn** (1) **dur. İsa'ya ilk iman eden Yâsin'in sahibi** (Kur'an-ı Kerim'in Yâsin sûresinde ondan bahsedilen Habib el-Neccar (2) **dir. Muhammed'e önce iman eden, Ali bin Ebi Talib'dir**», buyurmuşlardır».

OTUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: İbn Neccar, İbn Abbas'tan rivayet

---

(1) Yûşa bin Nûn bin Efrasim bin Yûsuf'dur (a.s.). Kendisi Musa'ya (a.s.) tâbi olup ona hizmet ederdi. el-Kaf sûresinin 61. âyet-i kerimesine ait Kaadı Beydavi'nin tefsirine bak.

(2) Hazret-i İsa (a.s.), halkı tevhid dinine irşat etmek için Yahya ve Yûnus'u ve bir rivayette de onlardan başka iki kişiyi putlara tapan Antakya halkına gönderdi. Onlar şehre yaklaşınca Habib en-Neccar ismindeki davar otlatan adama rastgeldiler. Ne için geldiklerini sorunca, «İsa'nın (a.s.) elçileri olup halkı Allah'ın dinine davet etmek için geldik», dediler. Habib, «Sizde bir mucize var mıdır?» dedi. «Evet, hastaları şifaya kavuşturur, körleri, ebrasları (alaca hastalığını) iyileştiririz», dediler. Habib'in hasta bir çocuğu vardı. Onlar, elleriyle mesh edince iyileşti. Bu haber şehirde yayıldı. Birçok hastalar, eyledikleri dualardan şifa buldular. Bunu Antakya meliki işitti. Onları huzuruna alıp, «Bizim taptığımız putlardan başka bir Allah'ınız var mıdır?» diye sordu. «Evet, seni ve taptığın o putları kim yarattı ya?» dediler. Melik hakikatleri öğrenmek için onları bir müddet hapsetti. Sonra İsa (a.s.), Şemun'u da onların yardımına gönderdi. Şemun tebdil-i kıyafet edip gizlice şehre girdi ve melikin yakınları ile münasebet kurarak kendini onlara sevdirdi. Tâ ki onu melikin huzuruna çıkardıklarında melik ona yakınlık gösterdi. Bir gün Şemun fırsat bulup melike dedi ki: «İşittiğime göre, iki kişiyi hapsetmişsin. Hiç ifadelerini aldınız mı?». «Hayır, almadım» deyip onları huzuruna getirtti. Şemun onlara, «Sizi buraya elçi olarak kim gönderdi?» diye sordu. «Kâinattaki her şeyi yaratan ve hiçbir şey O'na ortak olmayan Allah Teâlâ'dır», dediler. Melik, «Öyle ise, kısaca O'nu bana vasıflandırın!» deyince, «Allah'ımız istediğini yapar, dilediği şekilde hükmeder», dediler. Melik, «Sizin bu davanızı isbat edecek deliliniz nedir?», deyince, «Ne isterseniz size gösterelim», dediler. Bunun üzerine melik gözsüz yaratılmış birisinin getirilmesini emretti. İkisi de Allah'a dua edince, o kimsede insan gözlerinin bulunduğu yerde iki göz çukuru yaratıldı. Sonra iki fındık tanesini oraya yerleştirdiklerinde ona hakiki iki göz olup adam onlarla gördü.

Şemun, melike, «Sana ve ilâhına bir şeref payı olmak için taptığın ilâhından bunun gibi bir işin yapılmasını diler misin?» deyince, melik, «Sizden saklanacak bir sırrımız yoktur. Bilirsiniz ki, ilâhımız ne söz işitir, ne görür, ne menfaat ve ne de zarar verebilir», dedi.

Tekrar melik her ikisine, «Sizin Allah'ınız bir ölüyü diriltebilir mi? Bunu

ediyor: «Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, «Dosdoğru olan kimseler üçtür: Firavun'un ev halkından olan Hızkîl (1), Yâsin'in sahibi Habib en-Neccar ile Ali bin Ebi Talib'dir» buyurdu.

OTUZ BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ebu Nuaym ve İbn Asakir'in Ebu Leylâ'dan (r.a.) rivayet ettiklerine göre; Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz **«Sıddıklar** (dosdoğru olan kimseler) **üçtür: Habib en-Neccar'dır ki, Yâsin sûresinde bahsi geçen mü'mindir. O ki, kavmine, «Ey kavmim! Bu elçilere** (İsa (a.s.) tarafından gönderilenlere) **uyun» dedi. Firavun'un ev halkından olan** (Hızkîl) **dır ki, kavmine, «Siz Rabbim Allah'tır, diyen bir kimseyi mi** (Musa'yı (a.s.) mı) **öldüreceksiniz?» dedi. Ve Ali bin Ebi Talib'dir ki, o, onlardan daha iyidir»** diye buyurmuştur.

OTUZ İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Hâtib, Hazret-i Enes'den (r.a.) rivayet etmiştir. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz buyurmuşlardır: **«Mü'min kişinin sahifesinin unvanı, Ali bin Ebi Talib'in sevgisidir».**

OTUZ ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Hâkim, Hazret-i Cabır'den (r.a.) rivayet ediyor: Peygamber (s.a.v.) Efendimiz buyurdular: **«Ali, iyi kimselerin imamıdır, kâfirlerin katilidir. Ona yardım eden, yardımlanır. Onu aşağı düşüren kimse, aşağı düşürülür».**

OTUZ DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Dârekutnî **«İfrad»** adlı kitabında Hazret-i İbn Abbas'tan rivayet ediyor. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz buyurdular ki: **«Ali, günahların af kapısına benzer. O kapıdan giren kimse, mü'min olur, ondan çıkan kimse kâfir olur».**

OTUZ BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Hatîb, Bera ve Deylemî İbn Abbas'dan (r.a.) rivayet ediyorlar: «Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, **«Ali'nin bana yakınlığı tıpkı bedenimdeki başımın bana yakınlığı gibidir»,** diye buyurdu».

OTUZ ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Beyhakî ve Deylemî'nin Hazret-i Enes'ten rivayet ettiklerine göre, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz buyurdular: **«Ali, cennette, dünya halkına ışık veren sabah yıldızı gibi ışık verecektir».**

---

yapsa O'na iman ederiz» demesi üzerine, hemen bir hafta önce ölen bir çocuğun mezarına gelip Allah'a dua ettikten sonra ölü ayağa kalkıp dedi ki: «Ben yedi ateşli derelere atıldım ve halen itikat ettiğiniz bu dinden dolayı sizi korkutuyorum. Bunların Allah'ına iman edin! Göklerin kapıları açıldı. Güzel yüzlü bir gencin bu üç kişiye şefaat ettiğini gördüm», diyerek, Şemun ve diğer iki elçiye işaret etti. Melik'e çocuğun bu sözlerinin tesir ettiğini gören Şemun, ona nasihat etti. Melik ve birçok halk Allah'a iman ettiler ve iman etmeyenler Hazret-i Cibril'in onlara bağırmasıyla helâk oldular.

Kur'an-ı Kerim'in Yâsin sûresinin 12. âyet-i celilesinin mânası için Kaadî Beydâvî'ni tefsirine bakınız.

(1) Hızkîl, kendisi Firavun'un amcası oğlu olup kıpti idi. Gizliden Musa'ya (a.s.) iman etmiş ve imanını halktan saklamıştı. *«Medariku't-Tenzil ve Hakaiku't-Tevil»* ve *«el-Hazin»* tefsirlerinde el-Mü'min sûresi 48'inci âyet-i celilesinin tefsirine bakınız.

OTUZ YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İbn Adiyy, Ali'den (r.a.) rivayet etmiştir: «Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, buyurdular: **«Gerçekten Ali, mü'minlerin reisidir, mal da münafıkların başkanıdır».**

OTUZ SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Bezzar'ın Hazret-i Enes'den rivayet ettiğine göre, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, **«Ali, (başkalarına) olan borcumu ödeyecektir»,** buyurdu.

OTUZ DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Tirmizî ve Hâkim'in rivayetlerine göre, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz buyurdular: **«Şüphesiz cennet'in üç adamı göreceği gelir. Onlar Ali, Ammar ve Selman'dırlar».**

KIRKINCI HADİS-İ ŞERİF: Müslim ve Buharî Sehl'den (r.a.) rivayet ederler. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, Hazret-i Ali'yi mescidde yan tarafına uzanmış, abası üzerinden düşmüş ve üzerinin tozlanmış olduğunu görünce, kendi eliyle ondan toprağı silerek **«Kalk ey toprak babası!»** (1) diye buyurdu. Ona bu künyeyi taktığından dolayı, kendisine bütün künyelerden daha sevgili idi.

Peygamber'in (s.a.v.), **«Dört kimsenin sevgisi bir münafıkın kalbinde toplanmaz ve mü'min kimseden başka kimse onları sevmez. Onlar Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali'dirler»** diye buyurduğu hadis-i şerif ile Üçüncü Bölüm'ün İkinci Kısmı'nda Hazret-i Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali ve daha başka sahabelerin müşterek olan faziletleri hakkındaki doksanıncı hadis-i şerifte geçti.

Nesai ve Hâkim'in Hazret-i Ali'den rivayet ettiklerine göre, Peygamber (s.a.v.) buyurdular: **«Şüphesiz her bir peygambere Allah tarafından temiz, soylu ve cömert olan yedi arkadaş verilmiştir. Bana on dört kişi verilmiş ki, onlar Ali, Hasan, Hüseyin, Cafer, Hamza, Ebu Bekir ile Ömer'dir»,** On dörtlerden kalan diğer yedi zatın isimleri mezkûr ravilerin kitaplarındadır.

İbn Muzaffer ve İbn Ebi'd-Dünya'nın Ebu Said el-Hudrî'den rivayet ettiklerine göre, Resûlullah (s.a.v.) vefat edeceği hastalığında bir sabah namazında çıkagelip buyurdular: **«Ben size yüce Allah'ın Kitabını (Kur'an-ı Kerim'i) ve sünnetimi bıraktım. Sünnetime göre Kur'an'ı konuşturun** (ondan ahkâm çıkarın). **Zira onlarla amel ettiğiniz müddetçe, gözünüz gerçeği görmekten körleşmez, ayaklarınız doğru yoldan kaymaz, istediğiniz şeyi ele geçirmeniz için hiç eliniz kısalmaz».** Sonra Ali ve Abbas'a işaret ederek, **«Bu iki kişiye iyilikte bulunmanızı tavsiye ediyorum. Çünkü onlara asiyet etmekten sakınan ve benim onlardaki hakkımı gözeten herkese Allah muhakkak bir nur verecek, tâ ki onunla Kıyamet günü yanıma gelecektir»** diye buyurdu.

İbn Ebi Şeybe, Hazret-i Abdurrahman bin Avf'tan rivayet eder. **Resûlullah (s.a.v.) Mekke'yi fethedince, Taif'e geçip on yedi veya on dokuz gece süren kuşatmadan sonra kalkıp bir hutbe okudu. Allah'a**

---

(1) Bu hadis-i şerif Müslim kitabına göre yazılmıştır. Yalnız orada «Ebe't-türab» kelimesi iki defa tekrarlanmıştır.

hamd ü senada bulunduktan sonra, «Ehl-i beytim hakkında iyi muamelede bulunmanızı tavsiye ederim. Benimle buluşma yeriniz Kevser Havuzu'dur. Canım onun kudreti elinde olan zat ile and ederim ki, muhakkak ya namazınızı kılacak, zekâtınızı vereceksiniz veya şüphesiz bana yakın olan bir kimse veya benim zatım gibi bir kimseyi göndereceğim ki, boynunuzu vuracaktır» buyurdu. Daha sonra Ali'nin elinden tutup, «İşte o adamı budur» dedi.

Bu hadîsin senedindeki râvinin birisi hakkında, zaif olup olmadığına dair ihtilâf edilmiştir. Diğer bütün ravileri sika (mutemet) dırlar.

Diğer bir rivayete göre Resûlullah (s.a.v.) vefat edeceği hastalığında şöyle buyurdu: «Ey insanlar, yakında acele olarak canım teslim edilip ölüme götürüleceğim. Gerçekten, önce bu dediğimi bir mazeret olarak size takdim ettim. Ayılın! Rabbim'in Kitabı'nı (Kur'an-ı Kerim'i) ve ev halkımı size bırakıyorum». Sonra, Ali'nin elinden tutup kaldırdı, «İşte bu Ali'dir. Kur'an iledir. (Ahkâmı ile amel eder). Kur'an da onunlardır (onun imamıdır). Kevser Havuzu'na yanıma gelecekleri zamana kadar, her ikisi de birbirlerinden ayrılmayacaklardır. Bana geldikleri vakit, benden sonra sizin onlara karşı nasıl davrandığınızı soracağım» diye buyurdu.

Ahmed, «Menakıb»ta Hazret-i Ali'den rivayet ederek demiş ki: «Ben bir duvarın arkasında iken, Peygamber (s.a.v.) gelip ayağı ile bana vurarak, «Ey Ali, kalk! Allah'a yemin ederim ki, seni memnun ederim. Sen benim kardeşim ve çocuklarımın babasısın. Benim sünnetim (yolum) üzere savaş. Bana verdiği iman sözü üzere ölen kimse, cennet hazinesindedir. Sana verdiği and üzere ölen kimse adağını ödemiştir. Sen öldükten sonra seni sevip de ölen kimseyi, güneş son defa doğup veya batıncaya kadar, Allah Teâlâ, hayatını emniyet ve iman üzere sona erdirecektir» buyurdu».

Darekutnî rivayet etti: Ali (r.a.), Hazret-i Ömer'in kendisinden sonra halife tayin etmek üzere tesbit ettiği altı kişilik şûra heyetine uzun bir konuşmada bulundu. O cümleden olarak buyurdu ki: «Allah aşkına sizden soruyorum. Benden başka içinizde, Resûlullah'ın (s.a.v.) «Ey Ali! Kıyamet gününde sen cennet ve cehennemin paylaştırıcısısın» buyurduğu bir kimse var mıdır?». Onlar, dua ederek, «Allah'ımız bilir ki, öyle bir kimse içimizde yoktur» dediler.

Antere'nin Ali el-Rıza'dan rivayet ettiğine göre bu hadis-i şerifin mânası şudur:

Kıyamet gününde cehennem ona, «Bu benim, bu da senindir» diyecektir.

İbn Senmak'ın rivayetine göre, Ebu Bekir, Ali'ye demiş ki: «Resûlullah'dan (s.a.v.) bizzat işittim. Buyurdular ki: «Ancak Ali'nin, «Sırat köprüsünü geçmesi câizdir» diye yazdığı Sırat'tan geçebilir».

Buharî, Hazret-i Ali'den şöyle rivayet eder: «Kıyamet gününde

Rahman'ın (Allah'ın) huzurunda ilk olarak hasımlarıyla davaya girişmek üzere diz çökecek kimse benim».

Bunu rivayet eden Kays (r.a.) demiş ki: «**Bu iki sınıf (mü'minler-kâfirler) Rablarının dini hakkında birbirleriyle tartışan iki hasımdır**» (1), âyet-i celilesi, Ali ile arkadaşları ve hasımları hakkında nâzil olmuştur. Bunlar Hazret-i Ali, Hamza, Ubeyde, Şeybe bin Rabia, Utbe bin Rabia ve Velid bin Utbe'dirler ki, Bedir Savaşı'nda meydana çıkıp hasımlarıyla savaşmış kimselerdir.

Dokuzuncu Bölüm

ÜÇÜNCÜ KISIM

Sahabe-i kiram ve Selef Âlimlerinin Hazret-i Ali Hakkındaki Senaları Hakkındadır

İbn Sa'd, Hazret-i Ebu Hüreyre'den rivayet etti: Hazret-i Ömer, «Hepimizden daha iyi kadılık eden, Ali'dir» diye buyurdu. Hâkim'in İbn Mes'ud'dan rivayet ettiğine göre, «Medine halkından en iyi kadılık eden kimse, Ali'dir» demiştir.

İbn Sa'd, Hazret-i İbn Abbas'tan rivayet eder: «Güvenilir bir kimse bir fetvayı bize Hazret-i Ali'den haber verirse, onu terkedip de başka bir fetva ile amel etmezdik».

Hazret-i Sa'd, Hazret-i Said bin Müseyyeb'ten rivayet eder: «Halk,

---

(1) Hacc: 19. Bu âyet-i celilenin tamamı ve ondan bahseden mevzuun açıklaması: «*Bu iki sınıf Rablerinin dini hakkında birbirleriyle tartışan iki hasımdır. Onu inkâr edenlere, ateşten elbiseler biçilmiştir. Başlarından kaynar su dökülür*».

Kaadı Beydavi, tefsirinde der ki: «Bu âyet-i celiledeki iki sınıftan maksat, mü'minler ile kâfirlerdir. Bir rivayete göre yahudiler ve müslümanlar din hakkında münakaşa ederken, yahudiler, «Biz Allah'a daha lâyık olan kullarız. Kitabımız Tevrat ile Peygamberimiz Musa dahi zaman itibariyle Kitabınız ve Peygamberinizden daha öncedirler», dediler. Mü'minler, «Biz Allah'a daha lâyık kullarız. Çünkü biz Muhammed'e ve sizin peygamberinize ve daha başka semavi kitaplara da iman ettik» dedikleri için bu âyet-i celile nâzil oldu».

Fakat diğer tefsir kitaplarında, meselâ İbn Kesir ile Hâzin, yukarıda geçen Buharî'nin yazdığı mânayı da yazmışlardır.

Tefsir-i Hâzin'de şöyle yazılmaktadır: «Bu âyet-i celile Bedir Savaşı'nda birbirleriyle savaşmak için karşı karşıya gelen müslümanlardan Ali, Hamza, Ubeyde bin el-Hars ile kâfirlerden Şu'be bin Rabia, Utbe bin Rabia ve kardeşi oğlu Velid bin Utbe haklarında nâzil olmuştur. İbn İshak der ki: Utbe bin Rabia, Şu'be bin Rabia ile Velid, Bedir Savaşı'nda meydana çıkıp İslâm askerinden karşılarına çıkacak adamları istediler. Resûlullah (s.a.v.), «Ey Ubeyde bin Hars ve ey Hamza bin Abdulmuttalib ve ey Ali bin Ebi Talip! Meydana çıkın!» diye emir buyurdu. Ubeyde Utbe'ye, Hazret-i Hamza Şu'be'ye, Hazret-i Ali Velid bin Utbe'ye karşı çıktı. Birinci hamlede Hazret-i Hamza Şu'be'yi, Ali de Velid'i öldürdü. Ancak Ubeyde ile Utbe arasında muhtelif kılıç hamlesi oldu. Her ikisi de yaralanınca, Hazret-i Ali ile Hazret-i Hamza, kılıçlarıyla Utbe'ye hücum ederek öldürdüler. Ubeyde'yi bir ayağı kesilmiş olduğu halde sahabelerin safları içine getirdiler».

herhangi bir müşkülün çözülmesi için Ebu'l-Hasan'ın (Ali'nin) bulunmamasından Allah'a sığınır».

İbn Sa'd, İbn Müseyyeb'ten rivayet etti: «Ali'den başka sahabelerden herhangi birisi benden sorun demezdi».

İbn Asakir, İbn Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle dedi ki: «Medine halkından feraiz ilmini en iyi bilen ve hasımlar arasında en iyi kadılık eden Ali'dir».

Hazret-i Âişe, huzurunda Hazret-i Ali'den bahsedilirken, «Şüphesiz hayatta bulunan sahabilerden Peygamber'in (s.a.v.) sünnetini en iyi bilen Ali'dir» dedi.

Mesruk dahi, «Sahabelerin ilim silsilesi Hazret-i Ömer, Ali, İbn Mes'ud'da nihayet bulur» demiştir.

Abdullah bin Ayyaş bin Ebi Rebia dedi ki: «İlim hususunda Ali'nin istediği kadar kesici diş gibi ilmi vardı. İslâmiyet'te, Peygamber (s.a.v.) ile kayınlık vasfında, Peygamber'in (s.a.v.) sünnetinde, savaştaki cesarette ve mal hususundaki cömertlikte öncü idi».

Taberânî ve İbn Ebi Hâtim, İbn Abbas'tan rivayet eder: «Allah Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de «Ey iman eden kimseler...» cümlesiyle hitap buyurduğu mü'minlerin emiri ve ulusu Ali'dir. Allah Teâlâ, Muhammed'in (s.a.v.) ashabını Kur'an-ı Kerim'de birçok hususta itab etmiş (azarlamış), halbuki iyilikten başka Ali'den bahis buyurmamıştır».

İbn Asakir, İbn Abbas'dan (r.a.) rivayetle dedi ki: «Ali hakkında Kur'an-ı Kerim'de nâzil olan âyet-i celileler kadar hiçbir kimse hakkında nâzil olmamıştır».

Yine İbn Asakir, İbn Mes'ud'dan rivayet eder: «Ali hakkında Kur'an-ı Kerim'de üç yüz âyet-i celile nâzil olmuştur».

Taberânî dahi İbn Mes'ud'dan rivayet eder: «Ali'ye mahsus olan on sekiz menkıbe (fazilet, hüner) bu ümmetin fertlerinden olan herhangi bir kimsede yoktu».

Ebu Ya'lâ, Ebu Hüreyre'den rivayet eder: «Hazret-i Ömer bin Hattab buyurdular ki: «Gerçekten Ali'ye üç haslet verildi ki, onlardan yalnız birisi bana nasip olsa, bence kızıl tüylü develerden daha sevgili olacaktı». «Onlar nedir?» diye kendisinden soruldu. «Resûlullah'ın (s.a.v.) ona kızını tezvic eylemesi, cünüb iken Peygamber'in (s.a.v.) mescidinde bulunmasının câiz olması —ki bana câiz değildir (1)—, Hayber Gazvesi'nde sancağın onda bulunması».

Ahmed dahi sahih bir senetle bu rivayette geçen hadisin benzerini Hazret-i İbn Ömer'den rivayet etmiştir.

Ahmed ve Ebu Ya'lâ, sahih bir senetle Hazret-i Ali'den rivayet ederler: Ali (r.a.), «Resûlullah'ın (s.a.v.) Hayber Savaşı'nda yüzümü

---

(1) Bu konunun izahı bir önceki kısımda geçti.

medhettiği, bana sancağı verdiği ve ağrıyan gözlerime tükürüğünü sürdüğü zamandan beri, ne gözüm ağrıdı ne de savaşlarda sırtım yere geldi», diye buyurdu.

Hazret-i Ali Kûfe'ye gelince, Arap hakîmlerinden biri ona gelip dedi ki: «Ey Emire'l-mü'minin! Allah'a yemin ederim ki, sen hilâfet makamını süsledin. Hilâfet seni süslemedi. O seni yüceltmedi, sen onu yücelttin. Onun sana ihtiyacı, senin ona ihtiyacından daha fazla idi».

Selefî, «Tuyuriyat» kitabında, Abdullah bin Ahmed bin Hanbel'den rivayet eder: Hazret-i Ali ile Muaviye arasında vâki olan hadise hakkında babamdan sordum. Dedi ki: «Bilmelisin ki, Hazret-i Ali'nin çok düşmanı vardı. Ona bir leke bulmayı araştırdıklarında, bir şey bulamayınca, onunla savaşan bir kimseye (Muaviye'ye) gelip, kıskanması için aşırı olarak Ali'yi medhettiler».

Dokuzuncu Bölüm

DÖRDÜNCÜ KISIM

Hazret-i Ali'nin Bazı Kerametlerinden, Verdiği Hükümlerden İlim, Hikmet ve Zühdünden Bahseder.

İbn Sa'd, Hazret-i Ali'den rivayet eder: «Allah'a yemin ederim ki, Kur'an-ı Kerim'in hangi âyet-i celilesi olursa olsun, niçin ve nerede, kimin hakkında nâzil olduğunu bilirim. Çünkü Rabbım bana akıllı bir kalb ile güzel konuşan bir dil vermiştir».

İbn Sa'd ve başkaları da Ebu't-Tufeyl'den rivayet ederler: Hazret-i Ali, «Allah'ın Kitabı Kur'an-ı Kerim hakkında, benden sorular sorun. Çünkü muhakkak hangi âyet olursa olsun gece mi, gündüz mü, ovada mı, dağda mı nâzil olduğunu bilirim», buyurdu.

İbn Ebu Davud, Muhammed ibn Sîrin'den rivayet eder: «Allah'ın Resûlü vefat edince, Hazret-i Ali, Hazret-i Ebu Bekir'e yapılan hilâfet biatında gecikti. Sonradan Hazret-i Ebu Bekir yolda ona rastlayınca, «Sen ey Ali! Emaretimden hoşlanmadın mı?» dedi. Hazret-i Ali, «Hayır. Lâkin ben Kur'an-ı Kerim'in âyetlerini toplamak için namaz vaktinden başka herhangi bir iş için abamı giymeyeceğime yemin ettim de onun için dışarı çıkmadım» buyurdu».

İşte, söylediği bu sözlerinden dolayı kendisi, Kur'an-ı Kerim âyetlerini nüzûl sebeblerine göre topladı, demişlerdir.

Muhammed ibn Sîrin, «O kitap elime geçse idi, içinde yüce bir ilim olduğunu anlayacaktım» dedi.

Hazret-i Ali'nin parlak kerametlerindendir ki, bir zaman Peygamber'e (s.a.v.) vahiy nâzil olurken, mübarek başı Ali'nin kucağında idi. Ali ikindi namazını kılmamış olduğu halde, Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) o haletin geçmesini bekliyordu. Ancak güneş battıktan sonra o durum geçti. Hazret-i Peygamber (s.a.v.), Ali'nin (r.a.) ikindi namazını kılamadığına üzülerek, «Ey Allah'ım, Ali senin ve Resûlü'nün taa-

tında idi. Ona güneşi tekrar geri çevir» diye dua ederler, güneş battıktan sonra tekrar çıktı.

Güneşin tekrar çıkması hakkındaki bu hadis-i şerifi Tahâvî ve Kadı Iyad da «Şifa» adlı kitabında sahihlemişlerdir.

Şeyhülislâm Ebu Zür'a ve başkaları da ona tâbi olup hasendir demişlerdir. Bu hadisin mevzu olduğunu ileri sürenleri de reddetmişlerdir.

İkindi namazının vakti güneşin batması ile çıktığından dolayı, bir daha aynı yerden avdet etmesinin kâzaya kalan bir namaza faydasının olmayacağını iddia etmek memnudur. Hattâ güneşin batıp da sonra hemen tekrar çıkması, Hazret-i Ali'ye özel bir keramet olduğu gibi, o anda kıldığı ikindi namazının eda olarak sayılması da özel bir kerâmettir.

Hattâ güneşin batıp tekrar avdet etmesiyle ikindi vaktinin de avdet edip edemeyeceği hususunda âlimler tereddüt etmişlerdir. «Şerhu'l-Ubab» adlı fıkıh kitabımın «Kitabu's-Salât» bölümünün başlangıcında tereddütleriyle bu konudaki delilli kavli beyan ettim.

Sibt ibn el-Cevzî şöyle der: «Güneşin batıp tekrar çıkması babında acayip bir hikâye vardır ki, onu Irak'taki hocalarımızdan biri cemaate şu şekilde açıkladı: Onlar, vaiz Ebu Mansur el-Muzaffer bin Erdeşir el-Kubavî'yi (1) gördüler ki, ikindi namazından sonra verdiği vaazında bu hadisten bahsedip aynı kelimeleri anlatıyordu. Ehl-i beytin (Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in ev halkının) faziletlerinden bahsederken öyle bir bulut güneşi örttü ki, herkes onun battığını sandı. Ebu Mansur minbere çıkıp güneşe işaretle şu meâldeki şiir okudu:

Ey güneş batma ki, ta bula hitamı
Mustafa'nın Âl ü nesline selâm
Dileğinse bu çevir dizginini
Sen unuttun mu ona durduğunu
Sen eğer Allah'a durdunsa o an
Bu da olsun ceyşine şimdi heman.

Mecliste hazır bulunanlar, «Ebu Mansur bunu okuduktan sonra, bulut geçip güneş çıktı» dediler.

Abdurrezzak, Hacer el-Muradî'den rivayet eder: «Hazret-i Ali:

— Bana lânet etmekle emrolunacağın zaman ne yapacaksın? diye sordu.

— Öyle olacak mı? dedim.

— Evet...

— Öyle ise ne yapayım?

— Bana (kerhen) lânet et ama beni sevmekten ayrılma, diye buyurdu.

Bir müddet sonra Haccac'ın kardeşi Muhammed bin Yusuf, Emevî

---

(1) Kuba, Fergana'da bir beldenin adıdır.

halifelerinden Abdülmelik'in «Yemen Emiri» iken, bana Ali'ye lânet etmemi emretti. Mecbur kalarak emîr'i kastedip dedim ki:

— Emir, bana Ali'ye lânet etmemi emreyledi. Ona lânet edin. Allah ona lânet eylesin!..

Kastettiğim bu mânayı bir kişiden başka hiçbir kimse anlayamadı. İşte bu olay Hazret-i Ali'nin gaybtan haber verdiği bir kerametidir».

Yine bazı kerametlerindendir ki, bir konuşma yaparken, adamın biri onu yalanladı. Bunun üzerine Hazret-i Ali:

— Şayet dediğin gibi ben yalancı isem, sana beddua edeyim mi? Adam:

— Evet et, dedi.

Hazret-i Ali, hemen ona bedduada bulundu. Adam daha yerinden ayrılmadan kör oldu».

İbn el-Medâinî, Mücemmi'den (r.a.) rivayet eder: «Hazret-i Ali, Kıyamet gününde dünyada Hazine malını müslümanlardan esirgemediğine dair tanıklık etmesi umuduyla, Hazine anbarını süpürüp sonra içinde namaz kılardı».

İki adam oturmuş yemek yiyordu. Birisinin beş, diğerinin üç ekmeği vardı. Oradan geçen başka birini yemeğe oturttular. Eşit olarak her üçü sekiz ekmeği beraber yedikten sonra, misafir olan, her ikisinin ekmeklerinden yediğinin bedeli olarak zamanın parasıyla 8 dirhem akçeyi verince, onlar paranın paylaşılmasında münakaşa ettiler.

Şöyle ki:

Beş ekmeğin sahibi:

— 5 dirhem benimdir. Çünkü benim beş ekmeğim vardı. Senin üç ekmeğin vardı, hakkın üç dirhemdir, dedi. Üç ekmeğin sahibi ise:

— Dört buçuk dirhem hakkımdır, diye diretiyordu.

Hazret-i Ali'ye müracaat ettiklerinde, üç ekmek sahibine dedi ki:

— Arkadaşının sana verdiği miktara razı ol. Üç dirhemi al. Çünkü senin için daha iyidir. Adam:

— Hayır hakkın ipine sarılmaktan başka bir şeye razı olmam, deyince, Hazret-i Ali:

— Sana hak olarak o sekiz dirhemden sadece biri haktır. Başka hissen yoktur, dedi.

— Sebebi ne peki?

— Bayağı kesir hesabına göre, sekiz ekmeğin her biri üçer parçaya bölünürse, yirmi dört parça değil midir? Siz de üç kişi olup hepsini yemişsiniz. Hanginizin fazla yediğini bilmediğiniz için, eşit olarak yediğiniz takdir edilir. Öyle ise her biriniz mezkûr yirmi dört parça ekmekten sekizini yediniz. Senin üç ekmeğinin her biri üç parçaya ayrılsa, 3×3 = 9 eder. Sekiz parçasını sen yedin. Ekmeğinden sadece bir parçayı misafir yemiş.

Arkadaşının beş ekmeği de aynı hesaba üçer eşit parçaya bölünse

onbeş parça eder. Kendisi toplam yirmi dört parçadan sekizini yemişse, o takdirde bunu kendi payından çıkarırsak, geriye 15 — 8 = 7 parça kalır ki, bunu da misafir yemiştir.

Bu hesaba göre, misafir senin hissenden bir parça ekmek yemiş, her ikinize verdiği sekiz dirhemden bir dirhem hakkına düşer. Arkadaşının payından 7 parça yediğine göre, 8 dirhemin 7'si ona düşer, diye açıklamada bulunur. Bunun üzerine adam:

— Peki, şimdi razı oldum, cevabını verir.

***

Hazret-i Ali'ye, «Bu adam şunu, annemle rüyada ihtilâm oldu, diye dava ediyor», dendi. Bunun üzerine Hazret-i Ali davacıya,

— Git, ceza olarak onu güneşte tutup gölgesine vur, diye buyurdu.

HAZRET-İ ALİ'NİN BUYURDUĞU BAZI VECİZ SÖZLERİ

1. İnsanlar uykudadırlar. Öldükleri zaman uyanırlar.
2. İnsanlar, babalarından çok kendi zamanlarına benzerler (insan daha ziyade zamanının adamıdır).
3. Perde kaldırılsa, Allah hakkındaki yakın bilgime fazla bir şey katamazdım.
4. Haddini bilen kişi helâk olmaz.
5. Herkesin değeri, yaptığı iyilikle (ihsan ve ilmiyle) ölçülür.
6. Kendini bilen, gerçekten Rabbini de bilir (Bu söz Hazret-i Ali'ye isnat edilmişse de, Yahya bin Muaz el-Razi'nin meşhur sözlerindendir).
7. Kişi, dilinin altında gizlidir.
8. Dili tatlı olanın dostu çok olur.
9. İyilik yapmakla hür kişi köle yapılır.
10. Bahil (cimri) kişiyi, malının bir felâket ile yok olabileceği veya vârise kalabileceği ile korkut.
11. Söyleyene bakma, söylediğine bak.
12. Belâ vaktinde sızlanmak, feryad etmek, mihnetin tamamıdır.
13. Zulüm ile zafer sağlanamaz.
14. Kibir ile sena birleşemez.
15. Oburlukla sıhhat birleşemez.
16. Edepsizlikle şeref birleşemez.
17. Esenlik kıskançlıkla birleşemez.
18. İntikam hissi ile efendilik (ululuk) olamaz.
19. Danışmayı terk ile doğruya varılmaz.
20. Yalancıda insaniyet sıfatı yoktur.
21. Takvadan daha aziz bir şeref yoktur.
22. Tevbeden daha çok kişiyi umduğu şeye eriştiren bir şefaatçı olamaz.
23. Afiyetten (sıhhattan) daha güzel bir elbise olamaz.
24. Cehaletten daha tehlikeli bir hastalık olamaz.
25. İnsan, bilmediği şeyin düşmanıdır.

26. Haddini bilip derecesini aşmayan kişiye Allah rahmet etsin.
27. İşlenen suçun özrünü tekrarlamak, işlenen suçu hatırlatır.
28. Cemaat içinde bir kimseye nasihat etmek, onu utandırmaktır.
29. Cahilde bulunan bir nimet, çöplük üstündeki çiçeğe benzer.
30. Belâ ve musibet anında, ceza (feryad ve figân etmek) sabırdan daha yorucudur.
31. Kendisinden bir şey istenen kimse, o şeyi isteyene vereceğine dair söz verinceye kadar hürdür.
32. Düşmanın en büyüğü, hilesini daha ziyade gizleyendir.
33. İlim, hikmet, mü'min kişinin yitiğidir.
34. Cimrilik, ayıpların bütün kötülüklerini kendisinde toplar.
35. Allah'ın takdirleri vaki olunca, kulun tedbirleri kayıp olur.
36. Nefsanî arzusunun esiri kimse, köleden daha alçaktır.
37. Kıskanç kimse, günahsız kimseye kin besler.
38. Günah, sahibine yeterli bir şefaatçidir (Kişinin günahı ona tevbeyi hatırlatır).
39. Talihli odur ki, başkasından ibret alır.
40. İyilik kötü dili keser (aleyhinde bulunanların kötü sözlerinden korur).
41. Yoksulluğun en kötüsü ahmaklıktır.
42. Zenginliğin en iyisi akıldır.
43. Tamahkâr kimse, alçaklık bukağısındadır.
44. Kötü yola sapıp helâk olan kişiye, nasıl helâk oldu diye hayret edilmez. Belki kötü kimse kurtulduğunda hayret edilir ki, nasıl kurtulmuştur.
45. Nimetlerin elden kaçmasından korkunuz (malınızı israf etmekten sakınınız). Çünkü perakende dağılmış şey geri reddedilmez.
46. Akılların çökmelerine en çok sebep olan, cimrilik şimşekleridir.
47. Size nimetler geldiği zaman az bir şükürle en uzaktakini bile kaçırmayın.
48. Düşmanını mağlûp etmeye gücün yettiği vakit, zaferine şükür etmek için onu affet.
49. Kalbinde bir şey saklayan kimse muhakkak ya dilinin çıkıntılarında veya yüzünün safhasında belli olur.
50. Bahil (cimri) kişi, fakir gibi yaşamaya çabalar. Dünyada fakirlerin yaşantıları gibi yaşar, âhirette zenginlerin hesabı gibi onunla hesap görülecektir.
51. Akıllı kimsenin dili kalbindedir. Ahmağın kalbi ise dilinin arkasındadır.
52. İlim, küçük kimseyi yüceltir, cehalet de yüksekte olanı alçaltır.
53. İlim maldan üstündür çünkü o seni korur. Malı ise sen koruyorsun.
54. İlim hâkimdir, mal mahkûmdur.
55. İki kişi belimi kırdı. Biri edebi olmayan âlim, diğeri cahil olan

mutasavvıftır ki, birincisi hem fetva verir hem de insanları kendisinden nefret ettirir. İkincisi ise ibadeti ile insanı şaşırtır.

56. İnsanların kıymet bakımından en azı ilimleri en az olanlardır. Zira her insanın değeri yaptığı iyilikle ölçülür.

Hazret-i Ali'nin (r.a.) bu tarz güzel sözleri çoktur. Fakat kitabımın daha da uzamaması için bu kadarla yetindim.

***

Hazret-i Ali'nin (r.a.) vaaz tarzında buyurduğu sözlerinden bazısı da şunlardır:

— İnsanlar arasında, kuşların arasındaki balarısı gibi olunuz. Hangi kuş olursa olsun, mutlaka balarısını güçsüz bulur, ezer. Halbuki onun içindeki bereketi bilmiş olsalardı, ona öyle yapmayacaklardı.

— Diliniz ve bedeninizle insan toplumuna karışın. Ameliniz ve kalbinizle onlardan ayrılınız. Zira kişiye dünyada işlediği amelinin karşılığı vardır. Ve kişi Kıyamet gününde dünyada sevdiği kişiyle beraberdir.

— Amelden ziyade amelin kabulüne gayret ediniz. Çünkü takva ile olan amelin sevabı, asla azalmaz. Cenab-ı Hak nezdinde makbul olan amelin sevabı nasıl azalır?

— Ey Kur'an-ı Kerim'i hıfzeden kimseler! Kur'an'ın ahkâmıyla amel ediniz. Çünkü şüphesiz gerçek âlim, ilmi ile amel edip bilgisi ameline muvafık olan kimsedir. İlim adamlarından öyle bir kavim olacak ki, ilimlerinin faydası, köprücük kemiklerinden yukarı geçmeyecektir. İçleri dışlarına, amelleri ilimlerine muhalif olacaktır. Halka olarak otururlar, bazıları ilmi ile bazılarına karşı iftihar eder, böbürlenirler. Hattâ onlardan bazı kimseler, yanında oturduğu bir kimsenin onu terkedip başkasının yanında oturmasına öfkelenir. İşte öyle âlimlerin işledikleri ameller, oturdukları yerden Allah'ın huzuruna yükselmez.

— Herhangi biriniz, işlediği günahından başka bir şeyden korkmasın. Allah'tan başka bir kimseden ricada bulunmasın. Cahil kişi ilim öğrenmekten, keza âlim olan bir kimse bilmediği bir soruyla karşılaşınca, «Allah bilir» demekten utanmasın. Sabrın imandaki mevkii, başın bedendeki rütbesindedir.

— Tam ve gerçek fakih (fıkıh ve şeriatı bilen kimse) odur ki, telkinatında halkı, Allah'ın rahmetinden umutsuzluğa düşürmez. Allah Teâlâ'ya karşı isyan etmelerine ruhsat vermez. Onları Allah'ın azabından emin kılmaz ve Kur'an'ın hikmetini terkedip başkasına gönül vermez.

— Bilgisizce, körükörüne yapılan ibadette, anlayışla beraber olmayan bir ilimde hayır yoktur. Tefekkürsüz okumak olmaz. Bilmediğim bir meseleden sorulduğunda, «Allah bilir» sözünü söylemem, ciğerimin hararetini en çok serinleten şeylerdendir. İnsanlar, kendilerine karşı adaletli bulunulmasını isterlerse, nefisleri için arzuladıkları şeyi başkaları için de arzulasınlar. Yedi şey şeytandandır: Şiddetli öfke, şiddetli ak-

sırma (1) ve esneme (2), kusma, burun kanaması (3), fısıltı (gizli konuşmak), ibadet ve zikir esnasında uyumaktır.

— Akıllıca davranmak, insanlara büsbütün güvenmemeyi gerektirir.

Hazret-i Ali'nin (r.a.) bu veciz sözü, Peygamber'in (s.a.v.) hadîs-i şerifinden alınmıştır. Hadîs-i şerifin lafzı: «Gerçekten (insanlara karşı) itimatsızlık tedbirli davranmaktan ileri gelir.» (4).

— Tevfik (başarı) en iyi kumandandır. İyi huy en iyi arkadaştır. Akıl da en iyi arkadaştır. Edep, terbiye, insandan sonra kalan en iyi terekedir. Bencillikten daha güçlü bir vahşet yoktur.

Kader meselesi kendinden sorulunca buyurdular ki:

— Bu karanlık bir yoldur. Onda yürüme. Derin bir denizdir, içine dalma. Senden gizli Allah'ın bir sırrıdır. Onu ifşa etme. Ey bunu soran kimse! Allah istediği gibi mi seni yarattı yoksa senin istediğin şekilde mi yarattı? Adamın

— Hayır, istediği gibi yarattı... deyince:

— Öyle ise istediği gibi seni çalıştıracaktır, dedi.

Yine buyurdular ki:

— Şüphesiz, sıkıntı ve musibetlerin nihayetleri vardır. Onlara giriftar olan kimse, sonlarına ulaşmaktan kurtulamaz. Öyle ise akıllı kimse, başına bir belâ gelince, müddeti geçinceye kadar sabır etmesi gerekir. Çünkü müddeti sona ermeden önce onu kaldırmaya çalışmak, ondan duyulan sıkıntının artmasına sebep olur.

Hazret-i Ali, cömertlik hakkında sorulduğunda dedi ki:

— Kendisinden istenmeden yapılan iyilik cömertliktir. İstenildiğinden dolayı yapılan iyilik ise hem utanma ve hem de tekellüften doğan bir cömertliktir.

Hazret-i Ali'nin bir düşmanı onu aşırı derecede medhedince, ona,

---

(1) Şiddetli aksırma, insanı taat etmekten alıkoyduğu için şeytanın sevdiği şeylerdendir.

(2) Şiddetli esneme olayı, insanın midesi dolu olduğunda vücudu gevşeyip uykuya olan arzusundan ileri gelmektedir. Bundan insana bir gaflet, kapılganlık peyda olduğundan dolayı şeytan buna sevinip güler. Şeytan insanın nefsani arzularını yerine getirmeye çalıştığı için Hazret-i Ali bu olayı ona izafe etmiştir. Gerek Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) hadis-i şerifinden, gerekse Hazret-i Ali'nin bu sözlerden maksad, taat ve ibadetlerinde ve hayır işlerinde çalışmaktan insana fütur (gevşeklik) getiren ifratlı yemek ve içmekten korkutmaktır. Buharî'nin şerhi, «Umdetü'l-Kaari» c. 7, s. 280'e bakınız.

(3) Kusma ve burun kanaması, insanı o anlarda Allah'ın ibadetinden men ettiği için şeytanın sevdikleri şeylerdir, demektir.

(4) Yani akıllı olan bir kimsenin işinde ve her türlü davranışında büsbütün gelişi güzel insanlara itimat etmemesi ve herkese aldanmaması gerekir demektir. Hazret-i Ali'nin bu vecizesine verilen bu mâna için, «Minhacü'l-Yakîn şerhu Edebü'd-Dünya ve'd-Din» s. 233/329'a bakınız.

«Ben medhettiğin gibi değilim. Ama bana karşı içinde düşündüğün kadardan daha üstünüm», diye buyurdu.

Yine, «Bir kimsenin yaptığı günahın cezası ibadette gevşeklik, maddî durumda sıkıntı, lezzette bozukluktur», dedi. «Bozukluk nasıl olur?» diye sorulduğunda,

— İştahı çekip de eline geçen helâl bir şeyde, karşısına mutlaka zevkini bulandıracak bir şey çıkar.

Bir düşmanı ona:

— Allah seni sabit kılsın, deyince:

— Senin göğsün üzerinde, diye cevap verdi.

İbn Mülcem, Hazret-i Ali'yi yaraladığında Hazret-i Hasan ağlayarak yanına gelince, ona dedi ki:

— Ey oğulcuğum! Dört şey ve diğer dört şey benden sana nasihattır, unutma.

— Ey baba! Onlar nelerdir? diye sordu. Buyurdular ki:

— 1. En yüksek zenginlik akıldır. 2. En büyük fakirlik ahmaklıktır. 3. Vahşiliğin en vahşiliği hodbinliktir (benciliktir). 4. Şerefin en yücesi güzel ahlâktır.

— Peki diğer dört şey nedir? Buyurdular ki:

— 1. Ahmak kişinin arkadaşlığından uzaklaş. Çünkü o kendi bilmezliği ile sana iyilik yapmak istediği halde, zarar verir. 2. Yalancının dostluğundan korun. Çünkü o seni aldatıp uzak şeyi yakın, yakın olan şeyi uzak gösterir. 3. Bahilin (cimri kişinin) dostluğundan sakın. Zira o kendisine muhtaç olduğun bir şey için, seni utandırır, çaresiz bırakır. 4. Fasık, günahkâr adamın dostluğundan kaçın. Çünkü o seni en kıymetsiz bir şey için satar...

Yahudinin birisi Hazret-i Ali'ye (r.a.):

— Allah'ımızın varlığı ne zamandandır? deyince, Hazret-i Ali'nin rengi değişip dedi ki:

— Hiçbir mekân ve varlık yok iken, o keyfiyetsiz olarak vardı. Zaman bakımından hiçbir evveli ve sonu yoktur. Ondan başka her şeyin sonu gelir. Her şeyin sonu odur...

Bu sözleri yahudiye tesir etti ve müslüman oldu.

Sıffîn Muharebesi'nde kaybolan zırhını yahudinin birisinde buldu. Onu kendi kadısı Şüreyh'in nezdinde mahkemeye davet etti. Kendisi kadı'nın yanında oturdu ve dedi ki:

— Hasmım yahudi olmasaydı yanında otururdum. Lakin Resûlullah (s.a.v.), «Onlarla aynı mecliste bulunurken, eşit olarak bulundurulmayın», diye buyurduğunu bizzat işittim.

Diğer bir rivayete göre Resûlullah'dan (s.a.v.), «Allah onları tahkir ettiğinden (küçülttüğünden) dolayı onları küçültünüz» diye işittiğini buyurdu.

Sonra zırh davasında bulundu. Yahudi inkâr edince, Şüreyh, Has-

ret-i Ali'den şahit istedi. Kanber ile Hazret-i Hasan'ı şahit olarak getirdi.

Şüreyh:

— Babasına oğlunun şahitliği câiz değildir, dedi.

Bunu gören yahudi, «Emirü'l-mü'minin dava için beni kendi kadısının huzuruna çıkardı. Kadı aleyhinde karar verdi. **Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden resûlullah»** deyip kelime-i şahadet getirerek:

— Ey Ali, zırh senindir! dedi.

Vakidî, İbn Abbas'tan rivayet eder: Bir defasında Hazret-i Ali'nin dört dirhemden başka parası yoktu. Birisini gece, birisini gündüz, birisini gizli, birisini açık olarak sadaka edince bu olay hakkında Kur'an-ı Kerim'in, **«Mallarını gece ve gündüz, gizli ve aşikâr olarak hayra harcayan kimseler, işte onların Rabları katında ecirleri vardır. Onlara hiçbir korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir»** âyet-i celilesi nâzil oldu (1).

Muaviye, Dırar bin Hamza'ya,

— Bana Ali'nin vasıflarından bahset! dedi. Hamza:

— Bu hususta beni affet!

Muaviye:

— Söyleyeceğine dair Allah'a yemin ettim, deyince Dırar:

— Vallahi o, son derece âlicenap, çetin kuvvet sahibi idi. Sözün doğrusunu söyler, adaletle hüküm eder, etrafında ilim su gibi taşar, dilinden ilim, hikmet çıkardı. Dünya ve dünya ziynetinden nefret eder, geceyi ve gecenin vahşi karanlığını severdi. Çok ağlar, uzun düşünür, giyeceklerden kısasını, yemeklerden katı olanı beğenir ve severdi. Aramızda sanki birimiz gibi bulunur, ondan bir şey sorduğumuzda cevap verir, onu yanımıza davet ettiğimizde yanımıza gelirdi. Allah'a yemin ederim ki, bizi kendine yaklaştırdığı ve biz de ona yakın olduğumuz halde, heybetinden onunla konuşmakta tereddüt ederdik. Din adamlarını yüceltir, fakirleri kendine doğru yaklaştırırdı. Güçlü kişi ondan bâtıl hareket beklemez, zayıf kişi adaletinden umutsuzluğa düşmezdi. Ona şöyle tanıklık ederim ki: Oturduğu bazı yerlerde, gerçekten gece karanlık perdesini çekmiş, yıldızları batmış olduğu halde, sakalından tutup yılan veya akrep sokmuş gibi inlediğini, matemli bir kimse gibi ağladığını, «Ey dünya benden başkasını aldat, beni mi kastettin veya beni mi sevdin. O gayeden vazgeç. O şeyler benden uzaktır, uzaktır. Emeline yetişemezsin. Seni üç talâk-ı bâyin (2) ile boşadım. Bir daha da ricat (geri dönmek) yok. Ömrün kısa, büyük tehlikelerin çoktur. Ah ah azığım az, seferim uzak, yol vahşetli olduğundan dert çekerim», dediğini işittim.

---

(1) el-Bakara: 274.

(2) Şeriatta bir kimsenin karısını üç talâk ile boşaması demektir.

Bunun üzerine Hazret-i Muaviye ağlayarak şöyle dedi:

— Allah, Ebu'l-Hasan'a (Ali'ye) rahmet eylesin. Allah'a yemin ederim ki, kendisi öyle idi.

Kardeşi Akîl'in kendisinden ayrılıp Şam'a, Muaviye'nin yanına gitmesinin sebebi, Hazret-i Ali'nin hilâfeti zamanında fakir olan kardeşi Akîl'e Beytü'l-maldan (Hazine malından) her gün ailesine yetecek kadar verdiği arpadan, bir olay sebebiyle, kısıntı yapmasıdır. Şöyle ki: Akîl'in çocukları kendisinden meris yemeği (yağ ile hurmadan yapılan yemek) istediler. Her gün aldığı arpa istihkakından az bir şey kısıp topladığıyla yağ ve hurma alarak meris yaptı. Hazret-i Ali'yi de yemeğe davet ettiler. Önüne konan yemeği görünce:

— Bunu nereden temin ettin, diye sordu.

Akîl nasıl temin ettiğini söyledi. Bunun üzerine Ali sordu:

— Peki, her gün Beytü'l-maldan aldığınız arpadan bir miktar kıstıktan sonrà, kalan arpa ihtiyacınıza kâfi geliyor muydu ki artırdığınızla bu yemeği yiyorsunuz? Akîl:

— Evet kâfi geliyordu, dedi.

Bunun üzerine Hazret-i Ali her gün onlara Beytü'l-maldan verdiği arpadan, artan miktarı keserek:

— Öyle ise bu miktardan fazlasını size vermek câiz değildir, dedi.

Hazret-i Ali'nin bu son sözü üzerine Akîl kızdı. Hazret-i Ali bir demir parçasını ateşte kızdırıp haberi olmadan Akîl'in yüzüne yaklaştırdı. Akîl, ah diye feryat etti. Bunun üzerine Hazret-i Ali:

— Sen bu kadar ısınmış demir parçasından korktuğun halde beni nasıl cehennem ateşine götürüyorsun? dedi.

Akîl:

— Öyle ise ben öyle bir kimseye gideceğim ki, bana hem sikkesiz altın verecek hem de hurma yedirecektir, diyerek Şam'a Muaviye'nin yanına gitti.

Hazret-i Muaviye, onun hakkında şöyle konuştu:

— Ben onun için kardeşi (Ali'den) daha iyi olmasaydım, onu terkedip yanıma gelmezdi!

Bunu duyan Hazret-i Akîl ise dedi ki:

— Benim dinim için kardeşim daha iyi, dünyam içinse sen daha iyisin. Gerçekten ben dünyamı tercih ettim. Akıbetimin hayırlısını Allah'tan dilerim!..

İbn Asakir rivayet eder: Akîl, Hazret-i Ali'den:

— Fakirim, muhtacım... diye bir şeyler istedi.

Hazret-i Ali:

— Müslümanlara çıkacak erzakla birlikte istihkakın çıkıncaya kadar sabret ki, onlarla beraber vereyim, dedi.

Akîl ısrar edince, Hazret-i Ali birisine dedi ki:

— Akil'in elinden tut. Beraber çarşıya gidin, dükkânların kilitlerini kırıp içindeki eşyalarını alın, dedi.

Akîl:

— Sen beni hırsız mı yapmak istiyorsun?

Hazret-i Ali:

— Ya ben de Beytü'l-maldan müslümanlara vermeden önce sana vererek hırsızlık mı yapayım?

— Öyle ise ben Muaviye'ye gidiyorum!

— Sen bilirsin!

Akîl, Muaviye'ye gidip ondan mal talep etti. Muaviye, o zamanın akçesiyle ona yüz bin akçe verdi. Sonra ona:

— Cami minberine çıkıp benim ve Ali'nin sana yaptığımız iyilikten bahset, dedi.

Akîl, minbere çıkıp Allah'a hamd ü sena ettikten sonra şöyle dedi:

— Ey insanlar! Ali'yi denedim. Dinini seçip bana tercih eyledi. Muaviye'yi denedim, beni seçip dine tercih eyledi!..

Muaviye, Halid bin Ma'mer'e,

— Niçin bizi bırakıp da Ali'yi sevdin? dedi.

Halid şu cevabı verdi:

— Üç hasleti için: Öfkelenince hilmin (yumuşaklığından)den, konuşunca doğruluğundan, hükmedince adaletinden...

Hazret-i Ali, Hazret-i Muaviye'nin kendisini iftiharla medhettiğini duyunca kölesine, «Benden bu şiirleri ona yaz ve oku» dedi:

Peygamber Muhammed, kardeşim hem kaynımdır.
Hamza ki şühedanın reisidir, öz amcamdır.
Şol Cafer ki, akşam ile kuşluk zamanında.
Melâik ile uçar, anamın öz oğuludur (1).
Zevcemdir Muhammed kızı hanemdedir; kanı,
Kanımla etimle yapışık bir bileşimdir.
İki çocuğum Ahmed'in torunları, ondan
Hanginizin payı benim payım kadardır?
Erginlik çağında değildim de çocuktum,
İslâm dininde hepinizi ben geçmişimdir.

---

(1) Cafer, Mûte Savaşı'nda şehid edilmiştir. Buharî ve şerhi olan Umdetü'l-Kaari kitaplarında Cafer bin Ebu Talib'in menakıb bahsinde, Hazret-i İbn Ömer'den rivayet edilir ki:

«Peygamber (s.a.v.) Cafer'in oğluna selâm verirken, «*Ey iki kanat sahibinin oğlu, sana selâm olsun!*» buyururlardı».

Kısaca şehadeti şöyle oldu: Hazret-i Cafer, Rumların Şam emiri Şurahbil bin Amr arasında vaki olan savaşta şehid edilmiştir. Savaşın sebebi, Şurahbil'in Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) elçisini öldürmesi idi. Hazret-i Peygamber üç bin askeri Zeyd bin Harise'nin kumandasında gönderdi. Düşman askeri yüz binden fazla idi. Müslümanların kumandanları yaya olarak savaşıyorlardı. Zeyd mızrakla şehid edildikten sonra, sancağı Hazret-i Cafer eline aldı. Bir Rum askeri tarafından şe-

Velâyeti gibi, bana Allah'ın Resûlü (1)
Size Gadiri Hum günü vacip eylemiştir.
Vay haline, vay haline, vay haline o ki,
Allah'a yarın zulüm ameliyle kavuşacaktır...

Beyhakî, bu konuda şöyle demiştir: «Hazret-i Ali hakkında inancı zayıf olan kimse, bu şiirleri üzerinde taşısın ki, onun İslâmiyette iftihar edilecek sıfatlarını bilsin».

Hazret-i Ali'nin menkıbe ve faziletleri sayılmayacak kadar fazladır.

Hazret-i İmam Şafiî, Ali ve Ebu Bekir (r. anhüma) hakkında meâlen şu şiiri söylemiştir:

Şayet Ali'yi üstün kılarsak, o zaman biz
Cahil zümresince, o sebepten Rafızîyiz.
Ebu Bekir'in üstünlüğünden bahsedersem,
Söz ettiğim anda belâya çarpılırım ben.
Dua ederim sevgilerimden dolayı,
Ölünceye dek ben bulayım rafz u belâyı.

Allah ondan razı olsun. Yine Hazret-i Ali hakkında bir şiirinde de meâlen şöyle buyurdu:

Dediler ki, rafızî oldun. Dedim:
Hayır değildir o, dinim, itikadım.
Ama gerçekten edindim bir veli,
O ki en iyi imam, Hâdi Ali.
Eğer dostun sevgisi, rafızîlikse derim:
Kulların en rafızîsi benim, ikrar ederim.

İmam Şafiî, Allah ondan razı olsun, âl-i beyte (Peygamber'in (s.a.v.) ev halkına) olan sevgisi hakkında Arapça bir şiirinde meâlen şöyle buyurdu:

Ey suvari hacı! Mina'da, Muhassab'da durakla.
Mina hifinde duran ve gidene seslen, şafakla.
Şu sabah vakti ki hacılar Mina'ya dönünce,
Fırat nehri gibi dalgalanıp çalkalanınca,
De, Muhammed halkını sevmek eğer Rafızîliktir
Cin ve insan şahidi olsun Şafiî rafızîdir.

Beyhakî, «İmam Şafiî'nin (r.a.) böyle demesinin sebebi, Haricîye taifesinin onu kıskanıp serkeşlik etmeleridir» demiştir.

İmam Şafiî'nin talebesi Müzeni, ona, «Sen âl-i beyti kendine dost

---

hid edildi. On tarafından elli kadar yara almış, iki eli de gitmişti. Buna mukabil Allah Teâlâ ona iki kanat verip onlarla cennete uçtuğu için, Resûlullah (s.a.v.), onu «Zü'l-cenaheyn» —iki kanat sahibi— diye adlandırdı ve «*Bu gece cennete gittim. Cafer'in meleklerle uçtuğunu gördüm*» buyurdu.

(1) Bu son iki beyit matbu Savaik nüshalarında olmayıp ancak 1241 tarihli el yazması nüshaya göre tercüme edilmiştir.

edinirsin, keşke bu konuda birkaç beyt yazsaydın» deyince, İmam Hazretleri şu mealdeki şiirini söyledi:

Bu sırrı devamlı olarak sakladım senden,
Soranlara sanki âcizim red cevabından.
Safi dostluğumla saklarım sevgimi halktan,
Ta sen ile ben kurtulalım koğuculardan.

Dokuzuncu Bölüm

BEŞİNCİ KISIM

Hazret-i Ali'nin Vefatı Hakkındadır

Vefatının sebebi şu idi: Kendisi ile Muaviye arasındaki münakaşa uzayınca, Hariciye taifesinden Abdurrahman bin Mülcem el-Muradî ile Temim kabilesinden Berk ve Amr birbirleriyle görüşüp Mekke'de toplandılar. «Hazret-i Ali'yi Muaviye'yi ve Amr bin As'ı öldürüp Allah'ın kullarını onlardan kurtaralım», diye sözleştiler. İbn Mülcem, Ali'yi; el-Berk, Muaviye'yi Amr ise Amr bin As'ı öldürmeyi üzerlerine aldılar ve bu işi Ramazan ayının birinci ve bir rivayete göre on yedinci gecesinde yapmayı kararlaştırıp sonra her birisi, öldürülmesini üzerine aldığı adamın bulunduğu beldeye gitti. İbn Mülcem, Kûfe'ye gelerek Havarice taifesinden olan arkadaşlarıyla buluştu. Ama düzenledikleri bu suikast teşebbüsünü birkaç kişi hariç kimseye açıklamadı. Söylediği kimselerden Sebib bin Ucre el-Eşcaî ile diğer kimseler, onunla Hazret-i Ali'yi şehit etmeye muvafakat ettiler. Hicrî 40 yılının Ramazan ayının on yedinci cuma gecesinde Hazret-i Ali şafak vakti uyanıp oğlu Hazret-i Hasan'a dedi ki: «Bu gece Resûlullah'ı (s.a.v.) rüyamda gördüm. Ona «Ey Allah'ın Resulü! Bu ümmetinden hayırlı bir şeye tesadüf etmedim», dedim. Kendisi bana, «Sen onların aleyhinde Allah'a duada bulun» buyurdu. Ben de «Ey Allah'ım! Bana bu ümmetten daha iyisini ve onlara benden daha kötüsünü ver», diye dua ettim».

Bu esnada dışardaki kazlar acı acı bağrışıyorlardı. Onları sustur-

yete göre, «... Yaralar birbirine karşı kısastır» (1) âyet-i celilesini okudu. İbn Mülcem tutulup sıkıca bağlandı. Hazret-i Ali, cuma ve cumartesi günü yaralı olarak hayatta kalıp pazar gecesi vefat edince, Hazret-i Hasan, Hüseyin ile Abdullah bin Cafer onu yıkadı. Muhammed bin Hanefî dahi üzerine su döküyordu. İçinde kamis (gömlek) olmayan üç lifafe (sargı) ile kefenlendi. Oğlu Hasan, cenaze namazını kıldırıp yedi tekbir getirdi (2). Geceleyin emaret sarayının bir yerinde veya —el'an ziyaret edilen— Kıra denilen yerde veya konağı ile «Camiu'l-A'zam» arasında defnedildi. Defnedildiği yer hakkında birçok söylenti vardır. Defin işi tamamlandıktan sonra, İbn Mülcem el ve ayakları kesilip bir sepete konularak ateşte yakıldı. Bir rivayete göre de, Hazret-i Hasan, onun boynunun vurulmasını emredip vurulduktan sonra leşini, Ümmü'l-Heysem bintü'l-Esved el-Nehaî yakmıştır.

Hazret-i Ali, şehid edildiği Ramazan-ı şerif ayında, bir gece Hasan, bir gece Hüseyin, bir gece de kardeşi Cafer'in oğlu Abdullah'ta iftar ederdi. «Aç olarak Allah'a kavuşmamı isterim» diyerek üç lokma yemekten fazla yemezdi. Şehid edileceği sabahın gecesinde çok dışarı çıkıp göğe bakar, «Allah'a yemin ederim ki, ne bu gece yalan söyledi, ne de ben yalan söyledim. Gerçekten bu gece, öldürüleceğime dair ondan söz edildiği gecedir.» buyurdular ve aynı gecenin şafak vaktinde çıkarken, —bu eserimizde Hazret-i Ali'nin fazileti hakkındaki hadisler meyanında geçen bir hadis-i şerifte bahsedilen— darbeyi, İbn Mülcem vurdu.

Hazret-i Ali'nin düşmanları olan Hariciye taifesi tarafından açılmaması için mezar-ı şerifi gizli tutuldu. Şerik'in rivayetine göre, oğlu Hazret-i Hasan, cenazesini Medine-i Münevvere'ye nakletmiştir. İbn Asakir'in rivayetine göre, Hazret-i Ali şehid olunca, halk onu Medine-i Münevvere'ye, Resûlullah'ın yanına defnetmek için götürürken, geceleyin üzerinde cenaze bulunan deve kaçtı. Onu hiç kimse tutamadan kayboldu. Nereye gittiği bilinemedi. İşte bundan dolayıdır ki, Irak halkından bazıları Hazret-i Ali'nin bulutta olduğunu, bazıları da mezkûr devenin Arapların Tay kabilesi arasına giderek cenazeyi indirdiğini ve Tay kabilesinin onu defnettiğini söylemişlerdir.

63 yaşında şehit edildi. Muhtelif rivayetlere göre bu, 63, 64, 65 veya 57, 58 yaşında şehit edildiği de söylenir.

Küfe Camii'nin minberinde oturduğu bir sırada, «Müminlerden öyle erkekler vardır ki, Allah'a verdikleri sözde sadakat ettiler. Kimi (şehid oluncaya kadar dövüşeceğine dair) adağını ödedi (şehid oldu). Kimi de (şehid olmayıp) bekliyor. Onlar, asla verdikleri sözü değiştirmediler»

---

(1) el-Maide: 45.

(2) Bu İmam Züfer'in kavline göredir. Sahih kavillere göre, cenaze namazında dört tekbir alınır. Diğer rivayetler mensuhtur. Mecmau'l-Enhür ile İbn Abidin'e bakınız.

(1) meâlindeki ayet-i celilenin sebeb-i nüzulü ve mânasından sorulunca, «Ey Allah'ım! Günahımı bağışla. Bu âyet, benim ve amcam Hamza ile amcam oğlu Ubeyde bin Hars bin Abdülmuttalib hakkında nâzil oldu ki, Ubeyd Bedir Savaşı'nda şehit olarak adağını ödedi. Hamza dahi Uhud Savaşı'nda şehit düşüp adağını ödedi. Ben ise ümmetin en azılısının buramı buramdan kanla boyamasını beklerim» diye eliyle başına ve sakalına işaret edip «Bu olay benim sevgilim olan Ebu'l-Kasım'ın (Muhammed —s.a.v.—) bana haber verdiği bir sözüdür» dedi.

Yaralıyken, Hazret-i Hasan ile Hazret-i Hüseyin'i yanına çağırıp onlara buyurdular ki, «Allah'a karşı takvalı olun. Dünya size talip olsa da, siz ona talip olmayın. Ondan olan bir şey sizden alındığı için üzülüp ağlamayın. Doğruyu söyleyin. Yetime şefkat edin. Düşkünlere yardım edin. Âhiret günü için, iyilik yapın. Zalimlere hasım, mazlumlara yardımcı olun. Allah için çalışın. Allah'ın emir ve yasaklarına riayet etmekten hiçbir kınayıcının kınaması sizi alıkoymasın.», dedikten sonra, oğlu Muhammed bin el-Hanefî'ye bakıp dedi ki: «Her iki kardeşine eylediğim bu vasiyeti aklında tuttun mu?». «Evet», dedi. «Onlara tavsiyede bulunduğum şeyler gibi sana da tavsiye ederim. Her iki kardeşine hürmet ve riayet etmeni tavsiye ederim. Çünkü hürmet bakımından senin üzerinde onların büyük hakları vardır. Haberleri olmadan herhangi bir şey için başkalarına söz verme». Ve Hazret-i Hasan ile Hüseyin'e hitap ederek, «Muhammed hakkında her ikinize de tavsiyede bulunuyorum. Zira o kardeşiniz ve pederinizin oğludur. Gerçekten pederinizin onu sevdiğini biliyorsunuz» buyurduktan sonra, «La ilâhe illallah» kelime-i tevhid'ini söylemekten başka bir şey konuşmadı.

Rivayet edildi ki, İbn Mülcem, Hazret-i Ali'ye gelip bir binek hayvanı istedi. Ona bir binek hayvanı verdikten sonra şu meâlde bir beyit söyledi:

Dilerim sağlığını o katilimi arzu edendir.
Bu Murad soylu dostum bana hainlik edendir.

Sonra, «Allah'a yemin ederim ki, bu adam benim katilimdir» dedi. Ona «Peki niçin onu öldürmezsin» denilince, «Ya beni kim öldürecektir?» buyurdu.

«Müstedrek» kitabında Süddî'den rivayet edilir ki: İbn Mülcem Hariciye taifesinden Katamî adlı bir kadını nikâhladı. Mehir olarak üç bin dirhem para verecek ve Hazret-i Ali'yi öldürecekti. Onun yaptığı bu iş hakkında Arap şairlerinden Ferezdak bir şiirinde şöyle dedi:

Arapta, Acemde Katamî mehri gibi (2),
Hiçbir cömerdin verdiğini görmedim ben.
Ki, üç bin ile bir köle, bir saz kızıdır,
Zehirli kılıçla Ali'yi öldürmesidir.

---

(1) el-Ahzab: 23.
(2) Bu mısra el yazması Savâiku'l-Muhrika'ya göre tercüme edildi.

Olmaz Ali'den âlâ mehir her ne kadarsa
Değildir İbn Mülcem kadar ne kadar alçak varsa.

Bir rivayette birinci beytin birinci mısraında geçen «Arapta Acemde» mânasına olan kelimelcrin yerlerine «iyi konuşan ile hiç konuşmayan kişilerde» mânasına olan kelimeler geçmektedir.

Onuncu Bölüm

HAZRET-İ HASAN'IN HİLAFETİ, FAZİLETLERİ, MEZİYETLERİ VE KERAMETLERİ HAKKINDA OLUP BU BÖLÜMDE BİRKAÇ KISIM VARDIR

BİRİNCİ KISIM

Hazret-i Hasan'ın hilâfetinden bahseder

Hazret-i Hasan (r.a.), ceddi Muhammed'in (s.a.v.) buyurduğu nass ile Hulefa-i Raşidin'den son halifedir. Pederi şehid edildikten sonra, Kûfe ahalisi, ona biat etmekle hilâfet makamına geçti ve o makamda altı ay birkaç gün kaldı. Kendisi hakiki halife, adaletli ve doğru bir imam idi. Hilâfeti doğru ve doğru olduğu isbat edilen ceddi Muhammed'in (s.a.v.) buyurduğu, «Benden sonra hilâfet (müddeti) otuz senedir» mucizeli sözünün gerçeğini sabit kıldı.

Zira Hazret-i Hasan'ın altı aylık hilâfet müddeti, ondan önceki dört halifenin hilâfetlerinin müddetlerini otuz yıl olarak tamamlar. Öyle ise Hazret-i Hasan'ın hilâfetine dair bu geçen hadis-i şerif nass olarak buyurulmuştur. Yukarıda geçen beyanımıza göre, hilâfeti için ümmetin icmaı da bulunduğundan artık hilâfetinin doğruluğunda şüphe kalmaz ve bu sebeptendir ki, hilâfette Muaviye onun naibi olmuş, kendisi de —yakında bu eserimizde gelecek hutbesinde— hilâfeti Muaviye'ye devir eylediğini ikrar etmiştir. Çünkü mezkûr hutbesinde «Şüphesiz Muaviye, hakkı olmayıp hakkım olan hilâfet için benimle mücadele etti» buyurmuştur.

«Kitabu's-Sulhi ve'n-Nüzûl anil'l-Hilâfeti'l-Muaviye» adlı kitapta şöyle yazılıdır: Hazret-i Hasan, mezkûr altı aylık hilâfetinden sonra, kırk bin askerle Muaviye ile savaşa gitti. Muaviye de ordusuyla ona doğru yürüdü. İki ordu birbirine görününce, Hazret-i Hasan, her iki ordunun da karşısındaki ordunun çoğunluğunu imha etmedikçe galip gelemeyeceğini anladı. Bu duruma üzülüp, kan dökülmesini istemeyerek, hilâfetin Muaviye'den sonra kendisine geçmesi [1], pederi Hazret-i Ali ile Muaviye arasında cereyan eden hadiselerden dolayı, Medine, Hicaz ve Irak halkı hakkında Muaviye'nin hiçbir dava gütmemesi ve üzerindeki borçların Muaviye tarafından tediye edilmesi şartıyla Muaviye'nin halifeliğine razı olacağını bildiren bir mektup yazarak Muaviye'ye gönderdi. Muaviye, yalnız on kişiden vazgeç-

(1) Bundan anlaşıldığına göre, Hazret-i Hasan, Hazret-i Muaviye'den sonra kendisinin halife olmasını teklif etmiştir. Bundan sonra gelecek Buhari'nin rivayetinde ise böyle bir teklif yoktur.

meyeceğinden başka, bütün teklifini kabul ettiğine dair haber gönderdi. Fakat Hazret-i Hasan'ın ısrarı üzerine onu da kabul etti. Sonra Hazret-i Hasan'a (r.a.) bir tirşe (üzerine yazı yazılan deri parçası) göndererek, «Benden ne dilersen, bunun üzerine yaz. Onu yapacağımı kabul ederim» dedi. İşte bu sulh, siyer kitaplarında böyle geçer.

Sahih-i Buharî'de Hasan el-Basrî'den bu olayın rivayeti ise şöyledir:

Hazret-i Hasan bin Ali, dağlar kadar büyük ordusuyla Muaviye'nin karşısına çıkınca, Muaviye tarafları olan Amr bin el-Âs bunu gördü ve Muaviye'ye dedi ki: «Karşımızdaki bu ordunun savaşçı ve tecrübeli adamları öldürülmedikçe, çokluklarından dolayı, mağlûp olup kaçmazlar» dedi. Amr'dan daha şefkatli olan Hazret-i Muaviye, «Ey Amr! Eğer onun askerleri bizim askerlerimizi, bizim askerlerimiz de onun askerlerini öldürürse, müslümanların işlerine, kadınlarına, kölelerine benim için kim bakacaktır?» dedikten sonra, Kureyş kabilesinden Beni Abd-i Şems soyundan olan Abdurrahman bin Semûre ile Abdurrahman bin Âmir'e, «Bu adama (Hasan'a) gidin. Kendinizi ona takdim edin. Benim adıma konuşun. İstediğini kabul edin!» diye onları Hazret-i Hasan'a gönderdi. İkisi de gidip onunla konuştular. Arzularını kabul ettiler. Sonra Hazret-i Hasan, onlara dedi ki:

«Biz Abdulmuttalib'in oğulları, bu maldan (Hazineden) masraf yaptık. Bu İslâm ümmeti, birbirleriyle yaptıkları savaşlarda kanlarını dökmüşlerdir. Ancak bunlara yapılacak malî yardımlarla birbirlerine karşı hoşnut olacaklardır». Her ikisi de dediler ki: «Muaviye, şöyle şöyle sana malî yardımları sunacak. İstediğin şeyi kabul edip bütün ihtiyacını soracaktır». Hazret-i Hasan, «Muaviye'nin bunları kabul edeceğine dair bana kim kefildir?» diye sordu. «Senin için biz onun kefiliyiz» dediklerinde Hazret-i Hasan, Muaviye ile sulh etti.

İşte burada Buharî'nin sulh kitabı kısmında bu olay hakkındaki beyanatı sona erdi. Ancak bu rivayetin beyanı ile yukarıda geçen «Kitabu's-Sulhi ve'n-Nüzûl» adlı eserden, Hazret-i Hasan'ın Muaviye ile yaptığı sulh hakkındaki beyanı arasında bir tezat olduğu zannedilir. Çünkü yukarda geçen rivayetten anlaşıldığına göre, evvelâ Hazret-i Hasan, Hazret-i Muaviye'ye sulhu teklif etmiş, halbuki Sahih-i Buharî'den rivayet edilen bu son rivayetten, ilki Hazret-i Muaviye, sulhu teklif etmiştir, diye anlaşılmaktadır. Bu iki rivayetin mâna bakımından birleştirilmesi şöyle mümkün olur ki, Muaviye (r.a.), sulh için evvelâ Hazret-i Hasan'a haber göndermiş. Sonra Hazret-i Hasan, ona mektup yazıp ondan mezkûr şeyleri istemiştir, diye düşünebilir.

Her ikisi de sulhu kabul ettiklerinde, Hazret-i Hasan, Hazret-i Muaviye'ye mektup yazdı. Mektubunun sureti şudur:

«Bismillâhirrahmanirrahim,

Bu mektubun muhteviyatı, Hasan bin Ali (r.a.) ile Muaviye bin

Ebi Süfyan arasında vaki olan musalâha hakkındadır. Şöyle ki: Muaviye müslümanlar arasında, Allah'ın Kitabı, Resûlullah'ın (s.a.v.) sünneti ve hidayetlenmiş Hulefa-i Raşidin'in (ergin, doğru yolda olan Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) halifelerinin) **âdet ve ahlâkına göre amel edecektir. Kendisinden sonra hilâfet vazifesini gelişi güzel herhangi bir kimseye vasiyet etmek hakkı yoktur. Ondan sonra, hilâfete birisinin tayini işi, müslümanlar arasında danışmak suretiyle olacaktır. Halkın Şam'da, Irak'ta, Hicaz'da, Yemen'de, Allah'ın yeryüzündeki ülkesinin neresinde olurlarsa olsunlar, emniyet içinde yaşayacakları, Ali'nin arkadaşlarının ve şiasının** (ona tâbi olanlar) **canları, malları, kadın ve çoluk çocukları da nerede olurlarsa olsunlar, güven içinde bulunacakları ve diğer bütün şartlar hakkında Allah'a söz verecektir. Hasan bin Ali ile kardeşi Hüseyn'e ve Resûlullah'ın** (s.a.v.) **ehl-i beytine** (ev halkına) **karşı, gizli veya aşikâr olarak bir fesatlık ve şer arzusunda bulunmayacak, onlardan birisi dünyanın ne tarafında olursa olsun, onu korkutmayacaktır. İşte bu şartlar üzerine, Hasan onunla sulh etti. Ve bu şartları yerine getireceğine dair, falan oğlu falanı** (tayin eylediği adamı) **şahid olarak gösterdi. Allah Teâlâ'nın buna şahid olması kâfidir».**

Sulh kararı kesinleşince, Hazret-i Muaviye, Hazret-i Hasan'dan kendisine hilâfet biatı yaptığını ve işi kendisine terk ettiğini halka bildirmesini istedi. Hazret-i Hasan, Hazret-i Muaviye'nin bu isteğini kabul ederek, camiin minberine çıkıp Allah'a hamd u sena edip Peygamber'ine salâvat getirdikten sonra, buyurdular ki:

«Ey insanlar! Akıllı insanlardan en akıllısı, Allah'ın emir ve nehiylerine riayet edip ondan korkan kimsedir. Ahmakların en ahmağı, fâcir (fâsık) olan kimsedir» diyerek sözlerini uzatıp buyurdular ki: **«Şüphesiz zikri, celil** (bahsi yüce), **ismi şerefli olan Allah Teâlâ, sizi ceddimle hidayet edip dalâletten** (sapık yoldan), **cehaletten kurtardı. Zilletten sonra sizi şereflendirdi. Azınlıktan sonra bereketiyle sizi çoğalttı. Gerçekten hakkım olup onun hakkı olmayan bir şeyde Muaviye benimle niza etti. İslâm ümmetinin yararını, aralarındaki fitnenin ortadan kaldırılmasını düşündüm. Halbuki siz de, benimle sulh edenle sulh etmek, benimle savaşanla savaş etmek üzere, bana biat etmiştiniz. Yukarda beyan ettiğim mazeretleri göz önünde bulundurarak, Muaviye ile barışıp savaşı terk etmeyi münasip görerek onunla hilâfet biatını yaptım. Müslümanların kanlarının muhafaza edilmesinin dökülmesinden daha iyi olduğunu bildim. Bu işle ancak yararınızı ve hayatta kalmanızı istedim. Bilmiyorum belki de bu sulhun uzaması sizin için bir belâdır ve bir zamana kadar faydalanmadır».**

Allah Teâlâ'nın Hazret-i Hasan'ın kalbini bu sulha açması Buhari'nin rivayetine göre, Peygamber'in (s.a.v.), onun hakkında **«Gerçekten benim bu oğlum efendidir. Allah Teâlâ, onun vasıtasıyla müs-**

lümanlardan iki büyük taifenin arasında sulh ettirecektir», buyurduğu sözlerindeki mucizeyi meydana çıkardı.

Devlâbî'nin [1], rivayetine göre, Hazret-i Hasan, buyurdular ki: «Şüphesiz Arapların kelleleri elimde idi. Kimle musalâha etseydim, onlar da onunla musalâha edecek, kimle muharebe etseydim onlar da onunla muharebe edeceklerdi. Fakat Allah'ın zatı için ve müslüman kanlarının dökülmemesi için, hilâfeti terk ettim».

Hazret-i Hasan, Hicrî 41 yılının Rebiülevvel, bir rivayete göre Rebiülahir, diğer bir rivayete göre Cumadulûlâ ayında, hilâfetten çekildi. Arkadaşları onun yaptığı bu sulhtan hoşlanmayıp ona, «Ey mü'minlerin yüz karası!» deyince, kendisi, «Yüz karası, cehennem ateşinden daha iyidir» diyordu. Yine bu sulhundan hoşlanmayanın birisi ona, «Esselâmüaleyke ey mü'minleri aşağı düşüren kişi» dedi. Hazret-i Hasan, «Ben mü'minleri aşağı düşüren kimse değilim. Lâkin sizi mülk, hakimiyet için öldürmekten iğrendim de sulh ettim.» diye buyurdu. Bu olaydan sonra Kûfe'den ayrılıp Medine'ye giderek orada ikamet etti.

Onuncu Bölüm

İKİNCİ KISIM

Hazret-i Hasan'ın faziletlerine dair hadis-i şerifleri

BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Şeyhayn (Müslim, Buharî), Bera'dan (r.a.) rivayet ederler: «Resûlullah'ı (s.a.v.) gördüm, Hasan'ı omuzuna almış, «Allah'ım, ben bunu seviyorum, bunu sen de sev!» buyuruyordu».

İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Buharî, Ebu Bekre'den rivayet etti: «Allah'ın Resûlü'nün camiin minberinde oturup Hasan yanında iken, bir ona, bir halka bakarak, «Gerçekten benim bu oğlum efendidir. Allah onun vasıtasıyla müslümanlardan iki taifenin arasında sulh edeceğini umarım!» diye buyurduğunu bizzat işittim».

ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Buharî, İbn Ömer'den (r.a.) rivayet etti: «Resûlullah (s.a.v.), Hasan ile Hüseyin'i kastederek buyurdular ki: Onlar, dünyada öpüp kokladığım iki reyhanımdır».

DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Tirmizî ve Hâkim'ir Ebu Said el-Hudrî'den rivayet ettiklerine göre, Resûlullah (s.a.v.), «Hasan ile Hüseyin, cennet halkının gençlerinin iki efendileridir», diye buyurdu.

BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Tirmizî, Usame bin Zeyd'den rivayet etti: Hasan ve Hüseyin'i Resûlullah'ın (s.a.v.) iki oyluğu üzerinde gördüğüm halde, buyurdular ki: «Bu ikisi benim oğlumdur ve kızı-

---

(1) Zerkânî «Ale'l-Mevahib» kitabında, Hazret-i Ali'nin Fatıma ile tezvici bahsinde, hem Devlâbî hem Dolabî diye yazmıştır.

mın iki oğullarıdır. Allah'ım! Ben onları severim. Sen de onları sev ve onları sevenleri de sev!».

ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Tirmizi'nin Hazret-i Enes'ten rivayet ettiğine göre, Resûlullah'dan (s.a.v.), «Ehl-i beytinden en çok hangisini seversin?» diye sorulunca, «Hasan ile Hüseyin'i» diye buyurdu.

YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Hâkim, İbn Abbas'dan (r.a.) rivayet etti: Resûlullah (s.a.v.), mübarek boynu üzerinde Hasan'ı taşıdığı halde çıkageldiler. Adamın biri Hasan'a, «Ey çocuk! Ne güzel bir bineğe bindin!» deyince, Resûlullah (s.a.v.), «Ve ne güzel binicidir o» diye buyurdu.

SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İbn Sa'd, Abdullah bin Abdurrahman bin Zübeyr'den (r.a.) rivayet etti: Peygamber'in (s.a.v.) ev halkından kendisine en çok benzeyen ve en sevdiği kimse Hasan idi. Peygamber (s.a.v.), namaz secdesinde olduğu halde, Hasan gelip —hatırlamıyorum ya— Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) boynuna veya sırtına biner, kendiliğinden ininceye kadar, onu indirmezdi. Ve gerçekten Peygamber (s.a.v.) rükûda iken Hasan'ın öbür tarafa geçebilmesi için, ayaklarını birbirlerinden uzaklaştırırdı.

DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: İbn Sa'd, Ebu Seleme bin Abdurrahman'dan rivayet eder: «Allah'ın Resûlü, Hasan bin Ali'ye dilini uzatır, çocuk (Hasan) dilinin kırmızılığını görünce, ona sevinirdi».

ONUNCU HADİS-İ ŞERİF: Hâkim, Zübeyr bin Erkâm'dan rivayet eder: Hasan bin Ali, hutbe okurken, «Ezdüşenüe»den [1] birisi kalkıp «Şahidlik ederim ki, gerçekten Resûlullah'ın (s.a.v.) Hasan'ı kendi bel kuşağının üzerine aldığını ve «Beni seven, onu sevsin. Bu mecliste hazır olan kimse, bu haberi hazır olmayana bildirsin!» diye buyurduğunu gördüm! Bu olay Peygamber'e (s.a.v.) ait bir şeref meselesi olmasaydı, hiçbir kimseye söylemezdim» dedi.

ON BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ebu Nuaym, «Hilye» adlı kitabında Hazret-i Ebû Bekir'den rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), bize imam olarak namazı kıldırıyordu. Secdede iken o zaman küçük olan Hasan gelir, gâh Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) sırtına, gâh boynu üzerine oturur, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) onu yavaşça kaldırırdı. Namazı bitirince, cemaat ona, «Ey Allah'ın Resûlü! Bu çocuğa karşı yaptığın şeyi, hiçbir kimseye yapmazsın», dediklerinde, Peygamber (s.a.v.), «Şüphesiz bu reyhanımdır ve gerçekten oğlum, efendidir. Allah Teâlâ'nın onun vasıtasıyla iki müslüman taifesi arasında sulh etmesi bana kâfidir», buyurdu.

ON İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Müslim ve Buhari, Hazret-i Ebu Hüreyre'den rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.), Hasan'ı kastederek buyurdular ki: «Allah'ım! Ben bunu sever ve bunu seveni de seve-

---

(1) Ezdüşenüe, Yemen'de bir Arap kabilesi atasının ismidir. Medine'deki Ensari kimselerin atasıdır. Kamus'ul-Muhit, c, 1, Ezd maddesine bakınız.

rim!». Diğer bir rivayette, «Allah'ım! Gerçekten bunu severim. Sen de bunu sev ve onu seveni de sev!» diye buyurdu. Hazret-i Ebu Hüreyre (r.a.) der ki: «Ben bunu Resûlullah'dan (s.a.v.) duyduktan sonra, insanlardan bence, Hasan gibi sevgili hiçbir kimse yoktu».

Hafız es-Selefî de, yine Ebu Hüreyre'den rivayet eder: «Her ne zaman Hasan bin Ali'yi gördümse, illâ gözlerimden yaş aktı. Çünkü bir gün ben mescitte iken, Allah'ın Resûlü, çıkageldi. Elimden tutup üzerime dayandı. Tâ ki, Beni Kaynuka çarşısına geldik. Oraya baktıktan sonra, tekrar dönerek mescitte oturdu. Sonra bana dedi ki: «Oğlumu çağır.» Hasan bin Ali, öyle acele edip gelerek tâ ki onun kucağına atıldı. Resûlullah (s.a.v.) onun ağzını açıp, ağzını onun ağzına yaklaştırarak üç defa, «Allah'ım! Gerçekten ben bunu severim. Sen de bunu sev ve onu seveni de sev!» diye buyurdu».

Ahmed'in rivayetine göre, Resûlullah (s.a.v.), buyurdular ki: «Beni seven, bu ikisini (yani Hasan ile Hüseyin'i), babalarını ve analarını seven kimse, Kıyamet günü derecemde benimledir». Tirmizî dahi böyle rivayet etti. Ancak o, «Kıyamet günü derecemde benimledir» cümlesinin yerine, «Benimle birlikte cennettedir» cümlesini hadis olarak rivayet etmiş ve bu garip bir hadistir demiştir.

Bu hadîs-i şerifte geçen beraberlik tâbirinden maksat, makam ve rütbece beraberlik mânasına olmayıp, ancak Allah Teâlâ'nın Kur'an'ı Kerim'de Allah'a ve Resûlü'ne itaat edenler hakkında, «Allah ve Peygamber'e itaat edenler, işte bunlar Allah'ın kendilerine nimet verdiği, peygamberlerle, sıddîklarla, şehidlerle ve yararlı ameller işleyenlerle beraberdirler. Bunlar ne güzel arkadaştırlar» (1) buyurduğu beraberlik mânasına gelir.

Onuncu Bölüm

ÜÇÜNCÜ KISIM

Hazret-i Hasan'ın güzel ahlâkı hakkındadır.

Hazret-i Hasan (r.a.), yüce, şerefli, halîm (yumuşak huylu), zâhid,

---

(1) en-Nisa: 70. Bu âyet-i celile hakkında bir açıklama.

Bu âyet-i celilede, «Allah ve Resûlü'ne itaat edenlerin Kıyamet günü dereceleri yüksek olanlarla beraber olacağı» diye buyurmaktan maksat, makam ve rütbe bakımından onlara eşit olacakları mânasına değildir. Zira, mânası böyle olursa, artık Allah nezdinde faziletçe denk olmayan kimselerin makamca aralarında fark kalmayıp hepsinin bir seviyede olmaları lâzım gelir ki, bu ع د câiz değildir. Ancak bu âyet-i celileden şöyle anlaşılıyor ki, dünyada nâkıs ruhlular, kâmil ruhlu insanları çok sevdikleri için, dünya âleminden ayrılıp berzah âlemine geçtiklerinde, aralarındaki eski ruhanî alâkaları, Kıyamet günü sabit kalıp kâmil ruhlu arkadaşları ile cennette buluşurlar ve onların nimetlerinden yararlanırlar ve mezkûr zatları ziyaret ederek onlarla oturup kalkmak zevkinden mahrum kalmazlar. Kâmil ruhlu kişiler, âlâ-yı illiyyûn cennetinde bulunmaları, nâkıs ruhluların görüşmelerine mâni olmaz. Hattâ dünyada aralarında olan sıkı münasebetleri, Kıyamet gününde birbirleriyle görüşmelerine ve ziyaret etmelerine imkânlar sağlar.

Kaadı Beydavî haşiyesi «Şeyhzade» kitabından tercüme edilmiştir. Bakınız.

sabırlı, vakur, haşmetli, cömert, övülür bir zat idi. Ondaki bu vasıflardan bazısının izahı geniş olarak gelecektir.

Ebu Nuaym, «Hilye» adlı kitabında rivayet eder: Hazret-i Hasan (r.a.), «Ben Rabbim'in evine (Kâbe'ye) yaya olarak gitmeden ona kavuşmaktan (ölmekten) utanırım», diyerek yirmi defa yaya olarak hacca gitti.

Hâkim, Abdullah bin Ömer'den rivayet eder: «Gerçekten Hasan (r.a.), yaya olarak yirmibeş sefer hac etmiştir. Halbuki hacca giderken beraberinde birçok temiz soylu develer, boş olup yularlarından tutularak yürürlerdi».

Ebu Nuaym, rivayet eder ki: «Hazret-i Hasan (r.a.), Allah yolunda iki defa bütün malını tüketti. Üç defa da malını Allah rızası için paylaştı. Hattâ ayakkabısının bir tekini verir, diğerini bırakır, mestinin tekini sadaka eder, birini kendine bırakırdı. Birisinin Rabbinden, zamanın akçesiyle on bin dirhem para istediğini duyunca, hemen ona on bin dirhem gönderdi. Adamın birisi de ona gelerek, eskiden zengin olup şimdi fakir düştüğünden, durumunun kötülüğünden ve elindeki malın azlığından şikâyet etti. Hazret-i Hasan (r.a.) ona dedi ki: «Benden istediğin miktarı temin etmem çok zor. Sana lâzım olan miktarda vermekten âcizim. Allah için ne kadar çok mal harcansa da azdır. Elimde mevcud mala kanaat edip şükredersem ve beni, halkı toplayıp onlardan senin için mal istemek eziyetine sokmazsan, neyim var neyim yoksa hemen sana vereyim». Adam, «Ey Resûlullah'ın (s.a.v.) kızının oğlu! Malın azını kabul eder, vereceğiniz miktara karşı şükür ederim. Vermezsen de halka senin mazeretini açıklarım», deyince, Hazret-i Hasan (r.a.), vekilini huzuruna alıp onunla hesap gördü. Vekiline, «Fazla malı getir» dedi. Elli bin dirhemi hazırlayınca, «Sende olan beş yüz dinarı ne yaptın?» dedi. «Yanımdadır» deyince, «Onu da getir» dedi. Onu da hazırladı. Hem o beş yüz dinarı, hem mezkûr elli bin dirhemi ona verdi ve kendisinden özür diledi.

Kocakarının birisi onu ve Hazret-i Hüseyin ile amcalarının oğlu olan Abdullah bin Cafer'i ziyafete davet etti. Hazret-i Hasan ona, bin dinar ile bin davar (küçük baş hayvanı), Hazret-i Hüseyin de bir o kadar, Abdullah bin Cafer de her ikisinin verdiği kadar, yani iki bin davar ile iki bin dinar verdi.

Bezzar ve başkalarının da rivayet ettiklerine göre, hilâfeti zamanında, bir vakitte namaza kalkıp secdeye kapanırken, birisi hücum ederek ona bir hançer vurdu. Bu olaydan sonra, Hazret-i Hasan, halka bir hutbe okuyup buyurdular ki: «Ey Irak ahalisi! Hakkımızda Allah'a karşı takvalı olun. Biz ehl-i beyt halkı hem emiriniz, hem misafiriniz. Biz o ehl-i beytiz ki, Allah Teâlâ hakkımızda, «Ey ehl-i beyt (Peygamberin ev halkı)! Allah, sizden ancak günahı gidermek ve sizi tertemiz

yapmak ister» (1) âyet-i celilesini buyurdu. Hazret-i Hasan, bu sözünü öyle tekrarladı ki, camide bulunan cemaatten ağlamayan hiçbir kimse kalmadı.

İbn Sa'd, Umeyr bin İshak'tan rivayet eder: Hayatımda bir kereden başka Hasan'ın ters bir söz konuştuğunu duymadım. O da şu idi:

Kendisi ile Hazret-i Osman'ın oğlu Amr arasında bir arazi davası vardı. Hasan, Amr'dan bahisle, «Onu aşağı düşürecek şeyden başka bizde hiçbir şeyi yoktur» dedi. İşte hayatımda ondan işittiğim en ters sözü budur.

Emevî hükümdarının Medine valisi Mervan, bir gün Hazret-i Hasan'a sövme haberi gönderdi. Ayrıca cami minberinde her cuma günü Hazret-i Ali'yi sebb ederdi (söverdi). Hazret-i Hasan, onun elçisine, «Git, benden ona de ki: Allah'a yemin ederim ki, ben seni sebbetmekle size yazılmış günahlardan hiçbir şeyi silmeyeceğim. Lâkin seninle buluşmamızın zamanı, Kıyamet günü Allah'ın huzurundadır. Şayet bana gönderdiğin çirkin haberlerin aslı bende mevcut ise Allah sana dediğin bu doğru sözlerin mükâfatını versin, eğer yalan söyledinse Allah, öc alma bakımından herkesten daha güçlüdür» dedi.

Bir kere de Mervan onunla ağır konuştu, kendisi hiç ses çıkarmadı. Sonra Mervan, sağ eliyle sümkürdü. Hazret-i Hasan ona, «Sana yazıklar olsun! Sağ elin yüz için olduğunu, böyle hareketler için sol elin kullanıldığını bilmiyor musun? Yuf sana» dedi. Mervan, hiç sesini çıkaramadı.

Hazret-i Hasan, çok kadın boşayan bir zattı. Bu evlendiği kadınların onu sevmemesinden değildi. Hattâ boşadığı bütün eşleri onu severdi. Doksan kadın kadar boşadığı sayılmıştır.

İbn Sa'd, Hazret-i Ali'den rivayet eder. Buyurdular ki: «Ey Kûfe halkı! Hasan'ı evlendirmeyin. Çünkü o çok kadın boşayan bir kimsedir». Hemedan halkından birisi ayağa kalkıp, «Yemin ederim ki, onu evlendireceğiz. İstediğini yanında alıkor, istemediğini boşar» dedi.

Cenaze merasiminde Medine valisi Mervan ağladığında, Hazret-i Hüseyin, «Sen ona ağlıyor musun? Halbuki hayatında ona çok eziyet ediyordun» dedi. Mervan eliyle karşıdaki dağa işaretle, «Ben bu eziyeti bu dağdan daha halim (yumuşak huylu) kimseye karşı yapardım» cevabını verdi.

İbn Asakir, rivayet eder: Hazret-i Hasan'a denildi ki, «Ebu Zer (r.a.), fakirliği zenginlikten, hastalığı sıhhatten daha çok severim», demiştir. Hazret-i Hasan, «Allah Ebu Zer'e rahmet eylesin. Lâkin ben öyle demem. Belki Allah'ın güzel iradesine itimad eden bir kimse, Allah'ın ona ihtiyar eylediği (seçtiği) durumda kalmaktan başka, kendine bir durum temenni etmez» derim», buyurdu.

Her yıl Muaviye ona, o zamanın parasıyla yüz bin verirdi. Bazı

(1) al-Ahzab, 33.

seneler de ona mezkûr yıllık masrafını göndermeyince, çok sıkıntıya düştü. Kendisi anlatır: Bir yazı yazıp kendimi Muaviye'ye hatırlatmak için mürekkep istedim. Sonra vaz geçtim. Sonra Resûlullah'ı (s.a.v.) rüyada gördüm. Buyurdular ki: «Ey Hasan! Nasılsın?». «Hayırdır ey baba!», dedim ve Muaviye'den bana gelen malın geciktiğinden ona şikâyette bulundum. «Sen kendin gibi bir mahlûka yazı yazıp hatırlatmak için mi mürekkep istedin?» diye buyurdu. «Evet ey Allah'ın Resûlü! Ya ne yapayım?» dediğimde, bana şöyle dua et diye buyurdu:

«Allah'ım! Senden rica etmemi (dilekte bulunmamı) kalbime düşür. Kendinden başka kimselerden ricamı kes. Tâ ki, senden başka hiçbir kimseden rica etmeyeyim. Allah'ım! Ona karşı gücüm zayıf, amelim kısa. Rağbetim (kalbimin meyli) ona erişmeyen, onu senden istemek hatırıma gelmeyen, bahsi dilimin üzerinde geçmeyen, evvelkilerden ve sonradan gelen zatlardan herhangi birisine verdiğin yakînden (şüphe götürmez gerçekten) olan şeyleri bana tahsis eyle! Ey rahmet edenlerin en üstün rahmetlisi!».

Allah'a yemin ederim ki, bu duayı ettikten sonra bir hafta geçmeden Muaviye bana bir milyon ve beş yüz bin akçe gönderdi. «Hamd o Allah'a olsun ki, onu hatırına getiren kimseye nimet vermeyi unutmaz. Ona bir şey için dua edeni boş çevirmez», dedim. Sonra yine Resûlullah'ı (s.a.v.) rüyada gördüm. «Ey Hasan, halin nedir?» diye sordu. «Hayırdır ey Allah'ın Resûlü!» diyerek mezkûr hâdiseden ona haber verdim. Kendisi, «Ey oğulcuğum! Halik'tan ricada bulunup mahlûktan rica etmeyenin hali böyledir», buyurdu.

Vefat edeceği zaman, kardeşi Hüseyin'e dedi ki: «Ey kardeşim! Baban gerçekten hilâfeti benimsedi. Allah, ona nasip eylemeyip Ebu Bekir'e verdi. Ebu Bekir'den sonra, ona meyl etti. Yine ona nasip olmayıp Ömer'e geçti. Ömer'den sonra, Ömer'in tayin ettiği şûra meclisince, hilâfet vazifesinin ondan başkasının olamayacağından şüphe edilmedi. Fakat bu defa Osman'a verildi. Osman şehid edilince, kendisine hilâfet biatı yapıldı. Sonra onunla münakaşa edilip tâ ki kılıç çekti ve hilâfet kendisine sağlam kalmadı. Ben ise Allah'a yemin ederim ki, Allah'ın, peygamberlik makamı ile hilâfet vazifesini bizde birleştireceği görüşünde değilim. Kûfe sefihleri (akılsızları) seninle alay edip de, seni hilafet için yerinden yurdundan çıkardıklarını görmeyeyim. Resûlullah'ın (s.a.v.) yanında defnolunmam için Âişe'den izin istemiştim. O da evet demişti. Öldüğümde matlubumu ondan dile. Milletin bundan seni men edeceklerini zannederim. Eğer öyle ederlerse, o hususta bir daha onlara müracaat etme».

Hazret-i Hasan vefat edince, Hazret-i Hüseyin, Hazret-i Âişe'ye geldi ve mezkûr teklifte bulunduğunda, Hazret-i Âişe (r.a.), «Evet bu güzel bir şey ve bir şereftir» dedi. Ama Medine Valisi Mervan onları bundan menetti. Hazret-i Hüseyin ve beraberindekiler, silahlarını kuşandılar. Tâ ki, Hazret-i Ebu Hüreyre, onu geri çevirdi. Sonra Hazret-i

Hasan, «Bakî» mezarlığında anası Hazret-i Fatıma'nın yanında defnedildi. Allah ondan ve anasından razı olsun.

Vefatının sebebi şöyle rivayet edilir: Yezid bin Muaviye, gizlice Hasan'ın zevcesi Cade binti el-Eşas bin Kays el-Kindî'ye, Hazret-i Hasan'ı zehirlerse onunla evleneceği haberiyle yüz bin dirhem gönderdi. Kadın bu işi yaptıktan sonra, Hazret-i Hasan kırk gün hastalandı. Vefat edince, Cade, verdiği sözü yerine getirmesi için Yezid'e haber gönderdi. Yezid ona, «Biz senin Hasan için bir eş olduğuna razı olmadık. Seni kendimize eş edinmek için mi razı olalım?» diye cevap gönderdi.

Mütekaddimîn âlimlerinden yalnız bir değil, çokları meselâ, Katade ile Ebu Bekir bin Hafs gibi âlimler ve bazı müteahhirîn âlimler meselâ Zeyn el-Irakî «Şerhu'l-Takrib» mukaddimesinde Hazret-i Hasan'ın zehirle şehid edildiğine dair kesin hüküm vermişlerdir.

Hicrî 49, 50 veya 51 tarihinde vefat etti diye muhtelif rivayetler vardır. Birçok âlimlerin görüşüne göre, Hicrî 50 yılında vefat etmiştir. Vakidî ise, birinci rivayetten başka, diğer rivayetler, hele Hicrî 56-59 yılında şehid oldu diyenlerin sözleri yanlıştır, demiştir.

Kardeşi, Hazret-i Hüseyin ona zehir vereni bildirmesi için çabaladıysa da söylemedi. «Şayet beni zehirleyen zannettiğim kimse ise, Allah Teâlâ öc alma bakımından herkesten daha güçlüdür. Yok o değilse, Allah'a yemin ederim ki, bu suçtan berî olan kimse, bana kısas olarak öldürülmeyecektir», dedi. Bir rivayete göre, Hazret-i Hasan, kardeşine, «Ey kardeşim! Ölümüm ve senden ayrılmam yaklaştı. Ben Rabbime kavuşuyorum. Ciğerimin parçalandığını anlıyorum. Gerçekten nereden çarpıldığımı bilirim. Onunla Allah'ın nezdinde dava ederim. Sana olan hakkım hürmetine, bu hususta bir şey konuşmayasın. Ben ölünce, bana bir gömlek giydir. Beni yıka, kefenle. Taşıyıp ceddim Resûlullah'ın (s.a.v.) mezarının yanına götür ki, onunla yaptığım ahdi tazeleyeyim. Sonra beni ninem Fatıma binti Esed'in kabrinin yanına götür. Orada defnet. Allah aşkına, benim hadisem için hacamat (şişe veya boynuzla kan alma) ile alınan kan miktarı kadar da olsa hadise çıkarıp dökme» diye buyurdu.

İbni Abdul-Berr'in rivayetine göre, Hazret-i Hasan, Hüseyin'e, «Ey kardeşim! Üç sefer zehir içirildim. Fakat bu seferki gibi hiç içirilmedim», dedi. Hazret-i Hüseyin, «Kim sana içirdi?» diye sordu. «Ne diye bundan soruyorsun? Yoksa onlarla muharebe mi etmek istiyorsun? Onların yaptıkları bu suçun cezasını Allah'a bırak», diye buyurdu.

Diğer bir rivayette Hazret-i Hasan, «Ben çok defa zehir içirildim. Ama bu defaki kadar tesirlisini içirilmedim. Gerçekten ağzımdan ciğer parçaları geldiğini gördüm».

Hazret-i Hüseyin, ona, «Ey kardeşim! Sana zehirli kim içirdi?» dedi. Hazret-i Hasan, «İçirene ne yapacaksın, öldürecek misin?» dedi! Hüseyin, «Evet» dedi Hazret-i Hasan, «Şayet zannettiğim kimse ise,

Allah Teâlâ intikam almakta herkesten daha kuvvetlidir. Eğer zannettiğim kimseden başka birisi ise, bu hadiseden habersiz olan herhangi bir kimse bana kısas olarak öldürülmeyecektir», dedi.

Hazret-i Hasan rüyasında sanki gözlerinin arasında İhlâs sûresinin, «Ey Muhammed! De ki o Allah'tır, tektir» âyet-i celilesinin yazıldığını görünce, ev halkıyla birlikte bu olaya sevindiler. Sonra bunu İbn Müseyyeb'e hikâye ettiler. İbn Müseyyeb, «Eğer rüyası doğru ise, yaşama müddeti az kaldı», dedi ve birkaç gün daha yaşadıktan sonra vefat etti. Cenaze namazını Said bin el-Âs kıldırdı. Çünkü o zaman kendisi Muaviye tarafından Medine vâlisi idi.

Hazret-i Hasan, babası tarafından büyükannesi olan Fatıma binti Esed'in yanındaki meşhur kubbesinde defnedildi. Müddet-i hayatı 47 yıl olup bu müddetten 7 yıl Resûlullah ile, 30 yıl babası Hazret-i Ali ile yaşadıktan sonra, hilâfet makamında altı ay bulundu. Sonra hilâfeti Muaviye'ye terk ederek dokuz yıl altı ay da Medine-i Münevvere'de yaşadı.

Onbirinci Bölüm

PEYGAMBER'İN (s.a.v.) EHL-İ BEYTİNİN (EV HALKININ (*)) FAZİLETLERİ HAKKINDA OLUP BU BÖLÜMDE BİRÇOK KISIMLAR VARDIR.

İlkin bu bölümün esas konusu olan Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.), Hazret-i Fatıma'yı, Hazret-i Ali (k.v.) ile evlendirmesinden bahsedelim: En sahih kavle göre, bu evlilik Hicret'in ikinci yılında, Hazret-i Fatıma yaklaşık 15 yıl ve altı ay yaşında, Hazret-i Ali ise, yaşı yirmi bir yıl beş ay iken vaki oldu. Hazret-i Fatıma vefat edinceye kadar, Hazret-i Ali, başkasıyla evlenmedi. Bir ara evlenmek istediyse de, Resûlullah (s.a.v.), Hazret-i Fatıma'nın şiddetli kıskançlığından korkarak, Hazret-i Ali'yi başkasıyla evlenmekten men eyledi.

İbn Ebi Hatim'in Hazret-i Enes'ten rivayeti ile ona benzer Ahmed bin Hanbel'in dahi ondan rivayet eylediğine göre: «Hazret-i Ebu Bekir ve Ömer, Peygamber'e (s.a.v.) gelip her birisi Hazret-i Fatıma'yı kendisine istedi. Peygamber (s.a.v.), sükût ederek onlara müsbet veya menfi bir cevap vermeyince, ikisi de Hazret-i Ali'ye gidip Hazret-i Fatıma'yı kendisine istemesini teklif ettiler. Hazret-i Ali, onlara, «Beni büyük bir iş için ikaz ettiniz» dedi ve bundan sonrasını şöyle anlattı: Hemen kalkarak abamı üzerime aldım, eteğini yerde süründürüp tâ ki, Peygamber'in (s.a.v.) huzuruna geldim. Ona, «Fatıma'yı bana tezvic eder misin?» dedim. Peygamber (s.a.v.) bana, «Sende (maldan) bir şey var mıdır?» buyurdu. «Atım ile zırhım var» dediğimde, «Atın mübrem ihtiyacın olup sana lâzımdır. Ama zırhını sat», buyurdu. Zırhımı 480 akçaya satıp parayı ona getirdim. Alıp eteğine bıraktıktan sonra, ondan bir avuç alarak «Ey Bilâl! Bununla bize kokulu bir şey al» diye buyurdu ve Fatıma'ya çehiz yapmalarını emir eyledi. Hurma ağacı yaprağından örülmüş bir taht ile yine hurma ağacı elyafıyla doldurulmuş bir yastık, Fatıma'ya çehiz edildi ve Peygamber (s.a.v.), «Fatıma sana geldiğinde ben sana gelinceye kadar hiçbir hareket etme» [1] buyurdu. Fatıma, Ümmü Eymen ile gelin olarak gelip evin bir kenarında oturdu. Ben de odanın bir kenarında idim. Resûlullah (s.a.v.) gelerek, «Kardeşim burada mıdır?» diye sordu. Ümmü Eymen, «Kardeşin olduğu halde, onunla kızını mı evlendirdin?», deyince, «Evet» diyerek odaya girip Fatıma'ya «Bana biraz su getir» diye buyurdu. Fatıma, ağaçtan yapılmış, içinde su olan bir çanak getirdi. Resûlullah (s.a.v.), suyu ağzına alıp çanağın içine döktükten sonra, Fatıma'ya «İleri gel» diye buyurdu. Fatıma, ona doğru ilerledi. Resûlullah (s.a.v.), onun göğsüne

---

(*) Mütercim «Ehl-i beyt» i (Ev halkı) olarak tercüme etmiştir. Kıraat buyurulurken ıstılah mânasından gaflet olunmaya (Nâşir).

(1) Yani karı ile koca arasında vâki olan mübaşeret ve cinsi münasebette bulunma demektir, Kastalani'nin *«Mevahib»* kitabının şerhi olan *«Zerkani»*'ye bakınız.

zırladı ve **«Ondan kapışa kapışa alın»**, buyurdu. Biz onu kapışarak alırken, Ali içeri girdi. Peygamber (s.a.v.) yüzüne gülümsedikten sonra, buyurdular ki: **«Gerçekten her şeye galip ve yüce olan Allah, mehri 400 miskal gümüş üzere Fatıma'yı sana tezviç eylemekle, bana emir buyurdu. Razı oldun mu?»**. Ali, «Evet, razı oldum, ey Allah'ın Resûlü!» dedikten sonra, Peygamber (s.a.v.), **«Allah, dağınık işlerinizi birleştirsin, talihinizi kuvvetlendirsin. Üzerinize bereket indirsin ve sizden çok iyi bir nesil türetsin»** (1) diye dua eyledi».

Hazret-i Enes dedi ki: «Allah'a yemin ederim ki, Allah, onlardan çok ve güzel bir nesil türetti».

BİR UYARMA

Yukarıda Hazret-i Ali (r.a.) ile Hazret-i Fatıma'nın evlenmeleri hakkında Hazret-i Enes'ten rivayet olunan hikâye, zahirinde, bizim Şafiî mezhebine göre, nikâh akdinde zevc'e (damada) kızın velisi tarafından, «Kızı sana nikâh ve tezviç ettim» diye tevcih edilen kelimelere karşı, zevcin, «İnkâhını (tezvicini) kabul ettim» demeyip de, yalnız «Razı oldum» demesi, nikâh akdinde her iki tarafın yani damad veya vekili ile gelinin velisi veya vekilinin arasında cereyan eden icap ve kabulde, tezviç veya inkâh kelimesi kullanmaları şartına, veli veya vekili sözünü bitirir bitirmez acele olarak kabul etmesi ve nikâh akdinde talik (herhangi bir zamana veya şarta bağlanma) olmaması şartlarına muhaliftir. Çünkü Hazret-i Enes'in bu rivayetinden anlaşıldığına göre, Resûlullah (s.a.v.), Hazret-i Fatıma'nın Hazret-i Ali'ye nikâhını kıyarken, Hazret-i Ali, o mecliste hazır olmayıp acele olarak hemen nikâh akdini kabul etmedi ve o esnada Resûlullah (s.a.v.), **«Eğer Ali razı olursa»** diye nikâh akdinin kesinleşmesini Ali'nin rızasına bağlayıp talik eyledi. Sonradan Ali hazır olunca, «Razı oldum» demiştir. Bu duruma göre, bu rivayetin birinci şıkkı, İmam Şafiî fıkhındaki nikâh akdinin şartına, ikinci şıkkı (yani talik) meselesi de, Şafiî ve Hanefî mezhebinin nikâh akdi şartlarına uygun değildir (2). Lakin şöyle tevil edi-

---

(1) Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) bu duası, *«Mevahibü'l-Ledünniye»*nin şerhi olan *«Zerkânî»*ye göre tercüme edilmiştir. Bakınız. (Mütercim).

(2) Hazret-i İmam Şafiî ile İmam Ahmed bin Hanbel'in mezheplerine göre, nikâh akdi, ancak «inkâh» veya «tezvic» kelimelerinin veya iki tarafın konuştukları hangi bir lisan ile olursa olsun, bu kelimelerin yanı evlendirmek mânasını ifade eden kelimelerin kullanılması ve icab ile kabul sözlerinin aralarına lüzumsuz bir fasıl vaki olmaksızın acele olarak kabul sözünün söylenmesiyle sahih olur. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de nikâh hakkında ancak bu kelimeler varid olmuştur. Kabule ait sözün acele söylenmesi şarttır. Başka türlü nikâh akdi câiz değildir.

Hazret-i İmam Hanefî ve İmam Mâlik'in mezheplerine göre ise nikâh akdinde, yalnız o kelimelerin veya onların mânalarını ifade edecek kelimelerin kullanılması ve kabul sözünün hemen icabın akabinde söylenmesi şart değildir. Temlik veya hibe gibi kelimeler dahi söylenebilir.

Bu konunun geniş izahı için, Hanefî mezhebine ait İbn Abidin kitabı ile dört

ve başına o sudan saçtı ve «Allah'ım! Gerçekten ben onu ve neslini rahmetinden kovulmuş şeytandan sana sığındırırım» (1) buyurdu. Sonra Fatıma'ya «Sırtını çevir» deyince, sırtını çevirdi, yine o sudan iki omuzunun arasına serpti. Aynı şeyleri bana da yaptı ve «Allah'ın adı ve bereketiyle ev halkının yanına gir» diye buyurdu.

Ebu'l-Hayır el-Kazvinî el-Hâkimi, Hazret-i Enes'ten rivayet ettiğine göre, Hazret-i Ali, Hazret-i Fatıma'yı Ebu Bekir ile Ömer'den (r.a.) sonra istediğinde, Resûlullah (s.a.v.), «Rabbim, bana onu emir eyledi» buyurdu. Yine Hazret-i Enes dedi: «Bundan birkaç gün sonra beni çağırıp, «Ebu Bekir'i, Ömer'i, Osman'ı, Abdurrahman'ı ve Ensar'dan birkaç kişiyi çağır» buyurdu. Onları çağırdım. Toplanıp herkes yerini aldı. O sırada Hazret-i Ali hazır değildi. Resûlullah (s.a.v.), şöyle buyurdu:

«Hamd o Allah'a olsun ki, verdiği nimetlerle övülür. Kudretiyle ona ibadet edilir. Saltanatına itaat edilir. Azabından ve heybetinden korkulur. Arzında (yerinde) ve göğünde, emri geçerlidir. O Allah ki, insanları kudretiyle yarattı. Onları diğer yaratıklardan, ahkâmiyle (emir ve nehiyleriyle) ayırdı. Diniyle onları kuvvetlendirdi. Peygamberi olan Muhammed (s.a.v.) ile onları şereflendirdi. Şüphesiz adı yüce, azameti yüksek olan Allah, musahereyi (hısımlık bağını) aralarına ek bir akrabalık ve farz bir şey yaptı. Bu kayınlık vasıtasıyla akrabaları birbirlerine ulaştırdı. Yani aralarına muhabbet bıraktı. Onları birbirlerine karıştırıp hısımlığı insanlara lâzım kıldı. Nitekim her söz söyleyenden daha güçlü olan Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'de, «O Allah ki, sudan bir insan yarattı. Onu soy sop (hısım) diye ikiye ayırdı. Senin Rabbin her şeye kaadirdir» (2) buyurdu. Allah'ın emri, kazasına doğru cereyan eder. Kazası da kaderine (3) gider. Her bir kazanın bir kaderi ve her bir kaderin muayyen bir zamanı vardır (4) ve her zaman için Allah'ın bir hükmü vardır. Allah, istediği hükmü kaldırır, istediğini yerinde bırakır. Bütün kitapların anası (Levhü'l-Mahfuz) yanındadır. Sonra şunu söyleyeyim ki, gerçekten Allah Teâlâ, bana Fatıma'yı Ali bin Ebu Talib ile evlendirmemi emir etti. Eğer Ali buna razı olursa, şahid olunuz ki, mihri 400 miskal (5) gümüş olmak üzere Fatıma'yı ona tezviç eyledim», buyurduktan sonra, Resûlullah (s.a.v.), bir tabak hurma ha-

---

(1) Bu duayı Hazret-i Meryem'in annesi, Meryem için eylemiştir. Âl-i İmran sûresinin 36. âyetine bakınız.

(2) Furkan sûresinin 54. âyet-i celilesinin meâlidir.

(3) KADER: Allah tarafından vücud bulacak şeylerin zaman ve mekânını, evsafını ve diğer teferruatını Allah Teâlâ ezelden bilip takdir ve tahdid eylemesine denir.

KAZA: Allah Teâlâ'nın irade ve takdir buyurduğu şeyleri zamanı gelince, ilim ve iradesine uygun olarak vücuda getirmesi demektir.

(4) «Ve» kelimesinden, «bırakır» kelimesine kadar Kur'an-ı Kerim'in Rad sûresi 38-39 âyetinin meâlidir.

(5) Miskal eski bir ağırlık ölçüsüdür. Bir mıskal 4.81 gramdır.

lebilir ki, olay vaki olduğu anda her ne kadar Hazret-i Ali (r.a.), o mecliste hazır değil idiyse de bu evlenme haberini duyar duymaz, acele olarak kabul etmiş olabilir.

Bizim Şafiî mezhebi de buna göredir. Zira Şafiî fıkhına göre, bir kimse sahih bir icab ile hazır olmayan birisine şahidler huzurunda kendi kızını, tezviç ederse, hazır olmayan o kimse de bulunduğu yerde bunu duyar duymaz, acele edip «Ben onun tezvicini veya nikâhını kabul ettim» dese, o nikâh olur. Rivayette geçen talik meselesine gelince Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz, «Eğer Ali buna razı olursa» buyurduğu sözleri hakikî bir talik değildir. Çünkü gerçekten evlenmenin kabulü zaten damadın rızasına bağlı olduğundan Hazret-i Peygamber'in buyurduğu bu sözü nikâhı talik etmek için değil, belki örf ve âdete göre vâki olan bir olay için açıklamadır. Bu meselede iyice bilgi edinmeyen bazı Şafiî mezhebine tâbi olanların öyle dedikleri sözleri vardır ki, bu konuya münasip değildir. Dikkat edilerek ondan korunmalıdır.

DİĞER BİR UYARMA

Zehebî, «Mizan» adlı kitabında, yukarıda geçen rivayetin yalan olduğuna işaret ederek, bunu rivayet eden ravilerin içinde, —Muhammed bin Dinar'ın hal tercümesine göre— yalan bir hadis söyleyen ve kendisinin kim olduğu bilinmeyen bir ravi olduğunu söylemiştir. Şeyhülislâm el-Hafız İbn Hacer ise, «Lisanü'l-Mizan» adlı kitabında dedi ki: «Zehebî, Hazret-i Ali'nin evlenmesi hakkındaki mezkûr haberi, Hazret-i Enes'ten isnatla şöyle rivayet etti: Ben, Peygamber (s.a.v.) huzurunda iken, aniden ona vahiy haleti geldi. O durumdan ayıldığı vakit, buyurdular ki: **«Şüphesiz Rabbim bana, Fatıma'yı Ali ile evlendirmemi emir buyurdu. Ey Enes git, Ebu Bekir'i, Ömer'i çağır!»**. Muhacir sahabeden ve o kadar da Ensarî sahabeden bir cemaatin isimlerini söyledi. Onları çağırdım. Herkes gelip yerine geçince, Resûlullah (s.a.v.), bir hutbe okuyup, **«Hamd o Allah'a olsun ki, verdiği nimetlerle övülür...»** diyerek yukarıda geçen rivayetteki hutbesini söyledi».

Yukarıda geçtiği üzere Peygamber'in (s.a.v.) mezkûr hutbesini okuduğu, nikâh akdi yapıldığı ve sonra dua eylediği bahisleri, İbn Asakir, «Tercême» adlı kitabında Ebu'l-Kasım en-Nesib'in senediyle Muhammed bin Şihab bin Ebi'l-Hayâ'dan, o Abdülmelik bin Ömer'den, o Yahya bin Main'den, o adı geçen Muhammed bin Dinar'dan, o Hüşeym'den, o Yunus bin Abd'den, o el-Hüseyin'den, o da Hazret-i Enes'ten rivayet etti ve bu rivayet gariptir dedi.

İbn Asakir, daha sonra bu haberi, Muhammed bin Tahir'in «Tekmiletü'l-Kâmile» kitabında yazdığını ve ravisinin meçhul olduğunu nakletmiştir. Burada el-Hafız ibn Hacer'in beyanı sona erdi.

---

mezhebin fıkhına göre İmam Şa'rani'nin «*Mizan*» adlı kitabına ve bu tercümemizin Arapça yazarı olan Ahmed bin el-Hacer el-Heytemi'nin Şafiî fıkhındaki «*Minhacü't-Talibin*»in şerhi «*Tuhfetü'l-Muhtac*» adlı kitabına bakınız.

El-Hafız'ın söylediği bu beyanından, Zehebî'nin «Mutlaka bu haber yalandır» şeklindeki sözüne itiraz edilebileceği anlaşılmaktadır ve bu haber ancak garip bir haber olup senedinde meçhul (bilinmeyen) bir ravi vardır denilebilir. Nitekim bundan hemen sonra gelecek «birinci kısım»da âl-i beytin faziletleri hakkındaki on ikinci âyet-i celile bahsinde, bu mevzu ile ilgili geniş bir açıklama gelecek ve o açıklamada Zehebî'nin dediklerini reddedecek, Nesâî'den sahih senedli bir hadis rivayeti olduğu ve Hazret-i Enes'ten rivayet olunan bu hikâyenin kat'î bir aslı olduğu da beyan edilecektir. Orasını okurken buradaki bu konuyu unutma.

Onbirinci Bölüm

BİRİNCİ KISIM

Ehl-i Beyt hakkında nâzil olan âyet-i celileler.

BİRİNCİ ÂYET-İ KERİME: Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'inde, «Ey ehl-i beyt (Peygamberin ev halkı)! Allah sizden ancak günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak ister.» (1) buyurdu. Birçok tefsir âlimi, bu âyet-i celilede geçen «anküm» (= sizden) mânasına olan kelime ile arkasından gelen çoğul şahıs zamiri Arapça dil bilgisine göre, erkeklere ait olduğundan bu âyet-i celile, Hazret-i Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'in faziletleri hakkında nâzil olduğu görüşündedirler. Bu âyet-i celileden sonra gelen, «Oturun da evlerinizde okunan Allah'ın âyetlerini ve hikmeti (Kur'an'ın emir ve yasaklarını) hatırlayın! Şüphesiz ki, Allah her şeyin sırrını bilir, bütün şeylerden haberdardır» (2) âyet-i celilesi Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) eşleri hakkında nazil olup onlardan bahs buyurduğu için, yukarıda geçen âyet dahi, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) eşleri hakkında nâzil olduğu da söylenilmiş ve bu rivayet İbn Abbas'a isnad edilmiştir. Bundan dolayı Hazret-i İbn Abbas'ın kölesi olan Hazret-i İkrime dahi «Hazret-i İbn Abbas, mezkûr âyetin Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) eşleri hakkında nâzil olduğunu çarşıda açıkça söylerdi» demiştir. Bu âyetten yalnız Peygamber'in (s.a.v.) kastedildiği de söylenmiştir. Diğer bazı tefsir âlimleri de, «Eşleri hakkında nâzil oldu. Çünkü Hazret-i Peygamber'in evinde ancak onlar otururlardı ve bu âyetten sonraki «Evlerinizde okunan Allah'ın âyetlerini hatırlayın» âyet-i celilesi dahi onların hakkındadır» demişlerdir.

Âyet-i celilede geçen Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) ev halkından maksad neseb-i şerifinden (soyundan) olup, sadaka almaları haram olan kimselerdir. Âlimlerden bir cemaat bu görüşe itimad etmeyi tercih etmişlerdir. İbn Kesir de, onlar bu âyetin nüzulüne sebep oldukları için, bu âyetten Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) neseb-i şerifi kastolunduğundan bu kavli teyid etmiştir. Bir kavle göre, Hazret-i Peygamber (s.a.v.), bu âyet-i celilenin hükmüne kat'î olarak dahildir. Artık ya sadece kendisi veya en sahih kavle göre ehl-i bey-

---

(1) el-Ahzab: 33. (2) el-Ahzab: 34.

tiyle beraber dahildir. Bu konuda birçok hadis-i şerif varid olup bazıları birinci, bazıları da ikinci kavle delâlet eder. Bu konudan bahseden tefsirlerde sabit olduğuna göre, mezkûr hadislerin çoğu ikinci kavlin delili olduğundan dolayı, ikinci kavil mutemed olmuştur. İşte biz de mezkûr hadis-i şeriflerden bahsedip diyoruz ki:

Ahmed'in Ebu Said el-Hudrî'den rivayet ettiğine göre, bu âyet-i celile, Peygamber (s.a.v.), Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin (r. anhüm) hakkında nazil olmuştur. İbn Cerir dahi bunu merfu olarak Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) şu lâfızlarla rivayet etti. Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: **«Bu âyet benim, Ali'nin, Hasan ve Hüseyin ile Fatıma'nın hakkında indirilmiştir»**. Taberâni dahi bunu rivayet etti. Müslim'in rivayetine göre, Peygamber (s.a.v.), mezkûr dört kişiyi, üzerindeki abasının altına alıp yukarıda geçen âyeti okudu. Hazret-i Peygamber, bunların üzerine bir aba atıp **«Allah'ım! Bunlar ev halkım ve özel kimselerimdirler. Hem de olgun kimselerimdirler. Onlardan günahlarını gider. Onları tertemiz eyle!»** diye dua ettiğini ve Ümmü Seleme «Ben de onlar ile beraber miyim?» demesi üzerine Peygamber (s.a.v.), **«Sen benim nezdimde iyisin»** diye buyurduğu da sahih olarak rivayet edilmiştir. Diğer bir rivayete göre Efendimiz (s.a.v.), **«Onları tertemiz eyle!»** dedikten sonra, **«Ben, onlarla savaşan kimse ile savaşçıyım. Onlarla sulh edenlerle sulhçuyum. Onlara düşmanlık edene düşmanım»** diye buyurdu.

Başka bir rivayette Efendimiz (s.a.v.), üzerlerine bir aba atıp elini onların üzerine koyduktan sonra, buyurdular ki: **«Allah'ım! Şüphesiz bunlar Muhammed'in ev halkıdırlar. Muhammed'in âli üzerine rahmet ve bereketini eyle. Çünkü gerçekten sen, çok övülensin, çok şanlısın»**.

Diğer bir rivayette, bu âyet Resûlullah (s.a.v.), zevce-i tahiratından Ümmü Seleme'nin evinde iken nâzil olunca, Hazret-i Peygamber (s.a.v.), mezkûr kimseleri çağırtıp, onları bir aba ile örttükten sonra, yukarıda geçen sözlerine benzer bir dua buyurdu.

Başka bir rivayete göre, onlar gelip toplandıktan sonra, bu âyet-i celile nâzil olmuştur. Eğer bu son iki rivayet sahih ise, aralarında tezat olmamak için, bu âyet-i celilenin iki defa nâzil olduğuna hamledilebilir.

Diğer bir rivayette Resûlullah (s.a.v.), üç defa, **«Allah'ım! Bunlar ehlimdirler (benim ev halkımdırlar). Onlardan günahı gider ve onları tertemiz eyle!»** deyince, Ümmü Seleme dahi ona, «Ben de senin ehlinden değil miyim?» dedi. Resûlullah (s.a.v.), «Evet» deyip onlara dua eyledikten sonra, onu da abanın altına aldı. Diğer bir rivayette Resûlullah (s.a.v.), onları toplayıp yukarıda geçen duadan daha uzun bir dua ile onlara dua eyledi.

Sahabelerden Vasile (r.a.), «Allah'ın rahmeti ve bereketi üzerine olsun ey Allah'ın Resûlü!» deyince, Resûlullah (s.a.v.), «Allah'ım!

Vasile'nin üzerine de olsun» diye buyurdu. Sahih bir rivayette Resûlullah (s.a.v.), ehl-i beytine bu duayı ederken, Vasile (r.a.), «Ben de senin ehlindenim» dedi. Allah'ın Resûlü, «Sen de benim ehl-i beytimdensin» buyurdu. Vasile dedi ki: «Resûlullah'ın (s.a.v.) benim için buyurduğu bu duası Kıyamet gününde beni kurtaracak diye en umut ettiğim şeylerdendir».

Beyhaki der ki: «Resûlullah'ın (s.a.v.) buyurduğu bu sözü ile Vasile'yi ehl-i beyt hükmüne dahil eylediğinden maksadı, onu bu isme lâyık ve müstehak olan bir kimseye benzetmek olduğunu zannederim. Yoksa gerçekten onu ehl-i beyt hükmüne dahil eylememiştir».

Muhib el-Taberi, bu olayın Ümmü Seleme ile Fatıma'nın evlerinde ve daha başka yerlerde de mükerrer olarak vaki olduğuna işaret etmiştir. Taberi'nin bu görüşü ile o zamanda ehl-i beytin toplanma şekli ve Resûlullah'ın (s.a.v.) onlara örttüğü şey ve ne şekilde onlara dua eylediği ve Vasile, Ümmü Seleme ile ezvac-ı tahirelerinin ona eyledikleri teklifler hakkındaki muhtelif mânalarda olan rivayetler arasındaki ihtilâf zail olup mâna bakımından hepsi birleştirilmiştir. Hazret-i Fatıma'nın evinde bulundukları bir sırada Resûlullah'ın (s.a.v.), haklarında bu sözlerin benzerini söylemiş olduğu rivayeti de bizim bu sözlerimizi teyid eder.

Diğer bir rivayete göre de Allah'ın Resûlü, o vakit Fatıma, Ali, Hasan ve Hüseyin'in yanına başka kızlarını, akrabalarını, ezvac-ı tahiratını da katmışlardı.

Hazret-i Ümmü Seleme'den sahih olarak rivayet edildiğine göre; «Ben, ey Allah'ın Resûlü! Ehl-i beyttenim» dedim. «Evet, inşaallah» diye buyurdu».

Sa'lebi dedi: Bu kısmın evvelinde geçen âyet-i celiledeki ehl-i beytten, bütün Beni Haşim kabilesi kastedilmiş olup şu hadis-i hasen de bunu teyid eder: «Peygamber (s.a.v.) bir çarşafla Abbas ile oğullarını örttükten sonra onlara işaretle, «**Ey Rabbim! Bu benim amcam ve babamın kardeşidir ve bunlar ev halkımdırlar. Onları bu çarşafımla örttüğüm gibi, sen de onları ateşten (cehennemden) setreyle**» diye buyurması üzerine kapı eşiği ve evin duvarları âmin dediler. Resûlullah (s.a.v.) dahi âmin deyince onlar da âmin dediler».

Senedinde, İbn Main'in râvisi hakkında sikadır (itimad edilir), başkalarının ise, rivayeti zayıftır, dedikleri bir râvinin rivayetine göre, Peygamber (s.a.v.) «**Sonra Allah Teâlâ, insanları kabilelere ayırdı. Beni o kabilelerin en iyi ailesinden yarattı. İşte galip ve yüce olan Allah'ın buyurduğu, «Ey ehl-i beyt (Peygamber'in ev halkı)! Allah ancak sizden günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak ister»** (1) **kavlinin mânası budur**» buyurdu.

Hulâsa, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in ailesinden olup evinde bulunanlar, bu âyet-i celilenin hükmüne dahildirler. Zira bu âyet-i

(1) el-Ahzab: 33 meâli.

celileye muhatab olanlar ancak onlardır. Fakat Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in nesebce ev halkının bu âyet-i celileden kastedildikleri açıkça anlaşılmadığı için, Resûlullah (s.a.v.), Hazret-i Abbas ile oğullarına yaptığı mezkûr muamelesiyle, bu âyet-i celilede geçen ehl-i beyt tâbirinin genel olarak evinde ikâmet edenlere, ezvac-ı tahirelelerine (eşlerine) ve bütün Beni Haşim ile Beni Muttalib kabileleri gibi nesebce ev halkı olan kimselere de şâmil olduğunu beyan eyledi.

Bazılarının senedi hasen olmak üzere, birçok tarik ile Hazret-i Hasan'dan rivayet ettiklerine göre, Hazret-i Hasan, «Ben dahi Allah'ın onlardan günahı gidermiş ve onları tertemiz etmiş olduğu ehl-i beyttenim» diye buyurmuştur. Öyle ise nesebce Peygamber'in (s.a.v.) ev halkı da Peygamber'in (s.a.v.) evindeki ev halkı gibi, bu âyet-i celileden kasdedilmektedir. Ve bu sebeptendir ki, Müslim, Zeyd bin Erkâm'dan rivayet ettiğine göre, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) eşlerinin onun ehl-i beytinden olup olmadıklarına dair Zeyd'den sorulunca, «Ehl-i beytindendirler. Ama şunu da derim ki, ehl-i beyti, Allah'ın onlara sadaka almalarını haram kıldığı kimselerdir» demiştir.

Zeyd (r.a.), bu dediği sözlerle şuna işaret etti: Peygamber'in (s.a.v.) eşleri, evinde ikâmet eden ev halkındandırlar ve onlar birçok keramet ve özelliklerle diğer insanlardan mümtaz olmuşlardır. Lâkin Peygamber'in (s.a.v.) nesebce ehl-i beytinden değillerdir. Çünkü ona nesebce akraba olanlar, ancak kendilerine sadaka almak haram kılınmış kimselerdir.

Bu âyet-i celile, ehl-i beytin birçok parlak eserlerine ve ahvaline önem veren şümullü mânasından dolayı, ehl-i beyt-i Nebevî'nin faziletlerinin kaynağıdır. Zira bu âyet-i kerimeye, ehl-i beytten günahı veya İslâm dininde onunla iman edilmesi gereken şeylerde onlardan şüpheyi gidermek ve onları her türlü kötü ahlâk ve ahvalden tertemiz eylemek için Allah Teâlâ'nın iradesini hasretmiş olduğu mânasını ifade eden «innema» (ancak) kelimesiyle başlanılmıştır. Allah Teâlâ, ehl-i beytin cesetlerini cehennem ateşine haram kıldığı bahsi, bu eserimizde bazı hadis tariklerinde gelecektir. İşte bu âyette geçen «tathiran» (= tertemiz eylemek)ten gaye ve murad da odur. Çünkü bir insanın tevbe ederek Allah'a dönmesi ve sâlih amellere devam etmesinin ilhamı günahtan temiz olmaktan gelir. Bu sebepten dolayıdır ki, hilâfet hükümdarlığa tebdil olunduğundan, zahirî hilâfet ehl-i beytin ellerinden gitmiş ve Hazret-i Hasan'a da mümkün olmayıp onun yerine bâtınî hilâfet kendilerine verilmiştir.

Hattâ bazı âlimler, her devirde evliyaların kutbu, ehl-i beytten başka hiçbir kimse olmayacağı görüşündedirler. Başkalarından da olur diyen âlimlerden Ebu'l-Abbas el-Mersî'dir ki, tilmizi olan et-Tac ibn Ataullah, ondan şöyle nakleder:

«Farz olan zekât malının, hatta İmam Malik'e göre, nafile olan sadakanın bile, kabulü, onlara câiz olmadığının hikmeti, onların zil-

letten temiz tutulmalarındandır. Zira sadaka olsun, zekât olsun, insanların mallarının kirleridir. Onları almakta olanın zilletine ve verenin şerefine delâlet ederler. Bunlara karşılık olarak Allah Teâlâ tarafından onlara, alıcısının izzetine ve kendisinden alınanın zilletine delâlet eden müslümanların hazinesine gelen «fey» ve «ganime» (1) mallarından onda bir hisse tahsis edilmiştir. O sebeptendir ki, mutemed kavle göre, nesebce Peygamber'in (s.a.v.) ehl-i beytinden olanlar, yukarıda geçen âyet-i celilenin hükmüne dahil olup zekât, nezir (adak), kefaret ve daha başka (fitre gibi) malların alınması, onlara câiz olmadığı hükmünde, Peygamber'e (s.a.v.) hususî olarak ortaktır. Bazı müteahhir âlimlerin ictihadları bu mutemet kavle muhalif olup adak ve nafile sadakalar gibi malları almalarının onlara câiz olmasından bahsetmişlerdir. Halbuki hakikat onların dedikleri gibi değildir. En sahih kavle göre, Peygamber (s.a.v.), vakıf gibi genel bir cihetten nafile veya değeri olmayan bir malı bile kabul eylemesi kendisine haram kılınması hükmünde ehl-i beytinden mümtaz olmuştur. Maverdi, Peygamber'in (s.a.v.), genel vakıflardan olan camilerde namaz kılmasının, sebil olarak Zemzem suyunun üzerindeki kovadan ve «Rume» kuyusundan su içmesinin câiz olduğu kavli seçmiştir. İmam Şafii (r.a.), nafile yani farz olmayan sadakaların ehl-i beyte helâl olduğuna dair Hazret-i el-Bâkır'ın, Mekke ile Medine'nin arasındaki, sebil olarak konulan su kablarından su içmesine itiraz edenlere söylediği «Biz ehl-i beytin üzerine ancak farz olan sadakayı almamız haram kılındı» sözleriyle delil getirmiştir. Çünkü bu gibi hükümler ehl-i beyte özel hükümlerle ilişikli olduğu için, «görüşe» göre denilemez. Öyle ise Hazret-i el-Bâkır'ın buyurduğu bu sözleri «mürsel» bir haberdir. Zira kendisi sahabeden olmayıp yüce bir tâbiîndir. Buyurduğu bu mürsel haber, hadis gibi kuvvetli olmazsa da birçok âlimin kavliyle kuvvetlendirilmiştir.

Zekât gibi farz olan sadakalar âl-i beyte haram olması hükmü, bütün Beni Haşim ile Beni Muttalib'e ve azad eyledikleri kölelerine şâmildir. Peygamber'in (s.a.v.) ezvacına (eşlerine) da şâmil olduğu söylenmiştir. Ve İbn Abdü'l-Ber bunun hakkında icma olduğuna dair bir kavli hikâye etmişse de bu zayıf bir kavildir. Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra, onlara nafaka verilmesinin lâzım olması, fıkıh ilminde sabit olduğuna göre, ancak fakirlik ve miskinlik bakımından sadaka almalarının haram olduğuna delâlet eder. Borçlarının ödenmesi veya bir sefere çıkacaklarından dolayı ihtiyaçlarını temin etmeleri gibi cihetlerden mal almaları onlara haram değildir.

Bir habere göre, Beni Haşim kabilesinden bazılarının bazısından sadaka almaları helâldir. Lâkin bu haber zayıf ve mürseldir. Öyle

---

(1) Fey, müslüman askerin at sürmeden kolaylıkla kâfirlerden ele geçirdiği mala denir. Ganime ise bunun aksinedir.

ise onlara bu şekilde bir sadakanın helâl olmasına dair bunda bir delil yoktur.

Yukarıda geçen, Peygamber'in (s.a.v.), Zemzem suyunun kabından su içmesi, vâki olan bir hadisedir. Kabın içindeki su, ihtimaldir ki, kendisinin Zemzem kuyusundan bizzat çıkardığı veya izin verdiği birisinin çıkardığı su idi. Öyle ise Hazret-i Abbas'ın sadaka ve sebil eylediği sudan olduğu sabit olmadı.

Ehl-i beytin faziletleri hakkında kitabımızın bu kısmının evvelinde ve ondan sonra müteaddit olarak geçen âyet-i celilenin, «çok üstün, hayret verici temizlik» mânasına olan «tathiran» kelimesiyle sonuçlanmasının hikmeti, onların temizlik vasıflarının üstün bir zirveye ulaştığına ve bu kelimenin hemen önceki «yütehhirukum», (Sizi çok tertemiz eyleyecek) mânasına olan kelimenin hakikî mânasına karşı olup herhangi mecazî mânası olmadığına işarettir. Yine mezkûr «tathiran» kelimesinin sonundaki Arapça dilbilgisinde «Tenvin» denilen alâmet, ehl-i beytin temizliklerinin çokluğuna, yüceliğine delâletiyle beraber, ehl-i beytten başka kimselerde bilinen temizlik niteliğinin cinsinden olmadığını ifade eden hayret mânasını taşımaktadır. Sonra, konumuz olan bu âyet-i celilede ehl-i beyte ihsan edileceği bildirilen hasletlerin hepsinin onlara verilmesi için Resûl-i Ekrem (s.a.v.) dahi, «Allah'ım! Bunlar ev halkımdırlar. Benim özel, hem de ne kadar özel yakınımdırlar. Onlardan günahı gider ve onları tertemiz eyle!» diye ettiği bu duasında ve ondan sonra rivayet edilen hadislerinde tekrarla talep eylemekle ve daha önce İbn Cerir'den (r.a.) merfu olarak, «Bu âyet-i celile beş kişinin, benim, Ali, Hasan, Hüseyin ve Fatıma'nın hakkında nâzil oldu» diye buyurduğu hadis-i şerifinde, ehl-i beyti onun yoluna girip bereketine nâil olmaları için, kendisini de onların zümresine dahil edip onlardan saymakla, bahsi geçen ehl-i beytin yüce vasıf ve şereflerini tenkit etmiştir. Hatta bir rivayette ehl-i beytin üstün şerefine bir işaret olmak için, Hazret-i Cibril ve Mikâil de kendilerini ehl-i beytin zümresine dahil etmişlerdir.

Yine yukarıda beyanı geçtiği üzere, Peygamber (s.a.v.), bir hadis-i şerifin sonunda kendi abasını adları geçen kişilerin üzerine attıktan sonra, «Muhammed'in âli üzerine rahmet ve bereketini eyle. Çünkü şüphesiz sen övülensin, çok şanlısın!» diye buyurduğu sözleriyle ve bu hadisden hemen önce geçtiği üzere, «Ben ehl-i beytimle savaşanlarla savaşçı, onlarla sulh edenlerle sulhçuyum. Onlara düşman olan kimseye düşmanım» diye buyurduğu sözleri de, mezkûr âyet-i celilede geçen vasıfların ehl-i beytine verilmesi için, yine Allah'tan dilediğini te'kit eylemiştir.

Diğer bir rivayette Peygamber (s.a.v.), bu hadis-i şerifinde bunu söyledikten sonra, «Ayılın! Ashabıma eziyet eden şüphesiz bana eziyet etmiş olur. Bana eziyet eden şüphesiz Allah Teâlâ'ya eziyet

etmiştir» buyurdu. Diğer bir rivayette Efendimiz (s.a.v.), **«Canım kudret elinde olan zat ile yemin ederim ki, beni bir kul sevmedikçe, bana iman etmemiş olur ve akrabamı sevmedikçe, beni de sevmemiş olur»** diye buyurdu.

Demek ki, Peygamber (s.a.v.), ev halkını sevmeyi kendisini sevmekle bir tutmuştur ve bu sebeptendir ki, sahih olarak ondan bir rivayette, **«Şüphesiz ben size öyle şeyler bırakıyorum ki, onlara sımsıkı sarıldığınızda asla dalâlete sapmayacaksınız. Onlar, Allah'ın kitabı (Kur'an) ile ehl-i beytimin yoludurlar»** diye buyurmuştur.

Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'de Resûl-i Ekrem (s.a.v.) ile Necran hıristiyanlarının İsa (a.s.) hakkındaki münakaşasından bahis buyururken, mübahele (lânetleşme) bahsinde yine ehl-i beyti Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) tâbi kılıp buyurdular:

«İsa Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna dair sana ilim geldikten sonra, onun hakkında kim seninle münakaşa ederse, şöyle de: Gelin, oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, bizleri ve sizleri çağıralım. Sonra hepimiz dua edip yalvaralım da, Allah'ın lânetini yalancıların üzerine okuyalım» (1). Bu âyet-i celile nâzil olduktan sonra, Resûlullah (s.a.v.), Hazret-i Hasan'ı kucağına alıp Hazret-i Hüseyin'in elinden tutmuş ve Hazret-i Fatıma (r.a.) onun arkasından, Hazret-i Ali (r.a.) dahi Hazret-i Fatıma'nın arkasından yürüdükleri halde bu vazifeyi yapmıştır.

İşte bu olayda Hazret-i Peygamber'le (s.a.v.) beraber olanlara ehl-i kisa (aba halkı) denilir. Ve onlar, **«Allah, ancak siz ehl-i beytten günahı gidermeyi ister»** (2) mealindeki yukarda zikri geçen âyet-i celilede kasd edilenlerden oldukları gibi geçen mübahele hakkındaki âyet-i celilede de kastedilmişlerdir.

Öyle ise, gerek bu âyet-i celileden ve gerekse ehl-i beytin faziletleri veya onların ve «zevi'l-kurba»nın (Peygamber'in (s.a.v.) yakınlarının) faziletleri hakkındaki her bir âyet veya hadisten maksad, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) bütün âli (ev halkı)dır ki, onlar Beni Haşim ile Beni Muttalib kabilelerinin mü'minleridir.

«Takva sahibi bütün mü'minler benim âlim (ev halkım)dır», diye Peygamber'den (s.a.v.) rivayet olunan bu hadis tamamen zayıftır. Şayet sahih ise, bazı âlimlerin âl-i beytin kimler oldukları hakkında muhtelif mânalarda rivayet edilen hadisleri birleştirmek için, «Namaz gibi ibadet dualarında geçen âl kelimesi, bütün takvalı mü'minlere şâmildir. Zekât ve sadaka kabulünün âl-i beyte haram olduğuna dair hadislerde geçen âl kelimesinden maksat ise, yalnız Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) akrabaları ve Beni Haşim ile Beni Muttalib kabilelerinden olan mü'minlerdir», görüşünü teyid eder.

---

(1) Âl-i İmran: 61. Bu âyet-i celilenin açıklaması «Dokuzuncu Bölüm» «İkinci Kısım»ın üçüncü hadis-i şerifine ait dipnotta geçti.

(2) el-Ahzab: 33.

Namaz gibi ibadetlere ait hadîslerde âl kelimesinin bütün takvalı mü'minlere şümûlü olduğu Buharî'nin Peygamber'den (s.a.v.) rivayet ettiği, «Muhammed'in ev halkı üç gün katıklı ekmekten doymadılar. Allah'ım! Muhammed'in âline (aile efradına) yetecek kadar rızık ver!» diye buyurduğu hadîs-i şerifle teyid edilmiştir (1). Bir kavle göre âl'-den maksat yalnız Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in zevceleriyle zürriyetidirler.

İKİNCİ ÂYET-İ CELİLE: Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'inde «Gerçekten Allah ve melekleri Peygamber (Muhammed'i) överler (şeref ve şanını yüceltirler). Ey iman edenler! Siz de ona salât eyleyin (övün). 'Esenlik sana olsun ey Peygamber' deyip ona esenlik dileyin» (2) buyurduğu âyet-i celilesidir. Ka'b bin Ucre der ki: Bu âyet-i celile nâzil olunca, biz sahabeler, «Ey Allah'ın Resûlü! Size nasıl selâm edeceğimizi bildik. Peki sana nasıl salât getirelim?» dedik. Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: «Allah'ım! İbrahim âlinin şerefini yücelttiğin gibi, Muhammed ile âlinin şereflerini yücelt. Çünkü şüphe yok ki, sen övülensin, şanlısın. Allah'ım! İbrahim'in âline bereket nazil eylediğin gibi, Muhammed'e ve âline de bereketini indir. Zira gerçekten sen, övülensin, şanlısın» (3) deyin.

Hâkim'in bir rivayetinde ise Ka'b (r.a.) der ki: «Ey Allah'ın Resûlü! Siz ehl-i beyte nasıl salât edelim?» dedik. Resûlullah (s.a.v.), «Deyin ki: Allah'ım İbrahim'in âlini şereflendirdiğin gibi Muhammed'i ve âlini de yücelt, şereflendir» diye (yukarıda geçen hadîs-i şerifteki sözlerini sonuna kadar devam ederek) buyurdular».

Bu âyet-i celile nâzil olduktan sonra, sahabelerin bu şekilde Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) sordukları bu soruları ve Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) onlara, «Ey Allah'ım! Muhammed'in ve âlinin şerefini yücelt» diye buyurduğu sözleri açık bir delildir ki, onun ev halkı ile birlikte diğer âline (akrabasına) salât getirilmesi de bu âyet-i celileden kastedilmiştir. Yoksa sahabeler, zahirde ancak Peygamber'e (s.a.v.) salât eylemekten bahseden bu âyet-i celilenin nâzil olmasından sonra, ev halkına ve diğer âline nasıl salât eyleyecekleri için Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) sormaz ve kendisi de onlara bu şekilde cevap vermezdi. Bu şekilde onlara verilen cevap, onun âline salât eylemenin emrolunduğumuz ahkâm cümlesinden olduğuna ve Peygamber'e (s.a.v.) salât eylemekten gaye, ziyadesiyle onu yüceltmek ve âlini yüceltmek

---

(1) Zira bu hadis-i şerifte Hazret-i Peygamber, ev halkının yiyecekleri ve nafakaları için onlara eylediği duanın karinesi ile âl kelimesinden yalnız kendi ev halkını kastettiği ve diğer hadislerde geçen âl kelimesinin umumî olup bundan başka mânalara şâmil olduğu anlaşılır.

(2) el-Ahzab: 57. Bu âyet-i celile Kaadı Beydavî tefsirine göre tercüme edilmiştir.

(3) Bu hadis-i şerif, Buharî kitabının «Babu es-Salatu ale'n-Nebi» bahsinde olduğu gibi buraya yazıldı. Bakınız: Buharî, c. 4, s. 75. «el-Matbaatü'l-Âmire», 1305,

de onu yüceltmek demek olduğundan dolayı, Peygamber'in (s.a.v.), salâtta onları kendisi ile bir tuttuğuna delâlet eder.

Onlara salât eylememiz din ahkâmından olduğu ve onları tenzih etmek Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'i yüceltmek demek olduğu için Hazret-i Peygamber (s.a.v.), adları geçen zatları abasının altına aldığında, **«Ey Allah'ım! Bunlar benden, ben de onlardanım. Bana ve onlara salâtını, rahmetini, affını ve rızanı kıl»** diye münacaatta bulundu. Peygamber'in onlara eylediği bu duanın kabulü mucibince, Allah Teâlâ dahi, bu âyet-i celilede onunla birlikte âline salât eylemiş ve mü'minlere de eylemelerine emir etmiştir.

Resûlullah (s.a.v.), **«Kuyruğu kesik salât ile bana salât eylemeyin»**, deyince, hazır bulunanlar, «Kuyruğu kesik salât nedir?» diye sordular. Resûlullah (s.a.v.) **«O, Allah'ım Muhammed'e salât eyle, deyip sözünüzü kesmenizdir. Belki Allah'ım Muhammed'in şerefini yücelt ve Muhammed'in âlinin şerefini de yücelt deyiniz»** diye buyurduğu rivayet edilmektedir.

Müslim ile Buharî'nin «Sahih»lerinde sahabelerin, «Ey Allah'ın Resûlü! Senin üzerine nasıl salât eyleyeceğiz» demeleri üzerine, Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: **«Allah'ım! Muhammed'e ve onun ezvacına (eşlerine) ve zürriyetlerine, İbrahim'in âline eylediğin salât gibi salât eyle ve âl-i İbrahim'e verdiğin bereket gibi, Muhammed ve ezvacına ve zürriyetine bereket ver. Çünkü sen şüphesiz çok övülensin, şanlısın, deyiniz»** (1) diye rivayet olunan bu hadîs-i şerifte Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) âlinden bahsedilmemişse de, bundan daha önce Ka'b bin Ucre'den rivayet olunan hadîs-i şerifte bahisleri geçtiğine muhalif olmaz. Zira âlinin bahsi, diğer rivayet olunan hadîslerde sabit olmuştur. İşte bundan anlaşılıyor ki, ayrı ayrı salâvat hakkında buyurduğu hadîs-i şeriflerinde âlinden, ezvacından, zürriyetinden bahs buyurmuş, fakat bazı hadîs râvileri, diğer bazı hadîs râvilerinin hıfz eylemediği hadîsin metnini ve metinde mezkûr kimselerden bahis buyurulan kelimeleri hıfzetmişlerdir. Bu konudaki hadîs-i şerifin birçok rivayetlerinde ezvac ve zürriyet kelimelerinin de «âl» kelimesine atfedilmesi (eklenmesi) Arap edebiyatına göre, onların da Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) âlinden olmalarını gerektirir. Âli hakkında en sahih bir rivayete göre, onlar Beni Haşim ile Beni Muttalib kabilelerinden mü'min olan kişilerden ibaret olduklarından dolayı, ezvac-ı tahiresinin de âlinden olmaları açık bir gerçektir. Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.);

---

(1) Müslim, bu hadis-i şerifi *«Sahih»* kitabında *Kitabu's-Salât* bahsinde, Buhari de kendi *«Sahih»*inde *Kitabu'd-Daavat* bahsinde, Ebu Hümeyd es-Saidî'den rivayet etmişlerdir. Yalnız Buharî'nin rivayet eylediği bu hadisin metninde *«ezvac»* kelimesinden önce, âla kelimesi olmayıp Sahih-i Müslim ile elde mevcut el yazması ve matbu Arapça *«Savaikü'l-Muhrika»* nüshalarında vardır. Âl-i İbrahim kelimeleri her iki sahih kitapta da olup *«Savaik»* nüshalarında yalnız İbrahim kelimesi vardır.

zürriyeti ise, âlimlerin bütün kavillerine göre, âli zümresindendirler. Öyle ise yukarıda geçen hadîs-i şerifteki âl'den sonra zürriyetin zikredilmesinin faydası onların yüce şereflerine işaret etmesi içindir.

Ebu Davud'un rivayetine göre, Peygamber (s.a.v.), **«En tamam bir ölçü ile sevabı ölçmek kimi sevindirirse, biz ehl-i beyte salât eylediği vakit, «Allah'ım! İbrahim'e salât eylediğin gibi, Peygamber'in olan Muhammed'e ve mü'minlerin anaları olan ezvacına** (eşlerine) **ve zürriyetine ve onun ehl-i beytine salât eyle. Çünkü şüphesiz sen çok övülensin ve çok şanlısın» desin»** buyurmuştur.

Beyhakî ve diğer hadîs ravilerinin dediklerine göre, yukarıda geçen sahabeler, Hazret-i Resûlullah'a (s.a.v.) «Sana nasıl selâm vereceğimizi biliriz» sözleriyle, namazın teşehhüdünde söylenen selâm kelimesine işaret etmişlerdir. Nitekim buna Mü'min'in rivayet eylediği, «Biz sahabiler, Allah'ın Resûlü'ne «Allah Teâlâ, size salât eylememizi bizlere emir buyurdu. Öyle ise size nasıl salât edeceğiz» dediğimizde, Allah'ın Resûlü öyle sükut etti ki, biz, keşke bunu ondan sormasaydık diye temenni ettik. Bir müddet sükut ettikten sonra, **«Allah'ım! Muhammed'e ve âline salât eyle deyin»** diye yukarıda geçen hadîs-i şerifin sonuna kadar devam ederek buyurduğu hadîs-i şerife delalet etmektedir.

Müslim, bu rivayetine şunu da ilâve etti ki: Resûlullah (s.a.v.), sahabelere bunu buyurduktan sonra, **«Selâm ise bildiğiniz gibidir»**. Bir rivayete göre **«Size öğretildiği gibidir»** diye buyurdu. Zira Hazret-i Peygamber (s.a.v.), sahabilere Kur'an'ın sûrelerini öğrettiği gibi onlara teşehhüdü öğretiyordu. Birisi, «Ey Allah'ın Resûlü! Size nasıl selâm eyleyeceğimizi bildik. Allah'ın salâtı üzerinize olsun. Acaba namazımızda size salât eylemeyi arzu edersek, nasıl salât edelim?» deyince, Allah'ın Resûlü, öyle sükut etti ki, onun bu hareketinden o adamın bu soruyu sormamasını isterdik. Sonra buyurdular ki: **«Siz bana salât eylediğiniz vakit, «Allah'ım! Okur yazar olmayan Peygamber Muhammed'e ve âline salât eyle» deyin»**. Yine yukarıda geçen hadîs-i şerifi sonuna kadar buyurdu.

Müslim'den alınan bu hadîs-i şerifi yalnız İbn İshak rivayet etmiştir. Müslim, «mutabeat» (1) kısmında olan hadîsler arasında İbn İshak'tan başka hadîs rivayet etmemiştir. Öyle ise bu hadîs muteber değildir, denilmesin. Zira hadîs imamları, «İbn İshak, sikadır (itimad edilir) bir kimsedir» demişlerdir. Ve bu hadîs ancak «müdelles» (2) olup İbn İshak bunu rivayet ederken «tahdis» (ihbar) kelimesini açıkça kullandığından dolayı hadîs terimine göre tedlisin illeti zâil olmuş ve dolayısıyla bu hadîs müdelleslikten çıkmıştır deriz. Bu beyanımızda açıklandığına göre, bu hadîs-i şerif, kitabımızın bu kısmının evvelinde

---

(1) Mutabein çoğulu olup bir hadîs nevidir. Kitabın sonuna ekli hadîs terimlerine bakınız.

(2) Bir hadîs nevidir. Kitabın sonundaki hadîs nevilerine ait kısma bakınız.

geçen âyet-i celiledeki «Sallû aleyhi» «**Muhammed'e salât eyleyin**» diye Allah'ın emri ile ona nasıl salât edileceğinin beyanıdır. Hem bu hadis-i şerifte geçen kûlû «Siz deyiniz» cümlesi, mezkûr ayet-i celilede geçen «sallû» «Ona salât eyleyin» emir kipi cümlesine muvafıktır. Zira bu cümle de bir emir kipidir ve vücub içindir. Hem de Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) salât eylemeye dair İbn Mes'ud'dan, «Kişi namazında teşehhüdü okuduktan sonra, Peygamber'in (s.a.v.) üzerine salât eyleyip sonra kendine dua edecektir» diye sahih olarak rivayet edilen bu haberdeki tertibi Hazret-i İbn Mes'ud, kendiliğinden söylememiştir. Öyle ise, ondan rivayet olunan bu haber merfu bir haber hükmündedir.

Yine sahih olarak Resûlullah (s.a.v.), birisinin namazında salât eylemeden dua okuduğunu işitince, «**Bu adam acele etti**» diyerek sonra onu çağırdı. Bu hadisi rivayet eden kimse, «Bilmiyorum Allah'ın Resûlü ya bahsi geçen adama veya başkasına buyurdular ki: «**Biriniz namaz kıldığınız vakit Rabbine hamd ve senâdan başlasın. Sonra Peygamber'e (s.a.v.) salât eyler, sonra dilediğine dua eder**».

Allah'a hamd ü senâya başlamanın namazdaki yeri, teşehhüd oturuşudur. İşte, namazda teşehhüd oturuşunda Peygamber'e (s.a.v.) salavât eylemenin vacip olduğuna dair, İmam Şafiî kavlinin gerçekliği, geçen bütün bu rivayetlerden anlaşıldı. Çünkü mezkûr rivayetlerden Resûlullah'a (s.a.v.) salâvat eylemenin vacip olduğunu ve İbn Mes'ud'dan rivayetle salâvatın namazdaki yeri, teşehhüd ile duanın arasında olduğunu anladın. Ve işte İmam Şafiî'nin namazda Peygamber'e (s.a.v.) salât eylemenin vacip olduğunu hakkındaki kavlinin sebebi de budur sanırım ve sarih hadis-i şerif ile fıkıh usûlü âlimlerinin kavillerine muvafık olan da Şafiî'nin bu kavlidir. Doğruluğuna birçok hadis de delâlet etmektedirler. Mezkûr hadisleri ve bu kavlinden dolayı İmam Şafiî'yi kötüleyeni açıkça reddeden beyanımızı ve bunu yalnız İmam Şafiî'nin demediği, hattâ ondan önce, İbn Mes'ud (1), İbn Ömer, Cabir, Ebu Mes'ud el-Bedrî ve daha başka sahabelerden bir cemaat ile Şa'bî, el-Bâkır ve daha başkaları İshak bin Rahuye ve Ahmed gibi tâbiînden üzerine Peygamber'e (s.a.v.) salât eylemenin vacip olduğuna dair bir olan zatların dahi dedikleri, hattâ İmam Malik'in de namaz kılan kişi kavli, İmam Şafiî'nin bu kavline muvafık olup ashabından olan bir cemaat tarafından bu kavlin tercih edildiği ve hattâa hadis hâfızlarının son âlimi Şeyhülislâm İbn Hacer'in «Sahabe ve tâbiîn tabakalarından, namazda Peygamber'e (s.a.v.) salât okunmasının vacip olmadığını tas-

---

(1) Buharî, İbn Mes'ud'tan rivayet eder:

«Resûlullah (s.a.v.), bize iltifat ederek buyurdular ki: Biriniz namaz kıldığı zaman «Bütün tazimler, namazlar ve güzel sözler hep Allah'adır. Selâm sana ey Peygamber! Allah'ın rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun. Selâm bize ve Allah'ın salih kullarına olsun. Ben, Allah'tan başka bir ilâh olmadığına, yalnız onun mevcut olduğuna, şeriki olmadığına şehadet ederim. Muhammed'in onun kulu ve Resûlü olduğuna da şehadet ederim», desin ve sonra kendisinin beğendiği duayı seçsin de dua etsin, buyurdu.»

rih eden herhangi bir kimseyi bilmedim. Ancak İbrahim el-Nehâî'den vacip olmadığı nakil olunmakla beraber kendisinden başka vacip olduğunu söyleyenler olduğuna işaret etmiştir» demiş olduğu beyanını «Şerhü'l-İrşad» ile «Şerhü'l-Âbab» adlı kitaplarında etraflıca yazmışımdır.

Öyle ise, bunu yalnız İmam Şafiî'nin dediği ve dediği bu kavil ile birçok ülkedeki fakihlerin görüşlerine muhalefet ettiği iddiası, sırf bâtıl bir dava olup ona ne iltifat ne de itimad edilir. Bundan dolayıdır ki, İbn Kayyim «Teşehhüdde Peygamber'e (s.a.v.) salât okunmasının meşruiyetinde âlimler icma etmiş, ancak vacip mi, müstahap mı olduğu hususunda ihtilâf etmişlerdir» demiştir.

Vacip olmadığına dair selef âlimlerinin amellerine temessük eden kimsenin delilinde eksiklik vardır. Çünkü selefler kendi namazlarında salât ederlerdi. Şayet mezkûr kimsenin davasından maksadı, selef âlimleri salâtın vacip olduğuna itikat etmediler demekse, bu konuda onlardan açık bir delilin bize nakledilmesine ihtiyaç vardır. Ama öyle bir delil nerede?

İbn Kayyim demiş ki: «Kaadı İyad'ın, halk Şafiî'yi bu kavil için teşni etmiş (kötülemiş) şeklindeki sözünün değeri yoktur. Acaba İmam Şafiî'nin bu dediği kavlinde ne gibi bir şenaat (kötülük) vardır? Zira dediği bu kavlinde Kur'an-ı Kerim'in veya hadis-i şerifin bir nassına veya din âlimlerinin icmaına veya daha üstün bir maslâhata muhalefet etmemiştir. Ancak onun bu dediği kavli, mezhebinin güzel meselelerindendir. Yaptığı işleri Allah nezdinde makbul olsun. Şairin biri, İmam Şafiî'nin bu durumuna muvafık bir şiir söylemiş:

Öğündüğüm hasletlerim hep suç olurlarsa
Söyle bana özrü ne şekilde dileyim?»

Şunu da bilmelisin ki, Nevevî, bazı âlimlerden Peygamber'e (s.a.v.) edilecek salât ve selâmın birbirlerinden ayrılmasının, birisinin zikir edilmemesinin, mekruh olduğunu nakil etmiştir. Bunun için bir hadis hâfızı demiş ki: «Ben hadis-i şerifleri yazardım. Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) hadiste bahsi geçince yalnız salâtı yazardım. Sonra Peygamber'i (s.a.v.) rüyada gördüm. Bana, «Ayıl! Sen bana kitabında salâtı tamamlamaz mısın?» diye buyurduktan sonra, artık her ne kadar hadis yazdımsa, illâ ona salât ve selâm kelimesini de yazdım».

Yukarıda geçtiği üzere Resûlullah'ın (s.a.v.) sahabelere yalnız nasıl salât eyleyeceklerini onlara öğretmesi olayı, salât ve selâmın birbirlerinden ayrılmasına delil olmaz. Çünkü Resûlullah (s.a.v.), daha önce selâmın teşehhüdde okunması keyfiyetini onlara öğretmiştı. Öyle ise onlara salâtı öğretmesi, namazda her ikisini birbirinden ayırmış olmak demek değildir. Salât ile selâmın beraber zikir edilmeleri, birçok şeyler hakkında rivayet edilmiştir. O cümleden olarak bir hayvana binerken, okunan salât u selâmdır. Nitekim Taberânî,

leri fikre muhalif ise de Hazret-i İmam'ın bazı ashabları onun bu kavlini tercih etmiş ve Beyhaki dahi buna meyil etmiştir.

Son teşehhüdde salâtın vacib olmadığı hakkında icma olduğunu iddia eden kimse, gerçekten sehiv etmiştir. Lâkin İmam Şafii'nin diğer bazı ashabı Peygamber'e (s.a.v.) o namazda salât edilmesi hakkındaki muhtelif rivayetlerin sebebi, müteaddit vakalar olduğu için, salâtın vacip veya sünnet olmasının iki ihtimalinden ancak mezkûr hadis tariklerinin ittifak noktaları olan salâtın esası kayıtsız şartsız Peygamber'e (s.a.v.) eylemesinin vacib olduğunu ve bundan ziyade meselâ namazdaki salâttan fazla olanlar vacib olmayıp ekmel (sevap yönünden en olgun şeyin) kabilinden olduğunu söylemişlerdir. Ve bunu düşünerek onun diğer bazı ashabı, hadis tariklerinin bu ittifakını göz önünde dulundurarak Resûlullah'ın (s.a.v.) yukarıda geçen hadislerindeki «kema salleyte» sözünün namazda okunmasının vacip olmadığına dair bazı hadislerin tariklerinde mevcut olmamasıyla delil getirmişlerdir.

İmam Şafii'nin (r.a.) ehl-i beyte salât edilmesi hakkında şöyle bir şiiri vardır:

Ey Resûlullah'ın ehl-i beyti Allah'tan bize
Farz kılınmış sevginiz Kur'an'da nâzil eyledi
Kâfidir yüce şereften payınız kim ki size
Etmeyince salâvatı, hiç namazı olmadı.

Hazret-i İmam'ın buyurduğu bu şiirin son mısraının iki mânaya ihtimali vardır: Birinci mânası, namaz kılan kimse, kıldığı namazın son teşehhüdünde salât eylemediği için sanki namaz kılmamış olup, onun için sahih bir namaz yoktur, demektir ki, bu, İmam Şafii'nin teşehhüd-i âhirde Peygamber'in (s.a.v.) âline salât okumasının vacip olduğunu buyurduğu kavline göredir. İkinci mânası, namazı sahih olur, fakat kâmil (olgun), tam bir namazı yoktur, demektir. Bu da İmam'ın «âl» kelimesinin namazda okunması hakkında buyurduğu iki kavlinden en zahir olan kavlidir ki âl-i beyte salât okunmasının vacip olmadığı kavline muvafıktır.

ÜÇÜNCÜ ÂYET-İ CELİLE: Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'inde,

«Bizden saadet ve selâmet Yâsin'in âli üzerine olsun» [1] buyurmuştur. Tefsir âlimlerinden bir cemaat, Hazret-i İbn Abbas'dan (r.a.) naklettiklerine göre, bu âyet-i celilede bahsi geçen âl-i Yâsin'den murad, Muhammed'in (s.a.v.) âline selâm olsun, demektir demişlerdir. Kelbî dahi böyle söylemiştir ve bu mânaya göre ya âl'e edilen bu selâm duasına Peygamber (s.a.v.) dahi öncelikle dahildir. Zira onlara edilen bu dua kendisine mensub olmalarından dolayı şeref kazandıkları içindir veya Kur'an-ı Kerim'in yukarıda geçen, «Şüphesiz Allah ve melekleri, Peygamber'e salât ederler. Ey iman edenler. Siz de ona salât edin. Esenlik sana olsun ey Peygamber deyip ona esenlik dileyin» [2] âyet-i celilesinin nassıyla dahildir. Nitekim buna benzer Resûlullah (s.a.v.), Ebu Evfa'nın (r.a.) âline bir hadis-i şerifinde dua ederek buyurdular ki: «Allah'ım! Ebi Evfa'nın âline salât eyle» buyurmuş fakat Ebu Evfa'nın âli Hazret-i Evfa'nın bereketiyle şereflendikleri için, Resûlullah'ın (s.a.v.) bu duası Ebu Evfa'ya da şamil olup dahil olmuştur.

Lâkin birçok tefsir âlimi de âyetteki âl-i Yâsin'den murad, Peygamber (s.a.v.) Efendimizin âli olmayıp belki bir kıraata göre İlyase okunduğundan dolayı, İlyas (a.s.) irade edilmiştir, demişlerdir. Bu âyet-i celileden önceki âyetlerin mânaları böyle olmasını gerektirir.

BİR UYARMA

«Selâmün âlâ il yâsine» cümlesiyle buna benzer cümleler zahirde haber bildirme cümleleri nevinden olurlarsa da, en sahih kavle göre mâna bakımından mecaz olarak inşa, talep (dilek) mânasını ifade ederler. Bu duruma göre mânası Allah Teâlâ yâsinin âline selâm etmesini talep eder, demektir. Bir şeye talip olan kimsenin, ikinci bir şahsa ihtiyacı olması iktiza eder. Halbuki Allah Teâlâ'nın başkasından bir şey talep etmesi muhaldir. Öyle ise bunda ve daha önceki âyet-i celilelerde geçen cümlelerde, Allah'ın kullarına selâm eylemesinden maksad ya onları selâmetle müjdelemek veyahut hakikî talep mânasına olur. Ancak Allah Teâlâ'nın selâm dileği, ikinci bir şahsa ihtiyacı olmadan kendinden talep etmektir. Zira Allah Teâlâ'nın selâm isteği onun ezelî sıfatından olan kelâm-ı nefsisine rücû eder. Allah Teâlâ ona selâm eylediği herhangi birisinin tam bir selâmete yetişmesini, nefsi kelâmından [3] talep eylemesi muhal değildir. Çünkü onun bu şekildeki selâm talep etmesi, iradesinin taallûkunu iktiza eder ki, Allah Teâlâ kendi nefsinden (zatından) bir şeyi talep eylemesini akıl kabul eder. Bunu herkes kendinde de mevcut olan bir sıfattan bilebilir. Hulâsa: Allah Teâlâ, bizimle ilgili ezelî olan emir ve nehiylerini ezelî idaresiyle kendisinden talep eylediği gibi yine kendi ezelî iradesiyle mezkûr olgun se-

---

(1) es-Saffat: 130. (2) el-Ahzab: 56.

(3) Kelâm: Allah Teâlâ'nın harf ve savta ihtiyaçtan münezzeh olarak şan-ı ilâhiyesine lâyık bir şekilde olan sıfât-ı ezelisinden bir sıfatıdır.

lâmeti âl-i beyte vermesini kendi zatından arzulamış olup, o selâmet, Allah'ın ezeli iradesiyle tahsis eylediği zamanda onlara taallûk eder.

Fahri Râzi demiş ki: «Resûlullah'ın (s.a.v.) ehl-i beyti beş şeyde ona eşittirler:

1 — Selâmda. Allah Teâlâ, Peygamber (s.a.v.) hakkında namazın teşehhüdünde okunan «Sana selâm olsun ey Peygamber (Muhammed)» cümlesiyle Resûlullah'a selâm buyurması ve Kur'an-ı Kerim'de âli hakkında da «Selâm Yâsin'in (Muhammed'in) âline olsun», diye buyurması.

2 — Yine namazın teşehhüdünde Peygamber (s.a.v.) ile âline salât edilmesi.

3 — Taharet vasfında. Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'in Tâhâ sûresinin başlangıcında Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) «Tâhâ» yani «Ey tahir» (temiz olan Muhammed) diye buyurması ile yine Kur'an-ı Kerim'de âli hakkında (1) «... **ve Allah siz âl-i beyti tertemiz yapmak ister»** diye buyurması.

4 — Yukarıda bahsi geçtiği üzere sadaka ve zekât almayı, her ikisinin de (Peygamber ve âline) haram kılması.

5 — Kur'an-ı Kerim'de Peygamber (s.a.v.) hakkında, **«Resûlüm! Şöyle de: Eğer siz Allah'ı seviyorsanız, hemen bana uyun ki, Allah da sizleri sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Zira Allah çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir»** (2) buyurması ve Kur'an-ı Kerim'in diğer bir âyet-i celilesinde âl-i beyti hakkında, **«Ey Resûlüm! Tebliğde bulunmakta olduğun kimselere de ki: Ben bu tebliğimden dolayı, sizden Allah'a ibadet ve yakınlıkta, sevgiden başka bir mükâfat istemiyorum. Kim iyi bir amel kazanırsa, biz onun bu iyiliğinin sevabını artırırız. Gerçekten Allah çok bağışlayıcıdır. Az amele çok sevap verendir.»** (3).

DÖRDÜNCÜ ÂYET-İ CELİLE: Allah Teâlâ kendisine ortak koşanlar hakkında Kıyamet günü meleklere, **«Onları hapsedin (tutuklayın)! Çünkü onlar sorguya çekileceklerdir.»** (4), Kur'an-ı Kerim'inde buyurduğu ayet-i celilesidir.

Deylemî'nin Ebu Said el-Hudrî'den rivayetine göre Resûlullah (s.a.v.) dahi bir hadis-i şerifinde, **«Ve onları hapsedin, Çünkü onlar Ali'yi kendilerine dost edinmediklerinden sorumludurlar»** diye buyurdu.

«Onları hapsedin. Çünkü onlar sorumludurlar» meâlindeki âyet-i celilenin tefsirinde Vahidi der ki: **Yani onlar Ali ile ehl-i beytin sevgisinden sorumludurlar. Çünkü Allah Teâlâ, Peygamber'ine (s.a.v.) elçiliğinde yaptığı tebliğin karşılığı yakınlarının sevgilerinden baş-**

---

(1) el-Ahzab: 33. (2) Âl-i İmran; 31. (3) eş-Şuurâ: 22. (4) es-Saffat: 24.

ka halktan bir ücret talep etmeyeceğinin bildirilmesini emir eyledi. Yani Peygamber'in (s.a.v.) ehl-i beytinin sevgilerine dair onlara tavsiye eylediği gibi, onları kendilerine dost edinmişler mi? Yoksa tavsiyesine riayet etmeyip de sevgilerini terk mi etmişler? Kıyamet gününde onlardan sorulacaktır.

Vahidî'nin bu beyanında, «Peygamber (s.a.v.), ehl-i beytinin sevgilerine dair halka tavsiye eyledikleri gibi» demesi, Peygamber'in (s.a.v.) ehl-i beyti hakkında varid olan birçok hadis-i şeriflere işaret eder ki, bunlardan bir kısmı eserimizin bu bölümünün ikinci kısmında geleceklerdir. Bunlardan biri ise Müslim'in «Sahih»inde Zeyd bin Erkâm'dan rivayet eylediği hadis-i şeriftir: Zeyd (r.a.) der ki: «Resûlullah (s.a.v.), aramızda hutbe irad etmek üzere ayağa kalktı. Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra buyurdular ki: «Eylediğim hamd ve senâdan sonra, ey insanlar! Ben ancak sizin gibi bir insanım. Güçlü ve yüce Rabbimin elçisinin yakında bana gelmesi ve benim de ona icabet etmekliğim yaklaşıyor (yani vefatım yakındır). Ben toplumunuz içinde sorumlulukları ağır olan iki emaneti bırakıyorum. Bunların birincisi, güçlü ve yüce Allah'ın kitabı Kur'an-ı Kerim'dir. Onda, mutlaka hidayet ve ışık vardır. Allah'ın kitabını tutun ve ona sıkıca yapışın. Onunla amel edin» diye Allah'ın kitabı için teşvik ettikten sonra, «Diğeri de ehl-i beytimdir. Ben onlar hakkında galip ve yüce olan Allah'ı size hatırlatıyorum» diye üç defa tekrarladı».

Bunu rivayet eden Zeyd'e (r.a.), «Resûlullah'ın (s.a.v.) ehl-i beyti kimlerdir? Kadınları da onun ehl-i beyti değil midir?» denildi. Zeyd, «Evet gerçekten kadınları ehl-i beytindendirler. Ama onun asıl ehl-i beyti, ondan sonra sadaka kabul etmeleri onlara haram kılınan kimselerdir» dedi. Bunu sual eden kimse, «Peki onlar kimlerdir?» diye sorunca, Zeyd (r.a.), «Onlar Ali'nin âli (hanedanı), Cafer'in âli, Akil'in âli ile Abbas'ın âlidirler.» dedi. Mezkûr adam, tekrar «Bunların hepsine sadaka almak haram kılınmış mıdır?» deyince, Zeyd, «Evet, haram kılınmıştır» dedi.

Tirmizi'nin «hasendir, gariptir» diye rivayet ettiği bir hadise göre Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

«Şüphesiz ben, size öyle şeyler bırakıyorum ki, onlara sıkıca yapışırsanız, benden sonra asla dalâlete (yanlış yola) sapmazsınız. Onlardan birisi diğerinden daha büyüktür (1). Allah'ın kitabıdır ki, o gökten yere kadar uzatılmış bir iptir. Diğeri de benim ehl-i beytimdir ve her ikisi Kevser havzı başında (Kıyamet günü) yanıma gelinceye kadar birbirlerinden hiç ayrılmayacaklardır. Düşünün! Benden sonra, her ikisinin hakkında nasıl davranacaksınız?».

Ahmed bin Hanbel de, «Müsned» adlı kitabında bu hadisin mânaca

---

(1) Bu hadis-i şerifin benzeri «Birinci Bölüm, Beşinci Kısım»da On Üçüncü Şüphenin cevabında geçmiştir.

benzerini şöyle rivayet eder: **«Gerçekten, ben yakında** çağırılıp icabet **etmekliğime yaklaşıyorum** (yani vefat edeceğim) ve gerçekten ben **size sorumlulukları ağır olan iki emaneti** bırakmaktayım. Birisi gökten **yere kadar uzatılmış olan Allah'ın** kitabıdır. Diğeri benim ehl-i **beytimdir. Lütuf sahibi ve** her şeyden haberi olan Allah **Teâlâ,** bana **haber verdi ki, her ikisi de Kevser havuzunun** başına gelinceye kadar **birbirlerinden asla ayrılmayacaklardır. Düşünün! Her ikisinin hakkında benden sonra ne şekilde davranacaksınız?»** diye buyurdu. Bu hadis-i şerifin senedinde beis yoktur.

Bir rivayete göre, Resûlullah (s.a.v.), bu hadis-i şerifini Veda Haccı'nda buyurmuştur. Diğer bir rivayette ise, Efendimiz (s.a.v.) «Allah'ın **kitabının meseli, Nuh'un (a.s.) gemisi gibidir. Ona binen kurtulur. Ehl-i beytimin meseli de günahların bağışlanma** yeri olan kapıya benzer. **O kapıdan girenin günahları affedilir»** (1) diye buyurmuştur.

İbni'l-Cevzî'nin, yukarıda ehl-i beyt hakkında geçen hadis-i şerifi muallel kabul edip onu bu çeşit hadislerden bahseden **«Kitabü'l İlel il-mütenahiye»** unvanlı eserinde zikir etmesi ya ondan vâki olan bir vehimden veya bu hadis-i şerifin diğer tariklerini aklında tutması hususundaki dikkatsizliğindendir.

Çünkü sahih bir rivayette Resûlullah (s.a.v.), Gadiri Hum'daki mezkûr hutbesinde, **«Gerçekten ben size iki emanet bırakıyorum. Onlara tâbi olursanız** (uyarsanız), **doğru yoldan asla sapmayacaksınız. Onlar, Allah'ın Kitabı** (Kur'an-ı Kerim) **ile neslim olan ehl-i beytimdirler»** buyurdu.

Taberânî, bundan ziyade olarak Resûlullah'ın (s.a.v.) **«Şüphesiz ben sizlerin onlara uymakla dalâlete sapmayacağınıza dair onlar için diledim. Öyle ise önlerine geçmeyin ki, helâk olmayasınız. Onların işlerinden geri kalmayın ki, helâk olmayasınız. Onlara öğretmeyin. Çünkü onlar şüphesiz sizden daha bilgilidirler»,** buyurduğunu rivayet etmiştir.

Diğer bir rivayete göre Resûlullah (s.a.v.), **«O iki emanet Allah'ın kitabı ve benim sünnetimdir** (yolumdur)» buyurdu. Yalnız Allah'ın kitabından bahsedilen birçok hadisten **maksat** dahi **yalnız kitap** olmayıp belki kitap ile Peygamber'in (s.a.v.) sünnetidir. **Zira** onun **sünneti,** Allah'ın kitabının mânasını açıkladığı için mezkûr **hadis-i şeriflerde** yalnız kitaptan bahsedilmiş ve onunla iktifa edilmiştir.

---

(1) Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz, bu hadis-i şerifinde ehl-i beytini, Musa (a.s.) zamanındaki Beni İsrail'in daha önce işledikleri günahların affedilmesi için secdeye kapanıp şükür etmelerine dair Cenab-ı Hakk'ın onlara tahsis buyurduğu Kudüs'ün bir köyüne veya Kudüs kapısına ve ümmetinin günahkârlarını da mezkûr ümmete benzetmiştir. Cenab-ı Hak, bu olayı Kur'a-ı Kerim'inin Bakara sûresinin 58. Ayet-i celilesinde şöyle buyurur:

«Ve o zaman biz onlara dedik ki, şu şehre girin. Orada dilediğiniz gibi bol bol yiyin. Secde ederek kapısından girin ve 'Hıtte' deyin, günahlarınızdan istiğfar edin ki, biz de günahlarınızı affedelim. İyilik edenlere sevabı daha arttırırız». Beydavi Tefsiri ile hâşiyesi *«Şeyhzade»*den istifade edilmiştir.

Hulâsa: Peygamber (s.a.v.) tarafından Allah'ın kitabına, sünnete ve ehl-i beytinden olup her ikisine bilgileri olan âlimlerin dediklerine sıkıca sarılmak hakkında teşvik vâki olmuştur. Geçen bütün bu hadis-i şeriflerden anlaşılıyor ki, her üçü de kıyamete kadar bâki kalacaklardır. Ve şunu da bilmelisiniz ki, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) onlara sarılmamız hakkında buyurduğu hadîs-i şerifin birçok tarikleri olup yirmi küsur sahabeden rivayet edilmiş ve mezkûr hadîse dair birçok tariklerin beyanı geniş olarak bu eserimizin «Birinci Bölüm»ünde geçmişlerdir. O tariklerden bazısında Resûlullah'ın (s.a.v.) bu hadîs-i şerifini Haccetü'l-Veda yaparken Arafat'ta, bazısında Medine-i Münevvere'de hasta olup hücresi sahabe cemaatıyla dolu iken, bazısında ise «Gadiri Hum» mevkiinde, diğer bazısında bu eserimizde geçtiği üzere Taif'ten dönüp hutbe okurken buyurmuş, diye rivayet edilmiştir. Lâkin Kur'an-ı Kerim ile ehl-i beyt-i tahiresinin yüce şanlarına halkça önem verilmesi için Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz, adları geçen müteaddit mevkilerde ve daha başka yerlerde halka tekrarla bu hadîs-i şeriflerini buyurduğu ihtimaline bir mâni bulunmadığından bu konuda rivayet edilen muhtelif mânalardaki hadîslerin aralarında münâfat yoktur.

Taberânî'nin Hazret-i İbn Ömer'den rivayet eylediğine göre, Peygamber'in (s.a.v.) **«Benden sonra ev halkım için yerime geçin»** (1) hadîs-i şerifi son buyurduğu sözüdür.

Yine Taberânî ve Ebu Şeyh'in bir rivayetlerine göre, Peygamber (s.a.v.), **«Şüphesiz güçlü ve yüce olan Allah için edilecek üç şekil hürmet vardır. Onları koruyan bir kimsenin Allah Teâlâ, dinini, dünyasını âfetten korur. Onları korumayan bir kimsenin Allah Teâlâ, ne dinini ne de dünyasını belâdan koruyacaktır»** diye buyurduğu bu hadîs-i şerifi rivayet eden zat, «Onlar nelerdir?» diye Resûlullah'dan (s.a.v.) sordum» dedi. Peygamber (s.a.v.), **«İslâm'ın hürmeti, benim hürmetim ve akrabalarımın hürmetleridirler»** diye buyurdular, dedi.

Buharî, Hazret-i Sıddîk'in (r.a.), «Ey halk! Muhammed'in (s.a.v.) ehl-i beytine karşı olan hakkını gözetiniz. Onlara eziyet vermeyiniz» buyurduğunu rivayet eder.

İbn Sa'd'ın rivayetine ve Mulla'nın dahi «Siret» kitabında yazdığına göre Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: **«Ehlime karşı hayır işlemeyi birbirinize tavsiye ediniz. Çünkü yarın** (Kıyamet gününde) **onların hakları için size hasım olacağım. Kimin hasmı olursam, onu dava ederim. Dava ettiğim bir kimse cehennem ateşine girecektir».** Ve yine buyurdular ki: **«Ehl-i beytime bir karış olan hakkımı gözeten bir kimse, gerçekten Allah Teâlâ'nın nezdinde, kendine bir emniyet sağlar».**

Yine İbn Sa'd rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), **«Ben ve ehl-i beytim cennette olan bir ağacız ve dalları dünyadadırlar. Arzu eden bir**

---

(1) Bu hadis-i şerif «Birinci Bölüm»ün «Beşinci Kısmı»nda geçmiştir.

kimse onun dalından tutup kendisine Allah'a giden bir yol edinir», buyurdu.

Mulla dahi Peygamber'in (s.a.v.) şöyle bir hadis-i şerifini rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), «Benden sonra, ümmetimden gelen bir cemaatın içinde ehl-i beytimden adalet sahibi olanlar vardır ki, sapıtanların bu İslâm dinindeki tahriflerini, dini iptal edip başkalarının delillerini kendine mal edenlerin davalarını ve cahil kimselerin dindeki tevillerini yok ederler. Ayılın! Gerçekten din imamlarınız, güçlü ve yüce olan Allah'a giden elçilerinizdirler. Kimi elçi olarak Allah'a göndereceğinizi düşünün».

Ahmed, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in şu hadis-i şerifini rivayet etmiş: Resûlullah (s.a.v.), «Hamd Allah'a olsun ki, biz ehl-i beyt için ilim, hikmet yarattı» buyurdu.

Hasen bir hadîse göre de Efendimiz (s.a.v.) buyurdular ki: «Ayılın! Heybem ve barsaklarım (sırdaşlarım ve cemaatım) ehl-i beytim ile Ensarilerdir. Şu halde siz Ensarın iyilik edenlerinden (iyiliklerini) kabul ediniz. (Hadlerinin dışında) olarak fenalık edenlerin kusurlarını da affediniz.» (1).

BİR UYARMA

Yukarda Ahmed bin Hanbel'in rivayet ettiği hadîs-i şerifte geçen «Sikal» kelimesi, Arapçada nefis, güzel, cana değer, kıymetli, saklanan şey demek olduğundan, Peygamber (s.a.v.), Kur'an-ı Kerim ile ehl-i beytini, ezvac-ı tahirelerini (eşlerini) ve ıtresini (kendisine yakın olan kavmini) (Sikaleyn) diye adlandırmıştır. Çünkü onlar hakikatta bu niteliklerle muttasıftırlar. Zira Kur'an-ı Kerim ve Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) ıtresi, her biri ulûm-i ledünni (Allah tarafından özel olarak mânen ihsan buyurduğu ilimler)dirler. Yüce hikmetlerin ve şeriat ahkâmının madenleridirler. Bunun içindir ki, Hazret-i Peygamber (s.a.v.), İslâm dininde onlara tâbi olmayı, dinde onlara temessük edip onlardan ilim öğrenmeyi teşvik etmiş, «Hamd Allah'a olsun ki, ilmi, hikmeti, biz ehl-i beyt toplumunun içinde yaratmıştır», buyurmuştur.

Veyahut «Sikal» kelimesi ağırlık mânasına olup mezkûr her iki şeyin vacip olan haklarının gözetilmesi ağır olduğundan dolayı, hadis-i şerifte «Sikaleyn» (İki ağır şey) diye adlandırılmışlardır. Peygamber'in (s.a.v.) onlara tâbi olmaya ve onların yollarına temessük etmeye halkı teşvik buyurduğu kimseler, ehl-i beyt'in Allah'ın Kitabı ile Resûlullah'ın (s.a.v.) hadîs ilimlerinde bilgisi olanlardır. Zira Kur'an-ı Kerim'in ahkâmından, Kıyamette Havz-ı Kevser'e varıncaya kadar ayrılmayanlar ancak onlardır ve yukarıda geçen hadîs-i şerifte, «Siz onlara ilim öğretmeyin. Çünkü onlar sizden daha bilgilidirler» mânasını te'yid etmektedirler ve ehl-i beytin bu kısmı bu nitelikleriyle diğer başka âlimlerden mümtaz olmuşlardır.

---

(1) Bu hadis-i şerif Sahih-i Müslim'de «Kitab-ü Fadailu's-Sahabe» bahsindedir.

Çünkü gerçekten Kur'an-ı Kerim'de buyurulduğu gibi «Allah Teâlâ, onlardan günahı gidermiş ve onları tertemiz etmiştir» ve açık kerametler ve bu eserimizde geçen birçok faziletlerle onları şereflendirmiştir ve bazılarının bahsi bu eserimizde geçmiştir. Hele Kureyş kabilesi hakkında, «Siz onlardan öğrenin. Çünkü onlar sizden daha bilgindirler» hadîs-i şerifi ilerde gelecektir. Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) Kureyş hakkındaki bu genel emri sabit olunca, ehl-i beytine sabit olması daha evlâdır. Sebebi de Kureyş kabilesinden olan ehl-i beyti, kendilerine özel birçok faziletle diğer Kureyş kabilesinden olan kimselerden mümtaz olmuşlardır.

Kur'an-ı Kerim'in ahkâmına temessük edecek kimselerin kıyamete kadar devam edip sonu gelmeyeceğine, Peygamber'in (s.a.v.) ehl-i beytinden temessük edilmeye ehil olan kimselerin kıyamete kadar mevcud olacaklarına dair, ehl-i beyte temessük etmeye teşvik eden hadîslerde işaret vardır.

İşte bu sebeptendir ki, —bu eserimizde bahsi geleceği üzere— Peygamber'in (s.a.v.) ehl-i beyti, yeryüzündeki insanların emniyeti, güveni idiler. Peygamber'in (s.a.v.) «Ümmetimden olup sonradan gelen bir cemaatın içinde ehl-i beytimden adaletli kimseler vardır» diye geçen hadîs-i şerifi dahi, buna şahadet etmektedir.

Bu eserimde beyan ettiğim üzere, bütün ehl-i beytin imamı ve âlimi, Kur'an-ı Kerim ile hadîs-i şeriften istihraç ettiği ince meselelerin sahibi Hazret-i Ali olduğundan dolayı, dinde kendisiyle temessük edilmeye ehl-i beytin hepsinden daha lâyıktır. Ve bu sebeptendir ki, Hazret-i Ebu Bekir, «Ali, Resûlullah'ın (s.a.v.) hadîsinde bahis buyurduğu ıtresidir», demiştir. Yani, Resûlullah (s.a.v.), onların yoluyla temessük edilmesine teşvik buyurduğu kimselerden maksadı Hazret-i Ali'dir ve bahsettiğimiz ilminin ziyadesinden dolayı, Hazret-i Ebu Bekir, bütün ehl-i beyti içine alan ıtre kelimesini yalnız Hazret-i Ali'ye tahsis etmiştir. Ve Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz dahi bu eserimizde geçtiği gibi Gadiri Hum gününde irad ettiği hadîs-i şerifinde yalnız Hazret-i Ali'den bahis buyurmuştur.

Yakında geçen hadîs-i şerifteki heybe ve barsak kelimelerinden maksat ehl-i beyti, onun sırrının, emanetinin ve nefis ilimlerinin ve şerefinin yeridirler, demektir.

Zira heybe, barsak insanların yaran ve hayatlarının idamesi için, içinde saklanılan maddelerin birer kabıdırlar. Çünkü birincisi nefis eşyaların, ikincisi ise insanların vücudunun ve bünyelerinin gelişmesine sebep olan besin maddelerinin korunma zarfıdır.

Mezkûr hadîs-i şerifte bahisleri geçen heybe ve barsakların ehl-i beytin Peygamber'in (s.a.v.) zâhir ve bâtın ahlâklarının timsali olduklarını da söylemiştir. Çünkü heybe, zâhir olan maddelerin, barsak ise

bâtını (görünmeyen) şeylerin kabıdır. Bütün bu tabirler, Peygamber'in (s.a.v.) ehl-i beytine olan son derece şefkatine ve onları sevmek için tavsiyesine delâlet ederler. Yine mezkûr hadîs-i şerifte geçen, **«Ve ehl-i beytten fenalık edenlerin kusurlarını affedin!»** cümlesinin genel mânasından cezaî hadler ve insan hakları müstesnadır. Yani, ehl-i beytten birisi İslâm dininde haddi icap eden bir suç işlerse veya insanların haklarına tecavüz ederse, İslâm dinine göre, onun hakkında adaletin hükmü tatbik edilir, demektir.

Ve Sahihayn'da (Müslim, Buharî'nin hadîs kitapları) Peygamber'in (s.a.v.) buyurduğu, **«Ey imamlar»** (İş başında olanlar)! **İyi haslet sahibi olan kimselerin yaptıkları kusurlarından dolayı onlardan vazgeçin (cezalandırmayın)»** diye buyurduğu hadîs-i şerifi de bu istisnalı mânaya hamledilir. İşte bu hadîs-i şerifte bu mâna kastedilip şümûllü ve genel mânası irade edilmediği için, diğer bir rivayette bu hadîs-i şerifin sonunda mezkûr hükümden cezayı mucip hadler hariçtir mânasına olan (İllal hudûde) tâbiri gelmiştir [1].

İmam Şafiî (r.a.), «Peygamber'in (s.a.v.) bu hadîs-i şerifinde haklarında tavsiye eylediği kimseler öyle zatlardır ki, kötülüğü bilmeyenlerdir» diye tefsir etmiştir.

Başka âlimlerin, «Onlar büyük günahlar değil de küçük günahları işlemiş olanlardır» tefsirleri mânaca İmam Şafiî'nin tefsirine yakındır ve «Onlar o kimselerdir ki, suç işlediklerine tevbe ederler» de denilmiştir.

BEŞİNCİ ÂYET-İ CELİLE: Allah Teâlâ, mü'minlere hitaben Kur'an-ı Kerim'inde, **«El birliğiyle Allah'ın ipine, dinine sımsıkı sarılın ve birbirinizden ayrılıp dağılmayın»** [2] buyurmuştur.

Sa'lebî, bu âyet-i celilenin tefsirini Hazret-i Cafer es-Sadık'tan şöyle rivayet eder: «Biz ehl-i beyt Allah'ın şol ipi (dini)yiz ki Allah Teâlâ hakkımızda Kur'an-ı Kerim'inde, **'El birlik Allah'ın ipine sımsıkı sarılın, dağılmayın'** [3] buyurmuştur».

Ceddi olan Zeynelabidin (r.a.) dahi Allah Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de buyurduğu, **«Ey iman edenler! Allah'tan korkun** (fenalıklardan sakının). **İmanda ve sözünde doğru olanlarla beraber olun»** [4] âyet-i celilesini okurken, uzun bir dua ederdi. Bu duasında sadıkların (doğru olanların) derecesine ulaşmayı niyaz eder, zamanındaki belâ ve

---

(1) Bu istisnalı hadîs-i şerifin izahlı mânası Menavî'nin *«Feyzu'l-Kadîr»* şerhi, *«Camiu's-Sağîr»* c. 2, s. 74'tedir.

(2) Âl-i İmran: 103. Bu âyet-i celilenin tamamı ve açıklaması: *«El birlik Allah'ın dinine sımsıkı sarılın. Birbirinizden ayrılıp dağılmayın. Allah'ın üzerinizdeki İslâm nimetini düşünün ki, o sizin kalpleriniz arasında ülfet* (yakınlık ve sıcaklık) *meydana getirdi de onun nimeti sayesinde din kardeşleri oldunuz. Hem siz ateşten bir çukurun tam kenarında bulunuyordunuz da Allah, İslâmiyetiniz sebebiyle o ateşe* (cehenneme) *düşmekten sizi kurtardı. İşte Allah size âyetlerini böylece açıklıyor ki, doğru yola eresiniz».*

(3) Âl-i İmran: 103. (4) et-Tevbe: 119.

meşakkatleri vasfeder, ımamlarından ayrılıp da din ahkâmlarını kendi inançlarına göre uyduran bidatçılardan bahsederdi. Sonra şöyle buyurdu: «Bazı kimseler biz ehl-i beyt hakkında suç işleme cihetine gittiler. Kur'an-ı Kerim'in (müteşabih) (1) âyetlerini kendi görüşlerine göre te'vil edip onları davalarına delil getirdiler» ve —sahih olarak Peygamber'den (s.a.v.) rivayet edilen hadîs-i şerifin «ittiham ettiler» ibaresinden başlayıp okuduktan sonra, buyurdular ki— «Bu İslâm dininin alâmetleri çürüdüğü bu ümmet fikir ayrılıkları ve ihtilâflarından dolayı birbirlerini tekfir ettikleri halde, acaba halefleri kime koşup ondan medet isteyeceklerdir. Halbuki Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'inde «**Ey mü'minler! Kendilerine açık deliller ve âyetler geldikten sonra parçalanıp ayrılığa düşen hıristiyan ve yahudiler gibi olmayın**» (2) buyurmaktadır. Kur'an-ı Kerim ilminin âlimlerinden ve Allah Teâlâ'nın halkı delilsiz, başıboş bırakmayıp kullarına delil olarak gösterdiği hidayet imamlarının ve küfür karanlığına çıra olan kimselerin oğullarından başka İslâmiyetin kesin delillerini ve hikmetlerinin te'vilini tebliğ eylemekte kendilerine güvenilenler kimlerdir? Onlar, Peygamber'in (s.a.v.) zürriyeti olan bu mübarek ağacın dallarından ve halk kitlesinden ahlâkça süzülmüş safi olanların bakiyesinden olanlardır ki, Allah Teâlâ, günah kirini onlardan giderip tertemiz eylemiş, onları dinî âfetlerden uzaklaştırmış ve Kur'an-ı Kerim'de onların sevgilerini halka farz kılmıştır. Onlardan başka bu vasıfta olan başkalarını tanır mısınız?».

ALTINCI ÂYET-İ CELİLE: Allah Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de «**Yoksa Allah'ın fazlından insanlara verdiği nimetleri kıskanıyorlar mı?**» (3) buyurduğu âyetidir.

Ebu'l-Hasan el-Meğazilî, Hazret-i el-Bâkır'dan rivayet eder: «Allah'a yemin ederim ki, bu âyette bahis edilen insanlardan maksat, biz ehl-i beytiz».

YEDİNCİ ÂYET-İ CELİLE: Allah Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'inde buyurduğu, «**Ey Resûlüm! Onların içinde bulunduğun halde Allah onlara azap verecek değildir**» (4) âyet-i celilesidir.

Bu âyet-i celileden anlaşıldığı üzere, Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz hayatta bulundukça yeryüzündeki halk, Allah'ın azabından emin kalacaklardır. Resûlullah'ın (s.a.v.) bu özelliği ehl-i beytinde de mevcut olup kendisi onlara azaptan bir emniyet olduğu gibi, ehl-i beyti de onlara emniyettirler diye işaret buyurmuştur. Bu konuda birçok hadîs-i

---

(1) Fıkıh usulünde müteşabih, ümmet için maksadın ne olduğunu bilmeye ümid dahi kalmayan sözdür. Kur'an-ı Kerim'in bazı surelerinin başındaki lâfızlar gibi mânası anlaşılmayan kelimelerle bazı âyetler gibi. Bu gibi kelime ve âyetlerin hakikatlerini itikad edip, tevilinden vazgeçilmelidir. İlk devir âlimlerinin fikri de budur. Son devir ulemasına göre müteşabihin te'vili caizdir.

(2) Âl-i İmran: 105.

(3) en-Nisa: 54, (4) el-Enfal: 33.

şerifleri olup bazıları bu eserimizde geçecektir. Mezkûr hadîslerden bazısı, hadîs âlimlerinden bir cemaatın hepsi zayıf bir senetle rivayet ettiklerine göre, Peygamber (s.a.v.), **«Yıldızlar göğün emniyetidirler** (muhafızlarıdırlar). **Ehl-i beytim de ümmetimin emniyetidirler»** diye buyurdu.

Yine zayıf bir rivayete göre, **«Ehl-i beytim yeryüzündekilerin emniyetidirler. Onlar helâk olunca, yer halkına vaad olundukları alâmetlerden çetin şeyler gelir, çatar»** buyurdu.

Ahmed'in rivayetine göre, Peygamber (s.a.v.), **«Yıldızlar yok olup gittikleri zaman, göklerdekiler de yok olup gideceklerdir. Ehl-i beytim de yok olup gittikleri zaman, yerdeki halk da yok olup gideceklerdir»** buyurdu.

Hâkim'in sahihleyip Müslim ve Buharî'nin şartlarına muvafık (1) olarak eylediği bir rivayette, Peygamber (s.a.v.), **«Yıldızlar, yeryüzündekilerin boğulmamaları için bir emniyettirler. Ehl-i beytim dahi ümmetimin içinde vaki olacak ihtilâfı önlemek için emniyettirler. Araplardan bir kabile onlara muhalefet ederse, ihtilâf ettiklerinde şeytanın taifesinden olacaklardır»** buyurdu.

Bazılarının bazılarını takviye eden birçok tarikten Peygamber'in (s.a.v.), **«Toplumunuzda ehl-i beytimin meseli ancak Nuh** (peygamberin) **gemisi gibidir. Ona binen kimse kurtulur»** buyurduğu da rivayet edilmiştir.

Müslim'in rivayetinde ise, **«Ondan geri kalacak olan kimse boğulur»**, diğer bir rivayette, **«Helâk olacaktır. Aranızdaki ehl-i beytimin meseli Beni İsrail'in günahları affına tahsis edilen kapının meseli gibidir. O kapıdan giren kimse af olunur»**, diğer bir rivayette de **«O kimse için günahları af olunur»** diye buyurmuştur.

Bazı âlimler, **«Ehl-i beyt yeryüzünün emniyetidirler»** diye hadîste bahsedilen ehl-i beytten maksat, ihtimaldır ki, onlardan âlim olan kimselerdir. Çünkü onlar öyle zatlardır ki, hadîs-i şerifte geçtiği üzere, yıldızlar gibi halk onlarla hidayetlenir ve dünyada yok oldukları zaman yeryüzündekilere vaad olundukları (Kıyametin alâmetleri) geleceklerdir. Bu olay ise Mehdi'nin zamanında vaki olacak, demişlerdir. Zira bu kitabımızda Mehdî hakkında gelecek hadîs-i şeriflere göre, İsa (a.s.),

---

(1) Buharî ve Müslim'in şartları: Kendileri, hadisin rivayet edilmesi için biz bu şartları gözettik, bunlara uymayan hadisleri sahih kitaplarımıza almadık, dememişlerse de her iki kitabın hadîslerini ve senetlerini iyice tetkik eden hadis âlimleri, şartlardan bazısını şöyle düşünmüşlerdir: Meselâ Buharî'nin *«Ettârihü'l-Kebir»* adlı eserindeki beyanına göre, muanan (anfilan-anfilan) diye rivayet edilen hadisleri birbirinden nakleden ravilerin bir asırda yaşamalarıyla beraber bir kere de olsa buluştukları bilinmedikçe, bu hadisleri muttasıl (senedi eksiksiz) saymamıştır.

Müslim ise, *«Sahih»*inin önsözünde, açıkladığına göre böyle ravilerin aynı asırda yaşamış olmalarını bilmekle iktifa etmiş ve senedi böyle olan hadisleri muttasıl olarak kabul etmiştir, *«El-hadis ve'l-Muhaddisun»*, 368.

nâzil olup Mehdî'nin arkasında cemaatle namaz kılacak ve onun zamanında «Deccal'i» öldürecektir. Sonra Kıyamet gününün alâmetleri (âfetleri) arka arkaya vukubulacaktır. Hatta Sahih-i Müslim'de, Peygamber (s.a.v.), **«Gerçekten İsa Deccal'i öldürdükten sonra, insanlar yeryüzünde yedi yıl kalacaklardır. Sonra Allah Teâlâ, Şam tarafından soğuk bir rüzgâr gönderir de artık yeryüzünde kalbinde bir tane ağırlığınca hayır** (iyilik) **yahut imandan bir şey bulunan hiçbir kimse kalmayacak ki, Allah Teâlâ illâ onun ruhunu alacaktır. Artık yeryüzüne kuşlar hafifliğinde, canavar ahlâkında şerli insanlar kalırlar. Onlar hiçbir iyiliği tanımaz, hiçbir kötülüğü de reddetmezler»** buyurdu (1).

Yine bazı âlimler demişlerdir ki: En açık ve kuvvetli bir ihtimale göre, mezkûr hadîs-i şeriften maksat, ehl-i beytin yalnız âlimleri olmayıp belki tamamıdır. Zira Allah Teâlâ, bütün kâinatı Peygamber'e (s.a.v.) yarattığı için, kâinatın bekasını, onun ve ehl-i beytinin devamı ile kılmıştır. Fahri Razi'den rivayetle bu eserimizde bazıları geçen naklimize göre, ehl-i beyti dahi birçok hasletlerde ona müsavidirler.

Hem de Peygamber (s.a.v.) onlar hakkında, **«Allah'ım onlar benden ben de onlardanım»** diye buyurmuştur ve Hazret-i Fatıma (r.a.), ehl-i beytin anaları olduğundan dolayı, onlar Peygamber'in (s.a.v.) mübarek cesedinden bir parçasıdırlar. Dolayısıyla yeryüzündekilerin emniyeti için Allah tarafından onun makamında bulundurulmuşlardır. Hulâsa olarak, burada mezkûr bazı âlimlerin sözleri sona erdi.

Yukarda geçen hadîs-i şerifte ehl-i beytin Nuh'un (a.s.) gemisine benzetilmesine gelince: Çünkü onlara şeref veren Peygamber'in (s.a.v.) bize eylediği nimetinin şükrü olarak, ehl-i beytini sevip yücelten ve onlardan âlim olanların hidayet yolunu takip eden bir kimse, onlara karşı yapılan muhalefet karanlığından kurtulacaktır. O yoldan geri kalan kimse ise Peygamber'in (s.a.v.) bize eylediği hizmetinin inkârı denizinde boğulacaktır ve azgınlık çölünde helâk olacaktır.

İslâm'ın hürmetini, Peygamber'in (s.a.v.) hürmetini ve Peygamber'in akrabasının hürmetini koruyan bir kimseyi, Allah Teâlâ'nın dininde ve dünyasında âfetlerden koruyacağını ve bunların hürmetlerini muhafaza etmeyen bir kimseyi dininde ve dünyasında muhafaza etmeyeceğini ifade eden hadîs-i şerif bu konunun birinci âyetinin beyanında, Taberanî ile Ebu'ş-Şeyh'ten rivayetle geçmiştir ve Peygamber (s.a.v.), her iki şehadet parmağını birleştirerek, **«Havz-ı Kevser'e** (Kıyamet günü) **ehl-i beytim ile ümmetimden onları seven kimseler, şu iki şehadet**

---

(1) Bu hadîs-i şerif, Sahih-i Müslim'de «Babu'n-Hurucü'd-Deccal» bahsindedir. Yalnız orada, o rüzgâr, kalbinde zerre kadar hayır veya iman bulunan herkesin ruhunu muhakkak kabzeder, diye yazmıştır.

İmam Nevevî, bu hadîs-i şerifin mânasını şöyle açıklamış: Âlimler demişler ki: Yani o zamanın insanları kötü şeyleri işlemekte, nefsanî arzuları peşinde koşmakta, yeryüzünde fesadlık çıkarmaktaki aceleleri, kuşun uçuşu, birbirlerine yaptıkları zulüm ve haksızlıkta da canavar gibi olurlar,

parmağım gibi geleceklerdir.» hadîs-i şerifi de rivayet edilmiştir. Bir hadîs-i şerifte **«Kişi sevdiği kimse ile beraberdir»** (1) buyurması da buna şahittir.

Yine beyanımızda geçtiği üzere, Peygamber (s.a.v.), ehl-i beytini Musa (a.s.) zamanında Allah Teâlâ'nın Beni İsrail'e tahsis eylediği af kapısına benzetmiştir. Allah Teâlâ'nın Beni İsrailin «Eriha» veya Beytü'l-Mukaddes'in kapısından tevazu ve af dilemek kaydıyla girmelerini günahlarının affına sebep eylediği gibi, —yakında kitabımızda geleceği üzere— ehl-i beytin sevgisini de bu ümmetin yaptığı günahların affına bir vasıta kılmıştır.

SEKİZİNCİ AYET-İ CELİLE: Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'inde, **«Ve hiç şüphe yok ki, ben tevbe eden, iman edip salih amel işleyen, sonra da hak yola giren kimse için çok bağışlayıcıyım»** buyurmuştur (2).

Sabit el-Benanî demiş ki: «Bu âyet-i celilede geçen hak yola girenden maksat, Peygamber'in (s.a.v.) ehl-i beytinin sevgisine hidayetlenmiş kimse demektir ve böyle bir mâna, Hazret-i Ebu Cafer el-Bâkır'dan da rivayet edilmiştir».

Deylemî, merfu olarak Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) rivayet eylediği bir hadîs-i şerifte, **«Ancak, Allah Teâlâ, Fatıma'yı ve onun dostlarını cehennem ateşinden men ettiği için onu «fatıma» kelimesiyle adlandırmışım»** diye buyurdu.

Ahmed bin Hanbel'in rivayetine göre, Resûlullah (s.a.v.), Hasan ile Hüseyin'in ellerinden tutup buyurdular ki: **«Beni ve bu her ikisini ve onların baba ve annelerini seven bir kimse, Kıyamet gününde benimle beraber derecemde olacaklardır»**.

Tirmizî'nin garip ve hasendir, diyerek eylediği rivayetinde hadîsin son kısmı, **«O kimse benimle beraber cennette olacaktır.»** şeklindedir. Bu hadîs-i şerifteki beraberliğin mânası, yer ve konak beraberliği değil, belki Peygamber'e (s.a.v.) yakınlık ve nezdinde hazır bulunmak mânasıdır.

İbn Sa'd'ın rivayet ettiğine göre, Hazret-i Ali (r.a.), demiş ki: «Resûlullah (s.a.v.), gerçekten cennete ilk girecek kimselerin ben ve Fatıma ile Hasan ve Hüseyin olduğunu diye haber verdi. «Ey Allah'ın Resûlü! Bizi seven kimselerin durumları nasıldır?» diye sorduğumda, **«Onlar sizin arkanızdan sonra»**, buyurdu».

Bu eserimizde, Hazret-i Ebu Bekir'in fazileti hakkında geçen 22. hadîste, cennette ilk girecek Ebu Bekir'dir ve Hazret-i Ömer'in faziletleri bahsindeki 47. hadîs-i şerifte geçtiği üzere, «İlk olarak Ömer cennete

---

(1) Bu hadîs-i şerifin tamamı: Abdullah bin Mes'ud (r.a.) dedi ki: «Resûlullah'ın (s.a.v.) huzuruna bir adam geldi ve «Ey Allah'ın Resûlü! Henüz kendilerine katılmamış olduğu bir kavmi, bir zümreyi seven bir kimse hakkında ne buyurursunuz?» diye sordu. Resûlullah (s.a.v.), «Kişi sevdiği kimse ile beraberdir» diye buyurdu». «Sahih-i Müslim, «Babu'l el-merü mâ men ehebbe» bahsine bakınız.

(2) Tâhâ: 82.

girecektir» diye Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) buyurduğu bu hadîsler hakkında Hazret-i Ömer'in faziletleri hakkında yazdığımız mezkûr hadîsin sonunda, bu iki hadîsin aralarındaki münâfâtı ortadan kaldırıp mânaca ikisini birleştiren ihtimal, Hazret-i Ali'den rivayet olunan bu hadîsin hakkında da düşünülebilir.

Rafızî ve Şiî taifeleri, ehl-i beyt hakkında geçen bu hadîslere dayanarak, ehl-i beyti sevdiklerini tevehhüm bile etmesinler. Çünkü onlar ehl-i beytin sevgisinde o kadar ileri gitmişlerdir ki, o sevgi onları ashab-ı kiramı tekfir etmeye, İslâm ümmetinin dalâlette (dinde sapıklıkta) oldukları itikadına sürüklemiştir. Halbuki bu kitabımızda Hazret-i Ali'nin faziletlerine dair 20. hadîste geçtiği üzere Hazret-i Ali'nin kendisi, «Beni sevmekte ifrat edip bende olmayan vasıflarla beni metheden kimse, helâk olacaktır» diye buyurmuştur.

Yine bu eserimizde, Peygamber'in (s.a.v.), **«Ali'yi sevmekle, Ebu Bekir ile Ömer'den buğzetmek, bir mü'minin kalbinde birleşmez»** diye buyurduğu hadîs-i şerifi geçmiştir. Halbuki bu sapık ve yollarını şaşırmış ahmaklar ise Hazret-i Ali'ye ve ehl-i beytine karşı sevgilerinde aşırı gittiklerinden o sevgi onlara bir ayıp ve helâk noktası olmuştur. Allah canlarını alsın! Onlar nasıl doğru yoldan çevriliyorlar!

Taberanî, zayıf bir senetle şöyle rivayet eder: «Hazret-i Ali (r.a.), Basra'da bulunduğu zaman, ona bir miktar altın ile gümüş getirilince, o paralara hitap ederek, «Ey beyaz ve sarı maden! Benden başkasını aldat. Yarın Şam halkı sana göründükleri zaman onları aldat», diye buyurdu. Onun bu dediklerinin halkı müteessir ettiği kendisine bildirilince, bir kısım halkın kendisini ziyaretine izin verip geldiklerinde buyurdular ki: «Şüphesiz benim habibim (çok sevdiğim dostum), Peygamber (s.a.v.) bana, **«Ey Ali! Şüphesiz sen ve sana tâbi olanlar, Allah'tan razı olup o da sizden razı olduğu halde, Allah'ın huzuruna geleceksiniz. Düşmanın ise dargın, başları yukarıya doğru kalkık oldukları halde Allah'ın huzuruna geleceklerdir»** diye buyurdu. Bunu söylerken Hazret-i Ali (r.a.), elini boynuna doğru götürerek baş kalkıklığının durumunu halka gösteriyordu».

Hazret-i Ali'nin şiası (ona tâbi olanlar), ancak ehl-i sünnet taifesidir. Çünkü Allah'ın ve Resûlü'nün buyurdukları şekilde Ali'yi ve âl-i beyti sevenler, ancak onlardır. Başkaları ise hakikatte onun düşmanlarıdır. Zira şeriatın hududundan hariç olan, hidayet yolundan sapan sevgi, büyük düşmanlıktır. İşte bunun içindir ki, kendisi doğru ve sözleri tasdik edilen Peygamber (s.a.v.), yakında geçen hadîs-i şerifte buyurduğu gibi, o sevgileri, onların helâkına sebep oldu, diye buyurmuştur.

Hazret-i Ali ve ehl-i beytin hakikî düşmanları Haricî taifesi ile Şam halkından onlara benzer kimselerdir. Sahabeden Muaviye ve benzeri değillerdir. Çünkü Muaviye ve arkadaşları Hazret-i Ali ve taraftarlarıyla yaptıkları münakaşa ve ihtilâfları hususunda ictihadlarına dayanıp te'vil sahibi olduklarından dolayı, Allah'tan onlara bir ecir,

Hazret-i Ali ve şiası olanlara iki ecır vardır. Allah hepsinden razı olsun. Bu bidatçı taifeler olan Rafızî, Şiî ve benzerleri, Ali ile neslinin şiası değillerdir. Belki onların düşmanlarıdır. Nitekim «Metâlibü'l-Meâliye» sahibinin Hazret-i Ali'den rivayet eylediği sözler de bunu teyid etmektedir.

Mezkûr kitabın o hususta yazdığı bir kısım şudur: Ali (r.a.), bir cemaatın önünden geçerken, cemaat ayağa kalkıp acele ederek ona doğru geldiler. Hazret-i Ali, «Bana gelen cemaat kimlerdir?» diye sorunca, «Senin şiandanız ey mü'minlerin emiri!» dediler. Hazret-i Ali onlara, «Hoş geldiniz» dedikten sonra, buyurdular ki: «Ey yanıma gelen kimseler! Bana ne oluyor ki şiamın (bana tâbi olanların) alâmetini ve bizi seven dostumuzun süsünü sizde göremiyorum» diye sordu. Utandıklarından dolayı sustular. Hazret-i Ali ile beraber olanlar, ona, «Sizinle ehl-i beyti şereflendiren ve sizi insanlar arasından methetmekle tahsis edip size bu nimeti veren zatın aşkına şianızın vasıflarını bize bildiriniz» dediler. Hazret-i Ali buyurdular ki:

«Şiamız, Allah Teâlâ'yı sıfatıyla bihakkın tanıyan, Allah'ın emirleriyle amel edenlerdir. Fazilet ehlidirler. Doğru konuşurlar. Yiyecekleri azık, giydikleri iktisatlıdır. Tevazu ile yolda yürürler. Allah'a olan taatlarının çokluğundan cisimleri zayıflamış, yaptıkları ibadetle ona boyun eğmişlerdir. Allah'ın haram kıldığı şeyden gözlerini kapatmış, Allah'ı iyice tanımak için bütün hislerini seferber etmişlerdir. Dünyadan pervaları yoktur. Esenlik zamanlarında nefsanî arzuları ne ise belâ ve meşakkat anında da aynıdır. Allah'ın kazasına razıdırlar. Allah'ın onlara tahdid eylediği ecel müddeti olmasaydı, bir an evvel Allah'a ve nail olacakları sevaba kavuşmaları iştiyakından ve can yakıcı azaptan korktuklarından dolayı, gözün çılıp kapatıldığı zaman kadarınca bile ruhları bedenlerinde sabit kalmayacaktı. Bu kâinatın yaratıcısı onların nazarında yücelmiş, başkası gözlerinin önünde küçülmüştür. Cennet bahsinde onlar, sanki cenneti gözüyle görüp koltuklarının üzerine yaslanmış gibidirler. Cehennem bahsinde ise sanki cehennem ateşini gözleriyle görüp onda azaplandırılan kimseler gibidirler. Dünyanın birkaç gününün eziyetine sabır edip öldükten sonra onlara hemen uzun bir esenlik gelir. Dünya onları arzuladı, onlar dünyayı istemediler. Dünya onları talep eyledi fakat onlar, dünyayı emelinden âciz bıraktılar. Geceleyin namazda dururlarken, ayaklarını yan yana getirip Kur'an-ı Kerim'in cüzlerini güzelce yavaş yavaş okurlar. Kur'an'daki misallerden öğüt alırlar, gösterdiği ilâçla maddî ve manevî hastalıklarını tedavi edip şifa dilerler. Arka arkaya secdeye kapanıp alınlarını, ayalarını ve dizlerini, ayak uçlarını yere koyar, Allah'a yalvarmaktan gözyaşları yanaklarına akar, durumlarını ıslah eden yüce Allah'a sena ederler. Onları azaptan azadetmesi için, yüksek sesle Allah'a dua ederler. Geceki vasıfları böyle olup, gündüzleri ise onlar, hikmet sahibi, iyilik eden, âlim ve takva ehilleridir. Onları yaratan Allah'ın korkusu,

onları zayıflatmıştır. Onlar, çakmak taşı gibi ışığı içlerinde taşırlar. Onları hasta veya akılları oynamış zannedersin. Ama hakikatte öyle değillerdir. Belki Rabbi'nin azametinden ve saltanatının güçlülüğünden içlerine öyle bir şey karışmıştır ki, kalpleri hayrette kalmış, akılları her şeyden fariğ olmuştur. Bu durumlarından ayıldıklarında, hemen temiz ameller işlemekle Allah'a doğru acele ederler. Allah'a az ibadet etmeye razı olmaz, onu yaptıkları fazla ibadeti çok görmezler. Nefislerini töhmet altına alır, işledikleri amellerinin kabul olup olmayacağından korkarlar. Onları dininde kuvvetli, huyunda ihtiyatlı, imanında hakikatlı, ilim için hevesli, fıkıh ilminde zeki, ilmiyle beraber halim, niyet ve iradesinde azimli, zenginliğinde iktisatlı, fakirliğinde süslü, şefkatinde sabırlı, Allah'a eylediği ibadetinde huşulu, kuvvetli anında merhametli, doğru yolda malını sarfetmek için arzulu, kesblerinde suhuletli, helâli kazanmakta istekli, hidayette neşeli, insani şehvete karşı ismetli görürsün. Tanımadığı bir kimse, onu aldatamaz. Yaptığı amelinin hesabını terk etmez. Allah'a yapılan amel hususunda kendini kusurlu ve geç kalmış sayar. İşlediği salih (yararlı) amelinin kabulünden emin olmaz. İşi Allah'ın zikri olarak sabahlayıp, himmeti Allah'a şükür olduğu halde akşamlar. Bir uyuklama kadarınca bile, Allah'tan gafil kalmasından korkarak yatar. Allah'ın faziletine, rahmetine ve kavuştuğu nimetine neşeli olarak sabahlar. Kalbinin meyli, bâki kalan şeyde olup fâni olacak şeyin zevk ve sefasını terk eder. Kendinde gerçekten ilim ile ameli ve ilim ile hilmi (yumuşaklık huyu) birleştirmiştir. Neşesi devamlı olup tembellik ondan uzaktır. Tûl-i emel peşinde olmayıp arzusu yakın, hatası azdır. Ecelini bekler. Kalbi Allah'a âşıktır. Rabbine şâkirdir. Nefsini az bir şeyle ikna eder. Dinini korur. Öfkesini yutar. Komşusuna eziyet etmez. İşinde zorluk çıkarmaz. Onda böbürlenme yoktur. Sabır sahibidir. Allah'ı çok zikreder. İşlediği hayır işinde hiç riyakârlık yapmaz. İyi olan bir şeyi yapmayı terk etmez. İşte bu vasıflarda olan insanlar, bizim şiamız (tâbimiz), dostumuzdurlar. Onlar, bizden ve beraberimizde olanlardır. Ayılın! İşte onlar herkesçe sevilir ve herkes onlara heveslenir».

Hazret-i Ali bunları buyurduktan sonra, onlar beraberindekilerden bazısı ve âbid olan Hammam bin Ubbad bin Heysem, onun söylediği bu sözlerden vecde gelip bağırarak baygın halde yere düştü. Onu kıpırdattıklarında vefat ettiğini gördüler. Hemen Emirü'l-mü'minin Hazret-i Ali ile beraberindekiler, onu yıkayıp cenaze namazını kıldılar.

Ey bu kitabımızın okuyucusu! Allah Teâlâ ona yapacağın ibadette sana başarı verip devamlı olarak tam nimet ve himayesini ihsan eylesin! Sen, Hazret-i Ali'nin şiası hakkında buyurduğu bu büyük mertebeleri, yüksek, açık, olgun ve güçlü vasıfları düşünürsen, bu vasıflar büyük ariflerde (Allah'ı tam vasıflarıyla bilen) zatlarda, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) ilmine vâris olanlardan başka bir kimsede bulunmadıklarını anlayacaksın. İşte Hazret-i Ali'nin esas şiası ve ehl-i beyti

bunlardır. Ama şimdiki Rafızî, Şiî ve benzerleri olan taifeler ise şeytanların kardeşleri ve İslâm dininin düşmanları, akılları hafif, İslâm dininin usûl ve fürûuna (dallarına) muhalif, sapıklık davasında bulunan, Allah'ın büyük azabına müstehak sapkınlardır. Onlar, günahlardan uzak olan, kusur ve kötülükten arınmış ehl-i beytin şiası değillerdir. Çünkü Allah'ın emir ve nehiylerinin hadlerini aşıp kusur ettikleri için, Allah Teâlâ'nın onları dalâlet (sapıklık) ve şüphe tehlikelerinde şaşkın olarak bırakmasını hak etmişlerdir. Onlar, ancak mel'un şeytanın şiası ve inatçı oğullarının halifeleridirler. Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lânetleri onların üzerine olsun. Bir kavmin ahlâkıyla hiç mutassıf olmayan, hayatı boyunca onların sözlerinden hiçbirisiyle asla amel etmeyen, onların yaptıkları amellerden hiçbirisine uymayan, onların durumlarından hiçbir şeyi anlamaya ehil olmayan bir kimse, nasıl onların sevgilerini iddia eder. İslâm şeriatının ve yolunun imamları nezdinde, onların bu durumları, ehl-i beyte karşı gerçek bir sevgi değil, belki bir tiksinmedir. Zira gerçek sevgi, sevdiğine itaat etmek, onun sevdiği ve râzı olduğu şeyi kendi nefsinin arzularına tercih etmek, onun terbiye ve edebiyle, ahlâkıyla terbiyelenmek demektir. İşte bunun içindir ki, Hazret-i Ali (r.a.), «Bana karşı sevgi ve Ebu Bekir ile Ömer'e karşı buğz bir arada birleşemez», diye buyurdu. Çünkü her iki vasıf birbirlerine zıttırlar.

DOKUZUNCU ÂYET-İ CELİLE: Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'inde İsa (a.s.) hakkında Hazret-i Muhammed'e (s.a.v.) hitaben, **«İsa'nın (a.s.), Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna dair sana ilim geldikten sonra, onun hakkında kim seninle münakaşa ederse, şöyle de: Gelin! Oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, bizleri ve sizleri çağıralım. Sonra hepimiz dua edip yalvaralım da, Allah'ın lânetini yalancıların üzerine okuyalım»**, buyurdu (1).

«Keşşaf» tefsirinin sahibi demiş ki: «Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.), abası altına aldığı Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'in faziletlerine dair, bu âyet-i celileden daha kuvvetli bir delil yoktur. Çünkü bu âyet nâzil olunca, Resûlullah (s.a.v.), onları çağırıp Hazret-i Hasan'ı kucağına almış, Hazret-i Hüseyin'in elinden tutup Hazret-i Fatıma ise Resûlullah'ın (s.a.v.) arkasından, Hazret-i Ali dahi her ikisinin arkasından yürümüştür».

Bu âyet-i celilede geçen Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) halkından murat bunlar olup Hazret-i Fatıma'nın evlâtlarının zürriyeti, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) oğulları diye tesmiye edilir. Dünya ve âhirette de ona nisbet edildikleri anlaşılmaktadır. Okuyucuya tam bir fayda sağlamak gayesiyle, şimdi bahsedeceğimiz hadislerde ve onlarla ilgili beyanımızda bu gerçeği açıklar ve deriz ki: Sahih olarak Peygamber'den (s.a.v.) rivayet edilir ki, Efendimiz (s.a.v.), cami minberinde buyurdu-

---

(1) Âl-i İmran: 61. Bu âyet-i celile ve açıklaması «Dokuzuncu Bölüm»de geçti.

lar ki: «O kavimlere ne oluyor ki, Resûlullah'ın (s.a.v.) karabeti (nesebce yakınlığı) Kıyamet gününde hısımlarına fayda vermez, diyorlar. Evet, Allah'a yemin ederim ki, gerçekten benim karâbetimin silsilesi, dünya ve âhirette benimle bitişiktir, kesilmez. Ey insanlar! Şüphesiz ben havz başına (Havz-ı Kevser'e) gitmekte sizin için bir öncüyüm».

Hâkim gerçi sahihlemiş ise de, rivayeti zayıf olan bir hadîse göre, Resûlullah (s.a.v.), birisinin Büreyde'ye «Şüphesiz Muhammed'in sana bir faydası olmaz» dediği haberini işitince, hemen bir hutbe okuyup sonra buyurdular ki: «O kavimlere ne oluyor ki, benim hısımlığım fayda vermez diye, bâtıl olarak iddia ederler. Belki karabetimin (hısımlığımın) faydası ta Cübbe'e ile Hakem'e (Yemen'de iki kabiledirler) ulaşır. Şüphesiz ben şefaat ederim ve şefaatım kabul olunur. Hem öyle kabul olunur ki; şüphesiz şeytan bile şefaatıma tamah edip uzaktan bakmaktadır».

Darekutnî'nin rivayetine göre, Hazret-i Ali, hilâfete ehil olduğuna dair, Hazret-i Ömer'in halife olacak kimsenin tayini için tahsis eylediği şûra heyetine delil olarak buyurdular ki: «Allah aşkına, sizden soruyorum. İçinizde Resûlullah'a (s.a.v.) akrabalıkça benden daha yakın olan bir kimse var mıdır ve o hangi bir kimsedir ki, Resûlullah (s.a.v.), İsa (a.s.) hakkında hıristiyanlarla yaptığı mücadelede, davasını ispat etmek için, Allah'ın emriyle onlarla beddua etmeye girişince, kendi nefsini onun nefsi, oğullarını onun oğulları, kadınlarını onun kadınları gibi bir tutmuştur.» (1). Hazır bulunanlar, «Hayır ya Ali! Allah bilir ya senden başka kimse yoktur», dediler.

Taberânî rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), «Şüphesiz galip ve yüce olan Allah Teâlâ, her peygamberin zürriyet tohumunu onun belinde yaratmıştır.» (2).

Ebu'l-Hayr el-Hâkimî'nin rivayet ettiğine ve «Künûzü'l-Metalib fi beni Ebi Talib» adlı kitapta yazıldığına göre, Peygamber'in (s.a.v.) yanında Hazret-i Abbas bulunduğu bir sırada, Hazret-i Ali onun ziyaretine geldi. Selâm verdi. Peygamber (s.a.v.), selâmının karşılığını verdi. Ayağa kalkıp onun boynuna sarıldı. Her iki gözünün arasından öptü ve onu sağ tarafına oturttu. Bunu gören Abbas (r.a.), «Onu sever misin?» diye sordu. Resûlullah (s.a.v.), «Ey amca! Allah'a yemin ederim ki, gerçekten Allah Teâlâ'nın ona olan sevgisi, benimkinden daha kuvvetlidir. Şüphesiz galip ve yüce olan Allah, her bir peygamberin zürriyetini onun belinde yarattı. Benim zürriyetimi de bunun belinde yarattı.» (3) diye Hazret-i Ali'ye (r.a.) işaret buyurdu.

«Künûzü'l-Metalib» sahibi, Peygamber'in (s.a.v.) bunun devamında yine Hazret-i Ali ile zürriyetinden bahisle: «Şüphesiz

(1) Hazret-i Ali'nin buyurduğu bu mevzu, «Dokuzuncu Bölüm»de geçti.
(2) Bu hadis, «Dokuzuncu Bölüm»de geçti.
(3) Bu hadis-i şerifi Tirmizi ve Hâkim rivayet edip bu eserimizde Hazret-i Ali'nin faziletleri hakkındaki hadislerde geçmiştir.

Kıyamet gününde ayıpları örtmek için insanlar, annelerinin isimleri söylenerek çağırılırlar. Ancak bu Ali ve neslinin viládetleri sahih (meşru) olduğu için, kendi isimleri ile çağırılacaklardır» (1) diye buyurduğunu da rivayet etmiştir.

Ebu Ya'lâ ve Taberânî'nin rivayetine göre, Peygamber (s.a.v.), «Herhangi bir annenin çocuğu olursa, bir asabeye (baba soyuna) nisbet edilir. Ancak Fatıma'nın oğulları, bu hükümden hariçtirler. Çünkü ben onların velileri ve asabeleriyim», diye buyurdu. Birbirlerini takviye eden bu hadis-i şerifin, birçok tarikle rivayetleri vardır. İbnü'l-Cevzî'nin, «İlelü'l-Mütenahiye» adlı kitabında bu hadisi beyan ettikten sonra, sahih olmadığını söylemesi doğru değildir. Nasıl sahih olmasın ki, birçok rivayetinin tariki, gerçekten onu hasen olan hadislerin derecesine ulaştırır. Hattâ sahih olarak, Ömer'den (r.a.) rivayet edildiğine göre, Hazret-i Ömer, Hazret-i Ali'den (r.a.) kızı Ümmü Gülsüm'ü isteyince, Hazret-i Ali, kızın küçük olması ve onu kendi kardeşi olan Cafer'in oğluna verilmesi için alıkoyduğunu sebep gösterdi. Hazret-i Ömer, «Ben onu cinsî bir niyetle sizden istemiyorum. Ama Resûlullah'dan (s.a.v.) işittim. Buyurdular ki: «Kıyamet gününde, benim vasıtam ve neslimden başka bütün vasıta ve nesiller kesilecektir. Fatıma'nın evlâtlarından başka... Her kadının oğlunun asabesi (soyu) babasından gelir. Gerçekten Fatıma evlâtlarının babaları ve asabeleri benim!».

Senedi ehl-i beytin ulularından olup, Beyhakî ve Darekutnî'nin rivayet eyledikleri bir habere göre, Hazret-i Ali, kardeşi olan Cafer'in çocukları için kızlarını evlendirmemişti. Hazret-i Ömer yolda ona rastlayıp, «Ey Hasan'ın babası! Kendi kızını yani Resûlullah'ın (s.a.v.) kızı olan Fatıma'nın kızı Ümmü Gülsüm'ü bana tezviç eyle» dedi. Hazret-i Ali, «Kızlarımı kardeşim Cafer'in oğluna alıkoymuşum» deyince, Hazret-i Ömer, «Allah'a yemin ederim ki, ona güzel sohbeti gözetecek, yeryüzünde benim gibi hiçbir kimse yoktur. Öyle ise, onu bana tezviç eyle, ey Hasan'ın babası» deyince, Hazret-i Ali, «Onu sana inkâh ettim (evlendirdim)» dedi. Sonra, Hazret-i Ömer, Muhacir ve Ensarî sahabelerin oturdukları «Ravda» denilen yerdeki muayyen meclise gelerek, cemaate, «Evlenmemi tebrik edin» deyince, «Kimle, ey Emire'l-mü'minîn?» dediler. «Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm ile» dedikten sonra, Resûlullah'dan (s.a.v.), «Kıyamet gü-

---

(1) Her insanın bir kadından doğması ve onu doğuran kadının onun anası olması pek tabiîdir. Yalnız bir insanın annesinin mutlaka meşrû kocasından döl aldığı, kat'î değildir. Fakat şeriatta döl sahibi gayri meşru çocuğun babası olmayıp, Kıyamette çocuk onunla anılmaz. Çünkü değeri olmayan zina suçundan doğmuştur.

Kıyamet günü, ehl-i beyt haricindekilerin annelerinin ismiyle çağrılması, ayıplarının meydana çıkmaması içindir.

nünde (herkesin arasındaki) kayınlıktan veya vasıta veya nesebten (soydan) gelen alâkaları kesilecektir. Ancak benimle olan kayınlık, vasıta ve neseb alâkası kesilmeyecek» buyurduğunu işittiğini söyledi ve «Resûlullah (s.a.v.) ile arkadaşlığım vardı. O arkadaşlığa bir de kayınlık eklenmesini severim» dedi.

Ehl-i beyt tarikinden rivayet edilen bu hadis-i şerife rağmen, zamanımızdaki ehl-i beyt cümlesinden cahil bir cemaat, Ümmü Gülsüm'ün Hazret-i Ömer'e tezvicini inkâr ettiklerinden insanın taaccübü artıyor. Ama taaccüp etmemek lâzımdır. Çünkü ehl-i beytten olan mezkûr cemaat, âlimlerle kalkıp oturmamışlardır. Bundan dolayı cahil olan Rafıziler taifesi, bunların akıllarına galebe çalarak, bu olayın inkârını kafalarına koymuşlardır. Onlar dahi, bu hususta o cahil Rafızîlerin fikrini taklid edip onlara uymuşlardır. Ehl-i beytten olan mezkûr cahil cemaat, Rafızîlerin bu olayı inkâr etmelerinin yalanın ta kendisi olduğunu, açıkça görünen hak bir şeyi inkâr etmek olduğunu bilmediler. Zira din âlimleriyle oturup kalkan, haber ve hadis kitaplarını mütalâa eden bir kimse, gerçekten Hazret-i Ali'nin, kızı Ümmü Gülsüm'ü Hazret-i Ömer'le evlendirdiğini ve bunun inkârının cehalet, inat olup duyu organlarıyla müşahede edilen şeyleri kabul etmemek için akılda bir anormallik, dinî inancında bir bozukluk vasfı olduğunu açıkça anlayacaktır.

Beyhaki'nin rivayetine göre, Hazret-i Ömer (r.a.), Hazret-i Ali'ye, «Resûlullah'ın (s.a.v.) neslinden benim bir vasıtam ve nesebim olmasını severim» diye buyurduğunda, Hazret-i Ali, Hazret-i Hasan ve Hüseyin'e Hazret-i Ömer'i kastederek, «Ümmü Gülsüm'ü amcanızla evlendirin» diye buyurunca, ikisi de, «Ümmü Gülsüm, yetişkin bir kızdır. Kendisine arzuladığını seçer» dediler. Hazret-i Ali, bu dediklerinden öfkelenerek ayağa kalkınca, Hazret-i Hasan elbisesinden tuttu, «Senin bizi terk etmene tahammülümüz yoktur ey baba!» deyip Ümmü Gülsüm'ü Hazret-i Ömer'e tezviç eylediler.

Bir rivayete göre, Hazret-i Ömer, minbere çıkıp buyurdular ki: «Ey cemaat! Allah'a yemin ederim ki, Ali'nin kızını benimle evlendirmesi için beni ısrara sevk eden, Resûlullah'ın (s.a.v.) «Kıyamet günü insanlar arasında dünyadaki bütün şeref, nesep, soy, vasıta, kayınlık alâkaları kesilir. Ancak benimle olan şeref, soy, vasıta ve akrabalık münasebetleri kesilmeyecektir» buyurduğu hadis-i şeriften başka bir şey değildir».

Sonra Hazret-i Ali, nikâhtan önce kıza ziynet eşyası takıp onu görmek için Hazret-i Ömer'e gönderdi. Hazret-i Ömer onu görünce, ayağa kalkıp onu kucağına aldı, öperek ona dua eyledi. Ümmü Gülsüm ayağa kalkınca, kolundan tutup «Sen babana, gerçekten razı oldum, gerçekten razı oldum, de» dedi. Ümmü Gülsüm, babasına gelince, Hazret-i Ali, Ömer'in ona ne söylediğini sordu. Kız, Hazret-i Ömer'in davranış ve sözlerini aynen anlattı. Bunun üzerine Hazret-i

Ali, onu Hazret-i Ömer'le evlendirdi. Zamanla ona Zeyd isminde bir erkek çocuk doğurup erginlik çağında öldü.

Diğer bir rivayette, Hazret-i Ömer, Ümmü Gülsüm'ü Hazret-i Ali'den isteyince, ona, «Bana mehil ver. Ta ki ailemden izin alayım» dedi ve Hazret-i Fatıma'nın evlâdından o hususta izin isteyince, evlendirilmesi için ona izin verdiler.

Diğer bir rivayette ise, Hüseyin (r.a.) bu hususta sükût edip, Hazret-i Hasan söz alarak Allah'a hamd ü sena eyledikten sonra, «Ey babam! Ömer'den başka Resûlullah (s.a.v.) ile arkadaşlık edip ondan razı olduğu halde vefat eyleyen ve ondan sonra hilâfet makamına geçip adalet eden kimsedir?» dedi. Babası ona, «Doğru söyledin. Fakat sizden sormadan hiçbir şeyde karar vermekten hoşlanmıyorum» dedi. Sonra Hazret-i Ümmü Gülsüm'e, «Sen, Emirü'l-mü'minin Ömer'e git. Ona, «Babam sana selâm eder. Bizden istediğin ihtiyacını yerine getirdik diyor», de. Kız ona gidince, Hazret-i Ömer onu bağrına bastı ve meclisinde bulunanlara onunla evlendiğini söyledi. Ona, «küçüktür» denilince, yukarıda geçen Peygamber'in (s.a.v.) hadis-i şerifini onlara söyledi ve sonra «Bu evlilikten maksadım, Resûlullah (s.a.v.) ile benim aramda bir vasıta, bir kayınlık hısımlığı olmasını arzulamamdır» dedi.

Hazret-i Ömer'in nikâhtan önce Ümmü Gülsüm'ü öpmesi, bir şehvetten dolayı değil, ona bir kadirşinaslıktır. Çünkü Ümmü Gülsüm, o vakit küçük yaşta olup cinsi münasebet için iştiha edilecek çağına yetişmemişti ki, öpülmesi ve kucaklanması şer'an haram olsun. Küçük olmasaydı, başkasına görünmesi câiz olmadığı için, babası onu Hazret-i Ömer'e göndermeyecekti. Hazret-i Ömer'in bu hikâyesi, Münzir, İbn Abbas, İbn Zübeyr ve İbn Ömer gibi bir sahabe cemaatinden rivayet edilmiş. Zehebi dahi bu haberin isnadının rivayete yararlı olduğunu söylemiştir.

BİR UYARMA

Yukarıda bahsedilen hadislerden Peygamber'e (s.a.v.) akrabalık cihetiyle mensup oluşun büyük bir faydası olduğu anlaşıldı. Peygamber'in (s.a.v.) diğer birçok hadis-i şeriflerinde, ehl-i beytini Allah'tan korkmaya, emir ve nehiylerine itaat etmeye teşvik eylemesi ve Kıyamet günü ona yakın olmak, ancak takva ile olduğunu buyurması, bu görüşe muhalif olmaz. Nitekim, Cenab-ı Hakk Kur'an-ı Kerim'inde Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) hitap ederek, «Ey Muhammed! Önce yakın soydaşlarını Allah'ın dinine davet ederek, kendilerine öğüt ver de cehennem azabı ile korkut» (1) âyet-i celilesi nâzil olunca, Resûlullah (s.a.v.), Kureyş kabilesini çağırdı. Onları etrafına toplayıp özel olarak konuştu. Kendilerini cehennem ateşinden kurtarmalarının çaresine bakmalarını onlardan talep eyledi. Ta ki, «Ey Muhammed'in kızı Fatıma! Ey Abdülmuttalib'in kızı Safiyye!

---

(1) eş-Şuara: 214.

Ey Abdulmuttalib'in oğulları! Sizin için Allah tarafından hiçbir şeye malik değilim. Ancak sizin için bana bir hısımlığınız vardır. Ben bu hısımlığa hısımlık duygusu ile hakkını verir, sizi ziyaret ederim» diye buyurdu.

Yine bu hadislerden Ebu'ş-Şeyh, İbn Hibban'dan (1) rivayetle, Peygamber (s.a.v.), «Ey Haşim oğulları! Kıyamet günü halk âhireti (iyi amelleri) sırtında taşıyıp geldikleri halde, siz dünyayı (kötü amelleri) sırtınıza almış bir durumda gelmeyin. Ben Allah'ın azabından bir parçasını bile sizden defedip fayda veremem» (2) buyurdu.

Yine mezkûr hadislerden, Buhari, «Edebü'l-Müfret»te rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), ehl-i beytine hitap ederek, «Dünyada her ne kadar bir nesep (soy), diğer soylardan bana daha yakın ise de, gerçekten Kıyamet günündeki dostlarım, takvalı olan kimselerdir. O günde, halk iyi amelleriyle geldikleri halde, siz dünyayı boynunuza alıp taşıyarak gelirken (sizi kurtarmak ümidiyle), ey Muhammed, diye (benden medet talep eder). Ben dahi yüzümü sizden böyle böyle yapmamı görmeyeyim» diye yüzünü iki omuzu üzerinde gezdirdi.

Yine mezkûr hadislerden Taberani'nin rivayetine göre, Peygamber (s.a.v.), «Şüphesiz, bu ehl-i beytim, kendilerinin benim nazarımda bütün insanlardan daha iyi olduklarını sanırlar. Halbuki öyle değil. Ancak siz ehl-i beytimden olan dostlarım, kim olurlarsa olsunlar ve nerede olurlarsa olsunlar, takvalı olan kimselerdir», diye buyurdu.

Yine mezkûr hadislerden, Müslim ile Buhari'nin Amr bin el-Âs'-dan (r.a.) rivayet ettiklerine göre, Amr der ki: «Resûlullah'dan (s.a.v.) gizli değil, aşikâr olarak işittim. Buyurdular ki: «Şüphesiz falanın oğulları, dostum değillerdir. Dostum ancak Allah Teâlâ ve mü'minlerden salih olan kimsedir». Buhari, Müslim'den ziyade olarak bu hadis-i şerifte «Ama onların bana akrabalık yakınlığı vardır. Dolayısıyla o akrabalığın hakkını öderim (onları ziyaret ederim)» cümlelerini de rivayet etmiştir.

Muhibbu't-Taberi ile diğer âlimlerin dediklerine göre, yukarıda geçip ehl-i beyti korkutan bu beş hadis-i şerif ile ehl-i beytin faziletlerine dair geçen hadis-i şeriflerin arasında münafat olmadığının sebebi, şudur: Peygamber (s.a.v.), kendiliğinden herhangi bir kimseye bir fayda veya zarar verecek durumda değildir. Fakat galip ve yüce olan Allah Teâlâ, onu genel ve özel şahıslara olan şefaatı ile, akrabasına hattâ bütün ümmetine fayda vereceği duruma malik kılar. Öyle ise kendisi, Mevlâsı olan Allah'ın ona temlik edeceği faydadan başka, hiçbir faydaya malik olamaz. Nitekim akrabalarına hitaben geçen hadislerde, «Ama sizin bana olan akrabalık hakkınızı öderim» buyurduğu sözleriyle, akrabalarına mutlaka faydası dokunacağına işaret eyle-

(1) El yazması «Savaiku'l-Muhrika» nüshasında Ebu Hayyan diye yazılmış.

(2) Bu hadis-i şerif, Müslim'in «Sahih»inde «Kitabü'l-İman», Buhari'nin «Sahih»inde ise «Kitabü'l-Edeb ve Ziyaretü'l-Akarib» bahsindedir.

miştir. Yine Resûlullah'ın (s.a.v.) geçen ikinci hadis-i şerifte ehl-i beytine hitap ederek, **«Ben sizi Allah'ın gazabından kurtarmak için, hiçbir fayda veremem»** diye buyurduğu hadis-i şerifin mânası da böyledir. Yani Allah Teâlâ'nın bana ikram edeceği şefaat ve mağfiret dileğimden başka, kendiliğimden size herhangi bir fayda vermeye malik değilim, demektir.

Resûlullah'ın (s.a.v.) yukarıda geçen hadislerinin başlangıcındaki cümlelerde, ehl-i beytiyle konuştuğu o korkutucu sözlerinden maksadı, onları Allah'a karşı yapılan günahlardan korkutmak ve ibadete teşvik etmek, Allah'a karşı takva ve korku hususunda herkesten daha evlâ bir pay sahibi olmaları içindir. Bunu buyurduktan sonra, yine bu hadislerde onlara bir nevi teselli vermeye çalışarak, onlara bu akrabalığın bir hakkı olduğuna işaret buyurmuştur.

Peygamber'in (s.a.v.) ehl-i beyti hakkındaki bu korkutucu hadislerini, nesebce yakınlarına faydası olacağını ve şefaatiyle hesapsız olarak bir kısım insanların cennete gireceklerini, diğer bir kavmin derecelerinin yükseleceğini ve günahkâr olan bir kavmin cehennem ateşinden çıkarılacaklarını bilmeden önce, buyurduğu da bazı âlimler tarafından söylenmiştir. İşte yukarıda beyan ettiğimiz üzere, ehl-i beyt hakkında varid olan hadisler arasındaki çelişiklik zâil olup mânaca birleşmiştir. Bu şekilde düşünüp bu hadisleri mânaca birleşmesinden haberi olmayan bazı kimseler, mezkûr hadisler arasındaki tezadı gidermek için, yukarıda Hazret-i Ömer'den rivayeti geçen Peygamber'in (s.a.v.) **«Kıyamet günü bütün vasıta ve neseplerin alâkaları kesilecektir»** mealinde buyurduğu hadis-i şerifini, Kıyamette Peygamber'in (s.a.v.) ümmeti ona intisap edilip aralarındaki ilgi kesilmeyeceğine, diğer peygamberlerin ümmetleri ise peygamberlerine intisap edilmeyeceğine hamletmişlerdir. Düşündükleri bu te'vil her ne kadar **«Ravda»** kitabının sahibi mezkûr kitabında hikâye etmişse de ancak bu düşünce akla gelmekten uzaktır. Hatta Hazret-i Ömer'in (r.a.) Hazret-i Ümmü Gülsüm ile evlenmesindeki ısrarının müsnedi (delili) olan Peygamber'den (s.a.v.) rivayet eylediği geçen hadis-i şerifi ve Hazret-i Ali, Muhacir ve Ensari sahabilerin de onun bu durumuna razı olmaları da bu te'vili reddeder. Hazret-i Ömer'in Peygamber'den (s.a.v.) yukarıda rivayet ettiği hadiste, Allah'ın Resûlü, ümmetten bahsetmeyip yalnız kendisiyle kayınlık, soy, vasıta ve nesep gibi ilgilerden bahsetmesi ve Kıyamet günü bir kimsenin ona dünyadaki yakınlığının fayda vermeyeceği söylendiğinde, Resûlullah'ın (s.a.v.) küsmesi dahi mezkûr te'vili reddetmektedir. Şunu da ekleyelim ki, Buhari'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte, başka ümmetler dahi Kıyamet günü peygamberlerine intisab edilecekler, diye ifade eden tabirler vardır. Çünkü mezkûr hadis-i şerifte Peygamber'in (s.a.v.), **«Nuh (a.s.) ile ümmeti (kıyamet günü) gelir, Allah Teâlâ Nuh'a (a.s.) sen (emir ve nehiylerimi) tebliğ ettin mi?»** buyurur,

Nuh, «Ey Rabbim! Evet.» diyecek, sonra Allah Teâlâ onun ümmetine, «Size tebliğ eyledi mi?» diyecek» diye buyurduğu tabirler geçer. Buhari'de olan bu hadis-i şerif başka hadis kitaplarında da rivayet edilmiştir.

Şunu da bilmelisin ki, yukarıda geçen Peygamber'in (s.a.v.)' «Gerçekten, sizden benim dostlarım ancak takvalı olanlardır ve ancak dostum, Allah ve mü'minlerden olan salih kişilerdir» buyurduğu sözünde, soyca ehl-i beytinden günahkâr olanlara yakınlığı ve şefaatinin faydası olacağı anlaşıldıysa da, lâkin ehl-i beytinden iyi olmayanların amelleri, Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) huzuruna arz edilince, irtikâp ettikleri kötü amelleri onu tiksindireceğinden dolayı, ona olan yakınlık nimetinin şükrünü inkâr edip dolayısıyla Allah'ın ve Resûlü'nün dostluklarına karşı isyan ettikleri için, onlara ne şefaatinin ne de yakınlığının faydası olacaktır. İşte Kıyamet gününde Resûlullah'ın (s.a.v.) ehl-i beytinden «Ey Muhammed» diye çağırıp ondan imdat isteyen kimseden yüzünü çevireceğinin sebebi de budur. Nitekim yukarıda geçen Buhari'nin «Edebü'l-Müfred»de Resûlullah'dan (s.a.v.) rivayet eylediği hadis-i şerif bu mânayı ifade etmektedir.

Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) torunu olan Hazret-i Hasan'ın oğlu Hasan (r.a.), ehl-i beytin sevgisinde haddini aşmış olan «Gulat» taifesinden bazısına demiş ki: «Size yazıklar olsun! Bizi Allah için seviniz. Şayet biz Allah'a itaat edersek, bizi sevin. Ona isyan edersek bizden küsün. Size yazıklar olsun, eğer taatle amel etmeksizin yalnız Resûlullah'ın yakınlığı vasıtasıyla Allah Teâlâ, bir kimseye fayda verici olsaydı, ona akrabalık cihetinde bizden daha yakın olan kimselere fayda verecekti. Allah'a yemin ederim ki, biz ehl-i beytten Allah'a karşı isyan edenin azabı, kat kat olacağından korkar ve bizden iyilik yapanlara iki ecir vermesini ümid ederim» diye buyurdu.

Hazret-i Hasan (r.a.), bu mânayı, Hak Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de Peygamber'in (s.a.v.) ezvac-ı tahireleri hakkında buyurduğu, «Ey Peygamberin hanımları! Sizden kim açık bir günah işlerse, onun azabı iki kat artırılır» (1) âyet-i celilesinden çıkarmış olduğunu sanırım.

SON BİR SÖZ

«Peygamber'in (s.a.v.)' özel niteliklerindendir ki, başkasının kızlarının evlâtları kefaet (soy ve şerefçe eşitlik) ve diğer hasletler bakımından kendi atalarına intisap edilmedikleri halde, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) kızlarından olan evlâtları, o cihetten ona intisap edilirler» diye arkadaşlarımızdan olan «Telhis» kitabı sahibinin dediği bu sözleri yerinde olduğunun delili, yukarıda geçen birçok hadis-i şeriflerden anlaşıldı. Din âlimlerinden Kaffal ise bunu inkâr edip «Bu yalnız Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) mahsus bir haslet de-

---

(1) el-Ahzab 30.

ğil, belki herkesin kızının evlâtları mezkûr cihetten ona intisap edilirler» demiştir.

Lâkin yukarıda Ebu Ya'lâ ve Taberani'nin rivayet ettikleri Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in, «Hangi bir annenin evlâdı olursa olsun, bir asabeye (baba soyuna) intisap edilir. Ancak Fatıma'nın oğulları bu hükümden hariçtirler. Çünkü ben onların velileri ve asabeleriyim» buyurduğu hadis-i şerifi Kaffal'ın dediklerini reddeder. Çünkü Peygamber'in (s.a.v.) kızları cihetinden olan torunlarının ona intisap edilmesi ve bunun ona mahsus bir vasıf olması demek, «Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) onların babaları olduğu, onlar dahi onun evlâtları oldukları denilebilir», demektir. Hatta nikâh meselesinde eşler arasında şeriatça muteber olan kefaet vasfı hususunda, ona mensup olmaları da gözönünde bulundurulması da şarttır. Öyle ki şerif olmayan, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) neslinden olmayan bir erkek, Haşimi soyundan olan bir (şerife) kadına kefaet vasfından eşit değildir. Bu mesele bazı âlimlerin, Haşim evlâtları, Müttalibilere bu hususta eşittirler dedikleri mutlak olan sözlerinin hükmünden müstesnadır. Nitekim bunu fıkıh ilmindeki «el-Feteva» adlı kitabımda uzun uzadıya yazdığım münakaşalı bir fetvada beyan etmişimdir. Ve hatta mezkûr torunları onun evlâtlarına yapılan vakıf ve vasiyetlerin hükümlerine dahil olup, istifade ederler. Fakat bu hükümler, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) torunlarından başka kimselere, kızları cihetinden olan torunlar ile bu cihetten olan dedelerinin arasında cereyan etmez. Evet şu kadar var ki, ana ve baba tarafından olan atalar, torunlarına, onların zürriyetleri, nesilleri denilmesinde eşittirler. Öyleyse «Telhis» sahibinin bahsettiği Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) kızları tarafından olan evlâtlarına karşı bir özelliği olduğunu söylemesinden maksadı, yukarıda bahsettiğimiz gibi Hazret-i Peygamber (s.a.v.), onların babaları, onların da onun evlâtları olduğudur denilebilir. Evlâtlarına yapılan vakıf ve vasiyetlerden istifade ederler. Diğer kimselerin evlâtları böyle değillerdir. Kaffal'ın maksadı ise mezkûr intisap meselesi, Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) özel bir vasıf olmayıp kim olursa olsun, kızı cihetinden olan torunları ona intisap edilirler, demektir. Demek ki, «Telhis» kitabı sahibinin sözleri ile Kaffal'ın dedikleri arasında, mâna bakımından gerçekte bir muhalefet yoktur.

Yine Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) torun olmalarının faydalarındandır ki, Hazret-i Hasan ile Hazret-i Hüseyin'e Resûlullah'ın (s.a.v.) oğulları ve kendisi de onların babalarıdır, denilmesi ittifakla câizdir ve bu cevaza, «Peygamber'in (s.a.v.) mü'minlerin babası olduğunun söylenmesi câiz değildir», diye zayıf bir kavlin hükmü câri olamaz. Bunun mü'minler için hattâ Hazret-i Hasan ile Hazret-i Hüseyin için de denilmesini men eden Emevilerden olan kimseye de önem verilmez. Zira Resûlullah'ın (s.a.v.), Hazret-i Hasan'a işaretle,

«Şüphesiz benim bu oğlum yücedir» diye buyurduğu sahih bir hadis-i şerifi ilerde gelecektir. Muaviye'den de gerçi bu men rivayet edilmişse de, fakat kendisinden nakledilen sözlere göre, o fikrinden rücû ettiği anlaşılmaktadır. Ondan başka Emevilerden bunu men eden kimselere önem verilmez. En sahih kavle göre, bu iddialarına delil olan Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'inde, «Muhammed, erkeklerinizden hiç birisinin babası değildir. Fakat o Allah'ın Resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi iyi bilendir» (1) buyurduğu sözü, Peygamber'e (s.a.v.) hürmet ve ikram bakımından mutlak olarak mü'minlerin babaları olduğunun men'i için değil, ancak besleme yoluyla onun evlâtlığı olan bir kimsenin, onun hakikî evlâdı olmayıp aralarındaki evlâtlık hükmü kesildiğine dair nâzil olan bir âyettir.

ONUNCU ÂYET-İ CELİLE: Allah Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de buyurduğu, «İleride (Kıyamet gününde) Rabbin sana verecek de razı olacaksın» (2) âyet-i celilesidir.

Kurtubî, İbn Abbas'ın (r.a.) şöyle dediğini rivayet eder: «Şüphesiz, Muhammed'in (s.a.v.) ehl-i beytinden hiçbirisinin cehenneme girmeyeceğine razı olmuştur». Süddi dahi bunu böyle tarif etmiştir.

Hâkim'in rivayet edip sahihlediğine göre, Peygamber (s.a.v.), «Rabbim, ehl-i beytim hakkında, onlardan Allah'ın birliğine ve benim de onun elçisi olarak insanlara emir ve nehiylerini bildirdiğimi ikrar eden kimseyi, azaplandırmayacağına dair bana söz verdi». Mulla'nın rivayetine göre de, Peygamber (s.a.v.), «Ehl-i beytimden hiç birisinin cehennem ateşine girmemesi için Rabbim'den diledim de bana o dileğimi verdi», buyurmuştur.

Ahmed, menakıb bahsinde rivayet eder: Peygamber (s.a.v.) buyurdular ki: «Ey Benî Haşim cemaati! Beni gerçek bir din ile peygamber olarak gönderen Zata yemin ederim ki, ben cennet kapısının halkasını tutsam (cennete girdirmeye), ilk olarak sizden başka bir kimseden başlamayacağım».

Taberanî, Hazret-i Ali'den rivayet etmiş: Resûlullah'dan (s.a.v.) «İlk olarak Kevser Havuzu'nda yanıma gelecek kimse, ehl-i beytim ile ümmetimden beni sevenlerdir» buyurduğunu bizzat eşittim. Lâkin bu rivayet zaiftir. Sahih olanı şudur ki, Resûlullah (s.a.v.), «Kevser Havuzu'nda yanıma gelecek ilk kimse, muhacir sahabelerin fakirleridir» diye buyurmuştur. Şayet diğer hadis dahi sahih ise, aralarında tezat olmamak için, o hadiste geçenler, bunda bahisleri geçenlerden sonraki insanlardan ilk olarak Kevser Havuzu'na gelecekler demektir, mânasına hamledilir.

Muhlis, Taberanî ve Darekutnî'nin rivayetlerine göre, Efendimiz (s.a.v.), «Ümmetimden ilkin ehl-i beytimden olana, sonra sırasıyla

---

(1) el-Ahzab: 40. (2) ed-Duha: 5.

Kureyş'ten bana en yakın olana, sonra Ensarilere, sonra Yemen halkından olup bana iman etmiş ve bana tâbi olana, sonra diğer Araplardan sonra Arap olmayanlara şefaat edeceğim. Ona ilk şefaat edeceğim kimse, sonrakilerden daha üstündür» diye buyurdu. Bezzar, Taberani ve diğer hadis âlimlerinin nezdindeki bir hadiste ise, «Ümmetimden ilkin şefaat edeceğim kimse, Medine ahalisinden olanlardır. Sonra Mekke, daha sonra Taif ahalisine şefaat ederim» diye buyurdu.

Muhlis, Taberani ve Darekutni'nin rivayet ettikleri mezkûr hadiste Peygamber (s.a.v.) ümmetine yapacak ilk şefaatini, Ehl-i beytten olanlara, sonra Ensari, daha sonra hadiste bahisleri geçen kabilelerdir. Bezzar ile Taberani'den rivayet edilen ikinci hadis-i şeriften sonra Mekke, daha sonra Taif halkına şefaat edeceği anlaşıldığından dolayı, zahirde bu iki hadis-i şerif de mânaca birbirlerine muhaliftirler. Fakat mânaca onları birleştirmek için, şöyle düşünülür ki, birinci hadis, kabilelerine göre, ikinci hadis ise beldelerine göre, onlara şefaat edeceğinden bahis buyurduğu için. İhtimaldir ki, birinci hadiste bahsi geçen Peygamber'in (s.a.v.) ilk şefaatı, Kureyş'ten başlayacağından maksadı, önce şefaati Medine ahalisinden olan Kureyşlilere, sonra Mekke, sonra Taif'teki Kureyşlilere, daha sonra birinci hadisin devamında geçen kabilelere olacaktır. Yine birinci hadiste, sonra Ensarilere diye bahsedilmesinden maksat, Medine'deki Ensarilere, sonra Mekke, sonra Taif'teki Ensarilere, daha sonra yine mezkûr hadisin devamındaki kabilelere olacaktır. İkinci hadiste de evvelâ şefaati Medine ahalisine, sonra Mekke, daha sonra Taif ahalisine olacağından maksat, beyan ettiğimiz tertip üzerine. İlk şefaati, Medine ahalisinden olan Kureyşlilerden başlayacak, sonra yine Medine ahalisinden Ensarilere, daha sonra birinci hadiste geçen kabilelere olacaktır. Mekke ahalisinden maksadı, yine ilk olarak şefaati, Mekke'de ikamet eden Kureyşlilere, sonra birinci hadiste bahisleri geçen Ensarilere, daha sonra aynı tertip üzerine, birinci hadiste bahis edilenlere olacaktır Yine ikinci hadisteki Taif ahalisinden maksadı, ilk şefaatı Kureyşten olup Taif'te ikamet edenlere, sonra birinci hadiste bahsedilen Ensarilere, daha sonra yine birinci hadisteki tertip üzerine. bahisleri geçen kabilelere olacaktır, demektir.

Temam, el-Bezzar, Taberani ve Ebu Nuaym'ın rivayet ettiklerine göre, Peygamber (s.a.v.), «Fatıma, ırz ve iffetini korumuş olduğundan, Allah Teâlâ onun zürriyetini (cehennem) ateşine haram kıldı». Yine aynı hadisin bir rivayetinde, «Allah da onu ve zürriyetini ateşine (girmekten) haram kıldı» diye buyurdu.

el-Hâfız Ebu Kasım el-Dimeşki'nin rivayetine göre, Peygamber (s.a.v.), «Ey Fatıma! Niçin Fatıma ile adlandırıldın?» diye sordu. Hazret-i Ali, «O niçin Fatıma ile adlandırıldı, ey Allah'ın Resûlü?»

dedi. Resûlullah (s.a.v.), «Gerçekten Allah, onu ve zürriyetini ateşten men ettiği içindir» diye buyurdu.

Nesaî'nin rivayetine göre, Resûlullah (s.a.v.), «Şüphesiz, kızım Fatıma ceylân gözlü bir insandır. Ay başı görmedi. Hiçbir kimse tarafından el dokunulmadı. Ancak Allah onu ve onu sevenleri (cehennem) ateşinden men ettiği için, onu Fatıma ile adlandırdı» buyurdu.

Taberanî, râvileri sika (itimad edilir) olan bir senedle rivayet ettiğine göre, Hazret-i Peygamber (s.a.v.), Fatıma'ya (r.a.) buyurdular ki: «Şüphesiz, Allah sana azap verici değil ve senin evlâdından olanların hiçbirisine azap verici değildir».

Peygamber'in (s.a.v.), «Ey Abbas! Şüphesiz Allah, sana ve senin evlâdından olan hiçbirisine azap verici değildir» buyurduğu da rivayet edilmiştir. Sahih olarak Peygamber (s.a.v.) «Ey Abdulmuttalib'in oğulları», diğer bir rivayette, «Ey Haşim oğulları! Galip ve yüce olan Allah'tan sizi şefkatli ve son derece temiz, cömert etmesini diledim ve ondan sizden doğru yoldan sapıtanını hidayet etmesini ve sizden olup korkan kimseye güven sağlanmasını ve aç olanınızın doyurulmasını», diledim diye buyurdu.

Deylemî ve başkalarının da rivayetlerine göre, Peygamber (s.a.v.) buyurdular ki: «Ben, Hamza, Ali, Cafer bin Ebi Talib, Hasan-Hüseyin ile Mehdi. Bizler Abdulmuttalib'in oğullarıyız. Cennet halkı büyüklerinin efendileriyiz».

Zayıf bir hadiste ise Hazret-i Ali der ki: «Halkın beni kıskanmalarını Resûlullah'a (s.a.v.) şikâyet ettiğimde, buyurdular ki: 'Ey Ali! İlkin cennete girecek olan dört kimseden birisi olmaya razı olmaz mısın? Ki, onlar, ben, sen, Hasan ve Hüseyin olup, eşlerimiz sağımızda, solumuzda, zürriyetimiz de eşlerimizin arkasındadırlar».

Ahmed, Menakıb bahsinde rivayet eder ki: «Peygamber (s.a v.), Hazret-i Ali'ye buyurdu ki: «Neslimiz arkamızda, eşlerimiz neslimizin arkasında, şiamız (bize tâbi olanlar), sağımızda solumuzda oldukları halde, sen Hasan ile Hüseyin benimle birlikte cennette olmana razı değil misin?». Bu hadis-i şerifte bahisleri geçen hakikî şianın vasıfları, bu eserimizin ehl-i beytin faziletleri hakkındaki âyet-i celilenin bahsi sonunda, Hazret-i Ali'den rivayetle geçmiştir. Oraya müracaat et. Zira o konu önemlidir ve orada geçen vasıflardan, şu anda Şiilik ile tesmiye edilen taifenin ancak şeytanın şiası oldukları sana zahir oldu. Zira şeytan bunların akılları üzerine çökmüş, aşikâr olarak onları yanlış yola saptırmıştır.

Taberanî'nin rivayet ettiğine göre, Peygamber (s.a.v.), Hazret-i Ali'ye, «Zürriyetimiz arkamızda, eşlerimiz zürriyetimizin arkasında, şiamız (bize tâbi olanlar) sağ ve solumuzda oldukları halde, cennete girecek ilk dört kimse, ben, sen, Hasan ile Hüseyin'dir» diye buyurdu. Bu hadisin senedi zayıf ise de, sahih olarak İbn Abbas'dan (r.a.), «Gerçekten Allah, mü'min kişinin neslinin derecesini onunla

yüceltir. İsterse nesli amelce ondan aşağıda olsunlar» diye rivayet edilen bu sözleri ve bunu söyledikten sonra, Kur'an-ı Kerim'den delil olarak okuduğu, «Dünyada iman edenlere ve zürriyetleri de iman edip kendilerine uyanlara (âhirette) zürriyetlerini onlara kavuşturacağız (onları da baba ve dedeleri gibi cennete koyacağız ve derecelerini yükselteceğiz), baba ve dedelerinin amellerinden hiçbir şey eksiltmeyiz. Herkes yaptığı işine bağlıdır» [1] mealindeki âyet-i celile bu hadisin sahih olduğuna şehadet eder.

Deylemî'nin rivayet ettiğine göre, Peygamber (s.a.v.), «Ey Ali! Şüphesiz Allah, senin ve zürriyetinin, çocuğunun, ev halkının, şianın (sana tâbi olanların) ve şianı sevenlerin (günahlarını) af buyurdu. Müjdelen ey Ali! Çünkü sen, alnın iki tarafı açık (saçsız) göbek alnış [2] bir kimsesin» buyurdu. Bu hadis zayıftır. Buna benzer Peygamber'den (s.a.v.), «Sen ey Ali! Ve sana tâbi olanlar! Sudan kanmış ve kanılmış beyaz yüzlü olarak Havuzun (Kevser Havuzu'nun)' başına geleceksiniz. Düşmanların ise susuz (boyunlarına geçirilmiş bağlardan dolayı) başları yukarıya doğru kalkık oldukları halde (havuza) geleceklerdir», şeklinde rivayet edilen hadis dahi zayıftır.

Hazret-i Ali'nin hakiki şiasının beyanı, bu eserimizde geçmiştir [3]. Öyle ise ey okuyucu ve dinleyici kimse! Doğru yoldan sapan, hakkı (doğruyu) inkâr edip örtbas eden Rafızî ve Şiî taifelerin aldatmalarından ve bâtıl olan şeyleri yaldızlamalarından kork! Allah canlarını alsın. Doğru yoldan nasıl sapıtıyorlar?

ON BİRİNCİ ÂYET-İ CELİLE: Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'de, «Şüphesiz iman edip salih ameller işleyenler, işte bunlar yaratıkların en hayırlısı olanlardır» [4] buyurdu.

el-Hâfız Cemaleddin ez-Zerendî, Hazret-i İbn Abbas'tan rivayet eder: Bu âyet-i celile nâzil olunca, Peygamber (s.a.v.) Hazret-i Ali'ye buyurdular ki: «Ayette bahsedilen mü'minler, sen ve senin şiandır. Sen ile şian hoşnud, razı olup razı edilmiş bir durumda Kıyamet günü geleceksiniz. Düşmanların küskün, başları yukarıya kalkık bir durumda geleceklerdir». Bunun üzerine Hazret-i Ali (r.a.), «Benim düşmanlarım kimlerdir, ey Allahın Resûlü?» dedi. Peygamber (s.a.v.), «Senden teberri eden (kendini uzaklaştıran) ve sana lânet eden kimsedir» buyurdu.

Resûlullah'dan (s.a.v.) «Kıyamet günü, ilkin arşın gölgesine (herkesi) geçenlere ne mutlu!» buyurduğu ve «Onlar kim?» diye sorulduğunda, Hazret-i Ali'ye hitaben, «Onlar şian ve sevgililerindirler» buyurmuş diye rivayet edilen haberinse, senedinde çok yalancı bir kimse vardır.

!Ey okuyucu! Hazret-i Ali'nin şiasının sıfatlarının neler olduklarını anlamak istersen Âl-i beyt hakkında bu eserimizde geçen seki-

---

(1) et-Tûr: 21. (2) Bu vasıflar kuvvet ve şecaati ifade eder. (3) Ehl-i beytin faziletlerine dair sekizinci âyetin bahsinde geçti. Bak. (4) el-Beyyine 7.

zıncı âyet-i celilenin sonundaki Hazret-i Ali şiasının sıfatlarını ve yine bu eserimizin birinci bölümünün önceki önsözlerimdeki Rafıziler hakkında geçen hadis-i şerifleri hatırla.!

Darekutnî, rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), Hazret-i Ali'ye buyurdular ki: «Ey Hasan'ın babası, ayıl! Sen ve şian cennetliksiniz. Bir kavim seni seviyoruz diye bâtıl bir iddiada bulunur, İslâmiyeti küçültüp sonra onu terk ederler. Okun avdan (delip) çıkması gibi, İslâmiyet'ten çıkacaklar. Onların bir lâkabı vardır. Onlara Rafızî denilir. Onlara yetişirsen onlarla savaş. Çünkü onlar müşriktirler».

Darekutnî, «Bu hadisin bizde birçok tariki vardır» dedikten sonra, Hazret-i Ümmü Seleme'den (r.a.) rivayet eder ki: «Gece yatma sırası benim idi ve Peygamber (s.a.v.) yanımda bulunuyordu. Hazret-i Fatıma ona geldi. Arkasından Hazret-i Ali de geldi. Peygamber (s.a.v.), Hazret-i Ali'ye hitaben, «Ey Ali! Sen ve ashabın cennetliksiniz. Ayıl! Batıl itikadlı kimseler, 'Seni seven kavimlerdeniz' deyip İslâmiyeti küçültecek, ondan vaz geçip terkedeceklerdir. Kur'an'ı okur, köprücük kemiklerinden yukarı geçmez. Onların bir lâkabı vardır. Onlara Rafızî denilir. Onlarla savaş, zira müşriktirler» buyurdu. Hazret-i Ali, dedi ki [1]: «Ey Allah'ın Resûlü! Onların alâmetleri nedir?». Resûlullah (s.a.v.), «Onlar ne cuma'ya ne cemaate gelecekler, selef âlimlerini zemmedecekler» diye buyurdu.

İşte bunun içindir ki, faziletli olan Musa bin Ali bin Hüseyin bin Ali (r.a.) babasından, o da dedesi olan Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet eder ki: «Şiamız, ancak Allah'a ve Resûlü'ne itaat edip amelimiz gibi amel eden kimselerdir» demiştir.

ON İKİNCİ ÂYET-İ CELİLE: Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'inde, «Şüphesiz o, Kıyametin (yaklaştığını bildiren) bir alâmettir. Ondan dolayı Kıyametin geleceğinden şüphe etmeyin. Bana tâbi olun. İşte bu doğru bir yoldur» [2] buyurdu.

Müfessirlerden Mukatil bin Süleyman ve ona tâbi olanlar, «Bu âyet-i celile Mehdî hakkında nâzil olmuştur» demişlerdir. Mehdî'nin ehl-i beyt-i Nebevî'den olduğuna dair açıkça delâlet eden hadis-i şerifler, bu eserimizde gelecektir. Öyle ise bu âyette Fatıma ile Ali'nin (r.a.) zürriyetlerinde hayır, bereket olduğuna ve gerçekten Allah Teâlâ onlardan çok iyi bir zürriyet yaratacağına ve nesillerini ilim, hikmet anahtarları, merhamet madenleri edeceğine dair bir delâlet vardır. Bunun hikmeti, Resûlullah'ın (s.a.v.), Hazret-i Fatıma ile zürriyetini kovulmuş şeytanın şerrinden korunmasını Allah'tan dilemesi ve Hazret-i Ali'ye de aynı şekilde dua eylemesidir. Onlara bütün bu faziletleri, faziletlerine delâlet eden hadislerden anlaşılmaktadır.

Nesaî'nin sahih bir senetle rivayet ettiğine göre, Ensarî sahabelerden birkaçı daha evlenmezden önce Hazret-i Ali'ye, «Keşke Fatı-

(1) 1241 tarihli Savaik'e göre tercüme edilmiştir.
(2) ez-Zuhruf, 61.

ma sende olsaydı» dediler. Bunun üzerine Hazret-i Ali, hemen Fatıma'yı istemek için Peygamber'e (s.a.v.) gidip selâm verdi. Peygamber (s.a.v.) ona, «**İbn Ebu Talib'in ne gibi bir ihtiyacı vardır?**» buyurdu. Hazret-i Ali (r.a.), der ki: «Ben Fatıma'dan bahsettiğimde, Peygamber (s.a.v.), «Merhaba ve ehlen» [1] buyurdu». Sonra, Hazret-i Ali çıkınca, dışarda bekleyen Ensariler, Ali'ye, «Ne haber aldın?» diye sordular. Hazret-i Ali, «Bana merhaba ve ehlen buyurmasından başka bir şey bilmiyorum» dedi. Onlar, «Resûlullah'dan (s.a.v.) sana, her iki kelimeden birisi bile kâfi gelen bir cevaptır. Çünkü şüphesiz, kendisi sana hem ülfet (ehlen), hem de rahb (genişlik) kelimeleriyle cevap buyurmuştur» dediler. Resûlullah (s.a.v.), Hazret-i Ali'ye nikâh kıydıktan sonra, ona dedi ki: «**Ey Ali! Zifaf (gerdek) için düğün ziyafeti lâzımdır**». Sa'd (r.a.), «Bende bir koç vardır» deyip Ensari sahabeden bir cemaat de birkaç sa' darıyı [2] ziyafet için topladılar. Gerdek gecesi, Resûlullah (s.a.v.), Hazret-i Ali'ye, «**Ey Ali! Benimle görüşünceye kadar hiçbir harekette bulunma**» diye buyurduktan sonra gerdek odalarına girip biraz su istedi. Onunla abdest alıp ondan Ali ile Fatıma'nın (r.a.) üzerine serpti ve «**Allah'ım her ikisine bereket ver. Nesillerine de bereket ver**» buyurdu. Bir rivayete göre, «fî semalihima» yani cinsi münasebetlerinde, diğer bir rivayette «şübleyhima» (onların aslan yavrusuna benzer iki yavrularına) diye mevcut ise de, bu kelime tashif edilmiş (yani yazısıyla oynanıp değiştirilmiş) denilmiştir. Şayet bu kelime doğru ise aslan yavrusu mânasına olan şübül kelimesinin çoğulu olup Fatıma'nın (r.a.), Hasan ile Hüseyin'i doğuracağına dair Resûlullah tarafından bir mucizedir. Onlara iki aslan yavrusu demiş. Gerçekten de her ikisi de cesarette öyle idiler.

Ebu Ali el-Hasan bin Şazan rivayet eder: Hazret-i Cebrail (a.s.), Peygamber'e (s.a.v.) gelip dedi ki: «Allah, Fatıma'yı Ali ile evlendirmenizi emir buyurdu». Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.), sahabeden bir cemaati huzuruna çağırarak, «**Nimetiyle öğülen Allah'a hamd olsun**» diye başlayan meşhur hutbesini okuduktan sonra, meclisinde Ali hazır olmadığı halde, Fatıma'yı ona tezviç eyledi. Hutbenin sonunda, «**Allah her ikisinin dağınık işlerini birleştirsin. Nesillerini güzelleştirsin. Nesillerini, rahmet anahtarları, ilim, hikmet madenleri ve bu ümmetin emniyeti eylesin**» diye dua etti. Bundan sonra Ali (r.a.) hazır olunca, Resûlullah (s.a.v.), gülümseyerek ona buyurdular ki: «**Allah, gümüşten dört yüz miskal mehir üzerine Fatıma'yı sana tezviç eylememi bana emir buyurdu. Buna razı oldun mu?**».

---

(1) Bu iki kelimenin Araplar nezdinde ilk gelenlere söylenmesi âdet edinilmiştir. Merhaba, hoşgeldiniz veya buyrun mânasınadır. Arapçada rahb (genişlik) mânasına olan kökten türemiş bir ism-i mekândır. Ehlen kelimesinin mânası ise, eşe dosta geldin, «hoşluk genişlik» demektir.

(2) Sa': Bir tahıl ölçüsüdür. Bir Hicaz sa'ı 4 avuç dolusu kadardır. 2.250 kg.'dan ibarettir.

Hazret-i Ali (r.a.), «Evet, ey Allah'ın Resûlü! Ona razı oldum» diyerek, Allah'a secde-i şükür getirmek için yere kapandı. Başını kaldırınca Resûlullah (s.a.v.), ona hitaben, «Allah her ikinize bereket ve neslinize bereket versin. Nasip olan rızkınızı, talihinizi güçlendirsin. İkinizden çok güzel zürriyet yaratsın», diye buyurdu.

Enes (r.a.) dedi ki: «Allah'a yemin ederim ki, Allah aralarından çok ve güzel bir nesil yarattı». Hazret-i Enes'in rivayet eylediği bu haberi, Ebü'l-Hayr el-Kazvini el-Hâkimi de rivayet etmiştir.

Hazret-i Ali hazır olmayıp da Resûlullah'ın (s.a.v.) ona Fatıma'yı tezviç eylemesi akdi, câizdir. Zira izinsiz olarak istediği herhangi bir kadını, istediği herhangi bir erkeğe tezviç selâhiyeti, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) özelliklerindendir. Çünkü o, şefkat bakımından mü'minler için canlarından daha evlâdır. Hele ihtimaldir ki, mezkûr evlenme akdi, Hazret-i Ali'nin vekili huzurunda vâki olmuş veyahut da Resûlullah'ın (s.a.v.) o cemaatte bahis buyurduğu mezkür tezviçten maksadı, o andan sonra, akdedeceği nikâhtan dolayı cemaate bir bildiridir. Hazret-i Ali'nin, «Ona razı oldum» demesi, ilkin kendisi de hazır olmadan vekiline yapılan nikâh akdine rıza göstermesi ihtimalidir. Öyle ise, Allah'ın Resûlü, bu şekilde o cemaatin içinde Hazret-i Fatıma ile Hazret-i Ali'nin nikâhlarından bahis buyurması, daha evvel vâki olmuş bir hadise olup hakkında bütün ihtimaller düşünülebilir.

Ebu Davud el-Sicistani'nin rivayetine göre, Hazret-i Ebu Bekir (r.a.), Fatıma'yı, Resûlullah'dan (s.a.v.) kendisine isteyince, Peygamber (s.a.v.), ondan yüzünü çevirdi. Sonra Ömer (r.a.) istedi. Ondan da yüzünü çevirdi. Sonra her ikisi de Hazret-i Ali'ye gelip, Fatıma'yı istemesi için uyardılar. Hazret-i Ali, gelip isteyince, Peygamber (s.a.v.), **«Ey Ali! Beraberinde ne var?»** buyurdu. «Atım ile zırhım var» dedi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.), **«Atın sana zarurî olup lâzımdır. Ama zırhını sat, bedelini bana getir!»** buyurdu. Hazret-i Ali, onu o zamanın akçesi ile 480'e satıp Resûlullah'ın (s.a.v.) eteğine bıraktı. Peygamber (s.a.v.), ondan bir avuç alıp onunla hoş kokulu bir şeyler alması için Hazret-i Bilâl'e emir eyledi. Daha sonra Hazret-i Fatıma'ya çehiz yapılması için ev halkına emretti. Ona hurma ağacının yaprağından örülmüş bir taht ile yine hurma ağacı elyafından içi doldurulmuş, şiltesi deriden olan bir yastık yapıldı. Yumuşak olması için odanın içi kumla dolduruldu. Peygamber (s.a.v.), kızı Fatıma'nın yanına gitmesi için Ümmü Eymen'e emir buyurdu. Ve Hazret-i Ali'ye de, **«Ben gelinceye kadar acele etme!»** dedi. Sonra onlara giderek Ümmü Eymen'e, **«Kardeşim burada mıdır?»** deyince, Ümmü Eymen «Hem kardeşindir hem ona kızını mı tezviç edersin» dedi. **«Evet»** dedi ve sonra Fatıma'ya giderek ondan biraz su istedi. Hazret-i Fatıma, bir bardak su getirince, Resûlullah (s.a.v.), ondan mübarek ağzına alıp bardağın içine boşalttı. Sonra onu Hazret-i Fatıma'nın başına ve göğsünün üzerine saçtı. Ve,

«Allah'ım! Onu (Fatıma'yı) ve zürriyetini rahmetinden kovulmuş şeytanın şerrinden (korunmaları için) sana sığındırırım» diye buyurdu. Sonra, Hazret-i Ali'ye dahi, «Bana biraz su getir!» dedi, Hazret-i Ali, «Onun ne istediğini anladım da çanağı doldurup ona getirdim. Ondan başıma ve her iki omuzumun arasına saçarak, «Allah'ım! Onu ve zürriyetini kovulmuş şeytanların şerrinden sana sığındırırım» diye dua ettikten sonra, bana, «Allah'ın bereketiyle ve adıyla ehlinin yanına gir» buyurdu» dedi.

Ahmed ve Ebu Hatim dahi buna benzer bir hadîs rivayet etmişlerdir.

Gerçekten Peygamber'in (s.a.v.) bu duasının bereketi, her ikisinin neslinde zahir oldu ki, o nesilden şimdiye kadar nice ermişler gelmiş ve niceleri de geleceklerdir. O nesilden son zamanda gelecek olan Mehdî'den başka bir kimse gelmemiş olsa bile, yine Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in onlara eylediği duası bereketinin hâsıl olduğuna kâfi bir delildir. Eserimizin bu bölümünün ikinci kısmında, son zamanda Mehdî'nin geleceğini müjdeleyen birçok hadîs-i şerif gelecektir. Mezkûr bazı hadîslerden bir kısmı şunlardır:

Müslim, Ebu Davud, Nesaî, İbn Mâce, Beyhakî ve daha başkalarının da rivayet ettiklerine göre, Peygamber (s.a.v.), «Mehdî benim neslimdendir. Fatıma'nın evlâdındandır» buyurdu.

Ahmed, Ebu Davud, Tirmizî ve İbn Mâce rivayet eder: Hazret-i Peygamber (s.a.v.), «Dünyanın sonu gelip de zamandan yalnız tek bir günden başka kalmasa da Allah zürriyetimden bir erkek kişiyi (halkı doğru yola irşad etmek için) meydana çıkaracaktır», buyurdu. Diğer bir rivayette, «Zürriyetimden bir erkeği gönderecek ki, dünya zulüm ile dolduğu gibi onu adalet ile dolduracaktır», buyurdu.

İbn Mâce'den başka mezkûr kimselerin diğer bir hadislerinde ise, «Neslimden ismi benim ismime muvafık olan bir erkek kişi, dünyaya malik olmayınca dünyanın ömrü bitmez, tükenmez» buyurdu.

Ebu Davud ile Tirmizî'nin diğer bir rivayetlerine göre, Hazret-i Peygamber (s.a.v.), «Dünyanın ömründe velev ki tek bir günden başka (bir zaman) kalmasa da, Allah onu uzatıp ehl-i beytimden ismi ismime, babasının ismi babamın ismine muvafık olan bir erkek kişiyi meydana çıkarıp o, yeryüzü zulüm ile doldurulduğu gibi, onu insaf ve adalet ile dolduracaktır», buyurdu.

Ahmed ve daha başkaları da şöyle rivayet ederler: «Mehdî biz ehl-i beyttendir. Allah bir gecede onu ıslah edecek (beşeriyete yarar bir duruma getirecek)tir».

Taberanî'nin rivayetinde, «Mehdî bizdendir. İslâm dini ilkin bizimle açıldığı gibi bizimle kapanır», şeklindedir.

Hâkim'in «Sahih» hadîs kitabında rivayet ettiğine göre, «Son zamanda, ümmetimin başına padişahlarından işitilmemiş öyle çetin belâ (musibet) vaki olacaktır ki, kişi kendini barındıracak bir sığınak bulamayacaktır. Sonra Allah, ehl-i beytimden birisini gönderecek, yeryüzü

zulüm ve haksızlıkla doldurulduğu gibi, onu hak ve adaletle dolduracaktır. Yerdekiler, göktekiler onu seveceklerdir. Gök yağmurunu gönderecek ve yer, içinde saklı bulunan bitkisini dışarı çıkarıp içindeki kıymetli şeyleri saklamayacaktır. O adam halk arasında, yedi, sekiz veya dokuz yıl yaşacak, Allah'ın yere verdiği hayır ve bereketten dolayı ölüler dirilmeyi temenni edeceklerdir» buyurdu.

Taberanî ve Bezzar dahi bu hadîsin benzerini rivayet etmiştir: **«O adam, yedi veya sekiz, daha çok yaşarsa dokuz yıl yaşayacaktır».** Ebu Davud ile Hâkim'in rivayetlerinde ise, **«O adam aramızda yedi yıl hüküm sürecektir».** Tirmizî'nin diğer bir rivayetine göre, **«Gerçekten Mehdî ümmetimdendir. Meydana çıkıp beş veya yedi veya dokuz yıl kalacaktır. Adamın birisi gelip ona der ki: 'Ey Mehdi! Bana ver, bana ver' diye ondan bir şeyler isteyecektir. O da adamın taşıyabileceği kadar, iki avuç eteğine (mal) saçacaktır.»** buyurmuştur. Başka bir rivayette, **«O adam (Mehdî), yeryüzünde altı veya yedi veya sekiz ya da dokuz yıl kalacaktır»** diye buyurdu. Lâkin bu eserimizde gelecek hadîslerde, Mehdî'nin yeryüzünde şüphesiz yedi yıl hüküm süreceğine dair ittifak vaki olmuştur.

Ahmed ve Müslim'in rivayetine göre, Peygamber (s.a.v.), **«Son zamanda öyle bir halife olacak ki, halka malı sayı ile değil, avuç avuç verecektir»** buyurdu.

İbn Mâce'nin merfu olarak rivayet ettiğine göre, **«Doğudan bazı insanlar çıkıp Mehdî'nin saltanatına zemin hazırlayacaklardır»** buyurdu. Mehdî'nin ismi, Peygamber'in (s.a.v.) ismine, babasının ismi de Peygamber'in (s.a.v.) babasının ismine muvafık olduğu hakkındaki sahih hadîsler rivayet edilmiştir.

İbn Mâce'nin rivayet ettiğine göre, birisi demiş ki: **«Biz Resûlullah'ın (s.a.v.) yanında otururken, Beni Haşim kabilesinden bir taife çıka geldi. Peygamber (s.a.v.), onları görünce, gözleri yaşla dolup rengi değişti. Ben ona, «Biz bir şeyden müteessir olduğunuzu yüzünüzden anlıyoruz» dediğimde, buyurdular ki: **«Gerçekten biz ehl-i beyt, Allah bizim için âhireti dünya üzerine tercih edip seçmiştir. Benim ehl-i beytim benden sonra çetin bir belâ ve vatanlarından kovulmakla karşılaşacaklardır. Ta ki beraberinde siyah bayraklar olduğu halde, doğudan bir kavim gelecek, iyilik, esenlik isteyeceklerdir. Onlara bu istekleri verilmeyince, savaşacak ve yardım alarak muzaffer olacaklardır. Arzu ettikleri şey onlara verilecek, fakat onlar razı olmayacaklar. Ta ki onlar, o bayrakları ehl-i beytimden olan bir adama verip onlar, yeryüzünü zulüm ile doldurdukları gibi, kendisi onu hak ve adaletle dolduracaktır. Sizden o hadiseye erişecek bir kimse olursa, kar üzerinde emekleye emekleye de olsa, onlara gelsin. Çünkü şüphesiz, o kavmin arasında Allah'ın halifesi olan Mehdî bulunur.»** Lâkin bu hadîsin senedinde ömrünün sonunda hâfızası kusurlu, bozuk olan bir râvi mevcuttur.

Merfu olarak Ahmed, Sevban'dan (r.a.) rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), **«Horasan'dan siyah bayrakların çıktığını gördüğünüzde, kar üzerinde de olsa, emekleye emekleye yürüyerek onlara gelin. Zira gerçekten Allah'ın halifesi olan Mehdî onların aralarındadır»** buyurdu. Bu hadîsin senedinde de âlimlerce rivayeti zayıf, birçok münker hadîsleri olan biri vardır. Müslim ise bunu mutabaat [1] hadîslerden alarak rivayet etmiştir. Bu ve bundan önceki hadîsin, sahih hadîslerden oldukları farzedilse bile, hadîste geleceği haber verilen Mehdî'nin, üçüncü Abbasi halifesi olduğuna iddia edene hiçbir delil yoktur.

Nusayr bin Hammad'ın merfu olarak rivayet ettiğine göre de, Resûlullah (s.a.v.), **«O (Mehdî), ehl-i beytimden birisidir. Vahiy için savaştığım gibi, sünnetim üzerine savaşacaktır»**, buyurdu.

Ebu Nuaym'ın rivayetine göre Peygamber (s.a.v.), buyurdular ki: **«Şüphesiz Allah, ehl-i beytimden birisini meydana çıkaracaktır ki, ondan olanın dört kesici dişi birbirinden aralıklıdır. Parlak alınlıdır. Yeryüzünü adaletle dolduracaktır. Halka çok mal ihsan edecektir».**

Ruyanî ve Taberanî ve başkalarının da rivayet ettiklerine göre, Resûlullah (s.a.v.), **«Mehdî, benim evlâdımdandır. Yüzü, parlak yıldız gibidir. Renk itibarıyle Arap, cisimce İsraillilere benzer. Yeryüzü zulüm ile doldurulduğu gibi onu adaletle dolduracaktır. Gökteki halk ile yerdeki halk ve havadaki kuşlar, onun hilâfetine razı olurlar. Yirmi yıl hüküm sürecektir»**, buyurdu.

Yine Taberanî merfu olarak rivayet eder. Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: **«Mehdî yüzünü çevirip bir bakar ki, gerçekten Meryem oğlu İsa, sanki kıllarından su akarak [2] nâzil olur. Mehdi ona, «Öne geç, halka namaz kıldır» der. İsa, ona, «Senin halka namaz kıldırman için ikamet edilmiştir» der ve benim veledimden olan bir kişinin arkasında namaz kılar»**, buyurdu.

İbn Hibban'ın **«Sahih»** kitabında, «Mehdî'nin İmameti» bahsinde de buna benzer bir rivayet vardır.

Resûlullah'ın (s.a.v.), **«Meryem oğlu İsa nâzil olduğunda, halkın emiri olan Mehdî, ona, «Gel, bize namaz kıldır» der. O, «Hayır, Allah'tan bu ümmete bir şeref olarak sizden bazıları bazılarınızın imamlarıdır» diyecektir»**, buyurduğu da sahih olarak rivayet edilmiştir.

İbn Mâce ile Hâkim, rivayet ederler. Resûlullah (s.a.v.), **«Gittikçe işde çetinlikten, dünya (bize) sırt çevirmekten, (halka) cimrilikten başka bir şey artmayacaktır. Kıyamet, kötü insanların başlarından başka kimselerin üzerine kopmayacaktır. İsa bin Meryem'den başka Mehdî yoktur»**, buyurdu.

Bu hadîste geçen Mehdî'den maksat, yani İsa'dan başka hakikî

---

(1) Hadîsin çeşitlerindendir. Tercümemizin sonuna bak.

(2) Çok temiz olduğuna işaretle, kinayeli bir tabirdir. «et-Tac» şerhi Gayetü'l-Me'mul, c, 5, s. 359.

Mehdî yoktur demektir. Çünkü gayri müslim olan kimselerin üzerine cizye (vergi) bırakan milletimize (İslâm milletine) muhalif olan milletleri helâk eden kendisidir. Nitekim birçok hadîs bunu sahihlemiştir. Yahut da ondan başka masum (günahtan berî olan) Mehdî yoktur, demektir. İbrahim bin Meysûre, Tavûs'a dedi ki: «Ömer bin Abdullaziz Mehdî'dir». Tavus, «Hayır, değildir: Çünkü o bütün adaletin kemaline ermedi» dedi. Yani Ömer bin Abdülaziz, birçok Mehdî'lerin cümlesinden olduğu halde, hadîs-i şeriflerdeki zamanın sonunda geleceği vaad edilen Mehdî değildir. Ahmed ve başkalarının da açıkladıklarına göre, Ömer bin Abdulaziz, Peygamber'in (s.a.v.) hadîs-i şerifinde, **«Benden sonra size, benim sünnetimle, ergin, doğru yolda olan halifelerimin sünneti gereklidir. Ona sımsıkı sarılın»**, diye buyurduğu halifelerdendir. **«İsa'dan başka Mehdî yoktur»** diye, Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) rivayet edilen hadîs sabit olduğu takdirde, te'vile ihtiyacı vardır. Yoksa, gerçeği gözönünde bulundurulursa, hadîs âlimlerinden Hâkim demiş ki: «Benim bu hadîsi rivayet etmekten maksadım, bu rivayetle İsa'nın (a.s.) Mehdî olduğuna dair bir delil getirmek için değil, ancak ona hayret ettiğim için kitabımda zikrettim».

Beyhakî, «Yalnız Muhammed bin Halid bunu rivayet etmiştir» demiştir. Bununla beraber Hâkim, Mezkûr adam, meçhûl (bilinmeyen bir ravi olup) ondan rivayet olunan bu hadîsin isnadında da ihtilâf vâki olmuştur», der.

Nesaî de, «Mezkûr hadîs münkerdir» diye açıklamıştır. Ondan başka hadîs hâfızları da, bu hadîsten önce, Mehdî'nin Hazret-i Fatıma'nın (r.a.) evlâdından olduğu hakkındaki hadîslerin isnadının en sahih olduğunu katiyetle kabul etmişlerdir.

İbn Asakir, Hazret-i Ali'nin şöyle dediğini rivayet eder: «Muhammed'in (s.a.v.) ev halkından birisi iş başına gelince, Allah doğu ile batı halkını birleştirecektir. Refikleri (yardımcıları) olan taife Kûfe ahalisinden, ebdaller (âbid ve evliyalar) ise Şam ahalisindendirler». Sahih olarak Peygamber (s.a.v.), buyurdular ki: **«Bir halifenin ölümü zamanında, halk arasında bir ihtilâf olacaktır. Medine ahalisinden olup Mekke'ye kaçacak bir adam, meydana çıkacaktır. Mekke ahalisinden bir kısım, ona gelip istemediği halde onu dışarı çıkarıp (Kâbe'nin) rüknü ile İsmail'in (a.s.) makamı denilen yer arasında ona hilâfet biatı yapacaklar. Şam tarafından ona tâbi olanların üzerine bir ordu asker gönderilecektir. O ordu, Mekke ile Medine arasındaki sahrada yere batırılacaktır. Halk bu olayı gördükten sonra, Şam'ın ebdali (evliya ve âbidleri), ile Irak halkından iyi kimseler, ona hilâfet biatı yapacaklardır. Daha sonra Kureyş kabilesinden olup, dayıları Kelp kabilesinden olan birisi, meydana çıktığında Mehdî, onların üzerine bir ordu asker göndererek, askerî Kelp kabilesi ordusuna galebe edeceklerdir. O zaman da mağlûp olan ordu, Kelp kabilesindendir. Mahrumiyet, Kelp kabilesinden alınan ganimet malının dağıtılmasında hazır olmayan kişiyedir. O adam ga-**

nimet malı halka taksim eder. Peygamber'in (s.a.v.) sünneti ile aralarında amel edecektir. İslâmiyet yeryüzünde istikrar bulacaktır.» (1).

Taberanî'nin rivayet ettiğine göre, Peygamber (s.a.v.), Fatıma'ya (r.a.), «Peygamberimiz, peygamberlerin en iyisidir. O da babandır. Şehidimiz, şehidlerin en iyisidir. O da senin babanın amcası olan Hamza'dır. İki kanadı olup onlar ile cennette (2) istediği yere uçan kimse, bizdendir ki, o, senin babanın amcası oğlu Cafer'dir. Bu ümmetin iki taifesi olan Hasan ile Hüseyin, bizdendirler. Ki onlar, senin oğullarındır. Mehdî de bizdendir», buyurdu. Hasan ile Hüseyin'in bu ümmetin iki taifesi olduğundan maksat, onlardan iki büyük kabilenin türeyip, nesillerinden birçok halkın olacağıdır (3).

İbn Mace rivayet eder: Peygamber (s.a.v.) buyurdular ki: «Dünyanın ömründen bir günden başka bir gün kalmasa da, Allah o günü uzatacak, ta ki ehl-i beytimden bir adam iktidara geçip Deylem Dağını ve İstanbul'u eline geçirip hüküm edecektir.» (4).

Hâkim, sahihleyip İbn Abbas'dan (r.a.) rivayet etmiş: «Dört kişi biz ehl-i beyttendirler. Seffah bizdendir. Münzir bizdendir. Mansur bizdendir ve Mehdî bizdendir». Şayet İbn Abbas (r.a.), bu haberinde ehl-i beytten, bütün Beni Haşim kabilesine ve sırasıyla adları geçenlerin Hazret-i Abbas'ın (r.a.) neslinden olduklarına ve sonunda zikir edilen Mehdî'nin Hazret-i Fatıma'nın neslinden olduğuna şâmil gelecek bir mâna irade eylediyse, bunda müşkül bir şey yoktur. Şayet her dört kimsenin de, kendi neslinden olduklarını irade etmişse, yukarıdan geçen hadîslerden, Mehdî olan zat, Hazret-i Abbas'ın neslinden olmadığı anlaşılan hadislere muhalif olup, işkâl vâki olduğundan dolayı, söylediği bu haberdeki Mehdî'den maksadı, son zamanın Mehdî'si olmayıp Abbasî halifelerinden üçüncüsü olan el-Mehdî'yi kastettiğine hamletmek mümkündür. Zira bu Mehdî, Abbasî halifeleri arasında Allah Teâlâ tarafından kendisine ihsan edilen tam adalet ve güzel ahlâk niteliklerinde, Emevilerden Ömer bin Abdülaziz gibidir. Hem de Mehdî'nin adı, Peygamber'in (s.a.v.) ismine, babasının ismi de Peygamber'in (s.a.v.) babasının ismine muvafıktır, diye sahih bir hadîs de gelmiştir. Abbasiler'den olan mezkûr Mehdî de aynen böyledir. Zira kendisi Muhammed bin Abdullah el-Mansur'dur. İbn Adiy'in Peygamber'den (s.a.v.) «Mehdî, amcam Abbas'ın veledindendir» diye buyurduğu hadîs-i şerifin rivayeti de bunu teyid eder. Fakat, Zehebî, «Bunu Beni Haşim'in

---

(1) Bu hadis-i şerif, «et-Tac lil Usûl fi Ahadisi'r-Resûl» kitabının Kitabü'l-fiteni ve Alametu's-Saati Halifetü'l-Mehdi bahsindedir.

(2) Hazret-i Cafer'in şehid olduğu ve cennette iki kanadı ile uçtuğuna dair açıklamamız daha önce geçti.

(3) Bu hadis-i şerif, H. 1241 tarihli el yazması Arapça Savaiku'l-Muhrika nüshasına göre tercüme edilmiştir.

(4) Deylem, Mekke-i Mükerreme'nin Merve denilen mevkiinin üstündeki bir dağın ismidir. Kamusü'l-Muhit'e bak.

azadlısı olan Muhammed bin Velid, yalnız rivayet edip kendiliğinden hadîs uydururdu» demiştir.

İbn Abbas'ın (r.a.), «Mehdî, yeryüzü zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi, onu adaletle dolduracak, onun zamanında hayvan ve yırtıcı canavarlar bile emniyette bulunacak. Arz (yer) içindeki hazinelerini dışarı atacak. Yani direkler gibi altın ve gümüşü üzerine çıkaracaktır» diye söylediği sözlerle vasıflandırdığı Mehdî'nin bu vasfı, yukarıda geçen sözündeki Mehdî'nin Abbasi Mehdî'sinden ibaret olduğu ihtimaline muhalif değildir. Çünkü Hazret-i İbn Abbas'ın sözünde geçen bu vasıfların Abbasi Mehdî'sine tatbik edilmesi de mümkündür. Hazret-i İbn Abbas'ın bu sözlerinin Abbasi Mehdî'sine hamledilmesi mümkün olunca, artık **«Mehdî, Fatıma'nın evlâdındandır»** diye Peygamber'den (s.a.v.) rivayetle geçen sahih hadîslere de muhalif değildir. Çünkü mezkûr hadîslerde, bahsedilen Mehdî'den maksat, dünyanın son zamanında gelip İsa'nın (a.s.) onun arkasında namaz kılacağı Mehdî'dir. Peygamber'den (s.a.v.), **«Mehdî'den sonra Hasan'ın evlâdından altı kişi, Hüseyin'in evlâdından da beş kişi ve diğer birisi de onların evlâtlarından başka bir kimse olmak üzere on iki kişi iş başına geçecektir»**, diye rivayet edilen haber, İbn Hacer'in dediğine göre, çok zayıftır. Yani bununla beraber, Mehdî'nin son zamanda olacağı ve İsa'nın (a.s.) namazda ona iktida edeceğine dair birçok sahih hadîslere ve Taberanî'nin Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) rivayetle, **«Benden sonra halifeler, halifelerden sonra emirler, emirlerden sonra hükümdarlar, hükümdarlardan sonra zalimler olacaklardır. Sonra ehl-i beytimden bir adam çıkıp yeryüzünü zulüm ile dolduğu gibi, adaletle dolduracaktır. Ondan sonra Kâhtan** (1) **kabilesinden birisi işbaşına getirilecek. Beni gerçek dinle Peygamber olarak gönderen zata yemin ederim ki, o iyilikte, adalette Mehdî'den eksik değildir»** buyurduğu hadîs-i şerife muhaliftir.

Taberanî, kitabının bir nüshasında da, bu hadîsin sonundaki **«Hak ve adaletçe Mehdî'den eksik değildir»** mânasını ifade eden cümlenin yerine **«Onlar Kâhtanlıyı takviye edeceklerdir»** diye yazılmıştır.

Yukarıda İbn Abbas'ın rivayet ettiği sözleri, Abbasi halifelerinden üçüncü halife olan Mehdî hakkındadır, diye te'vil ettiğimiz üzere, Ebu Nuaym'ın da ondan naklettiğine göre, yine kendisi, Peygamber'den (s.a.v.), **«Evvelinde ben, sonu Meryem oğlu İsa, ortasında Mehdî olan bir ümmet, asla helâk olamaz»**, rivayet ettiği bu hadîsteki Mehdî'den maksadın mezkûr Mehdî olduğunun te'vili mümkündür. Öyle ise İbn Abbas'ın rivayetine göre, sözü geçen Mehdî, Abbasiler'den olan kimsedir. Sonra bazı âlimleri gördüm, Peygamber'in (s.a.v.), diğer bir hadîste, **«Evvelinde ben, ortasında Mehdî, sonunda Meryem oğlu Mesih (İsa) olan bir ümmet, asla helâk olamaz»** buyurduğunu, ortadan mak-

---

(1) Kâhtan Yemen'de bir kabile olup, Mehdî'den sonra onlardan iyi bir emir olacaktır. Yazarın *«el-Fetove'l-Hadisiye»* kitabına bak.

sat, son zamandan önce olan zamandır olduğunu» söylediler.

Ahmed ve Mâverdî'nin rivayet ettiklerine göre, Peygamber (s.a.v.), «Kureyş kabilesinden benim ehl-i beytimden olan Mehdî ile müjdelenin. İnsanların birbirlerine karşı ihtilâflı ve durumları sallantıda olduğu bir zamanda çıkacaktır. Yeryüzü zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi, onu adalet, hak ile dolduracaktır. Yerdekiler ve göktekiler, ondan razı olur. Doğru ve eşit olarak onlara mal paylaştıracaktır. Muhammed'in (s.a.v.) ümmetinin kalplerine zenginlik (kanaat) dolduracak, onlara adaleti öyle geniş olacak ki, «Kimin bir ihtiyacı varsa, yanıma gelsin» diye bir çağırıcıya verir. Çağırıcı adam çağırır da bir kişiden başka hiçbir kimse, o davete icabet edip gelmez. Yanına gelen kişi ondan mal ister. Ehl-i beytimden olan mezkûr adam, ona, «Veznedara git. Ta ki istediğini sana versin» der. Adam ona gider, «Bana mal vermeniz için sana gönderilmiş Mehdî'nin elçisiyim» deyince, hizmetçi, «Maldan kendine avuçla» der. Adam, taşımaya gücünün yetmeyeceği kadar malı avuçlar, sonra bir kısmını dökerek taşıyabileceği kadarını bırakır. Malı alıp oradan çıkınca, yaptığına pişman olur. Kendi kendine, «Ben Muhammed'in (s.a.v.) ümmetinden olan kimselerden daha haris ruhluyum. Onların hepsi bu maldan almaları için çağrıldığında, benden başkası almadı», diye düşünür ve aldığı malı Mehdî'ye iade eder. Mehdî, «Biz başkasına verdiğimiz bir şeyi, bir daha kabul etmeyiz» diyecektir. İşte o adam (Mehdî), bu durumla altı, yedi, sekiz veya dokuz yıl kalacaktır. Ondan sonra artık halk için hayatta hayır yoktur», buyurdu.

BİR UYARMA

En kuvvetli olan kavle göre, Mehdî'nin hurucu, İsa'nın (a.s.) gökten yere nuzûlünden önce olacaktır. İsa'nın nuzûlünden sonra çıkacağı da söylenilmiştir. Ebu'l-Hüseyin el-Acûrî, Mehdî'nin ehl-i beytten olup geleceğine, yedi yıl hüküm süreceğine, yeryüzünü adaletle dolduracağına ve İsa (a.s.) ile çıkıp Filistin ülkesindeki «Lûd» (1) beldesinin kapısında Deccal'ın öldürülmesinde İsa'ya yardım edeceğine ve bu ümmete imam olup İsa'nın (a.s.) onun arkasında namaz kılacağına dair mütevatir râvilerinin çokluğu ile meşhur hadisler birçok cemaat tarafından Mustafa'dan (s.a.v.) rivayet edilmiştir. Yukarıda geçen beyanımızdan anlaşıldığına göre, Ebu'l-Hüseyin'in Mehdî'nin İsa'ya (a.s.) imamet edeceği sözlerine birçok hadis-i şerif delâlet eder.

Sa'd el-Taftazânî'nin, «İsa (a.s.), Mehdî'nin imamıdır. Çünkü ondan efdal olduğu için, imameti de daha evlâdır», diye sahihlediği kavlinin delilini takviye edecek bir rivayet yoktur. Öyle ise, delili mesnetsizdir. Zira Mehdî'nin İsa'ya (a.s.) yapacağı imametten maksat, ancak ve ancak İsa (a.s.) nâzil olup, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in şeriatına tâbi olmakla onun şeriatıyla hükmederek, kendi şeriat ahkâmın-

---

(1) Filistin'de bir şehirdir. Yafa'dan 20, Kudüs'ten 60 km. uzaklıktadır. «el-Müncid».

dan hiçbirisiyle müstakil olarak hüküm etmeyeceğine dair bir açıklamadır. Hazret-i İsa (a.s.), peygamber olup bu ümmetin bazısından olan mezkûr imamdan efdal olmakla beraber, arkasında namaz kılması, mezkûr gerçeği yaymak ve açık olan bir hakikatı izhar etmesi için bir ilândır. Şunu da ekleyelim ki, Hazret-i İsa, bu maksadı belirtmek için, önce kendisi namazda Mehdî'ye iktida eder. Sonra fıkıh ilminin kaidesine göre, mefdul olan (Mehdî), fâdıl olan İsa'ya (a.s.) iktida eder ve bu te'vil ile Ebu Hüseyin ve Sa'd el-Taftazânî'nin mânaca iki çelişik kavilleri birleşir.

Ebu Davud **«Sünen»** adlı hadîs kitabında, **«Mehdî, Hazret-i Hasan'ın evlâdındandır»** diye rivayet eder. Bunun hikmetinin, Hazret-i Hasan'ın bu ümmete olan şefkatinden dolayı ve yüce olan Allah için hilâfeti Muaviye'ye terk etmesi olduğunu, buna karşılık olarak halkın, yeryüzünü adalet ile dolduracak gerçek bir hilâfete çetin ihtiyaçları anında, Allah'ın onun evlâdından hilâfet için birisini yaratacağını zannederim.

Mehdî'nin Hazret-i Hüseyin'in evlâdından olduğu rivayeti ise ciddeh zayıftır. Bununla beraber, bu rivayette Rafızîler'in, Şiî taifesinden İmamiye fırkasının itikadına göre, eserimizin bu bölümünün ikinci kısmında bahisleri gelecek on iki imamdan on ikincisi olan İmam Ebu'l-Kasım Muhammed el-Hüccet bin el-Hasan el-Askerî'nin Mehdî olduğuna dair iddialarına bir delil yoktur. Hem de sahih olarak Mehdî'nin babasının adı Peygamber'in (s.a.v.) babasının adına muvafık olduğunu ifade eden hadîs-i şerif Rafızîler'in iddialarını reddeder. Zira onların Mehdî dedikleri Muhammed el-Hüccet'in babasının adı, Hasan el-Askerî olduğundan Peygamber'in (s.a.v.) babasının adına muvafık değildir. Hazret-i Ali'nin (r.a.), «Mehdî'nin doğum yeri Medine'dir» buyurduğu sözleri de, Rafızîlerin bu iddialarını reddeder. Çünkü bu Muhammed el-Hüccet dedikleri kimse, Hicri 55 tarihinde Sürremen Rea'da doğmuştur. Bazı Rafızîler'in çürük itikadlarına göre. **«Mehdî, Hazret-i Hasan'ın evlâdındandır»**, hadîs-i şerifi ile, **«Babasının adı babamın adına muvafıktır»** diye rivayet edilen hadîse, yanlıştır, demeleri ve yine bâtıl olan itikadlarına göre, Mehdî'nin Hazret-i Hüseyin'in evlâdından olduğuna dair, bu ümmetin icmaı olduğu iddiaları, tahminî ve cehaletten ileri gelen düşüncelerdendir. Hadîs-i şerif râvilerini, arzularına göre, hadîs nakil etmekle ittiham etmek, yalnız tahmin ve kıskançlıklarıyla bu hususta İslâm ümmetinin icmaı var diye nakil etmeleri, onlara nasıl câiz olur?

Muhammed el-Hüccet bin el-Hasan el-Askerî'nin Mehdî olduğunu iddia eden Rafızîler'den bir kısmı delil olarak diyorlar ki: «el-Hüccet beş yaşında iken ölen babası, ondan başka bir kimsesini bırakmamıştır. Allah Teâlâ, peygamber olan Yahya'ya (a.s.) çocukluğunda ilim, hikmet verdiği gibi, ona da vermiş. İsa'yı (a.s.) dahi çocuk

iken halka imam kıldığı gibi onu da çocukluğunda halka imam eylemiştir. Babası Sürremen Rea'da vefat etti. Kendisi de şehirde saklandı. Onun büyük ve küçük olarak iki sefer gizlenme durumu var ki; küçüğü doğduğu zamandan, şiasıyla haberleşmesinin kesildiği zamana kadardır. Büyüğü ise, kayıp olduğu vakitten son zamanda meydana çıkacağıdır. Hicri 298 yılında cuma günü öldürülmesinden korkarak, kayıp olmuş ve nereye gittiği de bilinememiştir.

İbn Hallikan der ki: «Şii taifesine göre, son zamanda iş başına gelmesi beklenen Mehdi, bu Muhammed el-Hüccet bin el-Hasan el-Askeri'dir. Dediklerine göre, sirdapta (sığınakta) gizlenen kimse odur. Bu zat hakkında dedikleri birçok sözleri vardır. Ahir zamanda Sürremen Rea'daki sığınağından çıkacağını beklerler. Hicri 265 yılında 9 yaşında iken, babasının evinde Sürremen Rea'daki evinden mezkûr sığınağa girdi. Anası ona gözü gibi bakardı. Oraya girdiği vakit dört veya beş veya on yedi yaşında olup bir daha anasına dönmedi demişlerdir». Burada İbn Halikan'ın hulâsaten dedikleri sona erdi.

Birçok kimse de mezkûr el-Askeri'nin çocuğu olmadığını söylemişlerdir. Zira vefat ettiğinde kardeşi Cafer, onun terekesine talib olmuştur. Bu olay Askeri'nin çocuğunun olmadığına delâlet eder. Çünkü evlâdı olsaydı, terekesine Cafer'in talip çıkmasına imkân yoktu, demişlerdir.

Sübki'nin Rafızi cemaatından rivayet ettiğine göre, Askeri'nin nesli kesiktir ve bir kavim taassup edip ona bir çocuk ispatına çalıştılarsa da, ispat edilememiştir ve kardeşi Cafer, terekesini almıştır. Şiilerin bir fırkası, Cafer'in dalâlette (doğru yoldan sapmış) olduğunu iddia etmiş ve kardeşinin terekesini almaya müstahak olmadığı halde, terekede hak iddia ettiğinden dolayı ona yalancı demişler ve bunun için onu zehirlemişlerdir. Fakat, diğer bir fırka da ona tâbi olup imametini ispat etmişlerdir.

Netice olarak Şiiler, Hasan el-Askeri'nin vefatından sonra, son zamanda meydana geleceği beklenen Mehdi hakkında tartışarak yirmi taifeye ayrılmışlardır. İmamiye fırkasından başka, Şii cemaati, gelecek Mehdi'nin bu el-Hüccet bin el-Hasan el-Askeri'den başka birisi olduğuna itikad etmişlerdir. Çünkü birisinin bu kadar uzun müddet kayıplara karışıp yaşaması, örf ve âdete muhalif olan şeylerdendir. Şayet beklenen Mehdi, mezkûr zat olsaydı, Peygamber'in (s.a.v.) onu bu şekilde vasıflandırması, yukarıda geçen hadislerdeki diğer vasıflandırmasından daha çok lâzım gelirdi.

Şunu da diyelim ki: Şeriat-ı mutahharada bir çocuğun başkanlığı sahih değildir. Öyle ise Hazret-i Peygamber (s.a.v.), haber vermediği halde, beş yaşında bir çocuğun imameti ve ona hikmetler verildiği iddiası, bu akılsız gafillerce nasıl câiz olur? Bu iddiaları, kendi-

liklerinden düşündükleri bir tahmin ve İslâm şeriatına uydurma bir şey sokmak cüretinden başka bir şey değildir.

Ehl-i beytten bazıları, «Keşke bunu onların kafasına sokanı ve bunların hangi tarikten geldiğini bilseydim, yemin ederim ki, onlar bu sözleri ve Sürremen Rea'daki sığınağın başında atlı olarak durup onun çıkması için yüksek sesle onu çağırmaları, akıllılar için gülüçntür», demiştir.

Yemin ederim ki, bu kısım taifelerle alay etmek maksadıyla şairin birisi Arapça şöyle bir şiir söylemiştir:

Sığınağın acaba gelmedi mi vakti ki doğursun,
Konuştuğunuz kimseyi. Cahilliğinizle
Vay aklınızın başına! Toprak oluversin o akıl.
Anka kuşu ve ğullarla siz üç oldunuz (1).

Şiilerin bir taifesi ise, imam olacak Mehdî, Ebu'l-Kasım Muhammed'dir. O, Ali bin Ömer bin el-Hüseyin'in torunudur ki, Resûlullah'ın (s.a.v.) torunu olan Hüseyin'in oğlunun torunudur. Abbasi halifesinden Mu'tasım, onu hapsetmiş, sonra da tâbi olanlar, hapishaneyi delerek onu çıkarıp götürmüş ve sonra ondan bir haber alınamamıştır, diye itikad ederler. Diğer bir taifeye göre, imam olacak kimse (Mehdî), Muhammed el-Hanefî'dir. Resûlullah'ın (s.a.v.) torunları olan Hasan ile Hüseyin'in vefatlarından sonra kayıp oldu demişlerdir. Hasan ile Hüseyin'in vefatlarından önce kayıp olup şimdilik Radva (2) Dağı'nda yaşıyor diyenleri de vardır.

Ehl-i beytten olan Zeyd bin Ali bin Hüseyin, tâbiinin üçüncü tabakasından yüce bir imam olmakla beraber, Rafıziler onu ehl-i beytten saymadılar. Kûfe ahalisinden birçok halk, ona hilâfet için biat etti. Rafızî taifesi ise ona yardım etmek için kendisinin Hazret-i Ebû Bekir ile Hazret-i Ömer'den teberri etmesini (uzaklaşmasını) istedilerse de, o, «Hayır. Ben onları kendime büyük ve dost edinirim» deyince, «Öyle ise biz seni terk ederiz» dediler. Zeyd (r.a.), «Haydi gidin. Siz Rafızisiniz» dedi ve o zamandan beri onlar Rafızî diye adlandırılmışlardır. Zeyd'e (r.a.) o zamanda tâbi olanların sayısı on beş bindi. Ona hilâfet biatı yaparlarken Abbas (r.a.) sülâlesinden bazısı ona, «Ey amca oğlu! Bunlar seni aldatmasınlar. Çünkü senin ehl-i beytine yaptıkları fenalıkları sana en tamam ibret verici bir şeydir. Onların aşağıladığı şeyler sana yeterli bir nasihattır», dediler. Bunu kabul etmeyip onlarla, Emevi halifesine karşı gelmek için yola çıkmakta ısrar edince, ona hilâfet biatı yapanlardan bir cemaat ordu-

---

(1) Anka, ismi olup cismi olmayan bir kuşun adıdır. Keza ğul kelimesi de cismi olmayan bir nevi cinin ismidir. Şair, «Dünya efsanelerinde ismi olup cismi olmayan iki şey vardı, siz onları üçleştirdiniz. Hani ya atlara binip Sürremen Rea şehrindeki sığınağın üzerinde dışarıya çıkın diye seslendiğiniz adamınıza ne oldu? Sığınağın zamanı gelmedi mi ki Mehdi'nizi doğursun» demektedir.

(2) Radva, Medine'de bir dağın ismidir. Arapça *el-Kamusu'l-Muhit*'e bak.

suna katılmadılar ve «Hak (doğru) İmam Zeyd'in kardeşi el-Bakır'ın oğlu Cafer es-Sadık'tır» dediler. Bunun üzerine Zeyd'in (r.a.) beraberinde iki yüz yirmi kişiden başka kimse kalmadı. Emevilerin valisi olan Haccac, topladığı ordu ile Zeyd'in üzerine yürüdü. Savaşta Zeyd'in kafasına bir ok isabet etti. Bunun üzerine kaçtı ve o yaradan vefat etti. Nehrevan'da şiası tarafından defnedilip yeri belirsiz olmak için mezarının üzerinden su geçirildi. Sonra Hicrî 121 veya 122 yılında, Haccac bundan haberdar olarak mezarını açıp başını kesti ve başını zamanın Emevi hükümdarı olan Hişam'a gönderip 121 yılında cesedini astı. Ta ki Hişam bin Abdülmelik ölüp yerine Velid halife oluncaya kadar asılı kaldı. Velid, işbaşına geçince onu defnetmiştir, Velid, valisine, «O Irak ahalisinin buzağısını indir ve yak. Sonra külünü denizin üzerinde rüzgâra savur» diye bir emir yazdığı ve valisinin de bunu yaptığı rivayet edilmiştir.

Zeyd'in (r.a.) cesedi asılı iken, bazı kimseler rüyalarında Peygamber'i (s.a.v.), Zeyd'in asılı olduğu direğe yaslanıp halka, «Siz benim evlâdım hakkında böyle mi yapıyorsunuz» dediğini görmüşlerdir.

Yalnız bir değil, birçoklarının rivayet ettiklerine göre, Zeyd'in (r.a.) cesedini çıplak olarak astıkları gün bir örümcek avretinin (hayâ yerlerinin) üzerine ağını ördü.

Rafıziler, Hazret-i Zeyd'i Mehdi saymadıkları gibi, yüksek şeref sahibi olmakla beraber, İshak bin Cafer es-Sıddik'i de ehl-i beytten saymamışlardır. Hattâ Hazret-i İshak, zamanında öyle yüce bir âlimdi ki, Süfyan bin Uyeyne, ondan hadîs rivayet ederken, «essika-errida» (itimad edilir zayıf tenli kişi) bana haber verdi» derdi. Şiilerden bir kısmı da, İshak'ın imam olduğunu söylemişlerdir. Sonra Rafızî taifesinin insanı hayrette bırakan çelişkili görüşlerindendir ki, Zeyd ve İshak'ın o kadar yüceliğine rağmen, onların hilâfeti iddiasında bulunmadılar. Halbuki, Zeyd (r.a.), yukarıda geçtiği üzere, hilâfet davasında da bulunmuştu ve Rafızîlerin adetlerindendir ki, hilâfet makamı ehl-i beytten hilâfet davasında bulunana ve doğruluğuna delâlet eden keramet ve adet dışı şeyler izhar eden kimseye sabit olur. Onlar, Muhammed el-Hüccet hilâfet davasında bulunmadığı halde imametinin sabit olduğunu iddia ettiler. Halbuki o ne imamet davasında bulundu ve ne de o husus için bir açıklama yaptı. Zira yine onların bâtıl itikadlarına göre, el-Hüccet Muhammed, henüz küçük yaşta iken gizlenmişti ve sayılı birkaç kişiden başka kimse onu gördüğünü iddia etmemişti. Başkaları ise, Muhammed'e iddia ettikleri imamet hususunda onları yalanlamış ve yukarıda beyanımızda geçtiği üzere, sirdapta saklandığının kat'î olarak aslı olmadığını söylemişlerdir. Öyle ise, yalnız kuru bir imkân düşüncesiyle ona imamet nasıl sabit olur? İtikatlar babında akıllı olan kimse, imametinin isbatına dair bu imkânla nasıl yetinir? Şunu da diyelim ki, imamet vazifesini bu vazifenin meşakkatini yüklenmekten âciz olan

birisine yüklemekte ne gibi bir fayda vardır? Sonra bâtıl itikadlarına göre, ehl-i beytten olan mezkûr imamların —devlet başkanı manâsında— imameti ve bu imamet iddialarını teyid etmek için halka söyledikleri âdet dışı (inanılmaz) şeyleri isbat edecek delil nedir? Halbuki mezkûr imamların sahih sözlerinden taşan gerçek delâlet eder ki, imamete ehil oldukları halde, halka imam olmayı iddia etmeyip kendilerini böyle bir iddiadan uzak tutmuşlardır. Buna açık delil ve sahih istidlâl ile temessük eyledikleri için Allah Teâlâ, kalplerini doğru yoldan meyletmekten, bâtıl yola sapmaktan, akıllarını sefahatten ve çelişik fikirlerden, dillerini mezkûr Rafızîlerin helâkine ve azabın son haddine düşmelerine sebep olan yalan ve iftiralarından temizlemiş olduğu bazı ehl-i beyt-i Nebevî'den olan zatlar söylemiştir.

ON ÜÇÜNCÜ ÂYET-İ CELİLE: Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'inde, «**İki taraf** (cennettekiler ile cehennemdekiler) **arasında bir perde vardır ve burclar üzerinde her iki tarafı da simalarından tanıyan adamlar vardır»** (1) buyurmuştur.

Sa'lebî, İbn Abbas'dan (r.a.) rivayet ile bu âyet-i celilenin tefsirinde der ki: «Âyette geçen A'raf (burç)'tan maksat, Kıyamet gününde Sırat köprüsünde yüksek bir yerdir. Üzerine Hazret-i Abbas, Hamza, Ali bin Ebi Talib ve Cafer Zülcenaheyn (iki kanat sahibi) bulunurlar. Oradan dostlarını yüzlerinin beyazlığından, düşmanlarını yüzlerinin siyahlığından tanırlar».

Deylemî ile oğlunun isnadsız olarak rivayet ettiklerine göre, Hazret-i Ali (r.a.) demiş ki: «Resûlullah (s.a.v.), «**Allah'ım. Bana ve ehl-i beytime öfkelenenlere çok mal ve aile rızık eyle ki, mallarının çoğalmasıyla** (Kıyamet gününde) **hesaplarının uzaması ve ailelerinin çoğalmasıyla şeytanlarının çoğalması onlar için** (belâ cihetinden) **kâfidirler»**.

Peygamber'in (s.a.v.) bu şekilde onlara beddua eylemesinin hikmeti şudur ki, onlar Peygamber (s.a.v.) ile ehl-i beytine karşı öfkelerinde, dünyaya meyl ettiklerinden başka bir sebep yoktur. Onlar, mal ve çocuk sevgisi uğruna hidayet nimetini çiğnemiş, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) de onlara mal ve çocuklarının çoğalması ile ve mezkûr nimetin onlardan selb edilmesine dair beddua etmiştir. Öyle ise onlar, dünyayı tercih edip Hazret-i Peygamber (s.a.v.) ile ehl-i beytine öfkelenerek bereketiyle hidayete ulaştıkları zatın nimetini inkâr ettiklerinden dolayı, dünyada onlara verilen nimetler, onlar için bir cezadan başka bir şey olamaz.

Fakat Peygamber'in (s.a.v.) Enes gibilere mal ve ailelerinin çoğalması için eylediği duası bunlara eylediği duadan kasdettiği şeye muhaliftir. Hazret-i Enes gibilere eylediği duadan maksadı, onların nimete nâil olup dünya ve âhirette yararlı şeylere ulaşmaları içindir.

(1) el-A'raf: 46.

ONDÖRDÜNCÜ ÂYET-İ CELİLE: Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'de, **«Ey Resûlüm! Tebliğde bulunmakta olduğun kimselere de ki, ben (bu tebliğimden dolayı) sizden yakınlık (yakınlarımın) sevgisinden başka bir mükâfat (ödül) istemiyorum. Kim iyi bir amel kazanırsa, biz onun iyiliğinden sevabını artırırız. Muhakkak ki Allah çok bağışlayıcıdır. Az amele çok sevap verendir. Yoksa** (Mekke kâfirleri Peygamber için), **«Allah'a bir yalan uydurdu» mu diyorlar?** (Bunu ancak kalpleri mühürlü olan beyinsizler isnad ederler. Bu isnad çok uzaktır fakat). **Allah dilerse, senin de kalbini mühürler. Allah bâtılı yok eder ve indirdiği kitapla hakkı** (İslâm dinini) **yerine getirir. Şüphe yok ki, o bütün kalplerdekileri bilendir. Odur ki, kullarından tevbeyi kabul buyuruyor. Günahlardan af ediyor. O bütün yaptıklarınızı bilir.»** (1) buyurdu.

Bilmelisin ki, bu âyet-i celile, birçok maksada ve onlarla ilgili mebhaslara şâmildir.

BİRİNCİ MAKSAD

Bu âyet-i celilenin tefsiri hakkındadır.

Ahmed, Taberanî, İbn Ebi Hatim ve Hâkim, İbn Abbas'dan (r.a.) rivayet ederler: «Bu âyet-i celile nâzil olunca, sahabeler dediler ki: «Ey Allah'ın Resûlü! Üzerimize sevgileri vâcib olan yakınlarınız kimlerdir?». Resûlullah (s.a.v.), **«Onlar Ali, Fatıma ve her iki oğullarıdır»** diye buyurdu».

Bu hadisin senedinde aşırı bir Şiî kimse olup lâkin sadûk (çok doğru) bir adam vardır.

Ebu'ş-Şeyh ve başkası da Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet ederler: «Biz «Hâmîm» (2) halkı hakkında bir âyet vardır. Ki mü'min olanlardan başkası sevgimizi kalbinde muhafaza etmez», deyip sonra, **«Ey Resûlüm! Tebliğde bulunduğun kimselere de ki: Ben, (bu görevimden dolayı) sizden yakınlarımın sevgisinden başka bir mükâfat istemiyorum»** âyetini okudu.

---

(1) eş-Şûra: 22, 23, 24, 25.

(2) Açıklaması: Bu kelime Kur'an-ı Kerim'in Şûra sûresinin başlangıcında geçer. Mezkûr sûrede yukarıdaki âyet-i celilede âl-i beytten bahsedildiği rivayet edildiğinden, Hazret-i Ali dahi bu münasebetle âl-i beyti mezkûr sûreye izafe edip «Biz Hâmîm'in halkıyız» diye buyurmuştur.

Nitekim İbn Kesir dahi bu âyetin tefsirinde, Süddi'den, o da Ebu'd-Deylemî'den rivayetle demiş ki: Ali bin Hüseyin (r.a.) esir olup Şam'a götürüldü. Şam halkından birisi, «Hamd o Allah'a olsun ki, sizi öldürdü, sonunuzu getirdi ve fitneyi ortadan kaldırdı» deyince, Ali bin Hüseyin (r.a.), ona «Sen Kur'an-ı Kerim'i okudun mu?» dedi. «Evet okudum» deyince, «Kur'an-ı Kerim'deki Hâmîm sûresinde «âl» kelimesini okudun mu?» dedi. «Evet okudum. Fakat Hâmîm'in âl'ini okumadım» dedi. Hazret-i Ali bin Hüseyin ona mezkûr sûrede geçen, «*Yakınlarımın sevgisinden başka bir şey sizden istemiyorum*» âyetini okudu. Adam, «Orada bahsedilen yakınlarından maksat siz ehl-i beyt misiniz?» dedi. Ali bin Hüseyin «*Evet*» dedi. (İbn Kesir'in tefsiri, c. 4, s. 12),

Bezzar ve Taberani, Hazret-i Hasan'dan, bazıları da hasen olarak birçok tariklerden rivayet ederler: «Hazret-i Hasan bir hutbe okudu. Mezkûr hutbesinin bazı sözleri şudur: «Beni bilen bilir. Şayet beni bilmeyen varsa, ben Muhammed'in (s.a.v.) oğlu Hasan'ım». Sonra Kur'an-ı Kerim'den **«Atalarım, İbrahim, İshak ve Yakub'un dinine tâbi oldum»** diye [1] âyet-i celileyi okudu. Sonra, «Ben Beşir'in (Muhammed'in), ben Nezîr'in (Muhammed'in) oğluyum. Ben o ehl-i beyttenim ki, galip ve yüce olan Allah onların sevgisini ve onların dostluklarını bu ümmetin üzerine farz kılmış ve bunu Muhammed'e (s.a.v.) indirdiği kitaptaki, **«Ey Resûlüm! Sen tebliğde bulunduğun kimselere de ki: Ben (bu tebliğimde) sizden yakınlarımın sevgisinden başka bir mükâfat istemiyorum»**, âyet-i celilesinde buyurmuştur», dedi».

Hazret-i Hasan'dan diğer bir rivayet şöyledir: Ehl-i beyt o kimselerdir ki, Allah Teâlâ, her müslümanın üzerine sevgilerini farz kılmış ve onlar hakkında, **«Ey Resûlüm! (Tebliğde bulunduğun kimselere) de ki, ben (bu tebliğimden dolayı) sizden, yakınlığa sevgi etmekten başka bir şey istemiyorum. Kim iyi bir amel kazanırsa, biz bu iyiliğinin sevabını arttırırız»** diye buyurmuştur. İyilikleri kazanmaktan maksat, biz ehl-i beyte karşı sevgiden ibarettir».

Taberani, Zeynelabidin'den (r.a.) rivayet etti ki: Babası Hazret-i Hüseyin öldürüldükten sonra, kendisi esir olarak, Şam mescidinin basamaklarına çıkarılınca, öfkeli Şam halkından biri ona, «Hamd o Allah'a olsun ki, sizi öldürüp sonunuzu getirdi. Fitnenin zamanını kesti» deyince, Zeynelabidin ona, «Sen, **«Ey Habibim! Tebliğ ettiğin adamlara de ki, ben bu görevimden dolayı, sizden hakkım olarak yakınlık sevginizden başka bir şey istemiyorum»** mealindeki âyet-i celileyi okudun mu?» dedi. Adam, «Âyet-i celiledeki yakınlıktan maksat, siz misiniz?» dedi. «Evet, biziz!» dedi.

Yüce bir zat olan Şemsüddin bin el-Arabî —Allah rahmet eylesin—, bu âyet-i celilenin mânasına istinaden bir şiirinde şöyle demiştir:

Tâhâ'nın ev halkını sevmemi ben farz bilirim
Uzak halkın aksine, yaklaştırır sevgi beni
Çünkü Peygamber hidayet ecri istemedi kimseden
Ancak bir hak olarak yakınlarına sevgi istedi.

Ahmed, İbn Abbas'tan rivayet eder: «Bu âyet-i celile nâzil olunca, sahabeler «Ey Allah'ın Resûlü! Akrabalarınız kimlerdir?» diye

---

(1) Yûsuf: 38'de, Allah Teâlâ, Yûsuf'dan (a.s.) hikâyetle buyurdular ki: «*Atalarım İbrahim, İshak ve Yakub'un dinine uydum. Bizim Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamız olamaz. Bu tevhid bize ve insanlara, Allah'ın bir faziletidir fakat insanların çoğu şükür etmezler*».

sorduklarında, Resûlullah (s.a.v.), «Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'dir» diye buyurdu (1).

Sa'lebî'nin rivayetine göre İbn Abbas (r.a.) demiş ki: «Kur'an'daki «**Kim iyi bir amel kazanırsa, biz bu iyiliğinin sevabını artırırız**» âyetindeki iyi amelden maksat, Muhammed'in (s.a.v.) âlini (ev halkını) sevmek, demektir».

Sa'lebî ve Beğavî, İbn Abbas'dan (r.a.) rivayet ederler: «Kur'an-ı Kerim'in, «Sen ey Muhammed! **Onlara de ki, ben size yaptığım tebliğden dolayı, yakınlık hakkımdan başka bir ecir istemiyorum**» meâlindeki âyet-i celilesi nâzil olunca, bazı kimseler içlerinden «Muhammed (s.a.v.) dediği bu sözle, bizi kendinden sonra akrabalarını sevmeye teşvikten başka bir şey kasdetmiyor» dediler. Bunun üzerine Hazret-i Cebrail, Peygamber'e (s.a.v.), «Bu âyeti onlara söylediğinden dolayı senden şüphe ettiler» diye haber verdi. Bunun üzerine Allah Teâlâ, «**Yoksa o Muhammed, Allah'a karşı bir yalan mı uydurdu, derler**» (2) diyen âyet-i celileyi nâzil eyledi. İşte o zaman mezkûr bazı kimseler, «Ey Allah'ın Resûlü! Sen doğrusun» dediler ve sonra, «**Odur ki,** (o Allah'dır ki) **kullarından tevbeyi kabul ediyor. Günahlardan affediyor.**» (3) âyet-i celilesi nâzil oldu.

Kurtubî ve başkası da, Süddî'den naklederler: «Allah Teâlâ'nın «**Şüphesiz Allah çok bağışlayandır. Az amele karşı çok sevap vericidir**» (4) buyurduğu âyet-i celilenin mânası, «Allah, Muhammed âlinin günahları için bağışlayıcıdır. Yaptıkları iyi amellerine karşı çok sevap verendir» demektir».

Hazret-i İbn Abbas'ın görüşü ise, konumuz olan âyet-i celilede geçen el-kurba» (yakın) kelimesinin genel mânada olduğu ve Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) âline ve başkasına da şâmil bulunduğudur. «Sahih-i Buhari» ve daha başka hadis kitaplarının İbn Abbas'tan naklettiklerine göre, İbn Cübeyr (r.a.), «Bu âyet-i kerimede geçen mezkûr kelimeden maksad, Muhammed'in âlidirler» diye tefsir edince, Hazret-i İbn Abbas, ona, «Sen bu kelimeyi böyle tefsir etmekte acele ettin. Çünkü Kureyş kabilesinden hiçbir âile yoktur ki Peygamberle akrabalığı olmasın. Peygamber (s.a.v.) onlara, «**Benimle aranızdaki karabetin hakkını vermekten başka sizden bir şey istemiyorum**», buyurmuştur», dedi.

Konumuz olan bu âyet-i celilenin mânası, Hazret-i İbn Abbas'ın

---

(1) Ahmed'in İbn Abbas'tan rivayet eylediği bu hadis-i şerif, sadece el yazması «Savâik»de vardır.

(2) Şûra sûresi âyet 24'ün tamamı ve tefsiri: «Yoksa Mekke kâfirleri (Peygamber için) Allah'a bir yalan mı uydurdu, diyorlar. Buna ancak kalpleri mühürlü olan beyinsizler cesaret ederler. Bu isnat senden çok uzaktır. Fakat Allah dilerse, senin de kalbini mühürler. Allah bâtılı yok eder ve indirdiği kitapla hakkı (İslâm dinini) yerine getirir. Şüphesiz o bütün kalplerdeki şeyleri bilendir»,

(3) Şûra: 25.

(4) Şûra: 22'den bir parçadır.

diğer bir rivayetine göre, «Sen ey Muhammed! De ki, sizi davet ettiğim bu şeylerin mükâfatı, aranızdaki akrabalık hakkımı gözetip beni severek o yakınlık dolayısıyla beni korumanızdır», demektir.

Yine ondan rivayet olunan bir habere göre, Kureyş halkı, Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) biat etmekten halkı men ettiklerinde, Allah Teâlâ, Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) bu âyeti nâzil eyledi ve bunun üzerine Peygamber (s.a.v.), onlara hitaben, «Ey kavmim! Eğer benimle biat etmeyi men ederseniz, bari akrabalık hakkımı gözetip bana eziyet vermeyiniz» diye buyurdu.

İbn Abbas'ın bu tefsirine, Hazret-i İkrime (r.a.) de tâbi olmuş, demiş ki: «Cahiliyet devrinde, Kureyş kabilesi, akrabalarına iyilik ederlerdi. Peygamber (s.a.v.), onları Allah'a, İslâm dinine davet edince, ona muhalefet edip onunla ilişkilerini kestiler. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz, kendisiyle aralarındaki akrabalık hakkını gözetmelerini ve kendisine karşı iyilikle davranmalarını emir ederek, «Getirdiğim bu İslâm dinine karşı hakkımı korumazsanız, hiç olmazsa benim size olan yakınlık hakkımı gözetin (bana eziyet etmeyin)» buyurdu.

Hazret-i Katâde, Süddî, Abdurrahman bin Zeyd bin Eslem ve daha başkaları da bu âyet-i celileyi Hazret-i İbn Abbas gibi tefsir etmişlerdir. Bu âyet-i celilenin Mekke-i Mükerreme'de nâzil olması da bu mânayı teyid eder. Ensari sahabeler, Hazret-i Abbas ile oğluna karşı iftiharda bulundukları vakit nâzil olduğu rivayeti ise zayıftır. Sahih olduğu farzedilse bile ihtimaldir ki, bir defa Mekke'de, bir defa da Medine'de olmak üzere iki defa nâzil olmuştur. Âyet-i celilenin tefsiri hakkında bütün bu rivayetler olmakla beraber, âyette yakınlık mânasını ifade eden, «el-kurba» kelimesinin mânası, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) âline tahsis edilmesine muhalif değillerdir. Çünkü bunu Hazret-i İbn Cübeyr gibi, yalnız âl-i beyte tahsis edenler, «el-kurba»nın genel mânasından yalnız Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) yakın olan âl-i beytten bahsetmiş ve bunların haklarının korunmasının Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) diğer akrabalarına olan hakkının gözetilmesinden daha önemli olduğunu beyan etmiştir.

Mezkûr âyet-i celile yalnız Peygamber'in (s.a.v.) akrabasının sevgisine riayet etmekten bahsettiğinden dolayı, Peygamber'i (s.a.v.) sevmenin ve onun hakkını korumanın matlub olup başta geldiği anlaşılır. Zira Peygamber'i (s.a.v.) âli cihetinden gözetmek matlup olunca, pek tabiîdir ki onun hakkını korumak daha lâyık ve evlâdır. İşte bu sebeptendir ki, Hazret-i İbn Abbas, Hazret-i İbn Cübeyr'in bu âyete verdiği mezkûr tefsirinden dolayı, hatayı ona isnad eylemeyip belki âyetin genel bir mânası olup ondan anlaşılan bütün mânalardan en önemlisi, ilkin bizzat Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) âlinin sevgisi değil, onun sevgisi kastedildiğinden, İbn Cübeyr'e mütaláasında acelecilik isnad eylemiştir.

İbn Cübeyr ile İbn Abbas'ın (r.a.) bu âyete verdikleri tefsirler arasında mâna bakımından bir tezat olması da bu gerçeği teyid etmektedir. Zira İbn Cübeyr, bu âyet-i celileyi bazan kendi görüşüne, bazan da İbn Abbas'ın görüşüne göre tefsir ederdi.

Öyle ise İbn Cübeyr, bu âyetten her iki mânanın da irade edilmesinin sahih olduğunu ifade etmiştir. Hattâ bu âyet hakkında İbn Cübeyr'in bu tefsirine muvafık olarak yukarıda beyan ettiğimiz üzere, Ahmed, Taberani, İbn Ebu Hatim ile Hâkim'in İbn Abbas'tan rivayet edilen ve senedinde aşırı bir Şii olan hadiste İbn Abbas'tan bir tefsir rivayet edilegelmiştir.

Bu âyet-i celilenin bütün bu tefsirleri, «Mezkûr âyetten maksat, Allah'ı sevmekten başka bir şey istemiyorum, demektir» mânasındaki tefsire muhalif olmazlar. Çünkü yalnız bir değil, birçok âlimlerin merfu olarak Hazret-i İbn Abbas'tan bu âyetin tefsiri, «Ben size getirdiğim bu açık delillerden ve hidayetten dolayı, taatiyle Allah'a yaklaşıp onu sevmekten başka hiçbir ecir istemiyorum» şeklinde rivayet edilmiştir. Aralarında muhalefet olmamasının sebebi de şudur: Allah'ın Resûlünü ve ehl-i beytini sevmek, Allah'ı sevmek ve ona yaklaşmak cümlesinden sayılır. Bu âyette geçen ve müşterek mânaları olan «kurba» kelimesinin bazı mânalarından bahis edilmesi, ona zıt olmayan diğer bazı mânasının irade edilmesine muhalif olmaz. Hele bahsedilen mâna, bahsi geçmeyen mânaya da işaret ederse hiç muhalif olmaz.

Bu âyet-i celilenin mensuh [1] olduğu da denilmiştir. Zira müşrikler Mekke'de Hazret-i Peygamber'e eziyet ederken, bu âyet-i celile nâzil oldu ve Peygamber (s.a.v.) aralarındaki yakınlık hakkını gözetmelerini, kendisine karşı iyilikte bulunmalarını emir buyurdu. Medine'ye hicret ettiği zaman, Ensariler onu koruyup ona yardım ettiklerinde artık Kureyşlilerin onu sevmelerine ihtiyacı kalmayıp Cenab-ı Allah, arkadaşları olan diğer peygamberlere emir buyurduğu gibi, ona da, **«Ey Resûlüm! Onlara de ki: Tebliğimden dolayı sizden hiçbir ücret istemedim. Ücret sizin olsun. Benim mükâfatım ancak Allah'a aittir. O her şeye (bütün yaptıklarınıza) şahittir»** [2] mealindeki âyet-i celileyi nâzil eyledi.

Fakat Beğavi, bu kavli reddedip demiş ki: Peygamber'i (s.a.v.) sevmek, ondan eziyeti defetmek, yakını olan kimseleri de sevmek, taat ve yararlı amel ile Allah'a yaklaşmak, dinin farizelerindendir. Yani bu gibi şeylerin ebedî olarak hükmü devam ettiği için, bunlara delâlet eden bu âyet-i celilenin hükmü mensuh olduğu iddiası câiz değildir. Çünkü âyet-i kerimenin delâlet ettiği bu hüküm bâkidir.

---

(1) Mensuh kelimesi, nesih kökünden ism-i mef'ul olan bir kelimedir. Lûgattaki mânası, giderilmiş ve yok edilmiş veya yeri değiştirilmiş mânasınadır. Istılahta (terim) mânası, şer'i bir delil ile kaldırılan bir hükme denir.

(2) es-Sebe': 47.

Öyle ise, bu âyetin hükmü nesih edilmiş (kaldırılmış) olduğu nasıl iddia edilir? Konumuz olan bu on dördüncü âyet-i celiledeki «illel meveddete» (= yakınlık hakkı olarak beni sevmekten başka) mânasına olan sözündeki istisna, Arapça dil bilgisi kuralına göre, münkatı' bir istisna (1) olduğundan yakınlık hakkını gözetmek, ecir kısmından olmayıp âyet-i celilenin meali, «Lâkin ey Mekke ahalisi! Benimle sizin aranızda olan karabet hakkını gözetin» demektir.

Öyle ise yakınlığın hakkını gözetmeleri, Peygamber'in (s.a.v.) onlara yaptığı tebliğin karşılığı değildir ki, konumuz olan bu on dördüncü âyetin neshine dair burada onunla istidlâl eyledikleri âyete mânaca muhalif olsun.

Sa'lebî dahi mezkûr âyetin mensuh olduğunu iddia edenlerin bu kavillerinin reddine çalışarak, demiş ki: Mezkûr âyet-i celiledeki, taat etmekle ve Hazret-i Peygamber'i (s.a.v.) ve onun ehl-i beytini sevmekle Allah'a yaklaşmak hükümleri mensuhtur, demek, diyen için kâfi bir çirkinliktir. Burada Beğavî'nin sözleri bitti.

Bu âyet-i celilenin Mulla'nın «Siret» adlı eserinde Peygamber'den (s.a.v.) rivayet eylediği, «Gerçekten Allah Teâlâ, ecrim olarak akrabalarımı sevmeyi üzerinize farz kılmıştır. Muhakkak yarın (Kıyamet günü) sizden onlara karşı yaptığınızdan soracağım» hadis-i şerifiyle mânaca ilişiği olduğu iddiası sahihtir. Öyle ise. Peygamber'in (s.a.v.) akrabalarının hakkını gözetmek, onun hakiki tebliğ ücreti değildir. Belki mecaz olarak ecir diye adlandırılır. Çünkü onlar Kıyamette bu işten sorumlu olacaklarından dolayı yine onlar için bir tebliğdir. Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) ecrini ayrıca, Kıyamette Allah Teâlâ verecektir, demektir.

İKİNCİ MAKSAD

Bu on dördüncü âyet-i celile zımmında olup, halkın Peygamber'in (s.a.v.) âlinin sevgisini talep etmesinin imanın kemalinden olduğu hakkındadır.

Biz bu maksadı, Kur'an-ı Kerim'in diğer bir âyet-i celilesinin bahsiyle açıp, sonra bu maksad hakkında rivayet olunan hadislerden

---

(1) İstisna, lügatta ihraç etmek, çıkarmak mânasınadır. Terim mânası ise Arapça dil bilgisinde bir şeyi diğer bir şeyin hükmünden çıkarmak demektir. Birinci şeye «müstesna» (çıkarılmış), ikinci şeye «müstesna minh» (ondan çıkarılan) denilir. İstisna, muttasıl ve münkatı' olarak ikiye ayrılır. Şöyle ki: Birinci şey, ikinci şeyin cinsinden olsa, muttasıldır. Örnek; Ahmed'ten başka Yolçatı köyü insanları pazara geldiler. Bu cümlede Ahmed mezkûr köy ahalisinden olup onlara ispat edilen fiilin hükmünden ihraç edilmiştir. Yani Ahmed gelmedi demektir.

Birinci şey, ikincinin cinsinden olmazsa, istisna münkatı'dır. Örnek: Kedilerden başka Yolçatı köyü insanlarından kimse gelmedi cümlesindeki kediler, hayvan cinsinden olduğu için mezkûr köy insanlardan olmayıp, onlara ispat edilmeyen bir hüküm bu cümlede kedilere ispat edilmiş, kediler gelmiş demektir. Bu ise münkatı' bir müstesnadır.

bahsedelim. Şöyle ki: Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de, **«İman edip salih ameller işleyenler var ya, Rahman** (Allah) **bunlara bir sevgi verecektir** (onları, kalplere sevdirecektir)» [1].

Hâfız es-Selefî, Muhammed bin Hanefi'den rivayetle bu âyetin tefsirinde demiş ki: «Her mü'minin kalbinde, illâ Ali ile ehl-i beytinin sevgisi vardır, demektir».

Sahih olarak Peygamber (s.a.v.), **«Nimetle sizi beslediği için Allah'ı sevin. Galip ve yüce olan Allah'ı sevdiğiniz için, beni de sevin. Beni sevdiğiniz için de ehl-i beytimi de sevin»** diye buyurduğu rivayet edilmiştir. İbn Cevzi'nin bu hadisi zayıf olarak **«İlelü'l-Mütenahiye»** adlı kitabında zikir etmesi yanlıştır.

Beyhakî, Ebu'ş-Şeyh ve Deylemî'nin rivayetlerine göre, Peygamber (s.a.v.) buyurdular ki: **«Bir kul, ben ona nefsinden daha sevgili, akrabam ona nefsinden daha sevgili, benim ev halkım ona kendi ev halkından daha sevgili ve benim şahsiyetim, ona kendi şahsiyetinden daha sevgili olmadıkça, hakkıyla iman etmiş olmaz»**.

Deylemî rivayet eder: Peygamber (s.a.v.) buyurdular ki: **«Evlâtlarınızı üç hasletle terbiye ediniz: Peygamberinizin sevgisiyle, ehl-i beytinin sevgisiyle, Kur'an okutmakla»**.

Sahih olarak rivayet edildiğine göre, Hazret-i Abbas (r.a.), Resûlullah'a (s.a.v.) kendisi ve Abdulmuttalib'in müslüman olan diğer oğulları Kureyşlilerle karşılaştıklarında, Kureyşlilerin yüzlerini ekşitmeleri ve onlarla konuşmalarını kesmeleri gibi eziyetlerine maruz kaldıkları şikâyetinde bulunduğunda, Resûlullah, Kureyş'in bu hareketlerine öyle kızdı ki, mübarek yüzü kızarıp her iki gözünün arası terledi ve buyurdular ki: **«Canım onun kudreti elinde olan zat ile yemin ederim ki, Allah ve Resûlü için siz** (müslüman olan akrabamı) **sevmedikçe, bir kimsenin kalbine hakiki iman girmez»**. Yine sahih bir rivayete göre buyurdular ki: **«Birtakım kavimlere ne oluyor ki, birbirleriyle konuşurken ehl-i beytimden birisini gördüklerinde sözlerini keserler. Allah yemin ederim ki, Allah ve Resûlü için ve bana olan yakınlık hakları için, onları** (müslüman akrabalarımı) **sevinceye kadar bir kimsenin kalbine hakikî iman girmez»**. Diğer bir rivayette, **«Canım onun kudreti elinde olan zatla yemin ederim ki, onlar iman etmeyince, cennete giremezler. Allah ve Resûlü için sizi sevmedikçe, hakikî iman etmiş değillerdir. Bir kimse şefaatimi ümit edecek de Abdülmuttalib'in oğulları nasıl ümit etmesinler?»**.

Diğer bir rivayette, **«Onlar, Allah için ve sizin bana olan yakınlığınız hakkı için sizi sevmedikçe asla hayra ulaşmazlar»**, diğer bir rivayete göre, **«Onlardan** (Kureyş'ten) **herhangi birisi beni sevdiği için sizi sevinceye kadar, hakikî iman etmiş olamaz. Siz şefaatımla**

---

(1) Meryem: 96.

cennete gireceğinizi ümit edip de Abdülmuttalib'in oğulları şefaatımı ümit etmeyecekler mi?» diye buyurdu. Bu rivayetlerden başka bu hadisin bahsetmediğimiz daha birçok tariki vardır.

Ebu Leheb'in müslüman olan kızı Mekke'den muhacir olarak Medine'ye gelince, bazı kimseler, ona, «Senin buraya hicretin Kıyamette sana fayda vermez. (Annesi kastedilip) Çünkü sen cehennem ateşinin odunu olan kadının kızısın» denildi. Kız bu sözleri Peygamber'e (s.a.v.) söylediğinde, Peygamber (s.a.v.) çok öfkelendi. Sonra mescidin minberinde buyurdular ki: «Birtakım kavimlere ne oluyor ki, nesebim ve yakınım cihetinden bana eziyet ederler. Ayılını Nesebime ve yakınlarıma eziyet eden, beni incitmiş olur. Beni inciten şüphesiz Allah'ı incitmiş olur». Bu hadis-i şerifi İbn Ebi Asım, Taberani, İbn Mende ile Beyhaki de mânaca birbirlerine yaklaşık metinlerle rivayet etmişlerdir. Ebu Leheb'in mezkûr kızının ismi Dürre, diğer bir rivayette Sübeya'dır (1). Veya biri ismi olup diğeri lâkabıdır. Veya her biri bir kadının özel ismi olup, bu olay müteaddit olarak vâki olmuştur.

Hudeybiye musalahasında bulunan sahabelerden Amr el-Eslemi, Hazret-i Ali (r.a.) ile Yemen'e giderken, Hazret-i Ali'den bir eziyet gördü. Medine'ye gelince, ondan gördüğü eziyetin şikâyetini halk arasında yaydı. Bunun üzerine, Resûlullah (s.a.v.), Amr'a, «Allah'a yemin ederim ki, beni incittin» buyurdu. Amr, «Ey Allah'ın Resûlü! Sana eziyet vermekten Allah'a sığınırım» dedi. Resûlullah (s.a.v.), «Evet, Ali'yi inciten bir kimse, gerçekten beni incitir» buyurdu. Bunu Ahmed bin Hanbel rivayet etmiş, İbn Abdu'l-Ber, ondan ziyade olarak, «Ali'yi seven, gerçekten beni sevmiş olur. Ali'ye öfkelenen, gerçekten bana kızmış olur. Ali'yi inciten, şüphesiz beni incitmiştir. Beni inciten bir kimse, şüphesiz ki, Allah'ı incitmiş olur» buyurduğunu da rivayet etmiştir.

Amr ile Hazret-i Ali'nin aralarında cereyan eden bu hadisenin benzeri, sahabelerden Büreyde'nin (r.a.) de başından geçmiştir. Bü-

---

(1) Bu kızın anasının adı Ümmü Cemil olup, bir rivayete göre, Peygamber Efendimiz'e (s.a.v.) eziyet vermek için diken demetlerini sırtlar, geceleyin Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) yoluna bırakırdı. Hazret-i Peygamber ise ipeğe basar gibi onlara basıyordu. Buradaki cehennem ateşinin odunu tabiri, cehennem ateşine gireceğine sebep olan günahlarından ibarettir ki, kelime mecazî mânada kullanılmıştır. Beyan ilmine göre bu da mecazın istiare kısmındandır. Şöyle ki: Ümmü Cemil'in mezkûr günahı oduna teşbih edilmiştir. Zira günah, cehennem ateşinin yakmasına, odun dahi dünyadaki ateşin yakmasına sebep olduğundan dolayı, aralarında sebebiyet benzerliği vardır. Bu itibarla dünya ateşinin yanmasına sebep olan odunu cehennem ateşinin yakmasına sebep olan günahın yerinde kullanıldı. Beyan ilmine göre buna istiare-i musarraha da denilir. İstiare-i musarrahanın daha açık izahını daha önce bir dip notunda yapmıştık. Bu konunun izahı için Kur'an-ı Kerim'in Tebbet sûresinin tefsirine dair Kaadı el-Beydavi'nin tefsiri ile hâşiyesi olan *Şeyhzade*'ye bak.

reyde Yemen'de Hazret-i Ali'nin beraberinde idi. Ona kızarak Medine'ye geldi. Hazret-i Ali ganimet malının beşte bir hesabından (humustan) bir cariye aldığı için onu şikâyet etmek istedi. Ona denildi ki, «Sen bunu Resûlullah'a (s.a.v.) haber ver ki, Ali'nin kıymeti onun nazarında düşüversin». Halbuki Resûlullah (s.a.v.), kapının arkasında dediklerini duyuyordu. Öfkelenerek çıkageldi ve buyurdular ki: **«Bir kısım kavimlere ne oluyor ki, Ali'yi küçük düşürürler. Ali'ye buğzeden, muhakkak ki bana buğz eder. Ali'den ayrılan kimse, şüphesiz benden ayrılmış olur. Gerçekten Ali benden, ben de Ali'denim. O benim çamurumdan yaratılmış, ben de İbrahim'in (a.s.) çamurundan yaratıldım ve ben İbrahim'den daha efdalim. Öyle bir zürriyettir ki, bazıları bazılarındandırlar. Allah Teâlâ işitendir, bilendir. Ey Büreyde! Ali'nin bir cariyeden daha çok (humustan) mal alabileceğini biliyor musun?»** (1).

Bu hadis-i şerifi Taberanî rivayet etmiş ve isnadında Hüseyin el-Eşkâr adlı bir kimse olup, kendisinin aşırı bir Şiî olduğu hakkındaki beyanımız bu eserimizde geçmiştir.

Zayıf bir habere göre, Peygamber (s.a.v.) buyurdular ki: **«Biz ehl-i beyti sevmekten ayrılmayın. Çünkü bizi sever olduğu halde, galip ve yüce olan Allah'a kavuşan bir kimse, şefaatımızla cennete girecektir. Nefsim onun kudreti elinde olan zat ile yemin ederim ki, hakkımızı tanımadıkça kulun ameli ona fayda vermez».**

Ka'bu'l-Ahbar ile Ömer bin Abdülaziz'in, «Kıyamette Peygamber'in (s.a.v.) ev halkından hiçbir kimse yoktur ki, illâ onun şefaat hakkı vardır» şeklindeki sözleri, mezkûr zayıf hadise muvafıktır.

Ebuşşeyh'in Deylemi'den rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, **«Bir kimsenin benim âl'imin, ensarî ve Arapların hakkını bilmediğinin sebebi, üç şeyden biridir. Ya münafıktır veya zina çocuğudur veya anası hayz (ay başı hali), nifas, (lohusalık) halinde iken, ona hamile kalmış bir kimsedir»**, buyurdu.

Deylemi'nin rivayetinde, Peygamber (s.a.v.), **«Allah'ı seven, Kur'an'ı sever. Kur'an'ı seven beni sever. Beni seven kimse, ashabımı, yakınlarımı sever»**, buyurdu.

Bu eserimizde geçen ehl-i beyt hakkındaki sekizinci âyet-i celilenin izahında bu konumuzla büyük ilgisi olan şeyler geçmiştir. Oraya müracaat et.

Ebu Bekir el-Havarzemî (r.a.) rivayet eder: Peygamber (s.a.v.) mübarek yüzü ayın dairesi gibi yuvarlak, sevinçli olduğu halde bize çıkageldiler. Onun bu neşeli durumundan Abdurrahman bin Avf (r.a.) sorunca, buyurdular ki: **«Kardeşim amcam oğlu ile kızım hakkında Rabbim'den bana müjde geldi ki, Allah Teâlâ Fatıma'yı Ali'yle evlendirdi. Cennetin kapıcısı olan Rıdvan'a emir edip (Tûba) ağa-**

---

(1) Burası el yazması Savaikü'l-Muhrika kitabına göre yazılmıştır.

cını salladı. **Ağaçta ehl-i beyti seven kişilerin sayılarınca, ilam belgeleri yeşerdi. Tuba ağacının altında nurdan melekler yaratıp her bir meleğe bir ilam belgesi verdi. Kıyamet kalkıp halk istikrar edince, halk arasında melekler çağırırlar. Ehl-i beytimi sevenlerden, içinde ateşten azatlığı yazılı belge verilmeyen bir kimse kalmayacaktır. İşte bundan dolayı, kardeşim ve amcam oğlu ve kızım ümmetimden olan birçok erkek ve kadının ateşten azat edilmelerine kurtarıcı oldular»**, buyurdu.

Mulla'nın rivayetine göre, Peygamber (s.a.v.), **«Biz ehl-i beyti mü'min ve takvalı olan kişiden başkası sevmez, müşrik ve şakî olan kimseden başkası da bize kızmaz»** buyurdu.

Ehl-i beyt hakkında, —bu eserimizde geçen sekizinci âyet-i celileden sonraki ikinci hadîs— Ahmed ve Tirmizî rivayet etti: Peygamber (s.a.v.), **«Beni seven ve bu her ikisini (Hasan ile Hüseyin'i) ve her ikisinin babalarını ve annelerini seven bir kimse, benimle beraber cennette olacaktır»** buyurdu. Bir rivayete göre, **«fî dereceti»** **«O kimse derecemdedir»** dedi. Ebu Davud, **«Ve o kimse sünnetime tâbi olmuş biri durumunda ölecektir»** cümlesini de diğer rivayetlerden ziyade olarak rivayet etmiştir.

Ebu Davud'un bu rivayetinden anlaşılıyor ki, Peygamber'in (s.a.v.) sünnetine (yoluna) tâbi olmadan, yalnız ehl-i beyte karşı sevgi beslemek, meselâ Şiî ve Rafızîler gibi onlar hakkında sevgi iddiasında bulunup Peygamber'in (s.a.v.) sünnetinden uzaklaşmak, iddia sahibine hiçbir iyilik sağlamaz. Bilakis mezkûr kimseye bu sevgi günah, dünya ve âhirette ona eziyet verici bir azap olur.

Ehl-i beyte olan sevgileri, kendilerine fayda verecek olan şiasının vasıflarına dair Hazret-i Ali'nin sözleri bu eserimizin ehl-i beytin faziletleri hakkındaki sekizinci âyet-i celilenin bahsinde geçti. O bölüme müracaat et. Çünkü o vasıflar, ehl-i beyti sevdikleri iddialarıyla beraber onların prensiplerine muhalefet eden mezkûr Şiî ve Rafızîlerin şekavet, cehalet ve gafletin son derecesine eriştiklerini gösterir. Allah Teâlâ, devamlı olarak ehl-i beytin sevgisinde ve hidayet yollarında olmamızı nasip eylesin. Amin!

Ama, **«Ey Ali! Şiamız halkı, Kıyamet gününde kendilerindeki ayıp ve günahlarıyla beraber, yüzleri dolunay halinde olan ay gibi nurlu olarak mezarlarından çıkacaklardır»** diye Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) rivayet olunan haber ise, bu kabilden olan birçok hadîs gibi mevzu (uydurma) bir hadîs olup, **İbn Cevzî** bunu topladığı uydurma hadîslerin arasında zikir etmiştir.

Sa'lebî, **«Ey Muhammed! Onlara** (tebliğde bulunduğun kimselere) **de ki, tebliğimden dolayı sizden yakınlığı sevgi etmekten başka bir ecir istemiyorum»** mealindeki âyet-i celilenin tefsirinde yukarıda geçen uydurma hadîslerin kabilinden uzun bir hadîs rivayet edilmiştir;. dedi.

Şeyhülislâm el-Hâfız İbn Hacer dahi «Bunun üzerinde uydurma alâmetler zahirdir» demiştir.

«Bir kimse, yürekten bizi sevip diliyle ve eliyle bize yardım ederse, ben ile o, (cennetin bir bahçesi olan) **İlliyyin'de olacağız. Kalbiyle bizi seven, diliyle bize yardım eden ve fakat elini çekenin derecesi onun arkasındaki derecedir. Kalbiyle bizi seven fakat dilini ve elini bize yardım etmekten men eden kimse de onun arkasındaki derecede bulunur»** diye, Peygamber'den (s.a.v.) rivayet edilen hadis ise, senedinde Rafızîlik itikadında aşırı olan bir kimse olduğundan terk edilmiş diğer bir haberdir.

ÜÇÜNCÜ MAKSAD

Ehl-i Beyte Buğz Etmekten Korkutma Hakkındadır

Peygamber (s.a.v.), **«Nefsim onun kudreti elinde olanla yemin ederim ki, ehl-i beyte öfkelenen bir kimseyi, Allah Teâlâ, ancak cehenneme sokar»**, buyurdu.

Ahmed, merfu olarak rivayet etti: «Peygamber (s.a.v.), **«Ehl-i beyte kızan kimse münafıktır»** buyurdu».

Ahmed ve Tirmizî, Cabir'den (r.a.) rivayet ederler: «Biz münafıkları, Ali'ye kızdıkları alâmetinden başka bir şeyle tanımazdık» dedi.

Peygamber'den (s.a.v.), **«Ehl-i beytimden olan bir kimseye kızan bir kimse, gerçekten şefaatımdan mahrum olur»** diye rivayet olunan hadis, mevzudur (uydurmadır). Yine bunun gibi Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.), **«Biz ehl-i beyte kızan bir kimse, her ne kadar şehadet getirip Allah'tan başka bir ilâh olmadığına tanıklık etse de, Allah** (Kıyamet günü) **onu yahudi olarak haşredecektir»**, şeklindeki rivayet dahi, İbn Cevzî ve Akilî ile diğerlerinin dedikleri üzerine mevzudur. Bu iki uydurma hadisten başka, ehl-i beytin şerefini zedeleyen kimseler hakkında, yukarıda Ebu'ş-Şeyh ile Deylemî'den rivayet olunan ve ilerde yine Deylemî ile başkalarından rivayet olunacak hadisler olduktan sonra, artık bu konunun isbatına dair bir iki uydurma habere ihtiyaç yoktur.

Taberanî, zayıf bir senetle, Hazret-i Hasan'dan (r.a.) merfu olarak Peygamber'den (s.a.v.) rivayet eder: Buyurdular ki: **«Bize öfkelenen ve kıskanan herhangi bir kimse, Kıyamet günü illâ ateşten yapılmış kamçılarla Kevser havuzundan uzaklaştırılır».**

Yine Taberanî'nin Hazret-i Hasan'dan zayıf olarak rivayet ettiği uzun bir hikâyede geçtiğine göre: Hazret-i Hasan, Hazret-i Ali'ye dil uzatana der ki: Sen mi Ali'ye dil uzatırsın! And ederim ki, sen Havz-ı Kevser'de ona gelirsen, —zaten oraya geleceğini zannetmem ya— Ali'yi eteğini beline sokmuş, kollarını sıvamış, kâfir ve münafıkları havuzdan uzaklaştırdığını göreceksin. Ve bu dediğim söz, her hareketiyle doğru olan ve doğrulanan Muhammed'in (s.a.v.) dediği sözüdür».

Taberanî rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), Hazret-i Ali'ye (r.a.),

«Ey Ali! Ey Ali! Kıyamet günü cennetin değneklerinden bir değnek seninledir. Onunla münafıkları havuzdan uzaklaştıracaksın», buyurdu.

Ahmed'in rivayetine göre, Peygamber (s.a.v.), «Ali'nin cihetinden bana beş nimet verildi ki, onlar, bana dünya ve dünyadaki nimetlerden daha sevimlidirler. Birincisi, Kıyamet gününde Ali, Allah Teâlâ halkın hesabını bitirinceye kadar onun huzurundadır. İkincisi, Livaülhamd (Hamd sancağı) elinde olup, Adem ile evlâtları, o sancağın altındadırlar. Üçüncüsü, Kevser Havuzu başında dikilip ümmetimden tanıdığını suvaracaktır» buyurdu (1).

Peygamber'in (s.a.v.) Hazret-i Ali'ye (r.a.), «Şüphesiz ey Ali! Senin düşmanların (Kıyamet günü) susuz, başları yukarıya kalkık olarak Kevser Havuzu'nda yanıma geleceklerdir» buyurduğu hadîs-i şerifi de bu eserimizde geçmiştir (2).

Deylemî, merfu olarak Peygamber'den (s.a.v.) rivayetle buyurdular ki: «Beni Haşim ile Ensarîlere öfkelenmek küfürdür. Araplara öfkelenmek münafıklıktır».

Hâkim'in söylediğine göre, Peygamber (s.a.v.), «Ey Abdülmuttalib'in oğulları! Sizin için Allah'tan üç şey diledim: İş başında olmanızı sabit kılmasını, sapıklıklarınızı hidayet eylemesini, cahilinize ilim öğretmesini. Yine Allah'tan sizi cömert, faziletli, şefkatli kılmasını diledim. Eğer bir kimse, Kâbe'deki rükün ile makam denilen yerde, her iki ayağını yan yana getirip namaz kılıp oruç tutsa, sonra kendisi Muhammed'in (s.a.v.) ehl-i beytine karşı öfkeli olarak Allah'a kavuşsa, cehennem ateşine girecektir» buyurdu.

Bir rivayette bu hadîs-i şerifte geçen «Cüden» (cömert) kelimesi yerine «Necden» (cesaret) kelimesi geçer.

Yine Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) sahih olarak rivayet olundu ki: «Altı kişiye ben lânet ettim ve Allah Teâlâ ile duası makbul olan her peygamber de lânet etmiştir ki onlar galip ve yüce olan Allah'ın Kitabına (Kur'an-ı Kerim'e) bir şey ilâve eden, Allah'ın kaderini inkâr eden, Allah'ın şerefli kıldığı kimseyi aşağı düşürmek gayesiyle, kaba kuvvetle ümmetimin üzerine galip olan, Allah'ın haram kıldığı şeyi helâl eden, ıtretimden olup Allah'ın haram kıldığı şeyi helâl kılan, sünnetimi terk eden kimselerdir».

Bir rivayette, «Hürmetullahi» (Allah'ın haram kıldığı) yerine, «Hurumillahi» (Allah'ın haram kıldığı şeyleri) diye mevcuttur. Diğer bir rivayette yedinci şey de vardır ki, ganimet malını kendine tahsis eden kimsedir.

Ahmed, Ebu Dücane'den (r.a.) rivayet eder: Ebu Dücane demiş ki: «Ali'ye ve ehl-i beyte dil uzatmayın. Çünkü Kûfe'den bir komşumuz geldi. Hazret-i Hüseyin'i kastederek, «Allah Teâlâ'nın bu fasık oğlu

(1) Diğer iki husus zikredilmemiştir.
(2) «Onuncu Âyet-i Celile» bahsinda.

fasıkı öldürdüğünü görmediniz mi?» dedi. Allah Teâlâ, iki gözünün üzerine iki beyaz perde çekerek onu kör eyledi».

BİR UYARMA

Kaadı İyad, «Şifa» adlı eserinde, özetle şöyle demiştir: «Bir kimse, Peygamber'in (s.a.v.) zürriyetinden olan birisinin pederine sebbedip eylediği sebde, Peygamber'i (s.a.v.) istisna eylediğine dair bir karine alâmeti olmazsa, öldürülmesi câizdir».

Bu kitabımızda, Peygamber'in (s.a.v.) ehl-i beyti hakkında geçen bütün hadîslerden anlaşıldı ki, ehl-i beytin sevgisi, müslümanlara vaciptir ve onlara buğz edilmesi ağır bir günahtır. Ve sevgilerinin müslümanlara dinen lâzım olduğunu Beyhakî ve başkaları söylemiştir. Zira, Beğavî'nin geçen sözlerinden anlaşıldığına göre, ehl-i beytin sevgisi dinin farizelerindendir. Hatta İmam Şafiî bir şiirinde, bu hususta şöyle der:

Ey Resûlullah'ın ehl-i beyti, Allah bize
Farz kılmış sevginizi, Kur'an'da nâzil eyledi

Ki sevgilerinin üzerimize lâzım olduğunu açıkça bildirmiştir.

Bezzar, «Tevsiku Ure'l-İman» adlı eserinde, İmam el-Havlî'den özetle bu konuda şöyle yazmaktadır: Âlimlerin havasları, evvelâ Peygamber'e (s.a.v.), sonra nutfelerinin ayıklanmış olduğunu bildikleri için, zürriyetine, sonra, sahabeden olup hayatlarında cennetle müjdelenen on satın evlâdına, daha sonra diğer sahabelerin evlâdına karşı sevgilerinden dolayı kalplerinde tam bir meziyet hissederler. Geçmiş zamanda onların babalarını görseydiler, onlara baktıkları gözle, bugün evlâdına bakarlar.

Ehl-i beytin ahvalini eleştirmemek gerekir. Şayet ehl-i beytten bir kimse, bir bidat veya herhangi bir iyi olmayan hareketinden dolayı fasık olursa, onun şahsı için değil, ancak yaptığı uygunsuz mezkûr fiilinden dolayı ona öfkelenmek lâzımdır. Zira mezkûr kimse ile Peygamber'in (s.a.v.) aralarında babalık cihetinde her ne kadar birçok vasıta varsa da, yine onun cesedi, Peygamber'in (s.a.v.) mübarek cesedinden bir parçadır.

Ebu Said «Şerafü'n-Nübüvvet» kitabında ve İbn Müsenna'nın da rivayet ettiklerine göre, Peygamber (s.a.v.), «**Ey Fatıma; Allah Teâlâ, gerçekten kızdığın için kızar, razı olduğun için de razı olur**» buyurdu.

Öyle ise, onun evlâdına eziyet eden bir kimse, bu korkulu, büyük tehlikeye atılmış oluyor. Çünkü Hazret-i Fatıma'yı kendine kızdırmış olur. Onun evlâdını seven kimse ise, rızasını kazanmış olur.

Âlimler, Peygamber'in (s.a.v.) beldesi sakinlerinden bir bidat veya iyi olmayan bir hareket sâdır olsa bile, harem-i şerifinin komşuluğu şerefi dolayısıyla, onlar yine de saygıya lâyıktır, diye açıkça belirttikleri halde, Peygamber'den (s.a.v.) bir parça olan zürriyetine karşı yapılması gereken saygıya ne diyorsun?

Cenab-ı Hakk'ın Kur'an-ı Kerim'de iki yetim çocuk hakkında, **«Her iki çocuğun babası salih kişi idi»** (1) buyurduğu âyet-i celilenin tefririnde bahsedilen babaları, esas babaları olmayıp belki bereketi sayesinde çocukların muhafaza edildikleri asıl babaları ile onların arasında yedi veya dokuz ataları vardı, diye rivayet edilmiştir. İşte bunun içindir ki, Cafer es-Sadık (r.a.), halka demiş ki: «Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'de bahsettiği salih kulun bereketiyle, her iki yetimi koruduğu gibi, siz de Peygamber'in (s.a.v.) bizdeki şeref hakkını gözetiniz! Muhammed'i (s.a.v.) seven kimse onun zürriyetinin ahvalini araştırmaz».

DÖRDÜNCÜ MAKSAD

Ehl-i Beyte İyilik Yapmak ve Onları Sevindirmek Hakkındadır

Deylemî, merfu olarak, Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) rivayet eder: Buyurdular ki: **«Bir kimse, bana tevessül eylemek ve nezdimde iyiliği olup da dolayısıyla Kıyamet gününde ona şefaat etmemi isterse, ehl-i beytime iyilik edip onları sevindirsin».**

Birçok tarikten, Hazret-i Ömer'den (r.a.) rivayet edilmiş ki: «Hazret-i Ömer, Zübeyr'e (r.a.): «Bizimle gel. Hasan bin Ali'yi (r.a.) ziyaret edelim» dediğinde, Zübeyr (r.a.) biraz duraksladığı için, Ömer (r.a.) dedi ki: «Beni Haşim'in hastalarının durumlarını sormanın farz, onları ziyaret etmenin sünnet olduğunu bilmez misin?».

Hazret-i Ömer'in (r.a.) bu sözünden maksadı, onların hastalarının halini sormanın hakikî bir vacib olduğu ve onu yapmayan kimsenin günahkâr olacağı değildir. Belki başkalarının hallerini sormaktan daha sevaptır, demektir. Bu sözü şuna benzer ki, Peygamber (s.a.v.) **«Cuma günü yıkanmak vaciptir»** (2) buyurdu, ancak buradaki vücubtan maksad bir sünnet-i müekkede olduğudur.

Hatib, merfu olarak Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) rivayetle buyurdular ki: **«Beni Haşim'den başka bir kimse diğer bir kimsenin** (gel-

---

(1) el-Kehf suresi, âyet 82'nin açıklaması:

Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'de Hızır (a.s.) ile Musa'nın (a.s.) beraber yaptıkları seyahatten bahsederken, mezkûr surenin 77. âyetinde mealen şöyle buyurur: *«Yine her ikisi gittiler. Sonunda bir memleket halkına vardılar ki, oranın halkından yemek istedikleri halde, kendilerini misafir etmekten çekinmişlerdi. Giderken yıkılmak üzere olan bir duvar buldular. Hızır* (a.s.), *hemen onu doğrultuverdi. Musa ona dedi ki: «İsteseydin bu işe karşı bir ücret alırdın».* Musa'nın (a.s.) ona yaptığı birkaç itirazdan dolayı Hızır (a.s.), ondan ayrılmak istedi ve ona eylediği itirazların cevabını teker teker verdi. Sıra Musa'nın (a.s.) duvar meselesindeki itirazına gelince, yine Allah Teâlâ mezkûr surenin 82. âyet-i celilesinde meâlen Hızır'dan (a.s.) hikâyetle şöyle buyurur:

«Duvara gelince, bu duvar şehirde iki yetim oğlanındı. Duvarın altında bu oğlanlar için saklı bir define vardı. Babaları da salih bir kimse idi. Onun için Rabbin diledi ki, ikisi de reşit olsunlar ve definelerini çıkarsınlar. Bu Rabbinden bir merhamet idi. Ben bunları kendi görüşümle yapmadım (Allah'ın emriyle yaptım). *İşte senin sabredemediğin şeylerin içyüzü budur diye* (Hızır) *cevap verdi».*

(2) «et-Tac li'l-Usûl»ün şerhi «Gâyetü'l-Tac» c. 1, s. 278'a bak.

mesine hürmet ederek) **ayağa kalkar. Yalnız Beni Haşim, bu hükümden müstesnadırlar. Onlar** (hürmete herkesten daha lâyık oldukları için), **kimsenin gelmesine ayağa kalkmazlar».**

Taberanî, merfu olarak Peygamber'den (s.a.v.) rivayet eder: **«Birisi Abdulmuttalib oğullarından olan birisine bir iyilikte bulunup da dünyada mükâfatını almadıysa** yarın (Kıyamet günü) **bana kavuştuğu zaman ödülü bana aittir».**

Sa'lebî, bu hadîsin metninden olarak, Taberanî'nin rivayetine, **«Ehl-i beytim cihetinden bana zulüm eden ve yakınlarım cihetinden beni inciten kimsenin üzerine cennet haram kılınmıştır»** cümlelerini de ziyade etmiştir. Fakat Sa'lebî'nin rivayet ettiği bu metnin senedinde çok yalancı bir kimse vardır.

Rivayeti zayıf olan bir habere göre, Peygamber (s.a.v.), **«Kıyamet günü ben dört kişiye şefaatçiyim. Onlar, zürriyetime saygı gösteren, ihtiyaçlarını temin eden, daralıp da ona muhtaç olduklarında işlerini görmek için çalışan, kalbi ve diliyle onları sevenlerdir»** buyurdu.

Mulla, **«Siret»** adlı kitabında rivayet eder ki: «Peygamber (s.a.v.), Ebu Zer'i Ali'yi çağırmaya gönderdi. Ebu Zer, Ali'nin evine vardığında, değirmenin kendi kendine zahire öğüttüğünü gördü. Gelip Peygamber'e (s.a.v.) durumu haber verdi. Peygamber (s.a.v.) bunun üzerine, **«Ey Ebu Zer! Bilmedin mi? Gerçekten Allah'ın yeryüzünde gezen, Muhammed'in** (s.a.v.) **âline** yardım **etmekle görevlendirilmiş melekleri vardır»**, buyurdu.

Ebu'ş-Şeyh'in rivayet ettiği uzun bir hadîsde Peygamber (s.a.v.), **«Ey insanlar! Gerçekten fazilet, şeref, rütbe, başkanlık, Allah'ın Resûlü ve zürriyeti içindir. Öyle ise kendinizi bâtıl düşüncelere kaptırmayın»** buyurdu.

BEŞİNCİ MAKSAD

Bu Âyet-i Celilenin Ehl-i Beyte Yapılacak Tazime, Riayete ve Onları Övmeye İşareti Hakkındadır

İşte bunun içindir ki, selefler bu hususta, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) adetine uyarak, ehl-i beyti çok tazim edip, onları övmüşlerdir. Çünkü yakında bu eserimizde beyanı geçeceği üzere, Peygamber (s.a.v.), Beni Haşim'e hürmet ederlerdi ve Hulafa-i Raşidîn ile onlardan sonrakiler, dahi o yolu takip etmişlerdir.

Buharî, «Sahih» kitabında Hazret-i Ebu Bekir'in (r.a.) şöyle dediğini rivayet eder: «Nefsim onun kudreti elinde olanla yemin ederim ki, Resûlullah'ın yakınlarına yapacağım iyilik, yakınıma iyilik yapmaktan daha sevimlidir».

Diğer bir rivayet, «Benim yakınımdan daha sevgilidir», şeklindedir. Bir başka rivayete göre, Hazret-i Fatıma, Ebu Bekir'den Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.), terekesini istemiş, Ebu Bekir veremeyeceğini

beyanla özür mahiyetinde Hazret-i Fatıma'ya demiş ki: «Allah'a yemin ederim ki, Resûlullah'a (s.a.v.) olan yakınlığınızdan ve Allah Teâlâ her müslümanın üzerine size tazim etmeyi farz kıldığı için, size yapacağım iyilik, akrabama yapacağım iyilikten bana daha sevimlidir».

Tereke için kendisi ile Hazret-i Fatıma arasında cereyan eden hadise, bu kitabımızın Şiî ve Rafızîler'in ileri sürdükleri yedinci şüphelerinin cevabında geniş olarak geçti.

Yine Buharî'nin rivayet ettiğine göre Hazret-i Ebu Bekir demiş ki: «Muhammed'in (s.a.v.) ehl-i beytindeki şerefini gözetiniz». Yine sahih olarak kendisinden rivayet edildiğine göre, Hazret-i Ebu Bekir, Hazret-i Ali ile şakalaşarak, Hazret-i Hasan'ı boynuna alıp taşırken, «Babam ona feda olsun. Bu Peygamber'e (s.a.v.) benzer, Ali'ye benzemez» diyor ve Hazret-i Ali de gülüyordu (1).

Hazret-i Ebu Bekir'in Hazret-i Hasan'a dedikleri bu sözler, Hazret-i Enes'in Hazret-i Hasan hakkında dedikleri sözlere muvafıktır. Nitekim Buharî, ondan rivayetle demiş ki: «Hasan gibi Peygamber'e (s.a.v.) daha benzeyen hiçbir kimse yoktu». Lakin Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) bunu Hazret-i Hüseyin hakkında da söylediği rivayet edilmiştir. Bu iki hadis arasındaki zahirde tezat olduğu zannedilirse de, Tirmizî İbn Hibban, Hazret-i Ali'den rivayetle demiş ki: «Hasan, başından göğsüne kadar, Hüseyin ise göğsünden aşağıya kadar herkesten daha ziyade Resûlullah'a (s.a.v.) benzerlerdi» buyurduğu sözleri, mânaca birleşmelerine dair bir tevildir.

Beni Haşim ile diğer kabilelerden olan bir cemaatin dahi, Hazret-i Hüseyin'i Peygamber'e (s.a.v.) benzettikleri rivayet edilmiştir. O cemaatin sayısını Tirmizî'nin «Şemail» adlı kitabına yazdığım şerhimde beyan ettim.

Darekutnî, rivayet eder ki: Ebu Bekir (r.a.), hilâfeti zamanında, Resûlullah'ın (s.a.v.) minberinde otururken, Hazret-i Hasan gelip «Babamın oturduğu yerden aşağı in» dedi. Ebu Bekir, «Doğru söyledin. Allah'ı yemin ederim ki, bu babanın oturduğu yerdir» dedi ve Hazret-i Hasan'ı kucağına alıp ağladı. Bunun üzerine Hazret-i Ali (r.a.), Ebu Bekir'e «Ayılın! Allah'a yemin ederim ki, Hasan'ın bu yaptığı benim görüşüm değildir» dedi. Ebu Bekir, «Doğru söyledin. Allah'a yemin ederim ki, Hasan'ın bu söylediği sözlerinden dolayı senden şüphelenmedim» dedi.

İşte Hazret-i Ebu Bekir'in Hazret-i Hasan'a gösterdiği bu büyük sevgiyi, hürmeti ve yüce tutmayı düşün ki, onu kucağına almış ve ağlamıştır. Bu olayın benzeri, Hazret-i Ömer de aynı minberde iken, Hazret-i Hüseyin tarafından vaki olmuş. Hazret-i Ömer de Hüseyin'e, «Senin babanın minberidir. Vallahi babamın minberi değildir» demiştir. Bunun üzerine Hazret-i Ali, Hazret-i Ömer'e, «Allah'a yemin ederim

(1) Buharî, bu olayı Hazret-i Hasan'ın (r.a.) menakıbında yazmıştır.

ki, Hüseyin'in bunu sana söylemesini emretmedim» deyince, Hazret-i Ömer (r.a.), «Allah'a yemin ederim ki, biz de bu hususta senden şüphelenmedik» cevabını verdi.

İbn Sa'd, bundan ziyade olarak, Hazret-i Ömer, Hüseyin'i yanında minbere oturttu ve «Bu kılları başımızda yeşerten babandan başka bir sebep yoktur (yani biz bu yüksek makama ancak ceddin Resûlullah'ın (s.a.v.) sayesinde ulaştık demektir)» dedi.

Askerî, Hazret-i Enes'ten rivayet eder: «Peygamber (s.a.v.), Mescid-i Şerif'te iken, aniden Hazreti Ali çıkageldi. Selâm verdi, sonra oturacak yer bulmak için göz gezdirdi. Peygamber (s.a.v.), sahabelerden hangisi Ali'ye yer verecek diye yüzlerine baktı. Hazret-i Ebu Bekir, Resûlullah'ın (s.a.v.) sağ tarafında idi. Oturduğu yerden uzaklaşıp «Ey Ebu'l-Hasan, buraya» diye söyledi. Hazret-i Ali, Peygamber (s.a.v.) ile Hazret-i Ebu Bekir (r.a.) arasında otururken, Resûlullah'ın (s.a.v.) mübarek yüzünde neşe belirdi ve **«Ey Ebu Bekir! Fazilet ehli olan kimseye fazilet yapmayı ancık faziletli olan kişi bilir»** diye buyurdu.

İbn Şazan. Hazret-i Âişe'den rivayet eder: «Ebu Bekir aynı hareketi Abbas'a karşı da yapmış ve Resûlullah (s.a.v.) dahi geçen sözlerini ona söylemiştir». Hazret-i Ebu Bekir, bu hususta Peygamber'e (s.a.v.) tâbi olmuştur. Zira Beğâvî, Hazret-i Âişe'den rivayet eder: «Şüphesiz Peygamber'in (s.a.v.) amcası Abbas'a insanı şaşırtacak bir şekilde saygı gösterdiğini gördüm».

Darekutnî rivayet eder: «Peygamber (s.a.v.) oturduğu zaman, Ebu Bekir sağında, Ömer solunda, Osman karşısında otururlardı. Hazret-i Osman, Peygamber'in (s.a.v.) sır kâtibi idi. Abdulmuttalib oğlu Abbas gelirken Ebu Bekir yerini terkeder, Abbas onun yerine otururdu».

İbn Abdu'l-Ber, rivayet eder: «Gerçekten sahabeler, Hazret-i Abbas'ın faziletini bilir, onu öne geçirir, onunla danışır ve verdiği kararla amel ederlerdi. Allah ondan razı olsun».

Hazret-i Ebu Bekir, Hazret-i Ali'nin yüzüne çok bakardı. Hazret-i Âişe, bunun sebebini Hazret-i Ebu Bekir'den sorunca, dedi ki: «Resûlullah'dan (s.a.v.) **«Ali'nin yüzüne bakmak ibadettir»** buyurduğunu işittim». Bu hadîsin benzeri, bu kitabımızda daha önce bir hadîs-i şerifte geçmiş olup, hasen bir hadîstir.

Peygamber (s.a.v.) vefat ettikten altı gün sonra, Hazret-i Ebu Bekir, Ali ile türbe-i şerifinin ziyaretine gelirken, Hazret-i Ali (r.a.) ona, «Öne geç, ey Resûlullah'ın (s.a.v.) halifesi!» deyince, Hazret-i Ebu Bekir, «Ben o kişinin önüne geçmeyeceğim ki, kendim bizzat onun hakkında Resûlullah'dan (s.a.v.) işittim. Buyurdular ki: **«Ali'nin nezdimdeki rütbesi, Allah'ın nezdindeki rütbem gibidir»**. Bunu İbn Semman rivayet etmiştir.

Darekutnî, Şa'bî'den rivayet eder: «Hazret-i Ebu Bekir otururken, aniden Hazret-i Ali çıkageldi. Hazret-i Ebu Bekir onu görünce, buyur-

dular ki: «Bir kimse insanlardan, Resûlullah'ın (s.a.v.) nezdinde rütbece en yücesine, yakınlıkça ona en yakınına, durumca en iyisine, hakça en ulusuna bakmayı severse, bu gelen kişiye bakıversin».

Yine Darekutnî rivayet eder: «Hazret-i Ömer, birisinin Hazret-i Ali'nin gıybetinde bulunduğunu görür. Ona, «Sana yazıklar olsun. Ali'yi biliyor musun?» deyip Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) türbesini işaret ederek, «İşte bu onun (Peygamber'in) amcasının oğludur. Allah'a yemin ederim ki, bu mezardan olandan başka hiçbir kimseyi bu sözünle incitmedin» dedi». Bir rivayete göre, Hazret-i Ömer, o adama, «Eğer sen Ali'ye kızarsan, buna kabrinde eziyet etmiş olursun» diyerek, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) türbe-i şerifini işaret eyledi. Lâkin bu rivayetin senedi zayıftır.

Yine Darekutnî, İbn Müseyyeb'ten rivayet eder. Hazret-i Ömer buyurdular ki: «Kendinizi eşraf olanlara (âyanlara) sevdiriniz. Onların sevgilerini kendinize celp ediniz. Irz ve namusunuzu alçak kimselerden koruyunuz. Şerefin ancak Ali'yi dost edinmekle tamam olduğunu biliniz».

Buhari rivayet eder: Ömer bin Hattab, halk kurak ve kıtlık olan bir yılla karşılaştığında, Hazret-i Abbas'ı vesile ederek Allah'tan yağmur taleb ederdi. Ve «Allah'ım!.. Bize kurak bir yıl gelince, biz Peygamber'in Muhammed (s.a.v.) ile tevessül ederdik. Sen de bizi suvarırdın. Gerçekten biz Peygamberinin amcasıyla sana tevessül ederiz. Bizi (yağmurla) suvar» der ve yağmur yağar, halk susuzluğunu giderirdi.

Dımeşk hakkında yazılan tarih kitabında yazılmış ki, Hicrî 17 Amurramade (Salgın hastalığı) yılında halk yağmur duasını tekrarladığı halde yağmadı. Bunun üzerine Hazret-i Ömer, «Yarın öyle bir kimse ile tevessül edeceğim ki, Allah Teâlâ onun bereketiyle bana yağmur gönderecektir» dedi. Ertesi gün sabahleyin Hazret-i Abbas'a gidip kapısını çaldı. «Kim o» deyince, «Ömer'dir» dedi. «Neyin var?» dedi. Ömer, «Evden çık da, seninle tevessül ederek Allah'tan yağmur dileyelim!». Abbas (r.a.) «Otur» dedi ve «Beni Haşim kabilesine, taharet edip yağmur duası dolayısıyla yararlı elbiselerinizi giyin» diye haber yolladı. Onlar geldiler. Abbas güzel koku çıkarıp onlara sürdü. Sonra Hazret-i Ali önünde, Hasan sağında, Hüseyin solunda, Beni Haşim kabilesi arkasında olduğu halde, yağmur duasına çıktı ve «Ey Ömer! Bizden başka kimseyi aramıza karıştırma» diyerek yağmur namazı kılınacak yere gelip durdu. Allah'a hamd u sena ettikten sonra, «Allah'ım! Sen bizimle danışmadan bizi yarattın. Bizi yaratmadan önce, şimdi yapacağımızı da bilirdin. Hakkımızdaki ezelî ilmin, rızkımızı kesmekten seni men etmedi. Ey Allah'ım! İlk rızkımızı bize ihsan eylediğin gibi, sonunda da bize ihsan eyle» diye dua eyledi. Hazret-i Cabir der ki: «Biz daha yağmur duası yerinden ayrılmadan, aralıksız olarak üzerimize yağmur yağdı. Biz ancak suların içine dalarak evimize yetiş-

tik. Hazret-i Abbas, beş defa ben suvaran oğlu, suvaran oğlu, suvaran oğlu, suvaran oğlu, suvaran bir kimsenin oğluyum, diyerek babası Abdulmuttalib'in beş defa Allah'tan yağmur dileyip suvardığına işaret etti».

Hâkim'in rivayetine göre, Hazret-i Ömer, Hazret-i Abbas ile yağmur namazına çıkarken, hutbe okuyup buyurdular ki: «Ey insanlar! Peygamber (s.a.v.), Hazret-i Abbas'a karşı bir çocuğun babasına karşı olan saygı hakkı gibi, üzerinde hakkı olduğunu bildirdi. Ona saygı gösterir, onu yüceltir, bir şeyi yapmasına veya yapmamasına yemin etti mi, onu kırmaz, öyle ederdi. Öyle ise ey insanlar! Peygamber'e (s.a.v.) iktida edip (uyup) başınıza gelen herhangi bir sıkıntıyı defetmek için, Abbas'ı kendinize, galip ve yüce olan Allah'ın nezdinde vasıta edinin» buyurdu.

İbn Abdü'l-Ber, birçok tarikten Hazret-i Ömer'den rivayet eder: Hazret-i Ömer, Hazret-i Abbas ile tevessül edip yağmur duasına çıktığında, şöyle dua etti: «Ey Allah'ım! Senin Peygamberinin amcasını vasıta ederek sana yaklaşıyoruz. Onu kendimize nezdinizde şefaatçı ediniyoruz. Babalarının salih olması dolayısıyla iki yetim çocuğun haklarını koruduğun gibi, Abbas'taki Peygamberinin akrabalık hakkını koru. Sizden mağfiret ve hayır için şefaat dileyerek size geldik».

İbn Kuteybe'nin rivayetine göre, Hazret-i Ömer, «Allah'ım! Biz senin Peygamberinin amcasını ve Peygamberinin pederlerini, birçok adamlarını vasıta kılıp sana yaklaşıyoruz. Çünkü gerçekten sen diyorsun ve dediklerin doğrudur (sen Kur'an-ı Kerim'de Musa ile Hızır aleyhisselamın arkadaşlığını hikâye ederken iki yetimden bahisle): «**Duvara gelince, bu duvar şehirde iki yetim oğlanındı. Duvarın altında bu yetim oğlanlar için saklı bir define vardı. Babaları da salih bir kişi idi**» (1) buyurdun. Her iki yetim çocuğun babası salih bir kişi olduğu için, haklarını korudun. Öyle ise Allah'ım! Peygamberin amcası tarafından olan hakkını korumayı ihsan eyle. Şüphesiz biz onunla şefaat dileyerek size yakın geldik» diye dua etti.

İbn Sa'd rivayet eder: Ka'b (r.a.), Ömer'e (r.a.) dedi ki: «Beni İsrail'e kurak bir yıl gelince, peygamberlerinin yakın akrabaları vasıtasıyla yağmur duasında bulunurlardı». Bunun üzerine Hazret-i Ömer, «İşte bu Abbas'tır. Gel, ona gidelim» dedi. Ona gidip, «Ey Ebü'l-Fadl, insanların içinde bulunduğu buhrana ne dersin?» diyerek Abbas'ın elinden tutup kendi yanında minberde oturttu ve «Ey Allah'ım! Senin Peygamberin amcasını vasıta ederek, sana yöneldik» dedi. Sonra Hazret-i Abbas dua etti.

İbn Abdü'l-Ber, rivayet eder: «Her ne zaman Hazret-i Ömer ile Osman (r.a.), suvari iken Hazret-i Abbas (r.a.) yaya olarak yanların-

(1) el-Kehf suresi, âyet 82. Bu âyetin tamamı ve açıklaması «Üçüncü Maksad»da geçti.

dan geçecek olsa, Ömer ve Osman ona saygı olarak, oradan geçinceye kadar bineklerinden inerlerdi».

Zübeyr bin Bekkâr, İbn Şehab'dan rivayet eder: Ebu Bekir ile Ömer, hilâfetleri zamanında suvari iken, Hazret-i Abbas'a rastladıkları zaman, illâ inip hayvanı yedeklerine alır, Hazret-i Abbas evine veya oturacağı yere varıncaya kadar, onunla yaya yürür, sonra ondan ayrılırlardı.

İbn Ebi'd-Dünya rivayet eder: Hazret-i Ömer, halka beytü'l-maldan maaş tahsis etmeyi istediğinde, ona, «Kendinden başla» dediler. Kabul etmeyip ilkin sırayla Resûlullah'a (s.a.v.) yakın olanlardan başladı. Sıra kendi kabilesine ancak beş kabileden sonra geldi. Bedir Savaşı'nda hazır bulunanlara, o savaşta hazır olmayıp da İslâmiyet'te onlara eşit olanlara beşer bin, Hazret-i Abbas'a on iki bin, Hazret-i Hasan ile Hüseyin'e de babaları olan Hazret-i Ali'ye verdiği kadar akçe tahsis eyledi. İşte bunun için Hazret-i İbn Abbas demiş ki: «Ömer, Hasan ile Hüseyin'i severdi. Zira malın dağıtılmasında onları evlâdından üstün tuttu».

Darekutnî rivayet eder. Hazret-i Ömer, Hazret-i Fatıma'ya, «Halktan hiç kimseden nezdimizde babandan daha sevimli yoktur. Babandan sonra bizce senden daha sevimli hiçbir kimse yoktur» diye buyurdu.

Yine Darekutnî rivayet eder: «Hazret-i Ömer, Hazret-i Ali'nin nerede olduğunu sordu. Kendi tarlasına gittiğini söylediler. Hazret-i Ömer cemaatına. «Gelin beraber ona gidelim» dedi, gittiler. Onun tarlada çalıştığını gördüklerinde, kendileri dahi bir saat kadar çalıştılar. Sonra oturup sahbet ederlerken, Hazret-i Ali ona, «Ey mü'minlerin emiri! Beni İsrail kavmi sana gelip de onlardan birisi, ben Musa'nın (a.s.) amcasının oğluyum dese, nezdinde onun diğer arkadaşları üzerine bir üstünlüğü olacak mıdır?» dedi. Hazret-i Ömer, «Evet,» dedi. Hazret-i Ali, «Peki, Allah'a yemin ederim ki, ben Resûlullah'ın (s.a.v.) kardeşi ve amcasının oğluyum» dedi».

Bunu rivayet eden kimse demiş ki: «Hazret-i Ali'nin bu sözlerinden sonra, Hazret-i Ömer hemen kaftanını çıkarıp serdi ve «Allah'a yemin ederim ki, biz burada birbirimizden ayrılıncaya kadar, bu kaftanımdan başka bir şeyin üzerinde oturmayacaksın» diye buyurdu ve birbirlerinden ayrılıncaya kadar Hazret-i Ali onun üzerinde oturdu».

Hazret-i Ali'nin Hazret-i Ömer'le bu şekilde konuşmaktan maksadı, Ömer emirü'l-mü'minîn olduğu halde, gelip onunla tarlasında çalışmasının, onun için Resûlullah'a (s.a.v.) yakınlık sebebi olduğunu ifade etmekti. Onun için Hazret-i Ömer sevinip daha ziyade hürmet ederek, onu kaftanının üzerine oturttu.

Darekutnî, rivayet eder: Hazret-i Ömer, Hazret-i Ali'den bir şey sordu. Cevap verince, Ömer ona, «Ey Eba Hasan! İçinde bulunmadığın bir kavim arasında yaşamaktan Allah'a sığınırım» dedi.

Yine Darekutnî, rivayet eder: «Hazret-i Hasan, Hazret-i Ömer'i ziyaret etmek için, izin istedi. Ona izin verilmedi. Sonra (1) Hazret-i Ömer'in oğlu Abdullah gelip izin istedi. Ona da izin verilmedi. Hazret-i Hasan gidince, Hazret-i Ömer, «Onu bana getirin» dedi. Gelip, «Ey Emirü'l-Müminim! Ben, içimden Ömer'in oğlu Abdullah'a izin verilmezse, bana hiç izin verilmez» dedim» deyince, Hazret-i Ömer, «İzin verilmekte sen ondan daha evlâsın. Allah'tan sonra sizden başka hiçbir kimsenin başta kılı yeşermedi (yani sayenizde bu makama nâil olduk)» diye buyurdu. Darekutnî'nin diğer bir rivayetine göre, Ömer. Hasan'a, «Sen bana geldiğin zaman izin isteme» demiştir.

Yine Darekutnî rivayet eder: Çöl Araplarından iki kişi, birbiriyle münakaşa ederek, davalarına bakması için Hazret-i Ömer'e geldiler. İkisinin arasındaki davaya bakmak için Hazret-i Ali'ye izin verdi. Hazret-i Ali, aralarındaki davaya hüküm eyledi. Onlardan birisi, Hazret-i Ali'ye işaretle, «Aramızdaki davayı bu mu hal edecek?» deyince, Hazret-i Ömer, birdenbire ona doğru ilerleyerek, yakasından tutup çekti ve dedi ki: «Sana yazıklar olsun. Bunun kim olduğunu biliyor musun? Bu senin ve her mü'minin mevlâsıdır (dostudur). Bu kimin mevlâsı değilse, o kimse mü'min değildir», buyurdu.

Ahmed rivayet eder: Birisi Muaviye'den bir soru sordu. Muaviye, ona, «Bunu Ali'den sor. Çünkü o daha bilgilidir» dedi. Adam Muaviye'ye, «Ey mü'minlerin emiri! Bana vereceğin cevap, onun vereceği cevaptan daha sevimlidir» deyince, Muaviye, «Kötü bir şey söyledin. Gerçekten öyle bir kimseyi küçük gördün ki, Resûlullah (s.a.v.), onu ilimle övüp değerlendirdi. Yemin ederim ki, Resûlullah (s.a.v.), ona hitap ederek, **«Senin bana yakınlığın, Harun'un Musa'ya yakınlığı rütbesindedir. Şu kadar ki, benden sonra peygamber yoktur»** buyurdu. Hazret-i Ömer, bir mesele için müşkül durumda kaldığı vakit, Hazret-i Ali'den istifade ederdi» dedi.

Ahmed'in rivayet ettiği bu haberi başkaları da rivayet etmiştir. Lakin bazıları, «Muaviye mezkûr adama dedi ki: Kalk, Allah senin iki ayağını yerden kaldırmasın, diye beddua edip adamın ismini kendi defterinden sildi. Ayrıca «Yemin ederim ki, Ömer, Ali'den bir şeyler sual eder, ondan ilim öğrenirdi. Ömer'in meclisinde bulundum. Onun bir müşkülü hasıl olduğu zaman işte Ali buradadır derdi» cümleleri de rivayet edilmiştir.

İbn Abdü'l-Ber'in rivayetine göre, Zeyd bin Sabit (r.a.), annesinin cenaze namazını kıldıktan sonra, binmesi için katırı ona yaklaştırıldı. İbn Abbas, binmesine yardım edip üzengisini tuttuğunda, Zeyd (r.a.) ona, «Ey Resûlullah'ın (s.a.v.) amcasının oğlu bırak» dedi. İbn Abbas, Âlimlere karşı böyle hürmetle emrolunduk» dedi. Çünkü kendisi Zeyd bin Sabit'ten (r.a.) ders alıyordu. Zeyd (r.a.)

---

(1) 1241 tarihli el yazması «Savaik»a göre tercüme edilmiştir.

dahi onun bu yaptığına karşı, elini öpüp «Biz dahi Peygamberimiz'in (s.a.v.) ehl-i beytine karşı böyle yapmakla emrolunduk» buyurdu. Hazret-i İbn Abbas'tan sahih olarak rivayet edilmiş ki, kendisi hadis dersi almak için bazı sahabelerin evine giderdi. Gittiği yerlerde derse başlandığını gördüğünde, ridasını (kaftanını) kendine yastık yaparak kapıya dayanıp dersi dinlerken rüzgâr onun yüzüne toz savururdu. Ders veren sahabi evden çıkıp onu görünce, «Ey Resûlullah'ın (s.a.v.) amcasının oğlu! Seni buraya kadar getirten sebep nedir? Niçin bana haber göndermedin ki? Ben sana gelecektim» derdi. O da, «Hayır, sana gelmekte ben daha haklıyım» derdi.

İbn Abbas, Muaviye (r.a.) ile hacca giderken, kendisi ile, ilim talep edenlerden bir cemaat olduğu gibi, Muaviye ile de ilim taleb eden bir cemaat bulunurdu.

Ömer bin Abdülaziz, Abdullah bin Hasan bin Hüseyin'e, «Senin bir ihtiyacın olunca bana yaz. Çünkü Allah'ın seni benim kapımda görmesinden utanırım» dedi. Medine emiri iken Hazret-i Ali'nin kızı Fatıma (r.a.) onun ziyaretine gittiğinde, yanındaki cemaati dışarı çıkarıp ona dedi ki: «Bence yüryüzündeki halklardan sizden daha sevimli bir ehl-i beyt (evin halkı) yoktur. Şüphe yok ki siz bence ehl-i beytimden bana daha sevimlisiniz» dedi.

Kaadı İyad'ın «Şifa» adlı kitabının beyanına göre, Ebu Bekir bin Ayyaş demiş ki: «Şayet Hazret-i Ebû Bekir, Ömer ve Ali (r.a.) her birisi bir iş için yanıma gelselerdi, Hazret-i Ali'nin (r.a.), Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) olan yakın akrabalığı dolayısıyla ilk olarak onun işini görmeye başlardım. Allah'a yemin ederim ki, bence, gökten yere düşürülmek, Ebû Bekir ile Ömer'i Ali'nin önüne geçirmekliğimden daha sevimlidir».

Abbasilerin Medine valisi olan Cafer bin Süleyman, Hazret-i Malik'i (r.a.) bayıltıncaya kadar dövdü. Ayıldığında, buyurdular ki: «Kendime şahitlik ederim ki, beni dövene hakkımı helâl ettim». Sonra ondan bunun sebebi sorulunca, «Ben öldüğümde Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) kavuşup da benim yüzümden bazı ev halkının cehennem ateşine girmesinden utanacağımdan korkarım» dedi. Sonra Abbasi halifelerinden o zamanın halifesi olan el-Mansur, Medine'ye geldiğinde İmam Malik'in öcünü Cafer'den almak istedi. Malik (r.a.), «Bundan Allah'a sığınırım. Allah'a yemin ederim ki, onun Resûlullah'a (s.a.v.) karâbeti münasebetiyle bana vurmak için kaldırdığı her kamçıdan dolayı, ona hakkımı helâl ettim» dedi.

Abdullah bin el-Hasan el-Müsenna ki, Resûlullah'ın (s.a.v.) torunu olan Hasan'ın torunudur. Genç yaşta iken, Ömer bin Abdülaziz'i ziyaret etti. Meclisinde kalabalık bir cemaat vardı. Hemen meclisini kapatıp yüzünü Abdullah'ın yüzüne çevirdi. Kavmi onun bu hareketini kınadıklarında dedi ki: «Bana öyle sika (itimad edilir) bir kimse haber verdi ki, sanki ben bizzat Peygamber'in (s.a.v.) müba-

rek ağzından işittim: «Fatıma cesedimden bir parçadır. Onu sevindiren şey, beni de sevindirir» diye buyurdu. Hazret-i Fatıma hayatta olsaydı, oğluna karşı bu hürmetimden sevineceğini bilirim».

Hatib rivayet eder: Ahmed bin Hanbel'e Kureyş kabilesinin yaşlısı, genci veya âyanından birisi gelince, hürmet edip onu öne geçirir, arkasından evinden çıkardı. Ebu Hanife (r.a.) dahi ehl-i beyte çok saygı gösterir, ehl-i beytten gizli ve aşikâr olanlara nafaka vermekle kendini Allah'a yaklaştırırdı. Hattâ ehl-i beytten olup da nesebini açıklamayan birisine on iki bin dirhem gönderdiği de söylenmiştir. Dostlarını da böyle davranmaya teşvik ederdi. İmam Şafiî (r.a.) dahi ehl-i beyti çok medhettiğinden dolayı, onların şiası olarak suçlanmış, hakkında çeşitli dedikodular çıkarılmıştır. Kendisi bu dedikodulara, eserimizin bu bölümünün birinci kısmında, ehl-i beyt hakkındaki ikinci âyet-i celilenin beyanı sonunda ve dokuzuncu bölümün üçüncü kısmında, Hazret-i Ali (r.a.) hakkındaki sahabe ve seleflerin senaları beyanında, güzel şiirleriyle cevap vermiştir. Yine kendisi âl-i beyti överek şöyle bir şiir söylemiştir:

Peygamberin âli bana şâfi olan bir zümredir
Benim için Peygamber'e onlar bir vesiledir
Umarım ki verilecek sağ elime yarın benim
İşlediğim amellerim hakkındaki şu defterim.

Zührî, bir günah işledi. Nereye gideceğini şaşırdı. Zeynelabidin (r.a.) ona, «Her şeyi kuşatıp içine alan, Allah'ın bol rahmetine karşı olan bu ümitsizliğin, senin için, yaptığın günahından daha büyük bir günahtır» dedi. Zührî, onun bu sözüne sevinerek, «**Allah, elçiliğini** (bir şeyi tebliğ etme işini) **nereye, kime vereceğini çok iyi bilir**» (1) diyerek ev halkına ve malına döndü.

BİR SONUÇ

Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.)'. âlinin '(ev halkının)'. başına gelecek belâları, fitneleri ve onlara karşı kötü muamele edenlerin başlarına gelecekleri haber verdiği hadislerle, ehl-i beytinin diğer özel ahlâkları hakkındadır:

Resûlullah (s.a.v.), «**Benden sonra gerçekten ehl-i beytim, ümmetim tarafından öldürülmek, başka ülkelere sürgün edilmek gibi hadiselerle karşılaşacaklardır. Kavimlerimizden gerçekten bize en şiddetli öfkelenen Beni Ümeyye, Beni el-Muğire ile Beni Mahzum'durlar»**, buyurdu. **Hâkim,** bu hadisi sahihlemişse de, **senedinde hadis âlimlerince hafızası zayıf kabul edilen İsmail adlı biri vardır ve zayıf bir hadis râvisi olarak tanınır. Buharî ise onun itimad edilir olduğunu** söylemektedir. Tirmizî'nin **Buharî'den nakletttiğine göre,**

(1) En'am sûresi 124'üncü âyetten alınmıştır.

mezkûr İsmail, hadis rivayetinde sikadır (güvenilir bir kimsedir). Rivayet ettiği hadisler ne ceyyit (iyi), ne de redi (fena) hadislerden olup ikisinin ortasında olan hadislerdendir.

Ehl-i beyte karşı en şiddetli buğz edenlerden biri Mervan bin Hakem'dir. İşte, Hâkim'in sahihleyip, Abdurrahman bin Avf'dan rivayet ettiğine göre, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) zamanında bir çocuk doğduğunda, dua etmesi için mutlaka Peygamber'in (s.a.v.) huzuruna getirilirdi. Mervan el-Hakem doğup ona getirildiğinde, «Bu kertenkele oğlu kertenkeledir. Mel'un oğlu mel'undur» şeklindeki hadisin hikmetinin, bu olduğunu zannederim.

Hâkim bu rivayetten sonra, Muhammed bin Ziyad'dan rivayet etti: Muaviye oğlu Yezid'e biatını yaparken Mervan, «Bu olay, Yezid için Ebû Bekir ile Ömer'in yoludur» deyince, Abdurrahman bin Ebu Bekir, «Bu Herakliyos ile Kayser'in yoludur (yani hilâfet değil, Rum kıralının yoludur)» dedi. Bunun üzerine Mervan, Abdurrahman'a dedi ki: «Allah Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de hakkında, «O ki ana ve babasına öf dedi» buyurduğu kimse sensin» (1).

Hazret-i Âişe bu haberi işitince, «Allah'a yemin ederim ki, Mervan yalan söyledi. O kimse Abdurrahman değildir. Fakat Mervan daha babasının sülbünde iken, Resûlullah (s.a.v.) onun babasına lânet etti» dedi. Hâkim, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) sohbetinde bulunan Amr bin Mürre el-Cüheni'den rivayet eder: Mervan'ın babası el-Hakem bin As, Hazret-i Peygamber'i (s.a.v.) ziyaret etmek için izin isterken, onu sesinden tanıdı ve «Ona izin verin gelsin: Ondan türeyecek mü'minler hariç; zaten onlar azdır ya:... Allah'ın lâneti onun ve sülbünden çıkacak olanların üzerine olsun. Onlar dünyada refah içinde yaşarlar fakat âhirette kaybedeceklerdir. Onlar riya ve hile sahibi kişilerdir. Onlara dünyada nimet verilir ama âhirette nimetten bir payları yoktur» buyurdu.

İbn Zafer demiş ki: «Mezkûr Hakem «eddaül-uddal» (çaresiz hastalık) diye adlandırılırdı. Ebu Cehil de böyle tesmiye edilirdi». Bunları hep Demiri «Hayatü'l-Hayvan» kitabında beyan etmiştir.

Peygamber'in (s.a.v.) Hakem ile oğluna lânet etmesi, imanlarına bir zarar vermez. Zira diğer bir hadis-i şerifinde, nihayet kendisinin de bir insan olduğunu, her insan gibi kendisinin de öfkelendiğini, birisine eylediği seb ve lânetin o kişi için bir rahmet ve günahtan arınma, bir kefaret ve taharet olmasını Allah'tan dilediğini, ifa-

(1) Kur'an-ı Kerim'in el-Ahkaf sûresi, 17'nci âyet-i celilesinin tamamı: *«Kendisini Allah'a ve âhiret gününe iman etmeye davet ettikleri vakit, anne ve babasına «Öf size» (usandım sizden), benden önce ne kadar nesiller gelip geçtiği halde, beni* (kabirden dirilip) *çıkarılmakla mı korkutuyorsunuz, diyen kimse var ya, anası, babası kendisinden Allah'a elaman çekerek, «Yazık sana, iman et. Şüphesiz Allah'ın vaadi bir gerçektir»* diyorlardı. O diyor ki: *«Bu dediğiniz evvelkilerin uydurma masallarından başka bir şey değildir».*

de buyurmuştur. Böylece, o şüpheyi izale etmiştir. Fakat İbn Zafer'in, Ebu Cehil hakkında naklettiği sözler Hakem'e söylenen sözlere muhalif olduğundan, İbn Zafer kınanamaz (1). Çünkü Ebu Cehil kâfirdir. Hakem sahabidir. Bir sahabiye o sözü söylemek çirkin, hem de çok çirkindir. Şayet İbn Zafer, «Hakem'e «eddaul-uddal» deniliyordu» diye naklettiği söz sahihse, müslüman olmadan önce ona öyle denildiği mânasına hamledilmelidir.

Bu kitabımızda Mehdi hakkındaki hadisler arasında geçtiği üzere, Peygamber (s.a.v.), Beni Haşim kabilesinden bir taifeyi görünce, gözleri yaşla dolup rengi değişti. Sonra, **«Gerçekten biz öyle ehl-i beytiz ki, Allah Teâlâ, âhireti bize dünya üzerine tercih edip seçmiştir. Ehl-i beytim benden sonra çetin bir belâ ve sürgünle karşılaşacaklardır»** buyurdu.

İbn Asakir rivayet etti. Peygamber (s.a.v.) buyurdu: **«İnsanlardan ilk helâk olacaklar Kureyş'tir. Kureyş'ten ilk helâk, ehl-i beytimin helâkiyle başlar»**. Taberani ve Ebu Ya'lâ dahi buna benzer bir hadis rivayet etmişlerdir.

Şunu bilmelisin ki, genel olarak bütün insanların, özellikle de ehl-i beytin birkaç hususa riayet etmeleri, te'kiden tavsiye edilir:

Onlardan birincisi: Din ilimlerini öğrenmeye önem vermeleridir. Zira ilimsiz olan nesepte hiçbir fayda yoktur. Şer'î ilimler ve edeblerin öğretilmesi, öğrencilerin yetişmesine önem verilmesi hususunda teşvik edici deliller ve bütün bu konuların beyanı, din imamlarının eserlerinden açıkça bilinmekte olduğundan, bu kitabımızı mezkûr şeylerin beyanıyla uzatmayalım.

İkincisi, baba ve ataların şerefleriyle iftihar etmeyip din ilimlerini kesbetmeden kurtulma çaresi olarak onlara itimad etmemeleridir. Zira şüphesiz Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'de **«Şüphesiz Allah'ın katında en şerefliniz ona karşı gelmekten en çok sakınanınızdır»** buyurdu.

Buharî ve diğer hadis kitaplarında rivayet edildiğine göre, Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz, «İnsanların en şereflisi kimdir?» diye sorulunca, **«Gerçekten Allah'ın katında onların en şereflisi ona karşı gelmekten en çok sakınandır»** buyurdu.

İbn Cerir ve daha başkaları da rivayet ederler ki, Resûlullah (s.a.v.), **«Muhakkak Allah Teâlâ, Kıyamet günü amelinizden başka, babalarınızın şereflerinden ve soylarınızdan size sormaz. Çünkü gerçekten Allah katında en şerefliniz ona karşı gelmekten en çok sakınanızdır»**, buyurdu.

Ahmed'in rivayetine göre, Resûlullah (s.a.v.), **«Dikkat et. Çünkü sen kızıl derili ile siyah derili insandan daha iyi değilsin. Ancak Al-**

(1). Bu kelime, el yazması «Savaik»a göredir.

lah'ın takva ile (Allah'ın emir ve nehiylerine riayetle) **ondan üstün olursun»**, buyurdu.

Yine Ahmed rivayet eder ki, Peygamber (s.a.v.) Mina'da irad ettiği hutbesinde, **«Ey insanlar! Şüphesiz Rabbiniz bir, babanız** (Âdem) **birdir. Arabın Arap olmayana, kızıl tenlinin siyah tenliye takvadan başka hiçbir üstünlüğü yoktur. Allah'ın katında en iyi olanınız en takvalınızdır»**, buyurmuştur.

Kudai ve başkaları merfu olarak rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.), **«Eğer birinin ameli onu** (cennete girmekte) **geciktirirse, nesebi onu acele olarak cennete iletmez»** (1) buyurdu. Bu hadis, Müslim'in rivayet ettiği hadisin bir parçasıdır. Peygamber'in (s.a.v.), bilhassa bu hususta ehl-i beytini takvaya ve Allah'tan korkmaya teşvik ettiği ve Kıyamet gününde takvaca kendisine onlardan daha yakın bir kimse olmaması için, onları korkuttuğu ve nesepleriyle mağrur olup dünyayı âhirete tercih etmekten nehyettiği ve kim olurlarsa olsunlar ve nerede olurlarsa olsunlar, Kıyamet gününde takvalı insanların onun dostu olduğuna dair buyurduğu hadis-i şerifler kitabımızın bu bölümünde geçtiler.

Siyer âlimlerinin rivayet ettiklerine göre, ehl-i beytten Zeyd bin Musa el-Kâzım, Abbasî halifesi olan Me'mun'a karşı ayaklandı. Me'mun onu mağlûp ederek tutup ilerde bahsi gelecek olan Zeyd'in kardeşi Ali Rıza'ya (r.a.) gönderdi. Ali Rıza onu birçok sözlerle azarladı. O cümleden olarak ona dedi ki: «Sen kan döküp yolcuları korkutarak helâl olmayan malı alınca, Resûlullah'a (s.a.v.) ne cevap vereceksin? Seni Küfe ahalisinin ahmakları mı aldattı? Halbuki Resûlullah (s.a.v.), **«Fatıma, ırzını pek sağlam koruduğu için, Allah Teâlâ zürriyetini cehennem ateşine haram kıldı»** buyurdu. Onun buyurduğu bu hadis-i şerif, yalnız Fatıma'nın batnından doğan Hasan ile Hüseyin gibiler içindir. Benim ile senin gibiler için buyurmamıştır. Allah'a yemin ederim ki, onlar bu rütbeye ancak Allah'a yaptıkları itaat ile eriştiler. Sen eğer günah işlemekle onların taatla yetiştikleri mertebeye erişmek istersen, o zaman Allah'ın katında onlardan daha şereflisin demektir».

İşte ey okuyucu! Ali Rıza'nın kardeşine dediği sözlerine dikkat et ki, Allah'ın bu şerefli ehl-i beytten iyi yolda yürüttüğü kimsenin rütbesi, ne kadar yücedir. Onlardan buna dikkat eden kimse, nesebiyle mağrur olmaz. Kendisinden önceki imam olan atalarının yolu olmayan şeylerden Allah Teâlâ'ya döner. Onların büyük eserlerine zühd ve ibadetlerine imtisal eder ve kendilerini onunla süsledikleri Peygamber'in (s.a.v.) ilim, adet ve ahvalinde onlara tâbi olur.

Allah Teâlâ, o gibi ehl-i beytin bereketlerini üzerimize iade edip onları seven zümrelerle bizi haşreylesin. Âmin..

---

(1) Bu hadis-i şerif, Hicri 1241 tarihli el yazması Savaik kitabına göre yazılmıştır.

Ebu Nuaym, ilerde bahsi gelecek olan ehl-i beytin Muhammed el-Cevat'tan —ki az önce bahsi geçen Ali Rıza'nın oğludur— rivayet etmiş ki: Ondan, Peygamber'in (s.a.v.) Hazret-i Fatıma hakkında buyurduğu, «Şüphesiz Fatıma ırzını korumuştur» diye yukarıda geçen hadis-i şeriften maksadın ne olduğu sorulunca, babası Ali Rıza'nın dediği gibi, «Hadiste geçen övme, Hasan ile Hüseyin'e mahsustur» dedi. Ehl-i beytten olan Zeyd (r.a.), babası Zeynelabidin'den Kûfe'ye gitmek için danıştığında, onu gitmekten nehyetti ve dedi ki: «Senin Kûfe'nin açık semtinde öldürülüp asılacak kimse olmandan korkarım. Süfyanî (1) meydana gelmeden önce, Fatıma'nın oğullarından herhangi birisi sultanların herhangi birisine karşı gelirse illâ öldürüleceğini bilmez misin?» dedi ve hakikaten buyurduğu gibi oldu. Nitekim Zeyd'in (r.a.) Kûfe'ye gittiği, öldürülüp asıldığı hikâyesi, kitabımızın bu bölümünde geçti.

Ahmed bin Hanbel ve başkalarının da rivayet ettikleri bir hikâyenin hulâsası şudur: Allah'ın Resûlü, bir seferden gelince, ilkin Fatıma'ya gelir, uzun bir müddet yanında dururlardı.

Bir vakit Hazret-i Fatıma, kendine gümüşten iki bilezik, bir gerdanlık ile iki küpe yaptırmış ve odasının kapısına perde çekmişti. Peygamber (s.a.v.), onun yanına girip çıktıktan sonra, ta minberin üzerine oturuncaya kadar öfkeli görünüyordu. Hazret-i Fatıma, onun bu öfkesinin mezkûr ziynet eşyalarından dolayı olduğunu tahmin ederek, onları Allah yolunda sarfetmesi için Peygamber'e (s.a.v.) gönderdi. Fatıma'nın bu hareketine Peygamber (s.a.v.) sevinerek, «**Fatıma iyi yaptı. Babası ona feda olsun** (diye üç defa tekrarladı). **Dünya, Muhammed ve Muhammed'in âlinden yana değildir. Eğer dünyanın Cenab-ı Hak nezdinde bir sivrisineğin kanadı kadar hayır için değeri olsaydı, kâfir olan kimseye, ondan bir yudum su bile içirmeyecekti**» diye buyurdu. Sonra kalkıp Hazret-i Fatıma'ya gitti. Ahmed bundan ziyade olarak şunları da rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), Sevban'a o eşyaları bazı sahabelere vermesini ve Hazret-i Fatıma'ya sinirden yapılmış bir gerdanlık ile fildişinden iki adet bilezik almasını emir eyledi ve buyurdular ki: «**Gerçekten bu kimseler benim ehl-i beytimdirler. Güzel şeylerini dünyada yemelerini sevmem**».

İşte ey okuyucu! Buna dikkat edersen, bir insanın olgunlaşması, ancak zühd (dünyaya meyil etmemesi), verâ (Allah'tan korkması), taatlere devam, rezaletlerden uzak kalmasıyla hasıl olduğunu anlarsın. Mal toplamak, dünyayı sevmek, dünya ile yücelmekte ise, insan için yorulmaların, noksanların, ayıpların son derecesinden başka bir şey yoktur. Hazret-i Ali (r.a.), üç defa dünyanın talâkını vermiş (boşamış) ve demiştir ki: «Yemin ederim, bu üzerimdeki zırha

---

(1) Son zamanda ordusuyla Mehdi'ye karşı savaşa çıkacak ve ona mağlûp olacak bir kimsedir. Yazarın «*el-Fetava'l-Hadisiye*» kitabının Süfyan bahsine bak.

o kadar yama vurdurdum ki, artık onu yamalayan ustadan utanır oldum». Bu kitabımızın Hazret-i Ali'nin faziletleri bahsinde onun bu gibi vasıflarının bahsi geçti.

Üçüncüsü, sahabeleri yüceltmektir. Çünkü Allah onlardan razı olsun, onlar, Cenab-ı Hakk'ın Kur'an-ı Kerim'de buyurduğu, **«Siz insanlar için ortaya çıkarılan hayırlı bir ümmetsiniz»** [1] âyet-i celilesinin şehadetiyle ümmetlerin en iyisi ve hadis âlimlerinin sıhhatında ittifak ettikleri Peygamber'in (s.a.v.) buyurduğu **«Asırların en iyi insanları, benim asrımdaki insanlardır»** hadis-i şerifinin şehadetiyle de bu ümmetin en iyi insanlarıdırlar.

Bu kitabımın birinci önsözünde, ehl-i beytin fazilet ve olgunluklarına, onları sevmenin, kâmil insan olduklarına itikad edilmesinin vacip olduğuna, noksanlardan, cehalet ve yanlış karar vermekten uzak olduklarına delâlet eden, gönüllerin onlarla rahat olup Allah Teâlâ'nın hidayet ettiği bir kimsenin üzerine arka arkaya gelen meşakkatlerin, âfetlerin ve ve aklına gelen şüphelerin onların vasıtasıyla zâil olduğuna dair hadis-i şerifleri zikrettim. Öyle ise bu ümmetten olan Ehl-i sünnet ve'l-cemaatın büyük kitlesinden başka bir cemaatle bulunmaktan ve kemalâttan geri kalıp nefsanî heveslerinin, bidatların, sapıklıkların, ahmaklıkların ve cehaletin kardeşleriyle beraber doğru yoldan geri kalmaktan kork! Çünkü geri kaldığında nesebin sana faydası olamaz. Belki senden imanın bile selb edilmesi ihtimali olur da sonra Ebu Cehil ile Ebu Leheb'e tâbi tutulursun.

Dördüncüsü, bilmelisin ki, ilerde bu eserimizde geniş olarak hikâyesi geleceği üzere, aşûre günü, Hüseyin'in (r.a.) başına gelen musibet, Allah katında payının ziyadeliğine, rütbesinin yüceliğine ve temiz olan ehl-i beytine tâbi olunmasına delâlet eden şehitlik faziletinden başka bir şey değildir. Mezkûr günde, Hazret-i Hüseyin'in musibetini hatırlayan kimse, Allah'ın emrine itaat ederek teslim olup Allah Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de buyurduğu, **«Onlar, o kimselerdirler ki, kendilerine bir belâ geldiği zaman teslimiyet gösterip «Biz Allah'ın kuluyuz ve (öldükten sonra) yine ona döneceğiz» derler»** [2] âyet-i celileyi okumaktan başka bir şeyle meşgul olmaması gerekiyor. Ki o sabrına karşı Allah'ın ona vereceği sevaptan bahisle, bu âyetten sonra buyurduğu, **«İşte o teslimiyeti gösterip Rabbine sığınanların üzerine, Rabbinden mağfiret, rahmet vardır ve işte onlar**

(1) Âl-i İmran: 111.

(2) el-Bakara sûresi, âyet 156. Bu âyet-i celilenin tamamı ve açıklaması: *«Ey mü'minler! And olsun* (taat edeni âsi olanlardan ayırd etmek için) *sizi biraz korku, biraz açlık, biraz da mallardan, canlardan ve mahsûllerden yana eksiltme ile imtihan edeceğiz. Ey Habibim, sabredenlere ihsanlarımı müjdele! Onlar o kimselerdir ki, kendilerine bir belâ geldiği zaman, teslimiyet gösterip biz Allah'ın kuluyuz ve* (öldükten sonra da) *yine ona döneceğiz derler».* Âyet 157. *«O tevekkülü gösterip Rablarına sığınanlar üzerine, Rablarından mağfiret, rahmet vardır ve işte onlar, hidayete ermiş olanlardır».*

hidayete ermiş olanlardır», âyet-i celilesindeki nimetlere ve vasıflara erişsin. O günde bu ve buna benzer oruç tutmak gibi büyük taat ve ibadetlerden başka bir şeyle meşgûl olmaması gerekir. Mezkûr kimse, o güne mahsus Rafızi ve onlara benzeyen taifelerin yaptıkları bidat olaylarından olan matem tutmakla, ağlayıp bağırmakla meşgûl olmaktan aman aman sakınsın. Sakınsın, çünkü o gibi şeyler, hakikî mü'minlerin huylarından değillerdir. Şayet onlar dinde iyi şeyler olsaydı, Peygamber'in (s.a.v.) vefat eylediği günde yapılmaları daha evlâ, daha lâyık olurdu. Yine o günü hatırlayan kimse, o günde matem tutup ehl-i beyt hakkında taassup eden Rafıziler'in bir kolu olan Nasibe taifesinin cehaletlerinin çokluğundan güya Hazret-i Hüseyin'e yapılan haksızlığa karşı, öbürkülerin fasid ve bâtıl işlerinin ve bidatlarının zıddı bidatlar ile amel edip de o günü bayram edinmekle son derece neşesini açığa vurarak kendini kına ile boyamak, gözlerine sürme çekmek, yeni elbise giymek ile açıkça süslenmek, çoluk çocuklarının nafakalarını bollaştırmak, özel yemekler ve hububat pişirmek gibi örf ve âdet dışı oldukları halde, itikadlarınca sünnet ve adet olan bidatlarından aman aman kendini uzak tutsun. İslâm dininde, mezkûr günde onların yaptıkları bu şeylerin terk edilmesi sünnettir. Çünkü mezkûr şeyler hakkında, itimad edilecek hiçbir delil ve ona müracaat edilecek sahih bir eser varid olmamıştır.

Bazı hadis ve fıkıh imamlarından, aşûre gününde göze sürme çekmek, yıkanmak, kına ile boyanmak, hububat pişirmek, yeni elbize giymek ve açıkça neşelenmek, dince ne gibi bir şey oldukları sorulduğunda, «Mezkûr şeyler hakkında, ne Peygamber'den (s.a.v.), ne de sahabelerden hiçbir sahih hadis rivayet edilmemiş ve İslâm mezheplerinin imamları olan dört mezhep sahipleri ile diğer âlimlerden hiçbirisi o şeyleri müstahab kılmamış ve müstahab olduklarına dair, itimad edilir din kitaplarında, ne sahih ne de zaif hiçbir şey varid olmamıştır», demişlerdir.

Bazı kimseler tarafından, aşûre günü gözüne sürme çekenin o yıl göz ağrısı hastalığına tutulmayacağına, yıkanan kimsenin o yıl hastalanmayacağına, keza o gün birisi ailesine bol nafaka verirse, yılın geri kalan günlerinde Allah'ın onun rızkını bollaştıracağına ve bunlara benzer o gün kılınan namazın daha faziletli olduğuna, ve Adem'in (a.s.) tevbesinin o gün kabul olunduğuna ve o günde Nuh'un (a.s.) gemisinin Cudi Dağı'nın üzerine oturduğuna, İbrahim Peygamberin ateşten kurtulduğuna, İsmail'in (a.s.) yerine koç kurban edildiğine ve Yusuf'un (a.s.) o gün babası Yakub'a (a.s.) kavuştuğuna dair varid olan haberlerin hepsi mevzudurlar (uydurmadırlar) denilmiştir. Ancak o günde ailenin rızkının bollaştırılması haberi mevzu olmamakla beraber, senedinde tenkid edilen bir râvi vardır.

İşte Rafızilerin bir kolu olan Nasibe fırkası, cehaletlerinden dolayı o günü kendilerine bir şenlik mevsimi ve diğer Rafızi kolları ise

kendilerine matem günü edinmişlerdir. Gerçek şu ki, bu her iki taife de Peygamber'in (s.a.v.) sünnetine (yoluna), muhalif olup yanlıştırlar. Bunların hepsini bazı hadis hâfızları demişlerdir.

Hâkim'in açıklamasına göre, o gün göze sürme çekmek bidattır. Bununla beraber, «Aşûre günü gözüne ismid (1) denilen bir çeşit sürmeyi çeken kimsenin gözü asla acımaz» diye bir haber rivayet etmiş, bu da münkerdir demiştir. İşte bu sebeptendir ki, İbnü'l-Cevzî dahi Hâkim'in tarikinden bu haberi mevzu olan hadisler arasında zikretmiştir. Bazı hadis hâfızları, Hâkim'in tarikinden başka tarikten de rivayet edilen bu haber uydurmadır, demiştir. el-Mecdû'l-Lügavî'nin Hâkim'den rivayet ettiğine göre, aşûre gününe mahsus olan oruç hakkındaki haberden başka o günde kılınan sünnet namazın, aileye yapılacak bol nafakanın, kına ile boyanmanın, beden yağlanmasının, göze sürme çekmenin, hububat pişirmenin hakkındaki bütün haberler mevzu ve iftiradırlar. İbn Kayyım dahi bunu açıklayarak, «Aşûre günü göze sürme çekmeye, bedene yağ sürmeye, güzel kokulun şeylerle kokulanmaya dair hadisler, çok yalan uyduranların sözleridir», demiştir. Burada münakaşa mevzuu, yalnız aşûre günü gözüne sürme çeken kimsedir. Yoksa o fiili başka günlerde, kendine âdet eden kişiye dinde hiçbir beis yoktur.

Yukarıda geçtiği üzere aşûre gününde, aileye bol nafaka verilmesi konusu ise dinde aslı olan bir şeydir. Nitekim Hafızü'l-İslâm el-Zeynu'l-Irakî «Emali» adlı kitabında Beyhakî'nin tarikinden Peygamber'in (s.a.v.), «**Bir kimse aşûre günü, ev halkına, akrabalarına, nafakalarını bol verirse, Allah Teâlâ bütün yıl nafakasını bollaştırır**», buyurduğunu rivayet etmiş ve «Bu hadisin isnadında «leyn» (yumuşaklık) vardır ama İbn Hibban'ın görüşüne göre, senedi hasendir» demiştir. Bunun başka bir tarikini de el-Hafız Ebu'l-Fadl, Muhammed bin Nasır'dan sahihlemiş, lâkin o tarikte diğerinde olmayan birçok münker ziyadeler vardır. Beyhakî'nin açık beyanına göre, aşûre gününde aileye bol azık verilmesine dair mezkûr hadis, İbn Hibban'dan başkasının görüşüne göre de hasendir. Çünkü Beyhakî birçok tarikten, sahabeden olan bir cemaatten merfu olarak rivayet etmiş ve «Bu hadisin senetleri her ne kadar zayıf ise de hepsi birbirleriyle birleştirilince, hadiste bir kuvvet peyda olur», demiştir.

Yukarıda geçen izahtan anlaşıldığına göre, İbn Teymiye'nin «Aşûre gününde aileye yapılacak bolluk hakkında, Peygamber'den (s.a.v.) hiçbir şey varid olmadı» diye inkâr etmesi yanlıştır. Ahmed'in, «Bu hadis sahih değildir» sözünün mânası, bu hadis, «sahih li zatihî» bir hadis değildir, demektir. Öyle ise bu hadis «hasen li gayrihi» kısmından olan hadislere muhalif değildir. Hasen li gayrihi olan bir hadisle, hadis ilminde beyan edildiğine göre, istidlâl edilir.

(1) İsmid, kimyada antimuan adı verilen maddedir.

Beşincisi, bu neseb-i şerifin kaybolmaması, yazılı olarak kayden sabit kalması için, herkesin titizlikle üzerinde durup gayret sarfetmesi lâzımdır ki, hiç kimse, haksız olarak Peygamber'in (s.a.v.) nesebinden olduğunu iddia etmesin. Tarih boyunca ehl-i beyt-i Nebevî'nin nesepleri, devamlı olarak kaydedilmiş ve mümtaz soyları, atalarından gelen şeref ve haysiyetleri, cahil ve kötü insanların, haksız olarak kendilerinin yüce nesebten oldukları iddialarından korunmuştur. Her zaman da Allah Teâlâ, o neseb kayıtlarının sıhhatli olarak muhafaza edilmesi beyanının korunması ve hele Ali bin Ebi Talib'in ve Muttalibî kabilesinin neseb ve şereflerinin tesbit edilmesi görevini birisinin kalbine ilham etmiştir. İşte bu neseb-i şerifin kayıp olmaması ve ehl-i beytin şereflerinin ziyade olduğunu ifade için ve Abbasî (Hazret-i Abbas'ın) ve Caferî (Hazret-i Cafer bin Ebi Talib) gibi şerefli soylardan ehl-i beytin daha mümtaz ve imtiyazlı olduklarını belirtmek için, Hazret-i Fatıma'nın zürriyetinin yeşil giyinmesi âdet olmuştur. Yeşil rengin tercih edilmesine gelince: Abbasi halifesi Me'mun, kendisinden sonra ehl-i beyte hilâfeti devretmeyi arzu edince —bu eserimizde ehl-i beytten olan Ali el-Cevad'ın hal tercümesinde geleceği üzere— Aliyü'l-Cevad'ı kendine veliahd edindi. Şu var ki siyah elbise giyinmek Abbasilerin, beyaz, cuma ve sair toplantı günlerinde diğer müslümanların alâmetiydi. Kırmızı elbise giymenin helâl olup olmadığı ise tartışmalıydı. Sarı elbise de yahudilerin alâmeti olduğu için, ehl-i beytin yeşil giyinmeleri alâmet olarak kabul edilmiştir. Sonra Me'mun, bu arzusundan vazgeçip hilâfeti Abbasi oğullarına çevirmiştir. Ancak o yeşil elbise, Fatımetü'z-Zehra oğullarından ve Hazret-i Ali'nin neslinden en şerefli olanlara alâmet olarak kaldı. Lâkin onlar, elbiselerini kısaltıp alâmet olmak üzere yeşil bir parçayı kavuklarının üstünde bıraktılar. Bu adet sekizinci Hicri asrın sonuna doğru kesildi.

Daha sonra Hicrî 773 yılında Sultan Eşref Şaban bin Hasan bin en-Nasır Muhammed bin Kılavun (1), ehl-i beytin diğer halktan mümtaz olmaları için, kavuklarının üzerinde yeşil parça bulundurulmasını emir etti. Mısır, Şam ve daha başka ülkeler gibi yerlerde bu adet haline geldi. Bunun hakkında Halep'te ikamet etmiş olan İbn Malik'in «el-Fiye» kitabı şerhi olan «el-Ama ve'l-Basar» adlı kitabın sahibi Endülüslü İbn Cabir el-Ama, bir şiirinde şöyle demiş:

Bir alâmet yaptılar Peygamber evlâdına
O alâmet, şüphesiz ün salmayanın şanıdır
O şerefli yüzlerinde nübüvvet nuru varken
Hiçbir şerifin (2), yeşil nakışa ihtiyacı yoktur.

---

(1) Eyyubi Devleti'nin beşinci hükümdarıdır. Amcası oğlu Melik Nasır Muhammed'in hapsinden sonra on yaşında olduğu halde, Mısır tahtına oturmuş, 18 yıl Mısır ve Şam meliki olduktan sonra, Hicrî 778 yılında vefat etmiştir. Kamusu'l-A'lam Eşref maddesine bak.

(2) Şerif, Peygamber'in (s.a.v.) kızı Fatıma'nın neslinden olan kimse demektir.

Bu hususta şairlerden bir cemaat zikredilmesi uzun sürecek birçok şiirler söylemişlerdir. Mezkûr Arapça şiirlerin en güzeli el-Edip Muhammed bin İbrahim bin Bereke el-Dımeşki el-Müzenî'nin şiiridir. Demiş ki:

Taçların etrafları ince ipekten hem yeşil
Geldiler eşreflerin başına nişan olarak
Sultan Eşref onları bunlarla mümtaz eyledi
Maksadı bundan şerefli başkadan ayırarak.

Şunu bil ki, bir kimsenin yalan yere «benim babam falandır» demesi asla câiz olmayıp, bu hususta büyük korkutma vardır; ve şüphesiz o yersiz iddiada bulunan kimsenin dinden çıkıp kâfir olacağı hakkında haber rivayet edilmiştir. Nitekim Buharî, Hazret-i İbn Abbas'dan (r.a.) rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), **«Her kim ki babasından başkasına nisbet iddia eder yahut efendisinden başkasını kendine veli (efendi) edinirse, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun»** (1) buyurdu.

Bu konuda pek çok hadîs-i şerifler vardır. Bu kitabımızı onların bahsiyle uzatmayıp bununla iktifa ederiz. Allah Teâlâ bizi Allah'a peygamberlerine, evliyalarına yalan atmaktan korusun ve muazzam şerefli bu ehl-i beyt-i Nebevî'nin zümresiyle birlikte haşreylesin. Çünkü biz onları severiz ve onların hademeleriyiz. Nitekim Peygamber'in (s.a.v.) hadîs-i şerifinin nassıyla, **«Bir kavmi seven bir kimse (kıyâmette) onlarla olacağını umar»**. İşte ehl-i beytin sevgileri, doğru olan kimselerin amelleri gibi amel etmekte, Allah ve Resûlü'nün yolunda ihlâs sahibi olan kimselerin ahlâk ve halleriyle kendini bezemek benim gibi kusurlu olan kimselere bir tesellidir. Lâkin azamet, celâl, ikram sahibi olan Allah'ın lütuf ve keremine olan geniş ümidimiz inşaallah üzerimize, kendi in'am ve kabullerini dökecektir. Çünkü Allah Teâlâ, bütün kerem sahiplerinden daha kerim, her şefkat edenden şefkatlidir.

Onbirinci Bölüm

İKİNCİ KISIM

Ehl-i Beyt Hakkında Rivayet Edilen Birçok Hadîs Hakkında Olup Bunların Bir Kısmı Bu Bölümün Birinci Kısmında Geçtiyse de Burada Tekrar Edilmelerinde Hatırlatmak Bakımından Fayda Görüldü:

BİRİNCİ HADÎS-İ ŞERİF: Deylemî, Ebu Said'ten rivayet eder. Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: **«Akrabalarımdaki şerefim cihetinden beni inciten kimsenin üzerine Allah'ın gazabı çetinleşti»**. Yine Re-

(1) Bu, Müslim'in «*Sahih*»inde Hazret-i Ali'nin hutbesinin bir parçasıdır. Müslim, Kitabü'l-Hacca bak.

sûlullah'ın (s.a.v.), **«Bir kimse ecelinin tehir edilmesini ve Allah'ın kendisine lûtuf eylediği şeylerden faydalanmayı severse, ehl-i beytim içinde güzel bir hilâfetle yerime geçsin. Onların hakkında** (güzel bir hilâfetle) **yerime geçmeyen kimsenin ömrü kesilir. Kıyamet gününde yüzü kararmış bir durumda bana gelir»** buyurduğu da rivayet edilmiştir.

İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Hâkim, Ebu Zer'den (r.a.) rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), **«Aranızda bulunan ehl-i beytim, Nuh'un gemisi misalidir. Ona binen kimse kurtulur. Ondan geri kalan kimse helâk olur»**, buyurdu.

Bezzar, İbn Abbas ile İbn Zübeyr'den, Hâkim dahi Ebu Zer'den rivayet ettiklerine göre, Efendimiz (s.a.v.), buyurdular ki: **«Ehl-i beytimin durumu, Nuh gemisinin durumuna benzer. Ona binen kurtulur. Ondan geri kalan boğulur».**

ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Taberânî'nin Hazret-i Ömer'den (r.a.) rivayet ettiğine göre: Peygamber (s.a.v.), **«Kıyamet gününde ümmetimden ilk şefaat edeceğim kimseler ehl-i beytimden olanlardır. Sonra Kureyş kabilesinden sırasıyla bana en yakın olanlara, sonra Ensarîlere,** sonra Yemen ahalisinden **bana iman edip tâbi olanlara, sonra diğer Araplara, sonra Araplardan başka halka şefaat edeceğim. İlk olarak şefaat edeceğim kimseler, faziletçe başkalarından daha iyidirler»**, buyurdu.

DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Hâkim, Hazret-i Ebu Hüreyre'den (r.a.) rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), **«En iyiniz, benden sonra ehl-i beytime en iyi olanınızdır»**, buyurdu.

Taberânî ve Hâkim, Abdullah bin Ebi Evfa'dan rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), **«Ümmetimden, onunla evleneceğim kimsenin ve benimle evlenecek kimsenin illâ cennette olmasını Rabbim'den diledim de, onu bana verdi»**, buyurdu.

ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Şirazî, «Elkâb» adlı eserinde, Hazret-i İbn Abbas'tan rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), «(Ehl-i beytimi) **cennet ehlinden başka birisiyle evlendirmemeyi, benim de cennet ehlinden başka bir kimse ile evlenmememi Rabbimden diledim»**, diye buyurdu.

YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ebu'l-Kasım bin Bişran, «Emâli, adlı kitabında, İmran bin Hüseyn'den rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), **«Ehl-i beytimden hiçbirisinin cehenneme ateşine girmemesi için Rabbimden diledim. Onu bana verdi»** (1) buyurdu.

SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Tirmizî ve Hâkim, İbn Abbas'dan (r.a.) rivayet eder: Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, **«Sabahleyin erkenden size nimetini verdiği için Allah'ı sevin. Allah'ı sevdiğiniz için beni de sevin ve beni sevdiğiniz için ehl-i beytimi de sevin»**, buyurdu.

DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: İbn Asakir, Ali'den (k.v.) riva-

(1) Bu hadis, el yazması Savaiku'l-Muhrika'ya göredir.

yet eder: Resûlullah (s.a.v.), **«Birisi ehl-i beytime bir iyilik yaparsa, Kıyamet günü o iyiliğine karşı mükâfatını ben vereceğim»**, buyurdu.

ONUNCU HADİS-İ ŞERİF: Hatib, Hazret-i Osman'dan (r.a.) rivayet etmiş: Resûlullah (s.a.v.). **«Bir kimse Abdulmuttalib'in evlâdından birisine bir iyilik yaparsa, Kıyamette bana kavuştuğunda, onun mükâfatı üzerimdedir»** buyurdu.

ON BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İbn Asakir, Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: **«Benim bir kılımı inciten kimse, gerçekten beni incitmiş olur. Beni inciten gerçekten Allah'ı incitir».**

ON İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ebu Ya'lâ'nın Seleme bin Ekva'dan rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.v.), **«Yıldızlar gök halkının emniyetidirler. Ehl-i beytim de ümmetimin emniyetidirler»**, buyurdu.

ON ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Hâkim, Hazret-i Enes'ten rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), **«Ehl-i beytim hakkında Rabbim bana söz verdi ki, onlardan Allah'ın birliğini ve benim dahi** (bir peygamber olarak) **Allah'ın emir ve yasaklarını** (halka) **tebliğ ettiğimi ikrar edeni** (Kıyamette) **azaplandırmaz»**, buyurdu.

ON DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: İbn Adiy ve Deylemî, Hazret-i Ali'den rivayet eder. Resûlullah (s.a.v.), **«Sırat köprüsü üzerinde en sabit olanınız, ehl-i beytim ile ashabıma en kuvvetli sevgisi olanınızdır»**, buyurdu.

ON BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Tirmizî, Huzeyfe'den (r.a.) rivayet eder: Resûllullah (s.a.v.) buyurdular ki: **İşte bu bir melektir. Bu geceden önce asla yere inmemiştir. Bana selâm vermek, Fatıma'nın cennet kadınlarının büyüğü ve Hasan ile Hüseyin'in cennetteki gençlerin efendileri olduklarını bana müjdelemek için Rabbinden izin istemiştir».**

ON ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Tirmizî, İbn Mâce, İbn Hibban ve Hâkim'in rivayetlerine göre, Resûlullah (s.a.v.), **«Ben onlar** (ehl-i beyt) **ile savaşan kimselerle savaşçıyım ve onlarla sulh edenlerle sulhçuyum»**, buyurdu.

ON YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İbn Mâce, Abbas bin Abdülmuttalib'den (r.a.) rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: **«Birtakım kavimlere ne oluyor ki, ehl-i beytimden olan bir kimse onların yanında oturunca, konuşmalarını keserler! Canım onun kudreti elinde olan zatla yemin ederim ki, bir kimse ehl-i beytimi Allah için ve bana yakınlıkları dolayısıyla sevmedikçe, kalbine iman giremez».**

ON SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed ve Tirmizî Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet ederler: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: **«Beni seven ve bu her iki adamı (Hasan, Hüseyin'i) seven, babalarıyla annelerini seven bir kimse, Kıyamet günü benimle derecemde olacaktır».**

ON DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: İbn Mâce ve Hâkim, Hazret-i

Enes'ten rivayet ederler: Resûlullah (s.a.v.), **«Biz, Abdülmuttalib'in oğulları, cennet halkının büyükleriyiz ki, (onlar) ben, Hamza, Ali, Ca'fer, Hasan, Hüseyin ve Mehdi'dirler»**, buyurdu.

YİRMİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Taberânî, Hazret-i Fatımatü'z-Zehra'dan (r.a.) rivayet eder: Allah'ın Resûlü, **«Her kadının oğlunun bir asabesi (babası tarafından bir soyu) olup o soya kendini intisab ederler. Ancak Fatıma'nın evlâtları bu hükümden hariçtir. Çünkü ben Fatıma evlâtlarının velisiyim ve asabesiyim»**, buyurdu.

YİRMİ BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Taberânî, İbn Ömer'den rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), **«Hangi bir kadın oğlu olursa olsun soyu babasındandır. Lâkin Fatıma'nın evlâtları, bu hükümden hariçtirler. Çünkü ben onların soyuyum ve ben onların babalarıyım»**, buyurdular.

YİRMİ İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Taberânî, Hazret-i Fatıma'dan rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), **«Hangi bir kadın evlâdı olursa olsun, kendini bir soya intisap ederler. Ancak Fatıma'nın evlâtları bundan müstesnadır. Zira gerçekten ben onların velisiyim, ben onların soyuyum, ben onların babasıyım»**, buyurdu.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed ve Hâkim'in Misver'den (r.a.) rivayetlerine göre, Peygamber (s.a.v.), **«Fatıma, bedenimden bir parçadır. Onu öfkelendiren şey, beni de öfkelendirir. Onu neşelendiren şey, beni de neşelendirir. Kıyamet günü gerçekten, nesebim ve yakınlığım ve kayınlığımdan başka, insanlar arasındaki nesepler kesilecektir»**, buyurdu.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Bezzar, Ebu Ya'lâ, Taberânî ve Hâkim İbn Mes'ud'dan (r.a.) rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.), **«Fâtıma ırzını pek sağlam koruduğundan dolayı, Allah Teâlâ onu ve zürriyetini cehennem ateşine haram kılmıştır»** buyurdu.

Özel olarak Kureyş kabilesi hakkında varid olan hadisler dahi Hazret-i Peygamber'in ehl-i beyti ile bu kitabımızda bahisleri geçen dört halifesi hakkındaki hadisler cümlesinden sayılırlar. Zira ehl-i beyt ve dört halifesi de Kureyş kabilesinden olup Nadr bin Kinane'nin evlâdındandırlar. Dolayısıyla umuma sabit olan fazlet o âmmın efradından olan hassına da sabit olur. Kureyş kabilesinin faziletine ait hadisleri tesbit ettiğim halde kitabımda şimdiye kadar zikretmedim. Şimdi, ehl-i beyt ile Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in dört halifesinin ve Kureyş kabilesinden sair müslüman olanların da zikredeceğim hadisler kapsamına dahil olduklarını gözönünde bulundurarak mezkûr kabile hakkında rivayet olunan hadisleri yukarıda ehl-i beyte dair geçen hadislerin sayısına ilâve ediyorum:

YİRMİ BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İmam Şafiî ile Ahmed bin Hanbel, Abdullah bin Hantab'dan rivayet ederler: Resûlullah (s.a.v.), cuma günü bize bir hutbe okudu. Buyurdular ki: **«Ey insanlar! Ku-**

reyşlileri öne geçirin. Önlerine geçmeyin. Onlardan öğrenin, onlara öğretmeyin».

YİRMİ ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Beyhaki, Cübeyr bin Mut'im'den rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), «Ey insanlar! Kureyşlilerin önüne geçmeyin ki, helâk olmayasınız. Onların yollarından geri kalmayın ki, doğru yoldan sapmayasınız. Onlara öğretmeyin, onlardan öğrenin. Çünkü onlar sizden daha bilgilidirler. Eğer Kureyşlilerin ifrad derecede (aşırı) sevinmeleri (korkusu) olmasaydı, galip ve yüksek olan Allah'ın nezdindeki şereflerini onlara bildirecektim», buyurdu.

YİRMİ YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Şeyhayn (Müslim ve Buhari), Hazret-i Cabir'den (r.a.) rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.), «İnsanlar (yani Arap kabileleri) şu imaret hususunda Kureyş'e tâbidirler. Mü'minleri Kureyş'in mü'minlerine, müşrikleri de Kureyş'in müşriklerine tâbidirler. İnsanlar madenler gibidirler. Cahiliyet devrinde iyi olanları İslâmiyet'te din ilmini öğrenenlerdir» (1) buyurdu.

YİRMİ SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Buhari, Muaviye'den rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), «Bu emaret vazifesi Kureyş uhdesinde bulunacaktır. Onlar dini vecibeleri ifa, adaleti icra ettikleri müddetçe, onlarla düşmanlık eden bir kimseyi Allah mutlaka yüzüstü süründürür» buyurdu (2).

YİRMİ DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Taberanî, İbn Abbas'dan (r.a.) rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), «Kavs (Gök kuşağı) yerdeki insanların boğulmamalarına dair bir emniyet (alâmet)tir. Kureyşlileri sevmek, onları dost edinmek yer halkının ihtilâfa düşmemesi için bir emniyettir. Kureyş Allah'ın ehlidir. Arap kabilelerinden birisi ona muhalefet edince, şeytanın taifesinden olurlar», buyurdu.

Bu hadiste geçen «kavs» kelimesi meşhur Kavs-ı Kuzâh (Alâim-i sema, gök kuşağı» demektir. Cahiliyet devrinde ilk olarak Müzdelife'deki Kuzah Dağı'nda göründüğü için, bu isimle tesmiye edilmiştir. Yahut Kuzah, şeytanın adı olup şeytan kuşağı demektir. İşte ca-

---

(1) Emaret hususunda mü'minleri mü'minlerine tâbi olduklarından maksat, Kureyşlilere tâbi olup onlara karşı ayaklanmamalarıdır. Müşrikleri müşriklerine tâbidirler, sözünden maksat da Kureyş'in müslüman olmadan önceki hallerinden bahseder. Yani müşrik oldukları zamanda da diğer Arap kabileleri onlara hürmet eder, onları yüceltirdi. Hacılara misafirperverlik, onları suvarmak, Kâbe'ye bakmak gibi görevleri onlara bırakmışlardı. Hadis-i şerifte «*Cahiliyet devrinde iyi olanları İslâmiyet'te din ilmini öğrenenlerdir*» denilmektedir. Yani Kureyş kabilesinden olup cahiliyet devrinde iken, kendisine bir şeref payı ve güzel eserleri olan kimse, müslüman olunca bir de din ilmini öğrenirse, İslâmiyet'i tekâmül edip en iyi insan olurlar. Müslüman olmayan kimse, cahiliyetteki şerefini de kaybeder, demektir.

Bu hadisin tam izahı «*Umdetü'l-Kaari Şerhu'l-Buhari, Kitabü'l-Menakıb*» bahsindedir. C. 7, s. 482. Sahih-i Müslim'de ise «*Kitabü'l-Emaret*»'tedir.

(2) Bu hadis, Buhari'de «*Kitabü'l-Menakıb*»ın *Babu'n-Menakıbı Kureyş* bahsindedir.

hiliyet devrinde böyle kullanılıp bu mânada olduğu için Hazret-i Ali birisine, «Ona kavs-i kuzah deme. Çünkü kuzah şeytanın adıdır. Fakat ona «kavsullah de» diye buyurdu. Gök kuşağı yağmurların kesileceğine, suların çekileceğine dair Nuh (a.s.) ile Rabbi arasında bir alâmet idi. Şimdi de yer halkı için, yağmurdan boğulmayacaklarına dair bir emniyet alâmetidir.

OTUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: İbn Arafe, Abdi'den rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), «Kureyşlileri sevin. Zira onları seven bir **kimseyi Allah dahi sever»**, diye buyurdu.

OTUZ BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Müslim, Tirmizî ve başkalarının Vâsile'den rivayet ettiklerine göre, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, şöyle buyurdu: «**Allah gerçekten İsmail oğullarından Kinane soyunu seçti. Kinane oğullarından Kureyş soyunu seçti. Kureyş kabilesinden Haşim oğullarını seçti. Beni de Haşim oğullarından seçti»**. Bir rivayete göre, «**Şüphesiz Allah Teâlâ, Adem oğullarından İbrahim'i seçip onu kendine dost edindi. Sonra İbrahim'in oğullarından İsmail'i seçti. Sonra İsmail'in oğullarından Nezar'ı seçti. Sonra Nezar'ın (soyundan) Mudar'ı seçti. Sonra Mudar'ın soyundan Kinane'yi seçti. Sonra Kinane (soyundan) Kureyş kabilesini seçti. Sonra Kureyş'ten Haşim oğullarını seçti. Sonra Haşim oğullarından Abdülmuttalib oğullarını seçti. Sonra Abdülmuttalib'in oğullarından beni seçti»**, diye buyurdu.

OTUZ İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, ceyyit bir senetle İbn Abbas'tan rivayetle demiş ki: Resûlullah (s.a.v.), halkın onun soyundan konuştuğunu duyunca, hemen minbere çıkıp buyurdular ki: «**Ben kimim?**». «Sen Allah'ın Resûlüsün» dediler. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: «**Ben Abdülmuttalib oğlu Abdullah'ın oğlu Muhammed'im. Allah Teâlâ halkı yaratınca, beni halkın en iyisi eyledi. Onları iki taifeye ayırdı. Beni en iyi taifeden eyledi ve kabileleri yarattı. Beni en iyi kabilelerden eyledi. Sonra onları hanelere ayırdı. Beni onların en iyi hanelerinden eyledi. Öyle ise ben hane cihetinden sizden hayırlıyım. Şahsiyet itibariyle de sizden hayırlıyım»**.

OTUZ ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, Muhammili, Muhlis, Zehebî ve daha başkalarının Hazret-i Âişe'den rivayet ettiklerine göre, Resûlullah (s.a.v.), «Cebrail (a.s.) **dedi ki: Kürre-i arzın doğu ve batı yönlerini gezdim de Resûlullah'dan (s.a.v.) daha efdal bir kimseye rastlamadım. Yerin doğu ve batı yönlerini gezdim de Haşim oğullarından daha iyi bir baba oğullarına rastlamadım»**, buyurdu.

OTUZ DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, Tirmizî, Hâkim, Sa'd'dan (r.a.) rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.), «**Kureyş'in zilletini arzu eden bir kimseyi Allah Teâlâ, zelil eder»**, buyurdu.

OTUZ BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, Cabir'den (r.a.), rivayet

eder. Peygamber (s.a.v.), **«Gerçekten insanlar, hayır ve şerde Kureyş'e tâbidirler»** (1) buyurdu.

OTUZ ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, İbn Mes'ud'dan (r.a.) rivayet eder. Peygamber (s.a.v.), **«Bu konuştuğumdan sonra ne olursa olsun, ey Kureyş cemaati! Siz Allah'a isyan etmedikçe bu işin** (emaretin) **ehlisiniz. Ona isyan ettiğinizde, elimdeki bu çubuk kabuğundan sayıldığı gibi Allah sizi emaretten soyacak bir adamı başınıza gönderecektir»**, buyurdu.

OTUZ YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed ve Müslim, Muaviye'den (r.a.) rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), **«Bu dini ayakta tuttukları müddetçe, emaret işi Kureyş'indir. Onun için onlarla düşmanlık eden kimseyi Allah Teâlâ mutlaka yüz üstü süründürür»**, buyurdu.

OTUZ SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, Nesâî ve ez-Ziya Hazret-i Enes'ten rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), **«İmamlar, Kureyş'tendirler. Onların üzerinizde hakları vardır. Onlardan merhamet talep ettiğinizde şefkat etmeleri, onlardan hüküm talep ettiğinizde adaletle hareket etmeleri, ahd eylediklerinde yerine getirmeleri de sizin onlar üzerindeki hakkınızdır. Onlardan bunu yapmayanın üzerine Allah'ın, meleklerin, bütün insanların lâneti olsun. Allah onun kıldığı nafile ve farz ibadetini kabul etmez»**, buyurdu.

OTUZ DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Taberânî, Cabir bin Semüre'den rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), **«Benden sonra, on iki emir** (başkan) **olacaktır. Hepsi Kureyş'tendirler»**, buyurdu.

KIRKINCI HADİS-İ ŞERİF: Hasan bin Süfyan ve Ebu Nuaym'ın rivayet ettiklerine göre, Peygamber (s.a.v.), **«Gök** (yüzü) **onu yağdırdığı, nehirler onunla aktığı, sellerin onunla taştığı şeyin devamıyla insanlara verilmeyen şey, Kureyş kabilesine verilmiştir»**, buyurdu.

KIRK BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Hatib ve İbn Asakir, Hazret-i Ebu Hüreyre'den rivayet eder: Peygamber (s.a.v.) buyurdular ki: **«Allah'ım Kureyşlilere hidayet et. Çünkü onların âlimi yer tabakalarını ilimle dolduracaktır. Allah'ım, onlara azap tattırdığın gibi, nimetlerini onlara tattır».**

Ahmed bin Hanbel ve başkalarının dediğine göre, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) bu hadis-i şerifte bahis buyurduğu âlim kimse, İmam Şafiî'dir. (r.a.). Çünkü Kureyş kabilesinden Şafiî'nin ilmi kadar dünya çevresinde hiçbir kimsenin ilminin yayıldığı bilinmemiştir.

KIRK İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Hâkim ve Beyhakî rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.) buyurdular ki: **«İmamlar Kureyş'tendir. İyi olanları iyi olanların emiridirler. Münafıkları da münafıklarının emiridirler. Eğer Kureyşliler, size burnu kesik bir Habeşi köleyi emir edinse-**

(1) Bu hadis-i şerif Müslim'in *«Sahih»* kitabında *«Kitabü'l-Emaret»* bahsindedir.

ler, sizden birinize İslâmiyet'i terk ile boynunun vurulmasından birini kendisine seçmesini teklif etmedikçe, onun sözünü dinleyip emrine itaat ediniz. Eğer o, sizden birinize İslâmiyet'i terk ile boynunun vurulmasından birisinin seçmesini emrederse, boynunun vurulmasını tercih eylesin».

KIRK ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed ve daha başkaları da rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.), **«Kureyşlilere bakıp dedikleri sözleri tutun. Yaptıklarını terk edin»** diye buyurdu.

KIRK DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Buharî, **«Edeb»** kitabı kısmında, Hâkim ve Beyhaki de Ümmü Hanî'den (r.a.) rivayet ederler. Peygamber (s.a.v.), **«Allah Teâlâ, Kureyşlileri, onlardan önceki kabilelere vermediği ve onlardan sonrakilere de vermeyeceği yedi hasletle başkaları üzerine üstün kılmıştır. Şöyle ki: Ben onlardanım. Hicabet** (Kâbe'nin anahtarını ellerinde bulundurmak) **vazifesi onlardadır. Sikaya** (Hacıların suyunu temin etmek, zemzem suyuna bakmak) **vazifesi onlardadır. Fil ordusuna karşı Allah onlara yardım etmiştir. Kimse Allah'a ibadet etmediği zamanda onlar, on sene Allah'a ibadet ettiler. Allah onların hakkında Kur'an'dan bir sûre nâzil eyledi ki, onda onlardan başka kimseden bahsedilmemiştir. O sûre** (Li ilâfi Kureyşin) **sûresidir»** diye buyurdu.

Taberanî'nin bir rivayetinde ise, **«Allah Teâlâ, yedi hasletle Kureyş kabilesini başkalarından üstün kılmıştır: Kureyş soyundan olandan başka hiçbir kimse, Allah'a ibadet etmediği halde, onları Allah'a on sene ibadet etmeleri ile üstün kılmıştır. Fil Savaşı'nda** (1) **müşrik oldukları halde, onlara yardım etmekle üstün kılmıştır. Onlar hakkında Kur'an'dan bir sûre nâzil edip onlardan başka hiçbir kimsenin bahsini o sûreye dahil etmeden onları üstün kılmıştır. O sûre** (Li ilâfi Kurey-

---

(1) Kısaca Fil Savaşı'nın hikâyesi: Kâbe, Araplarca mukaddes sayıldığından dolayı Mekke bir ticaret merkezi idi. Bunu çekemeyen Arap kabileleri vardı. Meselâ Gassanlılar Hıra'da bir mabed yapmıştı. Yemen hâkimi olan Ebrehe dahi kıskanarak sonradan bir mabed yaptı. Araplardan biri gizli olarak içine pisledi. Ebrehe buna öfkelenerek Habeşlilerden muazzam bir ordu ile Araplara karşı savaşmak Kâbe'yi yıkmak için Mekke'ye doğru yollandı. Harplerde fil kullanmak eski bir adet olduğundan bu ordunun önünde bir fil bulunurdu. Araplardan bazı derme çatma çeteler karşı geldilerse de, koca orduya mağlûp oldular. Ebrehe, Mekke yakınında çadır kurdu ve orduya yürü emri verdi. Koca fili ordunun önüne kattı. Kâbe'ye doğru ilerledi. Fakat Allah tarafından, ebabil kuşları ağızlarında, ayaklarında taşıdıkları ufak taşları Habeşli askerlere attılar. Taşların değdiği askerlerde çiçek hastalığındaki gibi sivilceler çıkıp hemen helâk oluyorlardı. Ebrehe, bu durum karşısında geri döndü. Ordusunun çoğunluğu orada ve yolda mahvoldu. Kendisi de yolunmuş tavuk gibi olduğu halde Yemen'e döndü ve orada öldü. Tarihte bu hadiseye Fil Vakası denir. Kur'an-ı Kerim'de bundan bahseden Fil sûresidir. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz de o yıl dünyayı teşrif etmişlerdir. Siyer kitaplarına bak.

gin) sûresidir. Onlarda peygamberlik, hilâfet, hicabet ve sikâya vazifeleri olduğundan yine onları üstün kılmıştır», buyurmuştur.

Onbirinci Bölüm

ÜÇÜNCÜ KISIM

Hazret-i Fatıma ile her iki oğlu ve diğer bazı ehl-i beyt hakkında rivayet edilen hadis-i şerifler

BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ebu Bekir (r.a.), «Gilaniyyat» adlı kitabında Ebu Eyyûb'dan rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), «**Kıyamet gününde arşın ortasından çağıran birisi, «Ey haşir yerinde toplanan halk! Başınızı aşağıya indirin. Gözlerinizi kapatın. Ta ki Muhammad kızı Fatıma Sırat Köprüsü üzerinden geçsin» diye çağıracaktır. Ve Fatıma, beraberinde yetmiş bin huri olduğu halde, şimşek gibi geçecektir»**, diye buyurdu.

İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Yine mezkûr Ebu Bekir, Hazret-i Ebu Hüreyre'den rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), «**Kıyamet günü arşın ortasından çağıran birisi, «Ey insanlar, gözünüzü kapatın ta ki Fatıma cennete geçsin» diye çağırır»**, buyurdu.

ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, Müslim, Buharî, Ebu Davud ve Tirmizî, Misver bin Mahrime'den (r.a.) rivayet ederler: Resûlullah (s.a.v.), «**Gerçekten Beni Hişam bin Mugire oğulları, kendi kızlarını Ebi Talib'in oğlu Ali'ye nikâh etmeleri için benden izin istediler. Ben izin vermem, sonra yine izin vermem, sonra yine izin vermem. Ancak Ebi Talib'in oğlu benim kızımı boşamak isterse, o zaman onların kızı ile evlenebilir. Çünkü şüphesiz o,** (Fatıma) **ancak benden bir parçadır. Onu üzen şey, beni de üzer. Onu inciten şey beni de incitir»**, buyurdu (1).

DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Müslim ve Buharî, Hazret-i Fatıma'dan rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.), ona buyurdular ki: «**Her sene Cebrail, Kur'an-ı Kerim'i benimle bir defa mukabele eder** (okur). **Bu sene benimle iki defa mukabelede bulundu. Ben bundan ancak ecelim gelmiş olduğundan başka bir şey zannetmem. Şüphesiz sen ailem içinden bana ilk yetişecek kimsesin. Allah'a karşı takva eyle, sabret! Çünkü ben sana ne güzel bir öncüyüm»**, buyurdu (2).

BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, Tirmizî ve Hâkim, İbn Zübeyr'den rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), «**Fatıma ancak benden bir parçadır. Onu incitecek şey, beni de incitir. Ona eziyet veren şey, bana da eziyet vermiş olur»**, buyurdu.

ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Müslim ve Buharî, Hazret-i Fatıma'dan rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.), ona, «**Ey Fatıma! Sen âlemlerin**

---

(1) Bu hadis-i şerif «*Sahih-i Müslim*»de «*Kitabu Fadailu's-Sahabe*» bölümündedir.

(2) «*Sahih-i Müslim*»de «*Kitabu Fadailu's-Sahabe*» bölümündedir.

kadınlarının seyyidesi (efendisi) olmaktan razı olmuyor musun?» buyurdu (1).

YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Tirmizi ve Hâkim Usame bin Zeyd'ten rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.), **«Ev halkımdan bana en sevimli olanı Fatıma'dır»**, diye buyurdu.

SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Hâkim, Ebu Said'ten rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), **«İmran kızı Meryem hariç, Fatıma cennet kadınlarının seyyidesidir** (efendisidir)**»** buyurdu.

DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Ebu Hüreyre'den rivayet edilmiş: Peygamber (s.a.v.), Hazret-i Ali'ye, **«Fatıma, nezdimde senden daha sevimlidir. Sen de nezdimde ondan daha değerlisin»**, buyurdu.

ONUN HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, Tirmizî, Ebu Said'ten, Taberanî Hazret-i Ömer, Ali, Cabir, Ebu Hüreyre, Usame bin Zeyd ile Bera bin Azib'den, İbn Adiy, İbn Mes'ud'dan (r.a.) rivayet etmişlerdir: Peygamber (s.a.v.), **«Hasan ile Hüseyin, cennet halkı gençlerinin büyükleridirler»**, buyurdu.

ON BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İbn Asakir, Ali ile İbn Ömer'den, İbn Mâce ile Hâkim dahi ondan, Taberânî, Kurre ile Malik bin el-Huveyris'ten, yine Hâkim, İbn Mes'ud'tan rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.), **«Benim bu iki oğlum** (yani Hasan ile Hüseyin) **cennet halkı gençlerinin büyükleridirler. Babaları Ali de onlardan daha hayırlıdır»**, buyurdu.

ON İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, Tirmizî, Nesâî ve İbn Hibban, Huzeyfe'den (r.a.) rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.), ona buyurdular ki: **«O hadiseden önce, bana peyda olanı görmedin mi? O bu geceden önce yeryüzüne asla inmemiş olan meleklerden bir melektir. Ki bana selâm vermek, Hasan ile Hüseyin cennet halkının gençlerinin efendileri ve Fatıma dahi cennet halkı kadınlarının seyyidesi olduklarına dair beni müjdelemek için galip ve yüce Rabbinden izin almıştır».**

ON ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Taberânî, Hazret-i Fatıma'dan rivayet eder: Peygamber (s.a.v.) buyurdular ki: **«Hasan'da benim heybetim ve ululuk niteliğim vardır. Hüseyin'de ise, gerçekten onda benim şecaatım ile cömertlik vasfım vardır».**

ON DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Tirmizî, İbn Ömer'den rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), **«Hasan ile Hüseyin, dünyada benim iki reyhanlarımdırlar»** (2) buyurdu.

ON BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İbn Adiy, İbn Asakir, Ebu Bekre'den rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.), **«Gerçekten bu iki oğlum** (Hasan ile Hüseyin) **dünyada iki reyhanımdırlar»**, buyurdu.

ON ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Tirmizî ve İbn Hibban, Usame bin

---

(1) Sahih-i Müslim'de «*Kitabu Fadailu's-Sahabe*» bölümündedir.

(2) Bu hadis-i şerif, el yazması «*Savaikü'l-Muhrika*»ya göre yazılmıştır.

Zeyd'den rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.), **«Bu ikisi** (Hasan ile Hüseyin) **benim iki oğlumdurlar. Ve kızımın iki oğludurlar. Allah'ım ben onları severim. Sen de onları sev. Onları seveni de sev»**, buyurdu.

ON YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed ile dört sünen kitapları sahipleri (Buharî, Müslim, Tirmizî, İbn Mâce), İbn Hibban ve Hâkim de Hazret-i Büreyde'den rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.), **«Allah ve Resûlü doğru söylediler ki, mallarınız ve evlâdınız ancak bir fitnedir** (sizi günaha sokmaya sebeptir). **Ben bu iki çocuğa** (Hasan ile Hüseyin) **baktım ki, yürürken düşüyorlar. Sabredemeyip konuşmamı kestim, onları kaldırdım»**, buyurdu.

ON SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ebu Davud, Mikdam bin Madikerib'den rivayet eder: Peygamber (s.a.v.) buyurdular ki: **«Bu** (yani Hasan) **bendendir. Hüseyin Ali'dendir»**.

ON DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Buharî, Ebu Ya'lâ, İbn Hibban, Taberânî, Hâkim, Ebu Said'ten rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.), **«İki teyze oğulları olan İsa bin Meryem ile Zekeriya oğlu Yahya hariç, Hasan ile Hüseyin cennet halkı gençlerinin iki efendisidirler. Meryem'in fazileti hariç, Fatıma dahi cennet halkı kadınlarının büyüğüdür»**, buyurdu.

YİRMİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, İbn Asakir, Mikdam bin Madikerib'den rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.), **«Hasan benden, Hüseyin Ali'dendir»**, buyurdu.

YİRMİ BİRİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Taberânî, Ukbe bin Âmir'den rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), **«Hasan ile Hüseyin, onunla asılı olmadıkları halde arşın kılıcıdırlar»**, buyurdu.

YİRMİ İKİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, Buharî, Ebu Dâvud, Tirmizî, Nesâî, Ebu Bekre'den rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.), Hasan'ı kastederek, **«Benim bu oğlum, yüce bir kimsedir. Allah Teâlâ'nın onunla müslümanlardan iki büyük taifenin arasında sulh edeceğini umarım»**, diye buyurdu.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Buharî, **«Edebü'l-Müfred»**te, Tirmizî ve İbn Mâce, Ya'lâ bin Mürre'den rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.), **«Hüseyin benden, ben de Hüseyin'denim. Hüseyin'i seven bir kimseyi Allah sever. Hasan ile Hüseyin torunlardan iki torundurlar»**, diye buyurdu.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ HADİS-İ ŞERİF: Tirmizî, Hazret-i Enes'ten rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), **«Nezdimde ehl-i beytimden en sevimlisi, Hasan ile Hüseyin'dirler»**, buyurdu.

YİRMİ BEŞİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Ahmed, İbn Mace ve Hâkim Ebu Hüreyre'den rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.), **«Hasan ile Hüseyin'i seven bir kimse, muhakkak ki beni severler. Onlardan buğzeden kimse, muhakkak benden buğzeder»**, buyurdu.

YİRMİ ALTINCI HADİS-İ ŞERİF: Ebu Ya'lâ Hazret-i Cabir'den rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), **«Herhangi bir kimseyi cennet halkından olan gençlerin yüzüne bakmak sevindirirse, Hasan'a baksın»**, buyurdu.

YİRMİ YEDİNCİ HADİS-İ ŞERİF: Beğâvî'nin rivayet edip Abdülgani'nin **«İdah»** kitabında yazdığına göre, Hazret-i Selman demiş ki: Resûlullah (s.a.v.), **«Harun iki oğlunu Şebber ile Şebbir** (1) **diye adlandırdı. Gerçekten ben de Harun'un her iki oğlunu tesmiye eylediği şeyle** (mezkûr iki kelimenin mânasını taşıyan) **Hasan ve Hüseyin'le tesmiye ettim»**, buyurdu.

İbn Sa'd, İmran bin Süleyman'dan rivayet eder: Peygamber (s.a.v.) buyurdular ki: **«Hasan ile Hüseyin, cennet halkı isimlerinden iki isimdirler. Cahiliyet devrindeki Araplar, bu iki isimle adlandırılmadılar».**

YİRMİ SEKİZİNCİ HADİS-İ ŞERİF: İbn Sa'd ve Taberânî, Hazret-i Âişe'den rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.), **«Cibril bana haber verdi ki, benden sonra oğlum Hüseyin «Taff»** (2) **denilen yerde öldürülecektir. Ve bana şu toprağı getirip «Bu toprak Hüseyin'in içinde gömüleceği yerin toprağıdır» diye haber verdi»**, buyurdu.

YİRMİ DOKUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Ebu Dâvud ve Hâkim, Ümmü'l-Fadl bint el-Hars'dan rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.), **«Cibril bana gelip haber verdi ki, ümmetim bu oğlumu** (yani Hüseyin'i) **öldürecektir. Ve bana kırmızı bir toprak getirdi»** diye buyurdu. Ahmed'in rivayetine göre, Resûlullah (s.a.v.), **«Önceden bana gelmeyen bir melek** (evde) **yanıma gelip dedi ki, bu oğlum,** (Hüseyin) **gerçekten öldürülür. İstersen üzerinde öldürüleceği yerin toprağını sana göstereyim. Ve bana bir kırmızı toprak gösterdi»**, diye buyurdu.

OTUZUNCU HADİS-İ ŞERİF: Beğavî, **«Mu'cem»** adlı kitabında Hazret-i Enes'ten rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), **«Yağmur yağdırmakla memur olan bir melek beni ziyaret etmek için Rabbinden izin istedi ona izin verildi»** buyurdu. (O gün Resûlullah (s.a.v.), Ümmü Seleme'nin (3) yanında idi). Sonra Resûlullah (s.a.v.), Ümmü Seleme'ye, **«Kapıyı üzerimize kapat ki, kimse içeri girmesin»**, dedi. Ümmü Seleme kapının yanında iken, aniden Hüseyin içeri girdi. Hazret-i Resûlullah'ın üzerine atıldı. Resûlullah onu öperken, melek ona dedi ki: «Onu sever misin?». «Evet» dedi. Melek, «Gerçekten ümmetin onu öldürecektir. İstersen öldürüleceği yeri sana göstereyim» diyerek ona gösterdi. Sonra melek, ona bir miktar iri kum veya kırmızı toprak getirdi. Ümmü Seleme, onu alarak elbisesinin içine bıraktı. Sabit demiş ki: «Meleğin Peygamber'e (s.a.v.) gösterdiği yerin Kerbelâ olduğunu söylerdik».

---

(1) Bu isimleri, *Kamusü'l-Muhit* lügatı Şeber maddesinde yazar.
(2) *Kamusü'l-Muhit*'e bak.
(3) Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in zevcelerindendir.

Bu hadîsi, Ebu Hatim dahi **«Sahih»** adlı kitabında rivayet etmiştir. Ahmed, Abd ibn Humeyd ile İbn Ahmed dahi bunun benzerini rivayet etmişlerdir. Fakat o rivayette mezkûr meleğin Hazret-i Cibril olduğu zikredilmiştir. Şayet onların bu çeşit rivayetleri sahih ise, bu olay iki defa vâki olmuştur. İbn Ahmed bunu rivayet ederken, başkalarının rivayetinden ziyade olarak, Resûlullah'ın (s.a.v.), mezkûr toprağı koklayıp «riyhu kerbin ve belâin» **«Koku üzüntü ve belâ kokusudur»** buyurduğunu dahi rivayet etmiştir. Mulla'nın rivayet ettiğine ve İbn Ahmed'in **«Ziyadetü'l-Müsned»** adlı eserinde yazdığına göre, Ümmü Seleme, mezkûr rivayetinde demiş ki: «Sonra Resûlullah (s.a.v.), bana bir avuç kırmızı toprak vererek, **«İşte bu toprak Hüseyin'in üzerinde öldürüleceği yerin toprağıdır. Kan olduğu zaman bil ki, Hüseyin öldürüldü»**, diye buyurdu». Ümmü Seleme, «Ben toprağı yanımdaki bir şişeye koydum ve kendi kendime bu toprağın kana dönüşeceği gün büyük gündür derdim», demiştir. Diğer bir rivayette ise, Ümmü Seleme, «Hüseyin'in öldürüldüğü gün, mezkûr toprağın kan olduğunu gördüm», demiştir.

Diğer bir rivayete göre Allah'ın Resûlü, Cibril'i (a.s.) kastederek, **«Sonra bana Hüseyin'in öldürüleceği yerin toprağını sana göstermeyeyim mi?» diyerek birkaç ufak taş getirdi»**, diye buyurdu. Resûlullah (s.a.v.), o taşları bir şişenin içine bıraktı. Ümmü Seleme dedi ki: «Hüseyin'in öldürüleceği günün gecesinde, şahsını görmediğim birisinden şu şiiri işittim:

Ey cehaletle Hüseyin'i öldüren katiller
Hem azapla, hem zelil olmakla siz müjdelenin
Davud ile Musa hem İncil kitabının sahibi
İsa'nın diliyle lânetlendiniz, kat'î bilin!

Ve ağladım. Sonra o mezkûr şişeyi açınca o taşların akar kan olduklarını gördüm».

İbn Sa'd, Şa'bî'den rivayet eder. Hazret-i Ali, Sıffîn'e hareket ederken, Fırat Nehri kenarındaki Ninova köyünün karşısına gelince, Kerbelâ'dan geçti. Orada duraklayıp bu yerin ismini sordu. Ona, «Burası Kerbelâ'dır» denildiğinde, durduğu yer gözyaşlarından ıslanıncaya kadar ağladı. Sonra buyurdular ki, «Ben Allah'ın Resûlü'nü ziyaret ettim, ağlıyordu. Seni ağlatan şey nedir?» dedim. **«Cibril şimdi yanımda idi. Bana, oğlum Hüseyin'in Fırat kenarında Kerbelâ denilen yerde öldürüleceğini haber verdi. Sonra Cibril bir avuç toprak alarak bana onu koklattığında gözyaşı dökmekten kendimi alamadım»**, diye buyurdu. Ahmed, bu hadîsi Şa'bî'nin rivayetinden kısaltarak Hazret-i Ali'den rivayet etmiştir.

Mulla ise şöyle rivayet eder: «Hazret-i Ali, Hüseyin'in mezarı olacak yere gelirken, ona işaretle **«İşte binek develerinin çökeceği yer**

burasıdır! Yüklerinin yeri burasıdır! Ve kanlarının döküleceği yer burasıdır. Muhammed'in halkından bazı gençler bu arsada öldürüleceklerdir ki, yer ile gök onlara ağlayacaklardır», diye buyurdu.

Yine İbn Sa'd rivayet eder: Peygamber'in (s.a.v.) bir çardağı olup Hazret-i Âişe'nin hücresinden oraya merdivenle çıkılırdı. Cibril (a.s.), ile karşılaşmak istediği zaman oraya çıkardı. Oraya çıktı ve hiçbir kimsenin oraya çıkmaması için Hazret-i Âişe'ye emir buyurdu. Hazret-i Âişe'nin haberi olmadan Hazret-i Hüseyin, merdivenden Resûlullah'ın yanına çıktı. Cibril (a.s.), Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) «Bu kimdir?» dedi. «**Benim oğlumdur**» deyip onu yanına aldı, bacağının üzerine oturttu. Cebrail (a.s.), «Ümmetin onu öldürecektir», deyince, Peygamber (s.a.v.) «**Oğlumu mu?**» dedi. Hazret-i Cibril (a.s.), «Evet, istersen üzerinde öldürüleceği yeri size haber vereyim» deyip eliyle Irak'taki Taff denilen yere işaret etti. Ve oradan bir miktar kırmızı toprak alıp Allah'ın Resûlü'ne gösterdi. «İşte bu, Hüseyin'in üzerinde öldürüleceği yerin toprağıdır», dedi.

Tirmizî rivayet eder: Ümmü Seleme rüyada Peygamber'i (s.a.v.) ağlarken ve mübarek sakalının üzerinde toprak olduğu halde görünce bunun nedenini sorar. Allah'ın Resûlü, «**Şimdi Hüseyin öldürüldü**» diye buyurur. Ümmü Seleme'nin bu rüyasının benzerini İbn Abbas (r.a.) dahi gördü. Gün ortasında rüyada Resûlullah'ı saçı dağınık, tozlu elinde bir şişe, yerden kan toplarken görür ve bunun sebebini sorar. «**Bu Hüseyin ile arkadaşlarının kanıdır. Devamlı olarak bugün onu takip ediyorum**» diye buyurur. Bu rüya üzerine halk, buna dikkat ettiler ki, gerçekten aynı günde Hüseyin'in (r.a.) öldürüldüğünü anladılar. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in buyurduğu gibi, Hazret-i Hüseyin, Irak ülkesinin Kûfe civarında Kerbelâ'da şehid oldu. Ve o yer, el-Taff diye de bilinmektedir. Onu Sinan bin Enes en-Nehaî öldürmüştür. Başkası tarafından öldürüldüğü ve söylenmektedir. Hicrî 61 yılı, Muharrem ayının 10'unda cuma günü 56 yıl ve birkaç ay yaşadıktan sonra şehid edilmiştir.

Onu öldürdükten sonra, başını Yezid'e gönderdiler. Götürenler yolda ilk konakladıklarında, mübarek başıyla oynuyorlardı. Onlar o durumdayken, birdenbire duvardan demirden bir kalem tutan bir el çıkıp kanla şu beyti yazdı:

Hüseyin'i öldüren zümre umar mı
Hesap günü dedesinden şefaat...

Onlar bunu görünce hemen mübarek başı bırakıp kaçtılar. Bunu Mansur bin Ammar rivayet etmiştir. Başkası dahi bu beytin Peygamber'in (s.a.v.) risaletinden üçyüz yıl önce bir taşın üzerinde yazılı olarak görüldüğünü ve Rum toprağında bir kilisede bilinmeyen birisi tarafından yazıldığını söylemiştir.

Hâfız, ve Ebu Nuaym «Delailü'n-Nübüvve» adlı kitabında, Nasare el-Ezdiyye (adlı kadından) rivayet eder: «Hüseyin bin Ali öldürülünce, gökyüzü kan yağdırdı. Sabahladığımızda kuyu ve testilerimizi kanla dolu olarak gördük».

Bu hadise bundan başka birçok hadiste de rivayet edilmiştir. Yine öldürüldüğü günde, zahir olan alâmetlerden biri de gökyüzü çok kararmış, ta ki gündüzün yıldızlar görünmüş ve hangi bir taş yerinden kaldırılmışsa, muhakkak altında taze kan bulunmuştur.

Ebu'ş-Şeyh rivayet eder: Hüseyin'i öldüren askerlerin mercimekleri, bir rivayete göre «versleri» (1) zahirelik cinsiyetinden çıkıp kül olmuştu. Ve bunu Yemen'den gelip Irak'a giden bir kervan, Hüseyin'i öldürdükleri gün onlara vermişti. İbn Uyeyne, büyük annesinden hikâye eder ki, bunu bizzat versi küle dönüşmüş devecinin birisi ona söylemiş: «Halk askerlerin devesini kestiklerinde, eti içinde fareler gibi şeyler gördüler. Pişirdikleri zaman alkam (2) gibi oldu. Gökyüzü Hüseyin'in öldürülmesinden dolayı kızardı. Güneş öyle tutuldu ki, gündüz ortasında yıldızlar belirdi ve halk kıyametin koptuğunu zannetti. Şam'da hangi bir taş yerden kaldırılsa muhakkak altında sadece kan görünürdü».

Osman bin Ebi Şeybe şöyle rivayet eder: «Gökyüzü Hazret-i Hüseyin'in öldürülmesinden sonra yedi gün sarı ile karışık çetin bir kırmızılık halinde göründü. Yıldızlar göktaşlarıyla çarpışıyorlardı».

İbn Cevzi'nin İbn Sirin'den rivayet ettiğine göre, üç gün dünya karardı. Sonra gökte bir kırmızılık peyda oldu.

Ebu Said demiş ki: «Dünyada hangi taş kaldırıldıysa, muhakkak altından kan çıktı. Gerçekten gökten yağmur yerine kan yağdı. Elbiseler yırtılıncaya kadar kan lekeleri üzerinde kaldı».

Sa'lebi ile Ebu Nuaym da bu haberi rivayet ettiler. Ebu Nuaym, ziyade olarak, «Biz sabahlarken kuyularımız ve testilerimiz kan ile dolmuştu» cümlesini rivayet etmiştir. Diğer bir rivayete göre, gökten Horasan, Şam ve Kûfe'deki ev ve duvarların üzerine kana benzer bir şey yağdı. Hazret-i Hüseyin'in başı İbn Ziyad'ın evine getirilince, duvarlarından kan aktı.

Sa'lebi rivayet eder ki: «Gök ağladı, yani kıpkırmızı oldu». Başkası da, altı ay Hüseyin'in öldürülmesinden sonra, gökyüzü kırmızı bir renk aldı ve devamlı olarak semada o kırmızılık göründü demiştir. İbn Sirin dahi demiş ki: «Şafakla beraber gökte görülen kırmızılık, Hüseyin'in öldürülmesinden önce yoktu». İbn Sa'd da «Hüseyin'in

---

(1) Bir güzel kokulu sarı ottur. İyisi kızıl ve yumuşak olur. Yemen'den gelir. Susam gibi ekilir. Tohumu yirmi yıl yerde kalır, sonra yine ekilir. Ahteri Lügat kitabı.

(2) Bir acı ağaçtır ki, yemişine hanzal (Ebu Cahil karpuzu) derler, Her acı şeye Arapça alkam denir. Ahteri'ye bak.

öldürülmesinden önce bu kırmızılık görünmezdi» demiştir. İbn Cevzi, «Bu olayın hikmeti şudur ki, bizim öfkelenmemizin alâmeti, yüzümüzün kızarmasıdır. Allah Teâlâ ise cisimden münezzeh olduğu için, cinayetin büyük olduğunu belirtmek üzere, gök etrafını kızartmakla öfkesinin alâmetini Hüseyin'i öldürenin üzerine belirtmiştir». Yine demiş ki: «Bedir Savaşı'nda müslüman ordusuna esir düşen Hazret-i Abbas'ın inlemesi [1] Peygamber'in (s.a.v.) uykusunu kaçırmışken, Hazret-i Hüseyin'in inlemesinin onu nasıl rahatsız ettiğini artık sen kıyasla! Hazret-i Hamza'nın katili Vahşi (r.a.) müslüman olunca, Peygamber (s.a.v.) ona, «Bana görünme! Çünkü gerçekten ben sevgililerimi öldüren bir kimsenin yüzünü görmek istemem» buyurdu. Halbuki İslâmiyet, kişinin önceden işlediği hataları yok eder. Öyle ise Peygamber (s.a.v.), Hüseyin'in mübarek başını kesen, öldürülmesini emreden ve ev halkını develerin palanına bindiren ve yukarıda geçen rivayete göre, Şam'da veya dünyada hangi taş kaldırıldıysa, illâ altından sade kan görünmesine sebep olan kimseyi görmeye kalbi nasıl dayanır? Artık sen düşün!

Bu kan görünme hadisesi, Hazret-i Ali'nin şehid edildiği günde de vâki oldu. Nitekim Beyhaki buna işaret ederek dedi ki: «Bu olay Zühri'den rivayet edilmiştir. Zühri savaş kasdiyle Şam'a gelip Emevi hükümdarlarından Abdülmelik'i ziyaret etmiş, Abdülmelik ona, «Ali'nin şehid edildiği gün Beytü'l-Mukaddes'te hangi taş kaldırıldıysa, illâ altında kan görülmüştür dedikten sonra, «Ben ile senden başka bu olaydan haberi olan kimse kalmadı. Bunu kimseye söyleme ey Zühri!» dedi. Zühri, «Ben bu haberi ancak Abdülmelik'in ölümünden sonra başkalarına haber verdim», demiştir. Yine Zühri'den rivayet edildiğine göre, Abdülmelik'ten başkası da bu olaydan ona haber vermiştir. Beyhaki, Zühri'den sahih olarak nakleder. Bu hâdise Hüseyin'in (r.a.) şehid edildiği zamanda olmuştur. Demek ki bu olayın hem Hazret-i Ali, hem Hazret-i Hüseyin'in öldürüldükleri zamanda vâki olması muhtemeldir. Burada İbn Cevzi'nin dedikleri tamam oldu.

Ebu'ş-Şeyh rivayet eder: «Bir cemaat, her kim Hüseyin'in öldürülmesine yardım ettiyse, ölmeden önce, mutlaka bir belâya çarptırıldı, diye birbirleriyle konuşurken cemaatın içinde bulunan yaşlı bir adam, «İşte ben katline yardım ettim. Halbuki bana bir şey olmadı» dedi. Sonra odada bulunan çıranın ışığını ayarlamaya kalkınca, ateşe tutuştu. «Aman ateş ateş!..» diye bağırıp çağırarak kendisini Fırat Nehri'ne attı. Bununla beraber kurtulamayıp ölünceye kadar ateşi sönmedi».

Mensur bin Ammar rivayet eder: Hüseyin'in (r.a.) katline iştirak edenlerden bazısı susuzluk belâsına tutuldu. Öyle ki, bir tulum su

---

(1) O zaman Hazret-i Abbas, müslüman olmamıştı.

içer gene de kanmazlardı. Yine onlardan bazısının tenasül âleti o kadar uzadı ki, ata binerken onu bir ip gibi boynuna dolandırırdı.

Sıbt bin Cevzi. Süddî'den nkaleder: Kerbelâ'da adamın birisi onu misafir etti. O mecliste bulunanlar, bir kimse Hüseyin'in kanının dökülmesine iştirak ettiyse, muhakkak en kötü bir şekilde öldüğünü müzakere ediyorlardı. Sonra ev sahibi bunu tekzip ederek, «O olayda hazır bulunanlardanım», dedi. Sonra gecenin sonunda çırayı düzeltmek üzere kalkınca, bedenine ateş sıçrayıp onu yaktı. Süddî demiş ki: «Allah'a yemin ederim ki, ben onun kömür gibi olduğunu gördüm».

Zühri'den rivayet olunmuş: Hazret-i Hüseyin'in katline iştirak edenlerden dünyada ya öldürülme, ya âmâ olma veya yüzü karalanma veyahut da az bir müddette mülkü elinden gitme belâsı ile cezalandırılmamış hiçbir kimse kalmadı.

Sıbt bin Cevzî, Vakidî'den rivayet etmiş: Yaşlı bir adam yalnız katlinde bulunmuş fakat iştirak etmemişti. Sonra kör oldu. Kendisinden sebebi sorulunca, «Rüyamda Peygamber'i (s.a.v.) kollarını sıvamış, elinde kılıç olarak gördüm Üzerinde suçluları cezalandırmaya mahsus sahtiyandan bir sergi vardı. Önünde Hüseyin'i öldüren on kişinin başları kesilmis olarak duruyordu. Ben de katillerin cemaatına katılıp çoğalmalarına sebep olduğum için, Hazret-i Peygamber (s.a.v.), bana önce lânet etti. Sonra bir mil ile Hazret-i Hüseyin'in kanından gözüme sürdü. Bunun üzerine kör olarak sabahladım», demiştir.

Yine Mansur bin Ammar, hikâye eder: Hazret-i Hüseyin'in katline iştirak edenlerden birisi ki o, Hazret-i Hüseyin bin Ali'nin başını atının sinebendine asmıştı. Birkaç gün sonra yüzünün ziftten daha siyah olduğu görüldü. Ona «Sen Arapların en parlak yüzlüsü idin» denildi. Adam, «Ben o başı taşıdığımdan beri bir gece geçmedi ki iki kişi elimden tutup beni alevli bir ateşin içine itmesinler Ben hep geri çekilirim ama gördüğünüz gibi o ateş rengimi böyle değiştirdi» dedi. Sonra mezkûr adam en kötü bir şekilde öldü.

Yine Mansur hikâye eder: İhtiyarın biri, «Peygamber'i (s.a.v.) rüyamda gördüm. Önünde bir leğen vardı. İçinde kan bulunuyordu. Halktan bazıları ona getiriliyor, o da bu kanla onları boyuyordu Ta ki sıra bana gelinceye kadar. Ben Hüseyin'in katlinde bulunmadım dedim. «Ama arzuladın» deyip parmağıyla beni işaret edince, kör olarak sabahladım», dedi. Bu eserimizde geçen Ahmed'in rivayetine göre, Hazret-i Hüseyin öldürülünce, adamın birisi, «Allah, fâsık oğlu fâsıkı öldürdü» diye şebbedince, Allah Teâlâ, her iki gözünün üzerine birer perde çekip kör etti.

Barizî, Mansur'dan nakleder: Şam'da yüzü domuz yüzüne benzeyen birisini görünce, ondan sebebini sordu. Kendisi her gün Haz-

ret-i Ali'ye bin kere ve çocuklarıyla bin kere, cuma günü de çocuklarıyla birlikte dört bin defa lânet ettiğini ve sonra rüyada Peygamber'i (s.a.v.) gördüğünü belirterek uzun uzun rüyasından bahsetti ve «Hazret-i Hasan beni Peygamber'e (s.a.v.) şikâyet etti. Peygamber (s.a.v.) bana lânet etti. Yüzüme tükürdü ve yüzüm domuz yüzüne benzedi. Böylece halka ibret oldum» dedi.

Mulla, Ümmü Seleme'den (r.a.) rivayet eder: «Cinlerin Hüseyin için feryad edip ağladıklarını, işittim». İbn Sa'd da ondan rivayetle, «Kendisi de kendinden geçinceye kadar Hüseyin'e ağladı» demiştir.

Buharî, «Sahih» kitabında ve Tirmizî Hazret-i İbn Ömer'den rivayet eder: Adamın birisi, ondan pirenin kanının temiz olup olmadığını sorunca İbn Ömer, «Sen kimlerdensin» diye sordu. «Irak ahalisindenim» dedi. İbn Ömer, halka hitaben, «Şuna bakın. Pirenin kanından sorar. Halbuki Peygamber'in (s.a.v.) oğlunu öldürdüler. Gerçek olarak Peygamber'den (s.a.v.) işittim ki, Hasan ile Hüseyin'e işaretle buyurdular: «Bu ikisi dünyada benim iki reyhanımdırlar».

Hazret-i Hüseyin'in Irak'a çıkmasının sebebi şudur: Yezid bin Muaviye Hicri 60 yılında halife seçilince, Hazret-i Hüseyin'in ona hilâfet biatı yapması için Medine'deki valisine haber gönderdi. Hazret-i Hüseyin korkusundan Mekke'ye kaçtı. Kûfe ahalisi bunu işitince, Hüseyin'e «Bize gel, sana hilâfet biatı yapalım ve ehl-i beyt zulümden kurtulsun», diye haber gönderdiler. İbn Abbas (r.a.), onu Irak'a gitmekten vazgeçirmeye çalıştı. Kûfe ahalisinin babasına yaptıkları vefasızlıkları misal göstererek aşağı düşürdüklerini bildirdi. Hazret-i Hüseyin dinlemedi. İbn Abbas, hiç değilse ev halkıyla birlikte Kûfe'ye gitmemesini istedi. Yine kabul etmedi. Bunun üzerine İbn Abbas, «Vay benim sevgilimin haline!» diyerek ağladı. İbn Ömer dahi Hazret-i Hüseyin'e bu gibi sözler söylediyse de kabul etmedi. İbn Ömer, Hazret-i Hüseyin'in iki gözünün arasını öpüp ağladı ve «Seni öldürülen bir kimse olarak Allah'a ısmarlarım» dedi. İbn Zübeyr dahi onu gitmekten alıkoymak istediğinde, Hazret-i Hüseyin, «Babam bana haber verdi ki, Mekke'nin bir koçu var. Onun öldürülmesiyle Mekke şerefinin çiğnenmesi helâl edilecektir. Ben o koç olmayı çok severim» dedi. Eserimizde geçtiği üzere, kardeşi Hasan ona eylediği vasiyetinde şöyle demişti: «Şundan sakın ki, Kûfe cahilleri seni savaşa çıkarıp sonra alay ederek seni düşmana teslim ederler. O zaman pişman olursun ama iş işten geçmiş olur». Hazret-i Hüseyin, Hazret-i Hasan'ın bu vasiyetini ancak öldürüldüğü gece hatırlamış ve kardeşine rahmet okumuştur. Allah her ikisinden de razı olsun.

Hazret-i Hüseyin'in Kûfe'ye hareketini işiten kardeşi Muhammed bin Hanefî abdest alması için önünde bulunan leğen doluncaya kadar ağladı. Mekke şehrinde onun bu seferine üzülmeyen kalmadı. Hazret-i Hüseyin, evvelâ amcası oğlu Müslim bin Âkil'i gönderdi,

Kûfe ahalisinden on iki bin, diğer bir rivayete göre daha fazla kimse Hazret-i Hüseyin'e hilâfet bıatı yaptılar. Bunun üzerine Yezid, İbn Ziyad'a Müslim'i öldürmesi için emretti. O da başını kesip kendisine gönderdi. Yezid, ona teşekkür ederek Hüseyin'in Kûfe'ye yerleşmesine mâni olmasını istedi. Hazret-i Hüseyin bu seferinde yolda şair Ferezdak'a rastladı. Ona, «Bu seferim hakkında halkın ne söylediğini bana açıkla» dedi. Ferezdak, «Ey Resûlullah'ın oğlu! Bu konuda bilgin bir kişiye rastladın. Halkın gönlü seninle ama kılıçları Emevilerledir. Kader gökten iner, Allah Teâlâ istediğini yapar» dedi.

Hazret-i Hüseyin, Müslim'in başına gelenden habersiz olarak yoluna devam ediyordu. Kadisiye'ye üç mil mesafe kala Hurr bin Yezid et-Temimî ile karşılaştı. «Geride senin için umacak iyi bir şey bırakmadım. Geri dön» diyerek ona Müslim'in hadisesinden, İbn Ziyad'ın Kûfe'ye gelmesinden, Hüseyin'e karşı çıkmak için yaptığı hazırlıktan bahsetti. Hüseyin bunu duyunca geri dönmeyi düşündü. Ama Müslim'in kardeşi, «Allah'a yemin ederim ki, dönmeyeceğiz. Ya öcümüzü alırız ya da öldürülürüz» dedi. Hazret-i Hüseyin de ona, «Sizden sonra hayatta bizim için de hayır yoktur» diyerek yola devam etti. Sonra İbn Ziyad'ın süvari birlikleri ile karşılaşınca, Hicri 61. yılı Muharrem ayının sekizinci günü yolunu Kerbelâ'ya çevirdi. Kûfe'ye yaklaştığında, Yezid'in kendisiyle savaşa vazifelendirdiği 'Abdullah bin Ziyad'ın 20 bin kişilik ordusuyla karşılaştı. Kendisine İbn Ziyad'ın hükmüne teslim olması ve hilâfet için Yezid'e itaat etmesi teklif edildi. Kabul etmedi. Onunla savaştılar. Hazret-i Hüseyin'e karşı savaşanların çoğu, ilkin Kûfe'ye gelmesi için ona mektup yazan ve ona hilâfet için biat eden kimselerdi. Hazret-i Hüseyin onlara geldikten sonra, hazır olan dünyadaki haram şeyi, kıyametteki hayır şeyin üzerine tercih edip ona muhalefette bulundular. Düşmanları tarafına kaçıp onlarla işbirliği yaptılar. Hazret-i Hüseyin, kardeşleri ve ehl-i beyti ile seksen küsur kişi oldukları halde, sayısı çok olan bu askerlerle savaştı. Düşman askerinin ezici çoğunluğu ve silâh üstünlüğüne rağmen, yerlerinden ayrılmayıp sebat ettiler. Hazret-i Hüseyin elinde yalınkılıcı olduğu halde şu şiiri okuyordu:

Bilgin Ali'nin oğluyum Haşim nesebinden.
Kıvancıma kâfi bu şeref mefharetimde.
Yerde yürüyen kimselerin en keremlisidir
Allah'ın Resûlü dedemdir ki halk içinde.
Bizler dahi Allah'ın ışıklı çırasıyız.
Fatıma annemdir, Ahmed'in sülâlesinde
Cafer benim amcam oluyor, iki kanatlı
İsmiyle anılmaktadır. Kitabullah da
Bizde indirilmiş. Doğrulukla bahseder ki
Hidayet ile vahy ü sevap hep aramızda.

Hüseyin'in düşmanları, kendisi ile nehir arasına girme hilesine

muvaffak olmasalardı, onu yenemeyeceklerdi. Çünkü kendisi şecaatli, uu bir kimse oup harp esnasında ayrılmayan ve yüzünü savaştan çevirmeyen bir zattı. Üç defa onu ve arkadaşlarını sudan men ettiklerinde, bunlardan biri ona, «Suya bak, gökyüzü gibi yeşildir. Ölünceye kadar ondan bir damla tadamayacaksın» deyince, Hazret-i Hüseyin, «Allah'ım, sen onu susuzluktan öldür» diye beddua etti. Adam, susuzluk hastalığına müptelâ oldu. Çok su içtiği halde, kanmadan öldü. Hazret-i Hüseyin su içmek üzere olduğu bir anda oradakilerden biri su ile kendisi arasına girerek damağına bir ok isabet ettirdi. Hazret-i Hüseyin, «Allah'ım onu susuz eyle» diye beddua etti.

Sonra o adamın karnındaki hararet ile belinde hasıl olan soğukluk sanki bağırır gibi seslenirdi. Halbuki önünde kar parçası ve yelpazeler, arkasında kâfur [1] vardı. Buna rağmen yine «susuzum» diye bağırıyordu. Ona kavut [2] yemeği, su ve süt öyle getirildi ki, beş kişi içseydi bitiremezdi. Fakat o içtikten sonra yine «susuzum» diye bağırır, tekrar kendisine su içirilirdi. Öyle ki sonunda içtiği sulardan karnı patlayarak can verdi.

Düşman askeri, birbiri ardınca Hazret-i Hüseyin'in elliye yakın arkadaşını öldürünce, «Resûlullah'ın ev halkını müdafaa edecek kimse yok mudur?» diye bağırdı. O zaman düşman askerleri içinde olan Yezid bin el-Hars er-Rebahi [3], atlı olarak ortaya çıkıp, «Ey Resûlullah'ın oğlu! Yemin ederim ki, gerçi ben ilkin size karşı çıktımsa da, şimdi sizden yanayım. Bu sebeple ceddinin şefaatını umarım» diyerek, huzurunda öldürülünceye kadar düşmanlarıyla çarpıştı. Arkadaşlarının hepsi ölüp yalnız kalınca, Hazret-i Hüseyin yalnız başına düşman askerine saldırıp pek çok silâhşörlerini öldürdü. Düşman askerinden birçoğu üzerine saldırıp kendisi ile ailesi arasına girdiler. Bunun üzerine Hazret-i Hüseyin, «Çocuk ve kadınlardan cahillerinizi men edin» diye bağırdı. Bunun üzerine ailesinden geri çekildiler. Devamlı saldırılarda aldığı yaraların tesiri ile yere düştü. Hicri 61 yılında mübarek başını kestiler. Başı Abdullah bin Ziyad'ın önüne konulunca, kâtili şu şiiri söyledi:

Benim özengimi gümüş ve altınla doldur
Gerçekten perdeli padişahı öldürdüm.
O kimseyi ki çocukluğunda iki kıbleye
Beytü'l-Makdis ve Kâbe'ye karşı namaz kılardı.

---

(1) *Kâfur:* Hindistan'da yetişen bir ağacın sakızıdır. (İlâveli Lugat-ı Osmanî). *Kâfur, Kâfuru:* Uzakdoğuda yetişir bir çeşit taflandan (laurus camphora'dan) elde edilerek hekimlikte kullanılan beyaz ve yarı saydam, kolaylıkla parçalanan kuvvetli ıtırlı bir maddedir. (Türkçe sözlük).

(2) Un su ile karıştırılıp tava içinde helva gibi pişirilen bir yemektir.

(3) El yazması Savaiku'l-Muhrika'ya göre bu isim yazılmıştır.

Halk nesebten bahsederken, soyca onların en iyisidir.
Ana ve baba cihetinden insanların en iyisini öldürdüm.

İbi Ziyad, adamın okuduğu bu şiire kızarak, «Böyle bildiğin halde niçin onu öldürdün. Allah'a yemin ederim ki, benden bir iyilik alamazsın ve seni ona tâbi ederim» diyerek adamın boynunu vurup öldürdü.

Hazret-i Hüseyin ile beraber oğulları, kardeşi Hazret-i Hasan'ın oğulları, Cafer ve Âkil'in evlâtlarından olarak cem'an 19, bir rivayette 21 kişi öldürüldü.

Hasan-ı Basri demiş ki: «O zaman yeryüzünde Hazret-i Hüseyin ile mezkûr ailesinden öldürülenlerin benzeri yoktu. Mübarek başı İbn Ziyad'a götürülünce, bir leğene bıraktı. Elinde bulunan bir çubukla, Hazret-i Hüseyin'in kesici dişlerine vurup onunla mübarek burnuna işaret ederek, «Bunun gibi güzel bir kimseyi görmedim» dedi. Çünkü Hazret-i Hüseyin'in mezkûr dişleri güzeldi. O sırada sahabelerden Hazret-i Enes yanında bulunuyordu. Ağlayarak, «Bu (Hüseyin), herkesten ziyade Allah'ın Resûlü'ne benzerdi» dedi. Bu hikâyeyi Tirmizî ve başkaları da rivayet etmiştir.

İbn Ebi'd-Dünya rivayet eder: O sırada sahabelerden Zeyd bin Erkam, İbn Ziyad'ın yanında idi. İbn Ziyad'a, «Çubuğu çek. Allah'a yemin ederim ki, çok zamanlar Resûlullah'ın (s.a.v.), onun bu her iki dudakların arasından öptüğünü gördüm» diyerek ağladı. İbn Ziyad, ona, «Allah senin gözlerini ağlatsın. Sen aklı fâsid olmuş yaşlı bir adam olmasaydın, boynunu vururdum» dedi. Sonra, Zeyd bin Erkam (r.a.) ayağa kalkıp, «Ey halk! Siz bundan sonra kölesiniz. Çünkü Fatıma'nın oğlunu öldürüp İbn Mercane'yi (Abdullah bin Ziyad'ı) kendinize emir edindiniz. Allah'a yemin ederim ki, iyileriniz öldürülecek; kötüleriniz muhakkak köle edilecektir. Zilleti ve yüz karasını kabul eden helâk olsun» dedi. Sonra şöyle devam etti: «Ey İbn Ziyad! Bundan daha fazla seni öfkelendirecek bir hadiseyi anlatayım. Resûlullah (s.a.v.), Hazret-i Hasan'ı sağ bacağının, Hazret-i Hüseyin'i sol bacağının üzerine oturtup mübarek elini, ikisinin bıngıldaklarının üzerine koyup, «Allah'ım! Ben, bu her ikisini sana ve mü'minlerden salih kişilere emanet ediyorum» diye buyurdu. Ey İbn Ziyad! Peygamber'in emanetinin durumu sende nasıl oldu?».

Allah Teâlâ, bu İbn Ziyad'dan Hüseyin'in öcünü aldı. Gerçekten Tirmizî'nin sahihlediği rivayete göre, İbn Ziyad ve arkadaşları öldürülünce kafaları camiye bırakıldı. Bir yılan gelip kesik kafaların arasına girdi. İbn Ziyad'ın burnuna girip bir müddet kaldıktan sonra çıktı. Tekrar gelip bu şekilde iki veya üç defa tekrarladı. Hazret-i Hüseyin'in mübarek başının konduğu yere onun başı da kondu. Bu olayı İbn Ziyad'ın başına getiren Muhtar bin Ebu Ubeyd idi. Şiilerden bir taife Hazret-i Hüseyin'e ihanet etmekten pişmanlık duyarak Muhtar'a tâbi olup Kûfe'yi ele geçirdiler, Hazret-i Hüseyin ile sava-

şan altı bin kişiyi en kötü bir şekilde öldürdüler. Reisleri Amr bin Sadi de öldürülenler arasında idi. Bir rivayete göre Hazret-i Hüseyin'in esas katili Şammar, daha büyük eziyetle öldürüldü. Misilleme olarak göğsü ve sırtı atların ayakları altında çiğnetildi Çünkü o da Hazret-i Hüseyin'e aynı şeyi yapmıştı. Halk, Muhtar'a bu hareketinden dolayı teşekkür etti. Fakat sonradan o da işi bozup çirkince davranmaya başladı. Peygamberlik davasında bulundu. Kendisine vahiy geldiğini ve Muhammed bin Hanefi'nin de Mehdi olduğunu iddia etti.

İbn Ziyad 30.000 kişilik bir ordu ile Musul'a gelince, Muhtar da Hicri 69 yılında ona karşı bir ordu hazırladı. Aşûre günü Fırat Nehri kenarında İbn Ziyad ve arkadaşları öldürülüp kesik kafaları Muhtar'a gönderildi. Başları, Hazret-i Hüseyin'in başının konduğu yere kondu. Sonra yukarıda geçtiği üzere, durumları o dereceye geldi ki, yılan aralarına girdi. Abdülmelik bin Umeyr'in rivayeti şöyledir: «Ben Kûfe'deki Emaret Köşkü'ne İbn Ziyad'a gittim. Halk iki sıra halinde yanında idi. Hazret-i Hüseyin'in başı sağ tarafında bulunan bir kalkanın içindeydi. Bir zaman sonra Emaret Köşkü'ne Muhtar'ın yanına gittim. İbn Ziyad gibi iki yanında insanlar vardı. İbn Ziyad'ın başı da sağ tarafında yine bir kalkanın içinde bulunuyordu. Yine bir zaman sonra Emaret Köşkü'ne, Musa bin Zübeyr'in yanına gittiğimde, Muhtar'ın kesik başını yanında gördüm. En son yine mezkûr köşkte Abdülmelik bin Mervan'a gittiğimde, Musa bin Zübeyr'in başını da öyle gördüm ve Abdülmelik'e bundan haber verdim. Bana, «Allah sana beşinciyi göstermesin» diyerek köşkün yıkılmasını emretti».

İbn Ziyad, Hazret-i Hüseyin'in başı ile arkadaşlarının başlarını yere koyduktan sonra, onları sardırıp, esir eylediği Hazret-i Hüseyin'in ev halkıyla birlikte Şam'a Yezid'in yanına gönderdi. Baş Yezid'e ulaşınca, bazı kimseler, «Yezid acıdı ve İbn Ziyad'ın bunu yapmasından hoşlanmadı» dediler. Yezid, Hazret-i Hüseyin'in başını ve geri kalan çocuklarını Medine'ye gönderdi.

Sıbt ibni Cevzî ve başkası ise Yezid'in Şam halkını toplayarak hezeran çubuğuyla başına vurduğunu söylediler. Bu iki rivayetin arasındaki tezat şöyle izah edilir: Yezid, aşikâr olarak birinci rivayette geçen eylemi, gizli olarak da ikinci rivayette bahsi geçen eylemi yapmıştır. Çünkü İbn Ziyad'ın onun yanında şeref ve kadri çok yüksekti. Onu serbestçe kendi ailesinin içinde bulundururdu.

İbn Cevzî demiş ki: «Yezid, Hazret-i Hüseyin'in kesici dişlerine elindeki çubukla vurduktan, Peygamber'in (s.a.v.) ev halkını develerin palanları üzerine bağladıktan, kadınları baş ve yüzleri açık olarak bindirdikten sonra onun yaptığı hiçbir şeye hayret edilmez». Daha sonra İbn Cevzî, Yezid'in birçok çirkin fiillerinden bahsetmiştir

Hazret-i Hüseyin'in mübarek başının Yezid'in hazinesinde saklı

olduğu da söylenmiştir. Çünkü Emevî hükümdarlarından Süleyman bın Abdülmelik, rüyasında Peygamber'in (s.a.v.) kendisine iltifat edip müjdelediğini gördü ve bunu Hasan-ı Basri'ye söyledi. Hasan-ı Basri, «Herhalde Peygamber'in (s.a.v.) âline karşı bir iyilikte bulunmuşsun» dedi. Süleyman, «Evet. Hüseyin'in başını Yezid'in hazinesinde buldum. Onu beş kat örtüye sarıp arkadaşlarımdan bir cemaatle namazını kılıp mezara koydum» dedi. Hasan-ı Basri, «İşte Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) senden razı olmasının sebebi budur» dedi. Süleyman, Hasan-ı Basri'nin (r.a.) verdiği bu tâbire sevinerek, ona kıymetli bir hediye verdi.

Yezid, Hazret-i Hüseyin'in başına o fiili yaparken yanında Rum kayserinin elçisi de bulunuyordu. Hayret ederek Yezid'e dedi ki: «Bizde adalardaki kilisenin birinde İsa'nın eşeğinin tırnağı bulunur. Her sene bütün hıristiyanlar uzak diyarlardan ona hacca gelirler. Onu ziyaret edip adak adarız. Kâbe'nizi yücelttiğiniz gibi ona tazim ederiz. Şu yaptığını gördükten sonra ben şahitlik ederim ki, siz bâtıl bir din üzerindesiniz».

Yine Yezid'e diğer bir zimmî (İslâm diyarında mukim gayri müslim) yahudi de şöyle dedi: «Benim ile Davud Peygamberin arasında 70 baba vardır. Halbuki yahudiler, onun hatırası için bana tazim ve hürmet ederler. Siz ise Peygamber'inizin oğlunu öldürdünüz!».

Mübarek başı Şam'a götürülürken beraberindeki nöbetçiler, hangi konakta konakladılarsa, onu bir mızrağın ucuna dikip nöbet tuttular. Rahibin biri bunu görünce, bunun ne olduğunu sordu. Ona tanıttılar. Rahip, «Siz kötü bir kavimsiniz. Mesih'in (İsa'nın) bir oğlu olsaydı, onu gözbebeğimiz üzerine koyardık. Bu gece bu baş yanımda kalmak üzere size on bin dinar versem kabul eder misiniz?» dedi. Evet, dediler. Rahip hemen onu alıp yıkadı, güzel bir koku sürüp bacağının üzerine bıraktı ve sabaha kadar oturup ağladı. Mübarek baştan göğe yükselen bir nur gördüğünden müslüman oldu. Sonra kiliseden ve içinde bulunan şeylerden kendini kurtardı. Ehl-i beyte hizmet etti.

Mezkûr nöbetçilerde Hazret-i Hüseyin'in askerinden aldıkları bir miktar altın vardı. Aralarında paylaşmak için torbaları açınca, hepsinin topraktan yapılmış testi parçaları olduğunu ve her birinin bir yüzüne Kur'an-ı Kerim'in «Allah'ın asla zalimlerin yapacağı şeyden gafil olduğunu sanma» (1) âyet-i celilesi, diğer yüzünde ise, «Haksızlık eden kimseler nasıl bir yıkılışla yıkılacaklarını anlayacaklardır» (2) âyet-i celilesinin yazılı olduğunu gördüler.

Bu eserimizin sonuncu kısmında, Yezid'e lânet etmenin câiz olup olmadığı konusu gelecektir.

Sonra Hazret-i Hüseyin'in ailesi esirler gibi Kûfe'ye getirilince

(1) İbrahim: 42. (2) eş-Şuarâ: 227.

Küfe ahalisi ağladı. Hazret-i Hüseyin'in oğlu Zeynelabidin, «Dikkat edin, bunlar bizim için ağlıyorlar! Ya bizi kim öldürdü?» dedi.

Hâkim, birçok tarikten rivayet eder. Hazret-i Cebrail, Peygamber'e (s.a.v.), şöyle dedi: «Allah Teâlâ, «Gerçekten ben Yahya bin Zekeriya'nın öldürülüp akıtılan kanına bedel olarak 70.000 kişiyi öldürdüm. Hüseyin bin Ali'nin kanına bedel olarak da 70.000 kişiyi öldüreceğim» diye buyurdu».

İbn Cevzi'nin bu hadisi mevzu (uydurma) hadislerin arasında zıkretmesi yanlıştır. Hüseyin'in kanına bedel olarak hadîste bahsi geçen öldürülecek 70.000 kişi, onun savaştığı ordu sayısının 70.000 olmasını gerektirmez. Zira şehid olduktan sonra taassup ve savaşlardan doğan fitnelerle öldürülen kişiler mezkûr sayıyı doldurmaktadır.

Bu Zeynelabidin, ilimde, zühdde, ibadette babasının yerini tuttu. Namaz için abdest alınca rengi sararırdı. Sebebi sorulunca, «Kimin huzurunda duracağımı bilmiyor musunuz?» derdi. Anlatılır ki, Hazret-i Zeynelabidin gece ve gündüz (24 saat) bin rekât namaz kılmıştır. İbn Hamdun, Zühri'den rivayet etmiştir: Emevi hükümdarı Abdülmelik, onu demirden yapılmış en ağır bukağılarla bağlayıp özel nöbetçiler tayin etmişti. Zührî, onunla vedalaşmak için yanına gittiğinde, ağladı ve «Ben senin yerinde olmak isterdim» dedi. Zeynelabidin, «Benim bu durumumun beni üzdüğünü mü zannedersin? Arzu etseydim bu olmazdı. Fakat bu durum bana Kıyamet günündeki Allah'ın azabını hatırlatır» dedi. Sonra iki ayağını bukağıdan ve elini de kelepçeden çıkarıp dedi ki: «Ben, Medine'ye, iki gün sonra bağsız ve muhafızsız gideceğim». Gerçekten de öyle oldu. Çünkü bu sözün üzerinden iki gün geçmeden, nöbetçiler onu sıkıca tarassut ettikleri halde, şafak vakti kaybettiler. Arayıp bulamadılar. Zührî demiş ki: «Sonra Abdülmelik'in yanına geldim. Bana Zeynelabidin'in durumunu sordu. Ona hadiseden haber verdim. Dedi ki: «Muhafızların onu kaybettikleri gün yanıma gelip, «Benimle senin durumunuz nedir?» dedi. «Yanımda ikamet et», dedim. «Hayır burada kalmak istemiyorum» diyerek yanımdan ayrıldı. Allah'a yemin ederim ki, kalbim onun korkusuyla doldu». İşte Abdülmelik, Zeynelabidin'den (r.a.) gördüğü bu keramet üzerine, Irak'taki valisi Haccac'a, Abdülmuttalib oğullarının kanlarını dökmekten sakınmasını ve bu tavsiyeyi gizli tutmasını bildiren gizli bir mektup gönderdi. Hazret-i Zeynelabidin, kerametle (manevî keşfiyle) bundan haberdar oldu Abdülmelik'e, «Sen, biz Abdülmuttalib oğulları hakkında falan gün gizli olarak Haccac'a şunu şunu yazdın. Şüphesiz Allah sana bunun karşılığını vermiştir» diye bir mektup gönderdi. Abdülmelik, Zeynelabidin'den gelen mektubun tarihine bakınca, Haccac'a gönderdiği mektupla aynı tarihi taşıdığını, mektubu getiren kölesinin çıkışının da

Haccac'a mektup götüren elçinin gidiş tarihine rastladığını gördü. Bu olayı Zeynelabidin'in manevî keşif yoluyla anladığını bildi. Buna sevinerek mektubu getiren köleyle, bir hayvan yükü kadar zamanın parasıyla dirhem ve giyim eşyası gönderdi, kendisini salih duasından mahrum etmemesini diledi».

Ebu Nuaym ve es-Selefi rivayet ederler: Hişam bin Abdülmelik babasının veya Velid'in hayatında hacca gittiğinde halkın izdihamından Hacerü'l-Esved'e yetişmesi mümkün olmadığından zemzem kuyusu yanında ona bir minber kurulup üzerine oturdu. Çevresinde Şam'ın eşrafından bir cemaat oldukları halde, halkı seyrederdi. O esnada Zeynelabidin (r.a.) tavafa geldi. Hacerü'l-Esved'e yaklaşınca, halk geri çekildi. Ta ki Zeynelabidin elini Hacerü'l-Esved'e değdirip tavaf etti. Hişam'ın yanında bulunan Şam halkı, bunun kim olduğunu ondan sordular. Hişam, Şam ahalisinin onu sevmesinden korkarak, bilmemezlikten gelip tanımıyorum dedi. Orada hazır bulunan şair Ferazdak, ben onu tanıyorum diyerek Zeynelabidin'i şu meşhur beytlerle methetti:

Bu şol kişidir Mekke bilir geldiğini
Kâbe, «Haram» ve «Hill» bilirler ki ne zattır
Allah'ın bütün kullarından en iyi zatın oğlu
Ulu, takvalı ve günahtan temizdir.
Şahsını görürse Kureyş'in sözcüsü der ki:
Güzel ahlâkta güzelliğin son haddi gelendir
İsnad edilir o şerefin zirvesine ki,
İslâm Arabıyla, Acemiyle ondan uzaktır.

Yine Zeynelabidin (r.a.) hakkında söylediği kasidenin bazı bölümleri de şöyledir:

Bilmezsen eğer Fatıma'nın evladıdır bu
Ceddi, Allah nebilerinin sonuncusudur.
Ki bu lâfın hiç zarar vermez ona,
İnkâr etmiş olduğun zat Arabın hem Acemin bildiği zattır.
Onlara darılmak küfürden, sevmek dindendir.
Kendilerine tutunanları kurtaran bir taifedendir.
Ulviyetlerine hiçbir cömert erişemez.
Keremlerine en kerim kavim bile yaklaşamaz.

Hişam, bu kasideyi işitince Ferazdak'ı Usfan'da (1) hapsetti. Zeynelabidin ona on iki bin dirhem para gönderdi. «Bizde daha fazlası olsaydı, size hediye ederdik» diye ondan özür diledi.

Ferazdak da dedi ki: «Ben onu Allah için methettim. Bir menfaat için değildi». Bunun üzerine Zeynelabidin (r.a.), «Biz ehl-i beyt bir şeyi hibe ettik mi, bir daha geri almayız» deyince, Ferazdak, hediyeyi kabul etti. Sonra hapiste Hişam'ı hicvedince onu tahliye etti.

---

(1) Mekke'nin iki konak uzaklığında bir yerdir.

Hazret-i Zeynelabidin, son derece bağışlayıcı ve kimseyi kınamayan bir ahlâka sahipti. Hattâ birisi ona dil uzatınca aldırmadı. Adam ona, «Seni kastediyorum» deyince, Zeynelabidin, «Ben de senden yüzümü çevirdim» dedi. Allah Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de Peygamber'e (s.a.v.) hitaben, «Sen bağışlama yolunu tut. İyiliği emret. Cahillerden yüz çevir» diye buyurduğu (1) âyet-i celilenin hükmüyle amel etti.

«Kırmızı develer sadaka etmekle alacağım sevab, zilletten alacağım sevab kadar beni sevindirmez,» derdi. 57 yaşında iken vefat etti. Ceddi olan Hazret-i Ali ile iki, amcası Hasan (r.a.) ile de on yıl, on bir yıl dahi pederi Hazret-i Hüseyin ile yaşadı. Emevilerden Velid bin Abdülmelik'in kendisini zehirlediği de rivayet edilmiştir. Medine-i Münevvere'deki Bakî mezarlığında amcası Hasan'ın (r.a.) yanında defnedildi.

Kendisinden on bir erkek ile dört kız çocuk kaldı. Aralarında babasının ilmine, ibadet ve zühdüne vâris olan Ebu Cafer Muhammed el-Bâkır'dır. Bâkır, Arapçada yeri yarıp içindeki gizli ve saklı olanı çıkaran demektir. Bu lâkapla lâkaplandırılmasının sebebi, kendisi din ahkâmının gerçeklerini, gizli ilim hazinelerini, nüktelerini apaçık meydana çıkarmasıdır ki, kalbi kör ve bozuk niyetli olan kimselerden başkası bunları reddedemezdi. İşte kendisi bu niteliklere haiz olduğu için, ona Bâkırü'l-İlm denildi. Kalbi temiz, ilmini ve amelini riyadan temizlemiş, ruhu temiz, ahlâkı şerefli idi. Vaktinin çoğunu Allah'a taatla geçirdi. Tasavvuf bilginlerinin derecelerinde kendisine mahsus öyle alâmetler vardır ki, onu medhedenlerin dilleri beyanından usanırlar. Tasavvuf ve ilim hakkında birçok kelimleleri olup acele ile yazdığımız bu eser o beyanın yükünü kaldıramaz. Ona kâfi bir şereftir ki, hakkında İbnü'l-Medinî Hazret-i Cabir'den rivayet eder: Cabir, El-Bâkır küçükken ona, «Resûlullah (s.a.v.) sana selâm eder ey Bâkır!» dedi. Ondan, «Bu nasıl olur?» diye sorulunca, dedi ki: «Ben Resûlullah'ın (s.a.v.) huzurunda dururken Hüseyin'i kucağına almış oynatıyordu. Bana hitap ederek, «Ey Cabir! Bunun Ali adlı bir çocuğu doğacaktır. Kıyamet günü gelince, biri, âbidlerin (ibadet edenlerin) ulusu kalksın, diye çağırdığında, bunun oğlu kalkacaktır. Sonra o çocuğun Muhammed adlı bir çocuğu doğacaktır. Ona yetişirsen, benden ona selâm söyle» diye buyurdu».

Muhammed el-Bâkır, babası gibi zehirlenerek Hicrî 117 yılında 58 yaşında iken vefat etti. O anası ve babası tarafından da, Hazret-i Ali'nin sülâlesindendir. Kendisi de pederi Ali Zeynelabidin gibi, Hazret-i Hasan ile Hazret-i Abbas'ın bulunduğu Bakî mezarlığındaki kubbede defnedildi. Vefatından sonra 6 evlâdı kaldı. Bunların en efdali, olgunu Hazret-i Cafer es-Sadık'tır.

İşte bu sebeptendir ki, kendisi babasının halifesi ve vâsisi idi. Kı-

(1) el-A'raf: 199.

sa zamanda ilimdeki şöhreti bütün beldeler arasında yayılmıştı. Yahya bin Said, İbn Cüreyc, Mâlik, Süfyan es-Sevrî ile Süfyan bin Uyeyne ve Ebu Hanife, Şu'be ve Ebu Eyyüb es-Sahtiyanî gibi büyük din imamları, ondan hadîs rivayet etmişlerdir. Anası ise bu kitabımızda bahsi geçtiği üzere, Ümmü Ferve bint el-Kasım bin Muhammed bin Ebu Bekir'dir (r.a.). Hacca gittiği zaman hakkında Abbasî halifelerinden Mansur'un nezdinde koğuculuk edildi. Koğuculuk eden adam aleyhinde tanıklık etmek için, onu Mansur'un huzuruna çıkarınca, Mansur adama «Cafer'in söylediğin gibi harekette bulunduğuna yemin eder misin?» diye sordu. «Ederim», dedi. Adam, yüce Allah diye yemine başlayıp sonuna kadar devam etti. Cafer (r.a.) halifeye, «Ey Emirü'l-mü'minîn! Onu benim bildiğim şeyle yemin ettireyim mi?» deyince, Mansur, «Sen ona bildiğin gibi yemin ettir» dedi. Cafer mezkûr adama dedi ki: «Ben Allah'ın kuvvet, kudretinden uzaklaşıp kendi kuvvet ve kudretime sığınırım ki, Cafer şöyle böyle yaptı ve böyle böyle söyledi» de. Adam, ilkin böyle yemin etmekten çekindi ise de sonra aynı şekilde yemin etti ve yeminini bitirmeden yerinde öldü. Bunu gören halife, Hazret-i Cafer'e «Sana beis yoktur. Sen bu gibi şeylerden uzak, itimad edilir bir sahasın. Âfetten emniyetlisin» dedi. Hazret-i Cafer, meclisinden ayrılınca, Rabi, ona güzel bir hediye ile kıymetli bir elbise yetiştirdi. Bu hikâyenin tamamı da vardır. Burada kısa olarak nakledildi ve bu hikâyenin benzeri, Yahya bin Abdullah bin el-Mahd bin el-Hasan el-Müsenna bin el-Hasan es-Sibta'dan da vâki olmuştur. Şöyle ki:

Zübeyr'in sülâlesinden birisi, Harun el-Reşid'in yanında mezkûr Yahya hakkında koğuculukta bulundu. Reşid ona yemin ettirmek istedi. Adam, yeminden çekindi. Sonra Harun adamın yemin edeceği şekli yazdı ve Yahya ona yemin ettirme görevini üzerine aldı. Adam yemine başlayınca, tamam etmeden titreyip yan tarafa yuvarlandı. Ayağını tuttular, fakat helâk olup gitti. Reşid, Yahya'dan bunun hikmetini sorunca, Yahya «Yeminde Allah'ı temcid etmek (ta'zim ve senâ eylemek) dünyadaki azaptan men eder. Yeminde ta'zim, senâlar bulunmazsa, Allah yemin edeni çabucak cezalandırır» dedi.

Mesudî de demiş ki: Musa el-Cûn ile lâkaplandırılmış olan kardeşim Yahya'nın başından geçti ki, Zübeyrî'nin birisi onu gizlice Reşid'e şikâyet etti. Reşid ile Yahya'nın arasında konuşma uzadı. Sonra Musa, Zübeyrî adama yemin ettirmeyi Reşid'ten talep eyledi. Yukarıda geçen cümlelerle Musa ona yemin ettirdi. Adam yeminini bitirince, Musa hayret edip «Allahu ekber! Babam Abdullah bana, o dedemden, o babası Hasan el-Müsenna'dan, o da dedesi olan Hazret-i Ali'den, o dahi Peygamber'den (s.a.v.) rivayetle, buyurdular ki: «**Herhangi bir kimse bu yemin ile, yani, Allah'ın kudret ve kuvvetinden başka bir kudret ve kuvvete kuşandım. Kudret ve kuvvetime sığındım ki, bunu yapmadım, diye yalan yemin ettiyse, Allah Teâlâ illâ cezasını** (Kıyamet gününe

bırakmayıp dünyada) içtiği yemini üzerinden üç gün geçmeden ona azabı çabucak verir». Allah'a yemin ederim ki bunda yalan söylemedim ve tekzip de edilmedim. Beni gözetecek birisini tayin et. Üç güne kadar o Zübeyrî adamın başına bir belâ gelmezse, kanım sana helâl olsun» dedi.

Reşid, birisini onu gözetlemeye memur etti. Aynı günün ikindi zamanı, yemin eden adam cüzzam hastalığına tutulup tulum gibi şişti ve kısa bir zaman sonra da öldü. Konduğu mezar çöktü ve dışarıya pis bir koku yayıldı. Hemen üzerine birkaç yük diken atıldı. İkinci defa yine mezarı çöktü. Bundan Harun Reşid'e haber verildi. Hayreti arttı ve Musa'ya bin dinar verilmesini emir buyurdu. Mezkûr yeminin böyle tesir etmesinin sırrını sorunca, Musa (r.a.), dedesi Hazret-i Ali'den (r.a.), o da Peygamber'den (s.a.v.) rivayetle demiş ki: «**Yemin edip de yemininde Allah'a tazim eden bir kimseye, Allah Teâlâ azap vermekten utanır. Yalan yemin eden bir kimse, yemininde Allah'ın kuvvet ve kudretinde Allah ile münakaşa etmişse, illâ Allah Teâlâ aradan üç gün geçmeden onu cezalandırır**».

Zalimin biri, Musa'nın (r.a.) azadlısını öldürdü. Musa, bütün bir gece namaz kılıp seher vaktinde o zalime beddua eyledi ve o gün o zalimin öldüğü duyuldu.

Amcası Zeyd'in hakkında, el-Hâkim bin Abbas el-Kelbî'nin söylediği «Biz sizden Zeyd'i hurma ağacından olan direğe astık. Ne garib, hurma ağacına asılacak bir Mehdi'yi de duymamıştık» (1), beytini işitince, «Allah'ım! Köpeklerinden bir köpeği ona musallat eyle» diye beddua etti. Bir aslan el-Hâkim'i parçaladı.

Hazret-i Cafer es-Sadık'ın kerametlerinden bazıları şöyledir: Amcası oğlu Abdullah el-Mahd ki, en-Nefsüzzekiye ile lâkaplandırılmış olan Muhammed'in babasıdır. Beni Haşim kabilesinin reisi idi. Emevi Devleti zayıf düşünce son devresinde Beni Haşim kabilesi mezkûr Muhammed ile kardeşine hilâfet biatı yapmak istediler. Cafer'e (r.a.) de onlara biat etmesi için haber gönderildi, kabul etmedi. İkisinden kıskanmakla itham edildi. Cafer dedi ki: «Allah'a yemin ederim ki, hilâfet ne benim ve ne de her ikisinindir. O sarı kaftan sahibinedir ki, onların çocuklarıyla köleleri onunla oynayacaklardır» dedi. Bunu söylediği günde üzerinde sarı bir kaftan olan Abbasilerden Mansur yanında hazırdı. İşte Hazret-i Cafer'in söylediği bu söz Mansur'a öyle tesir etti ki, Abbasiler hilâfete malik oldular. Cafer'in pederi Muhammed el-Bakır, böyle bir keramet göstermekte Cafer'i geçmişti. Çünkü o da Abbasi halifesi olan Mansur'a, şark ve garptaki ülkelere hâkim olacağından ve hilâfetinin uzun süreceğini haber verdi.

---

(1) Hazret-i Zeyd'in ehl-i beytten olup şehit edilerek darağacına asıldığı hikâyesi «İkinci Bölüm»ün başlarında geçti. Zeyd'in son zamanda Mehdi olacağına inanan bir taife de vardır.

Mansur, Muhammed el-Bâkır'a, «Bizim hâkimliğimiz sizinkinden daha mı evveldir?» dedi. Hazret-i Bâkır, «Evet» dedi. Mansur, «Benim çocuklarımdan birisi mi hükümdar olacak?». Bâkır «Evet». Mansur, «Emevi hükümdarlarının müddeti mi daha uzun, yoksa bizimki mi?» dedi. «Sizin müddetiniz. Topla oynanıldığı gibi, çocuklarınız bu mülkle oynayacaklardır ve bu söylediğim sözler, babamın bana eylediği vasiyettir» dedi. Hilâfet Mansur'a geçip malik olunca, Muhammed el-Bâkır'ın daha önce söylediği sözlere hayret etti.

Ebu'l-Kasım el-Taberanî, İbn Vehb'in tarikinden rivayet eder: İbn Vehb demiş ki: «Leys bin Sa'd'tan işittim. Diyordu ki, ben Hicrî 113 yılında hacca gitmiştim. Mescidü'l-Haram'da ikindi namazını kılınca, Ebu Kubeys Dağı'na çıktım. Baktım ki, adamın birisi oturmuş şöyle dua ediyor: «Ey Rabbim, ey Rabbim...» Böyle diye diye nefesi kesildi. Sonra, «Ey Allah'ım! Canım üzüm istiyor, onu bana yedir. Ey Allah'ım! İki abam da eskimiş. Beni giydir!» dedi. El-Leys dedi ki: Allah'a yemin ederim ki, adam daha duasını bitirmeden yeryüzünde daha üzüm yetişmediği halde, bir sepet dolusu üzüm ile dünyada benzeri olmayan iki abanın yere bırakıldığını gördüm. Üzümden yemek istedi. Ona, «Ben de sana ortağım» dedim. «Niçin?» dedi. «Çünkü sen dua edince ben de âmin dedim». «Peki öyle ise ileri gel ye» dedi. Yanaşıp öyle bir üzüm yedim ki, çekirdeği olmayan apayrı bir üzümdü. Hayatımda onun gibi görmedim. İkimiz beraber doyuncaya kadar yedik. Halbuki sepetteki üzüm hiç eksilmedi. Bana, «Üzümden kendine bir şey saklama ve bırakma» dedi. Sonra iki abadan birini kendine ayırdı, diğerini de bana verdi. Ona, «İhtiyacım yoktur» dedim. Birisini önüne bağladı, diğerini üzerine attı ve iki eski abasını eline alarak aşağıya indi. Sa'y yerinde adamın biri ona raslayıp, «Ey Resûlullah'ın (s.a.v.) oğlu! Allah'ın sana giydirdiklerinden bana giydir. Çünkü çıplağım!» deyince, ikisini de ona verdi. Ben adama, «Sana abaları veren kimdir?» diye sordum. «Cafer es-Sadık'tır» dedi. Bu olaydan sonra kendisinden bir şeyler öğrenmek istedimse de takip etmeme rağmen izini kaybettim». Burada Ebu'l-Kasım et-Taberanî'nin rivayeti tamam oldu.

Hikâye edildiğine göre, Cafer es-Sadık (r.a.) 184 yılında zehir verilerek 68 yaşında vefat etti. Ehl-i beyt yanına, Hazret-i Hasan ile Hazret-i Abbas'ın mezkûr kubbelerine defnedilmiştir. Ondan altı erkek evlât ile bir kız kaldı. Erkek oğullarından birisi Musa el-Kazım'dır. Ki o, ilim, marifet, olgunluk ve fazilet bakımından Hazret-i Cafer'in varisi idi. Çok halim (mülayim huylu) ve müsamahalı olduğundan Kazım (öfkesini yenen kişi) adı ile adlandırılmıştı. Irak halkı tarafından, Allah nezdindeki kulların ihtiyaçlarını temin eden kapı, diye tanınırdı. Zamanında halkın en çok ibadet edeni, en âlimi, en cömerdi idi.

Harun Reşid, ona, «Siz Ali'nin oğulları olduğunuz halde, nasıl biz Resûlullah'ın (s.a.v.) zürriyetindeniz, diyorsunuz? deyince, Musa (r.a.);

Resûlullah'ın oğlu olduklarına dair delil olarak Kur'an-ı Kerim'den, **«Ve Nuh'un soyundan Davud'u, Süleyman'ı, Eyyüb'u, Yusuf'u, Musa'yı ve Harun'u hidayete** (peygamberliğe) **eriştirdik. İşte biz iyilik yapanları böyle mükâfatlandırırız. Ve Zekeriya'ya, Yahya, İlyas ve İsa'ya da peygamberlik verdik. Hepsi salihlerdendir»** (1) âyet-i celilesini okudu. **«İşte, İsa'nın** babası yoktu ve annesi cihetinden İbrahim'in oğlu olduğu **bundan anlaşılır»** diye buyurdu.

Yine Peygamber'in (s.a.v.) oğulları olduklarına dair ona ikinci bir delil olarak da, Kur'an-ı Kerim'in, **«Ey Muhammed! İsa'nın Allah'ın kulu ve Resûlü olduğuna dair sana ilim geldikten sonra, onun için seninle kim tartışacak olursa de ki: 'Gelin, oğullarımızı, oğullarınızı, kadınlarımızı, kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi** çağıralım. **Sonra hepimiz dua edip de Allah'ın lânetinin yalancılara olmasını dileyelim»** (2) âyetini okudu ve **«İşte bu âyet-i celilenin hükmüyle, Peygamber** (s.a.v.) **Hıristiyanları, Hazret-i İsa'nın durumu hakkında yalancı olanın üzerine lânet duasına çağırırken, kendi ev halkı olarak Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'den (r.a.) başka kimseyi çağırmamıştır. Bundan anlaşılıyor ki, Hasan ile Hüseyin'in ikisi de onun oğludurlar»** diye buyurdu.

Hazret-i Musa el-Kazım'ın acayip kerametlerinden biri de, İbn Cevzî, Ram Hürmüz'î ve başkalarının Şakik el-Belhî'den hikâyet ettikleridir. Şakik, Hicrî 149 yılında hac seferine çıkarken, onu Kadisiye'de halktan ayrılmış, yalnız olarak gördü. İçinden, «Bu sofulardan bir gençtir. Yolda başkalarına yük olmak ister. Onu kınamak için yanına gideyim» der. Şakik yanına giderken, Musa (r.a.), manevi bir keşifle onun maksadını anlayıp «Ey Şakik! **Zannın birçoğundan sakının! Çünkü zannın bir kısmı günahtır»** (3) diye Kur'an-ı Kerim'den bir âyet-i celile okudu. Şakik, hakkındaki bu kötü zannından dolayı onunla helâllaşmak istediyse de, Musa (r.a.) gözünün önünden kayboldu. Onu ancak Vakise denilen yerde, namaza durmuş, azaları titreyip gözyaşları akar durumda gördü. Özür dilemek için yanına gelince, namazını çabucak kılıp Kur'an-ı Kerim'den **«Ben gerçekten günahtan tevbe eden ve iman eden kimse için, çok bağışlayıcıyım»** (4) âyet-i celilesini okudu.

---

(1) el-En'am: 84 - 85. Bu âyet-i celilenin tamamı ve açıklaması: *«Biz İbrahim'e oğlu İshak'ı ve İshak'ın oğlu Yakub'u ihsan ettik ve her birini hidayete* (peygamberliğe) *erdirdik. Daha önce Nuh'u ve onun neslinden Davud'u, Süleyman'ı, Eyyub'u, Yusuf'u, Musa'yı ve Harun'u hidayete* (peygamberliğe) *kavuşturduk. İşte biz iyilik yapanları böyle mükâfatlandırırız. Zekeriya, Yahya, İsa ve İlyas'a peygamberlik verdik. Hepsi salihlerdendir»*.

(2) Âl-i İmran: 61. Açıklaması «Dokuzuncu Bölüm»'ün «İkinci Kısmı»nda geçti.

(3) el-Hucûrat: 12.

(4) Tâhâ: 82. Bu âyetin tamamı: *«Şüphe yok ki, ben tevbe edip salih amel işleyen, sonra da doğru yolda sebat gösteren kimse için çok bağışlayıcıyım»*,

Arkadaşlarıyla Zimala (1) denilen yerde konakladıklarında, Şakik, onu bir kuyu başında gördü. Abdest aldığı su ibriği kuyuya düştü. Hazret-i Musa el-Kazım, dua etti. Tâ ki su kuyunun başına kadar taşıp ibrik suyun üstünde çıkıncaya kadar. İbriğiyle abdest aldı. Dört rekât namaz kıldıktan sonra, bir kum yığınından biraz kum alıp ibriğine koydu. Ondan su içti. Şakik ona, «Allah Teâlâ'nın sana verdiği rızkın artığını bana yedir» deyince, Musa dedi ki: «Ey Şakik! Allah'ın bize ihsan eylediği gizli ve aşikâr nimetleri devamlıdır. Zannını Rabbine karşı güzel eyle» dedi. Şakik, «Bana ibriği verdi. Ondan içtim. Baktım ki, sevik (tavada yağ ile kızartılmış yolculuk kumanyası) ile şekerdi. Allah'a yemin ederim ki, ondan daha lezzetli, ondan daha hoş kokulu bir şey içmedim. Bende olan hem açlık hem de susuzluktan kandım. Birkaç gün boyunca canım ne yemek ne de içmek istedi. Sonra Musa hazretlerini yoldaki durumunun aksine olarak etrafında hizmetçileri, dostları olduğu halde Mekke'de gördüm» dedi.

Zamanın Abbasi halifesi olan Harun Reşid'e, hacca giderken Musa'ya (r.a.) her taraftan çok mal götürüldüğü, otuz bin dinarla bir köy satın aldığı şeklinde şikâyet edildi. Harun, onu tutuklatıp Basra'daki emiri olan İsa bin Cafer el-Mansur'a gönderdi. İsa, onu bir sene hapsetti. Sonra Reşid, onun öldürülmesi için İsa'ya mektup yazdı. Fakat Musa (r.a.) yanında kaldığı müddetçe Reşid'e beddua etmediği için İsa, affını diledi. Reşid'e, birisini gönderip onu almadığı takdirde, onu serbest bırakacağına dair haber gönderdi. Bu mektup Reşid'e ulaşınca, onu İsa'dan teslim almak üzere, Süddî bin Şahik'e bir mektup yazdı. Mektupta Musa'nın başına bir şey getirmesi için emir verdi. Süddî, Musa'nın (r.a.) yemeğine, —bir rivayete göre yaş hurmanın üzerine— zehir koyup yedirdi. Musa (r.a.) üç gün sonra hastalanıp 65 yaşında iken vefat etti.

El-Mesudî de der ki: Reşid onu hapsettikten sonra rüyasında, Hazret-i Ali'yi elinde bir süngü, «Musa el-Kazım'ı bırak! Yoksa seni bununla keserim» dediğini gördü. Harun Reşid korku içinde uyanarak derhal serbest bırakılmasını, ona otuz bin dirhem verilmesini, hürmet edilip isterse orada ikamet etmesini veya Medine'ye gitmesinin sağlaması için kendi inzibat amirine haber gönderdi. Amir gittiğinde, Musa ona, «Ben acayip bir şey gördüm. Şöyle ki: Peygamber'i (s.a.v.) rüyada gördüm. Bana birkaç kelime öğretti. Ben onları söyleyip tamamlamadan hapisten çıkarıldım» dedi.

Bir rivayete göre, Abbasilerden ilkin Musa el-Hadi onu hapsetti. Sonra rüyasında Hazret-i Ali, kendisine Kur'an-ı Kerim'in, «Ey Münafıklar! Demek idareyi ele alırsanız hemen yeryüzünde fesat çıkaracak ve akrabalık bağlarını mı parçalayacaksınız?» (2) âyetini söylediğini

(1) Bu kelime el yazması «*Sovaik*»te «Rimala» diye yazılmıştır.
(2) Muhammed: 22.

gördü. Uyanınca, Hazret-i Ali'nin Musa el-Kazım'ın tutukluluğunu kastettiğini anlayıp hemen o gece hasipten tahliye etti.

Harun Reşid, onun Kâbe'nin yanında oturduğunu gördü. «Halkın, gizlice kendisine hilâfet biatı yaptığı kimse sen misin?» dedi. Musa (r.a.) «Ben halkın kalbinin imamıyım. Sen yalnız cisimlerinin imamısın!» dedi. İkisi de Ravza'da Resûlullah'ın (s.a.v.) şerefli yüzü karşısında birleşirken, Harun, Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) hitap ederek, «Esselamüaleyke ey amcam oğlu» deyince etrafta olanlar da bunu duydular. El-Kazım ise, «Esselamüaleyke ey babam» deyince, Reşid, onun bu sözünü kıskanarak beraberinde Bağdat'a götürüp hapsetti. Hapisten ancak bağlı ve ölü olarak çıkarılıp Bağdat'ın batı tarafında defnedildi.

Hazret-i Musa'nın tutukluluğu hakkındaki bu hikâyeler arasında muhalefet vardır. Fakat müteaddit defalar hapsedildiğine ihtimal verilirse, aralarındaki muhalefet ortadan kalkar.

Vefat ettiği sırada, erkek ve kadın olarak otuz yedi evlâdı vardı. Onlardan birisi Ali Rıza'dır (r.a.) ki, evlâdından dillerden bahsi düşmeyeni, en şereflisi, en meşhuru, hürmetçe en yüceleridir. İşte bu sebeptendir ki, Abbasi halifelerinden Me'mun, onu candan sevmiştir. Ona kızını tezvic edip memleketinde kendine ortak ederek, ölümünden sonra hilâfet makamının ona tevdi edilmesini tavsiye etti. Zira Me'mun Hicrî 201 yılında kendi eliyle, «Ali Rıza benim veliahdimdir» diye yazdı. Birçok kimseyi de ona şahit gösterdi. Lâkin Me'mun'dan önce vefat etti. Me'mun buna çok üzüldü.

Ali Rıza, vefatından önce, taneleri kabuğundan çıkarılmış bir nar ile üzüm yedikten sonra öleceğini ve Me'mun'un onu Reşid'in mezarı arkasında defnetmek isteyeceğini, fakat buna gücünün yetmeyeceğini de haber verdi. Hakikat da öyle oldu.

Evliyaullahtan Sırrı es-Sakatî'nin üstazı Maruf el-Kerhî, onun azad eylediği kölelerinden birisi idi ve yanında müslüman oldu.

Hazret-i Ali Rıza birisine, «Ey Allah'ın kulu! Allah'ın irade ettiği şeye razı ol ve mutlaka olacak bir şeye hazırlan» diye yakında öleceğine işaret etti. Üç gün sonra adam öldü. Bunu Hâkim rivayet etmiştir.

Hâkim, Muhammed bin İsa'dan, o da Ebu Habib'ten rivayet etmiştir. Ebu Habib demiş ki: «Rüyamda Peygamber'i (s.a.v.) şehrimizdeki hacıların konakladıkları yerde gördüm. Ona selâm verdim. Önünde Medine'de hurma yaprağından yapılmış bir tabağın içinde Seyhanî denilen bir çeşit hurma bulunduğunu gördüm. Bana o hurmalardan on sekiz tane verdi. Sabahleyin kalktığımda, müddet-i hayatımın bana verdiği hurma sayısı kadar kaldığı ile te'vil ettim. Bu rüyadan 20 gün sonra Ebu'l-Hüseyin Ali Rıza, Medine'den gelip rüyada Hazret-i Peygamber'i (s.a.v.) gördüğüm camide oturdu. Halk ona selâm vermeye gitti. Ben de ona doğru gittim. Baktım ki rüyada gördüğüm Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) yerinde oturmuş. Önünde Medine'nin hurma yaprağından örülmüş bir tabağın içinde Seyhanî hurmalar vardır. Ona

selâm verdim. Beni kendine doğru yaklaştırdı ve o hurmalardan bana bir avuç verdi. Sayıp baktım ki, sayıları, rüyada Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) bana verdiği hurmaların sayısı kadardır. Ona, «Bundan daha ziyade bana ver» dedim. «Resûlullah (s.a.v.), bundan ziyade sana vermiş olsaydı, biz de sana ziyade verirdik» diye gördüğüm rüyaya işaret etti».

Nisabur tarihinde beyan olunduğuna göre, Ali Rıza (r.a.) Nisabur'a gelip çarşısından geçerken, üzerinde bir güneşlik olduğundan halk onu görmüyordu. Hadis-i şerif hâfızlarından Ebu Zura'er-Râzî ile Muhammed bin Eslem et-Tûsî ve beraberlerinde sayılamayacak kadar ilim ve hadîs talebeleri olduğu halde, ondan yüzünü göstermesini ve babalarından işittiği hadîsleri kendilerine rivayet etmesini ricada bulundular. Ali Rıza, üzerine bindiği katırı durdurup üzerindeki güneşliği kaldırmaları için hizmetçilerine emir buyurdu. Halk mübarek yüzünü görmekle neşelendi. Saçından iki örgü boynuna sarkmıştı. Halk coştu, kimisi sevinçten ağlamaya, kimisi bağırmaya, kimisi yüzünü yere koyup toprağa sürmeye, kimisi de bindiği katırın tırnağını öpmeye başladı. Âlimler, «Ey halk! Sakin olun» diye yüksek sesle çağırdıklarında seslerini kestiler. Mezkûr hadîs âlimleri, ondan hadîs işitip yazmayı dilediler. Ali Rıza onlara buyurdu: «Bana babam Musa el-Kazım haber verdi. O, babası Cafer es-Sadık'tan, o babası Muhammed el-Bâkır'dan, o babası Zeynelabidin'den, o babası el-Hüseyin'den, o da babası Ali bin Ebu Talib'den (r.anhüm) rivayet ederek dedi ki: Sevgilim ve kalbimin neşesi Allah'ın Resûlü, bana haber verdi: «Cebrail bana haber verdi ki, galip olan Rabdan işittim: «La ilâhe illâllah» cümlesi benim kalemdir. Onu söyleyen kimse kaleme girecektir. Kaleme giren kimse, azabımdan emin olur» diye buyurdu». Bunu söyledikten sonra perdeyi çekip yoluna devam etti. O sırada ondan bu hadis-i şerifi yazan divit ve hokka sahipleri sayılınca, sayıları yirmi binin üzerine çıktı. Bir rivayette ise ondan rivayet edilen hadîs şöyle idi: «İman, kalp yoluyla Allah'ı bilmek, dil ile ikrar (el, ağız, kulak gibi) azalarla İslâm'ın ahkâmıyla amel etmektir».

Öyle ise Ali Rıza iki yerde hadîs rivayet ettiği için rivayetlerin müteaddit olduğu zannedilir.

Ahmed bin Hanbel, «Ben bu hadisin isnadını (içinde olan âlimlerin bereketiyle) bir delinin üzerine okusam, delilikten kurtulur» demiştir.

Bazı hadîs hâfızları nakletmişler: Kadının birisi, Abbasi halifesi Mütevekkil'in huzurunda «şerife» (Peygamber (s.a.v.) sülalesinden) olduğunu iddia etti. Mütevekkil onun bu durumunu kendisine açıklayacak birisini sordu. Ona Ali Rıza gösterildi. Ali Rıza gelince, Mütevekkil onu tahtta yanına oturttu. Kadının şerife olup olmadığının nasıl belli olacağına dair ondan bir alâmet sorunca, Ali (r.a.), «Allah Teâlâ, Hasan ile Hüseyin'in evlâtlarının etlerini yırtıcı canavarlara

haram kıldı. Yemezler. Kadın yırtıcı bir canavarın önüne atılsın» dedi. Kadına bunu teklif edince yalan söylediğini hemen itiraf etti. Sonra halk, Mütevekkil'e Ali Rıza'da da bu denemenin yapılmasını teklif etti. Mütevekkil, üç yırtıcı canavarın köşkün salonuna getirilmesini hemen emretti. Sonra Ali Rıza'yı çağırdı. Köşkün kapısından içeri girince, üzerine kapı kapatıldı. İçerdeki yırtıcı canavarlar, kürkreyişleri ile halkın kulağını sağır etmişti. Ali Rıza salona doğru yürüyüp merdivene ilerlediğinde, her üç canavar da ona doğru yürüyüp durdular. Ona sürünüp dolaşıyor, o da elbisesinin koluyla onları okşuyordu. Sonra canavarlar inlerine götürüldüler. Ali Rıza, Mütevekkil'in huzuruna çıkıp onunla bir saat görüştü. Sonra yine aşağıya indi. Aynı durum tekrar edildi. Ta ki köşkten dışarı çıktı. Bunun üzerine Mütevekkil hemen ona büyük bir hediye gönderdi. Mütevekkil'e, «Amcan oğlu Ali Rıza'nın canavarlara yaptığının aynısını sen de yapsana!» dendiğinde, cesaret edemedi ve, «Benim ölümümü mü istiyorsunuz?» diyerek bu haberin yayılmamasını emretti.

Mes'udî, bu hikâyenin sahibinin Ali Rıza değil de belki torunu Ali Askerî olduğunu nakletmiş ve tasvip etmiştir. «Çünkü Ali Rıza'nın Me'mun'un hilâfeti zamanında vefat edip Mütevekkil'in zamanına yetişmediğinde ittifak var» demiştir.

Ali Rıza, 55 yaşında vefat etmiş, ondan 5 erkek evlât ile bir kız kalmıştı. Evlâdından en yücesi Muhammed el-Cevad'dır. Hayatı uzun sürmedi. Babasının ölümünden bir sene sonraydı. Bağdat sokaklarında çocuklar oynarken o durup onları seyrediyordu. Tesadüfen zamanın halifesi Me'mun oradan geçti. Çocuklar onun heybetinden kaçarken kendisi yerinden bile kıpırdamadı. O vakit 9 yaşında idi. Allah Teâlâ sevgisini Me'mun'un kalbine saldı. Me'mun ona, «Ey küçük! Seni ne gibi bir şey kaçmaktan men etti?» diye sordu. O, hemen acele olarak şu cevabı verdi: «Ey Emirü'l-mü'minîn! Yol dar değil ki, sana yol vereyim. Bir suçum da yok ki senden korkayım. Zannederim ki, günahı olmayana zarar etmezsiniz». Muhammed'in bu sözleri ve güzel yüzü Me'mun'u hayrette bıraktı. «Senin ve babanın ismi nedir?» diye sordu. «Muhammed bin Ali Rıza'dır» dedi. Me'mun babasına rahmet okuyup atını sürdü. Beraberinde av için doğan kuşları vardı. Şehirden uzaklaşınca, kuşlardan birisini, bir türaç kuşunun üzerine salıverdi. Doğan kaybolup bir müddet sonra döndüğünde, gagasında küçük bir balık vardı. Balık henüz canlıydı. Me'mun bu olaya hayret etti. Dönüşünde sokakta çocukları yine yanlarında Muhammed olduğu halde gördü. Yine hepsi kaçtı yalnız Muhammed kaldı. Me'mun, ona yaklaşıp «Elimdeki şey nedir?» diye sordu. Muhammed, «Ey Emirü'l-mü'minîn! Allah Teâlâ kudret denizinde küçük balıklar yaratmış ki, padişah ve halifelerin doğan kuşları yakalayıp onlarla Mustafa'nın (s.a.v.) ehl-i beytini imtihan etsin» dedi. Me'mun, «Hakikaten sen Ali Rıza'nın oğlusun» deyip beraberinde götürdü. Ona iyilik edip hürmet gösterdi.

Me'mun, Muhammed'e küçük yaşına rağmen gösterdiği faziletten, ilmî olgunluktan, yücelikten ve söylediği kat'î delillerden dolayı şefkat gösterdi. Kızı Ümmü'l-Fadl ile evlendirmeye kat'î karar verdi. Lâkin Abbasiler Me'mun'un babasının, onun babası Ali Rıza'yı kendine veliahd seçtiği gibi, Me'mun'un da Muhammed el-Cevad'ı veliahd seçmesinden korktuklarından onu bu fikrinden vazgeçirdiler. Me'mun, onu, küçük yaşta olmasına rağmen ilim, marifet, hilm (huy yumuşaklığı) bakımından bütün fazilet ehlinden mümtaz olduğunu bildiği için seçtiğini söyledi. Abbasiler, Muhammed el-Cevad'ın bu vasıflarla muttasıf olup olmadığına dair münakaşa ettiler. Sonra birisini imtihan için ona göndermeye karar verdiler. Zamanın âlimi olan Yahya bin Eksem'i gönderdiler. Muhammed'i sorduğu sorularla yendiği takdirde, kendisine birçok hediye vereceklerini bildirdiler. Yahya bin Eksem ile beraber halk, devlet büyükleri de halifenin huzuruna girdi.

Me'mun, Muhammed için güzel bir yer hazırlanmasını emretti. Yahya, ondan çok ilmî meseleler sordu. Muhammed çok güzel ve açık olarak onları cevaplandırdı. Halife, «Çok güzel cevap verdin ey Cafer'in babası! Eğer sen dahi Yahya'dan velev ki, bir mesele olsun sormak istersen sor», deyince, Muhammed (r.a.), Yahya'ya şöyle bir soru sordu: «Ey Yahya! Sabahleyin bir erkek günün ilk saatinde ona bakması helâl olmayan bir kadına baktı. Sonra güneş yükselince, ona bakması kendisine helâl oldu. Sonra o günün öğle zamanı tekrar ona bakması haram oldu. İkindi zamanı helâl oldu. Akşam haram oldu. Yatsıda helâl oldu. Gece yarısı haram oldu. Şafak vakti yine helâl oldu. Bunun hakkında cevabın nedir?». Yahya, «Bilmiyorum» dedi.

Sonra Muhammed, bu probleme şöyle cevap verdi: «Mezkûr kadın bir cariyedir. Yabancı olan bir erkek ona şehvetle baktı. O bakışı haramdı. Güneş yükselince, mezkûr cariyeyi efendisinden satın aldı. Bu sefer ona bakması helâl oldu. Öğle vakti cariyeyi azat etti. Kadın hür olup nikâhsız olduğundan ona bakması haram oldu. İkindi zamanı onu nikâhladı. Bakması helâl oldu. Akşam vakti onunla zihar (1) etti. Bakması haram oldu. Yatsı vakti yaptığı ziharın kefaretini verdiği için helâl oldu. Gece yarısı ric'iyye (bir talâk) ile boşa-

---

(1) Açıklaması: Zıhar, lugatta zahr, yani sırt kelimesinden alınmış bir mastardır. Fıkıh ilminde, bir kimse karısını veya onun bütün bedeninden kinaye olabilecek bir parçasını, nikâhı kendisine ebediyen haram olan (annesi gibi) bir kadının bakılması ebediyen haram olan bir yerine benzetmek demektir. Bu, İmam Hanefî ictihadına göredir. İmam Şafiî'nin ictihadında ise bakılması helâl ile haram arasında fark yoktur. İşte böyle söyleyen kimse, kefaret verinceye kadar cima ve cima mukaddimesi olan şeyler ona haram olur.

Kefareti bir köle azadıdır. Bunu yapmadığı takdirde, iki ay ara vermeksizin oruç tutar. Buna da gücü yetmezse 60 fakire yemek yedirir.

dı. Ona haram oldu. Şafak vakti tekrar kadına ricat [1] etti. Yine bakması helâl oldu».

O zaman Me'mun, Abbasilere, «İşte inkâr ettiğinizi bildiniz» diyerek hemen o mecliste kızı Ümmü'l-Fadl ile evlendirdi. Muhammed kızı alıp Medine'ye götürdü. Bir müddet sonra Muhammed üzerine cariye aldığı için, kızı babasına haber yolladı. Halife kızına, «Biz dinde helâl olan şeylerin haram olması şartıyla seni onunla evlendirmedik. Bir daha böyle bir şikâyette bulunma» diye haber yolladı. Sonra Abbasi halifelerinden Mutasım'ın talebi üzerine, Me'mun'un kızıyla beraber Hicri 220 yılında Muharrem ayının çıkmasına iki gece kala Bağdat'a geldi. Orada Zilkade ayı sonunda vefat etti. Kureyşlilerin mezarları arasında atası el-Kâzım'ın arkasındaki yerde defnedildi. Vefat ettiğinde 25 yaşında idi. Zehirlenerek öldürüldüğü de rivayet edilmiştir.

Vefat ettiğinde ikisi erkek, ikisi kız dört evlâdı vardı. Faziletçe en yüceleri Aliyyü'l-Askeri'dir. Aliyyü'l-Askeri, Abbasi halifesi olan Mütevekkil tarafından Medine-i Münevvere'den Sürremen Rea'ya gönderilmiş, oraya yerleşmişti. Mezkûr şehre Askeri denildiği için ona da Askeri dendi ve o isimle tanındı. Kendisi babasının ilminin ve cömertliğinin vârisi idi.

İşte bundan dolayı Kûfe bedevilerinden birisi, ona «Ben senin ceddini dost edinenlerdenim. Ağır bir borç altındayım. Ödenmesi için senden başkasına gitmedim» dediğinde, Askeri; «Borcun ne kadardır?» diye sordu. «On bin dirhem» dedi. Ödeneceğinden müsterih ol, inşaallah» dedi. Sonra mezkûr adamın kendisinden alacaklı olduğuna dair bir senet yazdı. Adama dedi ki: «Ben bir topluluk içindeyken bana gel. Borcunu iste ve ısrar et». Adam öyle yaptı. Hazret-i Askeri ona üç gün mühlet vermesini rica etti. Mütevekkil bunu işitince, ona otuz bin dirhem gönderdi. Hepsini bedeviye verdi. Bedevi, Ey Resûlullah'ın oğlu! On binle ihtiyacımı temin ederim. Geri kalanı fazladır» dediyse de Askeri, otuz binden bir miktarını dahi ondan almadı. Bedevi dönüp giderken, Kur'an-ı Kerim'in, «Allah Teâlâ peygamberliği nereye vereceğini çok iyi bilendir» [2] âyet-i celilesini okudu.

---

(1) Ricât, lugatta geri dönmek demektir. Şeriat teriminde, bir kimse sarih talâk kelimeleriyle yahut kinâye lâfızların bazılarıyla üç talâkı tamamlamamak şartıyla karısını boşamaktır. Bu şekilde boşanan kadının iddeti tamam olmadan kocası yaptığına pişman olup ona rücû edebilir. Veya o müddette onunla temas etmesi halinde yine kendisine helâl olup nikâhının tazelenmesine lüzum yoktur.

(2) el-En'am: 124. Mezkûr bedevi bu âyeti okuyarak, Peygamber'i (s.a.v.) ve âl-i beytini methetmekle bu âyetin nüzul sebebini kastetmiş. Âyetin sebeb-i nüzulü şudur: Rivayet edildiğine göre Ebu Cehil, «Abdi Menaf oğulları şeref hususunda bize karşı geldi, değersiz bir durumda kaldık. Allah'a yemin ederim ki, Muhammed'e gökten vahiy geldiği gibi bize gelmezse razı olmayız» deyince bu âyet-i celile nâzil oldu. (El-Kaadi Beydavi'nin tefsirine bak.)

Dedesi olan Ali Rıza'nın yırtıcı hayvanlarla imtihan olunduğunu yukarıda yazmıştık. Bir kavle göre de yırtıcı canavarların saldırılarıyla imtihan olunan kimse bu zat olup, mezkûr canavarlar ona yaklaşamamış hattâ ona ram olup oldukları yerde durmuşlardı.

Keramet hususunda bu hikâyeye muvafık olan bir kerametin hikâyesi de, Mes'udî ve başkasının rivayetleridir. Yahya bin Abdullah el-Mehd bin el-Hasanü'l-Müsenna bin el-Hasan el-Sibt, Harun Reşid'in korkusundan Deylem'e kaçınca yakalanıp Harun Reşid'e getirildi. Harun Reşid, öldürülmesini emretti. İçinde canavarların bulunduğu Berke denilen yere atıldı. Canavarlar onu yemeyip etrafında dolaştılar. Ona yaklaşmaktan korktular.

Aliyyü'l-Askerî (r.a.), Sürremen Reâ'da Hicrî 254 yılının Cumadülâhır ayında vefat etti. Oturduğu evde defnedildi. Öldüğünde 40 yaşında idi. Abbasi halifesi Mütevekkil onu Hicrî 243 yılında Medine'den oraya sürmüş, vefat edinceye kadar orada kalmıştır. Vefat ettiğinde erkek ve kadın olarak dört evlâdı vardı. Erkek evlâdının en şereflisi ve yücesi Ebu Muhammed el-Hasanü'l-Halis bin Ali el-Askerî'dir.

İbn Hallikan Askerî'nin bu zat olduğunu yazmıştır. Mezkûr zat Hicrî 232'de doğdu. Kendisiyle Behlül Dânâ arasında şöyle bir hadise geçtiği rivayet edilir: Behlül, el-Hasanü'l-Halis'in çocuk iken ağladığını ve arkadaşı olan çocukların oynadıklarını gördü. Çocukların ellerindeki oyuncakları kıskanıp üzüldüğünü zannederek, «Sana da bir oyuncak alayım mı?» deyince, Hasanü'l-Halis, «Ey aklı az olan kişi! Biz oynamak için yaratılmadık» dedi. Behlül, «Ya ne için yaratıldık?» dedi. «İlim ile ibadet için» dedi. «Bunu nereden öğrendin?» deyince, «Galip ve yüce olan Allah Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de, **«Sizi ancak boşuna yarattığımızı ve gerçekten bize döndürülmeyeceğinizi mi zan ettiniz»** (1) diye buyurduğu kavlinden bildim» dedi. Sonra Behlül onun biraz vaaz etmesini diledi. Okuduğu şiirlerle vaaz ettikten sonra düşüp bayıldı. Ayılınca, Behlül ona, «Sana ne oldu? Halbuki sen şimdilik masum bir çocuksun!..» dedi. Hazret-i Hasan dedi ki: «Ey Behlül! Benden uzaklaş. Ben çocuk iken annem büyük odunlarla ateş yakıyordu. Ancak ateş ilkin küçük odunlarla tutuşuyordu. Ben cehennem ateşinin küçük odunları olacağımdan korkarım». Abbasi halifesinin emri üzerine hapsedildiğinde, Sürremen Rea'da şiddetli bir kıtlık oldu. Halife el-Mutemed bin Mütevekkil üç gün yağmur duası için çıkılmasını emretti. Ama yağmur yağmadı. Sonra hıristiyanlar rahipleriyle yağmur duasına çıktılar. Rahip her ne zaman dua için elini yukarıya doğru kaldırdıysa yağmur yağdı. İkinci günde de aynısı oldu. Bazı cahil müslümanlar İslâm dininin gerçekliğinden şüphelendi. Hattâ bazıları mürted olup dinden çıktılar. Bu olay halifeye çok ağır geldi. Hasanü'l-Halis'in hapisten çıkarılıp hu-

(1) el-Mü'minûn: 115.

zuruna getirilmesini emretti. Ona, «Ceddin olan Resûlullah'ın (s.a.v.) ümmeti helâk olmadan yetişi» dedi. Hasan (r.a.), «Yarın yağmur duasına çıktıklarında o şüpheyi inşaallah gidereceğim» dedi. Sonra hapisteki arkadaşlarının tahliyeleri için halifeyle konuştu. Hepsini serbest bıraktırdı.

Halk yine yağmur duasına çıkıp rahip hıristiyanlarla elini yukarıya kaldırınca gökyüzünü bulut kapladı. Hazret-i Hasan hemen rahibin elinin tutulması için emir verdi. Elini tuttuklarında bir insan kemiği tuttuğunu gördüler. Hasan (r.a.) onu elinden aldı ve «İşte şimdi yağmur iste» dedi. Rahip elini yukarıya kaldırınca mevcut olan bulut dağıldı, güneş çıktı. Halk bu olaya hayret etti.

Halife, Hasan'a (r.a.), «Bunun sebebi nedir?» diye sordu Hazret-i Hasan, «Bu kemik bir peygamberin kemiğidir. Rahip bunu bir mezardan çıkarmış. Herhangi bir peygamberin kemiği göğe doğru gösterilirse, mutlaka yağmur yağar» buyurdu. Halkın önünde bunu denediler. Hakikaten dediği gibi çıktı. Böylece müslümanların kalplerindeki şüphe zâil oldu.

Sonra Hasan (r.a.) evine döndü. Şeref ve ihtiramla karşılandı. Hayatta kaldığı müddetçe halifenin hediyeleri ona gelirdi. Ta ki Sürremen Rea'da vefat edip babasının ve amcasının yanına defnedilinceye kadar. Vefat ettiğinde 28 yaşında idi. Ona da zehir verildiği rivayet edilir. Kendisinin Ebu'l-Kasım Muhammed el-Hüccet'ten başka evlâdı yoktu. Babası el-Hasanü'l-Halis vefat ettiğinde Muhammed beş yaşında idi. Lâkin o yaşta Allah Teâlâ ona ilim, hikmet vermişti. Kendisine el-Kasımü'l-Müntazar (çıkacağı beklenen Kasım) denilir. Sebebi de şehirde saklanıp kayıplara karışmış olmasıdır. Nereye gittiği de bilinmedi. Ehl-i beyt-i Nebevî'nin faziletleri hakkındaki bu eserimizin on birinci bölümünün birinci kısmında geçen âyet-i celilenin başında, Rafızîlerin Muhammed el-Hüccet'in dünyanın sonunda meydana gelecek olan Mehdi olduğuna dair dedikleri sözler geçti. Orada uzun uzadıya geniş olarak izah ettim. Önemli bir konu olduğu için oraya müracaat et.

SONUÇ

Kitabın başında işaret ettiğim bu «sonuç», sahabe-i kiramdan Muaviye ile Ali'nin birbirleriyle yaptıkları savaşlardan, Hazret-i Hasan hilâfeti Muaviye'ye terk ettikten sonra Muaviye'nin hilâfetinin doğru olduğundan, Muaviye oğlu Yezid'in kâfir olup olmadığından ve ona lânet edilmesinin câiz olup olmadığından bahseden tamamlayıcı bir bölümdür.

Bu kitabımı telifden esas maksadım, kendilerine şekâvet galip olup ahmaklık ve mankafalılık kaftanını giyip İslâm dininden çıkmış, mülhidlerin yolunu takip etmiş, kör deveye binen körler gibi olmuş, —Allah onlara tevbe ve rahmetini nasip eyleyip de, bütün ümmetlerin ve bu İslâm ümmetinin en iyi insanlarını (sahabeleri),

yüceltmedikçe— Allah'ın büyük azabına lâyık olmuş, günah ve sapıklık hevesine düşmüş olan kimselerin, bütün sahabeler veya bazı sahabeler hakkında uydurdukları yalanlardan onları teberri etmek, arındırmaktır. Bu itibarla bu kitaba ilkin sahabelerin bahsiyle başlayıp yine onların bahsiyle sonuçlandırdım. Allah Teâlâ bizi onların sevgileri üzerine vefat ettirip, zümreleriyle bizi haşreylesin. Âmin!..

Bilmelisin ki, sahabelerin cümlesini adaletli bilmenin, onları yermemenin ve övmekle onları tezkiye etmenin her bir müslüman üzerine vacip olduğunda Ehl-i sünnet ve'l-cemaat âlimleri ittifak etmişlerdir. Gerçekten şerikten münezzeh olan Allah Teâlâ dahi Kur'an-ı Kerim'in birçok âyetinde sahabe-i kiramı övmüştür. Mezkûr âyetlerden birinde, **«İnsanlar için ortaya çıkarılan en iyi ümmetsiniz»** (1) diye sahabeler hakkında buyurdu. Cenab-ı Hak, bu âyet-i celilede, sahabilerin diğer ümmetlerden faziletçe üstünlüklerini ispat etmiştir. Allah'ın onlara bu hususta eylediği tanıklığa hiçbir fazilet denk gelmez. Çünkü Allah Teâlâ, kullarının ahvalini, hayır ve diğer ahlâklarını herkesten daha iyi bilendir. Hattâ Allah'tan başka bunları kimse bilmez. Allah Teâlâ bu âyette, onlar insanların en iyisidirler diye tanıklık edince, herkesin onlar hakkında buna itikad etmesi vaciptir. Yoksa Allah'ın buyurduğu sözü inkâr etmiş olur. Hiç şüphe yok ki, Allah ve Resûlü'nün haber verdiği herhangi bir şeyden şüphelenen bir kimse, müslümanların ittifakıyla kâfir olur. Yine o bazı âyetlerden biri de şudur: **«Ve sizi öylece seçkin ve şerefli bir ümmet kıldık ki, bütün insanlar üzerine adalet örneği ve hak şahitleri olasınız»** (2). Gerçekten Resûlullah'ın (s.a.v.) lisanı üzerine bu ve bu âyetten önceki âyette ancak sahabeler muhataptırlar.

İşte Allah Teâlâ bu âyetlerde buyurduğu gibi, Kıyamet gününde sahabeleri diğer ümmetlerin fertleri üzerine şahit olmaları için adalet sahibi ve seçkin yaratmış olduğunu düşün! Öyle ise Allah'ın lânet edip ayak takımı kıldığı, ahmak, cahil, yalancı ve iftiracı Rafızi taifesinin iddia ettiklerine göre Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra, altı kişiden başkası adil olmayan ve mürted olan şahısları Kıyamet gününde Allah Teâlâ nasıl insanlar üzerine şahit kılacaktır?

Yine o bazı âyetlerden biri de Allah Teâlâ'nın, **«O gün (Kıyamet günü) Allah Peygamberini ve onunla beraber iman edenleri utandırmayacaktır. (Sırat üzerinde) nurları önlerinde ve sağlarında koşup parlayacak»** (3) buyurduğu sözüdür. Bu âyet-i celileden anlaşılıyor ki, Allah onları (sahabileri) o günde utandırmasından emin kılmıştır. Halbuki o günde, dünyada Allah ve Resûlü ondan razı olup da ölenlerden başka hiçbir kimse Allah'ın utandırmasından emin ola-

---

(1) Âl-i İmran: 110. Âyetin tamamı ve izahı tercümemizin başında «Birinci Mukaddime»de geçti.

(2) el-Bakara: 143. (3) et-Tahrim: 8.

maz. Sahabelerin o günün utandırmasından emin olmaları, dünyada olgun bir iman üzerinde olduklarına ve ihsan hakikatleri üzerine vefat ettiklerine ve Allah ile Resûlü'nün daima onlardan razı olduklarına açıkça delâlet eder.

Yine Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'inde, **«Şüphesiz Allah** (Hudeybiye) **ağacı altında sana biat etmekte oldukları vakit, o mü'minlerden razı oldu»** (1) diye Hazret-i Peygamber'e hitap eylediği âyet-i celiledir. Allah Teâlâ, burada onlardan razı olduğunu açıkça buyurmuştur. O gündeki sahabiler 1400 kadar idiler. Gerçek şu ki, Allah Teâlâ'nın kendisinden razı olduğu bir kimsenin kâfir olarak ölmesi mümkün değildir. Zira kişinin muteber olan durumu İslâmiyet üzere ölmesidir. Öyle ise Allah'ın rızası, ancak İslâm dini üzere öleceğini bildiği şahıstan başka bir kimseye olamaz. Allah küfür üzerine öleceğini bildiği bir kimseden razı olduğunu haber vermez. Bu mümkün değildir.

İşte bu âyet ve daha önce geçen bütün âyetler, dini, hatta Kur'an-ı Aziz'i inkâr eden mezkûr mülhidlerin bâtıl itikadlarına ve uydurdukları şeylere açık bir reddir. Kur'an'ı inkâr ettiklerinin delili şudur ki: Kur'an'a iman etmek, içinde olan şeye iman etmek demektir. Halbuki sahabilerin, ümmetlerin en iyisi olduğunu, adil ve seçkin olduklarını, Allah Teâlâ'nın onları Kıyamet'te utandırmayacağını, onlardan razı olduğunu geçen âyetlerden anladın. Bu vasıfların onlarda mevcut olduğunu tasdik etmeyen, inanmayan bir kimse, Kur'andan te'viline ihtimal olmayan herhangi bir şeyi inkâr eden bir kimse, kâfir, dini inkâr eden de dinden çıkmış olan bir kimsedir.

Yine mezkûr bazı âyetlerden biri de, **«Herkesten önce iman eden** (Mekke-i Mükerreme) **ahalisinden olup Medine-i Münevvere'ye göç edenlerle, Medineli olup İslâmiyet'e ve Peygamber'e** (s.a.v.) **yardım eden ve iyilikte onların izinde gidenlerden Allah Teâlâ razı olup onlar da Allah'tan razı olmuşlardır»** (2) âyet-i celilesidir.

Yine Kur'an-ı Kerim'de, **«Ey Peygamber, Allah'ın yardımı sana ve sana uyan mü'minlere yeter»** (3). Yine Kur'an-ı Kerim'de, **«Allah'ın verdiği bu ganimet malları, yurtlarından ve mallarından edilmiş olan. Allah'tan bir lütuf ve rıza dileyen, Allah'ın dinine ve Peygamberine yardım eden muhacir fakirlerindir. İşte doğru olanlar onlardır. Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine hicret edip gelenleri severler. Onlara verilenlerden içlerinde bir çekememezlik his etmezler. Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile, onları kendilerinden önce tutarlar. Nefsinin**

---

(1) el-Fetih: 18.

(2) et-Tevbe: 99. Bu âyetin tamamı ve açıklaması tercümemizin başında «Birinci Mukaddime»de geçti.

(3) el-Enfal: 65.

tamahkârlığından korunabilmiş kimseler, işte onlar saadete erenlerdir. Onlardan sonra gelenler «Rabbimiz bizi ve bizden önce inanmış olan kardeşlerimizi bağışla. Kalbimizde mü'minlere karşı kin bırakma. Rabbimiz şüphesiz sen şefkatlisin, merhametlisin», derler» [1].

İşte Hak Teâlâ'nın, sahabeleri bu âyetlerle vasıflandırdığını düşün ki, şâz olarak onları yeren ve onların, ondan uzak oldukları ahlâkla gıybetini yapan bidatçıların sapıklığını anlayasın.

Yine mezkûr âyetlerden birinde Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: «Muhammed Allah'ın elçisidir. Onun beraberinde bulunanlar, inkârcılara karşı sert, birbirlerine merhametlidirler. Onları rükûa varırken, secde ederken, Allah'tan lütuf ve hoşnudluk dilerken görürsün. Onlar yüzlerindeki secde iziyle tanınırlar. İşte bu onların Tevrat'ta anlatılan vasıflarıdır. İncil'de de şöyle vasıflandırılmışlardır: Filizini çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş, kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş, ekincinin hoşuna giden ekin gibidirler. Allah, böylece bunları çoğaltıp kuvvetlendirmekle inkârcıları öfkelendirir. Allah, inanıp yararlı işler işleyenlere, bağışlama ve büyük ecir va'd etmiştir» [2]. Bu âyet-i celilenin şâmil olduğu yüce mânaya bak ki, onda geçen Allah'ın buyurduğu, «Muhammed Allah'ın elçisidir» mealindeki cümle, yine Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın buyurduğu, «O'dur ki, Peygamberini hidayet ve hak dini ile gönderdi. Onu bütün dinlere üstün kılmak için buna şahit olarak da Allah yeter» [3] âyetinde Allah, Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) kendisinin resûlü olduğuna dair tanıklığını izah eder. Öyle ise bu âyet-i celilede Allah'ın Resûlü için büyük bir övme vardır. Yine Cenab-ı Hak, bu âyet-i celilede bundan sonra, «Onun beraberinde bulunanlar, inkârcılara karşı sert, birbirlerine karşı merhametlidirler» buyurduğu kavli ile ikinci derecede Resûlullah'ın (s.a.v.) sahabesini methetmiştir.

Nitekim başka bir âyet-i celilede, «Allah bir kavim yaratır ki, Allah onları sever. Onlar da Allah'ı severler. Onlar iman edenlere karşı alçak gönüllü, şefkatli, kâfirlere karşı sert ve güçlüdürler. Hiçbir yerenin yermesinden korkmayarak Allah yolunda savaşacaklardır. Onlardaki bu nitelikler, sadece Allah'ın lütuf ve ihsanıdır. O bunu kime dilerse verir. Allah, lutfu bol olandır, bilendir.» [4] buyurduğu kavli ile sahabileri kâfirlere karşı sert ve güçlü, mü'minlere karşı şefkatli, iyilik sahibi ve alçak gönüllü olarak vasıflandırmıştır. Daha sonra yine mezkûr âyet-i celilede, onları ihlâsları, güzel amellerinin çokluğu ve Allah'ın fazilet ve rahmetinden çok ümitli olmaları ile övmüş ve onlarda mevcut ihlâs ve diğer sahih amellerinin eserleri yüzlerinde belirmiş olduğunu ifade ile onlara bakan kimse güzel huylarına ve hidayetlerine hayret eder diye onları medih buyurmuştur.

(1) Haşir: 9, 10, 11. (2) el-Feth: Son âyeti. (3) el-Feth: 28. (4) el-Maide: 54.

İşte bunun için İmam Malik, «Onlar, bu güzel sima ve mezkûr sıfatlarla muttasıf olduklarından dolayı (1) hıristiyanlar, Şam'ı fetheden sahabileri gördüklerinde, «Allah'a yemin ederiz ki, bunlar gerçekten İsa'nın havarisi hakkında işittiğimiz vasıflar bakımından onlardan daha iyidirler» dediklerini işittim» demiştir. Ve hakikatte bunu doğru söylemişlerdir. Çünkü bu ümmet-i Muhammediyenin, hele sahabilerin yücelikleri semavi kitaplarda daima geçer. Nitekim Allah Teâlâ, bu âyet-i celilede onlardan bahisle, «**İşte bu onların (sahabilerin) Tevrat'taki vasıflarıdır ve onların İncil'deki vasıfları, filizini çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş, kalınlaşmış, uzamış, gövdesi üzerine dikilmiş, kuvveti ve kalınlığı ve güzel manzarası ekincileri hayrette bırakır ekin gibidirler**» buyurdu.

İşte Muhammed'in (s.a.v.) sahabeleri de böyledirler. Onu kuvvetlendirmiş, takviye etmiş, ona yardım etmişlerdir. Onlar Resûlullah (s.a.v.) ile birlikte, ekinin filizi gibi olup «**Allah, böylece bunları kuvvetlendirmekle kâfirleri öfkelendirir**» diye buyurmuştur.

İmam Malik'in bu âyet-i celileyi sahabilere öfkelenen Rafızî taifelerinin küfrüne dair delil kaynağı olarak kabul ettiği rivayet edilmiştir. İmam Malik demiş ki: «**Zira gerçekten sahabiler de onlara öfkelenir. Sahabilerin öfkelendiği, buğzettiği kimse ise kâfirdir**». Bu âyet-i celile İmam Malik'in bu hükmüne dair güzel bir delil kaynağı olup âyetin zahiri de buna tanıklık etmektedir. Bundan dolayı İmam Şafii ve birçok din imamlarının cemaati de bu hususta İmam Malik'e muvafakat etmişlerdir.

Sahabilerin faziletleri hakkında birçok hadis-i şerif olup çoğunu bu kitabımızın evvelinde zikrettik. Yukarıda bahsettiğimiz üzere Allah Teâlâ'nın mezkûr âyet ile ve diğer âyetlerle sahabileri methetmesi, onlardan razı olduğunu bildirmesi ve bu âyetin sonunda «onlardan» mânasını ifade eden «**minhüm**» kelimesi baziyet değil, cinsiyet mânasına olduğu için, Allah Teâlâ sahabelerin bazılarının değil, hepsinin günahlarını bağışlayıp, onlara ecir va'd etmesi ve Allah'ın vaadi ise doğru olup Kur'an-ı Kerim'de, «**O'nun (Rabbinin) kelimelerini değiştirebilecek hiçbir şey yoktur. O işiticidir, bilicidir**» (2) buyurduğu kavli mucibince, vaad eylediği şeyin vücuda gelmesi, takdir edildiği vakitten geri kalmaması ve tehir ettirilmemesi sahabelere kâfi bir şereftir.

Burada beyan ettiğimiz üzere; Kur'an-ı Kerim'in bütün bu âyetlerinden ve bu kitabımızın önsözünde geçen meşhur birçok hadis-i

(1) İmam Malik'in bu sözleri, İbn Kesir'in «*Tefsir*» kitabında, Feth sûresinin son âyetinin tefsirinde geçer.

(2) el-En'am: 115. Bu âyet-i celilenin tamamı: «*Rabbin emir ve yasakları, doğruluk ve adalet yönünden tamam oldu. Onun kelimelerini değiştirebilecek hiçbir şey yoktur. Allah, onların dediklerini hakkıyla işiticidir. Gizlediklerini de iyi bilendir*».

şeriflerden dolayı, sahabelerin âdil olduklarına kat'î olarak inanılması lâzım gelir. Adaletle tezkiye etmekle beraber onlardan hiçbirisi Allah'tan başka hiçbir kimsenin adalet hususunda tezkiyesine muhtaç değillerdir. Hatta onların zikrettiğimiz bu faziletleri hakkında Allah ve Resûlü'nden bile bir şey rivayet edilmemiş olsaydı, Hazret-i Peygamber'le (s.a.v.) Medine'ye hicretleri, İslâmiyet'e yardım için can ve mallarını feda etmeleri, kâfir olan baba ve evlâtlarını öldürmeleri, din için ettikleri nasihatleri, kuvvetli iman ve itikad gibi onlarda mevcut halleri, kat'î olarak adil olmalarına ve her türlü kötü şeylerden temiz olduklarına ve onlardan sonra gelenlerin hepsinden ve onlardan sonra bütün adaletle tezkiye edilenlerden faziletçe üstün olduklarına kesinlikle hüküm edilmesini gerektirirdi. İşte bu görüş, bütün âlimlerin mezhebi ve kavline itikad edilen kimsenin kavlidir. Doğru yoldan sapmış ve halkı yanlış yola saptırmış şâz olan bazı bidatçılardan başkaları buna muhalefet etmemiştir. Öyle ise mezkûr bidatçı taifelerin dediklerine iltifat ve itimad edilmez.

Hadîs râvisi Müslim'in en yüce şeyhlerinden (hocalarından), asrının imamı olan Ebu Züra er-Razi demiş ki: «Birisi, Resûlullah'ın (s.a.v.) ashabından birisini noksanlıkla ayıplarsa, gerçekten o kimsenin zındık olduğunu bil. Çünkü Resûlullah'ın (s.a.v.) peygamberliği doğrudur. Kur'an-ı Kerim de doğru bir kitaptır ve Peygamber'in (s.a.v.) getirdiği din de haktır. Bunların hepsinin hak, doğru oldukları itikadı sahabelerden bize gelmiştir. Onları (sahabeleri) cerh (1) eden, ayıplayan kimse, ancak Allah'ın Kitabı'nı, Resûlü'nün sünnetini iptal etmek ister. Öyle ise cerh edilmek o kimseye daha yakışır ve zındıklık, sapıklık, yalan söylemek, fâsıklık nitelikleriyle nitelenmeye o kimse herkesten daha lâyıktır».

İbn Hazm da demiş ki: «Sahabilerin hepsi kat'î olarak cennetliktirler. Zira Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de, **«Fetihten (Mekke'nin fethinden) önce Allah yolunda (malını) harcayıp savaşanlarınız, diğerleriyle bir olmaz. Onlar, sonradan harcayıp savaşanlardan (fazilet) derecesi bakımından daha büyüktür. Bununla beraber Allah hepsine hüsnayı (cenneti) vaad buyurdu»** (2).

Yine Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'de, **«Şüphesiz ki, kendilerine bizden cennet müjdesi verilmiş olanlar, işte bunlar cehennemden uzaklaştırılmıştır»** (3) buyurmuştur.

Sahabilerin hepsinin cennetlik olduğu ve onlardan hiçbir kimsenin

---

(1) Cerh kelimesinin lügat ve hadis ıstılahı (terimi) olarak mânası için, bu tercümemizin sonuna eklenmiş hadis ıstılahları bahsine bakınız.

(2) el-Hadid: 10. Bu âyet-i celilenin mânası Ebu'l-Leys Semerkandî'nin *«Tefsir»* kitabında şöyledir: «Yalnız Mekke'nin fethinden önce bu gibi vasıflarla muttasıf olan sahabeler değil, belki hepsi bunlarla medh edildikleri rivayet olunmuştur».

(3) el-Enbiya: 101.

cehenneme girmeyeceği sabit oldu. Çünkü gerçekten cennet mânasına olan hüsnayı her birisine ispat eden birinci âyete muhatap olanlar onlardır. Âyette geçen infak (mal harcamak) veyahut kıtal (savaşmak) kayıtları ve yine Kur'an-ı Kerim'de sahabilerden bahsedildikten sonra «Ve güzel amellerle onların (Muhacir ve Ensarın) izinde olan mü'minler» (1) âyet-i celilesinde geçen «ihsan». (güzel ameller) kaydı ile muttasıf olmayan sahabilerin bu âyetlerin hükmünden hariç tutulmaları tevehhüm edilemez. Zira bu âyetlerde geçen kayıtlarla sahabilerin çoğunun vasıflarından bahsedilmiştir. Öyle ise bu kayıtların mefhum-ı muhalifleri (2) (sözün söylendiği mânadan başka bir mânaları) yoktur. Hatta bu kayıtlardaki vasıflarla bilfiil muttasıf olmayıp da onları niyet eden ve o vasıflarla muttasıf olma kabiliyetinde olan sahabiler de irade edilmiştir. «Sahabilere ispat edilen adalet vasfı Peygamber'in (s.a.v.) sohbetinden hiç ayrılmayıp ona yardım eden kimseye mahsustur. Yalnız bir gün veya herhangi bir maksada binaen onunla beraber bulunmuş kimse, bu hükümden hariçtir», diye Maverdî'nin dediği sözlere, âlimler muvafakat etmemişlerdir. Hatta din âlimlerinden faziletli bir cemaat onun bu dediklerine itiraz etmişlerdir. Şeyhülislam el-Ülâ demiş ki: «Maverdî'nin bu kavli gariptir (başkası tarafından söylenmemiştir). Peygamber (s.a.v.) ile sohbetleri ve ondan hadîs rivayetleri meşhur, ancak yanında az bir zaman kalan, sonradan ondan ayrılmış olan Vail bin Hacer, Malik bin el-Huveyrise Osman bin Ebu'l-Âs ve daha başka sahabileri adaletle muttasıf olma hükmünden çıkarır. Halbuki bütün sahabilere adaletin genelleştirilmesi hükmünü cumhur âlimleri açıkça söylemiştir ve muteber olan da budur». Burada Şeyhülislâm'ın sözleri tamam oldu.

Maverdî'nin dediklerini red eden delillerden biri de, bir sahabinin Peygamber (s.a.v.) ile sohbeti ne kadar az olursa olsun Hulefa-i Raşi-

---

(1) Bu âyet-i kerime Tevbe sûresi 99. âyetin cümlesinden olup tamamı tercümemizin (II.) sahifesinde geçti.

(2) Din ahkâmının istihracında mefhum-ı muhalifden de faydalanılır. Mefhum-ı muhalif, bir sözün söylendiği mânadan başka ya tersine veya o mânanın tersi olmayarak anlaşılan bir mânadır. Bu da İmam Şafii'ye göredir. Örnek: Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de *«Anne ve babana öf deme!»* buyuruyor, bu şüphesiz anne ve babayı dövmek, sövmek suretiyle başka şekillerde onları incitmemeye de delâlet eder. Bu mâna doğrudan doğruya âyet-i celilenin bu cümlesinin mânası olmayıp ancak bu da kolayca ondan anlaşılır. Bu gibi delâlet İmam A'zam'a göre muteber değildir. Fakat bir kimsede çoğunlukla bir vasıf bulunduğu için o kayıt zikredilmişse kaydın mefhum-ı muhalifi yoktur. Nitekim Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim'in en-Nisa sûresinin 23. âyet-i celilesinde nikâhları haram olan kadınlardan bahisle, *«Nikâhları üzerinizde haram kılınanlardan, kendileriyle zifafa girdiğiniz kadınlarınızdan olma himayenizdeki üvey kızlarınız. Eğer üvey kızlarınızın analarıyla zifafa girmemişseniz onlarla evlenmelerinizde size bir günah yoktur»*, buyurmuştur.

Bu konunun geniş olarak uzun uzadıya beyanı için Şafiî usûl-i fıkıh kitabı olan Cem'u'l-Cevâmi ile şerhlerine bak!

dîn'in ve daha başkalarının onları tazim ettiği gerçeğidir. Şöyle ki: Sahih olarak Ebu Said el-Hudrî'den rivayet edildiğine göre, bâdiyeden (çöl halkından) birisi, onun huzurunda Muaviye'yi gıybet edince, Ebu Said (r.a.) yaslanmışken oturarak şöyle dedi: «Ben, Ebu Bekir ve çöl halkından birisi ile birlikte birkaç eve gittik. İçlerinde hamile bir kadın vardı. Bedevi, kadına, «Seni bir erkek çocuğu doğurmakla müjdeleyeyim mi?» dedi. Kadın, «Evet» dedi. Adam, «Eğer bana bir davar (küçük baş hayvan) verirsen, müjdelerim» dedi. Kadın ona verdi. Adam ona birçok secili (kafiyeli nesir) sözleri dinlettikten sonra hayvanı keserek pişirdi. Sonra Ebu Bekir bizimle olduğu o etten pişirdik, birlikte yedik. Hazret-i Ebu Bekir, davarın ne şekilde kadından alındığını anlayınca, kalkıp yediği bütün yemeği kustu». Sonra Ebu Said (r.a.) şöyle devam etti. «Bu olaydan sonra mezkûr bedevinin Ensarî sahabileri hiciv etti diye şikâyetle Hazret-i Ömer'in yanına getirildiğini gördüm. Ömer onu getirenlere dedi ki: «Ben onun Resûlullah (s.a.v.) ile yaptığı sohbeti hakkında buyurduğu sözlerini bilmeseydim, sizin için onun hakkından gelir, cezalandırırdım».

İşte Hazret-i Ömer'in mezkûr adamın Peygamber'e (s.a.v.) kavuştuğunu bildiğinden ona ceza değil de itap etmekte (sözle azarlamakta) bile duraksadığını düşün. O adama karşı bu tutumunda en açık bir delil vardır ki, sahabilerin Peygamber (s.a.v.) Efendimizle yapılan sohbet vasfına hiçbir şeyin denk olmadığına itikad ettiklerini anlarsın. Nitekim Buharî ile Müslim sahih kitaplarından Peygamber'den (s.a.v.) rivayetle buyurdular ki: **«Nefsim, elinde bulunana** (Allah'a) **yemin ederim ki, sizden biriniz Uhud Dağı kadar altın sadaka ettiği farz edilse de** (bu büyük sadakanın sevabı) **sahabilerden tek birisinin iki avuç sadakasının sevabına erişemez. Hatta bunun yarısına bile ulaşamaz»** (1). Ve **«İnsanlardan en iyisi asrımda olanlardır. Sonra onların arkasından gelenlerdir»** (2) diye tevatürle ondan rivayet edilmiştir. Ve sahih olarak Peygamber (s.a.v.), **«Gerçekten Allah Teâlâ, nebilerden ve resûllerden başka ashabımı insan ve cin taifelerinden seçti»** diye buyurdu.

Diğer bir rivayete göre, «Siz (ümmet olarak) 70'i tamamlarsınız. **Galip ve yüce olan Allah'ın nezdinde siz onların en iyi ve en şereflisisiniz»**, buyurdu.

Bilmelisin ki, ashab-ı kiram ile onlardan sonra gelen bu ümmetin salih kişileri arasındaki faziletleri hakkında âlimlerce ihtilâf vaki olmuştur. Ebu Ömer bin Abdü'l-Berr'in görüşüne göre, sahabilerden sonra gelenler arasında faziletçe bazı sahabelerden efdal kişiler olur. Buna Peygamber'in (s.a.v.), **«Beni görüp de bana iman edene ne mutlu»** bir defa ve **«Beni görmeyip de bana iman edenlere ne mutlu»** yedi defa

---

(1) Bu hadis Sahih-i Müslim'in «*Fadailü's-Sahabe*» bahsindedir.
(2) Bu hadis de adı geçen bahistedir.

buyurduğu hadîs-i şerifleri ve Hazret-i Ömer'den rivayet edilen, «Ben Peygamber'in (s.a.v.) huzurunda otururken şöyle buyurdular: **«İman bakımından mahlûkatın en iyi faziletlisini biliyor musunuz?»**. Biz, «Meleklerdir» dedik. O, **«Onlar için o bir haktır. Ancak başkalarından soruyorum»**, dedi. Biz, «Peygamberlerdir» dedik. O, **«Onlar için o, bir haktır. Ancak başkalarından soruyorum»** buyurdu. Sonra şöyle buyurdu: **«İman bakımından halkın efdalı, birçok erkeğin sulbünde olan bir kavimdir ki, beni görmedikleri halde, bana iman ederler. İşte onlar imanca halkın efdalıdırlar»** hadis-i şerifi ve yine Peygamber'in (s.a.v.), **«Ümmetim sonu mu, evveli mi hayırlı olduğu bilinmeyen yağmur gibidir»** buyurduğu hadîs-i şerifi ve üç kere, **«Gerçekten Mesih (İsa) son zamanda ya sizin gibi veya sizden daha hayırlı kavimlere erişecektir»** ve yine bu hadîsten olarak, **«Allah, evveli ben, sonu Mesih olan bir ümmeti asla zelil etmez»**, buyurduğu hadîs-i şerifi ve **«Öyle günler gelecek ki, o günlerde iyi amel edene, yaptığı iyi ameline mukabil, elli kişinin sevabı kadar vardır»** diye buyurunca, «Ey Allah'ın Resûlü! O elli kişi bizden mi yoksa zamanın kimselerinden midir?» diye soruldu. Resûlullah (s.a.v.), **«Sizdendirler»** buyurduğu hadîs-i şerifiyle ve Ömer bin Abdülaziz'in hilâfet makamına geçince, Salim bin Abdullah bin Ömer bin Hattab'a (r.a.) «Bana Ömer bin Hattab'ın ahlâkını, davranışını yaz ki, onunla amel edeyim» diye bir mektup yazdı. Hazret-i Salim cevabında şöyle yazdı: «Ömer'in yaptığıyla amel edersen, sen Ömer'den daha efdalsın. Çünkü senin zamanın Ömer'in zamanı değil. Adamların da Ömer'in adamları gibi değillerdir». Ömer bin Abdülaziz, bunu kendi zamanındaki fakihlere de yazdı. Hepsi de Salim'in dediği gibi ona yazdılar diye rivayet edilen haberle istidlal etmiştir.

Ebu Ömer, «İşte bu mezkûr hadîsler, mütevatir ve hasen olmakla Bedir ve Hudeybiye'ye iştirak eden sahabiler hariç, iyi amel faziletinde bu ümmetin evveli ile son halklarının eşit olmalarını gerektirirler. Peygamber'in (s.a.v.), **«İnsanların en hayırlısı, asrımdakilerdir»** buyurduğu hadîs-i şerifi zahirde ondan anlaşılan umum mânasına değildir. Zira zahirine göre münafıkların ve kebair (büyük günahları) işleyenlerin hepsine veya bazılarına had (ceza hükmü) tatbik edilenlere de şamil gelir. Halbuki onlar bu hükümden hariçtirler» demiştir.

Ebu Ömer'in yukarıda zikrettiği **«Beni görüp de bana iman edene ne mutlu»** diye buyurulan hadîs-i şerifte, sahabilerden sonra gelenlerin, faziletçe bazı sahabilerden üstün olduklarına dair hiçbir delil yoktur. Zikr eylediği ikinci hadis de zayıf olduğu için onunla istidlâl edilmez. Lâkin ashab-ı kiram, «Ey Allah'ın Resûlü! Bizden daha hayırlı kimse var mıdır? Çünkü senin zamanında müslüman olduk. Seninle kâfirlere karşı savaştık» dediklerinde, Resûlullah'ın (s.a.v.), **«Evet, sizden sonra bir kavim olacak ki, onlar beni görmediler ve bana iman edeceklerdir»** buyurduğu hadisi Hâkim sahihlemiş ve başkası da hasendir demiştir. Bu hadis ile yine yukarıda Ebu

Ömer'in zikrettiği ve hasen olan birçok tarık olmakla sahih hadîsin derecesine yükseldiği, üçüncü hadîs ve yine hasen olduğu için dördüncü ve muhaddislerden Ebu Davud ile Tirmizî'nin rivayet eyledikleri beşinci hadis tevil edilmek ile Ebu Ömer'in müddeasına karşı şöyle cevap verilir ki, mefdul (başkası ondan daha faziletli olan bir kimsede) gerçekten bazan öyle bir meziyet olur ki. fâdıl (faziletçe üstün olan bir kimse)de mevcut olmaz. Beşinci hadisten anlaşılan ecrin ziyadeliği sahabilerin mutlaka her yönden başkasından efdal olmalarını gerektirmez. Üçüncü hadîste bahsi geçen hayırlılık mutlak değildir. Belki sahabi ile onlardan sonra gelenler, onda ortak olmaları mümkün olan bir haslettir ki, bütün mü'minlerin arasında müşterek olan taatlardan ibarettir.

Öyle ise sahabilerden sonra gelen bazı kimselerin, o haslette bazı sahabilerin üzerine tafdil edilmesi (üstün kılınması) düşünceden uzak değildir. Lâkin sahabe-i kiram, Allah onlardan razı olsun, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) yüzünü müşahede ettikleri ve şerefli zatını görmekle mazhar oldukları hususiyetlerden dolayı nail oldukları fazilet, onlar için akıl ötesi bir şereftir. Zira herhangi bir kimsenin, onların bu faziletine eşit olacak değil, belki ona yaklaşacak en yüce amelleri işlemesine bile imkân yoktur.

Bu sebeptendir ki yüceliği ve bilgisi bakımından sana yeterli bir zat olan Abdullah bin Mübarek'ten, «Muaviye mi, yoksa Ömer bin Abdülaziz mi efdaldir?» diye sorulunca, o, «Resûlullah (s.a.v.) ile beraber iken Muaviye'nin atının burnuna giren toz, Ömer bin Abdülaziz'den şu kadar, şu kadar kere hayırlıdır» dedi. Bu dedikleriyle hiç bir şeyin fazilet bakımından Peygamber'in (s.a.v.) arkadaşlığına ve onu görmeye denk olamayacağına işaret etmiştir. Abdullah bin Mübarek'in bu sözlerinden ve işaretinden Ebu Ömer'in yukarıda geçen Ömer bin Abdülaziz'in hikâyesiyle sahabi olmayan bazı kimselerin sahabilerden efdal olduklarına dair istidlâlinin cevabı ve Ömer bin Abdülaziz'in zamanındaki halkın ona, «Sen Ömer'den daha efdalsın» dedikleri sözler, ancak ve ancak her iki Ömer'in milletleri arasında yaptıkları adaletleri tasavvur edildiğinde nisbî bir müsavat arzeder. Yoksa Hazret-i Ömer bin Hattab'ın onunla mümtaz olduğu Resûlullah'ın (s.a.v.) sohbeti bakımından ve Allah'a olan yakınlığı ve fazileti, ilim ve dindeki mevkii, Resûlullah'ın (s.a.v.) ondaki bu hususlar için tanıklık eylediği gibi meziyetlerin zerrelerine bile Ömer bin Abdülaziz ve başkasının nail olmaları nasıl mümkün olur?

Öyle ise bu kitapta sebebi geleceği üzere, bu konunun doğrusu, selef ve halef âlimlerinin dedikleri sözlerden ve yukarıda Ebu Ömer'in Bedir ve Hudeybiye savaşlarında bulunan sahabilerden başka diye istisnasından anlaşıldığına göre, gerçekten bu münakaşa büyük sahabiler hariç, yalnız Peygamber'i (s.a.v.) görmekten başka, bir fazilete nail olmayan sahabiler hakkındadır. Halbuki bu kısım saha-

biler de Peygamber'i (s.a.v.) görüp sohbetine nail oldukları için, onlardan sonrakiler onların o husustaki faziletine nail olamazlar. Onlardan sonra gelenler, iyi amellerde istedikleri kadar bulunsalar bile, bu hususi fazilette eşit değil, belki ona yaklaşacak bir şeyi elde edeceklerinin imkânı olmayacağı, yukarıda geçen beyandan zahir oldu.

Bu da yalnız Hazret-i Peygamber'i (s.a.v.) görmekten ve onunla sohbet etmekten başka bir fazilete nail olmayan sahabiler hakkındadır. Ya o faziletleriyle beraber Peygamber (s.a.v.) ile birlikte veya zamanında onun emriyle kâfirlerle savaşan veya şeriatten bir şey, sonrakilere nakletmiş veyahut onun yolunda malını harcamış sahabi kimseye ne dersin? İşte bu kısım sahabilerin faziletine kendilerinden sonra gelen hiçbir kimsenin erişmeyeceği üzerinde hilâf olmayan meselelerdendir. Allah Teâlâ dahi bunun için sahabeler hakkında Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurdu: **«Fetihten (Mekke'nin fethinden) önce Allah yolunda (malını) harcayıp savaşanlar, diğerleriyle bir olmaz. Onlar sonradan harcayıp savaşanlardan, fazilet, derece bakımından daha büyüktür. Bununla beraber Allah hepsine hüsnayı (Cenneti) vaad buyurdu»** (1).

Mezkûr selef ve halef âlimlerinin sahabiler zümresinin, peygamberlerden, havass ve mukarrabin (2) meleklerden sonra, mahlûkatın en hayırlısı ve efdalı oldukları görüşlerine, bu kitabın başlangıcındaki sahabilerin faziletleri ve eserleri hakkında yazdığım şeyler de tanıklık eder. Orada beyan ettiğim fazilet ve eserleri çoktur. Oraya müracaat et.

Yine o cümleden olarak, Müslim ve Buharî'nin sahih hadis kitaplarında rivayet ettiklerine göre, Peygamber (s.a.v.), **«Ashabıma sövmeyin. Gerçekten eğer herhangi bir kimse Uhud Dağı gibi sadaka etse, onlardan herhangi birisinin iki avucunun dolusu veya iki avucunun dolusunun yarısı kadar eylediği sadakanın sevabına ulaşmaz»** diye buyurduğu hadis-i şerifidir.

Yine her ikisinin diğer bir rivayetinde, bu hadiste geçen **«ahaden»** (herhangi bir kimse) yerine **«ahadüküm»** (sizden herhangi biriniz) çoğul zamiri ile geçer. Tirmizî'nin rivayetinde ise bu hadisteki **«enne ahaden»** (gerçekten herhangi bir kimse) mânasına olan kelimelerin yerine, **«ahadüküm»** (herhangi biriniz) anlamına olan kelimeler vardır. Bu hadiste geçen **«nasıf»** ve diğer hadiste geçen **«nisfun»** kelimelerinin mânaları **«yarı»** demektir.

Dârimî ibn Adiyy ve başkalarının da rivayet ettiklerine göre, Peygamber (s.a.v.), **«Ashabım yıldızlar gibidirler. (Dinde) herhangi birisine iktida ederseniz (uyarsanız), hidayetlenirsiniz»** buyurdu.

---

(1) el-Hadid: 10.

(2) Hassın çoğulu, avamın karşıtıdır. Büyük zat mânasınadır. Mukarrebin ise, mukarreb'in çoğulu olup Allah'a yakın melekler demektir.

Yine o hadis-i şeriflerden âlimlerin sahih olduğunda ittifak ettikleri Peygamber'in (s.a.v.) **«Karnların hayırlı ahalileri, benim karn'ımdakilerdir. Sonra onların arkalarından gelenler, daha sonra onların da arkalarından gelen kimselerdir»**, buyurduğu hadis-i şeriîfdir (1). Bu hadiste geçen **«el-Kurûni»** kelimesi aynı hadisin başka rivayetlerinde **«ennasi»** (insanlardan) ve **«ümmetî»** (ümmetim) diye de geçer.

Karn, zamanları birbirine yakın olup bir gaye ve maksatta ortak olan kimselerdir. Özel bir zamana da denir ki, müddeti hakkında Hicrî 10'uncu yıl dahil 10'uncu yıldan 120'nci yıla kadar olan zaman müddetlerine denildiğinde ittifak etmişlerdir. Fakat diğer zaman müddetlerinden ibaret olduğunu diyenler de vardır. Karn kelimesinin mânasındaki muhtelif kavillerin en doğrusu «Muhkem» sahibinin kavlidir ki, karn bütün devirlerdeki halkın yaşadıkları orta hayat müddetlerine denilir. Peygamber'in (s.a.v.) bu hadis-i şerifte buyurduğu karn kelimesinden maksat ise sahabelerdir.

Müslim'in **«Sahih»** kitabında cezm ettiğine göre, sahabelerden kat'î olarak son vefat eden, Ebu't-Tufeyl Amir bin Vesile el-Leysî'dir. Sahih bir kavle göre, mezkûr sahabenin vefatı, Hicrî 100 yılında vaki olmuştur. 107, bir kavle göre 110, diğer bir kavle göre 120'de vefat ettiği de denilmiştir. Zehebi de Müslim'in rivayet ettiği, Peygamber'in (s.a.v.) vefatından bir ay önce, **«Hicret senesinin 100'üncü yılı başında yeryüzünde bugünkülerden hiç kimse kalmayacaktır»** buyurduğu hadis-i şerife mutabık olduğundan dolayı sahih demiştir. Müslim'in rivayet eylediği diğer bir hadis-i şerifde Peygamber (s.a.v.), **«Bu gecenizi gördünüz ya! İşte gerçekten bu gün yaratılıp da doğmuş olan herhangi bir nefis üzerine yüzüncü yıl gelmeyecektir»**, buyurmuştur.

Resûl-i Ekrem (s.a.v.) buyurduğu bu hadis-i şerifle bu sözlerini buyurduğu andan yüzyıla kadar «karn»ın tamam olacağını kasdeylemiştir. Sahabilerden İkraş bin Züeyb'in Cemel Vakası'ndan sonra yüzyıl yaşadığına dair denilen kavil sahih değildir. Sahih olduğu farzedilse de, o kavlin mânası, din imamlarının dediklerine göre, Cemel Vakası'ndan sonra yüzyıl yaşamış değil de, belki Cemel Vakası'ndan sonra yüzyıllık hayatını tamamlamış demektir.

Reten el Hindî (2) ile Mâmer el-Mağribî adlarındaki şahısların

---

(1) Bu ve bundan sonra gelecek hadis-i şerif Sahih-i Müslim kitabının *«Fadail'üs-Sahabe»* bahsindedir.

(2) Reten (Kirbal bin Reten el-Betrendiy): Sahabî olmayıp kezzabın (çok yalan söyleyen) biri idi. Hicrî 600 yılından sonra, Hindistan'da çıkıp sahabî olduğunu iddia ederek halkı inandırdı. Güya Peygamber'den (s.a.v.) birçok hadis rivayet ettiğini, arkadaşının arkadaşlarından işittik. Kamusu'l-Muhit, c. 2, s. 228'e bak.

Âlimler mevzu hadisler bahsinde Peygamber'e (s.a.v.) kavuşup sahabî olduklarını iddia eden yalancılar hakkında kitaplarında özel bir bölüm açmışlardır; Serbetik, el-Hindî, Cübeyr bin Haris, Mâmer bin Büreyk ve Raysü'l-Eşecc, Gü-

sahabi oldukları ve Hicri 100'üncü yıldan sonra yaşadıkları hakkında bir cemaatın kavlinin, din imamları hele Zehebi zayıf ve batıl olduğunu belirtmişlerdir. Mezkûr imamlar, «Kendisinde az bir akıl olan kimsenin nezdinde bunun bir değeri yoktur» demişlerdir.

Peygamber'in (s.a.v.) «karn»ı (sahabeleri) onlardan sonra gelen tâbiin tabakasının teker teker fertlerine nisbeten olmadıkları ancak tâbiinin toplumuna nisbeten efdal oldukları bahsimiz, İbn Abdü'l-Berr'in kavline muhalif olarak geçti. Mezkûr bahsimiz, tâbiin —Allah onlardan razı olsun— ve onlardan sonra gelen tâbileri hakkında da denilir.

Sonra şunu da bilmelisin ki, Peygamber'in (s.a.v.) sahabileri, Muhacir, Ensari ve sahabilerden halife olanlar, Mekke'nin fethinde veya sonunda müslüman olmak üzere, birçok sınıfa ayrılmışlardır. Özetle bu sınıflardan efdal olanlar evvelâ Muhacirler, sonra mezkûr tertip üzere onlardan sonra gelenlerdir. Ama tafsile göre, efdalleri şöyle sıralanır: Ensari sahabelerden İslâmiyette öncü olanlar, son müslüman olan Muhacir sahabilerin cemaatından, Muhacirlerden de önce müslüman olanlar, Ensardan olup da önce müslüman olanlardan efdaldırlar. Daha sonra sahabiler efdaliyette birbirlerine karşı farklıdırlar. Meselâ Ömer bin Hattab gibi İslâmiyet'i diğerlerine göre sonra olan birçok kimse, kendilerinden önce müslüman olan birçok sahabilerden efdaldırlar. Meselâ Hazret-i Ömer'in Bilâl-i Habeşi'den efdal olduğu gibi.

Şafii mezhebindeki yüce imamlarımızdan Ebu Mansur el-Bağdadi, «Sahabilerin efdali Ebû Bekir, sonra Ömer, sonra Osman, sonra Ali, sonra hayatlarında Peygamber (s.a.v.) tarafından cennetle müjdelenen diğer kimselerdir. Sonra Bedir, Uhud savaşlarına iştirak edenler, sonra Hudeybiye müsalahasındaki Biat-ı Rıdvan'a iştirak edenler, sonra diğer sahabilerin efdal olduklarına dair Ehl-i sünnet ve'l-cemaat ittifak etmişlerdir» demiştir. Ancak Hazret-i Ali ile Hazret-i Osman'ın yekdiğerinden efdaliyetleri hakkında, bu kitabımızda geçen icmaa dair itirazın beyanı geçti. Öyle ise Ebu Mansur, Hazret-i Osman'ın, Hazret-i Ali'den efdal olduğu hakkında ehl-i sünnetin ittifakı vardır dediğinde, ehl-i sünnetin hepsinin değil de çoğunun itti-

---

man bin el-Hattabi'l-Belevi, Huto bin Mürre ve Reten el-Hindi'nin o cümleden olduklarını söylemişlerdir.

Zehebi, Reten ve Reten'in rivayet eylediği haberleri hakkında bir risale yazmış ve şöyle demiştir: Reten'in Hicri 600 yılında meydana çıktığı sahih ise de, o adam ya insan suretinde zahir olmuş bir şeytan olup Peygamberle beraber sohbet ettiğini iddia etmiş ve çok yaşayıp birçok yalanlar uydurmuştur. Veya Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz'e yalan hadisleri atf eylediği için kendine cehennemde bir ev inşa edip doğru yoldan sapmış, yaşlı bir kimsedir. Kadı Burhaneddin bin Cemad, Reten'in ahbarını takviye eden Safe'nin dediklerini reddetmiştir». (1379 Hicri, «*Savaiku'l-Muhrika*» kitabını bastıran Mısır Ezher'inde Şeriat Fakültesi hocalarından Abdulvahap Abdullatif'in dip notundan tercüme edilmiştir.)

fak etmiş olduklarını irade etmiş ise dediklerine itiraz gelmeyip kavli sahihtir.

Gerçekten Ensari, Hazret-i Enes'den (r.a.) rivayetle demiş ki: Resûlullah (s.a.v.), Hazret-i Ebu Bekir'e hitap ederek buyurdular ki: **«Ey Eba Bekir! Keşke kardeşlerime kavuşsaydım».** Ebu Bekir, «Ey Allah'ın Resûlü! Biz senin kardeşleriniz» dedi. Resûlullah, **«Hayır, siz ashabımsınız. Kardeşlerim beni görmeyip de bana iman etmiş ve beni sevmiş olanlardır. Hatta ben onların her birisinin nezdinde çocuğundan ve babasından daha sevimliyim»** buyurdu. Sahabiler, «Ey Allah'ın Resûlü! Gerçekten biz kardeşiniziz» dediler. Resûlullah, **«Hayır siz ashabımsınız. Ey Eba Bekir! Benim seni sevdiğim için seni seven bir kavmi sevmez misin? Seni sevdiğim için seni sevdikleri müddetçe onları sev»,** diye buyurdu.

Deylemî'nin rivayetine göre, Resûlullah (s.a.v.), **«Allah'ı seven kimse, Kur'an'ı sever. Kur'an'ı seven kimse beni sever. Beni seven kimse ashabımı ve akrabamı sever»,** buyurdu.

Hilel'nin rivayetine göre, Peygamber (s.a.v.), **«Ey insanlar! Dostlarım, kayınlarım, ashabım cihetinden şerefimi koruyun. Dünyada onların herhangi birisinden zulümle aldığınız şeyden dolayı (Kıyamette) Allah Teâlâ'nın sizden talep etmesini görmeyeyim. Zira gerçekten zulümle aldığınız o şey, (Kıyamette) hibe edilecek şeylerden değildir (ki onların haklarını ödeyesiniz)»** buyurdu.

Muhlis ez-Zehebî'nin rivayetine göre de Resûlullah (s.a.v.), **«Ashabım hakkında Allah'tan korkunuz. Allah'tan korkunuz. Benden sonra onları (kötü söz ve davranışlarınızla) hedef tutmayın. Onları seven bir kimse, gerçekten beni sever. Onlara kızan bir kimse, gerçekten bana kızar. Onları inciten bir kimse, beni incitir. Beni inciten Allah'ı incitir. Allah'ı inciten bir kimseyi, Allah yakında azaplandıracaktır»** buyurdu (1).

İşte bu ve bundan önceki hadîs-i şerifler, teyid yoluyla Peygamber'in (s.a.v.) ashabını sevmek için bir teşvik ve onlara kızmaktan korkutucu bir vasiyettir. Yine bu hadîste ashab-ı kiramı sevmek iman ve onlardan kızmanın ittifakla küfür olduğuna dair bir işaret vardır. Nitekim Peygamber (s.a.v.) bir hadîs-i şerifinde, **«Ben birinizin nezdinde, ta ki onun nefsinden daha sevimli olmadıkça, asla iman etmiş olamaz»** buyurmuştur. Bundan önce geçen hadîs-i şerif, sahabilerin Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) olan kemal halindeki yakınlıklarına delalet eder. Çünkü orada hürmet bakımından Hazret-i Peygamber onları kendi nefsinin derecesine çıkarmıştır. Öyle ki, onlara yapılan eziyet, incitme gerçekten kendisine karşı yapılmış gibi addetmiştir. Yine o

---

(1) Bu hadîs-i şerifin benzeri, Tirmizî'nin rivayetiyle bu eserimizin baş tarafında «Birinci Mukaddime»de geçti.

hadîs-i şerifte, Resûlullah'ın (s.a.v.) âli (ehl-i beyti) ve sahabileri gibi Peygamber'in (s.a.v.) sevdiği kimselere olan sevginin, Resûlullah'a (s.a.v.) olan sevgiye dair bir alâmet olduğuna dair işaret vardır. Bu da Peygamber'e (s.a.v.) karşı olan sevginin, Allah'a karşı olan sevginin alâmeti olması gibidir. Ashab-ı kirama düşmanlık eden kimsenin düşmanlığı, onlarda kızan kimsenin kızması, onları seb etmesi (sövmesi) de, Resûlullah'a (s.a.v.) kızdığına, ona düşmanlık ettiğine, onu seb ettiğine bir alâmettir. Peygamber'e (s.a.v.) kızmak, ona düşmanlık etmek, onu seb etmek de, Allah'a kızmaya ve onu seb etmeye dair bir alâmettir.

Bir kimse bir şeyi severse, onun sevdiği şeyi de sever. Ona kızana da kızar. Cenab-ı Hak Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'de Peygamber'e (s.a.v.) hitaben buyurdular ki: **«Allah'a ve âhiret gününe iman eden hiçbir kavmi, Allah'a ve Peygamberine muhalefete kalkışan kimselerle sevişir bulamazsın.»** (1).

Öyle ise bunları, yani Peygamber'in (s.a.v.) âlini, ezvacını (eşlerini) ve zürriyeti ile ashab-ı kiramını sevmek, muayyen olan vaciplerden, onlara öfkelenmek ise insanları helak eden şeylerdendir.

Onları yüceltmek, onlara iyilik etmek, haklarına riayet etmek, izlerinde, yollarında yürümek, huyları üzere bulunup insan aklının kavrayamayacağı iyi sözleriyle amel etmek, haklarında özel senada bulunmak, onları tazim etmek maksadıyla güzel vasıflarından bahsederek ziyadesiyle onları övmek, onları sevmekten ileri gelmektedir. Gerçekten Allah Teâlâ, şerefli olan Kitab'ındaki birçok âyetinde onları methetmiştir. Allah Teâlâ'nın medhettiği kimseyi medhetmek vacib olur. Onlara Allah'tan istiğfar etmek (Allah'tan bağışlama dilemek) de onları tazim etmektendir.

Müslim ve başkaları Hazret-i Âişe'nin (r.a.) şöyle buyurduğunu rivayet ettiler: «Halk Muhammed'in (s.a.v.) ashabına Allah'tan bağışlama duasıyla emir olundular. Onlar ise sahabileri seb ettiler, sövdüler». Kaldı ki onlara mağfiret talep eden kimsenin sevabı ziyadesiyle yine kendisine hasıl olduğundan, onlara eylediği istiğfarın faydası yine ona dönmektedir.

İlmi, zühdü, Allah'ı sıfatları ile iyi bilen ve yüceliğiyle sana yeterli bir zat olan Abullah bin Sehl et-Tüsteri demiş ki: «Resûlullah'ın (s.a.v.) ashabını yüceltmeyen bir kimse, ona iman etmemiştir».

Tarihçilerin, hele sahabelerden herhangi birini ayıplayan cahil rafızi taifesiyle doğru yoldan çok sapmış Şiî ve bidatçı taifelerin sahabe zümresi arasında vaki olan savaş ve fikir ihtilâfları hakkındaki rivayetlerinden yüz çevirmek ve o mevzulardan konuşmamak yine vacib olan şeylerdendir. Zira gerçekten Peygamber (s.a.v.), **«Ashabımdan bahsedilince, susun»** buyurdu.

---

(1) el-Mücadile: 22.

Sahabiler hakkında bu gibi iyi olmayan şeyleri işiten veya okuyan kimsenin acele etmeyip yalnız bir kitapta o meseleyi görmesi ya da yalnız tek bir şahıstan işitmesiyle onları sahabilerden herhangi birine isnat etmemesi de vaciptir. Belki işittiği veya kitapta rastladığı o babisler hususunda öyle araştırmalar yapacak ki, nezdinde doğru olduğuna kanaat ettikten sonra da ancak onu sahabilerden birisine isnadı sahih olur. Bu durumda bile o hususta sahabiler için, en güzel tevilleri ve en doğru kaynakları talep etmesi vaciptir. Çünkü onlar mezkûr tevil ve kaynakların gösterdiği güzel bahislere layıktırlar. O cümleden olarak bu kitabımızın sahabilere kızmak bahsinde o tevillerin bazıları geçmiştir. Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) sonra, aralarında vaki olan münakaşa ve savaşların tevilleri vardır. Onları sövmek, onları yermek gibi şeyler, eğer Hazret-i Âişe'ye (r.a.) kazf etmek (1) veya babası Hazret-i Ebu Bekir'in Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) olan sohbetini inkâr etmek gibi dinde kati bir delile muhalif olan şeylerse küfür olur. Ona muhalif olmayan şeylerse bidat ve fasıklıktır.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaatın itikadlarına göre, Hazret-i Ali ile Muaviye (r. anhüma) arasında vaki olan savaşlar konusu, bu eserimizde geçtiği üzere, Hazret-i Ali'nin hilâfeti ittifakla hak, doğru idi ve Muaviye'nin Ali ile yaptığı münakaşa hilâfet için değildi. Fitne onun için kopmamıştı. Ancak ve ancak fitne, Muaviye Hazret-i Osman'ın amcası oğlu olduğundan dolayı kendisiyle beraberindekiler, Hazret-i Ali'den Osman'ın katillerini talep etmelerinden çıkmıştır. Hazret-i Ali ise mezkûr katillerin aşiretleri çok olduğundan ve kendi ordusu içine katılmış olduklarından acele olarak onları Muaviye ile beraberindekilere teslim ederse, İslâm bütünlüğünün ve hilâfet intizamının sarsılmasına sebep olacağını zannederek onları teslim etmedi. Çünkü bu iş hilâfetin bidayetinde vaki olup daha hilâfet işi iyice kuvvetlenmemişti. İşte bu sebepten dolayı, Hazret-i Ali hilâfette kuvvetlenerek bütün işleri layıkıyla ele alıp hilâfetin asayişini tamamlayıp bütün müslümanlar bu hususta ittifak edinceye kadar, Hazret-i Osman'ın katillerini onlara teslimde tehirli davrandı. Sonra katilleri sabır ile birer birer toplayıp teslim etmesinin daha doğru olacağı görüşünü benimsemişti.

---

(1) Kazf, iffetli bir kadının namusuna dil uzatmak, onu zina ile suçlamaktır. Peygamber (s.a.v.) Beni Mustalık Harbi'nden dönerken, beraberinde bulunan ezvac-ı tahirattan Hazret-i Âişe abdest için geride kaldı. O esnada emaneten takındığı bir gerdanlığı yolda düşürdüğü için onu ararken de kervandan geri kaldı. Münafıklar bunu büyük bir fırsat bilerek, ona açıkça iftirada bulundular. Hadis ve siyer kitapları bu bühtan ve iftirayı red için uzun uzadıya deliller getirirler. Kur'an-ı Kerim'in Nur suresi 4'üncü âyeti de bunu açık bir bühtan olarak vasıflandırır ve bu iftirayı edenler hakkında şöyle buyurur: *«İffetli müslüman kadınlarına iftira edenler, sonra* (bunu ispat için) *dört şahit getirmeyenler* (var ya) *işte bunlara seksen değnek vurun.* (Hiçbir şey hakkında) *bunların şahitliklerini ebediyyen kabul etmeyin. Bunlar fasıktırlar».*

Hazret-i Ali, Cemel Savaşı'nda Hazret-i Osman'ın katillerinin askerinin arasından çıkmalarını isteyince, katillerin bazılarının ona karşı gelmeye kalkışması da bu dediğimize delalet eder. Kaldı ki, Hazret-i Osman'ın katlinde birbirlerine yardım edenler, birçok cemaattı. Nitekim onu muhasara edenlerin ve öldürenlerin bahsi, bu kitabımın Hazret-i Ali bahsinin başlangıcında olan beyanımdan anlaşılmıştır. Şöyle ki: Onu kuşatanlar, Mısır halkından bir cemaat olup yedi yüz, bir rivayete göre bin, diğer bir rivayette beş yüz kişiydi. Bu, Kûfe, Basra ve daha başka ülkelerden toplanan cemaatın hepsi Medine'ye gelmiş ve Hazret-i Osman'ın katli de dahil olmak üzere birçok olaylar çıkarmışlardı. Hatta onu kuşatanlar ile aşiretlerin on bin kişi oldukları da rivayet edilmiştir. İşte anladığım bu kritik durum, Hazret-i Ali'yi katilleri onlara teslim etmekten alıkoydu.

Hazret-i Ali, Hazret-i Osman'ın katillerinin bağî (Ulü'l-emre karşı gelen) taifesinden olup fasit bir tevil yoluyla, Osman'ın (r.a.) katline dair düşündükleri bir fetva ile kanının dökülmesini helal kıldıklarını sandıkları itikadlarından dolayı onları takip etmedi. Çünkü onu muhasara edenler, onun yaptığı birçok şeyi inkâr ediyorlardı. Meselâ Hazret-i Osman, Peygamber'in (s.a.v.) Medine'den kovduğu amcası oğlu Mervan'ı, hilâfeti zamanında Medine'ye geri getirip kendisine kâtip edinmesi, akrabalarını vilayetlere vali tayin etmesi, bu eserimizin Hazret-i Osman'ın hilâfeti bahsinde açık olarak geçen Muhammed bin Ebu Bekir'in hadisesi gibi vakaların Hazret-i Osman'a karşı cehalet ve hatalı görüşlerine istinaden yaptıkları şeylerin cevazına sebeb olduklarını zannettikleri de muhtemeldir.

İmam Şafiî'nin tercih edilen bir kavline göre, bağî (zamanının imamına itaat etmeyip ona karşı isyan eden) kimse, ona karşı geldikten sonra, adil bir imama itaat ederse, harp halinde tevil yoluyla işlediği cinayet ve aldığı maldan mesul tutulamaz. İmam Şafiî'nin bu kavlini âlimlerden diğer bir cemaat dahi kabul etmişlerdir.

Hazret-i Osman'ın katilleri, bu şekilde yani bağî olup tevilli oldukları ihtimali mümkünse de, bundan önceki ihtimale itimad etmek evladır. Zira birçok âlimin görüşlerine göre, gerçekten Hazret-i Osman'ın katilleri, şeriatta belirttiği üzere, bağî sınıfından yani (bir tevilli fetva yoluyla bu işi yapan kimseler) olmayıp ancak zalim, serkeş bir taife idiler. Çünkü onların Hazret-i Osman hakkındaki o kuşkularının önemi yoktur. Hem de mezkur şüpheleri hakkında meselenin içyüzü meydana çıkıp onlara doğru olan şey izah edildiği halde, yine Hazret-i Osman'ın hakkındaki batıl itikadlarından ısrar ettiler. Halbuki dinde kendine bir şüphe terettüp eden herhangi bir kimse, dolayısıyla müçtehid değildir. Çünkü şüphe, ictihad derecesine ermemiş bir kimseye peyda olur.

Hazret-i Osman'ın katilleri hakkındaki bu fikrimiz, herhangi bir imamın taatinden çıkan katillerin bir tevili olmayıp onlara bir şevket

ve kuvvet olduğundan dolayı, harp halinde telef ettikleri şeyler, bağiler (tevil yoluyla taattan çıkmış taifeler) gibi zamin olmazlar diye Şafiî mezhebinde sabit olan meseleye muhalif değildir. Zira Hazret-i Osman, herhangi bir savaş halinde öldürülmedi. Çünkü kendisi de savaşmadı. Belki onlarla savaş edilmekten nehiy etti. Hatta İbn Abdü'l-Berr Sait el-Makburî'den, o da Hazret-i Ebu Hüreyre'den rivayet eder: Ebu Hüreyre. Hazret-i Osman'ı muhasara edenlerle savaşmak isteyince, Hazret-i Osman ona, «Ey Eba Hüreyre! Mutlaka kılıcını elinden atmanı yemin ederim. Müslümanlar tarafından ancak nefsim talep edilir, kendi nefsimi feda etmekle müslümanların kanlarını koruyacağım» buyurdu.

Yine Ehl-i sünnet ve cemaatın itikadına göre, Muaviye Hazret-i Ali'nin zamanında halife olmayıp ancak meliklerden (hükümdarlardan) bir hükümdardı. İctihadının neticesi olarak Hazret-i Ali'ye karşı çıkışına dair kendisine bir ecir vardı. Ama Hazret-i Ali'ye Muaviye ile yaptığı münakaşa ve savaşlarına dair bir ve bu ictihadında isabetli olduğundan dolayı da bir ecir olduğundan ona iki ecir vardı. Hatta, «**Müctehid olan kimse ictihad edince isabetli ise ona on ecir var**» diye Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) rivayet edilen hadîs-i şerife göre, Hazret-i Ali'ye o hususta on ecir vardır.

Hazret-i Ali'nin vefatından sonra, Muaviye'nin imameti hakkında âlimler ihtilâf etmişlerdir. Şöyle ki: Hilâfet biatı ona tamam olduğu için, hem halife hem imam oldu, denilmiştir. Ebu Davud, Tirmizî ve Nesaî'nin rivayet ettikleri, «**Benden sonra hilâfet** (müddeti) **otuz senedir. Sonra hükümdarlık olacaktır**» (1) hadis-i şerifinin delaletiyle hilâfet müddeti otuz yıl olup, Hazret-i Ali'nin vefatıyla mezkûr müddet sona erdiğinden dolayı, Muaviye'nin imam ve halife olmadığı da ileri sürülmüştür. Şu kadar var ki, bu kitabın onuncu bölümünde Hazret-i Hasan'ın hilâfeti bahsinin başlangıcında da beyan edildiği üzere mezkûr otuz yıl hilâfet müddetinin Ali'nin vefatıyla tamam olmaktadır. Şöyle ki: Hazret-i Ali (r.a.) Hicrî 40 yılının Ramazan ayında vefat etmiştir. Çoğu âlimlere göre, Ali mezkûr yılın Ramazan ayının 17'sinde ve Peygamber (s.a.v.) de Hicri 10 yılının Rabiülevvel ayının 12'inci gününde vefat etmiştir. Bu iki tarih arasındaki müddetin hilâfet müddeti olan 30 yıla tamam olması için, her dört halifenin hilâfet müddetlerine altı ay daha eklenmesi gerekir. Ki bu da Hazret-i Ali'nin hilâfetinden sonra Hazret-i Hasan'ın altı aylık hilâfetiyle tamam olur (2). Bu sabit olun-

---

(1) Bu hadis-i şerif «Dördüncü Bölüm» «Birinci Kısım»da geçti.

(2) Hazret-i Peygamber'in her dört halifesinin hilâfet müddetleri bu kitapta geçen bahislerinden anlaşıldığına göre, Hazret-i Ebû Bekir (3), Hazret-i Ömer (10), Hazret-i Osman (12) ve Hazret-i Ali (4) yıl 6 ay olup toplam 29 yıl 6 aydır. Hazret-i Hasan'ın hilâfet müddeti olan (6) ay dahi bu rakamlara ilâve edilirse hadis-i şerifte, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in «Bundan sonra hilâfet müddeti 30 yıldır» diye buyurduğu hesap tamamlanır.

ca, bir değil birçok tahkik edici âlimin dediğine göre, Hazret-i Ali'nin vefatı zamanında Muaviye'nin hilâfetine hükmeden kimsenin kavlini, Hazret-i Ali'nin vefatından altı ay sonra, Hazret-i Hasan'ın hilâfeti Muaviye'ye teslim eylediği tarihten itibaren Muaviye'nin halife olduğu şeklinde anlamak lâzımdır. Muaviye'nin hilâfetini kabul etmeyenler ise, Hazret-i Hasan'ın ona hilâfeti teslim eylediğinin değeri yoktur. Çünkü Hazret-i Hasan, eğer hilâfeti ona teslim etmezse Muaviye'nin savaşı ve kan dökmeyi arzulayacağını anladığı için, bu zarurete binaen işi ona terk etmiştir. Öyle ise Hasan, ancak müslümanların haklarını muhafaza etmek maksadıyla hilâfeti Muaviye'ye terk etmiştir, derler.

Muaviye'nin hilâfetini red eden mezkûr kimselerin bu delillerini şöyle red edebilirsin ki, Hazret-i Hasan, hak bir imam, doğru bir halife idi. Muaviye ile beraberindekilere mukavemet edecek kadar beraberinde askeri ve techizatı vardı. Demek ki Hazret-i Hasan, Hazret-i Muaviye'ye hilâfeti teslim etmesi, zarurî olmayıp, belki arzusuyla oldu. Nitekim bu kitabımızın Hazret-i Hasan'ın hilâfeti bahsinde geçtiği üzere, Muaviye'ye hilâfeti teslim ederken, birçok şart koştu ve Muaviye onları kabul edip yerine getirdi. Hem de gerçek olarak ilkin Muaviye, Hazret-i Hasan'a sulhu teklif eyledi, diye yine bu kitabımızın Sahih-i Buharî kitabından naklen aynı bahiste beyanı geçmiştir.

Hazret-i Hasan Muaviye'ye mecburi değil, arzusuyla hilâfeti terk etti şeklindeki sözümüzü, daha önce bu eserimizde geçen Buharî'nin Hazret-i Ebu Bekir'den rivayet ettiği, «Resûlullah'ı (s.a.v.) minberin üzerinde gördüm. Hasan bin Ali yanında olduğu halde bir ona bir de halka bakıp, «Gerçekten benim bu oğlum seyiddir (efendidir) ve Allah'ın onun vasıtasıyla müslüman taifesinden iki büyük taifenin arasında sulh edeceğini umarım» (1) buyuruyorlardı», hadîs-i şerifi de teyid eder.

İşte Peygamber'in (s.a.v.) bu hadîsinde Hazret-i Hasan vasıtasıyla umduğu ıslahı düşün ki, Peygamber (s.a.v.), ancak hak ve vaki olan şeye muvafık olaydan başka hiçbir şey ummazdı. Öyle ise Hazret-i Hasan'dan umduğu bu ıslah, Muaviye'ye hilâfeti terk etmesinin sahih ve câiz olduğuna delâlet eder. Eğer terk etmesi sahih olmayıp da ona hilâfeti terk ettikten sonra yine Hazret-i Hasan gerçek halife olsaydı, terk etmesiyle ıslah vaki olmayıp hadîs-i şerifte Peygamber (s.a.v.) tarafından böylelikle övülmezdi. Ona hilâfet terk edilen kimse, hilâfet işinde müstakil ve hilâfeti sahih, halk arasındaki tasarrufu nafiz ve bütün halkın ona itaatı vacip, kendisi de müslümanların işlerine bakmakla mes'ul olacağı gibi şeriatça faydalı şeyler, Hazret-i Hasan'ın hilâfeti

(1) Bu hadis-i şerif «Onbirinci Bölüm» «Üçüncü Kısım»da geçti.

terkine terettüp etmeden, Peygamber (s.a.v.), Hazret-i Hasan'ın yalnız kendisini hilâfetten azletmesini ummazdı.

Demek ki Resûlullah (s.a.v.), Hazret-i Hasan vasıtasıyla müslümanlardan iki büyük taifenin arasında ıslahın vâki olacağını ummasında, Hasan'ın hilâfeti Muaviye'ye terk etmesi işleminin sıhhatine, Hasan'ın bu işi yapmasında muhayyer (serbest) olduğuna ve mezkûr şer'î faydalara yani Hazret-i Muaviye'nin hilâfetinin müslümanların işlerine bakmasının ve mezkûr işlerdeki tasarrufunun sulha terettüp ettiğine dair delâlet hem de tam bir delâlet vardır. Bu izahtan anlaşıldığına göre, Hazret-i Hasan'ın Muaviye'ye hilâfeti devrettiğinden itibaren Muaviye, hak bir halife ve doğru bir imamdır.

Hilâfeti nasıl doğru olmayacaktı ki? Gerçekten Tirmizî'nin rivayet edip hasen kıldığı ve sahabilerden Abdurrahman bin Ebu Umeyr'den, o da Peygamber'den (s.a.v.) rivayetle demiş ki: Resûlullah (s.a.v.) Muaviye için, **«Allah'ım onu (Muaviye'yi) hâdi (başkalarına doğru yol gösteren) ve mehdî (kendisi de doğru yolda olan) kıl»** buyurdu. Ahmed bin Hanbel dahi **«Müsned»** adlı hadîs kitabında İrbat bin Sâriye'den rivayet eder ki: «Resûlullah'ın (s.a.v.), **«Allah'ım Muaviye'ye kitabet ve hesap öğret ve onu azaptan koru»** buyurduğunu işittim».

İbn Ebu Şeybe **«Musannef»** adlı kitabında, Taberanî de **«Kebir»** adlı eserinde Abdülmelik bin Ömer'den rivayet eder: Muaviye (r.a.) demiş ki: «Resûlullah (s.a.v.) bana, **«Ey Muaviye! Sen iş başına geçtiğinde iyilik et»**, diye buyurduğu zamandan beri hilâfette gözüm vardı».

İşte yukarıda geçen ve hasen olan birinci hadîste, **«Allah'ım Muaviye'yi hâdi ve mehdî kıl»** diye dua eylediğini düşün ki, o hadîs Muaviye'nin faziletine ve —yukarıdaki beyandan anladığına göre— yaptığı savaşlar ictihadına binaen olduğundan, ona ancak sevap bakımından bir ecir olduğuna ve müctehid olan bir kimse ictihadında hata ederse, mâzur olduğundan dolayı, üzerine bir yerme gelmeyeceğine ve bu sebepten ona bir ecir olduğuna dair delillerden bazısıdır.

Hazret-i Peygamber (s.a.v.), yukarıda geçen ikinci hadîste Muaviye'nin kitabet (yazı) öğrenmesine ve azaptan muhafaza edilmesine dair ona eylediği duası da, yine faziletine delâlet eden delillerdendir. Hiç şüphe yok ki, Peygamber'in (s.a.v.) duası, müstecaptır (kabul olunur). Bundan Muaviye'nin Hazret-i Ali ile yaptığı savaşlarından dolayı âhiret gününde ona asla günah olmayıp, belki yukarda izah edildiği gibi, kendisine sevap olduğunu anladık.

Yukarıda Buharî'den rivayeti geçen hadîste, Peygamber (s.a.v.), Muaviye'nin taifesini müslümanlık vasfıyla adlandırmış ve İslâmiyet vasfında Hazret-i Hasan'ın taifesiyle eşit kılmıştır. Dolayısiyle iki taifenin İslâmiyet şerefleri baki kalıp birbirleriyle yaptıkları o savaşlar-

dan dolayı İslâmiyet'ten çıkmadıklarına, İslâmiyet'te her ikisinin de bir derecede kaldıklarına ve yukarıda beyan ettiğimiz üzere, her iki taife bâtıl olduğu kat'î olmayan bir tevilli fetva sahibi olduklarından dolayı yaptıkları savaşlardan dolayı hiçbirisinin fasıklığına veya noksanlığına hükmedilemeyeceğine delil olmuştur. Muaviye'nin taraftarları olan taife gerçi bağî (Halife Hazret-i Ali'ye karşı çıkmış bir taife) ise de, bu çıkış —şeriat hükmünde— fasıklık olmayan bir bağîliktir. Zira onların çıkış hadisesi ancak şeriata dayanan bir tevil ile olduğu için, Hazret-i Muaviye'nin taifesi bu hususta özür sahibidir.

Yine yukarıda geçen diğer bir hadis-i şerifte Peygamber'in (s.a.v.) Muaviye'ye iş başına geçmesinden haber buyurması ve ona iyilikle işi idare etmesini emir eylemesi düşünülürse, bu hadîs-i şerifin onun hilâfetinin doğruluğuna bir işaret olduğu anlaşılır. Zira Peygamber (s.a.v.), mezkûr hadîste mülk Muaviye'ye geçince iyilikte bulunmayı emir eylemesi, Muaviye'nin halifeliğinin hak olduğuna ve yaptığı tasarruf ile fiillerinin doğru ve geçerli olduğuna delâlet etmektedir. Çünkü onun bu hareketleri hilâfetinin doğruluğu cihetindedir. Zorbalıkla işi idare ettiği cihetinde değildir. Mütegallib olan kimse fasıktır. Kıyamette cezalıdır. Dünyada Peygamber (s.a.v.) tarafından müjdelenmeye ve hükümdar olacağı zaman iyilikle harekete memur edilmeye müstahak değildir. Aksine o mütegalib kimse, kötü davranışlarından, fasit durumlarından men edilmeye, korkutulmaya ve onun mezkûr davranışlarından haber verilmeye müstahaktır. Şayet Muaviye mütegallib bir kimse olsaydı, Peygamber (s.a.v.), onun o durumuna işaret eder veya ona açıkça bildirirdi. Halbuki Peygamber (s.a.v.) Muaviye'nin bir mütegallib olduğunu açıkça ifade etmek bir yana işaret bile etmedi. Mezkûr sözleri bilakis bunun tam aksine delâlet eder. Bundan anlıyoruz ki, Hazret-i Hasan ona hilâfeti terk ettikten sonra, kendisi hak bir halife ve imamdır. Bu gerçeğe mezhep sahibi olan Ahmed bin Hanbel'in dedikleri de işaret eder. Şöyle ki: Beyhakî ve İbn Asakir, İbrahim bin Süveyd el-Ermenî'den rivayet ederler. Demiş ki: Ben Ahmed bin Hanbel'e, «Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) halifeleri kimlerdir» diye sordum. O, «Ebu Bekir, Ömer, Osman ile Ali'dirler» dedi. «Peki Muaviye nedir?» dedim. «Ali'nin zamanında Ali'den hilâfete daha haklı ve ehil hiçbir kimse yoktu», dedi.

İşte Ahmed'in bu dediklerinden Ali'nin zamanında ve Hazret-i Hasan ona hilâfeti terk ettikten sonra, halk arasında hilâfete Muaviden daha müstehak hiç kimse olmadığı anaşılır. Ama İbn Ebi Şeybe «Musannef» adlı kitabında, Said bin Cümhan'dan şöyle rivayet eder: «Ben, Sefine'ye (r.a.) «Beni Ümeyye hilâfet vasıfesinin kendilerinin olduğunu iddia ediyor. Buna ne dersin?» dediğimde, «Beni Zerka (Beni Ümeyye) yalan söyledi. Belki onlar hükümdar hem de hükümdarların en şeriri olup, Muaviye onların ilk hükümdarıdır», dedi». Ancak bu sözlerden hilâfetin asla Muaviye'nin hakkı olmadığı tevehhüm

edilmez. Çünkü bu sözün mânası, Muaviye'nin hilâfeti sahih ise de, hilâfetine hükümdarlık gibi bir şey galebe etmiştir. Zira hilâfetinin tarzı bakımından birçok hususta Hulefa-i Raşidîn'in yollarından çıkmıştır, demektir. Bundan anlaşılıyor ki, Hazret-i Hasan işi ona terk edip halk ve yetkili zatlar onun hilâfetinde ittifak ettikten sonra, hilâfeti doğru olup sahihtir. Hilâfetinin hükümdarlığa benzerliği ise, zamanında hakikata uygun olmayıp bir müctehidin günah olmayan ictihadlarından türeyen birçok şey vâki olduğu cihettendir. Hilâfetindeki ictihadlarının derecesi, ondan önceki dört halife ile Hasan'ın gerçeğe uygun ve doğru olan birçok ictihadlarının derecesinden geridir.

Öyle ise Muaviye'nin başkanlığını halifelik değil de, hükümdarlık olarak niteleyen bir kimsenin maksadı, tenkide uğrayan mezkûr ictihadlarını belirtmektir. Başkanlığının halifelik olduğunu söyleyen kimsenin maksadı ise, Hazret-i Hasan ona hilâfet teslim edip de yetkili kimseler de onun hilâfetinde ittifak etmeleriyle onun itaat edilir bir halife olduğu ve ondan önceki Hulefa-i Raşidîn'e mutabaat ve itaat vacib olduğu gibi Muaviye'ye mutabaat ve itaatin vacib olduğudur. Madem Muaviye'nin hilâfetine itaat edilmesi vaciptir, ondan sonra gelen halifelere de itaat edilmesi vaciptir, denilemez. Çünkü müslümanlarca Ömer bin Abdülaziz ile İbn Zübeyr, Hulefa-i Raşidîn'e yapılan itaat cihetinde, onlara tâbi kılındıkları için onlar hariç, Muaviye'den sonra işbaşına gelen kimseler, hiçbir cihetten halifeler zümresinden sayılmayıp ancak en şerir padişahlar zümresindendirler. Lâkin bazı bidatçı taifeler Muaviye'yi seb ve lânet ederek, bu hususta Ebû Bekir ile Ömer'e ve Osman ile birçok sahabilere tâbi oldukları iddialarına ne itimad ne de iltifat edilir. Zira bu iddia ancak ahmak, cahil, haddini aşmış mankafalı bir kavimden başka hiçbir cemaattan sadır olmaz. Allah bu gibi cemaatların hangi derede helâk olacaklarına önem vermez. Onları en çirkin bir lânet ve utandırma vasfıyla lânetleyip utandırmıştır. Ehl-i sünnet ve cemaatın en açık, kuvvetli delillerle takviye edilmiş kılıçlara benzer delillerinden, onların reddine öyle deliller isabet ettirmiş ki, mezkûr eşref olan imamları küçültecek bahislere dalmaktan ötürü onları zelil düşürmüştür.

Hiç şüphe yok ki, Hazret-i Ömer ile Hazret-i Osman'ın (r. anhüma) Muaviye'yi hilâfetleri zamanında vali tayin etmeleri de ona şeref yönünden kâfidir. Şöyle ki: Hazret-i Ebû Bekir, Şam tarafına İslâm ordusunu gönderince Muaviye, kardeşi olan Yezid bin Süfyan ile beraber gitti. Yezid vefat edince, Hazret-i Ebû Bekir, Muaviye'yi Yezid'in yerine Şam valiliğine tayin edip orada bıraktı. Hazret-i Ebû Bekir'den sonra Hazret-i Ömer, daha sonra Hazret-i Osman onu aynı vazifede bırakmışlardır. Bütün Şam halkı, onu ittifakla kabul edip yirmi yıl emir olarak, halife olarak orada kaldı.

Kâ'bü'l-Ahbar demiş ki: «Muaviye'nin hükümdarlığı gibi bu ümmetten hiçbir kimse, hükümdarlık edemez». Zehebî de, «Muaviye halife olmadan önce sahabi olan mezkûr Kâ'b vefat etti. Kâ'b bu rivayetinde doğru söylemiştir. Zira Muaviye yirmi yıl halife kalmış, o müddet zarfında hiçbir kimse onun hilâfeti için münakaşa etmemiştir. Halbuki ondan sonra gelenler öyle değillerdi. Çünkü hepsinin muhalifleri olup bazı memleketler emri altından çıkmışlardı», demiştir.

Daha Muaviye halife olmadan önce, Kâ'b'ın (r.a.) onun hilâfeti hakkında bu şekilde haber vermesi, Allah tarafından nazil olan semavî kitaplarda Muaviye'nin hilâfeti hakkında nass bulunduğuna delâlet eder. Çünkü Kâ'b o kitapların âlimi idi. Onun o kitaplara ve içindeki bilgilere öyle bir vukufu vardı ki, diğer bütün semavî kitaplar âlimlerinin bilgilerinden üstün idi. Bu takrir ve nakillerimizde, Muaviye'nin şerefine ve Hazret-i Hasan'ın ona hilâfeti terk ettikten sonra hilâfetinin hak ve doğru olduğuna açık deliller vardır.

Hazret-i Hasan'ın ona hilâfeti terk etmesi Hicrî 41 yılının Rebiülahir veya Cümadelûlâ ayına rastlar. Bu yıla âmu'l-cemaa (cemaat yılı) denildi. Çünkü uzun münakaşa ve savaşlardan sonra müslümanlar tek bir halifenin biatında ittifak edip toplandılar.

Bilinmelidir ki, Ehl-i sünnet ve cemaat taifesi Muaviye ve ondan sonra veliahdı olan oğlu Yezid'in küfrü hakkında ihtilâf etmişlerdir. Onlardan bir taife kâfirdir demişlerdir. Zira Sıbt ibn Cevzî ile başka âlimlerin kavline göre, Hüseyin'in (r.a.) mübarek başı Yezid'in yanına getirilince Şam halkını toplayıp hezaran çubuğuyla ona dokunmuş ve İbn ez-Zibara'nın söylediği (1) «Keşke Bedir Savaşı'nda (öldürülen) reislerim bu vak'aya hazır olsaydılar», mısraını içeren beytini okumuş ve onlara açıkça küfrüne delâlet eden iki beyt dahi kendinden ilâve etmiştir. İbn Cevzî'nin sıptı (torunu) ondan rivayet ettiğine göre, İbn Cevzî demiş ki: «İbn Ziyad'ın Hazret-i Hüseyin ile savaştığına taaccüb edilmez. Ancak Yezid'in Hazret-i Hüseyin'i tahkir edip çubuğunu Hüseyin'in azı dişlerine değdirdiğine, Resûlullah

---

(1) Beytin tamamı: «Keşke Bedir Savaşı'ndaki reislerim, (Uhud) muharebesinde Hazrec (kabilesinin) mızraklarla vurulduklarından dolayı eyledikleri figanlarına hazır olup seyirci olsaydılar».

Hazrec, Medinelilerden Uhud Savaşı'nda, Hazret-i Peygamber ile beraber savaşan bir kabiledir. Bedir Savaşı'nda, Mekke'den gelen müşriklerin ordusu, mağlûp oldu. Ancak o vak'adan sonra vukubulan Uhud Savaşı'nda galip geldikleri için İbn Zibara buna neşelenerek bu şiirini söylemiştir. Bedir Savaşı'nın sebebi, Yezid'in dedesi Ebu Süfyan'dır. Siyer kitapları bundan bahs etmektedirler. İşte güya Yezid dahi Hazret-i Hüseyin'in başına gelen hâdiseyi Uhud Savaşı'na benzetip bu şiiri söylemiştir.

Bu şiirin ikinci mısraı ile mânası akaid kitabı «Bedü'l-Emali»nin şerhi olan «Davü'l-Meâli» ile «Tuhfetü'l-Meâli» hâşiyesindedir.

Bu eserimizde isimleri geçen bazı kimselerin hal tercümelerine ait bu kitabımızın iliştiğindeki kısımda İbn Zibara'nın hal tercümesine bakı

(s.a.v.) Efendimiz'in ev halkını esir olarak develerin palanlarına bindirmesine ve meşhur olarak ondan sadır olan birçok çirkin şeylere ve gerçekten kokusu değişen başı Medine'ye göndermesine taaccüb edilir». Daha sonra demiş ki: «Yezid'in bunları yapmaktan maksadı, Hazret-i Hüseyin'in kesik başını açıkça halka göstermekten ve rezalet çıkarmaktan başka bir şey değildi. Böyle çirkin bir şeyin Haricîlere (halifeye karşı gelenlere) ve bağîlere (şakîlere) karşı yapılması bile câiz değildir. Müslümanların ittifakıyla haricî ile şakî taifelerinin cesetleri bile kefenlenip cenaze namazları kılınarak gömülmezler mi? Eğer Yezid'in kalbinde cahiliyet devri kini ve Bedir Savaşı'nda Kureyşlilerin Hazret-i Peygamber'e karşı olan düşmanlık duygusu olmasaydı, Hazret-i Hüseyin'in başı ona geldiğinde, hürmetle kefenleyip defneder ve Hazret-i Resûlullah'ın (s.a.v.) ehl-i beytine iyi davranırdı».

Ehl-i sünnet ve cemaattan diğer bir taife ise demişler ki: Yezid'in küfrüne dair esbab-ı mucibeden bizce hiçbir şey sabit olmadığından, onu İslâmiyet'ten çıkaracak bir sebep anlaşılıncaya kadar asıl olan İslâmiyeti baki kalmakla, müslüman sayılır, kâfir değildir. Hazret-i Hüseyin'in başı Yezid'e gelince, «Ey Hüseyin! Allah sana rahmet eylesin. Akrabalık hakkını bilmeyenin birisi seni öldürdü» diyerek İbn Ziyad'a darılmış ve «Bu olayla benim için iyi ve kötü insanların kalplerinde, İbn Ziyad düşmanlık tohumu ekti» demiş ve başı Medine-i Münevvere'de gömülmek üzere eşleri ve kalan erkek evlâtlarıyla birlikte gönderilmiştir şeklindeki rivayet ise İbn Cevzi'den edilen meşhur rivayetle muaraza eder (çelişir). Bu iki kavle, yani Yezid'in küfrüne ve İslâmiyet'ine dair gösterilen hiçbir sebep sabit değildir. Öyle ise onu İslâmiyet'ten ihraç edecek bir delil sabit oluncaya kadar, asıl olan İslâmiyetine hüküm ederiz. Bunun içindir ki, tahkikçi âlimlerden bir cemaat şöyle demiş: «Yezid hakkındaki sabit ve doğru yol, durumu hakkında tevakkuf etmek (konuşmamak) ve işini Allah'a havale etmektir». Zira o gizli olan şeyleri ve kalblerde saklı sırları bilendir. Öyle ise asla Yezid'i tekfir etmeye taarruz etmeyiz. Çünkü bize en lâyık ve en selâmetli yol budur. Müslüman olduğu kavle göre de, —Peygamber'in (s.a.v.) haber verdiği üzere— yine Yezid fasık, şerir, serkeş zalim bir kimsedir.

Nitekim Ebu Ya'lâ, «Müsned» adlı kitabında zayıf bir senetle Ebu Ubeyde'den şöyle rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.), «Ümmetimin işi adalet üzerine devam edecek. Ta ki ilk olarak Ümeyye'den Yezid denilen birisi onu bozacaktır», buyurdu.

Ruyanî, «Müsned» adlı eserinde Ebu'd-Derda'dan (r.a.) rivayetle şöyle der: Resûlullah'dan (s.a.v.) bizzat, «İlk olarak sünnetimi (yolumu) değiştirecek kimse, Beni Ümeyye'den birisidir ki, ona Yezid denilir», buyurduğunu işittim.

Bu iki hadis-i şerifte Muaviye'nin hilâfetinin, ondan sonra gelen

Emevilerin hilâfetleri gibi olmadığına dair kuvvetli bir delil vardır. Çünkü Peygamber (s.a.v.), mezkûr hadislerde «İlkin ümmetimin işini bozacak ve sünnetimi değiştirecek kimse Yezid'dir» diye haber vermiştir. Gerçekten Muaviye'nin işi bozmadığını ve İslâmiyet'ın kurallarını değiştirmediğini anla ki, hakikat de öyle idi.

Zira bu eserimizde beyanı geçtiği üzere Muaviye müçtehid idi. O Ömer bin Abdülaziz ki, İbn Sirin ve başkaları kendisinin Mehdi olduğunu söylerler, onun huzurunda birisi Muaviye'yi gıybet edince ona üç kırbaç vurması ve —yakında beyanı geleceği gibi— Muaviye oğlu Yezid'i Emirü'l-mü'minin diye tesmiye edene de yirmi kırbaç vurması olayı da bu konuyu teyid etmektedir. İşte Muaviye ile Yezid'in hilâfetleri hakkında düşün ki, aralarında çok fark vardır.

Hazret-i Ebu Hüreyre'nin Yezid hakkında Peygamber'den (s.a.v.) yukarıda rivayeti geçen hadis-i şeriften haberi vardı ki, «Ey Allah'ım! 60 yılı başının fitnesinden ve çocukların (bu ümmete) başkanlıklarından sana sığınırım», diyordu. Allah Teâlâ bu duasını kabul ederek onu Hicri 49 yılında dar-ı bekaya gönderdi. Muaviye'nin oğlu Yezid'in başkan olması Hicri 60 yılında idi. Demek ki Ebu Hüreyre (r.a.), mezkûr yılda Yezid'in başkan olacağını anlamış ve çirkin ahvali hakkında sadık (doğru söyleyen) ve masdûk (sözleri doğrulanan) Peygamber'in (s.a.v.) haber vermesi üzerine o yıla yetişmekten Allah'a sığınmıştı.

Nevfel bin Ebu Fırat demiş ki: Ömer bin Abdülaziz'in yanında idim. Adamın birisi Yezid'den bahsederken, «Emirü'l-mü'minin Yezid bin Muaviye...» deyince, Ömer ona, «Sen Yezid'e Emirü'l-mü'minin mi diyorsun?» diyerek ceza olarak yirmi kırbaç vurulmasını emir buyurdu.

Günah işlemekte müsrif olup haddi aştığı için Medine ahalisi Yezid'in hilâfetini kabul etmeyip onu hilâfetten azlettiler. Vakidi'nin birçok tarikten rivayet ettiğine göre, Abdullah bin Hanzale el-Gasil şöyle demiştir: «Allah'a yemin ederim ki, biz, Yezid'e karşı çıkmazdık. Tâ ki gökten taşlarla vurulacağımızdan korktuk. Çünkü şüphesiz Yezid, anne ve annelerinin kızlarını ve kadınlarının kızkardeşlerini yani baldızlarını bir arada nikâh edip zina eden, içki içen ve namazı terk eden bir adamdı».

Zehebi, «Yezid, içki içtiği ve yaptığı birçok kötü şeylerle Medine ahalisine yaptığı çirkin hareketlerinden dolayı halk onu şiddetle inkâr edip birçok kimseler, ona karşı ayaklandılar ve Allah Teâlâ onun ömrüne bereket vermedi» demiştir.

Zehebi'nin Yezid'in Medine ahalisine yaptığı çirkin hareketinden maksadı, Yezid'in Hicri 63 yılında Medinelilere karşı yaptığı kötü fiilleridir ki, gerçekten Medine ahalisi onu azl ettikleri haberi kendisine ulaşınca, büyük bir orduyu Medine'ye göndererek ahalisi ile savaşmalarına emir verdi. Ordu Medine halkının üstüne geldi ve Harre

(1) vak'ası denilen bu savaş, Medine şehrinin kapısında oldu ama ne acayip bir vak'a olduğunu bilmezsin. Öyle ki, Hasan bir defa o vak'adan bahisle dedi ki: «Allah'a yemin ederim ki, hiçbir kimse, o hâdiseden belâsız kurtulabileceğine inanmıştı». Sahabilerden başka halktan da birçok kimseler o hâdisede öldürüldüler.

Âlimler, Yezid'in fâsık olduğuna ittifak ettikten sonra da özel olarak ismen ona lânet edilip edilmeyeceği hususunda ihtilâf etmişlerdir. Bir kısmı lânetin câiz olduğunu söylemişlerdir. Bunlardan biri de İbn Cevzî olup İmam Ahmed bin Hanbel ve başkalarından da rivayet etmiştir. Zira İbn Cevzi yazdığı «er-Reddü ale'l-mutaassıbi'l-anid el-manii min zemmi Yezid = Yezid'i zem etmeye mani olan mutaassıp inatçı kimsenin reddi hakkında» adlı kitabında şöyle demiştir: «Birisi benden Yezid bin Muaviye'nin durumunu sordu. Ona, Yezid, muttasıf olduğu kötü ahlâkı dolayısıyla nasıl bir kimse olduğundan haber vermeye ihtiyaç bırakmaz, dedim». «Peki, ona lânet etmek câiz midir?» dedi. «Gerçekten takvalı âlimler buna cevaz vermiştir. O cümleden Ahmed bin Hanbel, lânetten ziyade olan şeyi Yezid hakkında söylemişti» dedim». Daha sonra İbn Cevzî, el-Kadi Ebu Ya'lâ'dan rivayetle mezkûr el-Kadi «el-Mutemedü fil Usûl» adlı eserinde Salih bin Ahmed bin Hanbel'e isnatla rivayet ettiği bir habere göre Salih demiş ki: Ben babam Ahmed'e, «Bir kavim bizim Yezid'i kendimize dost edindiğimizi isnad ederler», dedim. Babam, «Ey oğulcuğum, Allah'a iman eden herhangi bir kimse, Yezid'i kendisine dost edinir mi? Ve Allah onu Kitab'ında lânetlediği halde niçin lânet etmez» dedi. Ona, «Allah kitabının neresinde Yezid'e lânet etti?» dedim. Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'in, «Ey münafıklar! Demek iktidarı ele alırsanız hemen yeryüzünde fesat çıkaracak ve akrabalık bağlarını keseceksiniz. Onlar öyle kimseler ki, Allah onları rahmetinden kovmuş da, duygularını almış ve gözlerini kör etmiştir» (2) âyetinde dedi ve «Yezid'in yaptığı bu katliamdan daha büyük bir fesatlık var mıdır?» dedi.

Rivayet olunan bir habere göre Ahmed, oğlunun sorusuna şöyle cevap verdi: «Ey oğulcuğum! Allah'ın kitabında lanet ettiği bir kimse hakkında ne diyeyim» diyerek bu âyet-i celileyi de Yezid'in hakkında söyledi.

İbn Cevzî demiş ki: El-Kadi Ebu Ya'lâ bir kitap telif edip onda lânetle müstahak olanlardan bahsetmiş. O zümreden olarak Yezid'ten de bahsettikten sonra, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) buyurduğu, «Bir kimse Medine halkını haksız olarak korkutursa, Allah Teâlâ da onu korkutacaktır. Ve Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun» hadîs-i şerifini rivayet edip «Yezid bir orduyu Medine'nin üzerine sevkederek halkıyla savaşıp onları korkut-

---

(1) Medine civarında bir yerin adıdır.
(2) Muhammed: 22, 23.

tuğu hakkında muhalefet olmadı» demiştir. Burada İbn Cevzi'nin sözleri tamam oldu. İbn Cevzi'nin zikrettiği bu hadis-i şerifi Müslim de rivayet etmiştir.

Yezid'in mezkûr askerleri Medine ahalisini öldürdüler, büyük bozgunluk çıkardılar, kadın ve çocuklarını talân ettiler, Medine şehrine karşı yapılması câiz olmayan şeyleri helâl saydılar. Birçok çirkin işler yaptılar. Hatta üç yüz bakire kızın ırzına tecavüz edildi. Bu sayıya yakın sahabi öldürüldü. Kur'an-ı Kerim'i güzel okuyan (kurralardan) yedi yüz kadar kişi öldürüldü. Birkaç gün içinde Medine içinde her şeyin yapılması helâl kılındı. Çok günler Mescid-i Nebevi'de cemaatle namaz kılınması terk edildi. Medine ahalisi saklandı. Hiçbir kimsenin Mescid-i Şerif'e dahil olmasına imkân verilmedi. Öyle ki köpek ve kurtlar, içine girip Peygamber'in (s.a.v.) minberi üzerine işediler. Ki bu olaylar daha önce Peygamber'in (s.a.v.) bu gibi şeyler olacağı yolunda verdiği haberlerin doğruluğunu tasdik etmiştir.

Mezkûr ordunun emiri, Yezid'in Medine ahalisini köle ve cariye olarak satmak ve azad etmek hakkına sahip olması şartıyla biat etmelerini istedi. Medine halkı, sadece Yezid'e biat etmeye razı oldu. Diğer şartları kabul etmedi. Bazıları, Allah'ın Kitabı ve Resûlü'nün yolu üzerine biattan söz ettiklerinde emir boyunlarını vurdu.

Bu hadise yukarıda geçen Hurre Vakası'nda olmuştur.

Ordusu Medine ve ahalisine bu felâketi getirdikten sonra, Mekke'ye İbn Zübeyr üzerine savaşa gittiler. O zamanın savaş malzemesi olan ve top yerine kullanılan mancınıkla Kâbe'yi dövdüler ve yaktılar. İşte Yezid zamanında kendisinden vaki olan bu çirkin şeylerden daha çirkin bir şey yoktur. Ki, bu hadiseleri Peygamber'in (s.a.v.) önceden, «Ümmetimin işi adalet üzere devam edecektir. Ta ki Beni Ümeyye'den Yezid denilen biri bozacaktır» buyurduğu hadis-i şerif dahi bunu tasdik eder.

Bazı âlimler de, «Bizce Yezid'e lânet edilmesi hususunda bir delil olmadığı için, ona lânet etmek câiz değildir», demişlerdir. İmam Gazali de böyle fetva verip bu konuya yardımcı olmuştur. Bu fetvaya ve aynı görüşteki din imamlarımızın kurallarına göre, Ebu Cehil ve Ebu Leheb gibi kâfirliği sabit olanlar hariç, kimseye lânet etmek câiz değildir. Ebu Cehil ve Ebu Leheb gibi (kâfir olarak) öldüğü bilinmeyen muayyen bir kimseye hatta hayatta olan belli bir kâfire de lânet edilmesi câiz değildir. Zira lânetin mânası, Allah'ın rahmetinden kovulmak demek olup, Allah'ın rahmetinden ümitsizlik gerektirdiği için, ancak kâfir olarak öldüğü bilinen şahsa lânet etmek yakışır. Lâkin küfür üzere öldüğü bilinmeyen kimseye ve şimdiki zamanda kâfir olan kimseye de —hayatını iyilikle sonuçlandırması, İslâm dinini kabul ederek ölmesi ihtimali olduğundan dolayı— lânet etmek câiz değildir. Yine

müslüman olan muayyen bir fasıka da lanetin caiz olmadığını açıkça söylemişlerdir.

Mezkûr âlimler bu söylediklerine göre, Yezid ne kadar kötü ve fasık olursa olsun, isterse Hazret-i Hüseyin'i öldürtüp sevinmiş olsun, yine de ona lanet edilmesinin caiz olmadığı anlaşılır. Çünkü Yezid yaptığı bu kötü olayın İslâm dininde helâl olduğuna hüküm vermemiştir. Veyahut bâtıl da olsa, ondan vaki olan bir tevile göredir. Bu da onun için bir fasıklık vasfı olup küfür değildir.

Şunu da ilave edelim ki, Hüseyin'in öldürülmesini emrettiği ve ölümüne sevindiği konusunun kendisinden sadır olup olmadığı da sabit değildir. Zira yukarıda beyan ettiğimiz üzere bu olayla ilgili rivayetler birbiriyle çelişkilidir.

Ahmed bin Hanbel'in Yezid'e lanet edilmesinin caiz olduğuna dair Kur'an-ı Kerim'in, «Onlar (münafıklar) öyle kimselerdir ki, Allah onları rahmetinden kovmuştur» (1) ayet-i celilesi ile yukarıda geçen ve Müslim'in Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) rivayet ettiği, «Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun» diye delil getirdiği hadis-i şerif hususi olarak ismen Yezid'e lanet edilmesine delâlet etmezler.

Halbuki münakaşa konusu, Yezid'e lanet edilmesine ait delil olup olmadığıdır. Ancak mezkûr âyet ile hadis-i şerif özel olarak, ismen değil, genel manada lânet etmenin câiz olduğuna delâlet ederler. Zaten bu münakaşasız olarak caizdir. Ve bundan dolayıdır ki, Yezid'den bahsedilmeden, Hüseyin'i (r.a.) öldüren, öldürülmesini emreden veya caiz kılan, razı olan kimseye lanet edilmesinin caiz olduğuna dair alimlerin ittifak ettiği rivayet edilmiştir. Nitekim içki içen veya ona benzer günah işle..enlere genellikle birisini tayin etmeksizin lanet etmek caizdir. İşte bu ayet-i celile ile bu hadis-i şerifteki lanet hakkındaki hüküm de budur. Yani onların herhangi muayyen bir şahsın üzerine lanet etmeye delaletleri olmayıp ancak onlarda bahisleri geçen kimselere yani sıla-i rahmi (karâbet bağının hakkını) kesen ve Medine-i Münevvere halkını korkutan kimseler hakkında genellikle lanet edilmesinin cevazına işaret vardır.

Alimlerin ittifakıyla, akrabalık hakkını kesip riayet etmeyen ve Medine halkını haksız olarak korkutan kimseye Allah lânet eylesin, denilmesi caizdir. Bu bedduada özel bir kimsenin ismi olmadığı için ittifakla lanet caiz olunca, Ahmed bin Hanbel ile başkası muayyen olarak bir kimsenin üzerine lanet edilmesinin caiz olduğuna dair nasıl bu ayetle istidlal ederler?

Halbuki genel ile özel arasındaki fark, açık bir gerçektir. İşte özel olarak Yezid'e lanet edilmesinin caiz olmadığı ve bu ayet ve hadiste de caiz olduğuna dair hiçbir delalet olmadığı zahir oldu. Sonra fakih ve

---

(1) Muhammed: 22.

muhaddis imamlarımızdan İbn Salah'ın «Fetava» adlı eserinde aynen şöyle yazıldığını gördüm: Kendisinden, Hazret-i Hüseyin'i öldürülmesini emrettiği için Yezid'e lânet edecek bir kimsenin durumu sorulunca, «Yezid'in Hüseyin'in (r.a.) öldürülmesini emrettiği hikâyesi bizce sahih değildir. Ravilerden hıfzedildiğine göre, Hazret-i Hüseyin'in (Allah onu şereflendirsin) öldürülmesine sebep olan savaşın âmiri ancak o zamanki Irak Valisi Ubeydullah bin Ziyad'dır. Yezid'in onu öldürdüğü ve öldürülmesini emrettiği sahih olsa bile, onu sebbetmek veya ona lânet etmek, mü'minlerin şanı değildir. Gerçekten hadis ravilerinden hıfzedilen hadîs-i şerifte de, «Şüphesiz bir müslümana lânet edilmesi, onun öldürülmesi gibi günahtır» buyurulmuştur. Hüseyin'i (r.a.) öldüren kimse kâfir olmaz. Ancak büyük bir günah işlemiştir. Ancak peygamberlerden birisini öldüren bir kimse kâfir olur. Halk, Yezid hakkında üç kısma ayrılmıştır. Birisi onu kendisine dost edinir, sever. Diğer bir kısmı onu sebbedip, ona lânet eder. Diğer bir kısmı ise ne bundan, ne ondan olup ikisinin arasındadır. Ne onu kendisine dost edinir, ne de ona lânet eder. Bu hususta Yezid'i, Hulefa-i Raşidîn'den başka diğer İslâm hükümdarlarıyla bir tutar. İşte bu üç taifeden doğru fikirli olan, bu taifedir. Gelip geçen eski zamanın hükümdarlarının ahlâkından haberi olan ve temiz İslâm şeriatının kaidelerini bilen kimseye layık olan mezhep de, bu taifenin mezhebidir. Allah bizi bu mezhep ehlinin en iyisinden eylesin, amin».

İbn Salah'ın bu dedikleri, Yezid'e lânet edilmesinin câiz olmadığı hakkında söylediklerime açık bir beyandır. Son Şafiî imamlarımızın kitaplarından, fıkıh kitabı olan «el-Envar»ın (1) yazarı şöyle der: «Bağiler (tevil yoluyla ulülemre karşı ayaklananlar), ne fasık ne de kâfirdirler. Lâkin yaptıkları olaylarda ve itikad ettikleri şeyde hatalıdırlar. Muaviye büyük sahabe zümresinden olduğu için yermek câiz değildir. Yezid'e de lânet etmek ve onu tekfir etmek de câiz değildir. Çünkü kendisi de mü'minlerin zümresindendir. En iyisi işi Allah'ın iradesine havaledir. Dilerse ona azap verir, dilerse af eder. Bunu Gazali, Mutevelli ve başkaları da belirtmişlerdir. Yine Gazali ile başka âlimler, «Hazret-i Hasan ile Hazret-i Hüseyin'in öldürülme hadiselerini rivayet ve hikâye etmek ve sahabeler arasında vaki olan münakaşa ve kavgadan bahsetmek vaiz ve diğer kimselere de haramdır. Çünkü o konular halkın kalbinde sahabelere karşı öfkeye ve onları zem etmelerine sebep olur. Halbuki onlar İslâm dininin alâmetleri olup, din imamlarımız onlardan din ahkâmlarını rivayet etmiş, biz dahi imamlardan telakki etmişiz. Öyle ise onları yeren kimse yerilir ve kendi dinini ve nefsini yermiş olur», demişlerdir. İbn Salah ve Nevevî de, «Bütün sahabiler âdildirler» demişlerdir. Peygamber (s.a.v.) vefat ederken, 114 bin sahabesi vardı. Kur'an-ı Kerim ile Peygamber'in (s.a.v.) hadîsleri ve

---

(1) Bu mesele Envar kitabının dördüncü faslı olan Kitabü'l-Buğat bahsindedir.

âlimlerin haberleri, sahabilerin yüce ve adalet sahibi olduklarına açıkça delâlet ederler. Aralarında vaki olan hadiselerin iyi tevilleri olup bu kitabın o tevilleri zikretmeye takatı yoktur». Özetle burada «el-Envar» kitabının beyanı sona erdi.

Bu kitapta Hazret-i Hüseyin'in katlinden bahsetmem ise yukarıda beyanı geçen Gazali ve daha başkalarının vaiz veya kim olursa olsun, halka Hüseyin'in katlini ve yukarıda geçen sahabeler arasında vaki olan hadîslerden bahsetmesi câiz değildir, şeklindeki sözlerine muhalif değildir. Çünkü benim bu konudaki beyanım, sahabilerin yüceliklerine ve bütün noksanlıklardan uzak olduklarına dair öyle bir izahtır ki, ona itikad etmek vacibtir. Çok cahil olan vaizlerin bu konudaki rivayet ve hikâyetleri gibi değildir. Zira onlar bu konuda uydurma ve yalan şeyleri halka rivayet eder, vaki olan hadisenin güzel tevilini ve itikad edilmesi gereken gerçeğini beyan etmez ve bundan dolayı avam tabakalarını sahabelere karşı öfke bağlama ve onları aşağı düşürme tehlikesine bırakırlar. Ama buradaki bu konu hakkındaki beyanımız ise, onlarınkine benzemez. Çünkü beyanımız onları son derece yüceltmek ve ayıplardan onları tenzih etmek içindir. Bunu unutma.

Şüphesiz Yezid'in yaptığı kötü işlerden ve babasının onun hakkında eylediği duasının Cenab-ı Hak nezdinde kabulünden dolayı ömrünün müddeti kısa sürmüştür. Pederi onu kendine veliaht edince, hutbe okuyup «Allah'ım! Ancak Yezid'in işe becerikli olduğunu bilerek, onu hilâfet için kendime veliaht ettimse, ondan umduğum iyi şeylere onu ulaştır. Eğer ona teslim ettiğim bu işin ehli olmayıp da bir babanın oğluna karşı olan sevgi hissi beni bu işe sevk etmişse, ondan ümit ettiğim iyi işlere onu ulaştırmadan canını al!» diye dua etmişti. Hakikat da öyle oldu. Çünkü hicri 60 yılında iş başına geçen Yezid, 64 yılında öldü. Fakat, hilâfeti kendisinden kalan genç ve salih olan oğluna tavsiye etti. Oğlu devamlı olarak hasta idi. Ölünceye kadar halkın arasına pek çıkmadı. Onlara namaz kıldırmayıp devlet işlerinin hiçbirisine müdahale etmedi. Hilâfetinin müddeti 40 gündür. Bir rivayete göre iki ay, birine göre üçtür. Yaşı ise bir rivayete göre yirmi, birine göre yirmi birdi.

Açıkça takvalı olduğundandır ki, babasından sonra iş başına gelip minbere çıkınca, halka şöyle hitap etti: «Bu hilâfet vazifesi, Allah'ın ipidir (vesilesidir). Benim dedem Muaviye, hilâfete kendisinden daha ehil ve daha müstahak olan Ali bin Ebi Talib ile bu iş için münakaşa etti. Ta ki bildiğiniz şeyleri size yükleyip öldü. Mezarında işlediği günahın rehini oldu. Ondan sonra babam bu hilâfet işini omuzuna aldı. Bu işin ehli değildi. Resûlullah'ın (a.s.v.) kızının oğlu ile münakaşaya girişti. Hayatı kısa sürdü, zürriyetinin sonu geldi. Kabrinde, işlediği günahların rehini oldu. (Sonra ağlayarak) Biz Emevilerin başına gelen musibetlerin en büyüğü, babamın kötü şekildeki ölümü ve kötü olan dö-

nüş yerinin cehennem olduğunu bildiğimizdir. Şüphesiz Resûlullah'ın (s.a.v.) ehl-i beytini öldürüp, içkiyi helâl eyledi. Kâbe'yi yıktı. Hilâfetin tatlılığını tatmadım. Acısını da boynuma geçirmeyeceğim. Sizi işinizle başbaşa bırakıyorum. Allah'a yemin ederim ki, eğer dünya iyi ise, biz ondan bir hisse aldık. Kötü bir şey ise, artık Ebu Süfyan'ın (1) zürriyetinin ondan aldıkları günahlar onlara kâfidir».

Sonra evine kapandı. Ta ki yukarıda geçtiği üzere bu olaydan kırk gün sonra öldü. Allah ona rahmet eylesin. Çünkü babasından daha adaletli, insaflı bir kimseydi. Hilâfetin kimin hakkı olduğunu salih bir halife olan Ömer bin Abdülaziz bin Mervan (r.a.) gibi bilmişti. Gerçekten yukarıda beyanı geçtiği üzere, Ömer bin Abdülaziz, Yezid'i Emirü'l-mü'minîn diye adlandıran kimseye yirmi kırbaç vurdurmuştu.

Yüce salah ve adaletinden, özel ahval ve eserlerinden dolayı, Ebu Davud «Sünen» adlı hadîs kitabında, Süfyan es-Sevrî'den rivayetle şöyle demiş: «Hulefa-i Raşidîn (Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) doğru yolunda olan halifeleri) beştir. Onlar, Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali ile Ömer bin Abdülaziz'dir». Hazret-i Hasan ile İbn Zubeyr (r. anhüma) da Hulefa-i Raşidîn zümresinden olmakla beraber (bu eserimizin onuncu bölümünün birinci kısmında geçtiği üzere) ve Hazret-i Hasan'ın onlardan olduğuna dair ceddinin nassı olduğu halde, Süfyan es-Sevrî'nin her ikisini mezkûr halifelerden saymamasının sebebi, Hazret-i Hasan'ın hilâfetinin az sürmesinden ve hem de Ömer bin Abdülaziz gibi emirleri halk arasında geçerli ve hilâfetlerinde ümmetin ittifakının tamamen nasip olmamasındandır.

İbn Müseyyeb'den rivayet edildiğine göre, «Halifeler üçtür: Ebu Bekir, Ömer ile Ömer'dirler» dedi.

Hubeyyib (r.a.) ona:

— Bu Ebu Bekir ile Ömer'i bildik. Ya diğer Ömer kimdir, dedi.

İbn Müseyyeb, şu cevabı verdi:

— Hayatta kalırsan, ona yetişirsin. Ölürsen senden sonra meydana gelecektir.

Bunu düşün. Halbuki İbn Müseyyeb, Ömer bin Abdülâziz'in hilâfetinden önce vefat etmiştir.

Açık olan hakikat şudur ki, İbn Müseyyeb bu sözleri, Peygamber'in (s.a.v.) kendisinden sonra vaki olacak birçok şeyleri haber verdiği sahabilerden anlamıştır. Hazret-i Ömer bin Hattab'ın, halkı Ömer bin Abdüllaziz'in meydana gelmesiyle müjdelediği haber hakkında da böyle denir.

Birçok tarikten rivayet edile gelmiştir: Vefat ettiği geceden başka hilâfeti zamanında kurtlar koyunlarla gezerlerdi. Anası Hazret-i Ömer bin Hattab'ın oğlu Asım'ın kızıdır. Hazret-i Ömer onun doğacağıyla

(1) Hazret-i Muaviye'nin babasıdır.

halkı müjdeliyordu. «Neslimden, yüzünde yara izi olan birisi yeryüzünü adaletle dolduracaktır» derdi. Bunu Tirmizî «Tarih»inde rivayet etmiştir.

Hazret-i Ömer bin Abdülaziz'in alnında, küçükken bir atın vurduğu çiftenin izi vardı. Atın vurduğu sırada babası, yarasının kanını sildiğinde, «Eğer sen Emevilerden alnında yara izi olan kimse isen, ilerde mesut bir insan olacaksın» dedi ve bu zannı sonra doğru çıktı.

İbn Sa'd rivayet eder: Hazret-i Ömer bin Hattab, «Keşke evlâdım dan, bedeninde bir ayıp olup da, yeryüzü zulüm ile doldurulduğu gibi onu adaletle dolduracak kimsenin kim olduğunu bilseydim» demiştir. İbn Ömer'in de, «Biz kendi aramızda Ömer'in ev halkından Ömer'in yaptığı gibi yapacak bir kimse ümmete başkan oluncaya kadar, dünyanın sonu gelmeyecektir, diye konuşurduk», dediği rivayet edilmiştir.

Hazret-i Ömer'in ev halkından Bilâl bin Abdullah bin Ömer bin Hattab'ın yüzünde bir ben vardı. Ta ki Allah Teâlâ, Ömer bin Abdülaziz'i meydana çıkarıncaya kadar o kimsenin Bilâl olduğunu zannederlerdi.

Beyhakî ve başkaları da Hazret-i Enes'ten rivayet ederler: Hazret-i Enes, Ömer bin Abdülaziz'i kastederek, «Resûlullah'dan (s.a.v.) sonra bu gençten başka namazı Resûlullah'ın (s.a.v.) namazına benzeyen bir kimsenin arkasında namaz kılmadım», demiştir.

Ömer bin Abdülaziz, halifeliğinden önce Emevi hükümdarlarından Velid bin Abdülmelik tarafından Medine emiri idi. Velid, babası tarafından kendisine hilâfet tevdi edilince, Ömer bin Abdülaziz'i Hicri 86. dan 93 yılına kadar Medine valisi olarak tayin etti.

İbn Asakir, İbrahim bin Ebi Uleyye'den rivayetle der ki: Bayram günü halk onu ziyaret edip selâm verdiklerinde, biz dahi onu ziyaret ettik. Halk ona «Ey Emirü'l-mü'minin! Allah, eylediğimiz taatı bizden ve sizden kabul eylesin» diyordu. Kendisi de selâmlarının cevabını verip onları bu dediklerinden men etmiyordu.

Son âlimlerden bazı fakihler ve hadis hafızları, «Mezkûr bayramda Ömer bin Abdülaziz'e yapılan tebrik merasimi ay, yıl ve bayramlarda dinde yapılan iyi bir tebrik usulüdür» demişlerdir.

Gerçekten de Ömer bin Abdülaziz, İbrahim bin Uleyye'nin dediği gibi idi. Çünkü o, din ve ilmin kabı gibi olan âlimlerden, hidayet üzere ve doğru olan imamlardandı. Nitekim yüce menkıbelerini ve yüksek eserlerini, ahvalini mütalâa eden bu gerçeği anlar. Onun bu güzel menkıbelerinden çoğunu, Ebu Nuaym bin Asakir ile başkaları zikretmişlerdir. Beyanın uzayıp genişlemesi korkusu olmasaydı, o kısımdan birçok parlak menkıbelerini söylerdim. Fakat onlara buradaki işaretim kâfidir.

Bu kitaba, içinde garip faydalar olan yüce ve nefis bir hikâye ile son verelim. Şöyle ki: Ebu Nuaym, sahih bir senetle Rebah bin Ubey-

de'den rivayetle demiş ki: Ömer bin Abdülaziz'i koluna dayanmış yaşlı bir adamla beraber namaza giderken gördüm. İçimden bu yaşlı adam kim acaba, dedim. Ömer namazı kılıp eve girerken arkasından yetişerek dedim ki:

— Allah, emiri (seni) ıslah eylesin! Koluna dayanıp beraberinde yürüyen yaşlı adam kimdi?

— Onu gördün mü ey Rebah?

— Evet.

— Senin salih bir kişi olduğunu biliyorum. Gördüğün adam kardeşim Hızır'dır (a.s.). Benim ümmetin başına halife olarak geçeceğimi ve aralarında adaletle davranacağımı bildirdi, dedi.

Allah, Ömer bin Abdülaziz'den razı olup rahmet eylesin.

Ben Mennan (minnet edici) ve Vehhab (çok hibe eden) olan Allah Teâlâ'dan beni, salih kullarına ve Allah'ı sıfatları ile bilen evliyalarına ve kendisine yakın dostlarına tâbi kılıp onların sevgileriyle hayatımın sonunu getirip zümreleriyle birlikte haşretmesini ve beni Muhammed'in (s.a.v.) âline, sahabelerine hizmette dâim kılarak Muhammed'in (s.a.v.) rıza ve sevgisini bana nasip eylemekle minnet eylemesini ve beni halka doğru yolu gösteren ve kendileri de hidayetlenmiş Ehl-i sünnet ve cemaatın âlim ve hikmet sahibi, yüce reislerinin ilimleriyle âmil olanlarından eylemesini dilerim. Çünkü o şereflilerden en şereflisi ve esirgeyenlerin en esirgeyicisidir.

Allah Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de iman edip salih ameller işleyen kimseler hakkında, **«Onların cennetteki duaları, Allah'ım seni sana yakışmayan şeylerden tenzih ederiz, sözüdür. Aralarındaki dilekleri de hep selâmdır. Dualarının sonu ise, gerçekten bütün hamdler, âlemlerin Rabbine mahsustur»** (1), buyurduğu ve yine Kur'an-ı Kerim'inde, Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) hitaben, Allah'a ortak koşup kâfir olanlardan bahsederken, **«İzzet sahibi Rabbin, onların dediklerinden münezzehtir. Bütün peygamberlere selâm olsun. Âlemlerin Rabbi olan Allah'a da hamd olsun»** (2) buyurduğu ve yine Kur'an-ı Kerim'inde cennet halkından bahis buyururken, «(Allah'ın onlara ihsan eylediği cennetteki yerlerini görünce) **derler ki, hamd o Allah'a olsun ki, bizi hidayetiyle buna kavuşturdu. Eğer Allah bize hidayet etmeseydi kendiliğimizden bunun yolunu bulmazdık»** (3) buyurduğu sözler de son duamdır.

Bidayette, nihayette, zâhir ve bâtın, gizli ve aşikâre bütün hamd Allah'adır. Ey Rabbimiz! Zâtının yüceliğine ve saltanatının azametine layık, yerle gök dolusu ve bunlardan öte ne yaratmak diledinse hepsi kadar iyi, çok ve bereketli hamdler yalnız sana mahsustur.

---

(1) Yunus: 9. (2) es-Saffât: 181, 182. (3) el-A'raf: 43.

Ey sena ve şerefe ehil olan Allah! Hepimiz senin kulun olmakla senin hakkında diyebileceğimiz en doğru söz şudur: Allah'ım! Verdiğini kimse alamaz, vermediğini kimse veremez. Varlıklara, taatına bedel malları fayda vermez. Mahlûkatının en şereflisi olan Efendimiz Muhammed (s.a.v.) ile âline, ashabına ve zevce-i tahirelerine, zürriyetine, bütün yaratıkların sayısı ve zâtının rızası, arşının ağırlığı ve ezelî kelimelerinin yazılışına yetecek mürekkep kadarınca, her ne vakit seni ve Resûlünü hatırlayan zâkir kişilerin zikir zamanı ve senden ve ondan gafil kıldıkları gaflet müddeti kadar (kıyamete kadar), en kâmil ve tamam salât ve selâm olsun. Amin...

Allah'ın inayeti ve yardımıyla **«Savaiku'l-Muhrika fi'r-reddi alâ ehli'l-bidei ve'l-Zındika»** kitabının tercümesi, burada sona erdi. Ben nâçiz Allah'ın kulu da rahman, şefkatli, gaffar, günahları bağışlayıcı, nimet veren, kerem sahibi Allah Teâlâ'dan Habib-i Ekremi Mustafa'nın (s.a.v.) hürmetine, takatime göre zahmetine katlandığım bu tercümenin dünyada müslüman Türk vatandaşlarımın sahabe-i kiram hakkında hidayetine bir vesile olmasını, ondan faydalanmalarını, bana da son nefeste kelime-i tevhidi nasip eyleyip mezarımda âhiret gününde, haşir ve neşirde Resûlullah (s.a.v.) ile sahabe-i kiram ve yüce velilerinin şefaatlarından beni, zürriyetimi ve akrabalarımı, bütün müslümanları mahrum eylemeyip, cennete dahil olmamıza sebep olmasını dilerken,

«La ilahe illallah muhammed'ün abdühü ve resûlühü ve sallâllahu ve selleme alâ seyyidina Muhammed'in ve alâ âlihi ve ashabihi ve ezvacihi ve zürriyetihi ecmain âmin ve'l-hamdulillahi Rabbi'l-âlemin» cümleleri ile âyet-i celile meâlince **«Mührü misktir»** diyerek tercümeme son verdim.

14 Safer 1392 — 30. 3. 1972
Kurtalan'ın Zokeyt Köyünden
Molla Nasreddin oğlu, - şimdilik - Kozluk Müftüsü
Hasip SEVEN

Savâiku'l - Muhrika'da Bahisleri Geçen Ehl-i Sünnet ve Cemaat ile Bid'atçı Olan Tâifelerin Hal Tercümeleri

EHL-İ SÜNNET VE CEMAAT: Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) yolundan ve sahabe-i kiram ile ulemâ çoğunluğunun itikadından ayrılmayanlardır. Bunlar «mütekaddimîn =öncelikler» ve «müteahhirîn= sonrakiler» diye iki kısımdır. Öncekilere «selef» de denir. Öncekiler yaklaşık olarak H. 300 yılına kadar olan ashab, tâbiîn ve onlara tâbi olanların izlerini takip eden âlimler, müctehidler, fakihler ve muhaddisler cemaatidir.

Sonrakiler ise, iki kısımdır: Matürîdîler, Eş'arîler.

MATÜRİDİLER: Fürûiyyât ile fıkhıyyât konularında Hazret-i Ebu Hanife'ye uyan, itikadî meselelerde de İmam Azam Ebu Hanife'nin fikir ve delillerini genişletip itikadî bir mezhep kuran Türkistanlı Ebu Mansur Matüridî'ye uyanlardır ki, Hanefî mezhebinin salikleridir. Ebu Mansur, H. 333'te vefat etmiştir. Matürid, doğduğu köyün ismi olup, Semerkand'a bağlıdır.

EŞ'ARİLER: İmam Şafiî mezhebinde yetişmiş, onun fıkıh usulünden istihraç ederek bir itikadî mezhep kurmuş olan Ebu'l-Hasan el-Eş'arî'ye tâbi olanlardır. Mezkûr zat ünlü sahabeden Ebu Musa el-Eş'arî'nin sülâlesinden olup H. 330 veya 320'de vefat etmiştir.

Her iki mezhep arasında pek az görüş ve anlayış farkı olup ana meselelerde müttefik olduklarından dolayı, birbirlerini ehl-i sünnet ve cemaat dışında telakki etmezler.

BİDAT: Lügat mânası, evvelce görülmemiş, benzeri bulunmayan bir şeyi ortaya koymaktır Terim olarak birçok mânası olup bütün İslâm âlimlerince kabul edilen tarifi, dinde olmadığı halde dinde varmış gibi gösterilen veya öyle kabul edilen, fakat dince makbul olmayıp bilâkis kınanmış olan şeye denir. Dinde bu gibi şeyler ihdas edenlere ve bunlara inananlara bidatçı denir ki, bunlar, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) sahabesinin ve tabiînin yollarını terk eden Alevî, Şia, Haricî ve Mutezile gibi taifelerdir.

ALEVİ, ŞİA: Bunlar, imametin, Hazret-i Ali'ye Allah ve Peygamber (s.a.v.) tarafından verildiğine inanmış, Hazret-i Ali hakkında «masumluk» ve teberri ve takiyye iddia ederek ortaya atılmışlardır. Ali'ye

karşı besledikleri aşırı sevgi, kendilerini taşkınlıklara kadar götüren ve sonradan sadece Alevî diye anılan zümrelerdir. Bunlar Hazret-i Ali'nin kişiliğine efsanevî bir mahiyet vermişlerdir. Hatta bir kısmı onu tanrılaştırmışlardır. Bu inanış İbn Sebe'nin adamlarına yaptığı telkin ile başlamıştır.

Daha Hazret-i Ali hayattayken kendisine «Sen Allah'sın» dedikleri için ateşe atılmış Alevîler, bu telkinlere kapılmış olanlardı. Bunlara Gâliye ve Müellihe de denirdi. Sonradan bunlara genel olarak «Ali-Allahiye» dendiği gibi, İran'da Göranlar, Türkiye'de Kızılbaşlar ve kendi aralarında «Sofiyan-Sofi» ve Alevi adı verilmiştir.

Bunlar, birçok taifeye ayrılmışlarsa da, Zeydiye, İmamiye ve Galiyye olarak üç ana kol en belli başlılarıdır

Aleviliğin Anadolu'ya Yayılışı:

XIII. yüzyılda Harzemli göçmenler, köylere varıncaya kadar Anadolu'nun dinî havasının değişmesine yol açmışlardır. Anadolu Alevîleri önceleri Sarı Saltuk, sonra Otman Baba ile Rumeliye, Balkanlara doğru kol atarken, Timurlulardan kaçan Hurufîler de Anadolu'ya Alevîliği yaymıştır. Bu nedenle bir kısım Türkmen oymakları İran'a göçmüş, bir kısım Alevî Türkmenler de İran'dan Anadolu'ya gelmiştir. Erdebilli Şeyh Safi torunları yeni bir atılış ile Kızılbaşlık adını alan Alevîliğe hız vermişlerdir.

Alevilerin İnanış ve Adetleri:

İran yaylasından Kafkaslara ve Rumeli'ye kadar yer yer yayılmış bulunan Alevîlerin esas inanışları birdir.

a) Alevilerde müsahiblik esastır. Yani erginlik çağına gelen Alevî genci, yaşdaşı bir gençle müsahib olur. Birlikte yola girer. Bu iki müsahibin evli olmaları şarttır. İlk Alevîler, Hazret-i Ali'nin bir taraftan İlah (Tanrı), diğer taraftan Mehdî olduğuna, onun ölmediğine ve Kıyamet gününden önce çıkıp yeryüzünde adalet kuracağına inanan Sebeîlerdir.

İslâm'da din ayrılığı yapan ilk Alevîlik, Hazret-i Ali daha hayatta iken Sana'lı bir yahudi olan İbn Sebe'nin telkiniyle başlamıştır.

b) Alevîlerde, Anadolu'da melhem ağacı da denilen kayın ağacı kutsaldır. Bu ağaçtan her dedede bir dal bulunur. Bu sopaya, «Erkân, tarik, evliya» denir. «Tarik» kefen denen yeşil bir torbada saklanır. Her gece bulunduğu rafta bir mum yakılır. Dede adı verilen bir ocakzâde, ikrar veren ve önünde yan yana yatan müsahiplere on iki tarik çalar. Yani sırtlarına on iki sopa vurur.

c) Her cuma gecesi bir evde ayin-i cem yapılır. Ayin-i cemlerde müsahip kavline girmemiş gençler ve çocuklar da bulunur. Yalnız bunlar tarikten geçmezler. Dede müsahiplere 10 tarik çalar. Sonra elele tutuşarak Tevhide başlarlar. Yani «Lailahe illallah» diye zikre koyulurlar.

d) Alevîlerde tarikatın esaslarını gösteren ve kendilerince «Buyruk» denen ve Şeyh Safi ile oğlu Musa Sadrettin'in konuşmalarından meydana gelen bir kitap vardır ki, nerede ve kimin tarafından yazıldığı belli değildir. Ayrıca Şah Tahmasp zamanında yazıldığı sanılan «Menakıb» adında bir kitap vardır ki, «Büyük Buyruk» diye anılır. «Faziletnâme» ve «Hüsniye» gibi kitaplar da aralarında okunur.

Bütün alevîlerde ruh göçü inanışı genel bir inanıştır. Rakı, şarap ve diğer keyif maddelerini helâl addederler. Namaz, abdest, oruç ve başka dinî emirler, onlarca «yazıtlara», yani kendilerinden olmayan müslümanlara aittir. Hacca gidenler yok gibidir.

Alevîler Pir Sultan, Şeyh Samut, Şeyh Çoban, Ağu İçen (Kara Donlu Can Baba), Garip Musa, Şeyh Bircan gibi kimlikleri bilinmeyen fakat onlarca seyyid yani Hazret-i Muhammed'in (s.a.v.) soyundan olduklarına inandıkları dedelere uymuşlardır. Kendi deyimlerince bu «ocak»ların «istekli»leri olmuşlar. Her köy bir ocağın isteklisidir. Bu ocakların içinde bir kısmı da, bir kısmının isteklisidir ki, bu bakımdan bağlı olduğu ocağın bağlandığı ocak pir ocağı, isteklisi olduğu ocaksa, mürşid ocağıdır.

Köylü veya göçebe Alevîler arasında bu ocaklara ayrılış bir gelenektir. Fakat bu bölünün ne vakit yapıldığı hakkında kesin bir bilgi yoktur. Alevîler yalnız bu ocakları tanırlar. Onlarca Hacı Bektaş'ın genel bir pir sıfatı yoktur. O da bir seyiddir ve ocakzâdedir. Bu bakımdan aralarında ayrılık vardır. Bektaşiler, onları meydanlarına almadıkları gibi, onlar da Bektaşileri ayin-i cemlerine almazlar. Hatta Bektaşi babalarına «Mezar taşı» derler. Bektaşiler de Alevilere «Sofu sofu süregi» derler.

Bektaşilik, diğer tarikatlar gibi bir tarikat olup, bu yola sonradan girmiştir. Alevîlerle Bektaşiler arasında böyle bir ayrılık bulunduğu halde yine Bektaşi babaları zaman zaman Alevî köylerine gidip kendilerine, yahut Hacı Bektaş tekkesindeki Karakazan adına (Hakkullah=Allah hakkı» toplarlar (1).

HAVÂRİCE: Haricî kelimesinin çoğuludur. Sıffîn Savaşı'ndan sonra halife tayini işi hakeme havale edilince kurulmuştur. Hazret-i Ali ordusundaki bir kısım insanlar, onu terk ederek ayrıldıkları için onlara Haricîler denilmiştir.

Hazret-i Ali'nin hakem olayını kabul etmekle günah işlediğini, her günah işleyenin dinden çıktığına inanarak Hazret-i Ali'nin de —hâşâ— kâfir olduğunu iddia etmişlerdir.

Fahreddin er-Razi (r.a.) demiş ki: «Hariciye taifesi, Hazret-i Osman, Ali, Talha, Zübeyr ve Hazret-i Aişe'yi tekfir eder, Ebu Bekir ile Ömer'e tazim ederler».

---

(1) Türk Ansiklopedisi, c. 2, Alevî maddesine bak.

Siyasi ve Dini Nazariyeleri:

Haricîler, hiçbir zaman askerî ve siyasî harekete ve hakikî birliğe sahip olamadıkları gibi, yekpare bir akaid sistemi de vücuda getirememişlerdir. Ehl-i sünnet ve cemaattan ayrılmış, bütün mezhep taifeleri gibi bunların da hareket noktası, hilâfet meselesidir.

Bu noktada Haricîler, Şiîlerin meşruiyet davasına ve mürcie akidesine muhalefet ederler. Onlar, doğru yoldan çıkan imamı, sırf bundan dolayı gayrı meşru ve mahlû' ilan etmek mecburiyetini (nitekim Hazret-i Ali hakem tayinini kabul edince onu terk etmişlerdir) kabul ederler ve ahlâkça, dince kusursuz, tam bir ehliyete sahip her mü'min, cemaatın dileği ile, en yüksek imamlık mertebesine çıkabilir, hatta siyah bir esir bile imam olabilir, diye iddia ederler. Bunun için halife olarak Hazret-i Ebu Bekir ile Ömer'i kabul ederler. Hazret-i Osman'ı hilâfetinin ilk altı yılı için, Hazret-i Ali'yi de Sıffîn Muharebesi'ne kadar meşru halife sayarlar.

Haricîlerin diğer bir özellikleri de ahlâkî taassupları olup, büyük günah işleyen herhangi bir kimseyi mürted kabul etmeleri, ona mü'min dememeleridir. Ezrakîlerin temsil ettiği sağ cenahları, bu şekilde kâfir olan bir insanın tekrar imana gelemeyeceğini ve irtidadından dolayı gerek kendisinin, gerekse eş ve çocuklarının katlinin icap ettiğini iddia ederler. Haricî olmayan bütün müslümanları mürted addederler. Bu «dinî katl» prensibi, hemen Haricî hareketinin başlangıcından itibaren tatbik edilmiştir. Bu hunhar prensip, Haricîlerin gayri müslimlere gösterdikleri müsamaha zihniyeti ile garip bir tezat teşkil eder.

Bu fırkanın bazı kolları, Kelime-i Şehadet'i, «Muhammed, Allah'ın bize değil Araplara gönderdiği resûldür» şekline koyarak söyleyen yahudi ve hıristiyanları, müslümanlar ile müsavi telâkki edecek kadar ileri gitmişlerdir.

Haricîliğin Yezidiye kolunun kurucusu olan Yezid bin Ebu Anisa sapık görüşlerinde o kadar ileri gitmişti ki, Allah'ın yeni bir Kur'an'ı İranlıların içiden bir peygambere vahyedeceğini ve o peygamberin, kendileri için Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâmiyet mertebesinde İlahî olup Kur'an'da zikredilen Sabiun dininden başka bir şey olmayan yeni bir din kuracağını iddia ediyordu (1).

HARURİYE: Harura, Kûfe civarında bir yerin ismidir. Hariciye taifesinin bir kolu olup oraya nisbet edilmişlerdir. Hazret-i Ali'nin Hazret-i Muaviye ile müsalâha etmesi için Ebu Musa el-Eş'arî'yi kendisine vekil tayin etmesine kızıp «Bu anlaşma için Allah'ın hükmünden başka hiçbir hüküm yoktur. Bu hakemlerin hükmünü kabul etmeyiz», diyerek Hazret-i Ali'ye karşı ayaklandılar.

Bu taife Irak'ta Kûfe şehrinden uzak olmayan Harura denilen yer-

(1) İslâm Ansiklopedisi, c. 5, s. 232.

de idiler. Hazret-i Ali onlarla Nehrivan'da savaşmış ve onları yok etmiştir (1).

KIZILBAŞLAR: Şii mezhebinin Gulât taifesinin bir kolu olan bu insanlar, kırmızı taç ile kırmızı elbise giydiklerinden, kendilerine kızılbaş denmiştir.

Kızıl taç ve elbise giymek, pek eski bir kökten geliyor. Kızılbaşlar, Seneviyye Mezhebi'ni kuran Mazdek'e mensupturlar. Bu yüzden Mazdekiye adıyla da anılırlar. Yine aynı yolun yolcusu olan Babek zamanında kırmızı giydiklerinden Muhammara adı ile anılmışlardır. Hulâsa kızıl taç kabul edildikten sonra, İran'daki Safevi şahlarına mensup olup on iki dilimli kızıl taç giyen bu zümreye Sünniler tarafından Kızılbaş denmiştir.

Kızılbaşların İtikadları:

a) Esas, Hazret-i Ali'yi Tanrı tanımaktır. Mamafih Ali'den başka bir Allah olduğuna inanmaktadırlar. Menakıbü'l-Eşrar, Behcetü'l-Ahrar ve Faziletname gibi onlarca mukaddes olan kitaplarında yazılı hikâyelerde Ali'den başka bir Allah da vardır. Fakat Kızılbaşlar bunu tevil ederek Ali'nin binbir dondan (libastan) baş gösterdiğine inanırlar. Zaten Allah, Muhammed ve Ali'nin üçü de birdir. Tanrı, Muhammed ve Ali suretinde görünmüştür.

Ancak bütün hikâyelerde Ali'yi Muhammed'ten üstün tutarlar. Hatta onlarca Miraç, Peygamber'in «Ali sırrına» ermesidir ve âyin-i cem'leri Mirac'ın temsilidir. Âyinde âşık, aruzlu Miracname'yi okurken bu şiirde Peygamber'in Mirac'ta Arslan'a rastladığını, Arslan'ın Peygamber'in yolunu kestiğini, Cebrail'in sözü üzerine Peygamber'in Arslan'a yüzüğünü attığını, Arslan'ın yüzüğü yuttuğunu, sonra Peygamber Mirac'ı anlattığı sırada Ali'nin ağzından yüzüğü çıkarıp kendisine verdiğini beyan eder.

b) Kızılbaşlar, ibadete ait hükümleri tevil ederler. Fakat bu dini hükümlere karşılık mezhebin hükümlerini yerine getirmede fevkalâde bir taassup gösterirler. Ali ile evladını sevmede, sevenleri sevmede ve sevmeyenleri sevmemede, sevmeyenleri sevene düşmanlık etmede pek ileri giderler.

Kızılbaşlarda bıyık ve sakal kesmek yoktur. Mezheplerinde kadın boşamak haramdır. Boşanmış kadın alan, yahut karısını boşayan zina etmiş ve zina ettirmiş sayılır ve düşkün olur. Yani cemiyet haricine atılır.

Halifelik İşi:

Son zamanlarda Kızılbaşlarda halife yoktu. Bu makamı Bektaşi çelebisi temsil ederdi. Fakat o da halifeliği Hacı Bektaş Tekkesi'nde

(1) et-Tac el-Camiu li'l-Usûl, c. 2, s. 314.

oturan ve dede-baba denilen mücerret, yani evlenmemiş Bektaşi babasından alırdı.

Dede:

Kızılbaşların daimî merciidir. Dedeler ocakzâdedir. Yani itikadlarına göre Peygamber soyundandır.

Yaşadıkları Yerler:

Kızılbaşların daimî merciidir. Dedeler ocakzâdedir. Yani itikadlada, Eskişehir Ovası'nda, İzmir'in Narlıdere havzasında, Sivas, Çorum Meçitözü, Sungurlu, İskilip, Divriği, Tunceli, Malatya, Erzincan, Erzurum havalisinde, Balıkesir Ovası'nda, Antalya, Hatay, Adana ve Karataş taraflarında bulunurlar. Ekseriyetle köylerinde, kendilerinden başka kimse bulunmaz.

Kızılbaşların İbadet ve Erkânı:

a) Muharrem'de İmam Hüseyin matemini anmak için iki gün oruç tutarlar. Mutaassıpları bu sırada Bektaşiler gibi su içmez, et yemez ve hayvanî gıdaları ağızlarına almazlar. Kışın şubat ayında üç gün Hızır orucu tutarlar.

b) Kızılbaşlar her hafta cuma geceleri görgü ayini yaparlar. Yılın Muharrem ayı matem ayı olduğundan, o ayın dört haftasında mersiyeler okunur ve görgü ayini yapmazlar.

c) Kızılbaşlardan hacca gidenler pek azdır. Bunlar da okumuş, yazmış, biraz medrese görmüş, yarı yarıya Sünnileşmiş olanlardır (1).

GULÂT: Gâliyenin cemi olup din veya herhangi bir şeyde normal haddi aşmak demektir. Gâliye, Şia taifesinin bir koludur. Bunlar Hazret-i Ali ve evlâdını ulûhiyyet (Tanrılık) mertebesine kadar çıkarıp ileri gittiklerinden dolayı. bu isimle anılmışlardır. Bu kol kadar itikadlarına hurafe karışmış, gülünç iddialar girmiş bir fırka yoktur. Bunlar birçok kısımlara ayrılmışlardır.

«Mevakıf» adlı kelâm kitabının müellifi Kaadı Adududdin el-İci, Gâliye taifesinin on sekiz kol olduklarından bahseder. İslâm âleminde cahil halk tabakalarının arasına girmiş birçok hurafe bunlardan gelmiştir.

İlk defa Hazret-i Ali'ye Tanrılık isnad eden adam, Abdullah bin Sebe adında bir münafıktır. Sıffîn Savaşı'ndan sonra bir gün Hazret-i Ali'ye, «Sen gerçekten Tanrısın» demiş ve bundan dolayı Hazret-i Ali tarafından Medayin'e sürülmüştür. Bunun kurduğu fırkaya «Sebeiyye» denir. Diğer Gâliyye fırkaları hep bundan türemiştir.

Sebeiyye'ye göre Hazret-i Ali ölmemiş, semaya çekilmiştir. Şimşek, onun bulutlara çarptığı kamçısından çıkan şerare, gök gürlemesi ise onun sesidir.

---

(1) İslâm Ansiklopedisi, c. 6, Kızılbaş kelimesine bak.

Yemen'deki Şiîler «Zeydî»dir. İranlılar «İmamiyye»dendir. Hindistan ile Suriye'nin bazı mıntıkalarında bulunan İsmailiyye ve Bâtıniyye ise Gulâttandır.

RAFİZA: Rafiza veya Ravâfiz, Şiîler için kullanılan isimlerdendir. Eş'arî, bu ismin Ebu Bekir ve Ömer'in imamlığını kabul etmeyerek reislerini terketmelerinden (rafaza) dolayı kendilerine verildiği şekilde izah etmekte ve onları Gulât ve Zeydîler ile birlikte, Şianın üç fırkasından biri olarak göstermektedir. Ona göre Rafiza ismi İmamiye'nin başka bir adıdır. Rafiza kelimesinin İmamiye ile aynı zümreye delâlet ettiği söylenmekte ise de, Rafizîlerin, Zeydîlerin on sekiz fırkasından sonuncusu olduğu da zikredilmektedir. Abdülkadir el-Bağdadî de Zeydîleri İmamiye, Kaysaniye ve Gulât ile birlikte Rafizîlerden saymaktadır. Bu zata göre Abdullah bin Sebe'nin taraftarı olan Sebeiye ilk Rafızîleri teşkil etmektedir.

Bütün bunlardan şu netice çıkmaktadır: Ki, bu Şiî telâkki edilen kimseler için yanlış olarak kullanılmış bir tabirdir. Şiî fırkasının hiçbiri için münhasıran kullanılmış değildir.

MUTEZİLE: Ehl-i sünnetten ayrılan Vâsıl bin Atâ'nın itikadını beğenip o yolda yürüyenlerdir. Vâsıl bin Atâ sünnîlerin ilk imamlarından olan Hasan el-Basrî'nin talebelerindendir.

Bir gün Hazret-i Hasan el-Basrî'ye birisi gelip «Ey imam! Zina, katletme gibi büyük günah işleyenleri, (Kebireyi irtikap edenleri), tekfir etmek câiz midir?» dedi.

Hazret-i Hasan el-Basrî, bunu düşünürken ondan önce Vâsıl bin Atâ cevap verdi:

— Ben, büyük günah işleyen bir kimsenin mutlaka mü'min veya kâfir olduğunu söyleyemem. Belki o, iman ile küfür arasında bir menziledir. Ne mü'min, ne de kâfirdir. Belki fasıktır.

Sonra Hasan el-Basrî'nin meclisinden ayrıldı. Bunun üzerine Hasan el-Basrî, «Vâsıl bin Atâ bizden itizâl etti» dedi. Artık o zamandan beri onun itikadına uyana Mutezile adı verildi.

Ehl-i Sünnetten Farklı İnanç ve İddiaları:

1. Mutezilece, insanların ihtiyarî fiillerinde, Allah'ın bir tesiri olmayıp belki insanlar o çeşit fiillerini yaratırlar.

2. Allah, kulları hakkında en faydalı olanı yaratmaya zorunludur.

3. Allah'ın zatını ispat eder, zatından başka bir de sıfatları olduğunu inkâr ederler.

4. İtaat edene mükâfat, isyan edene ceza Allah'ın üzerine vaciptir.

5. Tevbe etmeden ölen kulu af, Allah'ın adaletine aykırıdır.

ZEYDİYYE: Bunlar Hazret-i Hüseyin'in, Ali Zeynelâbidîn'den torunu Hazret-i Zeyd'i imam (halife) edinenlerdir. Üç kısma ayrılırlar:

a) **Carudiye:** Bunların reisi Ebu Carud'dur. Bunlar derler ki: «Haz-

ret-i Peygamber (s.a.v.), açıkça değilse bile işaret yoluyla Hazret-i Ali'nin halife olması gerektiğini ifade etmiştir. Ashab, bu işareti anlamayarak başka birini halife seçtikleri için fasık (günahkâr) tırlar». İnançları böyle olduğu için bir kısmı, Şiîler gibi ashaba ağır hücum ve küfürler savururlar.

b) Süleymaniyye ve c) Salihiyye: Birincisinin kurucusu Süleyman bin Cerir, ikincisinin reisi Hasan bin Ali bin Hayy'dır. Şiîlerin en mutedil kısmını bunlar teşkil ederler. Diğerleri gibi bütün ashaba lânet ve küfür etmezler. Hilâfet meselesinde iki grup da aynı prensipten hareketle şöyle derler: «Halife tayininin yolu şûrâdır». Yani halkın veya ileri gelenlerin istişare ve seçim yoluyla bir kimseye biat etmeleridir. Bu noktada ehl-i sünnetle de birleşmiş durumdadırlar. Ancak ikinci bir prensipleri daha vardır ki, bunda kısmen ehl-i sünnetten ayrılırlar. Onlara göre; müslümanların en üstün ve lâyık olanı halife olacaktır. Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) sonra üstün kişi, İmam Ali (r.a.), sonra İmam Hüseyin (r.a.), daha sonra İmam Ali'nin Hazret-i Fatıma'dan devam edegelen torunlarıdır. İşte bu hususta Ehl-i sünnetten ayrılmış oluyorlar.

Mamafih onlara göre efdal (daha üstün) varken, kandisi seçilmiş ve biat edilmiş mefdûlün (üstün olmayanın) imamet ve hilâfeti kabul edilir. Bu sebeple bunlar, İmam Ebu Bekir ve İmam Ömer'in hilâfetlerini kabul etmişlerdir. Ancak Salihiyye kolu mensupları, efdal varken mefdûlü seçtiler ve ona biat ettiler diye ashaba küfretmeyip ictihadda hata etmişlerdir, derken, Süleymaniyye, Hazret-i Ali'ye karşı savaş ettiler diye Hazret-i Âişe, Talha, Zübeyr, Muaviye hatta Hazret-i Osman'ı (r.a.) tekfir ederler.

Zeydîler, kendilerine muhalif olan İmamiyye'yi «Ravafız=rafz ve terkedenler» diye adlandırırlar. Buna sebep olanların Hazret-i Zeyd'i terketmiş olmalarıdır.

Zeydîye, itikadda Mutezilî, amelde, pek az meselede Şafiî olmakla beraber umumiyetle Hanefîdirler. Yemen'deki Şiîler Zeydî, İranlılar İmamiyye, Hindistan ve Suriye'nin bazı mıntıkalarında bulunan İsmailiyye ve Bâtıniyye ise Gulâttandır (1).

---

(1) Fıkıh Usulü, Hayreddin Karaman'ın eseri. S. 21-22.

Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) Bu Eserde Bahisleri Geçen Savaşları

(Alfabetik sırayla)

AHZAB (HENDEK) SAVAŞI

Buna Hendek Savaşı da denir. Hicri 5. yılının Zilkade ayında (Milâdi 626 yılında) vaki olmuştur. Şöyle ki: Beni Nadir yahudileri Medine'den uzaklaştırılmış, bir kısmının Hayber'e yerleşmelerine müsaade edilmişti. Fakat bu olay onların tahrikçi davranışlarına yol açtı. Mezkûr yahudilerin reisi olan Huyey bin Ahtab, Sellâm bin Ebu Hukayk ile Kinane ve diğer bazı kabilelerin reisleri, Mekke'ye gidecek Kureyş reisleriyle temasta bulundular.

Hıristiyanlıkta teslis (Tanrıyı üçleme) inancı olup, Yahudilikte tevhid akidesi olduğu için, İslâm'ın tevhid akidesine Yahudilik daha yakındı. Bunun için Kureyş, Hazret-i Muhammed'in (s.a.v.) dini hakkında yahudilerden tahkikat istediler. Lâkin yahudiler onları aldatıp putperestliğin İslâmiyet'ten daha iyi olduğunu söylediler. Kureyş kabilesi ile yahudiler birleşip kabile kabile dolaşmaya, putperestliğin müslümanlıktan hayırlı olduğunu her tarafa yaymaya başladılar. Fezare, Süleym, Sa'd ve Esed oğulları ve diğer kabilelerden büyük bir ordu teşekkül etti. Hatta «Fethü'l-Bari» kitabının beyanına göre sayıları 22 bini buldu.

Hazret-i Peygamber (s.a.v.), bu büyük ordunun Medine üzerine yürüdüğünü haber alınca, derhal ashabın ileri gelenleri ile müşavere etti. Selman-ı Farisi'nin fikrini tasvip ederek Medine'nin etrafına 6 günde hendek kazdırıldı. Kureyş'in muazzam ordusu gelip hendeğin etrafında karargâh kurdu ve Medine kuşatıldı. Kış mevsimi olduğundan muhasara uzadı.

Çadırdakiler, hele Gatfan kabilesi askeri bu eziyete dayanamadılar. Diğer taraftan da aralarında vaki olan bazı evhamlar dolayısıyla Araplarla yahudilerin arasındaki itimad bozuldu.

Durumları bu safhada iken bir gece aniden bir fırtına koptu. Öyle ki, ağaçları kökünden koparıyordu. Artık orduları buna tahammül edemedi. Ard arda Medine'nin üzerinden çekilip gittiler. Böylelikle bu savaş neticelendi. Bu harpte Kureyş'ten 4 kişi öldü. Müslümanlar da 5 şehid verdi.

BEDİR SAVAŞI

Bedir, Suriye'ye giden kervan yolu üzerinde Medine'ye 80 mil

mesafede bir yerin ismidir. Müşrikler ile müslümanlar arasında ilk savaş orada vaki olmuştur.

Sebebi, müşriklerin Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) öldürülmesini veya Medine'den çıkarılmasını teklif ederek, aksi takdirde Medine'ye taarruz edecekleri tehdidinde bulunmalarıdır. Menfi cevap aldıklarında Medine meralarına saldırıp hayvanlarını götürdüler. Hicri 2. yılında (Milâdi 624) savaş hazırlığı için Kureyş, Ebu Süfyan'ın başkanlığında 30-40 kişilik bir kervanı Suriye'ye çıkarmıştı. Bunu duyan müslümanlar Suriye'den dönen kervanın yolunu kesmek istediler. Demek ki Bedir Savaşı bir tesadüf eseri olmuş, müslümanlar harp hazırlığını yapmamışlardı. Ancak aldıkları bu haber üzerine Peygamber (s.a.v.) 305 kişilik bir İslâm ordusuyla Bedir tarafına hareket etti.

Ebu Süfyan, alışverişini bitirip Şam'dan dönerken bunu duymuş, yolunu değiştirerek sahil yolunu takip etmişti. Fakat ne olur en olmaz düşüncesiyle yardıma gelmeleri için Mekke'ye haber gönderdi. Mekkeliler Ebu Cehil kumandasında 900 kişilik bir orduyla Bedir'e gelip su başını tuttu. Müslüman ordusu ise kumsal, susuz bir yerde konmuştu. Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) duası ile sağanak halinde yağmur yağmasından istifade ettiler.

Ramazan-ı Şerif'in 17'nci günü idi. Efendimiz (s.a.v.), elini kana boyamak istemediği için, harp sahasının gerisinde kendisine kurulan gölgelikte, Hazret-i Ebû Bekir ile birlikte oturuyordu. Sa'd bin Muaz, çadırın önünde nöbet bekliyordu. Her iki ordu ilkin teker teker birbirlerine karşı muaraza etmekle savaşa başladı. Fakat müşriklerin birden saldırmaları üzerine savaş kızıştı. Allah Teâlâ, İslâm ordusuna yardım olarak beyaz atlara binmiş, başlarında beyaz sarıklar olduğu halde Hazret-i Cibril ile Mikail ve melekleri yardıma gönderdi. Müşriklerin ordusu müslümanların üç katı olduğu halde, mağlûp oldu. 70 ölü, o kadar da esir verdi.

Esir olanların arasında Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) amcası Abbas da vardı. Sıkıca bağlandığı için inliyordu. İnlemesini işiten Resûlullah (s.a.v.), üzüntüden uyuyamıyordu. Ona,

— Uykun gelmiyor ey Allah'ın Resûlü, denilince,

— Abbas'ın inlemesindendir, diye buyurdu.

Bunun üzerine birisi kalkıp Hazret-i Abbas'ın ve diğer bütün esirlerin bağlarını gevşetti.

«Keşşaf» tefsiri sahibi Zemahşeri'nin yazdığına göre, sonra Peygamber (s.a.v.), Hazret-i Abbas'ın fidyesini vererek serbest bırakmıştır. Diğer bir rivayete göre, Hazret-i Abbas fidyesini kendisi vermiştir.

Ölenlerin arasında elebaşılardan Ebu Cehil bin Hişam, Utbe bin Rabia, Şeybe bin Rabia, Ümeyye bin Halef gibileri de bulunuyordu.

Müslümanlar, bu savaşta 14 şehid vermişlerdir.

İşte bu savaşta müşriklerin ordusu, perişan olup bozguna uğramış, savaş bu şekilde müslümanların lehine neticelenmişti. Müslüman ordusu Medine'den çıktığından 19 gün sonra Medine'ye zaferle döndü.

BENİ NADİR GAZASI

Necid havalisinde ikamet eden Ebu Bera, kabilesi olan Kilab'ı irşad etmek üzere, Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) birkaç zatın gönderilmesini talep edince, Efendimiz (s.a.v.), «Ben sahabelerimin hayatından mesulüm. Onları o civara gönderirsem başlarına bir şey gelmesinden korkarım» dedi.

Fakat Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz, Ebu Bera'nın kat'î teminat ve nüfuzuna güvenerek hepsi de ashab-ı suffadan olan, bir rivayete göre 40, bir rivayete göre de 70 ashabını onlara gönderdi.

Mezkûr sahabeler, Beni Amir hududundaki Maune Kuyusu denilen mevkie gelince, orada durup Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in Amir bin Tufeyl'e yazdığı mektubu arkadaşlarından Haram bin Milhan'la gönderdiler. Amir, mektuba hiç bakmadan Haram'ı öldürdü. Adamlarını toplayıp Haram bin Milhan'ın arkadaşlarını da öldürmek için hazırlandı. Milhan'ı bekleyen sahabeler de beklemekten bıktığından Amir'e doğru gidiyorlardı. Fakat yolda Amir'in topladığı adamlar tarafından çevrilerek, hepsi şehid edildiler.

Onlardan yalnız Amr bin Ümeyye kurtulmuştur. Amir, «Anam bir köle azad etmeyi adadığından, seni azad ediyorum» diye öldürmemiştir onu.

Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz, bu hadiseye çok üzüldü. Bir ay boyunca her sabah namazında bu zulmü yapana beddua etti.

Bu faciadan kurtulan Amr (r.a.) Medine'ye gelirken yolda rastladığı iki adamı, arkadaşlarını öldürenlerden sanarak öldürdü. Medine'ye gelip Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) haber verince, her ikisiyle andlaşma yapılmış olduğunu öğrendi.

Yahudiler, Uhud'da müslümanların hezimete uğramakla zayıfladıklarını zannederek, müslümanlarla olan birçok andlaşmalarına riayet etmemeye başladılar.

Medine-i Münevvere'ye iki mil mesafede müslümanlara andlaşma suretiyle bağlı bulunan Beni Nadir yahudileri vardı. Hazret-i Peygamber (s.a.v.) onlarla yaptığı andlaşmaya göre, Amr tarafından öldürülen iki şahsın diyetlerini (şeriata göre kan haklarını) vermede müslümanlara yardım etmek için beraberinde Hazret-i Ebû Bekir, Ömer, Ali gibi sahabelerden 10 kişi aldı, Beni Nadir'e gitti. Efendimiz (s.a.v.), diyet meselesini açınca, kabul edip iyi karşıladılar. Son-

ra onlardan birkaç kişi gizlice toplanarak Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz'in gölgesinde oturduğu binanın damından, başına büyük bir taş bırakmak için dama bir adam göndererek suikast hazırladılar.

Bu vazife için Amr bin Cahş dam üstüne çıkınca, Hazret-i Cibril (a.s.), Peygamber Efendimiz'e (s.a.v.) gelip durumu ona bildirdi. Efendimiz (s.a.v.), bir fitnenin çıkmasını önlemek için kimseye haber vermeden orayı terk etti ve Medine'ye döndü. Sahabeler de beraberinde döndüler.

Hazret-i Peygamber (s.a.v.), kendisine karşı suikast hazırladıkları ve aralarındaki muahedeyi bozdukları için 10 gün zarfında oradan çıkıp başka bir yere göç etmeleri için, Muhammed bin Mesleme'yi elçi olarak Beni Nadir kabilesine gönderdi. Muhammed bin Mesleme onlara bu emri tebliğ etti. Başka çıkar yol olmadığından bu teklifi kabul edip göçe hazırlandılar. Fakat münafıkların reisi olan Abdullah bin Übeyy, iki bin askerle onlara yardım edeceğini, yurtlarından çıkmamalarını bir elçiyle bildirdi.

Beni Nadirliler, Abdullah bin Übeyy Kaynuka kabilesine de böyle bir oyun oynadığı için ona itimad etmediler. Hiç olmazsa vatanlarındaki hurma bahçelerinden faydalanabilecekleri bir yere göç etmeye teşebbüs ettiler. Lâkin kabile reisi olan Huyey bin Ahtab, Abdullah bin Übeyy'in vaadine aldanarak, «Ne isterseniz yapınız, çıkmayacağız» diye Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) haber gönderdi.

Kur'an-ı Kerim, bu hadiseyi şöyle anlatır· «Ey Muhammed! **Münafıkların, kitab ehlinin inkârcılarından olan kardeşlerine, «Eğer siz yurdunuzdan çıkarılırsanız, and olsun ki, biz de sizinle beraber çıkarız. Sizin aleyhinizde kimseye uymayız. Eğer savaşa tutulursanız, size yardım ederiz» dediklerini görmedin mi? Allah, onların yalancı olduklarına şahidlik yapar. Savaşa tutulmuş olsalar, and olsun ki, onlara yardım etmezler. Yardım ederlerse de, muhakkak arka çevirirler. Sonra yardım da görmezler. Şüphesiz Allah'tan ziyade onların yüreklerinde sizin korkunuz var. Çünkü onlar, anlamayan kimselerdir»** (1).

İşte Beni Nadir'in bu direnmesi üzerine, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) yirmi gün onları kalelerinde muhasara etmiştir. Çıkmayacaklarını anlayınca, Allah'ın emriyle hurma bahçelerini tahrip etmiştir. **Nitekim Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'inde, «İnkârcı kitap ehlinin yurtlarında hurma ağaçlarını kesmeniz veya onları kesmeyip gövdeleri üzerinde ayakta bırakmanız Allah'ın izniyledir. Allah, yoldan çıkanları böylece rezilliğe uğratır»** (2) buyurmuştur.

Yahudiler, münafık Abdullah'tan bekledikleri yardımın gelme-

---

(1) Haşr 11, 12, 13; (2) Haşr; 5.

yeceğini anlayınca, aman dileyip teslim oldular. Canları emniyete alındı. Silâhtan başka deveye yükleyebildikleri bütün mallarını altı yüz deveye yükleyip yurtlarını terk ettiler.

Onlardan 50 miğfer, 340 kılıç, 50 zırh müslümanlara kaldı.

Beni Nadir, can ve mal emniyetiyle çıkıp yerlerini terk ediyorlardı. Yaptıkları suçlara göre, verilen bu cezanın az olduğunu kendileri de biliyorlardı. Sanki bayrammış gibi sevinerek, kızlar def çaldığı halde bir kısmı Hayber'e, diğer bir kısmı da Şam ülkesindeki Ezriat'ta bulunan Kaynuka yahudilerine gittiler. Onlardan yalnız iki kişi müslüman olup yerinde kalmıştı. Gidenlerin arazileri Muhacir ve bazı fakir Ensari sahabilere taksim edildi. Beni Nadir Savaşı, Hicri 4. yılında olmuştur.

HAYBER FETHİ

Hayber, Medine-i Münevvere'nin kuzeyinde ve 150 km. uzağında Suriye yolu üzerinde bir yerin ismidir. Hayber'in yedi kalesi olup arazisi verimli, hurmalık bahçeleri çoktu. Ahalisi hep yahudi olduğundan Arabistan Yahudiliğinin merkezi sayılırdı. Beni Nadir ile Beni Kaynuka yahudilerinin Medine'den çıkarılan reislerinin bazıları da oraya yerleşmişlerdi. İşte onlar, bütün güçleriyle Arapları İslâm'a karşı tahrik ederek Hendek Harbine sebep olmuş, Medine büyük bir tehlikeden kurtulmuştu. Hendek harbiyle yahudi kabilelerinden olan Kurayza'ya ve bazı yahudi hainlere gereken cezalar verilmişti. Ancak Gatfan Arap kabilesi, Hayber'de yahudilerin komşusu ve müttefiki idi. Aynı zamanda Suriye yolu üzerinde Bizans'a tâbi olan Hâris, Peygamber'in (s.a.v.) onu İslâmiyet'e davet eden mektubuna kızmış, Medine'ye hücum etmek için hazırdı. Hayber'in reislerinden Huyey bin Ahtab öldükten sonra, onun yerine zengin ve sözü geçen Sellam bin Ebil Hukayk geçmişti. Sellam, Medine'ye büyük bir saldırı için, Gaftan ve başka kabilelerle görüşüp güçlü bir ordu hazırlamıştı.

Hazret-i Peygamber (s.a.v.) bunu duyunca, Hayber'e Abdullah bin Atik'i göndererek, bu tahriki yapan Sellam'ı öldürttü. Sellam'dan sonra Yesir bin Rezzam kabileler arasında dolaşıp tahrikte bulundu. Resûl-i Ekrem (s.a.v.), Abdullah bin Revaha'yı tahkikat için o tarafa gönderdi. Abdullah, birkaç arkadaşıyla gidip, sonra orada gördüğünü Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) arzetti.

Efendimiz (s.a.v.), Hayber ahalisiyle anlaşmak için tekrar Abdullah'ı gönderdi. Abdullah, barış teklifini Yesir'e bildirince, hemen teklifi kabul etti. Medine'ye gelmek üzere 30 kişilik bir kafileyle yola çıktılar. Fakat yolda şüphelenerek geri dönmek için Abdullah ile münakaşa edip çarpışınca, Yesir öldürüldü.

Medine'deki münafıklar da müslümanların aleyhinde gizlice tahrikte bulunurlardı. Hele reisleri olan Abdullah bin Übeyy, yahudiler hesabına casusluk ederdi. Hayber yahudileri, hem savaşçı hem de zen-

gin idiler. Bunun üzerine müslümanlara karşı, bir harp hazırlığına teşebbüs ederek Gatfan ve diğer kabilelerle birleştiler. Hatta Gatfanlılardan bazısı Medine meralarına saldırıp Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) ait davarları götürmüştü.

Peygamber (s.a.v.), onların bu durumundan müslümanlara karşı bir savaş hazırlığı içinde olduklarını anlayınca, daha düşman hareket etmeden önce, savaş hazırlığına başladı. «Cihada çıkmak isteyen gelsin» buyurdu. Bin altı yüz kişilik bir ordu ile, civardakiler bile duymadan ani olarak Medine'den çıkıp Hayber'e hareket etti. 150 km.'lik yolu üç günde aldılar.

Bir sabah Hayber yahudileri, aniden İslâm ordusunun geldiğini görünce, kalelerine kapandılar. Hazret-i Peygamber (s.a.v.), bu seferde Hazret-i Ali'ye, Hubab bin Munzir'e ve Said bin Ubade'ye birer bayrak vermişti. Sahabeler ilahîler, şiirler okuyorlardı. Hatta bu savaşa kendi kazandığı malıyla orduya yardım etmek ve askere su içirmek, hastalara ilaç vermek gibi görevleri görmek için bazı müslüman gönüllü kadınlar da katılmışlardı.

Ağırlığını, kadınları, çadırları geride bırakan İslâm ordusu, Hayber kalelerine doğru ilerlemişti.

Yahudiler Gatfan kabilesinden yardım isteyince, derhal yardım için harekete geçtiler. Fakat Resûl-i Ekrem (s.a.v.), onları bu yardımdan vaz geçirmek için, ele geçirilecek ganimetten bir kısmını onlara vereceğini bildirdi. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), gece vakti bir yere hücum etmezdi. Bunun için o geceyi de şehrin dışında dua ederek geçirdi.

Hayber, yedi kaleden ibaret olup gayet sarptı. Ahalisi Peygamber'in (s.a.v.) andlaşma teklifini reddedip harbe karar verdi. Naim Kalesi'ne zahire depo edip, Sulalim ve Vatih kalelerine de kadınlarını yerleştirdiler.

Savaş, ilkin Natah Kalesi'nde başladı, yahudilerin, Arapların bin savaşçısına denk tuttukları Merhab, Kamus Kalesi'ndeki yahudilerin ordu kumandanı idi. Harp şiddetle başlamıştı. Yahudilerin reisi olan Sellam bin Mişkem, çok hasta olduğu halde Natah Kalesi'ni müdafaa edenlere başkanlık ediyordu. O sıra ölünce yerine Haris bin Ebu Zeyd geçti. Muhammed bin Mesleme (r.a.), Naim Kalesi'ne yapılan hücumu idare ediyordu. Fakat kaleden üzerine yuvarladıkları bir taşla şehit oldu. Yahudiler ne sulhü, ne de müslümanlığı kabul ettiler. Bunun üzerine Hazret-i Ali, hücum etti. Çok şiddetli bir çarpışma oldu. Hatta bir ara Hazret-i Ali'nin kalkanı elinden fırlayıp düşünce, arada bulunan bir kapıyı kalkan yerine kullanarak savaşmaya başladı. Naim Kalesi düşünce, Kamus Kalesi'ne saldırıldı. Orada Yahudilerin kumandanı olan Merhap, silahını kuşanıp meydana çıktı. Şiirlerle kendisini överek ta-

nıttı. Hazret-i Ali ona karşı çıkıp, onunla yaptığı amansız bir döğüşte onu tepeleyerek öldürdü.

Bir rivayete göre de Merhab, Muhammed bin Mesleme tarafından öldürülmüştür.

Kaleler yavaş yavaş düşüyordu. Vatih ve Sulalim ahalisi, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den barış istediler. Hayber'de bir çiftçi sıfatıyla kalıp ürünlerinin yarısını müslümanlara vermeyi teklif ettiler. Bu teklifleri kabul olundu ve gelirleri beytülmal hesabına yazıldı.

Oranın mahsul işini idare etmeye Abdullah bin Revaha tayin edilmişti. Abdullah, orada kaldığı müddetçe, yahudilere çok iyi muamele edip mahsulün yarısını Medine'ye gönderdi.

Hazret-i Peygamber (s.a.v.), Hayber sulhundan sonra orada birkaç gün kaldı. Sellam bin Mişkem'in eşi Zeynep, Peygamber'e (s.a.v.) verdiği bir ziyafette sofraya zehirli koyun kızartması koymuştu. Hazret-i Peygamber (s.a.v.), o etten biraz çiğnedikten sonra, zehirli olduğunu anladı. Hemen ağzından çıkararak, «Ellerinizi çekin. Çünkü koyun bana zehirli olduğunu söyledi» buyurdu. Fakat birisi bir lokma yutmuş olduğundan zehirlenerek vefat etti.

Efendimiz (s.a.v.), Zeyneb'i çağırarak sebebini sordu. «Sen eğer bir peygamber isen, bu yaptığım sana zarar vermeyecekti. Melik isen insanları senden kurtarırım düşüncesiyle yaptım» diyerek suçunu itiraf etti. Ancak ölen sahabiye karşılık kısas olarak öldürüldü.

Hicri 6. ve 7. yılları arasında vaki olan Hayber'in fethi, müslümanlar için büyük bir zafer olup, İslam ordusu sevinçle Medine'ye dönmüştü.

Hele o esnada Hazret-i Ali'nin kardeşi Cafer bin Ebu Talib ve beraberindeki 16 kişinin göç ettikleri Habeşistan'dan geri gelmeleri, Resûl-i Ekrem'i (s.a.v.) çok sevindirdi. **«Hayber'in fethine mi, yoksa Cafer'in gelmesine mi sevineyim»** diye buyurdu.

HUDEYBİYE MUSALAHASI

Hendek Savaşı, müslümanlar lehine sonuçlanınca, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, bir rivayete göre 1500 kişilik bir kafile ile Kâbe'yi ziyaret maksadıyla silahsız olarak yola çıktı. Hele Muhacir sahabeler, buna çok seviniyorlardı.

Peygamber (s.a.v.), Mekke'de kurban edilmek üzere develerden ve Arabistan'da yolculukta taşınması adet olan kılıçlardan başka hiçbir silah alınmamasını emir buyurdu. Zülhuleyfe denilen yere geldiğinde ihram giyildi. Mekkeliler, Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz'e gelip zaptetmesinden korktukları için şehre girmemesini istediler. Hazret-i Peygamber (s.a.v.) ile sahabeler, Hudeybiye Kuyusu başına konmuştu. Mekkeliler ona bu kararı bildirmek için itimad ettikleri Urve bin Mes'ud es-Sakafî'yi elçi olarak gönderdiler. Urve, Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) gelip müzakereye başlarken, O'na, «Mekke senin öz vatanın. Kureyş

kabilesi senin kabilendir. Şayet onları mahvedersen, kendi kavmini mahvetmiş olmayacak mısın? Ya Kureyş savaşta sana galebe ederse, senin etrafında toplananlar dağılıp kaçacaklardır» dedi.

Bunun üzerine Hazret-i Ebu Bekir (r.a.), Urve'ye, «Sen Lât'ın dalağını yala! Biz mi O'nun etrafından dağılacağız» dedi. Muğire bin Şu'be de «Bir daha böyle söylersen kolunu cesedinden ayırırım» diye Urve'ye cevap verdi. Urve, geri dönünce, sahabelerin Resûl-i Ekrem'e (s.a.v.) olan büyük bağlılığını anlattı.

Resûl-i Ekrem (s.a.v.), Mekkelilere elçi olarak Hazret-i Osman'ı gönderdi. «Bir savaş için veya herhangi bir kuşatma için gelmedik. Ancak Kâbe'yi ziyaret etmeye geldik» diye her ne kadar söylendiyse de, Kureyş kabul etmedi. Görüşmeler uzayıp gidiyordu.

Hudeybiye'deki bir ağacın altında bütün ashab-ı kiram İslâmiyet uğrunda kendilerini feda edeceklerine dair Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) biat ettiler. Hazret-i Osman, Mekke'den dönmüştü. Artık Kureyş, Hazret-i Muhammed'in (s.a.v.) savaş için gelmediğine kanaat getirmişse de inad ederek Mekke'ye girmemesinde ısrar ettiler. Bu karardan bir türlü dönmüyorlardı. Nihayet Süheyl bin Amr'ı Peygamber'e (s.a.v.) gönderdiler ve altı maddelik bir muahede imzalandı.

Muahedenin birinci maddesine göre, müslümanlar o yıl Mekke'yi ziyaret etmeksizin Medine'ye döneceklerdi. İkinci maddeye göre ancak bir dahaki seneye üç gün müddetle Mekke'de kalmak suretiyle ziyaret edebileceklerdi.

İşte bu muahede üzerine Hazret-i Peygamber (s.a.v.), artık Mekke'ye gitmekten feragat edip, sahabilere kurbanları kesmeyi emir buyurdu. Evvelâ kendisi kesti. Sonra mübarek saçını kesip ihramdan çıkınca, sahabe-i kiram da ona tâbi oldular.

Muahede imzalandıktan sonra, müslümanlar Hudeybiye'de üç gün kaldılar. Dördüncü gün Medine-i Münevvere'ye hareket ettiler. 400 kişiyle Hudeybiye'ye gelen Resûl-i Ekrem (s.a.v.), iki yıl sonra Mekke-i Mükerreme'nin fethine on bin askerle geldi.

Hudeybiye Andlaşması, Hicrî 6. yılının Zilkade ayında, (Miladî 628) olmuştur.

HUNEYN

Huneyn, Mekke ile Taif arasında bir yerin ismidir. Müslümanlar kan dökmeden Mekke-i Mükerreme'yi fethedip Kâbe-i Muazzama'ya ulaştıklarından dolayı çok seviniyorlardı. Lakin bu büyük zaferden 15 gün sonra Mekke civarındaki putperest Havazin kabilesi, müslümanlara saldırmak için hazırlanmaya başlamışlardı. Reislerinden 30 yaşında olan Malik bin Avf, Sekif ile Havazin kabilelerinden koca bir ordu toplamış ve başka kabileler de onlara iltihak edip yirmi bin kişilik bir ordu teşekkül etmişti.

Adı geçen Malik, savaşa teşvik maksadıyla bütün kadınları ve mal-

ları beraber harp sahasına almış, orduyu Huneyn Vadisi'nde toplamıştı. Evtas kabilesi de aralarında bulunuyordu. Beraber getirdikleri develerin böğürmeleri, eşeklerin anırmaları, koyun meleyişleri ile çocukların ağlama sesi vadide uğulduyordu. Beraber getirdikleri bir ihtiyar olan Cuşem kabilesinden tecrübeli Samme oğlu Düreyd, bu kadınların ve malların getirilme sebebini sordu. Malik bin Avf, «Savaşta ordumuzun geri kaçmasını önlemek içindir» deyince, ihtiyar buna muvafakat etmedi. «Şayet mağlûp olursanız, kadınlarınızı, şerefinizi kendi elinizle müslümanlara vereceksiniz. Bunları harp sahasından uzaklaştırınız» dedi. Gençler, Düreyd bunamış diye söylediklerine önem vermediler.

Düreyd'in direktifi ile vadiden geçecek herhangi bir askeri pusuya düşürmek için dar bir boğazdaki tepelere siperler kazılmıştı.

Mekke yeni fethedilmekle beraber, ahalisinde tam bir değişiklik olmaya başlamıştı. Öyle ki, Ebu Cehil'in üvey kardeşi olan Abdullah, Huneyn Savaşı'na para yardımı yaptı. Henüz müslüman olmayan Safvan bin Ümeyye 100 zırh ile başka silahlar da verip bu savaşa müslümanlarla iştirak etti. Müslüman olanların arasında Ebu Süfyan da vardı. Aralarına 70-80 kadar müşrik de olduğu halde müslümanlar, ani bir hazırlıkla iki bini Mekkeli olmak üzere cem'an on iki bin askerle düşmanın toplandığı Huneyn Vadisi'ne hareket ettiler.

İşte böyle mükemmel techizatlı bir ordu harekete geçince, onlardan bazıları, «Bu asker hiç mağlûp olur mu?» diye hissî düşüncelere kapıldı. Düşmanı küçümsüyorlardı. Halbuki maddî üstünlük veya çoğunluk zaferi sağlayan yegâne âmil değildi.

Gece vakti Huneyn Vadisi'ne varan İslâm ordusu, biraz istirahat ettikten sonra, yine yola devam etti. O sırada İslâm ordusundan Beni Süleym kabilesinin başında olan Halid bin Velid, gafil davranıp mezkûr boğazdan geçerken pusuya düşürüldü. Vadinin iki tarafında siperlenmiş, düşman askerinin ok yağmuruna maruz kaldı. Şafak yeni söküyordu. Müslümanlar, bu ani durum karşısında ne yapacaklarını şaşırıp birbirine girdi. Geri dönmek mecburiyetinde kaldılar.

Bu hezimetin diğer bir sebebi de, Mekke'nin fethinden sonra müslüman olmayanların da aralarında bulunmaları idi. Fırsattan istifade ederek, «Bir gün İslâm askerlerinden öcümüzü alacağız» diye söyleşiyorlardı. Hazret-i Peygamber (s.a.v.), aralarında olduğu için bu durumu görüyordu. Herkes kaçarken, o yerinden bile kımıldamadı. Etrafında ehl-i beytinden olanlar, Ensar ve Muhacir sahabelerden bazı kimseler kalmıştı. «**Ben hak peygamberim, bunda yalan yok. Ben, Abdülmuttalib'in oğullarındanım**» diyordu.

İslâm askerleri bu tehlikeli dakikalarda nereye gideceklerini bilmeden kaçışıyordu. Hazret-i Peygamber (s.a.v.), gayret edip hemen hayvanını mahmuzlayarak düşmanın karşısına çıkmak istedi. Amcası oğlu

Ebu Süfyan (yani Kureyş reisi olan değil), hayvanın yularını tutup bırakmadı. Yanında bulunan amcası Hazret-i Abbas, «Muhammed (s.a.v.) buradadır» diye bağırıyordu. Hazret-i Abbas'ın bu gür sesi üzerine derin bir gafletten silkinmiş gibi ayılan sahabelerin hepsi yeniden Peygamber'in (s.a.v.) sebatı sayesinde etrafında toplandılar.

Allah'ın yardımı yetişmiş, güneş doğmuş, Muhacir ve Ensarîler kılıca sarılarak düşmana öyle bir saldırıyorlardı ki, siperlerinden çıkanlar ne yapacaklarını şaşırdılar. Sabahın alaca karanlığında bozulan müslümanlar, şimdi aslanlar gibi saldırıyorlardı. Onlardan cesaret verici sesler yükseliyordu. Hazret-i Peygamber (s.a.v.) «Şimdi fırın kızdı», buyurarak yerden bir avuç çakıl alıp düşman ordusuna doğru fırlattı. Gökten melekler inip İslâm ordusuna yardım ettiler. Müslümanlar da yıldırım gibi saldırıyorlardı. Havazinlilerin mukavemeti gevşedi. Hepsi kılıçtan geçirileceklerine kanaat getirerek, beraberlerinde getirdikleri kadınlarını, mallarını bırakıp kaçmaya başladılar.

Artık müslümanlar zaferi kazanmıştı. Düşmanların reisi olan Malik bin Avf, yakayı ele vermeden harp ortağı olan Taif'teki Sekif kabilesine gidip kalelerine kapandı.

Fakat onun takibine devam edildi. Taif Kalesi, çirkin putperestlik yuvası idi. Hazret-i Peygamber (s.a.v.), 9 yıl önce İslâmiyeti tebliğ için Taif'e gitmiş, fakat oradaki Sekif kabilesince fena karşılanmıştı. O gün onların ayaktakımlarının attığı taşlarla ayağı kan içinde bırakılan bu imanından başka güvendiği hiçbir şey olmayan yüce insan o gün, koca bir ordu ile onlara gelmişti.

Taif Kalesi çok müstahkem, düşmanın zahire ve malzemeleri de bol olduğundan, uzun süre kuşatıldığı halde bir netice alınamıyordu. Zaten Hazret-i Peygamber (s.a.v.), oraları çok iyi bilirdi. Kalenin alınması için çok beklemek lâzımdı.

Selman-ı Farisî'nin talimatı üzerine bugünkü tanka benzer ağaçtan yapılmış araçlarla kale duvarına yanaşılıp duvarda gedikler açılmaya çalışıldı. Ancak düşman bunların üzerine kor haline getirilmiş demir parçaları atarak yaktığından bir netice alınamadı.

Bunun üzerine başka çarelere başvuruldu. Taif'in etrafında çok sayıda bağ ve bahçe vardı. Bunların tahribine başlandı. Zira teslim olmaları için son çare bu olacaktı. Taifliler, «Bağlarımızı bağışladık» diye haber gönderdiler. Müslümanların müsamahalı olduğunu bildiklerinden, kaleden yirmi beş kişilik bir kafile onlara geldi. Kalede bol zahire ve malzeme olduğunu, daha uzun süre kuşatılmakla alınamayacağını bildirdiler. Bunun üzerine bir ay kadar devam eden muhasara kaldırıldı.

Müslümanlar, Taif'ten Cirane'ye gelip orada savaş ganimetini taksim ettiler. Hazret-i Peygamber (s.a.v.), ashab-ı kiramla Mekke'ye dön-

dü. Mekkelilerden müslüman olanlara din ahkâmını öğretmek için Muaz bin Cebel'i Mekke'de bırakarak Medine'ye geri döndü.

Bu savaşta müslümanlar birçok yaralı ve 18 şehit vermişti.

Savaş, Hicrî 8. yılda Şevval ayında (630 Miladî) olmuştur.

UHUD SAVAŞI

Bedir Savaşı'nda yediği ağır darbenin acısını unutmayan Kureyş, Ebu Süfyan başkanlığında küçük bir kafile ile yaptığı Sevik Gazasında da kinini yatıştıramamıştı. Bedir Savaşı'na sebep olan ve Ebu Süfyan'ın Şam'dan getirdiği kervan malları Darünnedve'de depo edilmiş, hesabı görülmemişti. İkrime bin Ebi Cehil, Haris bin Hişam, Cübeyr bin Mut'im ve daha başkaları Ebu Süfyan'a, «Muhammed Bedir'de birçok büyüğümüzü öldürdü. Kervanın sermayesini Mekke'deki sahiplerine verelim. Kalan kâr ile müslümanlara harp açalım» dediler. Kervanın kârı olan elli bin dinardan yirmi beş bin dinarı, hemen civar kabilelerden asker toplanmasına tahsis edildi.

Kureyş, Beni Mustalik ve diğer Arap kabilelerinden iki bin kişi toplanarak, Mekkelilerden de bin asker katılmasıyla toplam üç bin kişilik yedi yüzü zırhlı süvari, üç bin deve, iki yüz at olmak üzere kuvvetli bir ordu hazırlandı. Kadınların savaşa katılıp katılmayacağı münakaşa edildi. Utbe kızı Hind'in desteği ile kadınlar da orduya katıldılar.

Henüz Mekke'de ikamet edip müslüman olmayan Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) amcası Abbas, Bedir'de esir olduğunda müslümanlardan iyi muamele görüp bırakıldığı ve Hazret-i Muhammed'i (s.a.v.) sevdiği için, acele olarak bir adamla bu hususta gizlice Hazret-i Muhammed'e (s.a.v.) haber vermek üzere tafsilatlı bir mektup gönderdi.

Efendimiz (s.a.v.), haberi alınca Enes ile Mûnis adlarında iki kişiyi sonra Hubab bin Münzir'i tahkikata gönderdi. Onlar Kureyş kabilesinin durumunu anlayıp Resûl-i Ekrem'e (s.a.v.) arzedince, ani bir ordu baskınına karşı önemli noktalara nöbetçiler dikildi.

Efendimiz (s.a.v.), Muhacir ve Ensarî sahabelerin ileri gelenleri ile hatta münafıklar ile danışıp konuştu. Kendisi şehir dışında düşmanla savaşılmasına taraftar olmadığı halde, ekseriyetin kararına uyarak Medine'den çıkıp dışarıda savaşılmasını kabul etti. Silahlanıp hazırlanıldı.

Kureyş ordusu, çarşamba günü Medine'ye bir saat mesafede olan Uhud Dağı'nda karargâh kurmuştu. Bin kişilik İslâm ordusu ise cuma namazını kılıp Uhud'a hareket etti.

Ancak Medine dışına savaşa çıkmak kararına muhalif olan münafıkların reisi Abdullah bin Übeyy, 300'e yakın adamı ile geri döndüğünden, ordunun sayısı yedi yüze indi. Bazıları da küçük yaşta olduklarından Resûl-i Ekrem (s.a.v.), onları Medine'ye geri göndermişti. O gece ordu Şeyheyn denilen yerde kalmış, cumartesi sabahı Uhud'a varılmıştı.

İslâm ordusu arkasını dağa verip Medine'ye karşı saf bağladı. Müşrikler de onlara karşı saf tuttular. Efendimiz (s.a.v.), Zübeyr bin Avvam'ı zırhlıların başına geçirdi. Sancağı Musa bin Umeyr'e verdi. Zırhsız olanların başına da Hazret-i Hamza'yı verdi. Düşmanın arkadan İslâm ordusuna saldırısını önlemek için Abdullah bin Cübeyr ile elli kişilik bir okçu müfrezesini sol taraftaki dağ vadisinin yanına yerleştirdi. Düşman yenilse dahi orayı bırakmamaları için sıkıca tembih etti.

Kureyş ordusu gayet tedbirli ve techizatlı idi. Ordularının sağında Halid bin Velid, sol kanadında Ebu Cehil bin İkrime ve süvarilerin başında Safvan bin Ümeyye ve okçuların başında da Abdullah bin Ebi Rebah vardı. Kadınlar def çalıyor, saflar arasında dolaşıyor ve destanlar okuyorlardı.

İki taraf da savaşa hazırdı. Savaş evvelâ mubareze ile başladı. Müslümanlar meydana çıkan kâfirleri birer birer öldürdü. Mertçe cenk ettiler. Hatta müşrik askerlerinden Abdurrahman bin Ebu Bekir bir ara çıkıp meydan okuyunca, İslâm askerinden babası Hazret-i Ebu Bekir, kılıcını çekerek ona doğru yürümek istedi. Fakat Resûl-i Ekrem (s.a.v.) harpte bile büyük insanlık vazifesini yapan bir baba ile evlâdının arasında vaki olacak savaştan hoşlanmadığından, Hazret-i Ebu Bekir'e **«Kılıcı kınına koy, yerine dön, kendi hayatınla bizi sevindir»** deyip onu geri çevirdi.

Sonra savaş kızıştı, iki tarafın askerleri kıyasıya çarpışmaya başladı. Kureyş, Bedir'deki mağlubiyetinin intikamını almak için muharebe ediyordu. Bedir'de Hazret-i Hamza (r.a.), Hind'in babası ve Cübeyr bin Mut'im'in dayısı olan Utbe'yi öldürmüştü. Bu yüzden Hind, Cübeyr'in kölesi olan Vahşi'ye, «Hamza'yı öldürürsen, seni azad eder, birçok malla mükâfatlandırırım» diye söz vermişti. Vahşi bunun üzerine bir fırsatını bularak okla Hazret-i Hamza'yı şehid etti.

Fakat savaş müslümanların lehinde sürüyordu. Hazret-i Ali ve Ebu Dücane gibiler yüce kahramanlıkları ile düşman saflarını yerinden oynatmış, düşman dağ yolunu tutmuş kaçıyordu. Lakin Abdullah bin Cübeyr'in kumandasındaki müfreze düşmanın bu durumunu görünce, nasılsa düşman bozuldu, artık burada kalmamıza lüzum yoktur diyerek, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) tembih ve tavsiyesini unutarak ganimet malı toplamak için yerini terk etti. Abdullah (r.a.), onları ne kadar ikaz ettiyse de muvaffak olamadı.

Kureyş'in süvari kolu kumandanı olan Halid bin Velid, bu fırsattan istifade ederek oraya hücum etti. Koca bir süvari müfrezesine mukavemeti mümkün olmayan Abdullah, müfrezesiyle birlikte şehit düştü. Ondan sonra Halid, müslümanlara arkadan ani bir baskın yaptı. Bunun üzerine Kureyşliler cesaretlenip tekrar müslümanlara saldırdılar. Mal toplamakla meşgul, hatta silahını bile bırakmış müslümanlar, önden ve arkadan düşman saldırısına maruz kalıp dağıldı.

Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) yanında ancak on iki kişi kalmıştı. Hatta Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) şehid olduğu haberi yayıldı. Bunu duyan müslümanlar, galeyana gelip tekrar silaha sarıldılar. Müslümanlar, hem dövüşüyor, hem de Hazret-i Peygamber'i (s.a.v.) görmeye çalışıyorlardı. Ta ki Ka'b bin Malik O'nu görüp, «Resûlullah buradadır» diye bağırıncaya kadar. O zaman da müşrikler Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) nerede olduğunu öğrenip O'na doğru hücuma geçtiler.

Müşriklerden Utbe bin Ebi Vakkas, attığı taşla Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) dudağını yardı. Yine onlardan Abdullah Kamiye de yanına sokularak kılıçla mübarek yüzünü yaraladı. Ashab-ı kiram, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) etrafında halka olup savaşıyordu. Tekrar kuvvetli imanları ile çarpışarak müşrikleri uzaklaştırmaya muvaffak oldular.

Kureyş, ölülerini defnederek muharebe meydanından çekildi. Müslümanlar da verdikleri yetmiş şehidi defnedip Medine'ye döndü.

Bu mağlubiyetten İslâm'a zafiyet gelmemesi için, Hazret-i Peygamber (s.a.v.), müşriklerin takibi için emir verdi. Düşman ordusu Revha denilen yere gitmişti. Peygamber (s.a.v.), yaralı olduğu halde atına binerek büyük bir azimle müşriklerin takibi için Hamrau'l-Esed denilen yere kadar geldiler.

Ebu Süfyan, bu haberi duyunca müşkül duruma düştü. Kazandığı Uhud zaferinden sonra bir de mağlûp olursa, kendisine pahalıya mal olur diye düşünerek, bir kervanla, «Medine'ye saldırmak için geri dönüyoruz» diye asılsız bir haber gönderdi. Fakat Peygamber (s.a.v.) bunda hile olduğunu anladı. Kureyş ordusundan görünen Hamrau'l-Esed mevkiinde müslüman askerler birçok ateşler yaktı. Bunu gören Kureyş askerleri müslümanların çok olduğunu sanıp ümitsizliğe kapıldı. Onların lehine neticelenen Uhud Savaşı'nın şerefini kaybetmemek için Mekke'ye döndüler.

Bu savaş, Hicri 3. yılında (Milâdî 625) olmuştur.

TEBÜK

Tebük, Şam ile Medine arasındadır. Bizanslılar, İran'a karşı zafere ulaşınca, müslümanlara karşı harp hazırlığına başladılar. Bu haber Medine'ye yayıldı.

O zamana kadar yapılan savaş hazırlıkları gizli tutulduğu halde, müslümanlar bu sefer düşman saldırısının yerinde önlenmesi lâzım geldiğini bildiklerinden, düşmanın çok ve yolun uzun olduğunu, herkesin hazırlığını ona göre yapmasını istediler. Ancak o yıl Necid ve Hicaz'da şiddetli kıtlık olmuş, hurmalar bozulmuş, develer ölmüştü. Savaşa çıkmak isteyenlerin çoğunun binek hayvanları yoktu. Mevsim sıcaklığı devam ettiğinden, bu savaş bazı kimselere ağır geliyordu.

Hele münafıklar, «İran'a galip gelen Bizans gibi bir düşmanla na-

sıl savaşılır?» diye dedikodu yapıyordu. Gerçekten müslüman ordusunun bu susuz çöle çıkması güçtü.

Hazret-i Peygamber (s.a.v.), mü'minlerin kuvvetli imanları sayesinde büyük bir ordu hazırladı. Hazret-i Ebu Bekir, nesi varsa, ordunun techizatı için verdi. Hazret-i Osman, kendi malından, bu savaşa gönüllü çıkan bir alay askeri techiz etti. Kadınlar da ziynet eşyalarını hibe ettiler.

İşte bu kıtlık zamanında böyle bir ordu hazırlandığı için bu orduya «Ceyşü'l-usre» (=Sıkıntılı, dar günün ordusu) denilmişti. Münafıkların savaşa karşı yaptıkları dedikoduya rağmen, 30 bin kişilik bir ordu hazırlandı.

Hazret-i Peygamber (s.a.v.), Hazret-i Ali'yi Medine'de aileye bakmak için veli sıfatı ile ve vekil olarak da Muhammed bin Mesleme'nin Medine'de kalmalarını emretti.

Ordu, büyük bir heyecanla Medine'den çıkarak, sevinç içinde susuz çölü katedip Tebük'e yetişti.

Bizanslılar, o sırada dahili işleri ile meşgul olduklarından, müslüman ordusuna karşı çıkan olmadı. İslâm ordusu Medine'ye savaşmadan geri dönmek zorunda kaldı. Çünkü İslâm ordusu, taarruz için değil, müdafaa için çıkmıştı. Ancak böyle koca bir ordu ile Bizanslıların karşısına çıkan müslümanların bu hareketi, civarındaki gayri müslim derebeylerini ürküttü. Derebeyleri ile muahedeler yapıldı. Hatta Eyle hâkimi Yuhanna bin Rübte, Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) gelerek yılda 300 altın vereceğine dair andlaşma yaptı. Daha birçok kabile ile andlaşmalar yapıldı.

«Buraya gelmişken Suriye üzerine hareket edelim» diye İslâm ordusunda bazı teklifler olduysa da, oralarda taun (veba) hastalığı olduğundan, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) «Taun olan yere gitmeyin» diyerek, 20 gün Tebük'te kaldıktan sonra Medine'ye geri döndüler.

Tebük Savaşı Hicri 9. yılda olmuştur.

Bu Eserde Geçen Hadîs-i Şerifleri Rivayet Eden Sahabe-i Kiram, Tâbiîn ve Diğer Bazı Şahısların Hal Tercümeleri

(Alfabetik Sırayla)

Yazılan bu hal tercümelerine kaynak olan veya onlardan istifade edilen eserler·

Kamusü'l-A'lam: Şemseddin Sami'nin eseri.

Şerhu Muhammed ez-Zürekâni ala el-Muvatta': Mısır, el-Hayriye Busnevi Matbaası. H. 1280 baskısı.

Şerhüşşifa li Aliyyü'l-Kaari: İstanbul, Hacı Muharrem Efendi el-Matbaası. H. 1280 baskısı.

Şerhu Muhammed bin Abdülbaki ez-Zürekâni alâ el-Mevahib el-Ledünniye lil Kastalânî. Mısır, el-Ezheriye Matbaası. H. 1328 baskısı.

Umdetü'l-Kaari li-Şerhi'l-Buhari lil· Ayni. İstanbul, Darü't-tıbaatü'l-âmire. H. 1308 baskısı.

Bülüğu'l-Meram tercümesi. Selâmet Yolları. Ahmed Davudoğlu'-nun tercümesi. İstanbul, Nurettin Uygun Matbaası. 1967 baskısı.

Tezkiretü'l-Huffaz. Zehebi'nin eseri.

1964, Ankara Diyanet İşleri Yayınları'ndan Riyazü's-Salihin hadislerinin ravileri olan ashab-ı kiramın ve hadis imamlarının hal tercümesi. Eski Diyanet İşleri Başkanı Hasan Hüsnü Erdem'in eseri.

Hadise Dair İlimler ve Hadis Usulü. Hayreddin Karaman'ın eseri. İstanbul, Ahmet Sait Matbaası. 1967 baskısı.

Cemu'l-Vesil fi Şerhi'ş-Şemail li-Aliyyü'l-Kaari.

— A —

ABBAS (r.a.):

Hazret-i Abbas, Abdulmüttalib'in en küçük oğlu olup Resûlullah'ın (s.a.v.) amcasıdır. Resûl-i Ekrem'den (s.a.v.) üç yaş büyük idi. Müslüman olmadan önce, Bedir Gazvesi'nde istemeyerek düşman ordusunda bulundu. Esir olup fidye (para) vererek kurtulanlardandı. Mekke'ye dönüşünde müslüman oldu. Mekke'nin fethinden birkaç ay önce Medine'ye hicret etti. Muhacirlerin sonuncusudur.

Mekke'nin fethinde, Huneyn Gazası'nda bulundu. Ömrü sonunda görmez oldu. H. 32 yılında Medine'de vefat etti. 88 yaşında idi. On oğlu vardı. Baki Mezarlığı'nda medfundur.

ABDULLAH BİN MAKIL (r.a.):

İbn Mukarr'ın tâbilerinden olup Buhari'de ondan yalnız iki hadis rivayet edilmiştir. H. 88 yılında vefat etmiştir. (Umdetü'l-Kaari, c. 5, s. 54.)

ABDULLAH BİN BÜSR (r.a.):

Sahabe-i kiramın yaşça küçük olanıdır. Babası, anası ve hemşiresi de sahabi ve sahabiye idiler. Hem Kudüs hem Mekke kıblelerine karşı namaz kılmış sahabelerdendir.

Hazret-i Peygamber (s.a.v.), kendi mübarek elleriyle onun başını meshederek ona dua etmiş ve «Bu bir asır yaşayacaktır» diye buyurmuşlardır.

Suriye'nin Humus şehrinde yerleşmiş, H. 108 yılında, «Takrîb» kitabının yazarına göre 100 yaşında vefat etmiştir. Şam'da en son vefat eden sahabidir. Resûl-i Ekrem'den (s.a.v.) 50 hadis-i şerif rivayet etmiştir. Buhari, Müslim, Tirmizi, Ebu Davud, Nesai, İbn Mâce ondan hadis rivayet etmişlerdir.

ABD BİN HUMEYD (r.a.):

Nasr el-Karaşi'nin oğludur. Kur'an-ı Kerim'in tefsirine dair birçok eserleri olup hadis sahasında «Müsned» adlı bir eseri vardır. Yezid bin Harun, Muhammed bin Bişr, Ali bin Asım ve daha başka âlimlerden hadis-i şerif dersi almış, Müslim, Tirmizi ondan hadis rivayet ederek Abdülhamid ile tesmiye etmiştir. H. 249 yılında vefat etmiştir.

(Şerhü'ş-Şifa Aliyyü'l-Kaari'nin eseri, c. 1, s. 101.)

ABDULLAH BİN BÜSR (r.a.):

Ashab-ı kiramın ileri gelenlerinden, fakih ve müctehidlerindendir. İlk İslâm'a dahil olanların sekizincisidir. Bütün savaşlara iştirak etmiş, Uhud Savaşı'nda Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) maiyetinde yirmi bir yerinden yaralanmıştır.

Buhari'nin yazdığına göre Efendimiz (s.a.v.), onun arkasında namaz kılmıştır. Çok zengin olup din için maddi ve manevi fedakârlıklarda bulunmuştur. Hazret-i Peygamber (s.a.v.) tarafından cennetle müjdelenen on sahabeden birisidir. Hazret-i Ömer vefat ederken, yerine halife seçilmesi için tayin eylediği şûrâ heyetinde idi. Otuz köleyi azad etmiş, yaşadığı müddet zarfında hiçbir kimseyi incitmemiştir. Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) 65 hadisini rivayet etmiş, H. 32 yılında vefat etmiştir.

ABDULLAH BİN ÖMER (r.a.):

Hicretten 14 yıl önce doğmuş, babası ile birlikte küçük yaşta müslüman olmuştur. Küçük olduğundan Bedir ve Uhud gazalarına götü-

rülmedi. Diğer gazalarda, Mute Gazası'nda, Yermük, Mısır ve Afrika fetihlerinde bulundu. Resûlullah'ın (s.a.v.) namaz kıldığı her yerde namaz kılardı. Çok müttaki, cömert ve halim idi. Hilâfet işlerine hiç karışmadı. Haccac bin Yusuf, Mekke'de Abdullah bin Zübeyr'i şehid ettikten üç ay sonra H. 73 yılında 86 yaşında vefat etmiş ve Mekke'deki muhacirler kabristanına defnolunmuştur.

ABDÜLMELİK BİN MERVAN:

Abdülmelik bin Mervan bin Hakem bin Ebil As bin Ümeyye bin Abduşşems'tir. Hazret-i Osman'ın hilâfete geçtiği yılda doğmuştur. Hazret-i Osman'ın şehadetinde onbir yaşında idi. Pederi Mervan'ın ölümünden sonra H. 65 yılında halife olmuştur.

İslâmiyet'te ilk olarak kendi adına sikke bastırandır.

Abdullah bin Zübeyr'i öldürttükten sonra, Haccac bin Yusuf'un vasıtasıyla bütün İslâm ülkesini idaresinin altına almıştır. Rum, Kıptî, Süryanî, Farisî lisanlarındaki kitapları ve divançeleri Arapçaya çevirmiştir.

Yedi sene yalnız Şam ve Mısır'da ve on dört sene bütün İslâm ülkelerinde olmak üzere 21 yıl hüküm sürdü. H. 86 tarihinde 62 yaşında iken ölmüştür. Önceleri iyi bir fakih, takva ve ibadet ehli idi. İşbaşına geldikten sonra zulüm etmeye başlamış, hele Haccac bin Yusuf gibi bir zalimi vali tayin etmişti.

Hatta hükümetin başına geçtiği kendisine tebliğ edilince, elinde okumakta olduğu Kur'an-ı Kerim'e hitaben «İşte bu seninle aramızda bir ayrılıktır» şeklindeki sözleri meşhurdur.

Kaşları çatık, gözleri gayet büyük, kılları çok, ağzı açık, dişleri seyrek ve altın tel ile bağlıydı. Ağzı son derece pis kokardı. On yedi oğlu vardı. Bunlardan dördü, yani Velid, Süleyman, Yezid ve Hişam sırasıyla hükümetin başına geçmişlerdir.

Zamanında doğuda Hindistan'a, batıda Endülüs'e kadar fetihler olup İslâm ülkesi gelişmiştir.

ABDULLAH BİN AHMED (r.a.):

Künyesi, Ebu Muhammed, dedesinin ismi Sa'd'dır. Nişaburludur. Muhammed bin İbrahim ile İbrahim bin Ebi Talip'ten hadis dersi almıştır. H. 349 yılında aniden vefat etmiştir.

ABDULLAH BİN ZEMA (r.a.):

Kureyşli meşhur bir sahabi olup Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) müezzinlerindendir. Babası müşrik olarak Bedir Savaşı'nda öldürülmüştür.

Buharî, Müslim, Tirmizî, Ebu Davud, Nesaî ve İbn Mâce ondan hadis rivayet etmişlerdir. Hazret-i Osman ile birlikte şehid olmuştur.

ABDULLAH BİN AMR BİN AS (r.a.):

Mısır fatihi ve valisi Amr bin As'ın oğludur. Kureyş kabilesindendir. Babasından önce müslüman olmuştur.

Mekke'nin fethinden bir yıl önce babası ile beraber Medine-i Münevvere'ye hicret etmiştir. Kendisi çok cesur ve takvalı idi. Oruca, ibadete ve Kur'an-ı Kerim okumaya çok düşkün olduğu için, Resûl-i Ekrem (s.a.v.) ona, bu hususlarda itidal tavsiye etti.

Hazret-i Peygamber (s.a.v.) zamanında muhtelif savaşlarda bulunmuş, babasının kumandasında Şam'ın fethine katılmıştır.

Kur'an-ı Kerim'in mânasından başka, hadis, fıkıh, meğâzîde de geniş bilgisi olup Süryanice bilirdi. Muhaddisler arasında «Abâdile-i Erbaa» (Dört Abdullah'tan) diye adlandırılıyordu. 700 kadar hadis-i şerifi Resûl-i Ekrem'den (s.a.v.) rivayet etmiştir. Bunlardan on yedisini Müslim ve Buharî ortak olarak ondan nakledeler. Diğer kütüb-i sitte sahipleri de ondan hadis nakletmişlerdir. Hicretten 7 yıl önce doğmuş, 65 yılında 72 yaşında vefat etmiştir.

ABDULLAH BİN SELÂM (r.a.):

Ensarîlerdendir. Beni İsrail asıllı olup yahudi mezhebinde bulunuyordu.

İsmi Husayn iken Medine'ye teşrif ettikten sonra müslüman olmuş ve Resûl-i Ekrem (s.a.v.) onu Abdullah diye tesmiye etmiştir. Hazret-i Osman'ın şehadetinde halka birçok nasihatta bulunmuştur. H. 43 yılında vefat etmiştir.

ABDULLAH EL-MAHZ (r.a.):

Hazret-i Hasan bin Ali'nin (r.a.) oğludur. İlerde gelecek Abdullah bin Hasan maddesine müracaat ediniz.

ABDULLAH BİN CAFER BİN EBİ TALİB (r.a.):

Hazret-i Ali'nin kardeşinin oğlu, Ebi Talib'in torunudur. Pederi Cafer ile anası Esma, Habeşistan'a hicret ettiğinde orada doğmuştur. Cömertliği ile meşhur olup şairler onun hakkında birçok medhiyeler söylemişlerdir. Sıffin Savaşı'nda Hazret-i Ali'nin kumandanlarındandı.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ile Hazret-i Ali'den hadis rivayet etmiş, Buharî, Müslim, Ebu Davud, Tirmizî, Nesai ve İbn Mâce ondan hadis nakletmişlerdir. H. 80 yılında 80 yaşında iken vefat etmiştir.

ABDULLAH BİN HASAN (r.a.):

Hazret-i Hasan ile Hazret-i Hüseyin'in (r.a.) nesilleri onda birleşmiştir. Çünkü kendisi Hazret-i Hasan bin Hasan bin Ali bin Ebu Talib'in oğlu olup anası da Hazreti Hüseyin bin Ali'nin kızı Fatıma'dır.

Gerek babası ve gerekse anası cihetinden ehl-i beyt-i Nebevî'den olduğu için, «el-Mahz = halis, öz» adıyla lakaplandırılmıştır.

ABDULLAH BİN ZÜBEYR (r.a.):

Hayatlarında Hazret-i Muhammed (s.a.v.) tarafından cennetle müjdelenen on sahabeden ve Kureyş kabilesinden olan Hazret-i Zübeyr bin Avvam'ın oğludur. Anası Hazret-i Ebu Bekir'in kızı Esma, teyzesi mü'minlerin anası Hazret-i Âişe'dir.

Medine'ye hicret eden müslümanlardan ilk doğan kendisidir. Muhaddisler arasında meşhur olan «Abâdile-i erbaa»dan biridir. Geceleri ibadet eder, gündüzleri oruç tutardı. Çok cesur, Kureyş'in önde gelen süvari kahramanlarındandı. Hele Afrika Savaşı'nda büyük kahramanlıklar göstermiştir.

H. 64 yılında Yezid bin Muaviye'nin (r.a.) ölümünden sonra halife seçilmiş, Hicaz, Yemen, Irak, Horasan halkı kendisine biat etmiştir. Mekke-i Mükerreme'yi hükümet merkezi yapmıştır.

Emevilerden Abdülmelik bin Mervan'ın kumandanı Haccac Mekke'yi kuşatıncaya kadar, 9 yıl hilâfet makamında kalmış ve muhasara esnasında kahramanca savaşmış, 73 yılında Haccac tarafından şehid edilmiştir.

Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den 33 hadis rivayet etmiş, onlardan 6 adedinin rivayetinde Müslim ve Buhari de ittifak etmişlerdir.

ABDULLAH BİN HANZALE (r.a.):

Takvalı, faziletli Ensari sahabelerdendir. Pederi Hanzale bin Amir olup Uhud Savaşı'nda Ebu Süfyan tarafından şehid edilirken Resûl-i Ekrem (s.a.v.), «Meleklerin onu yıkadıklarını gördüm» buyurmuş ve eşinden durumunu sormuş. Eşi:

— Hanzale, geceleyin cenabet olup boy abdestini alıyordu. Yalnız sağ tarafını yıkamıştı. Uhud'dan gelen feci olayın haberini duyunca, acele edip sol tarafını yıkamadan savaşa koştu, dedi.

Bu sebeple Hazret-i Hanzale'ye «Gasîlülmelâike = melekler tarafından yıkanmış olan» lâkabı takılmıştır.

Oğlu Hazret-i Abdullah, kendisi şehid olduğu gün hamile kalan eşinden doğan çocuktur. Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz, vefat ettiğinde yedi yaşında olup sohbetine nail olmuş ve ondan hadis-i şerifler rivayet etmiştir.

H. 63 yılında Yezid bin Muaviye'nin Hazret-i Abdullah bin Zübeyr'e biat eden Medine halkı ile arasında vaki olan muharebede önce sekiz oğlunu birer birer muharebeye çıkarmış, hepsi şehid olduktan sonra kendisi de kılıcının kınını kırarak Yezid'in askeri içine girmiş, şehid oluncaya kadar savaşmıştır.

ABDULLAH BİN SEBE:

Rafızîliği kuran, müslümanlar arasına ilk fitneyi sokan bir yahudi dönmesidir. Hazret-i Osman zamanında Yemen'den gelip müs-

lüman olduğunu söyledi. Ve halifenin yanına sokulmak istedi. Fitne ve fesat gayesiyle Mısır'a gidip cahiller arasında halifeyi kötülemeye, kardeşi kardeşe düşürmeye başladı.

Küfe'ye giderek Hazret-i Ali'ye (r.a.) yaltaklanmış, hatta ona «Sen Tanrısın» dediği için Hazret-i Ali kendisini Medayin'e sürmüştür.

Hazret-i Ali şehid olunca, «O ölmedi. Bulutlara yerleşti. Şimşek, yıldırım onun emriyle olur» dedi. Bundan başka daha nice düzme sözlerle cahilleri aldatmış, Ehl-i sünnet taifesini parçalamaya, içerden yıkmaya çalışmıştır. Fakat Ehl-i sünnet âlimleri, âyet-i kerime ile hadis-i şeriflere sarılmakla, ilme dayanarak Şiilerin çürük sözlerine çok sağlam cevaplar vermişlerdir.

ABDULCEBBAR EL-HEMEDANİ:

Babasının adı Ahmed'dir. Mutezile taifesinin âlimi ve aynı zamanda kaadi idi.

ABDURREZZAK:

Yemen'in Sana şehrinden Hemam bin Nafi'nin oğludur. İbn Cüreyc, Mamer ve daha başkalarından hadis rivayet etmiş, Ahmed, İshak, Zühri ondan hadis rivayet etmişlerdir. Hafız Ebu Ahmed bin Adiyy demiş ki: «Birçok insan hadis-i serif için ona müracaat etmişlerdir. Ehl-i beytin faziletleri hakkında birçok hadis-i şerif rivayet etmiş, hadis âlimleri Şiiliği ona isnad etmişlerdir».

H. 211 yılında 85 yaşında iken vefat etmiştir.

ABDAN EL-MERVEZİ (r.a.):

Abdan, Abdullah bin Osman bin Cebele'nin lakabı olup künyesi, Ebu Abdurrahman el-Mervezi'dir.

Malik, Hammad bin Zeyd ve başka âlimlerden ilim almıştır. Buhari ve başkaları da ondan hadis rivayet etmişlerdir. 76 sene yaşamış olup 200 veya 221 veya 222 H. yılında vefat etmiştir.

ABDURRAHMAN BİN EBU BEKİR (r.a.):

Hazret-i Ebu Bekir es-Sıddîk'in (r.a.) en büyük evlâdıdır. Hazret-i Âişe'nin ağabeyi olup annesi Ümmü Rumman'dır. Bedir Savaşı'nda müslüman olmadığı için müşriklerin safında savaşmış, Hudeybiye Vakası'nda müslüman olmuştur. Yemame Vakası'nda Halid bin Velid Hazretleri'nin maiyetinde bulunmuş, kahramanca savaşmıştır. Mürtedlerin yiğitlerinden olan Muhkemü'l-Yemame'yi ve başka altı kişiyi öldürmüştür.

H. 53 yılında vefat etmiş, kendisinden birçok hadis rivayet edilmiştir.

ABDURRAHMAN BİN GANİM (r.a.):

Yemen ahalisinden olup bir rivayete göre Resûl-i Ekrem'in

(s.a.v.) çağdaşı olduğu halde sohbetine nail olamamıştır. Diğer bir rivayete göre, Hazret-i Sefine ile Peygamber'e (s.a.v.) gelmiştir Vefat edinceye kadar Hazret-i Muaz bin Cebel ile arkadaşlık etmiş. Hazret-i Ömer bin Hattab'tan birçok hadis-i şerif duymuştur.

Şam'da ikamet edip ehl-i Şam'ın en fakih âlimlerindendi. H. 78 yılında vefat etmiştir.

ABDURRAHMAN BİN SEHL (r.a.):

Ensari sahabelerden olup Uhud, Hendek ve diğer savaşlarda bulunmuştur. Utbe bin Gazvan'ın vefatından sonra Hazret-i Ömer tarafından Basra valiliğine tayin edilmiş, Hazret-i Osman ile Muaviye zamanlarında da istihdam edilmiştir.

AHMED BİN HANBEL:

Ahmed bin Muhammed bin Hanbel bin Hilali'ş-Şeybani'dir. Annesi Merv şehrinden Bağdat'a gelirken ona hamile idi. H. 164 yılında Bağdat'ta doğmuştur. Orada ilim tahsil ettikten sonra hadis öğrenmek için birçok memleketi dolaştı. Küçük iken İmam Ebi Yusuf'un derslerini takip etti.

İmam Şafii ile de uzun müddet kalmış ve ondan fıkıh öğrenmiştir. Yemen, Mekke, Medine, Şam, Kûfe, Mısır, Cezire gibi şehirleri, ilim merkezlerini dolaşarak hadis ve ilim öğrenmiştir. Hadis ilminde «el-Müsned» adlı bir kitap yazmış, Kur'an-ı Kerim'in mahlûk olmadığını iddia ederek zamanın halifesine muhalefet ettiği için H. 220 yılında dövülmüş ve hapsedilmiştir.

241 tarihinde Bağdat'ta vefat etmiştir. Cenazesinde 80 bin erkek, 60 bin kadın bulunduğu rivayet edilmiştir. İbadet, zühd ve takva sahibi olup Hanbeli mezhebinin kurucusudur.

ÂİŞE (r.a.):

Resûlullah'ın (s.a.v.) zevce-i mutahharası ve Hazret-i Ebû Bekir-i Sıddîk'ın kerimesidir. Validesi Ümmü Rumman'dır. Hicretten sekiz sene evvel doğmuş ve 57 yılında 65 yaşında iken Medine-i Münevvere'de vefat etmiştir. Baki Mezarlığı'nda defnedilmiştir. Evlâdı yoktur. Hazret-i Hatice-i Kübrâ'nın vefatından üç yıl sonra Hicret'ten iki yıl önce, 6 yaşında olduğu halde Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimize nikâhı kıyılmış, üç sene sonra Medine-i Münevvere'de evlenmişlerdir.

Üstün zekâlı ve kabiliyetli olduğundan Efendimiz (s.a.v.) onu çok severdi. Eski Arap tarihi, şiir, tıp ve soy ilmi konularında bilgin bir hanım idi. Son derece cömert, fakirlerin dostu ve çok âbid idi.

Efendimiz'in (s.a.v.) vefatından sonra 39 sene daha yaşadığından, ilmin yayılmasında büyük hizmeti olmuştur.

Ebu Musa el-Eş'ari demiş ki: «Biz sahabelere müşkil olan hangi

bir meseleyi Hazret-i Aiş'den sorduk ise, onda bu konuda ilim bulduk».

Hicri 57 yılında vefat etmiş, kendisinden 2210 hadis rivayet edilmiştir.

ALİ BİN EBİ TALİB (r.a.)

Künyesi Ebu'l-Hasan'dır. Resûlullah'ın (s.a.v.) kızı olan Hazret-i Fatımatü'z-Zehra'nın zevcesidir. Tereddütsüz olarak çocuklardan ilk müslüman olanlardandır. İlim ve ameli birlikte yürütmüş, Allah yolunda var gücüyle savaşmıştır.

Onun hakkında Resûlullah (s.a.v.) cennetlik olduğuna dair şahitlik etmiş ve hakkında, «Ben kimin yakını ve dostu isem Ali de onun yakını ve dostudur».

«Sen bana, Musa'ya göre Harun gibisin. Yalnız benden sonra peygamber yoktur».

«Seni ancak mü'min sever ve senden yalnız münafık nefret eder», buyurmuştur.

Hadis-i şerifin kabulünde titiz davranır, hatta kendisine hadis nakleden kimseye yemin ettirirdi. Hicret'ten 23 yıl önce Mekke-i Mükerreme'de doğmuştur. Annesi Fatıma binti Esed bin Haşim idi. Babası Ebu Talib, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in amcasıdır. Bütün gazalarda bulunmuş, arslan gibi dövüşmüş, Uhud Muharebesi'nde 16 yerinden yaralanmıştır. Yalnız Tebük Gazası'nda Medine'de muhafız olarak bırakılmıştı.

Sırasıyla üç halifeye biat etmiş, onları tasdik etmiş, her üçüne de yardım etmiştir.

H. 35 yılında halife oldu. 36 yılındaki Cemel (Deve) Vak'ası'nda Hazret-i Aişe'yi mağlûp edip ona hürmet ve ikram etmiş ve Medine'ye göndermiştir. 37 yılında Sıffîn denilen yerde Hazret-i Muaviye'nin askeri ile yüz günde 90 kere meydan savaşı yapmıştır. Askerinden 25 bin, karşı taraftan 45 bin kişi şehit olmuştur. Karşı tarafın sulh teklifini kabul edince, ordusundan 7 bin kişi Haricilik davası ile ondan ayrılmış, bunların üzerine yürüyüp perişan etmiştir.

Haricilerden Abdurrahman bin Mülcem tarafından 42 yılının Ramazan ayının 17'nci günü Mescid-i Şerif'te başından yaralanmış, iki gün sonra da 63 yaşında iken şehid olmuştur. Techiz ve tekfin edildikten sonra şehid olduğu camiin kapısı yanında ve bir rivayette Emaret Sarayı'nda defnedilmiştir. Necef'te mevcut türbesi Ali Büveyh Adududdevle tarafından bina edilmiştir.

ALİ ZEYNELABİDİN BİN HÜSEYİN BİN ALİ (r.a.)

Ali bin Hüseyin bin Ali bin Ebu Talib'dir. On iki imamın dördüncüsü olup H. 46 yılında doğmuş ve Kerbelâ Vakası'nda 15 yaşında iken ehl-i beyt-i Nebevî ile ve pederi Hazret-i Hüseyin'in (r.a.) kesilen başı ile birlikte Şam'a sevk olunarak Yezid'in eziyetlerine düçar ol-

muştu. Fevkalâde zeki ve sabırlı olup kendisine söylenilen kinayeli ve tahkirli sözlere müskit (susturucu) cevaplar vermiştir.

Bunlardan kurtulduktan sonra Medine-i Münevvere'ye çekilip zühd ve ibadetle meşgul olmuşsa da, beyt-i Nebevî'nin varisi olduğu için halk tarafından kendisine yapılan hürmet ve tazimi çekemeyen Emeviler, kendisinden kuşkulanıp rahatsız etmekten geri durmuyorlardı.

94 yılı Zilhicce ayında vefat edip Medine-i Münevvere'nin Baki Mezarlığı'nda Hazret-i Hasan'ın yanına defnedilmiştir.

Validesi son İran şahı olan Yezdicerd'in kızı Şehrubanu'dur. Muhammed el-Bakır'ın da babasıdır.

ALA BİN EL-HADRAMİ (r.a.):

Babasının adı Abdullah el-Hadramî'dir. Hadramutlu olup Resûlullah (s.a.v.) kendisini Bahreyn Valiliği'ne tayin buyurmuştur. Resûlullah'ın (s.a.v.) vefatında da orada bulunuyordu. Mürtedlere karşı harbetmiş, Hazret-i Ebû Bekir ve Ömer zamanında da Bahreyn Valiliğini devam ettirmiş, H. 14 yılında vefat etmiştir.

AMİDİ:

Lakabı Seyfüddin, adı Ali bin Muhammed'dir. İslâm âlimlerinin büyüklerindendir. Amid yani Diyarbakır'da H. 551 yılında doğmuş, 631'de Şam'da vefat etmiştir.

Şafiî idi. Mısır'da, Şam'da yıllarca ders vermiş, fıkıh, kelâm, mantık ve hikmet ilimlerinde kıymetli eserler yazmıştır.

AMMAR BİN YASİR (r.a.):

Babası ve annesiyle ilk önce müslüman olanlardandır. Kâfirlerden çok işkence çekmiş, annesi Sümeyye işkence edildikten sonra Ebu Cehil'in süngüsü ile şehid olmuştur. İlk İslâm şehidi bu kadındır.

Amar (r.a.), hadis-i şerif ile medholunmuş, her gazada bulunmuştur. Mescid-i Kuba'nın yapıcısıdır. Müseylemetü'l-Kezzab ile yapılan muharebede bir kulağı kesilmiştir.

Hazret-i Ömer zamanında Kûfe Valisi olmuş, 37 yılında Sıffîn Muharebesi'nde 94 yaşında şehid olmuştur.

AMR BİN ÂS (r.a.):

Bin Haşim bin Said, Kureyş taifesindendir. Sahabi olup müslüman olmadan önce Kureyş kâfirleri tarafından müslüman muhacirlerini teslim etmesi için Necaşi'ye gönderilmiş, Necaşi bu teklifi reddetmişti.

Daha Habeşistan'da iken müslüman olup oradan Medine-i Münevvere'ye hicret etmiştir. Bir rivayete göre, Mekke-i Mükerreme'nin fethinden altı ay evvel 8 yılında müslüman olmuştur

Halid bin Velid ve daha başka kimselerle Medine-i Münevvere'-

ye girmiştir. Resûl-i Ekrem (s.a.v.) tarafından Umman'a vali tayin edilmiş, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in vefatına kadar orada kalmıştır.

Hazret-i Ömer'in hilâfeti zamanında Filistin valiliğine tayin edildikten sonra Mısır'ın fethine memur edilmiştir. Mısır'ı fethettikten sonra oranın valiliğine tayin edilmiş, sonra azledilince Filistin'e çekilmiştir. Hazret-i Osman'ın şehadetinden sonra Şam'a Hazret-i Muaviye'nin yanına gitmiş, Sıffîn Muharebesi'nde onunla birlikte bulunmuş, sonra Hazret-i Muaviye tarafından hakem tayin edilmiştir.

Hazret-i Ali'nin Mısır Valisi Muhammed bin Ebu Bekir'i vazifeden alması üzerine Muaviye tarafından Mısır'ı idaresi altına almaya memur edilmiş, ömrünün sonuna kadar bu vazifede kalmıştır.

43 yılında vefat etmiştir.

Kendisi kısa boylu, cesur, dâhilerden sayılacak kadar akıllı ve zeki idi. Aynı zamanda fasih bir şairdi.

AMR BİN ŞURAHBİL (r.a.):

Künyesi Ebu Meysere el-Hemedanî el-Kûfî. Tâbiînden olup salih ve âbid bir zat idi. Abdullah bin Mes'ud'tan ders almış, Ebu Vail ile Ebu İshak es-Sübeî ondan hadis rivayet etmişlerdir.

Abdullah bin Ziyad zamanında vefat etmiş, Kadı Şureyh cenaze namazını kıldırmıştır.

ATA BİN SAİB (r.a.):

Kureyş kabilesindendir. Tâbiînin fakihlerinden olup Hazret-i 'Aişe, Ebu Hüreyre, İbn Abbas, Ebu Said, Ümmü Seleme ve daha başka ashab-ı kiramdan hadis rivayet etmiştir. İmam Azam, «Ata'dan efdal bir kimse görmedim» buyurmuştur.

Kütüb-i Sitte de ondan hadis nakletmişlerdir. 114 yılında 80 yaşında iken vefat etmiştir.

— B —

BAHİRA (RAHİB):

Süryanî rahiplerinden meşhur bir zattır. Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz bi'setten 20 yıl önce amcası Ebu Talib ile diğer bir rivayete göre Hazret-i Ebu Bekir ile ticaret için Şam'a giderken kendisine rast gelmiş. Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) üzerinde peygamberlik alâmetleri görerek, ona peygamberlik geleceğini ve milleti putperestlikten kurtarıp tek bir Allah'a tapma itikadıyla irşad edeceğini, dolayısıyla Arap kavminin bütün ümmetlere galip geleceğini keşfederek müjdelemiştir. Bu sebepten sahabe zümresinden sayılmışsa da, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) nübüvvetine yetişmemiştir.

Bahira, geometri, matematik ve astronomi ilimlerine aşina idi. Bu sebepten cahil hıristiyanlar ona büyücü diyorlardı. Zaten Hazret-i İsa'nın ulûhiyetine inanmadığından ve Hazret-i Meryem'e —hâşâ

—Allah'ın anası demenin küfür olduğunu ilân ettiğinden manastırdan koğulmuş, gittiği Tür-i Sina Manastırı'na da kabul edilmemiştir. Bunun üzerine Şam ile Musul arasında bir manastır yaparak, geçen Arap kervanlarını tek Allah itikadına davet etmiş, putlara tapmaktan vazgeçmelerini ve yakında Arabistan'da büyük bir peygamberin gelip Allah'ın vahdaniyetini isbat edeceğini söylemiştir. Talebelerinden Mezhep isminde bir zata bu gibi vaazlarını yazdırmış, «Enba» isminde bir kitap bırakmıştır.

Selman-ı Farisî de onun talebesidir. Mezkûr Mezheb'in rivayetine göre bazı kötü yahudiler tarafından öldürülmüştür.

BESTAMİ BEYAZID (r.a.):

Adı Tayfur, babası İsa'dır. Evliyaullahın ulularının birincilerinden sayılır. Horasan'ın Beştam şehrinde 160 yılında doğmuştur. Uzun süre yaşamıştır. Bir rivayete göre 231 veya 234, İbn Hallikan'ın tarihine göre 261 veya 264 yılında vefat etmiştir.

Âlim bir zat olup makamat ve kerametle meşhurdur.

BEĞAVİ HÜSEYİN:

Babası Mes'ud'dur. Muhyi's-Sünne (sünnetleri ihya eden) diye adlandırılmıştır. Şafii mezhebinde olup hadis âlimidir. Horasan'ın Bağ şehrinde doğmuş, 516 yılında vefat etmiştir. Mesabih adlı kitabın sahibidir. Bu kitapta 4719 hadis-i şerif vardır. Fıkıhta «Kifâye», tefsirde de «Mealimü'l-Tenzil» ve daha birçok kıymetli eserleri vardır.

BEHZ (r.a.):

Behz bin Hakim Ebu Muaviye bin Haydetü'l-Kurayşî (r.a.). Tâbiînden olup Hatib'in dediğine göre Zührî ve Muhammed Abdullah el-Ensarî ondan hadis rivayet etmişlerdir.

BESSAM ES-SAYRAFÎ:

Adı, Muhammed Ahmet et-Tabasî el-Bessamî olup muhaddislerdendir.

BERA BİN AZİB (r.a.):

Künyesi, Ebu Amare bin Azib bin Hars'tır. Yaşı küçük olduğundan Bedir Gazası'na Hazret-i Peygamber (s.a.v.) tarafından iştirak ettirilmemiştir. Fakat sonradan Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) maiyetinde on dört gazada bulunmuştur. İlk iştirak ettiği savaş Hendek Savaşı'dır.

Bir rivayete göre Rey şehrini 24 yılında fethetmiş, Mis'âb bin Zübeyr zamanında Kûfe'de 93 yılında vefat etmiştir.

BEYHAKÎ EBU BEKİR:

Şafiî mezhebindendir. Fıkıh ve hadis âlimlerinden olup zamanının en ünlü âlimi idi. Hadis ilmini tahsil için çok seyahat etmiş ve bin cüz kadar kitap yazmıştır. Başlıca eserleri şunlardır:

Es-Sünenü's-Sagîr, Delâilü'n-Nübüvve, Es-Sünenü ve'l-Eser, Şuabu'l-İman, Menakıbû'ş-Şafiî, Menakıbu'l-Ahmed bin Hanbel, Kitabü'l-Hilaf, Kitabü'l-Ba'süve'n-Nüşûr, Kitabü'l-Medhal, Kitabü'l-İtikad, Kitabü'z-Zühd ve Kitabü'l-Terğib.

Zühd ve takva sahibi bir zat olup ders vermek üzere Nisabur'a gitmiş, orada ders vermekle meşgul olmuştur.

384 yılında Nisabur'a bağlı Beyhak köyünde doğmuş, 458'de Nisabur'da vefat etmiştir.

BEZZAR:

Hafız Ebu Bekir Ahmed bin Amr bin Abdulhalik el-Basri. **«El-Müsnedü'l-Kebir»** kitabının sahibidir. Taberanî ve diğerlerinden ders almıştır. Darekutnî kendisini medheder.

202'de Remle'de vefat etmiştir.

BİLAL EL-HABEŞ (r.a.):

Babasının adı Rebah'tır. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in müezzini idi. İlk müslüman olanlardandır. Ümeyye bin Halef'in kölesi idi. Hem efendisi hem de diğer kâfirler kendisine çok eziyet ederlerdi. Boynuna ip takılıp çocukların eline verilir, Mekke sokaklarında dolaştırılırdı. Kendisi ise «Allah birdir, Allah birdir» der, İslâm dininden vaz geçmezdi. Bir gün Hazret-i Bilal'i soyup yalnız bir don ile sıcak kumun üzerine yatırdılar. Üstüne büyük bir taş koydular. «Ya Muhammed'in dininden vaz geçeceksin yahut ölünceye kadar böyle kalacaksın» dediler.

Hazret-i Bilâl, bu işkenceye rağmen, «Allah birdir» dedi. Bu halde iken Peygamber (s.a.v.) Efendimiz oradan geçti. Onu görünce, **«Allah'ın ismini söylemek seni kurtarır»** buyurdu. Eve gelerek Ebu Bekir'i gördü, ona Bilal'in durumunu anlattı.

Hazret-i Ebu Bekir, o kâfirlere gitti, «Bilal'e böyle yapmakla ne kazanıyorsunuz? Bana satın!» dedi.

«Dünyayı bize altın doldursan satmayız. Fakat senin kölen Amr ile değiştiririz» dediler.

Hazret-i Ebu Bekir'in mezkûr kölesi kâfir idi. Müslümanlığı kabul etmiyordu. Hazret-i Ebu Bekir, Amr'ı Bilâl'le değişti. Onu taş altından kurtarıp Resûlullah'ın (s.a.v.) huzuruna getirdi.

Hazret-i Ebu Bekir'in bu hareketi üzerine Ve'l-Leyli sûresi'nin 17' nci âyet-i celilesi nâzil olmuştur.

İlk ezan okuyan Hazret-i Bilâl'dır. Bütün gazalarda bulunmuştur. Hicrî 20 yılında Şam'da vefat etmiş, Babüssagîr'de defnedilmiştir. Sesi çok hoş ve tesirli idi. Okurken herkesi ağlatırdı.

Hazret-i Ömer (r.a.), Şam'a geldiğinde Bilâl ezan okumuş, bütün askerleri ağlatmıştı. Sonra Medine-i Münevvere'ye geldiğinde Hazret-i Hüseyin'in ısrarı üzerine bir sabah ezanı okumuş, heyecandan Medine ahalisi şaşkına dönmüştür.

BUHARİ:

Adı, Muhammed bin İsmail bin İbrahim el-Buharî. 194 yılında Buhara'da doğmuştur. Henüz on yaşında iken hadis ilmi öğrenmeye ve hadîs ezberlemeye başlamıştır. Memleketindeki hocalardan ders aldıktan sonra El-Cezire, Şam, Basra, Kûfe, Bağdat, Mısır gibi ilim merkezlerini dolaşmış ve hocalarından ders okumuştur.

Kendilerinden hadîs-i şerif yazdığı hocalarının adedi bini geçer. Hadîs hususunda kimsenin kendisiyle yarışamayacağı bir dereceye ulaşmış ve herkese bunu kabul ettirmiştir. Kendisinden rivayet edildiğine göre hıfzında yüz bin sahih, iki yüz bin sahih olmayan hadis vardı. Semerkant'a gittiğinde dört yüz kadar hadis âlimi toplayıp Buharî'yi imtihan için birtakım hadîs senedleri ele almış, isimleri iyice karıştırmış, kendisine böylece okuyarak ne cevap vereceğini sormuşlardır. Sorulan o hadîslerin hepsini ezberden düzelterek asıl şekillerine koymuş ve mezkûr cemaatı şaşkınlık içinde bırakmıştır.

Talebelere iyilik etmeyi sever, az yemek yerdi. Çok takvalıydı. Gece gündüz Kur'an okurdu.

Bir gün Müslim bin el-Haccac (Sahih sahibi) ona gelip alnından öptükten sonra şöyle demişti: «Ey üstadların, üstadı. İzin ver de ayaklarından öpeyim».

Birçok eserleri olup en önemlileri, El-Edebü'l-Müfred, Ez-Zuafa ve El-Camiu's-Sahih'dir. Bu son eser yalnız sahih hadisleri ihtiva eden bir eserdir. Bunu yazarken gösterdiği titizlikten dolayı Kur'an-ı Kerim'den sonra en sahih kitabın bu olduğunda İslâm âlimleri ittifak etmişlerdir.

Bu eser üzerine bir kütüphaneyi dolduracak kadar çok eser yazılmıştır. Keşfü'z-Zünûn'un beyanına göre seksen iki şerhi vardır. Bunlardan en iyisi Kastalanî'nin ve Aynî'nin şerhleridir.

Buhari, 256 yılında Buhara'ya bağlı Hartenk'te vefat etmiştir.

BÜREYDE (r.a.):

Babasının adı Husayb el-Eslemî'dir. Sahabelerden en son vefat eden kendisidir. 63 yılında Horasan'da vefat etmiştir.

— C —

CABİR (r.a.):

Ebu Abdullah Cabir bin Abdullah bin Amr bin Haram Ensarî Selemî. Ashab-ı kiramın meşhurlarındandır. Bedir Gazası'na iştirak et-

miştir. Ondan sonra Peygamber (s.a.v.) ile birlikte 18 gazaya iştirak etmiştir. Sıffîn'de Hazret-i Ali tarafında bulunuyordu.

Hazret-i Cabir, çok hadîs rivayet eden hafızlardandır. Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) 1540 hadîs rivayet etmiştir. Son zamanlarında gözleri görmez olmuştu. 94 yaşında olduğu halde 94 veya 97 yılında Medine-i Münevvere'de vefat etti. Medine'de vefat eden son sahabidir.

CADE BİN HÜBEYRE (r.a.):

Sahabeden ve Hazret-i Ali'nin (r.a.) hemşiresi Hani binti Ebi Talib'in evladındandır. Hazret-i Ali'nin hilâfetinde Horasan Valiliği'ne tayin edilmiştir. Sonra Kûfe'de ikamet etmiş, bazı hadîs-i şerifler rivayet eylemiştir.

Ayrıca Cade bin Hübeyre el-Eşceî adında da bir sahabi vardır.

CAFER ES-SADIK:

Cafer es-Sadık bin Muhammed el-Bakır bin Zeynelabidin bin Hüseyn bin Ali bin Ebi Talib. On iki imamın altıncısı olup annesi Ümmü Ferve, Kasım bin Muhammed bin Ebu Bekir es-Sıddik'ın kerimesi idi. 83 yılında Medine-i Münevvere'de doğdu. Hazret-i İmam el-Bakır'ın büyük evlâdı idi. Pederinden ilim tahsil etmiş, zamanının en ünlü âlimi olmuştur.

İmam Azam Ebu Hanife Hazretleri, Hazret-i Cafer-i Sadık'ın tedris ve ifadesine devam ederek ilminden istifade etmiştir.

Kimya ve diğer ilimlerde malûmatı vardı. Kimyanın mucidi sayılan Cabir bile Hazret-i İmam'ın talebelerindendir. Takva ve hüsn ü ahlâkta eşi bulunmadığı için Sadık ile tesmiye olunmuştur. Abbasi halifesinin ikincisi olan Ebu Cafer el-Mansur ona her zaman ikram edip sohbetine devam etmiş, fikir ve vaazından istifade etmiştir.

Rivayete göre Ebu Müslim el-Horasanî, Emevilere karşı ayaklanırken ilkin hilâfet için İmam Cafer'e teklif etmiş, fakat o kabul etmemiştir. Hatta Ebu Müslim'in mektuplarını yakmıştır.

Yedi erkek ve üç kız babası idi. İmamete büyük oğlu İsmail vâris olacak iken, pederinin hayatında vefat ettiği için ikinci oğlu Musa Kâzım (r.a.) yedinci imam olmuştur.

Bir fırka, imameti yine İsmail ve evladında tanıyıp İsmailiye adıyla ayrılmışlardır.

İmam Cafer, 148 yılında 65 yaşında iken Medine-i Münevvere'de vefat etmiştir. Pederi ile atasının mezarları civarına defnolunmuştur.

Şiî mezhebinde olanlar onu imam tanıyıp kendi mezheplerine Mezheb-i Caferî namını vermişlerdir.

CAHIZ:

Ebu Osman Amr bin Bahr El-Leysî. Meşhur edebiyatçılardandır. Basra'da doğmuş, Bağdat'ta yetişmiştir. Mutezile mezhebine tâbi olup

felsefe kitaplarını tetebbu ederek tabiiyyûn itikadına meyletmişti.

Cenab-ı Hakk'ın, günahkârları cehenneme atmayıp bunları, ateşin kendiliğinden içine çekeceğine, cevher olan cisimlerin fena bulmalarının mümkün olamayacağına ve diğer kendine mahsus inançlara kapılmıştır.

Bu itikadda ona tâbi olanlara Cahiziyye taifesi denilmiştir. Vezir İbn ez-Ziyad'a yakın olduğundan İbn ez-Ziyad tevkif olunup kızgın fırına atıldığında Cahız kaçmış, fakat sonra tutulup zincirlenerek Davud'un huzuruna getirilmiştir. Fasih ve güzel konuşması sayesinde kurtulmuş ve Davud'a bağlanmış idi. 225 yılında 90 yaşında iken mefluç halde Bağdat'ta ölmüştür.

Yüzünün çok çirkin olduğuna dair birçok rivayet vardır. Birçok eser yazmıştır. En meşhurları **Kitabü'l-Hayvan, Kitabü'l-Beyani ve't-Tebyin** ve **Kitabü'l-Emsar**'dır. Kitabü'l-Hayvan'ın bir nüshası Hamburg Kütüphanesi'nde ve kendi tarafından kısaltılmış bir nüshası da İspanya'nın İskoryal Kütüphanesi'ndedir.

(Kamusü'l-A'lâm).

CÜBEYR BİN MUT'İM (r.a.):

Ebu Muhammed. Sahabeden ve Kureyş ulularındandır. Soy ilminde ileri bir âlim idi. Mekke'nin fethinde ve bir rivayette ondan evvel müslüman olmuş ve 57 yılında vefat etmiştir.

CÜVEYBİR:

Cabir kelimesinin tasğiri (küçültme) sidir. Bu zatın adının Cabir olduğu da söylenir. Cüveybir, İbn Said el-Uzdi Ebi'l-Kaasım el-Belhî'nin lakabı olup kendisi Kûfe'de ikamet etmiştir. Tefsir ilminin ravisidir. 140'dan sonra vefat etmiştir.

(Şerhü'z-Zürekanî ala Mevahib li'l-Kastalânî, c. 5, s. 390.).

— D —

DAREKUTNİ:

Büyük hadîs imamlarından olup hıfz ve itkanda eşsizdir. Künyesi Ebu'l-Hüseyin, adı Ali bin Ömer bin Ahmed el-Bağdadî'dir. 306 yılında doğmuş, 385'de vefat etmiştir.

Birçok ünlü zattan ders almış, hadîs ilminde yükselerek çağının biricik imamı olmuştur. Nahiv ve kıraat ilminde de imamdır. Başta, «**İlel ve Ashabi Esmai Rical**» olmak üzere birçok eserleri vardır.

DARİM ET-TEMİMİ (r.a.):

Ebu Darim et-Temimî'nin oğludur. Sahabeden olup oğlu Eşas vasıtasıyla kendisinden bir hadîs-i şerif rivayet edilmiştir.

DAVUD BİN AMR:

Pederinin künyesi Ebi'l-Furat. Yemen'in Kindî kabilesindendir. Merveseli olup Basra'da ikamet etmiş, Sahih-i Buharî'de ondan rivayet edilen hadis-i şerifler vardır. 167 yılında vefat etmiştir.

(Umdetü'l-Kaari, c. 4, s. 217 ve c. 7, s. 472).

DECCAL:

Hadis-i şerifte belirtildiğine göre, son zamanda çıkacak yalancı mel'un bir kâfirin adıdır.

DEYLEMÎ:

Esas adı Muhammed'dir. Fıkıhta âlim ve hadiste hafızdır. Ravileri ile birlikte en az yüz bin hadis ezberinde idi. Sana'da otururdu. 711 yılında Merve vadisinde vefat etmiştir.

Vefatında herkesin dilinde şu cümle vardı: «Asır, büyük âlimlerinden birini daha kaybetti. Allah rahmet eylesin».

DIRAR BİN EZVER (r.a.):

Esed kabilesindendir. Cesur ve şair bir zat olup bir rivayete göre Yermük ve Dımaşk muharebelerinde bulunmuştur. Hazret-i Ebu Bekir'in zamanında Halid bin Velid'in (r.a.) emri ile Malik bin Nüveyre et-Temimî'yi öldüren bu zattır.

Yemame savaşında olağanüstü bir cesaret göstermiştir. Şöyle ki: İki ayağı kesildiği halde dizleri üzerine sürünerek muharebeye devam etmiş, ölünceye kadar çarpışmıştır.

DİNEVERÎ:

Künyesi Ebu Muhammed, adı Abdullah bin Vehb el-Dineverî. Ebu Umeyr, Yakup ed-Derrâkî, Muhammed bin el-Busrî, Ahmed bin Abdurrahman bin Vehb'ten ders okumuş, kendisinden Ebu Ali en-Nisaburî ile El-Kaadi Ebu Bekir el-Ebherî ders almışlardır. 308'de vefat etmiştir.

— E —

EBU ABDULLAH EL-MÂZERÎ:

Adı Muhammed, babasının adı Ali et-Temimî'dir. Kendisi Malikî mezhebinin meşhur fakih ve muhaddislerinden olup Sicilya'nın Mazere kasabasında doğmuş, 536 tarihinde Afrika'nın Mehdiye şehrinde 83 yaşında iken vefat etmiştir.

«Kitabü'l-Mü'lim fi-Fevaidi'l-Müslim» adlı pek makbul ve muteber bir eseri vardır. Kaadi İyad, ona Kitabü'l-İkmal diye bir tekmile yazmıştır. Edebiyata dair birkaç eseri yanında «İdahu'l-Mahsul fi Burhani'l Usûl» da muteber eserleridir.

EBU BEKİR (r.a.):

Ebu Kuhafe oğlu Abdullah'tır. İslâm ümmetinin en üstün kişisi, Resûlullah'ın (s.a.v.) ilk halifesi, hicret ederken mağara arkadaşı, yardımcısı, Kur'an-ı Kerim'i yazılı bulunduğu taş, tahta ve kemik parçalarından derleyip kitap halinde ilk toplayandır.

Resûl-i Ekrem'den (s.a.v.) rivayet edilen hadîs-i şeriflerin kabulü konusunda dikkat ve ölçü kullanan ilk zat da kendisidir. İbn Şihab'ın rivayetine göre bir «cedde» (büyükanne) Hazret-i Ebu Bekir'e gelerek kendisini vâris kılmasını istemişti. Hazret-i Ebu Bekir, «Kur'an-ı Kerim'de sana bir şey bulamadım. Resûlullah'ın (s.a.v.) da senin bu davanla ilgili bir hadîs-i şerifini bilmiyorum» dedi.

Bu konuda bilgilerine başvurduğu sahabelerden Hazret-i Muğire ve Muhammed bin Mesleme, Peygamber'in (s.a.v.) büyükanneye terekenin altında birini hisse olarak verdiğine dair şahadet edince, Hazret-i Ebu Bekir bu hükmü kabul etmiştir.

13 yılında 63 yaşında vefat etmiştir.

EBU BEKİR BİN AYYAŞ:

Kur'an-ı Kerim'i iyi okuyanlardan olup 200 yılında doğmuş ve 293 yılında vefat etmiştir.

EBU BEKİR EL-ACURİ:

Adı Muhammed, Hüseyin bin Abdullah'ın oğludur. Şafiî fakih ve muhaddislerinden olup **«El-Erbaune Hadisen»** adlı meşhur bir eseri ile fıkıh ve hadîs ilimlerine dair birçok eseri vardır. 330 yılından evvel Bağdat'ta kalmış, sonra Mekke-i Mükerreme'ye giderek orada 30 sene ikamet etmiş, sonra 360 yılının muharrem ayında vefat etmiştir.

Hadîs-i şerifleri Ebu Müslim Kecî, Ebu Şuayp Harranî ile Ahmed bin Halevanî (1) gibi zatlardan nakletmiş, olduğu gibi kendisinden de **«Hilyetül-Evliya»** sahibi meşhur Ebu Nuaym el-İsfahanî ve diğer ulemalar hadîs nakletmişlerdir.

Bağdat'a bağlı Acur köyünde doğmuş olduğundan kendisine Acurî diye lakap verilmiştir.

EBU BEKRE (r.a.):

Adı Nüfeya bin Haris'tir. Sahabeden olup Taif'te müslüman olduğu halde Taif'ten çıkmaya muktedir olmadığından müslümanlığını gizlemeye mecbur kalmış, Taif Gazası'nda kaleden inerek Peygamber (s.a.v.) ile müşerref olmuştur. Birçok hadîs-i şerif nakletmiş, kendisinden de Ebu Osman Ahnef ve Hasan el-Basrî rivayet etmişlerdir.

Basra'da ikamet etmiştir. Neslinden birçok meşhur âlim yetişmiştir. Cemel Vakası'nda hiçbir tarafa meyletmemiş, 51 yılında Basra'da vefat etmiştir.

Darekutnî, Amr bin Şahin ve Ahmed bin Abdullah el-Mehamilî ve

(1) Halevan kelimesi, Mecdeddin'in Kamus el-Muhit'ine göre yazılmıştır.

Ebu Talib bin Gaylan ile başkaları da ondan hadîs dersi almışlardır.

354 yılında vefat etmiştir.

EBU BEKİR EL-BAKILLANİ:

Adı Muhammed bin Tayyib'dir. Meşhur kelâm âlimlerinden olup Ebu'l-Hasan el-Eş'arî mezhebine tâbi idi. Basralı'dır. Bağdat'ta imamet etmiş, hayatını ders vermek ve kitap yazmakla geçirmiştir.

İlim, zekâ ve natıkası dolayısıyle Adududdevle tarafından İstanbul'daki Rum İmparatoru nezdine elçi olarak gönderilmiştir.

İcazü'l-Kur'an, El-İntisar Keşfü Esrari'l-Bâtıniyye, El-Milel ve'l-Nihal ve **Hidayetü'l-Müsterşidîn** gibi birçok eserleri vardır.

403 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.

EBU CÜHAYFE:

Yahut Ebu Hüceyfe. Adı Vehb, babasının adı Abdullah'tır. Resûlullah'ın (s.a.v.) vefatında çocuk idi. Hazret-i Ali'nin fevkalâde sevgisini kazandığından Hazret-i Ali kendisine Vehbü'l-Hayr, Vehbullah demiştir. Hazret-i Ali'nin yaptığı bütün savaşlarda hazır bulunmuştur.

Kufe'de imamet etmiş, 72 yılında orada vefat etmiştir.

EBU CEHL:

Adı Amr bin Hişam'dır. Kureyş kabilesinin reislerindendir. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'e olan kin ve düşmanlığı nedeniyle Efendimiz tarafından Ebu Cehl olarak tesmiye edilmiştir. Hicret-i Nebevî'nin ikinci yılında vaki olan Bedir Savaşı'nda İbn Amr ile İbn Afra tarafından öldürülmüş ve Abdullah bin Mesud tarafından başı kesilmiştir.

Hazret-i Resûl-i Ekrem (s.a.v.), onu böyle gördüklerinde, **«Bu ümmetin Firavun'u öldürüldü»** diye buyurmuştur.

Öldürüldüğünde 70 yaşında idi. (Kamusü'l-A'lâm)

EBU DAVUD:

Adı, Süleyman bin el-Eşas bin İshak el-Esedî'dir. İlk tahsilini tamamladıktan sonra hadîs ilmini ve rivayetini çoğaltmak maksadıyla uzun seyahatler yapmıştır. Bu arada Irak, Şam, Mısır ve Horasan'a gitmiştir. Ahmed bin Hanbel ve onun gibi üstadlardan ders almıştır. Eserlerinden biri «kütüb-i sitte»den (altı hadîs kitabından) biri olan «Es-Sünen»dir ki, «Sünen-i Ebu Davud» ismi ile meşhurdur.

202 yılında doğmuş, Basra'da ikamet etmiş, 285 yılında yine orada vefat etmiştir.

EBU'D-DERDA (r.a.):

Adı, Uveymir bin Amir, diğer bir rivayete göre de Amir bin Zeyd'dir. Hazrecî, sahabeden ve ensardan olup akıllı ve fakih bir zat idi. Son zamanda müslüman olduğundan Bedir Savaşı'na iştirak etmeyip Uhud

Savaşı'nda bulunmuştur. İlk bulunduğu savaş Hendek Savaşı'dır.

Şam'ın fethinden sonra oraya hâkim olarak tayin edilmiştir. Hazret-i Osman'ın (r.a.) şehadetinden iki yıl önce vefat etmiştir. Sıffîn Vakası'na kadar hayatta olduğu rivayet edilmişse de bu rivayet zayıftır.

Kendilerinden birçok hadîs-i şerif ve vecizeli sözler nakledilmiştir. Bilâl adında bir oğlu da vardır.

EBU EVFA (r.a.):

Adı, Alkametü'l-Eslemî'dir. Kûfe'de en son vefat eden sahabe-i kiramdan Abdullah'ın babasıdır.

EBU HANİFE:

Adı, Numan bin Sabit'tir. Ehl-i sünnet ve'l-cemaatın dört büyük imamından biri olup büyük pederi İslâm dinini kabul etmişti.

80 yılında Kûfe'de doğmuştur. Fıkıh ilmini Hammad bin Süleyman'dan almış, tâbiînden birçok zattan ve İmam Cafer-i Sıddık'tan hadîs-i şerif işitmiştir. Olağanüstü akıl ve zekâ sahibi olduğundan kısa zamanda fıkıhta eşi bulunmayacak bir dereceye gelmişti.

Emevilerin son halifesi olan Mervan bin Muhammed'in zamanında Irak Valisi bulunan Yezid bin Ömer kendisine Kûfe kadılığını teklif etmişse de, kul hukukunu idarede kusur etmekten çekinerek bu teklifi reddetmiştir. Abbasi devrinde Bağdat şehri inşa olunduktan sonra Ebu Cafer el-Mansur tarafından oraya celbedilmiş, kendisine kadılık teklifi yapılmış, yine reddetmiştir.

İlk olarak fıkıh ilmini derleyen ve bölümlere ayıran ve Feraiz kitabını yazan Ebu Hanife'dir. Talebeleri içinden büyük müctehidler çıkmıştır. 150 yılında 70 yaşında iken vefat etmiştir.

Rivayete göre Ebu Cafer el-Mansur'un kadılık teklifini kabul etmediğinden zindana atılmış, kamçılanmış ve bu kamçı adedi her gün onar onar arttırılmıştır. Kamçı sayısı yüze çıkınca vefat etmiştir.

EBU HATİM EL-HUZAİ:

Muhammed bin İdris bin Davud er-Razi el-Hanzali Ahmed, Kuteybe ve diğer hadîs âlimlerinden hadîs rivayet etmiştir. Ebu Davud, Nesaî, İbn Mâce ve başkaları da ondan hadîs rivayet etmiştir.

Hatim el-Dımışkî demiş ki: «Ebu Hatim, hadîs ve hafız imamlarındandır. İlim ve faziletiyle meşhur bir zat idi». Nesaî ve diğer hadîs âlimleri de sikâdır, demişlerdir.

İbn Yunus da demiş ki: «Ebu Hatim, Mısır'da ikamet etmiş, hadîs-i şerifler yazmış, 275 veya 277'de Rey'de vefat etmiştir».

(Şerhü'z-Zürekanî ale'l-Mevahib li'l-Kastalânî, c. 5, s. 394.)

EBU HAMİD EL-GAZALİ:

Adı, Muhammed bin Muhammed bin Muhammed bin Ahmed'dir.

Lakabı Zeynüddin Hüccetül-İslâm, künyesi Ebu Hamid'dir.

Büyük İslâm âlimlerinden ve Şafiî fakîhlerinin ulularındandır. 450 tarihinde Horasan'ın Tus şehri yakınında Gazale köyünde doğmuştur. İlk tahsilini Tus'da Ahmed el-Reżkanî'de yapmış, sonra Nisabur'da İmamü'l-Harameyn Ebu'l-Meali el-Cüveynî'den okumuş, hocasının hayatında meşhur olup eser yazmaya başlamıştır.

Hocasının vefatından sonra Nisabur'u terk ederek Vezir Nizamülmülk ile görüşmüş, huzurunda ulema ile yaptığı meşhur ilim mubahasesinde cümlesini yenerek 484 tarihinde Bağdat'ta Medrese-i Nizamiye'nin müderrisliğine tayin olunmuştur. Dört sene sonra 488 tarihinde tedrisi terk ederek bir müddet vaktini zühd ve tasavvufla geçirmiş, hacc-ı şeriften döndükten sonra bir zaman Dımaşk'ta Emeviye Camii civarındaki medresede ders vermiştir.

Kudüs'ü ziyaret ederek oradan İskenderiye'ye geçmiş, bir müddet sonra Tus'a geri dönmüş, tekrar Nisabur'da Medrese-i Nizamiye'de müderrisliğe başlamıştır.

Nihayet orayı da terk ederek vatanına dönmüş, tasavvufla meşgul olarak sofilere ait bir hânkâh ile yanında bir medrese yaptırmış. Yaşadığı müddetçe ibadet, vaaz ve tedris ile vaktini geçirmiştir.

505 yılında 55 yaşında iken vefat etmiştir. Pek çok eseri içinde meşhurları, İhyau Ulûmiddin, fıkıhta El-Basit, El-Vasit, El-Veciz, El-Hulâsa, münazara ilminde El-Münhal, Tehafütü'l-Felasife, Mehekkü'n-Nazar, El-Makasıd, El-Münkızü Mine'd-Dalâl'dir.

EBU HÜREYRE (r.a.)

Adı Abdurrahman'dır. Sahabe-i kiramın en fazla hadîs rivayet edenidir. Hayber Gazası'nda müslüman olmuştur. Cahiliyette adı Abdülkays idi. Kendileri çok sevdiğinden Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz tarafından kendisine Ebu Hüreyre denilmiş, bu künye ile iftihar ederek meşhur olmuştur. Öyle ki esas adı hemen hiç kullanılmamaktadır. Tek meşgalesi Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) huzurunda bulunmaktı. Hafızası çok kuvvetli olduğundan pek çok hadîs-i şerif rivayet etmiştir.

Buharî, Ebu Hüreyre'den hadîs-i şerif rivayet eden sahabe ve tâbiînin sayısının 800'den fazla olduğunu yazıyor. Hazret-i Ömer tarafından Bahreyn Valiliği'ne tayin edilmiş, Hazret-i Osman zamanında Mekke-i Mükerreme kadısı olmuştur. Hazret-i Muaviye tarafından da Medine-i Münevvere Valiliği'ne tayin edilmiştir.

57 bir rivayete göre 59 yılında 78 yaşında iken Medine-i Münevvere'de vefat etmiştir.

EBU'L-HASAN EL-EŞ'ARÎ:

Adı Ali, babası İsmail bin Ebu Bişr İshak bin Saim bin İsmail bin Abdullah bin Musa bin Bilâl bin Ebi Bürde Amir bin Ebi Musa el-Eş'arî'dir. Ebu Musa sahabi idi. Ebu'l-Hasan, büyük fıkıh âlimlerindendi.

Önce Mutezile akidesinde iken sonra Ehl-i sünnetin akidesini benimsemiştir. Ehl-i sünnet taifesine ona nisbetle Eş'ari denilir. Kadı Ebu Bekir el-Bakıllani onun bu son akidesine yardım etmiştir. Bağdat'taki Mansur Camii'nde Ebu İshak el-Mervezi'nin dersinde bulunmuştur. 260 veya 270 yılında Basra'da doğmuş, 330 veya 331 yılında, diğer bir rivayete göre 300'de aniden vefat etmiştir.

Karh ile Basra arasında defnedilmiştir.

(İbn Hallikan'ın eseri Vefiyyatü'l-Ayan, c. 1, s. 326)

EBU KÂMİL:

Adı Muzaffer bin Müdrik'tir. Horasanlıdır. Sonra Bağdat'a yerleşmiş, Şeyban en-Nahvi, Asım bin Muhammed el-Ömeri ile Abdulaziz el-Macişün ve Hammad bin Seleme'den hadîs rivayet etmiştir. Ahmed bin Hanbel, İbn Main ve Muhammed bin Abdullah el-Mahzumi ve daha başkaları da ondan hadîs rivayet etmişlerdir.

Hadîs-i şerif ilminde çok bilgili idi. 207 yılında vefat etmiştir.

EBU KATADE (r.a.):

Adı Haris, babasının adı Rub'î'dir. Sahabi olup Resûlüllah'ın (s.a.v.) savaş pehlivanlarındandı. Ondan hadîs rivayet edenler oğlu Abdullah ile İbn Müseyyeb'tir. Bir rivayete göre 54 yılında 70 yaşında iken Medine-i Münevvere'de diğer bir rivayete göre de Kûfe'de vefat etmiştir. Cenaze namazını Hazret-i Ali (r.a.) kıldırmıştır.

EBU KUHAFE:

Adı, Osman bin Amir'dir. Hazret-i Ebu Bekir-i Sıddık'ın pederi olup Mekke-i Mükerreme'nin fethinde müslüman olmuş, Hazret-i Ömer'in (r.a.) hilâfeti zamanında 14 yılında 99 yaşında iken vefat etmiştir.

EBU MANSUR EL-BAĞDADİ:

Lakabı Abdulkâhir, babasının adı Tahir et-Temimi'dir. Meşhur âlim ve Şafiî fakihlerinden olup Bağdat'ta doğmuştur. Çocukluğunda pederiyle Horasan'a giderek Nisabur'da Ebu İshak İsferayini ile diğer âlimlerden ders okumuştur.

Edebiyat ve başka ilimlerde de mahirdi. 27 ayrı ilim dalında ders verdiği rivayet edilir. Riyaziye ilminde «El-Tekmile» adlı büyük ve meşhur bir kitabı ile bir tefsir-i şerifi ve Tevilü Müteşabihi'l-Ahbar, Tafdilu el-Fakiru's-Sabir ale'l-Ganiyyu'ş-Şakir, El-Milel ve'n-Nihal, El-Tahsilu fi usulü'l-Fıkıh, Nefyu Halki'l-Kur'an, Es-Sıfat ve daha birçok eseri ve yazdığı şiirler vardır.

Üstadının vefatından sonra Akil Mescidi'nde ilim tedrisiyle meşgul olup, 429 yılında İsferayin kasabasında vefat etmiş, hocası Ebu İshak İsferayini'nin yakınında defnedilmiştir.

EBU MUSA EL-EŞ'ARİ (r.a.):

Adı, Abdullah bin Kays'tır. Mekke-i Mükerreme'de müslüman olmuş ve Habeşistan'a hicret etmiştir. Hazret-i Peygamber (s.a.v.) zamanında Aden ve Yemen sahili valiliklerine tayin buyurulmuş olduğu gibi Hazret-i Ömer (r.a.) zamanında da Basra ve Kûfe valiliklerinde bulunmuştur. Ehvaz, İsfahan ve Nusaybin'i fethetmiştir.

Sıffîn Muharebesi'nden sonra Hazret-i Ali ile Hazret-i Muaviye, birer hakem tayinine karar verdiklerinde kendisi Hazret-i Ali tarafından ve Amr bin As da Muaviye tarafından hakem tayin edilmişlerdi. Ancak Ebu Musa, doğru bir zat olduğundan Amr onu gâfil avlamıştı. Bunun üzerine Ebu Musa Mekke'ye kaçıp 42 yılında, diğer bir rivayete göre 51'de Mekke'de veya Kufe'de vefat etmiştir.

Kendisinden 360 hadîs-i şerif rivayet olunmuştur. İslâm'da yazılı evraklarda tarih kullanılmasına bu zat sebep olmuştur. Çünkü Hazret-i Ömer'e, kendisine gönderdiği mektupların tarihsiz olmasının şüpheye yol açacağını belirterek tarih kullanılmasını istemiş ve bu gerçekleşmiştir.

Takvalı, fakih bir zat idi.

EBU NUAYM:

Adı Ahmed bin Abdullah'tır. Hadîs imamlarından olup fıkıh ve tasavvufta tanınmış âlimlerindendir. Hafız İsfahanî lâkabı ile meşhurdur. Eserleri içinde en meşhuru «Hilyetü'l-Evliya»dır. Bu İbn Cevzi tarafından Safvetu's-Safve adıyla kısaltılmıştır.

Diğer meşhur eserleri, Marifetü's-Sahabe, Delailü'n-Nübüvve, Tarihu İsfahan, Kitabu'l-Tabakat'tır.

403 tarihinde vefat etmiştir.

EBU SAİD EL-HUDRİ (r.a.):

Adı Sa'd bin Malik'tir. Sahabi olup pederi Malik de sahabi idi. Babası Uhud Savaşı'nda şehid olmuştur. Kendisi 13 yaşında iken Uhud Savaşı'na çıkmak istediyse de, yaşı küçük olduğundan Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in emri üzerine Medine'ye geri gönderilmiştir.

Peygamber'in (s.a.v.) yaptığı 12 savaşta bulunmuştur. Sahabenin âlim ve fakih zümresinden idi. Kendisinden 1170 hadîs-i şerif rivayet olunmuştur.

Rivayetlere göre 64 veya 74 tarihinde vefat etmiştir.

EBU SELEME:

Aşere-i Mübeşşere'den olup, Hazret-i Abdurrahman bin Avf'ın oğludur. Tâbiînin ulularındandır. Bir rivayete göre Fukaha-i Seb'a'dandır.

Âlim ve sika (rivayetine itimad edilen) bir zat olarak sahabe ve

tâbiînden birçok zattan hadis-i şerifler rivayet etmiştir. Kendisinden de çok hadis nakledilmiştir.

94 yılında 72 yaşında iken vefat etmiştir.

EBU SÜFYAN BİN HARB (r. a.):

Adı, Sahr bin Harb bin Ümeyye bin Abdi Şems bin Abdi Menaf bin Kusayy'dır. Kureyş kabilesinin reislerindendir. İslâmiyet'ten evvel ticaret yapardı. Bedir Gazası'na sebep olmuştur. Kureyş'in mağlûp olması üzerine intikam almak için Uhud Gazası'na da katılmış, ınat ve husumeti Mekke-i Mükerreme'nin fethine kadar devam etmiştir.

Mekke'nin fethinde ezvac-ı tahireden olan kızı Ümmü Habibe'ye müracaat etmişse de kızı tavassut etmeyi kabul etmemiştir. Diğer ashab-ı kiram da huzur-ı Nebeviye'ye çıkması için tavassut etmeyi reddetmiştir. Nihayet Hazret-i Ömer'in (r.a.) onu Peygamber'in (s.a.v.) huzuruna çıkarması ile müslüman olmuştur. Bundan sonra sahabe-i kiram taifesine dahil olarak Taif Savaşı'nda bulunmuş, bu muharebede bir gözünü kaybetmiştir.

Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfeti zamanında, 13 yılına vaki olan Yermük Vakası'nda diğer gözünü de kaybederek tamamen âmâ olmuştur. Hazret-i Osman'ın hilâfeti zamanında 31 yılında 88 yaşında vefat etmiştir.

EBU UBEYDE BİN CERRAH (r.a.):

Adı, Amir bin Abdullah bin Cerrah'tır. Sahabe-i kiram ve İslâm mücahitlerindendir. Nesebi yedinci atası olan Fihr'de Peygamber'in (s.a.v.) nesebi ile birleşir. Anası Ümame binti Cabir'dir.

Bedir Gazası'na iştirak etmiş, müşrikler arasında bulunan babasını öldürmüş, diğer savaşlarda da Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) maiyetinde bulunmuştur. Gösterdiği olağanüstü gayret ve şecaatı dolayısıyla Hazret-i Peygamber (s.a.v.) tarafından «Eminü'l-Ümme» (İslâm ümmetinin güvenilir adamı) diye adlandırılmıştır.

İslâmiyete en büyük hizmeti, Hazret-i Ebu Bekir ile Hazret-i Ömer'in hilâfetleri zamanında vaki olan Şam'ın fethindedir. Bu savaşlarda zaman zaman başkumandan, bazan da Halid bin Velid'in maiyetinde vazife yapmıştır.

Adalet ve doğruluğu ile hasımları olan Rumları savaşta hayrette bırakmıştır. 18 yılında İslâm askerinde çıkan taun (veba) hastalığında büyük fedakârlıkta bulunmuş, Remle ile Kudüs arasında Amavas köyünde mezkûr hastalıktan 58 yaşında iken vefat etmiştir.

EBU ÜMEYYE (r.a.):

Sada bin Aclan el-Bahilî. Sahabi olup kendisinden 150 hadis-i şe-

rif rivayet olunmuştur. Bir müddet Mısır'da ikamet ettikten sonra Humus'a gitmiş ve orada 81 yılında vefat etmiştir.

Bir rivayete göre Şam'da vefat eden son sahabedir.

EBU VEHB (r.a.):

Adı, Safvan, babasının adı Emin'dir. Babası Bedir Savaşı'nda kâfir olarak öldürülmüştür. Kendisi Mekke'nin fethinden sonra Cidde'ye kaçmış, kardeşinin oğlu Ümeyr bin Vehb, Peygamber'e (s.a.v.) gelerek ona iki aylık emniyet istemiş. Resûl-i Ekrem (s.a.v.) ona dört ay mühlet vermiştir. Huneyn Savaşı'nda kâfir olduğu halde hazır bulunmuş, ganimet malından kendisine de verilmiştir.

Kendisine verilen mehil zarfında müslüman olmuş, doğrulukla hareket etmiştir.

Peygamber'in (s.a.v.) emri üzerine Medine'ye dönmüştür. Fasih, cömert bir zat olup Hazret-i Muaviye zamanında vefat etmiştir.

EBU YA'LÂ:

Musullu olup adı Ahmed'dir. Babası Ali et-Temimî'dir. Meşhur hadis âlimlerindendir. Meşhur «el-Müsned» adlı kitabın sahibidir. 307 yılında Musul'dan vefat etmiştir.

EBU ZERR (r.a.):

Adı, Cündeb'tir. Babasının adı Cenade'dir. Sahabeden olup Hicret-i Nebevî'den önce Mekke'de 4'üncü veya 5'inci olarak müslüman olmuştur.

Çok doğru bir zat idi. Bir rivayete göre Efendimiz'in (s.a.v.) bisetinden üç yıl evvel bütün vaktini Allah'a ibadetle geçirmeye başlamıştı. Müslüman olduktan sonra kavmine gitmişti.

Hicret'e iştirak ederek Uhud ve Hendek savaşlarına katılmış, sonra Medine-i Münevvere'ye dönmüştür. Hazret-i Ebu Bekir'in vefatından sonra Şam'a giderek Hazret-i Osman'ın hilâfetine kadar orada ikamet etmiştir. Sonra Hazret-i Muaviye'nin şikâyeti üzerine, Hazret-i Osman tarafından Şam'dan naklettirilip Rebde'de ikamet ettirilmiştir.

32 yılında gayet fakir bir durumda iken Şam'da vefat etmiş. Oradan geçmekte olan Abdullah bin Mes'ud ve arkadaşları tarafından tekfin ve defnedilmiş, ailesi Medine-i Münevvere'ye gönderilmiştir.

Fazileti hakkında Resûl-i Ekrem'den (s.a.v.) hadis-i şerifler rivayet edilmiştir. Hazret-i Ömer, İbn Abbas ile Abdullah bin Ömer (r.a.) ve diğer bazı sahabeler ondan hadis-i şerif rivayet etmişlerdir.

EBU ZERR EL-HEREVÎ:

Adı, Abdullah bin Ahmed el-Ensarî'dir. Meşhur hadis âlimlerinden olup Herat, Serahs, Belh, Basra, Dimaşk ve Mısır'da hadis-i şerif dersi okumuş ve uzun müddet Mekke-i Mükerreme'de kalmıştır.

434 yılında vefat etmiştir.

Malikî mezhebinden olup Darekutnî ve diğer hadis âlimleri ile de

bulunmuş, hadis rivayetinde sika idi. Bir tefsir-i şerifi ve «el-Müstedrek ale's-Sahihayn» adlı kitabıyla birlikte başka eserleri de vardır.

EBU ZÜRA:

Adı, Abdullah bin Razi'dir. Meşhur hadîs âlimlerindendir. 264 yılında vefat etmiştir. İmam Müslim'in hocalarındandır.

EL-BEZZAR:

Adı, Muhammed, babasının adı Amr bin Abdülhâlik el-Basrî'dir. Künyesi Ebu Bekir olup «Müsnedü'l-Kebir» kitabının sahibidir. Taberânî ve diğer bazı hadîs âlimlerinde ders okumuş, Darekutnî kendisini medhetmiştir.

Zehebi, doğum ve ölüm tarihini yazmamıştır.

ED-DAREKUTNÎ:

Adı Ali, babasının adı Ömer'dir. Künyesi Ebu'l-Hasan'dır. Hadîs âlimlerinden ve Şafiî mezhebinin fakihlerinden olup Bağdat'ın Darekutin mahallesinde doğduğu için, bu lâkabla meşhur olmuştur.

Hadîs ilminde zamanının feridi olduğu gibi, fıkıh, tefsir ve edebiyatta da ileri idi. Bağdat'ta ders vermekle meşgul olmuş, Kafür Ağşidi'nin veziri Ebu'l-Fadıl tarafından Mısır'a davet edilmiş ve oraya gitmiştir.

«Kitabü's-Sünen» ve «el-Muhtelef ve'l-Mütelef» adlı iki meşhur eserinden başka eserleri de vardır.

358 yılında 79 yaşında vefat etmiştir. Maruf el-Kerhî civarında defnedilmiştir.

EL-HAFIZ ÖMER BİN ŞEBBE:

Künyesi Ebu Zeyd bin Rabıta en-Nümeyri. Meşhur tarihçi ve kurralardan (Kur'an-ı Kerim'i güzel okuyanlardan) olup Basralıdır. Basra'ya ait mükemmel bir tarih yazmıştır.

173 yılında doğmuş, 263'de Sürremen-Rey'de vefat etmiştir.

«Sünen» kitabı sahibi Muhammed bin Mâce ondan hadîs rivayet etmiştir.

(Kamusü'l-A'lâm, c. 5, s. 3217. Ömer bin Şebbe maddesine bak).

EL-HAFIZ EBU ABDULLAH BİN MUHAMMED BİN EBİ NASR EL-HUMEYDİ:

Endülüslüdür. Bağdat'ta Hatib el-Bağdadî gibi büyük âlimlerden ve Endülüs'te de İbn Hazm'den hadis dersi okumuştur. Birçok sika âlimler de kendisinden ders almışlardır.

488 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.

EL-MAHAMİLİ:

Adı, Hüseyin, babasının adı Sehl bin İsmail bin Muhammed ed-Dabi'dir. Bağdatlıdır. 235'de doğmuş, hadis ilmine 244 yılında Ahmed bin İsmail es-Sehmi, Ahmed bin Mikdam ve Abdurrahman bin Yunus es-Sarraç'tan ders alarak başlamıştır.

Da'lec, Darekutnî, Ebu Amr bin Mehdi ve daha başkaları da kendisinden ders almışlardır. Kendisi hadis hafızı olup Bağdat âlimlerinin reisi idi. Takvalı, dürüst bir zattı. Kûfe kadılığı vazifesinde bulunmuştur.

(Tezkiretü'l-Huffaz, c. 3, s. 42)

EN-NEFSU'Z-ZEKİYYE:

Adı Muhammed'dir. Babası Abdullah bin Hasan bin Hasan bin Ali bin Ebi Talib'dir (r.a.). Es-Sibt ibn Cevzi'nin yazdığına göre, birçok halk kitlesi hilâfet için ona biat etmişlerdi. Pederi Abdullah bin Hasan ile bazı akrabaları Abbasî halifesi Mansur tarafından hapsedildiği için Mansur'a karşı ayaklanmıştı.

Bunun üzerine Mansur, amcası İsa bin Musa'yı dört bin askerle üzerine göndermiş ve yapılan savaşta şehid edilmiştir.

O savaşta Hazret-i Ali'nin Zülfikar adlı kılıcı beraberinde idi. Şehid edildikten sonra mezkûr kılıç Harun Reşid'in eline geçmiştir.

ENES (r.a.):

Babasının adı Malik'tir. Sahabeden ve ensardan olup 9 yaşından itibaren 10 yıl müddetle Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in hizmetinde bulunmuştur.

Peygamber (s.a.v.) Efendimiz onun için, **«Ya Rabbi! Enes'in malına, çocuklarına bereket ver. Ömrünü uzat. Günahını af eyle»** diye dua etmiş ve duanın bereketiyle pek çok evlâdı olmuş, malından bereket görmüştür.

Rivayetlere göre 99 veya 103 yaşında iken 93 yılında vefat etmiştir. Basra'da vefat eden son sahabidir. Pek çok hadis-i şerif rivayet etmiştir. Bunlar 2186 dolayındadır. Bunlardan 91'i **«Sahih-i Müslim»**-de, 83'ü de **«Sahih-i Buhari»**dedir.

ESED ES-SÜNNE:

Babasının adı Musa bin İbrahim bin el-Velid bin Abdülmelik bin Mervan bin Hakem'dir. Emevilerden olup Esed es-Sünne adı ile tanınır. Mısır'a giderek birçok eser yazmıştır.

Emevî devletinin inkıraza uğradığı 132 yılında doğmuştur. Şube, Şeyban bin Ebu Ziyb, Hammad bin Seleme, Abdülaziz bin Macesun tabakalarındaki hadis âlimlerinden ders almış, Ahmed bin Salih, Rebii, Süleyman el-Müradi tabakasındakiler de ondan hadis rivayet et-

Buhari ve Nesai onu medhetmişlerdir. 212 yılının Muharrem ayında vefat etmiştir.

(Tezkiretü'l-Huffaz, c. 1, s. 363)

ESMA BİNTİ ÜMEYS (r. anha):

Kadın sahabilerden olup evvelâ Hazret-i Cafer bin Ebu Talib'le evlenmiş, onunla birlikte Habeşistan'a hicret etmiştir.

Ondan Abdullah, Muhammed ve Avn adlarında üç çocuğu olmuş, Hazret-i Cafer'in şehadetinden sonra Hazret-i Ebu Bekir es-Sıddîk ile evlenmiştir. Bu evlenmeden Muhammed bin Ebû Bekir doğmuştur.

Hazret-i Ebû Bekir'in vefatından sonra Hazret-i Ali ile evlenmiş, ondan da Yahya ile Muhammed Asğar ismindeki oğulları doğmuştur.

Kendisinden Ömer bin Hattab, Ebu Musa el-Eş'ari, Abdullah bin Abbas ve oğlu Abdullah bin Cafer ve daha başka sahabe-i kiram hadîs rivayet etmişlerdir.

Ezvac-ı tahirattan Meymune binti'l-Haris ile Hazret-i Abbas'ın zevcesi Ümmü'l-Fadl, Esma'nın kız kardeşidir.

EŞ-ŞİRAZÎ:

Adı Hasan, babasının adı Ahmed bin Muhammed bin el-Leys el-Keşi'dir. Şirazlı olup Fars hadîs imamlarındandır. İsmail es-Saffar ve Ebu Cafer ve Abdullah bin Dürüsteveyhi ile Bağdat âlimlerinin birçoğundan hadîs-i şerif rivayet etmiştir.

405 yılında Ramazan-ı şerifin sekizinde vefat etmiştir.

Ebû Bekir Muhammed bin el-Hasan eş-Şirâzi'nin babasıdır.

— F —

FAHRİ RAZİ:

Adı Muhammed, künyesi Ebu Abdullah'tır. Babasının adı Ömer et-Temimi olup büyük bir âlimdir. Kureyş kabilesindendir. Pederi Ziyaüddin Ömer de kendisi gibi fasih ve hutbe okumada fevkalâde mahir idi. Fahri Razi, İbnü'l-Hatib lakabıyla tanınmaktadır. Fıkıh, kelâm, edebiyat, hikmet (felsefe), tıp, riyaziye ve diğer aklî ve naklî ilimlerde ileri idi.

544 yılında Rey şehrinde doğmuş, ilk tahsilini pederinden görmüştür. Pederinin ölümünden sonra Kemal Sem'âni'nin halka-i tedrisine devam etmiştir.

Sonra vatanına dönerek Mecd-i Cili'den kelâm ve felsefe dersleri almıştır. Tahsilini ikmal ettikten sonra Harzem'e gitmiş, ulema ile yaptığı mübahaseden dolayı memleketten ihrac olunarak Maveraü'n-Nehir'e gitmiş, tekrar Rey'e dönmüştür.

Oradan Horasan'a gelmiş, Sultan Mahmut Harzemşah'tan hürmet ve ikrama nail olmuştur. Bulunduğu memleketlerde ders ver-

mekle meşgul olmuştur. Birçok yerden kendisinden ders almak için akın akın insanlar gelirdi.

Evden medreseye giderken etrafında 300'den fazla talebe bulunurdu. Vaaz ve hutbeyi Arapça ve Farsça söylerdi.

606 yılında Herat'ta vefat etmiş, orada defnedilmiştir. Eserleri içinde 13 ciltlik «Tefsir-i Kebir» meşhurdur.

FATIMETÜ'Z-ZEHRA (r.a.):

Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in kerimesi olup bir rivayete göre evlâdının en küçüğü, bir rivayete göre de Ümmü Gülsüm'ün büyüğü idi. Validesi Hadicetü'l-Kübra'dır. Hicret-i Nebevi'den 13 sene evvel Mekke-i Mükerreme'de doğmuştur. Hicretin ikinci senesinde 15 yaşında iken o zaman 21 yaşında olan Hazret-i Ali (r.a.) ile evlenmiştir.

Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz'in kızlarından başka evlâdı olmadığından, olanlar da küçük yaşlarda vefat ettiğinden, nesl-i şerifleri Hazret-i Fatıma'nın (r.a.) evlât ve torunlarına münhasır kalmıştır.

Kendisinden Hazret-i Hasan, Hazret-i Hüseyin ve küçük yaşta vefat eden Muhsin isminde üç erkek evlât ve Ümmü Gülsüm, Zeynep adında ikisi kız olmak üzere beş çocuk dünyaya getirmiştir.

Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz, Hazret-i Fatıma (r.a.) hakkında fevkalâde şefkat ve muhabbet beslerdi. Hazret-i Aişe'yi, Hazret-i Ali'yi, Hazret-i Hasan ve Hazret-i Hüseyin'i abası altına aldığından, ehl-i beyt ve ehl-i aba diye adlandırılmışlardır.

Her cihetle Efendimiz'e (s.a.v.) benzerdi.

Kur'an-ı Kerim'de hakkında birkaç âyet-i kerime nazil olduğunda müfessirler ittifak etmişlerdir. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'i çok sevdiğinden ölümünden sonra hiç gülmemiştir.

O'ndan altı ay sonra vefat etmiştir. Bu Hicret'in 11'inci senesi Ramazan-ı şerifinin üçüncü gününe rastlamaktadır.

FURAT BİN SABİT:

Adı Süleyman, babası Musa'dır.

— H —

HABBAB (r.a.):

el-Münziri'l-Ensari lâkabı ile meşhurdur. Bedir ve diğer savaşlarda bulunmuştur. Bazı hadis-i şerifler rivayet etmiş, Hazret-i Ömer'in hilâfeti zamanında vefat etmiştir.

HACCAC EL-ESLEMİ (r.a.):

Babasının adı Haris'tir. Dedesi Keys el-Kareşi es-Sehmi'dir. Kendisi Habeş'e hicret eden sahabelerden olup Ecnadin Muharebesi'nde vefat etmiştir.

HAFIZ NESEFİ

Ebu'l-Bereket Hafızuddin Abdullah bin Ahmed, meşhur fakihlerdendir.

İki defa Hicaz ve Irak'a seyahat etmiş, Sâmânî devleti tarafından Nisabur kadılığına tayin edilmiştir.

HAKEM BİN SAİD (r.a.):

Ceddinin ismi As bin Ümeyye bin Abdi Şems'tir. Sahabedendir. Mekke'den Medine'ye hicret ederek, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'e gelmiş, Resûlullah (s.a.v.) tarafından Abdullah diye tesmiye edilmiştir.

Bedir'de ve bir rivayete göre de Mute veya Yemame Savaşı'nda şehid olmuştur.

HASAN BİN ALİ (r.a.):

Sahabe-i kiramdan ve Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) ehl-i beytinden, Hazret-i Ali ve Hazret-i Fatıma'nın büyük oğlu, Peygamber'in (s.a.v.) büyük torunudur. Eimme-i isna aşerin (On iki imamın) ikincisidir. Lakabı Mücteba, künyesi Ebu Muhammed'tir.

Hazret-i Peygamber (s.a.v.) tarafından, «Cennet halkı gençlerinin mevlâsıdır» şeklinde vasıflandırılmıştır.

Hicret-i Nebevi'nin ikinci yılının Ramazan-ı şerifinin on beşinci günü Medine-i Münevvere'de doğmuştur.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hem kendisini, hem biraderi Hazret-i Hüseyin'i çok sevmiş, onları mübarek kucağına ve dizine almıştır.

Hazret-i Hasan, Fahr-i Kâinat Efendimiz'e çok benzerdi. Hüsn-i ahlâk sahibi idi. Bazı hadis-i şerifler nakletmiştir. Hazret-i Osman'ın muhasara edildiği vakada kardeşi Hazret-i Hüseyin ile birlikte pederi tarafından imdada gönderilmişti.

Cemel Vakası'ndan sonra Hazret-i Hüseyin'le beraber Hazret-i Âişe'yi (r.a.) Medine-i Münevvere'ye götürmekle görevlendirilmişti.

Nesef'te doğmuş, 710 tarihinde vefat etmiştir. En meşhur eseri «el-Vâfî»dir. Bunun üzerine «el-Kâfi» adlı bir şerh de yazmıştır.

Kenzu'd-Dekâik adlı eseri de meşhurdur. Birçok âlim tarafından şerh ve hâşiye olunmuştur.

HAFIZ ŞEMSEDDİN EL-CEZERİ

Adı Muhammed'dir. Şafii fakihlerinden ve müverrihlerindendir. «el-Hısnü'l-Hasin» adlı bir kitabı ve tarihe ait bir eseri vardır. 783 yılında vefat etmiştir.

HAFSA (r.a):

Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) zevce-i tahirelerindendir. Hazret-i Ömer'in (r.a.) kerimesidir. Zâhide, âbide, sâime bir hatun idi. Pey-

gamber Efendimiz'den (s.a.v.) 60 hadis-i şerif rivayet etmiş, kendisinden Buharî, Müslim, Ebu Davud, Tirmizî, Nesaî ve İbn Mâce hadis nakletmişlerdir.

41 veya 45 yılında vefat etmiştir. Müslim ve Buharî'de on hadisi vardır.

HÂKİM:

Adı Muhammed'tir. Abdullah Tahmanî'nin oğludur. Künyesi İbnü'l-Bey'î ve Ebu Abdullah'tır.

Nisabur'un ulu fakih ve âlimlerindendir. 321'de doğmuş, 405'te vefat etmiştir. Fıkıh, hadis ve diğer ilimler hakkında bin beş yüz kadar eseri vardır.

Başlıcaları şunlardır: Es-Sahihân, El-İlel, El-Emâlî, Fevâidü'ş-Şüyûh, Emali'l-Aşiyyat, Terâcimü'ş-Şüyûh, Marifetü'l-Hadis, Tarihu Ulemai Nisabur, El-Müstedrek ale's-Sahihayn.

Hazret-i Ali'nin (r.a.) şehadetinden sonra 40 yılında 37 yaşında iken Kûfe'de hilâfet makamına geçmiş, yedi ay kadar Irak, Horasan, Hicaz ve Yemen cihetlerine hüküm etmiştir. Sonra Hazret-i Muaviye'nin Şam'dan üzerine asker sevketmesine mukabeleye hazırlanmışsa da, müslüman kanı dökülmesini önlemek için savaştan sarfı nazar ederek hükümet işini kendi rızasiyle Muaviye'ye terketmiştir.

Bu hareketi, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in onun hakkında buyurduğu, «Şüphesiz benim bu oğlum yüce bir kişi olup Allah Teâlâ, onun vasıtasıyla, savaşan iki taifenin arasında sulh edecektir» hadis-i şerifini tasdik eylemiştir.

Bu olaydan sonra yedi sene daha yaşayıp 49 yılında 46 yaşında iken zehirlenerek Medine-i Münevvere'de vefat etmiştir. Baki Mezarlığı'na defnedilmiştir.

HASAN BİN SÜFYAN:

Bin Amir-i el-Fesevî. Fars ülkesinde Fesa'ya mensuptur. Hadis hafızı ve imamı olup muhaddislerden İshak ile İbn Main'in sohbetlerinde bulunmuştur. 203 yılında 90 yaşında iken vefat etmiştir.

(Şerhü Zürekânî ale'l-Mevahib li'l-Kastalanî, c. 4, s. 231).

HASAN EL-BASRİ:

Ebu Said bin Cafer. Tâbiîn tabakasının büyüklerinden olup Hazret-i Osman bir Affan ile Hazret-i Abdullah bin Abbas ve daha başka sahabe-i kiramla görüşmüş ve onlardan birçok hadis-i şerif rivayet etmiştir. Pederi sahabeden Zeyd bin Sabit el-Ensarî'nin kölesi, validesi ise ezvac-ı mutahharadan Ümmü Seleme'nin cariyesi idi. Hatta Hazret-i Ümmü Seleme (r.a.) kendisi çocuk iken kucağına çok almış ve bir rivayette emzirmiştir.

Şeriat, fıkıh ve hadiste zamanın feridi olup Basra'da ders ve vaazlarına çok sayıda insan toplanırdı. Mutezile Mezhebi'nin müessisi

olan Vâsıl bin Atâ, onun talebesi olduğu halde, meslek ve tarikine muhalefet etmiştir.

Hasan Basri Hazretleri onun hakkında, «Vâsıl, bizden itizal etti, ayrıldı» diye buyurmuş ve bundan dolayı mezkûr mezhebe Mutezile Mezhebi denilmiştir.

Hazret-i Ali ile Muaviye arasındaki ihtilâfta bitaraf kalmış, halka da bunu tavsiye etmiştir.

21 tarihinde doğmuş, 110 tarihinde 89 yaşında iken vefat etmiştir.

HASAN BİN HASAN (r.a.):

Lakabı el-Müsenna'dır. Kendisi yüce, takvalı, zahid bir zat idi. Babası Hazret-i Hasan bin Ali bin Ebu Talib'tir. Amcası Hazret-i Hüseyin'in kerimesi Hazret-i Fatıma (r.a.) ile evlenmiş, amcası ile beraber Kerbelâ Vakası'nda bulunmuştur.

Hazret-i Hüseyin şehid, kendisi de arkadaşları ile esir olmuştu. 97 yılında 85 yaşında iken vefat etmiştir.

HASSAN BİN SABİT (r.a.):

Resûlullah'ın (s.a.v.) şairidir. Künyesi Ebu'l-Hüsam veya Ebu'l-Velid veyahut Ebu Abdurrahman'dır.

Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz'i hicveden Kureyş şairlerine bilhassa Ebu Süfyan'a cevap vermiştir. Müslüman olduğu zaman 60 yaşında idi. Müslüman olduktan sonra da 60 sene yaşamıştır. Vefat tarihi hakkında ihtilâf vardır.

Bir rivayete göre 40, diğerlerine göre de 50 veya 60 yılında vefat etmiştir. 120 sene yaşamıştır.

HALİD BİN VELİD (r.a.).

Meşhur sahabe, Kureyş kabilesinden ve İslâm gazilerinin yiğitlerindendir.

Şam, Cezire ve Irak ülkelerindeki fütuhatları meşhurdur. Validesi Lübabetü's-Suğra, ezvac-ı tahireden Hazret-i Meymune'nin ve Hazret-i Abbas bin Abdu'l-Muttalib'in zevcesi olan Lübabetü'l-Kübra'nın hemşiresi idi.

Kâfir olan Kureyş ordusuna kumandanlık etmiş, hatta Hudeybiye Vakası'nda onlarla beraber bulunmuştur. Hayber Gazası'ndan evvel, 6 yılında Amr bin As ile Medine-i Münevvere'ye gelerek müslüman olmuş, Mekke'nin fethinde Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ile beraber bulunmuştur.

Rumlara karşı ve meşhur Mute Vakası'nda da Zeyd bin Haris ve Hazret-i Cafer-i Tayyar (r.a.) ile birlikte bulunmuş, bu savaşta olağanüstü şecaat ve cesaret göstermiştir. Üç bin İslâm askeri ile Hırakliyus'un maiyetinde bulunan 100 bin kişilik bir orduyu mağlûp ettiğinden, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) tarafından, «Halid, Allah'ın kılıçlarından bir kılıçtır» diye medhedilmiştir.

Hazret-i Ebû Bekir-i Sıddik'ın (r.a.) hilâfeti zamanında mürtedlere karşı savaşa gönderilmiş, Yemame'de Müseylemetü'l-Kezzab hadisesini bastırmıştır. O sırada öldürülen Malik bin Nüveyre'nin müslüman olduğu iddiası üzerine, Hazret-i Ömer, halifeden Halid bin Velid'in kısas olarak öldürülmesini istemiştir. Fakat Hazret-i Halid, Malik bin Nüveyre'nin Peygamber (s.a.v.) Efendimiz hakkında kendisine «Arkadaşınız Muhammed» diyerek Malik'in küfrünü isbat ettiğinden cezadan kurtulmuştur.

Hazret-i Ömer'in hilâfeti zamanında Irak, Cezire ve Şam cephelerinde İran ve Rum askerlerine karşı harikulâde olan ordularıyla birçok savaşı kazanarak, Ebu Übeyde bin Cerrah ile beraber fütuhatlara muvaffak olmuştur.

Hazret-i Halid, Hicret-i Nebevi'nin 21'inci yılında Humus şehrinde veya bir rivayete göre Medine'de vefat etmiştir.

Humus'ta mezarı mevcut ise de, Yakut-i Hemevî, Medine'de medfun olduğunu, Humus'taki mezarın Halid bin Yezid bin Muaviye'nin olduğunu yazıyor. (Kamusü'l-A'lâm)

HATİCE (r.a.):

Hüveylid bin Esed bin Abdu'l-Uzza bin Kusay el-Karaşî'nin kerimesidir. Efendimiz'in (s.a.v.) ilk zevce-i mutahharası olup Haticetü'l-Kübra diye anılır.

Pederi Kureyş kabilesinden olup validesi Amir bin Lüey evlâdından Fatıma binti Zaideti'l-Asam'dır. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz ile izdivacında 40 yaşında idi. Hazret-i Peygamber (s.a.v.) ise 25 yaşındaydı.

Kendisinden Efendimiz'in (s.a.v.) Kasım ismiyle bir oğlu olmuştur. Bunun için Efendimiz'e Ebu'l-Kasım denilmiştir. Kasım yürümeye başladıktan sonra vefat etmiş, ondan sonra Zeynep, Ümmü Gülsüm, Fatıma ve Rukiyye adlarında dört kızı olmuştur. Tayyip, Tahir ve Abdullah adlarında üç oğlu daha olduğu rivayet edilirse de bu üç ismin bir şahsa ait olduğu da rivayet olunur. Bu da küçük yaşında irtihal etmiştir.

Cibril (a.s.), Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'e görünmeye başladığında bu işten en önce, Hazret-i Hatice'ye haber buyurmuştur. Hazret-i Hatice, durumu amcası oğlu Varaka'ya hikâyetle hakikatı anlamış ve en evvel imana gelen kendisi olmuştur.

Kureyş kâfirleri her ne kadar Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'i tekzip, tehdit ve takip ettilerse de, Hazret-i Hatice teselli ve gayret ederek bütün varlığını bu yolda feda etmiştir.

Hazret-i Hatice, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'le yirmi dört sene yaşadıktan sonra, Hicret'ten üç sene evvel ve Ebu Talib'in vefatından üç gün sonra 65 yaşında iken Mekke-i Mükerreme'de vefat etmiştir. Ezvac-ı mutahharadan hiçbirisi Hazret-i Hatice'nin Efendimiz nezdindeki (s.a.v.) yerini tutamamıştır.

Hatta Hazret-i Âişe bizzat kendi başından geçen bir konuşmayı şöyle anlatır:

Peygamber (s.a.v.) her zaman olduğu gibi Hazret-i Hatice'yi (r.a.) medhederken, Hazret-i Âişe bir gün:

— Cenab-ı Hak, size ondan iyisini verdi, dedi.

Resûlullah (s.a.v.):

— Hayır ondan iyisini vermedi. Çünkü bütün halk beni tekzib ederken o beni tasdik etti, diye cevap verdi.

HATTABİ:

Adı Ahmed, künyesi Ebu Süleyman'dır. Muhammed el-Büsti'nin oğludur. Meşhur hadis ve edebiyat âlimlerindendir. Fıkıh ilminde de ileri idi. Irak'ta ilim ve hadis tahsili yaptıktan sonra vatanı olan Büst şehrine dönmüş, ders vermeye hayatının sonuna kadar devam etmiştir.

Garibü'l-Hadis, Mealimü's-Sünen fi Şerhi Süneni Ebi Davud, İlamü's-Sünen fi Şerhi'l-Buharî, Kitabü Şanü'd-Dua ve Kitabu İslâhi'l-Galatü'l-Muhaddisîn gibi birçok önemli eserleri vardır.

Zâhid ve takvalı bir zat idi. 388 yılında vefat etmiştir.

HATİB EL-BAĞDADİ:

Adı Hafız Ahmed bin Ali'dir. Meşhur âlim ve hadis âlimlerindendir. Hatib el-Bağdadi ismiyle meşhurdur. Yüze yakın eseri vardır. En meşhuru 10 cilt olan Tarih-i Bağdat'tır.

Fıkıh, hadis ve diğer ilimlerde de mahir olup başlıca eserleri şunlardır:

El-Mutelef ve'l-Muhtelef, El-Cami li-Adabi'r-Ravi v's-Sâmi, Şarhü Divanı Ebu Temam et-Tai, Râfiü'l-İrtiyab an Esmai Ricali'l-Hadis, Kutabu'r-Rahle fi talebi'l-Hadis, Kitabü'l-Fakih ve'l-Mütefakkih, Keşfü'l-Esrar, el-Kifâye fi Marifeti Usûlü'r-Rivaye, Kitabün fi'l-Mübhemati, Kitabü'l-Müttefik ve'l-Müfterik, El-Mükemmel fi Beyani'l-Mühmel.

392'de Bağdat'ta doğup 463 yılında yine orada vefat etmiştir. Meşhur Ebu İshak Şirazî, talebesidir.

HEREVİ:

Adı Muhammed bin Ahmed, künyesi Ebu Asım'dır. Meşhur Şafii fakihlerinden ve hadis imamlarındandır.

375'de doğmuş, 458 yılında vefat etmiştir. Eserleri içinde en meşhurları şunlardır:

Edebü'l-Kadâ, El-Mebsut fi'l-Fıkıh, El-Hadi el-Mezhebü'l-Ulemâ, Tabakatü'l-Fukaha, Ez-Ziyadat, Kitabu'l-Et'ime, Kitabu Ahkâmi'l-Miyah,

(Kamusü'l-A'lâm, Ebu Asım Ubadi maddesine bak).

HİŞAM BİN ABDUL MELİK:

Emevilerden Mervan bin Hakem'in torunudur. Emevî halifelerinin onuncusu, âli Mervan'ın yedincisi olup 72 tarihinde dünyaya gelmiş ve 105 yılında kardeşi Yezid bin Abdülmelik'ten sonra halife olmuştur. Yirmi yıla yakın bir süre hüküm sürmüş ve 125 tarihinde vefat etmiştir.

Hilâfeti zamanında Anadolu'da Rumlardan birçok yer alınmış, fetihler olmuştur.

HUBAB BİN MUNZİR (r.a.):

El-Ensarî, Bedir ve diğer savaşlarda bulunmuş ve bazı hadis-i şerifler rivayet etmiştir. Hazret-i Ömer'in (r.a.) hilâfeti zamanında vefat etmiştir.

HUMEYD BİN ABDURRAHMAN:

Abdurrahman bin Avf'ın oğludur. Babasından ve Hazret-i Ömer bin Hattab'tan hadis-i şerif rivayet etmiş, Zührî ile Katâde de ondan hadis rivayet etmişlerdir.

HÜSEYİN BİN ALİ BİN EBU TALİB (r.a.):

Resûlullah'ın (s.a.v.) torunu ve Hazret-i Ali'nin ikinci oğludur.

On iki imamın üçüncüsü, ehl-i beytin beşincisidir. Hicret'in altıncı yılında doğmuş, 61 yılı Muharreminin onuncu günü Kerbelâ'da şehid olmuştur.

Daima babasının yanında idi. Babası şehid olunca Medine'ye geldi. Hazret-i Muaviye'nin vefatında Yezid'e biat etmedi. Onu halife yapmak istediler. Kardeşi Muhammed bin Hanefi, İbn Ömer, İbn Abbas buna mani olmak istediler. Onların nasihatlarını dinlemedi. 72 kişiyle Mekke'den Irak'a gitmek üzere yola çıktı. Yezid bunu duyunca Irak Valisi Ubeydullah bin Ziyad'a, onu Kûfe'ye sokmamasını emretti. O da Sa'd bin Ebi Vakkas'ın oğlu Ömer kumandasında bir ordu gönderdi. Hazret-i Hüseyin bin Ali, geri dönmek için ikaz edildi. Fakat imam bunu kabul etmeyerek harb istedi. Teslim olması için tekrar tekrar ikaz edildiyse de 72 kişi de şehid oluncaya kadar döğüştü.

Sinan bin Enes Nehai, Hazret-i Hüseyin'i şehid etti. Oğlu Zeynelabidin küçük olduğu için öldürülmedi. Kadınları ve Hazret-i Hüseyin'in mübarek başı Şam'a gönderildi.

Mübarek başı Mısır'da Karafe Kabristanı'nda medfundur (r.a.).

HÜSEYİN BİN MUHAMMED BİN HANEFİ:

Ebu Muhammed el-Medenî. Fakih ve hadis rivayetinde sikadır, Hazret-i Ali'nin (r.a.) torunu olup 99 veya 100 yılında vefat etmiştir.

Elde bulunan Arapça Savâiku'l-Muhrika nüshalarında her ne kadar bu zatın adı Hüseyin yazılı ise de «Muvatta'» kitabının şerhi olan Zürekânî, c. 3, s. 23'de Hasan olarak yazılıdır.

HUZEYFE BİN EL-YEMANİ'L-ABSİ (r.a.):

Pederi ile beraber Medine-i Münevvere'ye gelmiştir. Muhacir mi yoksa Ensari mi olmak istediği hususunda muhayyer bırakıldığında, Ensar'dan sayılmayı tercih etmişti.

Gerek kendisi, gerek pederi Uhud Gazası'na iştirak eden ashab-ı kiramdandır.

Hazret-i Peygamber (s.a.v.), münafıkları yalnız bu zata bildirmiş ve kendisini bu hususta sırdaş edinmişti. Hazret-i Ömer halifeliği zamanında memurları arasında münafık olup olmadığını Hazret-i Huzeyfe'ye sormuş, «Var» cevabını almıştı. Fakat bütün ısrarlarına rağmen bunların kim olduklarını söylememiştir.

Hazret-i Huzeyfe, İran fütuhatında hazır bulunmuş, Nusaybin Valiliği'ne tayin olunmuştu. Son derece kanaatkâr ve emin idi. Medine'ye avdetinde, Hazret-i Ömer (r.a.), kendisini hiç değişmemiş fakir kıyafetiyle görünce, boynuna sarılmış ve «Sen benim kardeşimsin, ben de senin», demişti.

Hazret-i Huzeyfe'den sahabi ve tâbiînden olmak üzere birçok zevat hadis-i şerif rivayet etmişlerdir. 35 veya 36 yılında Hazret-i Osman'ın şehadetinden 40 gün sonra Medain'de vefat etmiştir.

HUZEYME BİN SABİT (r.a.):

Ensari sahabelerdendir. Bedir ve diğer savaşlarda hazır bulunmuş, Mekke'nin fethinde sancağı taşımıştır. Cemel ve Sıffin vak'alarında Hazret-i Ali'nin (r.a.) maiyetinde iken Hazret-i Ammar bin Yasir'in şehit olduğunu görünce, kılıç çekerek şehid oluncaya kadar savaşmıştır.

Bazı hadis-i şeriflerin ravisidir.

— I —

İBN ABBAS (r.a.):

Adı Abdullah olup, ilimce bu ümmetin en büyüğüdür. Hicret-i Nebevi'den üç yıl önce doğmuştur. İlimdeki şöhreti, herkesçe malûmdur. Tefsir ilminde Sultanü'l-Müfessirin diye tesmiye edilmiştir.

Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz, onun hakkında fıkıh, hikmet ve tefsir ilimlerine sahip olması için dua buyurmuşlardır.

Bu dua-yı Nebevi'nin bereketiyle bu ümmetin en büyük müfessiri olmuştur.

Hazret-i Resûlullah'dan (s.a.v.) 1660 hadis-i şerif rivayet etmiştir. Bunlardan 120 adedi Sahih-i Buhari'de, 49'u da Sahih-i Müslim'dedir.

Hayatının sonunda âmâ olmuş, 68 yılında Taif'te vefat etmiştir.

İBN ABDULBERR:

Künyesi Ebu Amr, adı Yusuf bin Abdullah'tır. Endülüs'ün bü-

yük fakih ve hadis âlimlerindendir. Edebiyat ve diğer ilimlerde de çok bilgili idi.

268 yılında Kurtuba'da doğmuş, ilim tahsili için bir müddet seyahat ettikten sonra Lizbon ve Şentre kadılığına tayin edilmiş ve Tavaif-i Mülûk'ten Muzaffer bin Eftas'ın namına «Behcetü'l-Mecâlis ve İnsü'l-Mecâlis» kitabını telif etmiştir.

Et-Temhidü'l-İma fi'l-Muvatta Minel Meani ve'l-Esanid, El-İstidrak li-Mezahibi'l-Asar fima tadammenehu el-Muvatta'u minmaanirra'yi ve'l-âsar, El Düreru fi ihtisari'l-Mağazi ve's-siyer, Camiu beyanati'l-ilmi ve fadlihi vema yenbaği fi rivayetihi ve hamlihi adlı eserleri, Arap nesline dair bir küçük telifi, hele sahabe-i kiramın isimleri ile hal tercümelerini içine alan «El-İstiab» adlı kıymetli bir eseri vardır.

463 yılında Şatibe'de vefat etmiştir.

İBN ADİYY:

Künyesi Ebu Ahmed, adı Abdullah'tır. Hadis İmamlarından olup 242 yılında Cürcan'da doğmuş, 323'de Esterâbâd'da vefat etmiştir.

Hadis-i şerif öğrenmek maksadıyla Irak, Mısır, Şam ve Hicaz'ın her tarafına seyahat etmiş, meşhur muhaddislerden hadisler rivayet eylemiştir.

Zayıf hadislerin ricali hakkında El-Kâmil fi'l-Cerhi ve't-Tadil adlı makbul bir kitabı ve Müzeni'nin kitabı üzerine «El-Ebsâr» adlı bir eseri vardır.

İBN ASAKİR:

Künyesi Ebu'l-Kasım, adı Ali bin Hasan, lâkabı Sikâtüddin veya Nureddin'dir. Meşhur tarih yazarlarından olup fıkıh ve hadis ilminde de büyük âlim idi.

499 tarihinde Dimeşk'te doğmuş, tahsilini bitirdikten sonra ehadis-i şerif ve daha başka ilimleri öğrenmek için Horasan taraflarına seyahat etmiştir. Takva ve kanaat sahibi idi. Dünya işlerine, zenginlere ve emirlere iltifat etmemiş, vaktini öğretim, eğitim ve eser yazıp ibadet etmekle geçirmiştir.

Dimeşk-i Şam hakkında 80 ciltlik bir tarih eseri yazmıştır. Gayet makbul ve muteber olan bu eser birçok tarihçi tarafından kısaltılmıştır.

Bundan başka El-Muvafakat, El-Etraf li's-Sünen, Mecâmiu'ş-Şuyûh, Menakibu'ş-Şebeb gibi birçok kıymetli eserleri vardır.

571'de Dimeşk'te vefat etmiştir. Ayrıca Selâhaddin-i Eyyubi'nin cenazesinde hazır bulunmuştur.

İBN CEVZİ:

Cemalüddin Hafız Abdurrahman bin Ebi'l-Hasan Ali Tamimi, Büyük İslâm âlimlerindendir. Hadis ve vaazda asrın feridi idi.

530 yılında Bağdat'ta doğmuş, 597 yılında yine orada vefat etmiştir. Tefsir, tarih, hadis ve diğer ilimlere dair yüzden fazla eseri vardır.

İBN EBU ASIM:

Künyesi Ebu Bekir, adı Ahmed'dir. Pederi Amr bin Nebil Ebi Asım Eş-Şeybani İsfahan kadısı idi. İlim için birçok seyahatler yapmış ve kıymetli eserler yazmıştır.

İbn Ebu Hatim demiş ki: «Basra'da vaki olan bir fitnede İbn Ebu Asım'ın kitapları kaybolmuş, fakat ezberinde olan 50 bin hadis-i şerifi tekrar yazmıştır».

287 yılının Rebiulahir ayında vefat etmiştir.

(Şerhü'z-Zürekâni alâ el-Mevahib li'l-Kastalani, c. 5, s. 388).

İBN EBİ'D-DÜNYA:

Ebu Bekir Abdullah bin Muhammed. Siyer ilmine dair yüzden ziyade ve bir rivayete göre üçyüz telifi vardır.

Abbasi halifelerinden Mu'tadıd ve oğlu Müktefibillah'ın hocası idi.

208 tarihinde doğmuş, 281 tarihinde Bağdat'ta vefat etmiştir.

İBN EBU DAVUD:

Abdullah bin Süleyman Sicistani'dir. Meşhur hadis âlimlerindendir. Pederi ile birlikte dolaşmış, meşhur hadis âlimlerinden ders almış, genç yaşında hadis ilminde tam bir şöhret kazanmıştı.

«Mesâbihu'l-Efkâr» adlı hadis âlimlerince pek makbul ve muteber bir eseri vardır. 316 yılında 85 yaşında iken vefat etmiştir.

İBN HALLİKAN:

Adı Şemseddin Ahmed bin İbrahim'dir. Meşhur tarihçilerdendir. 608 yılında İrbil şehrinde doğmuştur. Bermekilerin neslindendir. Halep, Şam ve Musul'a seyahat etmiş, birçok medresede tedrisat görmüştür. 651 tarihinde Dimeşk'te kâdılkudât olmuş, 660'da azledilerek bilâhare yine aynı göreve tayin edilmiştir. 677 tarihinde Dimeşk'te vefat etmiştir.

«Vefiyatu'l-A'yân» adlı eserinde meşhur âlimlerin hal tercümelerini yazmıştır. (Kamusü'l-A'lâm)

İBN EBİ HATİM:

Adı Muhammed, künyesi Ebu Bekir'dir. Nişabur'un eski âlim ve muhaddislerindendir, 320 yılında vefat etmiştir.

İBN EBİ MÜLEYKE:

Adı Abdullah bin Ubeydullah, bir rivayete göre Züheyr'dir. 30 sahabe-i kiramın zamanına yetişmiştir. Kendisi hadis rivayetinde sika olup, fakihlerdendir.

117 yılında vefat etmiştir.

IBN HİBBAN:

Adı Muhammed, babasının adı Ahmed'dir. Şafii fakihlerinden ve âlimlerindendir. Tıp, astronomi ve diğer ilimlerle de meşgul olmuştur. Mısırlı ve Horasanlı birçok âlimden ders almıştır.

El-Müsnedü's-Sahih ve Kitabü'z-Zuafa adlı eserleri vardır.

351 yılında vefat etmiştir.

İBN HACERİ'L-ASKALANİ:

Ebu'l-Fadl Şihabüddin Ahmed bin Ali Büyük hadis âlimi ve meşhur Şafii fakihlerindendir. 773 tarihinde Mısır'da doğmuştur. İlim tahsil ettikten sonra Şam'a, Hicaz'a giderek uzun müddet hadis ilmiyle meşgul olmuş, çoğu bununla ilgili 150'den fazla kitap telif etmiştir.

Eserlerinin en meşhuru ve en büyüğü Fethu'l-Bâri fi Şerhi'l-Buhari'dir.

Diğer eserlerinin en meşhurları şunlardır:

El-İsabe fi Temyizi's-Sahabe, Nühbetü'l-Fiker ve Nüzhetü'n-Nazar, Şerhu Muhtebi'l-Fiker, Fetave'l-Hadis, Bülûgü'l-Meram min Edilleti'l-Ahkâm, Tahricü Ahadisi'l-Keşşaf, Zehrü'l-Firdevs.

852 yılında Mısır'da vefat etmiştir.

İBN HUSAYN (r.a.):

Adı İmran Ebu Nüceyd el-Huzai'dir. Hayber Fethi yılında müslüman olmuş, ondan sonraki gazalarda Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in maiyetinde bulunmuştur. Hazret-i Ömer tarafından fıkıh ilmini öğretmek üzere Basra'ya gönderilmiştir.

Büyük sahabilerdendir. Abdullah bin Amir tarafından mezkûr şehrin kadılığına tayin olunmuş, sonra istifa edip 52 yılında vefat etmiştir.

Hasan el-Basri ile İbn Sirin kendisinden hadis rivayet etmişlerdir.

İBN İSHAK:

Künyesi Ebu Bekir, adı Muhammed'tir. Medine-i Münevvere'nin ileri gelen hadis âlimlerinden olup mağâzi ve siyer ilminde âlim idi.

Ebu Cafer el-Mansur ile görüşüp El-Mağâzi adlı kitabını onun namına yazmıştır.

151 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.

İBN KANİ:

Hafız Ebu'l-Hüseyn Abdülbaki el-Bağdadi'dir. Meşhur âlim ve hadis ricalindendir. «Mecamiü'ş-Şüyûh» adlı eserin yazarıdır.

265 yılında doğmuş, 351 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.

İBN KESİR:

Künyesi Ebu'l-Fida, lakabı İmadüddin, adı İsmail bin Kesir'dir. Hama'da hükümet kuran Eyyubi padişahlarından olup cesaret

ve zekâvetle muttasıftı. Hele hesap, astronomi, coğrafya, tarih ve diğer ilimlerde bilgi sahibi idi. Moğolların korkusundan Hama'yı terkedip Dimeşk'e çekilmiştir.

672 tarihinde Dimeşk'te doğmuştur. Melik Nasır'a Moğollarla yaptığı savaşlarında çok yardım ettiği için mezkûr melik Hama şehrini kendisine vermiş ve ona Melik Salih lâkabını takmıştır.

Âlimleri himaye etmiş, meşhur olanlarına maaş bağlamıştı.

732 yılında vefat etmiştir.

El-Muhtasar fi Tarihi'l-Beşer adlı dört ciltlik eseri meşhurdur. Tarihu Ebi'l-Fida adı ile Avrupa'nın birçok lisanlarına tercüme edilmiştir.

Takvimü'l-Büldân, kısa fakat makbul bir coğrafya kitabıdır. Avrupa ve Hindistan'da tercümesi defalarca yapılmış ve basılmıştır.

Fıkha dair El-Havi adlı bir telifi, ayrıca tıbba dair eserleri vardır.

İBN KUTEYBE:

Künyesi Ebu Muhammed, adı Abdullah, babasının adı Müslim el-Mervezi'dir.

Nahiv ilminde meşhur âlimlerdendir. Lugat ilminde de tanınır, Bağdat'ta ikamet eder, ders verir, kitap yazardı.

Bir müddet Dinever kadılığı yaptığı için Dinever'e nisbet edilmiştir.

213 yılında Bağdat'ta doğmuş, 276'da vefat etmiştir.

Başlıca eserleri şunlardır:

Âdâbu'l-Kıraat, Edebü'l-Kâtib, Tevilu Muhtelefi'l-Hadis, El-Tafkih, Takvimu'l-Lisan, Camiu'n-Nahvi'l-Kebir.

İBN MÂCE:

Künyesi Ebu Abdullah, adı Muhammed, babasının adı Yezid'dir. Büyük hadis imamlarındandır. Kütüb-i Sitte'den olan ve Sünen-i İbn Mâce ismiyle bilinen muteber kitabın sahibidir.

209 yılında Kazvin'de doğmuştur. Bağdat, Basra, Kûfe, Şam, Mekke, Mısır ve Rey'e seyahat etmiş, zamanın meşhur hadis âlimlerinden ders almış, hadis ilminde mümtaz olmuştur.

Hadis-i şerife dair mezkûr eserinden başka tefsir ve tarih ilminde de bilgisi vardı. Tefsir-i Şerif ile bir güzel «Tarih» ve özel olarak Kazvin'in tarihini de yazmıştır. 273 yılında vefat etmiştir.

İBN MAİN:

Ebû Zekeriya el-Bağdadi. Hadis imamlarındandır. İmam Şafii ve diğer meşhur zatlardan hadis rivayet ettiği gibi, kendisinden de Buhari ve Müslim hazretleri rivayet etmişlerdir.

İmam Ahmed bin Hanbel ile beraber hadisle meşgul olmuş, hadiste son derece güvenilir olduğu kabul edilmiştir.

233 yılında Medine-i Münevvere'de vefat etmiştir.

İBN MES'UD (r.a.):

Adı Abdullah'tır.

Zehebi şöyle diyor: «O, Ebu Abdurrahman bin Ümmü'l-Hüzeli'dir. Resûlullah'ın (s.a.v.) sahabisi ve hizmetkârıdır. İlk müslümanlardan olup Bedir Savaşı'na iştirak edenlerin büyüklerinden ve fukahanın da en güzidelerindendir. Resûlullah'dan (s.a.v.) yetmiş sûre ezberlemişti. Resûlullah (s.a.v.) onun hakkında, «Kim Kur'an'ı indirildiği gibi taptaze okumak isterse, onu İbn Ümmi Abd'in kıraeti üzerine okusun» buyurmuşlardır».

Tâbiîn ondan hadis rivayet etmişlerdir. Ebu Hüreyre, İbn Ömer ve İbn Abbas bunlar arasındadır.

60 yaşında iken Medine'de 32 yılında vefat etti.

(Selâmet Yolları, c. 1, s. 135).

İBN MENDE:

Künyesi Ebu Abdullah, adı Muhammed bin Yahya el-Abdi'dir. Meşhur hadis hafızlarından ve tarih yazarlarındandır. Vatanı olan İsfahan hakkında bir tarih kitabı yazmış, 301 yılında vefat etmiştir.

Bu zatın çocuklarından meşhur birkaç hafız ve hadis âlimi yetişmiş ve eserler yazmışlardır. Bu âlimlerinin sonuncusu olan Ebu'l-Vefa Muhammed bin Mende, Moğolların istilâsında öldürülmüştür.

İBN MÜSEYYEB:

Adı Said Ebu Muhammed'dir. Kureyş kabilesinden olup Medinelidir. Tâbiînin ulularındandır. Fukaha-i Seb'a'dan (yedi fakihden) biridir. Fıkıh ve hadisdeki derin ilmiyle ve zühd ve takvasıyla meşhurdur.

Emevilerin halifelerine biat etmez, hediyelerini reddederdi. Abdülmelik bin Mervan, Hazret-i Said'in kızını oğlu ve veliahdı Velid'e almak istediği halde, Hazret-i Said ona vermeyip Ebu Veda adında bir fakire vermişti.

Velid bin Abdülmelik'e biat etmediği için Medine Valisi Hişam bin İsmail kendisine 50 kırbaç vurmuştur.

Hazret-i Ömer'in (r.a.) hilâfetinin ikinci yılında dünyaya gelmiş, sahabeden birçok zevatla görüşmüş, ezvac-ı tahireden hadis-i şerif işitmiş, en fazla Ebu Hüreyre'den (r.a.) rivayet etmiştir.

Kırk defa hacı olmuş, Hicri 91 yılında Medine-i Münevvere'de vefat etmiştir.

İBN MÜLCEM:

Adı Abdurrahman el-Muradi olup Himyer kabilesindendir. Havârice taifesindendir. Hazret-i Ali'yi (r.a.), şehid etmiştir. Bu olaydan sonra kısas olarak idam edilmiştir.

İBN ÖMER (r.a.):

Abdullah bin Ömer maddesine bak.

İBN SA'D (r.a.):

Adı Sehl'dir. Sa'd el-Ensari'nin oğludur. Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) vefatında on beş yaşında idi. 88 yılında 96 yaşında vefat etmiştir.

Medine-i Münevvere'de bulunan sahabelerden en son vefat edenidir. Birçok sahabe ile tâbiin ondan hadis rivayet etmişlerdir.

İBN SÜBKİ:

Zamanındaki kadıların kadısı Ebu Nasr Abdulvehhab bin Ali bin el-Kâfi bin Temam el-Ensari el-Sübki'dir.

729 yılında Mısır'da doğmuştur. Pederinden ve başka âlimlerden ders almış, genç yaşta tahsilini bitirmiştir. 20 yaşında iken kitap yazmış, 771 yılında vefat etmiştir. (Şerhu'z-Zürekâni c. 5, s. 108)

İBN ŞAHİN:

Ebu Hafs Ömer bin Ahmed'dir. Hadis-i şerif ravilerinden ve meşhur vaizlerdendir. 219 yılında doğmuş, 285'de vefat etmiştir.

Hadis-i şerif ilminde Mucemü'ş-Şüyûh, Kitabü'l-İfred ile Kitabü's-Sünne gibi birçok eserleri vardır.

İBN ŞİHAB ZÜHRİ:

Ebu Bekir Muhammed bin Müslim bin Abdullah'tır. Kureyş kabilesine mensuptur. Tâbiinden muhaddis, fakih bir zat idi. Bazan Zühriye, bazan da büyük dedesine nisbetle İbn Şihab diye isim kullanmıştır.

Medineli olup Şam'da ikamet etmiştir. Buhari tarihinde, «Zühri, Kur'an-ı Kerim'i seksen günde ezberlemiştir» diye yazar.

Kendisi de, «Hafızama neyi koydumsa beni aldattığını görmedim» demiştir.

Ömer bin Abdülaziz'in emriyle hadis-i şerifleri ilk tedvin eden zattır. 124 yılında Şam'da vefat etmiştir.

(El-Hadis ve'l-Muhaddisûn 174, Tezkiretü'l-Huffaz: 1/108).

İBN UYEYNE:

Ebu Muhammed Süfyan el-Hilâli'dir. İkinci derecedeki Tâbiin sınıfındandır. Kûfeli olduğu halde Mekke-i Mükerreme'de vefat etmiştir. Hadis ve tefsir ilminde hususan ehadis-i Nebeviye'yi tefsir etmekte pek bilgiliydi.

Yedi bin hadis-i şerif rivayet etmiştir. Zahid ve takvalı bir zattır. Kuru arpa ekmeğiyle yetinmesiyle meşhurdur.

107 yılında Kûfe'de doğmuş, 198'de Mekke'de vefat etmiştir. Beş

erkek kardeşi vardı. Beşi de hadis âlimi idi. Fakat en meşhurları İbn Uyeyne'dir.

İBN ÜMMİ ABD (r.a.):

Hazret-i İbn Mes'ud'un künyesidir. İbn Mes'ud maddesine bak,

İBN ÜMMİ MEKTÛM (r.a.):

Adı Amr'dır. Sahabi ve Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) müezzinlerindendir. Musab bin Umeyr ile birlikte Peygamber (s.a.v.) tarafından Ensari kabilesini İslâmiyet'e davete memur edilmiştir. Bedir, Bahran, Hendek ve Uhud savaşlarında Hazret-i Peygamber (s.a.v.) tarafından halka namaz kıldırmakla görevlendirilmişti.

Hazret-i Ömer bin Hattab'ın (r.a.) hilâfeti zamanında vefat etmiştir.

İBN ZENCUYE:

Humeyd'in pederidir. Adı Mahlad bin Kuteybe bin Abdullah el-Ezdî Ebu Ahmed'tir. Sika ve hadis hafızlarındandır. Ebi Asım en-Nebil, Ali bin el-Medinî ve Muhammed bin Yusuf'tan hadis rivayet etmiş, Ebu Davud, Nesai ve diğer muhaddisler ondan rivayet etmişlerdir.

Rivayetlere göre 247, 248 veya 251 yılında vefat etmiştir.

(Şerhü'z-Zürekânî ale'l-Mevahib li'l-Kastalani, c. 8, s. 347).

İBNÜ'Z-ZÜBEYR (r.a.):

Dedesinin ismi El-Avvam'dır. Nesebi Kusay bin Kilab el-Karaşi el-Esedî'ye ulaşır. Aşere-i mübeşşere'den Hazret-i Zübeyr'in ve Hazret-i Ebû Bekir es-Sıddîk'ın kızı Esma'nın oğlu olup sahabe-i kiramdandır.

Medine-i Münevvere'ye hicretten sonra muhacirlerden ilk dünyaya gelen çocuktu. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ona dua etmiş, Abdullah diye tesmiye buyurmuştur. Doğrudan doğruya Resûlullah'dan (s.a.v.), Hazret-i Ömer ile Hazret-i Osman'dan ve diğer sahabe-i kiramdan (r. anhüm) hadis-i şerif rivayet etmiştir.

Çok namaz kılıp oruç tutar, yirmi dört saatte bir iftar ederdi.

Afrika gazasında Abdullah bin Sa'd'ın maiyetinde iken, düşman reisi Cercir'i öldürerek, İslâm askerine zafer kazandırmıştır.

Yezid bin Muaviye iktidara gelince, ona biat etmedi. Hazret-i Hüseyin'in şehadetinden sonra Yezid'in hâkimlerini Hicaz'dan çıkarıp hilâfetini ilân ettiği için, Yezid üzerine asker yolladı. 64 yılında Mekke-i Mükerreme'de muhasara edildi.

O sırada Yezid'in ölümü üzerine Hicaz, Yemen, Irak, Fars, Horasan, Abdullah bin Zübeyr'e biat etti. Böylece 9 yıl Mekke-i Mükerreme'de halife olarak kalmıştır. Yalnız Mısır ile Şam Emevilerin elinde idi.

Abdülmelik bin Mervan, Haccac bin Yusuf'u 72 yılında Hicaz'a göndermiş, Haccac, Mekke-i Mükerreme'yi muhasara etmiş, Ebukubeys Tepesi'nden mancınıkla Mescid'in üzerine taşlar atıp tahrip etmiştir.

73 yılının Cumadilahir ayında Abdullah bin Zübeyr (r.a.) alnına gelen bir taşla yaralandığı halde savaşa devam etmiş ve şehid düşmüştür.

İBRAHİM NEHAİ:

Künyesi Ebu İmran, Yezid bin Esved'in oğludur. Kûfeli olduğu halde Yemen'deki Neha kabilesine nisbet edilir.

Eski âlim ve fakihlerden olup Hazret-i Âişe'nin zamanına yetişmiş, 96 yılında vefat etmiştir.

İBRAHİM ET-TEYMÎ (r.a.):

Haris et-Teymi'nin oğludur. Sahabe-i kiramdan ve Kureyş kabilesindendir. Pederiyle birlikte Resûlullah'ın (s.a.v.) maiyetinde Mekke'den Medine'ye hicret etmiştir. Pederinden bazı hadis-i şerifler rivayet etmiştir.

İKRİME:

Ebu Abdullah İkrime, İbn Abbas'ın (r.a.) azadlısıdır. Berberî soyundandır. İbn Abbas, Âişe, Ebu Hüreyre, Ebu Said ve diğer ashab-ı kiramdan hadis dinlemiştir.

Tâbiinin meşhur fakihlerindendir.

İbn Abbas (r.a.) tarafından Kur'an-ı Kerim, hadis ve sair İslâmî ilimler kendisine öğretilerek, zamanının en büyük fakih ve âlimlerinden olmuştur. Hakkında «Haricîlerin fikirlerini tercih ve tecviz edermiş» diye bir itiraz varsa da, birçok ulemaya göre bu doğru değildir.

Mekke-i Mükerreme'de otururdu. Birçok defa seyahate çıkmıştı, İbn Abbas'ın vefatından sonra oğlu Ali, İkrime'yi (r.a.) dört bin dinara satmış. Fakat İkrime (r.a.), «Babanın ilmini dört bin dinara mı satıyorsun» diye itiraz edince, satmaktan vazgeçerek onu azad etmiştir.

İkrime, 107 yılında Medine-i Münevvere'de vefat etmiştir.

İMAMÜ'L-HARAMEYN:

Ebu'l-Meâli Ziyaüddin Abdülmelik bin Abdullah. Meşhur din âlimlerinden olan Ebu Muhammed Abdullah bin Yusuf'un oğludur. Pederinden ilim tahsil etmiş, vefatından sonra yerine ders vermiştir.

İlim için Irak'a giderek bir müddet Bağdat'ta kalmış, sonra Hicaz'a dönerek Mekke-i Mükerreme ve Medine-i Münevvere'de bir müddet ders ve fetva vermekle meşgul olduğundan İmamü'l-Harameyn lakabıyla meşhur olmuştur.

Alparslan zamanında Nisabur'a dönmüş, Vezir Nizamülmülk ona Medrese-i Nizamiye'yi yaptırmış, medresenin müderrisliği ile beraber fetva ve vaaz işlerini de kendisine tevdi etmiştir.

30 sene fetva, vaaz ve tedrisatla meşgul olmuş, pek çok âlime ders vermiştir. Hicri 478 yılında 59 yaşında iken Nisabur'da vefat etmiştir.

Başlıca eserleri, Nihayetü'l-Matleb fi Dirayetü'l-Mezhep, Eş-Şamilu fi Usûlü'd-Din, El-Burhan fi Usûlü'l-Fıkıh ve diğer bazılarıdır.

Aynı zamanda İmam Gazali'nin de hocasıdır.

İMAM MALİK:

Malik bin Enes. Etbâu't-Tâbiîndendir. Babasının adı Enes bin Malik bin Ebi Amir'dir.

93 yılında Medine'de doğmuş, ilk tahsil çağından sonra 700'e yakın âlimden ders ve hadis almıştır. O sırada Medine, din âlimlerinin ve bilhassa hadisin kaynaklığını yaptığı için oradan ayrılmamış, fakat bütün İslâm âleminden kendisinden ders almak için birçok kişi gelmiştir.

Hadis ve fıkıh konularındaki üstün mevkii, hadis alma ve rivayet etme ve verme mevzuunda titiz ve sıkı tutumu, raviler hakkındaki geniş ve derin bilgisi ittifakla kabul edilmiştir.

İmam Ebu Hanife ve talebelerinden İmam Muhammed ve Ebu Yusuf'la görüşmüştür. Meşhur eseri «El-Muvatta'»dır. Harun Reşid bu kitabın nüshalarını çoğaltıp bütün müslümanları içindekilerle amele davet etmek istemişse de müellifi bunu kabul etmemiştir.

Bu eserini on binlerce rivayet içinden seçip meydana getirmiştir. Üzerinde kırk yıl çalışmış ve yetmiş kadar Medineli fakihe sunmuş, görüşlerini almıştır. Ravilerin çokluğu sebebiyle nüshaları da çoğalmış ve otuza yükselmiştir. Bunların yirmisi meşhurdur. Rivayet yönünden en büyüğü Kanebi, ziyadesi en çok olanı Medine kadısı Ebu-Musab, en meşhuru da Yahya bin Yahye'l-Masmudi nüshasıdır.

Muvatta'da 600 müsned, 222 mürsel, 613 mevkuf hadis, 285 adet de tâbiîn sözü vardır.

Muvatta', Ahmed bin Hanbel, Buhari, Müslim gibi büyük hadis âlimlerine kaynak olmuş bir eserdir.

İmam Malik, 179 yılında Medine'de vefat etmiştir.

İMAM EL-HAFIZ EBU ABDULLAH MUHAMMED BİN NASR EL-ENDÜLÜSİ:

Kurtubalıdır. Ebu Muhammed Ali bin Hazm ez-Zahiri'den ders almış, «İstiab»ın yazarı Ebu Amr Yusuf bin Abdülberr ile başka meşhur hadis âlimlerinden ilim tahsil etmiştir.

448'de hacca giderek Mekke'de ilim tahsil etmiştir. Endülüs, Mısır, Şam ve Irak'a ilim için seyahat etmiş. Bağdat'ta vefat etmiştir.

İlim ve irfan ile muttasıf bir zat olup Buhari'nin Müslim'in sa-

hihini toplamış. Endülüs âlimlerinin hal tercümeleri hakkında Cezvetü'l-Muktebes adlı tarih kitabı vardır.

488 yılında Bağdat'ta vefat ederek Şeyh Ebu İshak eş-Şirazî'nin yanına defnedilmiştir.

İMAM ŞAFİİ:

Muhammed bin İdris bin Abbas bin Şafii'l-Kureyşî. Mekke'de 150 yılında doğmuştur. Sütten kesilince Mekke'ye getirilmiş, orada yetişmiş ve ilim tahsil etmiştir. Hadis hocaları Abdülmelik bin el-Mecaşun, Malik bin Enes, İbn Uyeyne'dir.

Arapça ve şiirde büyük bir kuvvet kazanmış, kısa zamanda Kur'an-ı Kerim'i ve İmam Malik'in «Muvatta'» adlı kitabını ezberlemiş ve İmam Malik'e okumuştur.

Yirmi yaşına varmadan fıkıh üstadı Müslim bin Halid, kendisine fetva izni verdi.

Bizzat yaptığı seyahatlerle ilmini geniş İslâm memleketinin çeşitli yerlerinde yaymış, Irak ve Mısır'da münazaralar yapmış, Irak, Hicaz ve Mısır fıkhını kendi ilminde toplamıştır.

Birçok kıymetli eseri içinde güzel bir baskısı yapılmış bulunan fıkıh usulüne dair er-Risale'si ile bilâhare Ebu Ömeri'l-Matari tarafından toplanmış bulunan Müsned'i bizim için burada hatırlanmaya değer.

Şahsî faziletleri ve ilmî hakkında söylenmiş sözler —diğer büyük imamlarda da olduğu gibi— ciltlere konu olacak kadar geniştir. Zehebi'nin şu şehadeti hadisteki durumu yönünden önemlidir: «Hadis hafızı idi. Hadisin illetlerini iyi bilirdi. Ancak sıhhatı sabit olan hadisleri kabul ederdi. Ömrü vefa etseydi bu konuda daha da ileri gidecekti».

Mısır'da 204 yılında vefat etmiştir.

İSHAK BİN RAHVEYH VEYA RAHVYE:

İshak bin İbrahim bin Muhammed bin İbrahim Ebu Yakub bin Muhammed el-Hanzalî bin Rahveyh. Darekutnî'nin söylediğine göre, hadis, fıkıh âlimlerindendir. Takvalı idi. İmam Şafiî'den hadis rivayet etmiştir. Beyhakî onu, İmam Şafiî'nin ashabından saymıştır.

İmam Ahmed bin Hanbel, «Irak'ta onun benzeri bir kimse tanımıyorum» demiştir.

İlim için Hicaz, Yemen, Şam'a gitmiş, İbn Uyeyne'den hadis dinlemiş, Buharî, Tirmizî ve Müslim ondan hadis dersi dinlemişlerdir. Rivayete göre 166 veya 163'de doğmuştur.

Ömrünün sonunda Nisabur'da ikamet etmiş, 260 veya 237'de vefat etmiştir.

İSMAİL BİN ULEYYE:

Anasının adı Uleyye, babasının adı İbrahim bin Sehl bin Maksim el-Basri. Esasen Kûfeli olup Abdülaziz bin Suhayb ile birçok ha-

dis âlimlerinden ders almıştır. Harun Reşid'in hilâfetinin sonunda 194 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir. Cenaze namazını oğlu Abdullah kıldırmıştır.

İSMAİLİ

Hadis-i şerif hafızı ve imamı Ebû Bekir Ahmed bin İbrahim bin İsmail bin Abbas el-İsmailî. Hâkim demiş ki: «İsmailî, hadis ve fıkıh âlimlerinin reisi idi. Cömert ve şerefli idi». 371 yılının Recep ayında vefat etmiştir.

(Zürekânî, Şerhü Mevahibü'l-Ledünniyye li'l-Kastalanî, c. 1, s. 217).

— K —

KABİ:

Ebu'l-Kasım Abdullah bin Ahmed bin Muhammed'dir. Beni Sa'd kabilesine mensuptur. Horasan'ın Belh şehrindendir. Mutezile taifesinin reisi olup taifesine Kabî denir.

Allah Teâlâ'nın irade sıfatının olmadığı ve Allah'tan sâdır olan fiillerin meşiyyeti ve isteğiyle olmayıp gayri ihtiyari olduğu itikadında bulunuyordu.

317 yılında vefat etmiştir.

(İbn Hallikan'ın eseri Vefiyyatü'l-A'yan, c. 1, s. 252).

KABİSA (r.a.):

Künyesi Ebu İshak'tır. Mekke'nin fethinde ve bir rivayette Huneyn Savaşı vaki olduğunda doğmuş ve Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ona dua etmişlerdir.

İbn Şahin, Kabisa'nın (r.a.) sahabi olduğunu söylemiştir. Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) hadis rivayet etmiştir. Hazret-i Ömer, Osman, Bilâl ve daha başka sahabilerden hadis rivayet etmiştir. İbn İshak, Zührî ve Mekhul ve diğerleri de ondan hadis rivayet etmişlerdir.

86 veya 88'de vefat etti.

(Şerhü'z-Zürekânî ale'l-Mevahib li'l-Kastalanî, c. 2, s. 369).

KADI İYAD:

Ebu'l-Fadl bin Musa. Meşhur hadis âlimlerindendir. 476'da Sebte kasabasında doğmuştur. Endülüs'e geçerek Kurtuba ile başka birçok ilim merkezinde tahsil görmüş, bir müddet Gırnata'da kadılık yapmıştır. Merakeş'e giderek 544 yılında orada vefat etmiştir.

Müslim'in kitabına Kitabü'l-İkmal diye bir şerh yazmıştır. Hadis konusunda Envarü'l-Meşarik adlı eseri vardır. Garip hadisler hakkında da bir kitap telif etmiştir.

KASIM BİN MUHAMMED:

Hazret-i Ebu Bekir es-Sıddik'ın torunu ve tâbiîn tabakasının bü-

yük zatlarındandır. Medine-i Münevvere'nin yedi fakihindendir.

Sahabe-i kiramdan birçok zata yetişmiş, onlardan hadis-i şerif rivayet etmiştir. Birçok tâbiîn büyüğü de ondan rivayet etmiştir. Takva hususunda zamanının tek adamı idi. Validesi İran padişahı Yezdicerd'in kızı olduğu için, İmam Zeynelabidin hazretlerinin teyzesi oğlu idi.

101 veya 102'de Mekke ile Medine arasında Kudeyd köyünde 70 yaşında iken vefat etmiştir.

KATADE:

Ebu'l-Hattab bin Deama ed-Dusî. Tabiînin ulularındandır.

Neseb ve hadis-i şerif ilminde çağının feridi idi. 60 yılında doğmuştur. Basra'da yaşamıştır. 177 yılında Vasıt'ta vefat etmiştir.

KELBİ:

Ebu Nasr Muhammed bin es-Saib bin Bişr. Meşhur ulemadan olup, tefsir ve nesep ilminde zamanının imamı idi.

Pederi ve amcası ile Cemel ve Sıffin muharebelerinde Hazret-i Ali'nin maiyetinde bulunmuşlardır.

Kûfe'de yaşayıp 146 tarihinde vefat etmiştir,

— M —

MALİK BİN NÜVEYRE:

Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in huzuruna kavmi olan Temimîler ile gelip müslüman olmuş ve Hazret-i Peygamber (s.a.v.) tarafından kavminin zekâtını toplamaya memur edilmişti.

Hazret-i Ebû Bekir-i Sıddîk'ın hilâfeti zamanında, mürted olup zekât vermeyen kavimlerle savaşa gönderilen Hazret-i Halid bin Velid'in kumandasındaki orduda bulunurken, kendisinden sadır olan İslâmiyete aykırı kelimeler yüzünden Hazret-i Halid tarafından öldürülmüştür.

MALİK BİN EVS (r.a.):

Ensardan ilk önce Fahr-i Kâinat (s.a.v.) Efendimiz'le görüşen altı zattan biri olup birinci ve ikinci Akabe biatında hazır bulunmuştur. En evvel biat eden kendisidir. Bedir, Uhud ve diğer savaşlarda hazır bulunmuş ve 20 yılında Hazret-i Ömer'in (r.a.) hilâfeti zamanında Medine'de vefat etmiştir. Bir rivayete göre Sıffin Muharebesi'nde Hazret-i Ali'nin (r.a.) maiyetinde şehid düşmüştür.

MAMER:

Ebu Urve Mamer bin Amr bin Reşid el-Ezdî el-Haranî. Yemen âlimlerinden olup Hasan el-Basrî'nin cenazesinde hazır bulunmuştur.

Amr bin Dinar, Eyyub ve Katade gibi birçok tâbiînden hadis-i

şerif dinlemiş, yine tabiinden Amr bin Ebü İshak ve Yahya bin Kesir de ondan hadis rivayet etmişlerdir. Abdürrezzak, Mamer'den on bin hadis-i şerif dinlediğini söylemiştir.

152 veya 153 yılında 58 yaşında iken Yemen'de vefat etmiştir.

MANSUR EL-ABBASİ:

Ebu Cafer bin Muhammed bin Ali bin Abdullah bin Abbas. Abbasi halifelerinin ikincisi olup 95 yılında doğmuştur. 136'da kardeşi Ebu'l-Abbas Seffah'ın ölümü üzerine halife olmuş ve hilâfet davasında bulunan Abdullah'ı, Ebu Müslim-i Horasanî vasıtasıyla mağlûp ederek öldürmüştür. Ebu Müslim'in nüfuzunu çekemeyerek 137 yılında onu da öldürtmüştür.

Rumlarla birçok muharebe etmiş, Anadolu'nun batısından bazı yerleri almıştır.

145 yılında Bağdat'ı inşa ederek başkent yapmıştır. İslâmiyet'te ilim ve fennin terakkisine hizmet etmiş, âlimleri korumuştur.

22 yıla yakın hilâfette bulunmuştur. 158'de hac için Mekke-i Mükerreme'de iken 63 yaşında vefat etmiştir.

Hadis, tefsir ve fıkıh ilimlerinin derlenmesi zamanında olmuştur. Vefatında Hazine'de altı yüz milyon dirhem ile yirmi dört milyon dinar bıraktığı rivayet edilir. Oğlu Mehdi onun halifesi olmuştur

(Kamusü'l-A'lâm)

MARUF BİN HARREBUZ:

Buharî'de bir hadîsi, Müslim'in «Sahih»inde de hac bahsinde hadîsi vardır. Kendisi de Ebu't-Tüfeyl'den hadis rivayet etmiştir. Ebu Davud ve İbn Mâce de ondan hadîs rivayet etmiştir.

(Umdetü'l-Kaari Şerhü'l-Buharî, c. 1, s. 616)

MARUF KERHİ:

Sırrî Sakatî'nin üstadıdır. Künyesi Ebu Mahfuz'dur. Babasının adı Firuz, bir rivayete göre Ali'dir. Köle iken ehl-i beytten Musa Rıza'nın oğlu Ali'nin kapıcısı idi. Onun elinde müslüman olduğu da rivayet edilmiştir.

Maruf Kerhi, Taî ile sohbet etmiştir.

Davud Taî Milâdî 781, Maruf Kerhi ise 815 yılında vefat etmiştir.

MEHDİ:

Fatımetü'z-Zehra soyundandır. Kıyamete yakın gelecek bir zattır. Adı Muhammed, babası Abdullah olacaktır. Âlim ve evliyaullahtandır. Yeryüzünün halifesi olacak, İsa (a.s.) gökten Şam'a inince, Hazret-i Mehdi ile buluşacaktır.

Hazret-i Mehdi, dünyadaki bütün batıl itikadları kaldıracaktır. Çok âdil olduğundan zamanında mahlûkat arasında düşmanlık kalmayacaktır.

Hadis-i şerifler bundan başka birçok alâmetini daha haber vermek-

tedir. İbn Hacer el-Mekkî (Savâiku'l-Muhrika kitabının yazarı) Kavlü'l-Muhtasar fî Alâmeti'l-Mehdiyyi'l-Muntazar kitabında uzun uzun anlatmaktadır.

MEHDİ EL-ABBASİ:

Abbasi halifelerinin üçüncüsüdür. H. 127 yılında dünyaya gelmiş, 158'de pederi El-Mansur bin Muhammed bin Ali bin Abdullah bin Abbas'ın halifesi olarak hükümetin başına geçmiştir.

Adı Muhammed'dir. Cömert bir zattı. On yıl bir ay adaletle hüküm sürdükten sonra 169 yılında 43 yaşında iken Cebel'de vefat edip orada defnedilmiştir.

160 yılında hacca gitmiş, Harameyn ahalisine ihsanâtta bulunmuş, Haram-ı Şerif'i mermer sütunlar ve altın kandillerle onarıp tezyin etmiştir.

MERVAN BİN HAKEM:

İbn Ebi'l-As bin Ümeyye bin Abdi Şems bin Abdi Menaf. Emevi halifelerinin dördüncüsüdür. Hicretin ikinci yılında doğmuştur. Hazret-i Osman'ın (r.a.) amcası oğludur. Kendisi çocuk iken babası ile birlikte Resûlullah (s.a.v.) tarafından Taif'e sürüldüğü için, orada büyümüştür. Taif'te Hazret-i Osman zamanına kadar kalmıştır. Hazret-i Osman'ın affına uğramış ve ona kâtip olmuştur.

Hazret-i Osman'ın şehadetinde Mısır'dan gelen çingene ordusu ile sarayın bahçesinde dövüşürken boynundan yaralanmış, bu yüzden boynu eğri kalmıştır.

Hazret-i Muaviye zamanında Medine ve Hicaz valisi oldu. 48 yılında azledildi. 64 yılında Muaviye bin Yezid hilâfetten feragat edince, Mervan Şam'da halkı kendi namına biata davet etmiş, böylece hükümet Süfyan oğullarından Mervan oğullarına geçmiştir.

Yezid bin Muaviye'nin zevcesi ile evlenmiş, bir gün üvey oğlu Halid bin Yezid'e küfür ettiği için zevcesi ve cariyeleri tarafından boğulmuştur.

On aylık iktidardan sonra, 65 tarihinde 63 yaşında ölmüştür. Yerine büyük oğlu Abdülmelik halife olmuştur.

MEYMUN BİN MİHRAN:

Künyesi Ebu Eyüb el-Cezari. Rakka'da ikamet etmiştir. Tâbiînden olup sika idi. Birçok hadîs-i şerif rivayet etmiştir.

Emevi halifelerinden Ömer bin Abdülaziz tarafından el-Cezire valiliğine tayin edilmiştir.

77 yaşında iken 177 yılında vefat etmiştir.

(Şerhü'z-Zürekanî ale'l-Mevahib li'l-Kastalanî, c. 1, s. 245).

MİKDAD BİN ESVED (r.a.):

Büyük sahabelerden ve en evvel müslüman olanlardandır. Habeşis-

tan'a hicret etmiş, sonra Mekke'ye dönmüş ve bir süre müslümanlığını gizlemiştir.

İkrime bin Ebi Cehl ordusuyla müslümanların üzerine gelirken, Utbe bin Gazvan ile müslüman olmuş, Bedir ve diğer bütün savaşlarda Efendimiz'in (s.a.v.) maiyetinde bulunmuş, Mısır'ın fethine iştirak etmiştir.

Hazret-i Osman'ın (r.a.) hilafeti zamanında 70 yaşında iken vefat etmiştir.

Fazileti hakkında birçok hadîs-i şerif varid olmuştur.

MİKDAM (r.a.):

Ebu Kerime Mikdam el-Kindî. Sahabi olup bazı Kindî kabileleriyle beraber Resûl-i Ekrem'e (s.a.v.) gelmiş, Humus'ta ikamet etmiştir.

78 tarihinde 91 yaşında iken vefat etmiştir.

Kendisinden 49 hadîs-i şerif rivayet olunmuştur.

MİSTAH BİN ÜSASE:

Ubad bin Muttalib'in oğludur. Kureyş kabilesindendir. Annesi Sahr bin Amir'in kızı olan Selma'dır. Hazret-i Ebu Bekir'in teyzesinin kızı idi.

Bedir Savaşı'nda bulunmuştur. Bir rivayete göre adı Avf'tır. Hazret-i Âişe'ye yapılan iftiraya iştirak etmiş, sonra Hazret-i Âişe'nin ismeti hakkında âyet-i celile nâzil olunca Resûlullah (s.a.v.) onu had ederek kırbaçlatmıştır.

37 yılında vefat etmiştir.

MUAVİYE BİN KURRE:

Künyesi İbn İyas'tır. Hilal el-Müzenî'nin oğludur. Babasının künyesi Ebu İyas'tır. Basralı olup hadîs-i şerif ricalindendir. Sika idi.

113 yılında 76 yaşında iken vefat etmiştir.

(Şerhü'z-Zürekanî, ale'l-Mevahib li'l-Kastalanî, c. 6, s. 207).

MUAVİYE BİN EBİ SÜFYAN (r.a.):

Bin Harb bin Ümeyye bin Abdi Şems bin Abdi Menaf el-Kuraşi-. Emevilerden ve büyük sahabelerdendir. Babası Ebu Süfyan, kardeşi Yezid ve validesi Hind ile birlikte Mekke'nin fethinde müslüman olmuştur.

Daha evvel müslüman olduğu halde, anne ve babasının korkusundan uzun süre saklamıştır. Ebeveynleri müslüman olmadan evvel İslâmiyetin gelişmesine çok çalışmış, İslâmiyet'ten sonra gerek Ebu Süfyan ve gerek Muaviye İslâmiyet'te sebat edip, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) zaman-ı saadetlerinde iyi hareketlerde bulunmuş, Huneyn Savaşı'nda dahi hazır bulunmuşlardır. Hatta Muaviye (r.a.), Efendimiz'in (s.a.v.) kâtipliği şerefine nâil olmuştur.

Hazret-i Ebu Bekir'in (r.a.) hilâfeti zamanında Şam'a sevkedilen İslâm ordusunda yer almış, kardeşi Yezid Dimaşk cihetine vali tayin edilmişti.

Hazret-i Ömer'in (r.a.) hilâfeti zamanında Yezid vefat edince yerine Muaviye Dimaşk'a vali tayin edilmiştir.

Hazret-i Osman'ın (r.a.) hilâfeti zamanında Şam ve civarının idaresi tamamen Muaviye'ye verilmiştir.

Hazret-i Ali'nin (r.a.) hilâfeti zamanında Hazret-i Osman'ın (r.a.) katillerinin kısasını istediği için Hazret-i Ali ile arası bozulmuştu.

Hazret-i Ali (r.a.), bu hususta onunla birçok yazışmada bulundu ve nasihat için hutbeler gönderdi. Fakat bir türlü onu ikna edemedi. Nihayet aralarında Sıffîn Muharebesi vaki olmuştur. Ancak bu muharebe ile hilâf noktası hallolmayıp her iki taraftan da hakemler araya girmiş. Yine de anlaşma sağlanamayınca, Hazret-i Ali (r.a.) Irak, Hicaz, İran cihetlerinde; Muaviye Şam ve Mısır taraflarında hüküm sürmeye başlamıştır.

Hazret-i Ali (r.a.) şehid olduktan sonra yerine geçen oğlu İmam Hasan'a (r.a.) karşı da Muaviye asker sevketti. Irak'da harbe girişecekleri sırada Hazret-i Hasan, müslüman kanının akmaması için hilâfeti Muaviye'ye terk etmiştir.

Hazret-i Muaviye, Ömer'in (r.a.) hilâfeti zamanında Dımaşk'ta 4 yıl, Hazret-i Osman (r.a.) zamanında Şam'da 12 yıl, Hazret-i Ali'nin (r.a.) zamanında 4 yıl, Hazret-i Hasan'ın (r.a.) zamanda 6 ay ki, ceman 20 yıl 6 ay emarette kalmış, Kûfe'de hilâfet için kendisine biat olunduktan sonra da yirmi sene halifelik yapmıştır.

H. 60 yılında 78 yaşında Şam'da vefat etmiştir.

Gayet akıllı, zeki, fasih, natıkası kuvvetli, sabırlı, halim ve sehavetle muttasıf bir zattı. Emareti zamanında İslâm dinine ve gelişmesine çok hizmet etmiş, kendisinden birçok hadîs-i şerif nakledilmiştir.

İbn Abbas, Ebu'd-Derda ile başka birçok sahabe ve tâbiîn kendisinden hadîs rivayet etmişlerdir.

Ölümünden sonra oğlu Yezid halife olmuştur. Muaviye, Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) kendisine verdiği gömleğe sarılmasını ve yine Efendimiz'in saklamış olduğu tırnak kesiklerinin gözlerine ve ağzına konarak defnedilmesini vasiyet etti. İsteği yerine getirildi.

MUAZ (r.a.):

Muaz bin Cebel Ebu Abdurrahman el-Ensarî el-Hazrecî. Büyük sahabelerdendir. İkinci Akabe'de biat eden yetmiş sahabeden biridir. Bütün gazalarda Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in yanında bulunmuştur. Kur'an-ı Kerim'deki haram, helâl ahkâmında herkesten daha bilgili olduğuna dair birçok hadîs-i şerif vardır.

Ondan birçok hadîs-i şerif rivayet edilmiştir. On sekiz yaşında

iken müslüman olmuştur. Cömertlikle meşhur idi. Vefatında malı alacaklıları arasında taksim edilmiştir.

Hazret-i Peygamber (s.a.v.) tarafından Yemen'e memur olarak gönderilmiş, Resûlullah'ın (s.a.v.) vefatına kadar orada kalmıştır.

Taun hastalığından vefat etmiştir.

MUAZ BİN AMR BİN CEMUH (r.a.):

İbn Zeyd bin Haram. Ensarî sahabeden ve Hazrec kabilesinden olup pederiyle birlikte Akabe biatına ve Bedir Gazası'na iştirak etmiştir.

İbn Hişam'ın Ziyad'dan, onun da İbn İshak'tan rivayet ettiğine göre, Muaz, Bedir Savaşı'nda Ebu Cehl'i ayağından yaralamış, Muavviz bin Afra da Ebu Cehl'i ağır yaraladıktan sonra Hazret-i Abdullah bin Mes'ud, Peygamber'in (s.a.v.) emirleri üzerine onu öldürülenler arasında ararken bulmuş ve başını kesmiştir.

Hazret-i Muaz, Uhud Muharebesinde şehid olmuştur.

(Umdetü'l-Kaari Şerhü'l-Buhari, c.7, s. 172).

MÜCEMMİ EL-ENSARİ (r.a.):

Bin Cariye bin Amiri'l-Ensari el-Evsi. Sahabeden ve Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz'in zaman-ı saadetlerinde Kur'an-ı Kerim'i cem' etmekle meşgul olanlardandır. Topladığı Kur'an-ı Kerim'de yalnız bir iki sûrenin eksik olduğu rivayet edilmiştir.

MUĞİRE BİN ŞUBE (r.a.):

Künyesi Ebu Abdullah veya Ebu İsa'dır. Hendek Gazası'nın vaki olduğu yılda müslüman olmuştur.

Evvelâ Hudeybiye Savaşı'na iştirak etmiş, Kufe'de vali bulunduğu sırada H. 50 yılında vefat etmiştir.

Yemame ve Şam fütuhatında bulunmuş, kendisinden bazı hadisler rivayet edilmiştir.

MUĞİRE BİN ŞU'BE (r.a.):

Bin el-Muğire el-Karaşi el-Mahzumi ki, zevce-i tahirattan Hazret-i Ümmü Seleme'nin (r.a.) kardeşi ve Halid bin Velid'in (r.a.) yeğenidir. Asıl adı Velid iken Peygamber (s.a.v.) Efendimiz tarafından Muhacir diye tesmiye edilmiştir.

Hazret-i Ebu Bekir'in (r.a.) hilâfeti zamanında mürtedlere karşı Yemen'e gönderilmiş, Hadramut'ta Nuhayri Kalesi'ni fethetmiş ve Eş'as bin Kays'ı esir tutup halifeye göndermiştir.

MUHAMMED BİN ABDULLAH BİN HASAN:

Hazret-i Hasan bin Ali bin Ebi Talib'in torunudur.

MUHAMMED EL-BAKIR (r.a.):

Ebu Cafer İmam Zeynelabidin bin Hüseyin bin Ali bin Ebi Talib'in

oğludur. On iki imamın beşincisidir. İmam Cafer es-Sadık'ın pederidir.

H. 57 yılında Medine-i Münevvere'de doğmuştur. Atası Hazret-i Hüseyin'in şehadetinde üç yaşında idi. Validesi Ümmü Abdüllah el-Hasan bin el-Hasan bin Ali bin Ebi Talib olduğundan iki cihetten Hazret-i Ali ile Hazret-i Fatıma'nın (r.a.) torunudur.

İlim ve takva ile muttasıf olduğundan dolayı, herkesin hürmet ve tazimine mazhar olmuş, malûmatı çok olduğundan Bakır ile lakaplandırılmıştır.

113 yılında 56 yaşında iken Hamıme'de vefat etmiş, cenazesi Medine-i Münevvere'ye nakledilerek Baki Mezarlığı'nda Hazret-i Hasan ile Hazret-i Abbas'ın mezarları yanına defnedilmiştir.

MUHAMMED BİN HATİB (r.a.):

Ebu'l-Kasım Muhammed bin Hatib bin el-Haris. Kureyş kabilesindendir. Peder ve validesi büyük sahabeden olup Habeşistan'a hicret ettiklerinde orada doğmuştur. İslâmiyet'te ilk olarak kendisi bu isimle adlandırılmıştır.

Medine-i Münevvere'ye ebeveyni ile dönmüş, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) ona dua buyurmuşlardır. Cemel, Sıffîn, Nehravan ve diğer savaşlarda Hazret-i Ali'nin maiyetinde bulunmuştur.

H. 74 yılında Mekke'de veya 86'da Kûfe'de vefat ettiği rivayet edilmiştir.

MUHAMMED BİN HANEFİ (r.a.):

Ebu'l-Kasım Muhammed bin Ali bin Ebi Talib. Hazret-i Hasan ile Hazret-i Hüseyin'den (r.a.) sonra Hazret-i Ali (r.a.) evladının efdalidir. Validesi Havle binti Cafer bin Kays el-Haneflyye'dir.

H. 21 yılında dünyaya gelmiş, Hazret-i Abdullah bin Abbas ile sohbet edip ondan ilim ve fıkıh öğrenmiştir. Çok takvalı olduğu için pederinin sevgisine mazhar olmuştur.

Cemel Vakası'nda pederinin bayrağını taşımıştı. En sahih rivayete göre 71 tarihinde Medine'de vefat etmiştir.

Hazret-i Ali'nin (r.a.) kölelerinden Keysane tabi olan Keysaniye fırkası onu kendilerine imam edinip kırk arkadaşı ile birlikte hayatta olduğuna inanırlardı.

MUHAMMED BİN İSHAK:

Tarih yazarı ve Medine-i Münevvere âlimlerinin eşrafındandır. Siyer-i Nebeviye'yi ilkin kendisi yazmıştır. Bu eseri diğer eserlere kaynaktır.

H. 151 tarihinde vefat etmiştir.

MUHAMMED BİN MESLEME (r.a.):

Ebu Abdurrahman el-Ensari. Bedir ve Uhud ile diğer savaşların çoğunda Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) maiyetinde bulunmuştur. Te-

buk ve diğer bir gazada da Peygamber (s.a.v.) tarafından Medine'de vekil olarak bırakılmıştır.

Hazret-i Osman'ın şehadetinde müslümanlar arasında çıkan fitnelere asla karışmamıştır, Sa'd bin Ebi Vakkas, Üsame bin Zeyd ve Abdullah bin Ömer (r.a.) gibiler de tarafsız kalanlardandır.

H. 46 yılında Medine-i Münevvere'de 77 yaşında iken vefat etmiştir. 10 erkek ile 6 kız evlâdı bırakmıştır.

MUHAMMED BİN SİRİN:

Ebu Bekir Muhammed. Basra'nın hadîs ravilerinden ve tâbiîn tabakasındandır.

Hasan el-Basri (r.a.) ile sohbeti olmuştur. Validesi Hazret-i Bekir es-Sıddîk'ın azadlılarındandı.

Hazret-i Osman'ın şehadetinden iki yıl evvel doğmuş, H. 110 yılında vefat etmiştir. Bazı sahabe ve tâbiînden hadîs-i şerifler rivayet etmiştir. Rüya tabirinde çok tanınmıştı.

MUHAMMED BİN YAHYA EZ-ZEHEBÎ:

Ebu Abdullah Şemseddin Muhammed bin Ahmed. Meşhur tarihçilerdendir. 12 ciltlik «Tarihü'l-İslâm» adlı eseri meşhurdur.

Yine kendisi bu eserden «Tabakatu'l-Huffaz», «Tabakatu'l-Kurra» adlı eserlerini kısaltmıştır. Birçok yazarı eserinden faydalanarak eserler vermiştir.

748'de vefat etmiştir.

MUHİB ET-TABERÎ:

Ebu Cafer Muhammed bin Cerir. Meşhur tarih yazarıdır. Tefsir, hadîs, fıkıh ve diğer ilimlerde âlimdi. Zamanının imamı olarak tanınırdı.

H. 224'de Taberistan'ın Amul şehrinde doğmuş, 310 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.

Ebu İshak eş-Şirazî, «Tabakatü'l-Fukaha» adlı eserinde onu müctehitlerden saymıştır.

Meşhur Ebubekir Harzemî'nin kızkardeşinin oğlu idi. Eserleri içinde âlemin yaratılışından zamanına kadar olan vakaları mufassal şekilde alan «Tarih-i Taberî» en meşhurudur. Ayrıca bir büyük tefsiri de vardır. Tarih'i Türkçe ve Farsçaya da tercüme edilmiştir.

MUHSİN (HAZRET-İ FATIMA'NIN (r.a.) oğlu):

Hazret-i Ali ile Hazret-i Fatıma'dan dünyaya gelen üçüncü çocuktur. Fahr-i Âlem Efendimiz (s.a.v.) tarafından Muhsin diye adlandırılmıştır. Daha küçük yaşta iken vefat etmiştir.

(Kamusü'l-Muhit'te Şebere maddesine bak).

MOLLA MUHAMMED BİN HIDIR:

Adı Ömer'dir. Musulludur. Musul Camii'nin kuyusundan sevap ka-

zanmak için halka su çekerdi. Zahid, takvalı yüce bir âlimdi. Zamanının sultanı olan Sultan Nureddin'in nezdinde sözü geçerdi.

(Şerhü'z-Zürekanî, el-Mevahib li'l-Kastalanî, c. 3, s. 284).

MUSA BİN UKBE:

«Kitabü'l-Meğazi» adlı eserin müellifidir. 141 yılında vefat etmiştir. Medine'nin hafız imamlarındandı. Urve bin Salim, Ebu Seleme bin Abdurrahman el-A'rec ve daha birçok meşhurdan hadis rivayet etmiştir. İbn Cüreyc, Malik bin Uyeyne, İbn Mübarek ve başkaları da ondan rivayet etmiştir.

Vakıdî, «Musa bin Ukbe, fakih ve fetva veren bir zattı», Ahmed bin Hanbel, «Musa'nın Meğazi adlı eserini okumanızı tavsiye ederim» demiştir.

(Tezkiretü'l-Huffaz, c. 1, s. 139).

MÜSLİM:

Ebu Hüseyin el-Kuşeyrî. Hadis imamlarındandır. Sahih-i Buharî ile birlikte hadîs kitaplarının en sahihlerinden olan «Sahih-i Müslim»in sahibidir.

206 yılında Nisabur'da doğmuş, Yahya bin Yahya en-Nisaburî, Ahmed bin Hanbel ve İshak bin Raheveyh gibi büyük ulemadan ilim tahsil ettikten sonra, hadîs-i şerif dinlemek için Irak, Şam ve Mısır'a seyahat etmiş, birçok defa Bağdat'a gelmiştir. Bağdat halkı kendisinden hadîs-i şerif rivayet etmiştir.

Sikadan olup yazdığı «El-Müsnedü'l-Sahih» adlı eseri «Sahih-i Müslim» ve «Sahih-i Buharî» ile birlikte anılır. «Câmi-i Sahih» sahibi Buharî Hazretleri ile Nisabur'da iken sohbet ve muhabbet etmiş, 261 yılında 55 yaşında Nisabur'da vefat etmiştir.

MÜSEYLEMETÜ'L-KEZZAB:

Yemamelidir. İlkin müslüman olduğu halde Hazret-i Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in vefatından sonra mürted olup peygamberlik iddiasında bulunmuştur. Kısa zamanda taraftar toplayarak Efendimiz'e (s.a.v.) «Yer küresinin yarısı senin, yarısı benim olsun» diye mektup göndermiş, hakettiği cevabı da almıştır.

Peygamber (s.a.v.) vefat edince, Hazret-i Ebu Bekir hilâfetinin ikinci yılında Halid bin Velid'in kumandasında bir orduyu Müseylemetü'l-Kezzab'ın üzerine göndermiş, çıkan savaşta Müseyleme öldürülmüş, taraftarları da perişan edilmiştir.

— N —

NAFİ BİN ABDÜ'L-HARİS (r.a.):

El-Huzaî. Mekke'nin fethinde müslüman olmuş sahabelerdendir. Hazret-i Ömer'in hilâfeti zamanında Mekke Valiliği'ne tayin edilmiştir. (Kamusü'l-A'lâm).

NESEFÎ:

Hafız Nesefî maddesine bak.

NESAÎ:

Ebu Abdurrahman Ahmed bin Şuayb bin Ali. Nesa, Horasan civarında bir şehrin adıdır. Oraya nisbetle Nesaî adıyla anılır.

215 tarihinde doğmuştur. Üstün ahlâkı ve hadîs ilmindeki üstünlüğü ile meşhurdur. İshak bin Raheveyh, Ebu Davud gibi hocalardan ders almıştır. Uzun süre Mısır'da ikamet ettiği için eserleri orada yayılmıştır.

Rivayete göre 302 tarihinde Şam'da Hazret-i Ali'nin tarafını tuttuğu için şehid edilmiştir. Taraf tutuşu da Hazret-i Ali'yi Hazret-i Muaviye'den üstün kabul etmesinden ibarettir.

Altı eseri içinde «Sünen»i 51 bölümdür ve konularına göre tertiplidir. Gerek sıhhat, gerekse tertip cihetinden üçüncüdür.

NEVEVÎ:

Ebu Zekeriya Muhyiddin Yahya bin Şeref. Zamanının ilim imamı olup meşhur fakih ve hadîs âlimlerindendir. Fıkıhta «Ravdave Minhâcü't-Talibin» hadîste «Riyazü's-Sâlihin» ve «El-Ezkar» adlı eserleri vardır. Hadîs-i Müslim üzerine yazdığı şerhi yanında diğer bazı eserleri daha vardır.

Büyük âlimlerden ders almış, birçok âlim de kendisinden ders almıştır.

Dimeşk'e bağlı Nüva köyünde doğmuş, ilk tahsilini orada yapmıştır. 650 tarihinde 19 yaşında iken Dimeşk'e gelerek fıkıh ve tasavvufla meşgul olmuştur. Maddî bakımdan çok fakirdi. Fakat kanaatkârdı. Dünya lezzetini terk edip kendisini ibadete vermiştir. Gecelerini ilim ve taatle geçirirdi.

677 yılında 54 yaşında iken Recep ayında vefat etti. Mezarı doğduğu köydedir.

NEZZAL BİN SEBRE:

El-Hilalî. Büyük tâbiîn tabakasındandır. Sahabeden olduğu da rivayet edilmiştir. Tehzîb kitabı Hazret-i Ebu Bekir'den (r.a.) hadîs rivayet ettiğini yazmaktadır. Buharî'de iki hadîsi vardır.

— O —

OSMAN BİN AFFAN (r.a.):

Hazret-i Osman, Kureyş'in asil ailelerindendir. Peygamber'in (s.a.v.) üçüncü halifesidir.

Fil Vakası'ndan altı ay sonra Mekke'de doğmuştur. Babası Affan, annesi Erva'dır. Beşinci ceddi olan Abd-i Menaf'da Resûl-i Ekrem'in nesebiyle birleşir. Büyük babası Ümeyye, Kureyş reislerindendir. Kureyşlilerin İkbal adlı bayrağı bu ailenin elinde bulunurdu. İslâmiyeti

ilk kabul edenlerdendir. Bütün malıyla, canıyla İslâmiyetin gelişmesinde göstermiş olduğu hizmet büyüktür.

Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) damadıdır. Birinci zevcesi Hazret-i Rukiyye'nin vefatından sonra, yine Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) diğer kızı Ümmü Gülsüm ile evlendiğinden dolayı Zi'n-Nureyn (1) lakabını ihraz etmiş ve şeref kazanmıştır.

Hazret-i Osman, zevcesi Rukiyye'nin vefatı dolayısıyla yalnız Bedir Savaşı'na katılmamıştır. Diğer bütün savaşlara iştirak etmiştir.

Hazret-i Ömer'in vefatından sonra halifeliğe seçilmiştir. Hilâfetinin ilk yıllarında selefinin yolunu takip etmiş ve İslâmın inkişafını sağlamıştır. Mülkî idareyi, askerî idareden ayırmıştır. Zamanında Trablus, Kıbrıs, Rodos, Ermenistan, Taberistan İslâm memleketleri hududları içine alınmıştır. Artık İslâmiyet Afganistan, Türkistan ve Horasan'ın büyük bir kısmına yayılmıştı.

İlk deniz seferleri Hazret-i Osman zamanında başlamış ve bu suretle büyük bir donanma vücuda getirilmişti.

Hazret-i Osman, Mekke'den Medine'ye hicret ettiğinde Medine'de müslümanların su ihtiyacını temin etmek için binlerce dirhem mukabilinde Rume Kuyusu'nu satın alıp vakfetmiştir. Tebük Gazvesi'nde binlerce askerin techizatını temin etmek suretiyle Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) duasına mazhar olmuştur.

Hac mevsiminde hacılar için hususi çadırlar kurdurmuş ve onlara yemek yedirmiştir. Kendi servetiyle Mescid-i Nebevî'yi ve Haram-ı Şerif'i genişletmiş ve onarmıştır. Yirmi köleyi de azad etmiştir.

Hazret-i Osman, ahlâkça halim, selim ve cömert bir zattı. Dinine çok bağlıydı. Şefkat ve merhameti üstündü. Dinin yayılması için tayin ettiği valilere direktifler verirdi. Onun en büyük hizmeti Hazret-i Ebu Bekir zamanında toplanılan Kur'an-ı Kerim'i istinsah ve teksir ettirmesidir.

Hazret-i Ebu Bekir zamanında cem edilen «Suhûf-ı Mutahhare» Hazret-i Ömer'den sonra muhafaza edilmek üzere kerimesi Hazret-i Hafsa'ya verilmişti. Görülen lüzum üzerine Hazret-i Osman bu Suhûf-ı Mutahhare'yi Hazret-i Hafsa'dan alıp aynen istinsah ve teksir edilmek üzere Peygamber'in (s.a.v.) vahiy kâtiplerinden ve son zamanda Huzur-ı Risalet'te bulunan Zeyd bin Sabit'in başkanlığında, Kur'an-ı Kerim'i tamamen ezberleyen ve Kur'an ilmine vakıf olan Abdullah bin Zübeyr, Sa'd bin As, Abdurrahman bin Haris hazretlerinden müteşekkil bir heyete havale buyurmuşlardır.

İslâm ülkelerine göndermek üzere müteaddit mushaflar yazılması lâzım geldiğinden, Übey bin Ka'b, Enes bin Malik, Abdullah bin Abbas gibi ashab-ı kiramdan bazıları bu heyete katılmış, Hazret-i Ali (r.a.)

(1) Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) iki kerimesi ile evlendiği için Zi'n-Nureyn (iki nur sahibi) diye anılır.

de bu işe nezaret etmiş ve Hazret-i Osman'ın bu hareketini takdirle karşılamıştır. Böylece Mushafların teksirinde çalışanların sayısı on kişiyi bulmuştu.

Bu heyet beş veya yedi nüsha istinsah etmiş ve sûreleri de sıraya koymuştu. Hazret-i Osman, bu Mushafların öğrenilmesi için Medine'de Zeyd bin Sabit'i memur etmiştir. Abdullah bin Saib'i Mekke'ye, Muğire bin Şihab'ı Şam'a, Abdurrahman bin Sülemî'yi Kûfe'ye, Amr bin Kays'ı Basra'ya bu mushaflarla göndermiş ve halkı talim ile görevlendirmiştir.

Bu suretle Kur'an-ı Kerim'in eda ve tilâvetindeki ihtilâflara meydan verilmemiş ve birlik temin edilmiştir. Asıl nüsha da tekrar Hazret-i Hafsa'ya iade edilmiştir. Hazret-i Osman'ın hilâfeti zamanından zamanımıza kadar bütün Kur'an-ı Kerim'ler Mushaf-ı Osmanî'den istinsah olunmuştur.

Hazret-i Osman, Peygamber'in (s.a.v.) vahiy kâtiplerinden ve Kur'an-ı Kerim'i tamamen ezberleyenlerdendir.

Hazret-i Osman, kuvvetli bir hatip idi. Tesirli hitabeleriyle dinin ve ilmin yayılmasına vesile olmuştur.

Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz'den 146 hadîs rivayet etmiştir. Kendisinden Zeyd bin Halid el-Cühenî, İbn Zübeyr, Saib bin Yezid gibi birkaç sahabe ve tâbiînden bir cemaat hadîs rivayet etmiştir.

H. 35 yılında Zilhicce'nin on sekizinde cuma günü Kur'an-ı Kerim okuduğu bir sırada şehid edilmiştir.

Cenaze namazını Cübeyr bin Mut'im kıldırmış, geceleyin Baki Mezarlığı'na defnedilmiştir.

Hilâfetinin müddeti 12 sene, 11 ay, 12 gündür.

(Hasan Hüsnü Erdem, Riyazü's-Salihîn'de geçen sahabelerin hal tercümesi, s. 60).

— Ö —

ÖMER (r.a.)'ı

İslâm'ın en mümtaz siması ve İslâm devletinin en muazzam bânisi olan Hazret-i Ömer (r.a.), Resûlullah'ın (s.a.v.) kayınpederi ve ikinci halifesidir. Mekke'de doğmuştur. Babası Hattab, künyesi Ebu Hafs'dır. Annesi de Haşim'in kızı Hateme veya Halime'dir.

Peygamber'in (s.a.v.) nesebiyle sekizinci cedde birleşir. İmana geldiği vakit müslümanların kırkıncısı olmuştur.

Abdullah bin Mes'ud, «Biz müslümanlar, Hazret-i Ömer müslüman oluncaya kadar açıktan Allah Teâlâ'ya ibadet edemezdik» demiştir.

Hazret-i Ömer, hak ile bâtılı ayırdığı için Resûl-i Ekrem ona Faruk unvanını vermişti.

Cahiliyet devrinde Kureyş kabilesinin ileri gelenlerindendi. Zaman-ı saadette Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) ikinci veziri olduğu gibi Haz-

ret-i Ebu Bekir'in hilâfeti zamanında da onun kadısı ve müşaviri idi. Vahiy kâtiplerinden ve Kur'an-ı tamamen ezberleyenlerdendir.

İslâmiyetten önce okuma yazmayı öğrenmişti. Meşhur hadis imamlarından Darimî, «Müsned»inde Hazret-i Ömer'in Tevrat'ı anlayacak kadar İbranice bildiğini yazıyor.

Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) bütün gazvelerine katılmış, büyük yararlıklar göstermiştir. Uhud Savaşı'nda müslümanlar şaşırıp dağıldıklarında Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) yanında sebat edenlerdendir.

Hilâfeti zamanında İran, Irak, Şam, Filistin, Mısır, Berka ve Trablusgarp gibi yerleri İslâm hududlarına katmış, İslâmiyet Ceyhun vadisinden Afrika'da Tunus çöllerine kadar yayılmıştır.

Hakim olduğu bu geniş ülkede adalet ve hukuk eşitliğinin kökleşmesinde göstermiş olduğu hassasiyet takdirle karşılanır. Kendisi cihan tarihinde mümtaz bir adalet timsalidir.

Esaret, kölelik ve cariyelik gibi insanlıkla bağdaşmayan hallerin aleyhinde idi. İnsanların daima hür doğup hür yaşayabileceği tezini müdafaa edenlerdendi.

Hatta bir hadiseden dolayı Mısır Valisi Amr bin As'a, «Ey Amr, insan annesinden hür olarak doğar. Onları ne hakla ve selâhiyetle köle ediniyorsunuz» diyerek muaheze etmiştir.

Hâkimleri yüksek maaşla tayin etmek suretiyle halktan rüşvet almamalarını ve başka işlerle meşgul olmamalarını sağlamıştır.

Beytülmala ait vazifeleri eminellere ve her işi ehline vermiş, memurların doğru çalışmalarına azamî dikkat etmişti. Büyük merkezlerde askeri teşkilâtı temin etmiştir. İlim ve irfanın inkişafına çalışmış, camilerde halka vaaz ve nasihat vererek irşad etmeyi adet edinmiş, imam ve müezzinlere de maaş bağlatmıştır.

Din ve ilmin gelişmesine hız vermiştir. Bilhassa Kur'an-ı Kerim'in cem edilmesinde Hazret-i Ebu Bekir'e yardımda bulunmuştur. Kendisi Resûl-i Ekrem'den (s.a.v.) 539 hadis-i şerif rivayet etmiştir. Bunlardan 81'i Buharî ve Müslim'dedir. Kendisinden de birçok sahabe-i kiram ve tâbiîn hadis rivayet etmiştir.

Hazret-i Ömer Mescid-i Şerif'te sabah namazını kılarken Ebu Lü'lü Firas adında bir mecusî tarafından ağır şekilde yaralanmış, 63 yaşında iken şehid olmuştur.

Hazret-i Âişe'nin müsaadesiyle Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) bulunduğu yere defnolunmuştur.

Fazileti hakkında birçok hadis-i şerif varid olmuştur.

ÖMER BİN ABDÜLAZİZ (r.a.):

Emevi halifelerinin sekizincisidir. Annesi Ümmü Asım Hafsa, Hazret-i Ömerü'l-Faruk'un oğlu Asım'ın kızıydı. Bu cihetten onun toru-

nudur. Babası Abdülaziz ile birlikte Mısır'a gitmişti. Sonra ilim tahsili için Medine-i Münevvere'ye gitmiş, Enes bin Malik, Abdullah bin Cafer, Said bin Müseyyeb gibi zatlardan hadîs-i şerif dinlemiş, zamanında hadîs-i Nebevîye'nin cem tedvinine çalışmıştır. Adalette, takvada meşhurdur. Pek sade bir hayat geçirmiştir.

Mısır'da 61 tarihinde doğmuş, 99 tarihinde amcası oğlu Süleyman bin Abdülmelik'in ölümü üzerine hilâfet makamına geçmiş, Hulefâ-i Raşidîn'in yolunu takip etmiştir. Çok adil olduğundan kendisine Hazret-i Ömer-i Sani (İkinci Ömer) denilmiştir.

İki yıl, beş buçuk aylık hilâfetten sonra, 101 tarihinde Derseman'da bir kölesi tarafından zehirlenerek vefat ettiği rivayet edilmiştir.

ÖMER BİN MESUD ES-SAKAFÎ (r.a.):

Sahabedendir. Hudeybiye Vakası'nda Kureyş tarafından Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) elçi olarak gönderildiğinde müslüman olmuştur. Mekke'ye dönerken kavmini imana davet etmiş, bu yüzden Kureyşliler tarafından öldürülmüştür.

— R —

RABİATÜ'L-ESLEMÎ (r.a.):

Babasının adı Ka'b el-Eslemî'dir. Hicaz halkından addedilmiş, hazarda ve seferde Peygamber'in (s.a.v.), nezdinde bulunmuş, çok yaşlı olduğu halde 63 yılında vefat etmiştir.

RAFİÎ:

Ebu'l-Kasım Abdulkerim bin Muhammed. Kazvinlidir. Meşhur âlimlerdendir. **El-Fethü'l-Azîz fî Şerhü'l-Veciz, El-Muharrer, Şerhü Müsnedü'ş-Şâfiî, El-Emâlî'ş-Şâriha alâ Müfredati'l-Fatiha, Kitabü'l-İcaz fî İhdari'l-Mecaz** gibi tefsir ve diğer ilimlere ait eserleri vardır.

623 yılında vefat etmiştir.

RUYANÎ:

Abdulhamid bin İsmail bin Ahmed bin Muhammed. Taberistan'ın Ruyan şehrinden olup 415 yılında doğmuş, fakih ve Şafiî mezhebinin yüce âlimlerindendir. Ebu'l-Hüseyin, Abdu'l-Gaffar bin Muhammed el-Farisî, Meyafarukîn halen Diyarbakır'a bağlı Silvan kasabasından Ebu-Abdullah Muhammed bin Beyanî'l-Kazrunî'den ders almış, Şafiî mezhebinin fıkıh derslerini mezkûr hocası Muhammed'den okumuştur. Zahir bin Tahir eş-Şahamî ve diğer başkaları da ondan ders almışlardır.

Vezir Nizamülmülk ona çok hürmet ederdi.

Buhara'ya gidip bir müddet orada ikamet etti. Nisabur'da Nasır el-Mervezî'nin dersine devam edip ondan hadîs-i şerif dinlemiştir. Eserleri arasında Şafiî âlimlerinin yazdığı eserlerin en üstünü olan **Bahrü'l-Mezheb, Kitabü Menâsısı'l-İmam-ı Şafiî, El-Kâfî** ve **Hilyetü'l-Mü'minîn** meşhurdur.

Mamer bin Abdulvahid'in yazdığına göre, dini taassubundan dolayı bazı mülhidler tarafından Amul şehri camiinde bir cuma günü öldürülmüştür.

Ölüm tarihi 502'dir.

— S —

SABİT BİN KAYS BİN ŞEMMAS (r.a.):

Ensarî sahabelerden ve Hazrec kabilesindendir. Büyük bir sahabe ve Ensarî hatiplerindendir.

Resûl-i Ekrem (s.a.v.) onu cennet ile müjdelemişti. Yemame'de mürdetlerle yapılan savaşta şehid olmuştur. Bazı kimselerin gördüğü rüya üzerine Hazret-i Halid, vasıyetini infaz etmiştir.

(Zürekanî. Şerhü'l-Muvatta'. c. 3. s. 46).

SA'D BİN EBİ VAKKAS (r.a.):

Ebu İshak Vüheyl bin Abdi Menaf bin Kilab bin Murre. Kureyş kabilesindendir. Aşere-i Mübeşşere'dendir. İslâm dinini ilk kabul edenlerin yedincisidir. Bir rivayete göre beşincisidir.

17 yaşında iken müslüman olmuş ve bütün gazalarda Peygamber'in (s.a.v.) maiyetinde bulunmuştur.

Allah'ın yolunda ilk oku atan kendisidir. Ok atmada çok mahirdi. Fazileti hakkında birçok hadîs-i şerif rivayet olunmuştur.

Hazret-i Ömer zamanında İran'a gönderilen İslâm ordusuna kumandanlık etmiştir. Kadisiye'de büyük bir zafer kazanmıştır. İran devletinin başkenti olan Medayin'i fethederek bütün İran'ı İslâm ülkesine katmıştır. Sonra Hazret-i Ömer (r.a.) tarafından Irak Valiliği'ne tayin olunmuştur. Kûfe şehrini inşa etmiştir.

Hazret-i Ömer'in vefat edeceği sırada tayin ettiği Meclis-i Şûra'ya dahil olmuş, Hazret-i Osman tarafından Kûfe Valiliği'ne tayin edilmiştir. Ne Hazret-i Ali ne de Hazret-i Muaviye tarafına meyletmiştir.

Kendisinden pek çok hadîs-i şerif rivayet edilmiş, 55 yılında vefat ederek Medine-i Münevvere'de defnedilmiştir.

SA'D BİN UBADE (r.a.):

Ebu Sabit bin Ubade. Ensarî sahabelerden olup Beni Saide kabilesinin reisi idi. Cömertlikte emsâli yoktu. Gazalarda Ensarîlerin sancağını taşırdı.

Peygamber'in (s.a.v.) vefatında Ensarî'den bir halife seçilmesini talep ettiyse de, Hazret-i Ebu Bekir ile Hazret-i Ömer toplantıya geldiklerinde herkes Hazret-i Ebu Bekir'e biat etmişti.

H. 15 yılında vefat etmiştir.

SA'D BİN MALİK (r.a.):

Ensari sahabelerden olup Hazrec kabilesindendir. Bedir Gazası'na

giderken yolda vefat etmiş ve savaşta kendisine düşen ganimet malından hissesi Resûlullah (s.a.v.) tarafından ayrılmıştır.

SAİD BİN CÜBEYR:

Tâbiîn tabakasının âlimlerindendir. Faziletiyle meşhurdur. Künyesi Ebu Abdullah veya Ebu Muhammed el-Esedî'dir. Kûfelidir. Hazret-i Abdullah bin Abbas ile Abdullah bin Ömer'den ilim tahsil etmiştir. Hadis, tefsir ve fıkıhta zamanının feridi idi.

Abdullah bin Mes'ud'a kâtiplik etmiş, bir müddet İsfahan'da ikamet etmiş, sonra Irak'ın Sünbülan köyüne çekilmiştir.

95 yılında 49 yaşında iken öldürülmüştür. Kabri Vâsıt'ın haricindedir.

SAİD BİN MANSUR (r.a.):

Ebu Osman bin Şube el-Mervezî. Üçüncü Hicrî asrın büyük muhaddis ve hafızlarındandır.

Talakan şehrinde doğmuş, sonra Belh'e giderek orada tahsilini ilerletmiş ve ünlü bir âlim olmuştur.

Hayatının sonunda Mekke'ye giderek oraya yerleşmiş, 229 yılında orada vefat etmiştir. Bir Kur'an-ı Kerim tefsiri ile Sünen'i vardır.

SAİD BİN MÜSEYYEB:

Tâbiînden olup hadis ve fıkıh âlimlerindendir. Birçok sahabe-i kiramla görüşmüş, onlardan hadis dinlemiştir. Rivayet ettiği hadislerin çoğunluğu Ebu Hüreyre'dendir.

Zührî ile Mekhûl'den, «Yetiştiğiniz en iyi âlim kimdi?» diye sorulduğunda, «Said bin Müseyyeb'dir» demişlerdir.

Kendisi, «40 defa hacca gittim. Elli seneden beri cemaatle kıldığım namazda imamla birinci tekbiri getirmekten geri kalmadım. Namaz içinde hiç kimsenin başının arkasına bakmadım» demiştir.

Çok ibadet eden takvalı bir zattı.

Hazret-i Ömer'in (r.a.) hilâfetinin ikinci yılında doğmuş ve 95 veya 94 ya da 105 yılında vefat etmiştir.

SAİD BİN ZEYD (r.a.):

Bin Amr bin Nefîl bin Abdülaziz. Kureyş kabilesinden ve Aşere-i Mübeşşere'dendir. Hazret-i Ömer'in (r.a.) amcasının oğludur. Hazret-i Faruk'un kaynı ve eniştesidir. Hazret-i Faruk'un hemşiresi Fatıma ile evlenmiş ve kendi hemşiresi Atike'yi de Hazret-i Faruk'a vermiştir. Zevcesi Hazret-i Ömerü'l-Faruk'dan (r.a.) evvel müslüman olmuş, Habeşistan'a hicret etmişlerdi.

Hazret-i Peygamber (s.a.v.) tarafından Şam tarafına gönderildiği için, Bedir Gazası'na iştirak edememiş, diğer bütün gazalarda Peygamber'in (s.a.v.) maiyetinde bulunmuştur.

H. 50 veya 51 tarihinde vefat etmiş, Sa'd bin Ebi Vakkas tarafından gasledilmiş, Hazret-i Abdullah bin Ömer cenaze namazını kıldırmıştır.

SALİM BİN EBİ'L-CAD:

Adı Rafi el-Eşcaî. Tâbiîndan olup Kûfelidir. Hadis rivayetinde sika idi.

Hazret-i İbn Abbas ve İbn Ömer'den hadis rivayet etmiş, Mansur ile Ameş de ondan rivayet etmişlerdir.

Numan ile Buşeyr'den rivayet ettiği hadisler, Buharî ve Müslim'in «Sahih»indedir.

Abdullah bin Amr ve İbn Ömer'den rivayet eylediği hadisler, Buharî'de, Hazret-i Ali'den (r.a.) rivayet ettiği hadis ise Ebu Davud ve Nesaî'nin hadis kitablarındadır.

(Umdetü'l-Kaarî Şerhü'l-Buharî, c. 1, s. 692).

SAYREFİ:

Ebu Bekir Muhammed bin Abdullah. Bağdatlı olup meşhur Şafiî fakihlerindendir. İmam Şafiî'den sonra usul-i fıkıhta ondan daha bilgili bir kimse olmadığına dair ittifak edilmiştir. Bu konudaki eseri meşhurdur.

330 tarihinde vefat etmiştir.

(Kamusü'l-A'lâm)

SEBRE BİN MABED (r.a.):

Bin Avsece el-Cühemî. Künyesi Eburrâbî'dir. Kendisinden oğlu Rabi, hadis-i şerifler rivayet etmiştir.

(Kamusü'l-A'lam)

SEFİNE (r.a.):

Sahabeden olup ezvac-ı mutaharradan Ümmü Seleme'nin (r.a.) kölesi iken Resûlullah'ın (s.a.v.) hizmetini yapmak için azad edilmişti.

Asıl adı Mihran veya Ruman'dır. Savaşlarda silah ve malzemeyi taşıdığından Resûlullah (s.a.v.) tarafından ona sefine (gemi) diye lakap takılmıştı.

İsmini sorarlar, «Beni Resûlullah (s.a.v.) Sefine diye adlandırdı. Başka ismim yoktur» derdi.

Künyesi Ebu Abdurrahman'dır. Emeviler zamanına kadar yaşamıştır.

SEHL BİN SA'D:

İbn Sa'd maddesine müracaat ediniz.

SEHL TÜSTERİ:

Künyesi Ebu Muhammed'dir Sofilerin ulularından ve ulemasındandır. Uyulacak imamlardandı. Zünnûn-i Mısrî'nin talebesi ve Cüneyd-i

Bağdadî'nin akranı idi. Milâdî 896 yılında Cüneyd'den evvel vefat etmiştir. (Evliyalar Tarihi. s. 82).

SELMAN (r.a.);

Sahabe-i kiramın ileri gelenlerinden olup aslen İranlıdır. İsfahan yakınlarında doğmuş, gençliğinde Mecusî dinine tâbi olduğu halde bir gün bir kilisenin yanından geçerken içeri girip Hıristiyanlığı kabul etmiştir. Mecusîlerin eziyetinden kurtulmak için de Şam ve Rum diyarına kaçıp bazı rahiplerin hizmetinde bulunmuştur.

Bir rivayete göre Rahip Bahira ona, «Hicaz'da İbrahim Peygamber'in dinini ihya edecek bir peygamberin zuhur edeceğini» haber verince bir kervana katılmış, köledir diye elden ele satılmıştır. Hicret-i Nebevî'den sonra Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) gelerek kendini Resûlullah'a (s.a.v.) sattırmıştır. Hemen müslüman olmuş ve azad edilmiştir.

Zamanının bütün ilimlerine çalışmıştır. Resûlullah (s.a.v.) onun hakkında, «Selman, bizim ev halkımızdandır» buyurmuştur.

Fazileti hakkında birçok hadîs-i şerif varid olmuştur.

İlkin Hendek Gazası'nda bulunmuş, hatta hendeğin kazılmasını kendisi Hazret-i Peygamber'e (s.a.v.) arzetmiştir. Diğer gazalarda da bulunmuştur.

Mecusîlikte adı Mabe bin Buzahşan'dı. Hazret-i Ömer'in hilâfeti zamanında Medayin Valiliği'ne tâyin edilmiş, emeğiyle kazandığı malıyla geçinmiştir.

Hazret-i Osman'ın hilâfeti devresinde 35 yılında Medayin'de vefat etmiştir.

Üç kızı vardı. Biri İsfahan, diğeri Mısır'da kalmıştır.

Uzun bir ömür sürmüş, Ebu Hüreyre, İbn Abbas ve birçok sahabe ve tâbiîn ondan hadîs rivayet etmiştir.

SELEME BİN EKVA (r.a.):

Muhacirinden olup Hicret'in 6'ncı yılından önce İslâmiyeti kabul etmiş, Resûl-i Ekrem'den (s.a.v.) sonra Hazret-i Ömer, Hazret-i Osman ve Hazret-i Talha'dan birçok hadîs-i şerif rivayet etmiştir.

Rivayet ettiği hadîs-i şeriflerin sayısı 77'dir. Bunlardan 5'i Buharî'de, 9 tanesi Müslim'de münferittir. 16'sı müttefekun aleyhtir.

64 yılında Medine'de vefat etmiştir.

SEMÜRE BİN CÜNDÜB (r.a.):

Sahabeden olup pederinin vefatından sonra çocuk olduğu halde Medine-i Münevvere'ye gelmiş, validesi Ensar'dan birisi ile evlenmişti.

Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz'in maiyetinde birçok savaşta bulunmuş, sonra Basra'da ikamet etmiştir. Hasan el-Basrî, İbn Sirin ile diğer tâbiîn ondan hadîs rivayet etmişlerdir.

Irak Valisi Ziyad, Kûfe'ye gittiğinde onu Basra'da ve Basra'ya gittiğinde Kûfe'de vekil bırakmıştı.

Haricî taifesinden çok tiksinirdi.

SÜFYAN ES-SEVRİ;

Ebu Abdullah bin Said. Müctehidlerdendir. Hadis ve diğer ilimlerde, âlim, takva sahibi, salih bir zat idi.

90 tarihinde Kûfe'de doğmuş, Basra'da vefat etmiştir.

Süfyan bin Uyeyne, helâl ve haramı tefrik etmekte bu zattan daha âlim bir kimseyi görmediğini yazmıştır.

SÜLEYMAN BİN ABDÜLMELİK:

Bin Mervan bin Hakem. Emevilerin yedinci ve Mervan oğullarının dördüncü hükümdarıdır.

54 tarihinde doğmuş, 96'da kardeşi Velid'in vefatı üzerine halife olmuş, 2 yıl 8 ay icra-yı hükûmet ettikten sonra 99 yılında 45 yaşında vefat etmiştir.

Halep yakınında Mercidabık'ta defnedilmiştir. Hükûmeti zamanında Rumlara karşı savaş açmış, kardeşi Mesleme'yi bir ordu askerle göndererek İstanbul'u kuşatmıştır.

Adil bir hükümdardı. İki kardeşi olduğu halde faziletini bildiği için amcası oğlu Ömer bin Abdülaziz'i veliahd olarak bırakmıştır.

SÜHEYL BİN BEYDA (r.a.):

Sahabidir. Yine sahabeden Sehl bin Beyda'nın kardeşi olup, validesi Beyda'ya nisbetle tanınır.

Süheyl (r.a.) büyük sahabedendir. Önce Habeşistan'a hicret etmiştir. Sonra Peygamber'in (s.a.v.) maiyetinde Medine'ye hicret etmiştir. Bedir ve diğer savaşlarda bulunmuştur.

H. 9 tarihinde vefat etmiş cenaze namazını Peygamber (s.a.v.) kıldırmıştır.

SIRRİ SAKATİ:

Cüneyd el-Bağdadî'nin dayısıdır. Künyesi Ebu Hüseyin'dir. Cüneyd dahil olmak üzere meşhur sofilerin üstadıdır. Haris el-Muhasibî ve Bişr el-Hafî'nin akranı olup Maruf Kerhî'nin talebesidir. Kendisinden sonra gelen sofilerin çoğu ona mensuptur.

M. 867 yılına raslayan H. 253 yılı Ramazan ayının ilk salı günü Bağdat'ta vefat etmiş ve orada defnedilmiştir.

SÜLEYMAN BİN YESAR:

Mü'minlerin anası Hazret-i Meymune'nin azadlısıydı. Ata bin Yesar'ın kardeşidir.

Büyük tâbiîn ve Medine-i Münevvere'nin yedi fakihindendir. Âlim, sika, âbid ve takvalı bir zattı, İbn Abbas, Ebu Hüreyre, Ümmü Seleme'-

den (r.a.) hadis rivayet etmiş, Zühri ve büyük cemaat âlimleri de ondan rivayet etmişlerdir.

Birisi fetva için Said bin Müseyyeb'e gelince, «Süleyman bin Yesar'a git. Çünkü o, bu zamanın en âlimidir» demiştir.

Katade, «Ben Medine'ye geldiğimde, «Burada talâk ahkâmında en âlim zat kimdir?» diye sordum. Süleyman bin Yesar'dır dediler» demiştir.

94 veya 100 yılında, ya da 107 yılında 73 yaşında iken vefat etmiştir.

(İbn Hallikan, c. 1, s. 213).

ŞABİ:

Ebu Amr Amir bin Şerahil. Tâbiin tabakasının büyüklerindendir. Dedesi Yemenli ve Himyerli olduğu halde Hemedan kabilesinden sayılmaktadır.

Kûfe'de ikamet etmiş, ilim ve fazileti ile meşhur olmuştur.

İbn Müseyyeb Medine'de, Hasan el-Basri Basra'da, Mekhul Şam'da ne kadar muteber iseler, Şabi de Kûfe'de o kadar ehemmiyeti haiz bir zat idi. Sahabeden 500 kadar zata yetişmiş olduğu rivayet edilmiştir.

H. 20 tarihinde doğmuş, 104 yılında Kûfe'de vefat etmiştir.

Abdülmelik bin Mervan tarafından Rum Kayseri'ne sefir olarak gönderildiği de rivayet edilmiştir.

ŞERİK:

Bin Abdullah bin Nemir: Medinelidir. Birçok hadis imamı ondan hadis rivayet etmiştir. 144 yılında vefat etmiştir.

(Muvatta' şerhi Zürekâni c. 1, s. 235, El-Matbaatü'l-Hayriye 1310).

ŞEYH EBU İSHAK:

Cemalüddin İbrahim bin Ali. Şafii mezhebinin meşhur fakihlerinden olup Şiraz'ın Firuzâbâd'ından olduğu halde, Bağdat'ta ikamet etmiş ve oranın Ebuttayyip ve Taberi gibi büyük ulemasından ders almıştır. Şeriat ilminde zamanının en tanınmışı idi.

Nizamülmülk, Medrese-i Nizamiye'yi bina ettiğinde müderrisi olmuş, vefat edinceye kadar orada tedrisat yapmıştır.

Eserleri içinde şunlar meşhurdur: El-Mühezzeb, Et-Tenbih, El-Lüma, Şerhü'l-Lüma, En-Nüket, Et-Tabsıra, Et-Telhis.

Bu zat zühd ve takva ile de meşhurdu. H. 393'de doğmuş, 476'da Bağdat'ta vefat etmiştir.

ŞEYHÜLİSLÂM İBN HACER EL-ASKALANİ:

İbn Hacer el-Askalani maddesine bak.

— T —

TABERANİ:

Ebu'l-Kasım Süleyman bin Ahmed. Meşhur muhaddislerden olup 260 tarihinde Şam'ın Taberiye kasabasında doğmuştur. Hadis-i şerif dinlemek ve öğrenmek için 33 yıl boyunca Irak, Hicaz, Yemen, Mısır ve diğer yerleri gezmiş, sonra İsfahan'da ikamet etmiş, 360 yılında orada vefat etmiştir.

Hadise dair «Kebir», «Evsad», «Sağir» ve «Mu'cem» adlı eserleri vardır.

TAHİR EL-ABBASİ:

Ebu Tayyib bin Hüseyin bin Mus'ab bin Ruzeyk el-Huzaî. Abbasî devletinin büyük adamlarından olup hüküm süren Beni Tahir devletinin müessisidir.

Memun'a, kardeşi Emin'le 195 tarihinde hilâfet için yaptığı Rey Muharebesi'nde yardım etmiş, Emin'in kumandanı Yahya bin İsa'yı öldürmüştür. Sonra Bağdat üzerine yürümüş, Emin'i de öldürmüştür. Memun'un hilâfete geçmesine yardım etmiştir. Bu münasebetle Memun, zahirde kendisine iltifat ettiği halde, içinden kardeşinin ölüm olayı sebebiyle ona kin besliyordu.

Tahir bu durumu sezdiğinden Horasan Valiliği'ni istemiş, oraya gittikten iki yıl sonra 207 yılında vefat etmiştir.

TALHA (r.a.):

Bin Abdullah bin Osman bin Amr bin Ka'b bin Sa'd. Kureyş kabilesinden ve sahabenin mütekaddiminindendir. Nesebi üçüncü batında Peygamber'in (s.a.v.) nesebiyle birleşir.

Annesi Sabe binti Abdullah bin Malik el-Hadremiye idi. Künyesi Ebu Muhammed olup Talhatülhayr diye tanınır.

İlk müslümanlardandır ve Hazret-i Ebû Bekir'in delâletiyle müslüman olmuştur. Bundan dolayı kardeşi Osman bin Abdullah, bir rivayete göre Nevfel bin Huveylid, onu Hazret-i Ebû Bekir'le bağlayıp eziyet etmiş ve namaz kılmalarına mani olmuştur.

Bedir Gazası'nda Peygamber (s.a.v.) tarafından Şam taraflarına gönderildiği için bulunamamıştır. Uhud ile diğer bütün gazalarda bulunmuştur. Uhud Muharebesi'nde Nebi-yi Zişan'ı kurtarmak için, onu sırtına alarak kayanın üzerine çıkarmıştır.

Aşere-i Mübeşşere'den olup hakkında hadis-i şerifler vardır. Hazret-i Ömer'in vefatından sonra halife seçmek için tayin eylediği ashab-ı şûrâdandır. Hazret-i Ali'nin (r.a.) hilâfeti zamanında Hazret-i Zübeyr ile beraber, Hazret-i Osman'ın katillerini ele geçirmeye kalkışan Hazret-i Âişe'ye tabi olmuştur. 36 yılında meydana gelen Cemel Vakası'nda Hazret-i Ali'nin Peygamber'in (s.a.v.) bir sözünü hatırlatması üzerine savaştan el çekmiş, aynı tarafta bulunduğu

Mervan bin Hakem'in attığı okun dizine isabet etmesiyle şehid olmuştur.

Hazret-i Ali, olaya çok üzülmüş, cenaze namazını bizzat kıldırmıştır.

TEMAM:

Ebu Galib el-Teyyani. Adı Temam bin Galib olup Endülüs'ün meşhur edebiyat âlimlerindendir.

Aslen Kurtubalı olduğu halde, Mursiya'da ikamet etmiş, 436 tarihinde orada vefat etmiştir.

Özellikle lügat ilminde bilgili olup bu konuda «Telkihu'l-Ayn» adında güzel bir eseri vardır.

TİRMİZİ:

Ebu İsa Muhammed bin İsa. Hadis imamlarından olup 209 yılında Tirmiz'de doğmuştur. İlk tahsilini memleketinde yaptıktan sonra hadisle olan sıkı bağlılığı dolayısıyla bu konudaki ilmini artırmak için seyahatler yaptı. Başta İmam Buharî olmak üzere birçok üstaddan hadis aldı. Hadis ilmindeki değeri ve mevsukiyyeti için Buharî'nin ondan hadis kabul etmesi ve kendisini sika kabul etmesi yeterli bir fazilettir.

Kıymetli birçok eseri içinde Kütüb-i Sitte'den olan muteber Sünenü't Tirmizî adıyla anılan el-Camî-i bilhassa hadis tekniği bakımından diğer beş eserden daha faydalı bulunmaktadır.

Tirmizî, doğduğu yerde 279 yılında vefat etmiştir.

(El-Hadis ve'l-Muhaddisûn 360, Tezkire 2/633'e bak).

— U —

UKAYLÎ:

Muhammed bin Amr bin Musa bin Hammad el-Ukaylî. «Zuafa el-Kebir»in sahibidir.

Anasının babası olan Yezid bin Muhammed el-Ukaylî'den, Muhammed bin Said, Ebu Yahya bin Ebu Meysere, Muhammed bin Ahmed bin Velid, Muhammed bin İsmail el-Tirmizî, Ali bin Abdülaziz el-Begavî ve diğer birçok hadis âliminden ders almıştır.

Mekke ve Medine'de ikamet etmiştir. Ebu Hasan Nafi el-Huzaî ve daha başka zatlar ondan hadis dersi almışlardır. Hafız Ebu'l-Hasan bin Sehl el-Kattan, Ukaylî'nin sika hadis âlimlerinden olduğunu söylemiştir.

322 yılında vefat etmiştir. (Tezkiretü'l-Huffaz, c. 4, s. 50).

UKAYL (AKİL) BİN EBU TALİB (r.a.):

Sahabedendir. Hazret-i Resûlullah'ın (s.a.v.) amcazadesi ve Hazret-i Ali'nin kardeşidir.

Hazret-i Cafer'den on ve Hazret-i Ali'den yirmi yaş büyüktür.

Her üçünün de anneleri birdir. Bedir Savaşı'nda müşriklere esir düşmüştür. Kendisi fakir olduğundan fidyesi amcası Hazret-i Abbas (r.a.) tarafından tediye edilmiştir.

H. 8 yılında Medine-i Münevvere'ye gelip ashab-ı kiram zümresine katılmıştır. Mute Savaşı'ndan döndükten sonra hastalanmış, bu sebeple Mekke, Huneyn ve Taif gazalarında bulunamamıştır. Kureyş ve Arap neseplerine dair iyi bilgisi vardı.

Bir rivayete göre kendisi borçlanıp fakir düşünce, Kûfe'de halife olan kardeşi Hazret-i Ali'ye (r.a.) müracaat etmiştir. Hazret-i Ali, borcunun kırk bin dirhem olduğunu anlayınca:

— Benim bu kadar param yok. Ancak tahsisatım kırk bindir, Sana verebilirim, der.

Ukayl itiraz eder:

— Elinizde bu kadar Beytülmal (Hazine) malı olduğu halde bana tahsisatından bahsediyorsun!..

Hazret-i Ali:

— Müslümanların bana emniyet edip teslim eyledikleri mala el uzatmamı mı istiyorsun?

Bunun üzerine Ukayl:

— Öyle ise Muaviye'ye gideyim, diye izin alıp Şam'a gider.

Hazret-i Muaviye:

— Ali ile ashabını nasıl bıraktın, diye sorunca,

— Onları Hazret-i Muhammed'in (s.a.v.) sahabeleri olarak bıraktım. Ama Muhammed'i (s.a.v.) içlerinde göremedim. Seni ve arkadaşlarını Ebu Süfyan'ın ashabı olarak görüyorum, cevabını almıştır.

Muaviye, kendisine elli bin dirhem vererek borcunu ödemiştir.

Hazret-i Muaviye'nin zamanında vefat etmiştir.

UKBE BİN EBİ MUAYT:

Mekke'nin Kureyş müşriklerinden olup Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) azgın düşmanlarından idi. Hatta Efendimiz (s.a.v.) Mescidü'l-Haram'da namaz kılarken Ukbe ayağı ile Efendimiz'in mübarek ensesine basmıştır.

Buharî'nin Hazret-i Urve bin Zübeyr'den rivayet ettiğine göre, Urve demiş ki: «Ben Abdullah bin As'a:

— Müşriklerin Hazret-i Resûlullah'a (s.a.v.) yaptıkları en büyük eziyet nedir, diye sordum.

Hazret-i Abdullah şöyle dedi:

— Resûl-i Ekrem (s.a.v.), Kâbe'nin avlusunda namaz kıldığı bir sırada Ukbe bin Ümeyye, Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) elbisesini, boğmak için boynuna dolayıp sıkarken, Hazret-i Ebû Bekir çıkageldi. Ukbe'nin omuzundan tutup onu Resûlullah'dan (s.a.v.) uzaklaştırdı».

Ukbe, Bedir Savaşı neticesinde yakayı ele vererek esir düşmüş, Medine'ye götürülürken Irku'z-Zubeyye denilen yerde öldürülmüştür.

(Zeynî Dahlan siyerine bak).

URVE BİN ZÜBEYR (r.a.):

Ebu Abdullah bin Avvam bin Huveylid, Kureyş kabilesindendir. Aşere-i Mübeşşere'den Hazret-i Zübeyr'in (r.a.) ikinci oğlu olup Abdullah bin Zübeyr ile bir anadan Esma binti Ebû Bekir es-Sıddik'ın oğullarıdırlar.

Urve (r.a.), büyük tâbiîn ve Medine-i Münevvere'den olan Fukaha-i Seb'a (Yedi Fakih)'dandır. Kur'an-ı Kerim, hadis ve fıkıh ilminde mahir idi. Zühd ve takvasıyla meşhurdur.

Teyzesi Hazret-i Âişe ile diğer sahabe-i kiramdan hadis-i şerif rivayet etmiştir.

H. 22 yılında doğmuş, 93 yılında vefat etmiş, Medine'ye yakın bir yerde defnedilmiştir.

UVEYMİR BİN SAİDE (r.a.):

Ensarî sahabe ve Evs kabilesinden olup Akabe biatında, Bedir, Uhud, Hendek ve diğer gazalarda bulunmuş, Hazret-i Ömer'in hilâfeti sırasında 65 yaşında iken vefat etmiştir.

Hazret-i Ömer'in bu zatın mezarı başında durarak, «Yeryüzündeki insanların hiçbiri bu kabrin sahibinden daha iyi olmak iddiasında bulunamaz. Zira Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz, Uveymir'in gölgesi altında bulunmadığı hiçbir sancak dikmedi», buyurduğunu Hazret-i Uveymir'in kızı rivayet etmiştir (1).

— Ü —

ÜBEYY BİN HALEF:

Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) azılı düşmanlarından ve Ümeyye bin Halef'in kardeşidir.

Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Mekke'de iken, «Ey Muhammed! Bir atım var. Üzerine binip seni öldürmek için ona her gün 12 avuç darı yediririm» dedi.

Efendimiz (s.a.v.):

— İnşaallah ben seni öldüreceğim, diye buyurdu.

Uhud Muharebesi'nde müşriklerin safından çıkıp:

— Muhammed nerededir, diye sordu.

Karşısına Mus'ab bin Umeyr çıkınca, onu şehid etti. Resûl-i Ek-

---

(1) Uveymir'in (r.a.) hal tercümesini yazmak için elimdeki kitaplarda adına rastlamadım. Yalnız Kamusü'l-A'lâm'da Uveym bin Saide vardır. Uveymir'in bir matbaa hatası olarak Uveym şeklinde çıktığını düşünerek o hal tercümesini buraya aldım. İnşaallah doğrusu da böyledir.

rem (s.a.v.), sahabelerden Hars bin Sımme'den kısa mızrağını alıp Übeyy'in karşısına çıkmış, mızrakla boynunda hafif bir yara açmıştı. Übeyy, yarasından kan akmadığı halde kavmine geri dönmüş ve:

— Vallahi Muhammed beni öldürdü, deyince, müşrikler:

— Sen bu hafif yaradan mı o kadar üzülüyorsun. diyerek onu ayıplamışlardı.

Kâfir ordusu Uhud Muharebesi'nden dönerken Übeyy yolda Mekke'den 6 veya 7 mil mesafede bulunan Şerif denilen yerde bu yaranın tesiriyle ölmüştür.

(Şerhu'ş-Şifa li'l-Aliyülkaari c. 1, s. 262 ve Es-Siretü'n-Nebeviye Ahmed Zeyni Dahlan c. 2, s. 39)

ÜBEY BİN KA'B (r.a.):

Ebu'l-Munzir Ebu Tufayl Hazreci. Sahabeden olup İkinci Akabe Biatı'nda ve 70 ensariyle Bedir Gazası'nda ve diğer gazalarda Resûlulah'ın (s.a.v.) maiyetinde bulunmuştur. Yukarıda geçen birinci künyesi Hazret-i Peygamber (s.a.v.), ikinci künyesi Hazret-i Ömer tarafından konulmuştur. Kıraatta ashabın en bilgini idi.

Kendisinden 164 hadis-i şerif nakl olunmuştur. Sahabeden İbn Abbas, Ebu Musa el-Eş'ari ve tâbiinden oğlu Tufeyl ile diğer bazı zatlar da kendisinden rivayet etmişlerdir.

H. 30 tarihinde Hazret-i Osman'ın hilâfeti zamanında Medine'de vefat etmiştir.

ÜMEYYE BİN HALEF:

Mekke'deki müşriklerden olup Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) insafsız düşmanlarındandı. Hazret-i Bilâl-i Habeşi'nin de efendisi idi.

Hazret-i Bilâl'ın müslüman olmasına çok kızdığından bir gün kolundan tutup çöle götürdü. Güneşin kızgın zamanında onu kumlara yatırdı. Büyük bir kaya parçasını da göğsü üzerine bıraktı.

Bilâl'e, «Habeşi! Putlara tapmak için İslâmiyeti terk etmedikçe bu taş göğsünden kaldırılmayacaktır» dedikçe, o, «Lailahe illallah Muhammed Resûlullah» diye bağırıyordu.

Bu durumu görenler Hazret-i Ebû Bekir'e haber verdiler. Hazret-i Ebû Bekir, Ümeyye'ye gelerek:

— Allah'tan korkmuyor musun? Şu köleye niçin böyle eziyet ediyorsun? diye kalbini yumuşatmaya çalışırken, Ümeyye:

— Kölemi putlara tapmaktan vazgeçiren ve müslüman eden sensin. İstersen sen satın al, dedi.

Hazret-i Ebû Bekir, bu teklifi hemen kabul ederek istediği altını Ümeyye'ye vererek, Bilâl'ı satın alıp azad eyledi.

Ümeyye, müşrikler ile Bedir Savaşı'na iştirak etmiş, savaş neticesinde Kureyş mağlûp olunca müslümanlara esir düşmüştür. Hazret-i Abdurrahman bin Avf, onu sağ olarak Medine'ye götürmeye ahd verdiyse de, Hazret-i Bilâl, ondan çektiği işkenceyi hatırlayıp yolda öldürdü.

ÜMMÜ EYMEN (r.a.):

Bereke binti Salebe. Sahabiyattandır. Hazret-i Resûlullah'ın (s.a.v.) süt annesidir. Resûlullah'ın (s.a.v.) pederi Hazret-i Abdullah'ın cariyesi olup Habeşli idi. Abdullah Habeşi ile evlenmişti. Bunun vefatından sonra Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz, onu Hazret-i Hatice'nin azadlılarından Zeyd bin Haris'le evlendirmişti. Onlardan Usame bin Zeyd doğmuştur.

Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.), «Ümmü Eymen, anamdan sonra anamdır» buyurduğu rivayet edilmiştir. Resûl-i Ekrem'den (s.a.v.) sonra vefat etmiştir.

ÜMMÜ HANİ (r.a.):

Fahite binti Ebi Talib. Hazret-i Ali'nin (r.a.) kızkardeşi ve Hubeyre bin Amr'ın zevcesi olup Mekke fethinde kocası firar ettiği halde kendisi müslüman olarak sahabiyât saflarına katılmıştır. Kendisinden 46 hadis-i şerif rivayet edilmiştir.

ÜMMÜ GÜLSÜM (r.a.):

Hazret-i Ali (r.a.) ile Hazret-i Fatıma'nın (r.a.) bu isimde iki kızları olmuştur. Biri büyük Ümmü Gülsüm'dür ki, burada bahsi geçen budur. Resûlullah'ın (s.a.v.) vefatından evvel doğmuş ve Hazret-i Ömer'le evlenmiştir. Ondan Zeyd ve Rukiyye adlı biri erkek diğeri kız iki çocuğu olmuştur.

Hazret-i Ömer'in vefatından sonra Avn bin Cafer'e varmıştır. Hazret-i Hüseyin ve sahabiyelerden de birkaç kadın bu künye ile meşhur olmuşlardır.

ÜMMÜ SELEME (r.a.):

Mü'minlerin anası Hind binti Ebu Ümeyye'dir. Ebu Seleme bin Abdu'l-Esed'in zevcesi idi.

Zevci ile beraber Habeşistan'a hicret ettiler. Oradan dönüşte eşi vefat etti. Kendisi Hicret'in 4'üncü yılında Medine'de Resûl-i Ekrem (s.a.v.) ile evlendi. Fasahatli olup 378 hadis-i şerif nakletmiştir. 59, diğer bir rivayete göre Hazret-i Hüseyin'in şehadetinden sonra 61 yılında vefat etmiştir. 84 yaşında idi. Baki Kabristanı'nda defnedilmiştir.

ÜSAME BİN ZEYD (r.a.):

Bin Haris bin Şerahbil bin Ka'b el-Kelbi. Sahabeden olup ebeveynleri Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in azadlılarındandı. Hazret-i Resûlullah'ın (s.a.v.) nezdinde kalmayı daha sevdiğinden ona «Ehabbürresûl» denilmiştir.

Zaman-ı saadette 18 yaşında olduğu halde bir müfreze askerle cihada memur edilmiştir. Kendisinden bazı ehâdis-i şerife nakledilmiştir. Muaviye'nin emaretinin sonuna yakın, 58 veya 59 tarihinde vefat etmiştir. (Kamusü'l-A'lâm).

ÜSEYD BIN HUDAYR (r.a.):

Ebu Yahya bin Semmak el-Eşhedî. Arkadaşı Sa'd bin Muaz ile Mus'ab bin Umeyr'in vasıtasıyla müslüman olmuş, kavimlerini de müslümanlığa davet etmişlerdi.

Hicret'in 20 yılında vefat etmiştir.

— V —

VAKIDÎ:

Ebu Abdullah Muhammed bin Ömer bin Vakid el-Medenî Meşhur tarihçilerdendir.

H. 130'da Medine'de doğmuş, 207'de Bağdad'da vefat etmiştir. Malik bin Enes ve Sevri gibi meşhur zatlardan hadis tahsil etmiştir. Fütuhata ait eserleri içinde Fütuhat-ı Şam oldukça mufassaldır. Kitabü'r-Riddet adlı eseri ise Peygamber'in (s.a.v.) vefatında sonra zuhur eden Tuleyha bin Huveylid el-Ezdî ile Müseylemetü'l-Kezzab ve başkalarının hurucundan ve Arapların irtidad vakasından bahseder.

VARAKA (r.a.):

Bin Nevfel bin Esad bin Abdu'l-Uzza bin Kusay. Kureyş kabilesinden ve mü'minlerin anası Hatice'nin (r.a.) amcasının oğludur. Müslümanlığında ihtilâf vardır. Kendisinin İsa'nın (a.s.) dinine tâbi olarak İncil-i Şerif'i Arapçaya tercüme ettiği rivayet edilmiştir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), Hazret-i Cebrail'i ilk gördüğünde, durumu Hazret-i Hatice'ye buyurmuş. Hazret-i Hatice de mukaddes kitaplar hakkındaki bilgisiyle meşhur olan bu zata müracaat etmiş, o da Hazret-i Muhammed'e (s.a.v.) görünenin Cebrail-i Emin olduğunu müjdelemişti.

Bu suretle Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) nübüvvetlerini tasdik etmişse de, Efendimiz (s.a.v.) halkı dine davet buyurduğu zaman Varaka, hayatta değildi.

Bununla beraber imanı hakkında bazı hadis-i şerifler rivayet olunup sahabeden sayılmıştır.

VASİLE (r.a.):

Vasile bin el-Eska, meşhur sahabidir. Ehl-i Suffe'dendir.

Resûl-i Ekrem (s.a.v.), Tebûk Seferi için hazırlık yaptığı zaman, müslüman olmuş ve Tebûk Gazvesi'ne iştirak etmiştir. Dımeşk ve Humus'un fethinde de hazır bulunmuştur. Bir müddet Şam ve Dımeşk'de ikamet ettikten sonra Beyt-i Makdis civarında yerleşmiştir. Resûl-i Ekrem'den (s.a.v.) 56 hadis rivayet etmiştir.

Kendisinden Kütüb-i Sitte sahipleri hadis nakletmişlerdir.

Muhyiddin en-Nevevî'nin «Tehzib» adlı kitabının beyanına göre

Vasile (r.a.) 98 yaşında iken 85 veya 86 tarihinde Dimeşk'te vefat etmiştir.

VEKİ':

Adı Kays, babasının adı Gaylan. Kendisinin Nisabur'un bir köyünden olduğu rivayet edilmiştir.

Hişam bin Urve, Evzai, Sevri ve diğer âlimlerden ders almış, Abdullah bin Mübarek, Ahmed bin Hanbel, Yahya bin Main, Ali bin el-Medinî ve daha birçok zatlar da kendisinden ders almışlardır. Bağdat'a gelip hadîs dersi vermiştir. Rivayet ettiği hadislere, hadîs âlimlerinin güvendiği bir zat idi.

Hazret-i Ebu Hanife'nin mezhebi üzerine fetva verirdi. Ondan ders almıştı. H. 129'da doğup, 196'da vefat etmiştir.

VELİD BİN ABDULMELİK:

Abdulmelik bin Mervan bin Hakem'in oğludur. Emevî devletinin 6'ncı ve Mervanî hükümdarlarının 3'üncüsüdür.

H. 48'de dünyaya gelmiş, 86 tarihinde pederinin yerine oturmuştur. Dimeşk'te hükümetin başına geçmiş, zamanında Endülüs yani İspanya ve Portekiz ile Türkistan ülkelerinden birçok yer fetholunmuştur. Medine'de Harem-i Şerif'i ve Kudüs'te Mescid-i Aksa'yı tamir etmiştir. Büyük bir masrafla Dimeşk'teki Cami-i Emevî'yi inşa etmiştir.

9 yıl 8 ay hükümeti yönettikten sonra 96 yılında vefat etmiş, yerine kardeşi Süleyman geçmiştir.

VELİD BİN YEZİD BİN ABDÜLMELİK:

Velid bin Yezid bin Abdülmelik Mervan bin Hakem. Emevî hükümdarlarının ikincisi olup 84 yılında doğmuş, 125'de amcası Hişam bin Abdülmelik'in yerine hükümdar olmuştur. Çok zalim, gaddar bir hükümdardı.

14 aylık idareden sonra bir askeri tarafından öldürülmüş, yerine amcazadesi Yezid bin Velid geçmiştir.

YAHYA EL-KATTAN:

Yahya bin Said el-Kattan. Basra diyarındaki hadîs imamlarındandır.

İmam Ahmed bin Hanbel, «Yahya bin Said'in bir eşini daha görmedim» demiştir.

Bindar da, «Yahya, zamanının biricik imamı idi. İlim ve amelde de halkın önderi idi» diyor.

Şubetü'l-Verdi ise, «Hadîs ilminde ilk defa kendisine «Emirü'l-mü'minin fi'l hadîs» denilen bu zattır» demiştir.

YAHYA BİN MAİN:

İbn Main maddesine bak.

YAKUB:

Bin İshak Ebu Muhammed el-Hadrami. Basralı olup Kurra-i Aşere'nin sekizincisidir. Arap edebiyatında iyi bir âlimdi. Harameyn (Mekke ve Medine), Irak, Şam halkı bunun kıraatına tâbi olmuşlardır.

Kur'an-ı Kerim okumasındaki senedi şöyledir:

Kendisi Selâm bin Süleyman'dan, o da Asım bin Ebu Nücûd, o da Ebu Abdurrahman'dan, o da Hazret-i Ali bin Ebu Talib'ten, o da Resûl-i Ekrem'den (s.a.v.) ders almıştır.

Rahv bin Abdurrahman, Muhammed bin Mütevekkil, Ebu Hatim es-Sicistani gibi âlimler de kendisinden ders almışlardır. Kur'an-ı Kerim'in muhtelif kıraatları hakkında «el-Cami» adlı bir eseri vardır.

H. 205 yılında, 88 yaşında iken vefat etmiştir.

(İbn Hallikan, c. 2, s. 308)

YERFA (r.a.):

Hazret-i Ömer'in (r.a.) kapıcısı idi. Cahiliyet devrinde yetişmişti. Hazret-i Ömer'in hilâfeti zamanında onunla hac etmişti.

Buhari ve Müslim'in kitablarında Resûl-i Ekrem'in sadakası hakkında Hazret-i Ali ile Hazret-i Abbas'ın münakaşası bahsinde Yerfa'nın adı geçiyor.

(Zürekânî Muvatta şerhi, c. 1, s. 277)

YEZİD BİN MUAVİYE:

Hazret-i Muaviye bin Ebi Süfyan'ın oğlu ve Emevî devletinin ikinci hükümdarı idi. 26 tarihinde doğmuş, 60 tarihinde Hazret-i Muaviye'nin vefatı üzerine Dımeşk'te hükümet makamına oturmuştur.

61 yılında Kerbelâ faciası oldu. Hazret-i Hüseyin şehid oldu. Mübarek başı Şam'da Yezid'in sarayına getirildi. Bunun üzerine Yezid şöyle konuşmuştur: «Bilir misiniz bu iş neden oldu? Bu zat benim için, 'Babam Ali, onun babasından hayırlıdır. Anam Fatıma, onun anasından hayırlıdır. Ceddim Resûlullah, onun dedesinden hayırlıdır. Ben de ondan hayırlıyım. Hilâfet benim hakkımdır' dedi. Allah için söylüyorum ki, Fatıma elbette benim anamdan hayırlıdır. Ceddine gelince Allah'a ve âhiret gününe inanan kimse Resûlullah'a kimseyi müsavi görmez. Lâkin Hüseyin bunu fıkıh ve ictihadı ile söyledi. «Her şeyin sahibi Allah Teâlâ'dır. Mülkünü dilediğine verir», âyet-i kerimesini düşünmedi».

Kısas-ı Enbiya'da konuyla ilgili olarak daha sonra şöyle yazılır: «Kerbelâ'dan getirilen kadınlar ve Zeynelabidin, Yezid'in önüne çıkarıldı. Hazret-i Hüseyin'in kızı Fatıma, 'Ey Yezid! Resûlullah'ın kızları esir midir?' dedi. Yezid, 'Ey birâderzâdem ben bunu istemezdim' dedi. Kadınları Yezid'in kadınlarının yanına götürdüler. Saray

kadınları taziyet verdi. Alınan mallarını tesbit ettiler, kat kat ödediler. Yezid, Zeynelabidin'i yanına alarak akşam sabah beraber yediler».

Yezid, ehl-i beytin yol paralarını bol bol verip yanlarına muhafız katarak Medine'ye gönderdi. Zeynelabidin'e veda ederken, «Allah Teâlâ, İbn Mercane'ye lânet eylesin. Vallahi ben olsaydım babanın had isteğini kabul ederdim. Lâkin kader-i İlâhi böyle imiş, ne çare? Her ne istersen bana yaz, kabul olunur» dedi.

Mercane, İbn Ziyad'ın anasının adıdır.

Yezid, Kerbelâ Vakası'ndan sonra, «Allah, o İbn Mercane'ye lânet eylesin. Hüseyin'in katliyle herkesi bana gücendirdi. İyi kötü herkes Hüseyin'in katli olayını şişirerek anlatıp bana düşman oldu», derdi.

Yezid, 64 senesinde öldü.

YEZİD BİN VELİD:

Velid bin Abdülmelik bin Mervan'ın oğludur. Emevi hükümdarlarının on ikincisi olup 86 yılında doğmuştur. 126 yılında amcası oğlu Velid bin Yezid'e halef olmuş ve yalnız beş ay hüküm sürdükten sonra, 127 yılında taun hastalığından ölmüştür.

YUNUS BİN BÜKEYR:

Bin Vasıl eş-Şeybani. Künyesi Ebû Bekir olup Kûfelidir. Hadis rivayetinde sadıktır, doğrudur. Hadis hafızlarındandır. İbn İshak, Hişam ve başkalarından hadis rivayet etmiş. İbn Main ve diğerleri de kendisinden rivayet etmişlerdir.

199 yılında vefat etmiştir.

(Zürekani, Mevahib şerhi, c. 1, s. 9)

ZAFERANİ:

Ebu Ali Hasan bin Muhammed bin Sabah. Bağdad yakınlarındaki Zaferaniyye adlı köydendir. Bu yüzden doğduğu köyün adıyla tanınır.

İmam Şafii hazretlerinin derslerine uzun süre devam etmiş ve «Hadis âlimleri uykuda iken İmam Şafii onları uyandırmıştır», demiştir. İmam Şafii'nin kavl-i kadimini rivayet eden dört zattan biridir. Süfyan bin Uyeyne, Veki bin el-Cerrah, Amr bin Heysem, Yezid bin Harun ve benzerlerinden hadis dinlemiş, fıkıh ve hadis ilminde çağdaşlarını geçmişti.

Buhari «Sahih» kitabında, Ebu Davud ve Tirmizi ile diğer birçok zat ondan hadis rivayet etmişlerdir.

İbn Kaani, Zaferani'nin 260 yılında Ramazan-ı şerif ayında vefat ettiğini söyler. Semani ise 249'da vefat ettiğini yazar.

ZEYD BİN ALİ ZEYNELABİDİN:

Hazret-i Hüseyin bin Ali bin Ebu Talib'in torunudur.

Hişam bin Abdülmelik zamanında, kırk bin askerle kendisine yardım edeceklerini vaad eden Alevilerin sözlerine inanarak 122 yılında kendisini Kûfe'de halife ilân etmiştir. Fakat yardımına beş yüz kişiden fazla kimse gelmediğinden, Irak Valisi Yusuf bin Amir'in sevk ettiği askere mukavemet edememiş ve ilk müsademede şehid olmuştur.

Kendi adamları tarafından defnedilmişse de, Ehl-i Beyt-i Nebevî'ye kini olan Emeviler ve Yusuf bin Amir'in emriyle cesedi çıkarılıp bir müddet asılı kalmıştır. Daha sonra başı kesilerek Şam'a gönderilmiş, orada da birkaç gün asılı bırakılmıştır.

Şia mezhebinde bu zata iktida eden Zeydiye adıyla bir taife vardır ki, çoğunlukla Yemen taraflarında bulunurlar.

Oğlu Yahya, pederiyle beraber muharebede bulunmuş, pederinin şehadeti üzerine Horasan'a kaçmıştır.

ZEYD BİN ERKAM (r.a.):

Ebu Ömer Zeyd bin Erkam. Hazrec kabilesinden ve Ensari sahabedendir. Çocuk olduğundan Uhud Gazası'na kabul edilmemiş fakat diğer 17 gazaya iştirak etmiştir.

İbn Abbas (r.a.), daha başka sahabeler kendisinden hadis-i şerifler rivayet etmiştir. Sonra Kûfe'de ikamet etmiş, Hazret-i Ali'nin tarafına geçip Sıffin Muharebesi'ne iştirak etmiştir.

68 tarihinde veya bir rivayete göre Hazret-i Hüseyin'in şehadetinden sonra Kûfe'de vefat etmiştir.

ZEYD BİN HUBAB:

Ebu'l-Hüseyin. Hadis-i şerif hafızı, takvalı, zahid bir zat idi. Kûfeli hadis âlimlerindendir. Kurre bin Halid, Süleyman bin Yusufyen'den hadis-i şerif dinlemiş, Ahmed, Muhammed bin Rafi, Seleme bin Şebib ve daha başkaları da kendisinden hadis rivayet etmişlerdir.

İbn el-Medeni ile diğer zatlar kendisinin sika olduğunu kabul etmişlerdir.

Ahmed bin Hanbel onun için, «Zeyd, hadis ricalinden olup akıllı bir kimse idi» demiştir.

Hadis-i şerif tahsili için Endülüs'e gitmiş, 203 yılında vefat etmiştir.

(Tezkiretü'l-Huffaz, c. 1, s. 320)

ZEYD BİN SABİT (r.a.):

Ebu Said el-Ensari el-Hazreci. Sahabeden olup vahiy kâtiplerindendir. Hicret-i Nebevî'de on yaşında idi. Bedir Gazası'na iştirak etmek istediyse de, Resûl-i Ekrem (s.a.v.), kabul buyurmamıştır. Hen-

dek ve diğer savaşlarda bulunmuştur. Feraiz ilminde bilgili idi.

Resûl-i Ekrem'e (s.a.v.) gelen Süryanice mektuplar üzerine, Zeyd'e (r.a.) Süryanice öğrenmesi buyurulmuş, o da kısa zamanda öğrenmiştir.

Hazret-i Ebû Bekir ve Hazret-i Ömer'e kâtiplik ederdi. Hazret-i Ömer iki haccında ve Şam'a yaptığı seferde onu Medine'de kendisine vekil bırakmıştı.

Hazret-i Osman zamanında Beytülmal'a memur olmuş, Hazret-i Osman hacca giderken yine Zeyd'i vekil bırakmıştır.

Sahabeden İbn Ömer, Ebu Said, Ebu Hüreyre, Enes, Sehl bin Sa'd, Sehl bin Hanif ve Abdullah bin Yezid ve tâbiînden oğulları, Harice, Süleyman, Said bin el-Müseyyeb, Kaasım bin Muhammed, Süleyman bin Yesar, Bişr bin Said ve daha başkaları da ondan hadis-i şerifler rivayet etmişlerdir.

Hazret-i Ebû Bekir ile Hazret-i Osman'ın (r.a.) zamanında toplanan Kur'an-ı Kerim'i yazan yine Hazret-i Zeyd bin Sabit'tir. Çeşitli rivayetlere göre 42, 43, 45, 51 veya 55 yılında vefat etmiş, cenaze namazını Mervan bin Hakem kıldırmıştır.

ZİYAD BİN LEBİD (r.a.):

Ebu Abdullah Ziyad bin Lebid Medineli sahabelerdendir. Hazrec kabilesindendir. Mekke'ye gidip müslüman olmuştur. Hazret-i Peygamber (s.a.v.) ile birlikte Medine'ye hicret ettiği için hem Muhacir hem de Ensarî sahabelerdendir.

Akabe'deki biatta Bedir, Uhud, Hendek ve diğer gazalarda bulunmuş, Hazret-i Peygamber (s.a.v.) tarafından Hadramut Valiliği'ne tayin edilmiştir.

Hazret-i Muaviye'nin hükûmetinden evvel vefat etmiştir.

ZİYA:

Hadis hafızlarından Ziyaüddin Ebu Abdullah Muhammed bin Abdulvahid bin Ahmed es-Sadi. Hanbeli mezhebindendir. Zahid, takvalı ve hadis rivayetinde sika idi.

643 H. yılında vefat etmiştir.

(Zürekânî, Mevahib şerhi, c. 1, s. 124)

ZÜBEYR BİN AVVAM (r.a.):

Dedesi Huveylid bin Esed bin Abdü'l-Uzza bin Kusay bin Kilab'dır. Hazret-i Zübeyr, büyük sahabe tabakasından ve Aşere-i Mübeşşere'dendir.

Hazret-i Haticetü'l-Kübra'nın kardeşinin oğlu ve Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) halası Safiyye binti Abdulmuttalib'in oğlu idi.

On beş yaşında iken müslüman olmuş, bu şerefe ulaşanların dördüncüsü ya da beşincisi olmuştur. İslâmiyet yolunda ilk kılıç çe-

ken kendisiydi. Evvelâ Habeşistan'a sonra Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) maiyetinde Medine'ye hicret etmiştir.

Bedir, Hendek, Uhud, Hudeybiye, Hayber, Mekke, Huneyn ve Taif gazalarında bulunmuş, birçok yara almıştır. Mısır'ın fethinde de hazır bulunmuştur.

Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.), «Gerçekten her peygamberin bir havarisi vardır. Benim havarim de Zübeyr bin Avvam'dır» buyurduğu rivayet edilmiştir.

Hazret-i Peygamber'in, vefatından önce hilâfetine namzet buyurduğu altı ashab-ı şûrâdan biri idi. Zengin idi. Bütün servetini Allah yolunda sadaka etmiştir. Cemel Vakası'nda, Hazret-i Talha ile beraber Hazret-i Ali'ye karşı Hazret-i Âişe'nin safında yer almıştır. Hazret-i Ali ona, «İkimiz Resûlullah'ın (s.a.v.) nezdinde oturduğumuz bir zamanda, Resûlullah (s.a.v.) benim yüzüme bakıp gülümsedi. Ben de güldüm. Sen o vakit, 'Ebu Talib şaka etmekten vaz geçmez' dediğinde, Resûlullah (s.a.v.), 'Şaka değil fakat ikiniz birbirinizle savaşacaksınız ve zalim olacaksın' dedi. Hatırlıyor musun?, buyurunca, Hazret-i Zübeyr olayı hatırlamış ve savaştan vaz geçerek Vadissub'a gitmiş, namaz kılarken Amr bin Cürmüz tarafından şehid edilmiştir. sırada kendisi 67 yaşında idi.

Hazret-i Zübeyr'i yanlışlıkla öldüren İbn Cürmüz, Hazret-i Ali'ye gelerek haber vermiş, Hazret-i Ali çok üzülmüştür. Ve «Safiye'nin oğlunun katilini cehennemle müjdele bana ya Resûlallah» demiştir.

Cenaze namazını kendisi kılmıştır.

ZÜBEYR BİN BEKKÂR:

Ebu Bekir bin Abdullah bin Mus'ab bin Abdullah bin Zübeyr bin el-Avvam. Büyük âlimlerden olup Mekke-i Mükerreme'nin kadılığına tayin edildi. Birçok faydalı kitap yazmıştır. O cümleden yazdığı bir kitap Kureyş kabilesinin neseblerine aittir.

İbn Uyeyne ile onun derecesindeki âlimlerden hadis-i şerifler rivayet etmiş, İbn Mâce el-Kazvini, Ebi'd-Dünya ve başkaları da kendisinden hadis rivayet etmişlerdir.

Mekke-i Mükerreme'de kadı iken, H. 256 yılının Zilkade ayında vefat etmiştir. 85 yıl yaşamıştır. Babası ise 195 yılında vefat etmiştir.

(İbn Hallikan Tarihi, c. 1, s. 189).

ZÜHRİ:

İbn Şihab maddesine bak.

— SON —

Bu Eserde Geçen Hadîs-i Şeriflerin Nevileri İle İlgili Istılahlar

(Alfabetik sırayla)

AHADÎ HADÎS: Mütevatir olmayan hadîslerdir. Tevatür maddesine bak.

CEYYİD HADÎS: Sahih hadîstir. Sahih hadîs maddesine bak.

CERH: Sözlükte, sövmek, yaralamak demektir. Istılah mânası ise hadîs hâfızı ve bilgini olan bir râvinin bir rivayeti tedlis etmesine, yalancılıkla ayıplamasına denir.

GARÎB HADÎS: Yalnız bir zat tarafından rivayet olunan hadîstir.

HADÎS: Peygamber'in (s.a.v.) sözüne (kavline), işine (fiiline), bir şey görüp sükût etmekle kabulüne (takririne) denir.

HABER: Hadîs mânasındadır. Lakin hadîs bizzat Peygamber'den (s.a.v.) söz, fiil ve takrire denir. Haber ise başkasından nakledilene denir. Her iki kelimenin bir mânada olduğu da ileri sürülür.

HASEN HADÎS: Hasen lügatta güzel mânasına olup, hadîs usulündeki ıstılah mânası için çeşitli tarifleri vardır. Ravisi emniyet ve doğrulukla meşhur olduğu halde, zapt vasfındaki kusurundan dolayı sahih hadîsin derecesinde olmayan hadîstir. Bu da sahih hadîs gibi makbul hadîslerden olup ikiye ayrılır. Birincisi: Sahih hadîsteki şartlar kendisinde mevcut olup yalnız râvisinin zapt ve vasfı hafif olursa buna «Hasenün lizatihi» denir. İkincisi: Senedinde ravisinin rivayette çok hatası olmayıp yalan söylemekle itham edilmeyen ve hadîs rivayetinde ehliyeti gerçekleşmemiş olduğu halde, rivayet eylediği hadîsin metni başka senet ve yollarla takviye edilen hadîse «Hasenün ligayrihi» denir.

HASEN SENED: Hasen olan hadîslerdeki senetlerdir.

İLLET: Senedin veya metnin sıhhatine dokunan fakat mütehassıslardan başkasının gözüne çarpmayacak kadar gizli bulunan kusurlar demektir. Bu ilmi inceleyen Buharî, Müslim, Ahmed bin Hanbel, İbn Hatem, Ebu Zür'a ve Darekutnî'nin konuyla ilgili eserleri vardır.

İSNAD: Lügatta ihbar etmek, sözü sahibine çıkarmak ve nisbet etmektir. Hadîs ıstılahında hadîs âlimlerince sened ile isnad bir mânada kullanılmaktadır. Sahih hadîslerdeki isnada, ceyyid veya sened-i ceyyid denir.

METİN: Sözlükte bir hedefe varmak için yürümeye, sert ve yüksek

toprak parçasına denir. Istılah mânası, ravilerin (hadîsi nakledenlerin) haber verdikleri, diğer bir tabirle hadîsin mâna ifade ettiği kısmı, sözleri demektir.

MUHADDİS: Hadîslerin metinlerini, ravilerini bilen zattır. Yüz bin hadîs-i şerifi senetleriyle beraber ezberinde bulunduran kimseye **hâfızü'l-hadîs**, yine bu şekilde üç yüz bin hadîs-i şerifi ezberleyene hüccet, bütün ehadis-i Nebeviye'yi bilene **hâkim** denir.

MERFU: Lügatta yükseltilen şey, demektir. Istılahta ise bir hadîsin senedinde inkita (atlama) olsun veya olmasın doğrudan doğruya Peygamber'e (s.a.v.) isnad edilen hadîslerdir. Bu da ya sarahaten (açıkça) veya hükmen olur. Her iki kısımda ya kavl (söz) ya fiil (iş) veya takrir (kabul) iledir. Meselâ hadîs-i şerifi rivayet eden zat, sahabi olsun veya tâbiînden olsun, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu veya böyle yaptı veya başkasından bir şey vaki oldu da kendisi gördüğü halde sükût etti, demesi gibi.

Örnek: a) Açıkça söz olan merfu hadîs: «**Ümmetime zorluk vereceğimi bilmesem, her namaz vakti misvak kullanmalarını emrederdim**».

b) Açıkça fiil olan merfu hadîs: İbn Abbas'dan (r.a.): Resûlullah (s.a.v.) bir yemin ve bir şahidle hüküm etmiştir.

c) Açıkça takrir (kabul) olan merfu hadîs: Hazret-i Cabir'den (r.a.) rivayet edilmiş: «**Kur'an-ı Kerim nâzil olmaya devam ediyordu. Biz** (o zamanlar) **çocuk olmaması için erlik suyunu dışarı akıtırdık. Hatta bizim bu durumumuz Allah'ın Resûlü'ne** (s.a.v.) **ulaştı. Lâkin o bizi bundan men etmedi**». (Bak Sahih-i Müslim'e).

d) Hükmen olan merfu: Sahabeden birisi, biz bununla emir olunduk veya nehiy edildik veya şu şey üzerimize vacip veya haram kılınmıştır, diye o hükümlerin failinden bahsetmediği hadîslerdir. (Nuhbe hâşiyesi Lüktü'd-Dürer, s. 104).

MÜSNED HADÎS: Hâkim'e göre merfu hadîs mânasınadır. Yani Resûl-i Ekrem'e (s.a.v.) varıncaya kadar ravisi tamamen zikredilmiş hadîslerdir.

MEVSUL veya MUTTASIL: Hiç atlama olmadan yani Resûl-i Ekrem'e (s.a.v.) varıncaya kadar senedinin bütün ravileri tam olan hadîslerdir.

MÜRSEL HADÎS: Senedinde sahabi atlanmış hadîslere denir. Meselâ bir tâbiî'nin sahabeden bahsetmeyip doğrudan doğruya Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu, diye naklettiği hadîstir. İmam Azam Ebu Hanife, İmam Malik ve İmam Ahmed bin Hanbel (r.a.), bu nevi hadîsle istidlal eder, İmam Şafiî (r.a.) zayıftır diye din ahkâmına onunla delil getirmez, kabul etmezdi.

MALUL HADÎS: Senedinde ve metninde yerme bulunan hadîstir. Meselâ evhamlı bir kimsenin rivayeti gibi.

MÜTEVATİR HADÎS: Tevatüre müracaat et.

MÜNKER HADİS: İbn Hacer el-Askalanî'ye göre iki zayıf râviden daha zayıf olanın diğerine muhalif olan rivayetine münker denir.

Örnek: İbn Ebi Hatim Hubeyyib bin Habib'den, o Ebu İshak'tan, o Ayzar bin Hureys'ten, o İbn Abbas'tan merfu olarak Hazret-i Peygamber'den (s.a.v.) rivayet ettiğine göre, **«Bir kimse namaz kılar, zekât verir, hac eder, oruç tutar, misafir ağırlarsa, cennete girer»** buyurdu. İbn Ebi Hatim bu hadîsi —başka yollardan merfu olmadığı için— Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) buyurduğu hadîsi değil, Hazret-i İbn Abbas'ın sözü olarak rivayet etmiştir (1).

MATÜN HADİS: Râvisi yerilmiş olan hadîstir.

MEVZU HADİS: Asılsız olup başkaları tarafından hadîstir diye Resûlullah'a isnad edilen uydurulmuş sözlerdir.

MUTABEAT ve TÂBİ: Araştırma neticesinde hadîsin başka bir râvi tarafından daha rivayet edilmiş olduğu anlaşılınca, hadîs fertlikten çıkar **mütâba'** adını alır. Öteki râvinin rivayet ettiği hadîse de tâbi denir. İtibar neticesinde hadîsin tâbii bulunmazsa, bu sefer aynı mânada diğer bir hadîsin başka bir yoldan rivayet edilip edilmediği incelenir. Böyle aynı lafızlarda veya aynı mânada olan bir hadîse **şahid** denir.

MÜDELLES HADİS: Tedlis mastarındandır. Bunun kelime mânası, satıcının alıcıdan, satacağı şeyin kusurunu gizlemesidir. Istılah mânası: Senede tâbi bir râviyi hadîs mütehassıslarından başkasının fark edemeyeceği bir şekilde ve arada o ravî olmaksızın, hadîsi ondan duymuş olduğunu zannettirir şeklinde anlatıp rivayet etmektir. Böyle yapana, **müdellis**, rivayet ettiği hadîse **müdelles** denir.

RAVİ: Lûgatta, haber veren demektir. Hadîs ilmi ıstılahında bir hadîsi senedi ile nakleden kimsedir.

SAHABE: Beraber ve arkadaş mânasına olan sahib kelimesinin çoğulu olarak kullanılmaktadır. Istılahta mânası müslüman olup Resûlullah'ı (s.a.v.) gören ve Resûlullah'ın (s.a.v.) da onu gördüğü, imanla yaşayıp ölen kimsedir.

SENED: Sözlükte insanın dayanağına (mutemed), dağ yamacına denir. Istılahta ise hadîs râvilerinin silsilesi demektir. Metnin geliş yolunu haber vermeye de denilir.

SAHİH SENED: Sahih olan hadîs-i şeriflerin senedine denir.

SAHİH HADİS: Şazz olmayıp kesiksiz (muttasıl) senedle, âdil ve duyduklarını güzelce ezberlemeye ve yazmaya kudreti olan zatların birbirinden nakilleriyle Resûl-i Ekrem (s.a.v.) veya sahabe veya arkadan gelenden rivayet ettikleri yerilmeyen hadîstir.

ŞAZZ HADİS: Mutemet (sika) bir ravinin kendisinden daha sika

---

(1) Tecrit mukaddimesi, s. 122, Tedribu'r-Râvi s. 151.

olana muhalefet edip rivayet ettiği hadîse denilir. Örnek: «(Kurban Bayramı'ndaki) teşrik günleri yemek içmek günleridir» hadîs-i şerifi bütün yollardan böyle rivayet edilmişse de, Musa bin Ali bin Rebah babasından, o da Ukbe bin Amir'den «arefe ve teşrik günleri» diye rivayet etmiştir. İşte bu ilaveli rivayete şazz denir. (Nuhbetü'l-Fiker, s. 54).

ŞAHİD: Mutabeat maddesine bak.

TÂBİİ: Müslüman olup bir veya birçok sahabi ile görüşen ve iman üzere vefat eden kimsedir.

TARİK: Lûgatta yol mânasınadır. Hadîs ilmi ıstılahında hadîs-i şerifin metnini yekdiğerinden nakleden kimselerin hepsine birden o hadîsin tariki denir ki, hadîsin senedi ve isnadı demek olur.

TEDLİS: Tedlis, müdelles kelimesinde tarifi geçmiştir. Tedlis üçe ayrılır:

a) **İSNAD TEDLİSİ:** Aynı asırda yaşayan kimseden, onu görsün veya görmesin, ondan duyduğunu zannettirir şekilde hadîs rivayet etmektir.

b) **ŞÜYUH TEDLİSİ:** Bir kimsenin, hadîs rivayet ettiği üstadın meşhur olan ismini, künye veya lakabını bırakıp da meşhur olmayan ismi ile rivayette bulunmasıdır.

c) **TESVİYE TEDLİSİ:** Sika (mutemet) olan üstadların arasında bulunan zayıf bir râvinin adını atlayıp sanki bütün râviler aynı seviyede imiş gibi hadîs rivayet etmektir.

TEVATÜR: Yalan söylemek için anlaşmalarına, tecrübe ve adete göre, aklın imkân vermeyeceği kadar kalabalık bir topluluğun iştirak veya görerek rivayetlerine denilir. Ve bu şekilde nakledilegelen hadîs-i şerife mütevatır hadîs denir. Mütevatır hadîs; sözlü (lafzî) ve manevî olmak üzere iki kısımdır. Peygamber'in (s.a.v.) mübarek ağzından çıkan sözlere kelimesi kelimesine uyan mütevatıra lafzî (sözlü) mütevatır, yalnız mânaları hadîse nakledilmişse, mütevatır-ı manevî (mânâca mütevatır) denir.

Kur'an-ı Kerim'in bütün âyetleri harfi harfine tevatür yolu ile nakledilegelmiştir.

ZAYIF HADÎS: Sahih ve hasen hadîs-i şeriflerin özellikleri kendisinde bulunmayan hadîstir.

VÂHİ HADÎS: Pek zayıf hadîslere denir.

Bu Eserde Geçen Bazı Kelimelere Ait Sözlük

— A —

ÂYET: Kur'an-ı Kerim'in her bir cümlesi.
AZİM: Kesin karar ve kararda kesinlik.
AZİL: Bir memurun işinden çıkarılması.

— B —

BİAT: Kabul ve tasdik muamelesi.
BİD'AT: Sonradan meydana çıkan şey. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) zamanından sonra dinde meydana çıkan şey.
BİDAYET: Başlangıç.
BUĞZ: Şevmemek, tiksinmek, içinden birisine düşman olmak.

— C —

CELLAD: Eskiden suçluları kırbaçlamakla görevli olan.
CİZYE: Vergi.

— D —

DİYET: Şeriata göre, hür olan bir kimsenin nefsinde veya bir uzvunda yapılan cinayete karşı verilen mala denir.

— E —

EMİR: Baş, komutan ve hükümdar anlamına gelir.
EMARET: Başkanlık, reislik, emirlik.

— F —

FÂSIK: Allah'ın emirlerini tutmayan, sapkın, günah işleyen, fesatçı, kötülük eden.

FAKİH: Din - Şeriat ilminin üstadı. Anlayışlı, zeki kimse, Şer'î hükümleri, tafsilî delillerden çıkarıp bilen kimse.

FAHİŞE: Ahlâksız kadın, kahbe, zâniye.

FIKIH: Anlamak. İnsanın amelî bakımından leh ve aleyhinde olan şer'î hükümleri bilmesidir. Veya şeriatın amelî hükümlerini, tafsilî delillerden çıkarıp bilmektir.

FIKIH USULÜ: Şeriat hükümlerinin mufassal, muayyen delillerini ve sebeplerini gösteren, yani bir şeriat hükmünün Kur'ân-ı Kerim'in âyetleriyle mi, Resûl-i Ekrem'in hadisiyle mi veya İslâm üm-

metinin icmâiyle mi veya fıkıh âlimlerinin kıyasiyle mi sabit olduğunu bildiren bir ilimdir.

FASİD: Bozuk olan, sahih ve muteber olmayan.

FASİH: Fasahatlı, açık ve hatasız olarak söz söyleyen.

FESAT: Bozulma. Haddi tecavüz edip, zulüm etmek, halk arasına ihtilâf sokmak.

FETVA: Dinle ilgili bir soru üzerine müftünün verdiği genel hüküm.

FUHUŞ: Haddini aşma, kötülük, namusa aykırı hareket, orospuluk.

— G —

GANİME: Gazilerin kâfirlerden aldıkları mal.

GIYBET: Bir kimsenin ayıp ve kusurlarını arkasından söylemek.

— H —

HÂİZ: Kendinde bulunduran.

HALİFE: Hazret-i Peygamber'in (s.a.v.) vekili ve yeryüzündeki müslümanların koruyucusu olan zatın unvanı.

HADİS: Haber, söz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) sözüne (kavline) işine (fiiline) bir şey görüp sükût etmekle kabulüne (takririne) denir.

— İ —

İBADET: Tapmak, Allah Teâlâ'ya kulluk etmek.

İCMA': Bir asırda yaşayan İslâm ümmeti müctehidlerinin herhangi bir dinî emir üzerinde ittifak etmeleridir.

İCTİHAD: Şer'î bir hükmü delilinden çıkarmak için bütün ilmî gücü sarf etmektir.

İDDİA: Dava etmek, bir söz üzere inad etmek.

İMTİYAZ: Başkalarından ayrı ve üstün tutulma hali.

İNKIRAZ: Bir şeyin bir ferdi veya bir miktarı kalmayacak derecede bitmiş ve tükenmiş olması.

İRTİDAD: İslâm dinini bırakarak başka bir dini kabul etme.

İRŞAD: Yol göstermek, dine götürmek.

İTİKAD: Bir şeye gönül bağlamak, inanmak, doğruluğuna kalbi ile karar vermek.

İSMET: Günah ve namusa aykırı olan fiil ve davranıştan korunmak.

İSNAD: Dayamak. Bir şey hakkındaki bir sözü söyleyene nisbet etmek.

İSTİHLÂF: Bir kimseyi yerine halife edinmek.

İSTİDLÂL: Bir delile dayanarak bir şeyden bir netice çıkarma, delil ile anlamı.

İSTİLZAM: Gerektirme, gerekme.

— K —

KADI: Eskiden mahkeme başkanlarına verilen ad.

KISAS: Katili öldürmek, yaralayanı yaralamak, birinin bir uzvunu kesenin aynı uzvunu kesmek gibi misilleme sûretiyle verilen ceza.

— L —

Lânet: Sövmek. Hak Teâlâ Hazretlerinin, birini hayır ve rahmetinden mahrum kılmasını istemek.

— M —

MATLUB: Talep olunan, arzulanan.

MESNEDSİZ: Dayanaksız, delilsiz.

MESBÛK: Diğerleri ileri geçip kendisi geri kalan Cemaat ile kılınan namazın ibtidasına yetişememiş olan kimse.

MEZHEB: Gidilen, tutulan yol. Bir dinin ayrıldığı başlıca kollarından her biri. Bilim ve felsefede çığır.

MUKAVEMET: Bir zora dayanmak.

MÜCTEHİD: Zor bir işi başarmak için olanca gücü sarf edip şer'i hükümleri tafsili (hususi ve muayyen), delillerden elde etmektir.

MUTLAK: Hiçbir şarta ve hiçbir kayda bağlı olmayan.

MÜLHİD: Hak, doğru mezhepten bâtıl mezhebe meyl eden, sapan kimse.

MÜKÂBERE: Kendi nefsini büyük saymak, tekebbür etmek, kendini başkalarından üstün görmek.

MÜMTAZ: Başkalarından ayrı ve üstün tutulan bir durumda olan kimse.

— N —

NASS: Sevk edildiği mânaya açıkça delâlet eden sözdür.

NEHİY: Yasaklama. Allah'dan men buyurması.

NÜFÛZ: Geçme. Sözü geçme.

NİHAYET: Sonuç.

— S —

SA': Bir ağırlık birimi. Irak sa'ı: 3,335 kg ve 28 mg. Hicaz sa'ı: 2.235 kg ile 297 mg.

SÜNNİ: Allah'a ibadette Hz. Muhammed (s.a.v.) ile ashab-ı kiramın tuttukları yolu izleyen kimse.

SÛRE: Kur'an-ı Kerim'in âyetlerinin bir araya gelmesiyle hasıl olan müstakil fasıllar demektir. En kısa sûre üç âyettir.

— Ş —

ŞEHADET: Tanıklık. Şehid olma hali.

ŞÛRÂ: Halkın veya ileri gelenlerin, istişare toplantısı.

— T —

TÂBİ: Birinin arkası sıra giden, ona uyan. (Çoğulu: Tâbiîn).

TAKVA: Allah'tan korkma. Allah korkusuyla dinin yasak ettiği şeylerden son derece sakınma.

TAVSİYE: Öğütleme. Vasiyet bırakma.

TEKFİR: Örtmek. Birine küfür edip kâfir demek.

TAHRİF: Değiştirmek, yazıların bazı kelimelerini tebdil etmek veya atmak veyahut yazılara kelime ilâve etmekle asıl mânayı bozmak.

TERTİB: Sıraya koymak, düzenlemek.

TEVATÜR: Birçok şeyler birbiri ardınca zahir olup peyda olmak ve bir hususun söylenmesi hemen herkesin ağzında olup söylenmek.

TEYİD: Kuvvet ve metanet vermek, güçlü kılmak.

— V —

VAHİY: Bir şeyi gizli bir yoldan ve bir anda bildirmek, anlatmak.

Dindeki mânası: Allah'ın, peygamberlerine bildirmeyi istediği haber ve kaideleri, gizli bir yoldan ve onların Allah'dan olduğunu şüphesiz olarak bilecekleri bir şekilde bildirmesidir.

— Z —

ZAFİYET: Güçsüzlük, takatsızlık.

ZAHİD: Dünyanın zevk ve sefasını terk eden.

ZARURİYYÂT: (Tekili zaruret). İster istemez gerekli olan şeyler, işler.

ZEKÂ: Bilmek anlamak hassası.

ZINDIK: Kalben kâfir olup da müslüman olduğunu açıklayan kimsedir ki, buna münafık da denir veya hiçbir dini kendine seçmeyip dinsiz olan.

ZÜHD: Dünyanın zevk ve safasını terk etmek.

ZÜMRE: Bölük, takım, grup.

İslâmî Hizmetlerle İlgili Mühim Bir Husus

Bir din, bir dünya nizamı, bir dâva, bir cemaat için en büyük felâket, hizmet etmek perdesi altında onun âdi ve hasis çıkarlara, süfli ihtiraslara, şahsî menfaatlere, siyasî nüfuzlara âlet ve vasıta kılınmasıdır. Hizmet yerine istihdam...

Dine, imana, mukaddesata, dâvaya hizmet eder görünerek, aslında onları kendine hizmet ettirmek. İşte bu, en büyük habaset ve alçaklıktır.

Şu dünyada ne garip hadiseler oluyor... Bazan bakıyorsunuz, bâtıl bir dinin mensupları ona ihlâsla hizmet ediyorlar, bazan da Hak Din'e mensup cemaatler içinde, hizmet perdesi altında ne istismarlar, istihdamlar, din bezirgânlıkları oluyor.

Bu hizmet ve istihdam mefhumlarını her şuurlu ve bilgili müslüman iyice bilmeli, zihnine yerleştirmelidir.

«Hizmet... hizmet... hizmet...» teraneleri ayyuka çıkıyor. Ama bütün yapılanlar gerçekten hizmet midir?

Bir yerde din hizmeti olması için o hizmete müterâfık olarak ihlâs, ehliyet, liyâkat, icâzet, ahlâk ve karakter lâzımdır.

«Dinleri para ve pul olan» maddeperestler bu dine hizmet edebilirler mi?..

Din ve mukaddesat yoluyla ikbal, makam, mevki, ün, alkış devşirmek isteyen «arriviste»ler (ikbal avcıları), din hizmetkârı değil, sadece birer din sömürücüsüdür.

Ehl-i sünnet yolundan ayrılıp da bid'at, dalâlet, sapıklık fırkalarına hizmet edenlerden ne ne hayır gelir, ne de hizmet. Onlar ancak tahrip ederler. Ta'mir ediyoruz deseler de...

Türkiye'deki müslüman cemaatin felâket ve zilletlerinin başlıca sebebi dâvaya hizmet perdesi altında mukaddesat istismarcılığı, din istihdamı yapılmasıdır. Artık müslümanlar gözlerini açmalı, hizmet ile istihdam arasındaki farkı görmelidirler.

Bu meseleye basın, yayın, kitapçılık, te'lif, tercüme sahalarında da ehemmiyet verilmelidir.

Hizmet sahalarına sızmış olan bozuk itikadlı, bozuk amelli, bozuk ahlâklı, bozuk karakterli fâsık, fâcir kimse tasfiye edilmeli, hakikî ile kalp birbirinden ayrılmalıdır.

Din istismarcıları ve mukaddesat sömürücüleri para kazanmak hırsıyle ortalığı bozuk ve sapık eserlerle doldurmuşlardır. Kaderi inkâr edenlerin, namaz ve dualara tenbellik çağlarının ürünü diyenlerin, Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Âişe gibi büyüklerimize dil uzatanların ve daha bir sürü bid'atçi ve sapıkların kitaplarını neşr ederek müslüman halkımıza sunanlara sorarsanız, hizmet ettiklerini iddia edeceklerdir. Hizmet değil, hezimet...

Hizmette izzet, felâh ve kurtuluş vardır.

İstihdam ve istismarda ise zillet, esâret ve helâk...

Şiârımız hizmete devam, istismara ve istihdama karşı da savaştır.

BEDİR YAYINEVİ